CVRSVS THEOLOGICI IVXTA SCHOLASTICAM HVIVS TEMPORIS SOCIETATIS IESV METHODVM

TOMVS SECVNDVS.

DE NATVRA

ANGELORVM,

EORVMQVE PROPRIETATIBVS:

AVCTORE

R. P. FRANCISCO AMICO CONSENTINO,

SOC. IESV SS. THEOLOGIÆ DOCTORE,

Eiuſdemque olim in NEAPOLITANO Collegio, & in Celeberrima Archiducali Vniuerſitate GRÆCENSI Societatis IESV, necnon in Antiquiſſima & Celeberrima Vniuerſitate VIENNENSI publico PROFESSORE.

DVACI,

Typis Viduę BALTAZARIS BELLERI.

M. DC. XL.

Cum Gratia & Priuilegio.

Digitized by Google

Digitized by Google

EMINENTISSIMO

PRINCIPI PETRO,

S. R. E. PRESBYTERO

CARDINALI PAZMANI,

ARCHIEPISCOPO STRIGONIENSI,

LOCIQVE EIVSDEM COMITI PERPETVO,

LEGATO NATO,

SAC. CÆS. REGIÆQ. MAIESTATIS

INTIMO CONSILIARIO,

PRIMATI HVNGARIAE,

SVMMO CANCELLARIO, ET SECRETARIO, &c.

PRINCIPI AC DOMINO

COLENDISSIMO

VITAM, SALVTEM, FELICITATEM.

NAſcitur tandem & alter Curſus mei Theologici Tomus, PRINCEPS EMINENTISSIME: naſcitur, vel hoc vno feliciſſimus, quòd ſtatim rubentem intra primos Cardines, (oculo vtinam inconniuo!) poſſit conſpicari Solem. Puriſſimos ille Archiplaſtæ Dei choros, integerrima & ab omni materiæ concretione ſecreta portat Agmina, dum Spiritus ſupernos, operis diuini primipilos, Tuæ facit Eminentiæ Adminiſtratorios. Aderunt (ita auguror) & reuerentes aderunt, Eminentem tantò propenſiùs amplexuri ſinum, quantò & ipſi naturæ dote ceteris eminent plaſmatibus ſingulariùs; & Virtus Tua, Orbi Catholico iam collimitanea, æquiùs dici meretur

Digitized by Google

Eminentiſsima. Et verò neſcio quo fato meæ debebaris induſtriæ, Purpurate Princeps. Quæſiuere dumtaxat Amici Angeli propitias diuerſorio ſuo Pennas, & in Angelico Apoſtolico Hungarorum Regno quæſiuere; ſed in ipſo limine, altiùs memoriâ conditionis ſuæ ſtatum repetentes, quod in rerum productarum ſerie, primo & gradu conſtitiſſent & loco, conſtitiſſent propemodum, niſi ſub Primates Eminentiæ Tuæ alas, migrare ſe poſſe aduertiſſent. Exinde, ſereniore plantâ, (Fauor addidit alas) ad Legatam ſibi Purpuram, Boni Cælites, Nati Legati prouoluuntur. Pandes (non dubito) Princeps Eminentiſsime, Paterna Canæ hoſpitalitatis Tuæ atria, & hiſce accolis lætior, futuræ præludes felicitati. Nec enim credibile eſt, ominis tam proſperi Legatos baiulos, à munificâ Sapientiæ Diuinioris dexterâ Aduenas, reconditioribus talentis inanes appuliſſe. Faciles in beatiore Patriâ, Natus Primas, habiturus es Municipes, quos Felix exul, tibi habere dignatus es, & Hoſpites, & Clientes.

Verumtamen, vt penitiùs animi mei propoſitum Eminentiæ Tuæ aperiam, cùm iſtud quale quale Theologiæ lucubratæ opus, & gloriæ Dei, & diſcentium commodo deſtinaſſem, nec adhuc Patrono quopiam & Agonothetâ ſecurior, aduerſus Tenebras ſubtrepida mea velitaretur ſapientia, tacita veluti Academiæ noſtræ Græcienſis ſecutus conſilia, quam, luſtris abhinc aliquot, Eminentiſsimâ ſcientiæ Tuæ luce, toti Orbi conſpicuam reddideras, & quadam veluti Animâ, Spirituque imbueras, Te reſpexi Eminentiſsime Princeps, Tibique (cui enim alteri?) poſt Auguſtiſsimum Cæſarem, eius & Parentem, & Auctorem, (in quo prima de Deo Trino & Vno mea conquieſcunt rudimenta) præcipuas ſplendoris eius tranſcribendas eſſe partes duxi; quem exinde Græcienſes latè ſpargunt Academici, à quo reconditis Pazmanianæ eruditionis reſplenduere luminibus. Ita videlicet concolor Trabeæ Pur-

pura,

pura, vti coloribus, ita decertauit beneficiis: &, quod Auguſti liberaliter contulerunt Faſces, id Eminentiſſimæ tuæ Faces luculenter illuſtrarunt.

Sed & Societas Noſtra, Tuis quà votis quà officiis intentiſſima, & ex ſapientiæ Tuæ famâ, vbiuis quidem terrarum, in Septemtrione verò, & in eo, Inclyto Hungariæ Regno, vel maximè celebrata (quippe quæ toties ſuas ad Purpuram Tuam de tenebris latas depoſuit manubias) vt hoſce Amicos, & Pacis Portitores Legatos, Tuæ adgeniculari facerem Liberalitati, Mater benigna non inuitum impulit Clientulum. Quidni enim æquum erat Eminentiſſime liberalia Tua in nos & ſtudia & merita (non quòd tacerentur) diuulgare; ſed, vt in memorem videare Tibi & Salutarem contuliſſe Familiam, æternùm confiteri? Conticeſco. etenim

——————— Reuerentia frangit
Affectûs ſtimulos.———————

Patentiſſimum quidem Virtutis Tuæ, & propenſiſſimi in nos animi laudandi haberem Oceanum, ſi Verecunda Purpuræ Tuæ Eminentiſſimæ vela non tangere, vrbanum non ducerem. Nam (vt cetera miſſa faciam) tot diuerſorum Ordinum Eccleſiæ ſub Boreali Aſtro ſitæ, tot Religioſorum Cœnobia, tot proficua Alumnorum Seminaria Noſtræ operæ concredita, iamque & flore & fructu vberrima, quid aliud ſunt, quàm Eminentiſſima Tua, cùm de ceteris omnibus, tum de nobis Minimis præconia? Quid Piſonienſe Societatis noſtræ Collegium, Tuum illud Domicilium, ab ipſis fundamentis in molem excelſam Pennis Tuis Eminentiſſimum, nec minùs dote munificentiſſimâ ſublimatum? Sed quid recèns nata Tirnauienſis Academiæ primordia? primus, & Tuæ Eminentiæ Soli, ab Orbe nato ſeruatus Honos, omni poſterorum memoriâ ter digniſſimus? Quid (inquam) hæc vniuerſa aliud, quàm luculentiſſima præſentiſſimi in nos fauoris Tui argumenta? vt proinde, non Amicis Angelis, ſed ipſo mihi videare Deo

digniſſimus. I igitur quale quale ſudoris mei ſolatium,& ſub Pennis Pazmanianis, feſſe reſpira Seraphine. Non eſt, quòd ferreos obtrectatorum expaueſcas rictus, dum protectrices ſuas Alas Eminentiſſimus obtendat Struthio. Securus diuertes, vbi propitia Eminentiſſimæ Pennæ præſtiterint vmbracula. Tu verò, Princeps Eminentiſſime, Orbis delicium, Eccleſiæ propugnaculum, Societatis noſtræ præſidium, Hæreſeomaſtyx acerrime, quem terra amat laudatura, Deus exſpectat coronaturus, Amicos hoſce meos Angelos, quâ ſoles, amicâ beneuolentiâ clemens complectere. Habebis, mihi crede, Angelos, eoſque Amicos, Perpetuos ad immortalitatem Comites. Vale. Græcio, Ab Incarnato Pacis Angelo, Anno ſupra ſeſqui-milleſimum C.XXXVII.

Eminentiæ Tuæ

Seruus in Chriſto humillimus

Franciſcus Amicus.

AD

AD LECTOREM.

LECTOR AMICE, Alter hic eſt Tomus, iuxta Societatis Ieſu methodum, Theologici ſtudij Curſus, qui vniuerſam de Angelis tractationem complectitur. Debuit ille quidem ex pacto, & legitimo ſecundi partus ordine, anno proximè ſecuto, natu priorem ſubſequi; ſed ea fuit temporum infelicitas, vt cùm arma circum ſtreperent furore hoſtili, perterritus ne quam in tanta rerum vaſtitate calamitatem acciperet, in lucem, niſi quinquennio propè exacto, prodire tutum non putauerit. Hoc tamen à morâ accepto lucro, vt quò tardiùs prodiret, eò plures in publicum, nutriente intereà ſecundas curas exactiore ſtudio, ſecum vnà educeret germanos. Cum eo enim prodeunt & Tertius Tomus, & Quartus; quorum ille de Vltimo fine hominis, deque iis quæ ad finem hunc adipiſcendum conducunt abducúntve, Theologorum more diſputat: alter Auguſtiſſimum Dominicæ Incarnationis Myſterium pertractat. Qui quidem Quartus, licet, ſi doctrinæ ordo ſpectetur, Sextus eſſe debeat: materiæ tamen dignitate meretur, vt ei ante alios prior locus datus ſit, quem ceteri ſubſequantur. Neque illi hunc honorem inuidebunt ceteri, qui & ipſi, ab amanuenſis manu vt quantocyùs ſe expediant, properatis curſibus, implorantes diuinam opem feſtinant.

Digitized by Google

Habes porrò in hoc Tomo II. vti rei ipſius materies exigebat, Philoſophica Principia complura; quibus non ſolùm hæc quæ Volumine Secundo hoc continentur, ſed & ea, quæ aliis ſequentibus pertractabuntur, magnâ ex parte inniti deprehendes. Interim vt hoc Tomo Secundo cum reliquis Duobus proximè ſecuturis, non minùs ſecundus, quàm Primo perfruare vehementer cupio, & animitùs opto. Vale. Græcio.

IN-

Digitized by Google

FACVLTAS
R. P. PROVINCIALIS
PROVINCIÆ AVSTRIACÆ
SOCIETATIS IESV.

CVm Sacræ Cæſareæ Maieſtatis decreto omnibus & ſingulis Typographis & Bibliopolis, ac aliis quamcumque librariam negotiationem exercentibus, ſeriò firmitérque inhibeatur, ne quiſquam vllos libros à Noſtris Patribus hactenus éditos, vel in poſterum edendos, intra Sacri Romani Imperij Regnorum, & Dominiorum Suæ Cæſareæ Maieſtatis Hereditariorum fines, ſimili vel alio characteris genere aut forma, ſiue in toto, ſiue in parte recudere, aut aliò recudendos mittere, aut alibi etiam impreſſos adducere, vendere & diſtrahere, clam ſeu palam, citra iudicium ac teſtimonium ſupradictorum Patrum audeat vel præſumat: Concedo ego Michaël Sumereker Societatis IESV per Auſtriæ Prouinciam Præpoſitus Prouincialis (poteſtate mihi ad id facta ab Admodum Reuerendo Patre noſtro Generali Mutio Vitelleſco) ſoli Ioanni Bellero Typographo Antuerpienſi facultatem excudendi CVRSVS THEOLOGICI Tomum Secundum de Angelis à R. P. Franciſco Amico Societatis Noſtræ Theologo conſcriptum, atque à deputatis ad id Patribus lectum & approbatum. In quorum fidem hoc ei teſtimonium & Priuilegium ad decennium manu noſtra ſubſcriptum & ſigillo munitum dare voluimus. Græcij XXX. Aprilis Anno M. DC. XXXV.

MICHAEL SVMEREKER.

APPROBATIO.

DOctiſſimi ac Reuerendi Patris Franciſci Amici Societatis IESV Theologi Commentaria De Naturâ Angelorum eorúmque proprietatibus, docta ſunt & curioſa, variíſque conceptibus ſubtilibus dotata; cedent ad honorem eorum, quorum miniſterio hereditatem ſperamus ſalutis, ſi lucem videant. Actum Antuerpiæ 24. Febr. 1637.

Gaſpar Eſtrix Canonicus & Plebanus ac librorum Cenſor.

IN-

Digitized by Google

INDEX

DISPVTATIONVM ET SECTIONVM HVIVS OPERIS.

DISPVTATIO PRIMA.

DE Angelorum exiſtentia. pag. 3
Sectio I. *Quàm certum ſit dari Angelos?* ibid.

DISPVTATIO SECVNDA.

De principio productiuo Angelorum. 4
Sectio I. *An omnes Angeli ſint à Deo immediatè producti.* ibid.
II. *An virtus principalis creandi communicari poſſit creaturæ?* 5
III. *An ſaltem communicari poſſit creaturæ virtus inſtrumentalis connaturalis creandi?* 11
IV. *An creatio communicari poſſit creaturæ obedientialiter?* 13
V. *An creatio actiua ſit in Deo?* 15
VI. *An creatio re ipſa diſtinguatur à termino creato?* 17
VII. *Quid ſit creatio?* 20
VIII. *An creationi repugnet quæuis dependentia ab alio vt à cauſa intrinſeca?* 23
IX. *An quodlibet ens poſſit eſſe terminus creationis?* 126
X. *An quod eſt naturaliter creabile ſit diuinitus generabile?* 28
XI. *An creatio fieri poſſit in tempore?* 30
XII. *An creatio re ipſa diſtinguatur à conſeruatione.* 32
XIII. *Quid ſit annihilatio?* 34
XIV. *An poſſit creatura eleuari ad annihilandum?* 37
XV. *An Angeli fuerint ante hunc mundum corporeum?* 38
XVI. *In quo loco creati fuerint Angeli?* 42

DISPVTATIO TERTIA.

De ſubſtantia Angelorum. 44
Sectio I. *An Angeli ſint incorporei?* ibid.
II. *An ſit poſſibilis natura intellectualis eſſentialiter ordinata ad componendum vnum cũ corpore ſub ratione motoris & mobilis?* 46
III. *An poſſibilis ſit in Angelo compoſitio purè ſpiritualis ex materia ſpirituali?* 47
IV. *An Angeli realiter componantur ex eſſentia & exiſtentia?* 49
V. *An Angeli ſint natura ſua incorruptibiles?* 57
VI. *An Angeli poſſint ſolo numero multiplicari?* 59
VII. *An de facto omnes Angeli differant ſpecie?* 66

DISPVTATIO QVARTA.

De aſſumptione corporum. 68
Sectio I. *An Angeli aſſumant corpora, & ex qua materia, & qua virtute, & per quam vnionem illis vniantur?* ibid.
II. *An poſſit Angelus propriâ virtute formare corpus humanum, vel alterius perfecti animantis?* 70
III. *An Deus poſſit, & de facto aliquando corpus aſſumpſerit?* 71
IV. *An anima ſeparata valeat corpora aſſumere?* 73
V. *An Angelus in corpore aſſumpto opera vitæ exercere valeat?* 75

DISPVTATIO QVINTA.

De loco Angelorum. 76
Sectio I. *An Angeli neceſſario ſint in aliquo determinato loco ſecundum propriam ſubſtantiam?* ibid.
II. *Per quid Angeli ſint in loco formaliter?* 79
III. *An hæc Angeli locabilitas ſit formaliter diuiſibilis.* 84
IV. *An Angelus naturaliter poſſit eſſe in pluribus locis ſimul.* 86
V. *An Angelus poſſit propriâ voluntate eſſe in loco minore maximo?* 88
VI. *An ſphæra Angeli ſit determinata quoad minimum locum diuiſibilem.* 90
VII. *An Angelus eſſe poſſit in loco punctuali?* 92
VIII. *An poſſint plures Angeli eſſe in eodem loco ſimul.* 94

DISPVTATIO SEXTA.

De motu locali Angelorum. 97
Sectio I. *An Angeli vere moueantur localiter?* ibid.
II. *An motus localis Angelicus ſit aliquid intrinſecè inhærens Angelo?* 98
III. *An ſi Angelus eſſet phyſice vnitus corpori, moueri poſſet ſine intrinſeca mutatione ſui ad motum ſolius corporis?* 100
IV. *An poſſit Angelus motu diſcreto de extremo ad extremum ſine medio moueri?* 103
V. *Qualis & quotuplex ſit motus Angelicus?* 106
VI. *An Angelus in puncto conſtitutus poſſit localiter moueri?* 108

DIS-

DISPVTATIO SEPTIMA.

De potentia motiua Angelorum. 110
Sectio I. *Quanta ſit potentia motiua Angelorum?* 110.
II. *An & quomodo potentia motiua diſtinguatur à ſubſtantia & reliquis potentijs Angeli?* 112

DISPVTATIO OCTAVA.

De actu intelligendi, & potentia intellectiua Angeli. 113
Sectio I. *An actus intelligendi diſtinguatur à ſubſtantia Angeli?* ibid.
II. *An proximum principium intelligendi re ipſa diſtinguatur à ſubſtantia Angeli?* 115
III. *An in Angelis ſit intellectus agens & poſſibilis?* 118
IV. *Quodnam ſit adæquatum obiectum intellectus Angelici.* 120
V. *An intellectus & voluntas Angeli ſpecie differant ab intellectu & voluntate animæ rationalis.* 123

DISPVTATIO NONA.

De medio cognitionis Angelicæ. 126
Sectio I. *An nudus intellectus Angelicus abſque intrinſeca determinatione ex parte obiecti ſufficiens, ſit ad cognoſcendum quodcumque obiectum?* ibid.
II. *An intellectus Angelicus cognoſcat ſeipſum & reliquas proprietates naturæ, abſque obiectiuo concurſu earum.* 129
III. *An poſſit intellectus Angelicus propriam eſſentiam non ſolùm per ſeipſum immediatè, ſed etiam per ſpeciem à ſe diſtinctam naturaliter intelligere?* 132
IV. *Per quid intellectus Angelicus determinetur ad intelligenda obiecta extra ſe?* 134
V. *An Angelus propriâ virtute ſpecies ſibi comparet è rebus?* 137
VI. *An ſpecies intelligibiles habeat Angelus à natura ipſa congenitas, an à Deo immediatè infuſas?* 138
VII. *Quo pacto ſpecies determinent intellectum Angelicum ad notitiam obiecti?* 139
VIII. *An ſpecies poſſit eſſe plurium rerum diſtinctè repræſentatiua?* 141
IX. *An ſit producibilis ſpecies repræſentatiua infinitorum obiectorum?* 143
X. *An quo ſuperior eſt Angelus, eò per vniuerſaliores ſpecies intelligat?* 150
XI. *Quo pacto Angeli ſuperiores intelligant per ſpecies vniuerſaliores?* 151

DISPVTATIO DECIMA.

De cognitione Angelorum reſpectu immaterialium. 153
Sectio vnica. *An Angelus naturaliter cognoſcere poſſit Deum quidditatiuè per propriam ſpeciem diſtinctè eius eſſentiam repræſentantem?* ibid.

DISPVTATIO VNDECIMA.

De cognitione Angelorum reſpectu rerum materialium. 158
Sectio I. *An Angeli cognoſcant futura contingentia ex cauſis naturalibus?* ibid.
II. *An & cur futura libera naturaliter ignorentur ab Angelo?* 160
III. *Cur Angelus futura contingentia, quorum ſpecies habet, certò præcognoſcere non poſſit.* 165.

DISPVTATIO DVODECIMA.

De cognitione ſecretorum cordium. 170
Sectio I. *An Angelus propriâ virtute certò & intuitiuè cognoſcat noſtra aut alterius Angeli libera cordis ſecreta?* ibid.
II. *Quænam ſint ſecreta cordis, quæ Angelus naturaliter cognoſcere non poteſt?* 174

DISPVTATIO DECIMATERTIA.

An Angeli propriâ virtute cognoſcere valeant obiecta ſupernaturalia? 176

DISPVTATIO DECIMAQVARTA.

De modo & proprietatibus cognitionis Angelicæ. 178.
Sectio I. *Qualis ſit cognitio Angelica?* ibid.
II. *An ex frequentatis actibus naturalibus intellectus & voluntatis gignantur in Angelis habitus acquiſiti?* 180

DISPVTATIO DECIMAQVINTA.

De locutione Angelorum. 283
Sectio vnica. *An & quâ ratione Angeli ſe inuicem alloquantur?* ibid.

DISPVTATIO DECIMASEXTA.

De illuminatione Angelorum. 190
Sectio I. *An Angeli inferiores illuminentur à ſuperioribus?* ibid.
II. *Quid ſit illuminatio, & quo pacto à locutione diſcriminetur?* 193
III. *An illuminatio Angelorum fiat de omnibus rebus ſupernaturalibus?* 195
IV. *Quo pacto fiant huiuſmodi illuminationes in Angelis?* 198
V. *Nonnulla dubia circa illuminationes Angelorum.* 200

DISPVTATIO DECIMASEPTIMA.

De voluntate Angelorum. 201
Sectio I. *An & qualis voluntas ſit in Angelis?* ibid.
II. *An Angelus neceſſario ſeipſum diligat quoad exercitium?* ibid.
III. *An Angelus naturaliter diligat Deum dilectione neceſſariâ quoad exercitium?* 205
IV. *An Angelus ſaltem viribus proprijs liberè dili-*

Digitized by Google

diligere poſſit Deum dilectione perfecta amicitia? 208

DISPVTATIO DECIMAOCTAVA.

De perfectione Angelorum quoad eſſe ſupernaturale. 214
Sectio I. An Angeli creati fuerint in beatitudine naturali? ibid.
II. An Angeli creati fuerint in beatitudine ſupernaturali? 216
III. An Angeli creati ſint in gratia & iuſtitia habituali? 218
IV. An Angeli gratiam iuſtificantem acceperint ex proprijs meritis, an omnino gratis? 224
V. An Angeli ſupernaturalia dona acceperint iuxta quantitatem perfectionum naturalium? 231.
VI. An & quo pacto Angeli ſupernaturalem beatitudinem ſibi promeruerint. 233
VII. De numero & ſerie inſtantium Angelicorum aliiſque difficultatibus ex iis emergentibus. 237.
Prima Difficultas.
Quot actibus & boni præmium, & mali pœnam meruerunt? 239
Secunda Difficultas.
Quales fuerint actus quibus boni præmium meruerunt? ibid.
Tertia Difficultas.
An aliquod maius donum gratiæ habuerint Angeli boni in via, quod non habuerunt mali. 240.
Quarta Difficultas.
An omnes Angeli mali ſtatim poſt primum inſtans ſimul peccarint? ibid.
Quinta Difficultas.
An Angeli mali poſt commiſſum peccatum habuerint paratum auxilium pœnitendi? ibid.
Sexta Difficultas.
An continuatio primi peccati aliaq; poſt primum commiſſa, vſque ad detruſionem ad inferos, fuerint in Angelis malis meritoria eſſentialis pœnæ poſitiuæ ignis & cruciatus? 241
Septima Difficultas.
An Angeli mali quò excellentioris fuerunt naturæ, eò maiorem ſibi pœnam meruerint? 242
Octaua Difficultas.
An tantumdem pœnæ promeriti ſint mali quantum præmij boni? ibid

DISPVTATIO DECIMANONA.

De cuſtodia & tutela Angelorum. 244
Sectio I. An ſinguli homines ſingulos habeant Angelos ad ſuam tutelam deſtinatos? ibid.
II. A quo tempore, & quouſque tutelares Angeli noſtri curam gerant? 248
III. An Angeli in cuſtodiam hominum deputati ſint ex infimo ordine vltimæ hierarchiæ? 251.
IV. An quilibet homo præter Angelum bonum, habeat etiam malum ſibi peculiariter deputatum? 252
V. An quilibet homo in quocumque ſtatu conſtitutus ſuum habeat peculiarem Angelum cuſtodem? 254
An Chriſtus habuit Angelum cuſtodem? 255
An Deipara habuerit Angelum in ſui cuſtodiam? ibid.
An omnes homines, etiam infideles, præſciti, & peccatores, proprium habeant Angelum tutelarem? 256
An Adamus & reliqui homines in ſtatu innocentiæ habuiſſent Angelum cuſtodem? 257
An homo in pura natura conſtitutus habiturus fuiſſet Angelum cuſtodem. 258
VI. An ſingulis Regnis & communitatibus ſint tutelares Angeli deputati, & ex quo ordine? 261.
VII. Quæ officia præſtet tutelaris Angelus erga ſuum clientem? 263

DISPVTATIO VIGESIMA.

De peccato Angelorum. 267
Sectio I. An condi potuerit creatura ſuapte natura impeccabilis? ibid.
II. An Angelus peccare potuerit venialiter? 271
III. An Angelus peccare potuerit in primo inſtanti ſuæ creationis? 275
IV. Quodnam fuerit primum peccatum Angelorum? 284
V. An motiuum ſuperbiæ Angelorũ fuerit æqualitas diuinæ naturæ? 286
VI. An motiuum ſuperbiæ Angelorum fuerit vnio hypoſtatica cum perſona Verbi? 288
VII. An motiuum ſuperbiæ Angelorum fuerit inordinatus appetitus beatitudinis ſupernaturalis? 290
VIII. An motiuum ſuperbiæ Angelorum fuerit inordinatum deſiderium beatitudinis naturalis, vel prælationis ſupra alios? 291
IX. An Lucifer fuerit omnium Angelorum ſupremus? 293

DISPVTATIO VIGESIMAPRIMA.

De pœna dæmonum. 295
Sectio I. Quas pœnas propter peccatum incurrerunt Angeli? ibid.
II. Quænam ſit cauſa huius obſtinationis in dæmonibus? 298
III. De nonnullis difficultatibus circa dæmonum obſtinationem & triſtitiam. 304
IV. Quo pacto dæmones torqueantur ab igne corporeo? 307

CVRSVS THEOLOGICI IVXTA SCHOLASTICAM HVIVS TEMPORIS SOC. IESV METHODVM.

TOMVS SECVNDVS. DE NATVRA ANGELORVM, EORVMQVE PROPRIETATIBVS.

AVTHORE

R. P. FRANCISCO AMICO CONSENTINO,

SOC. IESV SS. THEOLOGIÆ DOCTORE,

EIVSDEMQ. IN ARCHIDVCALI VNIVERSITATE GRÆCENSI PROFESSORE ORDINARIO.

PROOEMIVM.

EXplicatâ naturâ diuinâ; eiuſque proceſſionibus ad intra, explicanda ſunt opera eiuſdem ad extra, inter quæ principem locum tenet Angelica natura: Primum opus diuini exemplaris, imago Dei, inuiſibilis lucis expreſſa manifeſtatio, increatæ pulchritudinis expreſſio, ſignaculum diuinitatis, præſtantior homine, ſimillima Deo, cælorum moderatrix, ſublunarium præſes, mortalium cuſtos & ductrix, Platone ipſo teſte, mundi ornamentum, diuinæque perfectionis lucidiſſimum ſpeculum; ac totius corporeæ ſubſtantiæ gubernatrix, vt Author eſt Auguſtinus 8. de geneſi ad literam, cap. 20. & 24. Porrò Angelos Peripatetici intelligentias, ſeu ſeparatas ſub-

Dionyſius.

Plato.

Auguſtinus.

Peripatetici.

Digitized by Google

Platonici. ſtantias; Platonici dæmones medios inter Deum & homines; Stoici. Stoici Genias; Eccleſiaſtici Scriptores, ſumpto nomine ab officio, Angelos appellant: ἄγγελος enim Græcè, Latinè Nuncius dicitur, eo quòd ſint internuncij inter homines & Deum in negotio ſalutis: Hebr. 1. *Omnes quippe adminiſtratorij ſunt ſpiritus in miniſterium miſſi, propter eos qui hæreditatem capiunt ſalutis, Si eius ergo na-* Auguſtinus. *turæ nomen quæris,* inquit Auguſtinus in Pſal. 103. *Spiritus eſt, ſi officium, Angelus eſt: ex eo quod eſt, ſpiritus eſt; ex eo quod agit, Angelus eſt.* De Angelis ſcholaſtici cum Magiſtro diſputant in 2. à diſtinctione 2. vſque ad 11. incluſiuè, & Thomiſtæ cum Angelico 1. p. à quæſtione 50. vſque Areopagita. Origenes. Theodoret. Damaſcen. Auguſtinus. ad 75. excluſiuè. Ex Patribus Areopagita libro de Cæleſti Hierarchia, Origenes lib. 1. Periarchon. Theodoretus lib. 3. de curandis affectionibus Græcorum. Damaſcenus, libro 2. de Fide cap. 3. & 4. Auguſtinus de ciuitate Dei lib. 8. 9. 10. 11. 12. & de Gene. ad literam, Anſelmus. lib. 4. & 11. & in Enchiridio à capite 57. Anſelmus Gregorius. de caſu diaboli, Gregorius Homilia 34. in Euangelia, Bernardus. Bernardus lib. 5. de conſideratione, & alij. Nos eorumdem Angelorum patrocinio ſuffulti, ea de ipſorum natura & attributis diſputabimus, quæ difficiliora ſunt, & digna Theologo.

DISPVTATIO PRIMA DE ANGELORVM EXISTENTIA.

SECTIO PRIMA.

Quam certum ſit dari Angelos?

1. DVPLEX eſt certitudo, altera naturalis ex principiis naturæ, altera ſupernaturalis ex principijs Fidei. Quoad poſteriorem, conſtat inter Catholicos, fide certum eſſe, dari angelos, naturâ intellectuales, hominibus ſuperiores. Colligitur ex plurimis tum veteris, tum nouæ ſcripturæ oraculis, quæ de illis apertam mentionem faciunt. Eſt contra Sadducæos Actor. 23. qui Angelos & ſpiritus negabant. Eandem veritatem definit Concilium Lateranenſe Canone, his verbis: *Vtramque de nihilo Deus condidit creaturam, corporalem & ſpiritualem, Angelicam ſcilicet & mundanam, deinde humanam communem, ex ſpiritu & corpore conſtitutam.* Sola controuerſia ſupereſt de certitudine naturali. De qua

Actor. 23. *Concil. Lateran.*

2. Prima ſententia affirmat, omnino eſſe naturaliter certum dari ſubſtantias Angelicas: Eſt Marſilij in 2.q.2. a. 1. concl. 1. Bannez 1. p. q. 50. a. 1. §. *Secunda pars* Zumel. ibid. q. 1. Suarez in Metaph. diſp. 35. ſec. 1. dicto. 2. Cuius fundamenta afferemus infra.

Marſilius. Bannez. Zumel. Suarez.

3. Secunda vero ſententia negatiua: Eſt Valentiæ 1. p. q. 50. quæſtione ſua 1. puncto 1. negantis id euidenter demonſtrari poſſe, ſed tantùm probabiliter. Quæ ſententia mihi probabilior eſt, & ſequenda: Ex triplici autem capite ſolet ab Authoribus oppoſita ſententia demonſtrari, ex motu cælorum; ex perfectione vniuerſi; ex Arreptitiis, & magicis incantationibus. Ex motu cœlorum ſic probat Philoſophus 8. Phyſi. & 12. Metaph. Cæli mouentur, & non à ſe, cum animati non ſint; igitur ab extrinſeca intelligentia. dantur igitur intelligentiæ cælorum motrices. Sed huius ſyllogiſmi facilè negari poſſet minor. vel quia moueri poſſent à propria forma, vt nonnulli cenſent apud Commbricenſes. 2. Cæli: q. 5. a. 2. vel à ſolo Deo, vt Albertus inclinat in 2. diſt. 14. ar. 6.

Valentia. *Philoſophus.* *Conimbricenſes.* *Albertus.*

4. Ex perfectione Vniuerſi ſic probat ſanctus Thomas 1. p. q. 50. a. 1. & 2. contra gent. c. 46. Neceſſe eſt, ponere hoc Vniuerſum quoad omnes gradus entis perfectum: non eſſet autem quoad omnes gradus entis perfectum, niſi contineret immateriales ſubſtantias. Dantur igitur immateriales ſubſtantiæ. Conſequentia elucet. Minor conſtat: tum quia perfectio Vniuerſi conſiſtit in aſſimilatione ad ſuum principium: hoc autem eſt immateriale & incorpoteum. ergo, vt Vniuerſum ſit perfectum, debet quoad hunc gradum aſſimilari ſuo principio: tum quia intellectualitas eſt ſupremus gradus entis, quippe quo ſuperior fingi non poteſt; ergo ſi eo careret hoc Vhiueſſum, careret ſupremâ perfectione entis. Nec refert, quod hic gradus reperiatur in homine, quoniam in eo non reperitur perfectus & conſummatus, ſed imperfectus & inchoatus; vnde debuit in aliqua natura ſuperiore creari perfectus & conſummatus quoad omnem ſuam naturalem perfectionem. Maior probatur, nam finis cuiuſcumque agentis, præſertim Dei, qui eſt ſummè bonus, eſt ſeipſum cōmunicare perfectiſſimo modo, quantum effectus ipſe capax eſt.

S. Thomas.

5. Neque dicas, eodem diſcurſu probari, illud condi debuiſſe perfectius & perfectius, quoad omnes ſpecies perfectiores & perfectiores poſſibiles: tum quia hæ ſolùm faciunt ad materialem perfectionem vniuerſi, cuius formalis perfectio conſurgit tantùm ex diuerſis gradibus entis, afferentibus diuerſas operationes à materia eleuatas: cuiuſmodi ſunt gradus corporis, Viuentis, Senſitiui, Rationalis, & Intellectualis omnino à materia independentis, multiplicatio autem eorumdem gradum ſolùm facit ad materialem perfectionem totius. tum quia gradus entis ſunt finiti, ſpecies vero infinitæ: potuerunt ergo illi omnes creari, non autem hæ; cum finitum producibile ſit, infinitum vero improducibile.

6. Hæc ratio etſi probabiliſſima ſit, quia tamen intellectum non conuincit, demonſtrationis nomen non meretur: quia cum omnis communicatio ad extra, libera Deo ſit, quippe qui nullam ex ea intrinſecam perfectionem acquirit, non eſt ratio quæ conuincat, debuiſſe Deum has naturas perfectè intellectrices in hoc vniuerſo de facto condere.

7. Ex arreptitijs & magicis incantationibus, ſic aliqui ratiocinantur ad naturas Angelicas demonſtrandas. Multa in his experimur, quæ non niſi ad ſuperiorem aliquam naturam referri poſſunt. hæc autem nequit eſſe Deus: ergo aliqua alia natura ſuperior homine, inferior Deo. Maior patet in iis, qui ſupra captum interdum Latinè, Græcè, & Hebraicè loquuntur, ſecreta pandunt, longinqua diuulgant. Minor probatur, nam hæc ſæpe exerceri videmus ad malum finem; cuius cauſa particularis Deus eſſe non poteſt:

eſſet autem, ſi ipſe extraordinario concurſu vteretur ad hæc opera exercenda. Sed neque hæc ratio euidenter oſtendit naturam angelicam: nam hæc omnia fieri poſſunt virtute animarum ſeparatarum, quarum vim hæc opera non excedunt, vt ſentit Plotinus apud Auguſt. 9. de ciuit. cap. 11.

Plotinus apud Auguſtinum.

8. Alia ratio mihi olim occurrit, quâ planè putabam angelicas ſubſtantias demonſtrari. Hæc autem erat velociſſima tranſlatio corporum per aërem ad malum finem facta, vt ſæpè fit in magnis incantationibus: nam hic modus non ſolùm mihi videbatur excedere virtutem animæ coniunctæ, ſed etiam ſeparatæ; cuius vis motrix nequit eſſe maior in corpora ſeiuncta, quàm in proprium ſibi vnitum: ſed in proprium corpus tantam vim non habet; ergo nec in aliena.

9. Verum re maturius conſiderata, neque hæc ratio omnino conuincit; nam licet talem motum efficere non poſſent ſingulæ animæ ſeparatæ, efficere tamen poſſent plures ſimul coniunctæ, ad quarum multiplicationem, ſicut augeretur vis motiua, ita & motus, vt conſtat de pluribus trahentibus ac propellentibus pondus, qui alioqui ſinguli trahere ac propellere non poſſent. Quare omnibus perpenſis *probabiliorem cenſeo ſecundam ſententiam*, donec alia ratio, quæ demonſtret, non appareat.

DISPVTATIO SECVNDA.

De principio productiuo Angelorum.

SECTIO PRIMA.

An omnes Angeli ſint à Deo immediatè producti?

Hermanni Riſſuic error apud Alphonſum de Caſtro.

1. PRIMVS error fuit cuiuſdam Bataui nomine Hermanni Riſſuic, cuius meminit Alphonſus de Caſtro, Hæreſi *Angelus*, qui circa annũ 1500. docuit, Angelos, ſiue bonos, ſiue malos, non eſſe à Deo creatos. Fundamentum: quia hoc nuſquam Scriptura docet. Eiuſdem erroris fuiſſe videtur Ariſtoteles 2. Metaph. c. 1. vbi ait, *Principia ſemper exiſtentium non habere cauſu ſui eſſe.* Sunt autem ſecundùm Ariſtotelem principia ſemper exiſtentium, intelligentiæ, quæ appellantur principia ſemper exiſtentium, quia ſunt virtutes motrices cælorum, qui in Ariſtotelis doctrina ſunt æterni. & 12. in Metaph. Tex. 44. concedit intelligentias cælorum motrices æternas, & immobiles: quod autem creatur eſt mobile; quia mouetur à non eſſe ad eſſe. igitur ſi non Angeli per Ariſtotelem ſunt immobiles, non ſunt producti. Et 1. Cæli Tex. 125. docet, quod genitum eſt, æternum non eſſe. Angeli per Ariſtotelem æterni ſunt. igitur geniti non ſunt. Et 1. Phyſ. Tex. 34. & 2. Metaph. ſumma 2. cap. 4. admittit commune illud Philoſophorum axioma: *Ex nihilo nihil fit.* Sed Angeli, cùm ſint ſubſtantiæ ſimplices ſpirituales, deberent fieri ex nihilo. igitur in Ariſtotelis doctrina Angeli producibiles non ſunt.

Ariſtoteles.

Auicennæ error apud S. Thomam.

2. Secundus error fuit Auicennæ, qui teſte S. Tho. 1. p. q. 45. ar. 5. ſolam primam intelligentiam primi mobilis motricem poſuit immediatè à Deo productam; reliquas verò exiſtimauit produci à prima intelligentia. Mouebatur hac ratione: quoniam à principio ſimpliciter vno, qualis eſt Deus, non poſſunt plura immediatè cauſari, poſſunt autem plura immediatè cauſari à principio non ſimpliciter vno, cuiuſmodi eſt omne agens creatum; nam hoc ipſo quod creatum eſt, componitur ex actu & potentia, ac proinde non eſt ſimpliciter vnum, ſed multiplex.

3. *Catholica autem ſententia eſt, Angelos omnes initio temporis ex nihilo fuiſſe à Deo conditos cum reliquis mundi partibus.* Hæc veritas definita eſt in Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. & refertur Capite *Firmiter,* de ſanctiſſima Trinitate & Fide Cathol. *Vnum*, inquit, *vniuerſorum principium, creator omnium viſibilium, & inuiſibilium; ſpiritualium & corporalium qui ſua omnipotente virtute ſimul ab initio temporis vtramque de nihilo condidit creaturam, ſpiritualem & corporalem, angelicam videlicet & mundanam.* eaque apertè colligitur ex ſacra Scriptura, in qua Deus dicitur *Omnium Creator* Eccleſ. 24. 2. Machab. 1. & Ioan. 1. *Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil.*

Catholica ſententia.

Concil. Lateran.

Eccleſ. 24. 2. Machab. 1. Ioan. 1.

Ratio contra priorem errorem.

4. Ratio contra priorem errorem eſt: quoniam ſi Angeli non eſſent à Deo producti, eſſent naturaliter à Deo independentes. Implicat autem Angelos, & quodcumque aliud ens, à primo diſtinctum, eſſe naturaliter à Deo independens: igitur implicat Angelos non eſſe à Deo productos. Sequela probatur, nam ideò Deus à nullo dependet, quia à nullo accipit eſſe; omnis quippe dependentia oritur ex eo, quod non eſt ſibi ipſe ad exiſtendum ſufficiens. ergo ſi Angeli independenter à Deo eſſent ſibi ipſi ad exiſtendum ſufficientes, non eſſent à Deo dependentes. Ex quo vlterius ſequeretur, quod eſſent in ſuo eſſe illimitati & infiniti: nam omnis limitatio & finitas eſt ab aliqua cauſa efficienter limitante: implicat namque, vt

quod

Digitized by Google

quod non habet eſſe ab alio, ſed ex ſe neceſſariò exiſtit, limitatum eſſe habet: cùm non ſit maior ratio, cur tantum & non maius perfectiuſque eſſe habeat; cùm nequeat hæc limitatio oriri ex natura ipſa entis, quia ens vt ens, cum nulla perfectione maiore pugnat, vt patet in Deo. Minor apertè derogat vnitati & perfectioni Dei: nam hoc ipſo non eſſet vnus, ſed plures Dij, quorum perfectio vnius non contineretur in perfectione alterius: atque adeò non quilibet eſſet omni ex parte perfectus & infinitus.

Ratio contra poſteriorem errorem.

5. Ratio contra poſteriorem errorem eſt, quoniàm implicat, vt infrà probabo, potentiam creandi communicari creaturæ. Igitur implicat, inferiores Intelligentias creatas eſſe ab vna prima Intelligentia, à Deo tantum immediatè producta.

De mente Ariſtot. quid ſentiendum. Prima interpretatio Ariminenſis. Bacho. Vaſquez. Secunda interpretatio. Scotus. Herueus. Ochamus. Marſilius. Molina.

6 Ex his patet reſponſio ad fundamentum Riſſuich. De mente autē Ariſtotelis varia ſunt Scholaſticorum placita. Arim. in 2. diſt. 1. q. 1. a. 1. Bacho. q. 1. a. 2. Vaſq. 1. parte diſp. 81. c. 1. & alij putant, illum omninò ſenſiſſe, Angelos vnà cum cæleſtibus orbibus, elementis, & quæcumque ipſe ab æterno poſuit, non fuiſſe à Deo producta: Scotus verò in 1. diſt. 8. q. 5. §. *de intentione*. Heruæus quodlib. 2. q. 1. a. 1. Ochamus in 2. q. 6. Marſilius q. 1. art. 2. Molina 1. parte q. 19. art. 4. diſp. 2. & alij cenſent. Ariſtotelem poſuiſſe Intelligentias ſimul cùm corporibus incorruptibilibus mediatè à Deo productas, non tamen cum nouitate eſſendi, eo quod non poſuerit illas in tempore, ſed ab æterno productas. Quin Scotus, Marſilius, Ochamus, Ferrarienſis 2. contra gentes cap. 23. in fine, & Molina exiſtimant, ea omnia naturali neceſſitate in ſententia Ariſtotelis fuiſſe ab æterno producta.

Scotus. Marſilius. Ochamus. Ferrarien. Molina.

Poſterior interpretatio probabilior.

7. Hæc poſterior Ariſtotelicæ mentis interpretatio tantò mihi probabilior eſt, quantò pauciora admittit in Ariſtotelis Phyſica abſurda: quamquam negari non poteſt, quin multis in locis nobis occaſionem dederit de ipſius mente dubitandi. Porrò argumenta, quæ nobis hanc Ariſtotelis mentem inſinuant, ſunt hæc. Primum eſt 12. Metaphy. Tex. 17. & c. vlt. vbi ponit Deum finem totius naturæ. Atque finis & efficiens coincidunt in idem. Igitur ſi per Ariſtotelem Deus eſt finis naturæ, eſt etiam principium eiuſdem. Secundum eſt eodem lib. 12. Metaphy. in fine, vbi Deum comparat Principi, à quo omnia quæ ſunt in Regno dependent. Tertium eſt 2. Metaphy. Tex. 4. in quo concedit vnum ens primum & perfectiſſimum, quod ſit cæteris omnibus cauſa eſſendi, ex illo vulgato axiomate. *In vnoquoque genere ſemper aſſignandum eſſe aliquod vnum primum & perfectiſſimum, quod in eo genere ſit cauſa cæterorum.* Quartum eſt 1. Cæli. Tex. 100. vbi docet à ſempiterna virtute impartiri omnibus & eſſe, & viuere, licet non omnibus æqualiter, ſed aliis aliis clarius. Quintum eſt de mundo ad Alexandrum cap. 7. vbi Deum vocat *Seruatorem Genitorémque omnium, quæ ſiunt*; omniaque vt ſint atque in eſſe conſeruentur, continuò eius influxu & ope egere. Et alia permulta ſunt, quæ hanc Ariſtotelis mentem nobis piè ſuadent.

8. Ad primum igitur locum in contrarium citatum, reſpondeo. Ibi Ariſtotelem vti numero plurali pro ſingulari. Ita illum interpretatur S. Thom. lectione 2. & apertè deducit ex ipſius diſcurſu, quo probat dandum eſſe vnum primū ens, quod ſit prima cauſa eſſendi cæterorum, ſicut in quolibet genere ſemper aſſignandum eſt vnum primum, quod ſit cauſa cæterorum ſub eo genere contentorum.

S. Thomas.

9. Ad ſecundum, dicuntur intelligentiæ cælorum motrices ab Ariſtotele, Immobiles, non quoad eſſe, ſed quoad locum: putauit enim Intelligentias mouere cælos, abſque eo quod ipſæ moueantur ſimul cum cælo.

10. Ad tertium, Sumi *Genitum* ab Ariſtotele, prout conuertitur cum naturaliter corruptibili. Quo pacto nullum *Genitum* poteſt eſſe æternum. Alioquin eſſet, & non eſſet æternum: quia quod eſt naturaliter corruptibile, neceſſe eſt aliquando non eſſe. Et licet in ſententia Ariſtotelis ponantur Generationes ab æterno, non tamen ponuntur ſingulæ, vel aliquæ æternæ, ſed omnes ſucceſſiue vna poſt aliam, quæ omnes ſimul conficiunt infinitam ſeriem Generationum. Sicut nullæ determinatæ partes motus ſunt æternæ, ſed totus motus per Ariſtotelem conficit vnam æternam durationem ſucceſſiuam temporis.

11. Ad quartum, Dico, prædictum Axioma admittitur ab Ariſtotele in productionibus naturalibus, quæ quia à naturali agente fiunt, nequeunt niſi ex præſuppoſita materia fieri. Neque oppoſiti axiomatis fuit omnino ignauus, cuius apertam mentionem fecit. 12. Meta. Tex. 55. *Quidam*, inquit, *ex non ente faciunt entia*.

12. Ad Fundamentum Auicennæ nego, ab vno principio non poſſe plura immediatè cauſari, quando eſt eminenter plura, cuiuſmodi eſt DEVS, qui eſt eminenter omnia.

SECTIO II.

An virtus principalis creandi communicari poſſit Creaturæ?

Durandus. Maior. Rubio.

13. PRIMA ſententia affirmatiua eſt Durandi in 2. diſt. 1. q. 4. num. 23. quam eſtimabilem cenſet Maior in 4. diſt. 1. q. 1. in fine; dubiam verò Rubio in 2. diſt. 1. q. 2. a. 2. Fundamentum eſt, quia nulla apparet repugnantia.

Magiſter. Henricus. Albertus. Bonauentu. S. Thomas. Caietan.

14. Secunda Sententia negat: Eſt Magiſtri in 4. diſt. 5. cap. vlt. Henrici quodlib. 4. qu. vlt. Alberti de quatuor coæuis qu. 1. art. 4. & in 42. diſt. 1. ar. 7. Bonauent. in 2. diſt. 1. ar. 2. q. 2. S. Thomæ 1. p. q. 45. art. 5. & 3. p. q. 13. art. 2. & 2. contra gentes c. 20. & 21. Caietan. & Fer-

Ferrarius. Herueus. Capreolus. Scotus. Aureolus. Argent. Marſilius. Richardus. Gabriel. Aegidius. Athanaſius. Cyrillus. Baſilius. Damaſcen. Auguſtinus.

& Ferrar. præcitatis locis Heruæi in 2.diſt.1. q.2.ar.4. Capreoli q.3.Scoti in 4.diſt.1.q.1, Aureoli ar.3. Argentin.qu.1. art. 1. Marſilij q.1.ar.3. Concl.3.Richardi in 2.diſt.1.ar.4. q.4. Gabr.q.4. Ægidij quodlib.5. qu.1. & aliorum: (*quæ verior eſt & amplectenda*) Fundamentum habet in Patribus, Athanaſio ſerm.3.contra Arianos,Cyrillo lib.2.in Iulianum,Baſilio lib.4.contra Eunomium,Damaſceno lib.2.de Fide,Auguſt.3. de Trinit.c.8. & 9.& alibi: qui omnes affirmant, Creare eſſe ſolius Dei. Controuerſia grauis eſt in aſſignanda ratione.

Prima implicantia.

15. Prima ſit. Danda eſt aliqua actio tranſiens propria Dei, quæ non ſit communicabilis creaturæ: hæc alia eſſe non poteſt, quam creatio; nam hæc ex modo tendendi independenter à ſubiecto, eſt omnium perfectiſſima. Maior conſtat, alioqui non poſſemus euidenter arguere exiſtentiam Dei; hanc enim arguimus ex aliqua actione tranſeunte ipſius propria. Sed contra, nam actio propria Dei per quam eius exiſtentiam cognoſcimus, quæque alteri communicari non poteſt,eſt actio à ſuperiori agente independens, quam actionem euidenter arguimus ex eius independentia in eſſendo.

Prima ratio implicantiæ non placet.

16. Secunda ratio eſt Patris Suarez in Metaphyſica diſp.20. ſec. 2. §. *Propter has ergo difficultates*. Quoniam ſi talis creatura eſſet poſſibilis, de facto fuiſſet producta,quia cõſtitueret nouum gradum entis à reliquis diuerſum: omnes autem Theologi defendunt, Vniuerſum eſſe quoad omnes gradus entis à Deo perfectè condi: ergo ſi talis creatura non eſt de facto producta, ſignum eſt, eam non eſſe poſſibilem. Quod autem conſtitueret diuerſum gradum entis, conſtat: nam hic deſumitur ex maiore eleuatione in operando à materia: igitur virtus creatiua, quæ ageret per eleuationem ab omni materia, conſtitueret gradum ab omnibus, qui de facto ſunt diuerſum. Verum hæc eſt bonâ tantum coniectura, non ratio efficaciter probans implicantiam virtutis creatiuæ, nam Durandus negaret Vniuerſum eſſe, quoad omnes gradus entis poſſibiles conditum.

Secunda ratio implicantiæ Suarez.

Nec Secunda.

Durandus.

Tertia ratio implicantiæ Scoti.

17. Tertia ratio Scoti. Omnis creatura aut eſt materialis, aut ſpiritualis; neutra poteſt creare: ergò. Non materialis, quia hæc ſicut in eſſendo pendet à ſubiecto, ita in operando. Non ſpiritualis, quia hæc non poteſt creare, niſi per actus intellectus, & voluntatis, qui cùm ſint accidentales, non poſſunt prærequiri ad creationem ſubſtantiæ, neque vt actualis creatio, quia actualis creatio debet eſſe cum termino ipſo creato: neque vt formale principium productiuum, quia accidens, non poteſt eſſe formale principium creandi ſubſtantiam, cùm modus agendi nequeat excedere modum eſſendi.

Tertia ratio implicantiæ benè reiicitur à Durando.

Sed contra, quia vt rectè Durandus, actus intellectus & voluntatis poſſent prærequiri, non vt actualis creatio, aut formale principium creandi, ſed vt principium dirigendi & applicandi potentiam creatiuam, quæ eſſet ipſa ſubſtantia Angeli, ad hoc, vel illud creabile: ſicut in artifice prærequiruntur actus intellectus & voluntatis, non vt formale principium agendi, ſed dirigendi, & applicandi potentiam executiuam, ad hoc vel illud opus exercendum.

Quarta ratio implicantiæ Ægidij.

18. Quarta ratio Ægidij. Omnis creatura eſt compoſita ex actu & potentia, ex ſubiecto & accidente. Creatio autem eſt actio ſimplex, abſoluta à potentia & ſubiecto: igitur nulli creaturæ poteſt naturaliter competere: quia non poteſt modus operandi naturaliter excedere modum eſſendi cauſæ principalis. Sed contrà. Quia ſicut ſubſtantia ſpiritualis componitur ex actu & potentia, eſtque ſubiectiua cauſa ſuorum accidentium, ità creatio eſt potentialis conſtans ex eſſentia & exiſtentia, componitque cum termino tamquam cum immediato ſubiecto.

Sed nec quarta placet.

Quinta ratio ſancti Thomæ.

19. Quinta ratio S. Thomæ 2. contra gent. cap. 20, & de potentia q.3. ar.4. Eo modo actus agitur, quo agens agit: ſed agens agit ſecundum quod eſt actu: Atqui ſolus Deus ſe toto agit, quia ſolus Deus eſt purus actus: Igitur cùm per creationem totus actus fiat, ſolius Dei erit creare. Sed contrà, quoniam vt fiat totus effectus, ſufficit, vt agens agat ſecundum quod eſt actu, virtualiter continens effectum: Sed Angelus creando ageret, ſecundùm quod eſſet actu, virtualiter continens totum effectum, quia cùm effectus non ſit purus actus, ſed immerſus potentialitati, non requirit, vt agens illum agat, vt ſit purus actus, ſed vt ſit emerſus à materia.

Quinta ratio refutatur.

Sexta ratio implicantiæ Henrici, Richardi, Argentinæ, Capreoli.

20. Sexta ratio Henrici, Richardi, Argentinæ, & Capreoli. Ens infinitè diſtat à non ente: ergò virtus potens transferre ens ex non ente, eſt infinita. Talis eſt virtus creatiua, cuius eſt, ex non eſſe rem traducere ad eſſe. Maior probatur, tum quia inter ens & non ens nulla eſt proportio, tum quia inter contradictoria æqualis eſt diſtantia. Sed inter Deum & non Deum infinita eſt diſtantia: ergò & inter ens & non ens. Tum quia magis diſtat poſitiuum à negatiuo, quàm vnum poſitiuum ab alio poſitiuo: ſed inter duo poſitiua poteſt eſſe infinita diſtantia, vt inter Deum & Angelum: ergò & inter ens poſitiuum & ſuum contradictorium.

Sexta ratio refellitur à Scoto & Durando.

21. Sed contrà, nam vt rectè Scotus, & Durandus, ens tanto diſtat à non ente, quanta eſt ipſa perfectio entis: quia cum hæc diſtantia ſit formalis, deſumenda erit ex formali exceſſu perfectionis, quo vnum extremum excedit alterum. ſicut diſtantia inter Deum & creaturam deſumitur penes exceſſum perfectionis, quo Deus excedit creaturam. Sed quodlibet ens creatum eſt finitæ perfectionis, igitur finitè diſtans à non ente, quia non plus negat negatio, quam affirmet affirmatio.

22. Vnde ad primam probationem concedo, inter ens & non ens nullam eſſe proportionem, non propter infinitam diſtantiam vnius ſupra aliud; ſed quia vnum eſt poſitiuum, aliud negatiuum: ad quam impropor-

tionem

Digitized by Google

tionem ſuperandam ſufficit virtus finita, vt conſtat de ſole, qui virtute finita ſuperat improportionem, quæ eſt inter tenebras & lumen. & ratio eſt, quia hæc improportio ſuperatur per productionem termini finiti.

23. Ad ſecundam, neganda eſt Maior: nam maior eſt diſtãtia inter Deum & non Deum, quàm inter Angelum & non Angelum, quia nulla potentia poteſt facere de non Deo Deum, poteſt autem aliqua potentia facere de non Angelo Angelum.

24. Dices. Omnia contradictoria ſunt æquè incompoſſibilia; ergò æquè diſtantia. Reſpondeo negando conſequentiam, nam diſtantia ſumitur penes exceſſum formalem vnius extremi ſupra aliud, qui diuiſibilis eſt, proindè non æqualis in omnibus: incompoſſibilitas verò penes mutuam excluſionem formalem vnius ab alio, quæ indiuiſibilis eſt, æquè enim Angelus formaliter excludit non Angelum, ac Deus non Deum.

Ad tertiam probationem, nego pariter Maiorem: nam magis diſtant Deus & Angelus, qui diſtant per infinitum exceſſum, quam Angelus & non Angelus, qui tantum diſtant per finitam diſtantiam.

Septima ratio implicantiæ à S.Tho. aſſignatur.

25. Septima ratio S. Thomæ 1.p.q.45.ar.5. ad 3.& 2. contra Gent. cap.20. Tantò maior eſt virtus agentis, quanto rem producit ex remotiore pòtentia: ſicut maior eſt virtus, quæ producit ignem ex aqua, quam quæ producit ex aëre. Sed virtus creatiua producit rem ex nulla potentia, ergò eſt infinita. Conſequentia probatur, nam ea proportio eſt inter virtutem creantem & educentem, quæ eſt inter potentias ipſas, ex quibus creans creat, & educens educit: ſed inter has proportio eſt nulla; quia nullius potentiæ, qualis eſt, ex qua creans creat, & aliquam, qualis eſt, ex qua educens educit, nulla eſt proportio; ergò nec inter illas. At vbi nulla eſt proportio infinita, eſt diſtantia.

Rationem S.Tho. confirmat Caietanus.

26. Confirmat hanc rem Caietanus primò; quia quando duo extrema ſic ſe habent, vt quantò minuitur vnum, tantò creſcat alterum, ſi vnum minuitur vſq; ad non gradum, alterum creſcit ſupra omnem gradum, ac proinde in infinitum: vt patet in motu, qui tantò eſt velocior, quantò reſiſtentia ſpacij eſt minor: vnde ſi reſiſtentia ſpatij eſſet nulla, vt eſſet in vacuo, motus eſſet infinitus. *Aliter*, inquit, *ſequeretur, quod virtus potens producere ex aliqua potentia, & virtus potens producere ex nulla potentia, eſſent aquales:* ſit enim virtus creatiua finita A in decupla proportione excedens virtutem eductiuam. B: tunc ſic poteſt dari alia potentia eductiua C. quæ educat effectum ex remotiore potentia in decupla proportione, quam B, virtus hæc in decupla proportione excedens virtutem eductiuam. B. erit æqualis virtuti creatiuæ A. Confirmat ſecundò. Maior virtus requiritur ad creãdum effectum, quam ad educendum effectum infinitum: atqui adhuc requiritur virtus infinita; ergò & ad illu.

27. Hæc ratio nititur eodem principio, quo præcedens impugnata: nam ex eo, quod inter ens & non ens nulla eſt proportio, arguit inter vim creatiuam, quæ producit rem ex nihilo, & eductiuam, quæ producit ex aliquo; infinitam diſtantiam: quoniam eadẽ eſt proportio inter virtutes productiuas, quæ eſt inter potentias ipſas, ex quibus illæ producunt.

Ratio ſeptima impugnatur.

28. Nec concludit Caietani calculatio: quia non eſt neceſſe, vt procedat in terminis eiuſdem rationis: nam poteſt dari virtus creatiua finita altioris ordinis, excedens quamlibet virtutem eductiuam etiam infinitam ordinis inferioris, vt patet hoc exemplo: Quò virtus cognoſcitiua attingit obiectum à potentialitate magis eleuatum, eò eſt maior: ergò virtus attingens obiectum eleuatum ab omni potentialitate, eſt infinita; non ſequitur conſequentia; quia Beati virtute finita luminis gloriæ attingunt Deum actum purum; per quam virtutem excedunt quamlibet aliam virtutem cognoſcitiuam, etiam infinitam ordinis inferioris.

Ad argumentum Caietani reſpondetur.

29. Ad exemplum de motu nego, illum poſſe eſſe infinitè velocem, quia hic deberet eſſe in inſtanti, quod implicat. Neque ex remotiore reſiſtentia ſpatij ſequitur infinita velocitas, nam adhuc remanet diſtantia negatiua, quæ tolli nequit. Sed eſto infinita velocitas motus non implicet, adhuc illa non arguit infinitam virtutem in mouente, quia dari poſſet virtus motiua altioris ordinis finita, excedens in infinitum quamcunque vim motiuam ordinis inferioris.

30. Ad aliud argumentum Caiet: nego ſequelam: cum enim illæ virtutes eſſent diuerſi ordinis, non eſſent inuicem comparabiles; quippè quarum vna excederet aliam perfectione & ordine, non intenſione & gradu: Vnde omnis virtus eductiua eſſet inferioris ordinis comparata cum creatiua; ſicut omne lumen naturale comparatũ ad ſupernaturale. Secunda cõfirmatio ſolum probat, ad creandum effectum requiri altiorem virtutem finitam: ad educendum verò effectum infinitum requiri vim eductiuam in ſuo ordine infinitã.

Octaua ratio eiuſdem S.Doctoris.

31. Octaua ratio eiuſdem S.Doctoris 1. p. q.45. ar.5. in Corpo: & 2. contra gent. c.25. quæ ducitur ex natura ipſa creationis, hoc pacto. Formalis terminus creationis eſt ens vt ens: Sed ens vt ens complectitur omne ens, quia nullum excludit: (loquimur de ente participato) ergò potentia ad creandum eſt infinita. Conſequentia probatur, quia tantum ſe extendit potentia, quantum ſe extendit eius formale obiectum; velut potentia viſiua extendit ſe ad omne viſibile, intellectiua ad omne intelligibile; ergò virtus creatiua ad omne creabile. Cuius ratio à priori eſt, quia terminus eſt ratio ſpecificans potentiam: ſed quantum ſe extendit ratio ſpecificans, tantum ſe extendit ipſum ſpecificatum, quia ſpecificatum eſt per ordinem ad ſpecificans formaliter. Cum igitur ens vt ens ſe extendat ad infinita, virtus creatiua erit infinita. Maior probatur, quia creatio eſt ex nihilo: nam per hoc diſtinguitur ab omni alia

Digitized by Google

productione; ergò per ſe nullum ſupponit ens, alioqui non fieret ex nihilo; ergo per ſe primo terminatur ad ens quatenus ens: quoniam illud dicitur per ſe primò fieri 1. Phyſi. tex.67. quod per ſe ad actionem non præſupponitur, illud verò per accidens, quod præſupponitur ad actionem, velut (exemplum eſt S. Doctoris) cum ex albo fit nigrũ, per ſe fit nigrum, quia hoc non præſupponitur, per accidens verò fit coloratum, quia hoc ſupponitur.

32. Confirmatur. Implicat potentiam productiuam claudere ſeipſam ſub ſuo termino formali, aliàs poſſet ſeipſam producere: Sed talis potentia clauderet ſeipſam ſub ſuo termino formali, quia etiam ipſa eſſet ens participatum, & conſequenter contentum ſub vniuerſaliſſima ratione entis. Hic eſt diſcurſus S. Thomæ in formam redactus. Ex quo infert, creare eſſe ſolius cauſæ primæ, quæ ſola in omni effectu per ſe primò attingit ens vt ens: non quod etiam cauſę ſecundæ illud non attingant, in quo ſenſu hanc rationem impugnat Scotus; ſed quia illud non attingũt per ſe primò, ſed per ſe ſecundò, vt incluſum in propria ratione formali; ſicut viſus non ſolum tendit ad coloratum, ſed etiam ad ens incluſum in ipſo colorato; non tamen ad hoc tendit per ſe primò, alioqui ferri poſſet ad quodcunque quod participat rationem entis: ſicut quia intellectus per ſe primo fertur ad ens, ferri poteſt ad quodcunque quod participat rationem entis.

Rationem S. Thomæ impugnat Scotus.

Ratio ſancti Thomæ probabiliſſima.

33. Hæc ratio eſt omnium præcedentium probabiliſſima, illud tamen ſemper mihi viſum eſt difficile, quod virtus creatiua de neceſſitate debeat ſe extendere ad omne ens, & non poſſit limitari ad tale ens in ſpecie: nam quod creatio ſit ex nihilo, tantum probat, virtutem creatiuam non poſſe limitari ex parte ſubiecti, quia ex illo non pendet, non autem quod non poſſit limitari ex parte termini producibilis, à quo pendet in ſpecificando. Et cõfirmatur, nam quemadmodum ſub potentia eductiua increata ad omne educibile, diſtingui poſſunt plures potentiæ eductiuæ creatæ ad hoc, vel illud educibile: ita ſub potẽtia creatiua increata diſtingui poſſunt plures potentiæ creatiuæ creatæ ad hoc, vel illud creabile. Igitur non omnis virtus creatiua, de neceſſitate eſt ad omne creabile, ac proindè infinita.

34. Verum iuxta hanc rationem dicendum eſt, implicare contradictionem, eſſe virtutem creatiuam, & non ſe extendere ad omne creabile. Ratio eſt, nam ex quo virtus creatiua producit rem ex nihilo, habet pro termino à quo ipſum non ens ſimpliciter, nempe ipſum non ens termini, & ipſum non ens ſubiecti: ergò ratio, quam per ſe primò attingit, eſt ratio entis ſimpliciter. Conſequentia patet, quia ratio, quam per ſe primò attingit potentia productiua, eſt quæ per ſe primò opponitur termino à quo, nam illa eſt, quæ ſpecificat potentiam, & quam potentia ipſa per ſe primò in effectu producit: ſicut ratio, quam per ſe primò attingit potentia cognoſcitiua, & quam per ſe primò in obiecto cognoſcit, eſt quæ per ſe primò opponitur termino à quo talis potentiæ, vt viſibile reſpectu viſus, intelligibile reſpectu intellectus. Antecedens probatur, quia in ratione nõ entis ſimpliciter, tam eſt non ens non homo, quàm non ens non Angelus, quamuis differat in ratione talis ac talis non entis, penes talem ac talem terminum negatum. Virtus autem creatiua non attingit ens ex non ente tali, ſed ex non ente ſimpliciter: & hoc ideo, quia nullum ens ſimpliciter ſupponit, ſed ſolam non repugnantiam termini ad exiſtendum.

35. Confirmatur hæc ratio à pari. Implicat potentia intellectiua, quę non ſit ad omne intelligibile; ergò & potentia creatiua, quæ non ſit ad omne creabile; Antecedens cõſtat, quia potentia intellectiua, cum ſit ſpiritualis, eſt reflexiua ſupra omne ens. Conſequentia probatur, nam ideò repugnat, quia potentia intellectiua eſt ad omne intelligibile, quia habet pro obiecto formali ens vt ens; & hoc ideò, quia habet pro termino à quo non ens ſimpliciter, quia ſolum non ens oppoſitum enti eſt extra obiectum formale & terminum attingibilem ab intellectu: ſed etiam potentia creatiua habet pro termino formali ens vt ens: & hoc ideò, quia habet pro termino à quo non ens ſimpliciter: ergò ſicut implicat potẽtia intellectiua limitata ad vnum tantum intelligibile, ita potẽtia creatiua ad vnum tantum creabile; nam vtraque habet pro termino a quo non ens, & pro termino ad quem ens vt ens; illa ſub ratione intelligibilis, hæc ſub ratione creabilis.

36. Dices, ex hoc diſcurſu non ſequitur, virtutem creatiuam eſſe infinitam, ſed altioris ordinis, nam hæc tantum eſſet ſufficiens ad attingenda infinita creabilia, vt ſupra deduximus contra ſecundam rationem. Confirmatur, ex eo quod potentia intellectiua poteſt in infinita intelligibilia, non ſequitur eſſe infinitam; ergo neque ex eo, quod potentia creatiua poteſt in infinita creabilia, erit infinita.

Reſpondeo licet ex vi diſcurſus immediatè non calculetur virtus infinita, tamen calculatur ſupremus ordo virtutis ſupra gradum totius entis creati, quod non minus implicat communicari creaturæ, quam virtutem infinitam: cum enim illa claudat ſub ſua ratione formali totam latitudinem entis creati, non poterit eſſe altioris ordinis intra gradum tantum entis creati, alioqui non excluderet ſe ipſam à ſua ratione formali, quia etiam ipſa contineretur inter gradum & ordinem entis creati, eſſet igitur altiſſimi ordinis ſupra omnem gradum ẽtis creati, ac proinde increata. Nec eſt eadem ratio de diſcurſu præcedenti, quia illa non calculat infinitatem virtutis, nec ordinem virtutis ſupra totum gradum entis creati, eò quòd non calculat illum ſupra totam latitudinem entis creati, vt fecimus nos, oſtendendo totam latitudinem entis creati eſſe obiectum virtutis creatiuæ, ſed ſolum ſu-

Digitized by Google

pra virtutem eductiuam. Ad Confirmationem, nego conſequentiam: nam potentia intellectiua non continet obiecta intelligibilia realiter, & ſecundum rationem ſpecificam, ſed ſolum intentionaliter,& ſecundum rationem genericam; complectetur enim in ordine ad hoc, vel illud intelligibile per ſpeciem ipſius intelligibilis. Potentia vero creatiua debet continere effectus creabiles realiter, & ſecũdum vltimam rationem ſpecificam, quia debet continere illas, vt cauſa phyſica principalis.

37. Hinc patet ad rationem difficultatis; nam ex eo quod creatio ſit ex nihilo ſubiecti,habet pro termino à quo non ens ſimpliciter, & conſequenter pro termino ad quem ens ſimpliciter.vnde concedo, virtutem creatiuam ſpecificari à termino ad quem, non vt tale ens eſt,ſed vt ens eſt ſimpliciter, ſub qua ratione opponitur termino à quo: ſicut nec intellectus ſpecificatur ab obiecto, vt tale intelligibile eſt,ſed vt intelligibile eſt ſimpliciter.

38. Dices. Ergo creatio Angeli non differet à creatione materiæ, nam vtraque habet idem ſpecificatum formaliter, nempe ens vt ens. Aliqui concedunt conſequentiam:ego vero nego illam,vt patet de potentia intellectiua, quæ licet ſpecificetur ab intelligibili vt ſic, eius tamen actus differunt ſpecie per ordinem ad diuerſa intelligibilia marterialia, quia quod eſt materiale potentiæ, poteſt eſſe formale actus, ob maiorem vniuerſalitatem potentiæ ſupra actum.

39. Ad confirmationem diſparitas eſt, quia non omnis potentia eductiua, ex modo tendendi de neceſſitate eſt ad omne educibile; ſicut omnis potentia creatiua ad omne creabile, quia hæc procedit ex non ente ſimpliciter,illa verò ex aliquo: proinde poteſt eductiua limitari ad talem, vel talem terminum, non autem creatiua; quia creatiua ex modo tenendi neceſſariò eſt ad omne ens.

40. Inſtabis, etiam viuens producit viuens ex non viuente, & animal ex non animali; nam nec equus,cum producit equum,ſupponit animal; nec ſemen, cùm producit plantam, ſupponit viuens; & tamen non extenditur ad omne viuens, vel ad omne animal. ergo neque ex eo quod potentia creatiua nullum ſupponit ens, debet ſe extendere ad omne ens.

41. Respondeo Diſparitatẽ eſſe, quia licet viuens producat viuens ex nõ viuente,& animal ex non animali actu exiſtente, vtrumque tamen producit ex viuente,& animali potentiâ exiſtente; quia tam viuens, quam animal nequeunt producere,niſi ex ſubiecto diſpoſito ad hoc, vel illud viuens, ad hoc vel illud animal,quod eſt producere ex viuente,& animali potentiâ exiſtente: ſicut omnis effectus potentiâ exiſtit in ſuo inſtrumento & proxima diſpoſitione. At virtus creatiua producit ens ex non ente ſimpliciter,quia vt illud producat, non ſupponit, niſi ſolam non repugnantiam obiectiuam: quo fit, vt potentia eductiua limitari poſſit ad determinatum effectum ex diſpoſitionibus, quas in ſubiecto reſponſio requirit; non autem potentia creatiua. Atque hæc ratio ſic explicata,non modo probabilis eſt,propter authoritates S.Doctoris, ſed etiam propter ſe ipſam: interim tamen alia mihi occurrit, ad defendendam communem ſententiam fortaſſe facilior, quam antequam proponam, proponenda eſt alia ratio, quam in publicis diſputationibus à doctiſſimis viris audiui; eſt autem ſequens.

42. Nona ratio. Implicat creaturam,vt cauſam principalem annihilare: ergo implicat creaturam, vt cauſam principalem creare. Antecedens patet, quia annihilare,vt cauſam principalem, ſupponit ſupremum dominium in rem annihilandam; ſupponit enim, quod poſſit pro ſua libertate, quando vult illam in nihilum redigere. Conſequentia verò probatur, quia qui poteſt rem creare,poteſt eandem liberè conſeruare: qui autem poteſt rem liberè conſeruare, poteſt à conſeruatione ceſſare,atque adeo rem in nihilum redigere. Sed contra: tum quia poſſet produci virtus creatiua, quæ ſolum concurreret ad creationem, & non ad conſeruationem, vti concurrunt cauſæ ſecundæ ad effectus, qui tantum ab ipſis pendent in fieri, & non in conſeruari. Igitur dari poſſet virtus creatiua, quæ non ſimul eſſet annihilatiua, quia annihilatio eſſentialiter ſupponit conſeruationem,aut ſaltem vim conſeruatiuam, cum nequeat res annihilari in inſtanti, quo creatur. Tum quia poſſet iſta virtus creatiua non liberè, ſed neceſſariò creare & conſeruare rem à ſe creatam. Tum quia aduerſarius non reputaret abſurdum, creaturam poſſe annihilare rem à ſe creatam: nec propterea haberet ſupremum dominium in illam: quia tale dominium haberet dependenter à Deo, à quo non ſolum penderet in ipſa virtute creatiua, quæ conſeruaretur à ſolo Deo, ſed etiam in creando, quia non poſſet creare, niſi concreante Deo vt primo principio.

Nona ratio implicantia.

Sed contrà.

Authoris Ratio.

43. DECIMA igitur & noſtra ratio, cur implicet, vim principalem creandi communicari creaturæ, eſt, quam to. 1.diſp. 3.ſec.1.nu.5.tradidimus;nimirum quia actio creatiua de neceſſitate ſupponit in principio creante actum purum: implicat autem perfectionem actus puri communicari creaturę, vt per ſe liquet; ergo & vim principalem creandi. Maiorem probo: creatio eſt actio tranſiens independens à ſubiecto inhæſionis, quia cum fiat ex nihilo, nullum prærequirit ſubiectum, cui inhæreat, ſed ſolum terminum,cum quo producatur, & realiter identificetur. Nulla autem actio tranſiens poteſt eſſe, quoad independentiam à ſubiecto, perfectior, quam ſit actio immanens eiuſdem agentis, à quo procedit actio tranſiens. Igitur creatio neceſſariò ſupponit in agente, à

Decima & vera ratio implicantia ab Authore aſſignatur.

quo

Digitized by Google

quo procedit actio tranſiens. Igitur creatio neceſſariò ſupponit in agente, à quo dimanat, actionem immanentem independentem à ſubiecto inhæſionis: ergo neceſſariò ſupponit in creante perfectionem actus puri. Poſterior conſequentia patet, nam actio immanens, quæ eſt independens à ſubſtantia ipſa agentis, vt à ſubiecto inhæſionis, non poteſt eſſe accidentalis, quia omnis actio accidentalis immanens poſtulat ſubiectum, cui inhæreat; ergo neceſſariò eſſet ſubſtantialis, & quia non poſſet eſſe ad ſubſtantiam ab ipſo agente diſtinctam, cùm nullum agens intellectuale, vti eſſet hoc, vtpotè omnium perfectiſſimum, operetur immanenter per ſubſtantiam à ſe diſtinctam, ſed vel per qualitatem, vt agens creatum; vel per ſuammet ſubſtantiam, vt agens increatum; neceſſariò actio iſta eſſet identificata cum ipſa ſubſtantia agentis. Porrò agens, quod habet actionem immanentem identificatam cum propria ſubſtantia, eſt actus purus, quia nullam ſupponit in ſe paſſiuam potentiam: nam quod non habet paſſiuam potentiam ad proprias actiones immanentes, à fortiore nec illam habebit ad actiones aliorum agentium extrinſecorum. Prior verò conſequentia, nempe quod creatio neceſſariò ſupponat in agente, à quo dimanat, actionem immanentem independentem à ſubiecto inhæſionis, euidenter deducitur ex minore: nam ſi nulla actio tranſiens poteſt eſſe quoad independentiam à ſubiecto perfectior, quam ſit actio immanens eiuſdem agentis, cùm creatio ſit actio tranſiens independens à ſubiecto inhæſionis, non poterit ſupponere actionem immanentem agentis, à quo dimanat, dependentem à ſubiecto inhæſionis.

44. Tota igitur difficultas ſita eſt in Minore propoſitione, quam ſic probo. Agens per actionem immanentem perficit ſe ipſam, per tranſeuntem verò aliud à ſeipſo. Nequit autem agens perficere aliud à ſe, perfectius, quàm ſe ipſum, quia ſe ipſum perficit primariò, aliud verò à ſeipſo ſecundariò; igitur nequit habere actionem tranſeuntem independentiorem à ſubiecto, quàm ſit ſua propria ipſius actio immanens. Quæ ratio vlterius ſic explicatur. Nullum agens impotens producere in ſe actionem immanentem, independentem à proprio ſubiecto, erit potens producere, extra ſe actionem tranſeuntem, independentem ab alieno ſubiecto. Nullum autem agens, niſi actus purus, potens eſt producere actionem immanentem, independentem à propria ſubſtantia. Igitur nullum agens, niſi actus purus, potens erit producere extra ſe actionem tranſeuntem, independentem à ſubiecto, atq; adeò creare. Minor cum conſequentia patet. Maior probatur, quia nullum agens poteſt habere vim nobiliori atq; independentiori modo operandi extra ſe, quàm intra ſe; cùm virtus operatiua intra ſe ſit magis perfectiua ipſius operantis, cuius in operando perfectio primariò intenditur.

45. Confirmatur: nam aut virtus iſta creatiua eſſet accidens; accidens autem, cùm ſit à ſubiecto inhæſionis dependens, repugnat eſſe connaturale ac principale principium creandi: quia nequit modus operandi excedere modum eſſendi ſui principij principalis. Aut eſſet ſubſtantia: & hæc vel eſſet forma aliqua diſtincta ab ipſa natura creantis, & contrà eſt: tum quia omnis forma ſubſtantialis per ſe primò eſt ad conſtituendum aliquod eſſe: nullum autem eſſe conſtituere poſſet hæc forma cum natura ipſa creantis, cùm iam ſupponeret illam in ſuo eſſe perfectè conſtitutam, & ſolum illi extrinſecùs & accidentaliter adueniret. Tum quia aut eſſet hæc forma materialis, & cùm deberet ipſa à ſubiecto dependere, non poſſet ei vt principi cauſæ competere actio à ſubiecto independens. Aut eſſet ſpiritualis; & neque hæc poſſet, vtpotè ens incompletum, tamquam princeps cauſa actione creatiua attingere entia completa. Vel eſſet ſubſtantia aliqua completa ſpiritualis, vt probabilius in ea ſententia dicendum eſſet, & contra hanc militat principale noſtrum argumentum: nam cum iſta ſubſtantia, vtpotè completa & intellectualis naturæ, primariò eſſet propter ſuam perfectionem propriam, ſi naturaliter habere poſſet actionem tranſeuntem independentem à ſubiecto, à fortiori habere poſſet actionem immanentem, independentem à propria ſubſtantia: quia cùm eadem virtus eſſet ſimul operatiua tranſeunter, & immanenter, ſi tranſeunter vim haberet operandi independenter à ſubiecto alieno, eandem vim haberet operandi independenter à ſubiecto proprio.

46. Obiicies, de facto omne agens creatum generatiuum habet actionem tranſeuntem perfectiorem immanente. Ergò falſum eſt, nullum agens habere poſſe actionem tranſeuntem perfectiorem immanente. Antecedens probatur, nam actio generatiua eſt ſubſtantialis, omnis autem actio immanens agentis creati eſt accidentalis. Actio autem ſubſtantialis perfectior eſt accidentali: actio enim, cum ſit eſſentialiter via ad terminum, ſuam ſpecificationem, atque adeò perfectionem deſumit à termino.

47. Reſpondeo, duplicem perfectionem in actione eſſe diſtinguendam, vnam ſecundùm entitatem, alteram ſecundùm independentiam: concedendum eſt antecedens de priori perfectione, negandum verò de poſteriori, quæ non eſt maior in actione ſubſtantiali generatiua tranſeunte, quàm in accidentali operatione immanente: vtraque enim dependet à ſubiecto inhæſionis, cùm non poſſit agens creatum habere aliam actionem tranſeuntem ſubſtantialem, quàm productionem formæ materialis, quæ eſt actio dependens à materia, vt à ſubiecto inhæſionis. Cæterùm non repugnat, agens habere actionem tranſeuntem perfectiorem immanente quoad entitatem, repugnat autem habere actionem tranſeuntem perfectiorem immanente *Duplex perfectio in actione diſtinguitur.*

nente

nente quoad independentiam à ſubiecto. Ratio diſcriminis eſt, quoniam omnis modus operandi perfectior quoad independentiam arguit maiorem perfectionem in operante; At non omnis modus operandi perfectior quoad entitatem termini producti arguit maiorem perfectionem in operante. Etenim Angelus ex perfectiori modo intelligendi independenter à materia obiectiua, arguitur perfectior homine: & homo ex perfectiori modo cognoſcendi independenter à materia ſubiectiua, arguitur perfectior bruto; at brutum ex perfectiori modo cognoſcendi independenter ab obiecto præſente, arguitur perfectius quolibet alio viuente. Contra verò ignis ex perfectiori entitate termini ſubſtantialis producti non arguitur perfectior Angelo; qui nullum terminum ſubſtantialem producere poteſt. Igitur proportio, quæ per ſe primò ſpectanda eſt inter actionem tranſeuntem & immanentẽ agentis, non eſt in conformitate terminorum productorum, ſed in modo eos attingendi, dependenter vel independenter à ſubiecto: nam hæc, non illa per ſe arguit maiorem, aut minorem perfectionem in agente, vt ex inductione facta conſtat.

SECTIO III.

An ſaltem communicari poſſit creaturæ virtus inſtrumentalis connaturalis creandi?

Magiſter.
S.Thomas.
Albertinus.
Palatius.

48. PRIMA Sententia affirmatiua eſt Magiſtri in 4. diſt.5. cap. vltimo, quem ſecutus eſt S.Thomas in 2.diſt.1. q.1. a.3. & in 4.diſt.5. q.1.art.3. quæſt.3. ad 4. Albertinus tomo 1. corrol.2. ex principio 2. in fine, quam ſententiam probabilem putat Palatius in 2.diſt.1. diſp.4. Fundamentum, quia non repugnat, vt inſtrumentum connaturale in modo operandi excedat ſe ipſum in modo eſſendi: imò hoc eſt proprium inſtrumenti, vt innixum virtuti cauſæ principalis, in operando excedat ſe ipſum in eſſendo, ſic lumen gloriæ immerſum ſubiecto, & potentialitati, attingit Deum in ſe ipſo per modum actus puri in virtute Dei agentis principalis. Confirmatur, nam de facto ignis calefaciens ſpecies conſecratas vini, producit calorem independenter à ſubiecto, quo ſpecies conſecratæ carent, atque adeò creat.

S.Thomas.
Caietan.
Ferrar.
Capreol.
Molina.
Bannez.
Vaſquez.
Suarez.

49. Secunda ſententia negatiua eſt S.Thomæ 1.p.q.45.a.5.cont.gent.2.c.21.& q.3.de potentia art.4. Caiet. & Ferrar. ibidem. Capreol.in 2.diſt.1.q.3. art.1. concl.1. Molinæ 1.p.q.45.art.5.diſp.2. Bannez.ibid. concl.3. Vaſq.diſp.176. cap.3. Suarez tomo 1. Meta. diſp.20.ſec.3.& reliquorum ferè Theologorum, qui abſolutè negant, omnem vim connaturalem creandi communicabilem eſſe creaturæ.

50. Difficultas eſt in aſſignanda ratione, duplicem Thomiſtæ aſſignant. Prima eſt: quoniam etiam ad inſtrumentaliter creandum requiritur virtus infinita, quod ſic probant. Inſtrumentum actiuè concurrit ad creationem: ergò ſi hæc requirit virtutem infinitam in agente principali, illam etiam requiret in inſtrumento: tum quia actio inſtrumenti & cauſæ principalis eſt eadem, tum quia maior virtus inſtrumentalis requiritur ad producendos plures effectus, quàm pauciores: ergo ad producendos infinitos requiritur virtus infinita.

Prima ratio implicantiæ à Thomiſtis aſſignatur.

51. Sed contra: nam ſicut inſtrumentum non debet in virtute propria producere effectum, ita nec illum adæquatè continere: poterit igitur per virtutem finitam concurrere ad effectus infinitos in virtute principalis agentis. Ad primam probationem, eſtò eadem ſit actio inſtrumenti & cauſæ principalis, illa tamen non requirit virtutem infinitam, niſi in agente principali; vt patet in inſtrumento obedientiali, cuius etiam actio eſt eadem cum agente principali, & tamen non requirit virtutem infinitam in ipſo inſtrumento obedientali. Ad ſecundam calculatio illa tantum valet in cauſa principali, in qua effectus adæquatè continetur, non autem in inſtrumento, in quo effectus continetur in virtute agentis principalis: vt patet in calore, in quo non maior virtus requiritur ad producendum cum viuente carnem, quam cum igne ignem; ſolum enim inſtrumentum requirit proportionem cum principali agente, & effectu producendo.

Sed contrà eſt.

52. Secunda ratio eſt. Inſtrumentum connaturale debet habere præuiam actionem condiſtinctam ab actione, qua ſimul cum cauſa principali attingit effectum vltimatum, quę ſuapte natura conferat ad productionem effectus cauſæ principalis. Repugnat autem inſtrumentum habens præuiam actionem naturâ ſuâ conferentem ad creationem: Igitur repugnat connaturale inſtrumentum ad creandum. Maior probatur, nam inſtrumentum connaturale dicitur illud, quod natiua ſua vi ordinatur ad determinatum effectum producendum, alioqui non differret ab inſtrumento obedientiali; in hoc enim connaturale ab obedientiali inſtrumento diſcriminatur, quod ad producendum obedientialiter, aſſumi poteſt quodcunque; ad connaturaliter verò, non niſi quod vi ſuâ ordinatur ad talem productionem. Minor oſtenditur: quia cùm creatio fiat ex nullo præſuppoſito ſubiecto, nulla actio inſtrumenti præuia ad illam conferri poteſt; nam ſi qua actio ad eam conferre deberet per modum præuiæ diſpoſitionis habilitantis ſubiectum ad terminum creationis recipiendum, at nulla diſpoſitio conferre poteſt ad terminum creationis; quia cùm nullum requirat ſubiectum, nec præuiam requirere poterit diſpoſitionem.

Secunda ratio implicantiæ Thomiſtarum.

53. Sed contra: Etenim falſum eſt, inſtrumentum connaturale natura ſua requirere pręuiam actionem condiſtinctam ab actione,

Sed contra ſecundam rationẽ eſt.

Digitized by Google

quæ ſimul cum principali agente attingit vltimatum effectum; ſed ſat eſſe, vt naturâ ſuâ petat habere in effectum vltimatum actionem ſimultaneam, & cooperatiuam cum ipſa actione principalis agentis, vt rectè Caietanus loco præcitato §. *Ad euidentiam huius difficultatis*. & conſtat tum in lumine gloriæ, quod eſt connaturale inſtrumentum ad producendam viſionem glorioſam, cùm tamen nullam præuiam actionem diſtinctam habeat ab ipſa actione, quâ vnà cum intellectu Beati, viſionem Dei producit, tum in habitu charitatis, qui eſt inſtrumentum connaturale ad amorem beatificum, ad quem tamen nullam habet præuiam actionem condiſtinctam ab ea, quâ vnà cum voluntate, ad illum producendum concurrit, & in Thomiſtarum ſententia tam character, abſque vlla præuia diſpoſitione, eſt inſtrumentum ad Chriſti corpus conficiendum; quàm phantaſma expreſſum eſt connaturale inſtrumentum intellectus agentis ad ſpeciem intelligibilem producendam: cùm tamen phantaſma oppreſſum nullam præuiam actionem habeat in intellectu agente, quâ illum habilitet ad ſpeciem intelligibilem recipiendam, cùm ex ſe ſit maximè proportionatus; nec poſſit per actionem materialem phantaſmatis ad illam recipiendam magis proportionari: cùm nulla diſpoſitio materialis, quam tantùm propria vi producere poteſt phantaſma in intellectu agente, ſit proportionata ad formam ſpiritualem, qualis eſt ſpecies intelligibilis, recipiendam. Et ratio à priori eſt, quoniam primarius finis inſtrumenti eſt, vna cum agente principali attingere effectum cauſæ principalis; diſponere autem ſubiectum ad talem effectum recipiendum, eſt tantùm finis ſecundarius, & ſolùm neceſſarius ex ſuppoſitione, quod ſubiectum tali diſpoſitione egeat, vnde ſi ſubiectum nulla egeat diſpoſitione ad primarium effectum recipiendum, conſiſtere poterit eſſentialis ratio inſtrumenti in ſolo fine primario, abſque ſecundario: neque ex ceſſatione finis ſecundarij, ceſſare debet primarius.

Caietanus.

54. His igitur confutatis, duas ego affero rationes ad hanc ſententiam confirmandam. Prior dicitur ex proportione, quam inſtrumentum connaturale habere debet cum cauſa principali, hoc pacto. Omne inſtrumentum connaturale debet eſſe in eodem ordine cum ſua cauſa principali, ſed cauſa principalis creatiua eſt in ordine actus puri, vt probatum eſt; ergo & virtus inſtrumentalis connaturalis. Maior tantum eget probatione, quam vt alibi probatam, nunc hoc breui confirmo diſcurſu. Omne inſtrumentum connaturale eſt naturalis proprietas & potentia ipſiuſmet agentis principalis, per quam fit proximè potens ad operandum, vt inductione conſtat: calor enim inſtrumentum ignis, eſt naturalis proprietas & potentia ipſiuſmet ignis ad producendum ignem: potentia generatiua inſtrumentum viuentis, eſt naturalis proprietas & potentia ipſiuſmet viuentis ad gignendum viuens, & ſic de cæteris. Naturalis autem proprietas & potentia eſt eiuſdem ordinis cum ſua cauſa principali: Igitur inſtrumentum connaturale creandi deberet eſſe eiuſdem ordinis cum virtute ipſa principalis creantis.

Duæ afferuntur ab Authore rationes ad hanc ſententiam confirmandam.

55. Nec obſtat, quod lumen gloriæ immerſum potentialitati, vt connaturale inſtrumentum attingat Deum actum purum: quia effectus proprius luminis gloriæ, non eſt attingere Deum obiectiuè, hoc enim eſt proprium intellectus, quod tantùm præſtat obedientialiter; ſed ipſius tantùm munus eſt, producere viſionem beatam receptam in ſubiecto, & immerſam potentialitati: nam ipſius tantùm eſt, efficere, non percipere: viſio autem non vt effectus eſt, ſed vt ſpecies expreſſa eſt, quo pacto non reſpondet lumini, ſed intellectui, attingit Deum actum purum.

56. Poſterior ratio ſit hæc. Repugnat dari naturale inſtrumentum creationis, quin idem ſimul ſit principalis virtus creatiua, implicat creata virtus principalis creandi, vt probatum eſt. Igitur & naturale inſtrumentum creationis. Sequelam probo: Quod habet adæquatam proportionem cum effectu non eſt inſtrumentum, ſed cauſa principalis; ſed ſi daretur naturale inſtrumentum ad creandum, haberet adæquatam proportionem cum creatione: ergo non eſſet inſtrumentum, ſed cauſa principalis. Maior probatur, nam in hoc diſcriminatur inſtrumentum à principali agente, quod inſtrumentum non habet adæquatam proportionem cum effectu vltimato, & ideò eget concurſu cauſæ principalis, mediante quo effectum attingere poſſit. Principalis verò adæquatam habet proportionem cum effectu, & licet etiam cauſa principalis egeat concurſu ſui inſtrumenti, non tamen eget illo vt cauſæ ſuperioris eleuantis, ſed vt potentiæ inferioris ſibi naturaliter ſubordinatæ.

57. Minor, in qua tantùm eſt difficultas, probatur: Ratio ſpecificans virtutem inſtrumentalem & principalem in creatione eſt vna & eadem indiuiſibiliter: ergo implicat ſpecificare illam, vt inſtrumentum, & non vt virtutem principalem. Conſequentia patet, quia virtutes, quæ non habent diuerſas rationes ſpecificantes, nequeunt habere diuerſas perfectiones cauſæ principalis & inſtrumentalis. Antecedens oſtendo: Ratio ſpecificans virtutem creandi, ſiue inſtrumentalem, ſiue principalem, non eſt entitas ipſa termini creabilis, in qua ſaltem Metaphyſicè diſtingui poſſunt plures gradus, & perfectiones maiores, & minores, per ordinem ad quas ſumi poſſet diuerſa ſpecificatio virtutis inſtrumentalis à principali; ſed eſt attingibilitas ipſa termini ex nullo præſuppoſito ſubiecto: hæc autem, cùm ſit indiuiſibilis; conſiſtit enim in modo attingendi terminum per negationem omnis ſubiecti, non poteſt diuerſo modo ſpecificare inſtrumentum, & virtutem principalem. Maior probatur, quia virtus creandi ſiue inſtrumentalis, ſiue principalis

cipalis

cipalis per ſe primò reſpicit modum attingendi terminum independenter à ſubiecto: opponitur enim virtuti eductiuæ, quæ formaliter reſpicit modum attingendi terminum dependenter à ſubiecto.

58. Dices. Ergo nec virtus inſtrumentalis eductiua diſcriminatur à principali eductiua, cùm ambæ adequatè conueniant in modo attingendi terminum dependenter à ſubiecto; nec illa magis dependenter à ſubiecto, quàm hæc, effectum attingat. Reſpondeo, concedo virtutem inſtrumentalem eductiuam non diſtingui à principali eductiua per maiorem dependentiam à ſubiecto, ſed per minorem duntaxat proportionem cum entitate effectus educibilis; ſecundùm quam nequit diſcriminari virtus inſtrumentalis creatiua à virtute principali creatiua. Cuius ratio eſt, quoniam ratio ſpecificans virtutem productiuam, eſt, quæ in effectu ipſo eſt potiſſima: Potiſſima autem ratio in effectu creabili, non eſt entitas ipſa effectus, ſed modus attingibilitatis ex nullo præſuppoſito ſubiecto: Contrà verò in effectu educibili potiſſima ratio, non eſt dependentia à ſubiecto, cùm hæc formaliter ſit imperfectio, quæ non ſpecificat virtutem, ſed entitas ipſa effectus educibilis; atque adeò ab hac, non ab illa debet virtus eductiua principalis & inſtrumentalis ſpecificari. Contrà verò virtus creatiua non ab entitate ipſâ termini creabilis, ſed ab attingibilitate independenter à ſubiecto, ſpecificari debet, quæ cùm ſit vnà indiuiſibilis, etiam Metaphyſicè conſiderata, non poterit ſpecificare duas diuerſas virtutes, inſtrumentalem & principalem.

59. Hanc poſteriorem rationem deduco ex doctrina S. Thomæ 1. parte quæſt. 45. art. 5. & 2. contra gent. cap. 21. docentis, inſtrumentum per aliquid ſibi proprium diſpoſitiuè operari ad effectum principalis agentis: hoc eſt, non vt Capreolus in 2. diſt. 1. q. 3. artic. 1. concl. 1. ratione 5. Ferrar. 2. contra gent. cap. 21. §. *Sexto*, & Sotus in 4. diſt. 1. quæſt. 3. art. 1. §. *Proximum ergo eſt*, explicant, per actionem præuiam diſtinctam ab actione, qua attingit effectum ipſum principalis agentis: ſed vt Caietanus 1. p. quæſt. 45. art. 1. §. *Ad euidentiam huius difficultatis*, & Nugnez 3. p. quæſt. 62. art. 1. difficul. 7. ad ſecundam replicam quinti argumenti, interpretantur, per virtutem natiuam ſibi propriam attingere debet effectum ipſum principalis agentis, licet non diſtinctâ actione ab ea, quâ effectus ipſe vltimatus à cauſa principali attingitur. Secundùm hanc igitur explicationem ſic meam deduco rationem. Omne inſtrumentum naturale in ſententia S. Doctoris, debet vi propriâ in ſenſu explicato, diſpoſitiuè operari ad effectum principalis agentis. Creatio eſt ratio ſimpliciſſima & indiuiſibilis. Ergo hoc ipſo, quod datur virtus productiua illius, erit adæquata & totalis, atque adeò principalis.

S. Thomas. Capreol. Ferrar. Sotus. Caietan. Nugnez.

60. Ad fundamentum primæ ſententiæ, negandum eſt, inſtrumentum naturale in operando excedere poſſe ſeipſum in eſſendo, quoad independentiam à ſubiecto. Etenim inductione conſtat, nullam actionem inſtrumenti naturalis excedere ipſius eſſe; quoad ſubiecti dependentiam: ignefactio enim, quæ eſt actio caloris vt connaturalis inſtrumenti ignis, non excedit quoad ſubiecti dependentiam eſſe ipſius caloris: vtrumque enim à ſubiecto pendet. Viſio, quæ eſt actio potentiæ viſiuæ connaturalis inſtrumenti hominis, eodem modo pendet ab organo, ſicut potentia ipſa viſiua, & ſic de cæteris. Et ratio pendet ex prima noſtra ratione: quoniam inſtrumentum naturale debet eſſe in eodem ordine cum ſua cauſa principali, cùm ſit naturalis proprietas illius: eſt autem in eodem ordine cum ſua cauſa principali, per eandem dependentiam, vel independentiam à ſubiecto: Nequit igitur in operando excedere ſeipſum in eſſendo, quoad ſubiecti dependentiam, alioqui excederet modum eſſendi ſuæ cauſæ principalis, quod implicat.

61. De lumine autem gloriæ patet ex dictis, illud non eſſe inſtrumentum viſionis, ratione obiectiuæ expreſſionis, ratione cuius viſio beatifica reſpondet tantum intellectui obedientialiter; ſed ratione productionis, quo pacto viſio non excedit lumen quoad ſubiecti dependentiam; vtrumque enim inhæſiuè pendet à ſubiecto. Ad confirmationem, nego antecedens, immediatum namque ſubiectum caloris, & reliquorum accidentium materialium, exceptâ quantitate, eſt ipſa quantitas, ex qua ignis calorem educit, dum ſpecies conſecratas calefacit, ac proinde non creat.

SECTIO IV.

An creatio communicari poſſit creaturæ obedientialiter?

61. Prima ſententia negatiua eſt ſancti Thomæ 1. parte quæſt. 45. articulo 5. 3. parte quæſt. 13. artic. 2. 2. contra gent. cap. 20. & 21. & de potentiâ quæſt. 5. articulo 3. ad vltimum. Caietani & Ferrarienſis locis præcitatis, Medinæ 3. parte quæſtione 13. articulo 2. §. *Ad ſecundam difficultatem*. & quæſt. 48. articulo 6. in fine. Nugnez ibidem quæſt. 62. articulo 1. difficul. 7. §. *Sed contra has omnes ſolutiones*. & quæſt. 78. articulo 8. Scoti in 4. diſtinct. 1. quæſt. 1. §. *Ideò dici poteſt tertio modo*, verſu, *Dico etiam, & ad vltimum*. Molinæ quæſt. 45. articulo 5. diſputat. 2. Vaſquez 1. parte quæſtion. 176. Cabreræ 3. parte quæſt. 13. articulo 2. dubitat. 5. Granadi 1. p. controuerſia 6. diſp. 4. Fundamentum eſt. Quia nulla res poteſt à Deo aſſumi ad producendum effectum, ad quem vim aliquam innatam ex ſe non habeat, vel productiuam, vel ſaltem per ſe diſpoſitiuâ ad talem effectum. At nulla res creata ex ſe vim habet creati-

S. Thomas. Caietanus. Ferrar. Medina. Nugnez. Scotus. Molina. Vaſquez. Cabrera. Granadus.

creatiuam, aut per ſe diſpoſitiuã ad effectum creationis. Maior conſtat inductione in omnibus inſtrumentis, alioqui quodlibet aſſumi poſſet ad quodlibet producendum. Minor probatur, quia nulla res creata ex ſe vim habet producendi effectum ex nihilo; aut per ſe ad talem effectum diſponere poteſt, cùm nulla diſpoſitio poſſit per ſe ad talem effectum conducere: omnis namque diſpoſitio recipi debet in ſubiecto, quod eſt diſponendum ad effectum recipiendum: effectus autem creationis, cùm fiat ex nihilo, nullum ſupponit ſubiectum.

Magiſter. S.Thomas. Durandus. Bacho. Gabriel. Vega. Suarez.

63. Secunda ſententia affirmatiua eſt Magiſtri in 4. diſt, 5. in fine, S. Thomæ ibidem q.1.ar.3.quæſtiunc.3.ad 4.& in 2.diſt.1.q.1. ar.3.Durandi in 2.diſt.1.q.4. nu.23. Bachonis in 2.diſt.32.q.1.a.4.Gabrielis in 4.diſt.1. q.1.art.3. dubit. 2. Vegæ lib. 7. in Trident. cap.13. Suarez 3.p.tomo 1.diſp.31. ſec.vltimâ. *Quæ ſententia probabilior eſt, & ſequenda.* Fundamentum, quia nulla eſt implicantia: vt enim creatura per potentiam obedientialem attingat effectum creationis, non eſt neceſſe, vt ſit virtutis infinitæ, & independentis, quia non debet attingere illum vt cauſa principalis, aut inſtrumentalis connaturalis, ſed tantùm obedientialis eleuata per virtutem diuinam: ad quod ſufficit quæcunque virtus productiua creata, ſupplente Deo reliqua, quæ ad creationem requiruntur.

Argumentũ ad hominem contra Thomiſtas.

64. Confirmo hanc ſententiam ad hominem contra Thomiſtas, qui putant, verba ſacramentalia tranſubſtantiare panem in Corpus, & vinum in Sanguinem Chriſti: nam tranſubſtantiatio per ipſos eſt vera & realis productio totius ſubſtantię Corporis & Sanguinis Chriſti, independens ab aliquo tanquam à ſubiecto; & ex eo tantùm non dicitur creatio, quia connotat eſſe ipſius Corporis & Sanguinis Chriſti præexiſtens; & panem & vinum vt terminum poſitiuũ à quo. At hæc non obſtant, quin verba ſacramentalia verè & realiter per modum inſtrumenti obedientialis effectiuè attingant ipſam ſubſtantiam Corporis & Sanguinis Domini independenter à quocunque ſubiecto. Et licet formalem tranſubſtanciationem ponerent in vnione Corporis & Sanguinis Chriſti cum accidentibus, adhuc ipſi admittere debent actionem productiuam Corporis & Sanguinis Chriſti independenter ab vnione cum accidentibus panis & vini, natura præcedente ipſam vnionem cum accidentibus; ad quam actionem per Thomiſtas inſtrumentaliter concurrunt verba ſacramentalia.

65. Confirmatur, quoniam ad productionẽ ipſam Corporis & Sanguinis Chriſti, panis & vinum non concurrunt ſubiectiuè, vel in aliquo genere cauſæ, quod tollat veram creationem, ſed ſolùm vt termini à quo poſitiui connotati, abſque vlla intrinſeca dependentia: eadem quippe productio foret, ſiue talis productio fieret ex pane, ſiue ex lapide, ſiue ex ligno, aliáve materiâ, ſolùm namque variaretur extrinſecum connotatum.

66. Dices. Creatura nullam vim habet ne incompletam & genericam quidem ad attingendam actionem independentẽ à ſubiecto: ergo non poterit eleuari ad creandum formaliter, ſed tantùm materialiter, attingendo ſolùm entitatem ipſam creationis, non independentiam eiuſdem à ſubiecto. Antecedens patet, quia cùm creatio formaliter dicat independentiam à ſubiecto, & independentia ſit quid indiuiſibile, ſi creatura haberet proportionem ad creandum formaliter, talis proportio eſſet in genere cauſæ principalis. Implicat autem, creaturam habere proportionem cauſæ principalis ad creandum, vt ſectione ſecundâ probatum eſt. Confirmatur, nam ideò per nos, non poteſt dari connaturale inſtrumentum ad creandum, quia inſtrumentum connaturale debet habere aliquam proportionem cum effectu ipſo agentis principalis, quæ proportio, cùm ſit circa indiuiſibile, nequit participari, quin principaliter participetur. Sed etiam inſtrumentum obedientiale debet habere aliquam proportionem, ſaltem remotam & genericam ad creandum, alioqui non poſſet concurrere ad creandum formaliter.

67. Reſpondeo, negando inſtrumentum obedientiale debere habere proportionem cum obiecto formali agentis principalis, vt illud dicatur attingere, ſed ſat eſſe, ſi habeat proportionem cum obiecto materiali: ſecus verò eſt de inſtrumento connaturali; hoc enim, niſi habeat proportionem cum obiecto ipſo formali agentis principalis, non dicitur illud attingere formaliter. Ratio diſcriminis eſt, quia cùm inſtrumentum obedientiale non ſit naturalis potentia agentis principalis, ſed tantùm voluntaria, quâ voluntariè vtitur agens ad effectum ſuprà eius vires producendum, ſufficit quæcunque proportio, vt illum dicatur producere; quia illum producit in virtute agentis principalis. Inſtrumentum verò connaturale, cùm ſit naturalis potentia agentis principalis, debet habere proportionem cum ipſomet obiecto formali agentis principalis; alioqui non diceretur connaturale inſtrumentum illius.

68. Ad Conf. Ad hoc, vt creatura dicatur obedientialiter attingere creationem, ſufficit vt habeat proportionem cum ipſâ entitate creationis: non enim eſt neceſſe, vt habeat proportionem cum ipſa independentia actionis à ſubiecto formaliter, nam hanc ſupplet Deus vt cauſa principalis; quemadmodum vt ens naturale dicatur obedientialiter attingere effectum ſupernaturalem, non eſt neceſſe, vt illum attingat vt ſupernaturalem formaliter, ſeu vt cum illo proportionem habeat vt ſupernaturalem formaliter: nam hæc ratio ſuppletur à virtute ſupernaturali, ſed ſufficit, vt cum illo proportionem habeat vt ens eſt formaliter.

69. Cæterum notandum eſt, in ſententia S. Thomæ, inſtrumentum obedientiale eſſe connaturale; quia in ſententia ipſius nulla *S.Thomas.*

crea-

creatura eleuari poteſt ad effectum excedentem proprias vires, niſi per qualitatem ſuperadditam, qua creatura ipſa proportionetur per modum inſtrumenti Dei ad talem effectum attingendum. Quare mirum non eſt, ſi S.Thomas in ſumma, & contra gentes, vbi ex propria ſententia loquitur, neget creaturam, etiam vt inſtrumentum obedientiale eleuari poſſe ad creandum. Verùm ſemper manet difficultas, quo pacto in ſententia Thomiſtarum verba ſacramentalia attingant inſtrumentaliter productionem Corporis & Sanguinis Chriſti, & tamen nequeant obedientialiter concurrere ad creationem.

SECTIO V.

An creatio actiua ſit in Deo?

70. DVPLEX diſtinguitur creatio, actiua vna, paſſiua altera. De paſſiua nulla eſt difficultas, eam non eſſe in Deo creante, ſed in termino ipſo creato: omnis quippe paſſio eſt in paſſo: igitur à fortiori creatio, quà paſſio non erit in Deo, qui omnis paſſionis expers eſt. De actiua igitur creatione.

S.Thomas. Bonauent. Scotus. Richardus. Rubio. Capreol. Ochamus. Gabriel. Caietanus. Ferrar. Bannez. Valentia.

71. Prima ſententia affirmatiua eſſe in Deo: Eſt S.Thomæ 1.p.q.25.ar.1.ad 2.& 3.& q. 45.a.3. ad 1.& 2.contra gentes cap.9. & 16. & q.3.de potentia ar.3.Bonauent.in 2.diſt.1. p.1.ar.3. q. 2. Scoti in 4.diſt.13.q.1. §. *Ad huius autē difficultatis,& ad argumenta.* ad 2. Richardi in 2.diſt.1.ar.1.q.3.& ar.2.q.1.Rubionis q.1.art.2. Capreoli q.1.ar.1. concl.1. Ochami q.1.Gabr.q.1.ar.2. Caiet.1. p. q.25. ar.1.Ferrar.2.cont.gent.c.16.& 18. *ad primū & ſecundum dubium.* Bannez 1.p.q.45.ar.3. cōcl.3.Valent.diſp.3.q.2.puncto1.qui omnes conueniunt, creationē actiuā eſſe ipſum velle diuinū cum reſpectu rationis ad creaturam.

S. Thomæ fundamentum.

72. Primum fundamentū S.Thomæ 2.cont. gent. c.9. Actio eſt complementum virtutis actiuæ, comparatur enim ad ipſam vt actus ſecundus ad primum. Implicat autem virtutē Dei cōpleri ab alio, quam à ſe ipſa. Igitur implicat creationē actiuam, quæ eſt complemētū virtutis creatiuæ Dei, eſſe in termino creato; alioqui virtus creatiua Dei compleretur ab alio, quàm à ſe ipſa.

73. Secundum fundamentum. Omnis actio eſt in agente, creatio actiua eſt quædā actio; ergo eſt in Deo creante. Minor conſtat. Maior probatur primò, quia actio & paſſio opponuntur: Oppoſita autem nequeunt eſſe in eodem ſubiecto ſimul: igitur ſi creatio paſſiua eſt in termino creato, creatio actiua erit in principio creante. Secundò: Actio eſt quò agens agit: ſed quò agens agit, eſt in ipſo agente: ergo actio eſt in agente; atq; adeò creatio actio erit in creante. Tertiò, ſi àctio eſſet in paſſo, denominaret paſſum agens, ſicut paſſio denominat ſubiectum paſſum; atque adeò ſi creatio actiua eſſet in termino, denominaret illum creantē. Quartò: potentia actiua 9.Metaph.Tex.2. *eſt principium tranſmutandi alterum, in quantum alterum.* Ergo actio, quæ

9.Metaph. Tex.2.

eſt ipſius actus, erit tranſmutatio alterius, in quantum alterius; ergo, non erit in paſſo: alioqui non erit tranſmutatio alterius, in quātū alterius. Quintò, actio eſt relatio tranſmutantis in tranſmutatum, ſicut paſſio eſt relatio tranſmutati in tranſmutantē; igitur ponēda eſt in agente; nā in eo ponenda eſt relatio, in quo eſt proximū fundamentum, ad quod, poſito termino, conſequitur. Sed proximum fundamentum talis relationis, eſt potentia actiua agentis, terminus verò eſt ipſe effectus productus: igitur hoc poſito conſurgit relatio in agente, quā refertur ad effectum, vt tranſmutans ad tranſmutatū. Sextò, actiua generatio æterni Patris, eiuſq; ac Filij actiua ſpiratio, non eſt in termino genito & ſpirato, ſed in principio gignēte & ſpirante; ergo actiua creatio Dei nō eſt in termino creato, ſed in principio creante,

74. Secunda ſententia negat, creationē actiuā eſſe in Deo, ſed in termino creato: Eſt Mayroni in 2.diſt.1. q.3. Aureoli in 1.diſt.20.ar.2. propoſ.2. & diſt.27.1.p.a.2.§. *Reſtat.* Ægidij in 2.diſt.1.p.1.q.3.art.2. Argent.in 2. diſt.19. a.1.Bachonis in 2.diſt.34.q.1.art.3.& 4.ad 9. Durandi in 2.diſt.1.q.1. Ariminenſis q.5.a.1. concl.5.Molinæ 1.p.q.45.a.3. Suàrez 1.tomo Met.diſp.20.ſec.5.

Mayronus. Aureolus. Ægidius. Argentinus. Bacho. Durandus. Ariminenſ. Molina. Suarez.

75. *Hæc ſententia probabilior eſt, & ſequenda:* eaq; apertè deducitur ex Ariſtot. 3. Phyſ. c.3.vbi docet, actum agentis non eſſe in agente, ſed in paſſo; vnum quippe eundemq; motum ait, eſſe actionem & paſſionem ſimul; actionem quidem quatenus *eſt,* inquit, *actus huius ab hoc*; paſſionem verò, quatenus *eſt actus huius in hoc.* Quæ autem Ariſtoteles docet de actione tranſeunte in communi, verificanda ſunt de qualibet actione tranſeunte in particulari, cuiuſmodi eſt creatio actio, quæ per hanc Ariſtotelis doctrinam non diſtinguetur à creatione, vt paſſione.

76. Probatur autē hæc ſentētia primò. Creatio non eſt actio immanens, ſed tranſiens: de ratione autem actionis tranſeuntis, vt ibidem Ariſtot. docet, & ex ipſo nomine conſtat, non eſt immanere in agente, ſed ab agēte tranſire in paſſum. Maior probatur, nam creatio non habet ſuum terminum intrà, ſed extrà creantem. Omnis autē actio, quæ non habet ſuum terminum intrà agens, non eſt immanens, ſed tranſiens: actio namq; immanens, vel trāſiens dicitur ratione termini, ad quē vltimatè tēdit. Confirmatur, nam actio eſt actus potentiæ actiuæ, vt actiuæ: Actus autem potentiæ actiuæ vt actiuæ, formaliter importat egreſſum à potentia. Igitur ſi actio non poſtulat immanentiam in ſuo principio ratione termini, neque id poſtulabit, vt actio eſt formaliter; quia vt actio, potiùs poſtulat egredi quàm manere in ſuo principio; cùm ſit via, quà agens communicat eſſe effectui, ac proindè formaliter ponit effectum extrà agens.

Ariſtoteles.

77. At negant Aduerſarij, creationem eſſe actionem formaliter tranſeuntem, ſed virtualiter tantùm: nam manens in Deo habet effectum extrà Deum, ſicut imperium manens in imperante habet effectum

extra imperantem. Ergo licet creatio, vt virtualiter tranſiens, habeat effectum extra Deum, vt formaliter tamen immanens, manet intra Deum: eſt enim ipſius velle, vel vt alij volunt, ipſius efficax imperium, quod per dicere diuinum ſcriptura exprimit Geneſ.1. & Pſal.148. *Ipſe dixit, & facta ſunt.*

Geneſ.1. Pſal.148.

78. Sed contrà, nam velle, & imperium diuinum eſt principium creandi, non ipſa creatio: ſicut velle & imperium, quo artifex creatus vult & imperat opus artificiatum, non eſt ipſa arte factio, ſed principium arte factionis. Nec obſtat, quod Deus immediatè per ſuum velle & imperium producat res ad extra, artifex autem creatus non niſi per diſtinctas potentias executiuas: nam hoc ad ſummum probat, Deum eſſe immediatum principium creationis per ſuum velle, & imperium; artifex verò creatus per ſuas potentias executiuas à voluntate & intellectu diſtinctas. Confirmatur, nam actio debet proportionari potentiæ, cuius eſt immediata actio. Sed creatio non eſt immediata actio intellectus & voluntatis diuinæ, quâ intellectus & voluntas eſt formaliter, ſed quâ potentia executiua eſt: igitur non poteſt conſiſtere in volitione & imperio diuino: nam hæ ſunt immediatæ actiones intellectus & voluntatis, quâ intellectus & voluntas ſunt formaliter; ſed potius in actione tranſeunte, quæ immediatè eſt ab intellectu & voluntate diuina, vt potentia executiua eſt.

79. Probatur ſecundò. Si creatio eſſet in Deo, etiam eductio, quâ accidentia, & materiales formas dependenter à ſubiecto producit, eſſet in Deo. Falſum autem eſt, eductionem eſſe in Deo. Sequela conſtat: nam vel ideò ponitur creatio in Deo, quia Deus creat immediatè per ſuum velle, & intelligere practicum: ſed etiam educit per ſuum velle & intelligere practicum; cùm non minùs ſit agens intellectuale reſpectu vnius, quam reſpectu alterius: vel quia omnis actio debet eſſe in agente: atqui etiam eductio eſt actio: igitur. Falſitas autem minoris probatur: ſequeretur enim, quòd quando Deus ſe ſolo conſeruat effectum eductum, quem ſimul cum cauſa ſecunda produxit, mutari eductionem actiuam in Deo: nam prior erat partialis, & ſe ſolà inſufficiens ad communicandum eſſe effectui; poſterior verò debet eſſe totalis, quia debet ſupplere actiuam eductionem cauſæ ſecundæ.

80. Dices, Mutari actionem eductiuam, quæ eſt in Deo connotatiuè tantùm, quia nimirùm nunc connotat effectum, totaliter à ſe dependentem, quem anteà connotabat partialiter tantùm à ſe dependentem. Sed contra, quoniam vt actio, quæ eſt in Deo connotatiuè mutetur, ſupponere debet mutationem in creatura: ſed nullam ſupponit mutationem in effectu, quem ſolus ipſe conſeruat, quæ antea non erat, cum idem effectus ſimul à Deo & cauſa ſecunda produceretur. Maior conſtat, quia cum actus diuinus non mutetur in ſe, ad hoc vt dicatur de nouo aliter ſe habere erga terminum, debet terminus ipſe mutari. Minor verò probatur, nam in ſententia multorum Aduerſariorum, actio paſſiua, per quam mutaretur terminus, eſt purus reſpectus tranſmutati ad tranſmutãtem, conſurgens in termino ipſo poſt acceptum eſſe ab agente, ſed terminus perſeuerat idem in conſeruari à ſolo Deo, qui fuit in produci à Deo ſimul & a cauſa ſecunda; cum in hac ſententia præter reſpectum conſurgentem, & eſſe ipſius termini ab alio acceptum nihil intermediet. Implicat autem, conſurgere nouum reſpectum, vbi nulla ſupponitur noua mutatio. Igitur nulla erit mutatio in termino conſeruato ſufficiẽs ad talem reſpectum fundandum. Nec ſufficit, vt actio diuina connotet, quod idem terminus non amplius pẽdeat à cauſa ſecunda, ſed tantum à ſe: quoniam vt terminus pendeat à Deo totaliter, qui antea pendebat tantum partialiter, debet aliquid plus a Deo accipere, quod antea non accipiebat: ſiquidem antea vi actionis partialis, quâ à Deo producebatur, non accipiebat totum eſſe: vt igitur nunc totum eſſe à Deo accipiat, debet aliâ actione & influxu totali à Deo produci; ac proinde in ſuo eſſe mutari, ad hoc autem non ſufficit purus reſpectus conſequẽs ad aduerſarijs confictus, quia hic ſupponit fundamentum, ad quod conſequatur: quod non poteſt eſſe ipſe terminus, quia ille quoad intrinſecum eſſe manet inuariatus, & idem omnino qui antea.

81. Probatur.3. quoniam falſum eſt, omnem actionem ſubiectiuè eſſe in agente, ſed ſolam immanentem. Igitur falſum eſt, creationem actiuam ſubiectiuè eſſe in Deo. Conſequentia conſtat, nam hoc eſt potiſſimum fundamentum, cur Aduerſarij ponant creationem in Deo, quia omnis actio ſubiectiuè debet eſſe in agente, cùm ſit perfectio & complementum ipſius. Antecedens probo, quoniam, vt rectè arguit Aureolus, alioqui non poſſet agens tranſmutare aliud, quin priùs tranſmutaret ſe ipſum per actionem in ſe productam, cùm tamen de ratione potentiæ actiuæ vt ſic, non ſit tranſmutare ſe ipſum, ſed aliud à ſe, vt ex tradita difinitione potentiæ actiuæ conſtat.

Aureolus benè arguit contra.

82. Vnde vlterius interrogo, vel iſtæ actiones productiuæ ſubſtantiarum in agente ſunt ſubſtantiales, vel accidentales, Rurſus vel iſtę manent in agente, producto termino, vel corrumpuntur. non poſſunt dici corrumpi, cum non habeant contrarium: & ex alia parte abſurdum eſt, ponere in quolibet agente, quod multos effectus produxit, tot entitates ſeu modalitates. Confirmatur: nam actio eſt formalis & immediata communicatio, qua agẽs communicat eſſe effectus. Communicatio autem non eſt in communicante, ſed in communicato. Præterea actio eſt, per quam effectus egreditur ex virtute & potentia agentis: ergo debet eſſe in effectu, nam egreſſus debet eſſe cum termino egrediente, non cum principio, à quo egreditur.

83. Probatur quartò. Si creatio actiua eſſet

diui-

diuinum velle cum reſpectu rationis ad creaturam in tempore producendam, ab æterno Deus dictus fuiſſet creator; quoniam ab æterno habuiſſet ſuum velle, cum reſpectu ad creaturas in tempore producendas, ſicut propter idem velle Deus ab æterno dicitur voluiſſe creaturas; quia omnis forma neceſſariò denominat ſubiectum, in quo eſt. Cùm igitur ad creationem actiuam nil aliud requiratur, quam Velle diuinum cum reſpectu rationis ad creaturas producendas, & hoc totum fuerit ab æterno in Deo, ab æterno illum denominaſſet Creatorem, qui tamen loquendi modus eſt contra Patres, qui paſſim docent, Deum in tempore dici Creatorem.

Contra Patres.

84. Non eſt igitur creatio actiua in Deo, ſed in termino ipſo creato, atque eadem cum creatione paſſiua: quæ vt dicit tranſcendentalem reſpectum ad principium creans, à quo ſimul cum termino emanat, dicitur creatio actiua; vt dicit tranſcendentalem reſpectum ad terminum creatum, cuius eſt formalis & immediata communicatio, dicitur creatio paſſiua, ſiue, vt terminis Ariſtotelis vtar, vt *eſt huius ab hoc, actio eſt; vt eſt huius in hoc*, paſſio eſt.

Ad fundamentum S.Thomæ. Ariſtoteles.

85. Ad primum fundamentum S.Thomæ concedo, creationem eſſe complementum virtutis creatiuæ, ſed extrinſecum, vt ipſemet S. Doctor cum Ariſtotele 3. Phyſ. Tex. 5. de omni actione tranſeunte docet, quam cum Philoſopho definit, *Actum ab agente in aliud*, & apertè colligitur ex definitione potentiæ actiuæ ab Ariſtotele aſſignata: Quæ eſt *principium tranſmutandi aliud in quantum aliud*. Igitur tota perfectio ipſius, eſt, poſſe perficere aliud: actu verò perficere eſt extrinſeca perfectio ipſius. Confirmatur, quia non minùs perfectio potentiæ actiuæ eſt terminus productus, quam productio ipſa; cùm hic ſit vltimus finis virtutis actiuæ: & tamen nemo dicet, ex eo quòd terminus productus ſit perfectio virtutis actiuæ, debere eſſe in ipſo agente; nam etſi ſit perfectio agentis, intrinſeca tamen non eſt, ſed extrinſeca. Nec eſt abſurdum potentiam creatiuam Dei in ratione extrinſecæ denominationis compleri ab ipſa creatione extrinſeca; ſicut nec eſt abſurdum, voluntatem Dei in ratione liberæ volitionis, compleri per extrinſecum connotatum.

Definitio potentiæ ab Ariſtotele tradita.

86. Ad ſecundum fundamentum nego Maiorem. Ad primam verò probationem, nego actionem & paſſionem inter ſe opponi; cùm non ſint duæ res, ſed vnà cum duplici reſpectu tranſcendentali ſubordinato, altero ad agens vt ad principium à quo, altero ad effectum vt ad terminum in quo; ſicut quæuis potentia habet reſpectum vt ad proprium ſubiectum, in quo eſt, & ad obiectum, ad quod eſt.

87. Ad ſecundam diſtinguo Maiorem. Actio eſt, quo agens agit, formaliter concedo; effectiuè nego: eſt enim communicatio ſeu via & egreſſus ipſe effectus à cauſa, quo mediante agens, formaliter communicat eſſe effectui, egreſſus autem non eſt in principio, à quo egreditur, ſed in termino, qui egreditur.

88. Ad tertiam, nego ſequelam. Etenim licet actio ſit in paſſo, non eſt tamen per modum formæ egredientis & emanantis ab illo, ſed per modum formæ receptæ tantùm in illo. Forma autem non denominat ſubiectum, niſi ſecundum modum quo recipitur in illo: viſio enim non denominat oculum viſum, ſed videntem: contrà verò, colorem viſum, non videntem, quia aliter comparatur ad potentiam, aliter ad obiectum. Cùm igitur denominatio agentis, non ſolum importet formam denominantem, ſed etiam modum denominationis, per modum formæ dimanantis, & egredientis ab illo, quod denominat, non poterit denominare paſſum agens, eſto in eo recipiatur.

89. Ad quartam, nego conſequentiam. Ratio diſcriminis eſt, quia potentia tranſmutat effectiuè, actio verò formaliter. Cæterùm principium effectiuum diſtingui debet ab effectu, cùm nullum efficiens ſe ipſum efficere poſſit, non autem principium formale.

90. Ad quintum nego Antecedens: non enim actio eſt relatio, ſed ratio fundandi, quâ poſitâ conſurgit relatio prædicamentalis in producente ad productum, ſi capax ſit. Ratio autem fundandi non neceſſariò ſimul eſt cum fundamento. Cæterùm agens non denominatur agens formaliter à reſpectu prædicamentali in ſe conſurgente, vt patet in Deo, qui denominatur agens creaturarum, non ab intrinſeco reſpectu conſurgente, cuius capax non eſt, ſed ab extrinſeca actione in termino producto.

91. Ad ſextam, negatur conſequentia. Etenim actiua generatio æterni Patris, eiuſque ac Filij actiua ſpiratio; ſunt productiones perfectiſſimè immanentes: de ratione autem productionis perfectiſſimè immanentis, qualis eſt increata, eſt perfectiſſimè immanere in ſuo principio productiuo. Vndè niſi generatio æterna Patris, eiuſque ac Filij actiua ſpiratio, eſſent in principio gignente ac ſpirante, non eſſent perfectiſſimè immanentes. At verò creatio non eſt actio immanens, vt probatum eſt, ſed tranſiens; de cuius ratione non eſt, vt immaneat in principio producente, ſed vt ab illo tranſeat ad terminum productum.

SECTIO VI.

An creatio re ipſa diſtinguatur à termino creato?

92. PRIMA ſententia negatiua eſt Bonauent. in 2. diſt. 1. p. 1. ar. 3. q. 2. Richardi ar. 1. q. 4. Ægidij diſt. 1. q. 3. ar. 2. Durandi q. 1. ar. 2. Argent. diſt. 19. ar. 1. Gregorij diſt. 1. q. 6. a. 1. cõcl. Oc. 2. q. 1. & 2. Mayr. q. 4. Rubio-

Bonauent. Richardus. Ægidius. Durandus. Argentinas. Gregorius. Ochamus. Mayronus.

Rubio. Heruæus. Gabriel. Vaſquez. Scotus.

Rubionis q.1. Heruæi q.1. art.1. Gabr. q.1. ar.2. Vaſq.1.p.diſp.173.cap.3.eſt etiam Scoti in 2. diſt. 1. q. 5. §. *Ad quæſtionem*. qui quamuis dicat, diſtingui formaliter, ex ipſius tamẽ probatione conſtat, nullo pacto diſtingui ex natura rei.

Scoti probatio.

93. Probat autem primò Scotus. Quæ ſunt inuicem inſeparabilia, nequeunt ex natura rei diſtingui: huiuſmodi ſunt creatio & res creata: igitur. Maior patet, nam quæ ſunt ex natura rei diſtincta, poſſunt diuinitùs ſaltem ſeparari: at neque diuinitùs poteſt creatio ſeparari à re creata; implicat namque creaturam non dependere à ſuo creatore; ſed creatio nihil aliud eſt, quàm dependentia creaturæ à ſuo creatore: ergo.

S.Thomas.

94. Secundò. Creatio, teſte S.Thom.1.p. q.45.ar.3.eſt relatio dependentiæ creaturæ à Deo; ergo ſi diſtingueretur à termino creato, deberet diſtinctâ relatione referri ad Deum. Conſequentia probatur, nam omnis res creata fundat eſſentialem reſpectum dependentiæ ad Deum: ergo ſi creatio eſſet diſtincta à re creata, etiam ipſa fundaret diſtinctum reſpectum dependentiæ ad Deum, & rurſus relatio iſta fundaret alium reſpectum dependentiæ diſtinctum, & ſic in infinitum: hoc autem eſt abſurdum: ergò.

65. Tertiò. Nulla cogit neceſſitas ponendi creationem diſtinctam à termino creato: nam vel poneretur vt cauſa efficiens, vel vt cauſa materialis: non vt cauſa efficiens, nam hæc eſt ſolus Deus, à quo totaliter & immediatè promanant omnes res creatæ. Non vt cauſa materialis, quia creatio vtpotè productio ex nihilo ſubiecti, ſubiecto non indiget. Confirmatur, nam qua ratione poteſt creatio ſe ipſa immediatè, nulla alia actione media emanare à Deo, ita poterit terminus ipſe creatus, nulla alia actione media, à Deo proficiſci.

96. Quartò. Poſſunt cauſa materialis & formalis ſe ipſis, nullo intercedente medio diſtincto ſuum effectum cauſare; ergo etiam cauſa efficiens.

97. Quintò. Si creatio re ipſa diſtingueretur à termino, deberet ſubiectari in termino, aut tanquam accidens in ſubiecto, aut tanquam modus in fundamento: At hoc eſt contra rationem creationis, cuius eſt, nullum habere ſubiectum. Confirmatur. Nam eadem creatio eſſet prior termino, vt productio illius, & ſimul poſterior, vt accidens, vel modus eiuſdem. Implicat autem, vt productiuum ſiue vt *Quo*, ſiue vt *Quod* pendeat à ſuo producto. Igitur implicat, creationem re ipſa diſtingui à termino.

S.Thomas.

98. Secunda ſententia affirmatiua eſt ſancti Thomæ 1.p.q.45.ar.3.ad 3.& q.3.de potentia artic.3. ad 3. & quodlib.7.q.4. art.vlt. ad 4. Aureoli in 1.diſt. 27.p.1. artic.2. §.*Reſtat*. Backonis in 2.diſt.1.q.2.art.2.§.2. Capreoli q.2.art.1.in fine primæ concluſionis. Caietani 1.p.q.45.art.3.in reſponſione ad 3. Ferrar. 2. contra gentes, cap.18. §. *Ad euidentiam tertij dubij*. Bannez 1.p.q.45.ar.3.§.*Circa primam concluſionem*. Molinæ 1.p.q.45. artic.3. Valentiæ ibidem diſp.3. q.2. puncto 1. Suarez tomo 1.Meta.diſp.20. ſec.5. & aliorum. Pro cuius explicatione.

Aureolus. Backo. Capreolus. Caietanus. Ferrar. Bannez. Valentia. Suarez.

99. Dico primò: Creatio ex natura rei diſtinguitur à re creata. Aſſertio probatur oppoſito fundamento. Quotieſcunque duo ita ſe habent, vt inuariato vno, poſſit alterum variari, euidens ſignum eſt diſtinctionis ex natura rei inter illa: Ita ſe habent creatio & res creata: igitur. Minor probatur, nam poteſt Deus eandem numero formam materialem, quam producit vel conſeruat actione eductiuâ dependenter à ſubiecto, producere vel conſeruare actione creatiuâ independenter à ſubiecto, vt de facto multi probabiliter putant, conſeruare eandem numero quantitatem Euchariſticam panis & vini conſecrati; rurſus poteſt eandem numero formam materialem, quam producit vel conſeruat actione creatiuâ independenter à ſubiecto, producere vel conſeruare actione eductiuâ dependenter à ſubiecto, vt multi cenſent, eandem numero quantitatem Euchariſticam, quam anteà conſeruabat actione creatiuâ extra ſubiectum, conſeruare actione eductiua, dependenter à materia, quando ſpecies conſecratæ alteratæ tranſmutantur in aliam ſubſtantiam. Igitur poteſt creatio variari inuariato ipſius termino. Conſequentia patet, quia ſi poteſt eadem numero res modo fieri, aut conſeruari actione creatiua, modo eductiua, poterit variari creatio inuariato ipſius termino. Antecedens nullam inuoluit repugnantiam; nam ſi qua eſſet, eſſet, quia creatio non diſtinguitur à re creata; ſed hoc in controuerſia eſt, & argumentum probat efficaciter oppoſitum; ergò.

100. Scio aliquos aſſerere, eâdem actione, qua Deus produceret, vel conſeruaret formam materialem dependenter à ſubiecto, producturum vel conſeruaturum illam extra ſubiectum. Sed contrà, tum quia extra ſubiectum Deus ſupplere debet concurſum materialem, quo eadem forma pendebat à materia; tum quia, cùm illa actio, qua forma materialis conſeruaretur extra ſubiectum, non dependeret à ſubiecto, non poſſet eſſe eductio, quia hæc eſſentialiter exigit ſubiectum, implicatq; conſeruari ſine illo, cùm ſit actualis dependentia ab illo: ergo neceſſariò deberet eſſe alia diſtincta actio per ſe non exigitiua ſubiecti, atque adeò creatio.

101. Secundò. Poteſt Deus eundem numero terminum diuerſis numero actionibus creatiuis conſeruare: igitur creatio diſtinguitur à termino creato. Conſequentia conſtat, quia quæ ſunt eadem numero, implicat multiplicari vnum, non multiplicato altero. Antecedens probatur, quia non implicat, eundem numero Angelum in diuerſis locis à Deo replicari. At iſta replicatio nulla alia commodiore via intelligi poteſt, quam per nouam actionem productiuam eiuſdem Angeli in diuerſis locis. Vnde de facto id aſſerunt de Corpore Chriſti ſub variis ſpe-

ciebus

Digitized by Google

ciebus ſacramentaliter replicato, de quo tomo 7.

102. Tertiò. Implicat, fieri tranſitum de contradictorio in contradictorium, abſque vlla mutatione extremorum. Sed ſi actio non diſtingueretur à termino, fieret tranſitus de contradictorio in contradictorium, abſque vlla mutatione extremorum. Maior eſt euidens lumine naturæ: nam iiſdem terminis inuariatis manentibus, ſemper manet eadem denominatio: ergo impoſſibile eſt, fieri tranſitum ex vno contradictorio in aliud, ſine aliqua terminorum mutatione. Minor probatur, nam poteſt idem numero effectus modo in ſuo eſſe pendere ab vna cauſa, modo ab illa non pendere? vt idem numero lumen, quod nunc pendet à ſole, ab illo non pendere, ſed ab alia cauſa, vel à ſolo Deo: idemque numero ignis, qui in primo inſtanti ſuæ productionis pendet ab igne, immediatè poſt ab eodem non pendet, ſed à ſolo Deo. Atqui in his caſibus nulla fit mutatio in effectu quoad abſolutam entitatem, cùm maneat idem numero inuariatus: neque in cauſa; tùm quia cauſa, vt probatum eſt, agendo non mutatur; tum quia mutatio nō fit in cauſa, ſed in effectu; ipſe namque eſt, qui ex non dependente fit de nouo dependens: aut ex dependente ab vna cauſa, fit de nouo nō dependens ab eadē. Igitur in ipſo, non in cauſa aſſignari debet mutatio: Ergo cùm non fiat in ipſâ entitate effectus, fieri debebit in aliqua alia ratione: hæc autem alia eſſe nō poterit, quam actio, quâ effectus pendet à cauſa; cùm igitur ipſa varietur, nō variatâ abſolutâ entitate effectus, re ipſa diſtinguitur ab illo.

Reſponſio aduerſariorum.

103. Reſpondēt Authores oppoſitæ ſententiæ, ad ſaluandum huiuſmodi tranſitum, ſufficere vel lapſum temporis, vel nouam connotationem in ipſo effectu: poteſt enim idem numero effectus nunc connotare diſtinctam cauſam, à qua pendeat, quam anteà non connotabat, abſque intrinſeca mutatione ſui. Sed

Occurritur.

contrà primum reſponſum; quoniam lapſus temporis eſt indifferens, vt in eo fiat, vel non fiat huiuſmodi tranſitus: ſiquidem, ſtante eodem lapſu temporis, poterat idem numero effectus, ex non dependente ab vna cauſa, fieri dependens ab illa; & è contra: igitur ſolus temporis lapſus non eſt ſufficiens ad hanc mutationem cauſandam; alioqui ſemper illam cauſaret: cùm igitur ſtante eodem temporis lapſu, aliquando iſte tranſitus fiat, aliquando non fiat, aſſignanda erit alia cauſa, præter temporis lapſum, cur aliquando iſte tranſitus fiat, aliquando verò non fiat.

104. Contrà ſecundum reſponſum: tum quia neque noua connotatio intelligi poteſt, abſque noua mutatione termini connotantis, aut connotati: ſiquidem manentibus iiſdem terminis eodem modo ſe habentibus, manet idem ſtatus ac denominatio rerum. Impoſſibile enim eſt, vt album A. nunc connotet album B. quod anteà non connotabat, A & B eodem modo nunc & anteà ſe habentibus, vt igitur album A. nunc connotet album B. quod anteà non connotabat, aliqua fieri debet mutatio in albo B. Sed in caſibus aſſignatis nulla fit mutatio in effectu, vel in cauſa, cum eodem modo vtrumque ſe habeat nunc & anteà. Ergo impoſſibile eſt, vt nunc de nouo effectus connotet hanc cauſam, quam anteà non connotabat, niſi facta mutatione in aliqua ratione intrinſeca. Tum quia ſola connotatio cauſæ vt coexiſtentis eodem tempore, vel loco cum effectu non ſufficit, vt effectus dicatur ab illa in ſuo eſſe pendere, nam poſſunt duo ſimul tempore in loco coexiſtere, & tamen neutrum in ſuo eſſe pendere ab altero: Sed neceſſaria eſt connotatio per modum principij influentis & dantis eſſe, nam effectus vi dependentiæ accipit eſſe à cauſa. Aut igitur quando idem numero effectus pendet à cauſa, à qua anteà non pendebat, de nouo accipit eſſe ab illa, aut non accipit. Si non accipit, ergo non pendet ab illa tanquam effectus à cauſa, ſi accipit, vel accipit nouum eſſe priori corrupto, ac proinde non manet idem numero effectus; vel nouum eſſe ſimul manens cum priori eſſe; & cùm hoc nouum eſſe realiter diſtinguatur à priori eſſe, non poterit dici, quòd priùs eſſe, quod anteà effectus habebat ab alia cauſa, nunc habebat ab iſta, ſed potiùs quod nouus effectus nunc producatur ab iſta cauſa, diſtinctus ab alio effectu, vel accipit idem prorſus eſſe ab hac cauſa, quod anteà accipiebat ab alia, vt probabilius reſpondebunt Aduerſarij; at hoc ſine noua actione diſtincta, quâ idem eſſe ab alia cauſa acceptum, conſeruetur & continuetur ab iſta, impoſſibile eſt intelligere: nam cum iſta cauſa reperiat totum eſſe productum ab alia, non poterit illud idem iterùm producere, ſed tantùm conſeruare, quod ſine noua actione intelligi non poteſt.

105. Dico ſecundò: Creatio non diſtinguitur realiter, ſed tantùm modaliter à termino creato. Prior pars probatur, alioqui poſſet creatio diuinitùs conſeruari abſque termino, cùm omnis entitas ab alia diſtincta poſſit diuinitus conſeruari, quando peculiari influxu non pendet à ſua cauſa, quod addo propter actus vitales, qui licet ſint entitates diſtinctæ à potentiis, quia tamen peculiari influxu pendent à propriis potentiis vitalibus fortè nequeunt à ſolo Deo conſeruari, de quo ſequenti tomo. At creatio nullo peculiari influxu pendet à termino creato, ſed à ſolo Deo, cùm ſe ipſa tota emanet à Deo: vnde ſi realiter diſtingueretur à termino, poſſet extra illum diuinitus conſeruari, hoc autem implicat, alioqui ipſa etiam creatio fieri poſſet per aliam creationem, & ſic in infinitum, nam quicquid habet diſtinctam entitatem, fieri poteſt per creationem à Deo, vt ſec. 9. conſtabit.

Creatio tantùm modaliter diſtinguitur à termino.

Vtrùm actus vitales poſſint à ſolo Deo conſeruari, Tomo ſequenti videbitur.

106. Confirmatur: Creatio eſt quædam actio. Nulla actio diſtinguitur realiter, ſed tantùm modaliter à termino producto. ergo. Minor probatur, nam omnis actio eſt actualis dependentia effectus à ſua cauſa: non eſſet autem actualis dependentia effectus à ſua

 cauſa,

Digitized by Google

cauſa, ſi realiter diſtingueretur à termino. Nã ſi realiter diſtingueretur à termino, non eſſet eſſentialiter addita vni termino, nec vni tantum cauſæ. Maior probatur: etenim ſi actio non eſſet actualis dependentia effectus à ſua cauſa, poſſet eâdem numero dependentiâ effectus ſucceſſiue pendere à diuerſis cauſis.

107. Poſterior pars aſſertionis euidenter ſequitur ex dictis, etenim cum probatum ſit, creationem ex natura rei diſtingui à termino, & non realiter, euidenter ſequitur, eam diſtingui tantum modaliter; cum non ſit alia diſtinctio ex natura rei, niſi aut realis, aut modalis, vt alibi.

108. Ex his deducitur 1. Creationem non fieri per aliam creationem, ſicut nullam actionem per aliam actionem: quià nulla ratio, quæ eſt eſſentialiter talis, eget alia ratione ſuperaddita, vt fiat talis. Sicut vnio non eget aliâ diſtinctâ vnione, vt vniatur: nec albedo aliâ diſtinctâ albedine, vt dealbet. Cum igitur creatio ſit ipſa eſſentialis ratio creationis, non eget aliâ creatione, vt creetur.

109. Deducitur. 2. Quando Deus ſe ſolo conſeruat effectum, quem ſimul cum cauſa ſecunda produxit, conſeruare illum diſtinctâ actione à priore, quâ illum ſimul cum cauſa ſecunda produxit. Ratio, quoniam prior actio erat eſſentialis dependentiâ à Deo, & à cauſa ſecunda ſimul: poſterior vero eſt dependentia à ſolo Deo: igitur non poteſt eſſe eadem actio.

Reſp. ad argumenta oppoſitæ ſententiæ.

110. Ad primum argumentum primæ ſententiæ, neganda eſt Minor. Ad cuius probationem concedo, nullam creaturam præſcindere poſſe ab aliqua dependentia à Deo, poſſe tamen ab hac, vel illa in particulari.

111. Ad 2. Concedo, creationem eſſe relationem dependentiæ à Deo, non prædicamentalem, ſed tranſcendentalem. Nego autem ipſam fundare diſtinctam relationem dependẽtiæ, cum ſit ipſa formalis ratio dependentiæ, quæ ſe ipſâ eſſentialiter pendet à Deo.

112. Ad. 3. Neceſſitas ponendi creationem à termino diſtinctam, patet ex dictis. Ad probationem vero dico, ob neutram cauſam in argumento aſſignatam, illam poni à termino diſtinctam; ſed poni à termino diſtinctam, ſolum vt viam, & communicationem formalem termini. Eſt enim actio formalis communicatio agentis, ſeu Phyſica egreſſio effectus à cauſa, mediante quâ effectus capit eſſe, non quidem in genere cauſæ efficientis, ſed viæ & formalis communicationis.

113. Ad Confirmationem, negatur paritas. Etenim creatio, cum ſit ipſa eſſentialis productio, ſeu emanatio à Deo, non eget aliâ productione, vel emanatione, vt emanet: res vero creata, cum non ſit ipſa eſſentialis productio, vel emanatio, eget formali productione vel emanatione, vt emanet.

Subiectum creationis.

114. Ad. 4. Nego antecedens: nam etiam cauſa materialis & formalis egent diſtinctâ cauſalitate, vt ſuos effectus cauſent, quæ eſt vnio, vt ex Philoſophia ſuppono.

115. Ad. 5. Respondeo, creatorem ſubiectari in termino, non tanquam accidens in ſubiecto, inhæſionis, ſed tanquam modum in ſubiecto, ſeu fundamento identificationis. nam modus realiter identificatur cum fundamento, facitque vnam realitatem cum illo, cum ex ſe nullam realitatem habeat, ſed tantùm modalitatem. Negandum autem eſt, eſſe contra naturam creationis, habere ſubiectum identificationis, tametſi contra naturam ipſius ſit, habere ſubiectum inhæſionis. Quod in eo à ſubiecto identifiationis diſcriminatur, quod ſubiectum inhæſionis eſt ſubiectum mediatum, ſubiectat enim actionem mediante termino, quem tãtùm immediatè ſubiectat; materia enim immediatè ſubiectat formam ignis, eâque mediante ignefactionem, quæ immediate recipitur in forma ignis, eâque mediante in materia. Subiectum vero identificationis eſt ſubiectum immediatum; immediate enim terminus ſubiectat creationem.

116. Ad confirmationẽ, nullum eſt abſurdum, vt in diuerſo genere, creatio & terminus creationis, ſub diuerſa ratione ſe mutuo reſpiciant, vt priora & poſteriora. Vnde nego, implicare productiuum vt *Quo* aliqua ratione pendere a producto: eſto implicet, productiuum vt *Quod* pendere a producto. Ratio diſcriminis, quia terminus non emanat à productiuo vt *Quo*, ſed à productiuo vt *Quod*: terminus enim non emanat ab actione, per quam fit, ſed à cauſa mediante actione, quæ cum termino ipſo ab agente comproducitur, ſola autem cauſa, à qua effectiuè emanat terminus, pendere non poteſt à ſuo effectu, quia cum hæc debeat dare primum eſſe ſimpliciter effectui, debet ſimpliciter præſupponi ad illum; at vero cauſa, quæ non debet dare primum eſſe effectui, poteſt pendere à ſuo effectu in alio genere diuerſo, in quo illũ cauſat, vt cõſtat de materia & forma.

SECTIO. VII.

Quid ſit creatio?

117. PRIMA ſententia docet, eſſe aggregatum ex Deo & creatura. Ita Occhamus & Gabriel: *Creatio*, inquit Gabriel, in 2. diſt. 1. q. 1. art. 2. concl. 3. *dicit diuinam eſſentiam & creaturam non potentem exiſtere, niſi poſitâ diuinâ eſſentiâ, & nihil aliud.* quod ſumpſit ex Occhamo in. 2. q. 1. Sed contra, nam ſupra probatum eſt, creationem eſſe quid re ipſa à Deo & creatura diſtinctũ. *Occhamus. Gabriel.*

118. Secunda ſententia affirmat eſſe relationem tranſcendentalem creaturæ ad Deum, à creatura ipſa inſeparabilem: Eſt Scoti ſupra citati. Fundamentum: Creatura eſſentialiter eſt ens dependens à Deo: eſt autem dependens à Deo formaliter per creationem: ergo creatio eſt tranſcendentalis reſpectu creaturæ ad Deum, ſiue ipſa creatura, vt eſſẽtialiter dependens à Deo. Sed contra, quoniam vt ſupra probatum eſt, creatio eſt aliquid diſtinctum & ſeparabile à termino creato. *Scotus.*

119. Ad fundamentum autem Scoti, meâ ſententiâ, negari non poteſt, terminum creatum, etiam vt condiſtinctum à creatione, dicere eſſentialem reſpectum dependentiæ à *Ad fundamentum Scoti.*

Deo

Digitized by Google

Deo, ſicut & quemlibet alium effectũ à Deo ſimul, & à cauſa ſecunda productum, quod etiam conceſſit Bannez ſupra citatus. Cuius *Bannez.* ratio eſt, quia quodlibet ens creatum reſpicit eſſentialiter Deum vt principium eſſendi; implicat namque eſſe ens creatum, & non eſſe à Deo, quæ ratio non militat in omnibus effectibus cauſarum ſecundarum reſpectu ſuarum cauſarum, niſi tantum in ijs qui eſſentialiter poſtulant influxum cauſæ ſecundæ, vt ſunt omnes actiones, quæ ſunt actuales dependentiæ a ſuis cauſis, & forte actus vitales. Reliqui vero effectus, quia non ſunt eſſentialiter addicti vni cauſæ, cum poſſint vel ab alijs cauſis, vel à ſolo Deo fieri, non dicunt eſſentialem ordinem ad cauſas, à quibus de facto producuntur: alioqui non poſſent tales effectus ijdem numero à ſolo Deo fieri: quia non poteſt Deus eſſentias rerum mutare. ſi igitur eſſentia talium effectuum eſſet, dicere tranſcendentalem reſpectum ad cauſas ſecundas, à quibus ſunt producti, non poſſet Deus abſque tali reſpectu eos producere; ſicut, quia actio cauſæ ſecundæ, aut actus vitalis dicit eſſentialem reſpectum ad cauſam ſecundam, non poteſt eos ſine tali reſpectu producere.

120. Confirmatur, quia vel huiuſmodi effectus Deus produceret cum eſſentiali reſpectu ad cauſas ſecundas, vel ſine eo. Si ſecundum; ergo non produceret eoſdem numero effectus. Si primum; ergo etiamſi à principio producti fuiſſent à ſolo Deo, adhuc producti fuiſſent cum huiuſmodi reſpectu, quod implicat; cum nequeat effectus eſſentialem reſpectum dicere ad cauſam, à qua de facto non producitur: ſed tunc tales effectus non fuiſſẽt producti à cauſa ſecunda; ergo non potuiſſẽt cum reſpectu ad illam produci.

121. Obijcies. 1. Si terminus creationis, etiam vt condiſtinctus à creatione, habet eſſentialem reſpectum ad Deum, tanquam ad principium ſui eſſe, fruſtraneus erit alius reſpectus accidentalis, quo idem terminus reſpiciat Deum, vt principium eiuſdem ſui eſſe, cum ſufficiat primus reſpectus eſſentialis. Secundo. Quod eſt eſſentialiter tale non eget ſuperaddita forma accidentali, quâ fiat formaliter tale. Ergo ſi creatura eſſentialiter reſpicit Deum, vt principium ſui eſſe, non eget diſtinctâ creatione accidentali, quâ formaliter reſpiciat Deum vt principium eiuſdem ſui eſſe. Tertiò. Reſpectus dependentiæ creaturæ à creatore proximè fundatur in actione creatiua: Sed variato proximo fũdamento, variatur reſpectus in eo fundatus: Ergo, variatâ actione creatiuâ, variatur iſte reſpectus dependentiæ ad Deum, & conſequenter non erit eſſentialis, ſed accidentalis.

122. Reſpondeo ad primum, negando ſequelam. Non enim creatio ſuperadditur termino, vt ratio eſſentialiter reſpiciendi Deum, ſed vt via, & ratio fundãdi talem reſpectum: cum nequeat creatura talem reſpectum habere niſi mediante creatione, tanquam viâ immediate communicante eſſe. Ad ſecundum concedo, creaturam non egere creatione diſtincta, vt ratione formali reſpiciendi eſſentialiter Deum, ſed vt via accipiendi eſſẽ, & vt ratione fundandi talem reſpectum. Ad tertium, nego Minorem. Non enim relatio, ſiue tranſcendentalis, ſiue prædicamentalis in facto eſſe pendet, à ratione fundandi, ſed tãtùm in fieri; vt conſtat in Patre creato, qui relationem Paternitatis dicit ad Filium, etiam poſt tranſactam generationem. Cæterùm negari non poteſt, eundem reſpectum tranſcendentalem dependentiæ creaturæ à Deo accidentaliter variari, variatis actionibus creatiuis per diuerſos reſpectus prædicamentales, qui, vt ex Philoſophia ſuppono, & alibi fortaſſe explicabitur, non diſtinguntur ex natura rei à reſpectu tranſcendentali, ſed ſola ratione per connotationem noui termini, aut noui modi ſe habendi ad terminum.

123. Tertia ſententia docet, creationem eſſe relationem prædicamentalem, quâ creatura refertur ad ſuum creatorem, vt ad principium ſui eſſe. Ita S.Tho. & Thomiſtæ præcedente ſectione citati. Fundamentum S. *Thomiſtæ cũ S.Thoma.* Thomæ eſt. Creatio eſt productio rei ſine motu: ſubſtracto autem motu à productione, non remanet niſi habitudo producentis ad productum, & producti ab producens: Igitur creatio paſſiua in creatura non erit, niſi relatio producti ad ſuum principium producens: ſicut creatio actiua, non eſt niſi relatio producentis ad productum, cum hoc tamen diſcrimine; quod creatio paſſiua eſt realis, actiua verò rationis; cum Deus non ſit capax reſpectus realis ad creaturam. Maior conſtat, quoniam de ratione mutationis eſt, vt idem aliter ſe habeat nunc, ac ſe habebat antea. In creatione autem, cùm totum producatur, non poteſt idem aliter ſe habere nunc, quam ſe habebat antea: ſed totum ex nihilo ſui tranſit ad totum eſſe ſui. Minor probatur, nam actio & paſſio conueniunt in ſubſtantia motus, & differunt per diuerſas habitudines agentis ad actum, & acti ad agens. Igitur ſubtracto motu à creatione, non remanent niſi habitudines creantis ad creatum, & creati ad creantem. Confirmatur: nam ideo in diuinis productionibus, non eſt niſi relatio producentis ad productum, & producti ad producens, quia ſunt productiones abſque motu.

124. Sed neque ſententia, neque ratio mihi probatur. Non ſententia, quia falſum eſt, creationem eſſe relationem prædicamẽtalem: tùm quia relatio prædicamentalis nunquam per ſe *Neque ſententia tertia neque ratio eiuſdem probatur.* fit, ſed ſemper conſequitur ad productionem alterius: tùm quia ſemper reſpicit terminum, ſub pura ratione termini. Creatio autem & per ſe fit, cum ſit ipſa productio termini; & non reſpicit Deum creantem, ſub pura ratione termini, ſed ſub ratione principij producentis & communicantis eſſe.

125. Nec mihi ratio probatur, quia licet creatio non ſit mutatio, quatenus mutatio importat ſubiectum inhæſionis, quod aliter nunc ſe habeat, atque antea, conuenit tamen cum mutatione in eo, quod eſt realis influxus in effectum: qui influxus non eſt purus

reſpe-

reſpectus effectus ad cauſam, ſed realis communicatio eiuſdem effectus à ſua cauſa, & potius fundamentum talis reſpectus. Vnde ad Confirmationem negandum eſt, diuinas proceſſiones eſſe tantum puros reſpectus prædicamentales, ſed etiam tranſcendentales producentis ad productum, & producti ad producens, vt docuimus in noſtro primo tomo diſp. 20. ſec. 3.

126. Quarta ſententia affirmat, creationem eſſe realem influxum Dei creantis in terminum creatum. Ita Molina, Suarez, & alij ſupra citati. Adhuc tamen controuerſum eſt, an hic influxus ſit ſubſtantialis, an accidentalis. Pro cuius ſententiæ explicatione.

Molina. Suarez.

127. Dicendum eſt, creationem eſſe realem & Phyſicum influxum Dei creantis in terminum creatum, non accidentalem, ſed ſubſtantialem, niſi terminus creatus ſit accidens. Prima pars probatur, nam creatio eſt actio: de ratione autem actionis eſt, vt ſit Phyſicus & realis influxus agentis in effectum. Minor probatur, nam de ratione actionis eſt, vt ſit Phyſica & realis egreſſio effectus à ſua cauſa, & via ſeu communicatio, mediante quâ effectus capit eſſe ab agente.

Creatio eſt realis & Phyſicus influxus, in terminum creatum, ſecundùm eſſe termini.

128. Secunda verò pars oſtenditur; nam influxus proportionari debet termino, in quem influit: etenim cum per eum communicetur eſſe termino, qualis erit terminus, talis eſſe debebit influxus. vnde ſi terminus erit ſubſtãtia, influxus erit ſubſtantialis; ſi accidẽs, accidẽtalis. Nec obſtat, quod actio & paſſio ponãtur in prædicamento accidentis: nam in eo ponuntur omnia, quæ ſunt extra conceptũ ſubſtãtiæ, etiamſi à parte rei ſint ſubſtãtia, cuiuſmodi ſunt accidentia Metaphyſica, quę nõ diſtinguuntur re ipſa à ſubſtantia. Cęterum S. Thomas creationem explicat per relationem prædicamentalem, tanquam per quid poſterius & notius.

Quomodo S. Doctor intelligendus.

129. Ex dictis deducitur primò. Creatorem eſſe reſpectum tranſcendentalem, tam ad principium creatiuum, quam ad terminum creatum: vtrumque enim reſpicit eſſentialiter, eſtque veluti effectiua vnio vtriuſque. Fundamentum, quoniam ab vtroque ſuo modo pendet, à principio creatiuo effectiuè proximè, à termino verò vt à fundamento, & ſubiecto immediato.

130. Deducitur ſecundò. Creationem non poſſe fundare relationem prædicamentalem. Fundamentum, quoniam ea tantum fundare poſſunt relationem prædicamentalem, quæ poſſunt aliquem terminum contingenter reſpicere. Implicat autem, hanc numero creationem, vel aliud principium creatiuum, vel alium terminum creatum reſpicere, quam quem de facto reſpicit. Maior patet, quia cum relatio prædicamentalis ſit ratio ad alterum, & adeſſe & abeſſe poſſit abſque fundamenti corruptione, in ijs tantum fundari poteſt, quæ contingenter poſſunt aliquem terminum reſpicere. Minor probatur: quia cum hæc numero creatio ſit eſſentialis dependentia huius, numero termini à Deo creante implicat poſſe vel alium terminum, vel aliud principium, quam quod de facto reſpicit, reſpicere; quemadmodum hæc numero vnio non poteſt alia extrema vnibilia reſpicere, quam quæ de facto reſpicit: ac propterea nequit prędicamentalem relationem fundare.

131. Deducitur tertiò. Per creationem, creaturam non eſſentialiter, ſed accidentaliter & denominatiuè tantùm referri ad Deum; referri autem eſſentialiter per ſe ipſam. Prior pars probatur, quoniam etſi creatio ſit eſſentialis reſpectus ad creatorem, non eſt tamen eſſentialis ipſi creaturæ, cùm poſſit per aliam, & aliam numero creationem referri. Sicut vnio eſt tranſcendentalis reſpectus ad vnita: vnita tamen non eſſentialiter per vnionem mutuò referuntur, cùm poſſint eadem vnibilia per aliam, & aliam vnionem mutuò referri. Poſterior pars conſtat ex dictis, & confirmatur, nam ſicut per diuerſas creationes res creata non mutat ſuum eſſe intrinſecum, quod ſemel accepit; ita nec intrinſecum reſpectum dependentiæ ad Deum, quem in tali eſſe fundatum habet.

132. Dices. Poteſt idem numero terminus vel à ſolo Deo creatus, mediante aliquo inſtrumento conſeruari: vel à Deo, & inſtrumento ſimul creatus, à ſolo Deo conſeruari: atqui in vtroque caſu mutaretur tranſcendentalis reſpectus termini creati ad principium creatiuum; nam in primo inciperet de nouo reſpicere aliud comprincipium, quod anteà non reſpiciebat; in ſecundo verò defineret reſpicere aliquod comprincipium, quod anteà reſpiciebat. Reſpondeo, in neutro caſu terminum creatum mutaturum ſuum intrinſecum reſpectum ad Deum tranſcendentaliter & intrinſecè, ſed tantùm prædicamentaliter & extrinſecè. Non in primo, quia per nouam conſeruationem creatiuam dependenter ab inſtrumento obedientiali terminus non mutaretur in ſuo eſſe intrinſeco, ſed illud idem numero eſſe, quod anteà acceperat à ſolo Deo, conſeruaretur etiam ab inſtrumento obedientiali. Nec in ſecundò, quoniam, vt ſuprà probatum eſt, nullus effectus, præter eos, qui peculiari influxu pendent à cauſis ſecundis, fundat eſſentialem reſpectum, ad cauſam ſecundam; alioqui non poſſet idem numero effectus à ſolo Deo fieri. Mutaret tamen in talibus caſibus, terminus creatus ſuum reſpectum eſſentialem prædicamentaliter & extrinſecè; quia per nouam & diuerſam creationem, tanquam per rationem fundandi, acquireret nouum reſpectum prædicamentalem ad principium productiuum, qui reſpectus prædicamentalis non niſi ratione diſtingueretur à tranſcendentali; eſſet enim idem reſpectus tranſcendentalis, quatenus connotaret aliquod principium, quod anteà non connotabat, poterat tamen connotare.

133. Deducitur quartò. Creationem non eſſe propriam mutationem ſeu paſſionem: nam propria mutatio ſeu paſſio connotat ſubiectum, quod per eam aliter ſe habeat nunc, atque anteà. Creatio autem non habet ſubiectum, quod aliter ſe habeat nunc, quam an-

teà, ſed ſolum terminum, qui antè non erat, & nunc eſt. Quòd ad mutationem propriè dictam non ſufficit. Eſt tamen creatio vera actio & fieri termini, vt ex dictis conſtat.

SECTIO. VIII.

An creationi repugnet quæuis dependentia ab alio vt à cauſa intrinſeca?

134. PRIMA ſentẽtia affirmatiua eſt Suarez to. 1. Meta. diſp. 15. ſec. 8. Vaſq. 1. p. diſp. 174. cap. 4. qui cohærenter docent, materiam primam non dependere à forma ſubſtantiali, vt à cauſa, & à priori, ſed vt à conditione, & à poſteriori; alioqui non poſſet eius creatio ſaluari. Probatur hæc ſententia primò. Creatio ex Auguſtino, Anſelmo, Damaſceno, & alijs Patribus, eſt productio rei ex nihilo ſui: ergo implicat pendere ab aliquo vt à cauſa intrinſeca. Conſequentia probatur, nam cauſa intrinſeca conſtituit vnum cum eo, cuius eſt intrinſeca cauſa. Vnde ſi creatio penderet ab aliqua cauſa intrinſeca, neceſſariò ſupponeret, illam, vt partem ipſius termini creati, & conſequenter terminus non produceretur ex nihilo ſui, ſed ex aliqua parte ſui præexiſtente.

Suarez. Vaſquez.

Auguſtinus. Anſelmus. Damaſcen.

135. Secundò. Creatio eſt productio rei ex non ente ſimpliciter: non eſſet autem productio rei ex non ente ſimpliciter, ſi fieret ex aliqua cauſa intrinſeca. Maior conſtat, nam hæc eſt diffinitio creationis, per quam diſcriminatur ab omni alia productione. Minor probatur, nam fieri ex aliqua cauſa intrinſeca, eſt fieri ex aliquo ente præexiſtente: etenim cum omnis cauſa debeat neceſſariò præexiſtere ſuo effectui, ſi poſſet creatio fieri ex cauſa intrinſeca, iam fieri poſſet ex aliquo ente præexiſtente atque præſuppoſito, quòd repugnat productioni ex nihilo ſui. Tertiò. Ideo conuerſio vnius ſubſtantiæ in aliam non eſt creatio, quia non eſt productio ex nihilo ſimpliciter, ſed ex poſitiuo termino à quo. Ergo ideò productio rei dependenter à cauſa intrinſeca non erit creatio, quia non eſt ex nihilo ſimpliter, ſed ex poſitiuo ente.

136. Quartò. Creatio ex S. Thoma 1. p. q. 45. ar. 4. eſt productio rei ſubſiſtentis; ergo rei independentis ab alio, vt ab intrinſeco componente: quod enim pendet ab alio, vt ab intrinſeco componente, non ſubſiſtit in ſe, ſed in toto.

Creatio ex S. Thoma quid?

137. Quintò. Nulla cauſa creata poteſt naturaliter concurrere ad creationem, vt conſtat ex ſec. 2. & 3. poſſet autem naturaliter ad creationem concurrere, ſi creatio fieri poſſet dependenter ab alio, vt à cauſa intrinſeca: nam & agens naturale inducens formam ſubſtantialem in materiam, & forma ipſa ſubſtantialis conſeruans vt cauſa intrinſeca, & à priori materiam primam, quæ à Deo conſeruatur actione creatiuâ, ad ipſius creationẽ concurreret.

138. Secunda ſententia docet, non modo creationi non repugnare dependẽtiam à cauſa intrinſeca formali, ſed nec dependentiam à cauſa intrinſeca ſubiectiua obedientiali, ſed ſolam dependentiam à cauſa intrinſeca ſubiectiua naturali: Eſt eorum qui docent, gratiam & virtutes infuſas ſupernaturales in nobis creari. Ita Bonauent. in 2. diſt. 26. q. 4. Ricard. ar. 1. q. 2. Argent. art. 1. Scotus in 4. diſt. 1. q. 5. §. *Contra iſtam opinionem;* Capreol. q. 1. ar. 3. ad argumenta Scoti; contra tertiam concluſionem ad 1. & Paluda. apud ipſum, Gabr. q. 1. ar. 2. concl. 3. circa finem, Gregorius in 2. diſt. 1. q. 6. ar. 1. circa finem, Ferrar. 4. contra gentes cap. 57. §. *Sunt autem:* & cenſetur ſententia S. Doctoris 1. 2. q. 110. ar. 2. ad 3. Vbi docet gratiam creari. Fundamentum, quia creationi ſolum repugnat, dependentia à potentia naturali creaturæ. Confirmatur nam per gratiam dicimur creari in nouo eſſe, iuxta illud Epheſ. 2. *Creati in Chriſto Ieſu in bonis operibus.*

Bonauent. Richardus. Argentinas. Scotus. Capreolus. Paludanus. Gabriel. Gregorius. Ferrar.

Sententia cenſetur S. Doctoris.

Epheſ. 2.

139. Tertia ſententia affirmat, ſolam, & omnem dependentiam à ſubiecto inhæſionis repugnare creationi. Eſt omnium, qui docent materiam primam pendere à forma ſubſtantiali, vt à cauſa intrinſeca & à priori. Cùm enim hi non negent, materiam primam eſſe à Deo creatam, dum aſſerunt, illam pendere à forma, vt à cauſa intrinſeca & à priori, conſequenter exiſtimant, creationi non repugnare dependentiam à cauſa intrinſeca formali: Pro cuius ſententiæ explicatione.

140. Dico primò. Repugnat creationi quæcumque dependentia à ſubiecto inhæſionis. Fundamẽtum. Omnis dependentia à ſubiecto inhæſionis ſiue naturali, ſiue obedientiali, tollit productionem rei ex nihilo: ergo tollit eſſentiam creationis, quæ in huiuſmodi productione rei ex nihilo conſiſtit. Conſequentia patet. Antecedens probatur: Omnis dependentia à ſubiecto inhæſionis præſupponit ſubiectum ſecundum aliquam potentiam, ex qua terminus educatur: igitur tollit productionem ex nihilo, quæ eſt productio ex nullo præſuppoſito ſubiecto.

Omnis dependentia à ſubiecto inhæſionis repugnat creationi.

141. Confirmatur primò. Potentia obedientialis eſt vera & realis cauſa ſubiectiua accidentium ſupernaturalium, non minus quam ſubſtantia animæ eſt vera & realis cauſa ſubiectiua ſuorum accidentium naturalium: niſi quod hęc exigat ſua accidentia naturalia; illa non exigat accidentia ſupernaturalia. Exigentia autem, vel non exigentia non obſtat, quò minùs vtraque potentia ſit realis cauſa ſubiectiua formæ, ex ea educibilis.

142. Confirmatur ſecundò. Si virtutes ſupernaturales propterea non educuntur, ſed creantur, quia non producuntur ex potentia paſſiua naturali, ſed obedientiali animæ: Ergo neque actus ſupernaturales educuntur, ſed creantur; quia neque actus ſupernaturales producuntur ex potentia paſſiua naturali, ſed obedientiali animæ: cum nulla forma ſupernaturalis producatur ex potentia paſſiua naturali, ſed obedientiali creaturæ: atque adeo anima, quæ ad huiuſmodi actus effectiuè concurrit, verè & propriè creabit.

Dico

Digitized by Google

Concluſ. 2. Dependentia à cauſa formali intrinſeca non repugnat creationi. Deducitur ex S. Thom.

143. Dico ſecundò. Dependentia à cauſa formali intrinſeca non repugnat creationi. Aſſertio hæc aperte deducitur ex doctrina S. Thomæ 1. p. q. 44. ar. 2. Vbi docet, materiam primam eſſe creatam à Deo, cum tamen in eius ſententia materia prima pendeat, tanquam à cauſa & à priori, quoad exiſtentiam à forma. Igitur in ſententia ipſius dependentia à forma intrinſeca non repugnat creationi. Fundamentum eſt: quoniam ea tantum dependentia repugnat creaturæ, quæ tollit eſſentiale diſcrimen inter ipſam, & reliquas productiones creatas: ſed dependentia à forma intrinſeca non tollit huiuſmodi diſcrimen: ergo. Maior conſtat, nam ea tantum dependentia repugnat creationi, quæ deſtruit ipſius eſſentiam, atque adeò, quæ ipſius eſſentiale diſcrimen ab alijs productionibus tollit. Minor probatur, nam etiamſi creatio pendeat à forma intrinſeca, adhuc eſſentialiter diſcriminatur ab eductione, quæ eſt eſſentialis dependentia à ſubiecto, & à conuerſione, quæ non ſolum pendet à termino poſitiuo à quo, ſed etiam à ſubiecto, in quo exercenda eſt incompoſſibilitas termini à quo, & ad quem.

144. Confirmatur primò, nam cùm hæc productio ſit ex nihilo ſubiecti, nequit ad aliud genus productionis reduci, quam ad genus creationis. Non enim reduci poteſt ad genus eductionis, quia cum hæc ſit ex præſuppoſito ſubiecto, ex diametro pugnat cum creatione. neque ad genus conuerſionis, quia cum hæc dicat incompoſſibilitatem termini ad quem, cum termino à quo ſub vno tertio communi, præter dependentiam à termino à quo poſitiuo, includit etiam dependentiam ſubiecti.

145. Nec dici poteſt, conſtituere nouum genus productionis, à creatione eſſentialiter diſtinctum; cum nemo hactenus id aſſeruit, nec nos debemus, cum illam commode poſſimus ad genus creationis reducere: præſertim quia conuenit in ipſa eſſentiali differentia cum creatione, quæ eſt productio rei ex nihilo ſubiecti: Dupliciter enim hanc definitionem creationis exponit S. Thomas 1. p. q. 45. ar. 1. Primò vt particula *Ex* importet ordinem rei ad non eſſe ipſius rei natura ſaltem præcedens: ſecundò habitudinem cauſæ materialis, quæ negatur. Quare alterutra habitudo ſufficiens erit ad ſaluandam eſſentiam creationis.

S. Thomas particulam, Ex, in creationis definitione poſitā dupliciter exponit.

146. Confirmatur ſecundò. Si dependentia in genere cauſæ formalis intrinſecæ repugnaret creationi, nulla ſubſtantia quantumuis totalis & completa, verè & propriè crearetur; cum nulla ſit ſubſtantia creata, quæ à propria ſubſiſtentia non pendeat, tanquam à forma intrinſeca vltimo complente & perficiente naturam in eſſe ſubſtantiali, ſine qua non poſſet naturaliter exiſtere. Vnde nec animæ rationales, nec Angeli proprie crearentur, ſi creatio huiuſmodi dependentiam eſſentialiter excluderet: cum non minus quælibet natura creata pendeat à propria ſubſiſtentia, quam materia prima à forma.

147. Confirmatur tertiò. Productio nouæ ſubſtantiæ ſub ſpeciebus Euchariſticis, deſinente ſub illis corpore Chriſti, eſt vera creatio: & tamen fit ex præuijs accidentibus, talem ſubſtantiam exigentibus. Idem productio animæ rationalis ſub tali materia debite organizata, eſt vera creatio; cum tamen fiat ex præuijs diſpoſitionibus illam naturaliter exigentibus. Non igitur omnis dependentia ab aliquo præſuppoſito tollit rationem creationis, ſed ſola dependentia à ſubiecto.

148. Obijcies primò. Ex dictis ſequitur, poſſe virtutem creandi communicari creaturæ, contra ea, quæ ſec. 2. & 3. docuimus: ſequela probatur, nam ratio, cur ibi diximus, non poſſe hanc virtutem communicari creaturæ, fuit, quia ſupponit in creante aut virtutem infinitam ſecundum ſententiam S. Thomæ, aut perfectionem actus puri ſecundum ſententiam noſtam. & hoc ideo, quia creatio eſt productio ex non ente ſimpliciter; ac proinde virtus creandi eſt ad ens ſimpliciter. Poſito autem, quod creatio eſſet ex aliquo ente præſuppoſito, vt cauſa intrinſeca formali, non eſſet ex non ente ſimpliciter: igitur non neceſſario ſupponeret in creante virtutem infinitam, vel actum purum.

149. Confirmatur, nam maior virtus requiritur ad creandum ex nullo ente ſimpliciter, quam ex aliquo: igitur ad creandum ex aliquo ente non requiritur virtus ſimpliciter infinita. Antecedens conſtat, nam virtus creatiua ex non ente ſimpliciter extendit ſe ad omne ens: virtus autem creatiua ex aliquo ente non ſe extendit ad omne, ſed ad aliquod tantum ens, nempe ad illud, quod non ſupponit. Conſequentia vero probatur: nam ex probabiliori ſententia non datur vnum infinitum maius alio, ſed quodlibet infinitum, præſertim in ratione entis, continet totam latitudinem entis. Igitur ſi ad creandum ex aliquo ente non requiritur tanta virtus, quanta requiritur ad creandum ex nullo ente ſimpliciter, talis virtus non erit infinita.

150. Fateor hunc diſcurſum aliquo modo infringere rationem S. Thomæ, & ideo ibi dixi, illam eſſe tantum probabilem. Reſponderi tamen pro ea poſſet, negando ſequelam, eiuſque probationis Minorem: nam hoc ipſo, quòd eſt productio ex non ente ſubiecti, eſſet ex non ente ſimpliciter. quoniam qui vim habet producendi rem ex non ente ſubiecti, vim etiam habebit eandem producendi ex non ente formæ, quia poteſt dependentia à forma ſuppleri à virtute creatiua independenter à ſubiecto, per maiorem influxum independentem à ſubiecto. ſicut Deus per eandem virtutem productiuam independenter à ſubiecto ſuppleret dependentiam materiæ à forma, ſi illam conſeruaret extra omnem formam. Ex quo etiam patet ad confirmationem. Cæterum negandum eſt, prædictum diſcurſum quicquam obeſſe rationi noſtræ, quā ex actione tranſeunte, independente à ſubiecto inhæſionis, qualis eſt creatio, etiam quæ dependet à cauſa formali, intulimus independentiam actionis immanentis à ſubiecto inhæſionis in eodem agente, & conſequenter per- *S. Thomæ.*

fectionem

fectionē actus pari in principio creante. Cùm igitur hæc noſtra ratio nitatur in ſola & præciſa independentia productionis à ſubiecto inhæſionis, nihil ei oberit formatus diſcurſus.

151. Obiicies ſecundò. Sequeretur, toties variari actionem creatiuam materiæ, quoties variatur forma ſubſtantialis in materia; quia cùm creatio materiæ pendeat ex cauſalitate formæ, mutatâ cauſalitate formæ; mutabitur ipſa creatio materiæ. Sicut quia actio, quâ Deus cōſeruat lumen cum ſole, pendet etiam ab ipſo ſole, vt à cauſa partiali conſeruante, ſi vel ſolus Deus vellet lumen conſeruare, vel dependenter ab alia cauſa, quàm à ſole, neceſſariò deberet priorem actionem mutare, quâ illud dependenter à ſole conſeruabat, in aliam actionem dependentem à ſe ſolo, vel ab alia cauſa diuerſa à ſole.

152. Reſpondeo, negando ſequelam. Etenim, cùm cauſalitas formæ reſpectu materiæ ſit diuerſi generis, non eſt eadem cum cauſalitate creationis eiuſdem materiæ; quæ eſt in genere cauſæ efficientis: atque adeò non eſt vna eademque indiuiſibilis cauſalitas vtriuſque, & Dei creantis, & formæ informantis, ſed diuerſa. Poterit igitur vna perſeuerare, non perſeuerante aliâ. Sicut mutatur cauſalitas agentis creati reſpectu formæ eductæ, non mutatâ cauſalitate materiæ reſpectu eiuſdem formæ. Nam in primo inſtanti generatio formæ effectiuè pendet ab agente creato & increato ſimul, vnicâ actione indiuiſibili; immediatè verò poſt à ſolo Deo actione diuerſâ; manente eâdem cauſalitate materiæ reſpectu eiuſdem formæ, quæ eſt vnio materiæ cum forma. Quæ vnio in primo inſtanti producitur à Deo, & cauſa ſecunda ſimul, immediatè verò poſt conſeruatur à ſolo Deo actione diſtincta. Nec eſt eadem ratio de cauſalitate in genere cauſæ efficientis, quæ quia eſt eadem cauſæ ſecundæ & primæ ſimul, nequit variari reſpectu vnius, quin tota ſimul varietur. Cùm verò cauſalitas formæ reſpectu materiæ, & materiæ reſpectu formæ, non ſit eadem cum cauſalitate efficientis, ſed diuerſa, poterit perſeuerare vna, mutatâ alterâ.

153. Inſtabis. Deus efficienter concurrit cum qualibet causâ in ſuo genere cauſante: ergo non ſolùm cum causâ efficiente concurrit efficienter; ſed etiam cum causâ formali informante, & materiali ſubiectante. Ergo vna erit cauſalitas reſpectu formæ informantis, & Dei ad eandem cauſalitatem efficienter concurrentis. Antecedens conſtat, quia nulla datur cauſalitas, quæ non ſit dependens à Deo; cùm omnis cauſalitas ſit aliquod ens. Conſequentia probatur, quia Deus non concurrit formaliter, aut materialiter cum forma informante, aut materia ſubiectante, cùm hoc genus cauſalitatis dicat imperfectionem repugnantem Deo, ſed efficienter.

154. Reſpondeo. Concedo, Deum efficienter concurrere cum qualibet cauſa in proprio genere cauſante: nego tamen concurrere eâdem actione, quâ concurrit, vel cum agente creato, vel ſe ſolo, ſed diuerſa: ſicut diuersâ actione concurrit ad eundem effectum cum vno agente creato, atque cum alio: ita diuersâ actione concurrit cum vna cauſa, cauſante in vno genere, atque cum alia in alio genere eundem effectum cauſante. Quia igitur diuerſum eſt genus cauſalitatis, quod ipſe ſolus exercet penetrationem in materia, à cauſalitate, quam circa eandem materiam exercet forma, diuerſa quoque erit actio, quâ Deus efficienter concurrit ad cauſalitatem formæ informantis, & quâ ſolus ipſe materiam producit atque conſeruat.

155. *Argumentum magis urg. Thomiſtas.* Cæterùm maiorem vim habet argumentum in ſententia Thomiſtarum, qui docent, materiam cauſari à forma quoad exiſtentiam: quia cùm creatio ſit actio per ſe primò tendens ad exiſtentiam rei, variatâ exiſtentiâ materiæ, neceſſe eſt variari creationem eiuſdem. Adhuc tamen reſpondere poſſunt Thomiſtæ, ad variationem formæ, variari tantùm actionem, quâ Deus conſeruat exiſtentiam materiæ dependenter à forma; quæ cùm ſit eadem cum exiſtentia ipſius formæ dependentis à materia, conſequenter actio illius erit eductiua, ac proinde diuerſa ab actione creatiua, quâ Deus conſeruat actualem eſſentiam materiæ independenter ab omni ſubiecto: atque hanc actionem non variari, variatâ formâ. Semper tamen manet difficultas, quo pacto creatio, cùm ex S. Thom. 1. part. quæſtion. 45. artic. 4. ſit ad eſſe rei per ſe ſubſiſtentis, poſſit eſſe vel ad ſolam eſſentiam materiæ; vel certè, ſi creatio attingit ſimul cum eſſentia exiſtentiam eiuſdem, non varietur, variatâ formâ, per cuius exiſtentiam materia formaliter exiſtit. *S. Thomas.*

156. Ad fundamentum primæ ſententiæ patet ex dictis, creationem vt ſic, eſſe tantum productionem rei ex nihilo ſubiecti. Eodem modo patet ad ſecundum, creationem eſſe ex non ente ſubiecti.

157. *Ad argumenta oppoſitæ ſententiæ.* Ad tertium reſpondeo, conuerſionem non ſolùm diſcriminari à creatione, quia dicit dependentiam à termino poſitiuo à quo, ſed etiam quia importat dependentiam ab vno tertio ſubiecto communi, in quo exercenda eſt incompoſſibilitas termini ad quem, & à quo. Conuerſio enim non conſiſtit formaliter in actione productiuâ termini ad quem, ſed in vnione ipſius cum vno tertio, à quo per incompoſſibilitatem expellendus ſit terminus à quo conuerſionis; atque adeò includit dependentiam à ſubiecto.

158. Ad quartum, negatur conſequentia. Etenim vt res dicatur ſubſiſtere ſat eſt, vt non pendeat ab alio vt à ſubiecto: alioqui neque ſubſtantia completa diceretur ſubſiſtere, quia etiam illa pendet à propria ſubſiſtentia, vt à forma & termino intrinſeco.

159. Ad quintum concedo, nullam cauſam creatam naturaliter concurrere poſſe ad creationem effectiuè, nego autem concurrere non poſſe in genere cauſæ formalis, aut finalis, vt patet de ſubſtantiâ concurrente ad creationem propriæ naturæ in genere cauſæ forma-

formalis intrinſecæ. Ratio, quia ille tamen concurſus in creationem; repugnat naturaliter creaturæ, qui fit independenter à ſubiecto; nam hic tantùm arguit perfectionem actus puri in cauſante; non autem concurſus formalis, qui cùm fiat per vnionem ipſius formæ cum re creatâ, tanquam cum ſubiecto, quæ eſt cauſalitas dependens à ſubiecto inhæſionis, non excedit perfectionem formæ creatæ. Per accidens quippe eſt, quod illam cauſalitatem forma exerceat in rem creatam vel eductam; æquè enim illam exercere poſſet in rem creatam, atque eductam; vt patet in accidentibus materialibus, quæ eandem cauſalitatem formalem mediâ vnione, exercent in materia creata, atque in forma educta. Quò fit, vt nequeat ob hanc cauſalitatem, quam forma ſubſtantialis exercet in materia, dici concreare, vel ad creationem formaliter, ſed tantùm materialiter concurrere.

SECTIO IX.

An quodlibet ens poſſit eſſe terminus Creationis?

160. DVPLEX eſt creatio, altera naturalis, quam res ipſæ exigunt; altera ſupernaturalis, quæ eſt ſuprà exigentiam rerum. De priori certum eſt primò, naturaliter creari omnes ſubſtantias ſimplices completas, ſiue ſpirituales ſint, vt Angeli, ſiue materiales, vt fortè ſunt corpora cæleſtia, compoſita tantùm ex partibus integrantibus, non autem ex partibus eſſentialibus materia & forma, vti ſunt reliqua corpora ſublunaria. Ratio, quia hæc ſunt maximè per ſe ſubſtantia, quorum proprium eſt creari.

Primò certum eſt omnes ſubſtantias ſimplices completas creari.

161. Certum eſt ſecundò, naturaliter & propriè creari animas rationales; & quidem perfectiùs, quàm materiam primam: tùm quia materia prima ſaltem in genere cauſæ formalis, in eſſe pendet à forma: anima autem rationalis nullo pacto in ſuo eſſe pendet à materia; ſed tantùm in quibuſdam operationibus vitæ vegetantis & ſentientis, & pro hoc ſtatu etiam in operationibus intellectualibus; non quidem ſubiectiuè, cùm hæ ſint inorganicæ & independentes à materia ſubiectiuè; ſed tantùm obiectiuè, quia pendent à ſpeciebus intelligibilibus, quæ in hoc ſtatu non acquiruntur, niſi per ſenſus: nec operantur niſi per conuerſionem ad phantaſmata, à quibus excitantur. Tùm quia naturaliter poteſt anima rationalis ſine materia exiſtere; eâdem prorſus actione, quâ fuit à Deo primò producta; cùm nulla debeat ſuppleri cauſalitas, quâ anima rationalis ab aliquâ cauſâ ſecundâ in ſuo eſſe pendeat. Cùm tamen materia non poſſit eâdem actione, quæ fuit à Deo primò producta extra omnem formam conſeruari; cùm debeat ſuppleri cauſalitas formæ, à quâ materia in ſuo eſſe pendet.

Secundò certum eſt animas rationales creari.

162. DICES. Animus rationalis producitur in materia organizata per incompoſſibilitatem formæ embrionis, vt termini à quo cum ipſo animo rationali, in quem forma embrionis conuertitur: ergo non creatur, quia creatio negat poſitiuum terminum à quo, alioqui non diſcriminaretur à conuerſione.

163. Reſpondeo, duas eſſe in anima rationali diſtinguendas actiones, alteram, quâ producitur in ſe; alteram, quâ vnitur materiæ organizatæ: priorem tantùm eſſe creationem, quâ non ſolùm anima fit independenter à ſubiecto, ſed etiam à termino poſitiuo à quo: quia vi talis actionis animæ rationalis cum nulla forma eſt incompoſſibilis: quia vi talis actionis anima non vnitur materiæ, ſed tantùm producitur in ſeipſa. Non eſt autem vna forma incompoſſibilis cum alia, niſi per vnionem cum eodem ſubiecto. Poſteriorem verò actionem eſſe conuerſionem, quia illa tantùm habet pro termino poſitiuo à quo formam embrionis, & per quam anima rationalis formaliter expellit formam præcedentem.

Duæ in anima rationali diſtinguendæ actiones.

164. Certum eſt tertiò, naturaliter creari materiam primam, etiamſi eius productio pendeat à forma ſubſtantiali, vt à cauſa, vt ſuprà probatum eſt.

Tertiò certum eſt materiam primam creari.

165. Controuerſia nonnulla eſt de compoſitis, an ſaltem in prima rerum productione illa fuerit propriè à Deo creata. Dixi, *in prima rerum productione.* nam poſteà certum eſt, ea non creari, ſed generari, cùm non producatur totum compoſitum, ſed pars ipſius, nempe forma dependenter à materia. Negat Vaſquez 1.p.diſp.174. cap.4. Affirmant verò Molina 1.p.q.45.ar.1. & alij. Sed vix in hac re poteſt eſſe de re diſſenſio: nam certum eſt, actionem, quâ fuerunt partes in prima productione inter ſe vnitæ ad compoſitum faciendum, non fuiſſe creationem; cùm illa fuerit à ſubiecto dependens. Neque actio, quâ fuerunt productæ formæ materiales dependenter à materia, ſed ſola actio, qua producta fuit materia, fuit creatio. Cæterùm, an propter materiæ creationem dicendum ſit, totũ compoſitum fuiſſe creatũ: an potiùs propter actionem vnitiuam partium, dicendum ſit generatum, quæſtio eſt de modo loquẽdi. Mihi prior loquendi modus magis arridet, nam eſto actio vnitiua partium nõ ſit creatio, cùm ſit dependenter à partibus ſubiectiuè, tamen conſideratum totum compoſitum; vt totum eſt formaliter, non eſt ex aliquo, ſed ex nihilo; & aliunde propter materiæ creationem, poteſt denominari creatum, & ſic illud abſolutè nominat Scriptura & Patres: ergo. Atq; hæc de creatione vt à rebus naturaliter exigitur. De eadem verò, quatenus diuinâ virtute exerceri poteſt in rebus ſuprà ipſarũ exigentiam; certum eſt primò, Deum ſuâ virtute creare poſſe omnẽ formam ſubſtantialem materialem: cõſtat, quia ſi poteſt actione creatiuâ conſeruare accidentia Euchariſtica extra ſubiectũ, à fortiori poterit extra ſubiectũ conſeruare quamlibet formã ſubſtantialem materialem. Quod ſi poteſt huiuſmodi formas cõſeruare actione creatiuâ, poterit eas primò producere; cùm actio cõſeruatiua à productiua non differat, niſi

Vaſquez.

An dicendũ totum compoſitum in prima rerũ productione creatũ eſſe, an verò generatum.

Deus abſoluta ſua potentia creare poteſt quamcunq; formã ſubſtantialem materialem.

extrin-

extrinſecâ tantùm connotatione: quia productiua connotat rem immediatè antea non fuiſſe: conſeruatiua verò connotat eandem rem immediatè antea fuiſſe. Cæterùm quoad intrinſecam perfectionem non differunt; vnde eadem virtus quæ requiritur & ſufficit ad vnam, requiritur & ſufficit ad aliam.

Creare præterea poteſt Deus omnẽ formam accidentalem abſolutam, quæ non requirit peculiarem influxum à propria cauſa.

166. Secundò certum eſt, ſupernaturaliter creari poſſe omnem formam accidentalem abſolutam, quæ non requirit peculiarem influxum à propria cauſa, vt fortè ſunt actus vitales. Conſtat, quia ſi poteſt quantitas Euchariſtica, cur non & reliqua accidentia, quæ abſolutam habent entitatem? Fundamentum eſt, quia Deus facere poteſt, quidquid eſſentiis rerum non repugnat: non repugnat autem eſſentiæ accidentis, habentis abſolutam entitatem, extra omne ſubiectum produci. Minor probatur, quia de eſſentia accidentis habentis abſolutam entitatem, non eſt, actu inhærere, ſed tantùm aptitudine. Igitur ſaluatur eſſentia accidentis, ſi producatur extra omne ſubiectum, cùm extra omne ſubiectum accidens maneat, poſſit cum eſſentiali aptitudine ad inhærendũ.

An modi virtute diuina abſoluta creari poſſint. Modorum non eſt ratio eadem.

167. Sola igitur concertatio ſupereſt de modis rerum, an diuinâ virtute creari poſſint. Et quidem de modis, quorum eſſentia conſiſtit vel in actuali dependentia materię, vt eſt eductio; vel in actuali reſpectu ad agens, vt eſt actio, certũ eſt, eos creari non poſſe. Nam priores ſunt ipſa actualis dependentia à materia: quod autem creatur, fit actu independens à materia: non igitur cum creatione conſiſtere poteſt eorum eſſentia. Poſteriores verò conſiſtunt in actuali dependentia ab agente: vt autem actualis dependentia ab agente creetur, debet per aliam ſuperadditam actionem creari. Vt ſi deberet ipſa creatio creari, (nam reliquę actiones, cùm ſint à materia dependentes, creari non poſſunt, ob aſſignatam rationẽ) deberet per aliam creationem creari. Hoc autem implicat, quia deſtrueretur eius eſſentia, quæ eſt, vt ſit immediatus egreſſus & emanatio à potentia creatiua Dei: at hoc ipſo quod crearetur, non eſſet immediatus egreſſus & emanatio à potentia creatiua Dei, ſed potius terminus creatus, mediatè tãtùm emanans à potentia creatiua Dei: igitur mutaret eſſentialem habitudinem actionis in terminũ.

Hurtadus.

168. De reliquis autem modis, velut de *Vnione, Subſiſtentia, Vbi*, &c. affirmat Hurtadus in ſua Phyſica diſp. 12. ſec. 5. eos diuinitùs creari poſſe. Fundamentum ipſius eſt, quoniam reliqui modi non pendent immediatè ſeipſis à ſubiecto, ſed per alium modum diſtinctum, nempe per generationem, quæ diſtinguitur à quolibet modo, qui fit, tanquam actio à termino. Quod autem non pendet immediatè per ſe ipſum à ſubiecto, nõ eſt ipſa actualis dependentia à ſubiecto; ac proinde poterit per creationẽ ſeparari actualis dependẽtia ipſius à ſubiecto, ſaluâ eius eſſẽtiâ.

169. Confirmatur primò: nam ideò forma creari poteſt, quia non pendet immediatè per ſeipſam à ſubiecto, ſed mediante modo à ſe diſtincto: ergo etiam modus, qui non pendet ſeipſo immediatè à ſubiecto, ſed per alium diſtinctum modum, diuinitùs creari poterit. Confirmatur ſecundò, nam eadem Vnio conſeruari poteſt diuerſis actionibus; ergo non determinat ſibi certam aliquam actionẽ; ergo ſicut poteſt vni actioni ſuccedere alia actio, ita ſuccedere poterit creatio. Antecedens cõſtat, nam Vnio, & quiuis alius modus ab actione diuerſus, aliâ actione producitur ab eâ, qua conſeruatur: nam producitur à Deo & à cauſa ſecunda ſimul, conſeruatur autem à ſolo Deo: productio autem, quæ eſt à ſolo Deo, neceſſariò diſtinguitur ab ea, quæ eſt à Deo ſimul & cauſa ſecunda.

Modi nulla virtute diuina creari poſſunt.

170. *Oppoſita tamen ſententia communior eſt, & nobis ſequenda.* Fundamentum ſumitur ex ipsâ ratione modi, nam ſic, qui ob maximam ſui imperfectionem nequit conſeruari, niſi actu pendens à ſubiecto vel fundamento, cuius eſt modus.

Reſpondet Hurtadus.

171. At diſtinguit Hurtadus in quouis modo, generatione exceptâ, duplicẽ dependentiam; alteram à ſubiecto, & hanc docet modum habere formaliter per ipſam generationẽ diſtinctam; alteram per ordinem ad aliquid, quod ſe ipſo eſſentialiter exigit: velut Vnio per ordinẽ ad extrema, quæ immediatè per ſe ipſam actu vnit, & ſine quâ vnitione nõ ſaluaretur eſſentia vnionis. Vbi per ordinem ad hunc numero locum, in quo per ſe ipſum immediatè mobile locat, ſine qua locatione nõ ſubſiſteret eſſentia Vbi. Actio per ordinem ad terminum, quem ſe ipſa denominat actũ, ſine qua denominatione non conſiſteret eſſentia actionis. Porrò primã dependẽtiam affirmat ſeparari poſſe à modo, quia diſtinguitur ab illo; non autem ſecundã, quæ à modo nõ diſtinguitur. Quia verò prior tantùm dependentia eſt dependentia à ſubiecto, nõ autẽ poſterior, poterit manere eſſentia modi abſque actuali dependentia à ſubiecto, non tamen abſq; actuali dependentia à termino, quẽ eſſentialiter denominat ſeu informat.

Hurtadi duplex dependentia non arridet.

172. Sed contrà, nam modus, quà modus eſt, habet vt actu pendeat à ſubiecto: ergo ſecundùm quamcunque rationem debet actu pendere à ſubiecto. Conſequentia patet. Antecedens probatur, nam omnis differentia debet proportionari generi; ergo ſi differentia cuiuſcumque modi eſt aliqua actualis dependentia, ſine qua eſſentia modi ſaluari non poteſt, etiam hanc actualem dependentiam habere debet ratione generis, qua modus eſt; alioqui ratio generica modi non proportionaretur rationi differentiali eiuſdem: cùm ratio generica ſaluetur in ſola dependentia aptitudinali, differentialis verò in actuali. Quemadmodum nequit conſiſtere eſſentia accidentis in aptitudinali dependentia generica à ſubiecto, & in actuali ſpecifica ab eodem: cùm ratio generica & ſpecifica debeant ſibi inuicem proportionari. Hinc vlterius ſequeretur, quod modus partim conſiſteret in actuali dependentia, partim in aptitudinali. Confirmatur, quia non poteſt reddi ratio, cur Vnio eſſentialiter requirat hæc numero extrema; & Vbi hoc numero mobile; & Actio, hũc numo-

Digitized by Google

numero terminum, niſi quia actu ſubiectiuè pendent ab illis: alioqui poſſent alia numero extrema informare ac denominare, quam quæ de facto informant & denominant. Nam ex eo colligimus, formam non pendere eſſentialiter ſubiectiuè à materia, quia poteſt hæc numero forma ſeparari ab hoc numero ſubiecto; igitur ſi nequit hic modus ſeparari ab hoc numero ſubiecto, ſignum eſt, quod eſſentialiter ſubiectiuè, & non tantùm informatiuè pendeat ab illo.

173. Neq; modus requirit generationem, vt actu ſubiectiuè pendeat à materia, nam hoc habet modus à ſeipſo, quà modus eſt eſsētialiter, ſed vt ſuũ eſſe ab agente accipiat. Nec eſt eadē ratio de forma, quoniam hæc non ſolùm diſtinguitur à generatione, quà producitur, ſed etiam ab vnione, quà materiæ vnitur. At modus licet diſtinguatur à generatione, quà producitur, non tamen diſtinguitur à modo, quo vnitur ſubiecto, quia quilibet modus ſe ipſo, immediatè vnitur ſubiecto abſq; alio diſtincto modo: proinde nequit à ſubiecto ſeparari per creationem, vti poteſt forma. Ex his ſatisfactum eſt fundamento oppoſitæ ſententiæ, & ad primam confirmationē. Ad ſecundam verò negatur vltima conſequentia, nam id pugnat cum natura modi, cuius ob maximam ſuam imperfectionem, eſt actu pendere à ſubiecto.

SECTIO X.

An quod eſt naturaliter creabile, ſit diuinitùs generabile?

174. PRIMA ſententia affirmatiua probatur primò. Ita ſe habet generabile ad creabile; ſicut creabile ad generabile; ſed quod eſt naturaliter generabile, poteſt diuinitùs creari, vt conſtat de accidentibus Euchariſticis: ergo quod eſt naturaliter creabile, poterit diuinitùs generari.

175. Secundò. Poteſt Deus attemperare concurſum creatiuũ reſpectu termini naturaliter creabilis, & ad illum producēdum vel conſeruandum admittere concurſum ſuſtentatiuum ſubiecti, ſupplentis id, quod de creatiuo concurſu per attemperationē demptum eſt, ergo non repugnat, quod eſt naturaliter creabile, diuinitùs generari, ſeu educi de potentia ſubiecti. Antecedēs oſtendo; Poteſt Deus ad terminum naturaliter creabilem admittere concurſum effectiuum creaturæ per modum inſtrumenti obedientialis, vt ſupra ſec. 4. probatum eſt: ergo poterit ad eundem admittere cōcurſum ſuſtentatiuum ſubiecti per modum inſtrumenti obedientialis. Conſequentia probatur, nam poteſt concurſus ſuſtentatiuus ſubiecti ſupplere concurſum effectiuũ agentis: ſicut è conuerſo, poteſt concurſus effectiuus agentis ſupplere concurſum ſuſtentatiuum ſubiecti, vt patet in quantitate Euchariſtica.

176. Confirmatur, nam poteſt Deus concurſum vnius generis ſupplere per concurſũ alterius generis: ergo poterit concurſum creatiuum ſupplere per concurſum ſubiectiuum. Antecedens conſtat, primò de concurſu ſubiectiuo reſpectu accidentium, quem ſupplet, aut certè ſupplere poteſt concurſu effectiuo extra ſubiectum. Secundò, de concurſu formali reſpectu materiæ, quem ſupplere poſſet ſolo concurſu effectiuo creatiuo, conſeruando illam extra omnem formam. Tertiò, de concurſu hypoſtatico ſubſiſtentiæ reſpectu propriæ naturæ, quem ſupplere poteſt concurſu effectiuo extra omnem ſubſiſtentiam. Igitur concurſum creatiuum ſupplere poterit concurſu ſubiectiuo.

177. *Secunda ſententia negatiua, quæ probabilior eſt, & ſequenda.* Difficile tamen eſt, conuincentem rationem dare. Alij hanc rationem aſſignant; quia quod ſupernaturaliter producitur, requirit perfectiorem producendi modũ, aut ſaltem non imperfectiorem proprio modo productionis naturalis. At quæcunque actio generatiua, cùm ſit dependens à ſubiecto, eſt imperfectior creatiuâ. Igitur nullum naturaliter creabile poteſt diuinitùs generari. Maior probatur, tum quia actio, quâ de facto Deus ſupernaturaliter conſeruat accidentia Euchariſtica extra ſubiectum, eſt perfectior actione, quâ eadem naturaliter conſeruabat in proprio ſubiecto. Tum quia actio ſupernaturalis debet ſupplere, quod præſtabat actio naturalis: non poſſet autem ſupplere, niſi vel eſſet perfectior, vel ſaltē æquè perfecta. Tum quia, alioqui non eſſet talis actio ſufficiens ad effectum producendum, vel conſeruandum; nam vt actio ſit ſufficiens ad effectum producendum vel conſeruandum, debet continere, quidquid propria actio naturaliter productiua, aut conſeruatiua continebat. *Sententia negatiua probatur. Prima ratio.*

178. Sed contrà, quia ſufficit, vt actio ſupernaturalis æquiualeat naturali, in ordine ad conſeruandum effectũ in proprio eſſe, eſto ex modo illũ conſeruandi ſit imperfectior actione naturali. Vnde ad primam probationem, dici poteſt, illam actionem eſſe perfectiorem per accidens ex modo attingendi terminum independenter à ſubiecto, qui modus ſemper eſt perfectior modo attingendi dependente à ſubiecto. Cæterum non repugnat, vt nos in ſeptimo tomo, Deo fauente, docebimus, eadē accidentia Euchariſtica à Deo ſupernaturaliter conſeruari actione dependente à Corpore Chriſti, vt à ſubiecto, non quidem inhæſionis, ſed ſuſtentationis. Ad ſecundam ſufficere, vt actio ſupernaturalis ſuppleat, quod faciebat naturalis, quoad communicandũ, aut conſeruandum eſſe, non autem quoad modum; ſiue quoad ſubſtantiam, non quoad modũ actionis. Ad tertiam, vt actio ſupernaturalis ſit ſufficiens, ſat eſt, ſi contineat quod naturalis continebat quoad ſubſtantiam, non eſt autem neceſſe, vt etiam contineat quoad modum. *Sed contrà*

179. Alij aſſignant hanc aliam rationem. Implicat ſubſtantiam ſpiritualem generari: igitur implicat naturaliter creabile diuinitùs generari. Conſequentia probatur, quia *Alia ratio aſſignatur.*

non niſi ſubſtantia ſpiritualis eſt naturaliter creabilis. Antecedens probatur, nam implicat, ſubſtantiam ſpiritualem educi de potentia ſubiecti materialis. Quia vel educeretur ab omnibus partibus materiæ ſimul; vel ab vna tantùm. Non ab omnibus, alioqui darentur plures, imò infinitæ cauſæ adæquatæ eiuſdem effectus, quod multi cenſent impoſſibile: non ab vna tantum; alioqui non educeretur ex potentia totius ſubiecti.

Sed nec iſta ſufficit.

180. Sed contrà, nam & falſum eſt, ſolam ſubſtantiam ſpiritualem eſſe naturaliter creabilem, cùm & materia prima, & ſubſtantia corporea ſimplex ſit naturaliter creabilis: necdum aſſignata eſt implicantia, cur nequeat ſubſtantia ſpiritualis educi de potentia ſubiecti materialis. Nec ratio allata efficax eſt: nam reſponderet Aduerſarius, talem ſubſtantiam educi ex omnibus partibus materiæ ſimul adæquatè, inadæquatè verò ex ſingulis; eo modo, quo tenentur dicere, qui ponunt vnionem ſpiritualem inter animam & corpus.

Tertia ratio implicantiæ.

181. Alij demum hanc reddunt rationem. Subſtantia ſpiritualis ſuapte natura eſt immortalis & incorruptibilis: ſi autem poſſet diuinitùs generari, eſſet mortalis & corruptibilis: quod implicat, quia ſimul eſſet corruptibilis & incorruptibilis. Minor aſſumpta probatur, nam deficiente concurſu materiæ per introductionem formę naturalis ab agente naturali, ſubſtantia ſpiritualis à tali materia dependens, naturaliter peteret corrumpi, cùm nequeant duæ formæ ſubſtantiales naturales ſuſtentari ab eadem materia.

Tertia ratio improbatur.

182. Sed contrà, nam primò nulla eſſet contradictio, quod eadem ſubſtantia reſpectu diuerſorum agentium eſſet corruptibilis & incorruptibilis: eſſet enim corruptibilis obedientialiter reſpectu Dei ſupernaturaliter agentis: incorruptibilis verò naturaliter reſpectu Dei naturaliter operantis, ſicut quælibet ſubſtantia ſpiritualis de facto eſt immortalis & incorruptibilis, ſecundùm ipſius naturam, & modum agendi naturalem Dei; mortalis verò & corruptibilis ſecundùm potentiam obedientialem, & modum agendi ſupernaturalem eiuſdem Dei. Confirmatur, quia poſſet Deus ad conſeruandam ſubſtantiam ſpiritualem vti inſtrumento effectiuo obedientiali alterius creaturæ liberè concurrentis, & tunc, quia conſeruatio talis concurſus creatiui penderet à libera voluntate creaturæ, diceretur prædicta ſubſtantia per ordinem ad talem creaturam, liberè illam conſeruantem, corruptibilis.

183. Secundò, nego ſequi in eo caſu talem ſubſtantiam corrumpi debere, quoniam teneretur Deus, vt author naturæ, ad ſaluandam eius naturalem incorruptibilitatem, prouidere illi de alio modo perpetuandi illius eſſe: vti de facto, ad ſaluandam naturalem incorruptibilitatem quantitatis Euchariſticæ, deſinente Corpore Chriſti ſub illa, per alterationem ſpecierum in ſtomacho ſumentis, prouidet illi de alio ſubiecto, creando nouam, vel priorem corruptam materiam, cui naturaliter inhæreat.

Vera ratio implicantiæ ab Authore aſſignatur.

184. Confutatis igitur aliorum rationibus, hæc nobis occurrit implicantia, cur nequeat diuinitùs generari, quod eſt naturaliter creabile. Quoniam vt aliquid generetur ſeu educatur de potentia materiæ, debet poſſe à materia dependere. Implicat autem, quod eſt naturaliter creabile, poſſe à materia dependere. Implicat igitur generari, quod eſt naturaliter creabile. Maior liquet, nam quiuis actus ſecundus ſupponit primum: igitur dependere à materia, quod eſt generari, ſupponit poſſe dependere à materia. Non explico nunc, quâ potentiâ naturalíne, an obedientiali ſupponi debeat à materia dependibile, quod debet diuinitus generari: ſed tantùm aſſero, aliquam dependendi potentiam ſupponi debere in eo, quod debet generari; quod tam euidens eſt, quam euidens eſt, omnem actum ſecundum ſupponere primum.

185. Minor igitur, in qua tantùm eſt difficultas, ſic probatur. Quod eſt naturaliter creabile, eſt ens per ſe exiſtens: implicat autem, vt ens per ſe exiſtens per vllam potentiam fiat actu à materia dependens. Maior eſt omnium Scholaſticorum, & traditur à S. Tho. 1. p. q. 45. ar. 4. cuius ratio eſt, quia quod eſt naturaliter creabile, habet entitatem à materia naturaliter independentem, alioqui naturaliter non peteret fieri actione independente à ſubiecto: nam vnumquodque naturaliter poſtulat, ad quod naturaliter inclinat. Minor verò probatur, nam quod natura ſua eſt per ſe exiſtens, per nullam potentiam fieri poteſt per ſe non exiſtens: ergo per nullam potentiam fieri poteſt actu pendens à materia. Conſequentia patet, quoniam implicat actu pendere à materia, & ſimul eſſe per ſe exiſtens, ſicut explicat, quantitatem per ſe exiſtentem actione creatiua extra ſubiectum, ſimul actu pẽdere à ſubiecto, nam ita ſe habet entitas rei naturaliter creabilis, ſicut quantitas ſupernaturaliter extra ſubiectum conſeruata, niſi quod hæc per ſe exiſtere extra ſubiectum habeat ſupernaturaliter; illa verò naturaliter. Ratio verò huius eſt, quia iſti duo modi ſunt eſſentialiter oppoſiti, quorum vnus neceſſariò deſtruit alterum; nam eſſe per ſe dicit negationem dependentiæ à ſubiecto; dependere verò à ſubiecto dicit negationem eſſendi per ſe. Antecedens probatur, nam res eſt per ſe exiſtens ſe ipſâ & propriâ entitate, non ratione aliquâ diſtinctâ, ac ſuperadditâ: prout nimirum per ſe exiſtere dicit perfectionem naturæ, non prout dicit perfectionem ſuppoſiti, ergo per nullam potẽtiam poterit res tali perfectione ſpoliari, quia nequit ſpoliari propria natura, cuius intrinſeca perfectio eſt per ſe exiſtere. Antecedens probatur, nam ſiue ſupponamus, exiſtentiam nõ diſtingui ab eſſentia; ſiue ab illa ex natura rei diſtingui, ſemper erit verum, exiſtentiam rei creabilis eſſe per ſe, nec poſſe talem rem exiſtere exiſtentiâ dependibili ab alieno ſubiecto,

Scholaſtici cũ S. Thom.

Digitized by Google

Ratio cur implicet rem per ſe exiſtentem naturaliter, fieri exiſtentem in alio ſubiectiuè ſupernaturaliter.

186. Dices. Quid implicat, rem per ſe exiſtentem naturaliter, fieri exiſtentem in alio ſubiectiuè ſupernaturaliter, & per potentiam obedientialem? Reſpondeo, implicare ex eo, quoniam cùm eleuatio ſupernaturalis non mutet intrinſecam entitatem rei, ſed ſolùm euehat illam extrinſecè ad effectum aliquem propriam naturam excedentem, implicat rem per ſe exiſtentem dependere ab alio ſubiectiuè: quia cum iſti modi exiſtendi per ſe, & exiſtendi ſubiectiuè in alio, ſint contradictoriè oppoſiti, repugnant eſſe ſimul.

Inductione probatur ratio implicantia.

187. Confirmatur, implicat materiam primam, etiam ſupernaturaliter ſubiectiuè dependere ab alio. Implicat, formam ſubſtantialem, etiam ſupernaturaliter inhærere ſubiecto ad inſtar formæ accidentalis; implicat, accidens modificare ſubiectum ad inſtar modi. Ergo implicat, ens per ſe exiſtens dependere ſubiectiuè ab alio; cùm non minùs repugnet hoc, quàm illud; cùm vtrumque contradictionem inferat vnius eiuſdemque rei.

188. Inſtabis. Res fit dependens ſubiectiuè ab alio actione à ſe diſtinctâ: ergo nulla erit repugnantia, vt res maneat exiſtens per ſe, & ſimul diſtinctâ actione fiat ſubiectiuè dependens ab alio. Sed contrà, nam cùm res generatione fit ſubiectiuè dependens ab alio, non ipſa tantùm generatio fit ſubiectiuè dependens ab alio; ſed res ipſa ſecundùm ſuam entitatem fit ab alio ſubiectiuè dependens, ſicut cùm res fit effectiuè dependens ab alio, non tantum actio ipſius, ſed res ipſa actione terminatâ fit effectiuè dependens ab alio.

Poteſt Deus quod imperfectionis eſt in creatura ſuperare per aliquid illi ſupernaturaliter additum, neque autem quod perfectionis eſt.

189. Ad primum argumentum oppoſitæ ſententiæ, neganda eſt maior. Etenim poteſt Deus quod imperfectionis eſt in creatura, qualis eſt naturalis dependentia à ſubiecto, ſuâ virtute ſuperare, per aliquid illi ſupernaturaliter additum; non poteſt autem, quod perfectionis eſt, & inſeparabile à creatura, qualis eſt exiſtentia per ſe in re naturaliter creabili, ſupernaturaliter tollere, vel efficere, vt manens per ſe, actu pendeat ſubiectiuè ab alio, nam hoc contradictionem inuoluit.

190. Ad ſecundum, nego Antecedens, cùm enim concurſus creatiuus eſſentialiter ſit independens à ſubiecto, implicat ad illum admitti concurſum ſuſtentatiuum ſubiecti, nam ſimul eſſet concurſus creatiuus, quatenus eſſet ex nihilo ſubiecti: & non creatiuus, quatenus dependeret à ſubiecto. Ad probationem verò Antecedentis, negatur cõſequentia: quia concurſus effectiuus creaturæ non tollit independentiam ſubiectiuã à concurſu creatiuo Dei, vti tollit concurſus ipſe ſubiectiuus. Ad probationem autem conſequentię concedo, concurſum ſubiectiuum ſuppleri poſſe per creatiuum, non autem contra concurſum creatiuum rei naturaliter creabilis per ſubiectiuum. Quia non implicat, vt res naturaliter educibilis creetur: implicat autem, vt res naturaliter creabilis educatur.

191. Ad Confirmationem nego vniuerſaliter Antecedens; niſi quando concurſus vnius generis nõ repugnat cum re producibili concurſu alterius generis, vti ſunt omnes concurſus in argumento aſſignati. Nam concurſus creatiuus nec repugnat cum forma naturaliter educibili; nec cum ſubiecto à forma naturaliter dependibili; nec cum natura à propria ſubſiſtentia naturaliter terminabili; pugnat autem, vt probatum eſt, concurſus ſubiectiuus cum termino naturaliter creabili.

SECTIO. XI.

An creatio fieri poſſit in tempore?

192. Omittimus, an creatio potuerit eſſe ab æterno, nam de hoc egimus tomo 1, diſp. 7. ſec. 3. vbi etiam diſputauimus, an poſſibilis ſit creatura, cui connaturalis potuerit eſſe æternitas: ergo ſolùm hic agendum eſt de creatione in ordine ad tempus.

193. Duplex autem diſtinguitur creatio, altera rei indiuiſibilis & materialis, altera rei indiuiſibilis & ſpiritualis. De priori nulla videtur difficultas, quod fieri poſſit in tempore. Quod ſic probo: Creatio rei diuiſibilis, exempli cauſâ materiæ primæ, eſt diuiſibilis: ergo fieri poteſt in tempore. Antecedens conſtat: nam actio proportionari debet termino, cuius eſt actio: ergo creatio termini diuiſibilis erit diuiſibilis. Prior verò conſequentia probatur, nam quod eſt diuiſibile, non neceſſariò producitur totum ſimul, ſed produci poteſt ſucceſſiuè per partes. Etenim ſicut terminus diuiſibilis non neceſſariò totus ſimul educitur ex materia, ſed educi poteſt ſucceſſiuè per partes: ita terminus diuiſibilis non neceſſariò totus ſimul creatur, ſed creari poteſt ſucceſſiuè per partes. Nec obſtat, quòd vnus creetur, alter verò educatur: nam ſucceſſiua productio poſſibilis ſolùm fundatur in diuiſibilitate termini producibilis, qui ſicut habet partes diuiſibiles, ita recipere poteſt ſuum eſſe ſucceſſiue per actiones partiales integrantes vnam totalem: nam ita ſe habent actiones partiales ad integrandam vnam totalem: ſicut partes ipſæ termini producibilis ad integrandum vnum terminum totalem.

194. Confirmatur, nam ſi ad productionem primæ partis tantùm termini diuiſibilis, ſtatim tota creatio poneretur, daretur actio totalis ſine ſuo termino totali, quod implicat. Quia cùm actio ſit via & communicatio termini, implicat eam poni, & ſimul nõ poni terminũ; ergo etiam implicabit, poni totalem actionẽ, & ſimul non poni totalem terminum ipſius.

195. Reſponderi poſſet, partes rei diuiſibilis creari non ſucceſſiuè in tempore, ſed per inſtantia interpolata. Sed contrà, quia cùm hic loquamur de potentia abſoluta, nulla videtur repugnantia, quin partes rei diuiſibilis creari poſſint per ſucceſſionem continuatam temporis, nullâ interpoſitâ morâ inter creationem vnius partis & alterius. De poſteriori igitur creatione rei ſpiritualis & indiuiſibilis,

196. Prima ſententia negat huiuſmodi creationem

tionem fieri poſſe in tempore, primò; quia ſequeretur, rem indiuiſibilem fieri diuiſibilem: quia quod coëxtenditur tempori eſt diuiſibile: ſed per creationem temporaneam res coëxtenderetur tempori; quia quod producitur in tempore, ſuum eſſe recipit in diuerſis partibus temporis; ergo.

197. Secundò ſequeretur rem indiuiſibilem creatam in tempore, à Deo annihilari non poſſe, niſi poſt determinatum tempus: quod implicat. Sequela patet, nam inter primum non eſſe Angeli annihilati exempli cauſa, & vltimum non eſſe eiuſdem Angeli creati, intercederet creatio ipſi Angeli, quæ cum clauderetur vltimo non eſſe Angeli creati, & primo non eſſe eiuſdem Angeli annihilati, neceſſariò eſſet in tempore determinato. Minor probatur, nam Deus habet virtutē annihilandi quamcunq; creaturam pro quocunq; tempore vel inſtanti; cum in quocunq; tempore vel inſtāti, creatura ſit eſſentialiter ſubiecta Deo.

198. Tertiò ſequeretur, creationem non diſtingui à conſeruatione eiuſdem rei: quod implicat. tum quia conceptus creationis, cum ſit conceptus rei primò eſſe accipientis, diſtinguitur à cōceptu conſeruationis, quæ eſt conceptus rei præſupponentis primum eſſe eiuſdem. Tum quia alioqui talis res nunquam eſſet creata, ſed ſemper conſeruata; quod implicat. Sequela verò probatur: quia cum impoſſibile ſit, aſſignare primam partem in tempore, in qua res primò accipiat eſſe, erit impoſſibile in eo diſtinguere productionem à conſeruatione. Confirmatur. Implicat aliquid eſſe, & à Deo non cognoſci: ſed ſi creatio fieret in tempore res per eam acciperet primum eſſe, & tamen à Deo non cognoſceretur, quando talis res primum eſſe acciperet: alioqui diſtingueret primam partem temporis, in qua res creata acciperet primum eſſe à reliquis, in quibus tantum conſeruaretur.

Poteſt rei indiuiſibilis creatio fieri in tempore.

199. Secunda ſententia affirmat: *quæ probabilior eſt, & ſequenda.* eaque aperte ſequitur ex ſententia affirmante, Deum potuiſſe aliquam creaturam ſpiritualem ab æterno condere. Potiſſimum fundamentum huius ſententiæ eſt, quoniam ex eo quod Deus, rem indiuiſibilem crearet in tempore, nulla ſequeretur contradictio. Nam ſi qua eſſet, ea eſſet, quia res indiuiſibilis fieret diuiſibilis per correſpondentiam ad tempus diuiſibile. At hoc non ſequitur: nam rem indiuiſibilem produci in tempore diuiſibili, non eſt, rem accipere ſuum eſſe diuiſibiliter, & ſucceſſiue quaſi per partes, ſed totum ſimul, & indiuiſibiliter in ordine ad ſe, licet diuiſibiliter per correſpondentiam tantum, ad tempus diuiſibile: ita vt cuilibet parti temporis, in quo res crearetur, reſponderet totum eſſe rei creatæ, & conſeruatæ ſimul. Ratio eſt, quia non implicat, rem ſpiritualem & indiuiſibilem fieri virtualiter diuiſibilem, vel per modum ſuperadditum, vt fit anima in corpore per vnionem; & Angelus in loco per locabilitatem: vel per conſeruationem eiuſdem rei indiuiſibilis in ordine ad menſuram temporis diuiſibilis. Etenim ſicut anima per vnionem diuiſibilem, & Angelus per locabilitatem diuiſibilem, replicantur in corpore, & loco diuiſibili: ita res indiuiſibilis per conſeruationem virtualiter diuiſibilem replicatur in tempore diuiſibili.

200. Confirmatur: etenim non minus indiuiſibilis ac tota ſimul eſt annihilatio, quam Angeli creatio: atqui poteſt Deus Angelum annihilare in tempore; ergo etiam creare. Maior patet, nam deſitio rei correſpondet productioni eiuſdem: igitur ſi productio eſt indiuiſibilis & tota ſimul, etiam deſitio erit indiuiſibilis & tota ſimul, cùm nequeat deſinere ſucceſſiuè per partes, quas non habet. Minor probatur, alioqui nec Deus annihilare poſſet Angelum immediate poſt inſtans creationis; nec Angelus ceſſare ab actu intelligendi aut volendi immediatè poſt inſtans.

201. Explicatur: nam in ſententia admittentium poſitiua inſtantia in tempore, illa neceſſariò debent deſinere, & non in inſtanti, in quo ſunt. Implicat quippe rem deſinere in inſtanti, in quo eſt, alioqui eſſet & nō eſſet pro eadē duratione; ergo in tempore immediatè ſequenti; nam implicat, ea durare vſque ad aliud inſtans ſequens: cum inſtans temporis non duret vltra inſtans, in quo eſt. Igitur poteſt deſitio rei indiuiſibilis eſſe in tempore. Ergo etiam productio rei indiuiſibilis.

Ad argumenta oppoſitæ ſententiæ.

202. Ad Primum argumentum oppoſitæ ſententiæ, negatur ſequela. Ad cuius maioris probationem concedo, quod coëxtenditur tempori, fieri diuiſibile virtualiter ratione conſeruationis: nego autem fieri diuiſibile formaliter, cum non correſpondeat tempori per partes, ſed totum ſimul cuilibet parti temporis minori & minori in infinitum. Vnde ad minorem concedendum eſt, quod creatur in tempore, coëxtendi tempore virtualiter, non autem formaliter, ſicut anima coëxtenditur corpori, & Angelus loco, non formaliter, ſed virtualiter: quia iſta coëxtentio non fit per correſpondentiam partis mobilis ad partem loci, aut temporis, ſed par correſpondentiam totius ad quamlibet partem loci, vel temporis. Ad eiuſdem minoris probationē: Quod producitur in tempore, recipit primum ſuum eſſe in diuerſis partibus temporis, nego; cum nulla pars ſit, in qua ſuum primum eſſe recipiat, ſed ſemper illud ſupponatur recipiſſe in partibus prioribus & prioribus in infinitum. Recipit ſuum eſſe quaſi ſecundum in infinitis partibus temporis, quod eſt in tempore conſeruari, & ſecundum idem eſſe antea acceptum perſeuerare; concedo.

203. Ad ſecundū, concedo ſequelam. Nec vllum erit abſurdū, non poſſe Angelum creatum in tempore, niſi poſt determinatū tempus annihilari: ſicut nec poſſet ab æterno creatus niſi poſt æternitatem annihilari. Eſt enim hæc neceſſitas ex ſuppoſitione, in qua res ex ſuppoſitione quòd eſt, neceſſariò eſt. Sicut ex ſuppoſitione, quòd Deus rem in tempore conſeruat, non poteſt pro eodem tempore illam corrumpere. Quod volentes nolentes debent adaduerſarij admittere. Etenim negare non poſ-

ſunt effectum, qui in inſtanti producitur à Deo & à cauſa ſecunda, immediatè poſt diſtinctâ actione conſeruari à ſolo Deo. Quæ actio, cùm ſiat in tempore, non poteſt à Deo corrũpi, atque adeo nec terminus, qui per eam conſeruatur, niſi poſt determinatum tempus: cum nullum ens queat corrumpi pro ea duratione, qua eſt. Datur igitur etiam per aduerſarios aliquod tempus, in quo Deus neque de potentia abſoluta corrumpere poteſt effectum creatum.

204. Ex his apparet, quam debile ſit eorum fundamentum, qui propterea negant, potuiſſe Deum creaturam aliquam ab æterno condere, quia non potuiſſet illam pro tota æternitate annihilare. Cùm non minùs abſurdum ſit, non poſſe in tempore aliquo creaturam annihilare, quam in ipſa æternitate: cum tota repugnantia fundetur in eo, quòd creatura vt creatura dicit perfectam ſubiectionem ad Deum creatorem. At non minus eſt creatura in tempore, quam in æternitate: Ergo ſi non repugnat, manere in tempore veram eſſentiam creaturæ, eſto annihilari non poſſit, ex ſuppoſitione, quod in eo conſeruetur: nec etiam repugnabit, manere in æternitate veram eſſentiam creaturæ, eſto non potuerit in æternitate annihilari, ex ſuppoſitione, quòd in ea creata & à Deo conſeruata fuerit. Ratio vero eſt, quia non repugnat, creaturam in tali diſpoſitione à Deo collocari, in qua illi repugnet exercitium alicuius prædicati eſſentialis: vt de eſſentia creaturæ intellectualis eſt peccabilitas, cuius tamen exercitium repugnat creaturæ Deum videnti. Ergo etiamſi annihilabilitas ſit de eſſentia creaturæ, non repugnat tamen creaturam in tali diſpoſitione à Deo collocari, in qua illi repugnet actuale exercitium annihilationis.

205. Ad tertium Reſpondeo, creationem dupliciter diſtingui poſſe à conſeruatione. Primò: quia creatio importat negationem præexiſtentis eſſe; contra vero conſeruatio poſſeſſionẽ præexiſtentis eſſe. Secundò: quia creatio importat acceptionem primi eſſe; conſeruatio verò continuationem eiuſdem eſſe. Primo modo optimè diſtingui poteſt creatio in tempore facta ab ipſa cõſeruatione: nam eadem actio in tempore producta, quatenus dicit negationem eſſe præaccepti, eſt creatio: quatenus verò dicit poſſeſſionem eiuſdem eſſe præhabiti, eſt conſeruatio. Secundo vero modo diſtingui non poteſt creatio à conſeruatione, vt argumentum probat; cum in nulla parte temporis aſſignari poſſit res, in qua primò eſſe acceperit. Ex hoc autem nullum ſequitur abſurdum: nam illud quod affertur, nempe quod res nunquam eſſet creata, ſed ſemper conſeruata; diſtinguendum eſt: Nunquam eſſet creata creatione condiſtincta à conſeruatione, concedo; creatione, quæ ſimul eſſet conſeruatio; nego. Atque hoc ſufficit, vt res dicatur creata: non enim eſt neceſſe, vt res dicatur ſimpliciter creata, vt eius creatio ſit adæquatè condiſtincta à conſeruatore: cum non minorem efficaciam habeat communicandi eſſe termino creatio, quæ ſimul eſt conſeruatio, quam creatio, quæ adæquate condiſtinguitur à conſeruatione: vt conſtât in æterna generatione Verbi, quæ ſimul eſt generatio & quaſi conſeruatio eiuſdẽ.

206. Ad confirmationem negandum eſt, rem in tempore creatam in aliqua parte temporis accipere primum ſuum eſſe, ſed ſemper cum eſſe accipere continuationem eiuſdem eſſe; ac proinde mirum non eſſe, ſi à Deo non videatur, in qua parte res creata in tempore accipiat ſuum primum eſſe, cum talis pars non detur. Sicut nec mirum eſt, Deum non videre primam partem temporis, quæ ſequitur immediatè poſt inſtans; cum talis prima pars non detur, vt omnes fatentur.

207. Ex dictis deducitur, etiam in creatione æterna ſaluari potuiſſe aliquam diſtinctionem inter creationem & conſeruationem, non quidem per negationem eſſe duratione præcedentem; ſed naturâ tantum. Nam licet in æternitate non præceſſiſſet negatio eſſe rei ab æterno creata duratione, præceſſiſſet tamen natura: quæ præceſſio ſat fuiſſet ad diſtinguendam creationem à conſeruatione.

SECTIO XII.

An creatio re ipsâ diſtinguatur à conſeruatione?

208. PRIMA ſententia affirmatiua eſt Henrici quodlib. 1. q. 7. & *quod creatum* & quodl. 9. q. 1. §. *interiùs autem*, circà finem, Richardi in 2. d. 1. a. 2. q. 1. Bachonis q. 2. ar. 3. Greg. q. 6. a. 1. conclus. 4. *Henricus. Richardus. Bacho. Gregorius.*

209. Probat primò. Henricus ex illo Gen. 2. *Requieuit Deus die ſeptimo ab vniuerſo opere, quod patrarat.* Quem locum concilians Auguſtinus contra Adimantum c. 2. cum illo Ioan. 5. *Pater meus vſq; modo operatur: Requieuit,* inquit, *ab omnibus operibus ſuis, quæ fecit, vt iam vltrà non faceret mundum, cum omnibus quæ in eo ſunt: non tamen vt etiam à mundi adminiſtratione requieſceret.* Ergo ceſſauit à prima actione, qua mundum condidit, & per aliam illum eundem nunc conſeruat & adminiſtrat. *Geneſ. 2. Adimantum. Ioan. 5.*

210. Secundò probat Richardus: Creatio paſſiua eſt, qua creatura accipit eſſe ab alio: conſeruatio vero eſt, qua in eodem eſſe accepto perſeuerat: Sed accipere eſſe ab alio, & perſeuerare in eodem eſſe, differunt realiter: ergo.

211. Tertiò ex Bachone: Creari eſt accipere primum eſſe: ergo ſi creatio eſt eadem cum conſeruatione, res conſeruata continuò accipit primum eſſe: ſed non poteſt accipere primum eſſe, niſi deſtructo priori: ergo res eſt in continuo corrumpi & produci.

212. Quartò quæ habent diſtinctos terminos, diſtinguuntur realiter. Creatio & conſeruatio habent diſtinctos terminos: ergo diſtinguuntur realiter. Maior probatur, nam mutationes diſtinguuntur penes diuerſitatem

termi-

Digitized by Google

terminorum, à quibus ſpecificantur. Minor oſtenditur, nam terminus à quo, creationis eſt non eſſe: Terminus vero ad quem, eſt eſſe. Contra vero conſeruationis terminus à quo, eſt eſſe, quod præſupponit; terminus autem ad quem, eſt non eſſe, ad quod res conſeruata ſuapte natura tendit.

213. Quintò ſi conſeruatio eſſet eadem cum creatione, ſequeretur rem creatam eſſe in continuo fieri.

214. Sextò eadem res à ſolo Deo creata, conſeruari poteſt mediâ creaturâ vt inſtrumento: aut contra, res à Deo & creatura ſimul creata, conſeruari poſſet à ſolo Deo. Sed in vtroque caſu creatio neceſſario diſtingueretur à conſeruatione. Nam in priore creatio eſſet à ſolo Deo, conſeruatio à Deo & creatura ſimul: in poſteriore vero contra, creatio eſſet à Deo & creatura ſimul, conſeruatio autem à ſolo Deo. Igitur creatio diſtinguitur à conſeruatione, cum nequeat actio vnius agentis fieri actio alterius.

215. Septimò, Actio non ſolum indiuiduatur per ordinem ad agens & terminum, ſed etiam per ordinem ad circumſtantias loci & temporis. Ergo impoſſibile eſt, vt actio, quæ fuit in primo inſtanti, ſit eadem, quæ continuatur toto tempore ſequente.

216. Secunda ſententia negat, creationem diſtingui à conſeruatione re ipſâ, ſed tantùm creatione: Eſt S. Thomæ 1. p. q. 104. ar. 1. ad 4. de potentia q. 3. ar. 3. ad 6. & q. 5. ar. 1. ad 2. Scoti quodlib. 12. ar. 1. & 2. Durandi in 2. d. 1. q. 2. n. 19. Heruæi de æternitate mundi q. 1. ar. 4. Capreoli in 2. d. 1. q. 2. ar. 1. conclus. 3. & ar. 3. ad argumentum contra tertiam concluſionem, Rubionis q. 9. Ferrarienſis 3. contra gentes c. 65. §. *Ad huius euidentiam conſiderandum*. Idem ſentit Mayronus in 2. d. 1. q. 4. licet primo aſpectu contrarius videatur. Eſt etiam communior inter recentiores, & nobis *vt probabilior ſequenda*. Cuius prior pars, nempe quòd non diſtinguantur ex natura rei.

Thomas. Scotus. Durandus. Heruæus. Capreolus. Rubio. Ferrar. Mayronus.

Sententia negans probabilior. Probatur primò.

217. Probatur primò, non repugnat, effectum per eandem productionem accipere primum eſſe, & in eodem conſeruari. Igitur ſuperfluè ponitur conſeruatio re ipſa diſtincta à prima rei productione. Conſequentia conſtat, quoniam non ſunt multiplicãda entia abſque neceſſitate. Antecedens probo: nam vel hæc diſtincta productio eſſet neceſſaria ex parte effectus, vel ex parte agentis, vel ex parte ipſius productionis. Non ex parte effectus, nam hic perſeuerat idem, qui vti potuit accipere ſuum eſſe per primam productionẽ, ita poterit per eandem inuariatam ſecundum idem eſſe conſeruari. Non ex parte agentis: quia hic manet cum eadem virtute proximè applicata ad effectum vt antea. Neque ex parte ipſius productionis, nam quæ potuit dare primum eſſe effectui, idem poterit continuare. Neque eſt nulla ratio, cur ipſa ſtatim producta petat deſinere, vel agens, illam non continuare. Nam quâ ratione per eandẽ virtutẽ applicatam, vt anteà continuat idem eſſe effectus, cõtinuare poterit eandẽ actionẽ, & dependentiam effectus à ſe.

218. Confirmatur primò, nam ceſſante primâ productione, vel ſuccedit vna tantum conſeruatio, quæ continuat idem eſſe per primam productionem habitum, vel plures. Non ſecundum, alioqui vel eſſent infinitæ conſeruationes correſpondentes infinitis partibus temporis, in quibus res conſeruaretur; vel certè ſingulæ deberent durare per aliquam partem temporis. Et quâ ratione durare poſſent per vnam partem temporis, durare poſſent per totum tempus. Si primum, vt probabilius reſpondebunt aduerſarij, ſequitur, Deum non potuiſſe producere creaturam aliquam ab æterno, vel in tempore: cùm nec in æternitate, nec in tempore re ipſâ prima productio diſtingui poſſit à conſeruatione.

219. Confirmatur ſecundò, etenim poſito quòd Deus non variet actionem, quâ rem primò produxit, res producta ſufficienter conſeruaretur in ſuo eſſe per illam: ergo ex ſe eſt ſufficiens ad conſeruandam rem in eſſe præhabito. Aſſumptum probatur; quia ſi illa potuit dependenter à virtute productiuâ Dei primum eſſe effectui conferre, eadem poterit dependenter à virtute productiuâ eiuſdem Dei, idem eſſe conſeruare. Cùm non maior vis requiratur ad conſeruandum, quam ad primo producendum: vt patet de ipſo principio productiuo; non enim maior vis productiua requiritur ad conſeruandum, quam ad primo producendum.

220. Secundò probatur à paritate cauſalitatis materiæ ac formæ. Etenim materia per eandem vnionem initio productam conſeruat in genere cauſæ materialis formam, & forma materiam: ergo & agens in genere cauſæ efficientis ſuum effectum. Conſequentia conſtat à paritate rationis. Cuius diſparitas vix aſſignabitur, cùm non minùs ad effectum conſeruandum requiratur vna cauſalitas, quam alia: Nec minus vna ſit ſufficiens ad eundem effectum primò cauſandum & ſimul conſeruandum, quam alia. Antecedens probo, nam per eandem vnionem primò productam & materia conſeruat formam, & forma materiam, nam licet varietur actio productiua vnionis, vtpote quæ ab initio fuit ab agente creato, & increato ſimul, immediatè verò poſt à ſolo Deo cauſata, non tamen variatur ipſa vnio. Alioqui non maneret idem numero compoſitum in facto eſſe, quod fuit in fieri: nam compoſitum formaliter eſt per vnionem.

Probatur ſecundò.

221. Vnde vlterius ſequeretur, in filio genito non manere relationem filiationis ad patrem gignentem: quia deſtructo fundamento deſtruitur relatio: Fundamentum autem, in quo fundatur relatio filiationis ad patrem gignentem, eſt ipſa vnio. Nam illud eſt fundamentum relationis effectus ad cauſam, quod producitur à cauſa. Atqui ſola vnio ab homine producitur in filio; igitur hæc tantum eſt fundamentum relationis filiationis ad patrem. Igitur ſi hæc corrumpitur, corrumpitur relatio filiationis ad patrem. Vnde Chriſtus non fuiſſet filius Virginis, niſi tan-

tùm in inſtanti, quo B. Virgo cauſauit illius vnionem inter animam & corpus.

Creatio ſic, vt & quæuis alia actio diſtinguitur ratione ſaltem à conſeruatione.

222. Poſterior pars, quod ſaltem creatio, & quæuis actio ratione diſtinguatur à conſeruatione, probatur. Etenim dupliciter poteſt actio diſtingui à conſeruatione; primò per reſpectum termini à quo: Secundò per reſpectum termini ad quem. Primò modo actio diſtinguitur à conſeruatione, quia actio connotat negationem eſſe prius habiti: conſeruatio è contra poſſeſſionem eiuſdem eſſe præhabiti. Secundo modo diſtinguitur actio à conſeruatione, quoniam actio vt ſic non inuoluit permanentiam ſui: conſeruatio autem ſui permanentiam inuoluit, quia importat eandem actionem pro aliquo tempore continuatam. Quia verò iſti reſpectus, quos vna eademque actio fundat, reales non ſunt, vt rectè aduertit Scotus præcitatus, cum ſint reſpectus vel ad aliquid negatiuum, vel ſuiad ſe ipſum, non poterunt actio & conſeruatio, neque ratione talium reſpectuum reipſà diſtingui, ſed tantùm ratione & connotatiue.

Scotus.

S. Auguſtin. Quomodo intelligendū Deum die ſeptimo ab opere quieuiſſe.

223. Ad primum oppoſitæ ſententiæ, Reſpondeo cum Auguſtino ibi citato, dici Deum *ab opere, quod patrauit,* requieuiſſe non quòd ceſſauerit ab operatione, quâ illud produxerat: *Non enim,* inquit idem Auguſtinus libro de mortalitate animæ c.8. *fecit atque diſceſſit, effectumq; deſeruit: quia illa effectoria vis vacare non poteſt, quin id, quod ab ea factum eſt, tueatur, & ſpecie carere non ſinat.* Sed dici ab opere requieuiſſe, ceſſando ab inſtituendis, condendiſque nouis naturis.

224. Ad ſecundum, negatur minor. Falſum quippe eſt, durationem reipsà diſtingui à re durante, niſi ſolâ connotatione temporis. Et eſto, diſtinguatur, non rectè conſeruatio rei confunditur cum duratione eiuſdem: nam formalis conceptus durationis ſit per ordinem ad tempus, in quo res durat: formalis verò conceptus conſeruationis ſit per ordinem ad agens, à quo in accepto eſſe manutenetur, licet connotet tempus, in quo ab agente in præaccepto eſſe manu teneatur. Vnde qui durationem diſtinguunt à re durante, cohærenter illam etiam diſtinguunt ab actione conſeruatiua.

225. Ad Tertium, diſtinguendum eſt primum conſequens: Res per conſeruationem continuò accipit primum eſſe cum nouitate eſſendi, nego; ſine nouitate eſſendi, concedo. Cum enim præſupponatur illud antea accepiſſe, non dicitur de nouo illud accipere, ſed potius in eodem eſſe accepto conſeruari, quod eſt illud continuò accipere abſque nouitate eſſendi. Vnde negatur minor aſſumpta cum conſequentia, quæ tantùm vera eſſent, ſi huiuſmodi eſſe creatura deberet per conſeruationem continuò accipere cum nouitate eſſendi.

226. Ad quartum, Maior ad ſummum eſt vera de iis, quæ habent diſtinctos terminos reales, non autem de iis, quæ non habent diſtinctos terminos reales, cuiuſmodi ſunt creatio, & conſeruatio, quarum illa pro termino à quo, habet non eſſe rei immediatè præcedens; hæc verò eſſe eiuſdem rei antè præhabitum: quod licet ſit reale, non tamen fundat reſpectum realem: Cum nequeat idem ad ſe ipſum fundare reſpectum realem. Pro termino verò ad quem, creatio negat permanentiam ſui; conſeruatio verò inuoluit permanentiam ſui; quæ ſupra ipſum eſſe rei ſolùm connotat extrinſecum tempus, cui coëxiſtit.

227. Ad quintum Reſpondeo, creaturam per conſeruationem eſſe in continuo fieri, ſine tamen nouitate eſſendi. Quod conceſſerunt S. Thomas q.3. de potentia ar.3. ad 6. Et Scotus quodlib. citato art. 1. in fine. Quin cum Auguſtino lib.8. de Geneſi ad literam c. 12. abſolute concedi poſſe, quod etiam concedunt citati Authores, creaturam reſpectu Dei eſſe in continuo fieri. *Semper,* inquit Auguſtinus, *ab illo,* Nempe Deo, *fieri, ſemperq; perfici debemus.* Quod explicat exemplo aëris, qui dum illuminatur continuo fit lucidus.

S. Thomas. Scotus. S. Auguſtin.

228. Sextum procedit tantùm de actione & conſeruatione in ordine ad diuerſas cauſas: cum tamen præſens controuerſia ſit tantùm de actione & conſeruatione reſpectu eiuſdem cauſæ. Non quod eadem cauſa, præſertim prima, non poſſit vnâ actione effectum producere, & aliâ eundem conſeruare, ſed quod hoc non ſit neceſſarium; cum poſſit per eandem, quâ primo produxit, eundem conſeruare.

229. Ad octauum, negatur antecedens. Locus enim & tempus, cum ſint extrinſeca actioni, nequeunt ad illius intrinſecam indiuiduationem concurrere. Alioqui deberet etiam ipſa conſeruatio ſucceſſiuè variari ad variationem temporis, cui res conſeruata ſucceſſiuè correſpondet.

SECTIO XIII.

Quid ſit annihilatio.

230. POSTQVAM de creatione diſputauimus, doctrinæ ordo poſcit, vt de annihilatione, quæ creationi opponitur, diſputemus. Oppoſita enim inuicem inter ſe collata clarius eluceſcunt. De qua præcipua controuerſia eſt, in quo ipſius formalis ratio cōſiſtat.

231. Prima ſententia docet, annihilationem conſiſtere in deſtructione totius rei, nulla ipſius parte, ſiue ſubſtantiali, ſiue accidentali ſuperſtite. Ita Ledeſma apud Suarez 3.p.tom.3. d. 50. S.7. Probatur hæc ſententia primo: Nam ideo ſubſtantia panis & vini in auguſtiſſimo Euchariſtiæ ſacramento, vt fert communior Theologorum ſententia, de qua nos, Deo fauente, tomo ſeptimo, non annihilatur, quia licet tota ſubſtantia panis & vini deſtruatur, ſuperſunt tamen eorum accidentia, in quorum informatiua potentia dicuntur ſubſtantia panis & vini remanere. Ideo forma ſubſtantialis, quæ per aduentum alterius tota deſtruitur, non annihilatur, quia remanet in potentia ſubiectiua materia. Ideo materia prima non

Ledeſma apud Suarez.

annihi-

Digitized by Google

annihilaretur, ſi tota eius entitas deſtrueretur, ſuperſtite tantùm ipſius ſubſtantiali formâ, quia maneret in potentia informatiua formæ. Quartò annihilatio opponitur creationi: atqui creatio eſt productio totius eſſe; eſt enim productio rei ex nihilo ſui: igitur annihilatio erit deſtructio totius eſſe rei.

232. Secunda ſententia cenſet, ad annihilationem ſufficere, vt ita res deſtruatur, vt in nulla potentia naturali ſuperſtes maneat. Eſt eorum, qui docent, ideo gratiam & coetera dona ſupernaturalia creari, quia fiunt ex nullo ſubiecto naturali: Ergo eadem corrupta dicentur annihillari, quia in nulla potentia naturali, vel actiua agentis, vel paſſiua materiæ, vel informatiua formæ remanent.

233. Tertia ſententia opinatur, ad annihilationem ſufficere, vt tota rei ſubſtantia deſtruatur, quocunque tandem modo deſtruatur, ſiue per puram ſuſpenſionem creatiui concurſus, ſiue per conuerſionem ipſius in aliam rem: Eſt Durandi in 4. d. 11. q. 3. n. 4. Ochami q. 6. ad 7. dubium. Qui conſequenter docent ſubſtantiam panis & vini in venerabili Euchariſtiæ ſacramento verè & propriè annihilari, quia nihil de ſubſtantia panis & vini ſub accidentibus Euchariſticis remanet.

Durandus. Ochamus.

234. Probat primò hanc ſententiam Durandus. Annihilatio eſt deſitio rei in nihilum ſui abeuntis: Igitur quocunque modo res deſtruatur, modò nihil de illius ſubſtantia remaneat, verè & propriè annihilatur.

Durandus.

235. Secundò. Ita ſe habet terminus ad quem annihilationis, ſicut terminus à quo creationis: atqui terminus à quo creationis eſt non eſſe rei: ergo terminus ad quem annihilationis erit non eſſe eiuſdem rei.

236. Tertiò. Si anima rationalis conuerteretur in aliam formã ſubſtantialem, verè & propriè annihilaretur, eſto in eius locum alia forma ſuccederet. Ergo ad annihilationem ſufficit deſtructio totius eſſe rei, eſto alia in ipſius locum ſubſtituatur.

237. Quartò. Omnis mutatio attendenda eſt penes terminos formales & per ſe. Sed termini formales & per ſe mutationis ſubſtantiæ, quæ in aliam conuertitur, ſunt eſſe ſubſtantiæ vt terminus à quo, & non eſſe eiuſdem ſubſtantiæ vt terminus ad quem. Ergo ſubſtantia, quæ in aliam conuertitur, verè & propriè annihilatur. Maior conſtat, nam mutatio attendi debet penes terminos, à quibus ſpecificatur, qui tantùm ſunt formales & per ſe. Minor probatur, nam termini formales & per ſe, ſunt illi, ſine quibus mutatio eſſe non poteſt; materiales vero & per accidens, ſine quibus eadem mutatio eſſe poteſt, & cum quibus tantùm per accidens mutatio coniungitur. Sed deſitio ſubſtantiæ, quæ in aliam conuertitur, eſſe non poteſt abſque eſſe ſubſtantiæ vt terminus à quo, & non eſſe eiuſdem ſubſtantiæ vt termino ad quem. At poteſt eadem mutatio eſſe abſque vllo termino poſitiuo illi in conuerſione ſuccedente.

238. Quarta ſententia docet, ad veram & propriam annihilationem ſat eſſe, quamcumque ſuſpenſionem concurſus creatiui per ſe primò factam: Eſt communior inter Theologos: vt autem diſtinctè hæc ſententia explicetur.

...ntem in ...ra.

239. Dico primò. Ad veram annihilationem non requiritur, vt tota res quoad omnia tam accidentalia, quam ſubſtantialia, quæ continet, deſtruatur. Fundamentum eſt, quia annihilatio opponitur creationi, ſed ad veram creationem non requiritur, vt tota res quoad omnia accidentalia & ſubſtantialia producatur, ſed ſat eſt, vt aliquid illius independenter ab omni ſubiecto producatur. Ergo neque ad veram annihilationem requiretur, vt tota res, quoad omnia accidentalia, & ſubſtantialia deſtruatur, ſed ſat eſt, ſi aliquid illius, quod erat, à ſubiecto independens, deſinat per ſuſpenſionem influxus. Conſequentia probatur, nam id tantùm per ſe negat priuatio, quod per ſe tantùm affirmat oppoſita forma negata: cum totum eſſe priuationis ſit negare oppoſitam formam poſitiuam. Ergo ſi vera creatio per ſe non dicit productionem totius eſſe: neque id per ſe negabit annihilatio: cùm non plus negare debeat negatio, quam affirmet oppoſita affirmatio. Maior conſtat. Minor probatur, nam id tantùm per ſe requiritur ad veram creationem, quod ſat eſt ad diſcriminandum illam à reliquis productionibus: adhoc autem ſufficit productio rei, quoad aliquid ſui independenter à ſubiecto, vt conſtat ex ſectione 8.

Ad veram annihilationem non requiritur deſtructio rei quoad omnia.

240. Secundò quod non requiratur deſtructio accidentium, probatur: Tum quia accidentia ſunt intrinſeca ſubſtantiæ, fiuntque diſtincta actione ab ea, quâ fit ſubſtantia: igitur eorum deſtructio non pertinet per ſe ad deſtructionem ſubſtantiæ: ſicut nec eorum productio ad productionem ſubſtantiæ. Tum quia non plus debet negare annihilatio, quàm affirmet ipſius oppoſita creatio: ſed creatio ſubſtantiæ intrinſece & per ſe, non dicit productionem accidentium: ergo neque annihilatio per ſe dicit deſtructionem accidentium. Tum quia alioqui non annihilaretur Angelus, ſi tota eius ſubſtantia deſtrueretur, remanentibus tantùm ipſius accidentibus miraculosè conſeruatis.

241. Confirmatur, quia ſicut productio ſubſtantiæ naturâ præcedit productionem accidentium, & in eo priori independenter à productione accidentium ſaluatur tota eſſentia creationis: non etiamſi non producerentur accidentia, adhuc ſola productio ſubſtantiæ in eo priori eſſet vera creatio: Ita deſitio eiuſdem ſubſtantiæ, naturâ præcedens deſitionem accidentium, in eo priori independenter à deſitione accidentium ſaluaretur tota eſſentia annihilationis: nam etiamſi non ſequeretur deſitio ſubſtantiæ eſſet vera annihilatio.

242. Tertiò. Quod nec requiratur deſtructio totius ſubſtantiæ, ſed ſufficiat deſtructio vnius tantùm partis, à ſubiecto independenter probatur; tum quia alioqui nec anima rationalis ſuperſtite corpore, nec materia prima ſuperſtite formâ, annihilari poſſet. Tum quia

Digitized by Google

ſicut non obeſt creationi animæ, quod producatur ſine productione materiæ; nec creationi materiæ obeſſet, quod produceretur ſine productione formæ: ita nec etiam oberit annihilationi earundem, vt deſtruantur abſque deſtructione alterius comparts.

243. Dico ſecundò. Ad veram annihilationem non ſufficit corruptio accidentis independentis à potentia naturali actiua agentis, & paſſiua ſubiecti. Fundamentum, quia licet accidens ſupernaturale non pendeat à potentia naturali paſſiua ſubiecti, pendet tamen à potentia paſſiua obedientiali animæ. Quæ dependentia ſicut tollit veram creationem; ita & veram annihilationem, quæ eſt deſitio rei in nihilum ſubiecti: ſicut creatio, productio rei ex nihilo ſubiecti.

244. Dico tertiò. Ad veram annihilationem non ſufficit, vt res quocunque modo deſinat eſſe. Fundamentum, quia ſicut ad veram creationem non ſufficit, vt res quocunque modo fiat, ſed neceſſe eſt, vt non ſolum fiat, ex nihilo ſubiecti, ſed etiam ex nihilo termini poſitiui à quo, incompoſſibilis cum termino ad quem: Ita nec ad veram annihilationem ſufficiet, vt res quocunque modo deſinat, ſed deſinere debet tam in nihilum ſubiecti, quam in nihilum termini poſitiui ad quem, incompoſſibilis cum ipſo termino à quo. Conſequentia conſtat ex proportione, quæ inter creationem, & annihilationem eſſe debet. Antecedens probatur, alioqui creatio non adæquatè diſcriminaretur à conuerſione, vt illam communis & recepta Theologorum ſententia diſcriminat. Nam per hoc creatio adæquatè diſcriminatur à conuerſione, quòd creatio non ſolùm negat ſubiectum, ex quo deducitur, ſed etiam poſitiuum terminum à quo, incompoſſibilem cum ipſo termino ad quem.

245. Confirmatur, quoniam annihilatio ſpectanda eſt penes id, quod deſinit per ſe, non penes id, quod deſinit per accidens, & per modum naturalis ſequelæ ad deſitionem alterius. Sed quod per ſe deſinit in conuerſione vnius ſubſtantiæ in aliam, non eſt ſubſtantia ipſa, ſed vnio ſubſtantiæ cum aliquo tertio, in cuius locum ſuccedit alia ſubſtantia. Atqui deſitio vnionis ſubſtantiæ cum vno tertio non eſt annihilatio, cum non ſit deſitio termini creabilis, ſed generabilis: per accidens autem, & per modum naturalis ſequelæ ad deſitionem vnionis ſubſtantiæ cum tertio, à quo ſubſtantia ipſa conuerſa pendebat, ſequitur deſitio ſubſtantiæ conuerſæ.

246. Dico quartò. Ad veram annihilationem non ſat eſt ſola deſtructio concurſus creatiui, niſi etiam deſtruatur terminus ipſe creatus. Fundamentum, quoniam annihilatio primario importat deſtructionem termini creati. Ergo ſola deſtructio influxus creatiui, abſque deſtructione termini creati ad veram annihilationem non ſufficit. Vnde ſi Deus ceſſaret à prima actione creatiua, quâ Gabrielem produxit, & aliâ diſtinctâ illum conſeruaret, talis actionis deſtructio non eſſet annihilatio. Sicut nec deſitio concurſus creatiui, quo quantitatem Euchariſticam extra ſubiectum conſeruat, ſuccedente aliâ actione eductiuâ dependenter à ſubiecto, eſt annihilatio: nam hæc, vt ex eius definitione conſtat, eſt deſitio rei abeuntis in nihilum ſui.

247. Dices. Ad veram creationem ſufficit nouitas influxus creatiui, abſque nouitate termini creati, vt conſtat de productione influxus creatiui, quo eadẽ quantitas Euchariſtica conſeruatur contra ſubiectum, quæ antea conſeruabatur in ſubiecto. Ergo ad veram annihilationem ſufficiet deſitio ſolius influxus creatiui, abſque deſitione termini creati.

248. Reſpondeo. Negando conſequentiam. Ratio diſcriminis, quoniam creatio, eſt affirmatio, annihilatio verò negatio. Ad affirmationem autem ſufficit, vt de vna tantum parte verificetur, vt conſtat de compoſito materiali, quod totum dicitur à Deo creatum, eſto id de ſola materia verificetur. Ad negationem verò requiritur, vt de toto, quod per ſe ad creationem ſpectat, cuiuſmodi eſt terminus creationis, verificetur. Dixi. *Quod per ſe ad creationem ſpectat:* vt excluderem ea, quæ per ſe ad creationem non ſpectant, cuiuſmodi ſunt accidentia, aut forma reſpectu materiæ: quæ quia per ſe creationem non integrant, neque eorum deſitio per ſe ad annihilationem ſpectabit.

249. Dico Quintò. Deſtructio accidentis per creationem conſeruati eſt vera annihilatio: vt ſi Deus deſtrueret quantitatem Euchariſticam, extra ſubiectum conſeruatam, talis deſtructio eſſet vera annihilatio, non obſtante, quod tale accidens maneret in potentia paſſiua naturali ſubiecti. Fundamentum, quoniam ad veram annihilationem ſufficit, vt totus terminus creationis deſinat in nihilum ſui. Sed in tali caſu totus terminus creationis deſineret in nihilum ſui: igitur eſſet vera annihilatio. Minor patet, nam terminus creationis in tali caſu eſt ſolum accidens, nam ſolum accidens terminat actionem creatiuam, cùm ad illam nullo pacto concurrat ſubiectum. Maior probatur, quoniam annihilatio per ſe tantùm importat deſitionem creationis, & termini creati vt ſic. Vnde licet huiuſmodi accidens deſtructum maneret in potentia paſſiua ſubiecti, non tamen maneret formaliter vt terminus erat creationis, ſic enim non maneret, niſi in ſola potentia creatiua Dei, ſed tantum materialiter. Ad veram autem annihilationem ſufficit, vt deſinat totum, quod per ſe ad creationem formaliter ſpectat, *Quæ destructio accidentis ſit annihilatio.*

250. Confirmatur, nam ideo corruptio accidentis actu dependentis à ſubiecto, non eſt annihilatio, quia ſubiectum per ſe pertinet ad accidens per actionem eductiuam conſeruatum, tanquam pars ſubiectiua ipſius: ad accidens vero extra ſubiectum conſeruatum nullo modo pertinet ſubiectum, vt pars ſubiectiua ipſius. Igitur nullo modo dici poteſt, tale accidens vt ſic deſtructum remanere in ſubiecto, tanquam in parte ſubiectiua ipſius.

251. Ad primum argumentum, nego cauſalem. Etenim ratio, cur ſubſtantia panis & vini *Ad argumenta.*

in Vene-

Digitized by Google

in Venerabili Sacramento non annihiletur, non eſt, quia remanent eius accidentia, ſed quia, vt in ſeptimo tomo probabimus, non deſinit per puram ſuſpenſionem concurſus, ſed per impoſſibilitatem Corporis & Sanguinis Chriſti, ſuccedentis in munus ſubſtantiæ panis & vini ſub iiſdem accidentibus.

252. Ad ſecundum. Concedo cauſalem; ſed nego eſſe eandem rationem de ſubſtantia reſpectu ſuorum accidentium. Nam forma materialis ſubiectiuè pendet à materiâ; quæ ſubiectiua dependentia ſicut tollit creationem, ita eius deſitio annihilationem. Subſtantia verò non pendet ſubiectiuè, ſed tantùm informatiuè à ſuis accidentibus. Quæ informatiua dependentia ſicut non tollit veram creationem, quò minùs omnis ſubſtantia ſub ſuis accidentibus producta verè & propriè creetur: ita non obſtante, quod remaneant eius accidentia, poterit verè & propriè annihilari, ſi deſinat per puram ſuſpenſionem concurſus.

253. Ad tertium nego cauſalem. Nam materia verè & propriè annihilaretur, ſi deſineret per ſuſpenſionem concurſus, non obſtante quod ſuperſtes, maneret eius forma; propter eandem rationem, quoniam à forma materia non pendet ſubiectiuè: quæ ſola dependentia, vt conſtat ex ſectione 8. tollit veram creationem; ſed tantùm informatiuè. Cæterùm creatio dicitur productio totius eſſe rei, per totius eſſe rei, non intelligitur totum eſſe rei ſimpliciter, ſed totum eſſe, quod per ſe eſt terminus creationis. Vnde nihil ſupponit ſui per modum ſubiecti, poteſt autem ſupponere aliquid ſui per modum formæ. Pari modo annihilatio eſt deſitio totius eſſe rei, nihilo ſuperſtite ſui vt ſubiecto inhæſionis: alioqui, vt ſuprà intulimus, nec Angelus, manentibus ipſius accidentibus; nec anima rationalis, ſuperſtite eius corpore, annihilari poſſet.

254. Ad fundamentum ſecundæ ſententiæ, conſtat ex dictis. Ad primum tertiæ ſententiæ reſpondeo: Annihilatio non ſolùm eſt mutatio, quà res abit in nihilum ſui, ſed quò in aliud ſibi poſitiuè incompoſſibile non deſinit, ſubſtantia autem conuerſa etſi abeat in nihilum ſui, non tamen abit in nihilum termini ſibi incompoſſibiliter ſuccedentis.

255. Ad ſecundum concedendum eſt totum, ſi termini æqualiter ſumantur vtrimque: nempè vt terminus à quo creationis non ſolùm excludat ſubiectum, ſed etiam poſitiuum terminum à quo; per incompoſſibilitatem abeuntem: ita terminus ad quem annihilationis non ſolùm excludat ſubiectum, ſed etiam terminum poſitiuum incompoſſibiliter ſuccedentem. Alioqui poſitiuus terminus incompoſſibilis non ſolùm tollit creationem, ſed etiam annihilationem.

256. Ad tertium. Nego in eo caſu animam rationalem annihilari, ſed tantùm conuerti. Et licet non remaneret in ſe, remaneret tamen in termino ſibi incompoſſibiliter ſuccedente.

257. Ad quartum. Duplex eſt terminus per ſe mutationis, alter intrinſecus & formalis, ad quem mutatio formaliter terminatur; vt eſſe rei eſt intrinſecus & formalis terminus, ad quẽ corruptio rei intrinſecè & formaliter tendit: non eſſe verò eſt intrinſecus & formalis terminus, ad quem corruptio eiuſdem intrinſecè & formaliter terminatur. Alter cauſalis, à quo res, quæ incipit, vel deſinit, aliquo modo cauſatur, vt corruptio vnius cauſatur ex generatione alterius: ac proinde terminatur ad illum non formaliter, ſed cauſaliter. Vterq; autem eſt terminus per ſe mutationis, quia vterque per ſe, & non tantùm per accidens eſt illi connexus, licet prior formaliter, poſterior cauſaliter. Vnde ad minorem concedo, terminos formales ſubſtantiæ, conuerſæ eſſe tantùm ipſum eſſe ſubſtantiæ vt terminum à quo, & non eſſe eiuſdem vt terminum ad quem. Nego tamen, eos tantùm eſſe terminos per ſe, ſed etiam poſitiuum terminum à quo, per ſe incompoſſibiliter cauſantem deſitionem ſubſtantiæ conuerſæ.

258. Ad probationem autem maioris, rurſus diſtinguenda eſt duplex ſpecificatio, altera formalis & intrinſeca; altera connotatiua tantùm. Concedendum autem eſt, mutationem intrinſecè & formaliter tantùm ſpecificari à terminis intrinſecis & formalibus; connotatiuè verò etiam à terminis cauſalibus. Ad probationem verò minoris concedo, manere poſſe eandem mutationem quoad ſpecificationem intrinſecam & formalem, abſq; terminis cauſalibus & connotatis: nego tamen, manere poſſe eandem quoad ſpecificationem connotatiuâ abſq; terminis cauſalibus & connotatis. *Duplex ſpecificatio proponitur.*

SECTIO XIV.

An poßit creatura eleuari ad annihilandum.

259. HAec difficultas ferè ſoluta manet ex diſputatis, nam cùm poteſtas annihilandi fundetur in poteſtate creandi, illud tantùm agens poterit annihilare, quod poteſt creare. Ad complementum tamen doctrinæ.

260. Dico primò, implicat creaturæ communicari poteſtatẽ connaturaliter annihilandi: Eſt S. Thomæ 3. p. q. 13. a. 2. Fundamentũ eſt, quoniam poteſtas annihilandi fundatur, vt dictum eſt, in poſtate creandi. Implicat autem poteſtatem connaturaliter creandi communicari creaturæ, vt ex Sect. 2. conſtat; ergo implicat eidem communicari poteſtatem connaturaliter annihilandi. *Implicat communicari poſſe connaturaliter creaturæ annihilandi vim. S. Thomas.*

261. Dico ſecundò. Implicat creaturam, etiam obedientialiter immediatè eleuari ad annihilandum. Fundamentum eſt, quoniam annihilare, eſt ab actione creatiua ceſſare. Implicat autem, creaturam ab actione creatiuâ ceſſare, niſi priùs ſupponatur habere actionem creatiuam. Igitur implicat, immediatè eleuari ad annihilandum, niſi priùs eleuetur ad creandũ. Confirmatur: Annihilatio non eſt actio, ſed ceſſatio ab actione. Implicat autem, creaturam ceſſare ab actione, quam nunquam habuit: ergo implicat immediatè eleuari ad annihilandum, antequam eleuetur ad creandum. *Imo nec hæc vis communicari poteſt obedientialiter immediatè.*

Digitized by Google

262. Dico tertio, Non eo ipſo, quod Deus eleuat creaturam ad creandum, eleuat illam ad annihilandum. Tum quia poteſt eleuare illam ſolum ad creandum in inſtanti tantùm, & non ad conſeruandum eundem terminum creationis. Ad annihilandum autem, non ſufficit ſola poteſtas creandi in inſtanti, ſed requiritur poteſtas conſeruandi eandem rem creatam; cùm nequeat res annihilari in inſtanti, quo creatur. Ergo ſi quis tantùm haberet poteſtatem creandi rem in ſolo inſtanti, & non conſeruandi, non haberet poteſtatem illam annihilandi; cùm non poſſet eam annihilare in inſtanti; in quo illam crearet. Tum quia poſſet eleuare illam ad conſeruandum terminum creationis neceſſariò: Sed tunc eleuaretur creatura ad creandum, abſque poteſtate annihilandi: nam hæc ſupponit liberam potentiam ceſſandi à conſeruatione creatiua. Qui enim non habet liberam poteſtatem ceſſandi ab actione, nec poteſtatem habebit talem actionem deſtruendi.

263. Obiicies primò. Hoc ipſo, Deus eleuat creaturam ad creandum in inſtanti, eſto non eleuet ad conſeruandum in tempore, poteſt eleuare illam ad annihilandum. Nam ceſſante actione creaturæ, neceſſariò terminus annihilatur, niſi Deus aliâ actione creatiuâ illum conſeruet. Sed poteſt Deus eâ conditione creaturam ad creandum eleuare, vt ceſſante illâ à ſuâ creatione, ſimul Deus ceſſet à ſuâ; nullâ aliâ ſuccedente actione creatiuâ. Tunc autem creatura non ſolùm diceretur creare, ſed etiam annihilare.

264. Reſpondeo. Nego in eo caſu, creaturam propriè dici poſſe annihilare, eſto defectu ipſius partialis creationis res creata annihilaretur. Quia annihilare propriè importat liberam poteſtatem ceſſandi ab actione creatiuâ. Vnde niſi creatura in eo caſu haberet poteſtatem continuandi actionem creatiuam, non ipſa propriè, ſed Deus, qui tantùm liberè ab eâ actione ceſſaret, diceretur annihilare. Vt igitur poſſit creatura dici propriè annihilare, ita debet ad creandum pro inſtanti eleuari, vt ſimul in poteſtate ipſius ſit, eandem actionem creatiuam continuare.

265. Obiicies ſecundò. Non poteſt creatura exercere ſuam libertatem circa ea, quæ non ſunt in ipſius poteſtate: ſed creare & non creare; continuare & non continuare eandem actionem creatiuam, non eſt in poteſtate creaturæ, ſed Dei eleuantis creaturam ad huiuſmodi actiones. Non igitur poteſt creatura eleuari ad annihilandum.

266. Reſpondeo, Diſtinguendo minorem: Creare & non creare, continuare vel non continuare eandem actionem creatiuam, non ſunt in eius poteſtate ante eleuationem, concedo; poſt eleuationem, nego. Nam poſt eleuationem, poteſt Deus concedere liberam facultatem creaturæ concurrendi, aut non concurrendi ad terminum creationis; aut continuandi vel non continuandi eandem actionem creatiuam. Nam quemadmodum de facto Deus concedit liberam facultatem Sacerdoti tranſubſtantiandi panem in Corpus, & vinum in Sanguinem Chriſti Domini: ita dare poſſet liberam facultatem eandem actionem tranſubſtantiatiuam conſeruandi.

267. Inſtabis. Eleuatio eſt actus ſecundus, quo creatura ex decreto Dei vnà cum ipſo Deo concurrit ad terminum creationis: vt autem poſſit creatura ſuam libertatem circà actionem creatiuam exercere, debet in actu primo habere virtutem creandi, quæ quia implicat, implicat quoque creaturam circa actionem creatiuam ſuam libertatem exercere.

268. Reſpondeo, Diſtinguendo duplicem eleuationem, alteram in actu ſecundo, de quâ tantum procedit argumentum; alteram in actu primo, quæ in eo conſiſtit, vt Deus infallibili ſuo decreto aſſiſtat creaturæ ad concurrendum cum illa, quoties illa pro ſuâ libertate creare voluerit. Sicut manet eleuata potentia, etiam abſque habitu inhærente, per ſolam virtutem Dei, illi infallibiliter aſſiſtentem, & ex decreto paratam concurrere ad omnem actum ſupernaturalem, quem illa pro ſuâ libertate elicere voluerit.

269. Dico quartò. Poteſt Deus etiam mediatè & indirectè vti creatura ad annihilandum, abſque eo quod vtatur illa ad creandum. Fundamentum, quia poteſt Deus vti creatura ad expellendam formam ſubſtantialem ex materiâ, & ſimul impedire concurſum agentis creati, ad introductionem alterius formæ in eadem materiâ. Tunc enim materia ſpoliata omni forma ſubſtantiali naturaliter peteret annihilari.

SECTIO XV.

An Angeli fuerint creati ante hunc mundum corporeum?

270. Fide certum eſt, Angelos non fuiſſe ab æterno creatos: conſtat ex definitione Concilij Lateranenſis ſub Innocentio III. quæ refertur capite *Firmiter*, de ſummâ Trinitate & Fide Catholicâ. *Ab initio*, inquit, *temporis vtramq; de nihilo condidit creaturam, ſpiritualem & corporalem, Angelicam videlicet & mundanam*. Et apertè colligitur ex illo Prouerb. 8. *Dominus*, inquit Sapientia increata, *poſſedit me in initio viarum ſuarum, antequam quidquam faceret à principio*. Fuit ergo aliquod *Ante*, in quo Deus nihil fecerat ad extra: hoc autem eſſe non potuit, niſi æternitas. Cùm ante tempus non niſi æternitas anteceſſerit. Non igitur Angeli fuerunt ab æterno conditi. Ergo ſolùm de tempore controuerſia ſupereſt, quando illi conditi fuerint. *Conc. Later.* *Prouerb. 8.*

271. Triplex autem eſt tempus, de quo controuerti poteſt, in quo illi ſint creati. Primum eſt ante creationem mundi: Secundùm poſt creationem mundi: Tertium ſimul cum ipſâ creatione mundi. Omnes conueniũt, non fuiſſe Angelos creatos poſt completam

Digitized by Google

creationem mundi: cùm id apertè repugnet illis verbis Genſ. 2. *Et requieuit die ſeptimo ab vniuerſo opere quod patrarat.* Vnde licet quidam affirment, eos creatos fuiſſe poſt conditum cælum & terram, non tamen poſt conditos omnes creaturas corporeas; ſed vel ante lucem, poſt creationem cæli & terræ, vt Gennadius libro de Eccleſiaſticis dogmatibus cap. 10. vel cum ipsâ luce, vt Rupertus libro 1. in Geneſ. cap. 11. De duplici igitur tempore manet difficultas, ante, vel ſimul cum ipſo exordio mundi.

Geneſ. 2. *Gennadius.* *Rupertus.*

272. Prima ſententia affirmat, eos conditos fuiſſe ante mundi creationem: Eſt multorum antiquorum Patrum. Ex Græcis illam docent Origenes tract. 9. in Matthæum circa finem: *Quaſi antiquiores,* loquens de Angelis, inquit, *non ſolùm homine poſt creato, ſed etiam omni creaturâ propter eum creatâ.* Baſilius hom. 1. in Geneſ. *Erat ſanè,* inquit, *ſtatus quidam mundi generatione ſuperior, abſtractis illis à concretione materia potentiis; mundo præſtantioribus, pro decoro accommodatus, temporis & conditione anterior, æternus nimirum ac perpes.* Nazianzenus orat. 38. de Natiuitate circa medium: *Poſtaquam autem,* inquit, *primas creationis partes præclarè conſtitutas vidit, alterum mundum materiâ conſtantem, & aſpectabilem cogitauit.* Nazianzenum ſecutus eſt Damaſcenus libro 2. fidei cap. 3.

Origenes. *Baſilius.* *Nazianz.* *Damaſcen.*

273. Ex Latinis eam docuerunt Clemens libro 8. Conſtitutionum capite 12. *Deus,* inquit, *& Pater vnigeniti Filij tui, qui per eum ante omnia, Cherubim, & Seraphim feciſti, ſæcula & exercitus, Virtutéſque, & Poteſtates, Principatus, & Thronos, Archangelos & Angelos, & qui fabricatus poſt hæc omnia hunc mundum, qui cernitur, & quæcunque in eo continentur.* Hilarius libro 12. de Trinitate colum. 10. *Quid enim,* inquit, *magnum eſt, vt ante terram Deus Dominum Chriſtum genuerit, cùm Angelorum origo terra creatione reperiatur antiquior?* Ambroſius libro 1. Hexameron capite 5. *Sed etiam,* inquit, *Angeli, Dominationes, & Poteſtates, & ſi aliquando cœperunt, erant tamen iam, quando hic mundus eſt factus;* & in Præfatione in primum Pſalmum, *Laudant,* inquit, *Angeli Dominum, pſallunt ei poteſtates cælorum, & ante ipſum initio mundi Cherubim & Seraphim cum ſuauitate canora vocis dicunt, Sanctus, Sanctus, Sanctus.* Hieronymus in primum caput epiſt. ad Titum, colum. 4. *Sex millia,* inquit, *necdum noſtri orbis implentur anni, & quantas prius æternitates, quanta tempora, quantas ſæculorum origines fuiſſe arbitrandum eſt; in quibus Angeli, Throni, Dominationes, cæteræ Virtutes ſeruierint Deo, & abſque temporum vicibus, atque menſuris Deo iubente ſubſtiterint.* Caſſianus collatione 8. cap. 7. *Ante conditionem huius viſibilis creaturæ ſpiritales, cæleſtéſq; Virtutes Deum feciſſe, nemo fidelium dubitat.* Additque rationem: *Ne Deus,* inquit, *in illis anterioribus, atque innumeris ſæculis fuerit otioſus, ac tanquam non habens in quos bonitatis ſuæ exerceret beneficia; ſolitarius, atque ab omni munificentia alienus fuiſſe credatur.* Iſidorus lib. 1. de ſummo bono c. 10. *Ante omnem,* inquit, *creaturam Angeli facti ſunt; dum dictum eſt, Fiat lux; de ipſis enim dicit Scriptura: Prior omnium creata eſt Sapientia.*

Clemens. *Hilarius.* *Ambroſius.* *Hieronym.* *Caſſianus.* *Iſidorus.*

274. Fundamentum huius ſententiæ eſt: quia cum in 1. & 2. capite Geneſ. exactiſſimè deſcribantur productiones ſingularum partium huius Vniuerſi, nulla tamen mentio fit de creatione Angelorum; cùm tamen de eis, tanquam de prima ac nobiliſſima parte totius Vniuerſi mentio fieri debuiſſet; ſignum igitur eſt, eos non fuiſſe ſimul cum hoc vniuerſo, ſed anteà creatos. Confirmatur primò: Nam Eccleſiaſtici 1. dicitur, *Prior omnium creata Sapientia.* Atqui hic locus intelligi nequit de ſapientia genita, nam illa non creatur ex nihilo, ſed producitur de ſubſtantia Patris: ergo intelligendus erit de natura intellectuali Angelorum, vt illum intellexit Iſidorus ſuprà citatus. Confirmatur ſecundò ex Paulo ad Titum, aiente, Deum vitam æternam promiſiſſe *ante tempora ſecularia.* Promiſſio autem non fit, niſi naturæ intellectuali. Igitur ante tempora ſæcularia erat, cui Deus vitam æternam promiſerat. Hic autem non fuit homo, qui conditus eſt in tempore; ergo Angelus, cùm nulla detur alia creatura intellectualis.

Gen. 1. & 2. *Eccleſiaſt. 1.* *Paulus ad Titum 1.*

275. Secunda ſententia docet, Angelos conditos fuiſſe in ipſo exordio mundi ſimul cum reliquis creaturis corporeis. Hanc ex Græcis docent Epiphanius lib. 2. hæreſ. 65. *Niſi enim,* inquit, *vna cum cælo & terra Angeli quoque creati eſſent, non vtique dixiſſet ad Iob:* Quando genita fuerunt ſidera, laudauerunt me omnes Angeli mei voce, Athanaſius quæſtion. 3. ad Antiochum Principem, non quidem ille magnus, ſed alius Epiphanio poſterior, quem pro hac ſententia prædicto loco citat Theodoretus q. 3. in Gen. Ex Latinis verò illam tradunt Auguſtinus lib. 11. de ciuit. c. 6. 9. & 33. & in imperfecto ſuprà Geneſ. cap. 3. & lib. 2. de Gen. ad literam c. 8. & alibi. Gregorius Magnus 32. Moral. c. 10. Beda cap. 1. in Gen. circa initium, vbi docet, Angelos ſimul tempore fuiſſe cum reliquis creaturis conditos, ſolâ origine illas præcedentes, *ſicut vox,* inquit, *origine præcedit verbum.* Vgo de S. Victore lib. 1. de Sacr. p. 5. c. 3. 4. & 5. Quam ſententiam vnanimi conſenſu complectuntur Scholaſtici cum Magiſtro in 2. d. 2. & Theologi cum Angelico 1. p. q. 61. art. 3. *Quæ proculdubio verior eſt, & ſacris litteris longè conformior.* Cui maximum authoritatis pondus attulit definitio Concilij Lateranenſis definientis, *ſimul ab initio temporis vtramque de nihilo Deum creaturam condidiſſe, ſpiritualem & corporalem, Angelicam videlicet & mundanam.*

Epiphan. *Athanaſ.* *Theodoret.* *Auguſtinus.* *Greg. Mag.* *Beda.* *Vgo de ſancto Victore.* *Scholaſtici cũ Magiſtro. S. Thomas.* *Sententia ſecunda longè conformior ſacris litteris.* *Cont. Later.*

276. Colligitur hæc veritas primò ex illo

Eccleſiaſtici 18.

Eccleſiaſtici c. 18. *Qui viuit in æternum, creauit omnia ſimul*, Nam ſaltem hæc verba verificari debent aut de ſimultate temporis, quo huius Vniuerſi partes à Deo productæ ſunt, quod fuit tempus ſex dierum: intrà quod tempus includuntur etiam Angeli. Aut de ſimultate earum creaturarum, quæ preſsâ creatione ſimul fuerunt in eodem inſtanti à Deo productæ; vt ſecundùm aliquos fuerunt cælum empyreum, terra, & aqua, vel ſecundùm alios omnes cæli. Nam hæc omnia producta ſunt ex nullo præſuppoſito ente, non modò vt ſubiecto, ſed etiam vt termino à quo. Ac proinde cùm Angeli producti ſint ex nullo ente poſitiuo à quo, dicendum eſt, eos fuiſſe in eodem inſtanti durationis cum huiuſmodi creaturis, preſsâ creatione productis, conditos.

Auguſtinus. *Ioan.8.* *Ioan.1.*

277. Secundò probatur ex verbis ipſis: *In principio creauit Deus cælum & terram.* In quibus nomen *Principium* tres habet ſenſus, vt Auguſtinus teſtatur 11. de ciuit. cap. 33. & multi alij Patres. Primus eſt, vt idem ait, atque in *Principio* ipſo increato Verbi, iuxta illud Ioan. 8. *Ego Principium qui & loquor vobis*, per quod & cum quo Deus omnia condidit, Ioan. 1. Secundus eſt in *Principio* temporis. Tertius ſenſus eſt in *exordio* operum Dei ad extrà. Iuxta quem ſenſum non verificarentur prædicta verba, ſi Angeli creati fuiſſent ante cælorum & terræ creationem. Nam tunc exordium operum Dei ad extrà non fuiſſet cælum & terra, ſed Angeli. Nec eſt ratio, cur hæc verba intelligi tantùm debeant de exordio rerum corporearum, & non etiam de exordio rerum ſpiritualium.

Prouerb.8. *Geneſ.1.*

278. Confirmatur, nam hæc eadem verba iuxta hunc tertium ſenſum proferuntur à Sapientia increata Prouerb. 8. *Dominus*, inquit, *poſſedit me in initio viarum ſuarum, antequam quidquam faceret à principio.* Quæ verba proculdubiò alludunt & explicant præcitata Geneſis 1. Ergo cùm hic *principium* ſumatur pro exordio omnium operum Dei ad extrà; quippe cùm opponatur ſapientiæ genitæ, cuius æterna protectio præcedit omnem temporalem productionem; etiam citato loco Geneſ. 1. *Principium* ſumi debet pro exordio omnium operum Dei ad extrà.

S.Thomas.

279. Rationem huius rei affert citato loco ſanctus Thomas: quoniam Angeli creati ſunt vt pars vniuerſi: pars autem non producitur extra totum: igitur Angeli non ſunt producti antè, vel poſt productionem mundi. Confirmatur: nam certum eſt, Angelos malos ſtatim hominem creatum induxiſſe ad peccandum. Atqui via Angelorum, vt infrà probabo, breuiſſima fuit: ergo non potuerunt multò ante creatum mundum procreari. Alioqui alterutrum ſequi neceſſe eſt, vel quod Angelorum via fuerit totum illud ſpatium, quod inter creationem ipſorum, & mundi creationem interceſſit: vel quod non ſtatim Angelis peccantibus aſſignatus fuerit locus interni, qui cum mundo corporeo conditus eſt. Vtrumque autem eſt abſurdum. Quod ſi quis contendat, ſpatium illud, quod inter ipſorum, & mundi viſibilis creationem interceſſit, fuiſſe breue, quantum nimirum ſat fuerit ad ipſorum viam complendam, vt ſtatim potuerit Angelis peccantibus aſſignari locus ſupplicij. Iam gratis hoc aſſeritur, & contra proprietatem verborum citatorum, Angeli ponuntur creati ante principium creationis mundi.

Ad authoritatē Patrū.

280. Vnde ad authoritatem Patrum, negare non poſſumus, eos in ea fuiſſe ſententia, quam eo tempore vnuſquiſque abſque vlla temeritatis nota, ſequi & docere poterat, vt ſæpè teſtatur Auguſtinus. Cæterùm ratio Caſſiani nihil probat: alioqui probaret, eos creari debuiſſe ex ipſa æternitate, vt ex ipsâ æternitate Deus habuiſſet in quos ſua beneficiâ conferret. Ratio autem cur Moyſes apertam mentionem de Angelis non fecerit, eſt, quoniam ipſius inſtitutum fuit inſtruere rudem populum de iis tantùm, quæ ſenſu percipiuntur, vt ex iis deuenirent in cognitionem ſui Creatoris.

Auguſtinus. Caſſiani ratio nihil probat.

Cur Moyſes Angelorum mentionem non fecerit.

Explicantur loca Scripturæ.

281. Ad priorem locum Eccleſiaſtici, reſpondeo, ibi ſermonem eſſe de Sapientiâ increatâ, quæ prima omnium dictione æterni Patris genita eſt: propter quod ibidem eadem Sapientia nuncupatur *Verbum Dei in excelſis:* quod de ſola Sapientia genita verificatur. Dicitur autem *creata*, non quòd ex nihilo producta ſit, ſed quòd à ſolo Patre de ſubſtantia ipſius gignatur. Sicut enim ea, quæ creantur, à ſolo Deo producuntur, nulla alia interueniente cauſa: Ita æternum Verbum à ſolo Patre, nullo alio interueniente principio, producitur. Quod de Spiritu ſancto dici non poteſt, ad cuius productionem non ſolùm concurrit Pater, ſed etiam Filius. Sæpè enim Scriptura ſacra increatas perfectiones explicat per creatas, præciſis inperfectionibus, attribuendo Deo, quæ perfectionis ſunt in rebus creatis. Poſteriorem verò locum Pauli explicat Auguſtinus 12. de ciuitat. capite 16. his verbis: *Quomodo autem promiſit, cum hominibus vtique promiſerit, qui nondum erant ante tempora æterna. Niſi quia in ipſius æternitate, atque in ipſo eius Verbo, eidem coæterno, iam prædeſtinatione fixum erat, quod ſuo tempore futurum erat.* Quare idem eſt ſecundùm Auguſtinum, Deum ante tempora ſæcularia promiſiſſe, atque in ſeipſo, in ſuoque Filio ab æterno decreuiſſe, quod poſteà ſuo tempore compleuit. Sed adhuc duplex ſupereſt controuerſia, altera in quo gradu certitudinis ſit hæc poſterior ſententia; altera. Quo die, vel puncto diei, cum mundo corporeo creati ſint Angeli

Auguſtinus.

Vaſquez. S.Thomas.

282. Quoad priorem controuerſiam Vaſquez 1. parte diſp. 224. cap. 3. & 5. ſecutus ſanctum Thomam 1. parte quæſtione 61. articulo 3. opinatur, illam non eſſe, niſi intra gradum probabilioris duntaxat

ſenten-

ſententiæ, quin capite 3. inclinat, quod nec Eccleſia ſub maiore certitudinis gradu illam definire potuerit: eo quòd nullum ſit firmum fundamentum illam definiendi. Nam cùm Eccleſia non habeat authoritatem nouas veritates docendi, ſed tantùm reuelatas declarandi, nullam poterit veritatem certò definire, niſi firmo aliquo fundamento ducta. Triplex autem eſt fundamentum, quò poſſit Eccleſia duci ad aliquam veritatem definiendam, Scriptura, traditio, aut ſolida aliqua ratio, ex his conſtanter deducta. Scriptura nulla eſt ad hanc veritatem definiendam, cùm omnia teſtimonia, quæ ad eam confirmandam afferuntur, alium ſenſum habere poſſint. Nec traditio vlla eſt: nam hæc traducitur ad poſteros per manus & doctrinam Patrum. At plerique Patres vel oppoſitum, vt vidimus, expreſsè docuerunt, vel ſaltem declararunt, hanc ſententiam ad fidem non ſpectare, ſed pendere ex hominum tantùm coniecturis, vt teſtatur Auguſtinus libro imperfecto in Geneſ. cap. 3. & lib. 11. de ciuit. cap. 32. vbi *minimè à fidei regulâ aberrare* ait, *qui oppoſitum ſenſerit, dum tamen Angelos ſanctos Deo non coæternos nemo ambigat*. Idem fatentur Theodoretus, & Vgo ſupra citati. Nec non S. Thomas opuſc. 15. de Angelis c. 17. referens vtramque ſententiam, neutram docet ſanæ doctrinæ repugnare. Cuius ſuprà rationem dederat: *Quia neutra ex Canonicis Scripturis poteſt expreſſè haberi.* Nec demum vlla poteſt eſſe ſolida ratio ex principiis fidei deducta, vbi nulla fidei principia ſuppetunt.

Auguſtinus. *Theodoret.* *Vgo.* *S.Thomas.*

283. Confirmatur, quoniam nequit ab Eccleſia definiri, cuius oppoſitum eſt communis ſenſus fidelium. Atqui Angelos fuiſſe ante mundum conditos, tempore Concilij Lateranenſis erat communis ſenſus fidelium, vt teſtatur Caſſianus ſuprà citatus. Igitur non potuit oppoſitum à Concilio definiri.

Caſſianus.

284. Contrà verò Ferrarienſis 2. contra gentes cap. 83. vltimo §. Zumel 1. p. q. 61. art. 3. quæſt. vnicâ, Molin. ibidem, & alij putant, poſt definitionem Concilij Lateranenſis errorem eſſe in fide, aſſerere Angelos conditos fuiſſe ante mundum. Quanquam poſteà Molina & Zumel, propter authoritatem tantorum Patrum, ſuam cenſuram limitant, vt non ſit prædicta ſententia damnanda vt hæretica, aut erronea, ſed tantùm vt temeraria. Cui cenſuræ adhærent Canus lib. 5. de locis Theologicis cap. 5. q. 4. circa finem: Bannez 1. p. q. 61. ar. 3. Valent. ibid. Suarez li. 1. de Angelis c. 3. & alij: præſertim cùm nec illam, ob eandem authoritatem Patrum, præſertim Nazianzeni, damnare voluerit S. Thomas.

Ferrar. *Zumel.* *Molina.* *Canus.* *Bannez.* *Valentia.* *Suarez.*

285. Mihi autem dicendum eſt, poſſe noſtram ſententiam ab Eccleſia definiri; hactenus tamen definitâm non eſſe; oppoſitam tamen temeritatis nota hoc tempore non carere. Primùm probo, quoniam non deeſt in Scripturis ſufficiens fundamentum ad illam definiendam: cuiuſmodi ſunt quæ nos in confirmationem illius ſupra attulimus. Nec refert, quod illa poſſint alium etiam ſenſum habere. Nam vt omnes ferè Patres conſentiunt, poteſt vnus & idem Scripturæ locus plures ſenſus habere, omnes à Spiritu ſancto intentos. Vnde accedente authoritate Eccleſiæ, cuius eſt de vero ſenſu Scripturæ iudicare, præuiâ conſultatione Doctorum, qui omnes hoc tempore in hanc veritatem conſpirant, definiri poſſet.

Sententia negās creationem Angelorū ante reliquas creaturas ab Eccleſia definiri poteſt. Probatur.

286. Secundùm confirmat communis ſenſus Doctorum, qui præter vnum, vel alterum, omnes fatentur, non eſſe noſtram ſententiam hactenus ab Eccleſia definitam. Nam ſicubi definita eſſet, eſſet in citato Concilio Lateranenſi: At paucis quibuſdam exceptis, omnes fatentur, non eſſe eo loco hanc ſententiam primariò & ex inſtituto definitam, ſed ad ſummum adductam per modum tantùm declarationis ſententiæ primariæ, quæ erat contra errorem Origenis, aſſerentis, creaturas ſpirituales per ſe tantùm fuiſſe ante errorem procreatas; corporeas verò per accidens, tanquam ergaſtula quædam, in quæ coniiciendæ eſſent ſubſtantiæ ſpirituales ob commiſſa peccata, vti hanc Concilij definitionem explicat S. Thomas opuſc. 23. At quod in Conciliis legitimè congregatis definiri cenſetur, eſt ſententia principalis, non autem quæ tantùm obiter adducuntur vt declaratiua & confirmatiua principalis ſententiæ: vt conſtat de definitione ſeptimæ Synodi Conſtantinopolitanæ actu quinto, vbi Concilium definit, depingendos eſſe Angelos, addens rationem, *Cùm non ſint omninò incorporei.* Quæ ratio, quia tantùm adducitur ad confirmandam principalem ſententiam, quæ erat; depingendos eſſe Angelos, non recipitur vt vera, & à Concilio per ſe definitâ, ſed tantùm obiter adducta ad confirmandam principalem ſententiam.

Hanc ſententiam nondum eſſe definitam probatur. *Origenis error.* *S.Thomas.* *7. Synodus Conſtant.*

287. Tertiùm conſtat authoritate ferè omnium Scholaſticorum; fundata in Scriptura, adiunctâ etiam definitione citati Concilij Lateranenſis, quod licet prædictam ſententiam ex profeſſo non definierit, ſatis tamen declarauit, illam in confirmationem primariæ ſententiæ adducendo, probabiliorem, communioremque fuiſſe inter Eccleſiæ Doctores, eo tempore.

288. Ex his ſatisfactum eſt ad fundamentum Vaſquez. Nam fundamentum, quod Eccleſia habere poſſet ad hanc ſententiam definiendam, ſunt citata loca Scripturæ, accedente communi conſenſu Doctorum, qui omnes hoc tempore in hanc veritatem conſpirant.

Vaſquez.

289. Ad confirmationem, negatur minor. Nam, vt ſuprà oſtendimus, multi Patres expreſsè noſtram ſententiam docuerunt. Quod autem Caſſianus dixerit, neminem fidelium de oppoſita ſententia dubitaſſe, id ex propria opinione dixit, non ex communi ſenſu Doctorum: cùm multi etiam tunc non modo de oppoſita ſententia dubitarunt, ſed illam expreſsè docuerunt.

Caſſianus.

290. Quoad poſteriorem controuerſiam,

Quo die aut puncto tēporis Angeli creati. *Auguſtinus.* *Eccleſiaſtici 18.*

Quo videlicet die, aut puncto temporis conditi ſint Angeli cum iſto corporeo mundo, in ſententia quidem Auguſtini arbitrantis lib. 4. in Geneſ. cap. 33. 34. & 35. & alibi hæc omnia ſimul in eodem temporis momento creata fuiſſe, iuxta illud Eccleſiaſtici 18. *Qui viuit in æternum creauit omnia ſimul*; nullam habet difficultatem. Nam iuxta hanc ſententiam, Angeli ſine vlla prioritate, aut poſterioritate durationis ſimul conditi ſunt cum reliquis mundi partibus. In ſententia autem aliorum, quæ tam inter Patres, quàm inter Scholaſticos communior eſt, difficultatem habet.

Iob 40.

291. Quapropter alij eos immediatè ante productionem cælorum & terræ creatos fuiſſe, autumant; moti ex illo loco Iob 40. vbi loquens Scriptura de Lucifero nomine Behemoth, ait: *Ipſe eſt principium viarum Dei.* Idem autem eſt, eſſe principium viarum Dei, atque operum Dei, iuxta illud Iacobi 1. *Genuit nos verbo veritatis, vt ſimus initium aliquod creaturæ eius*; hoc eſt operis eius. Quam opinionem refert Auguſtinus lib. 11. de ciuit. cap. 32. eamque vt probabilem cenſet S. Thomas opuſc. 15. de Angelis c. 17.

Iacobi 1. *Auguſtinus.* *S.Thomas.*

292. Alij communiter eos procreatos cenſent ipſo primo die conditionis mundi ſimul cum luce, poſt creatum cælum & terram. Putant enim, productionem Angelorum figuratè expreſſam eſſe per lucis creationem. Alij Angelorum creationem expreſſam docent per aſtra & cæli luminaria, quæ quartâ die condita ſunt.

Angeli eo durationis puncto creati, quo cœlū & terra.

293. Mihi cohærenter ad ea, quæ ſuprà docui, dicendum eſt: Angelos non ante cæli terræque creationem, neque pòſt, ſed in ipſo durationis puncto, in quo conditi ſunt cæli & terra, conditos eſſe. Quod non ante probatur: alioqui non poſſent iuxta tertium ſenſum, ſuprà explicatum, de cæli terræque creatione verificari verba illa: *In principio Deus creauit cælum & terram*, vt ſuprà probatum eſt.

294. Quod neque creati ſint pòſt, apertè conſtat ex illis verbis Geneſ. 2. *Et requieuit die ſeptimo ab vniuerſo opere quod patrarat.* Igitur ante ſeptimum diem debuerunt ſimul cum aliis mundi partibus Angeli creari. Vel igitur creati ſunt in aliquo alio die poſt primum: & hoc probabile non eſt. Nam vel ſupponimus, primâ die creatos eſſe omnes cælos, eoſque ſtatim poſt inſtans creationis cæptos eſſe moueri: & cùm probabile ſit, eos incepiſſe moueri ab iiſdem Angelis, à quibus mouentur nunc, dicendum eſt, eos creari debuiſſe cum cælis in ipſo inſtanti intrinſeco, in quo conditi ſunt cæli, vt eos ſtatim mouere potuerint. Aut ſupponimus, primâ die tantùm conditum fuiſſe cælum empyreum, ſimul cum terra & aqua, per veram & preſſam creationem, reliquos verò cælos & elementa ſecundâ die cum firmamento formata eſſe ex præiacente materia. Atque in hac ſententia probabilius etiam dicendum erit, Angelos creatos fuiſſe in eodem inſtanti intrinſeco, in quo creatum eſt empyreum ſimul cum terra & aqua: vt ſaluetur teſtimonium illud Eccleſiaſtici, *Qui viuit in æternum creauit omnia ſimul*. Nam hoc ſaltem verificari debet de iis, quæ preſſâ creatione condita ſunt, ex nullo præſuppoſito ente, ne quidem vt termino à quo. *Eccleſiaſtici 18.*

295. Solùm huic ſententiæ obiici poteſt, potuiſſe Angelos creari, non in inſtanti indiuiſibili ante motum cælorum, ſed immediatè pòſt cum ipſo cælorum motu: cùm per nos non repugnet, rem ſpiritualem atque indiuiſibilem produci in tempore diuiſibili. Sed contrà, nam licet hoc non repugnet, connaturalius tamen eſt, vt res indiuiſibilis creetur in inſtanti indiuiſibili. Præterea pertinuit ad dignitatem ſubſtantiæ intellectualis, vt in productione huius vniuerſi non fuerit poſterior productione ſubſtantiarum materialium.

296. Hinc etiam aſſignatur diſcrimen, cur homo creatus ſit poſt omnes ſubſtantias corporeas; Angelus verò initio cum ipſa prima ſubſtantia corporea. Quia videlicet homo pendet in ſuo eſſe & viuere à creaturis corporeis, atque adeò creari debuit pòſt creationem earum. Angelus verò non modo non pendet in ſuo eſſe & viuere ab illis, verùm etiam eſt director & gubernator earum; ac proinde creari debuit, ſi non ante, ſaltem cum ipſa prima ſubſtantia corporea.

297. Ex his patet ad fundamentum primæ opinionis. Etenim vt Angelus dicatur *principium operum Dei*, ſat eſt, vt creatus fuerit cum ipſis cælis: qui licet non præceſſerit duratione, præceſſit tamen dignitate & intentione Dei, ratione cuius prioritatis dici poteſt *principium operum Dei*. Quanquam explicari poteſt de principio creaturarum intellectualium.

298. Atque ex dictis euidenter deducitur, Angelos non fuiſſe ab æterno conditos. Nam cùm conditi ſint ſimul cum hoc vniuerſo, & à puncto, quò hoc vniuerſum Deus condere cœpit, vſque ad conſummationem ipſius, ſex tantùm enumerentur dies; à ſeptimoque die inceperit ætas Adami, cuius anni, & reliquorum hominum ab ipſo deſcendentium, vſque ad præſentem diem finiti numerentur, vt ex eadem ſcriptura conſtat; fit vt totum tempus, quo hic mundus durat, ac proinde quo Angeli ſimul cum ipſo conditi ſunt, finitum ſit, oporteat.

SECTIO. XVI.

In quo loco creati fuerint Angeli?

299. PRIMA ſententia docet, eos creatos fuiſſe in hac primâ regione aëris: Eſt Ruperti lib. 1. in Geneſ. c. 11. Mouetur duplici fundamento: primò, quoniam Angeli formati ſunt, vtpote corporei, vt ipſe putat, ex hoc aëre craſſo. Secundo, quia primus homo formatus eſt extra Paradiſum, & per gratiam in Paradiſum tranſlatus. Ergo & Angeli creati ſunt extra cælum, & per gratiam *Rupertus.*

Digitized by Google

tiam in cælum tranſlati. Antecedens habetur Geneſeos ſecundo, *Plantauerat*, inquit, *Dominus Deus Paradiſum voluptatis, à principio, in quo poſuit hominem, quem formauerat.* Conſequentiam verò probat, nam non minùs Angeli cælum, quàm homo per gratiam terreſtrem Paradiſum habitauit. *Geneſ.2.*

300. Sed contrà, nam & falſum eſt, Angelos ex aëre fuiſſe formatos, cùm ſint ſubſtantiæ ſpirituales totius materiæ expertes. Nec eadem fuit ratio de homine, & Angelis: nam Angeli creati ſunt vt præſides totius naturæ corporeæ; proinde creari debuerunt ſuprà totam naturam corpoream. Homini verò vi ſuæ conditionis quiuis terræ locus aptus eſt.

301. Secunda ſententia affirmat, Angelos bonos creatos fuiſſe in cælo, malos autem in ſupremâ aëris regione. Hanc ſententiam refert, & ſub dubio tantùm affirmat Auguſtinus lib.3. de Geneſ.c.10. *Auguſtinus.* Sed contrà, nam diuerſitas iſta locorum, bonis & malis Angelis ante peccatum aſſignata, diuinæ prouidentiæ non congruit, quæ neminem conſueuit ante patratum peccatum ad pœnam vllam deſtinare: cùm tamen diuerſitas iſta locorum aliquod initium fuiſſet pœnarum malorum Angelorum.

302. Tertia ſententia aſſerit, Angelos creatos fuiſſe in cælo ſidereo, vel in eo, quod ſub empyreo proximè collocatur: Eſt Lorini in 2. Petri 2. in illa verba: *Si enim Deus Angelis peccantibus non pepercit*, &c. Suarez libro 1. de Angelis c.4. *Lorinus. Suarez.* Fundamentum huius ſententiæ eſt, tum vt ſaluet verba illa Luciferi Iſaiæ 14. *In cælum conſcendam.* *Iſaie 14.* Tum ne cogatur admittere, peccatum Angelorum fuiſſe in ipſo cælo empyreo commiſſum.

303. Sed contrà, nam allatum teſtimonium Scripturæ explicant Magiſter in 2. d.2. in fine, & S.Thomas 1.p.q.61.art.4. ad 3. *Magiſter. S.Thomas.* de conſcenſu ſecundùm dignitatem, vt apertè colligitur ex verbis ſubſequentibus, quæ Lucifer ſubiungit: *Et ſimilis*, inquit, *ero altiſſimo.* Nec vllum eſt abſurdum aſſerere, peccatum Angelorum commiſſum fuiſſe in cælo empyreo, cùm peccatum locum non inficiat.

Scholaſtici cum Magiſtro Angelos creatos in Empyreo, cõmunior & verior ſententia eſt.

304. *Quarta igitur & communis ſententia Scholaſticorum cum Magiſtro*, in 2. d. 2. *& cum Angelico loco paulò antè citato eſt, Angelos creatos eſſe in empyreo.* Hanc etiam communiter docent Patres: eaque conformior eſt ſacris Scripturis; quæ teſtantur, Angelos in cælo peccaſſe Apocalypſ. 12. *Et factum eſt prælium magnum in cælo: Michael & Angeli eius præliabantur cum dracone, & draco pugnabat & Angeli eius.* *Apocal.12.* Lucæ 10. *Videbam Satan*, ait Chriſtus ad Apoſtolos, *Sicut fulgur de cælo cadentem.* *Luca 10.* Quod autem intelligendum ſit de cælo empyreo, probatur: nam ex eo cælo debuerunt cadere Angeli mali, in quo permanſerunt boni: atqui boni permanſerunt in empyreo, quæ eſt propria ſedes beatorum; ergo ex eodem ceciderunt mali. Nec eſt ratio aſſerendi in alio cælo peccaſſe malos, ex quo deinde in empyreum tranſlati fuerint boni. Ratio verò, cur in empyreo creati ſint, eſt, quoniam vt docet citato loco S. Thomas, *S.Thomas.* Angeli creati ſunt vt præſides totius naturæ corporeæ: atque adeò creari debuerunt in loco, vnde toti naturæ corporeæ præeſſe poſſent: Hic autem, vt conſtat, eſt empyreum: ergo.

305. Dices. Saltem Angeli, qui deſtinati fuerunt vt motores cælorum, non potuerunt creari in empyreo, cùm ſtatim poſt creationem debuerint cælos mouere: non potuiſſent autem cælos mouere, niſi fuiſſent præſentes cælis mouendis, cùm non poſſint naturaliter Angeli operari in ſubiectum diſtans. Reſpondeo, Iuxta ſententiam affirmantem, cælos vertibiles creatos fuiſſe ſecundâ die, dicendum eſt, Angelos creari potuiſſe in empyreo, atque inde poſteà mitti ad cælos vertendos, aliaque officia in hoc ſublunari mundo peragenda. Quæ officiorum diſtributio iuxta hanc ſententiam fieri potuit, & quidem probabilius poſt commiſſum peccatum, diſcretionemque bonorum à malis. Iuxtà aliam verò ſententiam docentem, omnes cælos creatos fuiſſe eodem momento temporis, quò conditi ſunt Angeli, eoſque ſtatim ab Angelis moueri cœptos: aſſerendum erit, eos Angelos, qui præfici debebant orbibus vertendis, creatos fuiſſe in iiſdem orbibus, quos ex officio vertere debebant. Quod indicat S. Thomas 1. parte quæſtione 61. artic. 4. ad 2. *S.Thomas.* Quia verò in hac ſententiâ deputatio Angelorum ad cælos vertendos facta eſt ante peccatum, notat Molina in hunc articulum, *Molina.* eos ad hæc officia à Deo deputatos fuiſſe, qui præuiſi fuerant non peccaturi.

DISPVTATIO TERTIA.

De Subſtantia Angelorum.

SECTIO PRIMA.

An Angeli ſint incorporei?

Plato. Origenes. Tertullian. Nazianz. Rupertus. Caſſianus. Auguſtinus. Bernardus dubius eſt. Caietanus. Eugubinus.

1. PRIMA Sententia negatiua eſt Platonis apud Auguſtinum libro 8. de ciuit. Dei cap. 14. quem ſecuti ſunt Origenes lib. 1. Periarchon in fine Proœmij, vbi Angelis attribuit corpora aërea. Tertullianus lib. de Carne Chriſti affirmans, omne quod eſt, corpus habere, nihilque eſſe incorporeum, niſi quod non eſt: Nazianzenus dialogo primo circa medium, licet oppoſitum docuerit orat. 38. de Natiuitate. Rupertus lib. 1. in Geneſ. cap. 11. qui teſtatur, Angelos creatos fuiſſe ex hoc aëre craſſo: Caſſianus collatione 7. cap. 13. vbi docet, nihil præter Deum incorporeum eſſe, ſed omnia corpus habere, quo ſubſiſtant; licet Angeli & animæ corpora habeant noſtris tenuiora: Auguſtinus etiam lib. 11. de ciuit. c. 23. & lib. 2. ſuper Geneſ. c. 17. & lib. 3. c. 10. & epiſt. 115. ad Nebridium huc propendet. Ex quo ortum habuit quæſtio illa ſæpius ab ipſo agitata, præſertim epiſtolâ 111. *an oculus glorificatus Deum videret*, quia nimirum putabat, hæc noſtra corpora dote immortalitatis euaſura ſimillima corporibus Angelorum, quæ & loca penetrant, & ſpiritualia internoſcunt. De eadem re dubitat Bernardus ſermon. 5. in Cantica, & alij Patres. Ex Scholaſticis illam docent Caietanus in 2. cap. ad Epheſ. Eugubinus lib. 8. de perenni Philoſophia c. 27.

7. Synodus Conſtantin. Geneſ. 3. Tertullian. Lactantius. Methodius.

2. Primum fundamentum huius ſententiæ eſt hæc ipſa Patrum auctoritas. Secundum, eſt auctoritas 7. Synodi Conſtantinopolitanæ, act. 5. in qua Concilium approbat doctrinam Ioannis Epiſcopi Theſſalonicenſis, qui contra quendam Gentilem docebat, Angelos pingendos eſſe, quia corporei ſunt. Tertium, ſunt verba illa Geneſ. 3. *Poſtquam ingreſſi ſunt filij Dei ad filias hominum, illæ genuerunt*, &c. quæ verba de Angelis in cuſtodiam hominum miſſis interpretantur Tertullianus lib. de velandis virginibus, Lactantius lib. 2. diuinarum inſtitutionum c. 15. Methodius ſermone de Reſurrectione, & alij. Nequeunt autem Angeli generare, niſi corpus habeant. Quartum fundamentum, eſt ratio. Nam dæmones torquentur ab igne corporeo: nequeunt autem à corporeo igne torqueri, niſi ſint corporei.

Ariſtoteles. S. Thomas. Scholaſtici omnes. Bonauent. Albertinus. Richardus. Ægidius. Durandus. Rubio. Capreolus. Baſſolus. Marſilius. Maior. Gabriel. Argentina. Bacho. Alenſis. Ferrar. Scotus.

3. Secunda ſententia affirmatiua eſt Ariſtotelis 12. Met. Tex. 44. S. Thomæ 1. p. q. 50. art. 1. & 51. art. 1. & 2. contra gentes c. 91. & de Dæmonibus art. 1. & omnium Scholaſticorum in 2. d. 8. Bonauenturæ art. 1. q. 2. vbi ait *hoc ſatis certitudinaliter teneri*. Albertini a. 1. aſſerentis *nullo modo de hoc eſſe dubitandum*; Richardi art. 1. q. 1. Ægidij q. 1. Durandi q. 1. Aureoli art. 1. Rubionis qu. 1. Capreoli quæ. 2. Baſſoli art. 2. Marſilij q. 2. art. 1. Maioris q. 1. docentis, *hanc viam ita eſſe apud doctos communem, vt pudeat vlli hominum veteres introducendo contraire*, Gabrielis q. 1. ar. 1. affirmantis, *omnes doctos nunc concordare*, Argentinæ d. 3. q. 1. art. 1. Bachonis d. 17. art. 1. Alenſis 2. p. q. 24. mem. 1. & 2. Ferrarienſis 2. contra gentes c. 91. Quam veritatem potiùs ſupponit, quam probat Scotus in 2. diſt. 1. q. 5. & diſt. 2. q. 1. 6. & 8. Eſt etiam omnium recentiorum. Pro cuius explicatione.

4. DICO primò: Omnes Angeli ſunt naturâ ſuâ incorporei. Conſtat primò ex ſacrâ Scripturâ, in quâ vocantur *Spiritus*. *Spiritus* autem propriè acceptus omnem excludit corporeitatem. Cùm igitur nulla cogat neceſſitas impropriè vſurpandi nomen *Spiritus*, dicendum eſt, Angelos eſſe naturâ ſuâ immateriales & incorporeos.

Concil. Lateran.

5. Secundò: Colligitur ex Concilio Lateranenſi definiente, vti refertur cap. *Firmiter* de ſummâ Trinitate & fide Catholicâ, *Deum ab initio temporis vtramque de nihilo condidiſſe creaturam, corporalem, & ſpiritualem, Angelicam ſcilicet & mundanam*. Vbi naturam Angelicam opponit tam purè corporali, quàm conſtitutæ ex corporali & ſpirituali. In quâ authoritate fundati ſunt omnes poſteriores Scholaſtici.

Dionyſius. Ignatius. Nazianz. Chryſoſt.

6. Tertiò: Probatur ex Patribus, inter quos maximum in hac controuerſia pondus authoritatis habet Areopagita cap. 1. de cæleſti Hierarchiâ, teſtatur, quæ de cæleſtibus Spiritibus dictuius eſt, ea *vel per ſigna, vel per intelligentiæ ſacratioris arcana, a Patribus tradita accepiſſe*. Patres autem, à quibus Areopagita ſuam de Deo, Angeliſque doctrinam accepit, fuêre Apoſtoli, præſertim Paulus, quem ſæpè ſuum Præceptorem, doctoremque appellat de Eccleſiaſtica Hierarchiâ c. 2. & de diuinis nominibus c. 1. & 7. Hic ergo tantus Pater 4. cap. de diuinis nominibus, Angelos appellat *intelligibiles, ſpiritualeſq; ſubſtantias, incorporales atque omni materia carentes*. Ignatius & ipſe Apoſtolorum diſcipulus, epiſtolâ ad Trallianum paulò pòſt medium, Angelos vocat *incorporeas naturas*; Nazianzenus orat. 38. de Natiuitate ait, Angelos eſſe *incorporeos, omniſq; materia expertes*: Chryſoſtomus hom. 22. in Gen. appellat *incorporeos*

Theodoret. *Damaſcen.*

& ſpirituales: Theodor. in primum caput Zachariæ, *incorporeos, inuiſibileſq́ Spiritus.* Damaſc. orat. 2. de Aſſumpt. B. Mariæ verſus finem, ait, quod *Dæmones careant corpore, inter omnes conſtare, etiam inter eos, qui mentis oculis capti ſunt:* & libro primo fidei cap. 17. docet, Angelos non eſſe in loco ad modum corporis, *vt formam & figuram accipiant*, ſed *intellectualiter* tantum. Nec contrarium docet orat. 3. de imaginibus cap. 4. vbi affirmat, Angelos *conſentaneas ſuæ naturæ habere figuras, locoq́; circumſcribi:* id enim dixit per comparationem ad Deum, reſpectu cuius omnia dici poſſunt corporea: *Angelus enim, & animus, & Dæmon*, inquit, *ſi cum Deo, cui nihil conferri poteſt, comparentur, corporea quodammodo ſunt: ſin autem cum corporibus, ex materia conſtantibus, à corpore ſunt remotiſſimi.* Vbi nota, non dixiſſe, *Corpora ſunt, ſed quodammodo*, videlicet ad Deum comparata: nec dixit, *a corpore ſunt remoti*, ſed *remotiſſimi:* vt hoc ſuperlatiuo omnem omnino excluderet corporis rationem: Et lib. 2. c. 3. naturam Angelicam vocat *Corporis expertem, & materiâ carentem*; licet ſi cum Deo conferatur, craſſum quid videatur.

7. Quartò. Probatur ratione. Et primo à poſteriori. Ex ſacra ſciptura, & multis experientis conſtat, ſæpe plures Angelos ſimul ingredi corpus energumeni: non igitur Angeli ſunt corporei. Conſequentiam probo, nam corpus, quà corpus eſt, eſſentialiter petit eſſe quantum: quantum autem naturaliter eſt impenetrabile cum alio quanto. Si igitur Angeli haberent corpora, non poſſent naturaliter eſſe ſimul in eodem corpore, præſertim Angeli mali, qui dotibus Beatorum carent.

8. Secundò à priori. Etenim vel Angeli dicuntur corporei, quia omnino carent ſpiritu; vel quia componuntur ex ſpiritu & corpore: neutrum dici poteſt. Non primum, alioqui intellectuales non eſſent: intellectualitas enim, teſte S. Thoma 1. part. quæſt. 14. art. 1. ad ſolam immaterialitatem conſequitur. Conſequens autem eſt contra ſacram ſcripturam aſſerentem, Angelos videre faciem Dei, Matthæi 18. Nequit autem Dei facies videri, niſi à ſpiritu, vt conſtat ex ijs, quæ docuimus tom. 1. d. 9. ſec. 5. Nec dici poteſt ſecundum, quia, vt probatum eſt diſp. 1. Angeli ſunt naturæ completæ intellectuales. Nam hic gradus poſſibilis eſt, & facit ad eſſentialem perfectionem vniuerſi. Igitur nequeunt componi ex corpore, tanquam ex parte intrinſecè componente. Conſequentia probatur, nam omnis eſſentialis compoſitio ſupponit extrema eſſentialiter incompleta: ſupponit enim partes intrinſecè vnibiles, atque adeò intrinſecè perfectibiles; & conſequenter eſſentialiter incompletas. Cum nullum ens completum dicat eſſentialem vnibilitatem cum alio ente. Omnis quippe vnibilitas ordinatur ad acquirendam aliquam perfectionem, qua caret extremum ipſum vnibile.

S. Thomas. *Matth. 18.* *Omnis vnibilitas eſt ad aliquã perfectionem acquirendam.*

9. Neque abijcias compoſitionem ex humanitate & verbo increato, in qua ſola humanitas eſt extremum perfectibile. Nam hæc non eſt compoſitio naturalis, in qua tantum vtrumque extremum ſupponitur perfectibile, ſed ſupernaturalis & ineffabilis, in qua tantum vnum extremum, nempe natura creata ſupponitur, perfectibile. Cum nequeat Verbum eſſe capax nouæ perfectionis. Compoſitio autem inter Angelum & corpus eſſet naturalis inter extrema creata perfectibilia: vnde non eſſet par ratio.

10. Dico ſecundò Angelos eſſe incorporeos, non eſt de fide; eam tamen habet certitudinem, vt oppoſita ad minimum ſit temeraria: Eſt omnium recentiorum, Cani lib. 5. de locis Theolog. c. 5. in fine quartæ quæſtionis, Bannez 1. p. q. 51. a. 1. concl. 2. & 3. Molin. 1. p. q. 50. a. 1. §. *His non obſtantibus*, Zumel ibidem q. 1. concl. 3. Valent. q. 2. punto 1. Vaſq. d. 178. c. 3, Suarez lib. 1. de Angelis c. 6. Et quidem prior pars eſt S. Thomæ q. citata de dæmonibus a. 1. vbi docet, hanc quæſtionem non multum referre ad fidei Chriſtianæ doctrinam. Vnde nemo Scholaſticorum illam aſſerit, tanquàm ad fidei dogma pertinentem, ſed ſolum, vt certam ratione & conſenſu Doctorum. Quod etiam docuit Auguſtinus lib. 21. de ciuit. c. 10. Vbi oppoſitam ſententiam refert, tanquam à doctis viris aſſertam.

Canus. *Bannez.* *Molina.* *Zumel.* *Valentia.* *Vaſquez.* *Suarez.* *S. Thomas.* *Auguſtinus.*

11. Ratio vero eſt, quoniam nulla de ea exſtat vel aperta ſcriptura, vel traditio, aut Eccleſiæ expreſſa definitio. Nam ex ſacra ſciptura ſolum deducitur probabilior. Traditio autem, quæ eſt veritas à Deo immediatè reuelata, & per manus maiorum ad poſteros delata, nulla eſt in hac materia; cum Patres, per quorum manus potiſſimum traditio fidei ad poſteros defertur, varient. Eccleſiæ verò definitio ſi qua eſſet, eſſet præcitata concilij Lateranenſis: at ea non obſtante nullus Scholaſticorum auſus eſt, hanc de fide aſſerere. Et ratio eſt, quia, vt præcitato loco adnotat Canus, mens Concilij eo loco non fuit, definire Angelos eſſe incorporeos, ſed Deum initio temporis omnia condidiſſe. Spiritus ſanctus autem ſolum aſſiſtit Pontifici, ne erret in concluſione, quam principaliter intendit. In reliquis autem, quæ vel obiter adducit, vel ad explicandam principalem concluſionem affert, ſinit more humano eum duci opinione Doctorum.

Concilij Lateranenſis finis. *Canus.* *Pontifex ſolùm in concluſione errare nequit.*

12. Poſterior pars conſtat, tum ex communi doctrina Scholaſticorum, qui quando ad aliquam veritatem, vt ex ſacra ſcriptura probabiliter deductam omnes conſpirant, ad minimum faciunt illam ita certam, vt contraria ſit temeraria. Tum ex communi ſenſu Eccleſiæ, quæ hoc tempore magis illuſtrata, communiter ſentit, Angelos eſſe incorporeos. Tum ex allata authoritate concilij, quæ ſaltem indicat, hanc fuiſſe communem Doctorum & Eccleſiæ ſententiam, qua ſolent concilia vti ad concluſiones de fide explicandas confirmandaſque.

Oppoſitæ ſententiæ cenſura.

13. Ad primum argumentum primæ ſententiæ. Reſpondeo, aliquos Patres ex citatis apertè in hac materia erraſſe, vt Originem, Tertullianum, & Caſſianum, ſecutos opinionem Platonis, cuius doctrinæ Patres communiter tunc temporis adhærebant: alios tantum dubitaſſe;

Ad argumenta contrariæ ſententiæ. *Origenes.* *Tertullian.* *Caſſian. in hoc errarũt.* *Plato.*

alios

alios vero ſolum ex opinione aliorum fuiſſe locutos, ſicut loquitur Auguſtinus citato loco 21. de ciuit. 10.

Auguſtinus.

Explicatur Concilium.

14. Ad ſecundum dico, Concilium eo loco ſolum approbaſſe concluſiones, *pingendos nimirum eſſe Angelos*, non autem rationem, nam id ad inſtitutum Concilij non faciebat. Ad tertium citatum locum Gen. 6. communiter Patres explicant, quod filij Dei dicebantur illi, qui deſcendebant ex Seth Patre Enos, qui, Scripturâ teſte Gen. 4. primus *cœpit inuocare nomen Domini*. Sæpe enim in S. Scripturâ vocantur filij Dei iuſti. Filiæ vero hominū erant fœminæ deſcendentes ex Caino: & quoniam prohibitum eis erat, matrimonio copulari, propterea dictum eſt, filios Dei ingreſſos fuiſſe ad filias hominum. Ita S. Thomas 1. p. q. 51. a. 3. ad 6. lege Chryſoſtomum loco ſupra citato. Ad rationem vero nego, ſpiritum obedientialiter ab igne corporeo torqueri non poſſe, de quo diſputatione vltima. ſect. vltima.

Geneſ. 6. Qui filij Dei Scripturæ phraſi.

S. Thomas.

Chryſoſt.

SECTIO II.

An ſit poſſibilis natura intellectualis eſſentialiter ordinata ad componendum vnum cum corpore ſub ratione motoris & mobilis.

HANC controuerſiam ſub his terminis à nemine diſputatam legi; eſt tamen neceſſaria ad melius percipienda, quæ de immaterialitate Angelorum præcedente ſectione dicta ſunt. Nam qui affirmant, Angelos eſſe corporeos, fundari debent in propoſitæ controuerſiæ affirmatiua parte: qui vero negant eſſe corporeos, & ſi non neceſſariò ſupponere debeant partem negatiuam huius controuerſiæ, cùm poſſint id aliunde probare, ſi tamen id velint altius, & à priori demonſtrare, non eſt alia via id demonſtrandi, quam oſtendere huiuſmodi compoſitionem implicare. Sit igitur.

15. Prima ſententia affirmans, quæ probari poteſt ratione Caietani, in 2. caput ad Epheſ. datur Vegetatiuū ſine ſenſitiuo, vt in plantis; ſenſitiuum ſine locomotiuo, vt in oſtreis, intellectiuum, ſenſitiuum, & locomotiuū ſimul, vt in homine. Igitur dari debet intellectiuum, locomotiuum, & non ſenſitiuum, quod eſt nouus gradus entis pertinens ad eſſentialem perfectionem Vniuerſi; Ergo poſſibilis eſt natura intellectualis eſſentialiter ordinata ad componendum vnum cum corpore ſub ratione motoris & mobilis.

Caietanus.

16. Secunda ſententia negans. *Quæ verior eſt & ſequenda*; eamque colligo ex S. Thoma 1. p. q. 70. ar. 3. vbi probat, non poſſe formam intellectricem vniri corpori propter ſolum motum localem, quia ad illum non eſt neceſſaria vnio ſubſtantialis motoris cum mobili, ſed ſufficit ſolus contactus mouentis cum mobili. In eandem inclinat Suarez lib. 1. de Angelis cap. 6. art. 21.

S. Thomas.

Suarez.

17. Ratio autem implicantiæ eſt, quia implicat, vnum extremum eſſentialiter ordinari ad aliud, niſi perficiatur in ſe. Atqui natura intellectualis nullo modo perficeretur in ſe per vnionem ad corpus mobile. Igitur talis vnio implicat. Minor conſtat, non enim perficeretur in eſſe, ſiue in ſubſiſtere: Tum quia talis natura ſupponeretur completa in ſuo eſſe, alioqui non ordinaretur ad componendum vnum ſub ſola ratione motoris & mobilis, tum quia nequit ſubſtantia ſpiritualis pendere in ſuo eſſe à corpore, cum illa de ſe independenter à corpore perfectè ſubſiſtat, vt patet de anima rationali. Nec perficeretur in operatione intellectuali; quia talis natura ſupponitur ex ſe independenter à corpore completè intellectiua, alioqui non vniretur cum corpore ſub ſola ratione motoris & mobilis. Nec denium perfici poſſet in ipſa virtute motiua, ſecundum quam formaliter vniretur: nam corpus potius retardat, quam perficit motum, cum impediat celeritatem ipſius: celerius enim Spiritus mouet ſe, vel alia à ſe ſine corpore, quam medio corpore.

Nulli compoſibile ordinatur ad aliud, niſi perficiatur in ſe.

18. Nec dici poſſet, talem ſubſtantiam perfici à corpore ſecundum aliquam ſpeciem motus, ad quam illa ex ſe tantam habilitatem non haberet: quia nulla ſpecies motus eſt, ad quam ſubſtantia ſpiritualis æqualem, aut maiorem habilitatem non habeat ex ſe ſine corpore, quam cum corpore: quod patet de natura Angelica, quæ ad omnem motum, ſiue rectum, ſiue circularem ex ſe aptiſſima eſt.

19. Maiorem probo primò inductione. Ideo anima rationalis, & quælibet forma eſſentialiter ordinatur ad componendum vnum cum materia, quia perficitur in ſe, vel in eſſe, vt formæ materiales; vel in operari, vt forma rationalis; quæ non modo in operatione vitæ vegetantis, & ſentientis pendet ab organis materialibus, à quibus tales operationes immediatè exercentur; verum etiam in ipſa operatione vitæ intellectricis à potentijs corporeis, ſubminiſtrantibus ſpecies ſenſibiles, à quibus virtute intellectus agentis abſtrahuntur intelligibiles ſpecies, quæ ſunt comprincipia intellectionis. Ideo materia eſſentialiter ordinatur ad faciendum vnum cum forma, quia perficitur ab illa in proprio eſſe, & ſubſiſtere. Ideo accidens ordinatur ad ſubſtantiam, & ſubſtantia ad accidens; quia illud perficitur in eſſe à ſubſtantia, hæc in operari ab accidente. Et vniuerſaliter quidquid intrinſecè ordinatur ad aliud, perficitur ab illo: contra vero quidquid ab alio perfectibile non eſt, ad illud intrinſecè ordinatum non eſt. Atque in hoc fundatur commune illud axioma, *Ex duobus entibus in actu*, hoc eſt in ſuo genere completis, *non fit vnum per ſe*: quia quando vtrumque extremum ſupponitur completum in ſuo genere, non poteſt ab alio perfici, atque adeo ad illud intrinſecè ordinari ad vnum componendum. Lege Aureolum in 2. d. 8. ar. 2.

Aureolus. Perfectibilitas nō poteſt eſſe prima ratio intrinſecæ ordinabilitatis vnius rei ad aliam.

20. Secundò probatur ab abſurdo. Si proxima ratio intrinſecæ ordinabilitatis vnius rei ad aliam nō eſſet perfectibilitas, ſed perfectiuitas;

quanto

Digitized by Google

quanto magis aliquid eſſet perfectiuum alterius tãto intimius ordinaretur ad illud. Vnde, quia Deus eſt maximè perfectiuus creaturæ, magis intimè ad illam ordinaretur: quod eſt pluſquam falſum. Sequela probatur, nam ſi perfectiuitas eſt proxima ratio intrinſecæ ordinabilitatis, maior perfectiuitas erit ratio intimioris ordinabilitatis: ſicut ſi perfectibilitas eſt ratio intrinſecæ ordinabilitatis, maior perfectibilitas eſt ratio intimioris ordinabilitatis. Vnde intimius ordinatur accidens ad ſubſtantiam,quam ſubſtantia ad accidens; & forma materialis, quam ſpiritualis ad materiam; & materia ipſa ad animam rationalem, quam contra.

21. Tertiò probatur à priori. Omnis ordinabilitas intrinſeca eſt propter aliquam indigentiam: igitur ſi Angelus nullam habet corporis indigentiam, nullo pacto ad illud ordinari poteſt. Conſequentia liquet. Antecedens probo, nam ideo Deus non ordinatur intrinſecè ad creaturam, quia non eget creaturâ. Ideo vnumquodque in eo,in quo eſt completum, ad aliud intrinſecè non ordinatur, quia in eo genere, in quo eſt completum, non eget alio, à quo compleatur. Cuius ratio eſt, quia vnumquodque eſt propter ſuam perfectionem; vnde eatenùs ordinatur ad aliud, quatenus ab illo aliquam perfectionem recipit: ſi igitur omnem perfectionem habet in ſe, non eſt, cur ad aliud ordinetur. Quapropter idem eſt, ad aliud intrinſecè ordinari, atque ab illo in ſua perfectione compleri.

22. Sed contra, quia licet Angelus non perficeretur à corpore, corpus tamen perficeretur ab Angelo, atque adeò licet Angelus non ordinaretur ad corpus, corpus tamen ordinaretur ad Angelum: quod ſatis eſt ad Phyſicam compoſitionẽ, vt conſtat in natura humana,& Verbo increato. At hoc etiam eſt impoſſibile. quia vel corpus perficeretur ab Angelo in eſſe, vel in operari. Non in eſſe; quia vel acciperet ab Angelo exiſtentiam,& non; tum quia hæc, vt infra probabitur,non diſtinguitur ab Angelo., neque à qualibet alia re creata; tum quia exiſtentia ſpiritualis, qualis eſt Angelica, non eſt proportionata corpori. Vel acciperet ſubſiſtentiam; & hæc cum ſit in Angelo ſpiritualis;non poteſt eſſe proportionata corpori.tum quia nequit modus vnius ſubiecti, cum ſit actualis modificatio illius, eſſe connaturalis alteri. Vel acciperet complementũ eſſendi,ſicut materia recipit formam vt complementum ſui eſſe. Et contra eſt, nam vel hoc corpus eſſet compoſitum ex materia & forma aliqua materiali; & iam non apparet, quodnam aliud complementum accipere poſſet.vel eſſet nuda materia, & hæc non poſſet ad Angelum, tanquam ad naturale complementum ſui eſſe intrinſecè ordinari, quia materia non reſpicit pro connaturali complemento ſui eſſe, niſi actum informantem, cuiuſmodi non eſt Angelus.

23. Nec poſſet perfici in operari; quoniam vel perficeretur in operatione intellectiua, & huius capax non eſt corpus:vel in virtute motiua: at corpus non poteſt eſſe naturaliter exigitiuum virtutis motricis Angelicæ: tum quia virtus motiua Angelica non eſt determinata ad vnam ſpeciem motus, ſed indifferens ad omnem lationem. Nullum autem corpus poteſt naturaliter exigere omnes lationis differentias; nam hoc eſt proprium ſubſtantiæ independentis à loco, corpus autem quia neceſſariò pendet à loco, non poteſt omnes lationum differentias naturaliter exigere; cum aliquæ ſint oppoſitæ, & deſtructiuæ corporis. tum quia motus Angeli eſt velocior, quam poſſit corpus naturaliter exigere.

24. Ex his patet ad rationem Caietani: nam in alijs compoſitis ab ipſo aſſignatis non militat implicantia, quæ militat in iſto: & ideo non eſt eadem ratio. *Ad ratioñ Caietani.*

SECTIO III.

An poſſibilis ſit in Angelo compoſitio purè ſpiritualis ex materia ſpirituali.

25. ADHVC negatâ in Angelo compoſitione materiali ex materia corporea, fingi poſſet compoſitio ex materia purè ſpirituali:ideo de hac etiam, vt ſolidiorem notitiam, quid de facto ſit, habeamus, quæſtionem inſtituimus de poſſibili:quia ſi nec de poſſibili talis compoſitio dabilis eſt, demonſtratiuè habebimus,quod nec illa de facto ſit.

26. Prima ſentẽtia affirmatiua eſt Alenſis 2.p. q.20.memb. 2.ar.2. Bonauent. in 2 d.3.ar.1. q.1.& 2. Ricch. ar.1.q.2. Aureoli q.1.a.3 inclinat Rubio q.1.ar.3. affirmans,neutram partem eſſe per ſe notam, licet probabilius illam neget. Quam ſententiam S.Thomas de ente & eſſentia c.5. tribuit Auicebroni. *Alenſis. Bonauent. Richardus. Aureolus. Rubio. Auicebron.*

27. Probatur primo. Implicat, idem reſpectu eiuſdem eſſe agens & patiens: ſed Angelus reſpectu eiuſdem operationis eſt agens & patiens; igitur per aliam entitatem eſt agens,& hæc dicitur forma;per aliam patiens, & hæc dicitur materia. Minor patet. Maior probatur, quia vnumquodque agit in quantum eſt actu, & patitur in quantum eſt potentia. ſi autem idem ſecundum eandem entitatem, & ageret & pateretur,idem ſimul eſſet in actu & non in actu, in potentia & non in potentia; quod implicat.

28. Secundò Angelus componitur ex genere & differentia; ergo ex materia & formà. Antecedens conſtat, nam Angelus eſt in prædicamento ſubſtantiæ, in quà vniuoce conuenit cum reliquis ſubſtantijs completis creatis. Conſequentia probatur, quia genus ſumitur ex materiá, differentia ex forma. Confirmatur, nam ideò Deus non componitur ex genere & differentià, quia non componitur ex materia & forma.

29. Tertiò in Angelo eſt compoſitio ex ſuppoſito & natura, ex ſubiecto & accidente;at-

qui

Digitized by Google

262. Dico tertio, Non eo ipſo, quod Deus eleuat creaturam ad creandum, eleuat illam ad annihilandum. Tum quia poteſt eleuare illam ſolum ad creandum in inſtanti tantùm, & non ad conſeruandum eundem terminum creationis. Ad annihilandum autem, non ſufficit ſola poteſtas creandi in inſtanti, ſed requiritur poteſtas conſeruandi eandem rem creatam; cùm nequeat res annihilari in inſtanti, quo creatur. Ergo ſi quis tantùm haberet poteſtatem creandi rem in ſolo inſtanti, & non conſeruandi, non haberet poteſtatem illam annihilandi; cùm non poſſet eam annihilare in inſtanti; in quo illam crearet. Tum quia poſſet eleuare illam ad conſeruandum terminum creationis neceſſariò: Sed tunc eleuaretur creatura ad creandum, abſque poteſtate annihilandi: nam hæc ſupponit liberam potentiam ceſſandi à conſeruatione creatiua. Qui enim non habet liberam poteſtatem ceſſandi ab actione, nec poteſtatem habebit talem actionem deſtruendi.

263. Obiicies primò. Hoc ipſo, Deus eleuat creaturam ad creandum in inſtanti, eſto non eleuet ad conſeruandum in tempore, poteſt eleuare illam ad annihilandum. Nam ceſſante actione creaturæ, neceſſariò terminus annihilatur, niſi Deus aliâ actione creatiuâ illum conſeruet. Sed poteſt Deus eâ conditione creaturam ad creandum eleuare, vt ceſſante illâ à ſuâ creatione, ſimul Deus ceſſet à ſuâ; nullâ aliâ ſuccedente actione creatiuâ. Tunc autem creatura non ſolùm diceretur creare, ſed etiam annihilare.

264. Reſpondeo. Nego in eo caſu, creaturam propriè dici poſſe annihilare, eſto defectu ipſius partialis creationis res creata annihilaretur. Quia annihilare propriè importat liberam poteſtatem ceſſandi ab actione creatiuâ. Vnde niſi creatura in eo caſu haberet poteſtatem continuandi actionem creatiuam, non ipſa propriè, ſed Deus, qui tantùm liberè ab eâ actione ceſſaret, diceretur annihilare. Vt igitur poſſit creatura dici propriè annihilare, ita debet ad creandum pro inſtanti eleuari, vt ſimul in poteſtate ipſius ſit, eandem actionem creatiuam continuare.

265. Obiicies ſecundò. Non poteſt creatura exercere ſuam libertatem circa ea, quæ non ſunt in ipſius poteſtate: ſed creare & non creare; continuare & non continuare eandem actionem creatiuam, non eſt in poteſtate creaturæ, ſed Dei eleuantis creaturam ad huiuſmodi actiones. Non igitur poteſt creatura eleuari ad annihilandum.

266. Reſpondeo, Diſtinguendo minorem: Creare & non creare, continuare vel non continuare eandem actionem creatiuam, non ſunt in eius poteſtate ante eleuationem, concedo; poſt eleuationem, nego. Nam poſt eleuationem, poteſt Deus concedere liberam facultatem creaturæ concurrendi, aut non concurrendi ad terminum creationis; aut continuandi vel non continuandi eandem actionem creatiuam. Nam quemadmodum de facto Deus concedit liberam facultatem Sacerdoti tranſubſtantiandi panem in Corpus, & vinum in Sanguinem Chriſti Domini: ita dare poſſet liberam facultatem eandem actionem tranſubſtantiatiuam conſeruandi.

267. Inſtabis. Eleuatio eſt actus ſecundus, quo creatura ex decreto Dei vnà cum ipſo Deo concurrit ad terminum creationis: vt autem poſſit creatura ſuam libertatem circà actionem creatiuam exercere, debet in actu primo habere virtutem creandi, quæ quia implicat, implicat quoque creaturam circa actionem creatiuam ſuam libertatem exercere.

268. Reſpondeo, Diſtinguendo duplicem eleuationem, alteram in actu ſecundo, de quâ tantum procedit argumentum; alteram in actu primo, quæ in eo conſiſtit, vt Deus infallibili ſuo decreto aſſiſtat creaturæ ad concurrendum cum illa, quoties illa pro ſuâ libertate creare voluerit. Sicut manet eleuata potentia, etiam abſque habitu inhærente, per ſolam virtutem Dei, illi infallibiliter aſſiſtentem, & ex decreto paratam concurrere ad omnem actum ſupernaturalem, quem illa pro ſuâ libertate elicere voluerit.

269. Dico quartò. Poteſt Deus etiam mediatè & indirectè vti creatura ad annihilandum, abſque eo quod vtatur illa ad creandum. Fundamentum, quia poteſt Deus vti creatura ad expellendam formam ſubſtantialem ex materiâ, & ſimul impedire concurſum agentis creati, ad introductionem alterius formæ in eadem materiâ. Tunc enim materia ſpoliata omni formâ ſubſtantiali naturaliter peteret annihilari.

SECTIO XV.

An Angeli fuerint creati ante hunc mundum corporeum?

270. Fide certum eſt, Angelos non fuiſſe ab æterno creatos: conſtat ex definitione Concilij Lateranenſis ſub Innocentio III. quæ refertur capite *Firmiter*, de ſummâ Trinitate & Fide Catholicâ. *Ab initio*, inquit, *temporis vtramq; de nihilo condidit creaturam, ſpiritualem & corporalem, Angelicam videlicet & mundanam.* Et apertè colligitur ex illo Prouerb. 8. *Dominus*, inquit Sapientia increata, *poſſedit me in initio viarum ſuarum, antequam quidquam faceret à principio.* Fuit ergo aliquod *Ante*, in quo Deus nihil fecerat ad extra: hoc autem eſſe non potuit, niſi æternitas. Cùm ante tempus non niſi æternitas anteceſſerit. Non igitur Angeli fuerunt ab æterno conditi. Ergo ſolùm de tempore controuerſia ſupereſt, quando illi conditi fuerint. *Conc. Later.* *Prouerb. 8.*

271. Triplex autem eſt tempus, de quo controuerti poteſt, in quo illi ſint creati. Primum eſt ante creationem mundi: Secundùm poſt creationem mundi: Tertium ſimul cum ipſâ creatione mundi. Omnes conueniūt, non fuiſſe Angelos creatos poſt completam

crea-

Geneſ. 2.

creationem mundi: cum id apertè repugnet illis verbis Geneſ. 2. *Et requieuit die ſeptimo ab vniuerſo opere quod patrarat.* Vnde licet quidam affirment, eos creatos fuiſſe poſt conditum cælum & terram, non tamen poſt conditos omnes creaturas corporeas; ſed vel ante lucem, poſt creationem cæli & terræ, vt Gennadius libro de Eccleſiaſticis dogmatibus cap. 10. vel cum ipsâ luce, vt Rupertus libro 1. in Geneſ. cap. 11. De duplici igitur tempore manet difficultas, ante, vel ſimul cum ipſo exordio mundi.

Gennadius. Rupertus.

272. Prima ſententia affirmat, eos conditos fuiſſe ante mundi creationem: Eſt multorum antiquorum Patrum. Ex Græcis illam docent Origenes tract. 9. in Matthæum circa finem: *Quaſi antiquiores*, loquens de Angelis, inquit, *non ſolùm homine poſt creato, ſed etiam omni creaturâ propter eum creatâ.* Baſilius hom. 1. in Geneſ. *Erat ſanè*, inquit, *ſtatus quidam mundi generatione ſuperior, abſtractis illis à concretione materiæ potentiis, mundo præſtantioribus, pro decoro accommodatus, temporis & conditione anterior, æternus nimirum ac perpes.* Nazianzenus orat. 38. de Natiuitate circa medium: *Poſteaquam autem*, inquit, *primas creationis partes præclarè conſtitutas vidit, alterum mundum materiâ conſtantem, & aſpectabilem cogitauit.* Nazianzenum ſecutus eſt Damaſcenus libro 2. fidei cap. 3.

Origenes. Baſilius. Nazianz. Damaſcen.

Clemens.

273. Ex Latinis eam docuerunt Clemens libro 8. Conſtitutionum capite 12. *Deus*, inquit, *& Pater vnigeniti Filij tui, qui per eum ante omnia, Cherubim, & Seraphim feciſti, ſæcula & exercitus, Virtutéſque, & Poteſtates, Principatus, & Thronos, Archangelos & Angelos, & qui fabricatus poſt hæc omnia hunc mundum, qui cernitur, & quæcunque in eo continentur.* Hilarius libro 12. de Trinitate colum. 10. *Quid enim*, inquit, *magnum eſt, vt ante terram Deus Dominum Chriſtum genuerit, cùm Angelorum origo terræ creatione reperiatur antiquior?* Ambroſius libro 1. Hexameron capite 5. *Sed etiam*, inquit, *Angeli, Dominationes, & Poteſtates, & ſi aliquando cœperunt, erant tamen iam, quando hic mundus eſt factus*; & in Præfatione in primum Pſalmum, *Laudant*, inquit, *Angeli Dominum, pſallunt ei poteſtates cælorum, & ante ipſum initio mundi Cherubim & Seraphim cum ſuauitate canoræ vocis dicunt, Sanctus, Sanctus, Sanctus.* Hieronymus in primum caput epiſt. ad Titum, colum. 4. *Sex millia*, inquit, *necdum noſtri orbis implentur anni, & quantas prius æternitates, quanta tempora, quantas ſæculorum origines fuiſſe arbitrandum eſt; in quibus Angeli, Throni, Dominationes, cæteræ Virtutes ſeruierint Deo, & abſque temporum vicibus, atque menſuris Deo iubente ſubſtiterint.* Caſſianus collatione 8. cap. 7. *Ante conditionem huius viſibilis creaturæ ſpiritales, cæleſteſque Virtutes Deum feciſſe, nemo fidelium dubitat.* Additque rationem: *Ne Deus*, inquit, *in illis anterioribus, atque innumeris ſæculis fuerit otioſus, ac tanquam non habens in quos bonitatis ſuæ exerceret beneficia, ſolitarius, atque ab omni munificentia alienus fuiſſe credatur.* Iſidorus lib. 1. de ſummo bono c. 10. *Ante omnem*, inquit, *creaturam Angeli facti ſunt; dum dictum eſt, Fiat lux; de ipſis enim dicit Scriptura: Prior omnium creata eſt Sapientia.*

Hilarius. Ambroſius. Hieronym. Caſſianus. Iſidorus.

274. Fundamentum huius ſententiæ eſt: quia cum in 1. & 2. capite Geneſ. exactiſſimè deſcribantur productiones ſingularum partium huius Vniuerſi, nulla tamen mentio fit de creatione Angelorum; cùm tamen de eis, tanquam de prima ac nobiliſſima parte totius Vniuerſi mentio fieri debuiſſet; ſignum igitur eſt, eos non fuiſſe ſimul cum hoc vniuerſo, ſed anteà creatos. Confirmatur primò: Nam Eccleſiaſtici 1. dicitur, *Prior omnium creata Sapientia.* Atqui hic locus intelligi nequit de ſapientia genita, nam illa non creatur ex nihilo, ſed producitur de ſubſtantia Patris: ergo intelligendus erit de natura intellectuali Angelorum, vt illum intellexit Iſidorus ſuprà citatus. Confirmatur ſecundò ex Paulo ad Titum, aiente, Deum vitam æternam promiſiſſe *ante tempora ſæcularia.* Promiſſio autem non fit, niſi naturæ intellectuali. Igitur ante tempora ſæcularia erat, cui Deus vitam æternam promiſerat. Hic autem non fuit homo, qui conditus eſt in tempore; ergo Angelus, cùm nulla detur alia creatura intellectualis.

Gen. 1. & 2. Eccleſiaſt. 1. Paulus ad Titum 1.

275. Secunda ſententia docet, Angelos conditos fuiſſe in ipſo exordio mundi ſimul cum reliquis creaturis corporeis. Hanc ex Græcis docent Epiphanius lib. 2. hæreſ. 65. *Niſi enim*, inquit, *vna cum cælo & terra Angeli quoque creati eſſent, non vtique dixiſſet ad Iob: Quando genita fuerunt ſidera, laudauerunt me omnes Angeli mei voce*, Athanaſius quæſtion. 3. ad Antiochum Principem, non quidem ille magnus, ſed alius Epiphanio poſterior, quem pro hac ſententia prædicto loco citat Theodoretus q. 3. in Gen. Ex Latinis verò illam tradunt Auguſtinus lib. 11. de ciuit. c. 6. 9. & 33. & in imperfecto ſuprà Geneſ. cap. 3. & lib. 2. de Gen. ad literam c. 8. & alibi. Gregorius Magnus 32. Moral. c. 10. Beda cap. 1. in Gen. circa initium, vbi docet, Angelos ſimul tempore fuiſſe cum reliquis creaturis conditos, ſolâ origine illas præcedentes, *ſicut vox*, inquit, *origine præcedit verbum.* Vgo de S. Victore lib. 1. de Sacr. p. 5. c. 3. 4. & 5. Quam ſententiam vnanimi conſenſu complectuntur Scholaſtici cum Magiſtro in 2. d. 2. & Theologi cum Angelico 1. p. q. 61. art. 3. *Quæ proculdubio verior eſt, & ſacris litteris longè conformior.* Cui maximum authoritatis pondus attulit definitio Concilij Lateranenſis definientis. *ſimul ab initio temporis vtramque de nihilo Deum creaturam condidiſſe, ſpiritualem & corporalem, Angelicam videlicet & mundanam.*

Epiphan. Athanaſ. Theodoret. Auguſtinus. Greg. Mag. Beda. Vgo de ſancto Victore. Scholaſtici cũ Magiſtro. S. Thomas. Sententia ſecunda longè conformior ſacris literis. Conc. Later.

276. Colligitur hæc veritas primò ex illo

Eccleſiaſtici 18.

Eccleſiaſtici c. 18. *Qui viuit in æternum, creauit omnia ſimul*, Nam ſaltem hæc verba verificari debent aut de ſimultate temporis, quo huius Vniuerſi partes à Deo productæ ſunt, quod fuit tempus ſex dierum: intrà quod tempus includuntur etiam Angeli. Aut de ſimultate earum creaturarum, quæ preſsâ creatione ſimul fuerunt in eodem inſtanti à Deo productæ; vt ſecundùm aliquos fuerunt cælum empyreum, terra, & aqua, vel ſecundùm alios omnes cæli. Nam hæc omnia producta ſunt ex nullo præſuppoſito ente, non modò vt ſubiecto, ſed etiam vt termino à quo. Ac proinde cùm Angeli producti ſint ex nullo ente poſitiuo à quo, dicendum eſt, eos fuiſſe in eodem inſtanti durationis cum huiuſmodi creaturis, preſsâ creatione productis, conditos.

Auguſtinus.

277. Secundò probatur ex verbis ipſis: *In principio creauit Deus cælum & terram.* In quibus nomen *Principium* tres habet ſenſus, vt Auguſtinus teſtatur 11. de ciuit. cap. 33. & multi alij Patres. Primus eſt, vt idem ſit, atque in *Principio* ipſo increato Verbi, iuxta illud

Ioan. 8.

Ioan. 8. *Ego Principium qui & loquor vobis*, per quod & cum quo Deus omnia condidit,

Ioan. 1.

Ioan. 1. Secundus eſt in *Principio* temporis. Tertius ſenſus eſt in *exordio* operum Dei ad extrà. Iuxta quem ſenſum non verificarentur prædicta verba, ſi Angeli creati fuiſſent ante cælorum & terræ creationem. Nam tunc exordium operum Dei ad extrà non fuiſſet cælum & terra, ſed Angeli. Nec eſt ratio, cur hæc verba intelligi tantùm debeant de exordio rerum corporearum, & non etiam de exordio rerum ſpiritualium.

Prouerb. 8.

278. Confirmatur, nam hæc eadem verba iuxta hunc tertium ſenſum proferuntur à Sapientia increata Prouerb. 8. *Dominus*, inquit, *poſſedit me in initio viarum ſuarum, antequam quidquam faceret à principio.* Quæ verba proculdubiò alludunt &

Geneſ. 1.

explicant præcitata Geneſis 1. Ergo cùm hic *principium* ſumatur pro exordio omnium operum Dei ad extrà; quippe cùm opponatur ſapientiæ genitæ, cuius æterna protectio præcedit omnem temporalem productionem; etiam citato loco Geneſ. 1. *Principium* ſumi debet pro exordio omnium operum Dei ad extrà.

S. Thomas.

279. Rationem huius rei affert citato loco ſanctus Thomas: quoniam Angeli creati ſunt vt pars vniuerſi: pars autem non producitur extra totum: igitur Angeli non ſunt producti antè, vel poſt productionem mundi. Confirmatur: nam certum eſt, Angelos malos ſtatim hominem creatum induxiſſe ad peccandum. Atqui via Angelorum, vt infrà probabo, breuiſſima fuit: ergo non potuerunt multò ante creatum mundum procreari. Alioqui alterutrum ſequi neceſſe eſt, vel quod Angelorum via fuerit totum illud ſpatium, quod inter creationem ipſorum, & mundi creationem interceſſit: vel quod non ſtatim Angelis peccantibus aſſignatus fuerit locus inferni, qui cum mundo corporeo conditus eſt: Vtrumque autem eſt abſurdum. Quod ſi quis contendat, ſpatium illud, quod inter ipſorum, & mundi viſibilis creationem interceſſit, fuiſſe breue, quantum nimirum ſat fuerit ad ipſorum viam complendam, vt ſtatim potuerit Angelis peccantibus aſſignari locus ſupplicij. Iam gratis hoc aſſeritur, & contra proprietatem verborum citatorum, Angeli ponuntur creati ante principium creationis mundi.

Ad authoritatē Patrū.

280. Vnde ad authoritatem Patrum, negare non poſſumus, eos in ea fuiſſe ſententia; quam eo tempore vnuſquiſque abſque vlla temeritatis nota, ſequi & docere poterat, vt ſæpè teſtatur Auguſtinus. Ceterùm ratio Caſſiani nihil probat: alioquí probaret, eos creari debuiſſe ex ipſa æternitate, vt ex ipſâ æternitate Deus habuiſſet in quos ſua beneficiâ conferret. Ratio autem cur Moyſes apertam mentionem de Angelis non fecerit, eſt, quoniam ipſius inſtitutum fuit inſtruere rudem populum de iis tantùm, quæ ſenſu percipiuntur, vt ex iis deuenirent in cognitionem ſui Creatoris.

Auguſtinus. Caſſiani ratio nihil probat.

Cur Moyſes Angelorum mentionem non fecerit.

Explicantur loca Scripturæ.

281. Ad priorem locum Eccleſiaſtici, reſpondeo, ibi ſermonem eſſe de Sapientiâ increatâ, quæ prima omnium dictione æterni Patris genita eſt: propter quod ibidem eadem Sapientia nuncupatur *Verbum Dei in excelſis*: quod de ſola Sapientia genita verificatur. Dicitur autem *creata*, non quòd ex nihilo producta ſit, ſed quòd à ſolo Patre de ſubſtantia ipſius gignatur. Sicut enim ea, quæ creantur, à ſolo Deo producuntur, nulla alia interueniente cauſa: Ita æternum Verbum à ſolo Patre, nullo alio interueniente principio, producitur. Quod de Spiritu ſancto dici non poteſt, ad cuius productionem non ſolùm concurrit Pater, ſed etiam Filius. Sæpè enim Scriptura ſacra increatas perfectiones explicat per creatas, præciſis inperfectionibus, attribuendo Deo, quæ perfectionis ſunt in rebus creatis. Poſteriorem verò locum Pauli explicat Auguſtinus 12. de ciuitat. capite 16. his verbis: *Quomodo autem promiſit, cum hominibus vtique promiſerit, qui nondum erant ante tempora æterna. Niſi quia in ipſius æternitate, atque in ipſo eius Verbo, eidem coæterno, iam prædeſtinatione fixum erat, quod ſuo tempore futurum erat.* Quare idem eſt ſecundùm Auguſtinum, Deum ante tempora ſæcularia promiſiſſe, atque in ſeipſo, in ſuoque Filio ab æterno decreuiſſe, quod poſteà ſuo tempore compleuit. Sed adhuc duplex ſupereſt controuerſia, altera in quo gradu certitudinis ſit hæc poſterior ſententia; altera. Quo die, vel puncto diei, cum mundo corporeo creati ſint Angeli.

Auguſtinus.

Vaſquez. S. Thomas.

282. Quoad priorem controuerſiam Vaſquez 1. parte diſp. 224. cap. 3. & 5. ſecutus ſanctum Thomam 1. parte quæſtione 61. articulo 3. opinatur, illam non eſſe, niſi intra gradum probabilioris duntaxat

ſententiæ, quin capite 3. inclinat, quod nec Eccleſia ſub maiore certitudinis gradu illam definire potuerit: eo quòd nullum ſit firmum fundamentum illam definiendi. Nam cùm Eccleſia non habeat authoritatem nouas veritates docendi, ſed tantùm reuelatas declarandi, nullam poterit veritatem certò definire, niſi firmo aliquo fundamento ducta. Triplex autem eſt fundamentum, quò poſſit Eccleſia duci ad aliquam veritatem definiendam, Scriptura, traditio, aut ſolida aliqua ratio, ex his conſtanter deducta. Scriptura nulla eſt ad hanc veritatem definiendam, cùm omnia teſtimonia, quæ ad eam confirmandam afferuntur, alium ſenſum habere poſſint. Nec traditio vlla eſt: nam hæc traducitur ad poſteros per manus & doctrinam Patrum. At plerique Patres vel oppoſitum, vt vidimus, expreſsè docuerunt, vel ſaltem declararunt, hanc ſententiam ad fidem non ſpectare, ſed pendere ex hominum tantùm coniecturis, vt teſtatur Auguſtinus libro imperfecto in Geneſ. cap. 3. & lib. 11. de ciuit. cap. 32. vbi *minimè à fidei regulâ aberrare ait, qui oppoſitum ſenſerit, dum tamen Angelos ſanctos Deo non coæternos nemo ambigat.* Idem fatentur Theodoretus, & Vgo ſupra citati. Nec non S. Thomas opuſc. 15. de Angelis c. 17. referens vtramque ſententiam, neutram docet ſanæ doctrinæ repugnare. Cuius ſuprà rationem dederat: *Quia neutra ex Canonicis Scripturis poteſt expreſsè haberi.* Nec demum vlla poteſt eſſe ſolida ratio ex principiis fidei deducta, vbi nulla fidei principia ſuppetunt.

Auguſtinus. Theodoret. Vgo. S. Thomas.

283. Confirmatur, quoniam nequit ab Eccleſia definiri, cuius oppoſitum eſt communis ſenſus fidelium. Atqui Angelos fuiſſe ante mundum conditos, tempore Concilij Lateranenſis erat communis ſenſus fidelium, vt teſtatur Caſſianus ſuprà citatus. Igitur non potuit oppoſitum à Concilio definiri.

Caſſianus.

284. Contrà verò Ferrarienſis 2. contra gentes cap. 83. vltimo §. Zumel 1. p. q. 61. art. 3. quæſt. vnicâ, Molin. ibidem, & alij putant, poſt definitionem Concilij Lateranenſis errorem eſſe in fide, aſſerere Angelos conditos fuiſſe ante mundum. Quanquam poſteà Molina & Zumel, propter authoritatem tantorum Patrum, ſuam cenſuram limitant, vt non ſit prædicta ſententia damnanda vt hæretica, aut erronea, ſed tantùm vt temeraria. Cui cenſuræ adhærent Canus lib. 5. de locis Theologicis cap. 5. q. 4. circa finem: Bannez 1. p. q. 61. ar. 3. Valent. ibid. Suarez li. 1. de Angelis c. 3. & alij: præſertim cùm nec illam, ob eandem authoritatem Patrum, præſertim Nazianzeni, damnare voluerit S. Thomas.

Ferrar. Zumel. Molina. Canus. Bannez. Valentia. Suarez.

Sententia negās creationem Angelorū ante reliquas creaturas ab Eccleſia definiri poteſt. Probatur.

285. Mihi autem dicendum eſt, poſſe noſtram ſententiam ab Eccleſia definiri; hactenus tamen definitâm non eſſe; oppoſitam tamen temeritatis nota hoc tempore non carere. Primùm probo, quoniam non deeſt in Scripturis ſufficiens fundamentum ad illam definiendam: cuiuſmodi ſunt quæ nos in confirmationem illius ſupra attulimus. Nec refert, quod illa poſſint alium etiam ſenſum habere. Nam vt omnes ferè Patres conſentiunt, poteſt vnus & idem Scripturæ locus plures ſenſus habere, omnes à Spiritu ſancto intentos. Vnde accedente authoritate Eccleſiæ, cuius eſt de vero ſenſu Scripturæ iudicare, præuiâ conſultatione Doctorum, qui omnes hoc tempore in hanc veritatem conſpirant, definiri poſſet.

Hanc ſententiam nondum eſſe definitam probatur.

286. Secundùm confirmat communis ſenſus Doctorum, qui præter vnum, vel alterum, omnes fatentur, non eſſe noſtram ſententiam hactenus ab Eccleſia definitam. Nam ſicubi definita eſſet, eſſet in citato Concilio Lateranenſi: At paucis quibuſdam exceptis, omnes fatentur, non eſſe eo loco hanc ſententiam primariò & ex inſtituto definitam, ſed ad ſummum adductam per modum tantùm declarationis ſententiæ primariæ, quæ erat contra errorem Origenis, aſſerentis, creaturas ſpirituales per ſe tantùm fuiſſe ante errorem procreatas; corporeas verò per accidens, tanquam ergaſtula quædam, in quæ coniiciendæ eſſent ſubſtantiæ ſpirituales ob commiſſa peccata, vti hanc Concilij definitionem explicat S. Thomas opuſc. 23. At quod in Conciliis legitimè congregatis definiri cenſetur, eſt ſententia principalis, non autem quæ tantùm obiter adducuntur vt declaratiua & confirmatiua principalis ſententiæ: vt conſtat de definitione ſeptimæ Synodi Conſtantinopolitanæ actu quinto, vbi Concilium definit, depingendos eſſe Angelos, addens rationem, *Cùm non ſint omninò incorporei.* Quæ ratio, quia tantùm adducitur ad confirmandam principalem ſententiam, quæ erat; depingendos eſſe Angelos, non recipitur vt vera, & à Concilio per ſe definitâ, ſed tantùm obiter adducta ad confirmandam principalem ſententiam.

Origenis error. S. Thomas. 7. Synodus Conſtant.

287. Tertiùm conſtat authoritate ferè omnium Scholaſticorum; fundata in Scriptura, adiunctâ etiam definitione citati Concilij Lateranenſis, quod licet prædictam ſententiam ex profeſſo non definierit, ſatis tamen declarauit, illam in confirmationem primariæ ſententiæ adducendo, probabiliorem, communioremque fuiſſe inter Eccleſiæ Doctores, eo tempore.

288. Ex his ſatisfactum eſt ad fundamentum Vaſquez. Nam fundamentum, quod Eccleſia habere poſſet ad hanc ſententiam definiendam, ſunt citata loca Scripturæ, accedente communi conſenſu Doctorum, qui omnes hoc tempore in hanc veritatem conſpirant.

Vaſquez.

289. Ad confirmationem, negatur minor. Nam, vt ſuprà oſtendimus, multi Patres expreſsè noſtram ſententiam docuerunt. Quod autem Caſſianus dixerit, neminem fidelium de oppoſita ſententia dubitaſſe, id ex propria opinione dixit, non ex communi ſenſu Doctorum: cùm multi etiam tunc non modo de oppoſita ſententia dubitarunt, ſed illam expreſsè docuerunt.

Caſſianus.

290. Quoad poſteriorem controuerſiam,

Digitized by Google

Quo die aut puncto tẽporis Angeli creati. Auguſtinus.

Quo videlicet die, aut puncto temporis conditi ſint Angeli cum iſto corporeo mundo, in ſententia quidem Auguſtini arbitrantis lib. 4. in Geneſ. cap. 33. 34. & 35. & alibi hæc omnia ſimul in eodem temporis momento creata fuiſſe, iuxta illud Eccleſiaſtici 18. *Qui viuit in æternum creauit omnia ſimul*; nullam habet difficultatem. Nam iuxta hanc ſententiam, Angeli ſine vlla prioritate, aut poſterioritate durationis ſimul conditi ſunt cum reliquis mundi partibus. In ſententia autem aliorum, quæ tam inter Patres, quàm inter Scholaſticos communior eſt, difficultatem habet.

Eccleſiaſtici 18.

291. Quapropter alij eos immediatè ante productionem cælorum & terræ creatos fuiſſe, autumant; moti ex illo loco Iob 40. vbi loquens Scriptura de Lucifero nomine Behemoth, ait: *Ipſe eſt principium viarum Dei.* Idem autem eſt, eſſe principium viarum Dei, atque operum Dei, iuxta illud Iacobi 1. *Genuit nos verbo veritatis, vt ſimus initium aliquod creaturæ eius*; hoc eſt operis eius. Quam opinionem refert Auguſtinus lib. 11. de ciuit. cap. 32. eamque vt probabilem cenſet S. Thomas opuſc. 15: de Angelis c. 17.

Iob 40.

Iacobi 1.

Auguſtinus.

S. Thomas.

292. Alij communiter eos procreatos cenſent ipſo primo die conditionis mundi ſimul cum luce, poſt creatum cælum & terram. Putant enim, productionem Angelorum figuratè expreſſam eſſe per lucis creationem. Alij Angelorum creationem expreſſam docent per aſtra & cæli luminaria, quæ quartâ die condita ſunt.

293. Mihi cohærenter ad ea, quæ ſuprà docui, dicendum eſt: Angelos non ante cæli terræque creationem, neque pòſt, ſed in ipſo durationis puncto, in quo conditi ſunt cæli & terra, conditos eſſe. Quod non ante probatur: alioqui non poſſent iuxta tertium ſenſum, ſuprà explicatum, de cæli terræque creatione verificari verba illa: *In principio Deus creauit cælum & terram*, vt ſuprà probatum eſt.

Angeli eo durationis puncto creati, quo cælũ & terra.

294. Quod neque creati ſint pòſt, apertè conſtat ex illis verbis Geneſ. 2. *Et requieuit die ſeptimo ab vniuerſo opere quod patrarat*. Igitur ante ſeptimum diem debuerunt ſimul cum alijs mundi partibus Angeli creari. Vel igitur creati ſunt in aliquo alio die poſt primum: & hoc probabile non eſt. Nam vel ſupponimus, primâ die creatos eſſe omnes cælos, eoſque ſtatim poſt inſtans creationis cæptos eſſe moueri: & cùm probabile ſit, eos incepiſſe moueri ab iiſdem Angelis, à quibus mouentur nunc, dicendum eſt, eos creari debuiſſe cum cælis in ipſo inſtanti intrinſeco, in quo conditi ſunt cæli, vt eos ſtatim mouere potuerint. Aut ſupponimus, primâ die tantùm conditum fuiſſe cælum empyreum, ſimul cum terra & aqua, per veram & preſſam creationem, reliquos verò cælos & elementa ſecundâ die cum firmamento formata eſſe ex præiacente materia. Atque in hac ſententia probabilius etiam dicendum erit, Angelos creatos fuiſſe in eodem inſtanti intrinſeco, in quo creatum eſt empyreum ſimul cum terra & aqua: vt ſaluetur teſtimonium illud Eccleſiaſtici, *Qui viuit in æternum creauit omnia ſimul*. Nam hoc ſaltem verificari debet de iis, quæ preſſâ creatione condita ſunt, ex nullo præſuppoſito ente, ne quidem vt termino à quo.

Eccleſiaſtici 18.

295. Solùm huic ſententiæ obiici poteſt, potuiſſe Angelos creari, non in inſtanti indiuiſibili ante motum cælorum, ſed immediatè pòſt cum ipſo cælorum motu: cùm per nos non repugnet, rem ſpiritualem atque indiuiſibilem produci in tempore diuiſibili. Sed contrà, nam licet hoc non repugnet, connaturalius tamen eſt, vt res indiuiſibilis creetur in inſtanti indiuiſibili. Prætereà pertinuit ad dignitatem ſubſtantiæ intellectualis, vt in productione huius vniuerſi non fuerit poſterior productione ſubſtantiarum materialium.

296. Hinc etiam aſſignatur diſcrimen, cur homo creatus ſit poſt omnes ſubſtantias corporeas; Angelus verò initio cum ipſa prima ſubſtantia corporea. Quia videlicet homo pendet in ſuo eſſe & viuere à creaturis corporeis, atque adeò creari debuit pòſt creationem earum. Angelus verò non modo non pendet in ſuo eſſe & viuere ab illis, verùm etiam eſt director & gubernator earum; ac proinde creari debuit, ſi non ante, ſaltem cum ipſa prima ſubſtantia corporea.

297. Ex his patet ad fundamentum primæ opinionis. Etenim vt Angelus dicatur *principium operum Dei*, ſat eſt, vt creatus fuerit cum ipſis cælis: qui licet non præceſſerit duratione, præceſſit tamen dignitate & intentione Dei, ratione cuius prioritatis dici poteſt *principium operum Dei*. Quanquam explicari poteſt de principio creaturarum intellectualium.

298. Atque ex dictis euidenter deducitur, Angelos non fuiſſe ab æterno conditos. Nam cùm conditi ſint ſimul cum hoc vniuerſo, & à puncto, quò hoc vniuerſum Deus condere cœpit, vſque ad conſummationem ipſius, ſex tantùm enumerentur dies; à ſeptimoque die inceperit ætas Adami, cuius anni, & reliquorum hominum ab ipſo deſcendentium, vſque ad præſentem diem finiti numerentur, vt ex eadem ſcriptura conſtat; fit vt totum tempus, quo hic mundus durat, ac proinde quo Angeli ſimul cum ipſo conditi ſunt, finitum ſit, oporteat.

SECTIO. XVI.

In quo loco creati fuerint Angeli?

299. Prima ſententia docet, eos creatos fuiſſe in hac primâ regione aëris: Eſt Ruperti lib. 1. in Geneſ. c. 11. Mouetur duplici fundamento: primò, quoniam Angeli formati ſunt, vtpote corporei, vt ipſe putat, ex hoc aëre craſſo. Secundo, quia primus homo formatus eſt extra Paradiſum, & per gratiam in Paradiſum tranſlatus. Ergo & Angeli creati ſunt extra cælum, & per gratiam

Rupertus.

Digitized by Google

Geneſ. 2.

tiam in cælum tranſlati. Antecedens habetur Geneſeos ſecundo, *Plantauerat*, inquit, *Dominus Deus Paradiſum voluptatis, à principio, in quo poſuit hominem, quem formauerat*. Conſequentiam verò probat, nam non minùs Angeli cælum, quàm homo per gratiam terreſtrem Paradiſum habitauit.

300. Sed contrà, nam & falſum eſt, Angelos ex aëre fuiſſe formatos, cùm ſint ſubſtantiæ ſpirituales totius materiæ expertes. Nec eadem fuit ratio de homine, & Angelis: nam Angeli creati ſunt vt præſides totius naturæ corporeæ; proinde creari debuerunt ſuprà totam naturam corpoream. Homini verò vi ſuæ conditionis quiuis terræ locus aptus eſt.

Auguſtinus.

301. Secunda ſententia affirmat, Angelos bonos creatos fuiſſe in cælo, malos autem in ſupremâ aëris regione. Hanc ſententiam refert, & ſub dubio tantùm affirmat Auguſtinus lib. 3. de Geneſ. c. 10. Sed contrà, nam diuerſitas iſta locorum, bonis & malis Angelis ante peccatum aſſignata, diuinæ prouidentiæ non congruit, quæ neminem conſueuit ante patratum peccatum ad pœnam vllam deſtinare: cùm tamen diuerſitas iſta locorum aliquod initium fuiſſet pœnarum malorum Angelorum.

Lorinus. Suarez. Iſaia 14.

302. Tertia ſententia aſſerit, Angelos creatos fuiſſe in cælo ſidereo, vel in eo, quod ſub empyreo proximè collocatur: Eſt Lorini in 2. Petri 2. in illa verba: *Si enim Deus Angelis peccantibus non pepercit*, &c. Suarez libro 1. de Angelis c. 4. Fundamentum huius ſententiæ eſt, tum vt ſaluet verba illa Luciferi Iſaiæ 14. *In cælum conſcendam.* Tum ne cogatur admittere, peccatum Angelorum fuiſſe in ipſo cælo empyreo commiſſum.

Magiſter. S.Thomas.

303. Sed contrà, nam allatum teſtimonium Scripturæ explicant Magiſter in 2. d. 2. in fine, & S. Thomas 1. p. q. 61. art. 4. ad 3. de conſcenſu ſecundùm dignitatem, vt apertè colligitur ex verbis ſubſequentibus, quæ Lucifer ſubiungit: *Et ſimilis*, inquit, *ero altiſſimo.* Nec vllum eſt abſurdum aſſerere, peccatum Angelorum commiſſum fuiſſe in cælo empyreo, cùm peccatum locum non inficiat.

Scholaſtici cum Magiſtro Angelos creatos in Empyreo, cõmunior & verior ſententia eſt.

304. *Quarta igitur & communis ſententia Scholaſticorum cum Magiſtro*, in 2. d. 2. *& cum Angelico loco paulo ante citato eſt, Angelos creatos eſſe in empyreo.* Hanc etiam communiter docent Patres: eaque conformior eſt ſacris Scripturis; quæ teſtantur, Angelos in cælo peccaſſe Apocalypſ. 12. *Et factum eſt prælium magnum in cælo: Michael & Angeli eius præliabantur cum dracone, & draco pugnabat & Angeli eius.* Lucæ 10. *Videbam Satan*, ait Chriſtus ad Apoſtolos, *Sicut fulgur de cælo cadentem.* Quod autem intelligendum ſit de cælo empyreo, probatur: nam ex eo cælo debuerunt cadere Angeli mali, in quo permanſerunt boni: atqui boni permanſerunt in empyreo, quæ eſt propria ſedes beatorum; ergo ex eodem ceciderunt mali. Nec eſt ratio aſſerendi in alio cælo peccaſſe malos, ex quo deinde in empyreum tranſlati fuerint boni. Ratio verò, cur in empyreo creati ſint, eſt, quoniam vt docet citato loco S. Thomas, Angeli creati ſunt vt præſides totius naturæ corporeæ: atque adeò creari debuerunt in loco, vnde toti naturæ corporeæ præeſſe poſſent: Hic autem, vt conſtat, eſt empyreum: ergo.

Apocal. 12. Lucæ 10. S.Thomas.

305. Dices. Saltem Angeli, qui deſtinati fuerunt vt motores cælorum, non potuerunt creari in empyreo, cùm ſtatim poſt creationem debuerint cælos mouere: non potuiſſent autem cælos mouere, niſi fuiſſent præſentes cælis mouendis, cùm non poſſint naturaliter Angeli operari in ſubiectum diſtans. Reſpondeo, Iuxta ſententiam affirmantem, cælos vertibiles creatos fuiſſe ſecundâ die, dicendum eſt, Angelos creari potuiſſe in empyreo, atque inde poſteà mitti ad cælos vertendos, aliaque officia in hoc ſublunari mundo peragenda. Quæ officiorum diſtributio iuxta hanc ſententiam fieri potuit, & quidem probabilius poſt commiſſum peccatum, diſcretionemque bonorum à malis. Iuxtà aliam verò ſententiam docentem, omnes cælos creatos fuiſſe eodem momento temporis, quò conditi ſunt Angeli, eoſque ſtatim ab Angelis moueri cœptos: aſſerendum erit, eos Angelos, qui præfici debebant orbibus vertendis, creatos fuiſſe in iiſdem orbibus, quos ex officio vertere debebant. Quod indicat S. Thomas 1. parte quæſtione 61. artic. 4. ad 2. Quia verò in hac ſententiâ deputatio Angelorum ad cælos vertendos facta eſt ante peccatum, notat Molina in hunc articulum, eos ad hæc officia à Deo deputatos fuiſſe, qui præuiſi fuerant non peccaturi.

S.Thomas. Molina.

DISPVTATIO TERTIA.

De Subſtantia Angelorum.

SECTIO PRIMA.

An Angeli ſint incorporei?

Plato. Origenes. Tertullian. Nazianz. Rupertus. Caſſianus. Auguſtinus. Bernardus dubius eſt. Caietanus. Eugubinus.

1. PRIMA Sententia negatiua eſt Platonis apud Auguſtinum libro 8. de ciuit. Dei cap. 14. quem ſecuti ſunt Origenes lib. 1. Periarchon in fine Procemij, vbi Angelis attribuit corpora aërea. Tertullianus lib. de Carne Chriſti affirmans, omne quod eſt, corpus habere, nihilque eſſe incorporeum, niſi quod non eſt: Nazianzenus dialogo primo circa medium, licet oppoſitum docuerit orat. 38. de Natiuitate. Rupertus lib. 1. in Geneſ. cap. 11. qui teſtatur, Angelos creatos fuiſſe ex hoc aëre craſſo: Caſſianus collatione 7. cap. 13. vbi docet, nihil præter Deum incorporeum eſſe, ſed omnia corpus habere, quo ſubſiſtant; licet Angeli & animæ corpora habeant noſtris tenuiora: Auguſtinus etiam lib. 11. de ciuit. c. 23. & lib. 2. ſuper Geneſ. c. 17. & lib. 3. c. 10. & epiſt. 115. ad Nebridium huc propendet. Ex quo ortum habuit quæſtio illa ſæpius ab ipſo agitata, præſertim epiſtolâ 111. *an oculus glorificatus Deum videret*, quia nimirum putabat, hæc noſtra corpora dote immortalitatis euaſura ſimillima corporibus Angelorum, quæ & loca penetrant, & ſpiritualia internoſcunt. De eadem re dubitat Bernardus ſermon. 5. in Cantica, & alij Patres. Ex Scholaſticis illam docent Caietanus in 2. cap. ad Epheſ. Eugubinus lib. 8. de perenni Philoſophia c. 27.

7. Synodus Conſtantin. Geneſ. 3. Tertullian. Lactantius. Methodius.

2. Primum fundamentum huius ſententiæ eſt hæc ipſa Patrum auctoritas. Secundum, eſt auctoritas 7. Synodi Conſtantinopolitanæ, act. 5. in qua Concilium approbat doctrinam Ioannis Epiſcopi Theſſalonicenſis, qui contra quendam Gentilem docebat, Angelos pingendos eſſe, quia corporei ſunt. Tertium, ſunt verba illa Geneſ. 3. *Poſtquam ingreſſi ſunt filij Dei ad filias hominum, illæ genuerunt*, &c. quæ verba de Angelis in cuſtodiam hominum miſſis interpretantur Tertullianus lib. de velandis virginibus, Lactantius lib. 2. diuinarum inſtitutionum c. 15. Methodius ſermone de Reſurrectione, & alij. Nequeunt autem Angeli generare, niſi corpus habeant. Quartum fundamentum, eſt ratio. Nam dæmones torquentur ab igne corporeo: nequeunt autem à corporeo igne torqueri, niſi ſint corporei.

Ariſtoteles. S. Thomas. Scholaſtici omnes. Bonauent. Albertinus. Richardus. Ægidius. Durandus. Rubio. Capreolus. Baſſolus. Marſilius. Maior. Gabriel. Argentinas. Bacho. Alenſis. Ferrar. Scotus.

3. Secunda ſententia affirmatiua eſt Ariſtotelis 12. Met. Tex. 44. S. Thomæ 1. p. q. 50. art. 1. & 51. art. 1. & 2. contra gentes c. 91. & de Dæmonibus art. 1. & omnium Scholaſticorum in 2. d. 8. Bonauenturæ art. 1. q. 2. vbi ait *hoc ſatis certitudinaliter teneri*. Albertini a. 1. aſſerentis *nullo modo de hoc eſſe dubitandum*; Richardi art. 1. q. 1. Ægidij q. 1. Durandi q. 1. Aureoli art. 1. Rubionis qu. 1. Capreoli quæ. 2. Baſſoli art. 2. Marſilij q. 2. art. 1. Maioris q. 1. docentis, *hanc viam ita eſſe apud doctos communem, vt pudeat vlli hominum veteres introducendo contraire*, Gabrielis q. 1. ar. 1. affirmantis, *omnes doctos nunc concordare*, Argentinæ d. 3. q. 1. art. 1. Bachonis d. 17. art. 1. Alenſis 2. p. q. 24. mem. 1. & 2. Ferrarienſis 2. contra gentes c. 91. Quam veritatem potiùs ſupponit, quam probat Scotus in 2. diſt. 1. q. 5. & diſt. 2. q. 1. 6. & 8. Eſt etiam omnium recentiorum. Pro cuius explicatione.

4. DICO primò: Omnes Angeli ſunt naturâ ſuâ incorporei. Conſtat primò ex ſacrâ Scripturâ, in quâ vocantur *Spiritus*. *Spiritus* autem propriè acceptus omnem excludit corporeitatem. Cùm igitur nulla cogat neceſſitas impropriè vſurpandi nomen *Spiritus*, dicendum eſt, Angelos eſſe naturâ ſuâ immateriales & incorporeos.

Concil. Lateran.

5. Secundò: Colligitur ex Concilio Lateranenſi definiente, vti refertur cap. *Firmiter* de ſummâ Trinitate & fide Catholicâ, *Deum ab initio temporis vtramque de nihilo condidiſſe creaturam, corporalem, & ſpiritualem, Angelicam ſcilicet & mundanam*. Vbi naturam Angelicam opponit tam purè corporali, quàm conſtitutæ ex corporali & ſpirituali. In quâ authoritate fundati ſunt omnes poſteriores Scholaſtici.

Dionyſius. Ignatius. Nazianz. Chryſoſt.

6. Tertiò: Probatur ex Patribus, inter quos maximum in hac controuerſia pondus authoritatis habet Areopagita cap. 1. de cæleſti Hierarchiâ, teſtatur, quæ de cæleſtibus Spiritibus dicturus eſt, ea *vel per ſigna, vel per intelligentiæ ſacratioris arcana, a Patribus tradita accepiſſe*. Patres autem, à quibus Areopagita ſuam de Deo, Angeliſque doctrinam accepit, fuêre Apoſtoli, præſertim Paulus, quem ſæpè ſuum Præceptorem, doctoremque appellat de Eccleſiaſtica Hierarchiâ c. 2. & de diuinis nominibus c. 1. & 7. Hic ergo tantus Pater 4. cap. de diuinis nominibus, Angelos appellat *intelligibiles, ſpiritualeſque, ſubſtantias, incorporales atque omni materia carentes*. Ignatius & ipſe Apoſtolorum diſcipulus, epiſtolâ ad Trallianum paulò pòſt medium, Angelos vocat *incorporeas naturas*; Nazianzenus orat. 38. de Natiuitate ait, Angelos eſſe *incorporeos, omniſque materia expertes*: Chryſoſtomus hom. 22. in Gen. appellat *incorporeos*

& ſpi-

Theodoret. *Damaſcen.*

& ſpirituales: Theodor. in primum caput Zachariæ, *incorporeos, inuiſibileſq; Spiritus.* Damaſc. orat. 2. de Aſſumpt. B. Mariæ verſus finem, ait, quod *Dæmones careant corpore, inter omnes conſtare, etiam inter eos, qui mentis oculis capti ſunt:* & libro primo fidei cap. 17. docet, Angelos non eſſe in loco ad modum corporis, *vt formam & figuram accipiant,* ſed *intellectualiter* tantum. Nec contrarium docet orat. 3. de imaginibus cap. 4. vbi affirmat, Angelos *conſentaneas ſuæ naturæ habere figuras, locoq; circumſcribi:* id enim dixit per comparationem ad Deum, reſpectu cuius omnia dici poſſunt corporea: *Angelus enim, & animus, & Dæmon,* inquit, *ſi cum Deo, cui nihil conferri poteſt, comparentur, corporea quodammodo ſunt: ſin autem cum corporibus, ex materia conſtantibus, à corpore ſunt remotiſſimi.* Vbi nota, non dixiſſe: *Corpora ſunt, ſed quodammodo;* videlicet ad Deum comparata: nec dixit, *à corpore ſunt remoti,* ſed *remotiſſimi:* vt hoc ſuperlatiuo omnem omnino excluderet corporis rationem: Et lib. 2. c. 3. naturam Angelicam vocat *Corporis expertem, & materiâ carentem;* licet ſi cum Deo conferatur, craſſum quid videatur.

7. Quartò. Probatur ratione. Et primo à poſteriori. Ex ſacra ſcriptura, & multis experientis conſtat, ſæpe plures Angelos ſimul ingredi corpus energumeni: non igitur Angeli ſunt corporei. Conſequentiam probo, nam corpus, quà corpus eſt, eſſentialiter petit eſſe quantum: quantum autem naturaliter eſt impenetrabile cum alio quanto. Si igitur Angeli haberent corpora, non poſſent naturaliter eſſe ſimul in eodem corpore, præſertim Angeli mali, qui dotibus Beatorum carent.

8. Secundò à priori. Etenim vel Angeli dicuntur corporei, quia omnino carent ſpiritu; vel quia componuntur ex ſpiritu & corpore: neutrum dici poteſt. Non primum, alioqui intellectuales non eſſent: intellectualitas enim, teſte S. Thoma 1. part. quæſt. 14. art. 1. ad ſolam immaterialitatem conſequitur. Conſequens autem eſt contra ſacram ſcripturam aſſerentem, Angelos videre faciem Dei, Matthæi 18. Nequit autem Dei facies videri, niſi à ſpiritu, vt conſtat ex ijs, quæ docuimus tom. 1. d. 9. ſec. 5. Nec dici poteſt ſecundum, quia, vt probatum eſt diſp. 1. Angeli ſunt naturæ completæ intellectuales. Nam hic gradus poſſibilis eſt, & facit ad eſſentialem perfectionem vniuerſi. Igitur nequeunt componi ex corpore, tanquam ex parte intrinſecè componente. Conſequentia probatur, nam omnis eſſentialis compoſitio ſupponit extrema eſſentialiter incompleta: ſupponit enim partes intrinſecè vnibiles, atque adeò intrinſecè perfectibiles; & conſequenter eſſentialiter incompletas. Cum nullum ens completum dicat eſſentialem vnibilitatem cum alio ente. Omnis quippe vnibilitas ordinatur ad acquirendam aliquam perfectionem, qua caret extremum ipſum vnibile.

S.Thomas. *Matth.18.* *Omnis vnibilitas eſt ad aliquã perfectionem acquirendam.*

9. Neque abijcias compoſitionem ex humanitate & verbo increato, in qua ſola humanitas eſt extremum perfectibile. Nam hæc non eſt compoſitio naturalis, in qua tantum vtrumque extremum ſupponitur perfectibile, ſed ſupernaturalis & ineffabilis, in qua tantum vnum extremum, nempe natura creata ſupponitur, perfectibile. Cum nequeat Verbum eſſe capax nouæ perfectionis. Compoſitio autem inter Angelum & corpus eſſet naturalis inter extrema creata perfectibilia: vnde non eſſet par ratio.

10. Dico ſecundò Angelos eſſe incorporeos, non eſt de fide; eam tamen habet certitudinem, vt oppoſita ad minimum ſit temeraria: Eſt omnium recentiorum, Cani lib. 5. de locis Theolog. c. 5. in fine quartæ quæſtionis, Bannez 1. p. q. 51. a. 1. concl. 2. & 3. Molin. 1. p. q. 50. a. 1. §. *His non obſtantibus,* Zumel ibidem q. 1. concl. 3. Valent. q. 2. puncto 1. Vaſq. d. 178. c. 3, Suarez lib. 1. de Angelis c. 6. Et quidem prior pars eſt S. Thomæ q. citata de dæmonibus a. 1. vbi docet, hanc quæſtionem non multum referre ad fidei Chriſtianæ doctrinam. Vnde nemo Scholaſticorum illam aſſerit, tanquam ad fidei dogma pertinentem, ſed ſolum, vt certam ratione & conſenſu Doctorum. Quod etiam docuit Auguſtinus lib. 21. de ciuit. c. 10. Vbi oppoſitam ſententiam refert, tanquam à doctis viris aſſertam.

Canus. Bannez. Molina. Zumel. Valentia. Vaſquez. Suarez. S.Thomas. *Auguſtinus.*

11. Ratio vero eſt, quoniam nulla de ea exſtat vel aperta ſcriptura, vel traditio, aut Eccleſiæ expreſſa definitio. Nam ex ſacra ſcriptura ſolum deducitur probabilior. Traditio autem, quæ eſt veritas à Deo immediatè reuelata, & per manus maiorum ad poſteros delata, nulla eſt in hac materia; cum Patres, per quorum manus potiſſimum traditio fidei ad poſteros defertur, varient. Eccleſiæ verò definitio ſi qua eſſet, eſſet præcitata concilij Lateranenſis: at ea non obſtante nullus Scholaſticorum auſus eſt, hanc de fide aſſerere. Et ratio eſt, quia, vt præcitato loco adnotat Canus, mens Concilij eo loco non fuit, definire Angelos eſſe incorporeos, ſed Deum initio temporis omnia condidiſſe. Spiritus ſanctus autem ſolum aſſiſtit Pontifici, ne erret in concluſione, quam principaliter intendit. In reliquis autem, quæ vel obiter adducit, vel ad explicandam principalem concluſionem affert, ſinit more humano eum duci opinione Doctorum.

Concilij Lateranenſis finis. *Canus.* *Pontifex ſolùm in concluſione errare nequit.*

12. Poſterior pars conſtat, tum ex communi doctrina Scholaſticorum, qui quando ad aliquam veritatem, vt ex ſacra ſcriptura probabiliter deductam omnes conſpirant, ad minimum faciunt illam ita certam, vt contraria ſit temeraria. Tum ex communi ſenſu Eccleſiæ, quæ hoc tempore magis illuſtrata, communiter ſentit, Angelos eſſe incorporeos. Tum ex allata authoritate concilij, quæ ſaltem indicat, hanc fuiſſe communem Doctorum & Eccleſiæ ſententiam, qua ſolent concilia vti ad concluſiones de fide explicandas confirmandaſque.

Oppoſitæ ſententiæ cenſura.

13. Ad primum argumentum primæ ſententiæ. Reſpondeo, aliquos Patres ex citatis apertè in hac materia erraſſe, vt Originem, Tertullianum, & Caſſianum, ſecutos opinionem Platonis, cuius doctrinæ Patres communiter tunc temporis adhærebant: alios tantum dubitaſſe;

Ad argumenta contrariæ ſententiæ. Origenes. Tertullian. Caſſian. in hoc errarũt. Plato.

alios

alios vero ſolum ex opinione aliorum fuiſſe locutos,ſicut loquitur Auguſtinus citato loco 21.de ciuit.10.

Auguſtinus.

Explicatur Concilium.

14. Ad ſecundum dico, Concilium eo loco ſolum approbaſſe concluſiones, *pingendos nimirum eſſe Angelos*, non autem rationem, nam id ad inſtitutum Concilij non faciebat. Ad tertium citatum locum Gen.6. communiter Patres explicant,quod filij Dei dicebantur illi,qui deſcendebant ex Seth Patre Enos,qui, Scripturâ teſte Gen.4. primus *cœpit inuocare nomen Domini*. Sæpe enim in S.Scripturâ vocantur fili Dei iuſti. Filiæ vero hominũ erant fœminæ deſcendentes ex Caimo:& quoniam prohibitum eis erat, matrimonio copulari, propterea dictum eſt, filios Dei ingreſſos fuiſſe ad filias hominum. Ita S.Thomas 1.p.q. 51. a. 3. ad 6.lege Chryſoſtomum loco ſupra citato. Ad rationem vero nego, ſpiritum obedientialiter ab igne corporeo torqueri non poſſe,de quo diſputatione vltima.ſect.vltima.

Geneſ.6. Qui filij Dei Scriptura phraſi.

S.Thomas.

Chryſoſt.

SECTIO II.

An ſit poſsibilis natura intellectualis eſſentialiter ordinata ad componendum vnum cum corpore ſub ratione motoris & mobilis.

HANC controuerſiam ſub his terminis à nemine diſputatam legi; eſt tamen neceſſaria ad melius percipienda, quæ de immaterialitate Angelorum præcendente ſectione dicta ſunt. Nam qui affirmant, Angelos eſſe corporeos, fundari debent in propoſitæ controuerſiæ affirmatiua parte: qui vero negant eſſe corporeos,& ſi non neceſſariò ſupponere debeant partem negatiuam huius controuerſiæ,cum poſſint id aliunde probare, ſi tamen id velint altius, & à priori demonſtrare, non eſt alia via id demonſtrandi, quam oſtendere huiuſmodi compoſitionem implicare. Sit igitur.

15. Prima ſententia affirmans, quæ probari poteſt ratione Caietani, in 2. caput ad Epheſ. datur Vegetatiuũ ſine ſenſitiuo, vt in plantis; ſenſitiuum ſine locomotiuo, vt in oſtreis, intellectiuum, ſenſitiuum,& locomotiuũ ſimul, vt in homine. Igitur dari debet intellectiuum, locomotiuum, & non ſenſitiuum, quod eſt nouus gradus entis pertinens ad eſſentialem perfectionem Vniuerſi; Ergo poſſibilis eſt natura intellectualis eſſentialiter ordinata ad componendum vnum cum corpore ſub ratione motoris & mobilis.

Caietanus.

16. Secunda ſententia negans.*Quæ verior eſt & ſequenda*; eamque colligo ex S. Thoma 1. p.q.70.ar.3.vbi probat,non poſſe formam intellectricem vniri corpori propter ſolum motum localem, quia ad illum non eſt neceſſaria vnio ſubſtantialis motoris cum mobili,ſed ſufficit ſolus contactus mouentis cum mobili. In eandem inclinat Suarez lib.1. de Angelis cap.6.art.21.

S.Thomas.

Suarez.

17. Ratio autem implicantiæ eſt, quia implicat, vnum extremum eſſentialiter ordinari ad aliud,niſi perficiatur in ſe. Atqui natura intellectualis nullo modo perficeretur in ſe per vnionem ad corpus mobile. Igitur talis vnio implicat. Minor conſtat, non enim perficeretur in eſſe, ſiue in ſubſiſtere: Tum quia talis natura ſupponeretur completa in ſuo eſſe, alioqui non ordinaretur ad componendum vnum ſub ſola ratione motoris & mobilis,tum quia nequit ſubſtantia ſpiritualis pendere in ſuo eſſe à corpore, cum illa de ſe independenter à corpore perfectè ſubſiſtat, vt patet de anima rationali. Nec perficeretur in operatione intellectuali; quia talis natura ſupponitur ex ſe independenter à corpore completè intellectiua, alioqui non vniretur cum corpore ſub ſola ratione motoris & mobilis. Nec demum perfici poſſet in ipſa virtute motiua, ſecundum quam formaliter vniretur: nam corpus potius retardat, quam perficit motum, cum impediat celeritatem ipſius:celerius enim Spiritus mouet ſe, vel alia à ſe ſine corpore, quam medio corpore.

Nullũ componibile ordinatur ad aliud, niſi perficiatur in ſe.

18. Nec dici poſſet, talem ſubſtantiam perfici à corpore ſecundum aliquam ſpeciem motus, ad quam illa ex ſe tantam habilitatem non haberet: quia nulla ſpecies motus eſt, ad quam ſubſtantia ſpiritualis æqualem, aut maiorem habilitatem non habeat ex ſe ſine corpore, quam cum corpore: quod patet de natura Angelica, quæ ad omnem motum, ſiue rectum,ſiue circularem ex ſe aptiſſima eſt.

19. Maiorem probo primò inductione. Ideo anima rationalis,& quælibet forma eſſentialiter ordinatur ad componendum vnum cum materia,quia perficitur in ſe,vel in eſſe,vt formæ materiales; vel in operari, vt forma rationalis; quæ non modo in operatione vitæ vegetantis, & ſentientis pendet ab organis materialibus,à quibus tales operationes immediatè exercentur; verum etiam in ipſa operatione vitæ intellectricis à potentijs corporeis, ſubminiſtrantibus ſpecies ſenſibiles,à quibus virtute intellectus agentis abſtrahuntur intelligibiles ſpecies, quæ ſunt comprincipia intellectionis.Ideo materia eſſentialiter ordinatur ad faciendum vnum cum forma, quia perficitur ab illa in proprio eſſe,& ſubſiſtere. Ideo accidens ordinatur ad ſubſtantiam, & ſubſtantia ad accidens; quia illud perficitur in eſſe à ſubſtantia, hæc in operari ab accidente. Et vniuerſaliter quidquid intrinſecè ordinatur ad aliud, perficitur ab illo: contra vero quidquid ab alio perfectibile non eſt, ad illud intrinſecè ordinatum non eſt. Atque in hoc fundatur commune illud axioma, *Ex duobus entibus in actu*, hoc eſt in ſuo genere completis, *non fit vnum per ſe:* quia quando vtrumque extremum ſupponitur completum in ſuo genere, non poteſt ab alio perfici, atque adeo ad illud intrinſecè ordinari ad vnum componendum. Lege Aureolum in 2.d.8.ar.2.

Aureolus. Perfectiuitas nõ poteſt eſſe prima ratio intrinſeca ordinabilitatis vnius rei ad aliam.

20. Secundò probatur ab abſurdo. Si proxima ratio intrinſecæ ordinabilitatis vnius rei ad aliam nõ eſſet perfectibilitas,ſed perfectiuitas;

Digitized by Google

quanto magis aliquid eſſet perfectiuum alterius tãto intimius ordinaretur ad illud. Vnde, quia Deus eſt maximè perfectiuus creaturæ, magis intimè ad illam ordinaretur: quod eſt pluſquam falſum. Sequela probatur, nam ſi perfectiuitas eſt proxima ratio intrinſecæ ordinabilitatis, maior perfectiuitas erit ratio intimioris ordinabilitatis: ſicut ſi perfectibilitas eſt ratio intrinſecæ ordinabilitatis, maior perfectibilitas eſt ratio intimioris ordinabilitatis. Vnde intimius ordinatur accidens ad ſubſtantiam, quam ſubſtantia ad accidens; & forma materialis, quam ſpiritualis ad materiam; & materia ipſa ad animam rationalem, quam contra.

21. Tertiò probatur à priori. Omnis ordinabilitas intrinſeca eſt propter aliquam indigentiam: igitur ſi Angelus nullam habet corporis indigentiam, nullo pacto ad illud ordinari poteſt. Conſequentia liquet. Antecedens probo, nam ideo Deus non ordinatur intrinſecè ad creaturam, quia non eget creaturâ. Ideo vnumquodque in eo, in quo eſt completum, ad aliud intrinſecè non ordinatur, quia in eo genere, in quo eſt completum, non eget alio, à quo compleatur. Cuius ratio eſt, quia vnumquodque eſt propter ſuam perfectionem; vnde eatenùs ordinatur ad aliud, quatenus ab illo aliquam perfectionem recipit: ſi igitur omnem perfectionem habet in ſe, non eſt, cur ad aliud ordinetur. Quapropter idem eſt, ad aliud intrinſecè ordinari, atque ab illo in ſua perfectione compleri.

22. Sed contra, quia licet Angelus non perficeretur à corpore, corpus tamen perficeretur ab Angelo, atque adeò licet Angelus non ordinaretur ad corpus, corpus tamen ordinaretur ad Angelum: quod ſatis eſt ad Phyſicam compoſitionẽ, vt conſtat in natura humana, & Verbo increato. At hoc etiam eſt impoſſibile. quia vel corpus perficeretur ab Angelo in eſſe, vel in operari. Non in eſſe; quia vel acciperet ab Angelo exiſtentiam, & non; tum quia hæc, vt infra probabitur, non diſtinguitur ab Angelo, neque à qualibet alia re creata; tum quia exiſtentia ſpiritualis, qualis eſt Angelica, non eſt proportionata corpori. Vel acciperet ſubſiſtentiam; & hæc cum ſit in Angelo ſpiritualis; non poteſt eſſe proportionata corpori. tum quia nequit modus vnius ſubiecti, cum ſit actualis modificatio illius, eſſe connaturalis alteri. Vel acciperet complementũ eſſendi, ſicut materia recipit formam vt complementum ſui eſſe. Et contra eſt, nam vel hoc corpus eſſet compoſitum ex materia & forma aliqua materiali; & iam non apparet, quodnam aliud complementum accipere poſſet. vel eſſet nuda materia, & hæc non poſſet ad Angelum, tanquam ad naturale complementum ſui eſſe intrinſecè ordinari, quia materia non reſpicit pro connaturali complemento ſui eſſe, niſi actum informantem, cuiuſmodi non eſt Angelus.

23. Nec poſſet perfici ni operari; quoniam vel perficeretur in operatione intellectiua, & huius capax non eſt corpus: vel in virtute motiua: at corpus non poteſt eſſe naturaliter exigitiuum virtutis motricis Angelicæ: tum quia virtus motiua Angelica non eſt determinata ad vnam ſpeciem motus, ſed indifferens ad omnem lationem. Nullum autem corpus poteſt naturaliter exigere omnes lationis differentias; nam hoc eſt proprium ſubſtantiæ independentis à loco, corpus autem quia neceſſariò pendet à loco, non poteſt omnes lationum differentias naturaliter exigere; cum aliquæ ſint oppoſitæ, & deſtructiuæ corporis. tum quia motus Angeli eſt velocior, quam poſſit corpus naturaliter exigere.

24. Ex his patet ad rationem Caietani: nam in alijs compoſitis ab ipſo aſſignatis non militat implicantia, quæ militat in iſto: & ideo non eſt eadem ratio. *Ad rationẽ Caietani.*

SECTIO III.

An poſſibilis ſit in Angelo compoſitio purè ſpiritualis ex materia ſpirituali.

25. ADHVC negatâ in Angelo compoſitione materiali ex materia corporeâ, fingi poſſet compoſitio ex materia purè ſpirituali: ideo de hac etiam, vt ſolidiorem notitiam, quid de facto ſit, habeamus, quæſtionem inſtituimus de poſſibili: quia ſi nec de poſſibili talis compoſitio dabilis eſt, demonſtratiuè habebimus, quod nec illa de facto ſit.

26. Prima ſententia affirmatiua eſt Alenſis 2.p. q.20. memb. 2.ar.2. Bonauent. in 2 d.3.ar.1. q.1.& 2. Riech. ar.1.q.2. Aureoli q.1.a.3 inclinat Rubio q.1.ar.3. affirmans, neutram partem eſſe per ſe notam, licet probabilius illam neget. Quam ſententiam S.Thomas de ente & eſſentia c.5. tribuit Auicebroni. *Alenſis. Bonauent. Richardus. Aureolus. Rubio. Auicebron.*

27. Probatur primo. Implicat, idem reſpectu eiuſdem eſſe agens & patiens: ſed Angelus reſpectu eiuſdem operationis eſt agens & patiens; igitur per aliam entitatem eſt agens, & hæc dicitur forma; per aliam patiens, & hæc dicitur materia. Minor patet. Maior probatur, quia vnumquodque agit in quantum eſt actu, & patitur in quantum eſt potentia. ſi autem idem ſecundum eandem entitatem, & ageret & pateretur, idem ſimul eſſet in actu & non in actu, in potentia & non in potentia; quod implicat.

28. Secundò Angelus componitur ex genere & differentia; ergo ex materia & formá. Antecedens conſtat, nam Angelus eſt in prædicamento ſubſtantiæ, in quá vniuoce conuenit cum reliquis ſubſtantijs completis creatis. Conſequentia probatur, quia genus ſumitur ex materiá, differentia ex forma. Confirmatur, nam ideò Deus non componitur ex genere & differentiâ, quia non componitur ex materia & forma.

29. Tertiò in Angelo eſt compoſitio ex ſuppoſito & natura, ex ſubiecto & accidente; at-

qui

Digitized by Google

qui hæc eſt maior, quàm compoſitio ex materia & forma ſpirituali. Igitur ſi datur hæc, dabitur & illa, quæ eſt minor.

S.Thomas. *Scotus.* *Ioannes de Neap.* *Durandus.* *Caprerl.* *Marſilius.* *Argentinus.* *Bacho.* *Bannez.* *Zumel.* *Valentia.* *Vaſquez.* *Suarez.*

30. Secunda ſententia negatiua eſt S.Thomę 1.p.q.50.ar.2. & 2. contra Gentes c.50. & de ente & eſſentia c.5. Scoti quodlib.9. Ioan. de Neapoli q.24.punto 2.Dur.in 2.d.3.q.1.Capr. q.1.ar.1.Marſ.q.2.ar.1. Arg.d.2.q.1.ar.1. Bachonis d.17.ar.1.2.& 3.Bannez,Zumel,Valentiæ, Vaſquez in citatum locum 1.p. Suarez lib. 1.de Angelis. c.7. & in Met.d.13.ſect.14.*Quæ verior eſt & amplectenda.*

Ratio cur implicet cõpoſitio ex materia ſpirituali.

31. Difficultas eſt in aſſignanda implicantia, quam ego ex iactis principijs ſic ordior. Omnis compoſitio ex materia & forma eo eſſentialiter tendit, vt aliquam perfectionem mediante materiâ acquirat forma, quam fòrma ipſa non habet ex ſe. Nullam autem perfectionem mediante tali materia ſpirituali acquirere poſſet Angelus, quam Angelus ipſe non haberet ex ſe. Igitur talis compoſitio poſſibilis non eſt. Conſequentia elucet, quia nequit res fieri abſque ſua eſſentiâ. Igitur ſi de eſſentia cuiuſcunque materiæ eſt, vt per eam forma aliquam perfectionem acquirat, quam forma ipſa non haberet ex ſe, non erit materia ſpiritualis poſſibilis, ſi per eam Angelus nullam acquireret perfectionem, quam Angelus ipſe non haberet ex ſe. Maior conſtat ex præcedente ſectione: nequit enim vnum intrinſecè ordinari ad aliud, niſi propter aliquam perfectionem, quam recipit ab illo.

32. Minorem, in qua cardo difficultatis verſatur, ſic probo. Non poſſet Angelus ab huiuſmodi materia perfici, neque in eſſe; neque in operari; ergo nullo modo. Conſequentia conſtat, nam omnis perfectio aut eſt ſecundum eſſe, aut ſecundum operari. Antecedens probatur quoad primam partem. Nulla ſubſtantia ſpiritualis pendere poteſt à materia: Angelus eſt ſubſtantia ſpiritualis: igitur. Maior oſtenditur tum exemplo animæ rationalis; hæc enim inferior eſt Angelo, & tamen à materia non pendet, vt patet ex eius ſeparatione á corpore; ergo à fortiori nec Angelus: tum à priori, nam quælibet ſubſtantia ſpiritualis eſt naturâ ſuâ perfectior, & independentior qualibet ſubſtantiâ corporeâ. Nulla quippe ſubſtantia corporea, quantumuis perfecta, attingere poteſt gradum ſubſtantiæ ſpiritualis, quantumuis imperfectæ. Sed aliqua ſubſtantia corporea eſt independens à materia, qualis eſt aut ſubſtantia ſimplex completa, compoſita tantum ex partibus integrantibus; aut quælibet ſubſtantia compoſita ex materia & forma: nam licet hæc pendeat quoad ſingulas partes componentes inter ſeſe mutuo, non tamen pendet quoad totum ab aliquo tertio ſubiecto. At quælibet ſubſtantia ſpiritualis eſt perfectior quacunque ſubſtantia corporea; etiam completa. ergo

33. Confirmatur, nã valet hic diſcurſus. Quælibet ſubſtantia ex genere ſuo eſt perfectior, & independentior quocunque accidente: ſed poteſt aliquod accidens ab omni ſubiecto diuinitùs ſeparari: ergo & à fortiori quælibet ſubſtantia, quantumuis imperfecta, poterit ab omni ſubiecto diuinitùs ſeparari. Igitur valebit hic alius: Quæuis ſubſtantia ſpiritualis ex ſuo genere perfectior eſt, & independentior quâlibet ſubſtantiâ corporeâ: ſed aliqua ſubſtantia corporea eſt independens á ſubiecto: ergo & à fortiori quæuis ſubſtantia ſpiritualis erit à ſubiecto independens.

34. Dices. Non valet hic diſcurſus: Quodlibet accidens ſpirituale naturâ ſuâ eſt perfectius quocunque accidente corporeo: ſed aliquod accidens corporeum eſt actiuum: igitur quodlibet accidens ſpirituale erit actiuum: quia datur aliquod accidens ſpirituale, quod actiuum non eſt, vt in multorum ſententia, eſt gratia habitualis; & fere in omnium Character. Ergo nec valet hic alius: Quælibet ſubſtantia ſpiritualis naturâ ſuâ eſt perfectior corporeâ: aliqua corporea eſt independens à ſubiecto: igitur quælibet ſubſtantia ſpiritualis erit à ſubiecto independens.

Independentia à ſubiecto immediatè fundatur in ipſa rei entitate.

35. Reſpondeo rationem diſcriminis eſſe, quoniam independentia à ſubiecto immediate fundatur in ipſa entitate rei: nam quo res eſt entitatiuè perfectior, eo eſt à ſubiecto independentior: quia quanto magis res habet de entitate, tanto minus eget ſuſtentatiuo concurſu. Actiuitas vero non fundatur immediate in ipſa entitate rei, ſed potius in qualitate perfectionis: quantitas enim, & materia prima, licet perfectiores ſint entitatiuè aliquo accidente actiuo, actiuæ tamen ipſæ non ſunt. Et ratio eſt, quia actiuitas non conſequitur formaliter entitatem rei vt eſt ad ſe, ſed vt eſt ad aliud, nempe ad effectum. Et quia poteſt res minus habere entitatis in ſe, & magis ordinari ad aliud, nempe ad effectũ; ideo poteſt res minus perfecta entitatiuè in ſe, eſſe magis actiua, quam alia entitatiuè perfectior in ſe. Non poteſt autẽ res minùs perfecta entitatiuè in ſe, eſſe depẽdentior aliâ entitatiuè perfectiore in ſe.

36. Probatur antecedens quoad ſecundam partem: nam duplicem operationem habet Angelus, intellectiuam, cum qua coniungo etiam volitiuam, & motum localem: propter neutram eget Angelus materia receptiua diſtincta: ergo. Minorem probo, nam vtraque eſt operatio immanens, quæ eſſentialiter poſtulat recipi in eodem principio, à quo elicitur. loquor de motu locali, qui recipitur in ipſo Angelo, nam propter motum, qui ab Angelo imprimitur in alienum ſubiectum, multo minus, vt patet, requiritur diſtincta materia in Angelo: nam hæc requiritur, vt recipiat: motus autem localis, qui imprimitur in alienum ſubiectum, non recipitur in ipſo Angelo; ſed in alieno ſubiecto.

Obiicit Alenſis.

37. At contendit Alenſis, huiuſmodi materiam ſpiritualem requiri in Angelo, vt receptaculum ſpecierum, quæ ad intellectionem Angelicam prærequiruntur: quemadmodum requiritur materia corporea in homine, vt receptaculum ſpecierum ſenſibilium, ex quibus abſtrahantur ſpecies intelligibiles.

Reſpõdetur.

38. Sed contra: nam vel iſtæ ſpecies, ob quarum receptionem requiritur materia ſpiritualis

in An-

Digitized by Google

in Angelo, ſunt intelligibiles, vel ſenſibiles: ob neutras requiritur: ergo. Minor quoad primam partem probatur, nam ſpecies intelligibiles connaturaliꝰ petunt recipi in intellectu, ad cuius intellectionem illæ deſeruiunt: vt patet in anima ſeparata, quæ ad recipiendas ſpecies intelligibiles non eget materiâ diſtinctâ, ſed eas recipit immediatè in ſeipsâ: quidquid autument aduerſarij, fingentes etiam in anima ſeparata materiam ſpiritualem diſtinctam, ex qua illa componatur. Et ratio eſt, quia ſpecies intelligibiles concurrunt ad intellectionem determinando potentiam: at connaturaliùs illæ determinant potentiam, adhærẽdo potentiæ, quam materiæ diſtinctæ.

39. Dices. Eſto illæ connaturaliꝰ recipiantur in potentia intellectiua Angeli, adhuc tamen poſſunt connaturaliter recipi in materia diſtincta: Igitur poteſt cum illa componere vnum per ſe. Reſpondeo negando conſequentiam, quoniam, vt probatum eſt, ad vnum per ſe componendum eſſentialiter requiritur, vt componentia ipſa aliquam perfectionem acquirant per compoſitionem, quam non habent ex ſe: quod ſi nullam perfectionem de nouo acquirant, nequeunt ad compoſitionem intrinſecè ordinari: nam omnis intrinſeca ordinatio ſupponit carentiam alicuius perfectionis, quam per compoſitionem res ordinabilis acquirit. Sed Angelus per huiuſmodi materiam nullam maiorem, aut connaturaliorem perfectionem acquireret, quam ex ſe non haberet.

40. Minor quoad ſecundam partem, probatur: quia vel ſpecies ſenſibiles non ſunt aptæ recipi, ſaltem connaturaliter, in ſubiecto ſpirituali; ſicut nec agens materiale, à quo iſtæ ſpecies deberent produci, eſt aptum agere in ſubiectum ſpirituale: aut certè ſi ſunt aptæ recipi in ſubiecto ſpirituali, erunt etiam aptæ immediatè recipi in ipſa ſubſtantia Angeli: cùm non minorem capacitatem receptiuam habeat ſubſtantia ipſa Angeli, quam haberet materia ſpiritualis; cùm nulla capacitas in ea aſſignabilis ſit, quæ aſſignari non poſſit in ſubſtantia ipſa Angeli.

41. Nec eſt par ratio de materia corporea, quæ deſeruit animæ intellectuali vt receptaculum ſpecierum ſenſibilium, quas recipit ab obiectis materialibus: tum quia illa eſt proportionatum ſubiectum, tàm reſpectu formarum ſenſibilium, quas recipit, quàm reſpectu agentis materialis, à quo patitur. Tum quia, vt ſuppono ex doctrina de anima, materia corporea non deſeruit animæ intellectiuæ, ſubminiſtrando illi ſpecies ſenſibiles ab obiectis materialibus immediatè impreſſas, ſed ſpecies ſenſibiles à potẽtiis ſenſitiuis expreſſas. Nã quod immediatè cõcurrit cum intellectu agente ad productionẽ ſpecierum intelligibilium, nõ eſt phantaſma impreſſum ſed expreſſum, in quo, & non in impreſſo vitaliter relucet obiectum materiale, ex quo intellectus agens abſtrahit quidditatem vniuerſalem. Hoc autem neceſſariò ſupponit in homine cognitionem ſenſitiuam, quæ in Angelo eſſe non poteſt.

42. Ad primum Argumentum primæ ſententiæ, diſtinguenda eſt maior: Implicat, vt idem formaliter reſpectu eiuſdem ſit agens, & patiens, concedo; idem entitatiuè, nego: patet in intellectu, qui idem entitatiuè producit, & recipit intellectionẽ; non tamen idem formaliter: nam agit, vt virtualiter continens intellectionem; patitur verò vt formaliter carens illa. Ad probationem dico, idem poſſe eſſe in actu, & in potentia reſpectu diuerſorum, nempe in actu virtuali, & in potentia formali: vt conſtat in eodem intellectu, qui ſimul eſt in actu virtuali intellectionis, quia continet illam virtualiter, & in potentia formali, quia caret actu formalis intellectionis. Poteſt igitur ſubſtantia Angeli eſſe in actu virtuali, & ſimul in potẽtia formali reſpectu eiuſdẽ perfectionis. *Ad argumenta oppoſita ſententia.*

43. Ad ſecundum, Durandus in 2. d. 3. q. 1. negat Antecedens, eo quod in ſimplicibus idẽ eſt, *quo* ſunt, & *quod* ſunt; *quo* conueniunt, & *quo* differunt. Sed veriùs neganda eſt conſequentia. Ad cuius probationẽ, negandum eſt, genus deſumi ex materia, differentiam verò ex forma alioqui, vt optimè aduertit S. Thomas de ente & eſſentia c. 3. non poſſet genus prædicari de toto, quia nequit pars prædicari de toto; ſed tã genus deſumitur ex toto, quatenus conuenit cum aliis, quàm differentia, quatenus diſcrepat ab iiſdem. Pari ratione in naturis ſimplicibus genus deſumitur ex natura, quatenus cõuenit cum aliis; differentia verò ex eadem, quatenus diſcrepat ab iiſdem. Ad confirmationem nego cauſalem. Ad rationem Durandi concedo, in ſimplicibus idem eſſe à parte rei, *quo* ſunt, & *quod* ſunt; *quo* conueniunt, & *quo* differunt; nego tamen eſſe idem ratione: quod ſatis eſt ad compoſitionem ex genere & differentia, quæ eſt tantùm rationis cum fundamento in re. *Durandus.* *S.Thomas.* *Durandus.*

44. Ad tertium. Primò nego, compoſitionem ex ſuppoſito & natura, ſubiecto & accidente eſſe maiorem: nam illa compoſitio eſt maior, quę coaleſcit ex partibus magis inter ſe diſtinctis: materia & forma magis inter ſe diſtinguuntur, quia diſtinguuntur vt duæ ſubſtantię reales, quam ſuppoſitum & natura, ſubiectum & accidens: nam illa diſtinguuntur vt modus & natura; hæc vt ſubiectum & accidens. Secundò nego conſequentiam, nam eſto compoſitio ex materia & forma ſit minor, eſt tamen in Angelo impoſſibilis; in quo tamẽ impoſſibiles non ſunt reliquæ compoſitiones ex ſuppoſito & natura, ſubiecto & accidente.

SECTIO IV.

An Angeli realiter componantur ex eſſentia & exiſtentia.

45. Prima ſententia affirmat, Angelos, & quamlibet rem creatam componi ex eſſentia & exiſtentia, tanquam ex rebus realiter diſtinctis: Eſt S. Thomæ 1. p. q. 3. art. 4. 2. contra Gentes c. 52. de Ente & eſſentia c. 5. & alibi, Ægidij in 2. diſtinct. 3. p. 1. quæſt. 1. art. 2. & alibi. Argent. diſſ. 3. quæſt. 1. art. 2. *S.Thomas. Ægidius. Argentinas.*

Capreol. Caietanus. Ferrar. Domin. de Flandria. Soncinnas. Bannez. Zumel.

Capreoli in 1. diſt. 8. quæſt. 1. Caietani 1. p. quæſt. 3. artic. 4. & de ente & eſſentia cap. 5. quæſt. 9. & 10. Ferrarienſis 2. contra Gentes cap. 52. Dominici de Flandria in 4. Metaph. quæſtione 3. articulo 4. Soncin. in 4. Metaph. q. 12. Bannez 1. p. q. 3. artic. 4. dubio 2. Zumel. ibidem quæſt. vnicâ concluſione 2, & reliquorum ferè Thomiſtarum.

46. Probatur autem hæc ſententia ex Capreolo & Caietano primò. Omnis eſſentia creata habet aliquid ſibi realiter adiunctum, præter ſuum eſſe. Nullum *eſſe* irreceptum habet aliquid ſibi adiunctum, præter ſeipſum: Ergo nullum *eſſe* irreceptum eſt eſſentia creaturæ. Ergo *eſſe* creaturæ diſtinguitur ab eſſentia creaturæ. Hæc poſterior conſequentia patet, nam ſi non diſtingueretur, non poſſet recipi in illa; atque adeò eſſet irreceptum, cùm nullum ens recipi poſſit in ſeipſo. Maior liquet: nam omnis ſubſtantia præter ſuum eſſe ſubſtantiale, habet aliquod eſſe accidentale ſibi adiunctum. Minor, in qua eſt difficultas, probatur, quoniam ſi exiſtentia ſubſtantiæ creatæ non diſtingueretur ab eius eſſentia, nullum habere poſſet eſſe accidentale ſibi adiunctum. Nam vel illud haberet adiunctum identicè: at hoc implicat; implicat namque cum ipſo eſſe ſubſtantiæ re ipsâ identificari eſſe albedinis, eſſe quantitatis, &c. Vel ſubiectiuè, quia nimirum eſſe ſubſtantiæ eſt ſubiectum receptiuum accidentis, & hoc etiam implicat. quia cùm *eſſe* ſit vltima actualitas rei, implicat eſſe ſubiectum accidentis; alioqui eſſet, & non eſſet vltima actualitas rei. Supereſt igitur, vt illud habeat ſubiectiuè in ipſa eſſentia realiter diſtincta ab exiſtentia, ratione cuius creatura non ſolùm eſt receptiua proprij *eſſe*, ſed etiam aliorum accidentium.

47. Confirmatur, ex eo quòd ſubſiſtentia eſt vltimus terminus ſubſtantiæ, nequit vlteriori termino terminari: ergo ex eo quòd exiſtentia eſt vltimus terminus entis actualis, nequit vlteriori actu actuari: igitur implicabit, ſi exiſtentia non diſtinguitur ab eſſentia creata, vlteriori actu accidentali actuari.

48. Secundò. Omne *eſſe* irreceptum eſt infinitum ſimpliciter. Nullum *eſſe* creaturæ eſt infinitum ſimpliciter: Ergo nullum *eſſe* creaturæ eſt irreceptum: ergo diſtinguitur ab eſſentia creaturæ. Minor patet. Maior probatur: Omne purum *eſſe* eſt infinitum ſimpliciter. Omne *eſſe* irreceptum eſt purum eſſe: ergo omne *eſſe* irreceptum eſt infinitum ſimpliciter. Maior eſt nota, nam ideò *Eſſe* limitatur, quia non eſt purum, ſed admixtum naturis prædicamentalibus, quæ limitant illud ad tale, vel tale *eſſe*, à quibus ſi depuraretur, maneret omni finitate carens, atque adeò infinitum ſimpliciter. Minor probatur. Nam *Eſſe* nequit limitari niſi vel per differentias formales, vel per ſuſceptiua: nequit limitari per differentias formales, quoniam ex Ariſtotele 3. Met. Tex. 10. ens non habet differentias ſui diuiſiuas; ergo limitatur per ſuſceptiua.

Ariſtoteles.

49. Confirmatur primò. Si daretur albedo per ſe ſubſiſtens in nullo ſubiecto recepta, eſſet infinita in ratione albedinis: ergo ſi detur *Eſſe* per ſe ſubſiſtens in nullo ſubiecto receptum, erit infinitum in ratione *Eſſe*. Antecedens probatur, quia quod eſt per ſe tale, habet omnem perfectionem poſſibilem talis naturæ: nam quod eſt per ſe tale, ſe ſolo, ac toto ſe ipſo tale eſt.

50. Confirmatur ſecundò. Si daretur natura generica vel ſpecifica ſeparata, & per ſe ſubſiſtens, non poſſet eſſe niſi vna. Ergo ſi detur *Eſſe* à ſubiecto ſeparatum, & per ſe ſubſiſtens, non poterit eſſe niſi vnum. Conſequentia conſtat à paritate rationis. Antecedens probatur, quoniam natura illa non poſſet eſſe diuiſa per differentias, à quibus per ſe abſtraheret: ergo non poſſet eſſe niſi vna.

51. Tertiò. Quod conuenit creaturæ independenter ab omni cauſa effectiua, diſtinguitur realiter ab eo, quod illi conuenit dependenter à cauſa effectiua. Sed eſſentia conuenit creaturæ independenter ab omni cauſa effectiua, exiſtentia verò non niſi dependenter à cauſa effectiua: igitur eſſentia diſtinguitur realiter ab exiſtentia. Maior elucet. Minor quoad poſteriorem partem patet: quoad priorem probatur, nam ante vllam exiſtentiam, homo eſt animal rationale: ergo vt homo ſit talis eſſentiæ, non habet per cauſam effectiuam. Confirmatur, nam hæc propoſitio: *Homo eſt animal rationale*, fuit ſemper vera: hæc autem, *Homo eſt*, non eſt vera niſi in tempore. Igitur creatura eſſentiam ſuam habet independenter ab omni efficiente; exiſtentiam verò dependenter ab efficiente.

52. Quartò. Quotieſcunque duo ſunt idem realiter, implicat vt oppoſitum vnius prædicetur de altero; alioqui de eodem prædicari poſſent contradictoria. Atqui oppoſitum exiſtentiæ prædicari poteſt de qualibet eſſentia creata: vt de roſa non exiſtente prædicatur non exiſtentia: igitur exiſtentia realiter diſtinguitur ab eſſentia in rebus creatis. Confirmatur. Illud, ſub cuius oppoſito intelligi poteſt eſſentia rei, non eſt idem cum eſſentia eiuſdem. Poteſt autem eſſentia creaturæ intelligi ſub oppoſito exiſtentiæ: igitur exiſtentia non eſt idem realiter cum eius eſſentia.

53. Quintò. Probatur eadem ſententia ab aliis. Quæ tempore ſeparantur, diſtinguuntur realiter, eſſentia, & exiſtentia creata, tempore ſeparantur; ergo diſtinguuntur realiter. Maior conſtat, cùm non poſſit idem tempore ſeparari à ſe ipſo. Minor probatur, nam omnes eſſentiæ creatæ actu actualitate eſſentiæ fuerunt ab æterno, cùm tamen ab æterno non fuerint earum exiſtentiæ: & cùm res generabiles corrumpuntur, manent earum eſſentiæ, non manentibus earum exiſtentiis. Antecedens probatur, quia non poteſt aſſignari ratio, cur ab æterno poſſibilis fuerit homo; & non chimæra, niſi quia eſſentia

homi-

Digitized by Google

hominis ab æterno habuit aliquid, ratione cuius potuit fundare reſpectum poſſibilitatis, quod non habuit chimæra; hoc autem non potuit eſſe potentia Dei: tum quia potentia Dei ſupponit non repugnantiam in obiecto; ideò enim poteſt hominem creare, non autem chimæram, quia in eſſentia hominis non eſt repugnantia ad exiſtendum, quæ eſt in chimæra, tum quia ſi homo diceretur poſſibilis, quia in Deo eſt potentia ad illum creandum: pari modo chimæra diceretur impoſſibilis, quia in Deo non eſt potentia ad illam creandam. Conſequens eſt falſum, nam defectus poſſibilitatis in chimæra non reducitur in Deum, qui quantùm eſt ex ſe, eſt infinitæ virtutis, ſed in chimæram ipſam, cui repugnat exiſtere. Tum demum, quia alioqui committeretur circulus: ideò namque homo eſſet poſſibilis, quia poſſet Deus illum creare; & rurſus ideò Deus poſſet illum creare, quia poſſibilis eſt. Confirmatur: duæ negationes affirmant: ſed non repugnantia ad exiſtendum ſunt duæ negationes: ergo aliquid affirmant. Igitur, homo poſſibilis ab æterno habuit aliquid poſitiuum, quod non habuit chimæra impoſſibilis.

54. Sextò. Si in creatura exiſtentia non diſtingueretur realiter ab eſſentia, nullum foret diſcrimen inter ſimplicitatem Dei & ſubſtantiæ creatæ: cùm tamen ſubſtantia creata non ſolùm per compoſitionem accidentalem ex ſubiecto & accidente, ſed etiam per compoſitionem ſubſtantialem ex eſſentia & exiſtentia, diſcriminanda eſt ab infinita ſimplicitate Dei.

55. Septimò. Subſiſtentia creata diſtinguitur ab exiſtentia: ergo etiam exiſtentia diſtinguetur ab eſſentia. Antecedens ſupponitur alibi probandum. Conſequentia conſtat à paritate rationis.

56. Octauò. Eſſentiæ creatæ ab æterno fuerunt reale obiectum diuinæ cognitionis; ergo ab æterno habuerunt reale eſſe eſſentiæ. Conſequentia probatur, quia obiectum præſupponitur ad cognitionem. Antecedens oſtendo: nam eſſentiæ creatæ, quatenus ab æterno fuerunt termini diuinæ cognitionis, non fuerunt nihil, aut entia fictitia, ſed realia; quia vt ſic fuerunt cognita à diuino intellectu. Non poteſt autem cognoſci vt ens reale, quod in ſe non ſupponitur reale; cùm cognitio ſupponat obiectum ſecundum illud eſſe, quod debet illam terminare.

57. Secunda ſententia docet, in rebus creatis exiſtentiam modaliter, ſiue vt alij loquuntur, formaliter tantùm diſtingui ab eſſentia: Eſt Molin. 1. part. quæſt. 3. artic. 4. diſputat. 2. pro qua citat Sotum 2. Phyſ. quæſt. 2. Fundamentum eſt, nam aliqua diſtinctio inter exiſtentiam & eſſentiam creatam neceſſariò admittenda eſt, vt argumenta pro prima ſententia adducta oſtendunt: ſed maior, quàm modalis, aut formalis neceſſaria non eſt: igitur hæc tantùm admittenda erit.

Molina, & ab hoc citatus Sotus.

58. Tertia ſententia negat omnem diſtinctionem ex natura rei inter eſſentiam & exiſtentiam creatam, & ſolam concedit diſtinctionem rationis; ac proinde in Angelis non eſſe compoſitionem realem ex eſſentia & exiſtentia, ſed tantùm rationis: Eſt Henrici in ſumma artic. 21. quæſt. 4. & quodlib. 1. quæſt. 9. & alibi. Durandi in 1. diſt. 8. parte 1. quæſt. 2. Heruæi quodlib. 7. quæſt. 8. Aureoli in 1. diſt. 8. p. 1. art. 2. & 3. Mayroni quæſt. 5. §. *His viſis*. Rub. in 3. diſt. 6. quæſt. 1. Bachonis quæſt. vnica artic. 2. Gabr. quæſt. 2. artic. 1. Palat. diſp. 3. Suar. tom. 2. Met. diſp. 31. ſect. 4. Valentiæ 1. p. q. 3. puncto 4. Hurtadi in ſua Metaphyſica diſp. 8. ſect. 4.

Henricus. Durandus. Herueus. Aureolus. Mayronius. Rubio. Bacho. Gabriel. Palatius. Suarez. Valentia. Hurtadus.

59. Dubium eſt de mente Scoti, quid in hac re ipſe ſenſerit. Et quidem certum eſt, negaſſe exiſtentiam creatam realiter diſtingui ab eſſentia, vt conſtat ex 2. diſt. 8. quæſt. 1. §. *Hic dicitur*. Difficultas autem eſt, an ſaltem inter eas conceſſerit diſtinctionem modalem, aut formalem. Affirmant aliqui: Negant alij. Mihi cum Lucheto fido eius interprete in 2. diſt. 3. q. 1. §. *Dico etiam*. & §. *Sed ſi quæratur*. dicendum eſt, exiſtentiam creatam in ſententia Scoti ex natura rei diſtingui ab eſſentia, non formaliter, aut modaliter ſeparabiliter, ſed tanquam modum intrinſecum ab eſſentia inſeparabilem. Fundamentum eſt, quoniam vt colligitur ex 1. diſtinct. 8. quæſt. 2. §. *Ad primum argumentum principale*. & ex Mayrono ſuprà citato, ea tantùm diſtinguuntur formaliter in ſententia Scoti, quæ habent diuerſas quidditates in eadem entitate identificatas; quarum vna perfectè concipi poteſt ſine alia, vt ſapientia diuina abſque bonitate: ea verò diſtinguuntur tanquam res & modus intrinſecus eiuſdem, quæ non habent diuerſas quidditates: & quorum vnum nequit perfectè concipi ſine alio, vt ſapientia infinita ſine infinitate, aut ſapientia finita ſine finitate. Hoc autem modo ſe habent eſſentia & exiſtentia creata in doctrina Scoti. Nam exiſtentia eſt modus intrinſecus eſſentiæ, quia nec habet diuerſam quidditatem ab eſſentia, nec ſine ea poteſt perfectè concipi eſſentia in quouis ſtatu conſiderata.

Scotus dubius quoad diſtinctionẽ modalem.

Luchetus.

Quid in ſententia Scoti dicendum.

Quæ in ſententia Scoti diſtinguantur formaliter.

60. Pro plena explicatione præſentis controuerſiæ, duo declaranda ſunt, vnum eſt an eſſentia creata actualis diſtinguatur ex natura rei ab exiſtentia eiuſdem: alterum eſt, an eſſentia poſſibilis diſtinguatur ab eſſentia actuali, vel exiſtentia eiuſdem, tanquam ens poſitiuum reale ab ente poſitiuo reali. Nam multi diſtinguunt eſſentiam actualem ab exiſtentia, non tamen eſſentiam poſſibilem ab eſſentia actuali, vel exiſtentia, tanquam ens reale poſitiuum ab ente reali poſitiuo. Alij contra, eſſentiam poſſibilem diſtinguunt ab exiſtentia, vt ens reale poſitiuum ab ente reali poſitiuo, non tamen eſſentiam actualem ab exiſtentia, vt Henricus locis prœcitatis, præſertim quodlib. 9. q. 1. §. *Ex conſideratione*. Incipiendo ergo à ſecundo:

Henricus.

61. Dico primò. Eſſentia poſſibilis re ipſa non diſtinguitur ab eſſentia actuali ſeu exiſtentia, vt ens reale poſitiuum ab ente reali poſitiuo, ſed vt non ens ſimpliciter ab ente

1. Concluſ. Eſſentia poſſibilis reipſa non diſtinguitur ab exiſtentia.

ente ſimpliciter; tametſi conceptibiliter diſtinguatur, vt eadem res poſitiua in potentia concepta à ſe ipſa in actu poſita. Eſt contra Henricum, & Albertinum tom. 2. in prædicamento ſubſtantiæ diſp. 1. quæſt. 1. concl. 1. & 2. vbi docet, eſſentias creatas ante omnem exiſtentiam, ex ipſa æternitate habuiſſe eſſe actuale abſolutum quidditatiuum intrinſecum, à parte rei extra Deum, independens ab ipſo Deo in genere cauſæ efficientis, dependens tantùm in genere cauſæ exemplaris: Quoniam ſi per impoſſibile non eſſet Deus, nulla foret eſſentia creata poſſibilis: nam omnis eſſentia creata eſt quædam participata imago eſſentiæ increatæ. Implicante autem primo prototypo & exemplari, implicat omnis expreſſio & imago illius. Fundamentum huius authoris eſt quintum argumentum pro prima ſententia adductum. Verùm hic author hanc ſententiam in fine vitæ retractauit, oppoſitamque fuiſſet in tertio tomo editurus, ſi ei vita ſuperſtes fuiſſet, quin ſæpè ante mortem, & ipſo tempore mortis ſex, ſeptémve horis ante, mihi ſeriò rem hanc commendauit, vt in tertio tomo quem paucis diebus ante pro impreſſione abſoluerat, hæc ſententia, tanquam minùs pia; quippe quæ aliquod eſſe reale actuale concedat creaturæ independens in genere cauſæ efficientis à ſuo Creatore, omninò mutaretur.

Cõtra Henricum & Albertinũ.

62. Probatur igitur prior pars noſtræ aſſertionis. Nam vel hoc eſſe reale actuale quidditatiuum, quod eſſentiæ creatæ ab æterno habuerunt extra Deum, habuerunt omninò ex ſe independenter à Deo; vel aliquo modo dependenter à Deo. Primum aduerſarij non admittunt: & meritò, nam omne eſſe, quodcunque tandem illud ſit, quatenus à nihilo condiſtinguitur, primam originem habere debet à Deo, tanquam à primo fonte totius *eſſe*.

63. Sed nec dici poteſt ſecundùm. Nam vel hanc dependentiam habuerunt eſſentiæ creatæ à Deo, vt à cauſa efficiente. Et contrà eſt, nam omnis dependentia à cauſa efficiente, eſt mediâ actione, quæ eſſentialiter terminatur ad rem exiſtentem vt exiſtentem, vel à Deo vt potente tantùm efficere in actu primo: & contrà eſt, nam potentia actiua Dei non poteſt dare, niſi extrinſecam denominationem poſſibilis: cùm tamen aduerſarij præter hanc extrinſecam denominationem poſſibilis, deſumptam à potentia actiua Dei, ponant in rebus ipſis poſſibilibus intrinſecum *eſſe* reale actuale quidditatis. Vel hoc *eſſe* habuerunt dependenter à Deo vt à cognoſcente: & contrà eſt, tum quia cognitio nihil ponit extra cognoſcentem, niſi ſolam denominationem cogniti: cùm tamen per aduerſarios eſſentiæ rerum poſſibilium, præter *eſſe* cognitum, in mente diuina habuerint in ſeipſis *eſſe* actuale quidditatiuum condiſtinctum à cognitione diuina. Vnde Scotus, qui in 1. diſt. 35. §. *Poteſt dici.* & diſt. 36. poſuit creaturas ex æternitate ab intellectu diuino quaſi productas, ſecundum eſſe diminutum & intentionale in eſſe intelligibili, non poſuit illas ſecundùm hoc eſſe diminutum & intentionale extra, ſed intra intellectum diuinum. Quam ſententiam nos in bonum ſenſum interpretati & ſecuti ſumus tomo 1. diſp. 12. ſect. 2. Tum quia per aduerſarios, eſſentiæ creatæ debuerunt ratione præcedere cognitionem diuinam, ſicut obiectum præcedit actum: ergo non potuerunt à cognitione habere ſuum *eſſe* actuale quidditatis.

Scotus.

64. Vel demum hoc *eſſe* reale quidditatiuum eſſentiæ creatæ ab æterno habuerunt à diuina eſſentia, vt à primo prototypo & exemplari omnium rerum, vt communiter docent aduerſarij. Et contrà eſt, quoniam diuina eſſentia, vt primum exemplar non ponit exemplata extra ſe, niſi quando actu ab illa exemplantur, mediâ actione productiuâ ad extra; ſicut nullum prototypon aut exemplar creatum ponit exemplatum extra ſe, niſi quando illud actione artificis ad extra exemplatur. Cæſar enim vt prototypum & exemplar nullum ſui exemplatum ad extra ponit, niſi actione pictoris, aut ſculptoris pingentis, aut ſculpentis ipſum. Ergo nec diuina eſſentia vt primum prototypum & exemplar rerum, vllum exemplatum ponit extra ſe, niſi actione diuinæ potentiæ ad extra productiua, cùm res ipſæ à diuina eſſentia actu ad extra exemplantur. Et ratio eſt, quia nulla cauſa in actu primo tantùm conſiderata ponit ſuum effectum ad extra: ergo nec cauſa exemplaris ponere poterit ſuum effectum extra ſe ſolùm in actu primo conſiderata. Sed diuina eſſentia ab æterno fuit tantùm in actu primo cauſa exemplaris, ſicut in actu primo tantùm fuit cauſa ad extra productiua. Ratio verò à priori eſt, quia nulla cauſa ponere poteſt ſuum effectum extra ſe, niſi mediâ cauſalitate: ſed cauſalitas exemplaris eſt eadem re ipsâ cum cauſalitate agentis per intellectum: ergo niſi hæc ponatur, non poterit illa poni: ac proinde nec poni poterit exemplatum, quod eſt effectus illius. Quemadmodum nequit poni cauſalitas finis, niſi ponatur cauſalitas efficientis, cum qua finis cauſalitas identificatur.

65. Confirmatur primò. Nam quemadmodum per aduerſarios ante potentiam creatiuam ſupponi debet diſcrimen inter chimæram & hominem, cur potiùs vnum, quàm aliud poſſit eſſe terminus creabilis; ita ante cauſam exemplarem ſupponendum eſt diſcrimen inter chimæram & hominem, cur potiùs vnum, quam aliud ſit à diuina eſſentia exemplabile, ac proinde ante diuinam eſſentiam, vt cauſam exemplarem ſupponi debent reales eſſentiæ rerum, cum ſuo *eſſe* actuali quidditatiuo extra Deum, atque adeò etiam in genere cauſæ exemplaris independentes à Deo, quod eſt contra ipſos aduerſarios.

66. Confirmatur ſecundò, quoniam vt rectè docet Scotus in 1. diſtinct. 36. §. *Per idem.* ſi per impoſſibile auferretur omnis

Scotus.

poten-

potentia à Deo tam actiua, quàm exemplaris, adhuc maneret diſcrimen inter chimæram & hominem: quia ſemper in vno maneret intrinſeca repugnantia ad eſſendum: in alio verò nulla maneret intrinſeca repugnantia ad eſſendum, quia quantum eſſet ex ſe, eſſet aptum ad exiſtendum, ſed tantùm eſſet extrinſeca repugnantia defectu potentiæ productiuæ & exemplaris. Igitur non minus ad cauſam exemplarem, quàm ad productiuam ſupponi debet non repugnantia termini exemplabilis, & producibilis. Ergo ſi propter hanc non repugnantiam, quæ ad potentiam productiuam Dei in termino producibili ſupponitur, admittendæ ſunt eſſentiæ rerum cum actuali *eſſe* quidditatiuo extra Deum, independentes in genere cauſæ efficientis: pari modo admittendæ erunt eædem eſſentiæ cum eodem *eſſe* actuali quidditatiuo extra Deum independentes in genere cauſæ exemplaris. Ergo neque aduerſarij ſaluare poterunt in huiuſmodi eſſentiis dependentiam in genere cauſæ exemplaris à Deo.

67. Secundò probatur eadem aſſertio. Etenim non minùs ab æterno poſſibilis fuit exiſtentia hominis, quàm eius eſſentia: ergo ſi proptereà ponenda eſt eius eſſentia ab æterno, quia illa ab æterno poſſibilis fuit: ponenda quoque ab æterno erit eius exiſtentia, quia etiam hæc ab æterno poſſibilis fuit. Conſequentia conſtat. Antecedens probatur, nam exiſtentia hominis eſt ens reale, non minùs quàm eius eſſentia; ergo ab æterno debuit exemplari à diuinâ eſſentiâ, tanquam à primo exemplari omnis entis: ergo ab æterno habere debuit *eſſe* actuale quidditatiuum exiſtentiæ extra Deum. Neque dicas, exiſtentiam importare ſolum exercitium eſſendi, quod ab æterno non fuit: nam cùm conceptus exiſtentiæ, etiam vt condiſtinctus ab eſſentiâ, ſit realis; & omnis conceptus realis pendeat à diuinâ eſſentiâ vt à primo exemplari omnis entis, debuit ab æterno exemplari, atque adeò actu poni extra Deum, ſecundùm conceptum quidditatiuum exiſtentiæ, non exercitè ſed ſignatè.

68. Tertiò probatur, nam vel iſtæ eſſentiæ rerum ante exiſtentiam multiplicantur numero, ſicut multiplicantur, cum actu fiunt exiſtentes in propriis naturis; vel tantùm ſpecie, & genere. Secundùm dici non poteſt, quia non ſolùm ab æterno poſſibilis fuit eſſentia generica animalis, aut ſpecifica hominis, ſed etiam indiuidua Petri. Nec minùs ab æterno exemplabilis fuit à diuina eſſentia natura indiuidua Petri, quàm generica animalis, aut ſpecifica hominis.

69. Nec dici poteſt primùm, nam vel eadem eſſentia indiuidua Petri, quæ fuit ab æterno, fit actu exiſtens in Petro, vel alia numero. Non poteſt dici alia numero: nam hæc numero, quæ nunc actu eſt in Petro, fuit poſſibilis ab æterno, alioqui hæc numero, quæ eſt actu in Petro, non fuiſſet ab æterno poſſibilis. Si primùm interrogo, quid producitur, cum actu illa fit exiſtens? ſi tantùm exiſtentia, vt aduerſarij dicunt; ergo quod eſt principalius in quauis re creatâ, qualis eſt eſſentia, non producitur actione Dei, ſed tantùm modus rei.

70. Prætereà ſequeretur primò in ſententiâ aduerſariorum, qui docent naturam humanam Chriſti exiſtere exiſtentiâ increatâ Verbi, nihil præter vnionem hypoſtaticam, fuiſſe productum. Nam eius eſſentia, cùm fuerit ab æterno, non fuit producta; exiſtentia, cùm ſit increata, non potuit produci; ergo ſola vnio hypoſtatica, copulans humanitatem cum exiſtentia Verbi fuit producta. Ex quo vlteriùs ſequitur, illam non fuiſſe creatam: nam vnio hypoſtatica, quæ tantùm fuit producta, non eſt creata, ſed educta ex potentia obedientiali humanitatis. Sequeretur etiam, quod ſi ſola vnio hypoſtatica corrumperetur, talem naturam ſtatim futuram, vt anteà erat, in potentia tantùm. *Abſurdum contrà aduerſarios affertur.*

71. Sequeretur ex hac ſententia ſecundò, tolli veram rationem creationis: nam in hac ſententia exiſtentia producitur dependenter ab eſſentia, tanquam à potentia paſſiua. Igitur tollitur vera ratio creationis, quæ in omnium ſententia eſt productio rei ex nihilo ſubiecti.

72. Si verò tota res producitur, & quoad eſſentiam, & quoad exiſtentiam, vt ſentire videtur Henricus: tunc & fruſtrà ponitur eſſentia ante exiſtentiam: & non eadem indiuidua eſſentia, quæ fit actu exiſtens, fuit ab æterno poſſibilis: nam quæ fuit ab æterno poſſibilis, non habet cauſam efficientem, ſed tantùm exemplarem, non enim per aduerſarios eſſentia hominis habet cauſam efficientem, vt ſit animal rationale; hoc enim per ipſos homo habet ex ſe neceſſariò, dependenter tantùm à Deo in genere cauſæ exemplaris. Igitur non poterit eſſe eadem eſſentia quæ fit cum ea, quæ ab æterno fuit, ſi tota eſſentia rei producitur. *Henricus.*

73. Probatur poſterior pars aſſertionis: nam etſi nihil reale actuale, aut eſſentiæ, aut exiſtentiæ re ipsâ productionem præcedat; poteſt tamen res ipſa, antequam exiſtat poſitiuè concipi ſecundum prædicata eſſentialia, quæ illi in quouis ſtatu conſiderata neceſſariò conueniunt. Hoc autem non eſt, quia in re ipſa, antequam exiſtat, ſit aliquid actuale reale extra Deum, ſed quia in quouis ſtatu res conceptibilis eſt cum iis prædicatis, ſine quibus implicat exiſtere. Atque hoc modo dicuntur eſſentiæ rerum obiectiuè, & potentiâ Logica, non autem ſubiectiuè & in ſe ipſis realiter eſſe, quia nimirum intellectus habet fundamentum eas poſitiuè concipiendi ſecundùm poſitiuum *eſſe*, non quod re ipsâ habent, antequam exiſtant, ſed quod habere poſſunt, vel haberent ex ſuppoſitione quod exiſterent. Quo fit, vt antequam res exiſtant, realiter non ſint, niſi vel in virtute cauſarum, vel intentionaliter

Digitized by Google

& repræſentatiuè in notitia cognoſcentis Dei, aut creaturæ.

Concluſ. 2. Exiſtentia creata ſola ratione differt ab actuali eſſentia.

74. Dico ſecundò. Nulla exiſtentia creata re ipsâ, ſed tantum ratione diſtinguitur ab actuali eſſentia; & conſequenter Angeli re ipsâ non componuntur ex eſſentia & exiſtentia, compoſitione Phyſicâ & reali, ſed tantùm Metaphyſicâ & rationis. Prior pars aſſertionis probatur. Implicat ens actuale per aliquid à ſe diſtinctum à quocunque alio ente diſtingui. Ergo implicat exiſtentiam re ipsâ diſtingui ab actuali eſſentiâ. Conſequentia patet, nam ens fit formaliter in actu per exiſtentiam; ea namque primò res extrahitur extra ſuas cauſas, fitque in ſe ipsâ actu ens, quæ anteà tantùm erat in potentiâ ens. Nihil enim aliud eſt exiſtere, quam extra cauſam fieri. Antecedens probo: nam vt ens actuale re ipsâ diſtinguatur ab alio ente actuali, debet priùs in ſe ipſo ſupponi ens in actu, alioqui non diſtingueretur vt ens actuale, ſed tantùm vt ens potentiale, quemadmodum, vt homo diſtinguatur à lapide, debet priùs ſupponi conſtitutus in eſſe hominis, nec eſt intelligibile, vnum extremum re ipsâ diſtingui ab alio formaliter per ipſum extremum, à quo diſtinguitur: cùm omnis diſtinctio realis neceſſariò ſupponat duo conſtituentia, atque adeò duo conſtituta realia. Cùm igitur ens actuale formaliter conſtituatur in eſſe entis actualis per exiſtentiam, implicat vt in ratione entis actualis re ipsâ diſtinguatur ab exiſtentia. Alioqui diſtingueretur, & non diſtingueretur. Diſtingueretur, vt ſupponitur; nõ diſtingueretur, quia vt ens actuale tanquam extremum condiſtinctum ab exiſtentia, ſupponeretur iam exiſtens; cùm non poſſet ſupponi vt ens actuale condiſtinctum ab alio, niſi per exiſtentiam formaliter.

75. Confirmatur, nam per aduerſarios exiſtentia recipitur in eſſentia, tanquam actus in potentia: potentia autem vt poſſit actum realiter recipere, debet eſſe ens in actu, extra cauſas poſitum, atque adeò exiſtens: cùm nequeat actum realiter recipere, quod tantùm eſt ens potentiale & in cauſa.

76. Poſterior aſſertionis pars probatur, nam ex eo quod creatura non habet *eſſe* neceſſariò & à ſe, ſed contingenter & ab alio, præbet intellectui fundamentum diſtinguendi eius eſſentiam ab exiſtentia, concipiendo eſſentiam vt præciſam ab exiſtentia, & tanquam in potentia ad exiſtentiam. Quod fundamentum non præbet Deus, qui neceſſariò exiſtit, atque adeò in Deo nulla concipi poteſt rationis compoſitio ex *eſſe* & eſſentia; cùm repugnet ens neceſſarium & ex ſe exiſtens concipi cum potentia ad exiſtendum: nam hoc ipſo non conciperetur vt ens neceſſarium, ſed vt contingens.

77. Cæterum, cum dicimus in creatura eſſentiam ratione diſtingui ab exiſtentia, non eſt intelligendum de eſſentia concepta vt actuali formaliter; ſic enim ne ratione quidem diſtinguitur ab exiſtentia, cùm includat illam vt rationem formalem conſtituentem; ſed de eſſentiâ præcisè tantùm conceptâ; cùm ne conceptibiliter quidem poſſit vnum extremum ab alio diſtingui, per rationem formaliter incluſam in vtroque.

77. Præterea diſtinctio eſſentiæ ab exiſtentiâ, non eſt diſtinctio duarum formalitatum; quarum vtraque perfectè præſcindat obiectiuè ab altera, ſed diſtinctio tantùm rei à modo includente rem, cuius eſt. Vnde licet eſſentia præſcindere poſſit ab exiſtentia actuali, exiſtentia tamen actualis perfectè præſcindere non poteſt ab eſſentiâ, cùm ſit actuale exercitium ipſius. Quemadmodum licet concipi poſſit entitas ſine finitate, vel infinitate: finitas tamen vel infinitas concipi nequit abſque entitate, cùm ſit modus intrinſecè modificans entitatem. Doctrina hæc colligitur ex Scoto ſuprà citato. *Scotus.*

Materia prima propriam habet exiſtentiam.

78. Ex dictis deducitur primò, materiam non exiſtere exiſtentiâ formæ, ſed exiſtentiâ propriâ, condiſtinctâ ab exiſtentiâ formæ: tum quia nulla res exiſtere poteſt exiſtentia aliena: tum quia cùm debeat præſupponi priùs natura vt ſubiectum ſuſtentatiuum formæ, non poſſit autem præſupponi vt ſubiectum ſuſtentatiuum formæ, niſi vt ens in actu extra cauſas poſitum, priùs natura quam recipiat exiſtentiam formæ, ſupponi debet exiſtens.

Humanitas Chriſti propriam habet exiſtentiam.

79. Deducitur ſecundò, humanitatem Chriſti non exiſtere exiſtentiâ increatâ, ſed creata ob eandem rationem: nam vnio, quæ copulat humanitatem cum Verbo, ſupponit humanitatem iam exiſtentem, cùm ſupponat illam vt ens in actu extra cauſas poſitam; atque adeò vt exiſtentem exiſtentiâ condiſtinctâ ab exiſtentia increata Verbi.

Accidentia ſuam tamque propriam habent exiſtentiam contra Sotũ. Patet in Eucharistia.

80. Deducitur tertiò contra Sotum apud Bannez ſuprà citatum, accidentia non exiſtere exiſtentiâ ſubſtantiæ, ſed exiſtentiâ accidentali propria: tum quia oppoſita ſententia repugnat myſterio Euchariſtiæ, in quo nihil de ſubſtantia panis & vini remanet, cùm tamen in eâ ſententiâ admittendum ſit, remanere ſubſtantialem exiſtentiam panis & vini, per quam eorum accidentia exiſtant. Tum quia ſequeretur primò accidentia ſupernaturalia exiſtere exiſtentiâ naturali ſubſtantiæ, cui inhærent: quod repugnat; cùm exiſtentia proportionari debeat eſſentiæ. Sequeretur ſecundò accidentia materialia in homine exiſtere exiſtentiâ ſpirituali animæ; cùm in hac ſententiâ non ſit alia exiſtentia in homine, præter exiſtentiam animæ rationalis. Tum à priori, quia cùm exiſtentia ſit connaturalis actus eſſentiæ, debet illi eſſe proportionata. Atqui exiſtentia ſubſtantiæ non eſt proportionata accidenti, cùm hoc ſit inhærens, ſubſtantia verò per ſe exiſtens. Vnde probabilius reliqui Thomiſtæ docent, accidentia exiſtere quidem exiſtentiâ diſtinctâ, ſed propriâ & accidentali.

81. Deducitur quartò, etiam modos rea-

Et modi propriam habēt exiſtentiam. les exiſtere exiſtentiâ propriâ modali, modaliter diſtinctâ ab exiſtentia fundamenti, cuius ſunt modi. Tum quia modi ſunt actu entia extra cauſas poſita: tum quia produci & corrumpi poſſunt, improducto & incorrupto ſubiecto, in quo ſunt: omnis autem productio terminatur ad aliquod exiſtens, cum ponat illud extra cauſas. Contra verò omnis corruptio terminatur ad non exiſtens, cum tollat illud è rerum natura.

Ad argumēta oppoſitæ ſententiæ. 82. Ad primum Argumentum primæ ſententiæ, neganda eſt minor. Ad cuius probationem Reſpondeo, *eſſe* rei actualis habere alia *eſſe* ſibi adiuncta, non identicè, ſed ſubiectiuè: neque eſt contra exiſtentiam, eſſe ſubiectum alterius formæ exiſtentis; quia exiſtentia nō eſt vltimus terminus ſimpliciter, ſed ſolùm in certo genere, vt exiſtentia ſubſtantiæ eſt tantùm vltimus terminus in genere entis actualis ſubſtantialis, non autem accidentalis. Ad confirmationem. Reſpondeo ex ea tātum ſequi, cum ſubſiſtentia ſit vltimus terminus ſubſtantiæ, non poſſe vlteriori termino ſubſtantiali eiuſdem rationis terminari, non autem accidentali & diuerſæ rationis.

83. Ad ſecundum diſtinguo maiorem: Omne *eſſe* irreceptū effectiuè, eſt infinitum ſimpliciter, concedo; omne *eſſe* irreceptum ſubiectiuè tantùm, nego. Porro *eſſe* creaturæ licet ſit irreceptum ſubiectiuè, non eſt tamen irreceptum effectiuè, quia producitur à Deo à quo limitatur effectiuè. Non enim *eſſe* tantum limitatur per ſubiectum, ſed etiam per efficiens: limitatur autem per efficiens efficienter, formaliter autem per ordinem ad aliquam operationem: cùm omne *eſſe* ſit propter aliquam operationem, per ordinem ad quam quodlibet ens creatum limitatur.

Explicatur Ariſtoteles. 84. Cæterùm cum Ariſtoteles docet, ens non poſſe diuidi per differentias formales, non loquitur de diuiſione limitatiua ſimpliciter, ſed contractiua tantum per certam differentiam ad determinatam ſpeciem in linea prædicamentali: cum enim ens ſit tranſcendens, & intrinſecè inhibitum in quouis particulari ente, repugnat illud per certam differentiam contrahi ad determinatam ſpeciem prædicamentalem. Nam tunc differentia contractiua non differret à ratione contrahibili. Propter quod ibidem concludit, ens non eſſe genus, quia nec genus prædicatur de differentijs, nec differentiæ de genere; cùm tamen ens de omnibus prædicetur.

85. Ad priorem confirmationem, negandum eſt antecedens: nam eſto talis albedo non eſſet limitata ſubiectiuè, eſſet tamen limitata effectiuè. Ad poſteriorem verò concedo, talem naturam ſic abſtractā non fore niſi vnam: ſed talis vnitas eſſet tantùm ex ſuppoſitione, quòd illa eo modo poneretur á parte rei, ſicut eſſet in intellectu, abſtracta ab omnibus inferioribus. Quæ hypotheſis implicat, cùm implicet produci naturam ab omni differentia præciſam: nam omnis productio terminari debet ad aliquod ens particulare. Nego autem, hoc modo ſe habere *eſſe* creatum non receptum ſubiectiuè in eſſentia creata. Quia licet illud non ſit receptum in eſſentia, eſt tamen limitatum & indiuiduatum per ſe ipſum, & per ordinem ad aliquam operationem.

86. Ad tertium nego minorem quoad priorem partem. Ad cuius probationem nego, homini independēter à cauſa efficiente actu conuenire verum *eſſe* hominis, ſed tantùm in potentia, quatenus poteſt illud virtute Dei habere, ſeu quatenus illi tale *eſſe* non repugnat á Deo efficienter recipere. Propoſitio autem illa: *Homo eſt animal rationale:* eſt vera: non quia independenter á Deo aliquid reale, quod actu inſit, de illo prædicetur; ſed quia ſi homo produceretur, talem deberet habere naturam. Vnde eſt vera hypotheticè & in ſenſu conditionato: quanquam illam abſolute pronuntiamus, ſicut & concipimus, propter eſſentialem connexionem prædicati cum ſubiecto.

87. At inſtat Capreolus, Si talis propoſitio eſſet tantùm vera in ſenſu hypothetico & conditionato, etiam hæc ab æterno fuiſſet vera, *Homo eſt:* nam etiam ex ſuppoſitione, quod homo exiſteret, eſſet. *Inſtat Capreolus.* Sed contra, tum quia verbum *Eſt*, quando eſt de ſecundo adiacente, ſupponit tantùm pro actuali exiſtere; non autem quando eſt de tertio adiacente. *Reſpondeo.* Tum quia *eſt* de ſecundo adiacente non prædicat aliquid eſſentialiter connexum cum natura hominis, in quouis ſtatu conſiderata.

88. Sed inſtat Albertinus, Saltem ab æterno fuiſſet vera hæc: *Homo eſt ſubſiſtens:* nam ex ſuppoſitione, quod homo exiſtit, neceſſariò ſubſiſtit: & cùm non ſit de ſecundo, ſed de tertio adiacente, non limitatur ad ſignificandum exercitium tantùm actualis ſubſiſtentiæ. *Inſtat Albertinus.* Reſpondeo æquiuocationem eſſe in termino, *ſubſiſtens:* nam interdum ſumitur pro ipſo exercitio ſubſiſtendi, ſicut terminus *exiſtens*. *Reſpōdetur: Lij ſubſiſtens variè accipitur.* Et in hoc ſenſu neque de tertio adiacente prædicari potuit de homine ab æterno: ſicut nec de tertio adiacente prædicari potuit terminus *exiſtens*. Nam quando verbum *eſt* copulat prædicatum accidentale cum ſubiecto, neque de tertio adiacente poteſt de illo ſemper prædicari. Interdum verò accipitur tantùm pro ſola capacitate ad ſubſiſtendum, ſeu pro ipſo ſubſiſtere in actu primo. Et in hoc ſenſu ſemper vera fuit hæc propoſitio, *Homo eſt ſubſiſtens*, ſiue *Homo eſt ens per ſe exiſtens*. Nam in hoc ſenſu idem ſignificat, atque *Homo eſt ſubſtantia*, quæ non minus quam hæc, *Homo eſt rationalis*, fuit ſemper vera.

89. Ad confirmationem, negatur conſequentia. Nam prima propoſitio fuit vera ab æterno in ſenſu tantum conditionato; ſecunda eſt verà in tempore in ſenſu abſoluto. *Verbū EST non ſemper prædicat aliquid actu inhærens ſubiecto.* Pro quo notandum, verbum *eſt* non ſemper prædicare aliquid actu inhærens ſubiecto, ſed interdum prædicare id quod erit, vel quod eſſet, aut poſſibile eſt: vt in hac propoſitione, *Res eſt futura*, non prædicatur *eſſe* quod actu eſt, ſed quod erit. Eodem modo in hac alia, *Roſa eſt poſſibilis*, non prædicatur aliquod *eſſe* de roſa, quod nunc eſt, ſed quod poſſibile eſt. Pari modo hæc propoſitio, *Homo eſt animal rationale*,

fuit ab æterno vera, non propter *eſſe*, quod de homine ab æterno prædicabatur, ſed propter *eſſe*, quod ab æterno poſſibile fuit.

90. Ad quartum diſtinguennda eſt illa maior: Quotieſcunque duo ſunt idem realiter, impoſſibile eſt, vt oppoſitum vnius prædicetur de altero adæquatè accepto, concedo; inadæquatè accepto, nego. Sic de natura humana Petri adæquatè accepta non poteſt prædicari negatio ſingularitatis; de qua tamen inadæquatè accepta prædicatur, non obſtante, quod hæcceitas etiam per aduerſarios re ipſa non diſtinguatur à natura humana Petri. Ratio eſt, quoniam prædicatio ſequitur modum concipiendi; & quia poteſt intellectus abſtrahere vnum ab alio, quod à parte rei diſtinctum non eſt, poteſt de illo vt ſic abſtracto & concepto oppoſitum eius affirmare, quod ei á parte rei conuenit. Neque hoc modo ſequitur, de eadem re contradictoria prædicari; quia non prædicantur de re eodem modo accepta, quod ad contradictionem neceſſariò requiritur.

Prædicatio ſequitur modum concipiendi.

91. Principium autem illud in confirmatione aſſumptum ſolùm probat, exiſtentiam non eſſe de conceptu quidditatiuo eſſentiæ creatæ, quod vltrò concedo; non autem probat, quod ab illa re ipsâ diſtinguatur. Multa enim ſunt, quæ ad quidditatem rei non ſpectant, re tamen ipſi ab eſſentia ipſius non diſtinguuntur, vt ſunt omnia accidentia Metaphyſica, ſub quorum oppoſito eſſentia rei concipi poteſt: vt eſſentia naturæ humanæ concipi poteſt cum oppoſito hæcceitatis, quæ tamen à natura ipſa in hoc, vel in illo indiuiduo exiſtente non diſtinguitur.

92. Ad quintum negatur minor, & vtraque eius probatio: nunquam enim eſſentia creata ſeparatur ab exiſtentia, ſiue res producatur, ſiue corrumpatur: ſed res tota producitur & quoad eſſentiam, & quoad exiſtentiam; & tota corrumpitur tam quoad eſſentiam, quam quoad exiſtentiam. Solum autem dicitur res quoad eſſentiam, vel ab æterno fuiſſe, vel ſemper manere, non in ſe realiter & actu extra Deum, ſed conceptibiliter & in potentia, quatenus intellectus poteſt illam per modum entis realis concipere; & quatenus non repugnat illi *eſſe*.

93. Ratio autem diſcriminis, cur homini non repugnet exiſtere, repugnet autem chimæræ, non eſt, quia homo ante exiſtentiam habet aliquod *eſſe* reale, actuale quidditatiuum extra Deum, quod non habet chimæra; cum ante exiſtentiam tam homo, quàm chimæra ſit ſimpliciter non ens; cùm vtrumque ante exiſtentiam ſit pura negatio: ſed quia homo importat talem connexionem prædicatorum, quorum vnum in ſua ratione formali non deſtruit alterum: chimæra vero contra, talem importat connexionem prædicatorum, quorum vnum in ſua ratione formali deſtruit alterum. Et quia talis connexio prædicatorum præſupponitur ad omnipotentiam Dei, non per modum entis realis extra Deum, ſed potentia logiça & obiectiua, eo modo quo ſupponuntur negationes cum ſuis terminis negatis; ideo ante omnipotentiam Dei per modum obiecti præcedit poſſibilitas vnius, & impoſſibilitas alterius. Quare tam homo, quàm chimæra fuerunt ab æterno in ſe ipſis nihil & puræ negationes, adhuc tamen ab æterno homo differebat à chimæra ratione termini negati: quia homo ab æterno erat negatio termini non inuoluentis repugnantiam prædicatorum inter ſe: chimæra verò erat negatio termini inuoluentis repugnantiam prædicatorum inter ſe.

94. Ex his patet ad confirmationem. Nam negatio repugnantiæ, quæ ab æterno conueniebat homini, & non conueniebat chimæræ, non affirmabat aliquid, quod actu ineſſet homini, ſed quod poterat ineſſe. Nam illa duplex negatio non cadebat in ipſam negationem hominis, quæ ab æterno erat, ſed in terminum ipſum negatum, qui ab æterno poſſibilis erat. Hæc ſolutio colligitur ex Scoto in 1. diſt. 36. §. Per idem. *Scotus.*

95. Ad ſextum nego ſequelam. nam adhuc creatura differt à Deo, non ſolum per compoſitionem accidentalem ex ſubiecto & accidente, ſed etiam per compoſitionem ſubſtantialẽ ex natura & ſuppoſito; imo per ipſammet compoſitionem ſubſtantialem ex eſſentia & exiſtentia, quæ licet non ſit Phyſica & realis, eſt tamen Metaphyſica & rationis in creatura, quæ non eſt in Deo, cuius *eſſe* eſt de quidditate Dei; cum non modo nequeat concipi ſub oppoſito exiſtentiæ, verùm etiam neceſſario concipi debet cum actuali exiſtentia.

96. Quo fit, vt hæc propoſitio non ſit ſimpliciter concedenda: *Creatura eſt ſuum eſſe*, quemadmodum de Deo conceditur: tum quia importat prædicationem eſſentialem, creatura autem accidẽtaliter exiſtit: tum quoniam pronomen *Suum* in Deo non ſolùm importat poſſeſſionem formalem, ſed etiam excludit effectiuam ab alio participatam; quod de creatura, quæ *ſuum eſſe* à Deo per participationem effectiuè poſſidet, dici non poteſt.

Pronomen SVVM in Deo quid importet.

97. Ad ſeptimũ nego conſequentiam. Ratio diſcriminis eſt, quoniã exiſtentia eſt ratio, quâ res primo fit ens in actu extra cauſas: Implicat autem, rem primò fieri ens in actu extra cauſas per aliquid à ſe diſtinctum. Subſiſtentia verò eſt, qua res in actu poſita, & extra cauſas exiſtens, fit alteri incõmunicabilis. Non repugnat autem rem iam exiſtẽtem vlteriùs fieri alteri incommunicabilem per aliquid à ſe diſtinctũ.

98. Ad Octauum nego conſequentiam. Etenim eſſentiæ creatæ ab æterno fuerunt obiecta diuinæ cognitionis, non propter aliquod *eſſe* reale, quod in ſe ipſis extra Deum habebant, ſed propter *eſſe* reale, intelligibile & intentionale, quod in ipſo Deo ab æterno habuerunt. Nam Deus, vt docet S. Thomas 1. p. q. 14. ar. 5. & 1. contra Gentes ca. 53. per ſuam increatam eſſentiam eſt ſpecies intelligibilis, & intentionalis ſimilitudo omnium rerum: proinde vt eas intelligat, ſecundum proprium *eſſe* ipſarum, non requirit in ipſis aliquod *eſſe* extra ſe; cum illas in ſe ipſo in *eſſe* intelligibili, quod ad res intelligendas tantum requiritur, perfectiſſime contineat. *S. Thomas.*

Digitized by Google

99 Hic diſputandum eſſet de ſubſtantiali compoſitione naturæ & ſuppoſiti Angelici: quia tamen hæc difficultas propriam ſedem habet in myſterio Incarnationis, vbi ex profeſſo hæc difficultas examinatur, nè iterum eandem repetamus, eo vſque diſputandam differimus.

SECTIO V.

An Angeli ſint naturâ ſuâ incorruptibiles?

100. Ne terminorum ambiguitate in ipſo diſputationis limine hæreamus, prædeclarandi ſunt termini: tum in quo communiter Doctores conueniunt explicandum: poſtremò in quo punctus controuerſiæ conſiſtat, aperiendum.

Incorruptibile dupliciter accipitur. *Ariſtoteles.*

101. Quoad primum. *Incorruptibile* dicitur dupliciter, primò vt opponitur *Corruptibili* proprie ſumptô; quod teſte Ariſtotele primo de generatione & corruptione c. 3. *eſt tranſmutatio de ente in actu, in ens in potentia:* Quidquid autem eſt hoc modo *corruptibile*, neceſſariò componitur ex materia, quæ tranſmutatur, & forma, in cuius priuationem tranſmutatur. Secundò vt opponitur *Annihilabilitati*, quod eſt deſtruibile per ſubſtractionem influxus creatiui.

102. Quoad ſecundum omnes conueniunt, Angelos naturâ ſuâ eſſe incorruptibiles primo modo; quia cum non conſtent ex materia, ex qua tranſmutentur, & forma, in cuius priuationem tranſeant; ſed ſint ſimplices ſubſtantiæ per ſe ſubſiſtentes, nequeunt hoc modo corrumpi; adeoque ſunt per ſe incorruptibiles primo modo. Vt enim aliquid ſit hoc modo corruptibile, debet poſſe in ſe ipſo recipere aliquid, quod ſit deſtructiuum ſui eſſe. Nequit autem Angelus in ſe ipſo recipere aliquid, quod ſit deſtructiuum ſui eſſe. Maior conſtat ex ipſa definitione *Corruptibilis* à Philoſopho aſſignata. Minor claret, quia vt poſſet Angelus in ſeipſo recipere aliquid deſtructiuum ſui eſſe, deberet in eo diſtingui receptiuum à deſtruibili: ſiquidem implicat, receptiuum recipiendo formaliter deſtrui: alias eſſet, & non eſſet. Eſſet quatenùs recipiendo deberet ipſum receptibile cauſare: Non eſſet, quatenùs deſtrueretur. Implicat igitur, vt dum receptiuum cauſat, receptibile deſtruatur; quia implicat, vt dum effectus cauſatur, cauſa deſtruatur. Sed nequit in Angelo receptiuum diſtingui à deſtruibili; cùm ſit ſimplex ſubſtantia carens partibus tam eſſentialibus, quàm integralibus Phyſicis. Ergo nequit Angelus eſſe corruptibilis preſſo modo. Eſt igitur Angelus hoc modo incorruptibilis, tam intrinſecè per negationem potentiæ intrinſecæ ad corruptionem, quàm extrinſecè per potentiam extrinſecam agentis.

103. Quoad tertium punctus controuerſiæ eſt, an ſicut Angeli ſunt ab intrinſeco incorruptibiles, per negationem intrinſecæ potentiæ ad corruptionem, ſint etiam ab intrinſeco inannihilabiles, per negationem intrinſecæ potentiæ ad annihilationem.

Vaſquez.

104. Prima ſententia eſt Vaſq. 1. p. diſp. 182. c. 2. negantis, Angelos eſſe ab intrinſeco inannihilabiles, ſed potiùs eſſe ab intrinſeco annihilabiles per realē potētiam annihilabilitatis in ipſis exiſtentē. Probat 1. authoritate Scholaſticorum, Alenſis 1. p. q. 4. memb. 3. Bonauen. in 1. diſt. 8. ar. 2. q. 2. Rich. ar. 2. q. 2. Scoti q. 5. §. *Ad quæſtionem* & in 4. diſt. 49. q. 6. §. *Hic duo ſunt*, Gabr. in 2. diſt. 2. q. 1. ar. 2. concl. 6. Secundo. ex Patribus præſertim Sophronio, cuius epiſtola recitata fuit in ſexta Synodo act. 11. & approbata act. 13. vbi docet, Angelos & animos non eſſe *naturâ ſuâ*, ſed *gratiâ immortales*. Idem docet Hieron. in c. 1. epiſtolæ ad Titum multo poſt initium, vbi ait, Angelos *gratia eſſe immortales*, ſolumque Deum ſuaptè naturâ eſſe immortalem. Tertio ratione. Omnes res, antequam ſint, habent natiuam potentiam realem, non quidem Phyſicam, ſed Logicam, ſeu non repugnantiam ad eſſe, ratione cuius ſubdi poſſunt potentiæ facientis. Ergo omnes res, quando ſunt, habent natiuam potentiam realem, non Phyſicam & ſubiectiuam, ſed Logicam, per non repugnantiam ad non eſſe, ratione cuius ſubdi poſſunt potentiæ deſtruentis.

Alenſis. *Bonauent.* *Richardus.* *Scotus.* *Gabriel.* *Sophronius.* *Hieronym.*

Aureolus.

105. Confirmat primò hanc ſententiam Aureolus in 1. diſt. 8. p. 2. a. 4. Si Angelus non eſſet annihilabilis ex ſe; igitur eſſet inannihilabilis ex ſe; ergo non poſſet annihilari à Deo, quia quod eſt annihilabile ex ſe, per nullam potentiam annihilari poteſt. Sicut quia Angelus eſt incorruptibilis ex ſe, per nullam potētiam corrumpi poteſt. Secundò aut Angeli conſeruantur à Deo, quia ſunt defectibiles ex ſe, aut quia non ſunt defectibiles ex ſe: non quia non ſunt defectibiles ex ſe, quia quod non eſt defectibile ex ſe, non eget extrinſeco conſeruante: ergo quia ſunt defectibiles ex ſe. Igitur Angeli ſunt defectibiles ex ſe; ergo annihilabiles ex ſe. Tertio ſequeretur, Angelos eſſe entia neceſſaria; nam quod ex ſe eſt inannihilabile, ex ſe includit neceſſitatem ad eſſendum. Quarto Cuilibet potentiæ actiuæ correſpondet paſſiua: Deus habet potentiam actiuam annihilandi Angelos: Igitur Angeli habent potentiam paſſiuam annihilabilitatis.

106. Secunda ſententia affirmat, Angelos eſſe ab intrinſeco inannihilabiles; eſſe tamen annihilabiles ab extrinſeca potentia Dei: Eſt S. Thomæ 1. p. q. 9. ar. 2. & q. 50. a. 5. & 2. contra Gentes. ca. 55. Caiet. & Ferrarienſis locis præcitatis, Dur. in 1. diſt. 8. p. 1. q. 3. Capr. q. 3. Bannez 1. p. q. 9. citata. Zumel q. 50. citata a. 5. q. 1. Valent. q. 1. puncto 4. §. *Porro*, Suarez lib. 1. de Angelis c. 9. *Hæc ſententia probabilior eſt*, tametſi, vt ego cenſeo, ſit de puro modo loquendi diſceptatio. Nam vtriuſque ſententiæ auctores conueniunt, neque in Angelis, neque in re vlla creata eſſe poſitiuam potentiam ad ſui non eſſe, ſed ſolam non repugnantiam, vt poſſit eſſe terminus diuinæ potentiæ annihilantis:

S. Thomas. *Caietan.* *Ferrar.* *Durandus.* *Capreolus.* *Bannez.* *Zumel.* *Valentia.* *Suarez.* *Sententia affirmans verior eſt.*

hilantis: ſicut nec in rebus, antequam ſint, eſt paſſiua potentia ad eſſe, ſed ſola non repugnantia, vt poſſet eſſe terminus diuinæ potentiæ creantis. Solùm igitur de modo loquendi ſupereſt quæſtio: An propter hanc non repugnantiam dici debeant Angeli, & res cunctæ creatæ ab intrinſeco, & non tantùm ab extrinſeca potentia Dei, annihilabiles.

Arridet modus loquendi Thomiſtarũ.

107. Mihi arridet modus loquendi Thomiſtarum, tum quia illum vſurpant Patres, appellantes Angelos, & animos noſtros *immortales, ab interitu liberos, naturâ ſuâ immutabiles:* tum quia nulla res denominatur ſimpliciter talis per ſolam non repugnantiam, quam vnaquæque res habet, vt diuinæ ſubiecta potentiæ, vt inductione conſtat: nam nec cœlum dicitur ſimpliciter corruptibile, propriè ſumpto nomine corruptionis, per ſolam non repugnantiam, quam habet, vt ab eo propria forma ſeparari poſſit; nec terra dicitur ſurſum, & ignis deorſum mobilis, propter ſolam non repugnantiam, quam vtraque habent ad contrarios motus, vt ſubiecta Deo: & vniuerſaliter nulla res denominatur ſimpliciter potens per ſolam non repugnantiam, quam habet, vt ſubiecta Deo. Cuius ratio eſt, quia denominatio potentis, eſt denominatio à forma naturali, poſitiuè inclinante ad terminum, ad quem res dicitur potens, ſed neque in Angelis, neque in re vlla creata, eſt naturalis potentia poſitiuè inclinans ad non eſſe: ergo neque Angeli, neque res vlla creata dici poteſt ſimpliciter, & naturâ ſuâ annihilabilis, ſed tantum ab extrinſeca potentia Dei.

108. Dices. Tunc poterit res denominari ſimpliciter potens, ab intrinſeca non repugnantia, quando cum intrinſeca non repugnantia nulla ſupponitur natiua potentia poſitiuè inclinans ad oppoſitum: nam quando ſubiectum habet duas formas oppoſitas, ſemper denominatur à potiore. Atqui in exemplis allatis cum intrinſeca non repugnantia ſupponitur actiua potentia poſitiuè inclinans ad oppoſitum: in Angelis verò, aut in quauis alia re creata, cum intrinſeca non repugnantia ad non eſſendum, nulla ſupponitur natiua potentia poſitiuè inclinans ad oppoſitum. Maior probatur, quia in cœlo cum non repugnantia ad priuationem propriæ formæ, eſt natiua potentia poſitiuè inclinans ad propriam formam; in terra, & igne cum non repugnantia ad motum violentum, eſt natiua potentia poſitiuè inclinans ad oppoſitum motum ſibi connaturalem. Contra verò in Angelis, & in quauis re creata, cum non repugnantia ad non eſſe, nulla ſupponitur natiua potentia poſitiuè inclinans ad eſſe; quia hæc non repugnantia fundatur in ipſa eſſentia creaturæ, in qua non poteſt eſſe potentia poſitiuè inclinans ad eſſe, quia eſſentia, vt abſtrahit ab exiſtentia, non eſt aliqua entitas poſitiua, in qua fundari poſſit poſitiua inclinatio ad eſſe.

109. Reſpondeo Primò negando maiorem: quia cùm non repugnantia ſit pura negatio, ſiue cum ea ſit coniuncta poſitiua potentia ad oppoſitum, ſiue non, nunquam poterit denominare ſubiectum ſimpliciter potens; quia hæc denominatio eſſentialiter poſtulat potentiam poſitiuè inclinantem. Secundò negando minorem quoad ſecundam partem, nempe in Angelis, cum non repugnantia ad non eſſendum, non eſſe innatam potentiam poſitiuè inclinantem ad eſſendum, à qua poſſint ſimpliciter denominari ab intrinſeco incorruptibiles, & inannihilabiles. Quælibet enim res eo ipſo quod eſt, naturali appetitu inclinat ad ſuum eſſe, non per diſtinctam potentiam; cùm nulla potentia poſitiua diſtingui queat ab ipſo eſſe rei, in quo omnis realis ratio imbibitur, ſed per ſe ipſam, eo modo, quo quæuis ratio realis dicitur inclinare ad ſe ipſam, non tantùm negatiuè, quatenus non inclinat ad non eſſe, ſed etiam poſitiuè, quatenus ſe ipſa naturali pondere propendet ad ſuum eſſe.

110. Ad probationem minoris dico, non repugnantiam, quam quæuis res creata, vt ſubiecta Deo habet ad non eſſe, non fundari in eſſentia creaturæ, vt abſtracta ab exiſtentia, ſed potius vt contracta ad exiſtentiam: quia talis non repugnantia eſt ad amittendum eſſe, quod habet: igitur debet includere eſſe, vt poſſit dicere non repugnantiam ad illud amittendum. Materia enim non dicitur habere potentiam ad amittendam formam, quatenus diſtincta eſt à forma, ſed vt includens formam: cùm nemo dicatur habere potentiam ad amittendum quod non habet, ſed quod habet. Cæterum hæc non repugnantia, quam quæuis res creata vt ſubiecta Deo habet ad non eſſendum, non repugnat poſitiuæ inclinationi, quam ex ſe naturaliter habet ad eſſendum: nam illam habet, vt obedientialiter ſubiecta Deo; hanc verò in ordine ad naturalem conſtitutionem: illa eſt pura non repugnantia; hæc poſitiua inclinatio. Neq; implicat, quod rei non repugnet aliquid, vt obedientialiter ſubiectæ Deo, quod eidē repugnat ſecundum naturalem conſtitutionem: vt conſtat de terra, cui vt obedientialiter ſubiectæ Deo non repugnat motus ſurſum, cui tamen repugnat ſecundum naturalem conſtitutionem.

Ad argumenta in oppoſitum.

111. Ad Primum primæ ſententiæ Reſpondeo citatos Scholaſticos ſolùm docere, omnes res creatas eſſe mutabiles: an autem ex ſe, vel ab extrinſeco principio, non explicant. ſi quis autem id explicet, interpretandus erit iuxta noſtra principia.

Explicantur Patres.

112. Ad ſecundum cum Patres dicunt, Angelos & animos, non naturâ, ſed gratiâ eſſe immortales, non ſumunt *immortale* pro natura negante tantum intrinſecum principium mortalitatis, ſed etiam pro natura negante extrinſecam cauſam conſeruantem: Quo pacto ſolus Deus immortalitatem habet primæ ad Timotheum 6. Vnde gratia hic non ſumitur pro dono ſuperaddito naturæ, ſed pro voluntate Dei, liberè creante & conſeruante naturam, quam largitus eſt Angelis, nullis præcedentibus eorum meritis, aut poſitiuâ exigentiâ, cùm ad creationem nulla ſupponatur exigentia rei creandæ.

1 Ad Tim. 6.

113. Ad rationem, nego antecedens, & retor-

queo

queo argumentum, nam ſicut antequam res ſint, nullam habent realem potentiam ad eſſendum, cum ante exiſtentiam nulla præcedat entitas creaturæ, ſed ſola potentia creatoris, cum non repugnantia tantum ad eſſendum: ita quando res ſunt, nullam retinent realem potentiam ad non eſſendum, ſed ſolam non repugnantiam, à quâ nequeunt denominari ſimpliciter potentes ad non eſſẽdum: tum quia denominatio potentis requirit potentiam poſitiuam: tum quia res ſimpliciter denominatur à perfectione ſibi connaturali; connaturalis autem eſt Angelis potentia ad eſſe, cum omnis entitas ſe ipſa poſitiuè inclinet ad eſſe.

114. Ad primam Confirmationem, negatur vltima conſequentia. Ad cuius probationem concedo, quod eſt inannihilabile ex ſe, independenter ad alio, non poſſe à Deo annihilari. Nego autem, quod eſt inannihilabile ex ſe, dependenter tamen ab alio, annihilari à Deo non poſſe. Ad paritatem, nego conſequentiam. Nam quod ex ſe eſt incorruptibile, caret partibus; quod autem corrumpitur, partes habere oportet. Implicat autem, vt idem habeat, & non habeat partes. Igitur implicat, vt idem ſit incorruptibile, & ſimul corrumpi queat. Quod verò ex ſe eſt inannihilabile, caret tantum naturali & poſitiuâ potentiâ annihilabilitatis. Non implicat autem, creaturam carere naturali & poſitiuâ potentiâ annihilabilitatis, & ſimul habere potentiam obedientialem annihilabilitatis. ſicut non implicat, terram carere naturali potentiâ ad motum ſurſum, & ſimul habere obedientialem potentiam ad illum

115. Ad ſecundam confirmationem Reſpondeo. Angelos conſeruari à Deo, non quia ſunt defectibiles ex ſe, ſed quia ſunt defectibiles ab extrinſeco principio liberè conſeruante. Nego autem, quod eſt indefectibile ex ſe, & defectibile ad extrinſeco principio, non egere extrinſeco conſeruante. Legatur Capreolus loco præcitato in fine.

Capreolus.

116. Ad tertiam Confirmationem, nego ſequelam de ente ſimpliciter neceſſario. Etenim habere neceſſitatem eſſendi ſimpliciter, eſt ſolius Dei: Concedo autem de ente neceſſario ex ſuppoſitione: hoc enim non repugnat enti creato, vt fusè probat S. Thomas 2. contra Gentes c.30. Nam hoc nil aliud eſt, quam creaturam recipere talem naturam à Deo, vt ſecundum intrinſeca principia ſpectata, petat ſemper eſſe, & nunquam deficere: quia ſecundum intrinſeca principia ſpectata, nec habet naturale agens extrinſecum corrumpens, nec naturalem potentiam ad ſui deſitionem, ſed potius naturalem inclinationem ad ſui conſeruationem.

S.Thomas.

117. Inſtabis. Creatura ex ſe eſt nihil; igitur ex ſe non poteſt naturaliter inclinare ad eſſe. Reſpondeo creaturam conſiderari dupliciter, vno modo ſecundum id, quod eſt à ſe independenter à Deo, quo pacto eſt nihil: & vt ſic neque inclinat ad eſſe, neque ad non eſſe poſitiuè, ſed tantùm negatiuè, quia illi vt ſic neque repugnat eſſe, neque non eſſe, ſed indifferens eſt ad vtrumque. Alio modo ſecundum id, quod habet à Deo, quo pacto eſt ens reale poſitiuè inclinãs ad conſeruationem ſui. Creatura igitur ex ſe, ſecundum quod eſt independens à Deo, nihil eſt; neque ad eſſe poſitiuè inclinare poteſt: tamen ſecundum id, ſecundum quod à Deo eſt, poſitiuè inclinat ad eſſe, quod poſſidet, quia vt ſic inuoluit productionem ſui, & realitatẽ proprij eſſe dependenter à Deo. In quo eſſe eſſentialiter includitur inclinatio ad conſeruationem & perpetuitatẽ ſui, non minùs quam in terra eſſentialiter includitur inclinatio ad motum deorſum. Nec ſequitur, quod ſi res eſſentialiter inclinat ad cõſeruationẽ ſui, quod neceſſario illa conſeruetur. Sicut non ſequitur, ex eo quòd terra eſſentialiter inclinet ad motum deorſum, quòd neceſſariò deorſum mõueatur. Nam actus ſecundus diſtinguitur à primo, & creatura eſſentialis non eſt.

118. Ad quartam confirmationem nego vniuerſaliter maiorem: eſt enim illa tantùm vera de potentia eductiua, quæ verſatur circa ſubiectum; non autem de creatiua, quæ nullum requirit ſubiectum, ſed ſolam non repugnantiam termini creabilis.

SECTIO. VI.

An Angeli poſſint ſolo numero multiplicari.

119. PRIMA ſententia negat, poſſe Angelos, etiam de potentia abſoluta Dei, numero tantum multiplicari: Eſt Heruæi in 2. diſt.3.q.2.ar.2. Caiet.1.p.q.50.ar.4. & fuſius de ente & eſſentia c.5.q.9. Socin. in 12. Metaphyſ.9.49. Dominic. à Flandria in 5. Met.q.9. ar.8.& q.29.ar.4. Abulenſis in cap.23. Exodi q.62.& in cap.21. Numeri q.19.& paradoxo 4.c.3. Granadi 1.p. controuerſia 7.diſp.4. Nazarij in præcitatam q.50.ar.4. & aliorum: & cenſetur ſententia S. Thomæ 1.p.q.50. art.4. & 3.p.q.77.art.2.2.contra Gentes c.93. & de ſpiritualibus creaturis q.vnica art.8.& de ente & eſſentia cap.5. vbi hanc ſententiam tribuit Auicennæ, 11.& 4.diſ.12.q.1.art.1. quæſtiuncula 3.ad.3.

Heruæus. Caietan. Soncinnas. Dominicus de Flandria. Abulenſis. Granadus. Nazarius.

Cenſetur S. Thomæ, qui illã tribuit Auicennæ.

120. Potiſſimum fundamentum S. Thomæ eſt hoc. Principium numericæ multiplicationis eſt materia: in Angelis non eſt materia: ergo in Angelis non eſt principium numericæ multiplicationis. Minor conſtat ex diſputatis ſect. 4. Maior eſt Ariſtotelis 12.Met.tex.49. *Quæcunque* inquit *ſunt multa numero, materiam habent.* Ergo quæ materiam non habent, nequeunt eſſe multa numero: & 5. Met.tex.12. *Numero vnum ſunt, quorum materia vna; ſpecie vero quorum ratio vna.* Deinde probatur ratione: nam illud eſt principium numericæ multiplicationis, quod eſt ratio diſcriminandi vnum ab alio numero: ſola materia eſt ratio diſcriminandi vnum ab alio numero: ergo ſola materia eſt principium numericæ multiplicationis. Maior patet. Minor probatur, nam forma, cùm ſit ipſa ſpecies rei, non eſt ratio diſcrimi-

Potiſſimum fundamentũ S. Thomæ pro hac ſententia.

Ariſtoteles.

Digitized by Google

Capreol. Caietanus. Ferrar. Domin. de Flandria. Soncinnas. Bannez. Zumel.

Capreoli in 1. diſt. 8. quæſt. 1. Caietani 1. p. quæſt. 3. artic. 4. & de ente & eſſentia cap. 5. quæſt. 9. & 10. Ferrarienſis 2. contra Gentes cap. 52. Dominici de Flandria in 4. Metaph. quæſtione 3. articulo 4. Soncin. in 4. Metaph. q. 12. Bannez 1. p. q. 3. artic. 4. dubio 2. Zumel. ibidem quæſt. vnicâ concluſione 2, & reliquorum ferè Thomiſtarum.

46. Probatur autem hæc ſententia ex Capreolo & Caietano primò. Omnis eſſentia creata habet aliquid ſibi realiter adiunctum, præter ſuum eſſe. Nullum *eſſe* irreceptum habet aliquid ſibi adiunctum, præter ſeipſum: Ergo nullum *eſſe* irreceptum eſt eſſentia creaturæ. Ergo *eſſe* creaturæ diſtinguitur ab eſſentia creaturæ. Hæc poſterior conſequentia patet, nam ſi non diſtingueretur, non poſſet recipi in illa; atque adeò eſſet irreceptum, cùm nullum ens recipi poſſit in ſeipſo. Maior liquet: nam omnis ſubſtantia præter ſuum eſſe ſubſtantiale, habet aliquod eſſe accidentale ſibi adiunctum. Minor, in qua eſt difficultas, probatur, quoniam ſi exiſtentia ſubſtantiæ creatæ non diſtingueretur ab eius eſſentia, nullum habere poſſet eſſe accidentale ſibi adiunctum. Nam vel illud haberet adiunctum identicè: at hoc implicat; implicat namque cum ipſo eſſe ſubſtantiæ re ipsâ identificari eſſe albedinis, eſſe quantitatis, &c. Vel ſubiectiuè, quia nimirum eſſe ſubſtantiæ eſt ſubiectum receptiuum accidentis, & hoc etiam implicat. quia cùm *eſſe* ſit vltima actualitas rei, implicat eſſe ſubiectum accidentis; alioqui eſſet, & non eſſet vltima actualitas rei. Superest igitur, vt illud habeat ſubiectiuè in ipſa eſſentia realiter diſtincta ab exiſtentia, ratione cuius creatura non ſolùm eſt receptiua proprij *eſſe*, ſed etiam aliorum accidentium.

47. Confirmatur, ex eo quòd ſubſiſtentia eſt vltimus terminus ſubſtantiæ, nequit vlteriori termino terminari: ergo ex eo quòd exiſtentia eſt vltimus terminus entis actualis, nequit vlteriori actu actuari: igitur implicabit, ſi exiſtentia non diſtinguitur ab eſſentia creata, vlteriori actu accidentali actuari.

48. Secundò. Omne *eſſe* irreceptum eſt infinitum ſimpliciter. Nullum *eſſe* creaturæ eſt infinitum ſimpliciter: Ergo nullum *eſſe* creaturæ eſt irreceptum: ergo diſtinguitur ab eſſentia creaturæ. Minor patet. Maior probatur: Omne purum *eſſe* eſt infinitum ſimpliciter. Omne *eſſe* irreceptum eſt purum eſſe: ergo omne *eſſe* irreceptum eſt infinitum ſimpliciter. Maior eſt nota, nam ideò *Eſſe* limitatur, quia non eſt purum, ſed admixtum naturis prædicamentalibus, quæ limitant illud ad tale, vel tale *eſſe*, à quibus ſi depuraretur, maneret omni finitate carens, atque adeò infinitum ſimpliciter. Minor probatur. Nam *Eſſe* nequit limitari niſi vel per differentias formales, vel per ſuſceptiua: nequit limitari per differentias formales, quoniam ex Ariſtotele 3. Met. Tex. 10. ens non habet differentias ſui diuiſiuas; ergo limitatur per ſuſceptiua.

Ariſtoteles.

49. Confirmatur primò. Si daretur albedo per ſe ſubſiſtens in nullo ſubiecto recepta, eſſet infinita in ratione albedinis: ergo ſi detur *Eſſe* per ſe ſubſiſtens in nullo ſubiecto receptum, erit infinitum in ratione *Eſſe*. Antecedens probatur, quia quod eſt per ſe tale, habet omnem perfectionem poſſibilem talis naturæ: nam quod eſt per ſe tale, ſe ſolo, ac toto ſe ipſo tale eſt.

50. Confirmatur ſecundò. Si daretur natura generica vel ſpecifica ſeparata, & per ſe ſubſiſtens, non poſſet eſſe niſi vna. Ergo ſi detur *Eſſe* à ſubiecto ſeparatum, & per ſe ſubſiſtens, non poterit eſſe niſi vnum. Conſequentia conſtat à paritate rationis. Antecedens probatur, quoniam natura illa non poſſet eſſe diuiſa per differentias, à quibus per ſe abſtraheret: ergo non poſſet eſſe niſi vna.

51. Tertiò. Quod conuenit creaturæ independenter ab omni cauſa effectiua, diſtinguitur realiter ab eo, quod illi conuenit dependenter à cauſa effectiua. Sed eſſentia conuenit creaturæ independenter ab omni cauſa effectiua, exiſtentia verò non niſi dependenter à cauſa effectiua: igitur eſſentia diſtinguitur realiter ab exiſtentia. Maior elucet. Minor quoad poſteriorem partem patet: quoad priorem probatur, nam ante vllam exiſtentiam, homo eſt animal rationale: ergo vt homo ſit talis eſſentiæ, non habet per cauſam effectiuam. Confirmatur, nam hæc propoſitio: *Homo eſt animal rationale*, fuit ſemper vera: hæc autem, *Homo eſt*, non eſt vera niſi in tempore. Igitur creatura eſſentiam ſuam habet independenter ab omni efficiente; exiſtentiam verò dependenter ab efficiente.

52. Quartò. Quotieſcunque duo ſunt idem realiter, implicat vt oppoſitum vnius prædicetur de altero; alioqui de eodem prædicari poſſent contradictoria. Atqui oppoſitum exiſtentiæ prædicari poteſt de qualibet eſſentia creata: vt de roſa, non exiſtente prædicatur non exiſtentia: igitur exiſtentia realiter diſtinguitur ab eſſentia in rebus creatis. Confirmatur. Illud, ſub cuius oppoſito intelligi poteſt eſſentia rei, non eſt idem cum eſſentia eiuſdem. Poteſt autem eſſentia creaturæ intelligi ſub oppoſito exiſtentiæ: igitur exiſtentia non eſt idem realiter cum eius eſſentia.

53. Quintò. Probatur eadem ſententia ab aliis. Quæ tempore ſeparantur, diſtinguuntur realiter, eſſentia, & exiſtentia creata, tempore ſeparantur; ergo diſtinguuntur realiter. Maior conſtat, cùm non poſſit idem tempore ſeparari à ſe ipſo. Minor probatur, nam omnes eſſentiæ creatæ actu actualitate eſſentiæ fuerunt ab æterno, cùm tamen ab æterno non fuerint earum exiſtentiæ: & cùm res generabiles corrumpuntur, manent earum eſſentiæ, non manentibus earum exiſtentiis. Antecedens probatur, quia non poteſt aſſignari ratio, cur ab æterno poſſibilis fuerit homo; & non chimæra, niſi quia eſſentia

homi-

Digitized by Google

hominis ab æterno habuit aliquid, ratione cuius potuit fundare reſpectum poſſibilitatis, quod non habuit chimæra; hoc autem non potuit eſſe potentia Dei: tum quia potentia Dei ſupponit non repugnantiam in obiecto; ideò enim poteſt hominem creare, non autem chimæram, quia in eſſentia hominis non eſt repugnantia ad exiſtendum, quæ eſt in chimæra, tum quia ſi homo diceretur poſſibilis, quia in Deo eſt potentia ad illum creandum: pari modo chimæra diceretur impoſſibilis, quia in Deo non eſt potentia ad illam creandam. Conſequens eſt falſum, nam defectus poſſibilitatis in chimæra non reducitur in Deum, qui quantùm eſt ex ſe, eſt infinitæ virtutis, ſed in chimæram ipſam, cui repugnat exiſtere. Tum demum, quia alioqui committeretur circulus: ideò namque homo eſſet poſſibilis, quia poſſet Deus illum creare; & rurſus ideò Deus poſſet illum creare; quia poſſibilis eſt. Confirmatur: duæ negationes affirmant: ſed non repugnantia ad exiſtendum ſunt duæ negationes: ergo aliquid affirmant. Igitur homo poſſibilis ab æterno habuit aliquid poſitiuum, quod non habuit chimæra impoſſibilis.

54. Sextò. Si in creatura exiſtentia non diſtingueretur realiter ab eſſentia, nullum foret diſcrimen inter ſimplicitatem Dei & ſubſtantiæ creatæ: cùm tamen ſubſtantia creata non ſolùm per compoſitionem accidentalem ex ſubiecto & accidente, ſed etiam per compoſitionem ſubſtantialem ex eſſentia & exiſtentia, diſcriminanda eſt ab infinita ſimplicitate Dei.

55. Septimò. Subſiſtentia creata diſtinguitur ab exiſtentia: ergo etiam exiſtentia diſtinguetur ab eſſentia. Antecedens ſupponitur alibi probandum. Conſequentia conſtat à paritate rationis.

56. Octauò. Eſſentiæ creatæ ab æterno fuerunt reale obiectum diuinæ cognitionis; ergo ab æterno habuerunt reale eſſe eſſentiæ. Conſequentia probatur, quia obiectum præſupponitur ad cognitionem. Antecedens oſtendo: nam eſſentiæ creatæ, quatenus ab æterno fuerunt termini diuinæ cognitionis, non fuerunt nihil, aut entia fictitia, ſed realia; quia vt ſic fuerunt cognita à diuino intellectu. Non poteſt autem cognoſci vt ens reale, quod in ſe non ſupponitur reale; cùm cognitio ſupponat obiectum ſecundum illud eſſe, quod debet illam terminare.

Molina, & ab hoc citatus Sotus.

57. Secunda ſententia docet, in rebus creatis exiſtentiam modaliter, ſiue vt alij loquuntur, formaliter tantùm diſtingui ab eſſentia: Eſt Molin. 1. part. quæſt. 3. artic. 4. diſputat. 2. pro qua citat Sotum 2. Phyſ. quæſt. 2. Fundamentum eſt: nam aliqua diſtinctio inter exiſtentiam & eſſentiam creatam neceſſariò admittenda eſt, vt argumenta pro prima ſententia adducta oſtendunt: ſed maior, quàm modalis, aut formalis neceſſaria non eſt: igitur hæc tantùm admittenda erit.

58. Tertia ſententia negat omnem diſtinctionem ex natura rei inter eſſentiam & exiſtentiam creatam, & ſolam concedit diſtinctionem rationis; ac proinde in Angelis non eſſe compoſitionem realem ex eſſentia & exiſtentia, ſed tantùm rationis: Eſt Henrici in ſumma artic. 21. quæſt. 4. & quodlib. 1. quæſt. 9. & alibi. Durandi in 1. diſt. 8. parte 1. quæſt. 2. Heruæi quodlib. 7. quæſt. 8. Aureoli in 1. diſt. 8. p. 1. art. 2. & 3. Mayroni quæſt. 5. §. *His viſis*. Rub. in 3. diſt. 6. quæſt. 1. Bachonis quæſt. vnica artic. 2. Gabr. quæſt. 2. artic. 1. Palat. diſp. 3. Suar. tom. 2. Met. diſp. 31. ſect. 4. Valentiæ 1. p. q. 3. puncto 4. Hurtadi in ſua Metaphyſica diſp. 8. ſect. 4.

Henricus. Durandus. Heruæus. Aureolus. Mayronius. Rubio. Bacho. Gabriel. Palatius. Suarez. Valentia. Hurtadus.

Scotus dubius quoad diſtinctionẽ modalem.

59. Dubium eſt de mente Scoti, quid in hac re ipſe ſenſerit. Et quidem certum eſt, negaſſe exiſtentiam creatam realiter diſtingui ab eſſentia, vt conſtat ex 1. diſt. 8. quæſt. 1. §. *Hic dicitur*. Difficultas autem eſt, an ſaltem inter eas conceſſerit diſtinctionem modalem, aut formalem. Affirmant aliqui: Negant alij. Mihi cum Lucheto fido eius interprete in 2. diſt. 3. q. 1. §. *Dico etiam*. & §. *Sed ſi quæratur*. dicendum eſt, exiſtentiam creatam in ſententia Scoti ex natura rei diſtingui ab eſſentia, non formaliter, aut modaliter ſeparabiliter, ſed tanquam modum intrinſecum ab eſſentia inſeparabilem. Fundamentum eſt, quoniam vt colligitur ex 1. diſtinct. 8. quæſt. 2. §. *Ad primum argumentum principale*. & ex Mayrono ſuprà citato, ea tantùm diſtinguuntur formaliter in ſententia Scoti, quæ habent diuerſas quidditates in eadem entitate identificatas; quarum vna perfectè concipi poteſt ſine alia, vt ſapientia diuina abſque bonitate: ea verò diſtinguuntur tanquam res & modus intrinſecus eiuſdem, quæ non habent diuerſas quidditates: & quorum vnum nequit perfectè concipi ſine alio, vt ſapientia infinita ſine infinitate, aut ſapientia finita ſine finitate. Hoc autem modo ſe habent eſſentia & exiſtentia creata in doctrina Scoti. Nam exiſtentia eſt modus intrinſecus eſſentiæ, quia nec habet diuerſam quidditatem ab eſſentia, nec ſine ea poteſt perfectè concipi eſſentia in quouis ſtatu conſiderata.

Lucbetus.

Quid in ſententia Scoti dicendum.

Quæ in ſententia Scoti diſtinguantur formaliter.

60. Pro plena explicatione præſentis controuerſiæ, duo declaranda ſunt, vnum eſt an eſſentia creata actualis diſtinguatur ex natura rei ab exiſtentia eiuſdem: alterum eſt, an eſſentia poſſibilis diſtinguatur ab eſſentia actuali, vel exiſtentia eiuſdem, tanquam ens poſitiuum reale ab ente poſitiuo reali. Nam multi diſtinguunt eſſentiam actualem ab exiſtentia, non tamen eſſentiam poſſibilem ab eſſentia actuali, vel exiſtentia, tanquam ens reale poſitiuum ab ente reali poſitiuo. Alij contra, eſſentiam poſſibilem diſtinguunt ab exiſtentia, vt ens reale poſitiuum ab ente reali poſitiuo, non tamen eſſentiam actualem ab exiſtentia, vt Henricus locis præcitatis, præſertim quodlib. 9. q. 1. §. *Et conſideratione*. Incipiendo ergo à ſecundo.

Henricus.

1. Concluſ. Eſſentia poſſibilis reipſa non diſtinguitur ab exiſtentia.

61. Dico primò. Eſſentia poſſibilis re ipſa non diſtinguitur ab eſſentia actuali ſeu exiſtentia, vt ens reale poſitiuum ab ente reali poſitiuo, ſed vt non ens ſimpliciter ab

ente ſimpliciter; tametſi conceptibiliter diſtinguatur, vt eadem res poſitiua in potentia concepta à ſe ipſa in actu poſita. Eſt contra Henricum, & Albertinum tom. 2. in prædicamento ſubſtantiæ diſp. 1. quæſt. 1. concl. 1. & 2. vbi docet, eſſentias creatas ante omnem exiſtentiam, ex ipſa æternitate habuiſſe eſſe actuale abſolutum quidditatiuum intrinſecum, à parte rei extra Deum, independens ab ipſo Deo in genere cauſæ efficientis, dependens tantùm in genere cauſæ exemplaris: Quoniam ſi per impoſſibile non eſſet Deus, nulla foret eſſentia creata poſſibilis: nam omnis eſſentia creata eſt quædam participata imago eſſentiæ increatæ. Implicante autem primo prototypo & exemplari, implicat omnis expreſſio & imago illius. Fundamentum huius authoris eſt quintum argumentum pro prima ſententia adductum. Verùm hic author hanc ſententiam in fine vitæ retractauit, oppoſitamque fuiſſet in tertio tomo editurus, ſi ei vita ſuperſtes fuiſſet, quin ſæpè ante mortem, & ipſo tempore mortis ſex, ſeptémve horis ante, mihi ſeriò rem hanc commendauit, vt in tertio tomo quem paucis diebus ante pro impreſſione abſoluerat, hæc ſententia, tanquam minùs pia; quippe quæ aliquod eſſe reale actuale concedat creaturæ independens in genere cauſæ efficientis à ſuo Creatore, omninò mutaretur.

Cõtra Henricum & Albertinũ.

62. Probatur igitur prior pars noſtræ aſſertionis. Nam vel hoc eſſe reale actuale quidditatiuum, quod eſſentiæ creatæ ab æterno habuerunt extra Deum, habuerunt omninò ex ſe independenter à Deo; vel aliquo modo dependenter à Deo. Primum aduerſarij non admittunt: & meritò, nam omne eſſe, quodcunque tandem illud ſit, quatenus à nihilo condiſtinguitur, primam originem habere debet à Deo, tanquam à primo fonte totius eſſe.

63. Sed nec dici poteſt ſecundùm. Nam vel hanc dependentiam habuerunt eſſentiæ creatæ à Deo, vt à cauſa efficiente. Et contrà eſt, nam omnis dependentia à cauſa efficiente, eſt mediâ actione, quæ eſſentialiter terminatur ad rem exiſtentem vt exiſtentem, vel à Deo vt potente tantùm efficere in actu primo: & contrà eſt, nam potentia actiua Dei non poteſt dare, niſi extrinſecam denominationem poſſibilis: cùm tamen aduerſarij præter hanc extrinſecam denominationem poſſibilis, deſumptam à potentia actiua Dei, ponant in rebus ipſis poſſibilibus intrinſecum *eſſe* reale actuale quidditatis. Vel hoc *eſſe* habuerunt dependenter à Deo vt à cognoſcente: & contrà eſt, tum quia cognitio nihil ponit extra cognoſcentem, niſi ſolam denominationem cogniti: cùm tamen per aduerſarios eſſentiæ rerum poſſibilium, præter *eſſe* cognitum, in mente diuina habuerint in ſeipſis *eſſe* actuale quidditatiuum condiſtinctum à cognitione diuina. Vnde Scotus, qui in 1. diſt. 35. §. *Poteſt dici.* & diſt. 36. poſuit creaturas ex æternitate ab intellectu diuino quaſi productas, ſecundum eſſe

Scotus.

diminutum & intentionale in eſſe intelligibili, non poſuit illas ſecundùm hoc eſſe diminutum & intentionale extra, ſed intra intellectum diuinum. Quam ſententiam nos in bonum ſenſum interpretati & ſecuti ſumus tomo 1. diſp. 12. ſect. 2. Tum quia per aduerſarios, eſſentiæ creatæ debuerunt ratione præcedere cognitionem diuinam, ſicut obiectum præcedit actum: ergo non potuerunt à cognitione habere ſuum *eſſe* actuale quidditatis.

64. Vel demum hoc *eſſe* reale quidditatiuum eſſentiæ creatæ ab æterno habuerunt à diuina eſſentia, vt à primo prototypo & exemplari omnium rerum, vt communiter docent aduerſarij. Et contrà eſt, quoniam diuina eſſentia, vt primum exemplar non ponit exemplata extra ſe, niſi quando actu ab illa exemplantur, mediâ actione productiuâ ad extra; ſicut nullum prototypon aut exemplar creatum ponit exemplatum extra ſe, niſi quando illud actione artificis ad extra exemplatur. Cæſar enim vt prototypum & exemplar nullum ſui exemplatum ad extra ponit, niſi actione pictoris, aut ſculptoris pingentis, aut ſculpentis ipſum. Ergo nec diuina eſſentia vt primum prototypum & exemplar rerum, vllum exemplatum ponit extra ſe, niſi actione diuinæ potentiæ ad extra productiua, cùm res ipſæ à diuina eſſentia actu ad extra exemplantur. Et ratio eſt, quia nulla cauſa in actu primo tantùm conſiderata ponit ſuum effectum ad extra: ergo nec cauſa exemplaris ponere potent ſuum effectum extra ſe ſolùm in actu primo conſiderata. Sed diuina eſſentia ab æterno fuit tantùm in actu primo cauſa exemplaris, ſicut in actu primo tantùm fuit cauſa ad extra productiua. Ratio verò à priori eſt, quia nulla cauſa ponere poteſt ſuum effectum extra ſe, niſi mediâ cauſalitate: ſed cauſalitas exemplaris eſt eadem re ipsâ cum cauſalitate agentis per intellectum: ergo niſi hæc ponatur, non poterit illa poni: ac proinde nec poni poterit exemplatum, quod eſt effectus illius. Quemadmodum nequit poni cauſalitas finis, niſi ponatur cauſalitas efficientis, cum qua finis cauſalitas identificatur.

65. Confirmatur primò. Nam quemadmodum per aduerſarios ante potentiam creatiuam ſupponi debet diſcrimen inter chimæram & hominem, cur potiùs vnum, quàm aliud poſſit eſſe terminus creabilis; ita ante cauſam exemplarem ſupponendum eſt diſcrimen inter chimæram & hominem, cur potiùs vnum, quam aliud ſit à diuina eſſentia exemplabile, ac proinde ante diuinam eſſentiam, vt cauſam exemplarem ſupponi debent reales eſſentiæ rerum, cum ſuo *eſſe* actuali quidditatiuo extra Deum, atque adeò etiam in genere cauſæ exemplaris independentes à Deo, quod eſt contra ipſos aduerſarios.

66. Confirmatur ſecundò, quoniam vt rectè docet Scotus in 1. diſtinct. 36. §. *Per idem.* ſi per impoſſibile auferretur omnis Scotus.

poten-

potentia à Deo tam actiua, quàm exemplaris, adhuc maneret diſcrimen inter chimæram & hominem: quia ſemper in vno maneret intrinſeca repugnantia ad eſſendum: in alio verò nulla maneret intrinſeca repugnantia ad eſſendum, quia quantum eſſet ex ſe, eſſet aptum ad exiſtendum, ſed tantùm eſſet extrinſeca repugnantia defectu potentiæ productiuæ & exemplaris. Igitur non minus ad cauſam exemplarem, quàm ad productiuam ſupponi debet non repugnantia termini exemplabilis, & producibilis. Ergo ſi propter hanc non repugnantiam, quæ ad potentiam productiuam Dei in termino producibili ſupponitur, admittendæ ſunt eſſentiæ rerum cum actuali *eſſe* quidditatiuo extra Deum, independentes in genere cauſæ efficientis: pari modo admittendæ erunt eædem eſſentiæ cum eodem *eſſe* actuali quidditatiuo extra Deum independentes in genere cauſæ exemplaris. Ergo neque aduerſarij ſaluare poterunt in huiuſmodi eſſentiis dependentiam in genere cauſæ exemplaris à Deo.

67. Secundò probatur eadem aſſertio. Etenim non minùs ab æterno poſſibilis fuit exiſtentia hominis, quàm eius eſſentia: ergo ſi propterea ponenda eſt eius eſſentia ab æterno, quia illa ab æterno poſſibilis fuit: ponenda quoque ab æterno erit eius exiſtentia, quia etiam hæc ab æterno poſſibilis fuit. Conſequentia conſtat. Antecedens probatur, nam exiſtentia hominis eſt ens reale, non minùs quàm eius eſſentia; ergo ab æterno debuit exemplari à diuinâ eſſentiâ, tanquam à primo exemplari omnis entis: ergo ab æterno habere debuit *eſſe* actuale quidditatiuum exiſtentiæ extra Deum. Neque dicas, exiſtentiam importare ſolum exercitium eſſendi, quod ab æterno non fuit: nam cùm conceptus exiſtentiæ, etiam vt condiſtinctus ab eſſentiâ, ſit realis; & omnis conceptus realis pendeat à diuinâ eſſentiâ vt à primo exemplari omnis entis, debuit ab æterno exemplari, atque adeò actu poni extra Deum, ſecundùm conceptum quidditatiuum exiſtentiæ, non exercitè ſed ſignatè.

68. Tertiò probatur, nam vel iſtæ eſſentiæ rerum ante exiſtentiam multiplicantur numero, ſicut multiplicantur, cum actu fiunt exiſtentes in propriis naturis; vel tantùm ſpecie, & genere. Secundùm dici non poteſt, quia non ſolùm ab æterno poſſibilis fuit eſſentia generica animalis, aut ſpecifica hominis, ſed etiam indiuidua Petri. Nec minùs ab æterno exemplabilis fuit à diuina eſſentia natura indiuidua Petri, quàm generica animalis, aut ſpecifica hominis.

69. Nec dici poteſt primùm, nam vel eadem eſſentia indiuidua Petri, quæ fuit ab æterno, fit actu exiſtens in Petro, vel alia numero. Non poteſt dici alia numero: nam hæc numero, quæ nunc actu eſt in Petro, fuit poſſibilis ab æterno, alioqui hæc numero, quæ eſt actu in Petro, non fuiſſet ab æterno poſſibilis. Si primùm interrogo, quid producitur, cum actu illa fit exiſtens? ſi tantùm exiſtentia, vt aduerſarij dicunt; ergo quod eſt principalius in quauis re creatâ, qualis eſt eſſentia, non producitur actione Dei, ſed tantùm modus rei.

70. Præterea ſequeretur primò in ſententiâ aduerſariorum, qui docent naturam humanam Chriſti exiſtere exiſtentiâ increatâ Verbi, nihil præter vnionem hypoſtaticam, fuiſſe productum. Nam eius eſſentia, cùm fuerit ab æterno, non fuit producta; exiſtentia, cùm ſit increata, non potuit produci; ergo ſola vnio hypoſtatica, copulans humanitatem cum exiſtentia Verbi fuit producta. Ex quo vlterius ſequitur, illam non fuiſſe creatam: nam vnio hypoſtatica, quæ tantùm fuit producta, non eſt creata, ſed educta ex potentia obedientiali humanitatis. Sequeretur etiam, quod ſi ſola vnio hypoſtatica corrumperetur, talem naturam ſtatim futuram, vt anteà erat, in potentia tantùm. *Abſurdum contra aduerſarios affertur.*

71. Sequeretur ex hac ſententia ſecundò, tolli veram rationem creationis: nam in hac ſententia exiſtentia producitur dependenter ab eſſentia, tanquam à potentia paſſiua. Igitur tollitur vera ratio creationis, quæ in omnium ſententia eſt productio rei ex nihilo ſubiecti.

72. Si verò tota res producitur, & quoad eſſentiam, & quoad exiſtentiam, vt ſentire videtur Henricus: tunc & fruſtrà ponitur eſſentia ante exiſtentiam: & non eadem indiuidua eſſentia, quæ fit actu exiſtens, fuit ab æterno poſſibilis; nam quæ fuit ab æterno poſſibilis, non habet cauſam efficientem, ſed tantùm exemplarem, non enim per aduerſarios eſſentia hominis habet cauſam efficientem, vt ſit animal rationale; hoc enim per ipſos homo habet ex ſe neceſſariò, dependenter tantùm à Deo in genere cauſæ exemplaris. Igitur non poterit eſſe eadem eſſentia quæ fit cum ea, quæ ab æterno fuit, ſi tota eſſentia rei producitur. *Henricus.*

73. Probatur poſterior pars aſſertionis: nam etſi nihil reale actuale, aut eſſentiæ, aut exiſtentiæ re ipsâ productionem præcedat; poteſt tamen res ipſa, antequam exiſtat poſitiuè concipi ſecundum prædicata eſſentialia, quæ illi in quouis ſtatu conſiderata neceſſariò conueniunt. Hoc autem non eſt, quia in re ipſa, antequam exiſtat, ſit aliquid actuale reale extra Deum, ſed quia in quouis ſtatu res conceptibilis eſt cum iis prædicatis, ſine quibus implicat exiſtere. Atque hoc modo dicuntur eſſentiæ rerum obiectiuè, & potentiâ Logica, non autem ſubiectiuè & in ſe ipſis realiter eſſe, quia nimirum intellectus habet fundamentum eas poſitiuè concipiendi ſecundùm poſitiuum *eſſe*, non quod re ipsâ habent, antequam exiſtant, ſed quod habere poſſunt, vel haberent ex ſuppoſitione quod exiſterent. Quo fit, vt antequam res exiſtant, realiter non ſunt, niſi vel in virtute cauſarum, vel intentionaliter

Digitized by Google

& repræſentatiuè in notitia cognoſcentis Dei, aut creaturæ.

Concluſ. 2. Exiſtentia creata ſola ratione differt ab actuali eſſentia.

74. Dico ſecundò. Nulla exiſtentia creata re ipſâ, ſed tantum ratione diſtinguitur ab actuali eſſentia; & conſequenter Angeli re ipſâ non componuntur ex eſſentia & exiſtentia, compoſitione Phyſicâ & reali, ſed tantùm Metaphyſicâ & rationis. Prior pars aſſertionis probatur. Implicat ens actuale per aliquid à ſe diſtinctum à quocunque alio ente diſtingui. Ergo implicat exiſtentiam re ipſâ diſtingui ab actuali eſſentiâ. Conſequentia patet, nam ens fit formaliter in actu per exiſtentiam; ea namque primò res extrahitur extra ſuas cauſas, fitque in ſe ipſâ actu ens, quæ anteà tantùm erat in potentiâ ens. Nihil enim aliud eſt exiſtere, quam extra cauſam fieri. Antecedens probo: nam vt ens actuale re ipſâ diſtinguatur ab alio ente actuali, debet priùs in ſe ipſo ſupponi ens in actu, alioqui non diſtingueretur vt ens actuale, ſed tantùm vt ens potentiale, quemadmodum, vt homo diſtinguatur à lapide, debet priùs ſupponi conſtitutus in eſſe hominis, nec eſt intelligibile, vnum extremum re ipſâ diſtingui ab alio formaliter per ipſum extremum, à quo diſtinguitur: cùm omnis diſtinctio realis neceſſariò ſupponat duo conſtituentia, atque adeò duo conſtituta realia. Cùm igitur ens actuale formaliter conſtituatur in eſſe entis actualis per exiſtentiam, implicat vt in ratione entis actualis re ipſâ diſtinguatur ab exiſtentia. Alioqui diſtingueretur, & non diſtingueretur. Diſtingueretur, vt ſupponitur; nō diſtingueretur, quia vt ens actuale tanquam extremum condiſtinctum ab exiſtentia, ſupponeretur iam exiſtens; cùm non poſſet ſupponi vt ens actuale condiſtinctum ab alio, niſi per exiſtentiam formaliter.

75. Confirmatur, nam per aduerſarios exiſtentia recipitur in eſſentia, tanquam actus in potentia: potentia autem vt poſſit actum realiter recipere, debet eſſe ens in actu, extra cauſas poſitum, atque adeò exiſtens: cùm nequeat actum realiter recipere, quod tantùm eſt ens potentiale & in cauſa.

76. Poſterior aſſertionis pars probatur, nam ex eo quod creatura non habet *eſſe* neceſſariò & à ſe, ſed contingenter & ab alio, præbet intellectui fundamentum diſtinguendi eius eſſentiam ab exiſtentia, concipiendo eſſentiam vt præciſam ab exiſtentia, & tanquam in potentia ad exiſtentiam. Quod fundamentum non præbet Deus, qui neceſſariò exiſtit, atque adeò in Deo nulla concipi poteſt rationis compoſitio ex *eſſe* & eſſentia; cùm repugnet ens neceſſarium & ex ſe exiſtens concipi cum potentia ad exiſtendum: nam hoc ipſo non conciperetur vt ens neceſſarium, ſed vt contingens.

77. Cæterum, cum dicimus in creatura eſſentiam ratione diſtingui ab exiſtentia, non eſt intelligendum de eſſentia concepta vt actuali formaliter; ſic enim nè ratione quidem diſtinguitur ab exiſtentia, cùm includat illam vt rationem formalem conſtituentem; ſed de eſſentiâ præciſè tantùm conceptâ; cùm ne conceptibiliter quidem poſſit vnum extremum ab alio diſtingui, per rationem formaliter incluſam in vtroque.

77. Prætereà diſtinctio eſſentiæ ab exiſtentiâ, non eſt diſtinctio duarum formalitatum, quarum vtraque perfectè præſcindat obiectiuè ab altera, ſed diſtinctio tantùm rei à modo includente rem, cuius eſt. Vnde licet eſſentia præſcindere poſſit ab exiſtentia actuali, exiſtentia tamen actualis perfectè præſcindere non poteſt ab eſſentiâ, cùm ſit actuale exercitium ipſius. Quemadmodum licet concipi poſſit entitas ſine finitate, vel infinitate: finitas tamen vel infinitas concipi nequit abſque entitate, cùm ſit modus intrinſecè modificans entitatem. Doctrina hæc colligitur ex Scoto ſuprà citato. *Scotus.*

Materia prima propriam habet exiſtentiam.

78. Ex dictis deducitur primò, materiam non exiſtere exiſtentiâ formæ, ſed exiſtentiâ propriâ, condiſtincta ab exiſtentiâ formæ: tum quia nulla res exiſtere poteſt exiſtentia aliena: tum quia cùm debeat præſupponi priùs natura vt ſubiectum ſuſtentatiuum formæ, non poſſit autem præſupponi vt ſubiectum ſuſtentatiuum formæ, niſi vt ens in actu extra cauſas poſitum, priùs natura quam recipiat exiſtentiam formæ, ſupponi debet exiſtens.

Humanitas Chriſti propriam habet exiſtentiam.

79. Deducitur ſecundò, humanitatem Chriſti non exiſtere exiſtentiâ increatâ, ſed creata ob eandem rationem: nam vnio, quæ copulat humanitatem cum Verbo, ſupponit humanitatem iam exiſtentem, cùm ſupponat illam vt ens in actu extra cauſas poſitam; atque adeò vt exiſtentem exiſtentiâ condiſtinctâ ab exiſtentia increata Verbi.

Accidentia ſuam eamque propriam habent exiſtentiam contra Soti. Patet in Euchariſtia.

80. Deducitur tertiò contra Sotum apud Bannez ſuprà citatum, accidentia non exiſtere exiſtentiâ ſubſtantiæ, ſed exiſtentiâ accidentali propria: tum quia oppoſita ſententia repugnat myſterio Euchariſtiæ, in quo nihil de ſubſtantia panis & vini remanet, cùm tamen in eâ ſententiâ admittendum ſit, remanere ſubſtantialem exiſtentiam panis & vini, per quam eorum accidentia exiſtant. Tum quia ſequeretur primò accidentia ſupernaturalia exiſtere exiſtentiâ naturali ſubſtantiæ, cui inhærent: quod repugnat; cùm exiſtentia proportionari debeat eſſentiæ. Sequeretur ſecundò accidentia materialia in homine exiſtere exiſtentiâ ſpirituali animæ; cùm in hac ſententiâ non ſit alia exiſtentia in homine, præter exiſtentiam animæ rationalis. Tum à priori, quia cùm exiſtentia ſit connaturalis actus eſſentiæ, debet illi eſſe proportionata. Atqui exiſtentia ſubſtantiæ non eſt proportionata accidenti, cùm hoc ſit inhærens, ſubſtantia verò per ſe exiſtens. Vnde probabilius reliqui Thomiſtæ docent, accidentia exiſtere quidem exiſtentiâ diſtinctâ, ſed propriâ & accidentali.

81. Deducitur quartò, etiam modos reales ex-

Et modi propriam habẽt exiſtentiam.

les exiſtere exiſtentiâ propriâ modali, modaliter diſtinctâ ab exiſtentia fundamenti, cuius ſunt modi. Tum quia modi ſunt actu entia extra cauſas poſita: tum quia produci & corrumpi poſſunt, improducto & incorrupto ſubiecto, in quo ſunt: omnis autem productio terminatur ad aliquod exiſtens, cum ponat illud extra cauſas. Contra verò omnis corruptio terminatur ad non exiſtens, cum tollat illud è rerum natura.

Ad argumẽta oppoſitæ ſententiæ.

82. Ad primum Argumentum primæ ſententiæ, neganda eſt minor. Ad cuius probationem Reſpondeo, *eſſe* rei actualis habere alia *eſſe* ſibi adiuncta, non identicè, ſed ſubiectiuè: neque eſt contra exiſtentiam, eſſe ſubiectum alterius formæ exiſtentis; quia exiſtentia nõ eſt vltimus terminus ſimpliciter, ſed ſolùm in certo genere, vt exiſtentia ſubſtantiæ eſt tantùm vltimus terminus in genere entis actualis ſubſtantialis, non autem accidentalis. Ad confirmationem. Reſpondeo ex ea tãtum ſequi, cum ſubſiſtentia ſit vltimus terminus ſubſtantiæ, non poſſe vlteriori termino ſubſtantiali eiuſdem rationis terminari, non autem accidentali & diuerſæ rationis.

83. Ad ſecundum diſtinguo maiorem: Omne *eſſe* irreceptũ effectiuè, eſt infinitum ſimpliciter, concedo; omne *eſſe* irreceptum ſubiectiuè tantùm, nego. Porro *eſſe* creaturæ licet ſit irreceptum ſubiectiuè, non eſt tamen irreceptum effectiuè, quia producitur à Deo à quo limitatur effectiuè. Non enim *eſſe* tantum limitatur per ſubiectum, ſed etiam per efficiens: limitatur autem per efficiens efficienter, formaliter autem per ordinem ad aliquam operationem: cùm omne *eſſe* ſit propter aliquam operationem, per ordinem ad quam quodlibet ens creatum limitatur.

Explicatur Ariſtoteles.

84. Cæterùm cum Ariſtoteles docet, ens non poſſe diuidi per differentias formales, non loquitur de diuiſione limitatiua ſimpliciter, ſed contractiua tantum per certam differentiam ad determinatam ſpeciem in linea prædicamentali: cum enim ens ſit tranſcendens, & intrinſecè inhibitum in quouis particulari ente, repugnat illud per certam differentiam contrahi ad determinatam ſpeciem prædicamentalem. Nam tunc differentia contractiua non differret à ratione contrahibili. Propter quod ibidem concludit, ens non eſſe genus, quia nec genus prædicatur de differentijs, nec differentiæ de genere; cùm tamen ens de omnibus prædicetur.

85. Ad priorem confirmationem, negandum eſt antecedens: nam eſto talis albedo non eſſet limitata ſubiectiuè, eſſet tamen limitata effectiuè. Ad poſteriorem verò concedo, talem naturam ſic abſtractã non fore niſi vnam: ſed talis vnitas eſſet tantùm ex ſuppoſitione, quòd illa eo modo poneretur á parte rei, ſicut eſſet in intellectu, abſtracta ab omnibus inferioribus. Quæ hypotheſis implicat, cùm implicet produci naturam ab omni differentia præciſam: nam omnis productio terminari debet ad aliquod ens particulare. Nego autem, hoc modo ſe habere *eſſe* creatum non receptum ſubiectiuè in eſſentia creata. Quia licet illud non ſit receptum in eſſentia, eſt tamen limitatum & indiuiduatum per ſe ipſum, & per ordinem ad aliquam operationem.

86. Ad tertium nego minorem quoad priorem partem. Ad cuius probationem nego, homini independẽter à cauſa efficiente actu conuenire verum *eſſe* hominis, ſed tantùm in potentia, quatenus poteſt illud virtute Dei habere, ſeu quatenus illi tale *eſſe* non repugnat á Deo efficienter recipere. Propoſitio autem illa: *Homo eſt animal rationale:* eſt vera: non quia independenter á Deo aliquid reale, quod actu inſit, de illo prædicetur; ſed quia ſi homo produceretur, talem deberet habere naturam. Vnde eſt vera hypotheticè & in ſenſu conditionato: quanquam illam abſolute pronuntiamus, ſicut & concipimus, propter eſſentialem connexionem prædicati cum ſubiecto.

87. At inſtat Capreolus, Si talis propoſitio eſſet tantùm vera in ſenſu hypothetico & conditionato, etiam hæc ab æterno fuiſſet vera, *Homo eſt*: nam etiam ex ſuppoſitione, quod homo exiſteret, eſſet. Sed contra, tum quia verbum *Eſt*, quando eſt de ſecundo adiacente, ſupponit tantùm pro actuali exiſtere; non autem quando eſt de tertio adiacente. Tum quia *eſt* de ſecundo adiacente non prædicat aliquid eſſentialiter connexum cum natura hominis, in quouis ſtatu conſiderata. *Inſtat Capreolus.* *Reſpondeo.*

88. Sed inſtat Albertinus, Saltem ab æterno fuiſſet vera hæc: *Homo eſt ſubſiſtens:* nam ex ſuppoſitione, quod homo exiſtit, neceſſariò ſubſiſtit: & cùm non ſit de ſecundo, ſed de tertio adiacente, non limitatur ad ſignificandum exercitium tantùm actualis ſubſiſtentiæ. Reſpondeo æquiuocationem eſſe in termino, *ſubſiſtens:* nam interdum ſumitur pro ipſo exercitio ſubſiſtendi, ſicut terminus *exiſtens*. Et in hoc ſenſu neque de tertio adiacente prædicari potuit de homine ab æterno: ſicut nec de tertio adiacente prædicari potuit terminus *exiſtens*. Nam quando verbum *eſt* copulat prædicatum accidentale cum ſubiecto, neque de tertio adiacente poteſt de illo ſemper prædicari. Interdum verò accipitur tantùm pro ſola capacitate ad ſubſiſtendum, ſeu pro ipſo ſubſiſtere in actu primo. Et in hoc ſenſu ſemper vera fuit hæc propoſitio, *Homo eſt ſubſiſtens*, ſiue *Homo eſt ens per ſe exiſtens*. Nam in hoc ſenſu idem ſignificat, atque *Homo eſt ſubſtantia*, quæ non minus quam hæc, *Homo eſt rationalis*, fuit ſemper vera. *Inſtat Albertinus.* *Reſpõdetur. Ly ſubſiſtens variè accipitur.*

89. Ad confirmationem, negatur conſequentia. Nam prima propoſitio fuit vera ab æterno in ſenſu tantum conditionato; ſecunda eſt verà in tempore in ſenſu abſoluto. Pro quo notandum, verbum *eſt* non ſemper prædicare aliquid actu inhærens ſubiecto, ſed interdum prædicare id quod erit, vel quod eſſet, aut poſſibile eſt: vt in hac propoſitione, *Res eſt futura*, non prædicatur *eſſe* quod actu eſt, ſed quod erit. Eodem modo in hac alia, *Roſa eſt poſſibilis*, non prædicatur aliquod *eſſe* de roſa, quod nunc eſt, ſed quod poſſibile eſt. Pari modo hæc propoſitio, *Homo eſt animal rationale*, *Verbũ EST non ſemper prædicat aliquid actu inhærens ſubiecto.*

Digitized by Google

fuit ab æterno vera, non propter *eſſe*, quod de homine ab æterno prædicabatur, ſed propter *eſſe*, quod ab æterno poſſibile fuit.

90. Ad quartum diſtinguenda eſt illa maior: Quotieſcunque duo ſunt idem realiter, impoſſibile eſt, vt oppoſitum vnius prædicetur de altero adæquatè accepto, concedo; inadæquatè accepto, nego. Sic de natura humana Petri adæquatè accepta non poteſt prædicari negatio ſingularitatis; de qua tamen inadæquatè accepta prædicatur, non obſtante, quod hæcceitas etiam per aduerſarios re ipſa non diſtinguatur à natura humana Petri. Ratio eſt, quoniam prædicatio ſequitur modum concipiendi; & quia poteſt intellectus abſtrahere vnum ab alio, quod à parte rei diſtinctum non eſt, poteſt de illo vt ſic abſtracto & concepto oppoſitum eius affirmare, quod ei á parte rei conuenit. Neque hoc modo ſequitur, de eadem re contradictoria prædicari; quia non prædicantur de re eodem modo accepta, quod ad contradictionem neceſſariò requiritur.

Prædicatio ſequitur modum concipiendi.

91. Principium autem illud in confirmatione aſſumptum ſolùm probat, exiſtentiam non eſſe de conceptu quidditatiuo eſſentiæ creatæ, quod vltrò concedo; non autem probat, quod ab illa re ipſâ diſtinguatur. Multa enim ſunt, quæ ad quidditatem rei non ſpectant, re tamen ipſa ab eſſentia ipſius non diſtinguuntur, vt ſunt omnia accidentia Metaphyſica, ſub quorum oppoſito eſſentia rei concipi poteſt: vt eſſentia naturæ humanæ concipi poteſt cum oppoſito hæcceitatis, quæ tamen à natura ipſa in hoc, vel in illo indiuiduo exiſtente non diſtinguitur.

92. Ad quintum negatur minor, & vtraque eius probatio: nunquam enim eſſentia creata ſeparatur ab exiſtentia, ſiue res producatur, ſiue corrumpatur: ſed res tota producitur & quoad eſſentiam, & quoad exiſtentiam; & tota corrumpitur tam quoad eſſentiam, quam quoad exiſtentiam. Solum autem dicitur res quoad eſſentiam, vel ab æterno fuiſſe, vel ſemper manere, non in ſe realiter & actu extra Deum, ſed conceptibiliter & in potentia, quatenus intellectus poteſt illam per modum entis realis concipere; & quatenus non repugnat illi *eſſe*.

93. Ratio autem diſcriminis, cur homini non repugnet exiſtere, repugnet autem chimæræ, non eſt, quia homo ante exiſtentiam habet aliquod *eſſe* reale, actuale quidditatiuum extra Deum, quod non habet chimæra; cum ante exiſtentiam tam homo, quàm chimæra ſit ſimpliciter non ens; cùm vtrumque ante exiſtentiam ſit pura negatio: ſed quia homo importat talem connexionem prædicatorum, quorum vnum in ſua ratione formali non deſtruit alterum: chimęra vero contra, talem importat connexionem prædicatorum, quorum vnum in ſua ratione formali deſtruit alterum. Et quia talis connexio prædicatorum præſupponitur ad omnipotentiam Dei, non per modum entis realis extra Deum, ſed potentia logiça & obiectiua, eo modo quo ſupponuntur negationes cum ſuis terminis negatis; ideo ante omnipotentiam Dei per modum obiecti præcedit poſſibilitas vnius, & impoſſibilitas alterius. Quare tam homo, quàm chimæra fuerunt ab æterno in ſe ipſis nihil & puræ negationes, adhuc tamen ab æterno homo differebat à chimæra ratione termini negati: quia homo ab æterno erat negatio termini non inuoluentis repugnantiam prædicatorum inter ſe: chimæra verò erat negatio termini inuoluentis repugnantiam prædicatorum inter ſe.

94. Ex his patet ad confirmationem. Nam negatio repugnantiæ, quæ ab æterno conueniebat homini, & non conueniebat chimæræ, non affirmabat aliquid, quod actu ineſſet homini, ſed quod poterat ineſſe. Nam illa duplex negatio non cadebat in ipſam negationem hominis, quæ ab æterno erat, ſed in terminum ipſum negatum, qui ab æterno poſſibilis erat. Hæc ſolutio colligitur ex Scoto in 1. diſt. 36. §. *Per idem*. *Scotus.*

95. Ad ſextum nego ſequelam. nam adhuc creatura differt à Deo, non ſolum per compoſitionem accidentalem ex ſubiecto & accidente, ſed etiam per compoſitionem ſubſtantialē ex natura & ſuppoſito; imo per ipſammet compoſitionem ſubſtantialem ex eſſentia & exiſtentia, quæ licet non ſit Phyſica & realis, eſt tamen Metaphyſica & rationis in creatura, quæ non eſt in Deo, cuius *eſſe* eſt de quidditate Dei; cum non modo nequeat concipi ſub oppoſito exiſtentiæ, verùm etiam neceſſario concipi debet cum actuali exiſtentia.

96. Quo fit, vt hæc propoſitio non ſit ſimpliciter concedenda: *Creatura eſt ſuum eſſe*, quemadmodum de Deo conceditur: tum quia importat prædicationem eſſentialem, creatura autem accidētaliter exiſtit: tum quoniam pronomen *Suum* in Deo non ſolùm importat poſſeſſionem formalem, ſed etiam excludit effectiuam ab alio participatam; quod de creatura, quæ *ſuum eſſe* à Deo per participationem effectiuè poſſidet, dici non poteſt.

Pronomen SVVM in Deo quid importet.

97. Ad ſeptimū nego conſequentiam. Ratio diſcriminis eſt, quoniā exiſtentia eſt ratio, quâ res primo fit ens in actu extra cauſas: Implicat autem, rem primò fieri ens in actu extra cauſas per aliquid a ſe diſtinctum. Subſiſtentia verò eſt, qua res in actu poſita, & extra cauſas exiſtens, fit alteri incōmunicabilis. Non repugnat autem rem iam exiſtētem vlteriùs fieri alteri incommunicabilem per aliquid à ſe diſtinctū.

98. Ad Octauum nego conſequentiam. Etenim eſſentiæ creatæ ab æterno fuerunt obiecta diuinæ cognitionis, non propter aliquod *eſſe* reale, quod in ſe ipſis extra Deum habebant, ſed propter *eſſe* reale, intelligibile & intentionale, quod in ipſo Deo ab æterno habuerunt. Nam Deus, vt docet S. Thomas 1. p. q. 14. ar. 5. & 1. contra Gentes ca. 53. per ſuam increatam eſſentiam eſt ſpecies intelligibilis, & intentionalis ſimilitudo omnium rerum: proinde vt eas intelligat, ſecundum proprium *eſſe* ipſarum, non requirit in ipſis aliquod *eſſe* extra ſe; cum illas in ſe ipſo in *eſſe* intelligibili, quod ad res intelligendas tantum requiritur, perfectiſſime contineat.

S. Thomas.

99. Hic

Digitized by Google

99 Hic diſputandum eſſet de ſubſtantiali compoſitione naturæ & ſuppoſiti Angelici: quia tamen hæc difficultas propriam ſedem habet in myſterio Incarnationis, vbi ex profeſſo hæc difficultas examinatur, nè iterum eandem repetamus, eo vſque diſputandam differimus.

SECTIO V.

An Angeli ſint naturâ ſuâ incorruptibiles?

100. NE terminorum ambiguitate in ipſo diſputationis limine hæreamus, prædeclarandi ſunt termini: tum in quo communiter Doctores conueniunt explicandum: poſtremò in quo punctus controuerſiæ conſiſtat, aperiendum.

Incorruptibile dupliciter accipitur. *Ariſtoteles.*

101. Quoad primum. *Incorruptibile* dicitur dupliciter, primò vt opponitur *Corruptibili* proprie ſumpto; quod teſte Ariſtotele primo de generatione & corruptione c. 3. *eſt tranſmutatio de ente in actu, in ens in potentia:* Quidquid autem eſt hoc modo *corruptibile*, neceſſariò componitur ex materia, quæ tranſmutatur, & forma, in cuius priuationem tranſmutatur. Secundò vt opponitur *Annihilabilitati*, quod eſt deſtruibile per ſubſtractionem influxus creatiui.

102. Quoad ſecundum omnes conueniunt, Angelos naturâ ſuâ eſſe incorruptibiles primo modo; quia cum non conſtent ex materia, ex qua tranſmutentur, & forma, in cuius priuationem tranſeant; ſed ſint ſimplices ſubſtantiæ per ſe ſubſiſtentes, nequeunt hoc modo corrumpi; adeoque ſunt per ſe incorruptibiles primo modo. Vt enim aliquid ſit hoc modo corruptibile, debet poſſe in ſe ipſo recipere aliquid, quod ſit deſtructiuum ſui eſſe. Nequit autem Angelus in ſe ipſo recipere aliquid, quod ſit deſtructiuum ſui eſſe. Maior conſtat ex ipſa definitione *Corruptibilis* à Philoſopho aſſignata. Minor claret, quia vt poſſet Angelus in ſeipſo recipere aliquid deſtructiuum ſui eſſe, deberet in eo diſtingui receptiuum à deſtruibili: ſiquidem implicat, receptiuum recipiendo formaliter deſtrui: alias eſſet, & non eſſet. Eſſet quatenùs recipiendo deberet ipſum receptibile cauſare: Non eſſet, quatenùs deſtrueretur. Implicat igitur, vt dum receptiuum cauſat, receptibile deſtruatur; quia implicat, vt dum effectus cauſatur, cauſa deſtruatur. Sed nequit in Angelo receptiuum diſtingui à deſtruibili; cùm ſit ſimplex ſubſtantia carens partibus tam eſſentialibus, quàm integralibus Phyſicis. Ergo nequit Angelus eſſe corruptibilis preſſo modo. Eſt igitur Angelus hoc modo incorruptibilis, tam intrinſecè per negationem potentiæ intrinſecæ ad corruptionem, quàm extrinſecè per potentiam extrinſecam agentis.

103. Quoad tertium punctus controuerſiæ eſt, an ſicut Angeli ſunt ab intrinſeco incorruptibiles, per negationem intrinſecæ potentiæ ad corruptionem, ſint etiam ab intrinſeco inannihilabiles, per negationem intrinſecæ potentiæ ad annihilationem.

104. Prima ſententia eſt Vaſq. 1. p. diſp. 182. c. 2. negantis, Angelos eſſe ab intrinſeco inannihilabiles, ſed potiùs eſſe ab intrinſeco annihilabiles per realē potētiam annihilabilitatis in ipſis exiſtentē. Probat 1. authoritate Scholaſticorum, Alenſis 1. p. q. 4. memb. 3. Bonauen. in 1. diſt. 8. ar. 2. q. 2. Rich. ar. 2. q. 2. Scoti q. 5. §. *Ad quæſtionem* & in 4. diſt. 49. q. 6. §. *Hic duo ſunt*, Gabr. in 2. diſt. 2. q. 1. ar. 2. concl. 6. Secundo. ex Patribus præſertim Sophronio, cuius epiſtola recitata fuit in ſexta Synodo act. 11. & approbata act. 13. vbi docet, Angelos & animos non eſſe *naturâ ſuâ*, ſed *gratiâ immortales*. Idem docet Hieron. in c. 1. epiſtolæ ad Titum multo poſt initium, vbi ait, Angelos *gratia eſſe immortales*, ſolumque Deum ſuaptè naturâ eſſe immortalem. Tertio ratione. Omnes res, antequam ſint, habent natiuam potentiam realem, non quidem Phyſicam, ſed Logicam, ſeu non repugnantiam ad eſſe, ratione cuius ſubdi poſſunt potentiæ facientis. Ergo omnes res, quando ſunt, habent natiuam potentiam realem, non Phyſicam & ſubiectiuam, ſed Logicam, per non repugnantiam ad non eſſe, ratione cuius ſubdi poſſunt potentiæ deſtruentis.

Vaſquez. *Alenſis.* *Bonauent.* *Richardus.* *Scotus.* *Gabriel.* *Sophronius.* *Hieronym.*

105. Confirmat primò hanc ſententiam Aureolus in 1. diſt. 8. p. 2. a. 4. Si Angelus non eſſet annihilabilis ex ſe; igitur eſſet inannihilabilis ex ſe; ergo non poſſet annihilari à Deo, quia quod eſt annihilabile ex ſe, per nullam potentiam annihilari poteſt. Sicut quia Angelus eſt incorruptibilis ex ſe, per nullam potētiam corrumpi poteſt. Secundò aut Angeli conſeruantur à Deo, quia ſunt defectibiles ex ſe, aut quia non ſunt defectibiles ex ſe: non quia non ſunt defectibiles ex ſe, quia quod non eſt defectibile ex ſe, non eget extrinſeco conſeruante: ergo quia ſunt defectibiles ex ſe. Igitur Angeli ſunt defectibiles ex ſe; ergo annihilabiles ex ſe. Tertio ſequeretur, Angelos eſſe entia neceſſaria; nam quod ex ſe eſt inannihilabile, ex ſe includit neceſſitatem ad eſſendum. Quarto Cuilibet potentiæ actiuæ correſpondet paſſiua: Deus habet potentiam actiuam annihilandi Angelos: Igitur Angeli habent potentiam paſſiuam annihilabilitatis.

Aureolus.

106. Secunda ſententia affirmat, Angelos eſſe ab intrinſeco inannihilabiles; eſſe tamen annihilabiles ab extrinſeca potentia Dei: Eſt S. Thomæ 1. p. q. 9. ar. 2. & q. 50. a. 5. & 2. contra Gentes. ca. 55. Caiet. & Ferrarienſis locis præcitatis, Dur. in 1. diſt. 8. p. 1. q. 3. Capr. q. 3. Bannez 1. p. q. 9. citata. Zumel q. 50. citata a. 5. q. 1. Valent. q. 1. puncto 4. §. *Porro*, Suarez lib. 1. de Angelis c. 9. *Hæc ſententia probabilior eſt*, tametſi, vt ego cenſeo, ſit de puro modo loquendi diſceptatio. Nam vtriuſque ſententiæ auctores conueniunt, neque in Angelis, neque in re vlla creata eſſe poſitiuam potentiam ad ſui non eſſe, ſed ſolam non repugnantiam, vt poſſit eſſe terminus diuinæ potentiæ annihilantis:

S. Thomas. *Caietan.* *Ferrar.* *Durandus.* *Capreolus.* *Bannez.* *Zumel.* *Valentia.* *Suarez.* *Sententia affirmans verior eſt.*

Digitized by Google

queo argumentum, nam ſicut antequam res ſint, nullam habent realem potentiam ad eſſendum, cum ante exiſtentiam nulla præcedat entitas creaturæ, ſed ſola potentia creatoris, cum non repugnantia tantum ad eſſendum: ita quando res ſunt, nullam retinent realem potentiam ad non eſſendum, ſed ſolam non repugnantiam, à quâ nequeunt denominari ſimpliciter potentes ad non eſſẽdum: tum quia denominatio potentis requirit potentiam poſitiuam: tum quia res ſimpliciter denominatur à perfectione ſibi connaturali; connaturalis autem eſt Angelis potentia ad eſſe, cum omnis entitas ſe ipsâ poſitiuè inclinet ad eſſe.

114. Ad primam Confirmationem, negatur vltima conſequentia. Ad cuius probationem concedo, quod eſt inannihilabile ex ſe, independenter ad alio, non poſſe à Deo annihilari. Nego autem, quod eſt inannihilabile ex ſe, dependenter tamen ab alio, annihilari à Deo non poſſe. Ad paritatem, nego conſequentiam. Nam quod ex ſe eſt incorruptibile, caret partibus; quod autem corrumpitur, partes habere oportet. Implicat autem, vt idem habeat, & non habeat partes. Igitur implicat, vt idem ſit incorruptibile, & ſimul corrumpi queat. Quod verò ex ſe eſt inannihilabile, caret tantum naturali & poſitiuâ potentiâ annihilabilitatis. Non implicat autem, creaturam carere naturali & poſitiuâ potentiâ annihilabilitatis, & ſimul habere potentiam obedientialem annihilabilitatis. ſicut non implicat, terram carere naturali potentiâ ad motum ſurſum, & ſimul habere obedientialem potentiam ad illum

115. Ad ſecundam confirmationem Reſpondeo. Angelos conſeruari à Deo, non quia ſunt defectibiles ex ſe, ſed quia ſunt defectibiles ab extrinſeco principio liberè conſeruante. Nego autem, quod eſt indefectibile ex ſe, & defectibile ad extrinſeco principio, non egere extrinſeco conſeruante. Legatur Capreolus loco præcitato in fine. *Capreolus.*

116. Ad tertiam Confirmationem, nego ſequelam de ente ſimpliciter neceſſario. Etenim habere neceſſitatem eſſendi ſimpliciter, eſt ſolius Dei: Concedo autem de ente neceſſario ex ſuppoſitione: hoc enim non repugnat enti creato, vt fusè probat S. Thomas 2. contra Gentes c.30. Nam hoc nil aliud eſt, quam creaturam recipere talem naturam à Deo, vt ſecundum intrinſeca principia ſpectata, petat ſemper eſſe; & nunquam deficere: quia ſecundum intrinſeca principia ſpectata, nec habet naturale agens extrinſecum corrumpens, nec naturalem potentiam ad ſui deſitionem, ſed potius naturalem inclinationem ad ſui conſeruationem. *S. Thomas.*

117. Inſtabis. Creatura ex ſe eſt nihil; igitur ex ſe non poteſt naturaliter inclinare ad eſſe. Reſpondeo creaturam conſiderari dupliciter, vno modo ſecundum id, quod eſt à ſe independenter à Deo, quo pacto eſt nihil: & vt ſic neque inclinat ad eſſe, neque ad non eſſe poſitiuè, ſed tantùm negatiuè, quia illi vt ſic neque repugnat eſſe, neque non eſſe, ſed indifferens eſt ad vtrumque. Alio modo ſecundum id, quod habet à Deo, quo pacto eſt ens reale poſitiuè inclinãs ad conſeruationem ſui. Creatura igitur ex ſe, ſecundum quod eſt independens à Deo, nihil eſt; neque ad eſſe poſitiuè inclinare poteſt: tamen ſecundum id, ſecundum quod à Deo eſt, poſitiuè inclinat ad eſſe, quod poſſidet; quia vt ſic inuoluit productionem ſui, & realitatẽ proprij eſſe dependenter à Deo. In quo eſſe eſſentialiter includitur inclinatio ad conſeruationem & perpetuitatẽ ſui, non minùs quam in terra eſſentialiter includitur inclinatio ad motum deorſum. Nec ſequitur, quod ſi res eſſentialiter inclinat ad cõſeruationẽ ſui, quod neceſſario illa conſeruetur. Sicut non ſequitur, ex eo quòd terra eſſentialiter inclinet ad motum deorſum, quòd neceſſariò deorſum moueatur. Nam actus ſecundus diſtinguitur à primo, & creatura eſſentialis non eſt.

118. Ad quartam confirmationem nego vniuerſaliter maiorem: eſt enim illa tantùm vera de potentia eductiua, quæ verſatur circa ſubiectum; non autem de creatiua, quæ nullum requirit ſubiectum, ſed ſolam non repugnantiam termini creabilis.

SECTIO. VI.

An Angeli poſsint ſolo numero multiplicari.

119. PRIMA ſententia negat, poſſe Angelos, etiam de potentia abſoluta Dei, numero tantum multiplicari: Eſt Heruæi in 2. diſt.3.q.2.ar.2. Caiet.1.p.q.50.ar.4. & fuſius de ente & eſſentia c.5.q.9. Socin. in 12. Metaphyſ.9.49. Dominic. à Flandria in 5. Met.q.9. ar.8. & q.29.ar.4. Abulenſis in cap.23. Exodi q.62. & in cap.21. Numeri q.19. & paradoxo 4.c.3. Granadi 1.p. controuerſia 7.diſp.4. Nazarij in præcitatam q.50.ar.4. & aliorum: & cenſetur ſententia S. Thomæ 1.p.q.50. art.4. & 3.p.q.77.art.2.2. contra Gentes c.93. & de ſpiritualibus creaturis q.vnica art.8. & de ente & eſſentia cap.5. vbi hanc ſententiam tribuit Auicennæ, 11. & 4.diſ.12.q.1.art.1. quæſtiuncula 3.ad.3. *Herueus. Caietan. Soncinnas. Dominicus de Flandria. Abulenſis. Granadus. Nazarius.* *Cenſetur S. Thomæ, qui illã tribuit Auicennæ.*

120. Potiſſimum fundamentum S. Thomæ eſt hoc. Principium numericæ multiplicationis eſt materia: in Angelis non eſt materia: ergo in Angelis non eſt principium numericæ multiplicationis. Minor conſtat ex diſputatis ſect. 4. Maior eſt Ariſtotelis 12. Met. tex.49. *Quæcunque* inquit *ſunt multa numero, materiam habent.* Ergo quæ materiam non habent, nequeunt eſſe multa numero: & 5. Met. tex.12. *Numero vnum ſunt, quorum materia vna; ſpecie vero quorum ratio vna.* Deinde probatur ratione: nam illud eſt principium numericæ multiplicationis, quod eſt ratio diſcriminandi vnum ab alio numero: ſola materia eſt ratio diſcriminandi vnum ab alio numero: ergo ſola materia eſt principium numericæ multiplicationis. Maior patet. Minor probatur, nam forma, cùm ſit ipſa ſpecies rei, non eſt ratio diſcrimi- *Potiſſimum fundamentũ S. Thomæ pro hac ſententia.* *Ariſtoteles.*

Digitized by Google

criminandi rem, quam conſtituit, numericè, ſed ſpecificè: per id vnamq; forma diſcriminat rem, quam conſtituit, ab alia, per quod ipſa conſtituitur in ſe; cum ratio diſcretiua & conſtitutiua ſit eadem. Igitur ſi forma conſtituitur in ſe per rationem ſpecificam, non poterit rem, quam conſtituit, diſcriminare numericè, ſed ſpecificè. Materia autem, cum non ſit ſpecies rei, ſed ſubiectum primum, incommunicabile alteri, diſcriminat rem numero. Nam & reddit rem, quam conſtituit, numero tantum diuerſam ab alia, & incommunicabilem cuicunque alteri ſubiecto: quæ duo ſunt de ratione indiuidui vt ſic.

121. Confirmatur. In Angelis non eſt, niſi ſola forma; ergo non eſt niſi differentia formalis; ergo non niſi diſtinctio formalis: ergo non poſſunt differre tantum indiuidualiter. Antecedens probatur, nam Angeli ſunt actus puri ab omni materialitate ſecreti. Prima conſequentia conſtat, quoniam differentia ſumitur ab entitate rei: ergo ſi in Angelis non eſt niſi forma, non niſi formalis differentia in eis eſſe poterit. Secunda patet nam formale diſtinctiuum, & conſtitutiuum rei ſunt idem: ergo ſi in Angelis non eſt niſi formale conſtitutiuum, non erit niſi formale diſtinctiuum. Vltima verò claret: quia vbi non eſt, niſi ſola diſtinctio eſſentialis, ſola indiuidualis eſſe non poterit; cum nequeat eſſe effectus formalis ſine forma.

122. Probatur ſecundò. Quilibet Angelus continet totam perfectionem ſuæ ſpeciei: ergo nihil perfectionis ſuæ ſpeciei illi deeſt: ergo non poterit in eadem ſpecie numero multiplicari. Antecedens conſtat: nam aliàs Angelus non eſſet intra ſuam ſpeciem perfectus. Prior conſequentia patet, nam ſi aliqua perfectio intra ipſius ſpeciem illi deeſſet, non contineret totam perfectionem ſuæ ſpeciei; atque adeo non eſſet intra ſuam ſpeciem perfectus. Poſterior verò probatur: quia ſi poſſet Angelus intra eandem ſpeciem multiplicari numero, vnus non contineret indiuidualem perfectionem alterius.

123. Tertiò. In ſubſtantijs abſtractis idem eſt *quo* ſunt, & *quod* ſunt. Igitur in ſubſtantijs abſtractis, quales ſunt intelligentiæ, differentia indiuidualis trahit ſecum neceſſariò eſſentialem.

124. Quartò. Inter omnes creaturas nulla magis accidit ad diuinam actualitatem, quam Angelus; ergo ſicut Deus ob ſummam ſui actualitatem, non poteſt nec ſpecie multiplicari, nec numero: Ita Angelus, licet quà à diuina actualitate recedit, multiplicari poſſit ſpecie; quà tamen ad illam magis, quam cæteræ creaturæ accedit, non poterit multiplicari numero.

125. Quintò. Differentia numeralis eſt infimus gradus inter Metaphyſicos; ergo deſumenda eſt ex infima parte Phyſica, quæ eſt materia ſeu ſubiectum. Antecedens conſtat. Conſequentia probatur: nam gradus Metaphyſici vel deſumuntur ex partibus Phyſicis, vel certè debent illis proportionari. Vnde ſemper quod nobilius eſt in vnaquaque re, appellamus formale; quod verò ignobilius materiale. Ergo in ſubſtantia, quæ eſt pura forma, qualis eſt Angelica, nihil erit niſi formale.

126. Sextò. Hæcceitas, quæ eſt in Gabriele exempli cauſa, conſequitur eſſentiam ipſius Gabrielis tanquam proprietas naturam. Ergo impoſſibile eſt, vt natura Gabrielis communicetur alteri indiuiduo. Conſequentia patet: nam ſemper ad eandem eſſentiam ſequitur eadem proprietas. Impoſſibile autem eſt, vt eſſentia Gabrielis ſit cum hac hæcceitate, quam habet in Gabriele, in alio indiuiduo: ergo impoſſibile eſt, vt eſſentia Gabrielis alteri indiuiduo communicetur. Antecedens probatur, nam hęcceitas eſt modus conſequens neceſſariò naturam, quam limitat & determinat ad hoc ſingulare.

127. Secunda ſententia negat, Angelos multiplicari poſſe ſolo numero naturaliter, poſſe tamen ſupernaturaliter & de potentia abſoluta: Eſt Ægidij quodlibet. 2.q.7. nec oppoſitum docet in 2.diſt.3.pa.1.q.2.art.3, vbi cum negat, eos multiplicari poſſe ſolo numero, apertè fatetur ſecundũ præſentem curſum naturæ: *Omiſſo*, inquit, *quid Deus poſſet facere, ſed ſecundum naturæ curſum, & ſecundum hunc ordinem, quem videmus, nihil erit in Angelis, niſi ipſa formæ, & ſequentia formas.* *Ægidius.*

128. Fundamentum ipſius eſt; quoniam cum ſubſtantia Angelica ſit forma abſtracta & immaterialis, naturaliter poſtulat recipere totum eſſe ſuæ ſpeciei, licet de potentia abſoluta poſſit non totum eſſe & perfectionem ſuæ ſpeciei recipere, ſed limitari ad certum gradum illius: igitur naturaliter non poteſt ſolo numero multiplicari, poteſt tamen ſupernaturaliter & de potentia abſoluta. Antecedens quoad primam partem patet: nam quælibet res naturaliter produci poſtulat cum tota perfectione, quam naturaliter poſcit. Quoad ſecundam verò probatur: nam poteſt Deus de potentia abſoluta quamcunq; rem intra ſuam ſpeciem ad certum gradum perfectionis ſubſtantialis limitare. Conſequentia verò quoad ſecundam partem oſtenditur: quia nequit res, neque de potentia abſoluta intrà ſuam ſpeciem multiplicari, ſi continet totum eſſe ſuæ ſpeciei: quia tunc totum eſſe, in quod talis ſpecies multiplicari poſſet, ſupponitur iam communicatum vni indiuiduo. Quod autem ſupernaturaliter multiplicari poſſit, probatur: nam dato, quod Deus non communicaret totum eſſe ſpecificum vni indiuiduo, poſſet alium, & alium gradum eſſendi eiuſdem ſpeciei aliis, & aliis indiuiduis communicare.

Sentētia hæc eſt communis Scholaſticorum.

129. Tertia ſententia ſimpliciter affirmat, poſſe Angelos ſolo numero ſub eadem atoma ſpecie multiplicari: Eſt communis Scholaſticorum, Alenſis 2.p.q.20. memb.6.art.2. Alberti in ſumma 2.pa.tract.2.qu.8. Henrici quodlib. 2.q.8. & quodlib. 11.q.1. Bonauent. in 2. diſt. 3.p.1.ar.2.q.1. & diſt.9.ar.vnico q.1. Scoti q. 7. & quodlib. 2. *§. Prima ratio.* Richardi ar. 5. q.1. Dur. q.3. Carthuſiani q.3. Mayr. q.2. Baſſoli q.1.ar.2. Rub. q.4. Argent. q.2.ar.2. Marſilij

Alenſis. Albertus. Henricus. Bonauent. Scotus. Richardus. Durandus. Carthuſian. Mayronus. Baſſolus. Rubio. Argentin.

Marſilius. Capreol. Aureolus. Bacho. Gabriel. Opimus. Palatius. Ferrarienſ. Bannez. Zumel. Molina. Valentia. Vaſquez. Suarez. Becanus. Hurtadus. Stephanus de Bubalis.

ſilij quæſt.3.art.1.Capreoli quæſt.1.art.3. circa finem ad 10. in ſolutione quarta, Aureoli diſtinct.9. quæſt.3.artic.4. Bachonis diſt.11. artic.2. §.4. Gabriel. diſt. 3. quæſtione 1. articulo 2. concluſ. 2. Opimi diſt. 2. quæſtione 1. Palatij in 2. diſt.3. diſputatione 3. Ferrarienſis 2. contra Gentes. cap.93. §. *Ad hoc dicendum.* Bannez 1. parte quæſtion. 50. articulo 4. Zumel ibidem quæſtione 2. Molinæ, Valentiæ quæſtione 1.puncto 3.Vaſquez diſputatione 181. cap.3. Suarez lib.1. de Angelis cap.15. Becani de Angelis c.1. quæſt.4. Hurtadi in ſua Metaphyſica diſp.12.ſect.3. Stephani de Bubalis 1. part. quæſt. 50. art. 4. difficul.2.

Tertia ſententia verior. Oppoſita damnata à Stephano Epiſcopo Pariſienſi cum tota Academia. Cenſura ſententiæ oppoſitæ.

130. *Quæ ſententia verior eſt & longè probabilior,* cuius oppoſita damnata fuit à Stephano Epiſcopo Pariſienſi cum tota Academia, vt habetur in fine libri Magiſtri ſententiarum inter errores *de Angelo* ſiue *Intelligentia.* Vnde illam *excommunicatam, irrationabilem,* & *abſurdam* appellat Rubio: *præſumptuoſam* Bonauentura, noſtram verò *ſobriam* & *Catholicam:* Henricus *nulli fidelium dubiam:* Carthuſianus *dictis Sanctorum magis conſonam.*

Duabus rationibus probatur noſtra ſententia. Prima eſt Scoti. Nulla quidditas creata eſt eſſentialiter Hæc. S.Thomas.

131. Difficultas eſt in aſſignanda ratione, quæ efficaciter oſtendat, hanc numericam multiplicationem ſub vna ſpecie Angelica non implicare. Ego relictis aliorum rationibus, duas aſſigno. Prima eſt Scoti in 2. diſt.3. quæ. 7. §. *Qui dicunt.* quæ talis eſt. Nulla quidditas creata eſt eſſentialiter hæc. Ergo omnis quidditas creata multiplicabilis eſt numero. Conſequentia patet: nam ratio, cur ſpecies aliqua non eſſet numero multiplicabilis, eſſet, quia includeret ſingularitatem vt prædicatum eſſentiale: cùm enim, teſte ſancto Thoma 1. parte quæſtione 13. articulo 9. de ratione ſingularis ſit, ita eſſe proprium vni, vt nulli alteri proprium fieri poſſit; eſt enim ſingularitas ratio ipſi formalis conſtitutiua vnius, vt vnius, & diſcretiua cuiuſcunque alterius: implicat quod eſt eſſentialiter ſingulare, multiplicari: nam ſimul eſſet ſingulare, & non ſingulare. Neque dicas, poſſe eſſe ſingulare per ſe, fieri autem non ſingulare diuinitùs. Quia quod eſt eſſentialiter tale, neque diuinitùs fieri poteſt non tale: Cùm nequeat rei eſſentia diuinitùs mutari: nam ſimul res eſſet, & non eſſet. Ergo hoc ipſo, quod ſpecies aliqua per ſe ſingularis communicaretur alteri, non eſſet amplius eadem, quia amitteret prædicatum eſſentiale, quo ſublato tota eſſentia rei tolleretur. Antecedens verò, in quo eſt difficultas, probatur primò. Nulla quidditas creata in ſuo conceptu eſſentiali inuoluit ſingularitatem. Igitur nulla quidditas creata eſt eſſentialiter hæc. Conſequentia patet, quia quod eſt de eſſentia, neque per conceptum abſtrahi poteſt. Antecedens probatur: nam ſine vlla contradictione concipi poteſt quælibet ſpecies creata abſtracta ab omni ſingularitate, atque adeò diuinitùs communicabilis multis: quia quod in ſuo conceptu non inuoluit contradictionem, poteſt diuinitùs fieri.

Quod nulla quidditas creata ſit eſſentialiter Hæc probatur primò.

Non valet effugium Caietani.

132. Neque huic argumento ſatisfacit Caietanus citato loco de ente & eſſentia, concedendo poſſe ſpeciem Angelicam concipi abſtractam à ſingularitate, imò & communicabilem multis obiectiuè, negando tamen id poſſe re ipsâ fieri. Nam ſi hoc abſque vllâ contradictione concipimus, abſque vlla etiam contradictione fieri poterit: Cùm obiectum diuinæ omnipotentiæ ſit, quidquid contradictionem non inuoluit.

Obiectum diuinæ omnipotentiæ eſt quidquid cōtradictionem non inuoluit.

Idem antecedens probatur ſecundò à Scoto. Quia talis ſpecies foret infinitæ perfectionis.

133. Probatur idem antecedens ſecundò, ab eodem Scoto ibidem. Si ſpecies Angelica non eſſet communicabilis multis, neceſſariò eſſet infinitæ perfectionis: Conſequens eſt falſum: tum quia implicat infinitum creatum: tum quia perfectio indiuidualis excedere non debet perfectionem ſpecificam, quæ in Angelis eſt finitæ perfectionis, cùm ſit determinatæ quidditatis. Sequela facilè deducitur in ſententia Ægidij docentis, ideò de facto nullam ſpeciem Angelicam poſſe alteri indiuiduo communicari, quia de facto quælibet ſpecies Angelica producta eſt cum tota perfectione indiuiduali poſſibili. Nam in hac ſententia quælibet ſpecies Angelica de facto continet vnitim in vno indiuiduo omnes illas perfectiones indiuiduales, quas habere potuiſſet in infinitis indiuiduis poſſibilibus. Atqui illæ eſſent infinitæ: ergo hæc etiam erit infinita.

Ægidius.

Obiectio 1. Ægidius.

134. Ad hoc argumentum, dupliciter reſpondere poſſet Ægidius, primò negando minorem, eo quod indiuidua poſſibilia ſub vna ſpecie Angelica, non potuiſſent eſſe infinita categorematicè, ſed tantùm ſyncategorematicè. Secundò negando conſequentiam: nam omnes illas perfectiones infinitas indiuiduales continere poſſet Angelus in vno indiuiduo, per perfectionem indiuidualem finitam altioris ordinis.

Obiectio 2.

Sed contra primam.

135. Contra primum reſponſum eſt: nam quotieſcunque virtus, aut perfectio aliqua eſt tota ſimul in actu, & æquiualet infinitis perfectionibus in potentia, neceſſariò eſt infinita categorematicè: quia cùm non poſſit eſſe infinita ſyncategorematicè; nam hæc infinitas eſſentialiter includit actum admixtum potentiæ, & ipſa nihil habeat admixtum potentiæ, cùm tota ſit in actu; neceſſariò erit aut finita, aut infinita categorematicè. Finita eſſe non poteſt, alioqui non æquiualeret perfectionibus ſyncategorematicè infinitis: Ergo neceſſariò erit infinita categorematicè. Nec dici poteſt, omnes illas infinitas indiuiduationes efficere vnam indiuiduationem finitam. Sicut partes infinitæ quantitatis palmaris efficiunt vnam extenſionem finitam palmarem. Nam ſingulę indiuiduationes addunt determinatam perfectionem ſpeciei; ac proinde infinitas adderent perfectiones. Partes verò continui & ſi ſingulæ determinatam adderent extenſionem, ſemper tamen adderent minorem & minorem extenſionem in infinitum; quod non eſſet in infinitis indiuiduis poſſibilibus.

Nec infinitæ partes quātitatis palmaris huic reſponſioni officiunt.

Digitized by Google

Ad ſecundã obiectionem reſpondetur.

136. Contrà ſecundum reſponſum eſt: nam perfectio indiuidualis proportionari debet ſpecifica, cùm vna contrahat aliam, vt perfectio inferior ſuperiorem infra eundem ordinem: ergo non poteſt vna eſſe altioris ordinis, quàm alia. Confirmatur. Perfectio indiuidualis re ipsâ non diſtinguitur à ſpecifica: ſed ſpecifica, quæ nunc eſt in Gabriele, exempli cauſa cum tota perfectione indiuiduali poſſibili, eſt eiuſdem ordinis, ac fuiſſet, ſi producta non eſſet cum tota perfectione indiuiduali poſſibili: cum ſpecifica perfectio, in ratione ſpecificæ perfectionis, non varietur ex eo, quod in vno, vel in pluribus indiuiduis producatur: ſed tunc fuiſſet eiuſdem ordinis cum qualibet perfectione indiuiduali: ergo etiam nunc. Conſequentia probatur: nam quotieſcunque duo ſunt vnum & idem re, implicat inter ea eſſe ordinis diuerſitatem. Ergo ſi indiuidualis perfectio eſt vnum & idem re cum ſpecifica perfectione Gabrielis, implicat, vt perfectio indiuidualis ſit altioris ordinis, quam ſpecifica eiuſdem.

137. Cæterùm in ſententia aliorum, qui docent, ideò ſpeciem Angelicam non poſſe numero multiplicari, quia talis multiplicatio implicat etiam de potentia abſoluta, argumentum de infinitate perfectionis indiuidualis non videtur vrgere. Nam in ea ſententia non eſt, niſi vna tantùm perfectio indiuidualis poſſibilis, quæ finita eſt, ſicut & perfectio ipſa ſpecifica. Vnde non valebit argumentum ab infinitis perfectionibus indiuidualibus poſſibilibus, in vno indiuiduo virtute productis: cùm talis ſententia neget infinitas perfectiones indiuiduales ſub eadem ſpecie poſſibiles; tantumque concedat vnam finitam.

Vrgetur in Aduerſarios argumentũ factum.

138. Adhuc tamen contra eos vrgeri poteſt argumentum. Nam ideò per eos non eſt, niſi vnum indiuiduum ſub eadem infima ſpecie poſſibile, quia quodlibet indiuiduum continet totam perfectionem poſſibilem ſuæ ſpeciei. At hoc ipſum arguit infinitam perfectionem indiuidualem. Nam ideò Deus Pater non eſt multiplicabilis, quia eſt infinitus in tota latitudine paternitatis poſſibilis. Ideò non eſt generabilis alius numero Filius Dei, quia in ratione filiationis diuinæ eſt infinitus. Ideò non eſt ſpirabilis alius numero Spiritus ſanctus, quia in ratione amoris ſpirati eſt infinitus. Ergo ideò nulla ſpecies Angelica eſt indiuidualiter multiplicabilis, quia in ratione perfectionis indiuidualis eſt infinita. Confirmatur. Si daretur natura generica, quæ ideò non poſſet ſpecificè multiplicari, quia contineret omnem perfectionem poſſibilem ſui generis, neceſſariò foret infinita, quoad perfectionem ſpecificam. Ergo ſi detur ſpecies, quæ ideò indiuidualiter multiplicari non poſſit, quia continet omnem perfectionem poſſibilem ſuæ ſpeciei, neceſſariò erit infinita quoad perfectionem indiuidualem. Vnde aliquam infinitatem concedit S. Thomas 1. parte quæſt.7. artic. 2. Angelis, ex eo quod ſint immultiplicabiles numero, licet eam vocet infinitatem ſecundùm quid.

S. Thomas.

Secunda ratio pro noſtra ſententia eſt Euerſio fundamenti oppoſitæ ſententiæ.

139. Secunda ratiò ſit euerſio fundamenti oppoſitæ ſententiæ. Ideò per aduerſarios natura Angelica non eſt multiplicabilis numero, quia omnis numerica multiplicatio fieri debet per materiam, vel per ordinem ad materiam, quæ quia in Angelis non eſt, nequit in Angelis eſſe numerica tantùm multiplicatio. At hoc principium falſum eſt, primò quia vel per materiam intelligitur materia prima, ſiue cum certa quantitate & diſpoſitione affecta, quæ materia ſignata vocatur, ſiue per ſe nudè ſumpta. Atqui hæc non poteſt eſſe vniuerſale principium omnis numericæ multiplicationis; vt patet non modo in operationibus naturalibus vnius eiuſdemque Angeli, quæ abſque vllo ordine ad materiam diſtinguuntur inter ſe numero; verùm etiam in operationibus ſupernaturalibus diuerſorum Angelorum & hominum. Etenim viſio beata vnius Angeli non differt ſpecie, ſed ſolo numero à viſione beata alterius Angeli, vel hominis. Habitus infuſi vnius Angeli non niſi numero differunt ab habitibus infuſis alterius Angeli, vel hominis. Alioqui inter has formas ſupernaturales admittenda foret ſpecifica diſtinctio per ordinem ad diuerſas ſpecie naturas Angelicas, in quibus recipiuntur, quam, vno vel altero excepto, vt tom.1. diſputat.9. ſect. 15. oſtendimus, nemo Theologorum admittit.

140. Vel per materiam non tantùm intelligitur materia prima, ſed quodlibet ſubiectum ſingulare & indiuiduum, in ordine ad quod indiuiduatur omnes operationes, & formæ accidentales in eo receptæ, quod docuiſſe videtur S.Thomas in 1.diſt.34.q.1.art.1. vbi principium indiuiduans naturam communem, & determinans illam ad hoc ſingulare, ait eſſe materiam, vel aliquid, quod loco materiæ ſe habet. Et ſanè coguntur hoc admittere aduerſarij, ſi numericam multiplicationem Angelicarum operationum ſaluare velint. Ergo conceſſo quod principium numericæ multiplicationis non neceſſariò, etiam per aduerſarios, ſit materia prima, ſed quodcunque, quod poſſit naturam communem ad hoc indiuiduum determinare, iam triplicem aſſigno modum, quo poſſit natura ſpecifica Angelica ad hoc, & illud indiuiduum determinari.

S. Thomas.

Triplex aſſignatur modus & principium determinationis ad hoc numero indiuiduum. Primus modus. Suppoſitum ipſum Angelicum. Dubius eſt S. Thomas de diſtinctione ſuppoſiti Angelorum ab eiuſdem natura.

141. Primus eſt, ſuppoſitum ipſum Angelicum, quod licet dubium ſit, an in ſententia Angelici Doctoris re ipsâ à natura Angelica diſtinguatur: nam 1. parte quæſtione 3. articulo 3. docet illud non diſtingui: quodlib. verò 2. q. 2. art. 2. & in primo loco præcitato & alibi fatetur diſtingui: Certè iuxta probabiliorem ſententiam, illud re ipsâ diſtinguitur à natura Angelica. Quo poſito, ſic argumentor. Poteſt animus rationalis, nõ obſtante quod ſit forma ſubſiſtens, per aduerſarios numero multiplicari; quia poteſt produci

per ordinem ad hanc, vel illam numero materiam, certâ quantitate & diſpoſitione huic, vel illi animo aptatam. Ergo poterit forma Angelica, non obſtante quod ſit ſubſiſtens, numero etiam multiplicari, quia poteſt produci per ordinem ad hoc, vel illud numero ſuppoſitum, huic, vel illi indiuiduo Angelico aptatum. Conſequentiam probo; nam ideò per aduerſarios poteſt animus rationalis per ordinem ad hanc, vel illam numero materiam ſignatam multiplicari, quia per hanc, vel illam numero materiam ſignatam animus rationalis eſt perfectibilis, tanquam per vltimum ſubiectum, cui communicatur, & per quod fit cuicunque alteri ſubiecto incommunicabilis. Sed etiam forma Angelica eſt perfectibilis ab hoc, vel illo ſuppoſito Angelico, tanquam ab vltimo termino ſubſtantiali, cui communicatur, & per quem fit cuicunque alteri ſuppoſito incommunicabilis; Igitur ſi poteſt ille numero multiplicari per ordinem ad diuerſas numero materias; poterit multiplicari & hæc per ordinem ad diuerſa numero ſuppoſita: cùm non minus ſuppoſitum perficiat naturam Angelicam, eamque reddat cuicunque alteri incommunicabilem; quam materia ſignata animum rationalem. Et ſicut materia diſtinguit tantùm numero vnam animam ab alia, quia diſtinguit vt vltimum ſubiectum, cuius eſt diſtinguere tantùm numero: ita ſuppoſitum numero tantùm diſtinguit vnam naturam Angelicam ab alia, quia diſtinguit vt vltimum ſubiectum Metaphyſicum, cuius eſt numero tantùm diſtinguere.

Secūdus modus eſt Per ordinem ad diuerſum operandi modum.

142. Secundus modus multiplicandi numericè naturam Angelicam, eſt per ordinem ad diuerſum modum operandi vni, & non alteri ſuppoſito proprium. Etenim quemadmodum de facto Deus ſpecificè multiplicat naturas Angelicas per ordinem ad diuerſum operandi modum, vni, & nō alteri ſpeciei proprium; ita poterit eandem naturam ſpecificam numero tantùm multiplicare per ordinem ad diuerſum operandi modum vni, & non alteri indiuiduo proprium. Nam ita ſe habet natura ſpecifica ad differentias indiuiduales; ſicut generica ad differentias ſpecificas: ſed poteſt Deus eandem naturam genericam per diuerſas differentias ſpecificas multiplicare in ordine ad modos operandi ſpecificè diuerſos: ergo poterit eandem naturam ſpecificam per diuerſas differentias indiuiduales multiplicare in ordine ad modos operandi indiuidualiter tantùm diuerſos.

143. Confirmatur. Poteſt Deus naturam accidentalem ſolo numero multiplicare per ordinem tantùm ad diuerſum operandi modū; ergo & naturam ſubſtantialem. Conſequentia patet, cùm non ſit maior ratio de vna, quàm de alia. Antecedens probo; nam vnus habitus luminis gloriæ, vel caritatis infuſæ, indiuidualiter tantùm differt ab alio habitu luminis gloriæ, vel caritatis infuſæ, & non niſi per ordinem ad operandi modum indiuidualiter diuerſum. Minor probatur: nam vnus habitus luminis gloriæ, vel caritatis infuſæ non poteſt ſolo numero ab alio habitu luminis gloriæ, vel caritatis infuſæ differre penes duo ſubiecta Angelica per aduerſarios: quia hæc per eos ſpecie differunt. Non poteſt autem quod ſpecie differt ab alio, eſſe ratio numero tantùm diſcriminandi vnum ab alio, ſicut è conuerſo, quod numero tantùm differt ab alio, non poteſt eſſe ratio diſcriminandi ſpecie vnum ab alio. Cuius ratio eſt, quia ſiue diſcretiuum concurrat ad diſcernendum vnum ab alio intrinſecè; vti concurrit in Petro materia ſignata ad diſcernendum illum à Paulo; ſiue extrinſecè & terminatiuè, vti eadem materia ſignata concurrit ad diſtinguendum vnum animum rationalem ab alio; non enim ad illum diſtinguendum concurrit vt aliquid cum ea intrinſecè componens, ſed vt extrinſecus terminus, in ordine ad quem Deus effectiuè producit illum cum hac indiuiduatione, per ordinem ad hanc numero materiam ſignatam, vt ipſimet aduerſarij docent; ſemper verum erit, ad hoc vt diſtinctiuum numero tantùm diſtinguat vnum ab alio, debere ipſummet diſtinctiuum ſolo numero differre ab alio; alioqui ſi differret tantùm ſpecie, non poſſet niſi tantùm ſpecie diſtinguere. Nam per id diſtinguit vnum ab alio, per quod conſtituitur in ſe.

Obiicies.

144. Ad hoc argumentum reſpondere poſſet aduerſarius, quod licet duo ſubiecta Angelica differant ſpecie, adhuc tamen differunt numero, nam cum ipſa differentia ſpecifica habent etiam numericam, quam aduerſarij in Angelis non negant, ſed negant tantùm numericam, quam habere non poſſunt, niſi per ordinem ad ſubiectum: naturæ autem Angelicæ, cùm ſint per ſe ſubſiſtentes, nulliqne ſubiecto communicabiles, nequeunt ſolo numero multiplicari.

Reſpondeo.

145. Sed contrà: tum quia in hac ſententia ſingularitas vnius Angeli non differt numero, ſed ſpecie à ſingularitate alterius, cùm differat eſſentialiter quemadmodum ſingularitas Dei non differt numero à ſingularitate creaturæ. Ratio eſt, quoniam in hac ſententia ſingularitas Angeli eſſentialiter includit perfectionem ipſam ſpecificam Angeli; ſicut ſingularitas Dei perfectionem Deitatis. Vnde repugnat, vt poſſit concurrere ad indiuiduandum, quin ſimul etiam concurrat ad ſpecificandum. Tum quia ſequeretur, plus ſaltem differre, duos habitus ſupernaturales poſitos in duobus Angelis, quàm in duobus hominibus: cùm plus differant duo indiuidua Angelica, quàm duo indiuidua humana. At hoc falſum eſt, cùm æque poſſit Deus habitum infuſum homini, infundere Angelo, & è contrà. Tum quia cùm iſti habitus ſint ſupernaturales, indiuiduationem poſtulant etiam ſupernaturalem: nequeunt igitur indiuiduari à diuerſis ſubiectis Angelicis, vel humanis, quæ ſunt naturalia, ſed à diuerſo modo operandi ſupernaturali.

Tertius modus multiplicandi numero naturas rerū, eſt per propriā hæcceitatē.

146. Tertius modus multiplicādi numero naturas rerū, eſt per propriā & intrinſecā hecceitatē. Nā quemadmodū res multiplicātur ſpecie per

per propriam & intrinſecam formam ſpecificam:ita multiplicantur numero per propriam & intrinſecam formam ſingularitatis. Quem multiplicationis modum admittere debēt aduerſarij,primò in ipſa materia prima,quę de ſe indiuidua eſt & ſingularis, & nō per ordinem ad aliam materiam,vel ſubiectum, cum ipſa ſit primum ſubiectum, cuicunque alteri ſubiecto incommunicabile. Nec per ordinē ad formas ſiue ſubſtantiales,ſiue accidentales;cum ipſa ſit indifferens ad quamcumque formam ſuſcipiendam.Confirmatur,nam poteſt Deus creare aliam numero materiam ab ea, quæ nunc eſt: ſed illa non poſſet indiuiduari, niſi per propriam & intrinſecam hæcceitatem.

147. Secundò.Hunc indiuiduationis modum admittere debēt in quantitate, quæ cùm ſit prima diſpoſitio materiæ, nullam aliam præſupponens,non poteſt indiuiduari per ordinem ad materiam, eadem quippe numero quantitas indifferenter reſpicit hanc,vel illam materiam: ergo non poteſt indiuiduari per ordinem ad materiam: nam ea indiuiduantur per ordinem ad materiam,quæ reſpiciunt determinatè hanc numero materiam,certis quibuſque diſpoſitionibus ſignatam,& ſibi propriam effectam.Sed quantitas, cùm ſit prima diſpoſitio materiæ, non poteſt reſpicere materiam certis quibuſq; diſpoſitionibus ſignatam,ſibique propriam effectā. Ad hoc reſpondere poſſent aduerſarij, quantitatem indiuiduari per ordinem ad ſuam propriam extenſionem localem; & rurſus extenſionem localem per ordinem ad quantitatem,cuius eſt localis extenſio.Sed contrà,tum quia ſaltem non omnis formæ receptibilis in materia indiuiduationis principium eſſet ipſa materia,cuius oppoſitum inter aduerſarios habetur vt primum principium; tum quia committeretur circulus: nam quantitas indiuiduaretur à propria extenſione locali, & rurſus extenſio localis à propria quantitate.

Obiicies.

Reſpondeo.

Quæ ſit mens S. Thomæ in hac Controuerſia.

148. Atq; hæc de controuerſia ipſa.De mente autem Angelici Doctoris, dubium eſt, quid ipſe in hac re ſenſerit. Olim antequam eius principia haberem perſpecta, ductus authoritate tot grauiſſimorum Thomiſtarum,cùm bis hanc controuerſiam,ſemel Neapoli, iterùm in Archiducali Vniuerſitate Græcenſi, publicè explicarem,putabam cum his auctoribus,Doctorem ſanctum de facto tantùm, & non de poſſibili hanc numericam multiplicationem in Angelis negaſſe: ſatiſque mihi hanc S. Doctoris mentem exprimere videbatur argumentum illud, quo ipſemet opuſculo 16.in vltimo §.*Reſtat autem*, contra Auerroiſtarum errorem de vnitate intellectus reſpectu omnium hominum,vtitur:*Valde autem ruditer*,inquit, *argumentantur ad oſtendendum, quod Deus facere non poſſet,quod ſint multi intellectus eiuſdem ſpeciei, credentes hoc includere contradictionem. Dato enim quod non eſſet de natura intellectus, quod multiplicaretur, non propter hoc oporteret, quod intellectū multiplicari includeret contradictionem. Nihil enim prohibet aliquid non habere in ſua natura cauſam alicuius,quod tamen habet illud ex alia cauſa, ſicut graue habet ex ſua natura,quod non ſit ſurſum: tamen graue eſſe ſurſum non includit contradictionem, ſed graue eſſe ſurſum ſecundùm ſuam naturam contradictionem includeret. Sic ergo intellectus ſi naturaliter eſſet vnus omniū, quia non haberet naturalem cauſam multiplicationis,poſſet tamen ſortiri multiplicationem ex ſupernaturali cauſa,nec eſſet implicatio contradictionis*.Quo teſtimonio vtuntur Thomiſtæ ad probandū,ſolùm de facto S.Thomam negaſſe in Angelis numericam multiplicationē ſub eadem ſpecie atoma. Verùm nihil ex hoc loco colligi poteſt; nam licet hic argumentetur cōtra Auerroiſtas,qui ponebant vnam ſubſtantiā intellectualem aſſiſtentem omnibus hominibus,cuius intellectu ſinguli homines intelligerent,vt conſtat ex initio opuſculi; tamen cum ipſe cōtra Auerroiſtas argumentatur,poſſe abſque vlla contradictione,intellectum diuinitùs multiplicari, non loquitur de multiplicatione intellectus ſeparati, ſeu Angelici, ſed humani: nam hic erat ſcopus controuerſiæ, & veritas contra aduerſarios probanda, multiplicari nimirum intellectum humanum in quolibet indiuiduo hominis.

Thomiſtæ. S.Thomas.

Auerroiſtæ.

149. Alij hanc ipſam Doctoris mentem colligunt ex eo,quod in 1.diſt.34.q.1.ar.1.docet, in omnibus rebus creatis ſubſiſtentiam addere aliquid diſtinctum à natura:atque hoc habere ſe vt quid materiale,contrahens naturam communem ad eſſe ſingulare. Igitur in ſententia S.Thomæ ſpecies Angelica communis,eſt cōtrahibilis ad hoc indiuiduum ſingulare per ſubſiſtētiam ſeu hypoſtaſim,tamquam per aliquid materiale. Sed neq; hic locus conuincit: tum quia in doctrina S.Thomæ dubium eſt, an in Angelis ſuppoſitum re ipſa diſtinguatur à natura,vt ſuprà vidimus.Tum quia eſto diſtinguatur, illud tamen in ſententia ipſius conſiſtit in ipſo eſſe,quod ab eſſentia diſtinguitur, & in quibuſdā alijs,quæ accidunt naturæ Angelicæ,vt docet quodlib.2.q.2.a.2. *Eſſe* autem in ſententia S.Thomæ non eſt determinatiuū eſſentiæ ad hoc,vel illud indiuiduum, ſed potius ipſum limitatur & indiuiduatur ab eſſentia,tanquam à ſubiecto in quo recipitur.Vnde non poteſt eſſe ratio indiuiduandi eſſentiam.

S.Thomas.

In ſententia S. Thomæ dubium eſt vtrum ſuppoſitum in Angelis à natura ipſorum diſtinguatur.

150. Ex alia verò parte S.Thomam ſenſiſſe, quod nec de potentia abſoluta Angeli poſſint ſub eadem infima ſpecie multiplicari, ſuadet nobis: primò, quod in hoc ſenſu illum intellexerit Epiſcopus Stephanus cum tota Academia Pariſienſi, vt ex præcitato loco conſtat. Secundò quod numericam multiplicationem Angelorum appellet impoſſibilem, etiam ſecundùm fictionē noſtram: *Si autem Angelus*, inquit citato loco de ſpiritualibus creaturis, *eſt forma ſimplex abſtracta à materia,impoſſibile eſt etiam fingere, quod ſint plures Angeli vnius ſpeciei*.Tertiò id etiam deduci videtur ex principiis ipſius. Primum eſt: ſi daretur albedo, vel humanitas abſtracta, non poſſet eſſe niſi vna.Ergo cum quælibet ſubſtantia Angelica ſit abſtracta, non poteſt in ſententia ipſius eſſe niſi in quauis ſpecie vna. Secundum eſt: ſi *eſſe* creatum eſſet abſtractum ab omni ſubic-

Argumenta quæ probant S.Thomam in oppoſita fuiſſe ſententia.

Digitized by Google

ſubiecto, non poſſet eſſe niſi vnum. Ergo cum quæuis ſpecies Angelica ſit ab omni ſubiecto abſtracta, non poterit eſſe niſi in quauis ſpecie vna. Tertium eſt, quod vbiq; inculcat, principium indiuiduationis eſſe materiam; ideòque in Angelis non poſſe eſſe ſolam multiplicationem numericam, quia non eſt materia. Ex quo principio q. 2. de potentia art. 4. colligit, in diuinis non eſſe plures numero filios in eadem ſpecie exiſtentes: *cum ibi*, inquit, *non ſit materia quæ eſt principium diſtinctionis ſecundum numerum in eadem ſpecie*. Hæ igitur poſteriores rationes, quia erutæ ſunt ex principiis propriis S. Thomæ, efficacius ipſius mentem nobis perſuadent. Ac proinde longè probabilius cenſeo, S. Thomam huius fuiſſe ſententiæ, vt nec de potentia abſoluta multiplicari poſſit numero eadem ſpecies atoma Angeli.

Iudiciũ Authoris de mente ſancti Thomæ in hac controuerſia.

Soluuntur argumenta oppoſita ſententiæ.

151. Ad potiſſimum fundamentum primæ ſententiæ, neganda eſt vniuerſaliter maior. Cuius negationis ratio conſtat ex dictis. Ad primam verò probationem maioris, ductam ex auctoritate Ariſtotelis, aliqui manifeſtè fatentur in hac re Ariſtotelem erraſſe, inter quos eſt Scotus loco præcitato *§. Ad primum argumentum*. Alij vt Aureolus illum explicant de materia Metaphyſica, quæ eſt ipſa ſingularitas, ſeu hæcceitas rei, quæ eſſentiam communem Metaphyſicè contrahit ad hoc, vel illud indiuiduum: ad quod, exceptâ primâ intelligentiâ, quæ ſola eſt eſſentialiter hæc, omnes aliæ ſunt in potentia: quod probat ex Commentatore 3. de anima com. 18. vbi docet, ſolam primam intelligentiam eſſe liberam ab omni materialitate, & potentia, quoniam *eſſe* eſt ipſius quidditas; omnes verò alias diuerſificari in quidditate, & *eſſe*. Alij denum, inter quos Ferrarienſis illum explicant de principio indiuiduationis ſenſibili & quoad nos.

Ariſtoteles *Scotus.* *Aureolus.* *Commentator.* *Ferrarienſ.*

152. Ad ſecundam verò probationem maioris, negatur Minor. Ad cuius probationem, diſtinguo antecedens; non eſt forma diſcretiua numericè ſecundum gradum ſpecificum, concedo; ſecundum gradum indiuidualem, quem vna cum ſpecifico continet, nego. Quod tenentur ipſimet aduerſarij concedere: qui tametſi negent, poſſe eandem ſpeciem Angelicam alteri indiuiduo communicari, non tamen negant, aut negare poſſunt, eandem ſpeciem Angelicam diſcriminare vnum Angelum ab alio, non ſolùm ſpecie, ſed etiam numero: & hoc non ſecundum gradum ſpecificum, qui non eſt aptus, niſi diſcriminare ſpecificè, ſed ſecundum gradum indiuidualem, quem ſimul cum ſpecifico eſſentialiter per ipſos includit.

153. Confirmatur: nam ſicut ſpecies diſcriminat vnum Angelum ab alio ſpecificè, non ſecundùm gradum genericum, ſed ſecundùm gradum ſpecificum, quem ſimul cum generico includit: Ita eadem ſpecies diſcriminat indiuidualiter vnum Angelum ab alio, non ſecundùm gradum ſpecificum, ſed ſecundùm gradum indiuidualem, quem ſimul cum ſpecifico includit. Quælibet enim prima ſubſtantia vnà cum gradibus ſuperioribus includit aliquem gradum vltimum indiuidualem, quo conſtituatur in ſe ipſa ſingularis & *Hæc*. Ergo etiam prima ſubſtantia Angelica, præter gradus ſuperiores, includit aliquem gradum indiuidualem vltimum, quo conſtituatur in ſe ipſa ſingularis & *Hæc*; & quo non tantùm ſpecie, ſed etiam numero diſtinguatur ab omni alia ſubſtantia Angelica; tametſi hic gradus indiuidualis per aduerſarios ſit eſſentialis naturæ ſpecificæ.

154. Ad confirmationem, diſtinguo antecedens: non eſt in Angelis niſi forma Metaphyſica, quæ eſt pura quidditas & eſſentia rei, nego; cùm in eis etiam ſit ſingularitas, quæ eſt veluti materia Metaphyſica, diſcriminans vnam eſſentiam ab aliâ tantùm entitatiuè & materialiter. Non eſt in Angelis niſi forma & actus ſubſiſtens, excludens omnem materiam Phyſicam, concedo: cum forma autem & actu ſubſiſtente non repugnat materia Metaphyſica. Ad probationem autem antecedentis, concedo aſſumptum de actu puro & ſecreto à materia Phyſica; nego autem de actu puro & ſecreto à materia etiam Metaphyſica.

Singularitas in Angelis eſt veluti materia Metaphyſica.

155. Ad ſecundum concedo antecedens, quoad totam perfectionem ſpeciei intenſiuam & formalem, nego autem quoad totam perfectionem extenſiuam & materialem. Ad cuius probationem nego, Angelum non eſſe intra ſuam ſpeciem perfectum, quia ad hoc ſufficit, vt habeat omnem perfectionem intenſiuam; & formalem ſuæ ſpeciei; vt patet in homine, qui eſt perfectus homo, etiamſi non contineat totam perfectionem materialem & extenſiuam ſpeciei humanæ.

Perfectio materialis, & formalis, quid.

156. Ad tertium, concedo antecedens de identitate reali & Phyſica; nego de identitate rationis & Metaphyſica. Nam Metaphyſicè & conceptibiliter, cum fundamento in re, in Angelis eſſentia ſpecifica diſtinguitur à ſingularitate, & conſequenter id, *Quo* ſunt ab eo *quod* ſunt.

157. Ad quartum, nego conſequentiam, quoad ſecundam partem. Etenim maior acceſſus, quem habent Angeli ad diuinam actualitatem, non conſiſtit in eo, vt non poſſint multiplicari numero cum hoc, vt probatum eſt, non implicet, ſed in eo, quod ſint ab omni materia ſecreti, & in intelligendo puriores atque abſtractiores, quæ eſt proprietas per ſe conſequens ſubſtantiam immaterialem.

Qualiter dicantur Angeli propius accedere ad diuinam actualitatem.

158. Ad quintum, nego conſequentiam. Ad cuius probationem, diſtinguo vltimum conſequens: In ſubſtantia Angelica nihil eſt, niſi formale Phyſicum, concedo; quia cùm ſint ſimplices formæ per ſe ſubſiſtentes, ab omni materia ſecretæ, nihil eſt in eis materiale Phyſicum, eſt tamen in eis materiale Metaphyſicum, quæ eſt ipſa indiuiduatio ſeu hæcceitas, quam nec aduerſarij negant: cùm non negent, Angelos eſſe ſingulares & indiuiduos, ſed tantùm negent, eos poſſe ſolùm indiuidualiter diſtingui.

Digitized by Google

Hanc autem indiuiduationem, quam vnuſquiſque Angelus habet, nos dicimus, non eſſe deſumendam per ordinem ad aliquod ſubiectum, ſed vel per ordinem ad ſuppoſitum, vel per ordinem ad aliquem modum operandi vni, & non alteri indiuidualiter tantùm proprium: ac proinde etiamſi Angeli ſint formæ ſubſiſtentes, & incommunicabiles ſubiecto, adhuc tamen eos ſolo numero multiplicari poſſe, vel per ordinem ad diſtincta ſuppoſita; vel per ordinem ad diſtinctos modos operandi indiuidualiter diuerſos.

159. Ad ſextum. Reſpondeo, inprimis idem argumentum fieri poſſe contra aduerſarios, hoc modo. Hæc hæcceitas huius animæ rationalis, ſequitur ad eſſentiam animæ rationalis, tanquam proprietas ſuam eſſentiam: ergo impoſſibile eſt, vt anima rationalis communicetur multis indiuiduis. Negandum igitur eſt antecedens: nullus quippe gradus inferior conſequitur ſuperiorem: ſpecificus enim non conſequitur genericum: ergo nec indiuidualis ſpecificum, tanquam proprietas illius, ſed producitur à Deo, à quo omnis gradus entis creati efficienter limitatur, vt expreſsè docuit Damaſcenus libro 2. fidei cap. 3. *Omnis*, inquit, *creatura à Creatore ipſo Deo finitur determinaturque.*

Damaſcen.

160. Ad fundamentum ſecundæ ſententiæ, negatur antecedens. Ad cuius probationem concedo, quamlibet rem ſuapte natura poſtulare produci cum tota perfectione intenſiuâ, & extenſiuâ per ſe conſequente eſſentiam rei, vti ſunt omnes proprietates naturales: nego autem ſuapte naturâ petere produci cum tota perfectione extenſiua, & per ſe non conſequente eſſentiam rei; qualis eſt perfectio indiuidualis, quæ, vt probatum eſt, non conſequitur per ſe eſſentiam rei, ſed producitur à Deo effectiuè limitante quamlibet rem creatam intra ſuam ſpeciem. Quæ perfectio cùm poſſit intra eandem ſpeciem in infinitum creſcere, nequit tota ſimul produci, alioquin neceſſariò foret infinita, vt ex ſupra dictis conſtat.

Quomodo aliquid gradum indiuidualem eſſe proprietatem ſpeciei.

SECTIO VII.

An de facto omnes Angeli differant ſpecie?

161. HÆc controuerſia tantùm eſt inter eos, qui poſſibilem cenſent numericam multiplicationem Angelorum ſub eadem ſpecie, quæ cùm ſit de facto, neutra pars poteſt certo definiri; vnde illam dubiam relinquunt Auguſtinus in Enchirid. cap. 58. vbi expreſsè fatetur ſe id ignorare, & contra Priſcilianiſtas cap. 11. Item Damaſcen. lib. 2. de fide c. 3. quibus conſentit Vaſq. diſp. 181. c. 3. ſit tamen.

Auguſtinus.
Damaſcen.
Vaſquez.

162. Prima ſententia affirmans S. Thomæ, Ægidij, Argentinæ, Capreoli, Opimi, Bannez, vbi ſuprà, Zumel. 1. p. quæſt. 50. art. 4. quæſt. 1. licet probabile putet oppoſitum. Fundamentum eſt, quia maior perfectio Vniuerſi eſt multiplicatio ſpecifica, quam numerica; quoniam illa eſt per ſe, hæc per accidens; illa formalis, hæc materialis. Confirmatur. Totum hoc Vniuerſum triplici conſtat ordine creaturarum, infimo generabilium & corruptibilium, medio incorruptibilium, ſupremo intellectualium. Infimus ob ſui corruptibilitatem cum multiplicatione ſpecificâ, multiplicatur etiam numericè. Medius ob incorruptibilitatem multiplicatur tantùm ſpecificè; cæli enim & aſtra, quæ ſunt huius ordinis, omnia differunt ſpecie. Ergo à fortiori ſupremus ordo Angelorum ob ſui incorruptibilitatem, totus differre debet ſpecificè. Conſequentia probatur, nam ideò infimus cum multiplicatione ſpecifica multiplicatur etiã numericè, quia eſt corruptibilis, & nequit vnaquæque ſpecies diu in vno tantum indiuiduo conſeruari: ergo cùm ſupremus ſit totus incorruptibilis, & quæuis ſpecies in vno tantùm indiuiduo perpetuò conſeruari poſſit, non eget numericâ multiplicatione, quæ tantùm ordinatur ad conſeruationem ſpeciei.

S. Thomas.
Ægidius.
Argentin.
Capreolus.
Opimus.
Bannez.
Zumel.

Tres ordines creaturarũ in hoc vniuerſo.

163. Secunda ſententia negatiua eſt reliquorum authorum, qui tamen diuiſi ſunt: Nam Albertus, Bonauentura locis præcitatis, & Mayronus q. 3. cum Becano de Angelis c. 1. quæſt. 4. cenſent, omnes Angelos eſſe eiuſdem ſpeciei. Fundamentum eſt, tum authoritas Patrum id aſſerentium, Athanaſij ſuper illa verba, *Omnia mihi tradita ſunt*, circa medium, & in quæſtionibus ad Antiochum q. 8. Nyſſeni lib. de creatione hominis c. 17. Baſilij lib. 3. contra Eunomium, Anſelmi lib. 2. *cur Deus homo*, cap. penultimo. Tum quia (& eſt fundamentum Bonauenturæ) omnia poſſunt ſaluari per ſolam diſtinctionem numericam: nec vlla cogit ratio in oppoſitum. Cæteri verò putant, non omnes, ſed aliquos tantùm differre numero.

Albertus.
Bonauent.
Mayronus.
Becanus.
Athanaſius.
Nyſſenus.
Baſilius.
Anſelmus.

164. *Quæ ſententia mihi probabilior eſt*, ita vt quælibet ſpecies Angelica ſit multiplicata numero. Quam ſententiam duplici ratione probo, prima Scoti, quam colligit ex Auguſtino in Enchirid. c. 29. ne ſcilicet tot Angelorum ſpecies ſint irreparabiliter damnatæ, & à feliciſſimo illo regno in æternum excluſæ. Nam ſi Deus non permiſit, vt tota ſpecies humana periret; à fortiori permittere non debuit, vt tot nobiliſſimæ Angelorum ſpecies totaliter deperirent, ſed in aliis indiuiduis non peccantibus ſaluarentur. Confirmatur, nam ideò in ſublunaribus datur numerica multiplicatio vniuſcuiuſcunque ſpeciei, ne tota ſpecies in vno tantùm indiuiduo exiſtens deperdatur: cùm non minùs pereat ſpecies Angelica, quoad eſſe ſupernaturale, amittendo per peccatum eſſe ſupernaturale, gratiæ, & gloriæ, quam ſpecies materialis, quoad eſſe naturale per corruptionem amittendo eſſe naturale: nec minùs ad perfectionem Vniuerſi conferat ſpecies Angelica ſecũdum eſſe ſupernaturale & beatificum, quam ſpecies materialis ſecundum eſſe naturale.

Sententia docens Angelos tum ſpecie, tum numero differre, probabilior eſt.
Scoti ratio.

165. Se-

Secunda ratio Damaſc.

165. Secunda ratio ſit Damaſceni in elementario c.12. vt nimirum ſaluetur perfecta amicitia, quæ inter cœleſtes Spiritus eſſe debet. *Philoſophus.* Amicitia enim, autore Philoſopo 8.Eth.c.7.& 11. eò eſt perfectior, quò inter æquales verſatur. nam ſuperior magis deſiderat amari, quam amare. *Amicitia ſupereminētiæ quæ.* Vnde amicitiam Regis ad ſubditos, Patris ad filium, & vniuerſaliter ſuperioris ad inferiorem, amicitiam ſupereminentiæ ſeu excellentiæ appellat Ariſt. Vt igitur inter cæleſtes Spiritus perfecta amicitia exerceatur, quæ non niſi inter naturá æquales exerceri poteſt, debuerunt in qualibet ſpecie plures creari. Nec obſtat, quod amicitia in Angelis potius ſpectanda ſit ex mutua communicatione, & ſimilitudine donorum ſupernaturalium: nam ſupernaturalia non deſtruunt naturalia, ſed ea ſupponunt & perficiunt

Ad argumenta oppoſita ſententiæ. Perfectio politica requirit hanc varietatem in Angelis. Non omnes cœli & aſtra ſpecie differunt.

166. Ad fundamentum primæ ſententiæ, quidquid ſit de maiore perfectione Phyſica, certè maior eſt perfectio politica Vniuerſi, quæ in nobiliſſimo regno, quale eſt cœleſte, attendenda eſt, vt Angeli non ſolùm multiplicētur ſpecie, ſed etiā numero in eadem ſpecie, idque ab rationes aſſignatas: Ad confirmationem primò nego, omnes cælos, & aſtra differre ſpecie; verò ſimile enim eſt, multos cœlos, & aſtra eiuſdem eſſe ſpeciei. Secundò nego conſequentiam, nam in cœlis non militant rationes, quæ militant in Angelis. Ad probationem, nego conſequentiam: nam in creaturis intellectualibus poteſt eſſe alia ratio numericæ multiplicationis, quam corruptibilitas, nempe corruptibilitas quoad eſſe ſupernaturale beatificum, nec non perfecta ſocietas, cùm mutua redamatione fundata in æqualitate perfecta naturæ.

167. Secundæ ſententiæ, quatenus affirmat, omnes Angelos eſſe eiuſdem ſpeciei, obſtat primò tam Phyſica, quam Politica perfectio Vniuerſi, quæ huiuſmodi varietatem ſpecificam in Angelis poſtulat. Obſtat ſecundò tam diuerſa numina ac nomina, quæ Angelis ſacra Scriptura, & Patres aſſignant. *Partitio graduum & munerum in Angelorum Repub.* Vniuerſa quippe Angelorum multitudo in tres diuiditur hierarchias; vnaquæque autem hierarchia in tres choros. Primus eſt Seraphim, Cherubini, & Thronorum; Secundus Dominationum, Virtutum & Poteſtatum; Tertius Principatuum, Archangelorum, & Angelorum. Angelis demandata eſt cura priuatorum hominum, Archangelis Publicorum, vt Principum, Regum, Pontificum, necnon Vrbium, ac Regionum; Principatibus poteſtas inſtruendi, & illuminandi Angelos, & Archangelos in his, quæ ad priuatam & publicam hominis ſalutem ſpectant. Poteſtatibus conceſſa eſt facultas ordinandi ea, quæ ab infima, ſibi ſubiecta hierarchia, exequenda ſunt; nec non poteſtas frænandi dæmones: Virtutibus diſtincta eſt cura præſidendi iis, quæ ſupra naturæ curſum peraguntur: dominationibus data eſt poteſtas dominandi omnibus ſibi ſubiectis, & altiori quadam ratione præſidendi iis, quæ ad vniuerſalem Dei prouidentiam ſpectant. Reliquis verò tribus primæ hierarchiæ choris proprium eſt, diuinæ Maieſtati aſſiſtere, in eiuſque laudibus perpetuò occupari, & per varios actus internæ mentis Deo abhærere. Vnde primi ab exceſſu amoris, dicti ſunt Seraphini; Secundi ab exceſſu ſcientiæ, Cherubini; Tertij ab exceſſu interioris puritatis, & affectuum ſedatione, Throni; quaſi ſedes diuinę Maieſtatis. lege Dionyſium de cœleſti hierarch. & Gregorium homil.34.in Euangelia. *Dionyſius. Diuerſitas muniorū & dignitatum diuerſas ſupponunt in Angelis virtutes atque adeò naturas. Gregorius.* Porrò diuerſa munia, & dignitates diuerſas ſupponunt in Angelis virtutes, & facultates, atque adeò naturas: quia licet poſſit Deus diuerſa officia commitere eiuſdem naturæ Angelis, præbendo illis cum diuerſis officiis diuerſas facultates ſupernaturales, vt præſtat in hominibus; tamen quia res diſponit, quoad fieri poteſt connaturalius; connaturalius autem eſt, vt non modo Angeli, quibus diuerſa commiſſa ſunt officia, ad ea diſponantur per dona ſupernaturalia, ſed etiam per virtutes & facultates naturales; ſic enim Deus dona ipſa ſupernaturalia in Angelis diſpenſat, iuxta perfectiores facultates naturales, dicendum eſt, eos, quibus tam diuerſa commiſſa ſunt munia, non ſolùm in ſupernaturalibus, ſed etiam in naturalibus differre.

Patres ſupra citati quomodo accipiendi.

168. Ad primum fundamentum Reſpondeo. Patres explicandos eſſe de vnitate ſpeciei ſubalternæ, non autem ſpecialiſſimæ. Ad ſecundum ſatis eſſe rationem congruentiæ à nobis aſſignatam.

Ariſtoteles S.Thomas.

169. Quoad numerum verò Angelorum Ariſtoteles 12.Met.text.48. & vt etiam illi tribuit S. Thomas 1.par.qu.50.ar.3.& 2.contra Gentes c.92.non plures poſuit, quam ſint cœlorum orbes, ad quos mouendos Angeli ex Ariſtotelis ſententia ordinantur. Verum plures intelligentias, quam cœlorum motrices, Ariſtotelem cōceſſiſſe apertè colligitur ex primo cœli, tex. 100. vbi extra omnes cœlos ponit quaſdam naturas inalterabiles, & impoſſibiles, optimam & per ſe ſufficientiſſimam habentes vitam, æuo fruentes æterno. Quæ conditiones, non poſſunt niſi Angelis conuenire, vt ipſemet S.Thomas ibidem lect.21.teſtatur; vbi contra Alexandrum, qui has conditiones explicat de cœlis, docet, Ariſtotelem per naturas optimam & ſufficientiſſimam habentes vitam, intelligere ſubſtantias ſeparatas. *S.Thomas. Alexander. Ariſtoteles.* Nam etiamſi cœli ponantur animati, optimam tamen, & ſufficientiſſimam vitam habere non poſſunt, vt per ſe patet.

170. Alij verò exiſtimant, Angelos quoad numerum non excedere homines. Quod ſic probant. Tot ſunt homines prædeſtinati, quot ſunt Angeli reprobi, ad quorū ſedes reſtaurandas fuerunt homines electi, vt teſtatur Auguſtinus 22. de ciuitate Dei.ca.1.& in Enchirid.c.61. *Auguſtinus.* Sed homines prædeſtinati in dupla tantùm proportione ſuperantur ab Angelis beatis: nam Angeli beati duplò tantùm plures ſunt Angelis malis; tertia namq; pars Angelorum cecidit, vt colligitur ex Apoc.12. *Apoc.12.* Sed homines reprobi plus quam in decupla proportione excedunt homines prædeſtinatos: ergo homines ſunt plures quam Angeli.

171. Alij contra ad minimum putant, Angelos exce-

excedere hominum numerũ. Quod inde colligunt: quia quilibet homo habet ſuum Angelum cuſtodem: ſed cuſtodes hominum ſunt ex infimo ordine: ergo ad minimum tot ſimul erunt Angeli infimi ordinis, quot ſunt homines eodem tempore ſimul exiſtentes, vt vnuſquiſque ſuum cuſtodem habere poſſit. Non decet autem, vt ſemper idem Angelus, qui fuit cuſtos vnius hominis ſucceſſiuè fiat cuſtos alterius; ſed alij & alij ex eodem infimo ordine ſubinde ſubrogentur. Cùm ergo præter infimum ordinem remaneant octo alij, probabiliuſque ſit, quò Angeli ſunt ſuperiores ordine, eò etiam eſſe numero plures, ſequitur longè plures eſſe Angelos, quàm homines.

S.Thomas.

172. S. Thomas citatis locis primæ partis & ſecundæ contra Gentes, & alibi, cenſet Angelos in multitudine excedere omnes materiales ſubſtantias. Nam quò rerum naturæ ſunt perfectiores, eò in magnitudine, vel multitudine, excedunt imperfectiores, vt conſtat de corporibus cæleſtibus; quæ quia perfectiora ſunt ſublunaribus, longo interuallo quoad magnitudinem ſuperant ſublunaria. Cùm igitur Angeli ſint omnium perfectiſſimi, excedere debent in multitudine omnes materiales ſubſtantias. Intelligendus autem eſt S. Thomas de exceſſu omnium materialium ſubſtantiarum, non quoad numerum, ſed quoad ſpeciem tantùm, vt illum interpretantur Caietanus, Ferrarienſis, & Bannez.

S.Thomas. *Caietan. Ferrar. Bannez.*

Quanta ſit Angelorum multitudo coniectura potius quàm ratione aliqua probabili aſſequi valemus.

173. Sed hæc tantùm ſunt incertæ coniecturæ. Nihil enim certò poteſt de hac re definiri, cùm tota res pendeat à libera voluntate Dei, quæ nobis non innoteſcit, niſi per reuelationem: per reuelationem autem non habemus, niſi quod Angeli ſint in maximo numero, vt colligitur ex Danielis 7. *Millia millium*, inquit, *miniſtrabant ei, & decies millia centena millia aſſiſtebant ei.* In quem locum Hieronymus: *Non quo iſte miniſtrorum Dei numerus definitus ſit*, inquit, *ſed quo maiorem multitudinem humanus ſermo explicare nequiuerit.* Et Apocalypſ. 5. *Et vidi & audiui vocem Angelorum multorum in circuitu throni, & animalium, & ſeniorum, & erat numerus eorum millia millium.* Vbi Anſelmus: *Numerum*, inquit, *finitum ponit, quia Deo finitus eſt numerus eorum, licet nobis infinitus.* Et Matthæi 26. *An putas*, inquit Chriſtus, *non poſſum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi modo plus quam duodecim legiones Angelorum*, conſtat autem vna legio 6000. Cæterùm an ſint hominibus pauciores, an æquales, an verò plures, ſiue reliquas etiam omnes materiales ſubſtantias excedant, nobis conſtare non poteſt.

Dan. 7. Hieronym. Apocal. 5. Anſelmus. Matth. 26. Legio 6000. conſtat.

DISPVTATIO QVARTA.

De aſſumptione corporum.

SECTIO PRIMA.

An Angeli aſſumant corpora, & ex quâ materia, & qua virtute, & per quam vnionem illis vniantur.

Vldaricus apud Carthuſianum.

QVOAD primum, opinio fuit Vldarici, referente Carthuſiano in 2. diſt. 8. quæſt. 1. numquam Angelos apparuiſſe in corporibus aſſumptis, ſed omnia, quæ de apparitione Angelorum ſacra Scriptura narrat, contigiſſe per imaginationem & ſenſus deluſionem. Fundamentum eſſe poteſt Canon *Epiſcopi* 26. quæſt. 5. deſumptus ex Concilio Ancyrano, quod etſi prouinciale ſit, approbatum tamen eſt in quinta Synodo generali, vt conſtat ex 2. can. eiuſdem Synodi, in quo definitur, ea quæ contingunt Lamiis, non realiter & in corpore; ſed imaginariè & per ſpectrum in ſomnis contingere. Igitur à pari, cùm dicuntur Angeli variis perſonis apparuiſſe; id non realiter, & in corpore, ſed imaginariè & per ſpectrum contigiſſe, putandum eſt.

Ex Concil. Ancyrano.

2. *Oppoſita tamen ſententia, nempe Angelos realiter, & per aſſumpta corpora viſibiles ſe hominibus exhibuiſſe, omnino certa eſt, & communis inter Scholaſticos* in 2. diſt. 8. Et ex modo, quo has apparitiones Scriptura narrat, manifeſtè colligitur, eas fuiſſe veras & reales apparitiones, & non tantùm per imaginationem. Nam Tobiæ 5. & deinceps, legitur Angelus Raphael per multas hebdomadas comitatus fuiſſe Tobiam, qui non ab ipſo tantùm, ſed ab omnibus aliis etiam videbatur, quæ autem ſola imaginatione, & ſenſuum deluſione fiunt, non ab omnibus, vt 1. p. q. 51. a. 2. notat S. Thomas, communiter videntur. Confirmatur, nam hæc dici non poteſt de Chriſto, cui Matth. 4. apparuiſſe dicitur diabolus, eumq; in pinnaculum templi, atque in excelſum montem aſſumpſiſſe. Non enim decuit, Chriſtum à diabolo deludi, vt quod ſola imaginatione gereretur, Chriſtus realiter fieri putaret: nam hæc omnia tanquam realiter geſta inter Chriſtum & diabolũ Scriptura narrat.

Sententia affirmans communior inter Scholaſticos. Tob. 5. Quæ ſola imaginatione fiunt non ab omnibus videntur. S.Thomas. Matth. 4.

3. Ad

Digitized by Google

Soluuntur argumenta in oppoſitũ.

3. Ad fundamentum ductum ex Authoritate conſilij, nego conſequentiam. Non enim concilium eo loco vniuerſaliter docet, omnia quæ per huiuſmodi appartiones ſiue malorum, ſiue bonorum Angelorum arte fiunt, fieri ſolâ imaginatione, ſed quædam tantum à quibuſdam mulierculis ibi narrata, videlicet homines in beſtias eſſe conuerſos.

Angeli corpora ſibi ex aëre addenſato formãt.

4. Quoad ſecundum, communis ſententia Scholaſticorum eſt, huiuſmodi corpora ſibi Angelos efformare ex aëre addenſato & craſſo, vi motricis virtutis redacto in figuram corporis humani, vel alterius animantis, in cuius corpore Angelus apparere vult, quod probat Dur. in 2. diſt. 8. qu. 1. num. 7. & Heruæus q. 1. art. 2. ex eo, quod experientia compertum eſt, non poſſe huiuſmodi corpora gladio ſcindi, quia cum aër ſit fluxilis, ſciſſus ſtatim continuatur. Non oportet autem vt colores, qui in eo apparent, ſint veri, ſed tantum apparentes, ex varia luminis reflexione, vt in iride.

Durandus. Heruæus.

Colores in corporibus aſſumptis non neceſſariò veri.

Auguſtinus.

5. Ex his oritur difficultas, quam mouet Auguſtinus in Enchirid. cap. 59. & inſolutam relinquit, qua ratione poſſit corpus, ab Angelis aſſumptum, ſi ex aëre efformatur, ad inſtar humani corporis contrectari, & tangi, cum aër nec humanæ carnis mollitiem, nec oſſis duritiem, tactui exprimere queat. Reſpondeo has etiam qualitates poſſe corpus, ab Angelo aſſumptum, tactui apparenter exprimere, vt patet in lotione pedum trium Angelorum, ab Abrahamo facta Gen. 19. & in lucta Angeli cum Iacob Geneſ. 32. exprimit autem apparenter has qualitates, vel reſiſtendo, & vi ſua motiua attemperando motum corporis tangentis, ne plus minúſve penetret de corpore aſſumpto, quam ſat fuerit ad mollitiem; vel duritiem humani corporis exprimendam: vel quod ego probabilius cenſeo, tantũ miſcendo, & combinando de reliquis elementis in corpore aſſumpto, quantum ſat fuerit, ad huiuſmodi qualitates exprimendas. quod inde probo, nam ſaltem humani corporis temperiem nequit Angelus exprimere per ſolam motus attemperationem, niſi in corpore ipſo aſſumpto admiſceat qualitates, quæ humani corporis temperamentum poſſint apparenter referre. haud tamen dubito, quod notauit Caietanus 22. q. 95. ar. 3. poſſe huiuſmodi corpora ab iis, qui diligenter aduertunt, tactu ipſo à veris corporibus internoſci, vt conſtat de homine à Caietano ibidem relato, qui cum rem haberet cum Dæmone ſuccubo, faſſus eſt, ſe illius carnem, tanquam glaciem ſibi moleſtam expertum fuiſſe. quod etiam confirmant verba illa Seruatoris Lucæ vltimo, *Palpate, & videte, quia Spiritus carnem, & oſſa non habet, ſicut me videtis habere.* quo argumẽto voluit Chriſtus veritatem ſui corporis Apoſtolis probare. Probauit autem ex eo, quia ſpiritus veram carnem, & oſſa non habet, quæ ſagaci tactu percipi poſſint. Porro cum Chriſtus ſpiritum dixit, non purum ſpiritum, qui nullo modo obiectum tactus eſſe poteſt, ſed ſpiritum, in figura corporis apparentem, nam hic conſueuit phãtaſma nominari, quod putabant Apoſtoli Chriſtum eſſe, cum illis rediuiuus apparuit.

Geneſ. 29.
Geneſ. 32.

Caietanus.

Luc. vltimo.

S. Thomas.

6. Quoad tertium S. Thomas 1. p. q. 51. ar. 2. ad 3. videtur, diuinam virtutem ad id requirere: *communis tamen ſententia docet, ſufficere naturalem Angeli aſſumentis* fundamentum; quia id non excedit naturalem vim motiuam Angeli, nam aërem condenſare, illumque in figuram humani, vel alterius perfecti animantis corpus dirigere, opus eſt ſolius virtutis motricis: ſed Angelus habet perfectam vim motricem ſuper omnia elementa; ergo

Ad aſſumẽda corpora ſufficit virtus innata Angelis.

7. Confirmatur, nam etiam dæmones corpora aſſumunt ad malum finem, vt ex hiſtoriis conſtat: nequit autem Deus extraordinario concurſu ad opus malum concurrere, quia nequit eſſe cauſa particularis, atque principalis operis mali. S. Thomas explicandus eſt de virtute diuina, ordinante & dirigente; nam ſemper hanc corporum efformationem, à Sanctis Angelis factam, Deus ordinat ad effectum aliquem ſupernaturalem, vt ex apparationibus conſtat.

S. Thomas explicatur.

8. Quoad quartum omiſſo errore tum eorum, qui dicebant, Angelos aſſumere corpora per vnionem hypoſtaticam, vt indicat Tertull. lib. de carne Chriſti circa initium; tum eorum, qui dicebant, Angelos vniri corporibus ſubſtantialiter; vtrumque enim implicat, vt conſtat ex diſp. 2. ſect. 2. tum ex diſputandis tom. 6. diſp. 14. ſect. vltima. controuerſia ſupereſt, an ſaltem neceſſaria ſit aliqua vnio accidentalis Angeli aſſumentis cum corpore aſſumpto. affirmat Vaſquez diſp. 188. ca. 7. Fundamentum, quia non poteſt explicari, quo pacto Angelus ſit in corpore aſſumpto, niſi per vnionem ipſius cum corpore; non enim ſufficit coniunctio per ſolam loci propinquitatem, nam hæc dicit reſpectum diſtantiæ à punctis fixis, per ordinem ad quæ conſtituitur locus; Angelus autem, prout corpori vnitur, non habet reſpectum diſtantiæ à punctis fixis, tum quia nulla res ſpiritualis ſecundum ſe habet reſpectum ad puncta fixa, cum hoc ſit proprium corporis quanti, tum quia manente eodem corpore, ſemper Angelus retinet eundem motum coniunctionis cum illo, eſto varietur diſtantia corporis à loco; ergo non vnitur illi, vt exiſtenti in loco, ſed vt præſcindenti à loco. Confirmatur: nam corpus Chriſti vnitur accidentibus Euchariſticis vnione Phyſicâ, non ſolâ loci propinquitate; igitur & Angelus corpori aſſumpto.

Tertullian.

Vaſquez.

Gabriel. Suarez.

Ad aſſumptionẽ corporũ ab Angelis factã, non requiritur vnio eorũ cum corporibus aſſumptis.

9. Negant Gab. in 2. diſp. 8. qu. 1. art. 2. Suar. lib. 4. de Angelis c. 36. & alij *quibus magis aſſentior.* Fundamentum, quia ſufficit ſola præſentia localis per intimam propinquitatem Angeli cum corpore aſſumpto. aſſumptum probo, nam hæc ſufficit ad exercenda munia, quæ Angelus exercet in corpore aſſumpto, quæ ſunt mouere corpus localiter; continere ne diffluat; per illud verba proferre: ſed ad hæc omnia ſufficit præſentia localis Angeli cum corpore aſſumpto. Maior conſtabit infra. Minorem oſtendo, nam hæc omnia ſunt effectus potentiæ motricis, ad quos exercendos ſufficit præſentia localis, vt conſtat in nobis, qui, vt corpus à nobis diſtinctum moueamus, aut

ſiſta-

ſiſtamus, ne diffluat, vel ruat, ſufficit præſentia localis: mouetur enim, vel ſiſtitur corpus per impetum in eo impreſſum. profert in corpore aſſumpto Angelus verba, mouendo corpus, & aërem circumſtantem, quæ omnia exercere poteſt per ſolam præſentiam localem cum corpore aſſumpto.

Soluuntur argumenta in contrarium.

10. Ad fundamentum Vaſquez, nego antecedens, eiuſque probationem: falſum namque eſt, res ſpirituales non dicere reſpectum diſtantiæ, vel propinquitatis, aut inter ſe, aut ad corpora, vt infra. Cæterum manente corpore aſſumpto eodem modo cum Angelo coniuncto, manet eadem propinquitas ipſius ad corpus aſſumptum, variatâ propinquitate eiuſdem ad alia corpora, quia propinquitas Angeli ad corpus aſſumptũ, non pendet ex propinquitate ad alia corpora, quare poteſt variari vna, non variatâ aliâ.

11. Ad confirmationem, nego conſequentiam. Ratio diſcriminis, quia corpus Chriſti ex vi conuerſionis ſacramentalis, ſuccedit accidentibus Euchariſticis in munus ſubſtantiæ panis, & vini: ſubſtantia autem panis, & vini, non erat ſub accidentibus propriis per ſolam præſentiam localem, ſed per vnionem Phyſicam; igitur & corpus Chriſti ſuccedens in munus illius.

Sola præſentia Angeli ad aſſumptione corporum non ſufficit.

12. Addendum vlterius eſt, ſolam Angeli præſentiam cum corpore aſſumpto, non ſat eſſe, vt Angelus dici queat corpus aſſumere, nam hanc præſentiam habet ad cœlum, quod mouet, ad energumenos, quos torquet, quos tamen non dicitur aſſumere; eſt enim corpus aſſumere, ad ſe ipſum ſumere, hoc eſt ad propriam aſſumentis, non aſſumpti perfectionem, operationemve manifeſtandam, vt optimè Scotus in 2.diſt.8.q.vnica *§ in iſta queſtione.* ſic verbum aſſumpſit humanitatem, ad theandricas operationes, media humanitate hominibus manifeſtandas. oportet igitur, vt corpus aſſumptum, ſit inſtrumentum aſſumentis ad manifeſtandam aliquam operationem propriã ipſius aſſumentis; ergo ſupra reſpectum mobilis ad motorem, addit reſpectum repræſentantis ad repræſentatum, ſine quo non ſaluatur ratio aſſumptionis. Vnde cælum quod mouetur ab Angelo, non dicitur aſſumptum ab Angelo; quia cælum non manifeſtat nobis aliquam operationem propriam Angeli. Non eſt autem ad propriam aſſumptionem neceſſarium, vt corpus aſſumptum formetur ab aſſumente, vt falsò opinatus eſt Durandus in 2. diſt.8.qu.1.n.7. nam aſſumere non dicit formaliter efficere. ſed tantùm corpus effectum ſibi vnire, ad propriam perfectionem operationemve manifeſtandam. Vnde potuiſſet Verbum humanitatem præexiſtentem ſibi vnire, & tunc independenter ab effectione, verè & propriè humanitatem aſſumpſiſſet.

Durandus.

13 Neque etiam oportet, vt Angelus ſit in corpore aſſumpto definitiuè, vt falsò putauit quædam additio in Scotum diſt.8. loco præcitato, & Gabriel q.1.art.2.initio, tum quia Verbum non eſt definitiuè in aſſumpta humanitate: tum quia de facto quiuis Angelus maiorem habet ſphæram actiuitatis, quam ſit corpus ipſum quod aſſumit. ergo non repugnat operari extra illud. Vnde poſſet idem Angelus aſſumere duo corpora ſimul, quæ non excedant ſphæram actiuitatis Angeli aſſumentis, in iiſque ſimul operari. Ratio, quia aſſumere corpus, formaliter ſolùm importat, illud ſibi vnire ad aliquam operationem propriam manifeſtandam. Vnde ſicut, neceſſe non eſt, vt illud ſibi vniat ad omnes operationes proprias manifeſtandas; ita nec vt illi adæquatè aſſiſtat.

Gabriel.

SECTIO II.

An poſſit Angelus propriâ virtute formare corpus humanum, vel alterius perfecti animantis?

14. DVPLEX eſt animal, perfectum, quod propriam requirit cauſam, ex qua gignatur; & imperfectum, quod fieri ſolet ex putri. De hoc nulli eſt dubium, quin fieri poſſit ab Angelo, vt apertè docet Auguſtinus 3.de Trinit.ca.7.non quidem immediatè illud producendo, ſed vt ibidem c.8.docet Auguſtinus, actiua paſſiuis applicando, à quibus tale animal propriâ vi inſtrumentariâ cauſarum applicatarum, licet nobis occultâ, gignatur. vt Ægyptij incantatores ſerpentes & ranas ope dæmonum produxerunt, Exod.7. & 8. *Omnium quippe rerum,* vt ibidem teſtatur Auguſtinus, *quæ corporaliter, viſibiliterque naſcuntur, occulta quædam ſemina in iſtis corporeis mundi huius elementis latent; ex quibus accipiunt progrediendi primordia, & incrementa debitæ magnitudinis, diſtinctionesq; formarum ab originalibus tanquam regulis, quæcunq; naſcendo ad oculos noſtros exeunt.* Difficultas igitur tantùm eſt de corpore perfecti animantis, præcipuè de humano.

Auguſtinus.

Exod. 7. & 8.

15. In partem affirmantem inclinat Tertullianus lib.de carne Chriſti circa initium. Quod etiam confirmant plurima exempla, quibus conſtat, ex malis Angelis incubis, vel ſuccubis humana corpora prognata fuiſſe. Et ratio id etiam ſuadet: nam poſſunt Angeli applicare cauſas: ad huiuſmodi corpora progignenda naturaliter diſponentes, non minus, quam ad reliqua corpora imperfectorum animantium.

Tertullian.

16. *Oppoſita tamen ſententia communis eſt inter Scholaſticos* in 2.diſt.8.*non poſſe huiuſmodi corpora, ne mediatè quidem ab Angelis produci:* Quoniam vt docent Bonauentura in 2. diſt.8.p.1.ar.2.q.1.& Richardus ar.1.q.4.hæc corpora requirunt certas cauſas, certumque productionis modum. Nam ex parte maris requirunt ſemen; ex parte fœminæ matricem, in qua virile ſemen receptum prolificet. Cùm igitur nequeant Angeli has cauſas ad libitum applicare, requirunt enim liberum conſenſum ipſarum cauſarum principaliter producentium, neque per applicationem poterunt illa ab Angelis produci.

Nequeunt Angeli ne mediatè quidē producere corpora animalium perfectorum.

Bonauent.

Richardus.

17. Di-

Concl. 1. 17. Dico primò. Nequeunt hæc corpora abſque applicatione propriarum cauſarum ab Angelo produci. Conſtat ex fundamento allato. Atque in hoc eſt potiſſimum diſcrimen inter hæc,& reliqua imperfecta corpora: quoniam hæc produci non poſſunt, niſi à proprijs cauſis, ideoque abſque illarum applicatione gigni nequeunt: illa verò non ſolum à proprijs, ſed etiam à communibus & vniuerſalibus cauſis produci poſſunt; quibus, vt citato loco Auguſtinus dixit, occultam quandam vim ad huiuſmodi imperfecta animantia progignenda Deus impartiit. *Auguſtinus.*

Concl. 2. 18. Dico ſecundò. poſſunt etiam perfecta corpora animantium per applicationem propriarum cauſarum ab Angelo produci. Fundamentum, quia cauſæ naturales applicatæ ex ſe producunt effectum,cùm illum neceſſariò ac naturaliter producant: ſed poteſt Angelus vi propriâ applicare cauſas horum corporum productrices. Minor probatur: nam cauſa hæc corpora naturaliter producens, eſt ſemen maris in matrice fœminæ receptum: poteſt autem Angelus arripere ſemen deciſum à mare, & transfundere in matricem fœminæ, quod docuit Abulenſis in c.19. Gen. & colligitur ex S.Thoma quodlib.6.qu.3.art.18.vbi narrat exemplum cuiuſdam puellæ pubeſcentis, quæ cum in lecto patris dormiret, accidit, vt dum in ſomno pater pollueretur, eius ſemen in puellæ matricem ſubintraret, quo recepto puella concepit.Ex quo colligit S.Thomas, poſſe aliquam perfectè virginem mente & corpore cōcipere, non autem parere, quod fuit ſpeciale priuilegium ſolius Deiparæ. *Abulenſis. S.Thomas.*

19. Aduertendum tamen eſt, in huiuſmodi caſibus, non eſſe patrem,aut matrem Dæmonem incubum, aut ſuccubum, ſed illum, cuius eſt ſemen;& in cuius matrice fœtus formatur. Nam parens dicitur non qui cauſas tantùm ad gignendum applicat, ſed qui partem propriæ ſubſtantiæ, medio ſemine, proli cōmunicat.Eſt enim parens, qui de propria ſubſtantia in ſimilitudinem propriæ naturæ prolē gignit.

Concl. 3. 20. Dico tertio. Non poteſt Angelus per applicationem propriarum cauſarum ita corpus humanum formare, vt in eo ante ipſius animationem pro libito appareat. Fundamentum, quia applicatis cauſis ad productionem humani corporis concurrentibus, non eſt in poteſtate Angeli, vt illi ſtatim organizato infundatur anima rationalis. Ante infuſionem autem animæ rationalis non eſt corpus aptum, in quo Angelus appareat, vt per illud ſuas proprias operationes manifeſtet. Ad Tertullianum reſpondetur in hoc erraſſe. Reliqua autem ſolū probant ſecundam concluſionem. *Tertullianus errauit.*

SECTIO III.

An Deus poſſit, & de facto aliquando corpus aſſumpſerit?

21. PRIMA ſententia negat, Deum poſſe aſſumere corpus, cui vniatur vt motor ad propriam perfectionem manifeſtandam: Eſt Gabrielis in 2.diſt.8.q.1.ar.2. & omnium, qui docent ad aſſumptionem requiri, vt aſſumptor coëxiſtat corpori aſſumpto definitiuè. Nequit enim Deus, cùm ſit immenſus, aſſumpto corpore definiri. Confirmatur: nam Deus eſt intimè præſens omnibus corporibus, eaque mouet ad aliquam operationem, mediante qua propriam aliquam perfectionem manifeſtat; & tamen non dicitur talia corpora aſſumere, non alia de cauſa, niſi quia in illis non aſſiſtit definitiuè. Neque dicas, ideo Deum illa non aſſumere, quia per ea non operatur vt cauſa particularis, ſicut operatur Angelus per corpus aſſumptum: nam ſaltem diceretur aſſumere corpora, per quæ miracula operatur, ad quæ concurrit vt cauſa particularis. *Gabriel.*

22. Secunda ſententia affirmat,non modo de poſſibili, verùm etiam de facto, Deum corpora aſſumpſiſſe, in quibus ſe hominibus viſibilem præbuit: Tribuitur hæc ſententia S. Thomæ 3.p.q.39.art.7.Abulenſi in c.19.Gen. q.6.& nonnullis Patribus.Fundamentum eſt, quia ſæpe Deus dicitur apparuiſſe hominibus, vt Moyſi in flamma ignis; filiis Iſrael in nube; Ioanni Baptizanti in ſpecie columbæ; Apoſtolis in figura linguarum in die Pentecoſtes. Confirmatur, alioqui Deus deciperet homines, ſi per hæc ſymbola non ipſe, ſed Angelus immediatè appareret. Nam per hæc ſigna ita apparet Deus, ac ſi ipſe ſit, & non alius, qui per ea immediatè repræſentetur. *Ego*, inquit *ſum* Exod.3. cùm Moyſi apparuit in flamma ignis, *Deus patris tui, Deus Abraham, Deus Iſaac &c.* *S.Thomas. Abulenſis* *Exod.3.*

23. Tertia ſententia affirmat de poſſibili, negat autem de facto, Deum vnquàm corpora aſſumpſiſſe, quibus immediatè appareret, atq; repræſentaretur; ſed eius loco immediatè apparuiſſe Angelos, qui per aſſumpta corpora immediatè operabantur ac repræſentabantur: Eſt Zumel 1.p.q.51. art.2. q.2 Vaſquez diſp. 185.c.2.Valent,q.2.pun.2. *Zumel. Vaſquez. Valentia.*

24. Quarta ſententia docet, de poſſibili quidem potuiſſe Deum, & corpora aſſumere, & in illis apparere; de facto tamen nunquam corpora aſſumpſiſſe, apparuiſſe tamen in iis,vt cum in flamma ignis apparuit Moyſi, ignis quidem flammam non aſſumpſit, in ea tamen apparuit: Eſt Molinæ 1.pa.qu.51.art.2.diſp.2. Bannez ibidem art.2.Suarèz lib.6. de Angelis c.20.& 21.Pro cuius explicatione. *Molina. Bannez. Suarez.*

25. Dico primò.Non implicat, Deum aſſumere corpus ad ſeipſum immediatè manifeſtandum ſecundum aliquam perfectionem propriam. Fundamentum;quoniam aſſumere corpus ſolùm dicit coaſſiſtere illi vt proximum motorem, ad aliquam aſſumentis perfectionem propriam manifeſtandam:ſed in hoc nulla inuoluitur inperfectio,aut conditio Deo repugnans. Maior conſtat ex dictis. Minor probatur: nam coaſſiſtere corpori vt immediatum & proximum motorem, ſolùm importat intimam præſentiam motoris cum mobili, & proximam cauſam effectiuam motus ipſius mobilis ad finem manifeſtandi ſeipſum: *Concl.1. Non implicat Deum aſſumere corpus.*

Digitized by Google

ſum: ſed ad hoc non requiritur, vt vel motor moueatur cum mobili; vel illi definitiuè aſſiſtat: nam poteſt Angelus vt immediatus & proximus motor mouere corpus aſſumptum intra ſuam ſphæram, ipſo immobili manente.

26. Confirmatur. Potuit Deus abſque vlla ſui imperfectione aſſumere corpus hypoſtaticè, in quo appareret vt intrinſecum ſuppoſitũ naturæ ad manifeſtandas theandricas operationes; ergo potuit abſque vlla ſui imperfectione aſſumere corpus localiter, vt proximus motor, in quo appareret, vt repræſentatus in repræſentante ad aliquam ſuã perfectionem manifeſtandam. Conſequentia probatur, nam intimiùs eſt Deus cum corpore hypoſtaticè aſſũpto, quam cum corpore localiter mobili, & tamen non eſt neceſſe, vt cum illo moueatur, aut definitiuè exiſtat; ergo neque cũ hoc.

Concl. 1. De facto Deus nunquam immediatè aſſumpſit corpora, quamuis in aſſũptis principaliter apparuerit. Auguſtinus.

27. Dico ſecundo de facto nunquam Deus immediate aſsũpſit corpora localiter, ſed Angelus in perſona Dei, tametſi Deus erat, qui in corporibus ab Angelo aſſumptis principaliter apparebat. Priorem partem docet Auguſtinus 3. de Trinit. ca. 11. '*Proinde*, inquit, *illa omnia, quæ Patribus viſa ſunt, cum Deus illis ſecundam ſuam diſpenſationem temporibus congruam præſentaretur, per creaturam facta eſſe, manifeſtum eſt, etſi nos latet quomodo ea miniſtris Angelis fecerit*. Et colligitur ex ſacra ſcriptura, quæ dum in vno loco introducit Deum in aliquo ſymbolo apparentem, & cum hominibus immediatè colloquẽtem, in alio docet, illum fuiſſe Angelum. Atqui ille dicitur corpus aſſumere, qui proximè & immediatè per illud operatur. Ergo Angelus eſt, qui corpora aſſumit, in quibus tamen Deus dicitur apparere. Minor probatur, nam quando Angelus aſſumit corpus, non alia de cauſa ipſe, & non Deus dicitur illud aſſumere, niſi quia Angelus, & non Deus per illud immediatè operatur. vt Filius, non Pater, vel Spiritus Sanctus, dicitur humanum corpus aſſumpſiſſe; quia Filius, non Pater, vel Spiritus Sanctus, per illud immediatè operatur. Cuius ratio eſt, quia hæc denominatio deſumitur à principio proximo & immediato, non à remoto & mediato; qualis eſt Deus, vt cauſa prima & vniuerſalis in actionibus creaturæ. Maior conſtat primo Actor. 7. vbi id quod dicitur Exod. 3. *Dominus apparuit Moyſi in flamma ignis*, hic dicitur, *Apparuit illi Angelus in igne flammæ*. Et quod dicitur Exod. 19. *Dominus vocauit Moyſen de monte*: hic dicitur, *Hic eſt ille, qui fuit in ſolitudine cum Angelo qui loquebatur ei in monte*. Secundo ad Galat. 3. vbi lex dicitur *ordinata per Angelos in manu mediatoris*, hoc eſt Moyſis: & ad Heb. 2. dicitur *ſermo dictus per Angelos*. Et tamen Exodi 31. ipſe Deus dicitur dediſſe Moyſi tabulas proprio digito ſcriptas, vbi ſemper Deus inducitur tanquam legem immediatè dictans. Ratio autem eſt, quia ſemper Deus, quoad fieri poteſt, operatur mediis cauſis ſecundis, vt inductione conſtat; & ratione probatur, quia ſic magis elucet Dei bonitas & maieſtas.

Actor. 7. Exod. 3. Exod. 19. Galat. 3. Hebr. 2. Exod. 31.

Diſcrimen inter aſſumere & apparere.

28. Poſterior pars probatur ex diſcrimine, quod inter *Aſſumere, & Apparere* eſt. Aſſumit enim is, qui eſt proximus & immediatus corporis motor. Apparet autem qui per aſſumptum ſymbolum principaliter repræſentatur & exprimitur. Poteſt autem Angelus eſſe proximus, & immediatus corporis motor: contra verò Deus per illud principaliter repræſentari & exprimi. Maior conſtat: quoniam apparere dicitur is, qui in alterius notitiam venit, vel per ſe, vel per aliquod medium. Aſſumere autem dicitur, qui aliud à ſe diſtinctum ſibi vnit ad aliquam propriam operationem exercendam, ſeu manifeſtandam. Poteſt autem quis aliud à ſe diſtinctum ſibi vnire ad propriam operationem excercendam, mediante qua vltimatè & principaliter non ipſe, ſed alius à ſe diſtinctus repræſentetur: vt qui in ſcena Regis habitum aſſumit ad exercendas actiones, quibus Regis perſona repræſentetur atque exprimatur.

Molina.

29. Dices. Ad aſſumptionem formaliter requiritur, vt aſſumens per illud, quod aſſumit, ſeipſum repræſentet: ſed Angelus, quando per corpus aſſumptũ Dei perſonã repręſentat, non repræſentat ſeipſum: ergo non propriè corpus aſſumit. Propter hoc argumentũ Molina concedit conſequentiam. Sed melius diſtinguenda eſt minor: Non repræſentat ſeipsũ immediatè, & vt *quo*, minuſque principaliter, & nego; quod ſatis eſt ad propriam aſſumptionem: Non repræſentat ſe ipſum immediatè & vt *quod*, magiſque principaliter, & concedo: hoc autem modo repræſentatur Deus per corpora ab Angelis aſſumpta.

Ad aſſumptionẽ corporum non requiritur definitiua præſentia aſſumentis in corpore aſſumpto.

30. Ad Fundamentum primæ ſententiæ nego, ad propriam corporis aſſumptionem requiri definitiuam præſentiam aſſumentis in corpore aſſumpto. Ad confirmationem: Non omnia Deus mouet vt cauſa particularis ad operationem, quæ ſit proportionatum inſtrumentum naturæ intellectualis ad manifeſtandum ſeipſum alteri. Vnde etiamſi cælum moueret vt cauſa particularis, non propterea diceretur aſſumere illud; quia motus cæli non eſt proportionatum inſtrumentum naturæ intellectualis ad manifeſtandum ſeipſum alteri. Contra verò, ſi cælum moueret, vt cauſa particularis ad vocem aliquam expreſſiuam alicuius perfectionis propriæ, diceretur propriè illud aſſumere: quia vox ſignificatiua eſt proprium inſtrumentum naturæ intellectualis ad manifeſtandam ſeipſam alteri.

31. Ad inſtantiam verò factam: Non ideo Deus non aſſumit corpora, quæ mouet vt cauſa vniuerſalis, quia non mouet illa vt cauſa principalis; ſed vel quia non mouet illa vt cauſa proxima & immediata, vel quia non mouet illa ad operationem vt inſtrumentum proportionatum naturæ intellectuali ad ſeipſam alteri manifeſtandam. Vnde etiamſi per corpus ab Angelo aſſumptum Deus operaretur miraculum, modo Angelus per aſſumptum corpus proximè & immediate ad miraculum concurreret, non tolleretur, quin Angelus dici poſſet talis corporis aſſumptor.

32. Ad

Digitized by Google

S.Thomas.

32. Ad fundamentum ſecundæ ſententiæ, conſtat ex dictis. Alud quippe eſt *apparere*, aliud corpus *aſſumere*. Primum concedimus Deo, quod tantùm concedit S.Thomas, & Patres. Secundum verò negamus de facto, etſi nõ implicet de poſſibili. Ad confirmationem, nego ſequelam: nam ſicut non decipit homines iudex, qui in perſona Regis loquitur verba Regis; ita nec Angelus, qui vt inſtrumentum Dei loquitur in perſona Dei verba ipſius Dei. Ratio eſt, quia talis actio non eſt per ſe deceptoria.

Auguſtinus.

33. Ex his deduco, omnes apparitiones Dei tum veteris, tum noui Teſtamenti, factas eſſe miniſterio Angelorum, vt prçcitato loco inductione & exemplis oſtendit S.Auguſtinus. Ratio eſt, quia non eſt potior ratio de vnis, quàm de aliis: & ex alia parte cauſa à nobis allata militat de vtriſque.

SECTIO IV.

An anima ſeparata valeat corpora aſſumere?

S.Thomas. Durandus. Capreolus. Mayronus. Sotus. Caietanus. Suarez. Vaſquez.

34. PRIMA ſententia negatiua eſt S.Thomæ 1.p.q.110.art.3.ad 3.& 117.ar.4. & 16.de malo, ar.10.ad 2.Duran. in 3.diſt.22. q.3.nu.4.Capr.in 4.diſt.50.q.2.ar.1.Mayron. diſt.47. Soti q.45.art.3. poſt primam concluſionem, Caietani 1.p, q.117. citata, Suarez de incarnat.tom.2.diſp.32.ſect.2. & in Metaph. diſp.35.ſect.6.& de ſtatu animæ ſeparatæ c.2. Vaſquez 1.p.diſp.194.c.3.

35. Probatur hæc ſententia primò: Anima rationalis eſſentialiter eſt forma corporis; ergo nequit aliena mouere, niſi mediante proprio. Cõſequentia probatur: tum quia ſi poſſet aliena corpora per ſeipſam immediatè mouere, poſſet etiam mouere membrũ aridum; nequit autem aridum membrum immediatè mouere, vt patet; ergo nec aliena corpora. Sequelam probo: nam ideò non poteſt aridum membrũ mouere, quia illud non informat; ergo nec poterit aliena corpora, quæ non informat, mouere. Tum quia potentia motrix commenſuratur formæ, ad quam conſequitur: forma autem, ad quam talis potentia motrix conſequitur, eſt addicta tantùm corpori humano, tanquam proprio perfectibili; ergo & eius potentia motrix.

36. Confirmatur. Ita ſe habet forma ad informandum, ſicut potentia motrix ad mouendum: ſed nequit animus rationalis vt forma informare corpus, niſi humanis accidentibus diſpoſitum: ergo nequibit eius motrix potẽtia mouere, niſi corpus anima rationali informatũ.

37. Probatur ſecundò. Corpus humanum eſt organum animæ ad alia corpora diſtincta mouenda: ſed nulla cauſa creata poteſt abſque proprio inſtrumento naturaliter operari, vt inductione conſtat; ergo nec anima ſine proprio corpore aliena corpora mouere.

38. Tertiò. Ideò poſſunt Angeli corpora mouere, quia ſunt omninò à corpore abſtracti: igitur anima, quæ nõ eſt à corpore omnino abſtracta, nequit corpora à ſe diſtincta mouere.

39. Quartò. Si poſſet anima ſeparata mouere corpus, illud celerius moueret, quam propriũ, dum eſt ei coniuncta. At hoc falſum eſt: tum quia nequit anima in ſtatu prçternaturali, qualis eſt ſtatus ſeparationis, perfectius operari, quam in ſtatu naturali, qualis eſt ſtatus coniunctionis. Tum quia ſequeretur, proprium corpus non eſſe adiumento, ſed potius impedimento animæ rationali ad ſuas functiones obeundas, cùm tamen nullum inſtrumentum naturale ſit impedimento, ſed adiumento cauſæ principali ad operandum. Maior probatur, quia ſi ſeparata poſſet mouere corpus, vtique mouere poſſet eà celeritate, quà mouet ſeipſam, quia per eandem potentiam mouet ſe, & alia à ſe, ſed celerius ſe mouet ſeparata, quàm coniuncta, ergo.

40. Quintò. Nullam potentiam habet anima ſeparata, quam non habet coniuncta; ſed coniuncta non habet potentiam immediatè mouendi aliena corpora; ergo nec ſeparata.

Henricus. Ægidius. Scotus. Baſſolus. Aureolus. Maior. Abulenſis. Alphonſ. de Mend. Conimbricenſes. Sententia affirmans probabilior.

41. Secunda ſententia affirmatiua eſt Henrici quodlib.11.q.14. Ægid.quodlib.4. qu.17. Scoti in 4. diſt.49. q.14.§. *Reſpondeo.* Baſſoli q.2.ar.1.Aureol.apud Capreol.præcit. Maioris q.8. Abulenſ.in 8. Math. q. 124. Alphonſi de Mend. q.5. quodlibetica de veris mortuorum apparitionibus, poſt ſecundam concluſionem, Conimbr.de ſtatu animę ſeparatæ diſp.6.ar.2. *quæ mihi probabilior eſt, & ſequenda.* Relictis autem aliorum rationibus, quas inefficaces exiſtimo, duplici ratione hanc ſententiam confirmo, altera à priori, altera ad hominem contra Thomiſtas.

Probatur hæc ſententia à priori.

42. Ratio à priori ſit hæc. Anima ſeparata habet potentiam ſeipſam mouendi; ergo & alia à ſe. Antecedens patet, nam anima rationalis eſt vita, de cuius ratione eſt, mouere ſe ab intrinſeco principio. Conſequentiam probo. Potentia motiua mouet medio impulſu, quem producit in mobili; ad producendum autem impulſum in mobili, ſufficit præſentia motoris cum mobili; vt ergo anima ſeparata corpora moueat, ſufficit ipſius præſentia cum corpore mobili, poteſt autem anima ſeparatà propriọ motu fieri præſens mobili; poteſt igitur illud naturaliter mouere. Maior conſtat, nam potentia motiua non mouet formaliter, ſed efficienter, alioqui ſemper ſeipſam moueret, quia ſemper eſt ſibi ipſi forma. Minor ſubſumpta patet. Aſſumpta, in qua eſt difficultas, probatur: tum in quolibet alio motore, qui vt moueat, ſufficit eius præſentia cum mobili; tum in hoc, in quo tantùm negant aduerſarij ſufficere præſentiam animæ cum mobili, ſed requiri informationem proprij corporis, ex eo quod vis motiua animæ eſt limitata ad mouenda alia corpora medio proprio, vt inſtrumento ſibi coniuncto. Probatur autem ſic, potentia motiua eſſentialiter eſt virtus, non ſolùm operatiua immanenter in proprium ſubiectum, ſed etiam tranſeunter in alienum; ſed vt tranſeunter operatiua, nõ requirit niſi ſolam indiſtãtiam à mobili. Minor patet, nam in hoc diſcriminatur à virtute immanẽter operatiua, quod hæc non ſolùm requirit indiſtantiã, ſed

Digitized by Google

identitatem cum ſubiecto. Maior conſtat, tum inductione in aliis; tum in anima ipſa, quæ coniuncta mouet proprium, & alienum corpus tranſeunter; vtrumq; enim eſt ſubiectum, ab anima realiter diſtinctum, nec informatio facit ſubiectum ab informante magis indiſtans, ſed ſolùm addit vnionem informabilis cum forma.

43. Confirmatur. Nam, adhuc poſitâ informatione cum proprio corpore, anima tranſeunter mouet illud, & reliqua; quia cum anima ſit, quæ immediatè mouet proprium, & aliena corpora, adhuc, poſitâ informatione, anima ipſa tranſeunter mouet ſuum, & alia corpora, ergo ſeparata per eandem potentiam mouere poterit alia à ſe, quia illa per ſeparationem non mutatur; ſi igitur vt coniuncta, mouet tranſeunter, etiam ſeparata mouere poterit tranſeunter.

Ratio cõtra Thomiſtas.

44. Ratio contra Thomiſtas eſt. Anima ſeparata, & quælibet alia ſubſtantia ſpiritualis, eſt in loco formaliter per operationem; anima ſeparata eſt in loco; igitur per operationem. Nullam autem operationem poteſt anima ſeparata in loco exercere, niſi potentiæ motiuæ; igitur poterit anima ſeparata propriâ virtute aliena corpora mouere. Idem confirmant tot apparitiones animarum, de quibus eruditè S. Gregorius 4. lib. Dial. Neque dicas, vel eas factas eſſe arte dæmonum; nam multæ ad virtutem eos, quibus apparuere incitarunt; vel miraculosè; quia non eſt ad miraculum referendum, quod poteſt virtute naturali ſaluari.

S. Gregor.

Cur anima nequeat aridum membrum mouere.

45. Ad primum primæ nego conſequentiam. Ad priorem probationẽ, nego ſequelam cum ſua probatione. Ratio enim, cur nequeat anima aridum membrum immediatè mouere, non eſt formaliter, quia illud non informat, ſed quia non eſt illi immediatè præſens, & loco indiſtans; nequit enim anima, dum eſt vnita corpori, eſſe præſens, niſi vbi informat, quia non informat voluntariè, ſed naturaliter; ſeparata verò fieri poteſt præſens cuilibet corpori, quia nulli aſſiſtit naturaliter.

Anima præter propriũ nequit aliud corpus mouere organicè.

46. Ad poſteriorem ſolùm ſequitur, potentiam motricem animæ eſſe addictam corpori humano, vt proprio mobili organicè; nullum quippe aliud corpus valet anima organicè mouere, niſi humanum, illudque mediâ informatione. Cuius ratio eſt, quia ad motum organicum requiruntur certa organa, quæ ſimul cum anima concurrant ad motum concauſandum; vt autem organa actiuè ad motum concurrant, requirunt, vt ſint viua; ſunt autem viua formaliter per animã mediâ informatione.

47. Ad confirmationem, nego Maiorem. Ratio diſcriminis, quoniã anima informat corpus formaliter exhibendo illi ſeipſam, vt proprium actũ; at nõ quodlibet ſubiectũ eſt capax cuiuſcunq; formæ; requirit igitur, vt anima informet, certum ſubiectum, certaſq; diſpoſitiones: potentia verò motrix, ſubiectum mouet efficienter, medio impulſu; atqui non ſolùm corpus humanum, ſed quodlibet aliud eſt capax impulſus; ergo non ſolùm mouere poteſt proprium, ſed etiam alia.

48. Ad ſecundùm. Minor eſt tantùm vera, quando cauſa principalis non eſt ſe ſolâ, abſque inſtrumento, ſufficiens effectum producere; ſecus quando ſe ſolâ ſufficiens eſt, atqui anima ſe ſola ſufficiens eſt, ſine corpore, inorganicum motum producere.

49. Inſtabis. Eſto poſſit cauſa eſſe ſufficiens ſine proprio inſtrumento in ſeipſa operari, non tamen eſt ſufficiens ſine proprio inſtrumento operari in alieno ſubiecto; velut ignis ſufficiens eſt ſine calore ſeipſum calidum efficere, non autem extrinſecum ſubiectum; ergo licet poſſit anima ſeparata ſine corpore ſeipſam mouere, non tamen alia à ſe.

50. Reſpondeo. Nego paritatem; quoniam ignis nequit per ſeipſum immediatè alia calefacere, ſed medio calore; at anima poteſt per ſuam potẽtiam motiuam immediatè alia mouere; nam de facto coniuncta corpori mouet proprium, & aliena corpora, & idem propriũ, ſaltem partem aliquam illius mouet totaliter, alia verò corpora mouet partialiter, concurrente proprio corpore vt inſtrumento coniuncto.

51. Ad tertium, nego antecedens. Nam adæquata ratio, cur Angeli poſſint corpora mouere, nõ eſt, quia ſunt omnino à corpore abſtracti, nam etiam animantia, & viuentia vt plantæ, mouent corpora, proficua ad ſe attrahendo, & noxia à ſe expellendo, ſed quia ſunt viuentes, de quorum natura non minùs eſt mouere ſe, quàm alia à ſe, ad propriæ naturæ conſeruationem; quia multi hanc vim tribuunt etiam rebus vitâ carentibus, vt magneti & ſuccino, ferrum, paleaſque ad ſe trahentibus.

52. Ad quartum. Nego maiorem, eiuſq; probationem. Etenim ad mouendum ſe, nulla vis obſiſtit animæ, cùm ſit ſpiritualis; ad mouenda verò corpora, obſiſtit naturalis grauitas, vnde non eâ celeritate, quâ mouet ſe, mouet corpora; imò nec eâ celeritate, quâ mouet propriũ corpus, dum eſt ei vnita; quia proprium mouet ipſomet ad motũ concurrente per neruos, & ſpiritus, qui ſunt propria inſtrumenta motus, alia verò mouet, obſiſtente eorum naturali grauitate; vnde non quodlibet corpus poteſt anima ſeparata mouere, ſed tantùm illud, cuius grauitas non excedit vim impulſiuam ipſius; nullum tamẽ mouendo defatigatur, quia defatigatio naſcitur ex diminutione propriæ virtutis, quæ in corpore animato ſunt ſpiritus, qui in mouendo conſumuntur; anima autem cùm ſit incorporea & ſpiritualis, non poteſt eius virtus in mouendo minui, quia diminutio ſupponit corruptionem partium, quæ ſubſtantiæ ſpirituali repugnant. Hinc diſces modum, quo valeat anima in corpore glorioſo dotem agilitatis exercere, ſubſtractis nimirum humoribus, qui corpus ponderoſum reddebant, & ſubminiſtratâ diuinitùs magnâ ſpirituum copiâ, poterit anima per innatam vim motricem, celerrimè illud mouere, ac per aëra librare. Lege Scotum loco præcitato.

Quomodo anima ſe moueat in corpore glorioſo.

Scotus.

53. Ad quintum. Nego minorem, nam per eandem potentiam anima mouet proprium, & aliena corpora.

SECTIO

SECTIO V.

An Angelus in corpore aſſumpto opera vitæ exercere valeat?

54. RATIO dubitandi eſt, quoniam Angeli in corporibus aſſumptis vident, & audiunt ea, quæ circumſtantes dicunt; reſpirant, alloquuntur; progrediuntur, rident, comedunt, generant; ſed hæc omnia ſunt opera vitæ. Confirmatur, nam Angeli ſunt perfectè viuentes: ergo non repugnat, eos in aſſumptis corporibus opera vitæ exercere.

Scholaſtici. S. Thomas. Sententia negans veriſimilior.

55. *Communis tamen & conſtans ſententia Scholaſticorum* in 2. diſt. 8. & S. Thomæ 1. p. quæſt. 51. art. 3. *eſt, non poſſe Angelum in corpore aſſumpto opera vitæ exercere.* Quamuis nonnulla inter eos de modo loquendi ſit diſſenſio, an aliqua ex enumeratis, veluti *locutio, comeſtio, progreſſio,* abſolutè ab Angelo in aſſumpto corpore fieri poſſint; quæ diſſenſio ex noſtro fundamento facilè dirimetur.

56. Fundamentum vnicum eſt: quoniam ad opus vitale debet per innatã potentiam actiuè concurrere ſubiectum, in quo opus ipſum vitale immediatè recipitur. Atqui ad nullum ex prædictis poteſt corpus ab Angelo aſſumptum per innatam potentiam actiuè concurrere. Maior conſtat ex natura ipſa operis vitalis, cuius eſt procedere ab intrinſeco & natiuo principio, in quo eſt. Minorem probo; nam nulla eſt vitalis & natiua potentia in corpore ab Angelo aſſumpto, ad aliquam ex his operationibus, quæ vitalis dicitur, eliciendam. Igitur nullam operationem vitalem poterit Angelus in aſſumpto corpore exercere. Antecedens probatur; quia nulla potentia vitalis poteſt naturaliter conſeruari extra animam informantem, cuius eſt coniunctum inſtrumentum. Vnde ſimilitudinariè tantùm Angelus hos effectus operatur in aſſumpto corpore. Quod non obſcurè ſignificauit Angelus Tobiæ 12. cùm dixit: *Videbar quidem vobiſcum manducare, & bibere.* Quia *manducatio* eſt attritio cibi facta virtute potentiæ comeſtiuæ, quæ in corpore aſſumpto non eſt. Vnde licet videatur Angelus oculos, & aures habere, per eas tamen, cùm apparentes tantùm ſint, nec videt, nec audit, ſed ſolùm intelligit, quę à colloquẽtibus dicuntur. Pariter cùm loqui videtur, eius locutio non eſt à potentia organica vocis formatrice, ſed ſola aëris reuerberatio, & ſonus perſimilis ei, qui ab homine loquente producitur. Idem iudicium eſto de cæteris: omnia namq; ab Angelo fiunt medio impulſu & motu locali, paſſiuè tantùm concurrente corpore aſſumpto. Vnde multò minùs poteſt Angelus in aſſumpto corpore generare; quia generatio requirit deciſionẽ propriæ ſubſtantiæ viuentis, medio ſemine in matrice fœminæ recepto.

Operis vitalis eſſentia eſt, procedere ab intrinſeco & innato principio, in quo eſt.

Tobiæ 12.

Quomodo Angelus & loquatur & videat, &c.

57. Cæterùm etſi omnes conueniant, non poſſe Angelum vitalem actum generationis in aſſumpto corpore exercere: adhuc tamẽ controuerſum eſt, an ſaltem poſſit Angelus ex virili ſemine aliunde tranſlato, humanam prolem generare. Et quidem certum eſt, vt omnes Theologi & Philoſophi docent, non poſſe dæmones ſuccubum per ſemen humanum, aliunde tranſlatum, prolem in ſeipſo concipere. Ratio eſt manifeſta: nam organizatio humani corporis, & cuiuſcunque perfecti animantis, requirit determinata inſtrumenta vitæ, à quibus formetur & perficiatur: quæ inſtrumenta nequeunt virtute Angeli ſuppleri: cùm nequeat ab Angelo ſuppleri calor ille vitalis, quo virile ſemen intra fœminæ matricem receptum foueatur, prolificet, & in humani corporis figuram efformetur. Nam ille eſſentialiter pendet ab organis & ſpiritibus vitalibus, qui extra animatum corpus conſeruari nequeunt. Vnde quod de aliquibus dæmonibus narratur, quod ſuccubi genuerint, vel id tanquam falſum reiiciendum eſt; vel certè explicandum, quod non ipſi in ſe prolem formauerint, ſed aliunde formatam ſimulauerint. Sola igitur difficultas ſupereſt, an poſſint incubi humanũ ſemen aliunde aſportando, illudq; in matricem fœminæ immittendo, generare.

58. Negant aliqui, id virtute Angelica fieri poſſe. Fundamentum, quoniam vt ſemen humanum, authore Ariſtotele 2. de generat. animalium c. 3. ſit fœcundum, pendet à ſpiritibus & calore vitali: qui quoniam ſubtiliſſimi ſunt, ſtatim euaneſcunt.

Ariſtoteles.

59. Affirmant verò communiter Scholaſtici in 2. diſt. 8. & S. Thomas 1. p. q. 51. art. 3. ad 6. vbi cum Auguſtino 15. de ciuit. c. 23. *impudentiæ* eſſe ait, hoc *negare*, cum *celeberrima fama* ſit, multorum teſtimonio firmata, *de quorum fide*, vt inquit Auguſtinus, *dubitandum non eſt*. Ratio verò eſt, quia non ita ſemen humanum pendet à ſpiritibus vitalibus hominis generantis, vt non valeat tantiſper extra propria organa conſeruari; vt experientia compertum eſt, aliquando fœminas concepiſſe ex virili ſemine in balneis relicto, & in propriam matricem attracto. *Hæc igitur ſententia vt probabilior & communior eſt ſequenda.*

Scholaſtici. S. Thomas. Auguſtinus. Ex incubis dæmonibus poteſt fieri generatio aſportato aliunde ſemine.

60. Ex dictis deducitur primò, nullam ex ſuprà dictis operationibus poſſe abſolutè tribui Angelo in corpore aſſumpto: nam quælibet ex his importat reſpectum ad principium proximum vitæ, à quo elicitur.

61. Deducitur ſecundò, comeſtionem Chriſti poſt reſurrectionem fuiſſe veram comeſtionem, vt teſtatur Auguſtinus 13. de ciuit. c. 22. & docet S. Thomas 1, p. q. 51. art. 3. ad 5. non quia, vt opinatur Scotus in 2. diſt. 8. q. vnica. §. *In iſta.* cibus à Chriſto ſumptus conuerſus eſt in ſubſtantiam Chriſti ſumentis, cùm corpus glorioſum non ſit capax accrementi, ſed quia fuit attritio cibi facta virtute potentiæ comeſtiuæ. Vnde talis operatio dicebat reſpectum ad potentiam natiuam vitalem proximè operantem.

Comeſtio Chriſti poſt Reſurrectionem vera. Auguſtinus. S. Thomas. Scotus.

62. Deducitur tertiò. Angelum in aſſumpto corpore validè baptizare non poſſe, contra Scotum in 4. diſtinct. 6. quæſtione 1. Ratio eſt; quia cùm ad Baptiſmum requirantur verba vitali modo prolata, & non poſſit

Angelus in aſſumpto corpore non baptizaret validè: Contra Scotum.

Angelus in aſſumpto corpore humana verba vitaliter proferre; nequit in aſſumpto corpore validè baptizare.

63. Deducitur quartò, etiamſi corpus ab Angelo aſſumptum per potentiam obedientialem actiuè concurrat ad locutionem, vel ad aliam ex ſupra enumeratis operationibus, adhuc non poſſe illam dici vitalem, nam hæc denominatio deſumitur tantùm à potentia intrinſeca naturali. Vnde locutio aſinæ Baal non fuit vitalis locutio, ſed ſola aëris reuerberatio.

Locutio Aſinæ Baal nō fuit vitalis

64. Deducitur quintò, non eſſe actionem vitalem motum corpori viuenti ab extrinſeco impreſſum, niſi ad illum actiuè concurrat ipſum viuens. Vnde non dicitur vitaliter moueri animal, cùm inuitum trahitur ad necem, vel cùm dæmon membra energumeni mouet ipſo renitente.

65. Deducitur ſextò, non poſſe Angelos per aſſumpta corpora naturali virtute operari effecta ſupra naturam; quoniam Angelus per aſſumptum corpus non fit ad operandum potentior: atqui Angelus, teſte S.Thoma quæſt. 110.ar.4. ex ſe non habet virtutem operandi effectus ſupra naturam; igitur nec illam habebit in corpore aſſumpto. Quare non poterit Angelus aſſumptum corpus replicare, quamuis poſſit eſſe in duobus corporibus, intra propriam ſphæram diſtantibus. Nec poterit corpus aſſumptum cum alio corpore penetrare; nec impedire, quin corpus aſſumptum ſenſibus obiectum ſui ſpecies tranſmittat, niſi vel interponendo inter corpus aſſumptum, & oculum videntis aliud corpus: vel localiter dimouendo à corpore aſſumpto cauſas colorum. Nec poterit aſſumere corpus ſine accidentibus; nec accidentia ſine ſubiecto: poſſet tamen accidentia à ſubiecto diuinitùs ſeparata, aſſumere. Ratio omnium eſt, quia non habet Angelus virtutem immutandi naturam, & cauſas ſecundas à ſua naturali operatione. Vnde eos tantùm effectus operari poteſt, qui per applicationē cauſarum naturalium produci poſſunt. Quare poterunt pluuias, & ventos, tonitruaq;, & fulgura excitare; ſubitā ſanitatē, noxios humores expellendo, & actiua paſſiuis applicando, cauſare; aſſumpta corpora in medio aëre ſiſtere, ac mouere per impulſum ſuperantem naturalem grauitatem corporum; defunctorum corpora diu incorrupta conſeruare, expulſis corrumpentibus, & applicatis conſeruantibus.

Angelus in aſſumptis corporibus nequit operari opera ſupra naturam.
S.Thomas.

Qui effectus fieri poſſint ab Angelis.

66. Ex his patet ad rationem dubitandi. Ad confirmationem verò, nego conſequentiam: nam ad opus vitale non ſat eſt, vt principale agens ſit viuens, alioqui omnis actio creata, cùm ſit à Deo perfectè viuente, eſſet vitalis: ſed requiritur præterea, vt ſit etiam viuens ipſum proximum principium, à quo, & in quo vitalis actio exercetur.

Ad opus vitale requiritur proximum principium viuens.

DISPVTATIO QVINTA.

De loco Angelorum.

SECTIO PRIMA.

An Angeli neceſſariò ſint in aliquo determinato loco ſecundùm propriam ſubſtantiam?

1. PRIMA ſententia negat, Angelos eſſe in loco ſecundùm ſubſtantiam, ſed ſolùm ſecundùm operationem, ita vt cum ipſa Angeli operatione non ſit ſimul præſens eius ſubſtantia: Fuit quorundam Philoſophorum apud S.Thomam in 1.diſt.37.q.3.ar.1.eamque ſequi videntur Aureolus in 2.diſt.2.q.3.ar.2.in fine, Heruæus in 1.diſt.37.ar.1.Ioannes de Neap. q.22.pun.4. & aliqui putant eſſe opinionem S.Thomæ loco præcitato, vbi ex ſententia Nazianzeni docet, Angelos *abuſiue* eſſe in loco, & 1.p.q.52.a.1.affirmat, Angelos eſſe in loco *æquiuoce*.

Aureolus.
Heruæus.
Ioannes de Neapoli.
Nazianz.

2. Probatur primò hæc ſententia ex Ariſtotele 1. cæli, tex. 100. vbi loquens de ſubſtantiis ſeparatis, quæ ſuprà cæli lationem æuo fruuntur æterno, ait, eas non eſſe aptas, vt ſint in loco. Et Boëtius communem ſapientum conceptionem ait eſſe, *incorporalia non eſſe in loco*. quod etiam docuiſſe videtur Auguſtin. lib.83. quæſtionū q.20. & Damaſcen. li.1.fidei c.17. quorum ille affirmat, quidquid corpus non eſt, *abuſiuè* eſſe in loco; hic verò docet *intellectualiter* tantùm Angelos eſſe in loco.

Ariſtoteles
Boëtius.
Auguſtinus
Damaſcen.

3. Secundò. Probatur ratione. Prima ſit. Angelus eſt incapax propinquitatis & diſtantiæ localis; ergo & locabilitatis. Conſequentia patet, nam propinquitas, & diſtantia immediatè fundantur in locabilitate. Antecedēs probatur, quia propinquitas, & diſtātia ſunt proprietates ſolius corporis, & rei materialis, ac ſituabilis.

4. Secunda ratio ſit. *Locari* eſt contineri intra latera corporis ambiētis, vt docet Philoſophus 4.Phyſ. Implicat autē, Angelum contineri intra latera corporis ambientis, nam hoc eſt proprium corporis quanti: igitur implicat, Angelū eſſe in loco ſecundùm propriam ſubſtantiā.

5. Tertia ratio. Angelus non poteſt eſſe in loco, niſi penetrando ſe cū loco, ſed quando duo ſeſe mutuo penetrant, non minùs vnum eſt in altero, quàm alterum in alio: vt cōſtat de duobus corporibus, aut ſpiritibus mutuo ſeſe penetrantibus: ergo non minus locus dicendus eſſet in Angelo, quàm Angelus in loco.

Secunda ſententia. S.Thomas. Heruæus. Scotus. Capreol. Caietanus. Ferrar. Bannez. Zumel. Vaſquez.

6. Secunda ſententia negat, Angelos neceſſariò eſſe in aliquo determinato loco actu, ſed poſſe pro libito eſſe nuſquam: Eſt S.Thomæ in 1.diſt.37.qu.3.art.1.ad 4. Heruæi ſupra citati, Scoti in 2.diſt.2.q.6.§.*Ad propoſitum*. Capreoli q.1.art.3.ad 2. Scoti contra primam concluſionem, Caietani 1.p.qu.52.art.1.§.*Adhæc quoque*. Ferrarienſ.3.contra Gentes. c.68.§.*Conſiderandum tertio*. Bannez 1.p.q.52.art.1.ad 7. Zumel ibidem quæſt.2. Vaſquez diſp.188.c.7. Fundamentum. Angelus eſt in loco formaliter, vel per operationem, vel per aliquid inſtar operationis. Sed poteſt Angelus ceſſare ab omni operatione: ergo poteſt abſolui ab omni loco actuali. Conſequentia patet, nam eſſe in loco, eſt effectus formalis operationis; ſublatâ autem formâ tollitur effectus formalis: igitur ſublatâ omni operatione, per quam Angelus tanquam per formam eſt in loco, tollitur effectus formalis eſſendi in loco. Maior primi ſyllogiſmi ſupponitur. Minor probatur, quia Angelus eſt in loco per operationem liberam; ergo liberè poteſt ab ea ceſſare. Confirmatur, nam poteſt Angelus liberè ſe collocare in inani extra cælum: ſed in eo nullus eſt locus: ergo poteſt Angelus eſſe nullibi.

Tertia ſententia. *Durandus.*

7. Tertia ſententia negat, Angelum eſſe in loco determinato, ſed eſſe, vbicunque operari poteſt: operari autem poteſt in quolibet corpore: igitur præſens eſt in quolibet corpore. Ita Durandus in 1.diſt.37.part.2.q.1.nu.26. Quod ſic probat. Nullus locus ex natura rei debetur Angelo, nec circumſcriptiuus, nec definitiuus: ſed nequit Angelus circa locum operari, niſi illi ſupponatur realiter præſens: cùm ergo Angelus operari poſſit circa omnem locum, erit omni loco realiter præſens; non præſentiâ ſitus, ſed ordinis: ſicut anima rationalis eſt realiter præſens omnibus partibus corporis. Maior probatur, quia Angelus eſt immaterialis; ergo abſtrahit ab omni loco. Minorem oſtendit, quoniam operatio non ponit, ſed ſupponit præſentiam agentis. Nec dici poteſt, Angelum fieri præſentem corpori, in quod eſt operaturus per motum localem, *Quia non eſt*, inquit, *intelligibile, quod Angelus ſecundùm ſuam eſſentiam moueatur*.

Quarta ſententia. Ægidius. Argentin. Mayronus. Medina.

8. Quarta ſententia docet, Angelos neceſſariò eſſe in aliquo loco determinato: Eſt Ægidij in 1.diſt.37.quæſt.1. Argentinæ artic.2. concl.1. Mayroni in 2.diſt.2.q.6.§.*Sed hic*. Medinæ 3.p.q.52.art.1.§.*Quinta ratio*. & omnium, qui affirmant, Angelos eſſe in loco vel immediatè per ſuam ſubſtantiam, vel per vbi. Probat autem Ægidius: quia licet Angelus ſit in loco formaliter per operationem, repugnat tamen, quatenus eſt pars Vniuerſi, vt ab omni operatione tranſeunte ceſſet, per quam Angelus cum hoc Vniuerſo connectitur.

Eſſe in loco ſumi poteſt dupliciter.

9. Pro explicatione præſentis controuerſiæ nota, eſſe in loco ſumi dupliciter, primò *circumſcriptiuè*, ſecundò *definitiuè*. Primus eſt ſolius corporis, cuius partes correſpondent partibus loci, infrà cuius ambientis latera illud continetur: intra quem locum aliud corpus naturaliter admittere non poteſt. Secundùm conuenit etiam Spiritui creato, vt ita ſit hîc, vt non alibi, itaque præſens loco, vt non ambiatur loco, ſed penetretur cum ipſo loco, & à quo aliud corpus non excludat. Prætereà eſſe in loco ſumi poteſt dupliciter, primò vt locatum ſit præſens ſpatio reali; ſecundò vt ſit tantùm præſens ſpatio imaginario. His adnotatis.

Concluſ.1. Angelus neceſſariò eſt in aliquo loco determinato ſecundùm propriã ſubſtãtiam.

10. Dicò primò, Angelus neceſſariò debet eſſe in alioquo loco determinato ſecundùm propriam ſubſtantiam. Vtraque aſſertionis pars conſtat ex ſacra Scriptura, in qua non modo Angeli dicuntur hominibus *apparere* in corporibus aſſumptis; ſed ad eos *accedere*, & *recedere*; *ingredi*, & *regredi*; cælumque pro loco aſſignari bonis, infernum verò malis. Igitur ex ſacra Scriptura non ſolùm conſtat, Angelos eſſe in loco, ſed in determinato loco; alioqui nec *accedere*, nec *recedere* propriè dici poſſent, ſed tantùm metaphoricè & apparenter. Idem docent Patres. Auguſtinus de immortalitate animæ capite 1. *Quidquid*, inquit, *eſt, nuſquam eſſe non poteſt*. Gregorius 2.moral. cap.3. *Angelorum*, inquit, *ſpiritus loco circumſcripti ſunt*. Damaſcenus 2. de fide cap.3. *circumſcripti quidem illi ſunt, nec enim in terra verſantur, cùm in cælo ſunt; nec cum à Deo in terram mittuntur, in cælo remanent*. Idem docuit Ariſtoteles 4. Phyſ. cap.1. *Omnes*, inquit, *exiſtimant, quæ ſunt, alicubi eſſe; quod vero non eſt, nuſquam eſſe*. Et Cicero primâ Tuſculanarum num.11.& 82. diſputans de ſtatu animarum poſt mortem, *Si enim*, inquit, *ſunt, nuſquam eſſe non poſſunt*. Vnde meritò oppoſita ſententia tanquam error, à Doctoribus Pariſienſibus damnata eſt, vt habetur in fine libri Magiſtri ſententiarum errore tertio ſub titulo, *Errores de Angelo vel Intelligentia*.

Auguſtinus. Gregorius. Damaſcen. Ariſtoteles. Cicero. Oppoſita ſententia damnata erroris ab Academia Pariſienſ.

11. Probatur autem aſſertio quoad priorem partem: nam quidquid eſt, ſuum eſſe neceſſariò habet extra cauſas poſitum: ergo ab aliquo loco, aut ſpatio indiſtans. At hoc ſufficit, vt res dicatur realiter præſens alicubi. Antecedens patet. Conſequentia probatur: nam ſtatim atque Angelus creatur, operari poteſt in extrinſecum ſubiectum; nequit autem, vt mox contra Durandum probabo, ſtatim atque Angelus producitur, operari in quodcunque ſubiectum: Ergo eo ipſo, quod Angelus ſuum eſſe accipit extra cauſas poſitum, neceſſariò accipit illud ab aliquo loco vel ſpatio indiſtans. Conſequentia patet; alioqui non minùs eſſe poſſet ſtatim productus mouere vnum corpus, quam aliud: ideò enim poteſt vnum potiùs, quam aliud corpus ſtatim mouere, quia indiſtans eſt ab vno, & non ab alio: quam indiſtantiam formaliter nõ ponit, ſed ſupponit operatio, vt infrà cõſtabit. Minor primi ſyllogiſmi probatur: nã eſſe realiter præſens alicubi, formaliter non dicit aliud, quam occupare aliquod ſpatium ſiue reale,

Durandus.

ſiue imaginarium: ſicut Deus dicitur ſecundum probabiliorem opinionem realiter præſens in ſpatiis imaginariis, quia ea replet ſuâ immenſâ atque infinitâ ſubſtantiâ.

12. Confirmatur. Implicat Angelum eſſe, & alicui tempori non correſpondere: ergo implicabit Angelum eſſe, & alicui ſpatio non correſpondere. Antecedens patet: nam omne quod eſt, quamdiu eſt, neceſſariò in ſuo eſſe durat. Quod autem in ſuo eſſe durat per ordinem ad aliquod tempus, ſiue reale, ſiue imaginarium neceſſariò durat. Conſequentia verò probatur: nam vnaquæque res ita ſe habet ad ſpacium ſicuti ad tempus: ergo ſicut nulla res abſolui poteſt à tempore, ita nec à ſpacio. Vnde eâdem neceſſitate, quâ Deus per æternitatẽ correſpondet omni tempori reali vel imaginario; per immenſitatem correſpondet omni ſpacio reali vel imaginario. Et ratio à priori eſt: quoniam vt res ſit præſens tempori, nil aliud requiritur, quam vt exiſtente tempore coexiſtat res. Ita vt res ſit præſens loco, nil aliud requiritur, quam vt exiſtente loco coexiſtat res indiſtans à loco.

13. Probatur aſſertio quoad poſteriorem partem contra Durandum primò: quoniam vt ex Sacra Scriptura, & Patribus conſtat, & nos infra probauimus, Angeli realiter mouentur de vno loco in alium: ergo non ſunt realiter præſentes vbicunque poſſunt operari. Conſequentia conſtat; quia ſi eſſent realiter præſentes vbicunque poſſunt operari, non neceſſariò mouerentur, vt alicubi operari poſſent; quia motus ad nihil aliud deſeruit, niſi ad producendam præſentiam agentis circa ſubiectum operabile.

14. Secundò. poteſt Deus vti Angelo ad operandum circa ſubiectum diſtans: ergo Angelus non eſt vbicunque operari poteſt. Conſequentia conſtat, quia ſi Angelus eſſet immediatè præſens, vbicunque operari poteſt, non poſſet Deus eo vti ad operandum in ſubiectum diſtans, nam hoc ſupponit, Angelum non eſſe vbique præſentem. Antecedens omnes Theologi communiter admittunt.

15. Tertiò ſequeretur, Angelum æquari Deo in immenſitate: etenim ſicut Deus eſt immenſus, quia præſens eſt omni loco, & operari poteſt vbique abſque vlla ſui mutatione: ita & Angelus in ſententia Durandi. Confirmatur: nam creato alio, & alio mundo, de nouo Angelus abſque vlla ſui mutatione fieret præſens alii, & alii mundo, quod eſt proprium Dei.

Durandus.

16. Reſpondet Durandus, Deum non ſolum eſſe vbique præſentialiter, ſed etiam cauſaliter, quia omnia efficit & conſeruat. Sed contra: nam hoc non tollit, quin Angelus ſaltem adæquetur Deo quoad immenſitatem, eſto illi non adæquetur quoad cauſalitatem.

Reſponſio Durandi.

Sed contrà.

17. Quarto probatur eadem ſecunda pars aſſertionis à priori, hoc pacto. Subſtantia finita non poteſt habere præſentiam infinitam; ideo enim Deus habet præſentiam infinitam, quia eſt ſubſtantia infinita. Sed Angelus eſt ſubſtantia infinita, nequit igitur habere præſentiam infinitam: haberet autem præſentiam infinitam, ſi præſens eſſet vbicunque operari poſſet. Propter has rationes non poteſt Durandi ſententia ab erroris nota excuſari. Vnde ipſemet num. 38. apertè fatetur, ſe non aſſerendi, ſed inquirendi cauſa hæc dixiſſe.

Secunda aſſertionis pars probatur à priori.

Sententia Durandi erronea.

18. Dico ſecundò. Angelus non eſt, neque eſſe poteſt in loco *circumſcriptiuè*, ſed tantum *definitiuè*. Primum conſtat, nam eſſe in loco circumſcriptiuè ſupponit in locato extenſionem partium, per quas correſpondeat partibus loci, & per quam ab eodem ſpacio naturaliter expellat omne aliud corpus: quæ Angelicæ indiuiſibilitati repugnant.

2. Concluſio. Angelum in loco ſolùm eſſe definitiuè.

19. Dices. Non repugnat, corpus collocari in ſpacio indiuiſibiliter, & definitiuè, vt conſtat de corpore Chriſti in venerabili Euchariſtiæ ſacramento, quod indiuiſibiliter correſpondet accidentibus Euchariſticis: ergo nec repugnabit, ſpiritum collocari in ſpacio diuiſibiliter, & circumſcriptiuè.

Obiectio.

20. Reſpondeo negando conſequentiam: nam vt corpus collocari poſſit in ſpacio indiuiſibiliter, ſufficit vt ſpoliari poſſit ſituali extenſione partium, ratione cuius proximè occupat ſpacium diuiſibiliter, & indui modo indiuiſibili, ratione cuius occupare poſſit ſpatium indiuiſibiliter. Vt autem poſſit Spiritus occupare ſpatium diuiſibiliter, non ſufficit, vt induat modum diuiſibilem, niſi ipſe etiam ſecundum ſubſtãtiam euadat diuiſibilis, quod implicat. Cuius ratio eſt, quia modus eſt tantum ratio, qua ſubiectum collocatur in ſpacio: ergo ſi ſubiectum eſt indiuiſibile, etiamſi modus ſit diuiſibilis, non poterit collocari in ſpatio diuiſibiliter; quia hoc eſſentialiter requirit ſubiectum in ſe ipſo indiuiſibile, vt poſſit pars ſubiecti reſpondere parti loci: alioqui non ipſum ſubiectum, ſed modus ipſius eſſet in ſpatio diuiſibiliter. Vt autem poſſit ſubiectum diuiſibile collocari in ſpatio indiuiſibiliter, non requirit, vt ipſum ſubiectũ euadat poſitiuè indiuiſibile in ſe, ſed tantùm negatiuè in ordine ad locum, non correſpondendo illi per partem ſubiecti ad partem loci, ſed per totam entitatem totius ſubiecti ad quamlibet partem loci. & hoc ideo, quia non correſpondere ſpatio diuiſibiliter, eſt effectus negatiuus; correſpondere verò diuiſibiliter, eſt effectus poſitiuus. Poteſt autem ſubiectum diuiſibile, ſine variatione ſuæ eſſentialis diuiſibilitatis, non præbere ſpatio extrinſeco effectum formalem ſuæ diuiſibilitatis. Nequit autem ſubiectum indiuiſibile, ſine variatione ſuæ eſſentialis indiuiſibilitatis, præbere ſpatio extrinſeco formalem effectum diuiſibilitatis: quia non poteſt ſubiectum in genere cauſæ formalis præbere alteri, quod in ſe formaliter non habet: poteſt autem non præbere alteri, quod in ſe formaliter habet.

Reſponſio.

Cur corpus eſſe poſſit in loco modo indiuiſibili, nequeat autem ſpiritus fieri præſens loco diuiſibiliter.

21. Secundum verò probatur: nam præſentia definitiua ita ſubiectum collocat in vno loco, vt vi eiuſdem naturaliter collocari non poſſit in alio. Quia vero hoc conuenit etiam præſentiæ circumſcriptiuæ, additur præterea, vt ex vi eiuſdem præſentiæ totum locatum ſit in toto loco, & totum in quauis parte loci. Atqui

Quid ſit eſſe definitiuè in loco.

Digitized by Google

neutra ex his conditionibus repugnat Spiritui creato: ergo ex his.

Anima rationalis non eſt definitiuè in manu, nec Angelus in ſpatio palmari, ſi naturaliter eſſe queat in bipalmari, &c.

22. Infero primò, animam rationalem non eſſe definitiuè in manu, nec Angelum in ſpatio palmari, ſi naturaliter eſſe queat in ſpatio bipalmari: quia præſentia definitiua non ſolum excludit actualem præſentiam naturalem eiuſdem rei in alia parte loci, ſed etiam potentialem in maiore ſpatio, non tamen excludit aliā præſentiam obedientialem actualem, vel potentialem eiuſdem rei in alio vel eodem ſpatio. Cuius ratio eſt, quia præſentia definitiua importat adæquatum actum locabilitatis naturalis: ergo non ſolum excludit actualem præſentiam naturalem in alia parte loci, ſed etiam potentialem: non tamē obedientialem, quia hæc non eſt actus locabilitatis naturalis.

Nec Corpus Chriſti eſt definitiuè in Sacramento Altaris.

23. Infero ſecundò, Corpus Chriſti non eſſe definitiuè in venerabili Sacramento altaris, ſed peculari modo, qui dicitur ſacramentalis, medio inter definitiuum, & per immenſitatem, cuius eſt ſupernaturalis quædam participatio: cōuenit enim cum definitiuo, quatenus non eſt actu vbique, conuenit verò cum immenſitate, quatenus ex vi eiuſdem ſupernaturalis virtutis, quâ collocatur in vna hoſtia, collocari poteſt in aliis, & aliis in infinitum. Deus autem vi eiuſdem immenſitatis, aut actu eſt in ſpatio infinito, aut ſaltem eſſe poteſt in ſpatio maiore & maiore, in infinitum vi propriæ virtutis. Ex quo patet, non poſſe produci creaturam, quæ naturaliter exigat præſentiam maiorem, & maiorem in infinitum. Talis namque exigentia neceſſariò ſupponeret in exigente locabilitatem actu infinitam, quæ ſubſtantiæ limitatæ repugnat: nam licèt actualis præſentia ſemper eſſet finita, locabilitas tamen eſſet actu infinita. Confirmatur, nam ideo corpus Chriſti vi ſacramentalis virtutis poteſt eſſe ſub ſpeciebus maioribus, & maioribus in infinitum, quia vi ſacramentalis virtutis coniungitur cum infinita potentia Dei, quæ in locando corpus Chriſti ſub accidentibus Euchariſticis maioribus, & maioribus terminum non habet.

Nequit produci creatura, quæ naturaliter exigat præſentiam maiorem & maiorem in infinitum.

Prima ſententia nullo modo eſt S.Thomæ. Cenſura primæ ſententiæ.

24. Ad argumenta primæ ſententiæ, tantum abeſt, vt prædicta ſententia ſit S.Thomæ, vt ab ipſo citato loco cenſeatur *hæretica*; quam Ægidius, & Gabriel *errorem* vocant. Neque cum ibidem docet, Angelum eſſe in loco per operationem, ſicut cauſam in ſuo effectu, illum excludit à loco per ſubſtantialem præſentiam: cum in hoc ſenſu illam appellet hæreticam. Cum verò ipſe, & reliqui citati auctores dicunt; Angelos vel non eſſe in loco, vel non niſi æquiuocè, & abuſiuè, non intendunt, eos excludere à loco ſimpliciter, ſed tantum circumſcriptiuè.

25. Ad primam rationem, concedo antecedens de propinquitate & diſtantia circumſcriptiua, nego de propinquitate, & diſtantia definitiua: nam ſicut Spiritus eſt capax locabilitatis definitiuæ, ita & proprinquitatis, diſtantiæque definitiuæ.

26. Ad ſecundum, talis deſcriptio eſt locabilitatis circumſcriptiuæ, non definitiuæ, vnde mirum non eſt, ſi ea repugnat Angelo.

Quid requiratur, vt aliquid dicatur eſſe in alio tanquā in loco. S.Thomas.

27. Ad Tertium vt aliquid dicatur eſſe in alio, tanquam in loco, non ſufficit vt ſit in illo quomodocunque, ſed tanquam in alio habente ſitum, locus enim, teſte S.Thomæ in 1. diſ.37. qu.3. art.3. ſitum formaliter importat. quare potior eſt ratio; vt Spiritus ſit in corpore, quam corpus in ſpiritu, tanquam in loco, quia corpus habet ſitum, quo caret ſpiritus.

28. Ad fundamentum ſecundæ nego maiorem, de qua infra. Ad confirmationem diſtinguo minorem; extra cælum nullus eſt locus realis actualis, concedo; imaginarius & poſſibilis, nego; qui ſatis eſt, vt res ibi exiſtens, non dicatur nullibi exiſtere, nam per hanc negationem denotatur res in nullo ſpatio, neque reali, neque imaginario, exiſtere.

29. Ad fundamentum tertiæ nego maiorem. Ad cuius probationem, nego conſequentiam.

SECTIO II.

Per quid Angeli ſint in loco formaliter?

30. CONTROVERSIAM hanc per ſe difficilem, difficiliorem reddūt tot Doctorum ſententię, quas omnes ad quatuor principales reuocabimus; radix autē difficultatis eſt, quoniam eſſe in loco, eſt locum contingere, & quodammodo illi commenſurari, Angelus autem, cum ſit purè ſpiritualis, nihil habet per quod locum contingat, eique commenſuretur. Tota igitur diſſenſio inter Doctores eſt, in aſſignanda ratione, per quam Angelus locum formaliter contingat, eique aliquo modo commenſuretur, ſupponimus autem contra Alenſ.2.p.q.32. memb.1. & aliquos Thomiſtas, non requiri virtutem ſupernaturalem, vt Angelus in loco ſe conſtituat, ſed poſſe natiuâ ſuâ facultate id præſtare; alioqui non eſſet Angelus naturaliter potens ad opus maximè naturale, quale eſt eſſe in loco.

Difficultas huius controuerſia in quo ſita ſit.

Sufficit virtus materialis in Angelo vt in loco ſe conſtituat contra Alenſem.

Prima ſententia. Ægidius. Heruæus. Capreolus. Ferrarienſ. Zumel. S.Thomas.

31. Prima ſententia affirmat, Angelum eſſe in loco formaliter per operationem tranſeuntem: Eſt Ægidij in 1.diſ.37.q.1. Heruæi art.1. Capreoli in 2.diſ.2.q.1.ar.1.& 3. Ferrarienſis 3.contra Gentes c. 68. §. *Conſiderandum tertio*, Zumel 1.par.qu.52.art.1.q.4.concl. 4. & videtur S.Thomæ in 1.diſ.37. qu.3.art.1. vbi concludit, ſubſtantiam ſpiritualem non poſſe eſſe in loco, niſi per operationem, quæ effectum aliquem in eo producat. Laborant autem in definiendo, quænam ſit hæc operatio, quam Angelus producit in loco: ferè omnes conueniunt, non eſſe aliquam determinatam, ſed vel eſſe motum localem, vel illuminationem, vel quamcunque vnionem cum loco per modum præſidentiæ, aut actiuæ continentiæ; aut etiam per modum paſſionis à loco in Angelo receptæ: vt ſaluent, Dæmones eſſe in loco inferni, non per actiuam, ſed per paſſiuam operationem ab igne pænali ſupernaturaliter in ipſos agente. Addit Capreolus art.3. ad 7. poſſe Angelum eſſe in loco per modum *nobi-*

Capreolus.

Digitized by Google

litationis, exornationis, & actuationis, ſeu *vigorationis* corporis per ſpiritum: vt ſaluet, quo pacto Angeli beati ſint in cælo Empyreo, in quo nihil operantur.

32. Fundamentum eſt, quoniam id Angelo eſt formalis ratio eſſendi in loco, per quod locum formaliter contingit: atqui per ſolam operationem tranſeuntem Angelus locū contingit. Maior patet, nam eſſe in loco nihil aliud eſt, quam contingere locum, vt conſtat de locato corporeo. Ergo id Angelo eſt ratio eſſendi in loco, quod eſt ipſi ratio contingendi locum. Minor probatur: nam cum Angeli ſint expertes molis, non poſſunt immediatè per ſubſtantiam, quæ ſpiritualis eſt, aut per aliquid ſibi inhærens, nam quidquid in Angelo eſt, ſpirituale eſt, locum contingere: ergo illum contingunt per operationem tranſeuntem, tanquam per proprium effectum: quia cum hæc ſit diſtincta ab Angelo, & recipiatur in ipſo loco tanquam in ſubiecto, phyſicè illum contingit, eique commenſuratur, modo proportionali, quo corpus per quantitatem tangit locum. Confirmatur, nam teſte S.Thoma 1. p.q.8.art.2. Spiritus increatus eſt in loco per operationem, qua res cunctas in proprio eſſe conſeruat; ergo etiam Spiritus creatus.

S.Thomas.

Secunda ſententia. *Bacho.* *Argentinas.* *Caietan.* *Bannez.* *Medina.*

33. Secunda ſententia docet, Angelos eſſe in loco per applicationem virtutis operatiuæ: Eſt Bachonis in 2.diſt.3.q.2.ar.3. Argentinæ in 1. diſt.37.art.2.ad 1. Caietani 1.p.qu.52.ar.1.§. *Quoad quartum*, Bannez ibidem concluſ.3. Medinæ 3.pa.qu.52.ar.1.ad argumenta. Hæc ſententia non negat, Angelum eſſe in loco per operationem tranſeuntem, ſed vlterius addit, etiam eſſe poſſe per ſolam applicationem virtutis in actu primo, abſque vlla operatione in actu ſecundo poſita in loco. Eſt autem hæc virtutis applicatio in Angelo, vt Caietanus explicat, expedita facultas operandi in loco per practicū iudicium de operatione in loco producenda, & voluntatis electionem, cum negatione ſitualis diſtantiæ ipſius ſubſtantiæ Angelicæ à corpore, in quo eſt Angelus operaturus, ſublatis omnibus impedimentis ad proximè expediteque operandum, ita vt inter hanc potentiam, & operationem nullum intercedat medium.

Caietanus.

S.Thomas.

34. Probatur autem hæc ſententia primò authoritate S.Thomæ 1.par.qu.52.art.1. affirmantis, Angelum eſſe in loco *per applicationem virtutis ad locum qualitercunq;*. Per dict. autem *Qualitercunq;*, neceſſariò intelligit applicationem virtutis in actu primo ad operandum, vt illam diſtinguat ab applicatione virtutis ſimpliciter, quæ eſt per actuale exercitium virtutis operatiuæ. Vnde quodlib.1.art.4. expreſſè diſtinguit applicationem virtutis ab ipſa operatione tranſeunte; & per primum, quem vocat *contactum virtualem loci*, docet Angelum eſſe in loco.

35. Secundò probatur ratione: nam hæc applicatio virtutis in Angelo reſpondet quantitati in corpore: ſed corpus eſt in loco per applicationem quantitatis ad locum: ergo & Angelus erit in loco per applicationem ipſius virtutis ad locum. Maior probatur, nam ſicut quantitas non ineſt loco, ſed locato, illudque denominat quantum formaliter, & locabile circumſcriptiuè: ita virtus tranſeunter operatiua ineſt Angelo, illumque denominat quantum virtualiter & locabilem definitiuè. Notat autem Caietanus 1.p.q.52.ar.1.§. *Sed eſt aduertendum*, per ſolam applicationem virtutis operatiuæ, Angelum incompletè eſſe in loco: inchoatur enim eius præſentia per virtutis applicationem, completur autem per exercitam operationem in loco.

Caietanus.

Tertia ſententia. *Richardus.* *Durandus.* *Bonauent.* *Scotus.* *Mayronis.* *Gregorius.* *Rubio.* *Gabriel.*

36. Tertia ſententia aſſerit, Angelum eſſe in loco formaliter per ſuam ſubſtātiam: Eſt Richardi in 1.diſt.37.art.1.qu.1. Durandi in 2.pa. eiuſdem diſtinctionis qu.1.num.26. Bonauenturæ in 2.diſt.2.p.2.art.2.q.1. Scoti q.6. Mayroni qu.6. Gregorij qu.2.art.2.§. *Dico igitur*, Rub.qu.vltima, Gabriel.q.2.art.2. Verum hoc intereſt inter Durandum, & reliquos; quod Durandus putet, Angelum per ſuam ſubſtantiam eſſe præſentem vbique non præſentiâ ſitus, ſed ordinis mouentis ad mobile; reliqui verò ſolum docent, Angelum eſſe in determinato loco. Probatur hæc ſententia primò; quia ſicut quantitas eſt in loco formaliter per ſeipſam, nullâ mediâ operatione, aut modo à ſe diſtincto: ita & Angelus per ſuammet ſubſtantiam præciſè, nullâ operatione, aut modo ſuperaddito. Secundò quia præciſo omni modo, vel operatione, ipſa nuda ſubſtantia Angeli ratione ſuæ limitatæ entitatis, determinat ſibi certum locum, à quo definitiuè contineatur, & à quo dicat negationem diſtantiæ, & ſimultaneam coëxiſtentiam in ordine ad idem ſpatium.

Quarta ſententia.

37. Quarta ſententia cenſet, Angelos eſſe formaliter in loco, non per aliquid in loco productum, nec per nudam ſubſtantiam, ſed per aliquem modum, qui ſit terminus motus Angelici, immediatè afficiens ſubſtantiam, eamque quodammodo vniens, & applicans tanto, vel tanto ſpatio, iuxta maiorem, vel minorem virtualem extenſionem ipſius modi erga ſpatium, quod reſpicit, & à quo eſſentialiter pendet, vt à termino extrinſeco actuali, ad cuius varietatem variatur talis modus, qui dicitur *Vbi*: Eſt Molinæ 1.pa.qu.52.ar.1.diſp. vnica.memb.5. Vaſquez diſp.188.c.7. Suarez lib.4.de Angelis c.2. Arrub.1.p.diſp.154.c.3. Albert.coroll.5.dub.4.ex præd.Vbi. Hæc ſententia probari ſolet iiſdem argumentis, quibus probatur *Vbi* materiale in corporibus. Primò, quia datur modus localis, quæ eſt realis actio: ſed omnis realis actio habet realem terminum; hic autem alius eſſe non poteſt, quam *Vbi*. Maior patet, eſt enim motus reale exercitium potentiæ motiuæ. Minor aſſumpta conſtat, quia implicat, produci actionem ſine termino; eſt enim hæc eſſentialis tendentia & via ad terminum. Minor ſubſumpta probatur, nam terminus debet proportionari actioni: ſed motus, qui eſt actio, ſucceſſiuè vbificat ſubiectum in ordine ad ſpatium: ergo & eius terminus, qui reſultat in quiete, debet permanenter vbificare ſubiectum in ordine ad ſpatium. Con-

Molina. *Vaſquez.* *Suarez.* *Arrubal.* *Albertinus.*

firma-

Digitized by Google

firmatur, quia poſſet Angelus extra mundum moueri, in quo nullum eſt ſpatium reale: implicat autem eſſe motum ſine aliquo termino reali: ergo in eo caſu neceſſariò producitur *vbi* reale.

38. Secundò probatur eadem ſententia Negatio in rebus exiſtentibus non poteſt de nouo incipere ſine corruptione alicuius formæ poſitiuæ, cùm debeat incipere per non eſſe eius rei, cuius eſt negatio: ſed præſentia Angeli in ſpatio non incipit per non eſſe alicuius formæ poſitiuæ, igitur hæc præſentia Angeli in ſpatio non eſt ſola negatio diſtantiæ à loco.

39. Tertiò. Concedendum eſt in Angelo fundamentū propinquitatis, & diſtātiæ ab aliquo corpore: at hoc non ſemper eſt motus; nam Angeli creati ſunt cùm reſpectu propinquitatis ad Empyreum, & diſtantiæ ad reliqua corpora ſine vllo motu. Nec potuit hoc fundamentum eſſe vel creatio; nam hæc ſemper fuiſſet eadem ſiue in vno ſiue in alio loco à Deo poſita fuiſſet: vel ſubſtantia aut potentia ipſa Angeli; nam hæc ſemper ſunt eadem, ſiue in vno, ſiue in alio loco collocentur. Igitur præter hæc concedenda eſt aliqua accidentalis forma, quæ in Angelis eſſet fundamentum talis reſpectus propinquitatis ad vnum, & diſtantiæ ad aliud corpus.

40. Quartò. Poteſt Angelus ex loco maiore contrahere ſe in minorem: & contra ex minore dilatare ſe in maiorem; atque adeo amittere vel acquirere nouum reſpectum præſentiæ ad aliam partem loci. Nequit autem ſolâ ſuâ voluntate Angelus amittere, vel acquirere reſpectum ad terminum manentem, niſi tollat, vel addat aliquid in fundamento: ergo aliquid tunc aufert vel addit in ſe, vt ceſſet vel reſultet nouus reſpectus propinquitatis ad aliam partem loci.

Nota duo requiri ad formalem loci rationē, & ſimultas locati cum loco, & mutuus contractus cum ipſo loco.

41. Pro præſentis controuerſiæ explicatione notandum, in locatis corporeis, per quorum analogiam explicamus incorporea, duo eſſe, quæ videntur ad formalem rationem loci pertinere, & ſimultatem locati cum loco per actiuam continentiam loci; & mutuum contractum mathematicum cum ipſo loco, qui fit media quantitate loci & locati: ad quæ conſequitur reſpectus ſitualis propinquitatis tam locati ad locum, quàm loci ad locatum. Hinc factum eſt, vt aliqui Doctores in explicando Angelorum loco, ſolùm reſpectum habentes ad primam rationem loci, affirmarint, eos eſſe in loco per propriam ſubſtantiam, vel vbi. Alij vero reſpectum habentes ad vtramque loci rationem, conati ſunt in Angelorum loco aſſignare aliquid proportionale quantitati, mediante quo fiat aliquis contactus inter Angelum & locum. Vnde aliqui aſſignant actionem tranſeuntem, qua Angelus phyſicè tangit locum; alij vero paſſionem, quâ Angelus tangitur à loco; alij demum applicationem virtutis operatiuæ ipſius Angeli ad locum, quæ correſpondere videtur applicationi quantitatiuæ dimenſionis corporis ad locum. His adnotatis.

1. Aſſertio.

42. Dico primò. Si de loco Angelorum loquamur iuxta priorem rationem, Angeli non ſunt in loco per nudā ſubſtantiam, aut vbi, ſed per locabilitatem correſpōdentem locabilitati corporū, quæ eſt ſola extenſio corporis localis.

Angeli non ſunt in loco per nudam ſubſtantiam, aut vbi, ſed per locabilitatem:

Primùm mihi euidens eſt: nam nuda ſubſtantia Angeli non ſuſcipit maiorem, vel minorem præſentialitatem ad ſpatium; cùm ex ſe ſit ſemper eadem & inuariabilis quoad entitatem: atqui Angelus liberè variare poteſt ſuam præſentialitatem collocando ſe modo in maiore, modo in minore ſpatio. Si autem eſſet in loco per nudam ſubſtantiam, vel oporteret variari entitatiuè ſubſtantiam, modo creſcendo, modo decreſcendo, quod implicat: vel certè non poſſet ſuam præſentialitatem ad ſpatium liberè variare, ſed per eandem preſentiam ſemper æquale ſpatium occuparet.

Vbi ſuperadditum cur reiiciendum.

43. Secundum. Mihi ex Philoſophia certum eſt: nam præciſo vbi, omnia ſaluari poſſunt per ſolam extenſionem aut formalem, vt in corporibus; aut virtualem, vt in Spiritibus, vt mox probabo. Vt interim taceam inextricabiles difficultates, quas ſecum affert, tam vbi corporeum, quam ſpirituale.

Diſcrimen inter vbi & locabilitatē, quæ eſt extenſio, vel formalis vel virtualis.

44. Tertium. Probo: & ne videar de nomine tantùm concertare, vocando extenſionem localem, quod aduerſarij vocant vbi, antequam probem, aſſigno diſcrimen inter vbi, & extenſionem localem. Eſt autem vbi per aduerſarios terminus motus localis, eſſentialiter variabilis ad variationem ſpatij. Extenſio vero localis in corporibus, eſt quidam modus ex quantitate naturaliter reſultans, qui non variatur ad variationem ſpatij, ſed perſeuerat idem cum corpore in quodlibet ſpatio; eſtque fundamentum vbi, quod ſucceſſiuè variatur ad ſucceſſiuam variationem ſpatij. Explicato diſcrimine.

45. Probatur concluſio. In corporibus datur extenſio localis, per quam corpora ſunt proximè occupatiua ſpatij, diſtincta ab ipſa quantitate; vt conſtat in quantitate Corporis Chriſti, quæ in Euchariſtia ſeparatur ab extenſione locali: at hæc ſufficit abſque alio modo ſuperaddito, vt conſtabit ex argumentorum ſolutione. Igitur ſimilis extenſio virtualis concedenda eſt in Spiritibus, ratione cuius illi ſint proximè occupatiui ſpatij; quæque non neceſſariò varietur ad variationem ſpatij, ſed eâdem inuariatâ perſeuerare poſſit cum ſpiritu in quocunque ſpatio: cum hoc tamen diſcrimine, quod extenſio formalis corporum naturaliter reſultet ex quantitate; virtualis vero Spirituum liberè pendeat à voluntate ſubiecti.

Diſcrimen inter extenſionem formalem corporum, & virtualem ſpirituum.

46. Confirmatur, nam etiam animus rationalis præter vnionem informatiuam, habet virtualem extenſionem ad corpus; cum aliud ſit informare, aliud eſſe præſens corpori, nam hoc eſt ſeparabile ab illo, licet non contra. Similiter corpus Chriſti in Euchariſtia habet extenſionem virtualem in ordine ad ſpecies ſacramentales. Sed neque animus rationalis, neque Chriſti corpus ad variationem ſpatij variat ſuam extenſionem localem, quam vel ille habet ad corpus, eoque mediante ad ſpatium; vel hoc ad ſpecies ſacramentales, iiſque mediantibus ad locum. Ergo nec ſpiritus ſuam præſentiam, quam habet ad locum, neceſſariò

Digitized by Google

variat ad variationem loci, ſed eam retinere poteſt, variatâ tantum connotatione ſpatij. Minor probatur: alioqui & animus rationalis ad motum corporis variaret informationem erga illud; nam hæc eſſentialiter pendet à præſentia animæ ad corpus: & corpus Chriſti ſucceſſiuè variaret præſentiam ſacramentalem ad ſpecies Euchariſticas abſque noua prolatione formæ: vtrumq; autē eſt abſurdum, ergo &c. voco autem hanc extēſionem localem, *Locabilitatem*, quia per illam ſubiectum fit proximè locabile in ſpatio, quæ prout connotat hoc, vel illud numero ſpatiū, dicitur vbi. Eſt igitur vbi in mea ſentētia, ipſamet extenſio localis, ſeu formalis, vt in corporibus, ſeu virtualis, vt in ſpiritibus, prout connotat hoc aut illud numero ſpatium.

Vbi in ſenſu Authoris eſt, extenſio localis ſeu formalis, vt in corporibus, ſeu virtualis, vt in ſpiritibus, prout connotat hoc aut illud numero ſpatium.

Obiectio.

47. Obiicies. Motus, quo mobile mouetur ſupra ſpatium, dependet eſſentialiter ab hoc, vel illo numero ſpatio; ergo & eius locabilitas. Conſequentia conſtat, nam eandem dependentiam habet præſentia permanens mobilis à ſpatio permanente, quam habet præſentia ſucceſſiua eiuſdem mobilis à ſpatio ſucceſſiuo. Antecedens probo, quia nequit mobile per partem motus A, per quam tranſilit partem ſpatij A, tranſilire partem ſpatij B, cum pars motus A, ſit eſſentialiter addicta parti ſpatij A, cum ſit eſſentialis reſpectus ad illam.

Reſponſio.

48. Reſpondeo negando, antecedens, eiuſque probationem. Falſum namque eſt, hanc partem motus eſſentialiter reſpicere hanc partem ſpatij, ſed poſſe hanc partem motus actu reſpicere aliam, & aliam partem ſpatij: nam per eundem numero impetum impreſſum poteſt lapis pertranſire hoc, vel illud numero ſpatium, quod ſic oſtendo. Dum mouetur ſurſum lapis per impetum impreſſum, transferat Deus in inſtanti hunc mundum in aliud ſpatium, & corrumpat hunc aërem, alio producto, conſeruato lapide cum eodem numero impetu impreſſo, quo antea erat in alio loco, & ſpatio, adhuc pergeret moueri ſurſum lapis per eundem numero impetum ſupra diuerſum numero ſpatium, quam antea motus fuiſſet.

2. Aſſertio.

49. Dico ſecundo. Si de loco Angelorum loquamur iuxta poſteriorem rationem, Angeli ſunt in loco per ſolam operationem tranſeuntem in locum, quæ alia eſſe non poteſt, quàm impetus localis in eo productus. Fundamentum eſt, quia iuxta poſteriorem rationem per id tantum poſſunt Angeli eſſe in loco, per quod aliquo modo contingunt & commenſurantur loco: ſed per ſolam operationem tranſeuntem poſſunt Angeli contingere locum, eique commenſurari. Hæc autem alia eſſe non poteſt, quam motio localis: ergo. Maior patet, quia ſecundum hanc rationem debet ſpiritus proportionari corpori quoad contactum. Minor quoad primam partem probatur; nam duplex eſt cōtactus, *Phyſicus, & Mathematicus: Mathematicus* exercetur media quantitate; *Phyſicus* vero media actione tranſeunte. At nequit Angelus locum contingere *mathematice*, cum ſit expers quantitatis; ergo contingere tantùm illum poterit *phyſice*, mediâ actione tranſeunte in eo recepta.

50. Quoad poſteriorem vero partem, nempe hanc actionem tranſeuntem non poſſe eſſe, niſi motum localem, probatur; quia nullam poteſt Angelus in corpora operationem exercere, niſi localem. Cuius ratio eſt, quia nulla potentia reperitur ad extra accidentaliter operatiua in aliqua natura creata, quæ per ſe primò non ordinetur ad perficiendam ipſam naturam, in qua eſt. Sed præter potentiam loco motiuam, & intellectiuam atque nolitiuam, nulla alia datur in Angelo potentia accidentaliter operatiua, quæ per ſe primò ordinetur ad perficiendam ipſam naturam Angelicam: ergo præter potentiam loco motiuam, nulla alia potentia eſt in Angelo ad extra operatiua. Conſequentia probatur, nam potentiæ ipſæ intellectiua & volitiua, cùm ſint immanentes, non ſunt ad extra operatiuæ: ergo ſi in Angelo, præter potentiam loco motiuam, nulla alia eſt potentia, niſi intellectiua & volitiua, nulla erit in eo potentia ad extra operatiua, niſi ſola potentia loco motiua. Minor patet, quia cum Angelus ſit ſubſtantia purè intellectualis, nulla in eo erit potentia niſi intellectiua, volitiua, & loco motiua. Maior conſtat inductione: nam potentia calefactiua ignis per ſe primo eſt ad perficiendam ipſam formam ignis. Potentia frigefactiua aquæ per ſe primo eſt ad perficiendam ipſam formam aquæ. Potentia illuminatiua ſolis per ſe primò ordinatur ad perficiendam ipſam naturam ſolis. Et vniuerſaliter quæuis potentia ad extra accidentaliter operatiua per ſe, primò eſt ad perficiendam ipſam naturam, in qua eſt.

Angelus in corpora operationem ſolùm localem exercere poteſt. Ratio huius quæ?

51. Solùm hæc inductio deficere videtur in potentia productiua ſpecierum intentionaliū, quæ per ſe primo eſt ad perficiendam potentiam cognoſcitiuam à ſe diſtinctam. Verum, cùm hæc potentia ordinetur ad propagationem intentionalem rei; nam per hanc potentiam productiuam ſpecierum res intentionaliter propagatur in variis potentiis cognoſcentium, eadem erit proportionalis ratio de iſta, atque de potentia generatiua rei in eſſe reali ſpecifico. Ratio autem eſt, quia licet potentia generatiua rei per ſe primo non ordinetur ad perficiendam eandem naturam indiuiduam, ordinatur tamen ad perficiendam eandem naturam ſpecificam. Pari modo, licet potentia productiua ſpecierum intentionalium non ordinetur per ſe primò ad perficiendam eandem naturam indiuiduam in eſſe reali; ordinatur tamen ad perficiendam eandem naturam indiuiduam in eſſe intentionali, dum illam indiuidualiter propagat ſecundum eſſe intentionale in variis potentiis cognoſcitiuis. Reliquæ autem potentiæ accidentales, cum nec ordinentur ad propagandam eādem naturam ſpecificatam in eſſe reali, nec eandem naturam indiuiduam in eſſe intentionali, nequeunt ordinari ad perficiendum ſubiectum intrinſecum, quin per ſe primò ordinentur ad perficiendum ſubiectum proprium. Cuius ratio eſt; quia ſicut quælibet natura per ſe primò inclinat ad ſeipſam perficiendam conſeruandamque: ita omnes potentiæ ab ea fluentes, fluunt cum

Etiam ſpecies intentionales ordinantur ad perficiendā rem cuius ſunt ſpecies.

eadem

Digitized by Google

eâdem inclinatione primario ad ſe ipſas propriamque naturam, ſecundariò vero ad alia à ſe diuerſa perficienda.

Obiectio. 52. Dices. Ergo ſaltem in Angelo erit potentia productiua ſpeciei ſui in intellectu alterius Angeli, vel animæ ſeparatæ: nam etiam Angelus propagatur in eſſe intentionali in variis potentiis cognoſcentibus. *Solutio.* Reſpondeo. neque hanc eſſe in Angelo, ob rationem infra aſſignandam, cum de cognitione Angelorum erit diſputatio.

53. Ex dictis infero, Angelum incompletè eſſe in loco per præſentiam; completè vero per ipſam operationem tranſeuntem. *Angelus cõplete in loco eſt per operationem tranſeuntẽ. Colligitur ex S.Thoma.* Quod colligitur ex S.Thoma, qui interdum docet, Angelos eſſe in loco per *applicationem virtutis*; interdum vero per *operationem tranſeuntem*. Primo modo Angeli ſunt in loco per præſentiam incompletè; Secundo vero modo completè per contactum Phyſicum correſpondentem contactui Mathematico.

Obiicies 1. 54. Dices. operatio tranſiens eſt extrinſeca Angelo; ergo nequit illi eſſe ratio contingendi locum. Conſequentia probatur, tum quia tūc aliqua ſe tangunt, quando eorum extrema fiunt ſimul: ſed per operationem tranſeuntem extrema Angeli, & loci non fiunt ſimul: ergo non ſe tangunt. Tum quia ſi operatio tranſiens eſſet Angelo ratio tangendi locum, poſſet Angelus tangere locum à ſe diſtantem per operationem tranſeuntem in eo productam.

Reſpõdetur. 55. Reſpondeo. negando conſequentiam de tactu Phyſico; concedo de tactu Mathematico. Ad priorem vero probationem, concedenda eſt maior de tactu Mathematico, qualis eſt inter duo corpora quanta; neganda de Phyſico, qualis eſt inter agens, & eius Phyſicam actionem tranſeuntem in ſubiectum ſenſibile. Ad poſteriorem, nego ſequelam: nam operatio tranſiens non eſt Angelo ratio tangendi locum, niſi vt includens ſubſtantialem præſentiam ipſius.

Obiicies 2. 56. Obiicies ſecundò. contactus corporis cum loco eſt mutuus, tam ex parte loci, quàm ex parte locati: contactus autem Angeli cum loco, etiam Phyſicè conſideratus, non eſt mutuus; quia licet Angelus Phyſicè agat in locū, locus tamen non agit Phyſicè in Angelum. Confirmatur, nam ſi vt Angelus ſit in loco per Phyſicum contactum, ſufficit vt tantùm Angelus operetur in loco, ſufficiet etiam, vt tantùm locus operetur in Angelo, ad hoc vt Angelus ſit in loco. Vnde Angelus erit in loco inferni per ſolam operationem ignis infernalis in ipſum.

Reſpõdetur. 57. Reſpondeo concedendo totum: neque enim in Angelorum loco aſſignanda ſunt omnia, quæ ſunt in locum corporum. Ad confirmationem, neganda eſt ſequela: alioqui vnus Angelus mouens alium Angelum, eſſet in illo tanquam in loco. Ratio vero eſt, quia vt Angelus ſit in loco per contactum Phyſicum, requiritur aliquid proportionale tactui corporis ad locum, per cuius analogiam Angelus eſt in loco: hoc autem eſſe non poteſt niſi aliquid ſenſibile, ratione cuius locatum tangendo locum aliquo modo illi commenſuretur. Locus autem, cum nequeat in Angelum ſenſibiliter agere, cùm nec Angelus ſit capax accidentis ſenſibilis, nec agens corporeum aptum agere in ſubiectum ſpirituale, nequit illum tangere.

58. Obiicies tertiò. Poteſt Angelus tangere locum per ſui præſentiam: ergo fruſtra ad contactum loci requiritur eius operatio tranſiens. *Obiicies 3.* Antecedens probo, tum quia Angeli præſentia eſt diuiſibilis, atque adeo commenſurabilis loco; tum quia animus rationalis tangit corpus per vnionem informatiuam: ſed ita ſe habet vnio informatiua animi ad corpus, ſicut præſentia Angeli ad locū. Tum quia corpus Chriſti tangit ſpecies ſacramentales per ſolam præſentiam ſacramentalem.

59. Reſpondeo. negando Antecedens. *Reſpõdetur.* Et ad primam probationem nego, quamcumque diuiſibilitatem ſat eſſe ad contactum localem, ſed requiri diuiſibilitatem ſenſibilem, cuiuſmodi non eſt præſentia Angeli. Vnde ſubſtantia materialis ſeparata à quantitate non tangeret locum, eſto maneret præſens loco, quia non haberet præſentiam ſenſibilem proportionatam loco. Ad ſecundam vero, ſi informatio fit per vnionem corpoream, vera eſt maior; & falſa minor; quia præſentia Angeli ad locum non eſt corporea: ſi per vnionem ſpiritualem, falſa eſt maior: & tunc dicendum, animum rationalem tangere corpus per operationes vitales ſenſibiles. Ad tertiam nego antecedens: nam tangit illas per vnionem corpoream ſuſtentatiuam, de qua in 7. tomo de ſacramento Venerabilis Euchariſtiæ.

60. Argumenta primæ ſententiæ, quatenus probant requiri operationem tranſeuntem, ſolùm probant de loco Angelorum ſecundùm contactum, non autem de loco ſimpliciter: *Reſpondetur ad argumẽta pro prima ſententia allata.* alioqui animæ ſeparatæ, quæ in ſententia Thomiſtarum nullam habent operationem in loco, nullo pacto eſſent in loco. Ad confirmationem, eodem modo dicitur Deus eſſe in loco dupliciter, & per immenſitatem, per quam ſupponitur ante omnem operationem in quouis ſpatio immaginario, vt in 1. tomo diſp. 8. ſect. 3. oſtendimus, & per operationem tranſeuntem, qua effectiuè conſeruat omnia loca.

61. Ad argumenta ſecundæ ſententiæ, negandum eſt, *Satiſfit argumẽtis factis pro ſecunda ſententia.* Angelum fieri præſentem loco per applicationem virtutis vel incompletè, ad id namq; ſufficit ſola preſentia Angeli in loco; vel completè, nam ad hoc neceſſaria eſt operatio ſenſibilis tranſiens, Phyſicè tangens locum. Ad authoritatem S.Thomæ dico, *Ad S.Thomam quid dicendum.* per *applicationem virtutis* intelligere præſentiam ipſam localem Angeli, quæ naturaliter prærequiritur ad operationem ſenſibilem in loco, ratione cuius Angelus completè eſt in loco.

62. Ad rationem, nego maiorem. Ad cuius probationem, nego paritatem: nam quantitas reddit corpus completè locabile, quia eſt illi ratio tangendi locum: virtus autem Angelica nullo modo eſt Angelo ratio exiſtendi in loco, neque incompletè; quia ad id ſufficit ſola præſentia; neque completè, quia ad hoc requi-

Digitized by Google

ritur, vt probatum eſt, aliquid corporeum commenſurabile loco.

Reſpondetur ad argumenta tertiæ ſententiæ.

63. Ad argumenta tertiæ ſententiæ nego, Angelum poſſe eſſe in loco per nudam duntaxat ſubſtantiam, ob rationem aſſignâtam in prima aſſertione. Vnde ad primum, nego antecedens: eſt enim quantitas in loco formaliter per extenſionem localem, quæ eſt modus à parte rei diſtinctus, ab èaque ſeparabilis: quo diuinitus ſeparato, neceſſariò ſuperaddendus eſſet alius modus; cum nulla res, vt ſuppono, poſſit à Deo conſeruari ſine aliqua præſentia. Ad ſecundum nego aſſumptum, quoniam, vt ſupra vidimus, nuda ſubſtantia Angeli nullum habet ex ſe determinatum locum, ſed poteſt pro libito Angeli eſſe in maiore, vel minore ſpatio.

Argumenta quartæ ſententiæ quomodo accipienda.

64. Ad argumenta quartæ ſententiæ, quatenus probant, ad exiſtendum in loco ſimpliciter, non ſat eſſe nudam ſubſtantiam, ſed requiri modum ſuperadditum ſubſtantiæ, concedenda ſunt; quatenus vero contendunt, hunc modum eſſe terminum motus localis, & neceſſariò variari ad variationem ſpatij, neganda ſunt. quare ad primũ, nego minorem; duplex enim terminus localis aſſignari poteſt, alter extrinſecus, qui eſt ſpatium, ſiue reale, ſiue imaginarium, ſupra quod mobile mouetur; alter intrinſecus, qui eſt impetus impreſſus, productus in ipſo mobili, vi cuius transfertur de loco ad locum, quo ceſſante, ceſſat motus: nam ſicut motor producit impetum in ſubiectum diſtinctum, vi cuius illud mouetur; ita eundem impetum producit in ſe ipſo, in cuius ſubiectum ipſum moueatur. Ad probationem minoris, negandum eſt, ex motu locali reſultare terminum aliquem, in quiete permanentem: cum enim intrinſecus terminus motus ſit impetus impreſſus, quæ eſt qualitas actu mouens, non poteſt eſſe in ſubiecto, & actu non mouere. Cœterum, cur ſubiectum, vt actu moueatur, requirat aliquid diſtinctum ab ipſa locabilitate, vt autem maneat in quiete, ſufficiat ſola locabilitas, eſt, quia ſemper in motu ſubiectum habet aliquid, quod non habet in quiete; habet enim vt occupet ſpatium maius ſuâ locabilitate; igitur per aliquid diſtinctum à locabilitate; in quiete vero ſemper occupat ſpatium æquale ſuæ locabilitati: ergo præter locabilitatem, non eſt opus aliquo alio modo diſtincto. Cæterùm occupat ſubiectum in motu ſemper ſpatium maius ſe, quia dum ſubiectum eſt in motu, non correſpondet in inſtanti ſpatio, quo pacto illi reſpondet ſpatium æquale; ſed in tempore; quo pacto illi de neceſſitate correſpondet ſpatium maius, quam ſit ipſum mobile. Idem igitur eſt, ſubiectum in motu occupare ſpatium maius ſe, ac ſubiectum correſpondens in tempore ſpatio, occupare ſpatium maius ſe. Nam ſicut in tempore ſubiectum non eſt in iiſdem, ſed in aliis, atque aliis partibus loci: ita nunquam in motu poteſt eſſe in ſpatio æquali, alioqui non ſumeretur ſubiectum in motu, ſed in quiete.

Cur mobile in motu occupet ſpatiũ maius ſe.

65. Ad confirmationem, neganda eſt conſequentia: nam motus localis tam in pleno, quam in vacuo ſemper pro intrinſeco termino habet impetum impreſſum; qui cum ſit qualitas naturaliter actu mouens, non poteſt naturaliter manere poſt motum, alioqui maneret, & non exerceret ſuum naturalem actum deferendi mobile de loco ad locum.

Præſentia localis ſuperaddit locabilitati puram connotationem corporis indiſtantis.

66. Ad ſecundum reſpondeo. Præſentiam localem ſuperaddere locabilitati puram connotationem corporis indiſtantis, quæ acquiri, vel amitti poteſt per ſolum motum localem mobilis ad locum. Acquiritur autem per motum localem connotatio loci ſine alia mutatione intrinſeca permanente, vt patet in rebus in ordine ad tempus extrinſecum, quæ ſine vlla ſui mutatione modo connotant tempus vt futurum, modo vt præteritum, per ſolum acceſſum & receſſum temporis ad res ipſas, quæ permanent. Concedo igitur, præſentiam localem non eſſe negationem, licet interdum per eam explicetur, ſed eſſe aliquid poſitiuum, non re, ſed ratione diſtinctum ab ipſa locabilitate ſubiecti, per connotationem dumtaxat extrinſeci termini indiſtantis.

67. Ad tertium dico, fundamentum propinquitatis, & diſtantiæ, formaliter ſumptæ pro reſpectu rationis ad corpora, eſſe ipſam collocationem mobilis in tali loco; reſpectus enim locati ad locum ſupponit locatum in tali loco: Fundamentum vero ipſius collocationis mobilis in tali loco, vel eſſe motum localem, vel liberam voluntatem Dei, creantis locantiſque ſubiectum in tali potius loco, quam in alio. Explico exemplo ab aduerſariis admiſſo. Fundamentum relationis, quam res dicit ad tempus præſens, præteritum, & futurum, eſt ipſa coëxiſtentia rei in tali tempore, ex qua conſequitur talis reſpectus rationis, vt vnum tempus reſpiciat vt præſens, aliud vt præteritum, aliud vt futurum. Fundamentum vero ipſius coëxiſtentiæ in tali tempore, eſt vel libera voluntas Dei producentis rem in tali tempore, vel actio cauſæ ſecundæ. Sicut igitur poteſt eadem res inuariata quoad omnia intrinſeca reſpicere hoc tempus vt præſens, quod reſpicere poterat vt præteritum, & futurum: ita idem ſubiectum inuariatum quoad omnia intrinſeca, reſpicere hunc locum vt indiſtantem, quem reſpicere poterat vt diſtantem. Ratio vtriuſque eſt, quia ad huiuſmodi reſpectus rationis ſufficit quæcunque variatio extrinſeca per ſolam ſimultatem & coëxiſtentiam rerum.

68. Quartum argumentum ſolum probat primam noſtram aſſertionem de locabilitate Angeli in ſpatio, diſtincta ab eius ſubſtantia, & ab eius libertate dependente.

SECTIO III.

An hæc Angeli locabilitas ſit formaliter diuiſibilis?

69. HANC controuerſiam agitant recentiores Theologi de vbi Angelico, quod in noſtra ſententia non datur. Quoniam vero eadem controuerſia fieri poteſt de loca-

Digitized by Google

bilitate Angeli, non eſt à nobis prætermittenda, vt ea melius intelligatur.

Prima ſententia negat. Vaſquez. Albertinus

70. Prima ſententia negatiua eſt Vaſquez diſp. 188. c. 7. num. 30. Albertini corol. 5. ex prædicamento vbi, dub. 5. Probatur primò: nam hæc Angeli locabilitas eſt eſſentialiter ſpiritualis; ergo non poteſt eſſe diuiſibilis: omnis quippe diuiſibilitas prouenit à corpore. Confirmatur. Omnis proprietas proportionatur ſubiecto, cuius eſt proprietas: ſed ſubiectum huius locabilitatis eſt indiuiſibile, ipſa nimirum ſubſtantia Angeli: ergo ipſa etiam locabilitas erit indiuiſibilis.

71. Secundò. Si locabilitas Angeli eſſet diuiſibilis, ſequeretur, Angelum extendi per extenſionem ſuæ locabilitatis. Sequela probatur, nam implicat, formam informare ſubiectum, & non conferre illi ſuum primarium effectum formalem: ſed primarius effectus formalis huius locabilitatis eſt diuiſibilitas: ergo. Minor conſtat, quia locabilitas non accidentaliter, & per aliud à ſe diſtinctum, ſed eſſentialiter, & ſeipſa eſſet diuiſibilis & extenſa.

72. Tertiò. Æuum Angeli eſt formaliter indiuiſibile, diuiſibile tantùm virtualiter, quatenus correſpondet tempori noſtro maiori & maiori: ergo etiam eius locabilitas erit formaliter indiuiſibilis, & virtualiter tantùm diuiſibilis. Conſequentia probatur: nam ſicut Angelus per æuum reſpondet tempori diuiſibili: ita per locabilitatem ſpatio diuiſibili: atqui hoc non obſtante, æuum eſt formaliter indiuiſibile, virtualiter tantùm diuiſibile; ergo & eius locabilitas.

Secũda ſententia affirmans, probabilior eſt. Molina. Suarez. Arrubal.

73. Secunda ſententia affirmatiua eſt Molinæ 1. parte quæſtione 52. articulo 1. diſputat. vnica, memb. 5. Suarez lib. 4. de Angelis cap. 17. Arrubal diſp. 155. cap. 1. *Quæ probabilior eſt & amplectenda.* Probatur primo exemplo animæ rationalis, quæ indiuiſibilis cùm ſit, diuiſibilem tamen habet præſentiam ad corpus, quod informat, quod ſic oſtendo. Certum eſt, animam, dum per nutritionem acquirit nouam partem materiæ, nouam acquirere præſentiam ad illam; contrà verò, cùm deperdit aliquam partem materiæ, vel deſinit membrum aliquod informare, circa illud præſentiam amittere, ſed dum acquirit præſentiam ad nouam partem materiæ, non acquirit præſentiam ad reliquum corpus, neque, dum amittit præſentiam ad vnum membrum, amittit præſentiam ad reliqua, quæ informat; ergo præſentia animæ ad corpus diuiſibilis eſt. Conſequentia liquet, alioqui non poſſet acquiri, vel amitti, pars præſentiæ, non acquiſita, vel corrupta tota præſentia. Maior conſtat: nam ſicut præſentia informantis præſupponitur ad informationem, ita informatio ſupponit præſentiam informantis; ergo nec poteſt anima nouam partem informare, ſine noua præſentia, nec aliquam deſinere informare, ſine deperditione alicuius præſentiæ. Minor, in qua eſt difficultas, probatur: nam alioqui in omni accremento, & decremento, acquireretur & deperderetur noua præſentia totalis, antiqua præſentia totali corrupta; nec non ſimul cum eadem præſentia corrumperetur informatio, quæ à præſentia eſſentiali dependet. Ex quo vlterius ſequeretur, non dari motum continuum nutritionis, & diminutionis: ſiquidem ille fit per continuam acquiſitionem partium præſentiæ & informationis materiæ; hic verò per continuam diminutionem partium eiuſdem præſentiæ, & informationis. Abſurdum autem eſt aſſerere, quoties anima vel informat nouam partem materiæ, vel amittit antiquam, deſinere informare totum corpus, & nouam totalem informationem acquirere. Ergo à pari, dum Angelus intra ſuam ſphæram exiſtens, vel ſe dilatat ad maius ſpatium, vel ſe contrahit ad minus, non neceſſariò amittit totam præſentiam, noua alia totali acquiſita, ſed partem duntaxat præſentiæ vel acquirit, dum ſe dilatat, vel amittit, dum ſe contrahit.

74. Secundò. Non repugnat præſentia diuiſibilis ſubiectiuè; indiuiſibilis verò terminatiuè: ergo nec repugnabit præſentia indiuiſibilis ſubiectiuè, diuiſibilis verò terminatiuè. Antecedens conſtat de præſentia ſacramentali Corporis Chriſti, quæ quia recipitur in corpore quanto, eſt diuiſibilis ſubiectiuè: nam non eadem pars, quæ ſubiectatur in capite, ſubiectatur in pectore Chriſti, eſt tamen indiuiſibilis terminatiuè, quia ratione huius præſentiæ omnes partes corporis terminantur ad quamlibet partem hoſtiæ. Conſequentiam probo, nam eadem proportio eſt ſubiecti ad terminum, & termini ad ſubiectum: ergo ſi non repugnat præſentia diuiſibilis ſubiectiuè, & indiuiſibilis terminatiuè; nec repugnabit præſentia indiuiſibilis ſubiectiuè, & diuiſibilis terminatiuè..

Aliqua diuiſibilitas nõ repugnat cum ſpiritualitate.

75. Tertiò. Probatur à priori. Non repugnat cum ſpiritualitate aliqua diuiſibilitas: ergo poteſt locabilitas Angeli eſſe ſpiritualis, non obſtante terminatiua diuiſibilitate ipſius. Conſequentia patet, nam hoc eſt potiſſimum fundamentum authorum contrariæ ſententiæ. Antecedens conſtat, tum de diuiſibilitate intenſiua, quæ communis eſt omnibus accidentibus ſpiritualibus: Tum de motu locali Angelorum, qui etiam in ſententia aduerſariorum habet partes extenſiuas in ordine ad ſpatium, nam vna pars motus Angelici eſt extra aliam partem eiuſdem motus.

Ad argumẽtum primæ ſententiæ reſpondetur.

76. Ad primum argumentum primæ ſententiæ nego conſequentiam. Ad cuius probationem, concedo de diuiſibilitate materiali & ſubiectiua; nego de ſpirituali & terminatiua. Ad confirmationem dico, omnem proprietatem proportionari ſubiecto; vel in ordine ad ſe, quando proprietates ſunt abſolutæ; vel in in ordine ad aliud, quando proprietates ſunt reſpectiuæ. Locabitas autem Angeli, cùm ſit proprietas reſpectiua, non ſolùm proportionari debet indiuiſibilitati ſubiecti, ſed etiam diuiſibilitati termini, quem eſſentialiter reſpicit: vt conſtat de motu locali, qui non minus, quam locabilitas, eſt proprietas Angeli.

Digitized by Google

77. Ad ſecundum nego ſequelam. Ad cuius probationem, nego minorem; etenim effectus formalis primarius locabilitatis, non eſt ſubiectum extendere, ſed locare: atque hunc effectum neceſſariò locabilitas tribuit Angelo. Quemadmodum effectus formalis primarius motus localis, eſt transferre mobile de vno loco ad alium, non autem ſubiectum extendere: atque adeo poteſt motus localis informat ſubiectum ſpirituale, abſque eo quod illud extendat. Nec refert, quod hæc locabilitas ſe ipſa eſſentialiter, & non accidentaliter diuiſibilis ſit, quia primarius effectus formæ non attenditur penes id, quod ei eſſentialiter conuenit, ſed penes id, quod ei ſpecificè & primario competit. Confirmatur: vt forma diuiſibilis extendat ſubiectum, oportet vt in eo ſupponat partes; cùm non poſſit forma accidentalis tribuere ſubiecto partes ſubſtantiales.

78. Ad tertium nego conſequentiam: nam æuum Angeli non diſtinguitur ab ipſa ſubſtantia Angeli, niſi penes extrinſecum connotatum temporis, cui poteſt correſpondere; cum autem implicet, ſubſtantiam Angeli eſſe formaliter diuiſibilem; implicabit quoque eius æuũ eſſe formaliter diuiſibile. At verò locabilitas diſtinguitur modaliter à ſubſtantia Angeli: non repugnat autem, vt accidens ſubſtantiæ ſpiritualis ſit formaliter diuiſibile, vt patet de motu locali, & reliquis qualitatibus ſpiritualibus.

79. Ex his colligo, quamlibet partem locabilitatis Angelicæ locare totum Angelum in ſpatio; totam verò locabilitatem replicare totum Angelum in pluribus partibus ſpatij. Cæterum vbi eſt vna pars locabilitatis, non ſunt aliæ in ordine ad ſpatium, ſecus in ordine ad ſubiectum, in quo vbi eſt vna, ſunt & reliquæ; quia ſubiectum cùm partes non habeat, totum reſpondet omnibus, & ſingulis partibus eiuſdem locabilitatis: vt patet de vnione animi rationalis, cuius partes non omnes correſpondent in ordine ad eandem partem materiæ; omnes tamen correſpondent in ordine ad animum, qui totus correſpondet omnibus, & ſingulis partibus vnionis.

SECTIO IV.

An Angelus naturaliter poſſit eſſe in pluribus locis ſimul?

Controuerſia eſt de locis pluribus inadequatis.

80. CONTROVERSIA non eſt de pluribus locis adæquatis; hoc enim repugnat limitatæ virtuti Angelicæ, quæ certam ſibi ſphæram naturaliter determinat, vltra quam nequit eſſe, vel operari immediatè immediatione ſuppoſiti: Nec etiam de pluribus locis continuis vel contiguis integrantibus vnum locum totalem Angeli: ſic enim Angelus naturaliter eſt in pluribus partibus continuis aëris; & in pluribus corporibus contiguis aëris, aquæ, & terræ. Sed controuerſia tantùm eſt de pluribus locis inadæquatis, & inter ſe diſtantibus, non excedentibus adæquatam ſphæram Angeli.

Prima ſententia affirmans. Herneus. Mayronus. Marſilius. Caietanus. Bannez. Scotus. Gabriel.

81. Prima ſententia affirmatiua eſt Heruæi in 1. diſt. 37. ar. 1. ad 3. Mayroni in 2. diſt. 2. quæſt. 8. Marſilij quæſt. 2. artic. 2. poſt ſeptimam concluſionem, Caietani 1. part. quæſt. 52. artic. 2. §. *Ad tertium*. Bannez ibidem dub. 1. de qua tamen dubitant Scotus in 2. diſt. 2. quæſt. 7. §. *In iſta quæſtione*. & Gabriel. quæſt. 2. artic. 3. dub. 3. Fundamentum Mayroni. Poteſt Angelus naturaliter, relictis extremis, locare ſe tantum in medio: ergo poterit, relicto medio, locare ſe tantum in extremis partibus terræ. Antecedens patet. Conſequentiam probat: quia quando reſpectus ſunt eiuſdem rationis, ſi dimitti poteſt vnus poterit & alter. Atqui per reſpectum eiuſdem rationis Angelus reſpicit medium, & extrema ſuæ ſphæræ: ergo ſi naturaliter poteſt dimittere vnum, poterit & alterum. Ex quo infert, poſſe Angelum ſimul eſſe in cælo, & in terra: quod confirmat ex Tobiæ 12. Vbi Raphael dixit Tobiæ: *Ego ſum, qui ſemper in conſpectu Domini aſſiſto*, & tamen ille ſimul erat in terris. Secundò poteſt Angelus operari in extremis, non operando in medio: ergo poterit eſſe in extremis, & non in medio. Tertiò eſſe *hic*, & non *alibi*, ſunt conditiones quantitatis: ſed Angelus abſtrahit à quantitate: ergo. Maior probatur; Nam animus rationalis non ita eſt in vna parte corporis, quin ſit in reliquis.

Tob. 12.

Secũda ſententia negãs. Alenſis. S. Thomas. Ægidius. Richardus. Argentina. Bonauent. Capreolus. Baſſolus. Goffredus. Rubio. Bacho. Gregorius. Ferrarienſ. Molina. Vaſquez. Suarez. Arrubal. Zumel. Granadus. Sententia intellecta de præſentia Angelorum quoad ſubſtantiã probabilior eſt. Damaſcen. Oppoſita cẽſetur erronea à S. Thoma & Ægidio.

82. Secunda ſententia negatiua eſt Alenſis 2. part. quæſt. 32. memb. 3. S. Thomæ 1. part. quæſt. 52. artic. 2. & in 1. diſt. 37. quæſt. 3. artic. 2. Ægidij quæſt. 2. Richardi art. 2. quæſt. 3. licet oppoſitum videatur dicere ad vltimum, Argentinæ artic. 2. concl. 2. Bonauent. in 2. diſt. 2. part. 2. artic. 2. quæſt. 2. Scoti quæſt. 12. §. *Hic dicunt*, Capreoli quæſt. 2. artic. 1. concl. 4. Baſſoli quæſt. 4. artic. 3. & Goffredi apud ipſum, Rubionis quæſt. 2. artic. 2. Bachonis diſt. 3. quæſt. 2. artic. 4. Gregorij quæſt. 3. artic. 1. Ferrarienſis 3. contra Gentes c. 68. §. *Ad euidentiam primi dubij*, Molinæ 1. parte qu. 52. ar. 2. Vaſquez diſp. 190. c. 3. Suarez lib. 4. de Angelis c. 10. Arrubal diſp. 57. c. 3. Zumel. 1. part. quæſt. 52. artic. 2. quæſt. 1. poſt tertiam concluſionem. Granadi diſp. 3. ſect. 3. *Quæ ſententia intellecta de præſentia Angelorum quoad ſubſtantiam, probabilior eſt*; eamque apertè docet Damaſenus lib. 1. de fide cap. 17, cuius oppoſitam ſententiam S. Thomas in primo loco præcitato, & Ægidius *erroneam* appellant. Difficultas autem eſt in aſſignanda ratione.

Ratio implicantia Goffredi. Hæc ratio nimis multum probat.

83. Prima ſit Goffredi: Implicat aliquid ſimul eſſe in tempore priore, & poſteriore: ergo & aliquid ſimul eſſe in loco ſurſum, & deorſum. Sed contrà: nam hæc ratio probaret, quod nec de potentia abſoluta poſſet Angelus eſſe in duobus locis ſimul: ſicut nec de potentia abſoluta poteſt eſſe in tempore priore, & poſteriore ſimul. Quod licet Goffredus concedat ſequelam, oppoſitum tamen conuincitur ex myſterio Euchariſtiæ.

Opinionem Goffredi periculoſam appellat Baſſolus.

riſtiæ. Vnde eius opinionem *periculoſam* appellat Baſſolus. Ratio igitur diſcriminis eſt, quia prius & poſterius in tempore ſunt eſſentialiter ſucceſſiua, nam quando exiſtit vnum, non exiſtit aliud: implicat autem vt res ſimul exiſtat cum alia re nondum exiſtente, cùm ſimultas ſupponat rerum coëxiſtentiam. Ergo implicat, vt aliquid ſimul exiſtat cum tempore priore, & poſteriore; quia exiſtente tempore priore, non exiſtit poſterius; & è contra. Surſum verò & deorſum ſunt loca permanentia; non implicat autem, vt res ſimul coëxiſtat cum aliis rebus permanentibus.

Secunda ratio Capreoli, Ferrar. & cenſetur S. Thomæ.

Hæc ratio non placet.

84. Secunda ratio Capreoli, Ferrarienſis & cenſetur S. Thomæ. Non poteſt vna virtus finita, niſi in vnam numero operationem ſimul tendere; poſſet autem vna virtus finita Angelica in plures operationes naturaliter ſimul tendere, ſi in pluribus locis ſimul Angelus naturaliter eſſe poſſet; ſed contra: tum quia hæc ratio ſupponit, non poſſe Angelum eſſe in loco, niſi per operationem, quod ſuprà impugnatum eſt: Tum maximè quia hæc ratio ſolùm probat, non poſſe Angelum naturaliter operari, niſi in pluribus locis adæquatis & totalibus, non autem in pluribus adæquatis & partialibus. Aſſumptum probo: quia poteſt virtus finita plures effectus partiales ſimul naturaliter producere: ergo poterit Angelus plures motus partiales ſimul in pluribus locis partialibus & inadæquatis naturaliter producere. Quod concedit Caietanus 1. p. q. 52. art. 2. & euidenter conuincitur: Tum quia id naturaliter præſtat animus rationalis in diuerſis partibus corporis, quod informat, eas mouendo, non motis partibus intermediis. Tum quia Angelus liberè operatur intra ſuam ſphæram; igitur poterit operari in extremis, non operando in medio. Confirmatur, quia poteſt in extremis partibus eſſe ſubiectum capax motus, & non in medio: vt ſi extra cælos eſſent duo corpora inter ſe diſtantia, contenta intra ſphæram Angeli, poſſet Angelus ea mouere, non moto medio, quod ſupponitur incapax motus. S. Thomas autem explicatur de pluribus locis adæquatis.

Caietanus.

S. Thomas citatus explicatur.

Tertia ratio apud Scotū.

85. Tertia ratio eſt apud Scotum loco præcitato, quæ talis eſt. Si poſſet Angelus in duobus locis ſeiunctis ſimul exiſtere, poſſet à ſemetipſo diſtare. Sequela probatur: nam quæ ſunt ſimul loco, ſunt ſimul inter ſe: ergo è contrario, quæ ſunt ſeiuncta loco, ſunt ſeiuncta & inter ſe. Confirmatur; nam quatenus Angelus eſſet in vno loco, poſſet quieſcere; quatenus verò in alio, moueri. Sed contrà: nam ex hoc tantùm ſequitur, Angelum diſtingui ſeu diſtare à ſeipſo localiter, non autem entitatiuè: quemadmodum animus rationalis vt eſt in capite, diſtat à ſeipſo, vt eſt in pede, non entitatiuè ſed localiter. Cuius ratio eſt, quia quando id quod coëxiſtit pluribus, eſt illimitatius, quàm ſint ea, quibus coëxiſtit, non ſequitur ex diſtantia plurium inter ſe diſtantia eiuſdem à ſeipſo. Quia igitur ſpiritus creatus eſt illimitatior corpore, poterit exiſtere in pluribus corporibus ſeu locis diſtantibus, ſine entitatiua diſtantia ſui. Vnde ad probationem, nego conſequentiam: nam ex ſimultate plurium cum vno tertio rectè ſequitur ſimultas plurium inter ſe; non autem contra, ex diſtantia plurium inter ſe diſtantia tertij à ſeipſo, ob aſſignatam rationem maioris illimitationis tertij. Vt ſi Verbum diuinum ſuppoſitaret duas naturas humanas, non ſequeretur ex diſtantia talium naturarum inter ſe diſtantia Verbi à ſeipſo; quia Verbum eſt illimitatius naturis, in quibus exiſteret. Ad confirmationem, concedo totum. Neque id eſt abſurdum ratione diuerſarum locabilitatum, vt patet de animo rationali, qui ſimul quieſcit in capite, & mouetur in pede.

Tertia ratio reiicitur.

Quarta ratio Gabrielis.

86. Quarta ratio eſt Gabrielis. Angelus eſt in loco, ſicut animus in corpore: ſed nequit animus naturaliter informare partes diſtantes corporis; ergo nec Angelus adeſſe partibus diſtantibus loci. Sed contra: nam animus eſt in corpore vt forma naturalis: Angelus verò eſt in loco vt motor voluntarius. Vnde ille determinatus eſt ab ipſa natura ad informandum corpus continuè; hic tantùm à libera ſua voluntate. Vnde ſi non eſt repugnantia, non eſt cur id denegemus Angelo.

Sed contrà. Angelus in loco eſt vt motor voluntarius.

Quinta implicantia omnium probabiliſſima Richardi, Ægidij.

87. *Quinta implicantia omnium probabiliſſima eſt*, quam aſſignant Richardus & Ægidius, & communiter ſequuntur recentiores. Quoniam ſi poſſet Angelus in pluribus locis diſtantibus ſimul naturaliter exiſtere, nulla poſſet aſſignari diſtantia, qua maiore Angelus diſtare non poſſet; nec tot aſſignari poſſent loca, quin ſemper in pluribus, & plurbus exiſtere poſſet. Conſequens eſt adeò manifeſtè abſurdum, vt iudice Richardo, ex notioribus probari nequeat, cùm ſit contra limitatum modum operandi & exiſtendi Angeli. Sequela quoad primam partem probatur: nam maior diſtantia inter vnum locum & alium, poſito quod in tota ea diſtantia non ſit Angeli ſubſtantia locanda, non requirit maiorem virtutem locabilitatis in Angelo. Ergo ſi ſemel ponamus poſſe Angelum naturaliter locari in duobus locis diſtantibus, non erit maior ratio, cur locari non poſſit in locis in infinitum diſtantibus. Conſequentia liquet. Antecedens probatur: nam in tantum maior diſtantia maiorem exigeret virtutem locabilitatis in Angelo, in quantum in maiore diſtantia maior virtus & locabilitas Angeli diffundi deberet. At poſito, quod Angelus eſſet in extremis, & non in medio, non deberet in maiore illa diſtantia maior virtus & locabilitas Angeli diffundi: nam eadem virtus & locabilitas, quæ ſufficeret in vno loco continuo, ſufficeret in duobus diſſitis non excedentibus vnum continuum. Minor cum conſequentia conſtat. Maior probatur: nam quamdiu virtus agentis non conſumitur in medio, manet integra in cauſa, à qua ſemper prodire poteſt cum eo vigore & perfectione, cum quo eſt in cauſa, Quod

Richardus.

Probatur ratio implicantiæ experientia duplici.

conſtat duplici experientiâ, prima eſt de agente reflexo, quod quia per obſtaculum nequit ſuam virtutem in vlteriorem ſphæram diffundere, illam in breuiorem contrahendo intendit & auget. Secunda eſt de agente reperiente medium aſſimilatum: nam tunc, quia non diffundit vim ſuam per medium iam aſſimilatum, extendit illam in vlteriorem ſphæram, quam extendiſſet, ſi medium aſſimilatum non inueniſſet. Vt ignis poſitus iuxta alium ignem, non agit in illum, ſed actionem ſuam extendit in vlteriorem ſphæram, quam extendiſſet, ſi medium aſſimilatum non reperiſſet.

88. Confirmatur. Non maior requiritur virtus diuina, vt Chriſtus ſacramentaliter exiſtat in duabus hoſtiis procul inter ſe diſtantibus, quam in duabus parum ſeiunctis Ergo nec maior requiretur virtus naturalis, vt Angelus exiſtat in duobus locis procul inter ſe diſſitis, quam in duobus parùm diſiunctis. Nam ita ſe habet Angelus naturaliter collocatus in maiore aut minore diſtantia ad virtutem naturalem eiuſdem Angeli: ſicut Corpus Chriſti ſacramentaliter exiſtens in maiore, aut minore diſtantia ad virtutem diuinam. Hæc eadem ratio probat, non poſſe Angelum naturaliter agere indiſtans contra nonnullos.

Hæc ratio probat Angelum non poſſe naturaliter indiſtans agere.

89. Probatur eadem ſequela quoad ſecundam partem: quia cum partes proportionales loci totalis Angelici ſint infinitæ, ſi poſſet Angelus naturaliter eſſe in pluribus locis partialibus ſimul, eſſe poſſet in infinitis locis ſyncategorematicè, nunquam excedendo adæquatum locum ſuæ ſphæræ. Vnde eſſe poſſet in cælo & in terra ſimul: quod eſt contra ſacram Scripturam, & Patres affirmantes, Angelos moueri de cælis ad terram, dumque ſunt in terris non eſſe in cælis; & è contra.

Abſurdum ex oppoſita ſententia.

Obiectio.

90. Dices, aut virtus locatiua Angeli ſufficiens eſt ad locandum Angelum in locis diſtantioribus, & diſtantioribus in infinitum; aut non eſt ſufficiens. Si eſt ſufficiens, non erit contra naturalem vim operandi, & exiſtendi Angeli, hoc modo operari & exiſtere. Si non eſt ſufficiens, etiamſi ponatur; poſſe Angelum naturaliter exiſtere in pluribus locis ſimul intra propriam ſphæram diſtantibus, non ſequitur; illum poſſe exiſtere in pluribus extra propriam ſphæram diſſitis: ſiquidem non eadem virtus ſufficit ad locandum Angelum in pluribus locis extra, atque intra ſphæram ſeiunctis.

Solutio.

91. Reſpondeo, vim implicantiæ conſiſtere in hoc, quod ex vna parte eadem virtus locatiua Angeli in pluribus locis intra propriam ſphæram diſtantibus, ſufficeret ad locandum Angelum in pluribus locis extra propriam ſphæram diſiunctis. Ex alia verò parte talis modus operandi & exiſtendi non videtur poſſe naturaliter competere ſubſtantiæ finitæ. Abſurdum igitur in eo conſiſtit, quod ad virtutem finitam, qualis eſt virtus locatiua Angelica, ſequatur modus operandi, & exiſtendi infinitus, quod naturaliter repugnat, cum ſemper modus operandi ſequatur modum eſſendi eique proportionetur.

92. Ad primum primæ ſententiæ, nego conſequentiam: nam ex vno ſequitur abſurdum, quod non ſequitur ex alio. Ad probationem verò, nego antecedens: quia licet reſpectus ſint eiuſdem rationis, ex vno tamen ſequitur abſurdum, quod non ſequitur ex alio. Nec Mayroni illatio ſuſtinenda eſt, cùm ſit contra Scripturas, & Patres. Neque in citato loco Tobiæ eſt aduerbium, *Semper*: ſed verba Raphaelis ſunt hæc. *Ego ſum Raphaël Angelus, vnus ex ſeptem, qui adſtamus ante Dominum.* Nec ſi eſſet, aliud probaret, quam continuam aſſiſtentiam, quam Angeli ſemper habent ad Deum vbique præſentem; neque illam amittunt, dum nobiſcum verſantur in terris; licet peculiarem aſſiſtentiam habeant ante Deum, dum ſunt in cælis.

Satiſfit argumentis contrariæ partis.

Aduerbium ſemper, non requiritur in citato loco Tobiæ vt falsò Mayronus.

93. Ad ſecundum, nego conſequentiam: quoniam operatio in extremis partibus ſphæræ non interrumpit præſentiam Angeli exiſtentis in medio: quia poteſt operari tantùm in extremis, & eſſe præſens in tota ſphæ ra. præſentia in extremis tantùm partibus ſphæræ interrumpit præſentiam eiuſdẽ Angeli in medio: quæ præſentiæ interruptio naturaliter repugnat: nõ repugnat autem operationis tranſeuntis interruptio; animus enim rationalis mouet caput & pedes, non motis intermediis partibus corporis. Cuius diſcriminis ratio eſt, quia interruptio præſentiæ eſt intrinſeca rei præſenti, quæ naturaliter repugnat ſubſtãtiæ indiuiſibili; quæ debeat cum ipſa præſentia replicari. Operationis verò tranſeuntis interruptio eſt extrinſeca agenti; quippe quæ ſolùm attenditur penes ſubiecta extrinſeca: actio enim tranſiens vnitatem, vel multiplicitatem, ſumit à termino, & ſubiecto, in quo recipitur, non ab agente, à quo progreditur.

Cur Angelus operari poſſit in extremis & non in medio, nec tamen eſſe poſſit in extremis, niſi ſimul ſit in medio.

94. Ad tertium. Reſpondo eſſe *hic*, & non *alibi* circumſcriptiuè, eſſe proprium quantitatis; eſſe autem *hic*, & non *alibi* definitiuè, conuenire cuicunque enti finito. Ad probationem verò concedo, animum rationalem ita eſſe in vna parte corporis, vt ſit etiam in reliquis coniunctis, non autem diſiunctis.

SECTIO V.

An Angelus poſſit propriâ voluntate eſſe in loco minore maximo?

95. SVPPONO contra Durandum, vnumquemque Angelum certam ſibi determinare locabilitatis ſphæram iuxta propriæ naturæ perfectionem, vltra quam naturaliter exiſtere, & operari per immediationem ſuppoſiti nequeat. Quanta autem in vnoquoq; Angelo hæc ſphæra ſit, certùm definiri in particulari non poteſt. Illud autem in communi certum eſt, quo ſuperioris perfectioriſque naturæ eſt Angelus, eo ampliorem locabilitatis ſphæram ſibi vendicare; quia cùm hæc ſit quædam naturæ proprietas, debet propriæ cuiuſque naturæ, à qua promanat, commenſurari.

Singuli Angeli certam habent locabilitatis ſphæram. Contra Durandum. Quanta autẽ ſphæra hæc ſit definiri non poteſt. Angelus quò natura eſt perfectioris, eò maiorem requirit ſphæram locabilitatis.

96. Se-

Nullus Angelus de facto eſt, qui totũ hoc Vniuerſũ pro naturali ſua locabilitatis ſphera ſibi vendicet. Anaſtaſius Sinaita.

96. Secundò, certum eſt, nullum de facto eſſe Angelum, qui pro naturali ſphæra totum hoc Vniuerſum ſibi vendicet, tametſi talis virtutis Angelus non implicet. Colligitur autem hoc ex Sacris literis, & Patribus, ex quibus conſtat, ſupremos Angelos Luciferum, & Gabrielem, de cælis ad terram motos fuiſſe, illum in inferno cruciandum; hunc Virgini nuncium allaturum. *Gabriel*, inquit Anaſtaſius Sinaita lib. 1. de rectis fidei Catholicæ dogmatibus, *ſimul in cælo eſſe, & apud Virginem non potuit.* Si autem eorum ſphæra eſſet totum hoc Vniuerſum, non indiguiſſent motu, vt de cælo terris adeſſent.

Obiectio 1.

97. Dices primò, Anima negatiua, & ſenſitiua eſt imperfectior intellectiuâ: & tamen illæ maiorem habent locabilitatis ſphæram, vt patet in plantis & brutis, quam hæc. Ergo falſum eſt, quò Angelus perfectioris eſt naturæ, eò maiorem habere locabilitatis ſphæram. Reſpondeo, negando conſequentiam. Ratio diſcriminis eſt, quoniam illæ ſunt diuiſibiles, quarum informatiua virtus creſcit cum ipſo augmento formæ; hæc verò indiuiſibilis, cuius informatiua vis non creſcit cum augmento entitatiuo formæ: & conſequenter maior vis informatiua in anima intellectiua maiorem arguit perfectionem, non quidem extenſiuam, vt in vegetatiua, & ſenſitiua, ſed virtualem & intenſiuam.

Solutio. Cur animæ materiales maiorem habeant locabilitatis ſpheram, quam ſpirituales.

Obiectio 2.

98. Dices ſecundò. Si quò perfectior eſt Angelus, eò ampliorem ſphæram ſibi vendicat: ergo datur de facto Angelus, cuius ſphæra ſit totum hoc Vniuerſum. Conſequentia probatur: nam Angeli in ſententia S. Thomæ numero excedunt omnes ſubſtantias materiales; & omnes ſunt diuerſæ ſpeciei: ergo neceſſariò datur aliquis, cuius ſphæra ſit totum hoc Vniuerſum. Conſequentia probatur: nam infimus Angelus neceſſariò excedit ſphæram animi rationalis, qui in genere ſpiritus eſt omnium imperfectiſſimus. Sed quilibet Angelus ſupra infimum creſcit per determinatam ſphæram locabilitatis: ergo ſupremus ad minimum creſcit per ſphæram continentem ſemidiametrum totius Vniuerſi: ac proinde poterit eſſe naturaliter in cælis & in terris ſimul.

S.Thomas.

99. Reſpondeo. Argumentum hoc vim habere contra Thomiſtas, qui concedunt, omnes Angelos de facto differre ſpecie, atque in multitudine excedere omnes ſubſtantias materiales: in mea autem ſententia, qui nec admitto, omnes Angelos differre ſpecie; nec affirmo, tot eſſe numero, quot ſunt ſubſtantiæ materiales, nullam habere vim. Vnde neganda eſt conſequentia, eiuſque probatio quoad ambas partes. Cæterùm non exiſtimo abſurdum, de facto dari aliquem Angelum, cuius ſphæra locabilitatis ſit totus ſemidiameter concaui Lunæ: cùm hæc ſphæræ amplitudo non videatur excedere perfectionem ſupremi Angeli, excedentis infimum per innumeros perfectionis gradus, quibus ſupremus excedit infimum per omnes intermedias Angelorum ſpecies. Ex quo infero, multos dæmones contineri in concauo terræ infra maximum locum ſibi debitum. His adnotatis ſcholaſtica concertatio ſupereſt, an poſſit Angelus propriâ voluntate in loco minore maximo ſe locare.

Prima ſententia negans Baſſolus. Rubio. Valentia. Hibernicus quidam.

100. Prima ſententia negatiua eſt Baſſoli in 2. diſtinct. 2. quæſt. 4. artic. 5. Rubionis quæſtione 2. articulo 1. §. *Sed ſunt dubia*. Valentiæ 1. parte quæſtione 52. punct. 3. aſſert. 3. & cuiuſdam Hibernici apud Gregorium in 2. diſtinct. 2. quæſtione 2. articulo 2. & apertè ſequitur ex opinione aſſerentium, Angelos eſſe in loco per nudam ſubſtantiam, abſque vllo modo ſuperaddito. Fundamentum. Subſtantia Angeli eſt ex ſe inuariabilis quoad entitatem; ergo etiam quoad locabilitatem. Antecedens patet, nam ſubſtantia Angeli eſt indiuiſibilis, atque adeò incapax accrementi, & decrementi ſubſtantialis. Conſequentia verò probatur, quoniam Angelus eſt locabilis formaliter per ſuam ſubſtantiam.

101. Secundò. Probatur: Nam eſto locabilitas diſtinguatur à ſubſtantia Angeli, adhuc non eſt in liberâ poteſtate Angeli, illam augere, aut minuere. Aſſumptum probo, quia non eſt in libera poteſtate Angeli, eſſe talis perfectionis ſpecificæ, ergo nec talis locabilitatis, quia locabilitas conſequitur ad ſpecificam perfectionem naturæ, tanquam paſſio ad eſſentiam. At non eſt in poteſtate Angeli, quin proprietas conſequatur ad eſſentiam: ergo nec eſt in poteſtate eiuſdem, quin talis, vel tanta proprietas conſequatur ad talem, & tantam eſſentiæ perfectionem.

102. Confirmatur. Non eſt in liberâ poteſtate Dei, nec animi rationalis, aut corporis, occupare minorem locum, quam ſit debitus naturali perfectioni Dei, animæ rationalis & corporis. Ergo neque erit in libera poteſtate Angeli, occupare locum minorem, quam eius naturali perfectioni debeatur. Antecedens conſtat: nam nec Deus poteſt in minori loco eſſe, quam de facto eſt; nec animus rationalis minus corpus informare; nec corpus in minori ſpatio eſſe, quam de facto eſt, eiuſque natura poſtulat.

Secũda ſententia affirmans, quæ communior & ſequẽda. S.Thomas. Ægidius. Richardus. Bonauent. Mayronus. Gregorius. Capreol. Gabriel. Caietanus. Bannez. Zumel. Molina. Vaſquez. Suarez. Arrubal. Dubitat Scotus.

103. *Secunda ſententia affirmatiua, quæ communior eſt inter Doctores, & ſequenda*: Eſt S. Thomæ 1. parte quæſtione 52. art. 2. Ægidij in 1. diſt. 37. quæſtione 2. Richardi artic. 2. quæſtione 2. & 4. ad 6. Bonauenturæ in 2. diſt. 2. parte 2. art. 2. quæſt. 3. Mayroni quæſtione 6. §. *Sed hic.* Gregorij quæſtione 2. art. 2. Capreoli quæſtione 1. concl. 2. Gabrielis quæſtione 2. art. 3. dub. 2. Caietani 1. parte quæſt. 52. art. 2. §. *Circa illam*. Bannez ibidem dub. 2. Zumel quæſtione 2. Molinæ concluſ. 3. Vaſquez diſputat. 191. cap. 2. Suarez lib. 4. de Angelis c. 11. Arrubal diſp. 157. cap. 1. de qua tamen dubitat Scotus in 2. diſt. 2. quæſt. 6. §. *De iſto igitur articulo.*

Probatur Concluſ. 1.

104. Fundamentum eſt oppoſitum præcedentis ſententiæ: nam Angelus non eſt in loco formaliter per nudam ſubſtantiam, ſed per accidens à ſe diſtinctum: at non ſemper cogitur adæquatam ſuæ virtutis præſentiam ſibi producere; ergo non neceſſariò eſt in loco adæquato ſuæ ſphæræ; ſed poteſt eſſe in minore. Maior conſtat ex dictis. Et confirmatur exemplo animi rationalis, qui non eſt præſens corpori, quod informat immediatè per ſuam ſubſtantiam; augetur enim, & minuitur eius præſentia circa corpus, non auctâ, vel diminutâ eius ſubſtantiâ, velut quando ex paruo magnum, vel ex magno & obeſo contrahitur ad gracile corpus informandum. Minorem probo, quia nulla poteſt aſſignari ratio, quæ Angelum neceſſitet, vt ſemper ſibi adæquatam præſentiam producat; quia cùm à loco non pendeat, nullâ poteſt neceſſitate ad id aſtringi.

105. Confirmatur: nam maior eſt perfectio, idq; Angelico muneri congruentius, vt pro libito poſſit modò maiorem, modò minorem pręſentiam intra ſuam ſphæram ſibi producere. Aſſumptum probo: nam ex eo quod Angelus in nullo genere cauſæ pendeat à loco, maior perfectio ipſius eſt, vt liberè, & non neceſſariò ſe in tanto, vel tanto loco collocet. Præterea, quod notauit Gregorius loco pręcitato, cùm ſæpè debeat corpus aſſumere ad aliquod munus obeundum, congruentius eſt, vt pro libito poſſit modò magnum, modò paruũ corpus, in quo vt motor præſentialiter aſſiſtat, aſſumere. Dicere autem, quod quando paruum corpus aſſumit, partim aſſiſtat in corpore aſſumpto, partim extra, improbabile eſt, vt idem Gregorius cenſuit.

Gregorius.

Secũdò probatur Concluſio exemplo animæ rationalis.

106. Secundò, id ipſum efficacius probatur exemplo animi rationalis. Nam quando hic informat corpus paruuli, non habet eam præſentiam, quam habet, dum informat corpus iuuenis: nec quando deſinit informare membrũ aridum, habet præſentiam, quam habebat ad idem membrum viuum. Ergo à fortiori, quando Angelus aſſumit corpus paruum, nõ habet eandem pręſentiam, quam habet ad magnum: nec quando dimiſſo magno, aſſumit paruum, habet eandem præſentiam, quam habebat ad magnum. Hoc ſolo diſcrimine, quod animus rationalis, poſitis, vel ſublatis diſpoſitionibus à proprio corpore, neceſſariò auget, vel minuit ſuam præſentiam ad illud; quia eſt ei præſens vt forma naturalis, quæ informando perficitur. Angelus verò, quia ſolùm fit præſens corpori vt motor voluntarius, qui ab illo nõ perficitur, ſicut liberè illud aſſumit, ita liberè ſuam præſentiam auget, vel minuit circa illud.

Satisfit argumẽtis oppoſitæ ſententiæ.

Duplex locabilitas Angeli.

107. Ad fundamentum primæ ſententiæ, nego conſequentiam, eiuſq; probationis minorẽ. Ad ſecundum nego aſſumptũ. Pro cuius probationis ſolutione, diſtinguenda eſt duplex locabilitas, altera aptitudinalis, quâ Angelus eſt proximè capax talis virtualis extenſionis ad locum, & remotè occupatiuus tanti ſpatij; altera actualis. Prior neceſſariò conſequitur ſpecificam perfectionem naturæ, nec poteſt à voluntate Angeli limitari. Poſterior pendet à libera voluntate eiuſdem, tanquam actus ſecundus à primo liberè productus.

108. Ad confirmationem: quoad primum exemplum, diſpar eſt ratio, nam Deus eſt in loco per ſuam eſſentiam, quæ immutabilis eſt; Angelus verò per accidens à ſe diſtinctum. Secundum verò retorqueri poteſt contra ipſos aduerſarios; nam ſicut animus rationalis informare poteſt corpus minùs maximo: ita Angelus locari poteſt in ſpatio minore maximo. Tertium eſt etiam pro nobis: nam eadem quantitas, inuariata quoad intrinſecam ſuam entitatem, poteſt eſſe in minori & minori ſpatio per condenſationem, vt ex Philoſophia ſuppono. Adde, quod illa naturaliter ſequitur quantitatem; hæc liberè naturam Angeli.

SECTIO VI.

An ſphæra Angeli ſit determinata quoad minimum locum diuiſibilem?

109. DIXI, ***Quoad minimum locum diuiſibilem***, vt excluderem punctualem, de quo diuerſa eſt quæſtio: nam adhuc negato punctuali, ſupereſt controuerſia, an negandus ſit etiam minimus locus diuiſibilis, quo dato nequeat Angelus in minore exiſtere. Porrò præſens controuerſia ſolùm vertitur inter eos, qui concedunt, Angelum eſſe poſſe in loco minore maximo: nam qui id negant, eundem eſſe putant maximum & minimum locum, in quo Angelus naturaliter eſſe queat.

110. Prima ſententia affirmatiua eſt Scoti in 2. diſt. 2. q. 6. *§. Ad propoſitum*. Fundamentum ipſius eſt duplex. Primum eſt, quia ſi poſſet Angelus eſſe in loco minore, & minore in infinitum, poſſet etiam eſſe in maiore, & maiore in infinitum: conſequens eſt contra Patres aſſerentes, Angelos, dum ſunt in cælis, non eſſe in terris: cuius tamen oppoſitum ſequeretur. Sequelam verò probat: quia vt deducitur ex propoſitione 35. & 44. primi libri Euclidis, quod poteſt eſſe in quadrato, poteſt eſſe in quadrangulo, ſi illi non repugnet figura: atqui Angelo nulla repugnat localis figura: ergo ſi poteſt eſſe in quadrato, poterit eſſe in quadrangulo: ſed hoc poteſt in infinitum protendi, quia quantò conſtringitur in latitudinem, tantò protenditur in longitudinem: poteſt autem in latitudinem conſtringi in infinitum: ergo poterit in longitudinem protendi in infinitum. Igitur ſi Angelus nullum habet certum locum infra maximum, conſtringi poterit in infinitum quoad latitudinem, atque adeò protendi in infinitum quoad longitudinem.

Prima ſententia affirmans Scoti.

Euclides.

111. Secundum fundamentum ipſius eſt: quia ſequeretur, Angelum eſſe virtutis infinitæ. Nã poſſe eſſe in loco ſibi adæquato, eſt alicuius virtutis: poſſe autem eſſe in loco minore maximo, eſt maioris virtutis: ergo poſſe eſſe in loco minore, & minore in infinitũ, erit infinitæ virtutis. Maior cum conſequentia conſtat. Minor

proba-

probatur: quia poſſe eſſe in loco adæquato, eſt habere virtutem actiuam, ad vtendum eâ ad effectum ſibi adæquatum: ergo poſſe eſſe in loco minore, & minore in infinitum, eſt habere virtutem actiuam, ad vtendum eâ in infinitum. Confirmatur. Nequit animus rationalis quodcunque paruum corpus informare; ergo nec Angelus quodcunque minimum ſpatium occupare.

Secũda ſententia negans. S.Thomas. Dubius eſt Vaſquez.

112. Secunda ſententia negatiua eſt S.Thomę 1.p.q.52.ar.2. & in 1.diſt.37.q.3.art.2.& reliquorum Scholaſticorum ſupra citatorum. Dubius eſt Vaſquez diſp. 191. quamuis in hanc magis propendeat. Fundamentum ipſius eſt, quia licet ex parte Angeli nulla appareat repugnantia, quo minùs in minori, & minori loco eſſe queat, haud tamen certò conſtat, an ſaltem modus, quo debet Angelus loco vniri, certam poſtulet quantitatem. Verum hæc Vaſquez ratio ſupponit, Angelos in loco exiſtere per Phyſicam vnionem cum illo, quod ſupra impugnatum eſt.

Secũda ſententia probabilior. Probatur primò contra Scotum. Gregorius.

113 *Eſt igitur hæc ſententia tanquam probabilior amplectenda.* Quæ probanda eſt primò ad hominem contra Scotum: nam vt rectè arguit Gregorius in 2.diſt.2.q.2.ar.2.per Scotum non repugnat, Angelum eſſe in puncto; ergo à fortiori nec in quocunque loco diuiſibili minori & minori. Conſequentia conſtat: quia ſi eſſe poteſt in puncto, eſſe poterit in quocunque loco maiore puncto. Sed quicunque locus diuiſibilis minor & minor, eſt maior puncto: ergo ſi poteſt eſſe in puncto, à fortiori eſſe poterit in quocunque loco minore, & minore in infinitum. Vnde abſurda, quæ Scotus infert ex præſentia minore & minore, à fortiori inferuntur ex præſentia punctuali.

Probatur ſecundò.

114. Secundo. Quia nulla eſt neceſſitas, vt Angelus ſibi locum determinet quoad minimum. Nam vel hæc neceſſitas eſſet ex parte loci, vel ex parte mobilis. Non ex parte loci, quia cum hic ſit diuiſibilis in infinitum, quocunque dato, dari poteſt minor. Non ex parte mobilis, quia hoc ex natura ſua eſt indiuiſibile; atque adeo ex natura ſua poteſt eſſe in quouis loco etiam indiuiſibili. Ergo ex nulla parte apparet neceſſitas, quo minus Angelus pro ſua libertate locari poſſit in quouis loco minore & minore in infinitum.

Obiectio.

115. Dices, Hanc neceſſitatem oriri tum ex parte locabilitatis Angelicæ, quæ poſtulat determinatam extenſionem virtualem; tum ex parte operationis, quam debet Angelus in loco producere. Sed contra primum, quia nulla

Solutio.

eſt neceſſitas, vt locabilitas Angelica ſit determinatæ extenſionis. Nam ſi qua eſſet, vel eſſet ex parte loci, ad quem terminatur: & non, quia ſicut locus poteſt eſſe minor & minor; ita & locabilitas: vel ex parte Angeli: & neque hoc, quia cùm hic ſit indiuiſibilis, poteſt eſſe totus ſub minori, & minori locabilitate: vel ex parte ipſius locabilitatis: & neque hoc dici poteſt, quia nulla eſt ratio, quo minus hæc produci & conſeruari poſſit ſub minori & minori extenſione virtuali: ſicut extenſio formalis, ſub qua conſeruatur quantitas, poteſt eſſe minor & minor in infinitum. Et ratio eſt, quia hæc conſequitur naturam ſubiecti: ergo ſi hoc eſſe poteſt ſub minori & minori locabilitate, etiam illa minor & minor eſſe poterit. Contra ſecundum eſt; quia operatio, quam Angelus in locum producere poteſt, eſt motus localis: at hic nullam ſibi determinat certam extenſionem, cùm poſſit non ſecus, ac quantitas in infinitum minui.

Satisfit argumẽtis oppoſitæ ſententiæ. Maior.

116. Ad primum primæ ſententiæ; nego ſequelam. Ad cuius probationem Ioannes Maior in 2.diſt.2.q.4. nullum putat abſurdum, vt quò magis Angeli ſphæra conſtringuitur in latitudinem, eò magis protendatur in longitudinem; atque adeo ſimul in cælo & in terra eſſe poſſit. Sed verius dicendum eſt, citatum principium Euclidis verificari tantùm de corpore Mathematico, quod quia ſecundùm trinam dimenſionem in infinitum diuiſibile eſt, ſicut poteſt quoad latitudinem in infinitum conſtringi, ita quoad longitudinem in infinitum protendi; non autem de virtute operatiua, quæ ab intrinſeco limitatur ad certos ſphæræ limites, vltra quos non poteſt naturaliter operari. Conſtat autem hoc tum à poſteriori; non enim poſſunt agentia naturalia, quæ determinatam habent ſpærã actiuitatis, conſtringi ſecundùm latitudinẽ, & in infinitum protendi ſecundùm longitudinẽ. Similiter nec viuentia, quæ limitatam habent ſphęrã informationis, longiorem & longiorem materiam informare, eàdem ſecundùm latitudinem coarctatã. Tum à priori: nam virtus operatiua conſequitur ad determinatum gradum ſpecificum naturæ: ſed hic inuariabilis eſt in vnaquaque natura; ergo & virtus, quæ ad illum conſequitur. Maior conſtat, nam quò natura eſt perfectior ſpecie, eò perfectiorem ſortitur operandi vim. Minor etiam patet. Conſequentiam autẽ probo, quia virtus commenſuratur naturæ ſecundum gradum ſpecificum ipſius: ergo ſi gradus ſpecificus ipſius eſt inuariabilis, etiam virtus operatiua ipſius erit inuariabilis: non igitur poterit ex vno modo operandi intra certam ſphærã naturalem, variari in alium modum operandi vltra illam: nam hoc ſupponit variationem in ipſo gradu ſpecifico, ad quem illa naturaliter conſequitur. Quemadmodum vt corpus ipſum Mathematicum poſſit maiorem ſphæram ſecundum dimenſionem longitudinis, vel latitudinis, aut profunditatis occupare, oportet vt ſecundum eam dimenſionem varietur per additionem ad ipſam, & per diminutionem ad alias dimenſiones. Natura vero ſicut ſemel determinata per gradum ſpecificum, non eſt vlteriùs variabilis in alium gradum ſpecificum; ita ſemel determinata ex vi gradus ſpecifici ad virtutem operatiuam circa tantam, ac talem ſpæram, non eſt vlteriùs naturaliter variabilis ad alium modum operandi circa maiorem, aut diuerſam ſphæram.

Euclidis principium, de conſtrictione corporum ſecundùm vnam, & extenſionem ſecundùm alterã partem, quomodo intelligendum.

117. Ad ſecundum nego ſequelam, ad cuius probationẽ neganda eſt minor: eadem quippe virtus, quæ in Angelo ſufficit ad locandum ſe in ſpatio adæquato, ſufficit ad locandum ſe in ſpatio minore & minore in infinitum: ſicut

omnis virtus, quæ potens eſt in maius, potens etiam eſt in minus. Nec obſtat poteſtas, quam habet Angelus vtendi ſuâ virtute in minus & minus in infinitum: quia hæc non arguit maiorem virtutem, quam ſit virtus ipſa locabilis in loco minore, & minore in infinitum; ſed ſolùm arguit libertatis vſum illam applicandi. Ad confirmationem, nego conſequentiam: nam animus rationalis ad informandum requirit certas diſpoſitiones, certaque organa, quæ cum quauis minima quantitate eſſe non poſſunt: quas diſpoſitiones non requirit Angelus, vt in loco collocetur.

SECTIO VII.

An Angelus eſſe poſſit in loco punctuali?

Indiuiſibilia nulla agnoſcit Author. Quæſtio hæc procedit ex hypotheſi.

118. Si de præſenti controuerſia abſoluta ſententia ferenda eſſet, ab iis tantùm authoribus, tanquam à legitimis iudicibus dirimēda foret, qui huiuſmodi indiuiſibilium patrociniū ſuſcepere. Iis namque ablegatis, nulla ſupereſt abſoluta controuerſia. Nam ſublato fundamento, ceſſat propoſitæ litis concertatio. Vnde, quia nos iam pridem huiuſmodi indiuiſibilibus in Philoſophia valedixinus, nullū apud nos præſentis litis conteſtatio ius legitimæ appellationis habere poteſt. Quare ſolùm ſub conditione, ſi huiuſmodi indiuiſibilia darentur, præſens controuerſia à nobis dirimenda erit.

Prima ſententia negans. Alenſis. Bonauent. Heruæus. Ægidius. Marſilius. Rubio.

119. Prima ergo ſententia negat, Angelum locari poſſe in loco punctuali: Eſt Alenſis 2.p. q.32. memb.3. Bonauenturæ in 2.diſt.2.pa.2. art.2.q.3. Heruæi de motu Angelorum ad 13. Argumentum Ægidij in 1.diſt.37.2. p.ar.1.q. 2. Marſilij in 2.q.2.ar.2. poſt quintam concluſionem, Rubionis qu.2.alias 5.art.1.& colligitur etiam ex §. *Sed ſunt duo dubia*: & apertè deducitur ex ſententia eorum, qui docent, Angelos eſſe in loco per nudam ſubſtantiam. Varia ſunt fundamenta Doctorum ad eam probandam, iuxta varias ſententias, quas de loco Angelorum ſectantur.

120. Primum fundamentum eſt eorum, qui docent, Angelum eſſe in loco per nudam ſubſtantiam. Ex quorum doctrina hic formatur diſcurſus. Angelus eſt in loco immediatè per ſuam ſubſtantiam: Subſtantia autem Angeli, cùm ſit quoad entitatem inuariabilis, ſemper ac neceſſariò Angelum locat in ſphæra adæquata. Atqui certum eſt, ſphæram Angelicæ ſubſtantiæ excedere locum punctualem: Igitur nullus Angelus eſſe poterit in loco punctuali.

Valentia.

Vnde Valentia qui 1.p.q.52.pun.3. concedit, Angelum eſſe in loco per propriam ſubſtantiam, negat ibidem, eundem eſſe poſſe in loco punctuali quoad præſentiam, quamuis concedat, eſſe poſſe quoad operationem: cùm non exiſtimet, impoſſibile Angelum operari poſſe in loco punctuali.

121. Secundum Fundamentum eſt eorum, qui docent, Angelum eſſe in loco per operationem. Ex quorum ſententia hæc elicitur argumentatio. Angelus eſt in loco formaliter per operationem: nequit autem Angelus in loco punctuali operari; cùm nullius operationis punctum ſit capax: igitur nequit Angelus eſſe in loco punctuali. Confirmatur. Nequit animus rationalis informare corpus punctale, in eoque operari: ergo nec Angelus locari in ſpatio punctuali, in eoque operari.

122. Tertium Fundamentum. Nequit Angelus exiſtens in puncto moueri. Ergo nequit Angelus locare ſe in loco punctuali. Antecedens ſupponitur, de quo diſputatione ſequenti. Conſequentia vero probatur: nam Angelus non poteſt naturaliter ſe conſtituere in loco; ex quo non valeat ſe mouere: nam finis conſtituendi ſe in loco, non eſt, vt in eo perpetuo hæreat, ſed vt ex illo in alium libere migrare poſſit. Igitur ſi ex loco punctuali non poteſt ſe naturaliter mouere ad alium locum, non poterit ſe naturaliter in illo conſtituere.

Secūda ſententia affirmans. S. Thomas. Richardus. Mayronus. Capreolus. Maior. Gabriel. Dion. Carthuſ. Ferrarienſ. Caietanus. Bannez. Molina. Zumel. Granados. Suarez. Albertinus. Dubij ſunt Scotus. Vaſquez.

123. Secunda ſententia affirmatiua. Eſt S. Thomæ 1.p.q.52.ar.2.& in 1. diſt.37.q.3.ar. 2. Richardi in 2. diſt.2. art.2.q.2.ad 3. Mayroni q.6.§, *Sed hic*, Capreoli q.1.ar.1.concl.2. Maioris.q.9.concl.5. Gabrielis q.2.art.3.dub. 2. Dionyſij Carth.in 1.diſt.37.q.3. Ferrarienſis 3.contra Gentes c.68.§. *Ad rationem principalem*, Caietani 1.p.q.52.ar.2. Bannez ibidem dub.2. Molinæ.concl.3. Zumel qu.2. Granadi diſp.3.ſect.4. Suarez lib.4.de Angelis cap.11. Albertini tom.1. corol.16. ex principio primo Philoſophico, dubitat.4. concl.2. In qua re dubii ſunt Scotus in 2.diſt.2.q.6.§, *Ad propoſitum*, & Vaſquez 1.p.diſp.192.c.2. Pro cuius controuerſiæ propoſitione.

Concluſio pro ſententia affirmante. Probatur primò prima Concluſionis pars.

124. Dicendum eſt, admiſſis in continuo punctis, Angelum naturaliter poſſe eſſe in loco punctuali, quoad ſolam præſentiam intrinſecam, & incompletè, non autem quoad operationem extrinſecam, & completè. Prior aſſertionis pars probatur primò, quia nulla eſt repugnantia, neque ex parte ſubſtantiæ Angelicæ, quæ indiuiſibilis eſt, ac proinde de ſe apta indiuiſibiliter exiſtere: neque ex parte locabilitatis; nam cum hæc ſit proprietas ſubſtantiæ Angelicæ, dependens à libera voluntate Angeli, poterit pro libito ipſius indiuiſibilis produci: neque ex parte loci punctualis; nam Angelum eſſe in loco punctuali, nil aliud eſt, quam Angelum ita eſſe ab illo indiſtantem, vt extra illum nullibi ſit. Poſito autem quod non repugnet, Angelum indiuiſibiliter exiſtere, non repugnabit, ita eſſe indiſtantem à loco punctuali, vt extra illum nullibi ſit.

Probatur Concluſ. 2.

115. Probatur ſecundò. Poteſt Angelus eſſe in loco minori & minori in infinitum; ergo poteſt eſſe in puncto. Antecedens conſtat ex præcedente ſectione. Conſequentiam probo: nam ideo poteſt eſſe in loco minori & minori in infinitum, quia quantum eſt ex ſe, nullum certum diuiduum locum poſtulat: ergo quantum eſt ex ſe, poteſt eſſe in loco diuiſibili. Antecedens patet: alioqui ſi aliquem certum locum poſtularet, non ſemper poſſet in minori

& mino-

Digitized by Google

& minori, quin tandem deueniretur ad aliquem, infra quem eſſe non poſſet. Conſequentia vero probatur: quia cum ex ſe ſit indiuiſibilis, ſi aliunde nullum diuiſibilem locum poſtulat, poterit quantùm eſt ex ſe, eſſe in loco indiuiſibili. Qui modus argumentandi licet non concludat in re quanta, quæ etiamſi poſſit eſſe in loco minori & minori in infinitum, nunquam tamen eſſe poteſt in puncto; concludit tamen in re ſpirituali. Nam rei quãtæ obſtat intrinſeca diuiſibilitas, quo minus eſſe poſſit in loco indiuiſibili. Rei autem ſpirituali nulla obſtat diuiſibilitas, quo minus eſſe poſſit in loco indiuiſibili: ergo ſi aliunde ſibi non determinat certum locum, poterit eſſe in puncto. Vnde ex diuerſo fundamento oritur aptitudo exiſtendi in minori & minori loco in Angelo, atque in re quanta. Nam in Angelo oritur ex intrinſeca indiuiſibilitate propriæ naturæ: in re autem quanta oritur vel ex extrinſeca diuiſibilitate ipſius rei quantæ, quæ quia diuiſibilis eſt in partes minores & minores in infinitum, occupare poteſt locum minorem & minorem in infinitum; vel ex ſuperaddito modo condenſationis, qui ſemper requirit extenſionem aliquam. Et licet etiam Angelus fiat præſens loco per ſuperadditum modum locabilitatis, quia tamen commenſuratur ſubiecto indiuiſibili, non neceſſariò eſt diuiſibilis; Contra vero, quia condenſatio eſt modus rei diuiſibilis, commenſurari debet ſubiecto diuiſibili.

Modus iſte argumentandi non valet in re quanta, videlicet, quod eſſe poteſt in loco minori & minori, poteſt etiam eſſe in puncto.

126. Poſterior vero aſſertionis pars oſtenditur: nam Angelus eſt completè in loco per motum localem, quem tantum producere poteſt Angelus: Sed punctum non eſt capax motus localis: ergo nequit Angelus eſſe in loco punctuali completè per operationem. Maior cõſtat ex ſect. 2. Minorem probo: nam vel hæc indiuiſibilia ſunt tantùm modi vnientes partes continui inter ſe, vt plerique ex auctoribus docent; vel ſunt entitates à partibus realiter diſtinctæ, vnibiles per diſtinctas vniones, vt Suarez opinatur in Metaphyſica diſp. 40. ſect. 5. Si ſunt tantùm modi, repugnat modum ſubiectare in ſe entitatem: ergo repugnat punctum ſubiectare in ſe motum localem. Conſequentia probatur: nam motus localis non eſt pura actio; cùm implicet pura actio abſque vllo intrinſeco termino, cùm omnis actio ſit eſſentialiter via ad aliquem terminum; ſed eſt qualitas producta actione virtutis motricis in ipſo mobili; dicique poteſt impetus impreſſus actu mouens mobile; licet non ſemper actu moueat, quia non ſemper ſuperat reſiſtentiam mobilis. Antecedens vero probatur: nam cùm modus ſit actualis tantùm modificatio ſubiecti, eſt imperfectiſſimum & debiliſſimum inter omnia entia: ergo non poteſt habere vim ſuſtentandi formam entitatiuam, qualis eſt impetus impreſſus. Hoc argumentum non ſolùm probat, non poſſe Angelum per operationem eſſe in loco punctuali, ſed neque in loco lineali, & ſuperficiali: cùm etiam linea & ſuperficies ſint iuxta hanc ſententiam actuales vniones partium continui.

Poſterior pars Concluſionis probatur.

Suarez.

127. Si vero hæc diuiſibilia ſupponantur cum Suarez, eſſe entitates realiter diſtinctæ à partibus, vnibiles per diſtinctas vniones cum partibus; adhuc mihi euidens eſt, ſaltem punctum non eſſe localis motus capax: Fundamentum meum eſt, quoniam repugnat, ſaltem naturaliter accidens extenſum, ſubiectari & inhærere ſubiecto inextenſo: Sed motus localis eſt accidens extenſum; cùm eſſentialiter conſtet ex partibus prioribus; & poſterioribus; punctum vero eſt ſubiectum eſſentialiter inextenſum: Igitur repugnat, punctum naturaliter ſaltem ſubiectare motum diuiſibilem; atque adeo in eo Angelum per operationem tranſeuntem naturaliter locari. Maior probatur, quoniam accidens ſecundum totam ſuam entitatem, & partes omnes; quas habet, naturaliter poſtulat ſubiectari & inhærere ſubiecto, nam hoc eſt naturale cuicunque accidenti: Repugnat autem, accidens extenſum ſecundum totam ſuam entitatem partibilem & extenſam, ſubiectari & inhærere puncto prorſus indiuiſibili & inextenſo. Nam ſubiectare, eſt præbere ſeipſum vt ſubſtratum formæ: repugnat autem punctum indiuiſibile præbere ſeipſum vt ſubſtratum toti formæ, & accidenti partibili ſecundum omnes partes ipſius: alioqui indiuiſibile adæquaretur diuiſibili.

Suarez.

128. De reliquis vero indiuiſibilibus, linea ſcilicet, & ſuperficie, res non eſt mihi adeo certa, an ſaltem in illis Angelus per operationem tranſeuntẽ locari non poſſit: cùm non videatur repugnare motus diuiſibilis ſecundùm lõgitudinem, & indiuiſibilis ſecundum latitudinem: ſicut nec motus diuiſibilis ſecundum longitudinem & latitudinem, & indiuiſibilis ſecundum profunditatem; atque adeo Angelus naturaliter in illis per operationem locari.

129. *Oppoſitum tamen mihi probabilius videtur; neque in illis poſſe Angelum naturaliter per ſuam operationem locari:* Fundamentum eſt: quia motus localis eſt forma ſuaptè naturâ diuiſibilis ſecundum omnem dimenſionem longitudinis, latitudinis, & profunditatis; cùm ſit forma per ſe primo à natura ordinata ad mouendum ſubiectum ſecundum omnem dimenſionem: ergo nequit naturaliter recipi in linea vel ſuperficie. Conſequentia claret: quia nequit naturaliter recipi in ſubiecto, in quo non poſſit ſecundum omnes ſuas partes ſubiectari & inhærere: Sed in ſuperficie nequit ſubiectari ſecundum partes profunditatis, nec in linea ſecundum partes profunditatis, & latitudinis: ergo. Nec dici poteſt, poſſe Angelum impetum localem attemperare, eumque producere diuiſibilem ſecundum vnam dimenſionem, & non ſecundum aliam: quia cùm hoc ſit de ratione motus & impetus impreſſus, vt ſaltem connaturaliter conſtet trinâ dimenſione partium longitudinis, latitudinis, & profunditatis, non videtur poſitum in libera poteſtate Angeli, illum variare: licet illum variare poſſit quoad celeritatem & tarditatem; magnitudinem & paruitudinem, quæ ſunt proprietates accidentales motus. Nec in motu locali, præter mutata eſſe, quæ correſpondent

Digitized by Google

punctis quantitatiuis,: ſunt alia indiuiſibilia correſpondentia lineis, & ſuperficiebus, vt ſaltem ſecundum hæc indiuiſibilia motus ab Angelo produci poſſit.

Reſpondetur ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ.

130. Ad primum fundamentum primæ ſententiæ, neganda eſt maior. Ratio vero negationis conſtat ex ſect. 2. Secundum confirmat poſteriorem partem noſtræ aſſertionis. Ad tertium vero, quatenus negat primam partem noſtræ aſſertionis, diſtingendum eſt illius antecedens: Non poteſt Angelus exiſtens in puncto formaliter & reduplicatiuè ſe mouere, tranſeat; de quo diſputatione ſequente: Non poteſt Angelus exiſtens in puncto materialiter & ſpecificatiuè ſe mouere, nego. Nam eſto ex eo quod velit Angelus retinere in puncto ſolam locabilitatem punctualem, non poſſit moueri; poteſt tamen exiſtens in puncto producere ſibi locabilitatem diuiſibilem, qua non ſolum occupet locum punctualem, quem antea occupabat, ſed etiam ſubſequentem diuiſibilem, quem antea non occupabat: & tunc in omnium ſententia poterit Angelus localiter moueri.

SECTIO VIII.

An poſſint plures Angeli eſſe in loco ſimul?

Prima ſententia negans.

131. PRIMA ſententia negat, poſſe plures Angelos eſſe in eodem loco adæquato *intenſiue*, etiam potentia Logica; poſſe tamen eſſe in eodem loco inadæquato *intenſiue* potentia logica, non autem potentia Phyſica.

Quid locus adæquatus intenſiuè?

Eſt autem locus adæquatus *intenſiue*, in quo Angelus operatur ſecundum totum ſuum poſſe: locus vero inadæquatus *intenſiue* eſt, in quo Angelus operatur citra ſuum vltimum ſuum poſſe:

Ferrarienſ. Putatur S.Thomæ.

Eſt Ferrarienſis 3. contra Gentes cap. 68. § *Ad ſecundi dubij euidentiam*, & putatur eſſe ſententia S.Thomæ 1.p.q.52. art. 3. & in 1.diſt.37.q.3.art.3.

Probatur hæc ſententia.

132. Fundamentum prioris partis eſt: quia implicat, plures cauſas totales eiuſdem ordinis ſimul concurrere ad eundem numero effectum. Sed ſi plures Angeli poſſent eſſe in eodem loco adæquato *intenſiue* ſimul, darentur plures cauſæ totales eiuſdem ordinis concurrentes ad eundem numero effectum: ergo. Minor conſtat: nam Angeli ſunt in loco per operationem tranſeuntem; ergo plures Angelos eſſe in eodem loco adæquato *intenſiue* ſimul, eſt plures Angelos vt cauſas totales eiuſdem ordinis adæquatè concurrere ad eundem numero effectum ſiue operationem. Maior probatur: nam ſi idem numero effectus adæquatè penderet à pluribus cauſis totalibus eiuſdem ordinis, à nullo penderet determinatè & per ſe: igitur daretur effectus determinatus & per ſe, non habens cauſam determinatam & per ſe, quod implicat. Sequela antecedentis probatur: Nam, qualibet cauſa non exiſtente, adhuc totus effectus exiſteret. Confirmatur. nam idem ſimul penderet, & non penderet à ſua cauſa per ſe. Penderet, quatenus à qualibet produceretur per ſe; non penderet, quatenus qualibet excluſa, adhuc totus effectus fieret.

133. Fundamentum vero poſterioris partis eſt: quia non implicat, duas cauſas partiales eiuſdem ordinis inadæquatè concurrere ad eundem numero effectum, vt patet de duobus trahentibus idem pondus, quod ſinguli ſeorſim trahere non poſſent. Quod autem hoc naturaliter ſaltem repugnet Angelis, conſtabit ex ſententia ſequenti.

Secũda ſententia negans ſolũm de potentia naturali. Bonauent. Baſſolis. Capreol. Richardus. Ægidius. Herueus. Caietan. Bannez.

134. Secunda ſententia negat, poſſe plures Angelos eſſe in eodem loco ſimul de potentia tantum naturali, non autem de potentia ſupernaturali: Eſt Bonauenturæ in 2.diſt.2.qu.vltima, Baſſoli q.4.art.4. Capreoli q.1.art.1.conclus.3. Richardi in 1.diſt.37.art.2.q.4. Ægidij q.3. Heruæi ar.1.ad 4. Caietani 1.p.q.52.ar.3. qui de hac potentia explicat S.Thomam, Bannez ibidem. Quorum varia ſunt fundamenta.

Primũ fundamentum, Bonauent. pro ſecunda ſententia.

135. Primum fundamentum eſt Bonauenturæ: Quoniam ex hoc ſequeretur perturbari ordinem Vniuerſi, cuius potiſſimæ partes ſunt Angeli: nam ſicut illud poſtulat, ne plures Angeli in infinitum diſtent inter ſe, ſed vt omnes contineantur inter vniuerſum: ita poſtulat, ne plures Angeli ſint in eodem loco ſimul.

Secundum fundamentũ Capreoli pro ſecunda ſententia.

136. Secundum fundamentum eſt Capreoli. Quoniam naturaliter repugnant plures cauſæ totales proximæ ejuſdem effectus. Nec poſſent plures Angeli naturaliter concurſum attemperare; quia Angelus eſt in loco vt perfectus motor, atque à Deo vt totalis cauſa; alioqui non eſſet in loco perfectè, ſed imperfectè, & ſecundum quid.

Tertiũ fundamentum, Richardi pro ſecunda ſententia.

137. Tertium fundamentum eſt Richardi. Quia implicat naturaliter, vnum ſpiritum penetrare ſe cum alio ſpiritu: alioqui poſſet vnus Angelus illabi in ſuſtantiam alterius Angeli, quod eſt proprium Dei: illabi namque in ſubſtantiam alterius, eſt intimè penetrare ſubſtantiam illius, eiuſque ſecreta omnia cognoſcere.

Quartum fundamentum Ægidij pro ſecunda ſententia.

138. Quartum fundamentum eſt Ægidij. Quia quæ habent eundem modum eſſendi in alio, nequeunt naturaliter eſſe plura ſimul: atqui Angeli habent eundem modum eſſendi in loco per operationem tranſeuntem: igitur nequeunt ſimul in illo eſſe. Maior probatur: nam ideo non poſſunt plura corpora ſimul eſſe in eodem loco, nec plures formæ in eadem materia, aut plures colores in eadem ſuperficie, quia habent eundem modum eſſendi in alio. Contra verò, ideo eſſe poſſunt in eodem loco ſimul Angelus & corpus; corpus & animus rationalis; animus rationalis & Angelus, quia omnes habent diuerſum modum eſſendi in loco.

Quintum fundamentum, Heruæi, Caietani, Bannez pro ſecunda ſententia. S.Thomas.

139. Quintum fundamentum eſt Hæruæi, Caietani, & Bannez. Quia cum quilibet Angelus ſit per ſe ſufficiens cauſa operationis in loco, ſuperfluum eſſet conſortium alterius; quam ſuperfluitatem tanquam otioſam naturaliter fugiunt Angeli. Confirmatur: quia, cum teſte S.Thoma in primum ſententiarum,

loco præcitato, ſemper Angeli beati operentur ex Imperio Dei, & vnuſquiſque ſit ſufficiens per ſe ad effectum, ad quem operandum mittitur, ſuperfluum eſt aduocare conſortium alterius.

Tertia ſententia affirmans etiam de potentia naturali. Mayronus. Rubio. Gregorius. Marſilius. Maior. Gabriel. Molina. Vaſquez. Suarez. Arrubal. Scotus inclinat.

140. Tertia ſententia affirmat, poſſe plures Angelos eſſe in eodem loco ſimul, etiam potentia naturali: Eſt Mayroni in 2.diſt.2.qu.7. Rubionis q.2.ar.2. Gregorij q.3.ar.2.Marſilij q.2.art.2.concl.8.Maioris qu.5.Gabrielis q.2. art.3.dubit.4.Molinæ 1.p.q.52.art.3. Vaſquez diſp.193.cap.4. Suarez lib.4. de Angelis ca.9. Arrubal. diſp.158.ca.2.ad quem inclinat Scotus in 2.diſt.2.q.8. *Quæ ſententia verior eſt; & nobis ſequenda*, ſiue dicamus, Angelos eſſe in loco per præſentiam tantum, ſiue per operationem.

Aſſertio pro tertia ſententia. Colligitur hæc ſententia prima ex Luca 8. Capreol. Ferrarienſ. Baſſolus.

141. Colligitur hæc ſententia primo ex Lucæ 8. Vbi dicitur integra legio dæmoniorum intraſſe in corpus cuiuſdam: conſtat autem legio 6000. Improbabile autem eſt, tot dæmones fuiſſe in diuerſis partibus corporis, tanquam in diſtinctis locis, vt Capreolus & Ferrarienſis autumant. Nec poteſt â Baſſolo id cohærenter affirmari, qui cenſet, ſingulos Angelos naturaliter exiſtere in loco ſibi adæquato.

Probatur ſecundò aſſertio ratione. Prima ratio.

142. Probatur ſecundo hæc ſententia ratione. Prima ſit. De facto Angelus naturaliter exiſtit in eodem loco ſimul cum animo rationali: igitur de facto etiam poterit naturaliter exiſtere in eodem loco cum alio Angelo ſimul. Antecedens conſtàt in dæmoniacis. Conſequentia probatur. Quia non magis repugnat, vnum Angelum eſſe cum alio Angelo, quam cum animo rationali in eodem loco ſimul. Vterque enim eſt Spiritus: vterque ad locum comparatur definitiuè.

Reſponſio aduerſariorum. Solutio.

143. Reſpondent aduerſarij, diuerſo modo comparari animum rationalem, & Angelum, ad corpus: nam ille comparatur vt forma; hic vt motor. Sed contra: tum quia etiam animus rationalis comparatur ad corpus vt motor. Confirmatur: quia dum dæmon mouet caput energumeni, idem caput mouere poteſt animus: poſſunt igitur animus & dæmon eſſe ſimul in eodem loco per operationem. Tum quia ex eo, quod animus comparatur ad corpus vt forma, non impedit, quin etiam comparetur vt locabilis ad locum, & non vt forma ad informabile. Quid enim repugnat, vt cum eodem animo ſimul maneat dæmon, eodem modo præſens corpori, deſtructa vnione corporis, ſicut manebat antea?

Secunda ratio.

144. Secunda ratio. Si non poſſet vnus Angelus eſſe in loco alterius, ſequeretur, non poſſe vnum Angelum naturaliter moueri de cælo ad terram: conſequens eſt abſurdum, quia careret naturali facultate ad effectum ſibi maxime connaturalem. Sequelam probo: nam Angeli per Thomiſtas ſunt in loco per operationem: ergo nequeunt de loco ad locum moueri, niſi aliquid operando per omnia loca, per quæ tranſeunt; cumque producere non poſſint, niſi motum localem, vt ſect.2. probatum eſt, non poterunt, niſi motum localem in illis efficere. Atqui omnes cæli continuo mouentur á ſuis Angelis aſſiſtentibus: ergo nequit Angelus naturaliter moueri de cælo ad terram: cum nequeat per cælos moueri, niſi producendo in illis motum localem; cumque per aduerſarios non poſſit vnus Angelus naturaliter mouere id, quod mouet alter Angelus; non poterit Angelus de cælo ad terram naturaliter moueri, ſaltem motu continuo.

Tertia ratio.

145. Tertia ratio ſit. Quoniam impediretur perfectio maximè connaturalis Angelo, quam vnuſquiſque habet, vt pro ſuo arbitratu poſſit occupare ſphæram ſibi adæquatam: hoc autem abſurdum eſt, cum nullus Angelus naturali perfectione propriæ naturæ debita priuetur. Sequelam probo: quoniam ſpectata Angelicæ ſphæræ amplitudine, & ſimul multitudine Angelorum, non poſſent ſinguli pro ſuo arbitratu occupare ſphæram ſibi adæquatam, niſi expectando, donec alij ſuam ſphæram contraherent, vt ipſi ſuam dilatare poſſent. Quod argumentum maximè vrget in Angelis malis in centro terræ morantibus: vbi locus anguſtior eſt, quam in eo poſſint tot Angeli, atque animæ in ſingulis locis adæquatis diſtinctis exiſtere.

Satisfit argumentis pro prima ſententia allatis.

146. Ad fundamentum primæ ſententiæ, negandum eſt primo, non poſſe Anglos eſſe in loco ſibi adæquato, niſi per operationem; quippe qui eſſe poſſunt per præſentiam. Secundo eſto non poſſint eſſe, niſi per operationem; nec poſſint plures cauſæ totales eiuſdem ordinis adæquatè concurrere ad eundem effectum, quæ concertatio Philoſophica eſt de qua in 7. tomo, adhuc nego, non poſſe plures Angelos eſſe in loco intenſiuè adæquato. Nam cum per Thomiſtas quilibet Angelus ſit ſpetie perfectior alio, atque adeo potentia motrice velociore, vnuſquiſque poterit eſſe in loco intenſiuè ſibi adæquato, abſque eo, quod plures cauſæ totales eiuſdem ordinis concurrant ad eundem numero effectum: eo quod non eſſet idem numero motus, qui produceretur ab vno, ac qui produceretur à duobus Angelis; nam qui produceretur ab vno, eſſet minus velox, quam qui produceretur à duobus ſimul. Cauſæ autem totales, ſi implicant, implicant in ordine ad eundem numero effectum: nam tunc, qualibet cauſa ſublata, adhuc totus effectus fieret, ac proinde à nullo penderet determinatè, & per ſe. Quando verò effectus eſt perfectior à duabus, quam ab vna cauſa tantum, non ſequitur quod qualibet cauſa ſublata, totus effectus fieret; quia non fieret quoad maiorem illam perfectionem indiuidualem, qua pendet ab vtriſque ſimul.

Obiectio.

147. Dices. Hæc ratio ad ſummum probat, quandò Angelus inferior admittit conſortium ſuperioris, quia poteſt ſuperior velocitare motum adæquatum inferioris; non contra. Reſpondeo primò, hoc ſufficit ad infirmandam vniuerſalem doctrinam, quod nunquam poſſint plures Angeli eſſe in eodem loco adæquato intenſiuè: nam ſaltem in hoc caſu vniuerſalis doctrina fallit. Secundò, adhuc etiam in mea ſententia hoc probat de Angelo ſupe-

Solutio 1. Solutio 2.

Digitized by Google

Duo calores æqualiter intenſi producere poſſunt calorē intenſiorem ſimul quam ſinguli ſeorſim.

riore admittente conſortium inferioris: quia in mea ſententia non ſolum vis intenſior, ſed etiam extenſior conducit ad perfectiorem effectum: velut duo calores æque intenſi intenſiorem calorem producunt, quam ſit vnuſquiſque in ſe, vt ex Philoſophia ſuppono. Potentia igitur motrix Angeli ſuperioris, coniuncta cum potentia motrice Angeli inferioris, velociorem motum produceret intra eandem ſphæram, quam produceret ſe ſola abſque conſortio alterius. Ex quo ſequitur, vtriuſque Angeli ſphæram, tam ſuperioris, quam inferioris per conſortium alterius intenſiuè augeri, ſicut augetur ſphæra vtriuſque caloris per mutuum conſortium alterius.

Reſpondetur ad fundamentū primum ſecundæ ſententiæ. Triplex ordo vniuerſi diſtinguitur.

148. Ad primum fundamentum ſecundæ ſententiæ, nego aſſumptum. Triplex enim eſt ordo Vniuerſi, *Situalis*, quo vnumquodque in ſuo loco collocatur; *Perfectionalis*, quo nullus ei deſit generalis gradus entis; & *Gubernatiuus*, vt vnumquodque operetur iuxta perfectionem ſuæ naturæ. Primus eſt tantum corporum, non Angelorum, qui nullum certum locum in hoc Vniuerſo ſibi ex natura ſua determinant. Secundus & tertius eſt communis etiam Angelis: At hic non impeditur per ſimultatem plurium Angelorum in eodem loco, vt per ſe patet. Ad probationem vero negatur paritas: nam diſtantia Angelorum in infinitum impedit vtrumque ordinem perfectionalem, & gubernatiuum: nam nec Angeli poſſunt Vniuerſum conſtituere, niſi in illo includantur; nec illud gubernare, niſi ſint præſentes: ſimultas vero eorumdem in loco neutrum impedit.

Reſpondetur ad ſecundum fundamentum ſecundæ ſententiæ.

149. Ad ſecundum fundamentum Capreoli, primo nego, ad hoc vt vnus Angelus admittat alium in eodem loco, debere neceſſario attemperare concurſum, ſed poſſe adæquatè operari, augendo intenſiuè ſphæram per conſortium alterius. Secundò, nullum eſſe abſurdum, quod vnus Angelus attemperet concurſum virtutis motiuæ; tum quia de facto non ſemper Angeli mouent ſecundum vltimum poſſe virtutis; tum quia hoc attemperamentum non eſſet ex neceſſitate, ſed ex libertate; tum quia maior eſſet imperfectio Angeli, non poſſe ſe liberè conſtituere in loco adæquato, niſi dependenter à voluntate alterius, contrahentis ſuam ſphæram, vt alteri adæquatum locum cederet; nam hoc pendet à voluntate alterius, illud à propria.

150. Ad tertium fundamentum Richardi, nego antecedens: nam & Angelus penetrat ſe cum animo rationali, & vterque cum corpore, & omnia cum Deo. Ad probationem vero, nego ſequelam. Etenim illabi non dicit ſolam præſentiam vnius iuxta ſubſtantiam alterius, ſed conſeruationem totius eſſe, per quam Deus dicitur intimè illabi in ſubſtantiam vniuſcuiuſque. Vnde negandum eſt, ex intima præſentia locali argui notitiam ſecretorum cordis: alioqui dæmon intimè præſens animo rationali omnia eius ſecreta cognoſceret, quod falſum eſt.

Reſpondetur ad tertium fundamentum ſecundæ ſententiæ.

151 Ad quartum fundamentum Ægidij neganda eſt vniuerſaliter maior, niſi quando aliquod ſequitur abſurdum: conſtat de ſpeciebus intelligibilibus, habentibus eundem modum eſſendi in intellectu, quæ tamen naturaliter multiplicari poſſunt in eodem intellectu: Ad probationem autem nego, ideo formaliter non poſſe plura corpora eſſe in eodem loco, aut plures formas in eadem materia, vel plures colores in eadem ſuperficie, quia habent eundem modum eſſendi; alioqui vbicumq; eſſet hæc ratio, eſſet eadem repugnantia, quæ tamen, vt probatum eſt, in ſpeciebus intelligibilibus non eſt: ſed quia non poſſunt vel plura corpora naturaliter ſe penetrare, vel plures formæ ordinari ad vnum ſubſtantiale conſtituendum; vel plura accidentia ſaltem homogenea, ſimul eſſe in eodem ſubiecto.

Reſpondetur ad quartum fundamentū ſecundæ ſententiæ.

152 Ad quintum fundamentum aliorum nego, conſortium alterius Angeli in eodem loco ſemper eſſe ſuperfluum & otioſum: nam vel admitti poſſet ad velociorem motum; vel quia non poſſet vnus Angelus collocare ſe in ſphæra adæquata, niſi ſubintrando in locum alterius. Ad confirmationem. Reſpondeo primò; id ſaltem non probare de Angelis malis, qui non ſemper operantur ex imperio Dei, ſed ex peruerſitate propriæ voluntatis. Secundò id non obſtare imperio Dei, qui cauſas ſecundas ſinit agere iuxta proprias naturas: vnde cum ſæpe connaturalius ſit Angelo in locum alterius ſubintrare, vt cum è cælo ad terram mittitur per loca intermedia ab aliis Angelis occupata, licet poſſit, non tamen tenetur aliorum loca declarare, cum nihil cenſeri debeat ſuperfluum, quod facit ad connaturaliorem modum operandi. Ad auctoritatem S. Thomæ fateor, illum oppoſitæ fuiſſe ſententiæ, quia hæc erat ſuo tempore communior, vt ipſe teſtatur.

Reſpondetur ad quintum fundamentū ſecundæ ſententiæ.

S. Thomas in oppoſita eſt opinione.

Digitized by Google

DISPVTATIO SEXTA.

De motu locali Angelorum.

SECTIO PRIMA.

An Angeli verè moueantur localiter?

Prima ſententia negans. Durandus. Heruæus. Probatur hæc ſententia primò.

1. PRIMA ſententia negatiua eſt Durandi in 1. diſt. 37. p.2.q.1.nu.26.& in 3. diſt.22. q.3. Heruæi in 1. diſt.37. art.2. & de motu Angelorum art.2. Fundamentum eſt,quia ſicut Angeli non ſunt propriè in loco, niſi quatenus in illo operantur;ita nec propriè mouentur de loco ad locũ: ſed eorum motus,eſt ſucceſſiua tantùm operatio circa diuerſa corpora. Ex quo infert Durandus,Animam Chriſti ad inferos deſcẽdiſſe, nil aliud fuiſſe,quam viſionem beatam in mẽtibus ſanctorumPatrum in limbo exiſtentium meritoriè operatam fuiſſe: ſicut dicitur Deus ad terram deſcendiſſe, non quod de cælo ad terram motus ſit,ſed quia nouum effectum in terris operatus eſt. Confirmatur tum authoritate S.Thomæ 1.p.q.53.ar.1 aſſerentis, Angelos æquiuocè moueri; tum Auguſtini 8.lib.de Gen.ad literam c.20.docẽtis,ſpiritualem creaturam per tempora tantùm moueri, non autẽ per loca; corporalẽ verò per tempora & loca.

Quid ſecundùm Durandũ animam Chriſti ad inferos deſcendiſſe. S.Thomas. Auguſtinus

Probatur ſecundò. Philoſophus.

2. Probatur eadem ſententia ſecundò: nam Angeli ſunt natura ſua indiuiſibiles; ergo incapaces motus localis propriè dicti. Conſequentia probatur: nam teſte Philoſopho 6. Phyſ. tex.33. omne quod mouetur partim eſt in termino à quo, partim in termino ad quem. Angeli autem, indiuiſibiles cùm ſint, nequeunt partim eſſe in termino à quo, partim in termino ad quem; igitur nequeunt localiter propriè moueri.

Secũda ſententia affirmans. Scholaſtici omnes cum Magiſtro. Cenſura ſententiæ oppoſitæ.

3. Secunda ſententia affirmatiua eſt omnium Scholaſticorum cum Magiſtro in 1. diſt. 37. litera M. &. N. & in 2.diſt.2.nec non ſanctorum Patrum. Vnde meritò oppoſita ſententia cenſetur *periculoſa*, & *in fide parum tuta*, eo quod impropriiſſimè explicat deſcenſum animæ Chriſti ad inferos, & loca ſacrarum Scripturarum, in quibus Angeli dicuntur de cælo ad terram miſſi. Nec eſt eadem ratio de Filio Dei, qui dicitur de cælis ad terram deſcendiſſe, cum ipſe ratione immenſitatis ſit incapax mutationis localis.

Fundamentũ aſſertionis pro ſecũda ſententia.

4. Vnicum fundamentum huius ſententiæ eſt: quoniam Angelus eſt limitatæ perfectionis, tamen naturæ,quam cætera viuentia; igitur eſt capax motus localis propriè dicti. Conſequentia probatur:nam quà limitatæ perfectionis eſt non poteſt eſſe vbique, quà verò perfectioris naturæ,quam cætera viuentia,non debet carere ea perfectione, quam habent cætera viuentia. At perfectio eſt in cæteris viuentibus, vt localiter moueri poſſint. Nec obſtat,quod cætera viuentia ſemper moueantur ad aliquam perfectionem ſibi acquirendam:nam licet Angeli non egeant motu locali ad perfectionem ſibi comparandam,egent tamen,vt in diuerſis locis operari poſſint: cùm nequeant naturaliter operari, niſi ſint præſentes.

Abſurda ex oppoſita ſententia quæ ſequantur.

5. Confirmatur:nam oppoſitã ſententiã ſequitur, non poſſe Angelos in vacuo moueri, vbi nullum eſt corpus, in quod poſſit Angelus operari: nec poſſe ſupernaturaliter operari indiſtans; cùm in hac ſententia Angelus à nullo corpore diſtet. Vnde conſequenter Heruæus concedit, poſſe naturaliter Angelum, moto corpore in Oriente, ſtatim mouere aliud corpus in Occidente. Ex eodem fundamento ſequitur, Angelum moueri à ſeipſo: tum quia cætera viuentia perfecta mouentur à ſeipſis. Tum quia Angeli mouent corpora à ſe diſtincta; ergo à fortiori ſeipſos. Tum quia motus localis eſt perfectio connaturalis Angelo; ergo debet ad illum habere intrinſecam potentiam; alioqui careret potentia ad actum ſibi maximè connaturalem.

Heruæus.

Obiectio.

6. Dices.Implicat,vt idem ſit mouens & motum ſimul:ergo implicat,vt idem moueat ſeipſum. Antecedens probo: nam vt mouens,debet eſſe in potentia; vt motum, debet eſſe in actu: implicat autem,vt idem ſit in potentia,& in actu reſpectu eiuſdem. Reſpondeo diſtinguendo antecedens: Implicat,vt idem ſit mouens,& motum ratione eiuſdem, concedo;ratione diuerſorum, nego. Angelus autem dicitur mouens ratione potentię;dicitur verò motus ratione actus.Vnde ad probationem implicat, vt idem ſit in potentia formali,& ſimul in actu formali reſpectu eiuſdem; non autem in potẽtia formali,& ſimul in actu virtuali;velut intellectus eſt in potentia formali, & ſimul in actu virtuali reſpectu eiuſdem intellectionis.

Solutio.

Potẽtia formalis, & actus virtualis, & vice verſa,potentia virtualis & actus formalis ſimul non implicant. Satisfit argumentis oppoſitæ ſententiæ. Quem motũ S.Thomas & Auguſt. Angelis negẽt.

7. Ad fundamentum primæ ſententiæ,negandum eſt antecedens. Ad authoritatem verò S.Thomæ, & Auguſtini dico,eos tantùm negare proprium motum localem ſpatio commenſuratum, qualis eſt motus corporum, non autem motum definitiuum, qualis eſt motus Angelorum, quem aliqui Metaphyſicum vocant, & S.Thomas docet, eum propriè conuenire Angelo in 1. diſt. 37. quæſt.4. ar.1. in fine.

8. Ad ſecundum, nego conſequentiam. Ad cuius probationem, diſtinguenda eſt maior: nam ſi partim & partim ſe teneat ex parte

Quomodo motus definitio intelligenda.

mobilis,falſa eſt; ſi ex parte loci, vera eſt: non enim eſt neceſſe ad hoc, vt mobile moueatur, vt pars ipſius ſit in termino à quo, pars verò in termino ad quem; ſed ſat eſt, vt occupet partem termini à quo, & partem termini ad quem. Hoc autem præſtare poteſt mobile,etiamſi ſit indiuiſibile: nam ſicut poteſt in quiete, ob ſuam virtualem diuiſibilitatem, occupare ſpatium diuiſibile: ita à fortiori poterit in motu, ob eandem virtualem diuiſibilitatem, occupare partem termini à quo,& partem termini ad quem.

SECTIO II.

An motus localis Angelicus ſit aliquid intrinſecè inhærens Angelo?

Prima ſententia negans. Ægidius. Argentin. Capreolus. Gregorius. Caietanus. Ferrarienſ. Videtur etiam cum hac ſentire S.Thomas.

9. PRIMA ſententia negat, eſſe aliquid intrinſecè inhærens Angelo: Eſt Ægidij in 1.diſt.37.ar.2.q.1.Argentinæ ar.2. poſt tertiam concluſionem, Capreoli in 2. diſt.6. q.1. art 1.concl.2. Gregorij q.1.ar.2. Caietani 1.p. q.53. ar.1. §. *Circa prædicta*. Ferrarienſis 3. contra Gentes c.102. §. *Aduerte eum*, & §. *Reſpondetur*.& videtur ſententia S.Thomæ 1.par. loco præcitato, vbi docet, motum Angeli in loco non eſſe aliud, quam diuerſos contactus diuerſorum locorum ſucceſſiuè.

Fundamentum Gregorij.

10. Fundamentum Gregorij eſt.Nam motus localis non eſt aliud, quam ſucceſſiua coëxiſtentia mobilis ad ſpatium: ergo nihil intrinſecum diſtinctum ponit in ipſo mobili. Conſequentia conſtat; quoniam coëxiſtentia duorum,preter vtriuſque exiſtentiam,nil aliud intrinſecum dicit. Antecedens probatur tum ex Ariſtotele 8.Phyſ.Tex.59.vbi docet,per motum localem nihil accreſcere mobili. *Ariſtoteles.* Tum quia, omni alio circumſcripto, per ſolã coëxiſtentiam ſucceſſiuam mobilis ad ſpatium,ſaluatur motus localis. Confirmatur: mobile occupat ſpatium permanenter per ſeipſum, nullo alio diſtincto ſuperaddito; ergo & ſucceſſiuè.

Fundamentum aliorũ.

11. Fundamentum verò aliorum eſt.Angelus eſt in loco formaliter per operationem tranſeuntem in locum: ergo Angelum localiter moueri nihil aliud eſt, quam Angelum ſucceſſiuè variare operationes tranſeuntes circa diuerſa loca: atque adeò motus localis non eſt aliquid inhærens Angelo, ſed loco.

Secũda ſententia affirmans.

12. Secunda ſententia affirmat, Angelum localiter moueri per aliquid intrinſecum ſibi inhęrens,ſiue moueatur per ſe,ſiue per accidens. Hanc primò docent, qui ſine vlla diſtinctione affirmant,Angelum moueri per aliquid ſibi intrinſecè inhærens. Ita Alenſis 2. p.q.3.memb. 5. Richardus in 1.diſt.37.ar.3.q.1.Bonauentura ar.& quæſt.vlt. affirmans,Angelũ moueri motu ſucceſſiuo, etiam in vacuo, ſi in eo eſſet diſtantia, Mayronus in 2.diſt.2. q.10. Rubio q.2. Gabriel q. 3.ar.2.Baſſolus diſt.10. art. 1. Molina 1. p.q.53.ar.1. Valentia ibidem puncto 1. Arrubal diſ.159.c.2.

Alenſis. Richardus. Bonauent. Mayronus. Rubio. Gabriel. Baſſolus. Molina. Valentia. Arrubal.

Scotus.

13. Secundò, illam expreſsè aſſerunt Scotus in 2. diſt.2. q.9. & in 4.diſt.10.q.6. concl. 4. in quorum primo docet,Angelum moueri per aliquid intrinſecum, non ſolùm quando mouetur per ſe,ſed etiam quando mouetur inaſſumpto corpore. In ſecundo affirmat, moto lapide, intrinſecè moueri Angelum exiſtentem in lapide: & Chriſti Corpus in Euchariſtia intrinſecè moueri, motis ſpeciebus ſacramentalibus; tametſi ille moueatur à ſe, hoc à Deo. Idem docent Lychetus in 2.diſt.2. q.9. citata §. *Hoc etiam confirmatur*. Zumel.1. p. q.53.ar.1.q.2.concl.4.Suarez lib.4. de Angelis à cap.12. Fundamentum pro hac ſententia conſtabit ex infra dicendis.

Lychetus. Zumel. Suarez.

Tertia ſententia affirmãs de motu per ſe, negans de motu per accidens. Vaſquez.

14. Tertia ſententia affirmat de motu per ſe, negat verò de motu per accidens. Per ſe autẽ mouetur Angelus, quando mouetur ſolus ſine corpore;per accidens verò, quando mouetur ad motum corporis:eſt Vaſquez 1.p.diſp.195. c.4.qui etiam addit,motum localem in Angelo formaliter non conſiſtere in variatione modi, quem habet ad locum, ſed in extrinſeca quadam denominatione diſtantiæ à punctis fixis. Probat primum,quia cùm Angelus conſtituatur in loco formaliter per modum ſuperadditum ſubſtantiæ, quo cum loco coniungitur, neceſſe eſt mutare modum,ſi velit mutare locum. *Probatur primum.* Probat ſecundum, quia poteſt Angelus, moto corpore,non variare modum quẽ habet ad corpus; ergo poteſt tunc per accidens moueri, nulla facta intrinſeca mutatione in ipſo. *Probatur ſecundum.* Conſequentia conſtat: quoniam cùm Angelus ex ſe intrinſecæ diſtantiæ capax non ſit,ſi mouetur corpus,cum quo eſt ipſe coniunctus, & aliunde ipſe modum, quem habet ad corpus, non variet,mouebitur per accidens ad motum corporis, nulla facta intrinſeca mutatione in ipſo, ſola denominatione extrinſeca à motu corporis. Antecedens probat: modus quem habet Angelus ad corpus, pendet tantũ à corpore,non à ſpatio; quia nõ vnitur corpori,prout eſt hic,vel ibi:ſicut modus,quem habet animus rationalis ad proprium corpus, vel Chriſtus ad ſpecies ſacramẽtales, non pendet à loco:ergo variato corpore, non neceſſariò varietur modus. Explicat tertiũ: quia motus localis formaliter conſiſtit in variatione diſtantiæ à punctis fixis:ſed modus, quem habet Angelus ad locum, talem variationem ex ſe non habet, cùm non pendeat à ſpatio, penes quod deſumitur omnis diſtantiæ variatio. *Probatur tertium.* Ergo motus localis in Angelo non poteſt formaliter conſiſtere in variatione modi, quem habet ad corpus,ſed in extrinſeca denominatione diſtantię à punctis fixis,quæ diſtantia illi conuenit ratione corporis,cum quo vnitur

Ad deciſionẽ quædam prænotãtur.

15. Prò explicatione huius controuerſiæ,notandum primò, dupliciter poſſe Angelum per loca moueri,vno modo per ſolam ſucceſſiuam præſentiam ad loca; alio modo per virtualem etiam contactum locorum,vti ſupra docuimus de loco. Secundò notandum, dupliciter poſſe Angelum moueri; vno modo per ſe,ſine corpore aſſumpto; alio modo per accidens ad motum corporis aſſumpti. His adnotatis.

Digitized by Google

Aſſertio 1. Pro ſecunda ſententia.

16. Dico primò. Nequit Angelus localiter moueri ſiue per ſolam ſucceſſiuam præſentiam ad locum, ſiue per virtualem contactum loci, ſiue per ſe extra corpus, ſiue per accidens in corpore aſſumpto, abſque intrinſeca mutatione ipſius. Fundamentum eſt: quia moueri de loco ad locum, eſt nouus effectus realis in Angelo: ſed hic haberi non poteſt, vel à nuda ſubſtantia Angeli, vel à ſola operatione transeunte, vel à ſolo motu corporis, cui aſſiſtit: ergo ab aliqua forma diſtincta à ſubſtantia Angeli, eiq; inhærente. Maior conſtat: nam deſerere vnum locum, & alium comparare, eſt nouus effectus in Angelo, qui antea non erat. Quod autem ſit realis, patet: quia eſt effectus potentiæ realis virtutis, ſcilicet motricis Angelicæ. Omnis autẽ virtus realis effectiuè terminari debet ad aliquid reale. Minor quoad primam partem, elucet: nam ſi hic effectus eſſet à nuda ſubſtantia Angeli, ſemper ac neceſſariò eſſet, quia nuda ſubſtantia Angeli ſemper eſt eadem, ac proinde ſemper apta idem præſtare. Quoad ſecundam verò partem, conſtat: quia nequit mobile fieri præſens, & indiſtans à loco per ſolam operationem receptam in loco: tum quia poteſt variare operationem in loco intra propriã ſphæram exiſtens, non variata præſentia definitiua ad illam: poteſt enim Angelus exiſtens intra ſphęram vnius leucæ modo operari intra vnam, modo intra aliam partem ſphæræ, non variata præſentia definitiua ad totã ſphæram. Nequit igitur operatio tranſiens recepta in loco, eſſe formalis ratio, per quã mobile moueatur de loco ad locum, cùm in eo caſu varietur operatio in loco, nõ variata præſẽtia definitiua ipſius ad locum. Tum quia poſſet Angelus exiſtẽs intra ſuam ſphęrã diuinitus operari extra illam in variis partibus vniuerſi: tunc enim eſſet in diuerſis locis per operationem, præſentialiter autẽ & definitiuè in ſua duntaxat ſphæra. Et ratio à priori eſt: quia ſubiectum localiter moueri, eſt ipſum ſecundum ſubſtantiam fieri ſucceſſiuè præſens diuerſis locis: ergo per aliquid ſibi inhærens: operatio autẽ tranſiens non inhæret Angelo, ſed loco. Minor conſtat. Maior probatur, nã forma debet eſſe, in quo eſt eius effectus formalis: atqui effectus formalis ſucceſſiuè exiſtendi ſecũdùm ſubſtantiã in diuerſis locis, eſt in ipſo mobili: quia mobile eſt, non locus, quod localiter mouetur: ergo in ipſo, & nõ in loco debet eſſe mutationis forma.

Probatur aſſertio. *Probatur aſſertio ratione à priori.*

17. Probatur minor quoad tertiam partem: nam Angelus non eſt in corpore aſſumpto per Phyſicam vnionẽ cum illo, ſed per voluntariã duntaxat aſſiſtentiam: ergo moto corpore, non neceſſariò cum illo mouetur Angelus. Igitur ad motũ corporis nõ neceſſariò mouetur Angelus: ergo vt moueatur, debet per intrinſecam mutationem in ſe receptam moueri. Confirmatur: nam Angelus nullo pacto pendet à loco, vel à corpore aſſumpto: ergò eo moto, non neceſſariò cum illo mouebitur. Conſequentia patet: nam vt aliquis moueatur ad motum alterius, debet aliquam colligantiam, vel dependẽtiam cum illo habere. Antecedens probatur, quia non maiorem dependentiam habet Angelus à loco, vel à corpore aſſumpto, quam habeat vnus Angelus ab alio exiſtente in eadem ſphæra: ſed diſcedente vno Angelo ab eadem ſphæra, nõ neceſſariò diſcedit alter: igitur moto loco, vel corpore aſſumpto, non neceſſario mouetur Angelus illi aſſiſtẽs: alioqui, moto cælo; moueretur Angelus cũ ipſo cęlo cui aſſiſtit.

Aſſertio 2.

Ad completum motum Angelorum neceſſaria eſt etiã operatio extrinſeca in ipſis locis ſucceſſiuè producta.

18. Dico ſecundò. Vt Angelus moueatur per ſucceſſiuum contactum locorum, non ſufficit motus intrinſecus, ſed neceſſaria etiã eſt operatio extrinſeca in locis ipſis, quę continguntur, ſucceſſiuè producta: tametſi hæc ſine illa non ſufficiat. Hoc ſecundum conſtat ex dictis. Primum probo: nam quemadmodum nequit Angelus eſſe in loco per contactum ad illum, niſi per operationem in eo productam; ita nequit moueri per ſucceſſiuum contactum locorum, niſi per operationem in illis ſucceſſiue productam. Quia, cùm nequeat Angelus loca contingere contactu Mathematico, per propriam ſubſtantiam, debet ſaltem contactu Phyſico per operationem tranſeuntem illa contingere.

2. Corollaria ex doctrina tradita.

19. Ex dictis conſtat primò, poſſe Angelum localiter moueri motu intrinſeco, abſque vlla operatione extrinſeca: non poſſe autẽ ſucceſſiuè operari in diuerſis locis extra ſphæram, ſine motu intrinſeco. Ratio, quoniam ſucceſſiua operatio ad diuerſa loca extra ſphæram cõnaturaliter ſupponit ſucceſſiuam mutationẽ localem ſubiecti operantis, non autem contra.

20. Conſtat ſecundò, motum localem Angelorum, non conſiſtere formaliter in ſucceſſiuo contactu locorum, niſi tantum completiuè, quatenus complet illum ſub ratione Phyſici contactus; ſed potius in ſucceſſiua præſentia Angelicæ ſubſtantiæ ad diuerſa loca. Iuxta quod intelligendus eſt S. Thomas 1. p. q. 53. ar. 1. cum docet, motum Angelicum eſſe ſucceſſiuum contactum diuerſorum locorum.

Iuxta noſtrã doctrinam intelligendus S. Thomas. Satisfit argumentis pro prima ſententia factis.

21. Ad primum primæ ſententiæ, nego antecedens in ſenſu ab aduerſario intento, ob rationem aſſignatam. Ad priorem probationem cõcedo, per motum localem nihil intrinſecum reale accreſcere mobili, quod maneat poſt motum: ſicut per alterationem, vel augmentationem accreſcit ſubiecto aliquid, quod in illo perſeuerat poſt motum ipſum alterationis vel augmentationis, nempe terminus ipſe qualitatis, vel quãtitatis. Ad poſteriorem verò probationem, nego antecedens: non enim ſaluari poteſt nouus effectus realis, aut terminus potentiæ realis. Ad confirmationem, nego conſequentiam: nam in quiete nulla eſt actualis mutatio, neq; ex parte mobilis, neq; ex parte loci.

Durandus. *S. Thomas.*

22. Ad ſecundum, primò nego antecedens, vt conſtat ex dictis. Secundò nego conſequentiam: nam eſto motus cõtactiuus locorũ fit per operationem tranſeuntem, non tamen per eam ſolam. Alioqui laberemur in opinionẽ Durandi: ſed neceſſaria quoque eſt ſucceſſiua præſentia ipſius ſubſtantiæ Angelicæ ad diuerſa loca, in quibus operatur. Et oppoſitum S. Thomas in 1. diſt. 37. quæſt. 3. artic. 2. reputat errorem. Atqui ſucceſſiua præſentia ſubſtantiæ Angelicæ ad diuerſa loca explicari nequit per ſolam operationem tranſeuntem: ergo præter eam conce-

Digitized by Google

concedenda eſt intrinſeca mutatio in ipſo Angelo, qua fiat ſucceſſiuè præſens diuerſis locis.

23. Ex dictis conſtat, quid dicendum ſit ad reliquas ſententias. Etenim ſecunda à noſtra non diſcrepat. In tertia verò multa diſplicent. Primum quod Angelus ſine intrinſeca mutatione ſui per ſolam mutationem corporis poſſit loca variare. Secundum, quod Angelus non ſit per ſe capax diſtantiæ localis, ſaltem definitiuæ. Tertium, quod Angelus ſit in loco per Phyſicam vnionem cum illo.

In ſententia tertia nulla diſtinctio.

SECTIO III.

An ſi Angelus eſſet Phyſicè vnitus corpori, moueri poſſet ſine intrinſeca mutatione ſui ad motum ſolius corporis?

Prima ſententia affirmans. Vaſquez. Probatur primo.

24. Prima ſententia affirmatiua eſt Vaſquez præcedente ſect. pro 3. ſent. citati. Fundamentum huius ſententiæ eſt: quia non repugnat, ſubiectum per accidens moueri ad motum tantum alterius, cum quo eſt coniunctum. Ergo poſſet Angelus, ſi eſſet Phyſicè vnitus corpori per accidens, moueri ſine intrinſeca mutatione ſui, ad motum ſolius corporis. Conſequentia patet. Antecedens probatur, primò authoritate Ariſtotelis 4. Phyſ. Tex. 32. vbi docet, albedinem & ſcientiam moueri per accidens, *quia*, inquit, *mouetur id, in quo ſunt*: ergo per ſe non mouentur, ſed quatenus mouetur ſubiectum, in quo ſunt.

Ariſtoteles

Probatur ſecundò.

25. Secundò. Nam alioqui nullum foret diſcrimen inter moueri per ſe, & moueri per accidens. Nam ſi ad hoc vt vnumquodque moueatur, debet motum in ſe ipſo intrinſecè ſubiectare; nullum ens mouebitur per accidens, ſed omne mouebitur per ſe. Quoniam moueri per ſe, eſt moueri motu ſibi intrinſecè inhærente: moueri autem per accidens, eſt moueri motu alterius. Igitur ſi quidquid mouetur, mouetur motu proprio ſui intrinſecè inhærente, nullum erit diſcrimen inter moueri per ſe, & moueri per accidens.

Probatur tertiò nonnullis abſurdis.

26. Tertiò probatur ex abſurdis. Nam ſi nullum ens neque per accidens moueri poſſet, abſque motu in ſe recepto, ſequeretur primo, non poſſe ad motum corporis moueri puncta abſque motu in ſe recepto. Nam etiam puncta mutant cum ipſo corpore locum punctualem. Falſum autem eſt punctum ſubiectare in ſe motum. Igitur falſum eſt, omne quod per accidens mouetur, moueri motu in ſe recepto. Minor patet: quia, cum punctum ſit omnino indiuiſibile, nequit eſſe idoneum ſubiectum motus diuiſibilis, vt partim conſtat ex diſput. præcedente ſect. 7. partim conſtabit ex dicendis, ſect. 6. huius diſputationis.

27. Sequeretur ſecundò. Non poſſe ad motum ſpecierum ſacramentalium moueri corpus Chriſti in Euchariſtia exiſtens, niſi recipiendo in ſe motum à naturali agente productum. Falſum autem eſt, Corpus Chriſti in Euchariſtia exiſtens recipere in ſe motum à naturali agente productum. Igitur falſum eſt, quod mouetur per accidens, moueri per motum in ſe intrinſecè receptum. Minor probatur: quia nullum agens naturale propria virtute producere poteſt modum ſacramentalē, quo Chriſti Corpus eſt in venerabili Euchariſtia. Atqui nullum accidens recipi poteſt in Chriſti Corpore in venerabili Euchariſtia exiſtente abſq; modo ſacramentali: ergo nullum agens naturale virtute propria producere poteſt motum localem in Chriſti Corpus in venerabili Euchariſtia exiſtens.

Occurritur obiectioni Scotus.

28. Neque dicas cum Scoto: talem motum produci à Deo. Nam ponamus, quod Deus ad motum ſpecierum nullum producat motū in Chriſti Corpus. Interrogo, an in tali caſu Chriſti Corpus moueretur? Non poteſt dici, quod non moueretur, cùm iam mutet ſpatium ſimul cum ſpeciebus ipſis ſacramentalibus. Niſi dicas, motis ſpeciebus, Chriſti Corpus manſurum extra ſpecies in eodem ſpatio, in quo antea erat cum ipſis ſpeciebus: atq; adeò in eo caſu deſiturum eſſe ſacramentaliter ſub ſpeciebus Euchariſticis, quod nullus Theologus affirmabit, quia Chriſtus vt ſacramētaliter exiſtens eſt addictus ſpeciebus ſacramentalibus; ſi autem moueretur, cùm iam ſupponamus, non motum iri à Deo, vel à ſeipſo, conſequenter mouebitur vel ab illo qui ſpecies ſacramentales mouet; & ſi agens naturale propria vi poterit in Chriſti Corpus producere modum ſacramentalem, cum quo deberet talis motus in Chriſti Corpore produci. Vel certè mouebitur ad motum ſpecierum propter ſacramentalem colligantiam & vnionem cum illis, abſq; vllo motu in ſe recepto, quod prædicta ſententia intendit.

29. Sequeretur tertiò. Agens corporeum naturaliter agere in ſpiritum. Nam ſi nullum mobile per accidēs moueri poteſt, niſi per motum in ſe receptum, qui violenter moueret corpus humanū, eundem motum debere neceſſario imprimere in animum ſpiritualem, quo ſimul cum corpore violenter moueretur. Pari modo, ſi Angelus eſſet phyſice vnitus cum corpore aſſumpto, mouens corpus aſſumptum, ſimul moueret & Angelum cum corpore vnitū: ac proinde poſſet agens corporeum naturaliter agere in ſpiritum.

30. Quartò. Probatur à priori. Nam duo effectus formales diſtinguendi ſunt in motu locali; alter intrinſecus, qui non diſtinguitur ab ipſo impetu locali ſucceſſiuè transferente mobile per ſpatium; alter extrinſecus, & conſiſtit in ſucceſſiua coëxiſtentia mobilis ad ſpatium. Ergo licet repugnet, mobile habere priorem effectum abſq; motu locali in ſe intrinſecè recepto: quia cum hic effectus reipſa non diſtinguatur à motu locali, implicat habere hūc effectū formalem ſine motu ipſo locali. Non repugnat autē habere poſteriorē ſine motu in ſe intrinſecè recepto, ſed recepto tantū in alio, cum quo habet colligantiam. Nam hic tantū conſiſtit in extrinſeca connotatione ſpatij, quam mobile habere poteſt per intrinſecā duntaxat mutationem alterius: vt conſtat exemplis. Nam

Digitized by Google

per ſolam extrinſecam mutationem temporis res dicitur coëxiſtere variis partibus temporis. Per ſolam extrinſecam productionem, vel adductionem vnius rei, altera dicitur de nouo illi coëxiſtere. Ergo per motum localem intrinſecè tantum receptum in vno, poteſt alterum colligationem habens cum illo ſucceſſiuè coëxiſtere variis partibus ſpatij.

Confirmatur hæc ſententia.

31. Confirmatur primò: nam ſi hoc de facto habet punctum vnitum cum partibus, vt per ſolum motum ſubiectatum in partibus coëxiſtat variis punctis & locis ſpatij: cur idem habere non poterit quodcunque aliud mobile per coniunctionem cum alio, quod per ſe mouetur. Neque dicas, ideò punctum hoc habere, quia punctum non eſt capax motus diuiſibilis. Nam hoc tantum probat, punctum nullo modo poſſe, aliud verò mobile poſſe quidem coniunctum cum alio moueri, etiam per motum in ſe intrinſecè receptum, non tamen neceſſariò: nam ſi hoc foret neceſſarium, neque punctum moueri poſſet, niſi per motum in ſe receptum.

32. Confirmatur ſecundò. Nulla forma eſt neceſſaria ad effectum, qua ſublata, idem omnino effectus haberetur: ſed adhuc ſublato motu locali intrinſecè recepto in anima, moto tantum corpore, neceſſariò moueretur anima Phyſicè coniuncta corpori. Ergo talis motus intrinſecè ſubiectatus in anima non eſt neceſſarius, ad hoc vt anima ſucceſſiuè mutet ſimul cum corpore ſpatium.

Secũda ſententia negans.

33. Secunda ſententia negat, Angelum, etiamſi eſſet Phyſicè vnitus corpori, moueri motu corporis abſque motu ſibi intrinſecè hærente: Eſt omnium Doctorum præcedente ſectione pro ſecunda ſententia citatorum. *Quæ ſententia longè probabilior eſt, & ſequenda.*

Aſſertio pro ſecunda ſententia.

Fundamentum.

Fundamentum eſt, quia repugnat, ſubiectum quomodocunque moueri ſiue per ſe, ſiue per accidens, ſine motu intrinſecè hærente. Probatur: quoniam impoſſibile eſt, ſubiectum habere intrinſecum effectum formalem ſine forma intrinſeca. Sed Angelus, etiamſi moueatur ad motum corporis aſſumpti, haberet intrinſecum effectum formalem motus localis: Ergo impoſſibile eſt; vt non etiam haberet intrinſecum motum localem. Maior eſt euidens: quia cum effectus formalis re ipſa non diſtinguatur à forma vnita ſubiecto, impoſſibile eſt, ſubiectum participare intrinſecùm effectum formalem ſine forma ſibi intrinſecè hærente. Nam ea intimitate participari debet forma, qua participatur eius effectus formalis: quia cum hic identificetur cum forma, non ſe extendit extra ſubiectum, in quo recipitur forma. Minor, in qua tantum eſt difficultas, probatur. Nam etiam quãdo Angelus mouetur cum corpore, ſucceſſiuè transfertur per ſpatiũ cum ipſo corpore: atqui hic eſt effectus formalis motus localis: ergo. Minor probatur: nam motus localis eſt ſucceſſiua tranſlatio mobilis per ſpatium.

34 Confirmatur: nam ideò in corpore, quod per ſpatium ſucceſſiuè fertur, eſt forma intrinſeca motus, quia in eo eſt ſucceſſiua per ſpatium latio: ergo ideo etiam erit in Angelo vnitò corpori intrinſeca forma motus, quia in eo eſt ſucceſſiua per ſpatium latio. Neque hic effectus ſeparabilis eſt à forma ipſa motus; cùm nil aliud ſit localiter moueri, quam ſucceſſiuè per ſpatium ferri: ergo qui intrinſecè hunc effectum habet, intrinſecè etiam habebit motum ipſum.

Secundò probatur ſententia ſecunda.

35. Probatur ſecundò, à paritate præſentiæ permanentis. Repugnat, vnum ens per præſentiam extrinſecam alterius locari in ſpatio permanenter: ergo repugnabit, per præſentiam extrinſecam ſucceſſiuam alterius locari in ſpatio ſucceſſiuè. Conſequentia probatur: nam ſicut præſentia permanens locat rem in ſpatio permanenter; ita præſentia ſucceſſiua locat rem in ſpatio ſucceſſiuè. Ergo ſicut non poteſt vna res locari in ſpatio permanenter per præſentiam alterius, cum quo eſt coniuncta; ita nec locari poterit in ſpatio ſucceſſiuè per præſentiam ſucceſſiuam alterius, cum quo eſt coniuncta. Antecedens oſtendo: nam Angelus coniunctus corpori non eſt præſens ſpatio permanenter per præſentiam corporis, ſed per præſentiam propriam condiſtinctam à præſentia corporis. Et animus rationalis non eſt præſens ſpatio permanenter per præſentiam corporis, ſed per præſentiam propriam condiſtinctam à præſentia corporis. Quod inde patet, tum quia annihilato corpore, Angelus, & animus rationalis manerent eodem modo permanenter præſentes ſpatio, quo antea, dum erant vniti corpori, nulla in ipſis facta variatione; tum maximè quoniam præſentia corporis non eſt proportionata ſpiritui.

Diſcrimen inter denominationẽ, motus, & alias denominationes.

36. Hinc apparet diſcrimen inter hanc denominationem, & alias quæ ſaluari poſſunt per ſolam formam alteri tantum hærentem, vt calefieri, frigefieri, & huiuſmodi: quæ vt denominent ſubiectũ, neceſſe non eſt, vt illi immediatè hæreant, ſed ſat eſt, vt illi tantum hæreât mediatè. Totus enim homo dicitur calefieri per calefactionem intrinſecè tantum receptam in vna parte corporis. At non poteſt totus homo dici localiter moueri, niſi toti homini immediatè hæreat motus localis. Ratio diſcriminis eſt: quia quod mouetur etiam per accidens, neceſſe eſt, ſucceſſiuè per ſpatium transferri; alioqui non poſſet dici moueri, ſed potius quieſcere. Quod autem ſucceſſiuè per ſpatium transfertur, neceſſe eſt in ſe habere motum localem, qui eſſentialiter eſt ſucceſſiua mobilis per ſpatium tranſlatio. Quod autem dicitur alterari, neceſſe non eſt, vt in ſe immediatè recipiat alterationem, ſed ſufficit, ſi illa recipiatur in ſubiecto tantum mediatè ſibi coniuncto.

Reſpondetur ad argumẽta facta pro oppoſita opinione.

Quomodo in ſententia Ariſtotelis intelligi debeat ſcientiã, albedinẽ, &c. non moueri per ſe.

37. Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ, nego antecedens. Ad primam vero probationem, Reſpondeo. Ariſtotelem eo loco tantùm aſſerere, albedinem, ſcientiam, & reliqua accidentia non moueri per ſe, quoniam non ſunt idonea moueri ſeparata à ſubiecto, vt eius verba apertè indicant: *Eſt autem* inquit, *quod mouetur aliud quidem per ſeipſum actu; aliud vero ſecundùm accidens. Ipſius autem*

quod ſecundùm accidens, alia quidem poſſibilia ſunt moueri per ſe vt partes corporis, & in naui clauus; alia vero non poſſunt, ſed ſemper ſecundum accidens, vt albedo & ſcientia; *Hæc enim ſic tranſmutant locum, quia id, in quo ſunt, tranſmutatur.* Vbi moueri per ſe in ſententia Ariſtotelis eſt, moueri à ſeipſo, vt ſeparatum ab alio: moueri autem per accidens, eſt moueri coniunctum cum alio; vt clauus quando mouetur in naui, quia mouetur vt coniunctus naui, mouetur per accidens; quando verò mouetur ſeparatus à naui, mouetur per ſe. Quia igitur accidentia non ſunt ſeparabilia, ſaltem naturaliter à ſubiecto, non ſunt mobilia per ſe, ſed tantùm per accidens, hoc eſt motu non à ſe ipſis, ſed ab alio, cum quo ſunt coniuncta, cauſato.

Moueri per ſe non eſt idem quod moueri motu intrinſeco.

38. Ad ſecundam probationem, negatur ſequela, eiuſque probatio; falſum quippe eſt, moueri per ſe, eſſe moueri motu intrinſeco, moueri verò per accidens, eſſe moueri motu extrinſeco. Sed moueri per ſe, eſt moueri motu à ſe producto: moueri verò per accidens, eſt moueri motu producto ab alio. Sic per ſe mouetur Angelus, & cætera quæ ſeipſa mouent. Mouentur autem per accidens, quæ mouentur motu ab alio communicato, vt ſunt partes in toto, & accidentia in ſubiecto.

Omnia indiuiſibilia ablegantur.

39. Ad Tertiam probationem ductam ex abſurdis, ad primum abſurdum concedo ſequelam. Nam propter huiuſmodi abſurdum, & cætera afferri ſolita, iam diu iſthæc indiuiſibilia, tam permanentia quantitatis, quam ſucceſſiua motus, ac temporis, ablegaui. Cæterum viderint ij, qui huiuſmodi indiuiſibilia admittunt, quo pacto propoſitum abſurdum deglutiant.

40. Ad ſecundum abſurdum, neganda eſt minor, de motu indirecto & per accidens. Etenim poteſt agens naturale per ſe & directè mouere ſpecies ſacramẽtales, iiſq; mediantibus per accidens & indirectè, Corpus Chriſti ſacramẽtaliter exiſtens. Nec debet, imo nec poteſt, talis motus in Corpore Chriſti recipi cum modo præſentiæ ſacramentalis: quia in ordine ad ſpecies ſacramentales non fiunt præſentes, niſi tantum formæ permanentes. Motus autem localis, cum non ſit forma permanens, ſed ſucceſſiua, nequit fieri præſens præſentia ſacramentali in ordine ad ſpecies Euchariſticas. Ratio autem, cur tantum formæ permanentes exiſtentes in Corpore Chriſti fiant ſacramentaliter præſentes ſpeciebus Euchariſticis, eſt: quia præſentia ſacramentalis in ordine ad ſpecies Euchariſticas, eſt permanens; permanet enim cum Corpore Chriſti eadem inuariata, quamdiu manent ſpecies ipſæ ſacramentales: non enim illam per motum localem mutat; quemadmodum nec animus rationalis per motum localem mutat permanentem præſentiam, quam habet ad corpus. Repugnat autem formam eſſentialiter ſucceſſiuam, qualis eſt motus localis; fieri præſentem præſentia permanente: igitur repugnat recipi in Corpore Chriſti cum modo præſentiæ ſacramentalis in ordine ad ſpecies Euchariſticas. Adde, quod cum motus localis ſit quædam præſentia, implicat recipi in ſubiecto per aliam præſentiam. Nec obſtat, quod vna ſit naturalis, alia ſupernaturalis. Nam nec vnio naturalis vniri poteſt per aliam vnionem ſupernaturalem: nec actio naturalis fieri per aliam actionem ſupernaturalem. Quia quod eſt eſſentialiter tale, non eget alio, vt fiat tale. Cùm igitur motus localis ſit ipſa præſentia localis, non eget alia præſentia, vt recipiatur in ſubiecto ſacramentaliter exiſtente.

Ad rationẽ Scoti reſpondetur.

41. Ex his patet ad rationem Scoti. Non enim motus localis in Corpore Chriſti ſacramentaliter exiſtente producitur à Deo, vt à cauſa principali, vel ab ipſo Corpore Chriſti, ſed ab agente naturali, quod directè & per ſe mouet tantum ſpecies, per accidens verò & indirectè, etiam Chriſti Corpus.

42. Ad tertium abſurdum concedo, agens corporeum non poſſe agere in ſpiritum per ſe & directè; nego autem non poſſe per accidens & indirectè, modo ſupra explicato.

43. Ad quartum nego, poſſe duos illos effectus formales à motu locali ſeparari: cùm nihil aliud ſit motus localis, quam ſucceſſiua tranſlatio mobilis per ſpatium. Implicat igitur intelligere, mobile transferri per ſpatium ſine motu locali intrinſecè ipſi inhærente. Nec eſt eadem ratio de re coëxiſtente diuerſis partibus temporis, vel alteri rei de nouo productæ vel adductæ: nam res, quæ vel coëxiſtit alteri rei, vel diuerſis temporis partibus, manet in ſe ipſa immota inuariataque, mutata tantùm altera re, vel tempore, cui coëxiſtere dicitur. At res, quę cum altera mouetur, mutatur in ſeipſa per ſucceſſiuam acquiſitionem ſpatij.

Obiectio.

44. Dices. Poteſt impetus localis communicari ſubiecto abſque ſucceſſiua connotatione ſpatij: ergo poterit eidem ſubiecto communicari ſucceſſiua connotatio ſpatij abſq; impetu locali. Antecedens conſtat de impetu locali impreſſo in ſubiecto, cuius reſiſtentia à tali impetu non ſuperatur: nam tunc communicatur ſubiecto impetus localis abſque ſucceſſiua connotatione ſpatij. Reſpondeo, negando conſequentiam.

Solutio.

Ratio diſcriminis: quoniam ſucceſſiua acquiſitio ſpatij eſt actus ſecundus; impetus verò localis eſt actus primus. Poteſt autem actus primus, propter aliquod impedimentum in ſubiecto exiſtens, à ſecundo ſeparari; nequit autem actus ſecundus ſeparari à primo.

45. Ad priorem confirmationem, conſtat ex dictis. Ad poſteriorem verò, reſpondeo, ſublato motu locali ab animo rationali, & poſito tantum intrinſecè in corpore, animus ſimul localiter moueretur & non moueretur. Moueretur, quia ſimul cum corpore acquireret nouum ſpatium; non moueretur, quia non poneretur in eo intrinſece motus, ſine quo repugnat ſubiectum per ſpatium transferri.

SECTIO

Digitized by Google

SECTIO IV.

An poſſit Angelus motu diſcreto de extremo ad extremum ſine medio moueri?

Prima ſententia affirmans. S.Thomas. Durandus. Herueus. Capreolus. Baſſolus. Bacho. Ferrar. Caietanus. Zumel. Bannez. Vaſquez. Stephanus de Bubalis. Albertinus. Dubius eſt Gregorius.

46. PRIMA ſententia affirmatiua eſt S.Thomæ 1.part.qu.53.art.2.quodlib.1.q.3. ar.5.& in 1.diſt.37. qu.4.ar.2. Dur.q.2. Heruæi arti.3. & de motu Angelorum arti.4. Capreoli in 2.diſt.6.q.1.art.1.concl.3. & ar.3.ad argumenta contra tertiam concluſionem, Baſſoli diſt.10.art.3.circa finem, Bachonis diſt.3. qu.2.art. vltimo, Ferrarienſis 3.contra Gentes c.102. Caietani 1.p.q.53.art.2.in fine, Zumel ibidem q.3.Bannez dub.2. Vaſquez diſp.196. c.2.Stephani de Bubalis ibidem, Albertini corol. 16. ex primo principio Philoſophico dubit. 2. pun. 2. Citatur etiam Gregorius in 2. diſt.6.qu.3.art.2. ſed hic auctor dubius eſt, vt patet in fine articuli.

Probatur primo.

47. Probant Thomiſtæ hanc ſententiam primo: Angelus eſt in loco formaliter per operationem: atqui poteſt Angelus operari in extremis,non operando in medio:ergo poteſt tranſire de extremo ad extremum ſine medio. Minor probatur: quia cum Angelus non ſit capax poſitiuæ diſtantiæ localis, eſt indiſtans negatiuè à quocunque loco; ergo poterit operari in quocunque loco: nam ſola negatiua indiſtantia ſufficit, vt in quouis loco operari poſſit.

Probatur ſecundò.

48. Secundò probat S. Thomas citato loco primæ partis. Si Angelus moueretur motu diſcreto per medium, neceſſario deberet numerare infinita loca intermedia: conſequens eſt impoſſibile; quia infinitum vt infinitum eſt impertranſibile.Sequelam probat: quia inter duo loca extrema ſunt infinita intermedia: ergo ſi Angelus motu diſcreto moueretur per medium, deberet tranſire infinita loca intermedia. Conſequentia conſtat, quia ſingula tranſiret per ſingulas mutationes; ergo infinita per infinitas mutationes; omnia igitur tranſiret ſingula numerando. Antecedens probatur, quia inter duo extrema ſunt aſſignabiles infinitæ partes æquales communicantes.

Probatur tertiò.

49. Tertiò. Angelus non pendet à conditionibus loci,cum non ſit capax ſitualis diſtantiæ, & propinquitatis; ergo moueri poteſt de extremo ad extremum ſine medio. Conſequentia probatur, nam ideo non poteſt corpus de extremo ad extremum ſine medio moueri, quia pendet à conditionibus loci.

Probatur quartò.

50. Quartò. Probat idem S. Thomas præcitato quodlibeto. Poteſt intellectus cogitare de obiecto albo & nigro, non cogitando de coloribus mediis :item cogitare poteſt de duobus locis diſtantibus, non cogitando de intermediis. Ergo poterit Angelus moueri de vno loco extremo ad alium, non tranſeundo loca intermedia.

Probatur quintò.

51. Quintò. Poteſt corpus diuinitus moueri ab extremo ad extremum, vt conſtat de corpore Chriſti, quod de cælo mouetur ad altare, non pertranſito medio. Ergo poterit Spiritus naturali virtute moueri de extremo ad extremum ſine medio. Ex quo infert Vaſquez, poſſe corpus Chriſti, vt eſt in ſacramento Eucharistiæ modo indiuiſibili, de extremo ad extremum moueri, ſine medio, abſque nouo miraculo. *Vaſquez.*

Probatur ſextò.

52. Sextò. Poteſt Angelus exiſtens Viennæ producere ſibi vbi Romanum, non productis ſibi vbi intermediis: ergo poterit Vienna tranſire Romã, non pertranſitis locis intermediis.

Secũda ſententia limitata, poſſe videlicet Angelum motu diſcreto mouere ſe ab extremo vno ad alterum, intra ſuam tamen ſphæram.

53. Secunda ſententia affirmat, poſſe Angelum intra ſuam ſphæram motu diſcreto & inſtantaneo ſe mouere ab extremo ad extremum ſine medio, non autem extra ſphæram. Vt ſi Angeli ſphæra ſit, exempli cauſa, bipalmaris, poterit exiſtens in primo palmo ſphæræ præcedentis, motu diſcreto in inſtanti ſe collocare in vltimo palmo ſphæræ ſequentis, non pertranſito ſpatio bipalmari, quod inter primum palmum ſphæræ præcedentis,& vltimum ſubſequentis interiacet.

Fundamentum.

54. Fundamentum huius ſententiæ eſt: quia poteſt Angelus vnica mutatione inſtantanea deſerere totam ſphæram bipalmarem præcedentem, & ſimul acquirere totam ſphæram bipalmarem immediatè ſequentem: ergo poterit exiſtens in primo tantum palmo ſphæræ præcedentis, vnica etiam mutatione inſtantanea, collocare ſe in ſolo vltimo palmo ſpæræ ſequentis, abſque eo quod locet ſe in ſpatio intermedio. Antecedens conſtabit ex mox dicendis. Conſequentia probatur: nam qua ratione poteſt Angelus, relicta tota ſphæra præcedente,locare ſe in tota ſphæra immediate ſequente, eadem ratione poterit ſe locare tantum in extrema parte ſphæræ ſequentis, non locando ſe in prima parte eiuſdem ſphæræ ſequentis. Aſſumptum probatur: nam quando Angelus ex ſphæra bipalmari præcedente, locat ſe in tota ſpæra bipalmari immediatè ſequente, non ſolum locat ſe totum in primo palmo ſphæræ ſequentis,ſed etiam in ſecundo palmo eiuſdem ſphæræ: ſed prout locat ſe in ſecundo palmo ſphæræ ſequentis, non tranſit per primum palmum eiuſdem ſpæræ, quia non locat ſe in ſecundo palmo per motum ſucceſſiuum,quo prius percurrat partes proximiores, quam remotiores,ſed per inſtantaneum,quo omnes partes ſphæræ ſubſequentis tam proximiores, quam remotiores ſphæræ præcedenti ſimul occupat: ergo poterit ex primo palmo ſphæræ præcedentis immediatè ſe locare in ſecundo palmo ſphæræ ſubſequentis,abſque eo quod locet ſe in primo palmo eiuſdem ſphæræ. Quia vero Angelo in motu correſpondet duplo maior ſphæra,quam in quiete; quia in motu correſpondet tota ſphæra præcedens, vt terminus à quo, & tota ſequens, vt terminus ad quem; poterit in motu ex primo puncto ſphęrę pręcedentis,vnica mutatione inſtantanea locare ſe in poſtremo puncto ſphęrę ſubſequentis; ita vt ea mutatione tranſiliat totam ſphæram bipalmarem pręcedentem, & totam bipalmarem ſubſequen-

quentem, locando ſe in poſtremo puncto terminatiuo totius ſphæræ ſubſequentis. Hæc ſententia, quam hactenus apud nullum auctorem legi, mihi olim probabatur; nunc autem re maturius conſiderata, idem iudicium de illa ferendum cenſeo, quod de prima.

Tertia ſententia negans.

55. Tertia ſententia negat, poſſe naturaliter Angelum ſiue extra, ſiue intra ſphæram, ſe mouere de extremo ad extremum ſine medio: poſſe tamen motu diſcreto & inſtantaneo ex tota ſphæra præcedente mouere ſe ad totam ſphæram immediatè ſequentem, abſque eo quod prius percurrat partes ſphæræ ſubſequentis proximiores ſphæræ præcedenti. Vt ſi ſphæra Angeli ſit bipalmaris, poteſt Angelus exiſtens in tota ſphæra bipalmari, ſtatim ſe locare in tota ſphæra bipalmari immediatè ſequente, & contigua præcedenti, abſque eo quod prius prioritate temporis, ſed tantum naturæ, attingat partes ſphæræ ſubſequētis proximiores ſphæræ præcedenti, ſed ſimul tempore attingat omnes & ſingulas partes, tam proximiores, quam remotiores ſphæræ ſubſequentis. Hanc ſententiam quoad primam partem docent Alenſis 2.p.qu.33.memb.2. Henricus quodlib.13.qu.7. Bonauentura in 1.diſt.37.2.p.art.2.qu.2. Richardus ar.3.q.2. vbi hanc appellat *communiorem doctorum*, Ægidius eadem diſtinctione pa.2.art.2.qu.2. Scotus in 2. diſt.2.qu.vltima. Lichetus ibidem, Mayronus q.vltima, Rubio q.2.art.vltimo, Gabriel qu.3. art.3. Molina 1.p.q.53.art.2. Valentia ibidem, Arrubal, Granadus diſp.4. Suarez lib.4. de Angelis ca.19.& 21. Quoad ſecundam vero partem ſolum illam negat Rubio, qui non ſolum docet, non poſſe Angelum in inſtanti tranſire de loco ad locum diſtantem, ſed nec poſſe inſtātanea mutatione totam ſimul ſphæram præcedentem derelinquere, & totam ſubſequentem acquirere, ſed debere ſucceſſiuè prius acquirere partes proximiores, quam remotiores ſubſequentis ſphæræ. Reliqui vero authores eandem ſententiam quoad ſecundam partem vel expreſſè docent, vel implicitè ſupponunt, dum affirmant, poſſe Angelum in inſtanti moueri.

Hanc ſententiam quoad priorem partem, docent Alenſis Bonauent. Richardus. Ægidius. Scotus. Lychetus. Mayronus. Rubio. Gabriel. Molina. Valentia. Arrubal. Granadus. Suarez. Quoad poſteriorē partem negat Rubio.

Aſſertio pro tertia ſententia quoad vtramque partem. Scoti probatio non placet.

56. *Hæc ſententia quoad vtramque partem probabilior eſt & ſequenda*. Probat autem illam Scotus quoad primam partem, primo; quia nequit Angelus ex tempore futuro tranſire in præteritum, niſi per tempus præſens; ergo nec tranſire de vno ſpatio ad aliud, niſi per medium. Sed contra: quia res præterita eſſentialiter connotat aliquando fuiſſe præſentem: eſt enim præteritum, quod aliquando fuit præſens: vnde nec Deus efficere poteſt, vt res futura fiat præterita, quæ nunquam fuit præſens; quia fit res præſens per ſuam exiſtētiā: nihil autem poteſt eſſe præteritum, niſi quod aliquando extitit: licet poſſit res præterita iterum fieri futura, prius quam fiat denuo præſens: quia poteſt quod præteriit, iterum poſt aliquod tempus reproduci: ergo antequam fiat denuo præſens per reproductionem, fieri poteſt iterum futura. Mobile verò vt tranſiens de vno loco ad alium, non connotat eſſentialiter fuiſſe in medio: alioqui nec Deus abſoluta ſua potentia id efficere poſſet.

57. Probat idem Scotus ſecundò: Ordo præfixus ab agente ſuperiore nequit præteriri ab inferiori. Sed vt mobile moueatur ab extremo ad extremum per medium, eſt ordo præfixus à Deo agente ſuperiore: ergo nequit præteriri ab Angelo agente inferiore. Huc reducitur ratio Ægidij, qua idipſum probat propter connexionem Vniuerſi. Sed contra: nam ſi hæc perfectio non repugnat Angelo ex natura ſua, ſed tantum ex voluntate Dei, & voluntas Dei nobis non conſtat, non eſt cur illa de facto deneganda ſit Angelo.

Ægidius. Nec ſecunda ratio Scoti arridet.

Ratio vera Cōcluſionis, quoad priorē. Bannez.

58. Ratio igitur eſt, quia ſi poſſet Angelus tranſire de extremo ad extremum ſine medio, id poſſet ad quamcumque diſtantiam. Quod licet concedat Bannez, eſt tamen contra limitatum modum operandi ſubſtantiæ finitæ. Nam propter eandem rationem non poteſt Angelus, ipſo etiam fatente, eſſe in duobus locis diſtantibus ſimul: cuius vix poteſt ſolida diſcriminis ratio afferri. Confirmatur: Nam Angelus non tantum eſt in loco per operationem extrinſecam receptam in loco, ſed etiam per ſubſtantiam intrinſecam loco præſentem, ab eoque indiſtantem: ergo vt ab vno loco extremo fiat per intrinſecam ſubſtantiam præſens & indiſtans ab alio extremo; debet per eandem ſubſtantiam prius fieri præſens & indiſtans à locis intermediis, & contrarium non eſt ſaltem naturaliter intelligibile.

59. Eædem rationes probant, nec poſſe Angelum intra ſphæram naturaliter tranſire de extremo ad extremum abſque medio: tum quia eodem modo ſequitur, poſſe Angelum ſe mouere ad quamcumque diſtantiam; tum quia eodem modo Angelus eſt præſens in prima parte ſphæræ per ſuam ſubſtantiam à ſpatio indiſtantem; ergo eodem modo fieri debet præſens alteri parti ſubſequentis ſphæræ per eandem intrinſecam ſubſtantiam ab inter medio ſpatio indiſtantem. Confirmatur. Repugnat, præſentiam Angeli etiam intra propriam ſphæram in quiete diſcontinuari à ſpatio: ergo repugnabit, eandem præſentiam diſcontinuari in motu ab eodem ſpatio. Antecedens conſtat ex diſputatione præcedente ſect.4. Conſequentia vero probatur: nam eandem proportionem & reſpectum ſeruat præſentia Angeli ad ſpatium in quiete, atque in motu.

Ratio Concluſionis quoad poſteriorem.

60. Probatur eadem ſententia quoad ſecundam partem, poſſe nimirum Angelum motu diſcreto & inſtantaneo de ſphæra præcedente tranſire in ſphæram immediatè ſequentē, abſque eo quod prius tempore occupet partes proximiores. Nam Angelus non eſt in loco commenſuratiuè per correſpondentiam partis ad partem, ſed definitiuè per correſpondentiam totius ad totum, & ad ſingulas partes loci. Ergo ad deſerendum vnum locum, & acquirendum alium immediatè ſequentem, non eſt neceſſaria ſucceſſiua derelictio vnius, & acquiſitio alterius, ſed ſufficit vna mutatio inſtantanea ad deſerendum vnum, & acquirendum alium. Repugnat autem, Angelum vnica mutatione

tatione

tatione inſtantanea prius tempore acquirere vnam partem, quam aliam loci immediatè ſubſequentis. Quemadmodum etiam repugnat, prius tempore deſerere vnam partem, quam aliam loci præcedentis. Nam hoc ipſo, quod prius tempore acquirit vnam partem loci, quam aliam, motus non eſt indiuiſibilis & inſtantaneus, ſed diuiſibilis & ſucceſſiuus. Succeſſiua enim acquiſitio ſpatii ſupponit ſucceſſiuam productionem motus: cum ex Ariſtotele 4. Phyſ. tex. 99. magnitudo & continuitas motus deſumatur ex magnitudine & continuitate ſpatii. Ergo ſi in inſtanti ſimul Angelus deſerit totum locum præcedentem, & acquirit totum immediatè ſequentem, non poteſt prius tempore acquirere partes proximiores, quam remotiores loci ſubſequentis, ſed omnes ſimul. Sicut animus rationalis, cum relicta vna parte corporis ſimul aliam de nouo aggeneratam informat, non prius informat partes proximiores, quam remotiores, ſed omnes ſimul.

Ariſtoteles

61. Confirmatur: nam poteſt Angelus exiſtens in primo palmo ſphæræ, non relicto eodem, collocare ſe in inſtanti in tota ſphæra bipalmari adæquata: ergo eadem ratione poterit exiſtens in tota ſphæra bipalmari, in inſtanti ſe collocare in tota ſphæra bipalmari immediate ſequente. Sicut etiam poteſt exiſtens in primo palmo ſphæræ in inſtanti ſe collocare in ſecundo palmo eiuſdem ſphæræ, non relicto primo palmo eiuſdem ſphæræ: Eſt enim eadem ratio omnium.

62. Obiicies. Nam hinc ſequeretur, dari duo inſtantia immediatè ſequentia, alterum quo Angelus relinquit locum præcedentem, alterum quo acquirit ſubſequentem. Reſpondeo negando ſequelam. Idem quippe inſtans menſurat vtramque mutationem, vnam extrinſecè, alteram intrinſecè. ſicut idem inſtans menſurat priuationem formæ præcedentis, & productionem ſubſequentis; priorem quidem extrinſecè, poſteriorem verò intrinſecè, nam primum eſſe loci ſubſequentis eſt, primum non eſſe loci præcedentis.

Corollarium primum. Angelus moueri poteſt dupliciter.

63. Ex dictis infero primo, poſſe Angelum moueri dupliciter, vno modo ſucceſſiuè, relinquendo per partes priorem locum, & per partes acquirendo poſteriorem; alio modo diſcretè, in inſtanti relinquendo totum priorem locum, & in eodem inſtanti ſimul acquirendo totum locum poſteriorem. Qui adhuc poteſt eſſe duplex, vno modo per corruptionem vnius locabilitatis, & productionem alterius, vt ſi corrumpat totam locabilitatem, per quam occupat ſphæram præcedentem, & ſibi producat aliam locabilitatem, per quam occupet ſphæram immediatè ſequentem. Alio modo per motum inſtantaneum, quo Angelus cum eadem locabilitate, qua occupabat ſphæram præcedentem, ſe transferat ad ſphæram immediatè ſubſequentem. Vtraque mutatio poteſt eſſe multiplex. Primò ſi Angelus ſe moueat ex tota ſphæra adæquata præcedente, ad totam ſphæram adæquatam ſubſequentem. Secundò, ſi ex inadæquata tantum ſphæra præcedente moueat ſe ad inadæquatam ſphæram immediatè ſequentem. Tertiò, ſi ex præcedente ſphæra adæquata transferat ſe ad inadæquatam ſubſequentem; & vice verſa. Quartò ſi inchoando motum inſtantaneè, ſucceſſiuè illum continuet; aut contra.

Vtraque mutatio Angeli multiplex eſt.

Corollarium ſecundum contra Gregorium.

64. Infero ſecundò, falſo docuiſſe Gregorium in 2. diſt. 7. q. 3. art. 2. Angelum, dum eſt ſub motu inſtantaneo occupare ſpatium maius, quam occupare poſſit in quiete; imò ſimul eſſe poſſe in cælo & in terra. Quod etiam affirmat de corpore glorioſo, & de quolibet graui mouente ſe in vacuo. Fundamentum ipſius eſt: quoniam hæc mobilia nullam habent à medio reſiſtentiam, quò minùs poſſint vnico motu inſtantaneo quodcunque ſpatium percurrere. Nam nec Angelo, & corpori glorioſo reſiſtit medium; nec cuicunque graui vacuum. Sed contra: tum quia licet nullum medium poſitiuum illis reſiſtat, reſiſtit tamen illis medium negatiuum, quod eſt ipſamet diſtantia ſpatij, aut vacui, quæ à mobili determinatæ locabilitatis adæquari debet. Tum quia motus inſtantaneus, cùm non habeat partes correſpõdentes partibus ſpatij, ſed ſit vna ſimplex indiuiſibiliſque mutatio, non poterit locare mobile ſub maiori ſpatio, quam mobile ipſum naturaliter occupare poſſit in quiete. Nam ideò poteſt mobile in motu diuiſibili occupare maius ſpatium, quam in quiete, quia motus diuiſibilis habet partes correſpondentes partibus ſpatij, per quas mobile ipſum reſpondet iiſdem partibus ſpatij. Vnde dum eſt ſub tali motu, ſemper reſpondet ſpatio maiori, quam poſſet in quiete; quoniam in quiete ſolum occupat ſpatium correſpondens propriæ locabilitati, ſed etiam correſpondens motui habenti partes priores & poſteriores. Cùm igitur motus inſtantaneus nullas habeat partes correſpondentes partibus ſpatij, non poterit mobile ſub tali motu exiſtens occupare maius ſpatium, quam in quiete poſſit. Dices. Angelus in motu inſtantaneo ſimul occupat ſpatium, à quo mouetur, & ſpatium ad quod mouetur: ergo occupat ſpatium maius quàm occuparet in quiete. Reſpondeo. Occupat vtrumque ſpatium intrinſecè, nego; vnum extrinſecè nempe ſpatium à quo, alterum intrinſecè nempe ſpatium ad quod, concedo.

Quamuis medium Angelo non reſiſtat poſitiuè, reſiſtit tamen negatiuè.

Cur Angelus vt ſubſtans motui, ſucceſſiue occupet maius ſpatiũ quam in quiete, non item quando ſubſtat motui inſtantaneo.

Reſpondetur ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ.

65. Ad primum primæ ſententiæ, nego maiorem: & eſto ſit vera in ſenſu ſuprà explicato; nego minorem, nulla ſuppoſita Angeli præſentia in medio. Niſi enim Angelus ſubſtantialiter ſit præſens in tota ſphæra, non poteſt naturaliter agere in extremis, non agendo in medio; alioqui poſſet naturaliter exiſtere in duobus locis diſiunctis; cùm nequeat naturaliter agere niſi vbi ſit ſubſtantialiter præſens. Secus eſt, ſi Angelus ſupponatur ſubſtantialiter præſens in tota ſphæra: nam tunc poſſet agere in extremis non agendo in medio: ſicut poteſt anima agere in capite, & in pede, non agendo in intermedio corpore, in quo eſt ſubſtantialiter informans. Falſum etiam eſt, Angelum non eſſe capacem diſtantiæ localis ſaltem definitiuæ: vel ad agendũ ſufficere indiſtantiam negatiuam ab aduerſariis explicatã.

66. Ad

Digitized by Google

66. Ad ſecundum nego ſequelam: quia non oportet, vt Angelus tranſeat omnia loca intermedia, quæ ſunt à quolibet puncto primæ ſphæræ, ad quodlibet ſubſequentis per totidem mutationes, ſed poteſt per vnam mutationem inſtantaneam percurrere omnia loca communicantia.

Angelus pẽdet à conditionibus loci definientis.

67 Ad tertium, concedo Angelum non pendere à conditionibus loci circumſcribentis, pendere tamen à conditionibus loci definitis, ad cuius leges ſequitur motus de loco ad locum per intermedium ſpatium, ſiue intra, ſiue extra propriam ſphæram.

68. Ad quartum nego conſequentiam. Etenim poteſt intellectus tranſire de vno obiecto cogitando in aliud, quia tranſit per ſpecies intelligibiles, quæ omnes ſunt ſimul præſentes intellectui. Nequit autem mobile tranſire de vno loco ad alium diſtantem abſque medio, quia loca non ſunt ſimul omnia præſentia mobili.

69. Ad quintum, nego conſequentiam: nam primum fit virtute diuina, quæ infinita eſt; ſecundum virtute creata, cui propter finitatem & limitationem in eſſendo & operando talis effectus repugnat.

70. Ad ſextum, nego antecedens: alioqui poſſet illud ſibi producere in quamcunque diſtantiam. Nam hoc ipſo quod conceditur Angelo virtus mouendi ſe de vno extremo ad aliud ſine medio, non eſt maior ratio, cur eidem non concedatur virtus mouendi ſe ad quodcunque extremum.

S.Thom. explicatur iuxta noſtram ſententiam.

71. Quod attinet ad authoritatem S.Thomæ, non deſunt, qui illum explicent iuxta noſtram ſententiam, vt tantum negare voluerit de locis intermediis participantibus, quæ vnica mutatione inſtantanea ſimul omnia pertranſit Angelus, quando de loco ſphæræ præcedentis transfert ſe ad locum ſphæræ immediatè ſequentis.

Reſpondetur ad fundamentum ſecundæ ſententiæ.

72. Ad fundamentum ſecundæ ſententiæ, nego conſequentiam. Nam ex eo quod Angelus ex ſphæra præcedente tranſit ad ſphæram contiguam immediatè ſequentem, nulla fit Angelicæ præſentiæ diſcontinuatio in ordine ad ſpatium: fieret autem, ſi idem Angelus, etiam intra propriam ſphæram, tranſiret de extremo ad extremum abſque medio, quippe qui eſſet in termino à quo & ad quem, & non in medio: quæ eſt potiſſima ratio negandi huiuſmodi tranſitum in Angelo, quia non ſeruaret leges medij, quod teſte Ariſt.6.Phyſ.text. 76. *Eſt id; in quod prius perueniri oportet, quam in finem.*

Medium iuxta Ariſtot. quid?

SECTIO V.

Qualis & quotuplex ſit motus Angelicus?

Aſſertio 1. Duplex eſt motus Angelicus. S. Thomas. Scholaſtici.

73. DICO primò. Duplex eſt motus Angelicus; cõtinuus, & diſcretus: Eſt S. Thomæ 1.pa.q.53.art.1.& reliquorum Scholaſticorum communis. Fundamentum, quia dupliciter poteſt Angelus moueri, primo ſucceſſiuè & per partes, vnum locum relinquendo, & alium acquirendo. Secundo inſtantaneè, totum ſimul præcedentem relinquendo, & totum ſimul ſubſequentem occupando. Igitur duplex eſt motus Angelicus, continuus, & diſcretus. Nam prior propter continuitatem partium diuiſibilium ſibi mutuo ſuccedentium, continuus dicitur. Poſterior verò ob indiuiſibilitatem mutationum, quibus componitur, dicitur diſcretus. Antecedens probo: quia neuter motus repugnat Angelo. Non prior: quia ſicut illi non repugnat motus diuiſibilis intenſiuè ſecundum alterationem; intellectio enim Angelica continuè remitti intendique poteſt; ita nec motus diuiſibilis extenſiuè ſecundum lationem. Non poſterior, nam Angelus eſt in loco indiuiſibiliter; ergo poteſt illum indiuiſibiliter relinquere, & acquirere. Sicut anima, quia indiuiſibiliter informat corpus, poteſt totum indiuiſibiliter informare, & totũ ſimul indiuiſibiliter deſinere informare.

Obiectio 1. ex S.Thom.

74. Obiicies. Primò, auctoritatem S.Thomæ in 1.diſt.37.q.4.art.1. negantis motum Angeli eſſe continuum. Secundò, quia continuitas motus 6.Phyſ. text. 39. non ſolùm deſumitur ex continuitate ſpatij, ſed etiam ex continuitate mobilis: At Angelus nullam habet continuitatem. Reſpondeo ad primum, aut S.Thomam mutaſſe ſententiam, aut ſolum negaſſe continuitatem ex parte mobilis, vt docet Ferrarienſis 3.contra Gentes c.102. §. *Ad confirmationem*. Ad Secundum. Reſpondeo ſufficere continuitatem ſpatij, ſicut ad continuitatem motus alterationis ſufficit continuitas termini abſque continuitate ſubiecti. Ariſtoteles autem loquitur de motu corporum.

Obiectio 2. ex Ariſt.

Reſponſio ad primũ.

Ferrarienſ.

Reſponſio ad ſecundũ.

Ariſtoteles explicatur.

Aſſertio 2. Motus Angeli continuus conſtat partibus diuiſibilibus. Diſcretus vero ex mutationibus indiuiſibilibus.

75. Dico ſecundò. Motus continuus Angelicus conſtat ex partibus diuiſibilibus, diſcretus verò ex mutationibus indiuiſibilibus. Primum conſtat: alioqui non eſſet continuus, continua enim ſunt, quorum componentia ſunt diuiſibilia. Confirmatur, quia diuiſibilitas motus ſucceſiui ſequitur ad diuiſibilitatem ſpatij: ſed ſpatium conſtat ex partibus diuiſibilibus; ergo & motus.

76. Secundum probatur: quia per motum diſcretum Angelus in inſtanti deſerit vnum locum & acquirit alium; ergo per mutationem indiuiſibilem: implicat enim in inſtanti fieri mutationem diuiſibilem. Igitur totus motus diſcretus conſtat ex mutationibus indiuiſibilibus: nam per quamlibet mutationem Angelus acquirit locum ſubſequentem indiuiſibiliter: Ergo ſingulæ mutationes ſunt inſtantaneæ, atque adeo indiuiſibiles, componentes vnum motum diſcretum. Sunt autem ad motum diſcretum duæ ſaltem mutationes neceſſariæ; nam motus eſſentialiter dicit prius & poſterius, eſt enim fundamentum temporis, quod teſte Philoſopho 6.Phyſ. text. 108. eſt numerus motus ſecundum prius & poſterius: numerus autem duas ad minimum requirit vnitates. Præterea mutationes, ex quibus componitur motus diſcretus Angeli, ſunt numero fini-

Ad motum diſcretum duæ mutationes neceſſariæ ſunt. Philoſophus.

finitæ, tot ſcilicet, quod ſunt loca determinata non communicantia, quæ Angelus indiuiſibiliter percurrit: hæc autem finita ſunt, vt patet.

Obiectio 1. ex S. Thoma.

77. Obiicies primò, authoritatem S. Thomæ 1. p. q. 53. ar. 3. negantis, in vltimo inſtanti terminatiuo quietis poſſe Angelum moueri ex vno loco ad alium, ſed neceſſario debere in illo intrinſecè quieſcere: ergo implicat Angelum, qui per aliquod tempus quieuit, in inſtanti terminatiuo illius locum mutare.

Solutio.

Reſpondeo, S. Thomam variè explicari. Verè tamen, vt ego puto, ille ſentit de ratione quietis eſſe, vt terminetur intrinſecè vltimo inſtanti terminatiuo temporis præcedentis: quo poſito, negat, in eo Angelum moueri poſſe: quia de ratione quietis eſt, vt quieſcens non aliter ſe habeat nunc, ac ſe habebat antea: negat autem, poſſe Angelum mutari in inſtanti extrinſeco temporis, non autem in inſtanti intrinſeco ſuæ mutationis. Cæterum non exiſtimo neceſſarium, vt Angelus quieſcat vſque ad inſtans intrinſecum terminatiuum quietis, ſed poſſe ad libitum vſque ad illud intrinſecè, vel extrinſecè quieſcere: tametſi hoc neceſſarium ſit, quando moueri debet ſucceſſiuè, quia motus ſucceſſiuus incipit extrinſecè per vltimum ſui non eſſe.

Ante motũ ſucceſſiuum Angelus neceſſariò quieſcere debet.

Obiectio 2.

78. Obiicies ſecundò, Si Angelus moueretur motu diſcreto, daretur vnum inſtans poſt aliud: hoc autem implicat, alioqui continuum componeretur ex indiuiſibilibus. Maior probatur: tum quia poſt inſtans terminatiuum quietis poſſet Angelus immediatè moueri. Tum quia quælibet mutatio Angelica eſt inſtantanea: ergo ſi vna eſt poſt aliam, vnum inſtans immediatè ſequitur ad illud.

Solutio.

Reſpondeo cum diſtinctione minoris: Implicat, in tempore continuo inſtans ſequi ad inſtans, concedo; Implicat, in tempore diſcreto, nego. Ratio diſcriminis eſt: quia inſtantia non poſſunt facere tempus continuum, quia continuitas nequit fieri niſi ex continuis: indiuiſibile autem additum indiuiſibili non facit diuiſibile, quia non poteſt dare, quod non habet; debet enim continuare vnum indiuiſibile cũ alio: ergo partim debet eſſe cum vno indiuiſibili, partim cum alio: quod eſt contra ipſius indiuiſibilitatem; poteſt autem facere tempus diſcretum; quia hoc non debet eſſe vnum, ſed aggregatum ex pluribus mutationibus, quarum quælibet eſt per ſe.

Non implicat in tempore diſcreto ſequi inſtans poſt inſtans.

Vnde ad priorem probationem maioris, dupliciter poteſt incipere mutatio inſtantanea Angeli poſt quietem. Primò intrinſecè, ita vt inſtans terminatiuum quietis ſit primum eſſe loci ſubſequentis, & primum non eſſe loci præcedentis. Secundò extrinſecè, vt idem inſtans terminatiuum quietis ſit & vltimum eſſe loci præcedentis, & vltimum non eſſe ſubſequentis. In neutro autem modo apparet implicantia, cum poſſit mutatio indiuiſibilis Angelica correſpondere inadæquatè tempore indiuiſibili extrinſeco noſtro. Ridiculum enim eſt aſſerere, debere Angelum expectare inſtans primi mobilis, vt moueatur mutatione indiuiſibili. Ex hoc ſequitur, poſſe Angelum in tempore breuiori, & breuiori in infinitum, per plures mutationes inſtantaneas moueri de cælo ad terram, quia, cum mutationes, quibus Angelus de cælo ad terram mouetur, ſint numero finitæ, & ſingulæ inſtantaneæ, omnes ſimul reſpondebunt tempori breuiori, & breuiori in infinitum; ſicut ſi darentur plura puncta vnũ poſt aliud, omnia ſimul reſponderent parti minori & minori in infinitum.

Obiectio.

Dices, quælibet mutatio Angelica poſt inſtans quietis reſpondet alicui parti temporis: ſed quo plures ſunt mutationes, eo maiori parti temporis reſpondent; ergo omnes non reſpondent tempori breuiori & breuiori, ſed longiori & longiori.

Reſponſio.

Reſpondeo vtrumque eſſe verum, & omnes mutationes reſpondere tempori maiori, & maiori, vltra inſtans quietis, in quo extrinſecè incipiunt, & ſimul breuiori & breuiori citra illud inſtans, in quo, comparato loco, omnes Angeli mutationes abſoluuntur. Ratio quia inter vltimum inſtans quietis, & aliud aſſignabile, ſunt infinita aſſignabilia, quibus reſpondere poſſunt plures, & plures mutationes inſtantaneæ Angeli; ergo omnes mutationes Angeli reſpondent tempori breuiori, & breuiori in infinitum, citra tale inſtans aſſignabile, ante quod Angelus abſoluit ſuam mutationem diſcretam.

Inſtantia.

79. Inſtabis. Ergo motus diſcretus vnius Angeli non differt à motu diſcreto alterius in velocitate, tum quia vterque eſt in tempore breuiori & breuiori citra inſtans aſſignabile: tum quia vterque conſtat ex mutationibus inſtantaneis.

Reſponſio.

Reſpondeo, nego conſequentiam. Ad priorem probationem dico, motum velociorem vnius eſſe in tempore breuiore, quam alterius. Ad poſteriorem concedo, vtrumque motum conſtare ex mutationibus inſtantaneis, ſed motum velociorem vnius conſtare ex paucioribus numero mutationibus, quam motum alterius; & hoc ideo, quia Angelus ſuperior habet ſphæram localem ampliorem, atque adeò per ſingulas mutationes percurrit ſpatium maius, quam Angelus inferior: vnde paucioribus mutationibus percurrit idem ſpatium, quàm alter. Nec mira debet hæc Angelici motus velocitas videri, cum Patres doceant, Angelos ob naturæ pernicitatem celerrimè vbique preſto eſſe: Quam Angelorum pernicitatem eleganter expreſſit Tertullianus in apologetico cap. 22. his verbis: *Omnis ſpiritus ales eſt. Hoc Angeli, & dæmones: Igitur momento vbique ſunt. Totus orbis illis vnus locus eſt: Quid vbique geratur tam facilè ſciunt, quam enunciant. Velocitas diuinitas creditur, quia ſubſtantia ignoratur.*

Tertullian.

Eſt Nazianzenus orat. 34. in fine: *Vbique, inquit, impigrè adſunt, tum ob miniſterij promptitudinem, tum ob naturæ leuitatem.*

Nazianz.

Ad eandem celeritatem exprimendam Angeli alati depinguntur, vt teſtatur Dionyſius.

Dionyſius.

SECTIO

Digitized by Google

SECTIO VI.

An Angelus in puncto conſtitutus poſſit localiter moueri?

Quæſtio eſt tam de motu inſtantaneo, quàm ſucceſſiuo.

80. CONTROVERSIA eſt de vtroque motu tam inſtantaneo, quam ſucceſſiuo. Et quidem quoad inſtantaneum facilè concederent tam ij, qui putant, poſſe Angelum motu diſcreto tranſire de extremo ad extremum ſine medio, quam qui cum Gregorio docent, Angelum in motu inſtantaneo occupare ſpatium maius, quam occupet in quiete. Nam priores auctores dicere poſſunt, Angelum conſtitutum in puncto, motu inſtantaneo, poſſe ſe mouere ad aliud punctum diſtans: Poſteriores verò, ex vno puncto poſſe motu inſtantaneo collocare ſe in toto ſpatio intermedio vſque ad aliud punctum diſtans. Nec vlla eſſe poteſt iuxta has ſententias difficultas; cum alias motus inſtantaneus, vtpote indiuiſibilis, Angelo punctualiter exiſtenti non repugnet.

Gregorius.

Loquendo de motu inſtantaneo verior eſt ſententia negans.

Ratio Concluſionis.

81. Iuxta noſtra verò principia id omnino negandum eſt. Fundamentum eſt: quoniam motus localis eſſentialiter requirit aliquam diſtantiam inter terminum à quo, qui relinquitur, & terminum ad quem, qui acquiritur. Sed inter punctum, à quo Angelus motu inſtantaneo debet recedere, & locum immediatè ſequentem ad quem debet accedere, nulla intercedit diſtantia: igitur. Maior probatur: nam motus localis eſſentialiter eſt tranſitus de vno ſpatio in aliud: At vbi nulla inter terminum à quo & terminum ad quem intercedit diſtantia, nullus eſſe poteſt tranſitus, qui eſſentialiter importat ſpatij traiectionem. Minor primi ſyllogiſmi euidenter deducitur ex duobus præiactis principijs, non poſſe nimirum Angelum tranſire de extremo ad extremum ſine medio: Nec poſſe motu inſtantaneo occupare maius ſpatium, quam poſſit in quietè. Nam his poſitis. Nequit Angelus in puncto conſtitutus motu inſtantaneo immediatè tranſire ad aliud punctum diſtans; nec per motum inſtantaneum occupare aliquod ſpatium diuiſibile immediatè ſequens punctum, ſed neceſſariò debebit ex puncto locare ſe in parte immediatè continua puncto: ſed inter partem immediatè continuam puncto, & punctum ipſum nulla intercedit diſtantia: tum quia punctum eſt omnino inextenſum; nec vnitur parti vt formaliter extenſæ; alioqui adæquaretur illi; ſed vt formaliter dicit negationem vlterioris extenſionis. Ergo inter punctum, & partem, cui immediatè vnitur, nulla eſt diſtantia; ac proinde nec inter locum punctualem, quem Angelus inſtantaneè relinquit, & locum immediatè ſequentem, quem acquirit: cum nec poſſit Angelus diſtantiorem locum acquirere, nec maiorem per motum inſtantaneum occupare, quam ſit ſpatium, quod inter punctum, & partem, cui mediatè vnitur, intercedit. Tum quia ſi qua eſſet diſtantia, illam deberet Angelus motu inſtantaneo ſuperare: at probatum eſt, nullam diſtantiam poſſe Angelum motu inſtantaneo ſuperare: igitur.

82. Dices. Inter ſphæram palmarem præcedentem, & ſphæram palmarem immediatè ſubſequentem, nulla intercedit diſtantia, & tamen poteſt Angelus motu inſtantaneo ex vna in aliam tranſire. Reſpondeo negando ſimpliciter maiorem: nam licet nulla ſit diſtantia inter vltimum punctum terminatiuum ſphæræ præcedentis, & primum initiatiuum ſphæræ ſubſequentis, eſt tamen diſtantia à quolibet alio puncto ſphæræ præcedentis ad quodlibet aliud punctum ſphæræ ſubſequentis, quod ad motum localem ſufficit.

Obiectio.

Solutio.

83. Inſtabis: ergo ſaltem ſi Angelus conſtitutus in puncto, corrupta locabilitate punctuali, produceret ſibi locabilitatem diuiſibilem, qua occuparet ſpatium diuiſibile immediatè ſequens punctum, quod antea occupabat, moueretur proprio motu inſtantaneo. Reſpondeo, neq; in hoc caſu perfectè ſaluari naturam tranſitus localis. Nam tranſitus localis propriè importat diſtantiam inter terminum à quo, & terminum ad quem. Quæ diſtantia in tali caſu non ſeruatur: nam terminus à quo, qui eſt tantum locus punctualis, nullo modo diſtat à ſpatio immediatè ſequenti, qui eſt terminus ad quem. Sicut nec dici poteſt proprius motus localis mutatio, qua Angelus exiſtens in loco adæquato ſuæ ſphæræ, eo retento, extendit ſe in vlteriorem locum ſubſequentem. Nam motus localis ex vi propriæ notionis importat derelictionem termini à quo: defectu cuius non dicitur motus localis mutatio, qua Chriſti corpus fit ſacramentaliter præſens in Venerabili Euchariſtiæ ſacramento: quia non fit præſens in ſacramento per derelictionem termini à quo. Sicut nec etiam dicitur motus localis mutatio, qua idem Chriſti corpus definit eſſe ſub ſpeciebus, quia ex illis non mouetur ad acquirendum alium locum. Quoad motum verò ſucceſſiuum.

Inſtantia.

Solutio.

Quoad motum ſucceſſiuum.

84 Prima ſententia negat, Angelum conſtitutum in puncto ſucceſſiuè moueri poſſe per ſpatium. Eſt omnium Peripateticorum cum Ariſtotele 6. Phyſ. text. 7. & 32. vbi vniuerſaliter negat, indiuiſibile moueri poſſe. Primò, quia omne quod mouetur partim debet eſſe in termino à quo, partim in termino ad quem. Repugnat autem, indiuiſibile partim eſſe in termino à quo, partim in termino ad quem. Minor conſtat, quia indiuiſibile nullas habet partes. Maior probatur: nam quamdiu mobile eſt in termino à quo, non mouetur, ſed quieſcit; quando verò eſt in termino ad quem, non mouetur, ſed motum eſt. Secundò mobile moueri, eſt mobile ſucceſſiuè adæquari ſingulis partibus ſpatij: ergo ſi indiuiſibile mouetur in ſpatio diuiſibili, adæquat illud; atque adeò diuiſibile conſtaret ex indiuiſibilibus. Antecedens probatur, quia ſemper mobile debet eſſe in ſpatio æquali: ergo ſemper punctum deberet eſſe in loco punctuali. Tertiò. Omnis motus fit in tempore: ſed quouis tempore dato, dari poteſt minus, in quo minus mobile moueri poteſt: ergo quolibet mobili dato, dari

Prima ſententia negans.

Peripatetici cum Ariſtotele.

poteſt

Digitized by Google

poteſt minus. Implicat igitur indiuiſibile moueri: nam eo dato, non poteſt dari minus.

Secunda ſententia affirmans. Scotus. Zumel. Vaſquez. Suarez. Albertinus.

85. Secunda ſententia affirmatiua eſt Scoti in 2. diſt. 2. quæſt. 9. §. *Ad argumenta ad tertium principale*, Zumel 1. part. quæ. 53. artic. 1. quæſt. 3. §. *Sed adhuc interrogabit aliquis*. Vaſquez diſp. 195. cap. 6. Suarez lib. 4. de Angelis cap. 20. in fine, Albertini corol. 16. ex principio primo philoſophico, dub. 4. & aliorum. Qui authores idem docent de puncto ſeparato quantitatis. Pro cuius controuerſiæ deciſione.

Aſſertio 1. Punctum quantitatiuum, à quãtitate ſeparatum, non poſſet, naturaliter ſaltem, moueri. Fundamentum.

86. Dico primò. Probabilius eſt, ſi punctum quantitatiuum poſſet à quantitate ſeparatum exiſtere, non poſſe ſaltem naturaliter moueri. Eſt contra auctores ſecundæ ſententiæ. Fundamentum eſt: quia repugnat, accidens extenſum naturaliter ſubiectari in ſubiecto inextenſo: ergo repugnat, punctum ſucceſſiuè moueri. Conſequentia conſtat: quia motus ſucceſſiuus eſt accidens extenſum, & ſubiectari deberet in puncto inextenſo, ſi moueretur ſeparatum à continuo. Antecedens probo: nam accidens extenſum naturaliter poſtulat ſuſtentari à ſubiecto ſecundùm omnes partes ſuæ extenſionis: repugnat autem, ſubiectum omnino extenſum & indiuiſibile ſuſtentare accidens extenſum ſecundùm omnes partes ſuæ extenſionis: ergo repugnat, ſubiectum omnino inextenſum ſubiectare accidens extenſum. Maior conſtat: nam accidens extenſum ſecundùm omnes partes ſuæ extenſionis eſt accidens; ergo ſecundùm omnes partes ſuæ extenſionis poſtulat ſuſtentari à ſubiecto. Minorem probo, quoniam ſubiectum ſuſtentat accidens, ſubſternendo ſe toti accidenti: ſicut accidens ſuſtentatur à ſubiecto, inhærendo ſecundùm ſe totum ſubiecto. Nequit autem punctum ſubſternere ſe toti parti motus: ſicut nec tota pars motus inhærere poteſt puncto: alioqui pars adæquaretur puncto, & punctum parti.

87. *Dixi, naturaliter.* Quoniam an implicet etiam ſupernaturaliter, pendet ex illa quæſtione, an punctum ſit eſſentialiter modus, an entitas. Si enim eſt modus, implicat etiam ſupernaturalter moueri: quia nequit modus, ne ſupernaturaliter quidem exiſtere ſine ſubiecto. Secus, ſi ſit entitas. Nec eſt eadem ratio de motu alterationis: nam hic fieri poteſt in puncto, quia nullas de neceſſitate includit partes extenſiuas, neque intenſiuæ impediunt, quò minùs alteratio fieri poſſit in puncto.

Si punctum eſt modus, nec ſupernaturaliter moueri poteſt.

Non ſatisfacit dicere, motum eſſe indiuiſibilẽ ſubiectiuè, diuiſibilem verò terminatiuè.

88. Nec ſatisfaciunt primò qui dicunt, motum localem in puncto receptum eſſe indiuiſibilem ſubiectiuè, diuiſibilem verò terminatiuè. Nam ſi intelligant motum eſſe indiuiſibilem ſubiectiuè, quia recipitur in ſubiecto indiuiſibili, petitur principium; & contra hoc ipſum militat diſcurſus factus. Si intelligant eſſe indiuiſibilem ſubiectiuè, quia motus ipſe eſt forma indiuiſibilis, eſt aperte falſum, cum habeat partes extenſas, vnam extra aliam; ac proinde poſtulat ſubiectum diuiſibile. Quod ſuſtentare ac ſubſterni poſſit omnibus & ſingulis eius partibus.

Nec ſatisfaciunt ſecundò, qui dicũt punctum in motu occupare ſpatiũ maius ſe.

89. Nec ſatisfaciunt ſecundò, qui dicunt, ideo poſſe punctum indiuiſibile ſubiectare motum diuiſibilem, quia ſubiectum, dum eſt in motu, occupat ſpatium maius ſe. Nam ex hoc non fit, quod punctum, & quodlibet aliud ſubiectum in motu, fiat extenſius entitatiuè, quam ſit in ſe, quod tamen requiritur, vt punctum poſſit ſubiectare accidens diuiſibile.

Obiectio 1.

90. Obiicies primò. Poteſt punctum moueri in continuo; ergo etiam extra continuum. Conſequentia probatur, quia etiam in continuo mouetur per motum ſibi inhærentem.

Obiectio 2.

Secundò. Poteſt indiuiſibile in tranſitu commenſurari diuiſibili, licet non poſſit in quiete. Si enim moueretur ſphæra ſupra planum, punctum ſphæræ in tranſitu commenſuraretur plano diuiſibili. Ergo poteſt punctum ſeparatum à quantitate, in tranſitu ſubiectare accidens extenſum, eſto non poſſit in quiete.

Reſponſiones quorundam.

91. Reſpondeo. Qui concedunt huiuſmodi puncta negant conſequentiam. Et ad probationem negant, punctum in continuo moueri per motum ſibi immediatè inhærentem, ſed vel per indiuiſibile motus, vel per colligantiam cum partibus continui, in quibus immediatè ſubiectantur partes ipſæ motus. Sed neutra reſponſio mihi ſatisfacit. Non prima; quia per indiuiſibile motus ſubiectum non mouetur, ſed quieſcit: quia indiuiſibile motus, non eſt motus, & acquiſitio ſpatij, ſed tantum mutatum eſſe motus, & permanentia in ſpatio. Nec ſatisfacit ſecunda: quia vt conſtat ex ſectione 3. nequit res localiter moueri per motum tantum alterius. Nam ſicut nulla res mutat ſpatium per mutationem tantum alterius: ita nulla res localiter mouetur per motum tantum alterius: cùm idem omnino ſit localiter moueri, & ſpatium mutare. Quare viderint illi, qui puncta concedunt, quo pacto huic argumento occurrant. Ego propter hoc abſurdum, inter alia huiuſmodi puncta neganda cenſeo.

Reſponſiones non placent.

Reſpõſio ad primam obiectionẽ, plana negando huiuſmodi puncta.

Ad ſecundũ reſpondetur.

92. Ad ſecundum. Duplex eſt commenſuratio; altera per intrinſecam ſubiectationem, altera per extrinſecam terminationem. Concedo indiuiſibile commenſurari poſſe diuiſibili per extrinſecam terminationem; nego autem commenſurari poſſe per intrinſecam ſubiectationem: nam ex hac ſequitur aſſignatum abſurdum, quod non ſequitur ex illa. Nec refert, quod punctum ſit in tranſitu, vt valeat ſubiectare accidens extenſum: nam, vt dictum eſt, etiam in tranſitu punctum eſt indiuiſibile, & inextenſum; motus autem diuiſibilis & extenſus: accidens autem extenſum etiam in tranſitu & ſucceſſiuè poſtulat ſubiectum extenſum: quia etiam in tranſitu & ſucceſſiuè habet partes vnam extra aliam.

Aſſertio 2. Angelus in puncto conſtitutus, ſucceſſiuè moueri poſſet.

93. Dico ſecundò. Probabilius eſt, Angelum conſtitutum in puncto ſucceſſiuè moueri poſſe. Fundamentum eſt: quia licet Angelus in puncto conſtitutus ſit formaliter indiuiſi-

Angelus virtualiter diuiſibilis.

Explicatur hac virtualis Angeli diuiſibilitas.

diuiſibilis, eſt tamen virtualiter diuiſibilis: ratione cuius virtualis diuiſibilitatis ſuſtentare poteſt accidens diuiſibile. Quod ſic explico. Angelus dum eſt in puncto retinet naturalem capacitatem ad virtualem diuiſibilitatem, qua recipere poteſt formam diuiſibilem. Vnde hoc ipſo, quod in illo recipitur motus diuiſibilis, per naturalem capacitatem, quam habet ad virtualem diuiſibilitatem; ſtatim virtualiter coëxtenditur motui diuiſibili, ſubiectando illum ſecundùm omnes partes. Sicut, ob eandem naturalem capacitatem ad virtualem diuiſibilitatem, conſtitutus in puncto, ſubiectare poteſt diuiſibilem locabilitatem. Non quod ſub locabilitate diuiſibili maneat formaliter & virtualiter indiuiſibilis, hoc enim repugnat; ſed quod recipiendo locabilitatem diuiſibilem, eo ipſo illi virtualiter coëxtenditur. Ita conſtitutus in puncto, recipere poteſt motum localem diuiſibilem. Non quod ſub motu maneat formaliter & virtualiter indiuiſibilis, ſed quod illum recipiendo, ſtatim illi virtualiter coëxtenditur, ob naturalem capacitatem ad huiuſmodi virtualem extenſionem.

Satisfit argumentis oppoſita ſententia.

94. Ad primum primæ ſententiæ, diſtinguenda eſt minor. Repugnat indiuiſibile, dum eſt in motu, partim eſſe in termino à quo recedendo, partim in termino ad quem accedendo, nego; repugnat in quiete, concedo ratio diſcriminis: quia dum eſt in quiete, occupat ſpatium ſibi æquale; dum eſt in motu, ſemper occupat ſpatium maius ſe: quia ſemper mobile, dum eſt ſub motu, eſt in diuerſis partibus ſpatij ratione diuerſarum partium motus, ſubiectum ipſum ſucceſſiuè applicantium ad diuerſas partes ſpatij. Vnde ſicut implicat, eſſe motum, & non continere partes actu tendentes ad diuerſas partes ſpatij; ita implicat, mobile ſub motu non eſſe in diuerſis partibus ſpatij; ratione diuerſarum partium motus, quibus ad diuerſas partes ſpatij ſucceſſiuè applicatur.

95. Ad ſecundum, nego antecedens eiuſque probationem. Repugnat namque mobile moueri, & dum mouetur tangere ſpatium ſibi æquale. Quia dum mouetur, ſucceſſiuè ſubſtat diuerſis partibus motus, & conſequenter diuerſis partibus ſpatij, ad quas illæ tendunt; atque adeo, dum mouetur, ſemper eſt in ſpatio maiore ſe; eſto in ſingulis mutatis eſſe, in quibus mobile quieſcit, ſit in ſpatio ſibi æquali.

96. Ad tertium, concedo conſequens de mobili quanto & diuiſibili: quod quia habet partes, ſemper eſt aſſignare minus in tempore minori: nego verò de mobili ſpirituali & indiuiſibili: quod quia partes non habet, non licet eo aſſignato, aſſignare minus: quia minus & minus ſupponit mobilis diuiſibilitatem.

DISPVTATIO SEPTIMA.

De potentia motiua Angelorum.

SECTIO PRIMA.

Quanta ſit potentia motiua Angelorum.

Ex duplici capite hæc potentia deſumi poteſt.

1. EX duplici capite potentiæ motricis quantitas deſumi poteſt: primo ex obiecto, ad quod ſe extendit. Secundo. Ex velocitate, qua mouet. Ex vtroque Angelicæ potentiæ motiuæ perfectionem indagabimus.

Omne corpus naturale ſubditur motiua potentiæ Angelorum,

2. Quoad primum, certum eſt omne corpus naturaliter ſubdi potentiæ motiuæ Angelorum. Nam Angelus eſt præſes vniuerſæ naturæ corporeæ. Vnde poteſt elementa mouere, ex quorum motu excitentur venti, pluuiæ, fulgura, terræmotus: ſicut & arbores eradicare, corpora ex vno in alium locum transferre, & ſimilia. Tametſi ea non ſemper dæmones permittantur agere, ne Vniuerſum certis legibus conſtitutum perturbetur.

3. Difficultas eſt, an poſſint naturaliter vacuum inducere. Ratio difficultatis eſt: quia cùm habeant vim ſupra omnia corpora, poſſunt vnum elementum ab alio ſeiungere, & ſimul impedire, ne alia corpora ad vacuum impediendum confluant. Quoniam cum hæc vis, quam corpora habent ad vacuum replendum finita ſit, poterit ab Angelo impediri, ne in actum prodeat.

Angelus non poteſt naturaliter inducere vacuum.

4. Nihilominus dicendum eſt, non poſſe naturaliter ab Angelo induci vacuum. Fundamentum, quia hic effectus excedit naturalem virtutem Angeli. Probabile enim eſt ſingula corpora, non vt priuata entia ſunt, ſed vt partes & membra Vniuerſi, habere vim ad vacuum arcendum maiorem, quam habeant Angeli ad illud inducendum. Vnde licet poſſit Angelus illis reſiſtere quoad priuatum motum ipſorum, ne ad propriam ſphæram recurrant, eaque violenter extra proprium locum retinere, non tamen ea impedire, ne impendente periculo ad vacuum arcendum concurrant. Cuius ratio à priori deſumenda eſt ex fine: nam

Ratio aſſerti.

finis

Digitized by Google

Ariſtoteles.

finis Vniuerſi eſt, vt inferiora gubernentur à ſuperioribus: *Oportet enim*, inquit Philoſophus, *vt mundus hic inferior ſuperioribus lationibus continuetur, vt inde ad nos vis cæleſtis deriuetur*, Sed per vacuum impeditur hic finis:ergo non poteſt ab Angelo naturaliter induci. Minor conſtat: quia vacuum interrumpit ſublunarium corporum cum cæleſtibus continuationem, quæ neceſſaria eſt ad actionem tranſmittendam: cùm nullum agens agere naturaliter poſſit in diſtans. Conſequentiam probo: nam finis operis non ſubiicitur poteſtati miniſtri, ſed principalis agentis: eo quod actio miniſtri non ſe extendit ad finem, niſi executiue, per media aſſequendum. Angeli autem, cùm ſint tantum miniſtri gubernationis huius Vniuerſi, vt habetur Hebræor. 1. non poſſunt naturaliter impedire principalem finem ipſius.

Ad Hebr. 1.

Ratio, cur corpora maiorem vim habeant ad impediendũ vacuũ quam Angeli ad inducendũ.

5. Ex his fit, vt maiorem vim ad impediendum vacuum habeant corpora, quatenus partes ſunt Vniuerſi, quam Angeli, non modo qui de facto creati ſunt, ſed etiam qui creari poſſunt. Ratio verò eſt: quia corpora vt partes Vniuerſi, ad impediendum vacuum operantur vt inſtrumenta immediatè ſubiecta principali virtuti gubernatrici Dei. Sic enim habent maiorem vim ad vacuum impediendum, quam ad idem vacuum inducendum poſſit cuilibet creaturæ naturaliter communicari. Nam vt ſic operantur per virtutem infinitam Dei, cui ad talem effectum operandum, tanquam partes & membra Vniuerſi, immediatè coniunguntur. Et hoc ideo, quia principalis finis, qui eſt gubernatio Vniuerſi, tanquam à principali cauſa pendet à Deo: ac proinde conſeruatio ordinis, qui per vacuum tolleretur, immediatè eſt à Deo, vt à principe cauſa, & à corporibus vt ab inſtrumentis.

Quæritur an vnus Angelus alium loco mouere poſſit. Negat Vaſquez, & alij apud Zumel.

6. Alia difficultas eſt, an poſſit vnus Angelus alium loco mouere, illum violenter impellendo, aut detinendo. Negat Vaſquez 1. p. diſp. 194. c. 3. Fundamentum ipſius eſt, quia hoc eſt proprium corporum: tametſi id concedat virtute & imperio diuino. Confirmant alij apud Zumel 1. part. quæ. 53. ar. 3. quæ. 5. quoniam potentia motiua in Angelo non diſtinguitur à voluntate eiuſdem, quæ eſt eſſentialiter libera. Nequit autem creatura quoad actus eſſentialiter liberos, ab alia creatura cogi.

Affirmant Maior. Zumel. Suarez.

7. Affirmant verò Maior in 2. diſt. 2. qu. 6. Zumel loco præcitato, Suarez lib. 4. de Angelis cap. 28. Et quidem quando Angelus propria voluntate ſinit ſe ab alio moueri, etiamſi ſuperior ſit, poteſt ab inferiore moueri: ſi verò contra voluntatem ab alio moueatur, non poterit niſi à ſuperiore moueri: quia actio non ſequitur, niſi à proportione maioris æqualitatis. *Hæc ſententia probabilior eſt, & ſequenda*. Cuius ratio eſt, quoniam Angelus eſt capax motus ab extrinſeco, cùm poſſit immediatè moueri à Deo, non enim motus localis eſt vitalis, eſſentialiter poſtulans principium intrinſecum; poterit igitur ſuperior inferiorem etiam renuentem mouere, quia poteſt vincere reſiſtentiam illius. Confirmatur, quia ſicut poteſt Angelus ſuperata grauitate terræ, illam ſurſum mouere: ita ſuperata reſiſtentia alterius ſpiritus, illum violenter impellere: cùm non minùs grauitas terræ reſiſtat Angelo ſurſum impellenti, quam vis motiua alterius ſpiritus.

Aſſertio pro ſententia affirmante.

Ad oppoſitã ſententes reſponditur.

8. Ad fundamentum Vaſquez, nego aſſumptum, nam etiam ſpiritus ſunt capaces motus ab extrinſeco. Ad confirmationem, neganda eſt maior, & conſequentia; nam nec verum eſt, potentiam motiuam Angelicam ab eius voluntate non diſtingui; nec, ſi diſtingueretur, ſequeretur, illam non poſſe quoad motum localem cogi, alioqui neque à Deo moueri poſſet, quia neque à Deo creatura cogi poteſt quoad actum formaliter liberum. Et ratio eſt, quia motus localis non eſt actus formaliter liber, ſed ſolum imperatiuè, poſſumus autem in actibus imperatiuè tantum liberis cogi, ne illos exerceamus, vt in ſequenti tomo oſtendemus.

Quæritur ſecundò, an potentia motiua Angelorum, terminum habeat quoad velocitatem. Affirmat Vaſquez. Negant Gregorius. Capreolus. Maior. Suarez. Albertinus. Arrubal.

9. Quoad ſecundum controuerſia eſt, an potentia motiua Angelorum terminum habeat quoad velocitatem; affirmat Vaſquez diſp. 197. cap. 3. quoniam virtus motiua Angeli eſt finita, cùm in velocitate terminum habeat. Negant Greg. in 2. diſ. 6. quæſt. 3. artic. 2. Capreol. in 2. diſ. 6. quæſt. 1. artic. 3. ad tertium contra 2. concl. Maior, quæſt. 7. Suarez lib. 4. de Angelis cap. 24. Albertinus Coroll. 16. ex princ. 1. dub. 4. Arrub. diſ. 162. cap. 2. potiſſimum fundamentum eſt, quia poteſt Angelus in inſtanti moueri de loco præcedente ad locum ſubſequentem: ergo à fortiori moueri poterit in tempore breuiori, & breuiori in infinitum, non ſolùm ad locum ſubſequentem, ſed ad quantumcumque diſtantem.

Tertia ſententia de motu ſucceſſiuo affirmãs, negans verò de diſcreto, verior eſt.

10. Mihi verò diſtinguendum eſt de motu ſucceſſiuo, & diſcreto. Et quoad ſucceſſiuum cenſeo, potentiam motiuam Angelorum certo termino, & modo velocitatis limitari, non autem quoad diſcretum. De diſcreto patet, quia fit in inſtanti, quo velocior fingi non poteſt. De ſucceſſiuo autem, qui eſſentialiter fieri poſtulat in tempore, probatur: nam maior velocitas ipſius arguit maiorem virtutem motricem: Maior autem virtus motrix perfectiorem arguit naturam. Igitur non poteſt æqualis velocitas competere omnibus. Minor conſtat: nam potentia motiua eſt neceſſaria paſſio naturæ: perfectior autem natura perfectiorem paſſionem ſibi producit. Maior, in qua eſt difficultas, probatur. Nam velocitas eſt intrinſeca perfectio motus. Perfectior autem potentia non ſolùm attenditur ex perfectiore termino, ſed ex perfectiore modo attingendi terminum: ergo velocior motus perfectiorem arguit potentiam motiuam. Maior liquet, nam velocitas in motu eſt ſicut intenſio in qualitate, quæ eſt propria & intrinſeca perfectio illius. Minor conſtat, nam modus attingendi effectum redundat in obiectum formale potentiæ. Perfectius autem obiectum formale perfectiorem ſpecificat potentiam. Confir-

Digitized by Google

matur: nam hinc ſequeretur, neque in Deo eſſe perfectiorem virtutem motiuam quoad velocitatem, quam ſit in quolibet minimo Angelo: cùm non poſſit fingi maior velocitas, quam in tempore in infinitum breuiori.

Obiectio 1.

11. Obiicies primò. Omnes Angeli æquali velocitate mouentur motu diſcreto, quia omnes mouentur in inſtanti: & tamen hinc non ſequitur, eos æqualis eſſe virtutis, & naturæ inter ſe; ergo nec ſequitur, eos æqualis eſſe virtutis & naturæ, ſi æquali velocitate moueantur motu ſucceſſiuo. Confirmatur: nam tam luminoſum maius, quam luminoſum minus æquali velocitate producunt lumen: ſed cum hac æquali velocitate ſtat inæqualitas virtutis illuminatiuæ. Ergo cum æquali velocitate motus ſucceſſiui ſtare poteſt in Angelis inæqualitas potentiæ motricis.

Reſponſio.

Mutatio inſtantanea inæqualitatem ſuæ perfectionis deſumit non ex maiore vel minore velocitate, ſed ſpatio.

12. Reſpondeo, negando conſequentiam. Ratio diſcriminis: quoniam mutatio inſtantanea eſt alterius rationis à motu locali ſucceſſiuo, quæ inæqualitatem ſuæ perfectionis non deſumit ex maiore, vel minore velocitate, ſed ex maiore, vel minore ſpatio, quod traiicit. Sicut neque inæqualitas illuminationis deſumitur ex maiore, vel minore velocitate, qua producitur; ſed ex perfectiore termino, & maiore ſpatio, ad quod diffunditur. Motus verò ſucceſſiuus, ſuæ perfectionis inæqualitatem quoad modum, non poteſt aliunde deſumere, quam ex maiore, vel minore velocitate. Ex quo patet ad confirmationem.

Obiectio 2.

13. Obiicies ſecundò. Motus Angelicus nullam habet reſiſtentiam, neque ex parte ſpatij, neque ex parte mobilis: omnis autem tarditas in motu ex aliqua reſiſtentia proueniat oportet: Igitur motus Angelicus nullum habet certum terminum in velocitate.

Reſponſio. Angelus à medio non retardatur, ſed ab intrinſeca virtute ſua imbecilliori.

Reſpondeò, negando minorem. Retardatur enim motus Angeli inferioris, vt non ſit æqualis velocitatis cum motu Angeli ſuperioris, ab intrinſeca virtute Angeli inferioris, quæ ex natura ſua limitatur ad tantam velocitatem, & non maiorem.

Satisfit fundamento pro ſecunda ſententia allegato.

14. Ex his patet ad fundamentum ſecundæ ſententiæ. Nam cùm ſint motus diuerſæ rationis, non licet ex vno argumentari ad alium: Nam vnus eſſentialiter petit fieri in inſtanti; alter in tempore: vnus nullas habet partes; alter ex partibus componitur in infinitum diuiſibilibus. Vnde quò velocior eſt motus, eò plures partes ipſius producuntur in eadem mora temporis; quò vero eſt tardior eo pauciores producuntur partes in eadem mora temporis. Eſt enim velocitas & tarditas in motu, ſicut denſitas & raritas in quantitate.

SECTIO II.

An & quomodo potentia motiua diſtinguatur à ſubſtantia & reliquis potentiis Angeli?

Prima ſententia negat diſtingui à ſubſtantia & potentiis. Nominales. Rubio. Bacho.

15. PRIMA ſententia negat, potentiam motiuam ex natura rei diſtingui à ſubſtantia, & reliquis potentiis Angeli: Eſt Nominalium vniuerſaliter negantium, omnes potentias ex natura rei diſtingui à ſubſtantia rei creatæ. Eſt etiam Rubionis in 2. d. 14. qu. 2. in fine. Bachonis in 2. diſt. 16. artic. 4. & diſt. 37. artic. vltimo, & aliorum. Fundamentum eſt, quia fruſtra fit per plura, quod fieri poteſt per pauciora. Confirmatur, quia nullum eſt ſignum realis diſtinctionis inter potentiam motiuam, & ſubſtantiam Angeli, reliquaſque eius potentias.

Secũda ſententia negãs diſtingui ab intellectu & voluntate. Heruæus. Baſſolus. Durandus. Capreolus. Argentin. Ferrarienſ. Soncinas. Zumel. Vaſquez. Granadus. Videtur S. Thomæ. Probabilem putat Caietanus. Argentinas.

16. Secunda ſententia negat, potentiam motiuam diſtingui ab intellectu & voluntate Angeli: Eſt Heruæi in 2. diſt. 14. artic. 4. Baſſoli quæſtione 2. articulo 2. Durandi diſt. 7. quæſt. 5. Capreoli quæſt. 2. art. 1. Argentinæ diſt. 8. art. 1. Ferrarienſis 2. contra Gentes cap. 82. §. *Ad huius difficultatis*. Soncinatis 12. Metaph. quæſt. 35. Zumel 1. part. quæſtione 54. q. 5. Vaſquez diſp. 218. cap. 3. Granadi tractatu 9. diſp. 1. & videtur S. Thomæ 1. parte quæſtion. 54. articulo 5. & de malo quæſtione 16. articulo 1. ad 14. & alibi, quam probabilem putat Caietanus 1. part. quæſt. 54. artic. 5. Fundamentum eſt: quia cùm Angelus ſit purè intellectualis, nequit in eo eſſe niſi potentia intellectualis, per quam omnia operatur, tam ad intra, quàm ad extra. Confirmat Argentinas; quia quæ ſunt diſperſa in inferioribus, ſunt vnita in ſuperioribus: ergo licet in homine potentia motiua diſtinguatur ab intellectu & voluntate, non tamen diſtinguitur in Angelo, qui eſt homine ſuperior.

Tertia ſententia affirmãs, diſtingui tam à ſubſtantia, quàm ab intellectu & voluntate Angeli. Henricus. Richardus. Bacho. Aureolus. Mayronius. Suarez.

17. Tertia ſententia affirmat, potentiam motiuam diſtingui tam à ſubſtantia, quàm ab intellectu & voluntate Angeli. Eſt Henrici quodlib. 13. quæſt. 6. Richardi in 2. diſt. 14. art. 1. qu. 6. Bachonis diſt. 16. art. 4. Aureoli diſt. 8. art. 3. Mayronii in 1. diſt. 43. quæſt. 5. Suarez lib. 4. de Angelis cap. 24. & 29. *Quæ ſententia probabilior eſt & ſequenda*: quam tanquam tutiorem ſequitur Caietanus 1. p. loco præcitato.

Aſſertio pro tertia ſententia. Hanc vt tutiorẽ ſequitur Caietan. Ratio primæ partis ſententiæ.

18. Prima pars ſententiæ conſtat à paritate rerum naturalium, in quibus potentia motiua ex natura rei diſtinguitur ab ipſa ſubſtantia mobilis: vt patet in accidentibus Euchariſticis, in quibus manet potentia motiua panis & vini, deſtructa eorum ſubſtantia. Secunda pars probatur, tum ex diuerſitate termini, tũ ex diuerſitate modi tendẽdi, à quo potiſſimũ deſumitur ſpecificatio potentiæ. Nã potentia motiua nõ ſolùm operatur immanenter, ſed etiam tranſeunter; intellectus verò & volũtas nõ niſi immanenter; potentia motiua ſolum operatur reali-

Ratio ſecundæ partis ſententiæ.

realiter in terminum: intellectus verò & voluntas non ſolùm operantur realiter in terminum, ſed etiam grammaticaliter in obiecta. Sunt ergo iſtæ potentiæ inter ſe diſtinctæ ex diuerſo modo operandi.

Obiectio.

19. Dices, poſſe diuerſos actus ſubordinari eidem potentiæ. Ergo poſſunt motus & volitio ſubordinari eidem voluntati. Sed contra:

Solutio.

quia quando actus ſunt per ſe primo ex modo tendendi diuerſi, nequeunt ſubordinari eidem potentiæ, ſed ſolum eidem ſubſtantiæ operanti, vt principi cauſæ per diuerſas potentias.

Reſpondetur ad fundamentum primæ ſententiæ.

20. Ad fundamentum primæ ſententiæ, patet ex dictis. Ad confirmationem verò reſpondeo, ſufficiens ſignum diſtinctionis potentiæ motricis Angelicæ ab eius ſubſtantia, eſſe diſtinctionem potentiæ motricis in aliis ſubſtantiis, cum quibus Angelica vniuocè conuenit.

Reſpondetur ad fundamentum ſecundæ ſententiæ.

21. Ad fundamentum ſecundæ ſententiæ, nego conſequentiam. Nam licet Angelus ſit purè intellectualis, eſt tamen limitatæ naturæ, atque adeò indiget proportionato inſtrumento ad ſeipſum, & alia à ſe mouendum. Neque hoc repugnat naturæ purè intellectuali finitæ. Ad confirmationem concedo antecedens, quando diſtinctio oritur ex peculiari imperfectione naturæ inferioris; nego autem, quando illa oritur ex communi ratione, quæ etiam competit naturæ ſuperiori, vt eſt limitatio naturæ intellectricis.

DISPVTATIO OCTAVA.

De actu intelligendi, & potentia intellectiua Angeli.

SECTIO PRIMA.

An actus intelligendi diſtinguatur à ſubſtantia Angeli?

Angelos intellectuales eſſe ſupponitur, & probatur. Philoſophus.

1. SVPPONIT quæſtio, Angelos eſſe intellectuales, quod triplici ratione conſtat. Prima ex eorum immaterialitate, quæ radix eſt intellectualitatis. Etenim intellectiuum, teſte Philoſopho 3. de anima, aptum eſt *fieri omnia intelligibilia*. Vt autem aliquid ſit aptum omnia fieri, debet eſſe ſpoliatum à materia, nam materia coarctat & limitat ad vnum, quæ eſt conditio oppoſita. Cùm igitur immateriale abſtrahat ab omni materia, erit aptum omnia fieri; atque adeò radix intellectualitatis. Confirmatur; nam vt ſenſus cognoſcendo fiat ipſum ſenſibile in actu, debet recipere ſpecies intentionales à materia depuratas. Ergo principium cognoſcendi eſt immaterialitas; ergo Angeli, qui ab omni materia abſtrahunt, ſunt maximè intellectuales.

2. Secunda ratio deſumitur à motu locali Angelorum, hoc pacto. Motus localis Angeli eſt indifferens ad omnem lationis differentiam; ergo neceſſariò ſupponit in Angelo potentiam liberam, qua ſe determinet ad hunc potius locum quam ad alium. Potentia autem libera vim intellectricem, à qua obiectiuè ad operandum determinetur, neceſſariò ſupponit.

3. Tertia ratio eſt. Omnis natura eſt principium alicuius operationis; cùm omne ens, præſertim completum, ſit propter operari: Nulla autem congruentior operatio Angelis aſſignari poteſt, quam intellectiua: nam hæc tantum eſt purè ſpiritualis & à materia independens. Confirmatur: nam Angeli ſunt viuentes; & non alia vita, quam intellectiua; cùm quælibet alia ſupponat materiam, qua carent Angeli, vt ſupra demonſtratum eſt. Maior conſtat, nam hæc perfectio competit entibus inferioribus Angelo: ergo non eſt denegenda Angelo. Legatur Aureolus in primo diſt. 35. parte 1. articulo 2. prop. 3. & in 2. diſt. 11. quæſtione 2. Hoc poſito difficultas eſt, an Angeli intelligant ſe, & alia à ſe, intellectione diſtincta.

Aureolus.

Prima ſententia negans. Ariſtoteles Commentator. Durandus. Aureolus.

4. Prima ſententia negatiua eſt Ariſtotelis 12. Metaphyſ. Tex. 51. & Commentatoris commento 30. quem ſequitur Durand. in 2. diſt. 3. quæſtion. 5. quantum ad cognitionem, quam Angelus habet de ſeipſo, non autem quam habet de aliis rebus: eamque vt probabilem defendit Aureolus in 2. diſt. 11. quæſtione 3. articulo 3. Probat primò Philoſophus: nam alioqui defatigarentur Angeli, ſi ſeipſos perpetuo intelligerent intellectione diſtincta. Probatur ſecundò, quia non implicat, produci creaturam, cuius intellectio ſit eius ſubſtantia.

Secũda ſententia affirmans. S. Thomas. Scholaſtici cũ Magiſtro. Oppoſita ſentẽtia damnata ab Acad. Pariſ.

5. Secunda ſententia affirmatiua eſt ſancti Thomæ 1. parte quæſtione 54. articulo 1. & omnium Scholaſticorum cum Magiſtro in 2. diſt. 3. & contraria ſententia numeratur inter *errores de Angelo, vel intelligentia*, damnatos à tota Academia Pariſienſi, vt videre eſt in fine librorum Magiſtri ſenten-

Digitized by Google

De cognitione ſupernaturali res de fide eſt.

ſententiarum. Et quidem de cognitione ſupernaturali res eſt de fide. De fide namq; eſt, Angelum non eſſe ſuapte natura beatum, ſed extrinſeco dono Dei, naturę ipſius ſuperaddito. Igitur de fide eſt, cognitionem beatam ab eius ſubſtantia diſtingui. Eadem ratio eſt de cognitione reliquorum obiectorum ſupernaturalium, quæ Angelus natura ſua non poſtulat cognoſcere.

Probatur ſecundò de cognitione obiectorum naturalium.

6. Probatur ſecundò de cognitione obiectorum naturalium. Nam obiecta, quæ poteſt Angelus cognoſcere, ſunt infinita; eſt enim omne intelligibile naturale, quod non limitatur ad certum genus entis, ſed complectitur omne ens intra ordinem naturæ contentum, quod poteſt ſine termino in infinitum perfectius, & perfectius multiplicari. Implicat igitur, ſubſtantiam creatam actu ea omnia intelligibiliter exprimere. Conſequentiam probo: quia implicat ſubſtantia creata actu infinita: ſed talis ſubſtantia eſſet actu infinita. ergo. Maior conſtat ex ratione infiniti. Minor probatur: nam cognitio obiecti infiniti, quando exprimit illud vt ratio *in Qua*, neceſſariò eſt infinita: ſed talis cognitio neceſſariò exprimeret obiectum infinitum vt ratio *in Qua*. Maior patet; nam vt cognitio exprimat obiectum vt ratio *in Qua*, debet illud adæquatè continere ſecundum eſſe intentionale, quia debet illud adæquatè repræſentare intellectui ſecundùm omnem perfectionem obiecti, ac ſi obiectum ipſum per ſeipſum actu præſens eſſet intellectui. Minorem probo: quia implicat, intellectum per puram notitiam *Qua*, tendere ad obiectum abſens: ergo ſi Angelus per ſuam ſubſtantiam cognoſceret omnia obiecta abſentia, deberet neceſſariò illa cognoſcere per notitiam *in Qua*, atque adeò per notitiam infinitam. Antecedens oſtendo: quia notitia *Qua* ſolum tendit ad obiectum in propria natura exiſtens: ergo quando obiectum non eſt in propria natura exiſtens, non poteſt ad illud natura intellectualis tendere notitia *Qua*, ſed neceſſariò tendere debet notitia *in Qua*: quia debet notitia ipſa ſupplere vicem obiecti; in cuius loco ſubſtituitur, & in qua obiectum ipſum, tanquam in propria imagine videtur.

Dionyſius.

7. Confirmatur: nam ex Dionyſio lib. de cæleſti Hierarchia cap. 3. & 4. Angeli inferiores illuminantur à ſuperioribus, & ſuperiores immediatè à Deo. Illuminantur autem per manifeſtationem alicuius nouæ veritatis, quam anteà ignorabant; Quæ veritas ſæpè eſt naturalis quoad ſubſtantiam. Igitur talis cognitio non poteſt eſſe eadem cum ſubſtantia ipſa Angeli illuminati: alioqui non egeret ad illam cognoſcendam illuminatione alterius.

Tertiò probatur concluſio.

8. Tertiò: Angeli ſibi mutuò reuelant ſecreta cordium, quæ quoad ſubſtantiam ſunt obiecta naturalia, vt infrà oſtendemus. Ergo non omnis cognitio naturalis eſt identificata cum ipſa ſubſtantia Angeli: alioqui non foret neceſſaria huiuſmodi ſecretorum manifeſtatio, ſi vnuſquiſque ea videret in propria ſubſtantia expreſſa.

Probatur concluſio quartò.

9. Quartò. Implicat creatura, cuius volitio ſit ſubſtantialis: ergo implicat creatura, cuius intellectio ſit ſubſtantialis. Conſequentia conſtat, cùm non ſit maior ratio de vna, quam de alia. Antecedens probatur: nam alioqui talis creatura eſſet ſuapte natura impeccabilis: hæc autem, vt infrà oſtendemus, implicat.

Probatur concluſio quintò.

10. Quintò. Implicat virtus creata eſſentialiter actuata vltima actualitate. Ergo implicat Angelus, cuius intellectio ſit eius ſubſtantia. Conſequentia conſtat: nam vltima actualitas virtutis cognoſcitiuæ eſt intellectio. Antecedens probo: nam implicat creatura, quæ non ſit intra ſuam perfectionem in infinitum perfectibilis: ergo implicat virtus creata eſſentialiter actuata vltima actualitate, atque adeò omni perfectione, quam poſſet intra ſuam naturalem ſpeciem recipere. Antecedens oſtendo: nam alias talis virtus eſſet actus purus, ſaltem intra genus ſuæ naturalis perfectionis, cum intra genus ſuæ naturalis perfectionis non eſſet vlterius perfectibilis.

Angelus non reſpectu ſui habere poteſt cognitionem ſubſtantialem.

11. Ex dictis deducitur altera pars ſententiæ contra Durandum, quod nec reſpectu ſui poteſt Angelus habere cognitionem ſubſtantialem. Nam poſito, quod ſit in potentia ad cognoſcendum quodlibet extra ſe, erit etiam in potentia ad cognoſcendum ſeipſum. Nam eſto reſpectu ſui ſit ſemper in actuali notitia, ab ea tamen poſſet diuinitus ceſſare. Quod egregiè docuit Auguſtinus 9. de Trinitate capite vltimo: *Itaque mens cùm ſeipſum,* inquit, *cognoſcit, ſola parens eſt notitiæ ſuæ: & cognitum enim, & cognitor ipſa eſt. Erat autem ſibi ipſa noſcibilis, & antequam ſe noſſet, ſed notitia ſui non erat in ea, cùm ſeipſam non nouerat.* Ratio verò eſt, quia non per aliam virtutem Angelus ſeipſum, & alia à ſe cognoſcit: ſed alia à ſe diſtincto actu cognoſcit; ergo etiam ſeipſum. Quo fit, vt ſeipſum cognoſcere cognitione ſubſtantiali, ſit ſolius Dei proprium.

Auguſtinus.

Ad Ariſtotelis fundamentum reſpondetur.

12. Vnde ad fundamentum Ariſtotelis, neganda eſt ſequela. Vt manifeſtè patet in cognitione beata, in qua elicienda & perpetuò conſeruanda numquam defatigatur Angelus. Cuius ratio eſt, quia cognitio eſt maxima perfectio Angeli; ad eamque producendam non vtitur organo, aut ſpiritibus, quibus ſubſtantia ipſa Angeli minuatur, ſed potentia purè intellectuali, quæ agendo non defatigatur. Ad ſecundum conſtat ex dictis.

Digitized by Google

SECTIO II.

An proximum principium intelligendi re ipſa diſtinguatur à ſubſtantia Angeli?

13. DIXI. *Proximum*: nam de remoto, non eſt controuerſia; cum ſit ipſa ſubſtantia Angeli. Omnis namque ſubſtantia creata eſt remotum & radicale principium omnium ſuarum operationum. Sola ergo, & quidem moleſta concertatio eſt de principio proximo intelligendi. Quæ controuerſia vniuerſalis eſt & communis omni principio proximo operandi ſubſtantiæ creatæ vt ſic. Vnde ad eam definiendam non ſolum adhibebimus rationes proprias, ſed etiam communes, petitas ex principio proximo operandi ſubſtantiæ creatæ vt ſic.

Prima ſententia negans. Henricus. Richardus. Durandus. Ochamus. Gregorius. Bacho. Marſilius. Rubio. Maior. Gabriel.

14. Prima igitur ſententia negat, principium proximum intelligendi re ipſa diſtingui à principio remoto: Eſt Henrici quodlib. 3.qu.14.in fine,Richardi in 1.diſt.3.ar.2.q.1. Durandi in 2.diſt.3.q.5.Ochami in 2.q.24.Gregorij diſt. 16.qu.3.arti.2. Bachonis diſt.37.arti. vltimo, Marſilij in 1.qu.7.art.3.initio, Rubionis in 2. diſt.16.q.2.concl.3.& 4.Maioris q.1.concl.2. & 3. Gabrielis q.vnica ar.2. Qui auctores vel expreſſe negant de Angelo, vel de animo rationali. Vnde à fortiori ſequitur, ſi tale principium non diſtinguitur in animo rationali, nec diſtinctum iri in Angelo. Licet non hoc ipſo, quod diſtinguitur in animo rationali, diſtinctum iri in Angelo. Nam Durandus fatetur, intellectum & voluntatem re ipſa diſtingui in animo rationali, cum tamen neget, eas diſtingui in Angelo: eo quod, inquit, animus eſt actus corporis, intellectus autem & voluntas non ſunt actus corporis. Angelus autem, cum non ſit actus corporis, ſed per ſe ſubſiſtens, ac ſimpliciorem habeat operandi modum cum in eo non ſit, niſi cognitio & volitio, eius intellectus & voluntas non diſtinguitur à propria ſubſtantia.

Durandus.

Auguſtinus.

15. Probatur autem hæc ſententia primò ex Auguſtino 9.de Trinit.cap.5: *Miro itaque modo tria iſta* (loquitur de potentiis animæ) *inſeparabilia ſunt à ſemet ipſis, & tamen eorum ſingulum quodque ſubſtantia eſt, & ſimul omnia vna ſubſtantia vel eſſentia.* Et lib.10.c.11. *Hæc igitur tria, Memoria, Intelligentia, Voluntas, quoniam non ſunt tres vitæ, ſed vna vita; nec tres mentes, ſed vna mens; conſequenter vbique nec tres ſubſtantiæ ſunt, ſed vna ſubſtantia*. Et lib.de Spiritu & anima c.4.loquens de anima: *Dicitur namque ſenſus, imaginatio, ratio, intellectus, intelligentia: & hæc omnia in anima nihil aliud ſunt, quam ipſa, aliæ & aliæ proprietates inter ſe propter varia exercitia, ſed vna eſſentia rationalis, & vna anima.* Et c.13. *dicitur, namq; anima dum vegetat, Spiritus dum contemplatur, ſenſus dum ſentit, animus dum ſapit, dum intelligit mens, dum diſcernit ratio, dum recordatur memoria, dum vult voluntas. Iſta tamen non differunt in ſubſtantia, quemadmodum in nominibus, quoniam omnia iſta vna anima eſt.* Et in fine capitis diſtinguit virtutes ab anima, vocatque *accidentia animæ*, à qua tamen non diſtinguit potentias: *Suæ vires*, inquit, *eſt, ſuæ virtutes non eſt. Non enim eſt ſua prudentia, ſua temperantia; ſua fortitudo, ſua iuſtitia.*

Potiſſimum fundamentũ ſententiæ negantis.

16. Potiſſimum fundamentum huius ſententiæ deſumitur ex illo vulgato principio, *Fruſtra fit per plura, quod fieri poteſt per pauciora.* Atqui omnia ſaluari poſſunt ſine huiuſmodi potentiarum diſtinctione: ergo. Minor probatur: quia non repugnat, vt anima vel Angelus per ſuam ſubſtantiam immediatè intelligat, velit, & recordetur; & prout intelligit, dicatur intellectus; pro vt vult, voluntas; pro vt recordatur, memoria. Antecedens probatur, nam etiamſi iſtæ potentiæ diſtinguantur à ſubſtantia Angeli, vel animæ, adhuc Angelus, vel anima, debet vt vitale principium ſubſtantiale, per ſuam ſubſtantiam immediatè concurrere ad ſingulos actus vitales. Ergo fruſtra præter principium ſubſtantiale requiritur aliud accidentale.

17. Confirmatur primò, nam qua ratione ponitur ipſa ſubſtantia Angeli vel animæ rationalis, vt immediatum principium productiuum ſuarum potentiarum, eadem ratione poni poſſet immediatum principium productiuum ſuorum actuum vitalium, cum non minus hi, quam illæ ſint proprietates naturæ intellectualis.

18. Confirmatur ſecundò. nam ſi huiuſmodi potentiæ realiter diſtinguerentur ab Angelo, & animo rationali, poterunt diuinitus ab ipſis ſeparari: ſed adhuc illis ſeparatis, poterit Angelus, & animus intelligere & velle: cum adhuc in illis maneat principale principium intelligendi & volendi.

Secũda ſententia concedẽs diſtingui ſolum formaliter. Scotus. Lychetus. Fauentinus. Primã partem ſententiæ probat Scotus.

19. Secunda ſententia negat, has potentias diſtingui realiter ab Angelo, vel animo rationali; concedit tamen diſtingui formaliter: Eſt Scoti in 2.diſt.16.q.vnica §. *Dico igitur*, & §. *Ideo dico*, Lycheti ibidem, Fauentini in 3.diſt. 2.diſp.9.num.36.& 37. Primam partem probat Scotus primò ſic. Ordinatum ad finem quo immediatius attingit finem, eo maioris eſt mobilitatis: ſed natura intellectualis ordinatur ad ſuam intellectionem & volitionem tanquam ad finem: ergo quo illas immediatius attingit, eo maioris eſt mobilitatis. Immediatius autem attingeret, ſi ſe ipſa, quam media potentia realiter diſtincta, attingeret: ergo.

20. Secundò ſequeretur, naturam intellectualem creatam beari per accidens. Sequela probatur, quia bearetur media potentia diſtincta, in qua tantùm immediatè reciperetur beatitudo. Confirmatur: nam poſita reali diſtinctione potentiarum ab anima, non minus diceretur per beatitudinem beari corpus, quam animus; cum non minus mediatè beatitudo reciperetur in corpore, quam in anima.

21. Tertiò. Aliqua forma inferior anima rationali, eſt totale & immediatum principium operationis: ergo multo magis erit totale &

immediatum principium operationis forma ſubſtantialis. Antecedens conſtat de calore, & quolibet accidente, quod eſt totale, & immediatum principium operationis accidentalis. Conſequentia verò probatur: quia eſſe totale & immediatum principium operationis eſt perfectio, cùm competat Deo: ergo ſi hæc conceditur formæ accidentali, à fortiori concedenda eſt formæ ſubſtantiali.

Secũda pars ſententiæ ſecunda probatur à Scoto.

22. Secundam partem probat Scotus ex quodam principio alibi tradito, hoc modo. Eam diſtinctionem, & ordinem ſecundùm rationem ſeruant identificata realiter, quem re ipſa haberent, ſi eſſent diſtincta realiter. Sed ſi potentiæ diſtinguerentur ab anima, vel inter ſe realiter, haberent cum diſtinctione reali, etiam diſtinctionem formalem & quidditatiuam; quia quidditas vnius non eſſet quidditas alterius, nam vna non definiretur per definitionem alterius: ergo eandem diſtinctionem formalem & quidditatiuam, ſeruant identificata cum anima & inter ſe: quoniam identificatio non tollit quidditates identificatorum. Ex quo principio infert, etiam in diuinis relationes formaliter & quidditatiuè diſtingui à natura diuina, & attributa ipſa inter ſeſe.

Tertia ſententia affirmans. Alenſis. S. Thomas. Caietanus. Bonauent. Heruæus. Argentinas. Capreolus. Bannez. Molina. Zumel. Valentia. Vaſquez. Granadus. Stephanus de Bubalis. Suarez. Conimbricenſes. Areopagita Anſelmus.

23. Tertia ſententia affirmat, intellectum diſtingui realiter à ſubſtantia Angeli, & vniuerſaliter omnes potentias rationales à natura intellectuali creata: Eſt Alenſis 2. p. quæſt. 65. memb. 1. & 2. S. Thomæ. 1. p. q. 54 artic 3. & q. 77. ar. 1. & Caietani vtrobique, Bonauenturæ, in 1. diſt. 3. q. 2. ar. 1. q. 3. & in 2. diſt. 24. p. 1. ar. 2. q. 1. quamuis obſcurè: Heruæi in 1. diſt. 3. q. 4. Argentinæ q. 2. ar. 2. concl. 1. qui etiam citat Ægidium, Capreoli ibidem qu. 3. ar. 1. concl. 5. & in 2. diſt. 3. q. 2. concl. 2. Bãnez 1. p. q. 54. ar. 3. Molinæ, Zumel, Valentiæ ibidẽ, Vaſquez in explicatione articuli, Granadi, tractatu 2. Stephani de Bubalis, Suarez in Metaphyſica diſp. 18. ſect. 3. & diſp. 35. ſect. 4. & lib. 2. de Angelis cap. 1. Conimbricenſium 2. de anima cap. 3. qu. 4. art. 2. Quam ſententiam tradidiſſe videntur, Areopagita lib. de cæleſti Hierarchia cap. 11. & Anſelmus de caſu diaboli cap. 8. quorum ille diſtinguit in Angelis hæc tria, ſubſtantiam, virtutem, & operationem: hic verò docet, voluntatem non eſſe ipſam ſubſtantiam Angeli: *Nec voluntatem, inquit, nec voluntatis conuerſionem, puto negari poſſe aliquid eſſe. Nam etſi non ſunt ſubſtantia, non tamen probari poteſt, eas non eſſe eſſentias, quoniam multa ſunt eſſentia præter illam, quæ propriè dicitur ſubſtantia.*

24. Propoſitæ controuerſiæ deciſio eo difficilior eſt, quo neutra pars ſolido nititur fundamento, ſed vtraque, philoſophica ſpectata ratione, probabiliter defendi poteſt. *Quia tamen hæc poſterior communior eſt inter Scholaſticos, & noſtris principiis longe conformior, ſequenda nobis erit.*

Tertia ſententia communior, & noſtris principiis conformior. Probatur hæc ſententia à poſteriori.

25. Probatur autem primò à poſteriori inductione aliarum potentiarum ſubſtantiarum materialium. Omnis ſubſtantia materialis ſuos effectus operatur per diſtinctas potentias accidentales: ergo etiam ſubſtantia ſpiritualis Angelica. Antecedens conſtat: nam & elementa per primas qualitates, & mixta per ſecundas à primis reſultantes, & cæleſtes orbes per accidentales influentias, tanquam per proxima principia, ſuos effectus operantur. Cui inductioni maximum firmitatis robur addidit myſterium ipſum Euchariſtiæ: in qua corrupta vtraque ſubſtantia panis & vini, in ſolis accidentibus manent eadem principia operatiua, quæ erant antea. Vnde non rectè aliqui grauitatem & leuitatem à grauibus & leuibus re ipſa non diſtinguunt; cùm in accidentibus panis & vini maneant grauitas & leuitas, non manentibus earum ſubſtantiis. Nec dici poteſt manere grauitatem & leuitatem accidentium, non autem ſubſtantiarum, quæ cum ipſis ſubſtantiis tranſubſtantiatis corrumpuntur. Non inquam hoc rectè dicitur: alioqui euidenter nobis conſtaret tranſubſtantiatio panis & vini in Corpus & Sanguinem Chriſti. Nam ſi aliqua grauitas corrupta eſſet cum ipſa ſubſtantia panis & vini, non ita grauitarent accidentia Euchariſtica poſt atque ante conſecrationem: adeoque poſſet nobis hoc myſterium euidenter conſtare. Conſequentia verò probatur: nam ſi hanc diſtinctam potentiarum ſupellectilem deprehendimus in omnibus aliis ſubſtantiis creatis, non eſt cur illam negemus in ſubſtantia Angelica.

Obiectio.

26. Dices, rationem negandi eſſe præſtantiam ipſius naturæ Angelicæ ſupra cæteras. Nam quo præſtantior eſt natura eo paucioribus indiget adminiculis ad operandum, vt conſtat in Deo, qui quoniam præſtantiſſimus eſt, nulla indiget diſtincta potentia ad operandum, ſed omnia per ſuam ſubſtantiam immediatè operatur. Confirmatur: nam quæ ſunt diſperſa in inferioribus vniuntur in ſuperioribus: ergo licet huiuſmodi potentiæ diſtinguantur in naturis inferioribus, haud tamen illæ diſtinguuntur in naturis ſuperioribus.

Solutio.

27. Sed contrà: nam licet hoc dici vtcunque poſſit, nullo tamen poſitiuo fundamento aſſeri poteſt. Præſertim cùm neceſſe non ſit, vt omnia, quæ in inferioribus diſperſa ſunt, ſint in ſuperioribus vnita: ſed ſufficit, vt natura ſuperior non egeat tot potentiis, & inſtrumentis ad operandum, quot eget natura inferior. Semper igitur maior manet probabilitas pro ſecunda ſententia, cui ſuffragatur ratio poſitiua conſtanti inductione firmata, à qua non debemus ſine vrgenti ratione, quæ hactenus non apparet, Angelicam naturam eximere.

Quomodo intelligendũ illud: quæ in inferioribus ſunt diſperſa, in ſuperioribus eſſe vnita.

Probatur ſecundò ſententia noſtra.

28. Probatur ſecundò à paritate potentiarum ſenſitiuarum animæ rationalis, hoc pacto. Potentiæ ſenſitiuæ realiter diſtinguuntur à ſubſtantia ipſa animæ; ergo etiam potentiæ intellectuales ab eadem ſubſtantia animæ, & Angeli. Conſequentia conſtat à paritate rationis. Antecedens verò probatur: nam operationes ſenſitiuæ intenduntur, & remittuntur ad intenſionem & remiſſionem organorum: ſignum igitur eſt eas actiuè ab organis produci. Antecedens conſtat experientia: nam intenſius operatur ſenſus in iuuene, quàm in ſene. Conſequentia verò probatur:

nam

nam animus rationalis, cum ſit ſubſtantia ſpiritualis ſemper eſt idem: ergo ſi ab eo tantum huiuſmodi operationes producerentur, non intenderentur & remitterentur ad intenſionem, & remiſſionem organorum.

Nonnullorũ Reſponſio.

29. In hoc diſcurſu alij negant conſequentiam, & aſſignant diſparitatem: quoniam animus rationalis eſt actus corporis organici, qui per ſe eget potentiis organicis realiter diſtinctis ad operandum. Sed contra: nam ex eo, quod anima ſit actus corporis organici, non ſequitur, quod debeat per diſtinctas potentias operari, cum poſſit per ſe, mediis organis, vt ſuſceptiuis tantum ſpecierum, vel obiectorum.

Sed contra eſt.

Aliorum inſtantia.

30. Alij verò negant antecedens. Et ad probationem reſpondere poſſunt, intenſionem, remiſſionémve ſenſitiuarum operationũ non prouenire ex organo tanquam ex principio effectiuo, ſed tanquam ex conditione, à qua animus rationalis vt forma corporis pendet in operando. Sed contra: Tum quia hoc gratis dicitur: nam optimum actiuitatis ſignum eſt, ad augmentum, vel decrementum organi, augeri, vel minui actum ipſum organicum: cum igitur aucto vel remiſſo organo, augeatur, vel minuatur actus ipſe organicus, non erit facile negandum, hanc intenſionem, vel remiſſionem actus actiuè prouenire ab ipſo organo. Tum quia non videtur, quo pacto poſſit organum eſſe conditio tantum reſpectu animæ, ad intenſius, vel remiſſius videndum audiendúmve, niſi illam proximius, aut minus proximè ad videndum, audiendúmve applicans. Quod probabiliter dici non poteſt: quia cum anima rationalis ſit intimè præſens per ſuam ſubſtantiam, omnibus, & ſingulis partibus corporis, nequit proximius per organa ad operandum applicari. Niſi fortè dicas, melius per iuuenis, quam per ſenis organa animum ad operandum applicari; quia melius iuuenis, quam ſenis organum eſt ſpecierum, quibus animus ad operandum indiget, receptiuum. Etenim cum ſpecies ſenſibiles recipiantur in organis mediis ſpiritibus animalibus, qui ſunt ſenſibilium ſpecierum delatiui, pluresque viuacioresque ſpiritus ſint in iuuene, quam in ſene, melius iuuenis, quam ſenis organum ſenſibiles ſpecies, ad ſenſationes obeundas neceſſarias, animo applicat. Sicut melius viſibiles ſpecies oculo applicant conſpicilia concaua, quam plana. Sed contra: tum quia non omnis ſenſus, vt ex animaſtica ſuppono, indiget ſpeciebus ad operandum. Tum quia qua ratione ſpecies ſenſibilis eſt proximum principium ſentiendi, eadem ratione eſſe poterit organum, cum ſit magis proportionatum inſtrumentum animæ.

Sed reſpondetur.

Inſtabis.

Sed contra.

Rationem huius ſententiæ à priori dat S. Thomas.

31. Cæterùm difficile eſt huius ſententiæ reddere rationem à priori. Sanctus Thomas præcitato loco primæ partis eam rationem affert; quoniam potentia eſt in ordine ad actũ; eſſentia verò in ordine ad eſſe: actus autem in Angelo realiter diſtinguitur ab eius eſſe; ergo & potentia ab ipſius eſſentia. Vnde colligit, proprium creaturæ eſſe, operari per diſtinctam potentiam. Quæ ratio fundari poteſt in ipſa imperfectione & limitatione ſubſtantiæ creatæ vt ſic.

Alia ratio affertur.

32. Alij rationem afferunt ex ipſa indifferentia ſubſtantiæ ad operandũ. Subſtantia enim, cum ſit vniuerſale principium omnium operationum, vt potius ad hanc, quam ad illam determinetur, eget potentiarum diſtinctione. Huic rationi reſpondet Henricus: ſubſtantiam Angelicam ſufficienter ad operandum determinari per ſpeciem impreſſam & expreſſam; nam per impreſſam determinatur ad intelligendum, per expreſſam vero ad volendum. Sed contra; quia licet ſubſtantia Angelica per ſpeciem impreſſam, & expreſſam ad operandum, determinetur obiectiuè, non tamen determinatur ſubiectiuè, vt autem determinetur non ſolùm obiectiuè, ſed etiam ſubiectiuè, & ab intrinſeco principio, determinari debet per potentias diſtinctas. Sic enim perfectius & connaturalius ad operandum determinatur. *Quare vtraque ratio probabilis eſt.*

Henricus.

Soluitur obiectio.

Satiſfit argumẽtis primæ ſentẽtiæ. Explicatur Auguſtinus.

33. Ad primum argumentum primæ ſententiæ, ductum ex authoritate Auguſtini reſpondeo, cùm Auguſtinus dicit, memoriam, intelligentiam, & voluntatem eſſe vnam vitam, vnam ſubſtantiam, vnam eſſentiam, pro vna vita, ſubſtantia, & eſſentia, non intelligere vnã vnitate ſimplicitatis, vel identitatis, ſed integritatis, & perfectionis, quia integrant vnam naturam vndequaque perfectam, & ſuis omnibus numeris abſolutam: eo modo quo proprietates naturæ humanæ dicuntur de integritate hominis. Non quod ſint vna ſubſtantia per ſimplicitatem, & identitatem cum illo, ſed per compoſitionem & integritatem. Quo loquendi modo vtuntur Alenſis & Bonauentura. Qui poſterior author Auguſtinum explicat de vnitate radicationis potentiarum in eadem eſſentia, vt colligitur ex ipſomet Auguſtino, qui 15. de Trinitate c. 7. ait, hæc tria eſſe quidem hominis, non tamen eſſe ipſum hominem: quia aliter hæc tria ſunt in homine, aliter in Deo. In Deo enim ſingulum horum eſt Deus; quia quidquid eſt Dei, eſt Deus: In homine autem non ſingulum horum eſt homo, quia non quidquid eſt hominis, eſt homo. Confirmatur: quia magis ad ſcopum Auguſtini, cui erat hoc exemplo altiſſimum Sacroſanctæ Triadis myſterium explicare, conducit diſtinctio, quam identificatio potentiarum in eadem animi ſubſtantia; quia realis diſtinctio potentiarum magis repræſentat realem diſtinctionem diuinarum perſonarum in eadem natura.

Alenſis Bonauent.

Auguſtinus ſeipſum explicat.

Liber de ſpiritu & anima dubitatur an ſit S. Auguſtini.

34. Ad aliud teſtimonium de ſpiritu & anima Reſpondeo primò. Dubium eſſe, an hic liber ſit Auguſtini, vt præcitato loco indicat Bonauentura, & cum eo alij, & conſtat ex ipſa præfatione libri: Secundò, cuiuſcunque ille ſit, explicandum eſſe eodem modo, quo præcedens, vt nimirum iſtæ potentiæ dicantur eſſe ipſa ſubſtantia animæ, quia radicantur in ipſius ſubſtantia, eamque perficiunt & complent. Appellat autem huius libri author virtutes acquiſitas *accidentia*, cum tamen non appellet *accidentia* ipſas animi potentias: quia virtutes

acqui-

Digitized by Google

acquiſitæ non radicantur in ſubſtantia animæ, cum non ſint proprietates ab ea naturaliter fluentes, & ab intrinſeco complentes, ſed tantum ab intrinſeco acquiſitæ, ſine quibus ſaluatur integra & completa natura hominis.

35. Ad fundamentum, patet ex dictis. Ad primam confirmationem, reſpondent aliqui negando antecedens, opinantes has potentias non produci ab Angelis, vel animi rationalis ſubſtantia, ſed à Deo, qui ſimul creando ſubſtantiam, concreat potentias. Sed contra: Tum quia in aliis ſubſtantiis potentiæ producuntur ab ipſa ſubſtantia, vt inductio ipſa oſtendit. Tum quia pertinet ad complementum naturę, habere vim producendi ſibi omnia intrinſeca ad operandum neceſſaria, cuiuſmodi ſunt potentiæ, niſi aliquid obſtet.

Reſponſio nonnullorum ad fundamentũ primæ ſententię, non placet.

36. Reſpondet Caietanus citato loco primæ partis, negando conſequentiam, quoniam potentiæ conſequuntur propriam ſubſtantiam per modum naturalis ſequelæ. Sed contra: nam hinc non tollitur, quin verè & propriè à ſubſtantia producantur, non minus quam operationes ipſæ intelligendi & volendi. Quia naturalis ſequela vel reſultantia, non tollit veram productionem, ſed tantum addit omnimodam neceſſitatem, & concluſionem cuiuſcunque alterius comprincipij creati.

Reſponſio Caietani.

Non placet.

37. Reſpondeo igitur negando conſequentiam: cuius diſcriminis ratio nobis conſtat à poſteriori. Nam in ſubſtantiis materialibus potentiæ operatiuæ, producuntur ab ipſa ſubſtantia ſubiecti; cum tamen reliquæ operationes non niſi mediis potentiis diſtinctis producantur. Quod etiam conſtat de potentiis ſenſitiuis animæ rationalis, quæ immediatè producuntur à ſubſtantia animæ; cum tamen earum immanentes operationes non niſi mediis potentiis diſtinctis eliciantur. Et ratio eſſe poteſt: tum ne detur proceſſus in infinitum, ſi ſubſtantia deberet per diſtinctam potentiam ſuas potentias ſibi producere. Tum quia natum eſt magis ab intrinſeco determinata ad producendas ſibi potentias, quam proprias operationes: quia ad operationes, præter intrinſecas potentias, ſæpe indiget extrinſeco aliquo principio determinante illam ad operandum; ad proprias autem potentias producendas nullo indiget extrinſeco principio determinante, cum ex ſe ipſa ſit determinata.

Reſponſio vera.

38. Ad ſecundum negant aliqui ſequelam. Sed non video cur illa negari poſſit, cum nulla ſubſtantia eſſentialiter, ſed tantum connaturaliter, & in operando, pendeat à ſuis potentiis. Neganda igitur eſt minor, poſſe videlicet ſubſtantiam Angeli ab intellectu, & voluntate ſeparatam, intelligere, & velle. Nec refert, quod adhuc ſeparatis principiis proximis intelligendi & volendi, maneat remotum principale: quoniam hoc non eſt de ſolo ſufficiens ad operandum. Sicut nec ſola ſubſtantia ignis ad calefaciendum extrinſecum ſubiectum: aut nuda ſubſtantia animi rationalis, abſque potentia viſiua, vel auditiua, ad videndum, vel audiendum.

39. Ad primum argumentum ſecundæ ſententiæ, concedo, fore maioris nobilitatis, ſi Angelus immediatè per ſuam ſubſtantiam, abſque diſtincta potentia, eſſet totale principium ſuæ operationis: nego tamen de facto ita eſſe propter rationes aſſignatas.

Satisfit argumentis ſecundæ ſententiæ.

40 Ad ſecundum, nego ſequelam. Ad cuius probationem, negandum eſt, beatitudinem immediatè tantum recipi in potentia, ſed in ipſa etiam ſubſtantia Angeli, vel animæ. Nam ſicut ad illam effectiuè non ſolum concurrit potentia, ſed etiam ſubſtantia Angeli, vel animæ: ita non ſolum illa immediatè recipitur in potentia, ſed etiam in ſubſtantia. Et ratio eſt: quia cum ſit actus vitalis connaturaliter, ſaltem poſtulat fieri & recipi in ipſo principio, quod per huiuſmodi actum viuit. Atqui per actum vitalem non ſolum viuit principium proximum, ſed etiam remotum: nam remotum eſt, quod principaliter intelligit, & appetit. Ex his patet ad confirmationem.

Beatitudo non tantùm recipitur in potentia, ſed in ipſa etiã ſubſtantia Angeli.

41. Ad Tertium negatur conſequentia. Quoniam cum accidens ſit potentia per ſe tantum ordinata ad vnum, poteſt eſſe proximum & totale principium operationis. Subſtantia verò cum ſit principium vniuerſale remotum, indiget aliquo principio proximo, intrinſecè determinante illam ad operandum vnum potius, quam alium effectum.

42. Et dictis deducitur, non rectè Durandum negaſſe, has potentias diſtingui in Angelo, non autem in animo rationali: eo quod animus rationalis informet corpus ſecundum ſubſtantiam, non autem ſecundum intellectum & voluntatem: cum nullum ſit abſurdum concedere, animum rationalem informare corpus ſecundum entitatem, quę eſt intellectus & voluntas, poſito quod intellectus & voluntas non diſtinguantur ab anima. Nec etiam multiplicitas operationum animaſticarum obſtaret, quo minus illæ proficiſci poſſint ab eodem immediato & totali principio. Nulla igitur inter Angelum & animam rationalem aſſignatur ſufficiens diſparitas.

Corollarium contra Durandum.

SECTIO III.

An in Angelis ſit intellectus agens & poſſibilis?

43. Ad vitandam in præſenti controuerſia æquiuocationem, quæ in prædictis terminis, *Intellectus Agens*; & *Poſſibilis* eſſe poteſt, antequam ad quæſtionis examen veniamus, explicandum eſt, quid nomine *intellectus agentis*, & *poſſibilis*, intelligant communiter authores cum Philoſopho 3. de anima cap. 4. & 5. vbi de his potentiis diſputatur. Nomine igitur *intellectus agentis*, intelligunt potentiam ſpiritualem à natura ordinatam, ad abſtrahendas ſpecies intelligibiles repræſentatiuas quidditatum vniuerſalium ex phantaſmatibus materialibus. Cui tria munia Peripatetici tribunt, illuminare phantaſmata, ex quibus intelligibiles ſpecies abſtrahere debet;

Quid intellectus Agentis & Poſſibilis nomine intelligatur. Ariſtoteles

Munia intellectus agẽtis.

Effi-

Efficere obiecta intelligibilia in actu; imprimere in intellectu poſſibili ſpecies intelligibiles. Nomine verò *intellectus poſſibilis*, ſeu *poſſibilis*, intelligunt potentiam conſimiliter ſpiritualem, ordinatam ad recipiendas huiuſmodi ſpecies intelligibiles, virtute intellectus agentis ex phantaſmatibus erutas, atque productas. Cuius duo ſunt officia: vnum eſt, recipere ſpecies intelligibiles, quibus in actu primo completur ad intelligendum. Alterum eſt, eſſe ſimul cum ipſa ſpecie intelligibili comprincipium intellectionis. Vnde dicitur *intellectus poſſibilis*, quia ex Ariſtotele aptus eſt *omnia intelligibiliter fieri*, non ſolum in actu primo per receptionem ſpecierum, ſed etiam in actu ſecundo per intellectionis productionem. Contra verò *intellectus agens* dicitur, quia eſt actiuus ſpecierum intelligibilium, eas ſimul cum phantaſmate producendo.

Officia intellectus poſſibilis.

Vnde dicatur intellectus poſſibilis.

44. Ex his conſtat neceſſitas ponendi intellectum agentem in animo rationali. Quia cum nequeat animus rationalis intelligere ſine ſpecie ſpirituali ſibi proportionata, & phantaſma, cum ſit ſpecies materialis, nequeat vt princeps cauſa ſpeciem ſpiritualem producere, neceſſariò danda eſt aliqua potentia ſpiritualis, quæ vt principalis cauſa ſimul cum phantaſmate, tanquam cum inſtrumento, producat ſpeciem ſpiritualem in intellectu poſſibili: Cæterum, an hæ potentiæ re ipſa diſtinguantur inter ſe, controuerſum eſt inter Philoſophos. Nos in libris de anima negatiuam ſententiam vt probabiliorem ſecuti ſumus. His explicatis, difficultas eſt, an hæ potentiæ concedendæ ſint in Angelo.

Intellectus agens à poſſibili nō differt re ipſa.

45. Prima ſententia affirmatiua eſt Alenſis 2.pa.q.22.memb.3. Alberti de quatuor coæuis 1.pa.q.5.ar.11. & 12. in ſolutione argumentorum, Bonauenturæ in 2.diſt.3.pa.2.art.2.qu.1. Scoti in 2.diſt.3.qu.vltima §. *Contra ex eiſdem principiis*, Richardi art.6.qu.2.ad 1.Bachonis quodlib.2.qu.12.ar.2.§.2.Gregorij in 2.diſt.7. q.5.art.1. Maioris in 2.diſt.3.q.7.Mayroni in 4.diſt.49.q.2. vbi non ſolum concedit in Angelis intellectum, ſed etiam voluntatem agentem & poſſibilem. Eſt etiam eorum omnium, qui docent Angelos ſpecies ſibi comparare è rebus. Diſcrepant autem in fundamento ponendi huiuſmodi potentias in Angelis.

Prima ſententia affirmans. Alenſis. Albertus. Bonauent. Scotus. Richardus. Bacho. Gregorius. Maior. Mayronus.

46. Fundamentum Alenſis & Bonauenturæ eſt: quia licet in Angelis non ſit potentia abſtractiua ſpecierum ex phantaſmatibus, eſt tamen potentia reducendi intellectum poſſibilem in actum intelligendi per ſpecierum receptionem; nec non potentia recipiendi cognitionem à Deo, & à ſuperioribus Angelis per illuminationem, & à rebus materialibus per ſpecierum receptionem. Ergo eſt in Angelis intellectus agens, cuius eſt reducere intellectum poſſibilem in actum intelligendi per ſpecierum receptionem: & intellectus poſſibilis, cuius eſt reduci de potentia in actum per ſpecierum eductionem.

Fundamentum Alenſis & Bonauēt.

47. Fundamentum Alberti & Bachonis eſt. Quoniam munus intellectus agentis non ſolum eſt abſtrahere ſpecies ad obiectis materialibus, reddendo illa actu intelligibilia, ſed etiam illuminare intellectum poſſibilem, ad contemplanda obiecta per ſpecies intelligibiles repræſentata. Siue vt Bacho opinatur, ad illuminanda ſecreta cordium, quæ vnus Angelus alteri manifeſtat. Probant ex Ariſtotele, qui 3. de anima ca.5. intellectum agentem comparat luci. Lucis autem eſt, non ſolum reddere colores actu viſibiles, ſed etiam illuminare viſum ad videndum obiectum in ſpecie viſiua. Ergo intellectus agentis, non ſolum eſt reddere obiecta materialia actu intelligibilia, ſed etiam illuminare intellectum poſſibilem ad contemplanda obiecta ipſa per ſpecies repræſentata.

Fundamentum Alberti & Bacho.

Ariſtoteles.

48. Fundamentum Scoti, Richardi, Gregorij & Maioris eſt: Quoniam Angelus habet potentiam tum abſtrahendi ſpecies ex rebus materialibus, tum recipiendi ſpecies, non ſolum è rebus materialibus propria virtute abſtractas, ſed etiam diuina virtute infuſas. Ergo eſt in Angelis intellectus agens, cuius proprium munus eſt, ſpecies è rebus materialibus abſtrahere; nec non intellectus poſſibilis, cuius eſt ſpecies ſiue propria virtute productas, ſiue diuinitus infuſas, recipere.

Fundamentum Scoti, Richardi, Gregorij & Maioris.

49. Confirmatur primò, Scotus. Potentia actiua, quæ perfectionem dicit, ſi conceditur naturæ inferiori, non eſt deneganda naturæ in eodem genere ſuperiori. Sed Angelus eſt ſuperior homine in virtute intellectiua. Atqui intellectus agens, qui eſt potentia actiua, perfectionem dicit in homine; non igitur denegandus eſt Angelo.

Confirmat Scotus.

50. Confirmat ſecundò. Nam etiamſi Deus initio creationis infudiſſet animæ rationali ſpecies omnium intelligibilium, vti de facto infudit animæ Chriſti, adhuc in nobis eſſet intellectus agens, & poſſibilis, vti eſt in Chriſto. Ergo etiamſi Deus initio creationis infudiſſet Angelo ſpecies omnium intelligibilium, adhuc eſſet in Angelo intellectus agens, & poſſibilis. Quia potentia non tollitur, ſed perficitur per actum, quem recipit: vt patet in materia cæleſti, quæ ex eo quod ſemper coniuncta fuit cum propria forma, non tollitur, quin habeat veram & propriam potentiam ad illam.

51. Vltimò probatur hæc ſententia. Nam omni potentiæ paſſiuæ naturali correſpondere debet aliqua potentia actiua naturalis: ſed in Angelis eſt potentia paſſiua naturalis recipiendi ſpecies rerum materialium: ergo reſpondere illi debet aliqua potentia actiua naturalis, cuius munus ſit abſtrahere ſpecies è rebus materialibus.

52. Secunda ſententia negat, dari in Angelis intellectum agentem & poſſibilem: Eſt S. Thomæ 1.pa.q.54.ar.4. Caietani ibidem, Capreoli in 2.diſt.3.q.2.art.1.concl.3. Bannez 1 par. loco præcitato, Zumel ibidem, Valentiæ pun.2. Vaſquez diſp.199.ca.3. Suarez lib.2.de Angelis c.1. Conimbricenſium 3.de anima ca.5.qu.1.art.3. *quæ ſententia probabilior eſt, & ſequenda*.

Secūda ſententia negās. S.Thomas. Caietanus. Capreol. Bannez. Zumel. Valentia. Vaſquez. Suarez. Conimbricenſes.

Aſſertio pro ſecunda ſententia.

53. Fundamentum eſt, quoniam, vt ſequenti diſp. ſect.5. oſtendemus, nullus Angelus ab-

Fundamentum.

ſtrahit

Digitized by Google

ſtrahit ſibi ſpecies è rebus, ſed eas ab initio cum ipſa natura concreatas accipit. Ergo non eſt in eo intellectus agens & poſſibilis. Conſequentia conſtat ex ipſa terminorum notione. Nam munus intellectus agentis, eſt abſtrahere ſpecies è rebus, & reddere intelligibilia in actu, quæ ſunt tantùm intelligibilia in potentia. Intellectus verò poſſibilis eſt, recipere ſpecies ab intellectu agente è rebus materialibus abſtractas. Qui propterea ab Ariſtotele aſſimilatur tabulæ raſæ, in qua nihil eſt depictum; vocaturque poſſibilis, quaſi pura potentia, non ſolum reſpectu actus ſecundi intellectionis; ſed etiam reſpectu actus primi ſpecierum intelligibilium. Igitur ſi in Angelo non eſt intellectus abſtractiuus ſpecierum è rebus, neque pura potentia denudata ſpeciebus; neque in eo erit intellectus agens, & poſſibilis.

Ariſtoteles.

Ad fundamenta oppoſitum ſententium reſpondetur. S. Thomas.

54. Ad fundamentum Alenſis & Bonauenturæ, negatur conſequentia. Nam talis intellectus non niſi æquiuocè dicitur intellectus agens & poſſibilis, vt egregiè notauit S. Thomas loco ſupra citato. Nam per intellectum agentem, non intelligimus communiter potentiam, quæ reducit intellectum in actum ſecundum intelligendi, ſed qui reducit illum de pura potentia in actum primum intelligendi, per productionem ſpecierum intellibilium. Sicut per intellectum poſſibilem, non intelligimus potentiam, quæ tantum apta eſt omnia fieri in actu ſecundo, per productionem intellectionis, ſed quæ etiam apta eſt omnia fieri in actu primo, per receptionem ſpecierum.

Ad fundamentum Alberti & Bachonis.

55. Ad fundamentum Alberti & Bachonis, nego intellectum agentem alio modo illuminare intellectum poſſibilem, quam per productionem ſpecierum intelligibilium. Nam hoc ipſo quod intellectus agens producit ſpecies intelligibiles in intellectu poſſibili, dicitur illuminare illum in ordine ad obiecta intelligenda. Nam ſpecies intelligibilis eſt quaſi lumen, quo intellectus illuſtratur ad obiectum videndum: quidquid enim ad intelligendum præ requiritur, habet rationem luminis intellectualis, quia complet lumen intellectuale ad ſuum ſubiectum videndum. Cum igitur intellectus Angelicus non egeat noua productione ſpecierum, cum eas omnes à principio ſuæ creationis infuſas acceperit, non egebit illuminatione intellectus agentis.

Ad rationẽ Ariſtotelis.

56. Ad probationem ex Ariſtotele petitam Reſpondeo, intellectum agentem comparari luci in eo, quod ſicut lux illuminat colores, qui abſque lucis colluſtratione viſibiles non eſſent: ita intellectus agens abſtractione ſpecierum, illuminat res materiales, quæ ſine huiuſmodi ſpecierum abſtractione intelligibiles non eſſent. Et ſicut lux abſque alia illuſtratione eſt per ſe ipſa viſibilis ab oculo corporeo: ita intellectus agens abſque alia colluſtratione, & ſpeciei abſtractione, per ſe ipſe intelligibilis eſt; cum ſit res perfectè immaterialis, non egens diſtincta ſpecie, vt intelligi poſſit. Cum non minus immaterialitas ſit proxima ratio intelligibilitatis, quam intellectiuitatis.

Ad fundamentũ Scoti & illorum.

57. Ad fundamentum Scoti & aliorum, negatur antecedens, de quo infra. Ad primam confirmationem concedenda eſt maior de potentia, quæ ita dicit perfectionem, vt nullam ſupponat imperfectionem: neganda verò eſt de potentia, quæ ſimul cum perfectione imperfectionem ſupponit. Cæterùm intellectus agens & ſi perfectionem dicat in animo rationali; imperfectionem tamen in eo ſupponit; quia ſupponit in eo carentiam ſpecierum intelligibilium obiectorum materialium, quæ ſpecierum carentia, quia non eſt in Angelo, qui ſpecies omnes ab initio ſuæ creationis à Deo infuſas accepit, neque in eo erit intellectus agens.

58. Ad ſecundam confirmationem, negatur conſequentia. Ratio diſcriminis, quoniam homini per ſe competit intellectus agens & poſſibilis, quia per ſe eſt diſcurſiuus dependenter à phantaſmatibus, à quibus ad diſcurrendum ſpecies abſtrahit. Vnde per accidens illi eſt, quod eas diuinitus infuſas accipiat. Contra verò intellectus Angelicus non eſt per ſe intellectiuus dependenter à phantaſmatibus, à quibus debeat ſuas ſpecies intelligibiles abſtrahere: & conſequenter non eſt, cur in eo ponendus ſit intellectus agens & poſſibilis. Vnde concedo, potentiam non tolli, ſed perfici per receptionem ſui actus: nego autem receptionem ſpecierum intelligibilium à Deo infuſarum eſſe proprium actum intellectus poſſibilis, prout intellectus poſſibilis à Philoſophis ſumitur: ſed proprium actum illius eſſe, recipere abſtractionem ſpecierum intelligibilium virtute intellectus agentis factam. Nam ex Ariſtotele intellectus poſſibilis, tempore ſupponi debet, intelligibilibus formis denudatus.

Ariſtoteles

59. Ad vltimum concedo, cuilibet potentiæ paſſiuæ naturali correſpondere in rerum natura potentiam actiuam naturalem, quæ poſſit huiuſmodi potentiam paſſiuam in actum reducere. Cæterùm nego in Angelo huiuſmodi potentiam naturalem actiuam debere eſſe intellectum agentem, ſed Deum infundentem ſpecies rerum materialium, & reliquorum obiectorum, vt authorem naturæ: Vt patet de potentia paſſiua naturali, receptiua animæ rationalis, cui non correſpondet alia potentia actiua naturalis, diſtincta à potentia actiua Dei, vt authoris naturæ.

SECTIO IV.

Quodnam ſit adæquatum obiectum intellectus Angelici?

Prima ſententia affirmat eſſe ens vt ens, cum incluſione entis etiam Increati in ſeipſo viſibilis. Durandus.

60. PRIMA ſententia affirmat, adæquatum obiectum naturale intellectus Angelici eſſe vt ens, quatenus comprehendit etiam increatum in ſe ipſo viſibile: Eſt Durandi in 4. diſt. 49. qu. 2. à num 24. qui etſi fatetur, ne-

ceſſa-

ceſſariam eſſe aliquam gratiam ad tollendum impedimentum, quo intellectus creatus impeditur, ne naturaliter Deum videat; quod impedimentum per ipſum eſt medium creatum, Deum abſtractiuè tantum repræſentans, eo tamen ſublato, apertè fatetur, intellectum creatum abſque vllo alio ſuperaddito lumine naturaliter ferri in Deum, in ſeipſo exiſtentem, tanquam in obiectum intra propriam ſphæram contentum. Idem docere videtur Scotus in 4. diſt. 49. quæſtione 8. §. Reſpondeo.

Scotus.

61. Fundamentum huius ſententiæ eſt. Quidquid cadit ſub rationem formalem alicuius obiecti, continetur intra naturalem ſphæram ipſius: ſed Deus etiam in ſeipſo viſibilis cadit ſub rationem formalem intellectus Angelici: ergo continetur intra naturalem ſphæram ipſius. Minorem probat: nam naturale obiectum formale cuiuſcunque intellectus creati eſt ens vt ens: ſed Deus etiam in ſeipſo viſibilis cadit ſub rationem formalem entis; ergo etiam in ſeipſo viſibilis, eſt naturale obiectum intellectus Angelici. Ex quo colligit citato loco Scotus, naturali ratione probari poſſe poſſibilitatem viſionis Dei. Quod nos impugnauimus primo tomo diſp. 9. ſect. 2.

Fundamentum huius ſententiæ.

Scotus.

62. Confirmatur primò. Etenim niſi Deus in ſeipſo viſibilis contineretur intra naturalem ſphæram intellectus creati, non poſſet intellectus creatus eleuari ad Deum clarè videndum. Conſequens eſt hæreticum: ergo. Sequela probatur, quia nulla potentia eleuari poteſt extra ſphæram ſui obiecti. Implicat enim oculum eleuari ad videndum ſonum; vel auditum ad percipiendos colores. Ergo ſi Deus in ſeipſo viſibilis, eſſet extra naturalem ſphæram intellectus creati, nec de potentia abſoluta poſſet ad eum videndum eleuari.

63. Confirmat ſecundò Scotus. Quidquid perfectionis eſt in aliquo genere, & competit alicui naturæ inferiori in illo genere, competit etiam ſuperiori. Sed cognitio intuitiua eſt perfectio in genere cognitionis, & competit ſenſui; ergo & à fortiori intellectui, reſpectu ſui primi ac perfectiſſimi intelligilis, qui eſt Deus contentus ſub adæquato obiecto ipſius.

Confirmat 2. Scotus.

64. Secunda ſententia docet, adæquatum obiectum intellectus Angelici eſſe ens vt ens, cognoſcibile per modum potentialis: Eſt S. Thomæ 1. part. quæſt. 12. artic. 4. & communis Theologorum. Pro cuius controuerſiæ reſolutione, diſtinguendum eſt duplex obiectum adæquatum potentiæ, alterum adæquatum intenſiuè & naturaliter; alterum adæquatum extenſiuè, & ſupernaturaliter. Primum eſt obiectum ſpecificatiuum, & naturaliter attingibile à potentia. Secundum eſt tantum connotatum, & attingibile à potentia per vires duntaxat infuſas. His prælibatis.

Secunda ſententia docens, obiectū adæquatum intellectus Angelici eſſe ens vt ens, cognoſcibile per modum potentialis. S. Thomas. Scholaſtici. Duplex obiectum adæquatū potentiæ diſtinguitur. Concluſio 1.

65. Dico primò. Obiectum adæquatum intenſiuè, & naturaliter ſpecificatiuum intellectus Angelici, eſt omne ens intra ordinem naturæ contentum. Fundamentum: quoniam illud eſt obiectum adæquatum intenſiuè, & naturaliter ſpecificatiuum potentiæ, quod proportionem ſeruat cum potentia, vt neque illam excedat, neque ab illa naturaliter excedatur. Tale eſt omne ens contentum intra ordinem naturæ reſpectu intellectus Angelici. Maior patet. Minor probatur: quia nullum ens intra ordinem naturæ contentum excedit vires naturales intellectus Angelici, neque naturaliter ab illo exceditur: ergo eſt adæquatum obiectum intenſiuum & ſpecificatiuum ipſius. Quod non excedat, probatur: nam omnia entia naturalia conueniunt in ratione naturalis intelligibilitatis, ſub qua omne ens naturaliter refertur ad potentiam intellectiuam Angelicam. Confirmatur; nam potentia intellectiua Angelica, cùm ſit perfectè immaterialis, naturaliter apta eſt fieri omnia intelligibiliter, quæ intra ordinem naturæ continentur.

66. Quod verò nec naturaliter excedatur, inde conſtat; quoniam ſi naturaliter excederetur, ideò eſſet, quia adæquatum obiectum naturaliter ſpecificatiuum ipſius, non eſſet ſolum ens intra ordinem naturæ contentum, ſed etiam ens ſupernaturale, naturæ ordinem excedens: at hoc falſum eſt. Alioqui deberentur Angelo ſpecies omnium obiectorum ſupernaturalium, quæ de facto producta ſunt: nam, vt infra oſtendemus, debitæ ſunt Angelo ſpecies omnium obiectorum intra ipſius ſphæram contentorum, quæ de facto producta ſunt. Quare debita foret Angelis ſpecies vnionis hypoſtaticæ, habituum infuſorum, reliquorumque donorum ſupernaturalium. Confirmatur: nam ſi hæc continerentur intra naturalem ſphæram intellectus Angelici, concurrerent ad ipſius ſpecificationem, vnde eius ſpecificatio non eſſet purè naturalis.

67. Ex dictis infertur, non ſolùm omne ens creatum ordinis naturalis, eſſe naturale obiectum intellectus Angelici, ſed etiam Deum, vt auctorem naturæ & per effectus cognoſcibilem. Nam vt ſic Deus continetur in ratione cognoſcibilis intra ordinem naturæ, non vt effectus, ſed vt principium & cauſa naturæ.

Deus vt auctor naturæ, ens eſt obiectum naturale intellectus Angelici.

68. Obiicies primò. Si adæquatum obiectum intenſiuum, ac naturaliter ſpecificatiuum intellectus Angelici, eſſet omne ens contentum intra ordinem naturæ, illud eſſent infinitum; infinita quippe ſunt entia ordinis naturæ, quæ à Deo produci poſſunt. Ex hoc autem ſequeretur primò, intellectum Angelicum ſpecificatum ab obiecto infinito, eſſe infinitum. Secundò, debitas eſſe Angelo ſpecies infinitas, infinitorum obiectorum poſſibilium intra ordinem naturæ contentorum.

Obiectio 1.

69. Reſpondeo, conceſſa prima ſequela, negatur ſecunda & tertia. Et ratio negationis ſecundæ eſt: quia licet omnia hæc ſint infinita, non tamen ſpecificant vt infini-

Reſponſio.

ta formaliter, ſed vt finita formaliter: quia ſpecificant non ſecundum rationes materiales ſpecificas, ſed ſecundùm rationem formalem vniuerſaliſſimam entis naturalis, quæ finita eſt. Nam id quod potentiam, vel habitum ſpecificat non eſt obiectum materiale, quod poteſt eſſe infinitum, ſed ratio formalis, quæ ſemper eſt finita, nempe conuenientia aliqua generica, ſub qua conueniunt omnia obiecta materialia. Ratio verò negandi tertiam ſequelam eſt; quoniam, vt infra probabimus, non aliæ ſpecies naturaliter debentur Angelo, quam quas vel ipſe Angelus, è rebus ſibi abſtraheret, ſi poſſet, vel res ipſæ imprimerent in intellectum Angelicum: ſed cum res poſſibiles, nunquam ſint extituræ, nec vllas poſſint ſpecies in intellectum Angelicum imprimere, nec Angelus ipſe, ſi poſſet, aliquas ex iis ſpecies ſibi abſtraheret, nullæ poſſibilium ſpecies ſunt intellectui Angelico naturaliter debitæ.

Quæ ſpecies Angelo debeantur.

Obiectio 2.

70. Obiicies ſecundò. Hinc ſequeretur, cuilibet Angelo naturaliter deberi ſpecies ſecretorum cordium alterius Angeli; nam hæc ſunt ordinis naturalis. Reſpondeo, deberi abſolutè, nego; deberi ſub conditione, quod alter manifeſtare voluerit, concedo. Idque ad ſaluandum perfectum dominium, quod vna quæque creatura intellectualis habet in ſua ſecreta cordis, vt infra explicabitur.

Reſponſio.

Concluſio 2.

71. Dico ſecundò. Naturale obiectum intellectus Angelici, & cuiuſcunque alterius naturæ creabilis, eſt ens intelligibile per modum potentialis. Aſſertio hæc explicat modum, quo naturale obiectum terminat intellectiuam potentiam Angeli. Fundamentum eſt: quoniam ſub ea abſtractione, vel concretione obiectum terminat potentiam cognoſcitiuam, in qua abſtractione, vel concretione eſt ipſa potentia cognoſcens. Sed potentia cognoſcitiua Angeli, & cuiuſcunque naturæ intellectualis creabilis, eſſentialiter eſt immerſa potentialitati: ergo ſub hoc modo, & non ſub abſtractiori, obiectum terminat illam. Minor cum conſequentia conſtat. Maior primò patet inductione in reliquis potentiis cognoſcitiuis, ab Angelica diſtinctis. Nam ſenſitiua, quia eſt affixa organo, & immerſa materiæ indiuiduali, non terminatur niſi ad obiectum indiuiduum, & concretum in materia. Potentia intellectiua humana, quia eſt vnita corpori, non terminatur ad obiectum, niſi per modum corporis. Contra verò quia intellectus diuinus eſt emerſus ab omni potentialitate, & in ſupremo ordine actus puri, omnia intelligit per modum actus puri. Ergo intellectus Angelicus, licet ſit emerſus à materia, quia tamen eſt immerſus potentialitati, omnia intelligit ad modum potentialis. Secundò probatur à priori: quia modus operandi eſt naturalis proprietas conſequens modum eſſendi, in eoque fundata. Ergo qualis erit modus eſſendi, talis erit modus operandi; cùm nequeat naturalis proprietas excedere modum eſſendi proprij ſubiecti, à quo dimanat.

Obiectio.

72. Obiicies. Angelus naturaliter cognoſcit Deum eſſe actum purum; ergo naturaliter cognoſcit illum per modum actus puri. Reſpondeo negando conſequentiam. Etenim aliud eſt cognoſcere obiectum eſſe actum purum, aliud per modum actus puri. Sicut è conuerſo, aliud eſt cognoſcere obiectum eſſe materiale, vel potentiale, aliud cognoſcere per modum materialis, vel potentialis: Nam Deus cognoſcit creaturas eſſe materiales, ac potentiales, non tamen cognoſcit illas per modum materialis, aut potentialis, ſed per modum actus puri. Ratio eſt, quia cognoſcere Deum eſſe actum purum, eſt tantum cognoſcere illum eſſe actum purum quomodocunque cognoſcatur. At verò cognoſcere Deum per modum actus puri, eſt cognoſcere illũ eſſe actum purum, immediatè per ipſum actum purum, & non per medium aliquod potentiale deſumptum ex creaturis. Sic Deus congoſcit ſeipſum vt actum purum, non per medium aliquod potentiale, ſed immediatè per ſeipſum. Sic cognoſcit creaturas per medium actus puri, quia non cognoſcit illas per medium aliquod potentiale deſumptũ ex creaturis, ſed per ſuammet eſſentiam, vt ſpeciem expreſſam omnium rerum. Sic beatus cognoſcit Deum per modum actus puri, quia non cognoſcit illum medio aliquo obiectiuè potentiali, ſed immediatè per ipſummet Deum. At verò intellectus Angelicus, & quicunque alius creabilis, cognoſcit naturaliter Deum medio aliquo potentiali proportionato ſuæ naturæ: quia non poteſt naturaliter cognoſcere obiectum eleuatiori medio, quam ſit ipſe in eſſendo: cum talis modus cognoſcendi fundetur in modo eſſendi eiuſdem potentiæ. Vnde modus ipſe repræſentatiuus obiecti, proportionari debet modo eſſendi ipſius ſubiecti: quia modus repræſentatiuus obiecti producitur ab intellectu conformis modo eſſendi ipſius intellectus.

Solutio.

Non eſt idem cognoſcere obiectum eſſe actum puri, quod per modũ actus puri.

Obiectio.

73. Dices. Deus cognoſcit creaturas vt potentiales: ergo falſum eſt, Deum cognoſcere creaturas per modum actus puri. Antecedens patet, alioqui cognitio diuina non conformaretur rebus, vt in ſe ſunt. Conſequentia verò probatur: nam modus cognoſcendi non attenditur penes modum eſſendi quem habet notitia reſpectu cognoſcentis, ſed penes modum repræſentandi, quem habet reſpectu obiecti, alioqui viſio glorioſa Beatorum non eſſet per modum actus puri, quia reſpectu cognoſcentis eſt potentialis, cum ſit accidens à ſubiecto dependens: eſt autem per modum actus puri, quatenus repræſentat actum purum. Ergo è contario cognitio, quæ non repræſentat actum purum, non erit per modum actus puri; atque adeò notitia Dei repræſentans creaturas vt potentiales, non erit per modum actus puri.

Solutio.

74. Reſpondeo. Negando conſequentiam. Ad cuius probationem concedo, modum repræſentandi cognitionis nõ attendi penes modum eſſendi, quem habet in ſubiecto, ſed penes modum exprimendi, quem habet reſpectu

obiecti,

obiecti, non quidem materialis & terminatiui, ſed formalis & motiui. Duplex enim obiectum diſtinguendum eſt in quauis notitia, vnum materiale terminatiuum, alterum formale & motiuum. Illud eſt, ad quod intellectus cognoſcendo terminatur. Iſtud eſt, à quo intellectus ad illud cognoſcendum immediatè mouetur. Iam verò modus repræſentandi cognitionis, qui proportionari debet modo eſſendi cognoſcentis, non eſt modus repræſentandi reſpectu obiecti materialis & terminatiui, ſed formalis & motiui: cum ſemper cognoſcens moueri debeat ad obiectum cognoſcendum medio aliquo ſuæ naturæ proportionato. Vnde notitia, qua Deus cognoſcit creaturas potentiales, licet creaturas repræſentet vt potentiales, quia tamen eas non repræſentat medio aliquo potentiali, quod Deo ſit immediatum & formale motiuum illas cognoſcendi, ſed medio actu puro, nempe propria eſſentia, vt ſpecie expreſſa earum, dicitur repræſentatiua per modum actus puri. Sicut è conuerſo, quia omnis intellectualis natura creata, ſuum naturale obiectum cognoſcit medio aliquo motiuo formali, ſibi in eſſendo proportionato, omnia dicitur cognoſcere per modum potentialis.

Concluſio 3. 75. Dico tertiò, obiectum extenſiuum intellectus Angelici eſt quodcunque obiectum, etiam ordinis ſupernaturalis, & actus puri. Aſſertio eſt de fide. De fide namque eſt, intellectum Angelicum, & humanum, medio lumine gloriæ eleuari in patria ad videndum Deum actum purum in ſeipſo. Ergo de fide eſt, obiectum extenſiuum intellectus Angelici eſſe quodcunque obiectum; etiam ordinis ſupernaturalis, & actus puri. Ratio verò eſt: quia ens naturale, quod eſt obiectũ intenſiuum, & ſpecificatiuum intellectus Angelici, in ratione intelligibilitatis, ſub qua terminat intellectum Angelicum, conuenit ſaltem Analogicè cum quocunque obiecto, etiam ordinis ſupernaturalis, & actus puri: ergo poterit ad illud intelligendum à Deo eleuari: ergo aliquo modo illud continet intra ſphæram ſuæ virtutis, ſaltem obedientialis. Alioqui neque diuinitus poſſet ad illud intelligendum eleuari; cum nulla potentia, neque diuinitus eleuari poſſit extra ſuum omnino obiectum.

Concluſio hæc de fide eſt.

76. Hinc conſtat, non poſſe vnam potentiam, exempli cauſa, viſiuam, eleuari ad percipiendum obiectum alterius potentiæ, exempli cauſa, auditiuæ. Quia obiectum potentiæ viſiuæ nullo pacto conuenit in ſua ratione formali vltima, ſub qua terminat viſum, cum obiecto potentiæ auditiuæ. At vero obiectum intellectus creati in vltima ſua ratione formali, ſub qua illum terminat, conuenit cum obiecto intellectus increati, quæ eſt intelligibilitas. Nam etiam intelligibilitas ſupernaturalis, eſt quædam intelligibilitas, & ſolum differt ab intelligibilitate naturali per exceſſum intelligibilitatis, licet altioris ordinis, intra tamen gradum intelligibilitatis. At verò audibile non eſt viſibile nec contra: & conſequenter ratio formalis obiecti vnius potentiæ, non differt à ratione formali alterius tantum intenſiuè, & per exceſſum eiuſdem gradualis perfectionis obiectiuæ, ſed etiam diſparatè. Ac proinde non poterit vna potentia, abſque deſtructione ſui ferri in obiectum alterius: cùm ratio formalis vnius ſit omnino diuerſa & diſparata à ratione formali alterius.

77. Ad fundamentum primæ ſententiæ, diſtinguenda eſt maior. Quidquid cadit ſub rationem formalem adæquatam intenſiuè obiecti alicuius potentiæ, continetur intra naturalem ſphæram illius, concedo: Quidquid cadit ſub rationem formalem inadæquatam intenſiuè, adæquatam tamen extenſiuè, continetur intra naturalem ſphæram illius, nego. Tale eſt obiectum ſupernaturale, & actus purus in ſeipſo cognoſcibilis reſpectu intellectus creati. Neutrum enim cadit ſub rationem formalem adæquatam intenſiuè obiecti naturalis intellectus creati. Nam adæquata ratio formalis intenſiua obiecti intellectus creati, eſt tantum ens ordinis naturalis, intelligibile per modum potentialis. *Ad fundamentum primæ ſententiæ reſpondetur.*

78. Ad primam confirmationem, conſtat ex dictis. Ad ſecundam, maior tantum eſt vera, quando intuitiua cognitio non extrahit obiectum extra modum abſtractionis proportionatum potentiæ. Cognitio autem intuitiua Dei, cùm ſit per modum actus puri, extrahit obiectum, extra modum abſtractionis proportionatum intellectui creato, qui eſt per modum potentialis.

SECTIO V.

An intellectus & voluntas Angeli, ſpecie differant ab intellectu & voluntate animæ rationalis?

79. PRIMA ſententia negatiua eſt Scoti in 2. diſtinct. 1. quæſtione 6. §. *Poteſt etiam addi*, & §. *Ad primum*: licet id aſſerat ſub dubio; Lycheti ibidem, Ferrarienſis 2. contra gentes capite 94. §. Vltimo. Qui huiuſmodi potentias dupliciter conſiderant, vno modo vt proprietates in ordine ad eſſentias, à quibus fluunt: alio modo, vt potentias in ordine ad obiecta, ad quæ dicunt tranſcendentalem habitudinem. Primo modo conſideratas vltrò concedunt, eas ſpecie diſtingui in Angelo, & homine: ſecundo verò modo negant eas diſtingui ſpecie. *Prima ſententia negans. Scotus. Lychetus. Ferrarienſ.*

80. Probat primò Scotus. Quæ habent idem obiectum ſunt eiuſdem omnino ſpeciei. Intellectus & voluntas Angeli, & animi rationalis, habent idem obiectum; ergo ſunt eiuſdem omnino ſpeciei. Maior probatur: nam quemadmodum ex diuerſitate obiectorũ ſumitur diuerſitas potentiarũ: Ita ex vnitate obiectorum ſumitur vnitas earundem potentiarũ. *Probatur primò Scotus.*

Minor conſtat: nam obiectum intellectus, & voluntatis Angeli, eſt omne ens, & omne bonum ordinis naturalis: eodem modo obiectum intellectus & voluntatis animæ rationalis eſt omne ens, & omne bonum naturale.

2. Probatur prima ſententia.

81. Secundò. Potentiæ ſenſitiuæ hominis ſunt eiuſdem ſpeciei cum potentiis ſenſitiuis equi: potentia enim viſiua hominis non differt ſpecie à potentia viſiua equi. Ergo potentiæ intellectiuæ Angeli erunt eiuſdem ſpeciei cum potentiis intellectiuis animæ rationalis; cùm non ſit maior ratio de vnis, quàm de aliis.

3. Probatur eadem ſententia.

82. Tertiò. Non repugnat vnitas ſpecifica paſſionum cum ſpecifica diuerſitate naturarum. Ergo non repugnabit vnitas ſpecifica intellectus & voluntatis Angeli, & hominis, cum ſpecifica diuerſitate naturarum eorundem. Antecedens probatur: nam cum ſpecifica diuerſitate entium ſtat vnitas ſpecifica paſſionum eorundem entium: Vnitas enim lapidis eſt eadem ſpecie cum vnitate hominis; eſto natura lapidis differat à natura Leonis.

83. Confirmatur: nam hæc potentiarum Angelicarum à potentiis animæ rationalis diſtinctio, neque colligi poteſt ex diuerſitate principiorum, à quibus promanant; nam poſſunt à diuerſis principiis effectus eiuſdem rationis promanare, vt patet de ſole & igne, ex quibus idem ſpecie calor producitur. Neque ex diuerſitate operationum: quia poſſunt ex eodem principio diuerſæ ſpecie operationes proficiſci, vt ex eodem intellectu diuerſæ ſpecie intellectiones.

4. Probatur prædicta ſententia.

84. Quartò. Potentia motiua Angeli non differt ſpecie à potentia motiua animæ rationalis, præſertim ſeparatæ: ergo nec potentia intellectiua & volitiua Angeli à potentia intellectiua & volitiua animæ rationalis. Conſequentia conſtat à paritate rationis. Antecedens probatur, quia tam potentia motiua Angeli, quam potentia motiua animæ rationalis ſeparatæ, habet eundem terminum, ſiue intrinſecum, qui eſt vbi; ſiue extrinſecum, qui eſt ſpatium, & eundem modum operandi circa terminum.

Secunda ſententia affirmans.

Suarez.

Cæteri Scholaſtici hanc ſupponunt.

85. Secunda ſententia affirmat, potentias intellectrices ſecundùm omnem conſiderationem differre ſpecie à potentiis intellectricibus hominis: Eſt Suarez lib. 2. de Angelis cap. 2. quam potius ſupponunt, quam probent Scholaſtici: dum docent, Angelum ſpecie differre ab anima rationali. *Quæ ſententia procul dubio vera eſt, & nobis ſequenda.*

Aſſertio pro ſecunda ſententia.

Fundamentum huius ſententiæ.

86. Fundamentum ſententiæ eſt: quoniam iſtæ potentiæ ſunt adæquatæ proprietates naturæ intellectualis: ergo ſi naturæ, ex quibus fluunt; ſunt diuerſæ ſpeciei, etiam ipſæ erunt diuerſæ ſpeciei; non ſolùm vt proprietates naturæ, ſed etiam vt potentiæ ad obiecta ordinatæ. Antecedens probatur; nam omnis natura debet habere aliquod accidens proprium quarto modo, ſibique adæquatum. Cuius ratio eſt: quia omnis natura eſt per ordinem ad aliquam operationem: omne quippe ens, authore Philoſopho, eſt propter operari: probatum eſt autem ſupra ſect. 2. omnem ſubſtantiam creatam ordinari ad propriam operationem eliciendam per aliquam potentiam accidentalem. Igitur omnis natura ſubſtantialis creata habere debet aliquod accidens ſibi proprium & adæquatum, quo fiat proximè operatiua operationis, ad quam eſſentialiter ordinatur. Hoc autem accidens in natura intellectuali aliud eſſe non poteſt, quam intellectus & voluntas. Nam propria operatio naturæ intellectricis alia eſſe non poteſt, quam operatio intellectualis. Siquidem propria operatio naturæ eſt illa, ad quam natura ipſa primario ordinatur. Primario autem natura intelligens ordinatur ad operationem intellectualem: igitur hæc eſt propria operatio ipſius; & conſequenter potentiæ intellectrices, quæ ſunt proxima principia huius operationis, ſunt adæquatæ proprietates naturæ intellectualis. *Philoſophus.*

87. Conſequentia verò primi enthimematis quoad primam partem conſtat. Repugnat namque, proprietatem eſſe adæquatam naturæ, & ſpecie non differre à proprietate alterius naturæ. Nam adæquata proprietas eſt, quæ fluit ex vltima ratione ſpecifica ipſius, eique adæquate commenſuratur.

Potentiæ Angeli, non ſolùm vt paſſiones, ſed etiam vt potentiæ, ſpecie differunt, à potentiis aliarum naturarum.

88. Quoad poſteriorem verò partem, nempe huiuſmodi proprietates non ſolùm vt paſſiones conſequentes naturam, ſed etiam vt potentias ad obiecta ordinatas ſpecie differre, à propriis adæquatiſque potentiis aliarum naturarum. Probatur: nam iſtæ potentiæ ſunt accidentia naturæ in quarto modo, quatenus ſunt proxima principia per ſe ordinata ad primariam operationem naturæ eliciendam: ſunt autem proxima principia per ſe ordinata ad primariam operationem naturæ eliciendam, quatenus ſunt potentiæ circa obiecta operatiuæ: ergo vt potentiæ ſunt formaliter, eſſentialiter diſcriminantur à propriis adæquatiſque potentiis aliarum naturarum. Conſequentia conſtat: nam ſi vt proxima principia elicitiua propriæ operationis naturæ, debent eſſentialiter diſcriminari à propriis, adæquatiſque potentiis aliarum naturarum; & vt potentiæ obiecta reſpicientes, ſunt proxima principia operatiua propriæ operationis naturæ, vt potentiæ obiecta reſpicientes, diſcriminari debent ab aliarum naturarum propriis, adæquatiſque potentiis. Maior patet: nam ſunt iſtæ potentiæ accidentia naturæ quarto modo propria, quatenus integrant vnum totale principium cum natura ad primariam naturæ operationem eliciendam. Minor verò probatur: quoniam iſtæ potentiæ non ſunt proxima principia propriæ operationis naturæ elicitiua, quatenus reſpiciunt naturam, à qua fluunt, ſed quatenus reſpiciunt obiecta, à quibus ſpecificantur: ſunt enim proxima principia operatiua, quatenus ſunt elicitiua actuum circa obiecta.

89. Ex his deducitur, intellectum & volun-

tatem

Digitized by Google

Intellectus & voluntas vnius Angeli ſpecie differt ab alterius Angeli intellectu & voluntate.

tatem vnius Angeli, non modo ſpecie differre ab intellectu & voluntate animæ rationalis, ſed etiam alterius Angeli ſpecie diuerſi. Eadem namque proportionali differentia diſcriminantur proprietates vnius à proprietatibus alterius, qua natura vnius diſcriminatur à natura alterius. Atqui natura vnius Angeli non ſolum ſpecie diſcriminatur à natura animæ rationalis, ſed etiam à natura alterius Angeli: ergo proprietates eiuſdem non ſolùm ſpecie diſcriminabuntur à proprietatibus animæ rationalis, ſed etiam alterius Angeli ſpecie diuerſi.

Reſpondetur ad oppoſitæ ſententiæ argumenta.

90. Ad primum argumentum primæ ſententiæ, diſtinguenda eſt maior: Quæ habent idem obiectum genericum & ſpecificum, ſunt eiuſdem ſpeciei, concedo. Quæ habent idem obiectum genericum, diuerſum tamen ſpecificum, ſunt eiuſdem ſpeciei, nego. Intellectus autem & voluntas Angeli, & animi rationalis licet habeant idem obiectum genericum, habent tamen diuerſum obiectum ſpecificum. Quæ ratio ſpecifica obiecti deſumitur ex maiore vniuerſalitate & abſtractione, qua idem obiectum aptum eſt terminare nobiliorem potentiam.

91. Ad ſecundum, negatur conſequentia. Ratio diſcriminis: quoniam potentiæ ſenſitiuæ non ſunt proprietates adæquatæ, ſed inadæquatæ; conſequentes genericum tantum gradum naturæ, in quo diuerſæ ſpecies conueniunt. Intellectus autem & voluntas ſunt proprietates conſequentes adæquatum gradum naturæ intellectricis; proinde non ſolùm includunt commenſurationem cum gradu generico, in quo diuerſæ ſpecies conueniunt, ſed etiam cum ſpecifico, in quo diuerſæ naturæ diſcrepant.

92. Ad tertium. Eodem modo diſtinguendum eſt de paſſionibus adæquatis, vel inadæquatis naturæ. Etenim concedo, cum vnitate ſpecifica paſſionum inadæquatarum ſtare poſſe ſpecificam diuerſitatem naturarum: nego autem, cum vnitate ſpecifica paſſionum adæquatarum ſtare poſſe ſpecificam diuerſitatem naturarum. Cæterum vnitas vniuerſaliter ſumpta non eſt paſſio adæquata entis, vt tale ens eſt ſpecificè diuerſum ab alio, ſed vt ens eſt analogicè, conueniens cum quocunque alio ente. Vnde, ſicut in ratione entis vt ſic, nulla eſt inter particularia entia diuerſitas: ita neque ratione vnitatis vt ſic, ſpecifica diuerſitas eſſe poterit. Contra verò, ſicut in ratione talis entis eſt eſſentialis diuerſitas in entibus ipſis, ita & in vnitate conſequente ſpecificam rationem entis.

93. Ad confirmationem concedo, hanc eſſentialem potentiarum diſtinctionem à potentiis animæ rationalis in Angelo non colligi, neque ex diuerſitate principiorum vt ſic, ſed ex diuerſitate principiorum adæquatè producentium: neque ex diuerſitate quarumcunque operationum, ſed operationum propriarum & adæquatarum naturæ. Nam ſicut operatio propria & adæquata vni naturæ, nequit eſſe propria & adæquata alteri naturæ: ita ex diuerſitate talium operationum rectè colligitur diuerſitas principiorum operatiuorum.

94. Ad quartum. Reſpondeo primò, negando conſequentiam: quia non eſt neceſſe, vt potentia motiua in Angelo conſequatur ſpecificam differentiam ipſius, vti neceſſarium eſt, vt illam conſequatur intellectus & voluntas; ſed tantum genericam cum anima rationali, & cæteris Angelis communem. Reſpondeo ſecundò, negando antecedens, eiuſque probationem. Nam potentia motiua Angeli habet perfectiorem modum operandi circa ſpatium, quem non habet potentia motiua animæ rationalis ſeparatæ: cum potentia non ſolùm ſpecificetur à termino, ſed etiam ex modo tendendi ad terminum, vt dictum eſt de potentiis intellectualibus.

Digitized by Google

DISPVTATIO NONA.

De medio cognitionis Angelicæ.

Auguſtinus.

1. QVONIAM ad cognoſcendum duo neceſſariò requiruntur, Intellectus, & obiectum, ille, vt cognoſcat, hoc, vt cognoſcatur; *ex cognoſcente enim & cognito*, teſte Auguſtino, 9. de Trinitate, c. vltimo, *notitia pariter*; difficultas inſurgit, quo pacto illa ad cognitionem concurrant. Potiſſima autem difficultas eſt de obiecto, an ſolum terminatiuè ad notitiam concurrat, an alio modo antecedenter ad notitiam: & hoc per ſene, an per ſui ſpeciem: & quænam ſit hæc obiecti ſpecies in intellectu Angelico: & à quo illam habeat.

SECTIO PRIMA.

An nudus intellectus Angelicus, abſque intrinſeca determinatione, ex parte obiecti ſufficiens ſit ad cognoſcendum quodcunque obiectum?

Prima ſententia affirmans. Altiſiodorenſis. Durandus. Vaſquez. Probatur primò Altiſiodorenſ.

2. PRIMA ſententia affirmatiua eſt Altiſiodorenſis lib. 2. tract. 5. c. 4. Durandi in 2. diſ. 3. q. 6. Vaſquez diſp. 200. c. 3. & diſp. 101. c. vltimo. Probat primò Altiſiodorenſis. Intellectus Angelicus aſſimilatur diuino vltima aſſimilatione; ſed diuinus eſt perfectiſſimum ſpeculum, & expreſſa imago omnium; ergo etiam Angelicus eſt ſpeculum, non quidem actuale, ſed habituale, non omnium, ſed eorum duntaxat, quæ poteſt naturaliter cognoſcere.

Probatur ſecundò Durandus.

3. Probat ſecundò Durandus num. 21. Poſito tantum viſu, & viſibili, ſtatim ſequitur viſio, ex eo quod vnum eſt viſiuum, alterum viſibile; ergo poſito intellectu & intelligibili, ſtatim ſequitur intellectio, ex eo quod vnum eſt intellectiuum, alterum intelligibile.

Probatur tertiò Vaſquez.

4. Probat tertiò Vaſquez, quia hoc modo melius ſaluatur, quo pacto intellectus Angelicus per ſeipſum ſit ſufficiens ad producendam quamcumque cognitionem obiecti naturalis, ſibique debiti, tametſi vt cauſa vniuerſalis egeat aliqua determinatione ex parte obiecti, non quidem intrinſeca, ſed extrinſeca, & per modum obiecti, ac terminum modificantis ac determinantis intellectum Angelicum ad talem operationem, ita vt circa tale obiectum nequeat, niſi talem operationem habere: neque cum hoc repugnat, vt idem intellectus egeat aliqua forma ſuperaddita ad intelligenda obiecta, excedentia propriam vim natiuam, eo quod ad hæc non habet vim completam, ſed inchoatam intelligendi, quæ compleri poteſt forma aliqua ſuperaddita, vt ad videndum Deum, ad intelligenda myſteria gratiæ, & futura contingentia, completur forma aliqua ſuperaddita.

Secũda ſententia vniuerſaliter negans. S. Thomas. Scotus. Scholaſtici.

5. Secunda ſententia vniuerſaliter negat, poſſe nudum intellectum Angelicum abſque intrinſeca determinatione, ex parte obiecti, vllam obiecti notitiam ſibi parare: Eſt S. Thomæ 1. p. q. 55. a. 1. & q. ſeq. Scoti in 2. diſ. 3. q. 8. & reliquorum Scholaſticorum ibidem.

Fundamentum ſecundæ ſententiæ.

6. Fundamentum: quia quælibet notitia eſt eſſentialiter alicuius obiecti aſſimilatio: nulla autem aſſimilatio fieri poteſt abſque intrinſeco concurſu eius, cuius eſt aſſimilatio; igitur nulla notitia produci poteſt abſque intrinſeca determinatione obiecti, cuius eſt notitia. Maior conſtat, quia notitia eſt naturalis & expreſſa imago obiecti, in qua illud vitaliter relucet. Minor probatur, nam omnis effectus prouenire debet ab aliqua cauſa, cùm omnis effectus ſit aliqua cauſæ participatio. Atqui aſſimilatio obiecti aliunde prouenire non poteſt, quam ab ipſomet obiecto, vel ab aliquo gerente vicem obiecti. Minor probatur, nam intellectus de ſe eſt indifferens & indeterminatus ad hoc, vel illud obiectum exprimendum: implicat autem, vt cauſa naturalis indeterminata poſſit determinatum effectum producere, niſi prius natura ad illum prædeterminetur.

7. Confirmatur: Nam ita ſe habet intellectus ad hoc, vel illud obiectum intelligendum, ſicut oculus ad hoc, vel illud coloratum percipiendum: at nequit oculus hoc vel illud coloratum percipere, niſi prius intrinſecè prædeterminetur ad hoc, vel illud coloratum media ſpecie, à colorato in oculum tranſmiſſa; ergo nec intellectus hoc, vel illud obiectum intelligere, niſi prius ab obiecto, vel ipſius ſpecie intrinſecè prædeterminetur. Pro cuius controuerſiæ reſolutione.

Aſſertio. Intellectus Angelicus eget intrinſeca determinatione obiectorum, ad intelligenda obiecta à ſe diſtincta, non vero ad intelligendum ſemetipſum Bannez. Ripa. Vaſquez.

8. Dicendum eſt, intellectum Angelicum ad intelligenda obiecta à ſe diſtincta, egere intrinſeca determinatione obiectorum per effectiuum concurſum ipſorum: ad intelligendum verò propriam ſubſtantiam, nullo egere obiectiuo concurſu ſubſtantiæ, ſed per ſeipſum eſſe completum principium, vltimoque determinatum ad propriam ſubſtantiam intelligendam. Hanc ſententiam expreſsè docent Bannez 1. p. q. 56. ar. 1. dub. 1. §. *Iam verò ad confirmationem* in fine, Ripa ibidem, Vaſquez loco præcitato: & diſ. 204. cap. 2. niſi quod iſte auctor velit, hunc concurſum obiectiuum non modo neceſſarium non eſſe ad cognitionem ſui, ſed neque ad cognitionem aliorum obiectorum. Eaque non obſcurè colligitur ex Caietano 1. p. q. 56. ar. 1. §, *Ad id autem*. Vbi etiam rationem tangit: *Quia*, inquit, *ſubſtantia Angeli ex eo quod eſt perfecta in eſſe immateriali, habet & quod ſit intellectiua, & quod ſit actu intelligibilis: ac per hoc*

Colligitur ex Caietano.

fluat

Digitized by Google

fluat ab ea vis, qua intelligit reſpectu ſui ipſius, non egens alia formatione, ſuppiente ſubſtantia præueniente, & magis intrinſeca, & modificatiua ipſius, quam quodcunque ſuperadditum. Sed intellectus fluit ab eſſentia actu intelligibili, intimius formatus illa, quam quacunque intentionali ſpecie. Idem docuerat q.54.ar.3.§. *Ad illud quod obiicitur: Subſtantia,* inquit, *Angeli non eſt elicitiuum principium intellectionis, ſed potentia. Et quamuis ſubſtantia abſque media ſpecie intelligibili ad intellectum concurrat, non tamen concurrit vt eliciens, ſed vt finis intellectus in actu reſpectu ſui.*

Prior pars Concluſionis conſtat ex fundamento ſecundæ ſententiæ. Poſterior pars Concluſionis probatur.

9. Prior pars ſententiæ conſtat ex fundamento præcedentis ſententiæ; poſterior verò probatur. Intellectus Angelicus reſpectu propriæ ſubſtantiæ eſt determinatus vltima determinatione ad intelligendam propriam ſubſtantiam; ergo ad eam intelligendam non eget obiectiuo concurſu ſubſtantiæ, ſed ſufficit concurſus ſolius intellectus, vt proprietas eſt talis ſubſtantiæ. Conſequentia conſtat; nam tota ratio, cur nequeat obiecta à ſe diſtincta abſque intrinſeca determinatione & concurſu ipſorum cognoſcere, eſt, quia in ordine ad illa non eſt vltimo determinatus, ſed tantum inchoatus & indifferens, atque adeo vlterius determinabilis & complebilis ab illis, quia nequit cauſa effectum producere, niſi vltimo completa & determinata ad producendum. Antecedens, in quo ſita eſt difficultas, probatur. Intellectus Angelicus eſt adæquata proprietas ſubſtantiæ Angelicæ in ratione intellectiui; ergo etiam in ratione intelligibilis; ergo non eget ad intelligendam propriam ſubſtantiam obiectiuo concurſu ipſius ſubſtantiæ. Antecedens cum poſteriori conſequentia patet, prior probatur. Intellectiuum vt intellectiuum, eſſentialiter eſt potentia aſſimilatiua obiecti; igitur illa potentia erit perfectè aſſimilatiua obiecti, cuius eſt adæquatum intellectiuum. Antecedens oſtendo, nam potentia intellectiua eſſentialiter eſt operatiua per obiecti expreſſionem intra ſe: neque hoc tantum habet ratione obiecti, quod debet præhabere, ſed etiam ratione ſui, quatenus ſuis intellectiua, eſt condiſtincta ab obiecto; nam vt ſic eſt operatiua, ſaltem inchoatè, per aſſimilationē obiecti; alioqui nō poſſet cōpleri ab obiecto: complementum enim debet eſſe in eodem ordine cum ſuo cōplebili. Ideo enim poſtulat ab obiecto compleri, quia in ſe eſt quædam inchoata virtus aſſimulatiua obiecti. Et ratio id etiam probat, quia potentia intellectiua vt ſic, eſt obiecti perceptiua: eſt autē obiecti perceptiua per productionem intentionalem obiecti intra ſe.

Cur intellectus egeat inextrinſeca determinatione obiectorum.

10. Confirmatur: nam intellectus etiam conſideratus ſecundum præciſum ordinem ad obiectum, antequam ab illo determinetur, eſt aſſimilatiuus obiecti; per hoc namque diſcriminatur à voluntate, quæ tantùm eſt inclinatiua in obiectum: ergo etiam vt inchoata potentia intelligendi eſt, antecedenter ad obiectum, eſt aſſimilatiuus obiecti.

11. Conſequentiam verò primi enthimematis probo: quia ſi intellectiuum vt intellectiuum, per ſe eſt aſſimilatiuum obiecti, reſpectu illius obiecti erit adæquatum aſſimilatiuum, cuius eſt adæquatum intellectiuum: atque adeo reſpectu illius non egebit obiectiue concurſu vt illud intra ſe exprimere poſſit. Nam eatenus intellectus eget concurſu obiecti intelligibilis ad illud intra ſe exprimendum, quatenus illud in ſua intellectrice virtute non continet. Ergo intellectiuum, quod in ſua intellectrice virtute continet obiectum intelligibile, non eget eius concurſu, vt illud intelligibiliter intra ſe exprimat. Atqui intellectus Angelicus in ratione intellectiui adæquatur propriæ ſubſtantiæ; ergo ad eam intelligendam exprimendámve, intra ſe non eget eius obiectiuo concurſu. Minor probatur: quia intellectus Angelicus non modo à propria ſubſtantia ſumit rationem genericam, ſed etiam ſpecificam & indiuidualem; eſt enim hic ſpecie & numero intellectus, per ordinem ad hanc ſpecie & numero ſubſtantiam.

12. Confirmatur primò: nam ideo à reliquis obiectis eget compleri, quia à reliquis non habet vltimam rationem ſpecificam, & indiuidualem, ſed ſolam genericam; atque adeo vt fiat completè intellectiuus reliquorum, poſtulat ſpecificum complementum ipſorum. Ergo intellectus, qui ex ſe eſt vltimo determinatus ad obiectum, non eget vlteriore determinatione, vt illud completè exprimat: omnem quippe determinationem, quam poſſet ab obiecto habere, habet ex completa, & vltima ſua ſpecificatione. Quo fit vt virtualiter contineat ſimul perfectionem intellectiui, & intelligibilis; cum non minus à propria ſubſtantia participet perfectionem intelligibilitatis, quam intellectiuitatis: cum non minus ab illa procedat vt adæquata paſſio vnius, quam alterius perfectionis. Ex quo principio tom.1. diſp.9. ſect.9. probauimus, lumen gloriæ in beatis vtrumque munus præſtare, & complere intellectum beatorum in ratione intellectiui, & ſimul illum vltimo determinare in ratione intelligibilis, ex eo quod eſt proprietas luminis increati, quod ſimul eſt intellectiuum, & intelligibile.

13. Confirmatur ſecundò. Eſſentia Angeli non ſolum eſt per ſe intellectiua, ſed per ſe etiam intelligibilis: vtraque enim perfectio per ſe conſequitur ſubſtantiam immaterialem: ergo non ſolum communicat proprio intellectui vim intelligendi, ſed etiam vim intelligibilem. Conſequentia verò probatur, cum non minus vna, quam altera ad intelligendum requiratur: nec minus eſſentia ſit per ſe determinata ad communicandam vnam perfectionem, quam aliam. Nec minus connaturaliter hæ duæ perfectiones coaleſcere poſſunt in eandem entitatem accidentalem potentiæ intellectiuæ, quam in eandem entitatem ſubſtantialem naturæ intellectricis: ergo ſi de facto hæ duæ perfectiones reperiuntur coniunctæ in eadem ſubſtantia, poterunt ſimul coniungi in eadem potentia, tamquam in proprietate adæquata eiuſdem ſubſtantiæ.

14. Ex his infero, etiam animam rationalem

Idem de anima rationali ſeparata ſentiendum eſt.

ſeparatam, non autem coniunctam corpori corruptibili, intelligere ſeipſam, ſuamque ſubſtantiam abſque obiectiuo concurſu ipſiuſmet ſubſtantiæ. Prior pars patet: nam eadem eſt ratio de anima rationali ſeparata,& de Angelo. Poſterior verò probatur: nam animæ rationali vnitæ corpori corruptibili, non debetur connaturaliter, niſi modus intelligendi dependenter à phantaſmatibus. Atqui intellectus vt adæquata paſſio animæ rationalis mouet ad propriam ſubſtantiam intelligendam independenter à phantaſmatibus; quia non mouet vt ſpecies abſtracta à phantaſmatibus, ſed vt virtualis ſpecies immediatè producta à ſubſtantia animæ independenter à phantaſmatibus: cum producatur per modum naturalis proprietatis ante omnem phantaſiæ actum, atque adeò ante omne phantaſma.

Obiectio 1.

15. Dices primò. Non obſtante potentia intellectiua, ſubſtantia Angeli actiuè concurrit ad actum intellectionis per modum principij vitalis primarij. Ergo non obſtante eadem potentia intellectiua, eadem ſubſtantia Angeli concurret ad actum intellectionis per modum obiecti.

Solutio.

Reſpondeo, negando conſequentiam. Ratio diſcriminis, quoniam prior concurſus eſt vitalis, cum nequeat ab extrinſeco ſuppleri. De ratione autem concurſus vitalis eſt, vt actiuè procedat non tantum mediatè, ſed etiam immediatè à ſuo principio intrinſeco vitali. Poſterior verò concurſus vitalis non eſt, atque adeò poteſt alteri totaliter communicari: vt conſtat de quolibet obiecto, quod totum ſuum concurſum obiectiuum communicat ſpeciei à ſe diſtinctæ.

Obiectio 2. Auguſtinus.

16. Obiicies ſecundò. Ex Auguſtino 9. de Trinitate ca. vltimo, *ex cognoſcente & cognito paritur notitia*. Ergo etiam ad notitiam ſui concurrit propria ſubſtantia vt obiectum intelligibile.

Solutio.

Reſpondeo allatam propoſitionem Auguſtini intelligendam eſſe formaliter, adhoc vt ſit vniuerſaliter vera. Sic enim ex intellectu Angelico, & ſubſtantia ipſius, vt intentionaliter contenta in intellectu eiuſdem, tanquam in ſua adæquata proprietate & virtuali ſpecie intelligibili, paritur notitia ſuiipſius.

Obiectio 3.

17. Obiicies tertiò. Intellectiuum, & Intelligibile ſunt cauſæ heterogeneæ ac diuerſæ rationis: ergo non poteſt vna per aliam formaliter compleri; quia complementum debet eſſe eiuſdem ordinis & rationis cum re complebili. Eſto igitur intellectus Angelicus ſit adæquatus in ratione intellectiui reſpectu propriæ ſubſtantiæ, non propterea inde ſequitur, eſſe adæquatum, & vltimo determinatum in ratione intelligibilis.

18. Confirmatur: nam alioqui poſſet intellectus naturalis formaliter compleri in ratione intellectiui reſpectu obiecti ſupernaturalis, per ſolam ſpeciem obiecti ſupernaturalis, adſque lumine ſupernaturali, tenente ſe ex parte intellectiui formaliter, quod noſtro primo tomo diſp. 9. ſect. 9. improbauimus. Sequelam verò probo: nam ſi intelligibile eſt complementum homogeneum, & eiuſdem rationis cum intellectiuo, poterit intelligibile ſupernaturale additū intellectiuo naturali complere illud, non ſolum in ratione intelligibilis, ſed etiam in ratione intellectiui ſupernaturalis, abſque alio complemento tenente ſe ex parte intellectiui formaliter.

Solutio.

19. Reſpondeo concedendo, intellectiuum & intelligibile eſſe cauſas heterogeneas, ſed inuicem ſubordinatas, & potentes coaleſcere in vnam continentem perfectionem vtriuſque: comparantur enim ad inuicem, vt ratio remota,& proxima, ſiue generica & ſpecifica, quæ in vnam perfectam rationem conuenire poſſunt. Omnis quippe intellectus ſub aliqua ratione, ſaltem generica & remota, attingit obiectum, cum ad illud ordinetur vt potentia perceptiua, atque adeò aſſimulatiua. Fit autem idem intellectus proximè & completè intellectiuus per ſpeciem obiecti ſuperadditam: nam ſub ea ratione obiectum attingit, ſub qua illud continet. Atqui poteſt dari intellectus, qui non tantum ſub ratione generica & remota, ſed etiam ſpecifica & proxima, obiectum contineat, nimirum ille qui vltima ſpecificatione in ratione intellectiui & aſſimilatiui ſpecificatur ab obiecto: ergo dari poteſt intellectus, qui ſine ſpecie, & complemento obiecti per ſe ipſum ſit completè intellectiuus & aſſimulatiuus. Vnde Caietanus 1. pa. qu. 55. ar. 3. § *Notandum eſt ſecundo: cognoſcitiuum,* inquit, *& intentionale non diſtinguuntur ſicut duo rerum ordines, ſed potius vt concurrentia ad perfectiones vnius ordinis, ſcilicet naturarum cognoſcitiuarum, quoniam intentionale complementum intrinſecum eſt cognoſcitiui; quia additur ſubſtantia cognoſcitiua ad ſupplendum, quod illi in ratione cognoſcitiui deeſt.* *Caietanus.*

20. Ad confirmationem, nego ſequelam: quoniam intellectus naturalis non ſolùm eſt incompletus ſecundùm rationem ſpecificam & proximam, reſpectu obiecti ſupernaturalis, ſed etiam ſecundùm rationem genericam & remotam: nam ipſa ratio generica & remota obiecti ſupernaturalis, ſupernaturalis eſt, per ordinem ad quam debet intellectus naturalis compleri: completur autem per lumen, quod ex natura ſua complet intellectum ſecundùm hanc rationem genericam entis ſupernaturalis.

21. Ad probationem dico, intelligibile eſſe complementum eiuſdem rationis cum intellectiuo, quatenus vtraque perfectio poteſt in vnam rationem conuenire. Quamuis in alio ſenſu dicantur rationes heterogeneæ ac diuerſæ, quatenus vna componatur ad aliam, vt ratio remota & generica ad rationem proximam & ſpecificam; nec non vt ratio vitalis ad rationem non vitalem. Vnde cum dicitur, Intelligibile additum intellectiuo, complet illud formaliter in ratione intellectiui; concedendum eſt de complemento ſecundùm rationem ſpecificam, & non vitalem: negandum verò de complemento ſecundùm rationem genericam, & vitalem: quia ſecundùm has rationes intellectus aut ſupponitur completus ex ſe per ſuam eſſentialem ſpecificationem, aut completur per lumen ſuper-

Intellectus in ratione vitalitatis non indiget compleri.

addi-

Digitized by Google

additum in ordine ad obiecta ſupernaturalia.

Obiectio 4. 22. Obiicies quartò. Nequit obiectum intuitiuè videri, niſi per ſe ipſum, vel per ſuam propriam ſpeciem determinet intellectum videntis. Sed intellectus Angelicus non eſt ſubſtantia Angeli, cum ſit accidens ab ea diſtinctum; nec propria ſpecies ipſius, alioqui determinare poſſet intellectum alterius ad intuitiuam notitiam propriæ ſubſtantiæ.

Solutio. 23. Reſpondeo. Intellectum Angelicum eſſe virtualem ſpeciem ſuæ propriæ ſubſtantiæ, vt de lumine gloriæ diximus tom. 1 diſp. 9. ſect. 9. quod ſit complementum potentiæ & ſimul ſpecies *Qua*, diuinæ eſſentiæ determinatiua, ad intuitiuam notitiam Dei. Ex hoc autem non ſequitur, poſſe eſſe ſpeciem reſpectu alterius intellectus ad intuitiuam notitiam propriæ ſubſtantiæ: quia reſpectu alterius intellectus non eſt ratio immediatè determinatiua ad cognitionem propriæ ſubſtantiæ. Vnde non poteſt reſpectu alterius intellectus comparari vt ratio, *qua*, & intellectiua, ſed vt ratio *quæ*, & intelligibilis. Cuius ratio eſt: quia ea ipſa virtus, quæ eſt virtualis ſpecies ſubſtantiæ Angelicæ, eſt etiam vitalis potentia cognoſcitiua, quæ non eſt operatiua niſi cum propria natura cuius eſt vitalis potentia.

Ad argumenta oppoſitum ſententium reſpondetur. 24. Ad primum argumentum Altiſiodorenſis, concedo maiorem reſpectu propriæ ſubſtantiæ; nego vero reſpectu aliorum obiectorum: quia reſpectu propriæ ſubſtantiæ eſt adæquata proprietas, cuiuſmodi non eſt reſpectu aliorum obiectorum.

25. Ad ſecundum Durandi, diſtinguo antecedens: Poſito viſu & viſibili vt rationibus remotis, ſtatim ſequitur viſio, concedo; vt rationibus proximis, nego. Vt enim ſequatur viſio, præter hoc, quod vnum ſit viſiuum, alterum viſibile, requiritur præterea, vt viſiuum intrinſecè determinetur ad viſibile, vt conſtat ex tranſmiſſione ſpeciei viſibilis ad potentiam viſiuam.

26. Ad tertium. Vaſquez, nego per ſolam extrinſecam terminationem obiecti tolli intrinſecam indifferentiam intellectus, eumque conſtitui intrinſecè & antecedenter, determinatum ad hanc vel illam notitiam obiecti. Eſt enim intellectus antecedenter ad productionem cognitionis reſpectu obiectorum à propria eſſentia diſtinctorum, indeterminatus ad hanc, vel illam obiecti cognitionem producendam: ergo antecedenter ad productionem cognitionis obiecti à ſe diſtincti, debet ab obiecto ipſo determinari ad hanc potius quam ad illam producendam: Sed quatenus obiectum, eſt extrinſecus tantum terminus vt ſic, non poteſt intellectum ad cognitionem ſui determinare, quia vt ſic eſt poſterius cognitione: poſterius autem vt poſterius non poteſt determinare prius.

SECTIO II.

An intellectus Angelicus cognoſcat ſeipſum, & reliquas proprietates naturæ, abſque obiectiuo concurſu earum?

Prima ſententia affirmans. Probatur. 27. PRIMA ſententia affirmat. Probatur autem primò de ipſo intellectu hoc pacto. Nulla ſpecies impreſſa eget obiectiuo cõcurſu ſui, vt cognoſcatur, ſed eodẽ concurſu, quo concurrit ab repræſentandum obiectum, cuius eſt ſpecies, cõcurrit ad repræſentandum ſeipſam. Sed intellectus Angelicus eſt virtualis ſpecies impreſſa propriæ eſſentiæ: igitur ad cognoſcendum ſeipſum non eget obiectiuo concurſu ſui, ſed eodem concurſu, quo vt ſpecies propriæ ſubſtantiæ concurrit ad repræſentandam ſubſtantiam, concurrit etiam ad repræſentandum ſeipſum. Maior probatur: tum quia alioqui ſi ſpecies ad ſeipſam cognoſcendam egeret obiectiuo concurſu ſui diſtincto à concurſu, quo eadem concurrit ad repræſentandum obiectum cuius eſt ſpecies, procederetur in infinitum. Tum quia ſpecies impreſſa non ſolum eſt virtualis imago obiecti, ſed etiam ſuiipſius: quemadmodum ſpecies expreſſa non ſolum eſt formalis imago obiecti, ſed etiam ſuiipſius. Confirmatur: nam ſpecies artificialis non ſolum eſt repræſentatiua prototypi, ſed etiam ſuiipſius: Ergo imago naturalis, qualis eſt ſpecies impreſſa, & expreſſa, non ſolum eſt repræſentatiua obiecti, ſed etiam ſuiipſius.

28. Secundò. Probatur de reliquis proprietatibus eiuſdem naturæ ab intellectu diſtinctis, hoc modo. Omnes proprietates eminenter continentur in natura: Ergo ſi natura communicat proprio intellectui virtualem repræſentationem ſui, eidem communicabit virtualem repræſentationem ſuarum omnium proprietatum: cùm non minus intellectus ſit intellectiuus propriarum paſſionum, quam ipſius naturæ; & natura non minus ſit potens producere virtualem ſpeciem propriarum paſſionum, quam ſuiipſius.

29. Confirmatur: nam ſpecies intuitiua cauſæ non ſolum repræſentat cauſam, ſed etiam effectus contentos in cauſa: nam eadem virtute, qua cauſa continet ſuum effectum, continet etiam ſpeciem ſui effectus; eſt enim ſpecies diminutum eſſe ſui obiecti. Ergo cauſa, quæ in ſua virtute continet effectum quoad eſſe completum & reale, à fortiori continebit eundem quoad eſſe incompletum & intentionale: ac proinde omnis cauſa, quæ continet effectum, continebit ſpeciem ſui effectus.

Secunda ſententia negans. 30. Secunda ſententia negat, intellectum Angelicum cognoſcere ſeipſum, & reliquas proprietates naturæ, abſque obiectiuo concurſu ſuiipſius, reliquarumque naturæ proprietatũ. Pro cuius controuerſiæ reſolutione, quam hactenus à nemine, ex profeſſo agitatam vidi.

31. Dico

Aſſertio 1.

31. Dico primò. Intellectus Angelicus ad cognoſcendas intuitiuè naturales proprietates ſuæ naturæ, eget obiectiuo concurſu earum diſtincto à concurſu, quo idem intellectus vt ſpecies virtualis propriæ ſubſtantiæ concurrit, ad repræſentandam intuitiuè propriam ſubſtantiam. Fundamentum: nam eatenus intellectus Angelicus non eget obiectiuo concurſu propriæ ſubſtantiæ, ad eam intuitiuè intelligendam, quatenus procedit vt virtualis ſpecies illius; nequit autem procedere vt virtualis ſpecies reliquarum proprietatum: ergo nequit reliquas proprietates intuitiuè cognoſcere abſque obiectiuo concurſu earum. Maior conſtat ex dictis ſect. præcedente. Minor probatur: nam ad hoc vt intellectus Angelicus procederet vt virtualis ſpecies omnium proprietatum naturæ, deberet natura vel illas formaliter & identicè continere, vel ſaltẽ deberet poſſe earum ſpecies adæquatè ſupplere: ſed nec eas continet identicè & formaliter; cum nullum accidens Phyſicum, cuiuſmodi ſunt Phyſicæ proprietates naturæ, identicè & formaliter contineatur in ſubſtantia: Nec earum ſpecies ſupplere poteſt: cum nequeat natura ſupplere indiuidualem perfectionem ſuarum proprietatum. Nam indiuidualis perfectio cuiuſcunque effectus deſumitur, vt ſuppono, ex concurſu cauſæ primæ, non autem ex concurſu cauſæ ſecundæ. Species autẽ vt ſit intuitiuè repræſentatiua ſui obiecti, debet illud repræſentare ſecundùm vltimam rationẽ indiuidualẽ.

Fundamentum.

Confirmatur Aſſertio.

32. Confirmatur. Si intellectus Angelicus eſſet virtualis ſpecies omnium proprietatum ſuæ naturæ, eſſet etiam virtualis ſpecies omnium actuum, quos natura ſaltem vt totalis cauſa producere poſſet: ergo ſicut intellectus, quia eſt virtualis ſpecies propriæ eſſentiæ, poteſt ſine obiectiuo concurſu ipſius intueri illam; ita poſſet ſine obiectiuo concurſu actuum, quos natura ipſa poſſet vt totalis cauſa producere, eos intueri: atque adeò poſſet intellectus Angelicus tales actus cognoſcere certo, & in indiuiduo, antequam ab ipſo producerentur, quod falſum eſt, vt infra conſtabit. Quare dicendum eſt, intellectum Angelicum ſolum procedere vt virtualem ſpeciem intuitiuam propriæ ſubſtantiæ, reliquarum verò proprietatum, atque actuum, quos natura ipſa elicere poteſt, ſolum eſſe virtualem ſpeciem abſtractiuam, eo modo quo propria ſpecies cauſæ ſimul eſt intuitiua cauſæ, & abſtractiua effectuum. Secus eſt de proprietatibus, quæ identificantur realiter cum ſubſtantia: nam illæ intuitiuè repræſentantur vi eiuſdem ſpeciei, qua repræſentatur ipſa ſubſtantia, vt eſt tranſcendentalis relatio in Deum, vt in authorem & principium ipſius, quæ neceſſariò cognoſcitur, cognita ſubſtantia.

Aſſertio 2.

33. Dico ſecundò. Intellectus Angelicus ad ſeipſum implicitè & indirectè cognoſcendum non eget obiectiuo concurſu ſui, eget autem ad ſeipſum explicitè & directè cognoſcendum. Prior pars probatur primò, à paritate ſpeciei expreſſæ, quæ ad ſeipſam implicitè & indirectè cognoſcendam non eget obiectiuo concurſu ſui: Eodem quippe actu, quo explicitè & directè cognoſcitur obiectum, implicitè etiam & indirectè cognoſcitur ipſe actus: nam præciſo quolibet concurſu obiectiuo actus, per ſolum concurſum, quo producitur actus, explicitè ac directè cognoſcitur obiectum, & ſimul implicitè atque indirectè actus. Ergo pari modo ſpecies expreſſa, vt implicitè & indirectè ab intellectu cognoſcatur, non eget obiectiuo concurſu ſui, ſed eodem prorſus concurſu, quo ſpecies producit actum, directè repræſentatiuum obiecti, producit eundem actum indirectè repræſentatiuum ſui.

Prior Concluſionis pars probatur.

Probatur eadem prior pars à priori.

34. Probatur ſecundò à priori. Nam intellectio Angelica, cum ſit perfectè immaterialis, eſt virtualiter reflexiua ſui: ergo non ſolùm directè tendit in obiectum, ſed etiam naturaliter reflectitur in ſeipſam; atque adeò cognoſcendo indirectè & implicitè ſeipſam, cognoſcit indirectè & implicitè habitudinem ſui, ad principia, à quibus originatur, inter quæ eſt ſpecies impreſſa, à qua effectiuè producitur. Quæ reſpectu propriæ ſubſtantiæ in Angelo eſt intellectus. Confirmatur: nam cognita relatione neceſſariò cognoſcitur terminus relationis: Sed Angelus eodem actu, quo directè cognoſcit ſuam ſubſtantiam, indirectè etiam & exercitè cognoſcit actum: ergo & relationem actus ad principia, à quibus originatur: igitur eodem actu, quo directè cognoſcit obiectum, indirectè etiam cognoſcit ſpeciem impreſſam obiecti.

Poſterior Concluſionis pars probatur primò.

35. Poſterior pars probatur primò, eadem paritate ſpeciei expreſſæ, quæ vt explicitè & directè ab intellectu cognoſcatur, eget obiectiuo concurſu ſui. Ergo à fortiori, vt ſpecies impreſſa explicitè & directè ab intellectu cognoſcatur, eget obiectiuo concurſu ſui. Conſequentia conſtat: nam cum ſpecies expreſſa ſit ipſa formalis cognitio, qua intellectus formaliter cognoſcit, minus requiritur ad illam directè cognoſcendam, quam ad directè cognoſcendam ſpeciem impreſſam, quæ non eſt ipſa formalis cognitio, qua intellectus cognoſcit, ſed ſolum principium cognitionis. Antecedens probatur: nam poteſt intellectus Angelicus, alio actu diſtincto perfectè reflexo, cognoſcere ſuum actum directum. Sed actus perfectè reflexus immediatè originatur à directo, vel à ſpecie ipſius; directus verò ab obiecto, vel à ſpecie obiecti. Minor probatur: quia actus reflexus non poteſt immediatè originari vel ab obiecto, vel à ſpecie ipſius obiecti; ergo ab ipſo actu directo, vel à ſpecie ipſius actus directi. Conſequentia conſtat, quia non eſt aliud principium, à quo actus reflexus originari poſſit per modum obiecti. Antecedens oſtendo: Tum quia ſpecies obiecti actus directi eſt tantum virtualis repræſentatio obiecti, non autem actus circa obiectum. Ad directam autem repræſentationem rei requiritur propria ſpecies ipſius rei repræſentabilis. Tum quia actus directus relinquit ſpeciem ſui in intellectu, vt patet ex reminiſcentia actus directi præteriti. Signum igitur

eſt, ad

Digitized by Google

eſt, ad illum directè cognoſcendum, etiam quando eſt præſens, requiri obiectiuum concurſum ipſius: Alioqui fruſtra, corrupto actu, relinqueretur ſpecies actus, ſi ad illum directè cognoſcendum ſufficeret ſola ſpecies obiecti actus directi, quæ ſemper manet in intellectu, etiam corrupto actu. Tum demum, quia corrupta omni ſpecie obiecti, ſuperſtite tantùm actu, poſſet intellectus directè cognoſcere illum: Sed tunc non poſſet illum cognoſcere per ſpeciem obiecti, cum iam ſupponatur corrupta; ergo per ipſum actum obiectiuè concurrentem ad directam notitiam ſui.

Obiectio. 36. Dices. Poteſt idem habitus mouere potentiam ad actum directum & reflexum: ergo poteſt eadem ſpecies intellectum mouere ad actum directum,& reflexum. *Solutio.* Reſpondeo negando conſequentiam: nam habitus ſupernaturalis, cuius tàntùm eſt mouere potentiam ad actum directum & reflexum, eſt vniuerſalior, quam ſit ſpecies: cum quiuis habitus ſupernaturalis ſit inſtar potentiæ. Species verò eſt minus Vniuerſalis, & addicta tantùm ſuo obiecto.

Probatur eadē poſterior pars à priori. 37. Probatur ſecundò à priori: Intelligibilitas immediatè conſequitur ad omne ens. Sed ſpecies impreſſa eſt ens condiſtinctum ab obiecto: ergo ad illam conſequitur intelligibilitas propria, condiſtincta ab intelligibilitate obiecti. Maior conſtat: nam omne ens eſt motiuum intellectus ad notitiam ſui: atqui intelligibilitas nihil aliud eſt,quam virtus motiua intellectus ad notitiam ſui. Minor patet. Conſequentia verò probatur: nam ſicut ſpecies non eſt ens per entitatem ſui obiecti, ſed per entitatem propriam ab obiecto diſtinctam: ita non eſt intelligibilis per intelligibilitatem ſui obiecti, ſed per intelligibilitatem propriam ad intelligibilitate ſui obiecti condiſtinctam. Eſſet autem intelligibilis intelligibilitate ſui obiecti, ſi ad directam notitiam ſui ſufficeret concurſus, quo concurrit vt ſpecies obiecti, & non alio obiectiuo concurſu proprio condiſtincto à concurſu, quo concurrit vt ſpecies obiecti formaliter. Minor probatur: nam ſpecies eſt ipſa formalis intelligibilitas obiecti; fit enim obiectum formaliter & proximè intelligibile per ſpeciem ſui: igitur ſi per eandem virtutem ſpecies ſimul moueret intellectum ad notitiam obiecti,& ſuimet ipſius, eſſet formaliter intelligibilis eadem prorſus intelligibilitate, qua intelligibile eſt obiectum ipſum, cuius eſſet ſpecies.

38. Confirmatur primò: nam quando ſpecies obiecti eſt abſtractiua, non mouet, niſi ad abſtractiuam notitiam obiecti; cum tamen eadem ſpecies mouere poſſit ad intuitiuam notitiam ſui, quia poteſt intellectus intuitiuè videre abſtractiuam ſpeciem obiecti. Igitur non eadem intelligibilitate, qua intelligibile eſt obiectum, intelligibilis eſt ſpecies ipſius obiecti. Cum non poſſit eadem formalis intelligibilitas mouere intellectum ad notitiam abſtractiuam & intuitiuam.

39. Confirmatur ſecundò. Intelligibilitas rei proportionari debet terminabilitati eiuſdem: ſed terminabilitas ſpeciei eſt diuerſa à terminabilitate obiecti: ergo & intelligibilitas ſpeciei ab intelligibilitate obiecti. Maior probatur: quia intelligibilitas rei finaliter ordinatur ad terminabilitatem eiuſdem. Ideò enim vnaquæque res mouet intellectum ad cognitionem, vt poſſit per ſuam entitatem,vel realem, vel intentionalem terminare intuitum ipſius. Minor conſtat: nam terminabilitas rei eſt ipſa entitas rei, vel quoad eſſe naturale, vel quoad eſſe intentionale, commenſuratum eſſe naturali. Atqui tam eſſe naturale, quam intentionale ſpeciei commenſuratum eſſe naturali eiuſdem, eſt diuerſum ab eſſe naturali & intentionali obiecti: nam ſæpe eſſe obiecti eſt ſubſtantiale, eſſe verò ſpeciei ſemper eſt accidentale, ſequimur de ſpecie creata, quæ ſemper eſt accidens.

40. Dices. Species eſt ipſum eſſe intentionale obiecti: ergo ſpecies quoad eſſe intentionale proprium non differt ab eſſe intentionali ſui obiecti. *Obiectio.* Reſpondeo negando conſequentiam. *Solutio.* Nam licet ſpecies ſit ipſum eſſe intentionale ſui obiecti, tamen eſſe intentionale proprium ſpeciei, quo ſpecies eſt directè terminatiua cognitionem ſui, eſt diuerſum ab eſſe intentionali obiecti. Quia cum eſſe intentionale terminatiuum rei, debeat commenſurari eſſe naturali eiuſdem in eſſe repræſentatiuo, ſicut obiectum differt in eſſe naturali à ſpecie ſui; ita & eſſe intentionale terminatiuum vnius ab eſſe intentionali terminatiuo alterius: & conſequenter intelligibilitas vnius ab intelligibilitate alterius.

41. Confirmatur tertiò. Nam ſicut alia virtute operatur calor quando producit ignem, ac quando producit calorem: nam primo modo operatur vt virtus & inſtrumentum ignis; ſecundo modo vt entitas quædam eſt diffuſiua ſui. Ita alia virtute operatur ſpecies, quando mouet intellectum ad notitiam obiecti, ac quando mouet ad notitiam ſui: quia primo modo mouet vt ſemen & vicaria obiecti; ſecundo verò modo, vt entitas quædam eſt ab obiecto condiſtincta.

42. Ex dictis deducitur, quando intellectus Angelicus directè cognoſcit obiectum, & ſimul indirectè ſe ipſum, ſpeciemque obiecti, non niſi abſtractiuè cognoſcere ſeipſum, ſpeciemque obiecti. *Corollariū.* Ratio eſt: quoniam ad notitiam intuitiuam requiritur proprius influxus obiectiuus rei, quæ eſt intuitiuè cognoſcenda. Quoniam notitia intuitiua eſt dearticulata cognitio rei, quæ haberi non poteſt, niſi per proprium influxum obiectiuum rei, vel propriæ ſpeciei ipſius: nam dearticulata notitia rei poſtulat fieri à propria intelligibilitate rei,quæ vel eſt potentia motiua intellectus identificata cum ipſa re, vel propria ſpecies ipſius.

Satisfit argumentis pro prima ſententia adductis. Proceſſus in infinitum neceſſarius implicat, liber verò nequaquam. 43. Ad primum argumentum primæ ſententiæ, neganda eſt maior de cognitione explicita, intuitiua, & directa. Ad priorem verò probationem, negatur ſequela de proceſſu in infinitum neceſſariò: quo pacto talem proceſſum admittere, eſſet abſurdum; quia tunc non poſſet dari vltimus terminus actionis. Conceditur

ceditur verò de proceſſu in infinitum libero, quem admittere, nullum eſt abſurdum. Nam ex eo quod intellectus vno actu reflexo cognoſcit alium directum, neceſſario debet in infinitum procedere, quia poteſt in vno tantum actu directo reflexè cognoſcendo ſiſtere. Ad poſteriorem verò probationem, concedo antecedens de virtuali imagine, *Qua* & indirectâ: nego de virtuali imagine *Qua* & directa. Eadem quoq; ratio eſt de ſpecie expreſſa, quæ tantum eſt imago *Qua*, & directa obiecti, non autem ſuiipſius, niſi tantum *Qua* & indirecta, vt ſupra explicatum eſt.

44. Ad confirmationem, eodem modo reſpondendum eſt de imagine artificiali, quæ vt imago formaliter directè tantum repræſentat prototypon, ſeipſam verò ſolum indirectè. Vt autem directè terminet intuitum ſui, debet per propriam ſpeciem, qua talis entitas eſt, mouere potentiam: tunc enim non mouet formaliter per ſpecies, immediatè & directè ducentes ad prototypon, ſed per ſpecies immediatè & directè ducentes ad proprium eſſe ſubiectiuum ſui. Duplex enim eſſe diſtinguendum eſt in quauis imagine, ſiue naturali, ſiue artificiali: Vnum qua imago eſt formaliter; alterum qua res quædam eſt. Iuxta primum eſſe, imago directè tantum ducit ad imaginatum: quia ſecundum hoc eſſe, imago tota eſt ad aliud: iuxta ſecundum, directè tantum ducit ad ſe ipſam, quia ſecundum hoc eſſe, eſt ad ſe.

45. Ad ſecundum negatur conſequentia. Nam vt ex dictis conſtat, ad formalem & intuitiuam repræſentationem effectus, non ſufficit, vt virtualiter tantum contineatur in cauſa. Ad confirmationem verò concedo antecedens de repræſentatione abſtractiua effectus; nego autem de repræſentatione intuitiua. Non enim hoc ipſo, quod habeo ſpeciem intuitiuam cauſæ, habeo ſpeciem intuitiuam effectus, ſed tantum abſtractiuam, vt in primo tomo diſp. 9. ſect. 21. oſtendimus. Neque ex eo, quod cauſa continet effectum in eſſe reali & perfecto, ſequitur illum continere in eſſe intentionali & diminuto: vt conſtat de Angelo, qui virtutem habet producendi motum localem, quoad eſſe naturale in alienum ſubiectum: cum tamen idem Angelus non habeat virtutē producendi illum in eſſe intentionali & intelligibili in alienum intellectum. Ratio verò eſt: quoniam eſto eſſe intentionale & intelligibile, ſit eſſe incompletum & diminutum reſpectu eſſe naturalis eiuſdem rei, quia tamen eſt diuerſæ rationis ab illo, non ſequitur, vt cauſa, quæ poteſt in vnum, poſſit etiam in aliud.

SECTIO III.

An poßit intellectus Angelicus, propriam eſſentiam non ſolum per ſe immediatè, ſed etiam per ſpeciem à ſe diſtinctam naturaliter intelligere?

46. Prima ſententia affirmatiua eſt Scoti in 2. diſt. 3. quæſt. 10. §. *Ad quæſtionem*. Lycheti ibidem & Baſſoli quæſtione 3. *ad primum principale*. Fundamentum Scoti eſt. Nulla cognitio ex ſuo genere, imperfecta eſt in Angelo ſuperiore, quæ non poſſit eſſe in inferiori: ſed ſuperior habet cognitionem de inferiore per ſpeciem diſtinctam, quæ imperfectior eſt cognitione per eſſentiam. Confirmatur. Nam Angelus non ſolum poteſt habere intuitiuam, ſed etiam abſtractiuam notitiam ſui, cum hoc ſpectet ad perfectionem Angeli: habet autem Angelus intuitiuam notitiam ſui per propriam eſſentiam, abſtractiuam verò per ſpeciem ab eſſentia diſtinctam. *Prima ſententia affirmans. Scotus. Lychetus. Baſſolus. Fundamentum Scoti.*

47. Secunda ſententia negatiua eſt Suarez libr. 2. de Angelis cap. 4. num. 16. & aliorum: *Quæ probabilior eſt & ſequenda*. Fundamentum eſt, quia repugnat naturaliter, Angelum ceſſare à propria cognitione ſui: ſtante autem propria cognitione ſui, immediatè terminata ad propriam eſſentiam in ſe ipſa exiſtentem, repugnat ſaltem naturaliter, elicere aliam cognitionem, reſpectu eiuſdē eſſentiæ per ſpeciem diſtinctā. Maior probabitur infra diſp. 14. ſec. 1. Minor oſtenditur: quia repugnat, intellectum nouo actu ferri in idem obiectum abſque noua cognoſcibilitate; quia ceſſat finis, propter quem ad cognoſcendum mouetur. Finis enim, propter quem intellectus mouetur ad obiectum cognoſendum, eſt vt aliquid de obiecto cognoſcat, quod prius non cognoſcebat: ſtante autem immediata cognitione ſui, nihil noui poteſt per ſpeciem diſtinctam de ſe ipſo cognoſcere, quod per immediatam cognitionem ſui non cognoſcebat. Minor conſtat, nam cognitio per propriam ſpeciem diſtinctam repræſentat eandem eſſentiam intuitiuè, quam repræſentat cognitio immediata per eſſentiam. *Secunda ſententia negans. Suarez. Aſſertio pro ſecunda ſententia. Probatur primò.*

48. Secundò. Eſto queat Angelus à cognitione ſui naturaliter ceſſare, adhuc ponenda non eſt diſtincta ſpecies ad ſeipſum cognoſcendum: eo quod talis ſpecies eſſet naturaliter ſuperflua. Nam fortius & connaturalius mouet intellectum ad cognitionem ſui, eſſentia propria, aut proprius intellectus, vt virtualis ſpecies eſſentiæ, quam quæuis ſpecies à propria ſubſtantia, & intellectu diſtincta. *Probatur ſecunda Concluſio.*

49. Ad fundamentum Scoti. Maior eſt tantum vera de cognitione aliorum à ſe, non autem de cognitione ſui. Ratio diſcriminis eſt: quoniam vnaquæque natura Angelica ſeipſam cognoſcit neceſſario, & per propriam eſſentiam, vel per proprium intellectum, vt virtualē *Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ reſpondetur.*

Digitized by Google

ſpeciem eſſentiæ; ac proinde perfectius & fortius: alia verò liberè, & per diſtinctas ſpecies extrinſecas infuſas, vel acquiſitas; proinde imperfectius ac debilius. Quare poterit Angelus ſuperior habere cognitionem imperfectiorem de inferiore, quam idem inferior de ſeipſo naturaliter habere non poteſt: quia inferior habet perfectius fortiuſq; motiuum ad ſeipſum cognoſcendũ, quam de eodẽ habeat ſuperior.

Notitia intuitiua non bene à Scoto aſſignatur.

50. Ad confirmationem primò negandum eſt Scoto, notitiam intuitiuam eſſe tantum illam, quæ immediatè produitur ab obiecto; abſtractiuam verò omnem aliam, quæ ab obiecto immediatè non producitur: Sed intuitiuam notitiam eſſe omnem cognitionem, quæ vel immediatè ab ipſo obiecto, vel à propria ſpecie obiecti producitur: abſtractiuam verò eſſe eam, qua vel per alienam ſpeciem, vel per ſpeciem nõ repræſentantẽ omnes obiecti perfectiones producitur. Vnde cum ſpecies, ab eſſentia & intellectu Angelico diſtincta, à Scoto in Angelo poſita, ſit propria ſpecies perfecteque repræſentatiua eius eſſentiæ, notitia ab ea producta non erit abſtractiua, Sed intuitiua. Secundò nego talem ſpeciem ab eſſentia & intellectu proprio diſtinctam, eſſe Angelo naturaliter debitã: cum nulli intellectui creato ſit naturaliter debita duplex ſpecies, eodẽ modo repræſentatiua eiuſdem obiecti; qualis eſſet propria ſpecies perfectè repręſentatiua ſubſtãtię Angelicę, & propria eſſentia, ſeu intellectus vt virtualis ſpecies eiuſdem eſſentiæ: nam vtraq; intuitiuè repræſentaret propriam eſſentiam. Nec refert, quod vna repræſentaret vt ratio *Qua*, altera vt ratio *in Qua*. Nam in ordine ad intellectum perinde ſe habet ratio *Qua*, ac ratio *In Qua*, quando ratio *In Qua*, eſt intuitiua & per propriam ſpeciem. quia tũc in eſſe obiectiuo & intelligibili non differt obiectũ viſum in ſe, & viſum in ſua ſpecie ac naturali imagine: vt patet de viſibili corporeo; quod eodem modo videtur nunc viſum, vt ſuppono ex 1. tomo diſp. 9. ſect. 3. in ipſa viſione corporea intentionaliter expreſſum per ſpeciem propriam ſui, ac videretur immediatè in ſeipſo. Cum nulla fingi poſſit ratio quæ tunc videretur, quæ modo non videatur. Cuius ratio eſt, quia per propriam ſpeciem obiecti communicatur potentiæ totum eſſe obiecti, ſecundùm quod obiectum eſt terminatiuum potentiæ.

Obiicies 1.

51. Dices 1. Deus intelligit ſeipſum ſpecie expreſſa *Qua* & *In Qua*: ergo etiam Angelus. Antecedens ſupponitur. Conſequentia probatur: nam ideo iſtæ duæ notitiæ negantur in Angelo, quia repugnant ſaltem naturaliter, cum alterutra ſit eſſentialiter ſuperflua: Atqui in Deo neutra eſt ſuperflua: ergo nec in Angelo.

Reſpondetur.

Reſpondeo negando conſequentiam. Nam in Deo non ſunt duę cognitiones, ſed vna, quæ ob eminentiſſimam ſuam perfectionem includit perfectionem vtriuſque. In Angelo autem eſſent duæ notitiæ realiter diſtinctæ: ambæ exprimentes eandem perfectionem obiecti: & licet vna nõ habeat ſubiectiuam perfectionem alterius, quia tamen hic non eſt primarius finis cognitionis, cuius tantum eſt exprimere perfectionem obiecti; ceſſante autem primario fine, ceſſat exigentia naturæ, non eſt hæc duplex cognitio naturaliter debita Angelo.

Obiicies ſecundò.

52. Dices ſecundò. Vtraque notitia & per propriam eſſentiam, & per diſtinctam ſpeciem eſt animæ ſeparatæ naturaliter debita: ergo & Angelo.

Reſpondetur primò.

Reſpondeo, negando conſequentiam 1. quia ſicut naturale eſt animæ, hinc ſecum aſportare ſpecies ex phantaſmatibus abſtractas: ita naturale eſt eidem à corpore ſeparatę, duplici notitia ſeipſam cognoſcere, & à propria eſſentia producta, & à phantaſmatibus originata. Angelo autem quia non competit ſeipſum cognoſcere ſpecie è phantaſmatibus erecta; nec eidem competet ſeipſum duplici notitia cognoſcere, altera à propria eſſentia producta, altera à phantaſmatibus originata.

Reſpondetur ſecundò.

53. Secundò. Quoniam duplex notitia, qua anima ſeparata ſeipſam naturaliter intelligit, non eſt eiuſdem, ſed diuerſæ rationis. Vna namque eſt intuitiua, à propria eſſentia immediatè originata; altera abſtractiua in hac vita dependenter à phantaſmatibus acquiſita. Non repugnat autem, naturam intellectualem duplici notitia intuitiua, & abſtractiua ſeipſam cognoſcere, vt de facto Angelus ſeipſum intelligit & notitia intuitiua immediatè elicita à proprio intellectu, vt virtuali ſpecie ſui, & abſtractiua originata à ſpecie propriarum paſſionum. Eadem enim ſpecies intuitiua proprietatis, eſt ſimul abſtractiua naturæ. Proinde cognoſcendo Angelus intuitiuè ſuas proprietates, abſtractiuè etiam cognoſcit ſuam eſſentiam. Repugnat verò, ſeipſum intelligere duplici notitia intuitiua eiuſdem rationis. Cuius diſcriminis ratio eſt: quoniam intuitiua, & abſtractiua procedunt per diuerſa media, habentque obiecta ſaltem formalia diuerſa; duæ verò intuitiuę, quando ſunt de eodem obiecto in ſeipſo viſo, vti eſſent in Angelo cognitio intuitiua ſui ab eſſentia, & à propria ſpecie originata, habent idem obiectum materiale, & formale, ipſam ſcilicet eſſentiam Angeli, per ſeipſam viſam. Dixi, *Quando ſunt de eodem obiecto in ſeipſo viſo*. Nam quando ſunt de eodem obiecto in ſeipſo, & in alio viſo, non ſunt naturaliter ſuperfluæ, vti ſunt notitia creaturarum in verbo, & in proprio genere. Nam licet ambæ, vt ſuppono ex primo tomo, ſint intuitiuæ; Prior tamen eſt per medium formale increatum, per ipſam ſcilicet increatã eſſentiam, vt cauſam creaturarũ; Poſterior verò per mediũ formale creatũ, nempe per ipſam entitatẽ creatam. Proinde aliquid cognoſcitur per vnam, quod non cognoſcitur per aliam.

Angelus cognoſcit ſeipſum ſpecie expreſſa Qua.

54. Pro complemento huius controuerſiæ, definienda ſupereſt illa quæſtio à nobis ſuppoſita, an Angelus ſeipſum cognoſcat ſpecie expreſſa *Qua*, an ſpecie expreſſa *in Qua*. Prior propoſitæ quæſtionis pars mihi probabilior videtur. Fundamentũ eſt: quia tunc neceſſaria eſt ſpecies expreſſa *in Qua*, quando vel obiectũ non eſt per ſeipſum aptum terminare potentiã cognoſcentis, vel eſt diſtans, aut ſaltẽ diſtare poteſt à potentia cognoſcentis. Nam finis ſpeciei in *Qua*, eſt ſupplere vicem obiecti, eiuſque

Digitized by Google

Minor conſtat: nam obiectum intellectus, & voluntatis Angeli, eſt omne ens, & omne bonum ordinis naturalis: eodem modo obiectum intellectus & voluntatis animæ rationalis eſt omne ens, & omne bonum naturale.

2. Probatur prima ſententia.

81. Secundò. Potentiæ ſenſitiuæ hominis ſunt eiuſdem ſpeciei cum potentiis ſenſitiuis equi: potentia enim viſiua hominis non differt ſpecie à potentia viſiua equi. Ergo potentiæ intellectiuæ Angeli erunt eiuſdem ſpeciei cum potentiis intellectiuis animæ rationalis; cùm non ſit maior ratio de vnis, quàm de aliis.

3. Probatur eadem ſententia.

82. Tertiò. Non repugnat vnitas ſpecifica paſſionum cum ſpecifica diuerſitate naturarum. Ergo non repugnabit vnitas ſpecifica intellectus & voluntatis Angeli, & hominis, cum ſpecifica diuerſitate naturarum eorundem. Antecedens probatur: nam cum ſpecifica diuerſitate entium ſtat vnitas ſpecifica paſſionum eorundem entium: Vnitas enim lapidis eſt eadem ſpecie cum vnitate hominis; eſto natura lapidis differat à natura Leonis.

83. Confirmatur: nam hæc potentiarum Angelicarum à potentiis animæ rationalis diſtinctio, neque colligi poteſt ex diuerſitate principiorum, à quibus promanant; nam poſſunt à diuerſis principiis effectus eiuſdem rationis promanare, vt patet de ſole & igne, ex quibus idem ſpecie calor producitur. Neque ex diuerſitate operationum: quia poſſunt ex eodem principio diuerſæ ſpecie operationes proficiſci, vt ex eodem intellectu diuerſæ ſpecie intellectiones.

4. Probatur prædicta ſententia.

84. Quartò. Potentia motiua Angeli non differt ſpecie à potentia motiua animæ rationalis, præſertim ſeparatæ: ergo nec potentia intellectiua & volitiua Angeli à potentia intellectiua & volitiua animæ rationalis. Conſequentia conſtat à paritate rationis. Antecedens probatur, quia tam potentia motiua Angeli, quam potentia motiua animæ rationalis ſeparatæ, habet eundem terminum, ſiue intrinſecum, qui eſt vbi; ſiue extrinſecum, qui eſt ſpatium, & eundem modum operandi circa terminum.

Secunda ſententia affirmans. *Suarez.* *Cæteri Scholaſtici hanc ſupponunt.* *Aſſertio pro ſecunda ſententia.*

85. Secunda ſententia affirmat, potentias intellectrices ſecundùm omnem conſiderationem differre ſpecie à potentiis intellectricibus hominis: Eſt Suarez lib. 2. de Angelis cap. 2. quam potius ſupponunt, quam probent Scholaſtici: dum docent, Angelum ſpecie differre ab anima rationali. *Quæ ſententia proculdubio vera eſt, & nobis ſequenda.*

Fundamentum huius ſententiæ.

86. Fundamentum ſententiæ eſt: quoniam iſtæ potentiæ ſunt adæquatæ proprietates naturæ intellectualis: ergo ſi naturæ, ex quibus fluunt; ſunt diuerſæ ſpeciei, etiam ipſæ erunt diuerſæ ſpeciei; non ſolùm vt proprietates naturæ, ſed etiam vt potentiæ ad obiecta ordinatæ. Antecedens probatur; nam omnis natura debet habere aliquod accidens proprium quarto modo, ſibique adæquatum. Cuius ratio eſt: quia omnis natura eſt per ordinem ad aliquam operationem: omne quippe ens, authore Philoſopho, eſt propter operari: probatum eſt autem ſupra ſect. 2. omnem ſubſtantiam creatam ordinari ad propriam operationem eliciendam per aliquam potentiam accidentalem. Igitur omnis natura ſubſtantialis creata habere debet aliquod accidens ſibi proprium & adæquatum, quo fiat proximè operatiua operationis, ad quam eſſentialiter ordinatur. Hoc autem accidens in natura intellectuali aliud eſſe non poteſt, quam intellectus & voluntas. Nam propria operatio naturæ intellectricis alia eſſe non poteſt, quam operatio intellectualis. Siquidem propria operatio naturæ eſt illa, ad quam natura ipſa primario ordinatur. Primario autem natura intelligens ordinatur ad operationem intellectualem: igitur hæc eſt propria operatio ipſius; & conſequenter potentiæ intellectrices, quæ ſunt proxima principia huius operationis, ſunt adæquatæ proprietates naturæ intellectualis.

Philoſophus.

87. Conſequentia verò primi enthimematis quoad primam partem conſtat. Repugnat namque, proprietatem eſſe adæquatam naturæ, & ſpecie non differre à proprietate alterius naturæ. Nam adæquata proprietas eſt, quæ fluit ex vltima ratione ſpecifica ipſius, eique adæquate commenſuratur.

Potentiæ Angeli, non ſolùm vt paſſiones, ſed etiam vt potentiæ, ſpecie differunt, à potentiis aliarum naturarum.

88. Quoad poſteriorem verò partem, nempe huiuſmodi proprietates non ſolùm vt paſſiones conſequentes naturam, ſed etiam vt potentias ad obiecta ordinatas ſpecie differre, à propriis adæquatiſque potentiis aliarum naturarum. Probatur: nam iſtæ potentiæ ſunt accidentia naturæ in quarto modo, quatenus ſunt proxima principia per ſe ordinata ad primariam operationem naturæ eliciendam: ſunt autem proxima principia per ſe ordinata ad primariam operationem naturæ eliciendam, quatenus ſunt potentiæ circa obiecta operatiuæ: ergo vt potentiæ ſunt formaliter, eſſentialiter diſcriminantur à propriis adæquatiſque potentiis aliarum naturarum. Conſequentia conſtat: nam ſi vt proxima principia elicitiua propriæ operationis naturæ, debent eſſentialiter diſcriminari à propriis, adæquatiſque potentiis aliarum naturarum; & vt potentiæ obiecta reſpicientes, ſunt proxima principia operatiua propriæ operationis naturæ, vt potentiæ obiecta reſpicientes, diſcriminari debent ab aliarum naturarum propriis, adæquatiſque potentiis. Maior patet: nam ſunt iſtæ potentiæ accidentia naturæ quarto modo propria, quatenus integrant vnum totale principium cum natura ad primariam naturæ operationem eliciendam. Minor verò probatur: quoniam iſtæ potentiæ non ſunt proxima principia propriæ operationis naturæ elicitiua, quatenus reſpiciunt naturam, à qua fluunt, ſed quatenus reſpiciunt obiecta, à quibus ſpecificantur: ſunt enim proxima principia operatiua, quatenus ſunt elicitiua actuum circa obiecta.

89. Ex his deducitur, intellectum & volun-

tatem

Digitized by Google

Intellectus & voluntas vnius Angeli ſpecie differt ab alterius Angeli intellectu & voluntate.

tatem vnius Angeli, non modo ſpecie differre ab intellectu & voluntate animæ rationalis, ſed etiam alterius Angeli ſpecie diuerſi. Eadem namque proportionali differentia diſcriminantur proprietates vnius à proprietatibus alterius, qua natura vnius diſcriminatur à natura alterius. Atqui natura vnius Angeli non ſolum ſpecie diſcriminatur à natura animæ rationalis, ſed etiam à natura alterius Angeli: ergo proprietates eiuſdem non ſolùm ſpecie diſcriminabuntur à proprietatibus animæ rationalis, ſed etiam alterius Angeli ſpecie diuerſi.

Reſpondetur ad oppoſita ſententiæ argumenta.

90. Ad primum argumentum primæ ſententiæ, diſtinguenda eſt maior: Quæ habent idem obiectum genericum & ſpecificum, ſunt eiuſdem ſpecici, concedo. Quæ habent idem obiectum genericum, diuerſum tamen ſpecificum, ſunt eiuſdem ſpeciei, nego. Intellectus autem & voluntas Angeli, & animi rationalis licet habeant idem obiectum genericum, habent tamen diuerſum obiectum ſpecificum. Quæ ratio ſpecifica obiecti deſumitur ex maiore vniuerſalitate & abſtractione, qua idem obiectum aptum eſt terminare nobiliorem potentiam.

91. Ad ſecundum, negatur conſequentia. Ratio diſcriminis: quoniam potentiæ ſenſitiuæ non ſunt proprietates adæquatæ, ſed inadæquatæ; conſequentes genericum tantum gradum naturæ, in quo diuerſæ ſpecies conueniunt. Intellectus autem & voluntas ſunt proprietates conſequentes adæquatum gradum naturæ intellectricis; proinde non ſolùm includunt commenſurationem cum gradu generico, in quo diuerſæ ſpecies conueniunt, ſed etiam cum ſpecifico, in quo diuerſæ naturæ diſcrepant.

92. Ad tertium. Eodem modo diſtinguendum eſt de paſſionibus adæquatis, vel inadæquatis naturæ. Etenim concedo, cum vnitate ſpecifica paſſionum inadæquatarum ſtare poſſe ſpecificam diuerſitatem naturarum: nego autem, cum vnitate ſpecifica paſſionum adæquatarum ſtare poſſe ſpecificam diuerſitatem naturarum. Cæterum vnitas vniuerſaliter ſumpta non eſt paſſio adæquata entis, vt tale ens eſt ſpecificè diuerſum ab alio, ſed vt ens eſt analogicè, conueniens cum quocunque alio ente. Vnde ſicut in ratione entis vt ſic, nulla eſt inter particularia entia diuerſitas: ita neque ratione vnitatis vt ſic, ſpecifica diuerſitas eſſe poterit. Contra verò, ſicut in ratione talis entis eſt eſſentialis diuerſitas in entibus ipſis, ita & in vnitate conſequente ſpecificam rationem entis.

93. Ad confirmationem concedo, hanc eſſentialem potentiarum diſtinctionem à potentiis animæ rationalis in Angelo non colligi, neque ex diuerſitate principiorum vt ſic, ſed ex diuerſitate principiorum adæquatè producentium: neque ex diuerſitate quarumcumque operationum, ſed operationum propriarum & adæquatarum naturæ. Nam ſicut operatio propria & adæquata vni naturæ, nequit eſſe propria & adæquata alteri naturæ: ita ex diuerſitate talium operationum rectè colligitur diuerſitas principiorum operatiuorum.

94. Ad quartum. Reſpondeo primò, negando conſequentiam: quia non eſt neceſſe, vt potentia motiua in Angelo conſequatur ſpecificam differentiam ipſius, vti neceſſarium eſt, vt illam conſequatur intellectus & voluntas; ſed tantum genericam cum anima rationali, & cæteris Angelis communem. Reſpondeo ſecundò, negandò antecedens, eiuſque probationem. Nam potentia motiua Angeli habet perfectiorem modum operandi circa ſpatium, quem non habet potentia motiua animæ rationalis ſeparatæ: cum potentia non ſolùm ſpecificetur à termino, ſed etiam ex modo tendendi ad terminum, vt dictum eſt de potentiis intellectualibus.

DISPVTATIO NONA.

De medio cognitionis Angelicæ.

1. QVONIAM ad cognoſcendum duo neceſſariò requiruntur, Intellectus, & obiectum, ille, vt cognoſcat, hoc, vt cognoſcatur; *ex cognoſcente enim & cognito*, teſte Auguſtino, 9. de Trinitate, c. vltimo, *notitia paritur*; difficultas inſurgit, quo pacto illa ad cognitionem concurrant. Potiſſima autem difficultas eſt de obiecto, an ſolum terminatiuè ad notitiam concurrat, an alio modo antecedenter ad notitiam: & hoc per ſene, an per ſui ſpeciem: & quænam ſit hæc obiecti ſpecies in intellectu Angelico: & à quo illam habeat.

Auguſtinus.

SECTIO PRIMA.

An nudus intellectus Angelicus, abſque intrinſeca determinatione, ex parte obiecti ſufficiens ſit ad cognoſcendum quodcunque obiectum?

Prima ſententia affirmans, Altiſiodorenſis. Durandus. Vaſquez. Probatur primò Altiſiodorenſ.

2. PRIMA ſententia affirmatiua eſt Altiſiodorenſis lib. 2. tract. 5. c. 4. Durandi in 2. diſ. 3. q. 6. Vaſquez diſp. 200. c. 3. & diſp. 101. c. vltimo. Probat primò Altiſiodorenſis. Intellectus Angelicus aſſimilatur diuino vltima aſſimilatione; ſed diuinus eſt perfectiſſimum ſpeculum, & expreſſa imago omnium; ergo etiam Angelicus eſt ſpeculum, non quidem actuale, ſed habituale, non omnium, ſed eorum duntaxat, quæ poteſt naturaliter cognoſcere.

Probatur ſecundò Durandus.

3. Probat ſecundò Durandus num. 21. Poſito tantum viſu, & viſibili, ſtatim ſequitur viſio, ex eo quod vnum eſt viſiuum, alterum viſibile; ergo poſito intellectu & intelligibili, ſtatim ſequitur intellectio, ex eo quod vnum eſt intellectiuum, alterum intelligibile.

Probatur tertio Vaſquez.

4. Probat tertiò Vaſquez, quia hoc modo melius ſaluatur, quo pacto intellectus Angelicus per ſeipſum ſit ſufficiens ad producendam quamcumque cognitionem obiecti naturalis, ſibique debiti, tametſi vt cauſa vniuerſalis egeat aliqua determinatione ex parte obiecti, non quidem intrinſeca, ſed extrinſeca, & per modum obiecti, ac terminum modificantis ac determinantis intellectum Angelicum ad talem operationem, ita vt circa tale obiectum nequeat, niſi talem operationem habere: neque cum hoc repugnat, vt idem intellectus egeat aliqua forma ſuperaddita ad intelligenda obiecta, excedentia propriam vim natiuam, eo quod ad hæc non habet vim completam, ſed inchoatam intelligendi, quæ compleri poteſt forma aliqua ſuperaddita, vt ad videndum Deum, ad intelligenda myſteria gratiæ, & futura contingentia, completur forma aliqua ſuperaddita.

Secūda ſententia vniuerſaliter negans. S. Thomas. Scotus. Scholaſtici.

5. Secunda ſententia vniuerſaliter negat, poſſe nudum intellectum Angelicum abſque intrinſeca determinatione, ex parte obiecti, vllam obiecti notitiam ſibi parare: Eſt S. Thomæ 1. p. q. 55. a. 1. & q. ſeq. Scoti in 2. diſ. 3. q. 8. & reliquorum Scholaſticorum ibidem.

Fundamentum ſecundæ ſententiæ.

6. Fundamentum: quia quælibet notitia eſt eſſentialiter alicuius obiecti aſſimilatio: nullà autem aſſimilatio fieri poteſt abſque intrinſeco concurſu eius, cuius eſt aſſimilatio; igitur nullà notitia produci poteſt abſque intrinſeca determinatione obiecti, cuius eſt notitia. Maior conſtat, quia notitia eſt naturalis & expreſſa imago obiecti, in qua illud vitaliter relucet. Minor probatur, nam omnis effectus prouenire debet ab aliqua cauſa, cùm omnis effectus ſit aliqua cauſæ participatio. Atqui aſſimilatio obiecti aliunde prouenire non poteſt, quam ab ipſomet obiecto, vel ab aliquo gerente vicem obiecti. Minor probatur, nam intellectus de ſe eſt indifferens & indeterminatus ad hoc, vel illud obiectum exprimendum: implicat autem, vt cauſa naturalis indeterminata poſſit determinatum effectum producere, niſi prius natura ad illum prædeterminetur.

7. Confirmatur: Nam ita ſe habet intellectus ad hoc, vel illud obiectum intelligendum, ſicut oculus ad hoc, vel illud coloratum percipiendum: at nequit oculus hoc vel illud coloratum percipere, niſi prius intrinſecè prædeterminetur ad hoc, vel illud coloratum media ſpecie, à colorato in oculum tranſmiſſa; ergo nec intellectus hoc, vel illud obiectum intelligere, niſi prius ab obiecto, vel ipſius ſpecie intrinſecè prædeterminetur. Pro cuius controuerſiæ reſolutione.

Aſſertio. Intellectus Angelicus eget intrinſeca determinatione obiectorum, ad intelligenda obiecta à ſe diſtincta; non vero ad intelligendum ſemetipſum. Bannez. Ripa. Vaſquez.

8. Dicendum eſt, intellectum Angelicum ad intelligenda obiecta à ſe diſtincta, egere intrinſeca determinatione obiectorum per effectiuum concurſum ipſorum: ad intelligendum verò propriam ſubſtantiam, nullo egere obiectiuo concurſu ſubſtantiæ, ſed per ſeipſum eſſe completum principium, vltimoque determinatum ad propriam ſubſtantiam intelligendam. Hanc ſententiam expreſsè docent Bannez 1. p. q. 56. ar. 1. dub. 1. §. *Iam verò ad confirmationem* in fine, Ripa ibidem, Vaſquez loco præcitato: & diſ. 204. cap. 2. niſi quod iſte auctor velit, hunc concurſum obiectiuum non modo neceſſarium non eſſe ad cognitionem ſui, ſed neque ad cognitionem aliorum obiectorum. Eaque non obſcurè colligitur ex Caietano 1. p. q. 56. ar. 1. §. *Ad id autem*. Vbi etiam rationem tangit: *Quia*, inquit, *ſubſtantia Angeli ex eo quod eſt perfecta in eſſe immateriali, habet & quod ſit intellectiua, & quod ſit actu intelligibilis: ac per hoc*

Colligitur ex Caietano.

fluat

fluat ab ea vis, qua intelligit reſpectu ſui ipſius, non egens alia formatione, ſuppetente ſubſtantia præueniente, & magis intrinſeca, & modificatiua ipſius, quam quodcunque ſuperadditum. Sed intellectus fluit ab eſſentia actu intelligibili, intimius formatus illa, quam quacunque intentionali ſpecie. Idem docuerat q.54.ar.3.§. *Ad illud quod obiicitur: Subſtantia,* inquit, *Angeli non eſt elicitiuum principium intellectionis, ſed potentia. Et quamuis ſubſtantia abſque media ſpecie intelligibili ad intellectum concurrat, non tamen concurrit vt eliciens, ſed vt finis intellectus in actu reſpectu ſui.*

Prior pars Concluſionis conſtat ex fundamento ſecundæ ſententiæ. Poſterior pars Concluſionis probatur.

9. Prior pars ſententiæ conſtat ex fundamento præcedentis ſententiæ; poſterior verò probatur. Intellectus Angelicus reſpectu propriæ ſubſtantiæ eſt determinatus vltima determinatione ad intelligendam propriam ſubſtantiam; ergo ad eam intelligendam non eget obiectiuo concurſu ſubſtantiæ, ſed ſufficit concurſus ſolius intellectus, vt proprietas eſt talis ſubſtantiæ. Conſequentia conſtat; nam tota ratio, cur nequeat obiecta à ſe diſtincta abſque intrinſeca determinatione & concurſu ipſorum cognoſcere, eſt, quia in ordine ad illa non eſt vltimo determinatus, ſed tantum inchoatus & indifferens, atque adeo vlterius determinabilis & complebilis ab illis, quia nequit cauſa effectum producere, niſi vltimo completa & determinata ad producendum. Antecedens, in quo ſita eſt difficultas, probatur. Intellectus Angelicus eſt adæquata proprietas ſubſtantiæ Angelicæ in ratione intellectiui; ergo etiam in ratione intelligibilis; ergo non eget ad intelligendam propriam ſubſtantiam obiectiuo concurſu ipſius ſubſtantiæ. Antecedens cum poſteriori conſequentia patet, prior probatur. Intellectiuum vt intellectiuum, eſſentialiter eſt potentia aſſimilatiua obiecti; igitur illa potentia erit perfectè aſſimilatiua obiecti, cuius eſt adæquatum intellectiuum. Antecedens oſtendo, nam potentia intellectiua eſſentialiter eſt operatiua per obiecti expreſſionem intra ſe: neque hoc tantum habet ratione obiecti, quod debet præhabere, ſed etiam ratione ſui, quatenus ſuis intellectiua, eſt condiſtincta ab obiecto; nam vt ſic eſt operatiua, ſaltem inchoatè, per aſſimilationē obiecti; alioqui nō poſſet cōpleri ab obiecto: complementum enim debet eſſe in eodem ordine cum ſuo cōplebili. Ideo enim poſtulat ab obiecto compleri, quia in ſe eſt quædam inchoata virtus aſſimulatiua obiecti. Et ratio id etiam probat, quia potentia intellectiua vt ſic, eſt obiecti perceptiua: eſt autē obiecti perceptiua per productionem intentionalem obiecti intra ſe.

Cur intellectus egeat inextrinſeca determinatione obiectorum.

10. Confirmatur: nam intellectus etiam conſideratus ſecundum præciſum ordinem ad obiectum, antequam ab illo determinetur, eſt aſſimilatiuus obiecti; per hoc namque diſcriminatur à voluntate, quæ tantùm eſt inclinatiua in obiectum: ergo etiam vt inchoata potentia intelligendi eſt, antecedenter ad obiectum, eſt aſſimilatiuus obiecti.

11. Conſequentiam verò primi enthimematis probo: quia ſi intellectiuum vt intellectiuum, per ſe eſt aſſimilatiuum obiecti, reſpectu illius obiecti erit adæquatum aſſimilatiuum, cuius eſt adæquatum intellectiuum: atque adeo reſpectu illius non egebit obiectiue concurſu vt illud intra ſe exprimere poſſit. Nam eatenus intellectus eget concurſu obiecti intelligibilis ad illud intra ſe exprimendum, quatenus illud in ſua intellectrice virtute non continet. Ergo intellectiuum, quod in ſua intellectrice virtute continet obiectum intelligibile, non eget eius concurſu, vt illud intelligibiliter intra ſe exprimat. Atqui intellectus Angelicus in ratione intellectiui adæquatur propriæ ſubſtantiæ; ergo ad eam intelligendam exprimendámve, intra ſe non eget eius obiectiuo concurſu. Minor probatur: quia intellectus Angelicus non modo à propria ſubſtantia ſumit rationem genericam, ſed etiam ſpecificam, & indiuidualem; eſt enim hic ſpecie & numero intellectus, per ordinem ad hanc ſpecie & numero ſubſtantiam.

12. Confirmatur primò: nam ideo à reliquis obiectis eget compleri, quia à reliquis non habet vltimam rationem ſpecificam, & indiuidualem, ſed ſolam genericam; atque adeo vt fiat completè intellectiuus reliquorum, poſtulat ſpecificum complementum ipſorum. Ergo intellectus, qui ex ſe eſt vltimo determinatus ad obiectum, non eget vlteriore determinatione, vt illud completè exprimat: omnem quippe determinationem, quam poſſet ab obiecto habere, habet ex completa, & vltima ſua ſpecificatione. Quo fit vt virtualiter contineat ſimul perfectionem intellectiui, & intelligibilis; cum non minus à propria ſubſtantia participet perfectionem intelligibilitatis, quam intellectiuitatis: cum non minus ab illa procedat vt adæquata paſſio vnius, quam alterius perfectionis. Ex quo principio tom.1. diſp.9. ſect.9. probauimus, lumen gloriæ in beatis vtrumque munus præſtare, & complere intellectum beatorum in ratione intellectiui, & ſimul illum vltimo determinare in ratione intelligibilis, ex eo quod eſt proprietas luminis increati, quod ſimul eſt intellectiuum, & intelligibile.

13. Confirmatur ſecundò. Eſſentia Angeli non ſolum eſt per ſe intellectiua, ſed per ſe etiam intelligibilis: vtraque enim perfectio per ſe conſequitur ſubſtantiam immaterialem: ergo non ſolum communicat proprio intellectui vim intelligendi, ſed etiam vim intelligibilem. Conſequentia verò probatur, cum non minus vna, quam altera ad intelligendum requiratur: nec minus eſſentia ſit per ſe determinata ad communicandam vnam perfectionem, quam aliam. Nec minus connaturaliter hæ duæ perfectiones coaleſcere poſſunt in eandem entitatem accidentalem potentiæ intellectiuæ, quam in eandem entitatem ſubſtantialem naturæ intellectricis: ergo ſi de facto hæ duæ perfectiones reperiuntur coniunctæ in eadem ſubſtantia, poterunt ſimul coniungi in eadem potentia, tamquam in proprietate adæquata eiuſdem ſubſtantiæ.

14. Ex his infero, etiam animam rationalem ſepara-

ſeparatam, non autem coniunctam corpori corruptibili, intelligere ſeipſam, ſuamque ſubſtantiam abſque obiectiuo concurſu ipſiuſmet ſubſtantiæ. Prior pars patet: nam eadem eſt ratio de anima rationali ſeparata, & de Angelo. Poſterior verò probatur: nam animæ rationali vnitæ corpori corruptibili, non debetur connaturaliter, niſi modus intelligendi dependenter à phantaſmatibus. Atqui intellectus vt adæquata paſſio animæ rationalis mouet ad propriam ſubſtantiam intelligendam independenter à phantaſmatibus; quia non mouet vt ſpecies abſtracta à phantaſmatibus, ſed vt virtualis ſpecies immediatè producta à ſubſtantia animæ independenter à phantaſmatibus: cum producatur per modum naturalis proprietatis ante omnem phantaſiæ actum, atque adeò ante omne phantaſma.

Idem de anima rationali ſeparata ſentiendum eſt.

Obiectio 1.

15. Dices primò. Non obſtante potentia intellectiua, ſubſtantia Angeli actiuè concurrit ad actum intellectionis per modum principij vitalis primarij. Ergo non obſtante eadem potentia intellectiua, eadem ſubſtantia Angeli concurret ad actum intellectionis per modum obiecti. Reſpondeo, negando conſequentiam. Ratio diſcriminis, quoniam prior concurſus eſt vitalis, cum nequeat ab extrinſeco ſuppleri. De ratione autem concurſus vitalis eſt, vt actiuè procedat non tantum mediatè, ſed etiam immediatè à ſuo principio intrinſeco vitali. Poſterior verò concurſus vitalis non eſt, atque adeò poteſt alteri totaliter communicari: vt conſtat de quolibet obiecto, quod totum ſuum concurſum obiectiuum communicat ſpecici à ſe diſtinctæ.

Solutio.

Obiectio 2. Auguſtinus.

16. Obiicies ſecundò. Ex Auguſtino 9. de Trinitate ca. vltimo, *ex cognoſcente & cognito paritur notitia*. Ergo etiam ad notitiam ſui concurrit propria ſubſtantia vt obiectum intelligibile. Reſpondeo allatam propoſitionem Auguſtini intelligendam eſſe formaliter, adhoc vt ſit vniuerſaliter vera. Sic enim ex intellectu Angelico, & ſubſtantia ipſius, vt intentionaliter contenta in intellectu eiuſdem, tanquam in ſua adæquata proprietate & virtuali ſpecie intelligibili, paritur notitia ſuiipſius.

Solutio.

Obiectio 3.

17. Obiicies tertiò. Intellectiuum, & Intelligibile ſunt cauſæ heterogeneæ ac diuerſæ rationis: ergo non poteſt vna per aliam formaliter compleri; quia complementum debet eſſe eiuſdem ordinis & rationis cum re complebili. Eſto igitur intellectus Angelicus ſit adæquatus in ratione intellectiui reſpectu propriæ ſubſtantiæ, non propterea inde ſequitur, eſſe adæquatum, & vltimo determinatum in ratione intelligibilis.

18. Confirmatur: nam alioqui poſſet intellectus naturalis formaliter compleri in ratione intellectiui reſpectu obiecti ſupernaturalis, per ſolam ſpeciem obiecti ſupernaturalis, abſque lumine ſupernaturali, tenente ſe ex parte intellectiui formaliter, quod noſtro primo tomo diſp. 9. ſect. 9. improbauimus. Sequelam verò probo: nam ſi intelligibile eſt complementum homogeneum, & eiuſdem rationis cum intellectiuo, poterit intelligibile ſupernaturale additũ intellectiuo naturali complere illud, non ſolum in ratione intelligibilis, ſed etiam in ratione intellectiui ſupernaturalis, abſque alio complemento tenente ſe ex parte intellectiui formaliter.

Solutio.

19. Reſpondeo concedendo, intellectiuum & intelligibile eſſe cauſas heterogeneas, ſed inuicem ſubordinatas, & potentes coaleſcere in vnam continentem perfectionem vtriuſque: comparantur enim ad inuicem, vt ratio remota, & proxima, ſiue generica & ſpecifica, quæ in vnam perfectam rationem conuenire poſſunt. Omnis quippe intellectus ſub aliqua ratione, ſaltem generica & remota, attingit obiectum, cum ad illud ordinetur vt potentia perceptiua, atque adeò aſſimulatiua. Fit autem idem intellectus proximè & completè intellectiuus per ſpeciem obiecti ſuperadditam: nam ſub ea ratione obiectum attingit, ſub qua illud continet. Atqui poteſt dari intellectus, qui non tantum ſub ratione generica & remota, ſed etiam ſpecifica & proxima, obiectum contineat, nimirum ille qui vltima ſpecificatione in ratione intellectiui & aſſimulatiui ſpecificatur ab obiecto: ergo dari poteſt intellectus, qui ſine ſpecie, & complemento obiecti per ſe ipſum ſit completè intellectiuus & aſſimulatiuus. Vnde Caietanus 1. pa. qu. 55. ar. 3. 6. *Notandum eſt ſecundo: cognoſcitiuum,* inquit, *& intentionale non diſtinguuntur ſicut duo rerum ordines, ſed potius vt concurrentia ad perfectiones vnius ordinis, ſcilicet naturarum cognoſcitiuarum, quoniam intentionale complementum intrinſecum eſt cognoſcitiui; quia additur ſubſtantiæ cognoſcitiuæ ad ſupplendum, quod illi in ratione cognoſcitiui deeſt.*

Caietanus.

20. Ad confirmationem, nego ſequelam: quoniam intellectus naturalis non ſolùm eſt incompletus ſecundùm rationem ſpecificam & proximam reſpectu obiecti ſupernaturalis, ſed etiam ſecundùm rationem genericam & remotam: nam ipſa ratio generica & remota obiecti ſupernaturalis, ſupernaturalis eſt, per ordinem ad quam debet intellectus naturalis compleri: completur autem per lumen, quod ex natura ſua complet intellectum ſecundùm hanc rationem genericam entis ſupernaturalis.

21. Ad probationem dico, intelligibile eſſe complementum eiuſdem rationis cum intellectiuo, quatenus vtraque perfectio poteſt in vnam rationem conuenire. Quamuis in alio ſenſu dicantur rationes heterogeneæ ac diuerſæ, quatenus vna componatur ad aliam, vt ratio remota & generica ad rationem proximam & ſpecificam; nec non vt ratio vitalis ad rationem non vitalem. Vnde cum dicitur, Intelligibile additum intellectiuo, complet illud formaliter in ratione intellectiui; concedendum eſt de complemento ſecundùm rationem ſpecificam, & non vitalem: negandum verò de complemento ſecundùm rationem genericam, & vitalem: quia ſecundùm has rationes intellectus aut ſupponitur completus ex ſe per ſuam eſſentialem ſpecificationem, aut completur per lumen ſuperaddi-

Intellectus in ratione vitalitatis non indiget compleri.

Digitized by Google

additum in ordine ad obiecta ſupernaturalia.

Obiectio 4. 22. Obiicies quartò. Nequit obiectum intuitiuè videri, niſi per ſe ipſum, vel per ſuam propriam ſpeciem determinet intellectum videntis. Sed intellectus Angelicus non eſt ſubſtantia Angeli, cum ſit accidens ab ea diſtinctum; nec propria ſpecies ipſius, alioqui determinare poſſet intellectum alterius ad intuitiuam notitiam propriæ ſubſtantiæ.

Solutio. 23. Reſpondeo. Intellectum Angelicum eſſe virtualem ſpeciem ſuæ propriæ ſubſtantiæ, vt de lumine gloriæ diximus tom. 1 diſp. 9. ſect. 9. quod ſit complementum potentiæ & ſimul ſpecies *Qua*, diuinæ eſſentiæ determinatiua, ad intuitiuam notitiam Dei. Ex hoc autem non ſequitur, poſſe eſſe ſpeciem reſpectu alterius intellectus ad intuitiuam notitiam propriæ ſubſtantiæ: quia reſpectu alterius intellectus non eſt ratio immediatè determinatiua ad cognitionem propriæ ſubſtantiæ. Vnde non poteſt reſpectu alterius intellectus comparari vt ratio, *qua*, & intellectiua, ſed vt ratio *quæ*, & intelligibilis. Cuius ratio eſt: quia ea ipſa virtus, quæ eſt virtualis ſpecies ſubſtantiæ Angelicæ, eſt etiam vitalis potentia cognoſcitiua, quæ non eſt operatiua niſi cum propria natura cuius eſt vitalis potentia.

Ad argumenta oppoſitum ſententiarum reſpondetur. 24. Ad primum argumentum Altiſiodorenſis, concedo maiorem reſpectu propriæ ſubſtantiæ; nego vero reſpectu aliorum obiectorum: quia reſpectu propriæ ſubſtantiæ eſt adæquata proprietas, cuiuſmodi non eſt reſpectu aliorum obiectorum.

25. Ad ſecundum Durandi, diſtinguo antecedens: Poſito viſu & viſibili vt rationibus remotis, ſtatim ſequitur viſio, concedo; vt rationibus proximis, nego. Vt enim ſequatur viſio, præter hoc, quod vnum ſit viſiuum, alterum viſibile, requiritur præterea, vt viſiuum intrinſecè determinetur ad viſibile, vt conſtat ex tranſmiſſione ſpeciei viſibilis ad potentiam viſiuam.

26. Ad tertium. Vaſquez, nego per ſolam extrinſecam terminationem obiecti tolli intrinſecam indifferentiam intellectus, eumque conſtitui intrinſecè & antecedenter determinatum ad hanc vel illam notitiam obiecti. Eſt enim intellectus antecedenter ad productionem cognitionis reſpectu obiectorum à propria eſſentia diſtinctorum, indeterminatus ad hanc, vel illam obiecti cognitionem producendam: ergo antecedenter ad productionem cognitionis obiecti à ſe diſtincti, debet ab obiecto ipſo determinari ad hanc potius quam ad illam producendam: Sed quatenus obiectum, eſt extrinſecus tantum terminus vt ſic, non poteſt intellectum ad cognitionem ſui determinare, quia vt ſic eſt poſterius cognitione: poſterius autem vt poſterius non poteſt determinare prius.

SECTIO II.

An intellectus Angelicus cognoſcat ſeipſum, & reliquas proprietates naturæ, abſque obiectiuo concurſu earum?

27. PRIMA ſententia affirmat. Probatur autem primò de ipſo intellectu hoc pacto. Nulla ſpecies impreſſa eget obiectiuo cõcurſu ſui, vt cogoſcatur, ſed eodẽ concurſu, quo concurrit ab repræſentandum obiectum, cuius eſt ſpecies, cõcurrit ad repræſentandum ſeipſam. Sed intellectus Angelicus eſt virtualis ſpecies impreſſa propriæ eſſentiæ: igitur ad cognoſcendum ſeipſum non eget obiectiuo concurſu ſui, ſed eodem concurſu, quo vt ſpecies propriæ ſubſtantiæ concurrit ad repræſentandam ſubſtantiam, concurrit etiam ad repræſentandum ſeipſum. Maior probatur: tum quia alioqui ſi ſpecies ad ſeipſam cognoſcendam egeret obiectiuo concurſu ſui diſtincto à concurſu, quo eadem concurrit ad repræſentandum obiectum cuius eſt ſpecies, procederetur in infinitum. Tum quia ſpecies impreſſa non ſolum eſt virtualis imago obiecti, ſed etiam ſuiipſius: quemadmodum ſpecies expreſſa non ſolum eſt formalis imago obiecti, ſed etiam ſuiipſius. Confirmatur: nam ſpecies artificialis non ſolum eſt repræſentatiua prototypi, ſed etiam ſuiipſius: Ergo imago naturalis, qualis eſt ſpecies impreſſa, & expreſſa, non ſolum eſt repræſentatiua obiecti, ſed etiam ſuiipſius. *Prima ſententia affirmans. Probatur.*

28. Secundò. Probatur de reliquis proprietatibus eiuſdem naturæ ab intellectu diſtinctis, hoc modo. Omnes proprietates eminenter continentur in natura: Ergo ſi natura communicat proprio intellectui virtualem repræſentationem ſui, eidem communicabit virtualem repræſentationem ſuarum omnium proprietatum: cùm non minus intellectus ſit intellectiuus propriarum paſſionum, quam ipſius naturæ; & natura non minus ſit potens producere virtualem ſpeciem propriarum paſſionum, quam ſuiipſius.

29. Confirmatur: nam ſpecies intuitiua cauſæ non ſolum repræſentat cauſam, ſed etiam effectus contentos in cauſa: nam eadem virtute, qua cauſa continet ſuum effectum, continet etiam ſpeciem ſui effectus; eſt enim ſpecies diminutum eſſe ſui obiecti. Ergo cauſa, quæ in ſua virtute continet effectum quoad eſſe completum & reale, à fortiori continebit eundem quoad eſſe incompletum & intentionale: ac proinde omnis cauſa, quæ continet effectum, continebit ſpeciem ſui effectus.

30. Secunda ſententia negat, intellectum Angelicum cognoſcere ſeipſum, & reliquas proprietates naturæ, abſque obiectiuo concurſu ſuiipſius, reliquarumque naturæ proprietatũ. Pro cuius controuerſiæ reſolutione, quam hactenus à nemine, ex profeſſo agitatam vidi. *Secunda ſententia negans.*

31. Dico

Aſſertio 1.

31. Dico primò. Intellectus Angelicus ad cognoſcendas intuitiuè naturales proprietates ſuæ naturæ, eget obiectiuo concurſu earum diſtincto à concurſu, quo idem intellectus vt ſpecies virtualis propriæ ſubſtantiæ concurrit, ad repræſentandam intuitiuè propriam ſubſtantiam.

Fundamentum.

Fundamentum: nam eatenus intellectus Angelicus non eget obiectiuo concurſu propriæ ſubſtantiæ, ad eam intuitiuè intelligendam, quatenus procedit vt virtualis ſpecies illius; nequit autem procedere vt virtualis ſpecies reliquarum proprietatum: ergo nequit reliquas proprietates intuitiuè cognoſcere abſque obiectiuo concurſu earum. Maior conſtat ex dictis ſect. præcedente. Minor probatur: nam ad hoc vt intellectus Angelicus procederet vt virtualis ſpecies omnium proprietatum naturæ, deberet natura vel illas formaliter & identicè continere, vel ſaltē deberet poſſe earum ſpecies adæquatè ſupplere: ſed nec eas continet identicè & formaliter; cum nullum accidens Phyſicum, cuiuſmodi ſunt Phyſicæ proprietates naturæ, identicè & formaliter contineatur in ſubſtantia: Nec earum ſpecies ſupplere poteſt: cum nequeat natura ſupplere indiuidualem perfectionem ſuarum proprietatum. Nam indiuidualis perfectio cuiuſcunque effectus deſumitur, vt ſuppono, ex concurſu cauſæ primæ, non autem ex concurſu cauſæ ſecundæ. Species autē vt ſit intuitiuè repræſentatiua ſui obiecti, debet illud repræſentare ſecundùm vltimam rationē indiuiduālē.

Confirmatur Aſſertio.

32. Confirmatur. Si intellectus Angelicus eſſet virtualis ſpecies omnium proprietatum ſuæ naturæ, eſſet etiam virtualis ſpecies omnium actuum, quos natura ſaltem vt totalis cauſa producere poſſet: ergo ſicut intellectus, quia eſt virtualis ſpecies propriæ eſſentiæ, poteſt ſine obiectiuo concurſu ipſius intueri illam; ita poſſet ſine obiectiuo concurſu actuum, quos natura ipſa poſſet vt totalis cauſa producere, eos intueri: atque adeò poſſet intellectus Angelicus tales actus cognoſcere certo, & in indiuiduo, antequam ab ipſo producerentur, quod falſum eſt, vt infra conſtabit. Quare dicendum eſt, intellectum Angelicum ſolum procedere vt virtualem ſpeciem intuitiuam propriæ ſubſtantiæ, reliquarum verò proprietatum, atque actuum, quos natura ipſa elicere poteſt, ſolum eſſe virtualem ſpeciem abſtractiuam, eo modo quo propria ſpecies cauſæ ſimul eſt intuitiua cauſæ, & abſtractiua effectuum. Secus eſt de proprietatibus, quæ identificantur realiter cum ſubſtantia: nam illæ intuitiuè repræſentantur vi eiuſdem ſpeciei, qua repræſentatur ipſa ſubſtantia, vt eſt tranſcendentalis relatio in Deum, vt in authorem & principium ipſius, quæ neceſſariò cognoſcitur, cognita ſubſtantia.

Aſſertio 2.

33. Dico ſecundò. Intellectus Angelicus ad ſeipſum implicitè & indirectè cognoſcendum non eget obiectiuo concurſu ſui, eget autem ad ſeipſum explicitè & directè cognoſcendum.

Prior Concluſionis pars probatur.

Prior pars probatur primò, à paritate ſpeciei expreſſæ, quæ ad ſeipſam implicitè & indirectè cognoſcendam non eget obiectiuo concurſu ſui: Eodem quippe actu, quo explicitè & directè cognoſcitur obiectum, implicitè etiam & indirectè cognoſcitur ipſe actus: nam præciſo quolibet concurſu obiectiuo actus, per ſolum concurſum, quo producitur actus, explicitè ac directè cognoſcitur obiectum, & ſimul implicitè atque indirectè actus. Ergo pari modo ſpecies expreſſa, vt implicitè & indirectè ab intellectu cognoſcatur, non eget obiectiuo concurſu ſui, ſed eodem prorſus concurſu, quo ſpecies producit actum, directè repræſentatiuum obiecti, producit eundem actum indirectè repræſentatiuum ſui.

Probatur eadem prior pars à priori.

34. Probatur ſecundò à priori. Nam intellectio Angelica, cum ſit perfectè immaterialis, eſt virtualiter reflexiua ſui: ergo non ſolùm directè tendit in obiectum, ſed etiam naturaliter reflectitur in ſeipſam; atque adeò cognoſcendo indirectè & implicitè ſeipſam, cognoſcit indirectè & implicitè habitudinem ſui, ad principia, à quibus originatur, inter quæ eſt ſpecies impreſſa, à qua effectiuè producitur. Quæ reſpectu propriæ ſubſtantiæ in Angelo eſt intellectus. Confirmatur: nam cognita relatione neceſſariò cognoſcitur terminus relationis: Sed Angelus eodem actu, quo directè cognoſcit ſuam ſubſtantiam, indirectè etiam & exercitè cognoſcit actum: ergo & relationem actus ad principia, à quibus originatur: igitur eodem actu, quo directè cognoſcit obiectum, indirectè etiam cognoſcit ſpeciem impreſſam obiecti.

Poſterior Concluſionis pars probatur primò.

35. Poſterior pars probatur primò, eadem paritate ſpeciei expreſſæ, quæ vt explicitè & directè ab intellectu cognoſcatur, eget obiectiuo concurſu ſui. Ergo à fortiori, vt ſpecies impreſſa explicitè & directè ab intellectu cognoſcatur, eget obiectiuo concurſu ſui. Conſequentia conſtat: nam cum ſpecies expreſſa ſit ipſa formalis cognitio, qua intellectus formaliter cognoſcit, minus requiritur ad illam directè cognoſcendam, quam ad directè cognoſcendam ſpeciem impreſſam, quæ non eſt ipſa formalis cognitio, qua intellectus cognoſcit, ſed ſolum principium cognitionis. Antecedens probatur: nam poteſt intellectus Angelicus, alio actu diſtincto perfectè reflexo, cognoſcere ſuum actum directum. Sed actus perfectè reflexus immediatè originatur à directo, vel à ſpecie ipſius; directus verò ab obiecto, vel à ſpecie obiecti. Minor probatur: quia actus reflexus non poteſt immediatè originari vel ab obiecto, vel à ſpecie ipſius obiecti; ergo ab ipſo actu directo, vel à ſpecie ipſius actus directi. Conſequentia conſtat, quia non eſt aliud principium, à quo actus reflexus originari poſſit per modum obiecti. Antecedens oſtendo: Tum quia ſpecies obiecti actus directi eſt tantum virtualis repræſentatio obiecti, non autem actus circa obiectum. Ad directam autem repræſentationem rei requiritur propria ſpecies ipſius rei repræſentabilis. Tum quia actus directus relinquit ſpeciem ſui in intellectu, vt patet ex reminiſcentia actus directi præteriti. Signum igitur

eſt, ad

Digitized by Google

eſt, ad illum directè cognoſcendum, etiam quando eſt præſens, requiri obiectiuum concurſum ipſius: Alioqui fruſtra, corrupto actu, relinqueretur ſpecies actus, ſi ad illum directè cognoſcendum ſufficeret ſola ſpecies obiecti actus directi, quæ ſemper manet in intellectu, etiam corrupto actu. Tum demum, quia corrupta omni ſpecie obiecti, ſuperſtite tantùm actu, poſſet intellectus directè cognoſcere illum: Sed tunc non poſſet illum cognoſcere per ſpeciem obiecti, cum iam ſupponatur corrupta; ergo per ipſum actum obiectiuè concurrentem ad directam notitiam ſui.

Obiectio. 36. Dices. Poteſt idem habitus mouere potentiam ad actum directum & reflexum: ergo poteſt eadem ſpecies intellectum mouere ad actum directum,& reflexum. *Solutio.* Reſpondeo negando conſequentiam: nam habitus ſupernaturalis, cuius tàntùm eſt mouere potentiam ad actum directum & reflexum, eſt vniuerſalior, quam ſit ſpecies: cum quiuis habitus ſupernaturalis ſit inſtar potentiæ. Species verò eſt minus Vniuerſalis, & addicta tantùm ſuo obiecto.

Probatur eadē poſterior pars à priori. 37. Probatur ſecundò à priori. Intelligibilitas immediatè conſequitur ad omne ens. Sed ſpecies impreſſa eſt ens condiſtinctum ab obiecto: ergo ad illam conſequitur intelligibilitas propria, condiſtincta ab intelligibilitate obiecti. Maior conſtat: nam omne ens eſt motiuum intellectus ad notitiam ſui: atqui intelligibilitas nihil aliud eſt,quam virtus motiua intellectus ad notitiam ſui. Minor patet. Conſequentia verò probatur: nam ſicut ſpecies non eſt ens per entitatem ſui obiecti, ſed per entitatem propriam ab obiecto diſtinctam: ita non eſt intelligibilis per intelligibilitatem ſui obiecti, ſed per intelligibilitatem propriam ad intelligibilitate ſui obiecti condiſtinctam. Eſſet autem intelligibilis intelligibilitate ſui obiecti, ſi ad directam notitiam ſui ſufficeret concurſus, quo concurrit vt ſpecies obiecti, & non alio obiectiuo concurſu proprio condiſtincto à concurſu, quo concurrit vt ſpecies obiecti formaliter. Minor probatur: nam ſpecies eſt ipſa formalis intelligibilitas obiecti; fit enim obiectum formaliter & proximè intelligibile per ſpeciem ſui: igitur ſi per eandem virtutem ſpecies ſimul moueret intellectum ad notitiam obiecti,& ſuimet ipſius, eſſet formaliter intelligibilis eadem prorſus intelligibilitate, qua intelligibile eſt obiectum ipſum, cuius eſſet ſpecies.

38. Confirmatur primò: nam quando ſpecies obiecti eſt abſtractiua, non mouet, niſi ad abſtractiuam notitiam obiecti; cum tamen eadem ſpecies mouere poſſit ad intuitiuam notitiam ſui, quia poteſt intellectus intuitiuè videre abſtractiuam ſpeciem obiecti. Igitur non eadem intelligibilitate, qua intelligibile eſt obiectum, intelligibilis eſt ſpecies ipſius obiecti. Cum non poſſit eadem formalis intelligibilitas mouere intellectum ad notitiam abſtractiuam & intuitiuam.

39. Confirmatur ſecundò. Intelligibilitas rei proportionari debet terminabilitati eiuſdem: ſed terminabilitas ſpeciei eſt diuerſa à terminabilitate obiecti: ergo & intelligibilitas ſpeciei ab intelligibilitate obiecti. Maior probatur: quia intelligibilitas rei finaliter ordinatur ad terminabilitatem eiuſdem. Ideò enim vnaquæque res mouet intellectum ad cognitionem, vt poſſit per ſuam entitatem,vel realem, vel intentionalem terminare intuitum ipſius. Minor conſtat: nam terminabilitas rei eſt ipſa entitas rei, vel quoad eſſe naturale, vel quoad eſſe intentionale, commenſuratum eſſe naturali. Atqui tam eſſe naturale, quam intentionale ſpeciei commenſuratum eſſe naturali eiuſdem, eſt diuerſum ab eſſe naturali & intentionali obiecti: nam ſæpe eſſe obiecti eſt ſubſtantiale, eſſe verò ſpeciei ſemper eſt accidentale, ſequimur de ſpecie creata, quæ ſemper eſt accidens.

40. Dices. Species eſt ipſum eſſe intentionale obiecti: ergo ſpecies quoad eſſe intentionale proprium non differt ab eſſe intentionali ſui obiecti. *Obiectio.* Reſpondeo negando conſequentiam. *Solutio.* Nam licet ſpecies ſit ipſum eſſe intentionale ſui obiecti, tamen eſſe intentionale proprium ſpeciei, quo ſpecies eſt directè terminatiua cognitionem ſui, eſt diuerſum ab eſſe intentionali obiecti. Quia cum eſſe intentionale terminatiuum rei, debeat commenſurari eſſe naturali eiuſdem in eſſe repræſentatiuo, ſicut obiectum differt in eſſe naturali à ſpecie ſui; ita & eſſe intentionale terminatiuum vnius ab eſſe intentionali terminatiuo alterius: & conſequenter intelligibilitas vnius ab intelligibilitate alterius.

41. Confirmatur tertiò. Nam ſicut alia virtute operatur calor quando producit ignem, ac quando producit calorem: nam primo modo operatur vt virtus & inſtrumentum ignis; ſecundo modo vt entitas quædam eſt diffuſiua ſui. Ita alia virtute operatur ſpecies, quando mouet intellectum ad notitiam obiecti, ac quando mouet ad notitiam ſui: quia primo modo mouet vt ſemen & vicaria obiecti; ſecundo verò modo, vt entitas quædam eſt ab obiecto condiſtincta.

Corollariū. 42. Ex dictis deducitur, quando intellectus Angelicus directè cognoſcit obiectum, & ſimul indirectè ſeipſum, ſpeciemque obiecti, non niſi abſtractiuè cognoſcere ſeipſum, ſpeciemque obiecti. Ratio eſt: quoniam ad notitiam intuitiuam requiritur proprius influxus obiectiuus rei, quæ eſt intuitiuè cognoſcenda. Quoniam notitia intuitiua eſt dearticulata cognitio rei, quæ haberi non poteſt, niſi per proprium influxum obiectiuum rei, vel propriæ ſpeciei ipſius: nam dearticulata notitia rei poſtulat fieri à propria intelligibilitate rei,quæ vel eſt potentia motiua intellectus identificata cum ipſa re, vel propria ſpecies ipſius.

Satisfit argumentis pro prima ſententia adductis. Proceſſus in infinitum neceſſarius implicat, liber verò nequaquam. 43. Ad primum argumentum primæ ſententiæ, neganda eſt maior de cognitione explicita, intuitiua, & directa. Ad priorem verò probationem, negatur ſequela de proceſſu in infinitum neceſſariò: quo pacto talem proceſſum admittere, eſſet abſurdum; quia tunc non poſſet dari vltimus terminus actionis. Conceditur

ſpeciem eſſentiæ; ac proinde perfectius & fortius: alia verò liberè, & per diſtinctas ſpecies extrinſecas infuſas, vel acquiſitas; proinde imperfectius ac debilius. Quare poterit Angelus ſuperior habere cognitionem imperfectiorem de inferiore, quam idem inferior de ſeipſo naturaliter habere non poteſt: quia inferior habet perfectius fortiuſq; motiuum ad ſeipſum cognoſcendũ, quam de eodẽ habeat ſuperior.

Notitia intuitiua non benè à Scoto aſſignatur.

50. Ad confirmationem primò negandum eſt Scoto, notitiam intuitiuam eſſe tantum illam, quæ immediatè produitur ab obiecto; abſtractiuam verò omnem aliam, quæ ab obiecto immediatè non producitur: Sed intuitiuam notitiam eſſe omnem cognitionem, quæ vel immediatè ab ipſo obiecto, vel à propria ſpecie obiecti producitur: abſtractiuam verò eſſe eam, quæ vel per alienam ſpeciem, vel per ſpeciem nõ repræſentantẽ omnes obiecti perfectiones producitur. Vnde cum ſpecies, ab eſſentia & intellectu Angelico diſtincta, à Scoto in Angelo poſita, ſit propria ſpecies perfecteque repræſentatiua eius eſſentiæ, notitia ab ea producta non erit abſtractiua, Sed intuitiua. Secundò nego talem ſpeciem ab eſſentia & intellectu proprio diſtinctam, eſſe Angelo naturaliter debitã: cum nulli intellectui creato ſit naturaliter debita duplex ſpecies, eodẽ modo repræſentatiua eiuſdem obiecti; qualis eſſet propria ſpecies perfectè repręſentatiua ſubſtãtię Angelicę, & propria eſſentia, ſeu intellectus vt virtualis ſpecies eiuſdem eſſentiæ: nam vtraq; intuitiuè repræſentaret propriam eſſentiam. Nec refert, quod vna repræſentaret vt ratio *Qua*, altera vt ratio *in Qua*. Nam in ordine ad intellectum perinde ſe habet ratio *Qua*, ac ratio *In Qua*, quando ratio *In Qua*, eſt intuitiua & per propriam ſpeciem. quia tũc in eſſe obiectiuo & intelligibili non differt obiectũ viſum in ſe, & viſum in ſua ſpecie ac naturali imagine: vt patet de viſibili corporeo; quod eodem modo videtur nunc viſum, vt ſuppono ex 1. tomo diſp. 9. ſect. 3. in ipſa viſione corporea intentionaliter expreſſum per ſpeciem propriam ſui, ac videretur immediatè in ſeipſo. Cum nulla fingi poſſit ratio quæ tunc videretur, quæ modo non videatur. Cuius ratio eſt, quia per propriam ſpeciem obiecti communicatur potentiæ totum eſſe obiecti, ſecundùm quod obiectum eſt terminatiuum potentiæ.

Obiicies 1.

51. Dices 1. Deus intelligit ſeipſum ſpecie expreſſa *Qua* & *In Qua*: ergo etiam Angelus. Antecedens ſupponitur. Conſequentia probatur: nam ideo iſtæ duæ notitiæ negantur in Angelo, quia repugnant ſaltem naturaliter, cum alterutra ſit eſſentialiter ſuperflua: Atqui in Deo neutra eſt ſuperflua: ergo nec in Angelo.

Reſpondetur.

Reſpondeo negando conſequentiam. Nam in Deo non ſunt duę cognitiones, ſed vna, quæ ob eminentiſſimam ſuam perfectionem includit perfectionem vtriuſque. In Angelo autem eſſent duæ notitiæ realiter diſtinctæ: ambæ exprimentes eandem perfectionem obiecti: & licet vna nõ habeat ſubiectiuam perfectionem alterius, quia tamen hic non eſt primarius finis cognitionis, cuius tantum eſt exprimere perfectionem obiecti; ceſſante autem primario fine, ceſſat exigentia naturæ, non eſt hæc duplex cognitio naturaliter debita Angelo.

Obiicies ſecundò.

52. Dices ſecundò. Vtraque notitia & per propriam eſſentiam, & per diſtinctam ſpeciem eſt animæ ſeparatæ naturaliter debita: ergo & Angelo.

Reſpondetur primò.

Reſpondeo, negando conſequentiam 1. quia ſicut naturale eſt animæ, hinc ſecum aſportare ſpecies ex phantaſmatibus abſtractas: ita naturale eſt eidem à corpore ſeparatę duplici notitia ſeipſam cognoſcere, & à propria eſſentia producta, & à phantaſmatibus originata. Angelo autem quia non competit ſeipſum cognoſcere ſpecie ẽ phantaſmatibus erecta; nec eidem competet ſeipſum duplici notitia cognoſcere, altera à propria eſſentia producta, altera à phantaſmatibus originata.

Reſpondetur ſecundò.

53. Secundò. Quoniam duplex notitia, qua anima ſeparata ſeipſam naturaliter intelligit, non eſt eiuſdem, ſed diuerſæ rationis. Vna namque eſt intuitiua, à propria eſſentia immediatè originata; altera abſtractiua in hac vita dependenter à phantaſmatibus acquiſita. Non repugnat autem, naturam intellectualem duplici notitia intuitiua, & abſtractiua ſeipſam cognoſcere, vt de facto Angelus ſeipſum intelligit & notitia intuitiua immediatè elicita à proprio intellectu, vt virtuali ſpecie ſui, & abſtractiua originata à ſpecie propriarum paſſionum. Eadem enim ſpecies intuitiua proprietatis, eſt ſimul abſtractiua naturæ. Proinde cognoſcendo Angelus intuitiuè ſuas proprietates, abſtractiuè etiam cognoſcit ſuam eſſentiam. Repugnat verò, ſeipſum intelligere duplici notitia intuitiua eiuſdem rationis. Cuius diſcriminis ratio eſt: quoniam intuitiua, & abſtractiua procedunt per diuerſa media, habentque obiecta ſaltem formalia diuerſa; duæ verò intuitiuę, quando ſunt de eodem obiecto in ſeipſo viſo, vti eſſent in Angelo cognitio intuitiua ſui ab eſſentia, & à propria ſpecie originata, habent idem obiectum materiale, & formale, ipſam ſcilicet eſſentiam Angeli, per ſeipſam viſam. Dixi, *Quando ſunt de eodem obiecto in ſeipſo viſo*. Nam quando ſunt de eodem obiecto in ſeipſo, & in alio viſo, non ſunt naturaliter ſuperfluæ, vti ſunt notitia creaturarum in verbo, & in proprio genere. Nam licet ambæ, vt ſuppono ex primo tomo, ſint intuitiuæ; Prior tamen eſt per medium formale increatum, per ipſam ſcilicet increatã eſſentiam, vt cauſam creaturarũ; Poſterior verò per mediũ formale creatũ, nempe per ipſam entitatẽ creatam. Proinde aliquid cognoſcitur per vnam, quod non cognoſcitur per aliam.

Angelus cognoſcit ſeipſum ſpecie expreſſa Qua.

54. Pro complemento huius controuerſiæ, definienda ſupereſt illa quæſtio à nobis ſuppoſita, an Angelus ſeipſum cognoſcat ſpecie expreſſa *Qua*, an ſpecie expreſſa *in Qua*. Prior propoſitæ quæſtionis pars mihi probabilior videtur. Fundamentũ eſt: quia tunc neceſſaria eſt ſpecies expreſſa *in Qua*, quando vel obiectũ non eſt per ſeipſum aptum terminare potentiã cognoſcentis, vel eſt diſtans, aut ſaltẽ diſtare poteſt à potentia cognoſcentis. Nam finis ſpeciei in *Qua*, eſt ſupplere vicem obiecti,

Digitized by Google

Finis ſpeciei in Qua quis?

eiuſque loco ſubſtitui. Ob neutram autem rationem neceſſaria eſt ſpecies *in Qua* in Angelo reſpectu propriæ eſſentiæ: ergo ſufficit ſpecies expreſſa *Qua*: ac proinde non eſt admittenda ſpecies expreſſa *in Qua*, tanquam ſuperflua & non neceſſaria.

Corollariū.

55. Hinc deducitur, Angelum reſpectu propriæ eſſentiæ non producere verbum: quia verbum ſubſtituitur loco obiecti, eſt enim id, in quo tanquam in imagine naturali cernitur obiectum intentionaliter expreſſum. Quod de Angelo dictum eſt, idem intelligito de anima ſeparata; niſi quod hæc præter cognitionem intuitiuam ſui, poteſt etiam habere cognitionem abſtractiuam per ſpeciem è phantaſmatibus abſtractam, hinc aſportatam.

Eodem modo diſcurrendū de anima rationali ſeparata.

SECTIO IV.

Per quid intellectus Angelicus determinetur ad intelligenda obiecta extra ſe?

Prima ſententia docēs determinari à propria eſſentia.

56. PRIMA ſententia affirmat, determinari à propria eſſentia. Docet autem hæc ſententia, eſſentiam Angeli in eſſe intelligibili & repræſentatiuo continere omnia obiecta, quæ poteſt Angelus ipſe naturaliter cognoſcere; atque adeo poſſe ab ea ſufficienter determinari ad quodcunque obiectum diſtinctè cognoſcendum. Hanc ſententiam vt poſſibilem defendit Bacho in 2. diſt.6.ar. 2.& 4.& quolib.2.quæſt.7.ar.2.His argumentis.

Hanc vt poſſibilem defendit Bacho.

Probat primò.

57. Primò: quia ſi quid obſtaret, eſſet limitatio talis eſſentiæ, quæ cum ſit limitata ad certam ſpeciem entis, nequit omnia, quæ intellectus Angelicus cognoſcere poteſt, in eſſe intelligibili, & repræſentatiuo continere: ſed hæc ratio non obſtat in ipſa potentia intellectiua, quæ adhuc limitata ad certum genus potentiæ, potens eſt in infinita intelligibilia: cum non minus potentia, quam eſſentia continere debeat in eſſe intentionali obiecta, quæ poteſt naturaliter intelligere.

Probat ſecundò.

58. Secundò. Non obſtat hoc ſpeciebus ab eſſentia Angelica diſtinctis: ergo nec obſtabit eſſentiæ ipſi. Conſequentia conſtat, quia non minus ſpecies, quibus Angelus obiecta cognoſcit, ſunt limitatæ, quam eius eſſentia: ergo ſi poteſt per limitatas & finitas ſpecies omnia cognoſcere, eadem poterit per ſuam eſſentiam. Antecedens probatur: nam ſpecies, quibus Angelus obiecta à ſe diſtincta cognoſcit, ſunt finitæ tam quoad numerum, quam quoad intenſionem. Confirmatur: quia licet obiecta, quæ poteſt Angelus naturaliter cognoſcere, ſint infinita, quæ tamen actu eſt intellecturus, ſunt finita: igitur poterit ea per ſuam finitam eſſentiam cognoſcere.

Probat tertiò.

59. Tertiò. Continentia rei in eſſe intelligibili non arguit in continente realem perfectionem eiuſdem: ergo continentia infinitarum rerum in eſſe intelligibili non arguit in continente infinitam perfectionem realem earundem. Ergo poterunt infinitæ res ſecundum eſſe intelligibile contineri in eſſentia Angeli, abſque eo quod in ipſa contineantur infinitæ res ſecundum eſſe reale. Vtraque conſequentia conſtat. Antecedens probatur: quia res in eſſe intelligibili & repræſentatiuo habet tantum eſſe diminutum & intentionale: ſed ex eſſe diminuto & intentionali, quod res habet in continente, non arguitur eſſe reale eiuſdē: non enim ex eſſe diminuto & intētionali, quod habet homo in intellectu Angeli, arguitur eſſe reale eiuſdem hominis in eodē intellectu Angelico. Cōfirmatur. Si in Deo eſſet ſola continentia infinitarum rerum in eſſe intelligibili, abſque continentia earundem in eſſe cauſatiuo, non poſſet ex ea præcisè argui infinita perfectio in Deo; ergo neque ex continentia infinitarum rerum in eſſe intelligibili argui poteſt infinita perfectio in eſſentia Angelica.

60. Secunda ſententia aſſerit, determinari à quodam habitu ſcientiali Angelicæ naturæ congenito: in quo habitu virtute continentur omnia, quæ poteſt Angelus naturaliter cognoſcere: Eſt Henrici quodlib.5.q.14. Fundamentum eſt: quia intellectus Angelicus debet eſſe in actu primo conſtitutus ad intelligendum quodcunque obiectum: non poteſt autem conſtitui niſi per hunc habitum. Non enim conſtitui poteſt per propriā eſſentiam, vt infra probabitur; nec per obiecta ipſa immediatè; nam aut hæc non ſunt ſemper præſentia, aut non ſunt actu intelligibilia; nec per ſpecies eorum: quoniam ſi Angelus haberet ſpecies obiectorum, ſemper ea actu cognoſceret.

Secunda ſententia docet determinari ab habitu quodam ſcientiali Angelis congenito. Henricus.

61. Tertia ſententia affirmat. Intellectum Angelicum quoad notitiam intuitiuam immediatè determinari ab obiectis ipſis ſecundum ſe; quoad abſtractiuam verò determinari, vel ab ipſa notitia intuitiua, vel ab habitu à præcedente notitia abſtractiua relicto: Eſt Ochami in 2.q.17.& Gabrielis in 2.diſt.3.quæ.2.ar.2. Fundamentum horum authorum eſt, quia putant, non dari ſpecies ab obiectis diſtinctas, vt etiam putauit Durandus. Quo poſito.

Tertia ſententia diſtinguens de notitia intuitiua, & abſtractiua. Ochamus. Gabriel. Durandus negat ſpecies diſtinguit ab obiectis.

62. Probant primum. Intellectus & obiectum ſunt ſufficiens cauſa intellectionis: ergo ad eam producendam nihil aliud requiritur. Nec refert, quod interdum obiectum ſit materiale: quia ſicut poteſt in oppoſita ſententia obiectum materiale immediatè concurrere ad productionem ſpeciei intelligibilis; ita poterit ad productionem intellectionis: cum non minus vna, quam alia ſit in eſſentia ſpiritualis.

Probant. Quoad notitiam intuitiuam intellectum Angelicum immediatè determinari ab obiectis ipſis.

63. Probant ſecundum: quoniam ex notitia intuitiua rei exiſtentis formari poteſt à nobis alia notitia abſtractiua quidditatis rei, per intuitiuam notitiam repræſentatæ, & tunc notitia intuitiua immediatè mouebit ad notitiam abſtractiuam. Item, corrupta vtraque notitia intuitiua, & abſtractiua, recordamur obiecti prius cogniti: ſed ad hanc notitiam memoratiuam non mouet obiectum, vel eius intuitiua cognitio, quia poteſt vtrumque non exiſtere; ergo aliquid à priore notitia relictum; non ab

Probant ſecundò quoad notitia abſtractiuā intellectū Angeli determinari à notitia ipſa intuitiua, vel ab hoc habitu.

Digitized by Google

intuitiua; alioqui non poſſet monere, niſi ad aliam notitiam intuitiuam eiuſdem rationis; ergo ab abſtractiua. Hoc autem relictum, non eſt ſpecies, ſed habitus. Vnde inferunt à notitia intuitiua formari poſſe duas abſtractiuas eiuſdem obiecti, vnam immediatè elicitam ab ipſa notitia intuitiua, alterā mediante habitu à prima notitia abſtractiua relicto.

Eodem modo [illegible]currunt de cognitione humana.

64. Eundem modum cognoſcendi conſtituunt in nobis. Nam primo ſenſus exterior immediatè cum obiecto producit ſenſationem: deinde ſenſatio ipſa ſimul cum ſenſu interiore elicit cognitionem abſtractiuam eiuſdem obiecti: Tandem eadem ſenſatio abſtractiua interior vna cum intellectu producit abſtractiuam intellectionem eiuſdem obiecti.

Quarta ſententia docens determinari quoad notitiam intuitiuam ab obiectis ipſis; quoad abſtractiuā à ſpeciebus. Scotus. Baſſolus. Gregorius. Probant.

65. Quarta ſententia docet, intellectum Angelicum quoad notitiam intuitiuam immediatè determinari ab ipſis obiectis extra ſe; quoad abſtractiuam vero à ſpeciebus: Eſt Scoti in 2. diſt. 3. quæſtione 8. §. *Ad quæſtionem*, & quæſtione 10. §. *Ad quæſtionem*, Baſſoli quæſtione 3. §. *Dico igitur*, Gregorij diſt. 7. quæſtione 5. ar. 1.

66. Fundamentum huius ſententiæ eſt: quia notitia intuitiua eſt rei exiſtentis vt exiſtentis: nequit autem eſſe notitia rei exiſtentis vt exiſtentis, niſi res ipſa ad notitiam immediatè concurrat. Maior conſtat ex diſcrimine inter notitiam, intuitiuam & abſtractiuam. Minor probatur: quoniam niſi ad intuitiuam notitiam immediatè concurrat obiectum, poſſet ipſa intuitiua notitia naturaliter conſeruari corrupto obiecto, quia res in conſeruari non pendet, niſi à ſuis cauſis conſeruantibus. Vnde daretur cognitio intuitiua abſque obiecto exiſtente; quæ eſt aperta implicantia.

Quinta ſententia affirmans quoad notitiam ſui immediatè determinari à propria eſſentia, ad notitiam vero aliorum à ſpeciebus. S. Thomas. Thomiſtæ. Scholaſtici.

67. Quinta ſententia affirmat intellectum Angelicum ad notitiam ſui immediatè determinari à propria eſſentia; ad notitiam verò aliorum obiectorum extra ſe determinari à ſpeciebus ipſorum obiectorum. Eſt S. Thomæ 1. part. quæſtione 55. articulo 1. & 2. contra Gentes cap. 98. & communis Thomiſtarum 1. part. loco præcit. reliquorumque Scholaſticorum in 2. diſt. 3. Pro cuius Controuerſiæ definitione.

Aſſertio 1. Nequit intellectus Angelicus determinari à propria eſſentia in ordine ad omnia quæ naturaliter intelligere poteſt. S. Thomas. Ferrarienſ. Caietanus. Fundamentum.

68. Dico primo, Implicat, intellectum Angelicum determinari à propria eſſentia in ordine ad omnia obiecta, quæ poteſt naturaliter intelligere: Eſt S. Thomæ 2. contra Gentes loco præcitato, Ferrarienſis ibidem §. *Tertio loco*, Caietani 1. p. quæſt. 55. ar. 3. §. *Ad hoc dicitur breuiter*.

69. Fundamentum eſt: quoniam obiecta, quæ poteſt Angelus naturaliter cognoſcere, ſunt infinita: non igitur poſſunt in eſſentia finita contineri. Antecedens conſtat; nam obiectum intellectus Angelici, vt patet ex ſupra diſputatis, eſt omne verum naturale: hoc autem eſt in infinitum multiplicabile perfectius & perfectius; cum nullum dari poſſit ens, quo perfectius intra eiuſdem naturæ ordinem produci non poſſit. Conſequentiam probo: nam quanto creſcit repræſentabile in ſuo eſſe naturali, tanto creſcit repræſentatiuum in ſuo eſſe intentionali: ergo ſi repræſentabile in eſſe naturali creſcit in infinitum, etiam repræſentatiuum in eſſe intentionali creſcet in infinitum; non ſyncategorematicè, quia repręſentatiuum in ſuo eſſe intentionali eſt totum ſimul actu reſpectu omnium repræſentabilium; ergo categorematicè. Implicat autem repræſentatiuum creatum actu infinitum: ergo implicat eſſentia Angeli actu repræſentatiua omnium intelligibilium. Antecedens oſtendo, nam cætera patent; eſſe repræſentatiuum alicuius obiecti eſt aliqua perfectio: ergo eſſe repræſentatiuum infinitorum obiectorum perfectiorum, & perfectiorum erit infinita perfectio. Conſequentia conſtat per argumentum calculatoriū. Antecedens probatur: nam eſſe repræſentatiuū obiecti, ſupponit in repræſentante vim productiuam eiuſdem obiecti in eſſe intentionali: at hæc eſt perfectio in repræſentante, vt cōſtat in Deo, in quo maxima perfectio eſt, poſſe producere in eſſe intētionali infinita obiecta. Confirmatur, nam virtus productiua debet proportionaliter creſcere iuxta perfectionem producibilium: ergo ſi obiecta intentionaliter producibilia ſunt infinita, virtus productiua eorum erit etiam infinita.

Tacita aduerſariorum obiectioni obuiā itur.

70. Poſſent hoc argumentum aduerſarii eludere dicentes, poſſe hanc virtutem repræſentandi infinita in repræſentante ſaluari per rationem finitam altioris ordinis; quemadmodum ex infinitate intelligibilium obiectorum perfectiorum, & perfectiorum non neceſſariò calculatur vis intellectiua infinita, quæ poſſit in obiectum intelligibile infinitum, quia poteſt deueniri ad lumen intellectuale ordinis altioris finitum, quod poſſit in obiectum intelligibile infinitum. Verum hoc effugium in præſenti diſcurſu locum non habet: nam eſſentia Angeli eſt eiuſdem ordinis naturalis cum obiectis, quæ poteſt Angelus naturaliter cognoſcere. Neque poſſibilis eſt ſubſtantia creata ordinis ſupernaturalis, vt ex diſputatis tomo 1. diſput. 9. ſectione 6. ſuppono, quæ finita repræſentare poſſit obiecta infinita ordinis inferioris.

Satiſfit argumentis pro prima ſententia allatis.

71. Vnde ad primum primæ ſententiæ, nego conſequentiam. Ratio diſcriminis, quoniam potentia intellectiua non debet continere totam perfectionem obiecti intelligibilis: ſufficit enim, vt illud contineat ſub ratione communi & genericâ entis, à qua ratione tantum ſpecificatur. Repræſentatiuum vero debet in ſuo eſſe intentionali neceſſario continere repreſentabile ſecundum totam & adæquatam perfectionem repræſentabilis: alioqui non poſſet illud adæquatè & ſecundum omnem perfectionem exprimere. Quod inde patet, quoniam intellectus eſſentialiter eſt ad omne intelligibile: vnde nequit dari intellectus, qui eſſentialiter non ſit ad omne intelligibile. Repreſentatiuum vero non neceſſario eſt ad omne repræſentabile, poteſt enim dari repræſentatiuum vnius, & non alterius intelligibilis. Hinc au-

Diſcrimen inter intellectiuum & repræſentatiuum.

tem manifeſtum eruitur diſcrimen: nam potentia intellectiua non debet continere ſpecificas rationes obiectorum, quas tamen neceſſario continere debet repræſentatiuum: atque adeo rectè ex infinitate ſpecifica obiectorum ſequitur infinitas in repræſentante, non autem in potentia intelligente: quoniam repræſentans debet in eſſe intentionali continere omnes rationes ſpecificas repræſentabilium: potentia verò intellectiua ſufficit vt illa contineat ſub generica & indiuiſibili duntaxat ratione entis. Hinc fit, vt ſemper intellectus egeat complemento obiecti, vt illud intelligere poſſit, quia ex ſe eſt tantum inchoata potentia, quæ compleri debet per ſpecies obiectorum; niſi tantum reſpectu propriæ eſſentiæ, cuius eſt adæquata & completa potentia, non indigens ad illam cognoſcendam, concurſu obiectiuo diſtincto à concurſu ipſius potentiæ intellectiuæ, vt virtualis ſpeciei eſſentiæ.

72. Ad ſecundum vltro concedo, eandem rationem eſſe de ſpeciebus; & propterea nego, Angelum habere ſpecies de omnibus obiectis, quæ poteſt naturaliter intelligere, ſed tantum de exiſtentibus, quæ finita ſunt. An autem hæc ipſa finita obiecta cognoſcere valeat per propriam eſſentiam, mihi dubium eſt, in cuius tamen negatiuam partem inclino. Ratio, quoniam ſequeretur, eſſentiam Angeli eminenter continere perfectiones omnium rerum de facto conditarum, quod excedere videtur limitatam perfectionem naturæ creatæ. Sequelam probo: nam continere rem in eſſe intelligibili & intentionali ſubſtantialiter, eſt continere illam eminenter, quia eſt continere illam per rationem perfectiorem. Ex his patet ad confirmationem.

Quod Angelus nec ad intelligenda obiecta exiſtentia à propria eſſentia determinari poſſit, probatur.

73. Ad tertium, nego antecedens. Ad cuius probationem, diſtinguo minorem: Ex continentia rei in eſſe intentionali non arguitur continentia eiuſdem in eſſe naturali, concedo: atq; hoc tantum probat allatum exemplum de eſſe intentionali, & naturali hominis. Ex continentia rei in eſſe intentionali, non arguitur continentia eiuſdē in aliquo eſſe reali proportionato eſſe intentionali, nego: nam licet non ſit neceſſe, vt obiectum contineatur ſecundum eſſe naturale in repræſentante, contineri tamen debet ſecundum aliquod eſſe reale proportionatum eſſe intelligibili: quia per illud intellectus fit proximè productiuus obiecti in eſſe intentionali; quæ cum ſit perfectio, ſupponere debet in principio realem virtutem productiuam, quæ neceſſario creſcit, creſcente perfectione obiectorum intelligibilium: non minus quam creſcente perfectione producibilium, creſcere debet perfectio virtutis productiuæ. Ad confirmationem, nego antecedens. Etenim cum quodlibet expreſſibile ſupponat in expreſſiuo determinatam vim exprimendi; infinita expreſſibilia neceſſario ſupponunt in expreſſiuo vim exprimendi infinitam, vel ſaltem finitam diuini ordinis, quæ in rebus creatis implicat.

Aſſertio 2.

74. Dico ſecundo. Implicat habitus naturalis virtute continens omnia obiecta, quæ poteſt Angelus naturaliter cognoſcere. Fundamentum eſt idem, quod præcedentis aſſertionis, quia nimirum deberet iſte habitus eſſe infinitus in virtute repræſentandi infinita intelligibilia. Neque recurri poteſt ad rationem altioris ordinis: nam conſulto in aſſertione dixi, Habitus naturalis, quidquid ſit de ſupernaturali, de qua nihil ad præſens inſtitutum.

Implicat habitus naturalis, virtute continens omnia naturaliter cognoſcibilia. Probatur.

75. Ad fundamentum Henrici, nego minorem. Ad cuius probationem dico, determinari à ſpeciebus. Nego autem, hinc ſequi, Angelum neceſſario videre omnia, quorum ſpeciebus informatur: quia ſpecies ad intellectionem obiecti non concurrit formaliter, ſed effectiuè: poteſt autem Angelus pro ſua libertate applicare ſpeciem ad expreſſionem vnius, & non alterius obiecti: ergo eſto habeat ſpecies omnium, non neceſſario intelligit omnia: quia intellectio obiecti non ſequitur formaliter ad ſpeciem impreſſam, ſed ad expreſſam, quæ, vt producatur, ſubeſt arbitrio Angeli

Ad ſecundam ſententiæ fundamentum reſpondetur.

76. Dico tertiò, intellectus Angelicus quoad omnem notitiam obiecti extra ſe, ſiue abſtractiuam; ſiue obiecti materialis, ſiue ſpiritualis, immediate determinatur à ſpeciebus, & non ab obiectis ſecundum ſe

Aſſertio 3. Intellectus Angelicus quoad omnē notitiam extra ſe, determinantur à ſpeciebus, & non ab obiectis ſecundū ſe.

77. Probatur primò de notitia obiecti prius cogniti: Nam hæc cauſari non poteſt ab obiecto, vel ab alia notitia intuitiua, aut abſtractiua eiuſdem obiecti, quia fieri poteſt, vt quando hæc notitia cauſatur, neutrum exiſtat: nequit autem cognitio cauſari à re non exiſtente: nam hæc eſt cauſatio in genere cauſæ efficientis, quæ fieri non poteſt à re non exiſtente. Cæterum friuolum eſt, quod Gabriel docet, nempe cauſari ab habitu relicto è cognitione abſtractiua eiuſdem obiecti: nam habitus, vt diſtinguitur à ſpecie, non habet inclinare potentiam ad hoc determinatum obiectum, ſed facilitare tantum ad conſimiles actus. Vnde ſupponit potentiam per ſpeciem in actu primo completam ad eliciendum actum. Quod ſi hanc ſpeciem velit appellare habitum, quæſtionem facit de nomine.

Probatur primò.

Gabriel.

78. Probatur ſecundò vniuerſaliter de omni notitia obiecti extra ſe: nam is modus cognoſcendi concedendus eſt Angelo, qui independens eſt à rebus corporeis, & perfectior eſt modo cognoſcendi humano: ſed ſi Angelus immediatè moueretur ab obiectis extra ſe, dependeret in cognoſcendo ab obiectis corporeis; nec eſſet perfectior modo cognoſcendi humano. Maior conſtat: nam Angelus eſt ſupra corpora, & perfectior homine: igitur habere debet modum cognoſcendi independentem à corporibus, & perfectiorem modo cognoſcendi hominis. Minor patet: quia ſi Angelus deberet immediatè moueri ab obiecto extra ſe, vt illud cognoſcere poſſet, dependeret ab indiſtantia & præſentia illius, cum nullum agens naturaliter agere poſſit in diſtans.

Probatur ſecundò.

Reſpondetur ad fundamentum tertiæ ſententiæ. Fundamentum quartæ ſententiæ ſoluitur.

79. Ex his patet ad fundamentum tertiæ, falſum quippe ſupponit, non dari ſpecies ab obiectis diſtinctas. Ad fundamentum quartæ ſententiæ dico, ad notitiam intuitiuam ſufficere, vt fiat per propriam ſpeciem obiecti.

SECTIO V.

An Angelus propria virtute ſpecies ſibi comparet ex rebus?

Prima ſententia affirmans. Alenſis. Scotus. Richardus. Baſſolus. Maior. Marſilius. Gregorius. Aureolus.

80. PRIMA ſententia affirmatiua eſt Alenſis 2. part. quæſt.23. memb.3. Ad argumenta & quæſt.24. memb.3. Scoti in 2. diſt. 3. quæſt. vlt. §, *Reſpondeo*. Richardi art.6. q.2. Baſſoli qu.4. Maioris quæſt.7. Marſilij qu.7. art. 1. concl. 9. Gregorij diſt.7. quæſt.5. ar.1. Aureoli diſt. 11. quæſt.3. art.1. & communis Scotiſtarum.

Fundamentum Alenſis & Gregorij.

81. Fundamentum Alenſis & Gregorij eſt: quia quod eſt perfectionis in nobis non eſt negandum Angelis: comparare autem ſibi propria virtute ſpecies è rebus eſt perfectio in nobis: non igitur neganda eſt Angelo. Vnde aliqui ex his authoribus cenſent, Angelos non modo ſibi acquirere ſpecies ſingulares, ſed etiam vniuerſales è rebus, quas abſtrahunt à ſingularibus, virtute intellectus agentis, quem in Angelis ponunt. Alii verò docent, ſolas ſpecies ſingulares propria vi Angelos à rebus abſtrahere, vniuerſales vero habuiſſe ab initio à Deo concreatas: non quod eas Angelus non poterit propria vi à rebus abſtrahere, ſed quia deducit, illum ab initio creari inſtructum ſpeciebus repreſentantibus omnes naturas ſpecificas de facto conditas, nec non indiuiduorum incorruptibilium.

Probat Scotus primò.

82. Probat verò Scotus primò. Hoc ſingulare, vt hoc ſingulare, cognoſibile eſt ab Angelo: ſed hoc ſingulare, vt hoc ſingulare, non continetur in ſpecie repræſentante naturam vniuerſalem, nam hæc abſtrahit ab hoc, vel illo indiuiduo determinato: probabile autem non eſt concreatas eſſe Angelo ſpecies omnium ſingularium poſſibilium; quia cum hæc ſint infinita, ſequeretur, quemlibet Angelum habere ſpecies actu infinitas.

Probat ſecundò.

83. Secundo. Eſto Angelus habeat ſpecies ſingularium, vt ſingularium, à Deo creatas, adhuc oportet è rebus acquirere ſpecies actualis exiſtentiæ, & reliquorum accidentium quæ poſſunt rebus contingere: ſiquidem ex notitia neceſſariorum, cuiuſmodi ſunt quidditates vniuerſales, non habetur notitia contingentium, vt quod hic homo exiſtat, currat, vel ſedeat: horum enim ſpecies debet Angelus è rebus ipſis, quando exiſtunt, deſumere.

Probat tertiò.

84. Tertiò. Saltem notitiam intuitiuam rei ſingularis oportet, vt Angelus è rebus accipiat: quoniam ad notitiam intuitiuam debet neceſſario concurrere obiectum ipſum ſecundum ſe. Quod autem Angelus habere poſſit notitiam intuitiuam rei ſingularis, probatur: nam hanc notitiam habet potentia ſenſitiua imperfectior: ergo deneganda non eſt potentiæ intellectiuæ Angelicæ perfectiori.

Secunda ſententia diſtinguens. Bacho. Fundamentum.

85. Secunda ſententia docet, ſaltem ſpecies ſuperiorum obiectorum comparare ſibi Angelum propria virtute, reliqua verò inferiora obiecta cognoſcere in ſeipſo, vel in prima Intelligentia. Ita Bacho quodlib. 2. q. 7 art. 2. Fundamentum ipſius eſt: quia accipiendo Angelus ſpecies ab obiectis ſuperioribus, non vileſcit, vileſceret autem, ſi eas acciperet ab obiectis inferioribus.

Tertia ſententia vniuerſaliter negans. S. Thomas. Ferrarienſ. Capreolus. Bonauent. Herueus. Ægidius. Argentinas. Bannez. Zumel. Suarez. Molina probabilem cenſet.

86. Tertia ſententia vniuerſaliter negat, vllas ſpecies ſibi Angelum è rebus comparare, ſed eas omnes habere, vel à natura ipſa congenitas, vel à Deo concreatas. Eſt S. Thomæ 1. parte quæſtione 55. artic. 2. & 2. contra Gentes cap. 96. Caietani, & Ferrarienſis prædictis locis, Capeoli in 2. diſt. 3. quæſt. 2. artic. 1. Bonauenturæ 2. parte diſtinctionis articulo 2. quæſtione. 1. Heruæi quæſtione 4. articulo 3. Ægidij parte 2. diſt. q. 2. Argentinæ quæſtione 2. articulo 4. Bannez 1. parte loco præcitato. Zumel quæſtione 2. concl. 2. & 3. Suarez libro 2. de Angelis capite 5. Molina verò vtramque ſententiam Scoti & S. Thomæ vt probabilem defendit 1. parte quæſtione. 55. art. 2. diſp. 2. *Sed probabilior eſt S. Thomæ ſententia, eaq́; nobis ſequenda.*

Aſſertio pro tertia ſententia. Probatur concluſio primò. Ezech. 28. Auguſtinus. Hieronym.

87. Probatur autem primo ex iis, quæ ſacra ſcriptura tribuit Angelis: Nam Ezechielis 28. ſub figura Principis Tyri, vt docent Auguſtinus lib. 11. de Geneſi ad literam capite 25. Hieronymus in hunc locum aliquanto poſt initium, & reliqui fere Patres, dicitur Lucifer *ſignaculum ſimilitudinis Dei, plenus ſapientia, & perfectus decore: perfectus in viis ſuis à die conditionis ſuæ*. Sed eadem ratio eſt de reliquis Angelis. Non igitur ſucceſſiuè & è rebus ipſis, ſed ſimul & ab initio creationis ſuæ Angeli fuerunt pleni ſapientia. Hoc enim importat *à die conditionis ſuæ*. Difficultas tamen eſt in aſſignanda efficaci aliqua ratione. Ego omiſſis aliorum, hac vna, quam mihi videor ex S. Thoma 1. part. quæſt. 55. art. 2, ad 2. & 2. contra Gentes cap. 96. & 98. colligere, ſententiam confirmo.

Ratione vna, ſed efficaci, deducta ex S. Thoma probatur eadem Concluſio. Ipſa obiecta debent actiuè concurrere ad ſpecierum productionem. Alenſis.

88. Nequit intellectus Angelicus ſpecies intelligibiles à rebus abſtrahere, niſi rebus ipſis ad ſpecierum productionem actiuè concurrentibus. Nequeunt autem res ipſæ ad productionem ſpecierum Angelicarum actiuè concurrere: ergo Maior, excepto Alenſe, ab omnibus admittitur. Et ratio eſt: quoniam implicat, intellectum Angelicum ad hanc vel illam ſpeciem obiecti in ſe ipſo producendam determinari, niſi actiue concurrente hoc, vel illo obiecto: cum enim nequeat intellectus Angelicus ad productionem ſpeciei intelligibilis à re ipſa extra ſe determinari, vel per modum obiecti; ſiquidem illa non eſt obiectum intellectus agentis abſtrahentis ſpeciem, ſed poſſibilis elicientis intellectionē: vel per modū materiæ circa quam, cum ille non producat in re ipſa extra ſe, ſed in ſua ipſius ſubſtantia & intellectu: neq; per modum formæ intrinſecè

Digitized by Google

ſeparatam, non autem coniunctam corpori corruptibili, intelligere ſeipſam, ſuamque ſubſtantiam abſque obiectiuo concurſu ipſiuſmet ſubſtantiæ. Prior pars patet: nam eadem eſt ratio de anima rationali ſeparata, & de Angelo. Poſterior verò probatur: nam animæ rationali vnitæ corpori corruptibili, non debetur connaturaliter, niſi modus intelligendi dependenter à phantaſmatibus. Atqui intellectus vt adæquata paſſio animæ rationalis mouet ad propriam ſubſtantiam intelligendam independenter à phantaſmatibus; quia non mouet vt ſpecies abſtracta à phantaſmatibus, ſed vt virtualis ſpecies immediatè producta à ſubſtantia animæ independenter à phantaſmatibus: cum producatur per modum naturalis proprietatis ante omnem phantaſiæ actum, atque adeò ante omne phantaſma.

Idem de anima rationali ſeparata ſentiendum eſt.

Obiectio 1.

15. Dices primò. Non obſtante potentia intellectiua, ſubſtantia Angeli actiuè concurrit ad actum intellectionis per modum principij vitalis primarij. Ergo non obſtante eadem potentia intellectiua, eadem ſubſtantia Angeli concurret ad actum intellectionis per modum obiecti.

Solutio.

Reſpondeo, negando conſequentiam. Ratio diſcriminis, quoniam prior concurſus eſt vitalis, cum nequeat ab extrinſeco ſuppleri. De ratione autem concurſus vitalis eſt, vt actiuè procedat non tantum mediatè, ſed etiam immediatè à ſuo principio intrinſeco vitali. Poſterior verò concurſus vitalis non eſt, atque adeò poteſt alteri totaliter communicari: vt conſtat de quolibet obiecto, quod totum ſuum concurſum obiectiuum communicat ſpeciei à ſe diſtinctæ.

Obiectio 2. Auguſtinus.

16. Obiicies ſecundò. Ex Auguſtino 9. de Trinitate ca. vltimo, *ex cognoſcente & cognito paritur notitia*. Ergo etiam ad notitiam ſui concurrit propria ſubſtantia vt obiectum intelligibile.

Solutio.

Reſpondeo allatam propoſitionem Auguſtini intelligendam eſſe formaliter, adhoc vt ſit vniuerſaliter vera. Sic enim ex intellectu Angelico, & ſubſtantia ipſius, vt intentionaliter contenta in intellectu eiuſdem, tanquam in ſua adæquata proprietate & virtuali ſpecie intelligibili, paritur notitia ſuiipſius.

Obiectio 3.

17. Obiicies tertiò. Intellectiuum, & Intelligibile ſunt cauſæ heterogeneæ ac diuerſæ rationis: ergo non poteſt vna per aliam formaliter compleri; quia complementum debet eſſe eiuſdem ordinis & rationis cum re complebili. Eſto igitur intellectus Angelicus ſit adæquatus in ratione intellectiui reſpectu propriæ ſubſtantiæ, non propterea inde ſequitur, eſſe adæquatum, & vltimo determinatum in ratione intelligibilis.

18. Confirmatur: nam alioqui poſſet intellectus naturalis formaliter compleri in ratione intellectiui reſpectu obiecti ſupernaturalis, per ſolam ſpeciem obiecti ſupernaturalis, abſque lumine ſupernaturali, tenente ſe ex parte intellectiui formaliter, quod noſtro primo tomo diſp. 9. ſect. 9. improbauimus. Sequelam verò probo: nam ſi intelligibile eſt complementum homogeneum, & eiuſdem rationis cum intellectiuo, poterit intelligibile ſupernaturale additũ intellectiuo naturali complere illud, non ſolum in ratione intelligibilis, ſed etiam in ratione intellectiui ſupernaturalis, abſque alio complemento tenente ſe ex parte intellectiui formaliter.

Solutio.

19. Reſpondeo concedendo, intellectiuum & intelligibile eſſe cauſas heterogeneas, ſed inuicem ſubordinatas, & potentes coaleſcere in vnam continentem perfectionem vtriuſque: comparantur enim ad inuicem, vt ratio remota, & proxima, ſiue generica & ſpecifica, quæ in vnam perfectam rationem conuenire poſſunt. Omnis quippe intellectus ſub aliqua ratione, ſaltem generica & remota, attingit obiectum, cum ad illud ordinetur vt potentia perceptiua, atque adeò aſſimulatiua. Fit autem idem intellectus proximè & completè intellectiuus per ſpeciem obiecti ſuperadditam: nam ſub ea ratione obiectum attingit, ſub qua illud continet. Atqui poteſt dari intellectus, qui non tantum ſub ratione generica & remota, ſed etiam ſpecifica & proxima, obiectum contineat, nimirum ille qui vltima ſpecificatione in ratione intellectiui & aſſimilatiui ſpecificatur ab obiecto: ergo dari poteſt intellectus, qui ſine ſpecie, & complemento obiecti per ſe ipſum ſit completè intellectiuus & aſſimulatiuus.

Caietanus.

Vnde Caietanus 1. pa. qu. 55. ar. 3. §. *Notandum eſt ſecundo: cognoſcitiuum*, inquit, *& intentionale non diſtinguuntur ſicut duo rerum ordines, ſed potius vt concurrentia ad perfectiones vnius ordinis, ſcilicet naturarum cognoſcitiuarum, quoniam intentionale complementum intrinſecum eſt cognoſcitiui; quia additur ſubſtantia cognoſcitiua ad ſupplendum, quod illi in ratione cognoſcitiui deeſt.*

20. Ad confirmationem, nego ſequelam: quoniam intellectus naturalis non ſolùm eſt incompletus ſecundùm rationem ſpecificam & proximam, reſpectu obiecti ſupernaturalis, ſed etiam ſecundùm rationem genericam & remotam: nam ipſa ratio generica & remota obiecti ſupernaturalis, ſupernaturalis eſt, per ordinem ad quam debet intellectus naturalis compleri: completur autem per lumen, quod ex natura ſua complet intellectum ſecundùm hanc rationem genericam entis ſupernaturalis.

21. Ad probationem dico, intelligibile eſſe complementum eiuſdem rationis cum intellectiuo, quatenus vtraque perfectio poteſt in vnam rationem conuenire. Quamuis in alio ſenſu dicantur rationes heterogeneæ ac diuerſæ, quatenus vna componatur ad aliam, vt ratio remota & generica ad rationem proximam & ſpecificam; nec non vt ratio vitalis ad rationem non vitalem. Vnde cum dicitur, Intelligibile additum intellectiuo, complet illud formaliter in ratione intellectiui; concedendum eſt de complemento ſecundùm rationem ſpecificam, & non vitalem: negandum verò de complemento ſecundùm rationem genericam, & vitalem: quia ſecundùm has rationes intellectus aut ſupponitur completus ex ſe per ſuam eſſentialem ſpecificationem, aut completur per lumen ſuper-

Intellectus in ratione vitalitatis non indiget compleri.

addi-

Digitized by Google

additum in ordine ad obiecta ſupernaturalia.

Obiectio 4. 22. Obiicies quartò. Nequit obiectum intuitiuè videri, niſi per ſe ipſum, vel per ſuam propriam ſpeciem determinet intellectum videntis. Sed intellectus Angelicus non eſt ſubſtantia Angeli, cum ſit accidens ab ea diſtinctum; nec propria ſpecies ipſius, alioqui determinare poſſet intellectum alterius ad intuitiuam notitiam propriæ ſubſtantiæ.

Solutio. 23. Reſpondeo. Intellectum Angelicum eſſe virtualem ſpeciem ſuæ propriæ ſubſtantiæ, vt de lumine gloriæ diximus tom. 1 diſp. 9. ſect. 9. quod ſit complementum potentiæ & ſimul ſpecies *Qua*, diuinæ eſſentiæ determinatiua, ad intuitiuam notitiam Dei. Ex hoc autem non ſequitur, poſſe eſſe ſpeciem reſpectu alterius intellectus ad intuitiuam notitiam propriæ ſubſtantiæ: quia reſpectu alterius intellectus non eſt ratio immediatè determinatiua ad cognitionem propriæ ſubſtantiæ. Vnde non poteſt reſpectu alterius intellectus comparari vt ratio, *qua*, & intellectiua, ſed vt ratio *quæ*, & intelligibilis. Cuius ratio eſt: quia ea ipſa virtus, quæ eſt virtualis ſpecies ſubſtantiæ Angelicæ, eſt etiam vitalis potentia cognoſcitiua, quæ non eſt operatiua niſi cum propria natura cuius eſt vitalis potentia.

Ad argumenta oppoſitum ſententiarum reſpondetur. 24. Ad primum argumentum Altiſiodorenſis, concedo maiorem reſpectu propriæ ſubſtantiæ; nego vero reſpectu aliorum obiectorum: quia reſpectu propriæ ſubſtantiæ eſt adæquata proprietas, cuiuſmodi non eſt reſpectu aliorum obiectorum.

25. Ad ſecundum Durandi, diſtinguo antecedens: Poſito viſu & viſibili vt rationibus remotis, ſtatim ſequitur viſio, concedo; vt rationibus proximis, nego. Vt enim ſequatur viſio, præter hoc, quod vnum ſit viſiuum, alterum viſibile, requiritur præterea, vt viſiuum intrinſecè determinetur ad viſibile, vt conſtat ex tranſmiſſione ſpeciei viſibilis ad potentiam viſiuam.

26. Ad tertium. Vaſquez, nego per ſolam extrinſecam terminationem obiecti tolli intrinſecam indifferentiam intellectus, cumque conſtitui intrinſecè & antecedentèr, determinatum ad hanc vel illam notitiam obiecti. Eſt enim intellectus antecedenter ad productionem cognitionis reſpectu obiectorum à propria eſſentia diſtinctorum, indeterminatus ad hanc, vel illam obiecti cognitionem producendam: ergo antecedenter ad productionem cognitionis obiecti à ſe diſtincti, debet ab obiecto ipſo determinari ad hanc potius quam ad illam producendam: Sed quatenus obiectum, eſt extrinſecus tantum terminus vt ſic, non poteſt intellectum ad cognitionem ſui determinare, quia vt ſic eſt poſterius cognitione: poſterius autem vt poſterius non poteſt determinare prius.

SECTIO II.

An intellectus Angelicus cognoſcat ſeipſum, & reliquas proprietates naturæ, abſque obiectiuo concurſu earum?

27. **P**RIMA ſententia affirmat. Probatur autem primò de ipſo intellectu hoc pacto. Nulla ſpecies impreſſa eget obiectiuo cōcurſu ſui, vt cognoſcatur, ſed eodē concurſu, quo concurrit ab repræſentandum obiectum, cuius eſt ſpecies, cōcurrit ad repræſentandum ſeipſam. Sed intellectus Angelicus eſt virtualis ſpecies impreſſa propriæ eſſentiæ: igitur ad cognoſcendum ſeipſum non eget obiectiuo concurſu ſui, ſed eodem concurſu, quo vt ſpecies propriæ ſubſtantiæ concurrit ad repræſentandam ſubſtantiam, concurrit etiam ad repræſentandum ſeipſum. Maior probatur: tum quia alioqui ſi ſpecies ad ſeipſam cognoſcendam egeret obiectiuo concurſu ſui diſtincto à concurſu, quo eadem concurrit ad repræſentandum obiectum cuius eſt ſpecies, procederetur in infinitum. Tum quia ſpecies impreſſa non ſolum eſt virtualis imago obiecti, ſed etiam ſuiipſius: quemadmodum ſpecies expreſſa non ſolum eſt formalis imago obiecti, ſed etiam ſuiipſius. Confirmatur: nam ſpecies artificialis non ſolum eſt repræſentatiua prototypi, ſed etiam ſuiipſius: Ergo imago naturalis, qualis eſt ſpecies impreſſa, & expreſſa, non ſolum eſt repræſentatiua obiecti, ſed etiam ſuiipſius. *Prima ſententia affirmans. Probatur.*

28. Secundò. Probatur de reliquis proprietatibus eiuſdem naturæ ab intellectu diſtinctis, hoc modo. Omnes proprietates eminenter continentur in natura: Ergo ſi natura communicat proprio intellectui virtualem repræſentationem ſui, eidem communicabit virtualem repræſentationem ſuarum omnium proprietatum: cùm non minus intellectus ſit intellectiuus propriarum paſſionum, quam ipſius naturæ; & natura non minus ſit potens producere virtualem ſpeciem propriarum paſſionum, quam ſuiipſius.

29. Confirmatur: nam ſpecies intuitiua cauſæ non ſolum repræſentat cauſam, ſed etiam effectus contentos in cauſa: nam eadem virtute, qua cauſa continet ſuum effectum, continet etiam ſpeciem ſui effectus; eſt enim ſpecies diminutum eſſe ſui obiecti. Ergo cauſa, quæ in ſua virtute continet effectum quoad eſſe completum & reale, à fortiori continebit eundem quoad eſſe incompletum & intentionale: ac proinde omnis cauſa, quæ continet effectum, continebit ſpeciem ſui effectus.

30. Secunda ſententia negat, intellectum Angelicum cognoſcere ſeipſum, & reliquas proprietates naturæ, abſque obiectiuo concurſu ſuiipſius, reliquarumque naturæ proprietatū. Pro cuius controuerſiæ reſolutione, quam hactenus à nemine, ex profeſſo agitatam vidi. *Secunda ſententia negans.*

31. Dico

Digitized by Google

Aſſertio 1.

31. Dico primò. Intellectus Angelicus ad cognoſcendas intuitiuè naturales proprietates ſuæ naturæ, eget obiectiuo concurſu earum diſtincto à concurſu, quo idem intellectus vt ſpecies virtualis propriæ ſubſtantiæ concurrit, ad repræſentandam intuitiuè propriam ſubſtantiam. Fundamentum: nam eatenus intellectus Angelicus non eget obiectiuo concurſu propriæ ſubſtantiæ, ad eam intuitiuè intelligendam, quatenus procedit vt virtualis ſpecies illius; nequit autem procedere vt virtualis ſpecies reliquarum proprietatum: ergo nequit reliquas proprietates intuitiuè cognoſcere abſque obiectiuo concurſu earum. Maior conſtat ex dictis ſect. præcedente. Minor probatur: nam ad hoc vt intellectus Angelicus procederet vt virtualis ſpecies omnium proprietatum naturæ, deberet natura vel illas formaliter & identicè continere, vel ſaltē deberet poſſe earum ſpecies adæquatè ſupplere: ſed nec eas continet identicè & formaliter; cum nullum accidens Phyſicum, cuiuſmodi ſunt Phyſicæ proprietates naturæ, identicè & formaliter contineatur in ſubſtantia: Nec earum ſpecies ſupplere poteſt: cum nequeat natura ſupplere indiuidualem perfectionem ſuarum proprietatum. Nam indiuidualis perfectio cuiuſcunque effectus deſumitur, vt ſuppono, ex concurſu cauſæ primæ, non autem ex concurſu cauſæ ſecundæ. Species autē vt ſit intuitiuè repræſentatiua ſui obiecti, debet illud repræſentare ſecundùm vltimam rationē indiuiduālē.

Fundamentum.

Confirmatur Aſſertio.

32. Confirmatur. Si intellectus Angelicus eſſet virtualis ſpecies omnium proprietatum ſuæ naturæ, eſſet etiam virtualis ſpecies omnium actuum, quos natura ſaltem vt totalis cauſa producere poſſet: ergo ſicut intellectus, quia eſt virtualis ſpecies propriæ eſſentiæ, poteſt ſine obiectiuo concurſu ipſius intueri illam; ita poſſet ſine obiectiuo concurſu actuum, quos natura ipſa poſſet vt totalis cauſa producere, eos intueri: atque adeò poſſet intellectus Angelicus tales actus cognoſcere certo, & in indiuiduo, antequam ab ipſo producerentur, quod falſum eſt, vt infra conſtabit. Quare dicendum eſt, intellectum Angelicum ſolum procedere vt virtualem ſpeciem intuitiuam propriæ ſubſtantiæ, reliquarum verò proprietatum, atque actuum, quos natura ipſa elicere poteſt, ſolum eſſe virtualem ſpeciem abſtractiuam, eo modo quo propria ſpecies cauſæ ſimul eſt intuitiua cauſæ, & abſtractiua effectuum. Secus eſt de proprietatibus, quæ identificantur realiter cum ſubſtantia: nam illæ intuitiuè repræſentantur vi eiuſdem ſpeciei, qua repræſentatur ipſa ſubſtantia, vt eſt tranſcendentalis relatio in Deum, vt in authorem & principium ipſius, quæ neceſſariò cognoſcitur, cognita ſubſtantia.

Aſſertio 2.

33. Dico ſecundò. Intellectus Angelicus ad ſeipſum implicitè & indirectè cognoſcendum non eget obiectiuo concurſu ſui, eget autem ad ſeipſum explicitè & directè cognoſcendum. Prior pars probatur primò, à paritate ſpeciei expreſſæ, quæ ad ſeipſam implicitè & indirectè cognoſcendam non eget obiectiuo concurſu ſui: Eodem quippe actu, quo explicitè & directè cognoſcitur obiectum, implicitè etiam & indirectè cognoſcitur ipſe actus: nam præciſo quolibet concurſu obiectiuo actus, per ſolum concurſum, quo producitur actus, explicitè ac directè cognoſcitur obiectum, & ſimul implicitè atque indirectè actus. Ergo pari modo ſpecies expreſſa, vt implicitè & indirectè ab intellectu cognoſcatur, non eget obiectiuo concurſu ſui, ſed eodem prorſus concurſu, quo ſpecies producit actum, directè repræſentatiuum obiecti, producit eundem actum indirectè repræſentatiuum ſui.

Prior Concluſionis pars probatur.

Probatur eadem prior pars à priori.

34. Probatur ſecundò à priori. Nam intellectio Angelica, cum ſit perfectè immaterialis, eſt virtualiter reflexiua ſui: ergo non ſolùm directè tendit in obiectum, ſed etiam naturaliter reflectitur in ſeipſam; atque adeò cognoſcendo indirectè & implicitè ſeipſam, cognoſcit indirectè & implicitè habitudinem ſui, ad principia, à quibus originatur, inter quæ eſt ſpecies impreſſa, à qua effectiuè producitur. Quæ reſpectu propriæ ſubſtantiæ in Angelo eſt intellectus. Confirmatur: nam cognita relatione neceſſariò cognoſcitur terminus relationis: Sed Angelus eodem actu, quo directè cognoſcit ſuam ſubſtantiam, indirectè etiam & exercitè cognoſcit actum: ergo & relationem actus ad principia, à quibus originatur: igitur eodem actu, quo directè cognoſcit obiectum, indirectè etiam cognoſcit ſpeciem impreſſam obiecti.

Poſterior Concluſionis pars probatur primò.

35. Poſterior pars probatur primò, eadem paritate ſpeciei expreſſæ, quæ vt explicitè & directè ab intellectu cognoſcatur, eget obiectiuo concurſu ſui. Ergo à fortiori, vt ſpecies impreſſa explicitè & directè ab intellectu cognoſcatur, eget obiectiuo concurſu ſui. Conſequentia conſtat: nam cum ſpecies expreſſa ſit ipſa formalis cognitio, qua intellectus formaliter cognoſcit, minus requiritur ad illam directè cognoſcendam, quam ad directè cognoſcendam ſpeciem impreſſam, quæ non eſt ipſa formalis cognitio, qua intellectus cognoſcit, ſed ſolum principium cognitionis. Antecedens probatur: nam poteſt intellectus Angelicus, alio actu diſtincto perfectè reflexo, cognoſcere ſuum actum directum. Sed actus perfectè reflexus immediatè originatur à directo, vel à ſpecie ipſius; directus verò ab obiecto, vel à ſpecie obiecti. Minor probatur: quia actus reflexus non poteſt immediatè originari vel ab obiecto, vel à ſpecie ipſius obiecti; ergo ab ipſo actu directo, vel à ſpecie ipſius actus directi. Conſequentia conſtat, quia non eſt aliud principium, à quo actus reflexus originari poſſit per modum obiecti. Antecedens oſtendo: Tum quia ſpecies obiecti actus directi eſt tantum virtualis repræſentatio obiecti, non autem actus circa obiectum. Ad directam autem repræſentationem rei requiritur propria ſpecies ipſius rei repræſentabilis. Tum quia actus directus relinquit ſpeciem ſui in intellectu, vt patet ex reminiſcentia actus directi præteriti. Signum igitur

eſt, ad

eſt, ad illum directè cognoſcendum, etiam quando eſt præſens, requiri obiectiuum concurſum ipſius: Alioqui fruſtra, corrupto actu, relinqueretur ſpecies actus, ſi ad illum directè cognoſcendum ſufficeret ſola ſpecies obiecti actus directi, quæ ſemper manet in intellectu, etiam corrupto actu. Tum demum, quia corrupta omni ſpecie obiecti, ſuperſtite tantùm actu, poſſet intellectus directè cognoſcere illum: Sed tunc non poſſet illum cognoſcere per ſpeciem obiecti, cum iam ſupponatur corrupta; ergo per ipſum actum obiectiuè concurrentem ad directam notitiam ſui.

Obiectio. 36. Dices. Poteſt idem habitus mouere potentiam ad actum directum & reflexum: ergo poteſt eadem ſpecies intellectum mouere ad actum directum,& reflexum. *Solutio.* Reſpondeo negando conſequentiam: nam habitus ſupernaturalis, cuius tantùm eſt mouere potentiam ad actum directum & reflexum, eſt vniuerſalior, quam ſit ſpecies: cum quiuis habitus ſupernaturalis ſit inſtar potentiæ. Species verò eſt minus Vniuerſalis, & addicta tantùm ſuo obiecto.

Probatur eadē poſterior pars à priori. 37. Probatur ſecundò à priori: Intelligibilitas immediatè conſequitur ad omne ens. Sed ſpecies impreſſa eſt ens condiſtinctum ab obiecto: ergo ad illam conſequitur intelligibilitas propria, condiſtincta ab intelligibilitate obiecti. Maior conſtat: nam omne ens eſt motiuum intellectus ad notitiam ſui: atqui intelligibilitas nihil aliud eſt,quam virtus motiua intellectus ad notitiam ſui. Minor patet. Conſequentia verò probatur: nam ſicut ſpecies non eſt ens per entitatem ſui obiecti, ſed per entitatem propriam ab obiecto diſtinctam: ita non eſt intelligibilis per intelligibilitatem ſui obiecti, ſed per intelligibilitatem propriam ad intelligibilitate ſui obiecti condiſtinctam. Eſſet autem intelligibilis intelligibilitate ſui obiecti, ſi ad directam notitiam ſui ſufficeret concurſus,quo concurrit vt ſpecies obiecti, & non alio obiectiuo concurſu proprio condiſtincto à concurſu, quo concurrit vt ſpecies obiecti formaliter. Minor probatur: nam ſpecies eſt ipſa formalis intelligibilitas obiecti; fit enim obiectum formaliter & proximè intelligibile per ſpeciem ſui: igitur ſi per eandem virtutem ſpecies ſimul moueret intellectum ad notitiam obiecti,& ſuimet ipſius, eſſet formaliter intelligibilis eadem prorſus intelligibilitate, qua intelligibile eſt obiectum ipſum, cuius eſſet ſpecies.

38. Confirmatur primò: nam quando ſpecies obiecti eſt abſtractiua, non mouet, niſi ad abſtractiuam notitiam obiecti; cum tamen eadem ſpecies mouere poſſit ad intuitiuam notitiam ſui, quia poteſt intellectus intuitiuè videre abſtractiuam ſpeciem obiecti. Igitur non eadem intelligibilitate, qua intelligibile eſt obiectum, intelligibilis eſt ſpecies ipſius obiecti. Cum non poſſit eadem formalis intelligibilitas mouere intellectum ad notitiam abſtractiuam & intuitiuam.

39. Confirmatur ſecundò. Intelligibilitas rei proportionari debet terminabilitati eiuſdem: ſed terminabilitas ſpeciei eſt diuerſa à terminabilitate obiecti: ergo & intelligibilitas ſpeciei ab intelligibilitate obiecti. Maior probatur: quia intelligibilitas rei finaliter ordinatur ad terminabilitatem eiuſdem. Ideò enim vnaquæque res mouet intellectum ad cognitionem, vt poſſit per ſuam entitatem,vel realem, vel intentionalem terminare intuitum ipſius. Minor conſtat: nam terminabilitas rei eſt ipſi entitas rei, vel quoad eſſe naturale, vel quoad eſſe intentionale, commenſuratum eſſe naturali. Atqui tam eſſe naturale, quam intentionale ſpeciei commenſuratum eſſe naturali eiuſdem, eſt diuerſum ab eſſe naturali & intentionali obiecti: nam ſæpe eſſe obiecti eſt ſubſtantiale, eſſe verò ſpeciei ſemper eſt accidentale, ſequimur de ſpecie creata, quæ ſemper eſt accidens.

40. Dices. Species eſt ipſum eſſe intentionale obiecti: ergo ſpecies quoad eſſe intentionale proprium non differt ab eſſe intentionali ſui obiecti. *Obiectio.* Reſpondeo negando conſequentiam. *Solutio.* Nam licet ſpecies ſit ipſum eſſe intentionale ſui obiecti, tamen eſſe intentionale proprium ſpeciei, quo ſpecies eſt directè terminatiua cognitionem ſui, eſt diuerſum ab eſſe intentionali obiecti. Quia cum eſſe intentionale terminatiuum rei, debeat commenſurari eſſe naturali eiuſdem in eſſe repræſentatiuo, ſicut obiectum differt in eſſe naturali à ſpecie ſui; ita & eſſe intentionale terminatiuum vnius ab eſſe intentionali terminatiuo alterius: & conſequenter intelligibilitas vnius ab intelligibilitate alterius.

41. Confirmatur tertiò. Nam ſicut alia virtute operatur calor quando producit ignem, ac quando producit calorem: nam primo modo operatur vt virtus & inſtrumentum ignis; ſecundo modo vt entitas quædam eſt diffuſiua ſui. Ita alia virtute operatur ſpecies, quando mouet intellectum ad notitiam obiecti, ac quando mouet ad notitiam ſui: quia primo modo mouet vt ſemen & vicaria obiecti; ſecundo verò modo, vt entitas quædam eſt ab obiecto condiſtincta.

42. Ex dictis deducitur, quando intellectus Angelicus directè cognoſcit obiectum, & ſimul indirectè ſe ipſum, ſpeciemque obiecti, non niſi abſtractiuè cognoſcere ſeipſum, ſpeciemque obiecti. *Corollariū.* Ratio eſt: quoniam ad notitiam intuitiuam requiritur proprius influxus obiectiuus rei, quæ eſt intuitiuè cognoſcenda. Quoniam notitia intuitiua eſt dearticulata cognitio rei, quæ haberi non poteſt, niſi per proprium influxum obiectiuum rei, vel propriæ ſpeciei ipſius: nam dearticulata notitia rei poſtulat fieri à propria intelligibilitate rei,quæ vel eſt potentia motiua intellectus identificata cum ipſa re, vel propria ſpecies ipſius.

Satisfit argumentis pro prima ſententia adductis. Proceſſus in infinitum neceſſarius implicat, liber verò nequaquam 43. Ad primum argumentum primæ ſententiæ, neganda eſt maior de cognitione explicita, intuitiua, & directa. Ad priorem verò probationem, negatur ſequela de proceſſu in infinitum neceſſariò: quo pacto talem proceſſum admittere, eſſet abſurdum; quia tunc non poſſet dari vltimus terminus actionis. Conceditur

Digitized by Google

ſpeciem eſſentiæ; ac proinde perfectius & fortius: alia verò liberè, & per diſtinctas ſpecies extrinſecus infuſas, vel acquiſitas; proinde imperfectius ac debilius. Quare poterit Angelus ſuperior habere cognitionem imperfectiorem de inferiore, quam idem inferior de ſeipſo naturaliter habere non poteſt: quia inferior habet perfectius fortiuſq; motiuum ad ſeipſum cognoſcendũ, quam de eodẽ habeat ſuperior.

Notitia intuitiua non benè à Scoto aſſignatur.

50. Ad confirmationem primò negandum eſt Scoto, notitiam intuitiuam eſſe tantum illam, quæ immediatè produitur ab obiecto; abſtractiuam verò omnem aliam, quæ ab obiecto immediatè non producitur: Sed intuitiuam notitiam eſſe omnem cognitionem, quæ vel immediatè ab ipſo obiecto, vel à propria ſpecie obiecti producitur: abſtractiuam verò eſſe eam, quæ vel per alienam ſpeciem, vel per ſpeciem nõ repræſentantẽ omnes obiecti perfectiones producitur. Vnde cum ſpecies, ab eſſentia & intellectu Angelico diſtincta, à Scoto in Angelo poſita, ſit propria ſpecies perfecteque repræſentatiua eius eſſentiæ, notitia ab ea producta non erit abſtractiua, Sed intuitiua. Secundò nego talem ſpeciem ab eſſentia & intellectu proprio diſtinctam, eſſe Angelo naturaliter debitã: cum nulli intellectui creato ſit naturaliter debita duplex ſpecies, eodẽ modo repræſentatiua eiuſdem obiecti; qualis eſſet propria ſpecies perfectè repręſentatiua ſubſtãtię Angelicę, & propria eſſentia, ſeu intellectus vt virtualis ſpecies eiuſdem eſſentiæ: nam vtraq; intuitiuè repræſentaret propriam eſſentiam. Nec refert, quod vna repræſentaret vt ratio *Qua*, altera vt ratio *in Qua*. Nam in ordine ad intellectum perinde ſe habet ratio *Qua*, ac ratio *In Qua*, quando ratio *In Qua*, eſt intuitiua & per propriam ſpeciem. quia tũc in eſſe obiectiuo & intelligibili non differt obiectũ viſum in ſe, & viſum in ſua ſpecie ac naturali imagine: vt patet de viſibili corporeo; quod eodem modo videtur nunc viſum, vt ſuppono ex 1. tomo diſp. 9. ſect. 3. in ipſa viſione corporea intentionaliter expreſſum per ſpeciem propriam ſui, ac videretur immediatè in ſeipſo. Cum nulla fingi poſſit ratio quæ tunc videretur, quæ modo non videatur. Cuius ratio eſt, quia per propriam ſpeciem obiecti communicatur potentiæ totum eſſe obiecti, ſecundùm quod obiectum eſt terminatiuum potentiæ.

Obiicies 1.

51. Dices 1. Deus intelligit ſeipſum ſpecie expreſſa *Qua* & *In Qua*: ergo etiam Angelus. Antecedens ſupponitur. Conſequentia probatur: nam ideo iſtæ duæ notitiæ negantur in Angelo, quia repugnant ſaltem naturaliter, cùm alterutra ſit eſſentialiter ſuperflua: Atqui in Deo neutra eſt ſuperflua: ergo nec in Angelo.

Reſpondetur.

Reſpondeo negando conſequentiam. Nam in Deo non ſunt duę cognitiones, ſed vna, quæ ob eminentiſſimam ſuam perfectionem includit perfectionem vtriuſque. In Angelo autem eſſent duæ notitiæ realiter diſtinctæ: ambæ exprimentes eandem perfectionem obiecti: & licet vna nõ habeat ſubiectiuam perfectionem alterius, quia tamen hic non eſt primarius finis cognitionis, cuius tantum eſt exprimere perfectionem obiecti; ceſſante autem primario fine, ceſſat exigentia naturæ, non eſt hæc duplex cognitio naturaliter debita Angelo.

Obiicies ſecundò.

52. Dices ſecundò. Vtraque notitia & per propriam eſſentiam, & per diſtinctam ſpeciem eſt animæ ſeparatæ naturaliter debita: ergo & Angelo.

Reſpondetur primò.

Reſpondeo, negando conſequentiam 1. quia ſicut naturale eſt animæ, hinc ſecum aſportare ſpecies ex phantaſmatibus abſtractas: ita naturale eſt eidem à corpore ſeparatę duplici notitia ſeipſam cognoſcere, & à propria eſſentia producta, & à phantaſmatibus originata. Angelo autem quia non competit ſeipſum cognoſcere ſpecie è phantaſmatibus erecta; nec eidem competet ſeipſum duplici notitia cognoſcere, altera à propria eſſentia producta, altera à phantaſmatibus originata.

Reſpondetur ſecundò.

53. Secundò. Quoniam duplex notitia, qua anima ſeparata ſeipſam naturaliter intelligit, non eſt eiuſdem, ſed diuerſæ rationis. Vna namque eſt intuitiua, à propria eſſentia immediatè originata; altera abſtractiua in hac vita dependenter à phantaſmatibus acquiſita. Non repugnat autem, naturam intellectualem duplici notitia intuitiua, & abſtractiua ſeipſam cognoſcere, vt de facto Angelus ſeipſum intelligit & notitia intuitiua immediatè elicita à proprio intellectu, vt virtuali ſpecie ſuî, & abſtractiua originata à ſpecie propriarum paſſionum. Eadem enim ſpecies intuitiua proprietatis, eſt ſimul abſtractiua naturæ. Proinde cognoſcendo Angelus intuitiuè ſuas proprietates, abſtractiuè etiam cognoſcit ſuam eſſentiam. Repugnat verò, ſeipſum intelligere duplici notitia intuitiua eiuſdem rationis. Cuius diſcriminis ratio eſt: quoniam intuitiua, & abſtractiua procedunt per diuerſa media, habentque obiecta ſaltem formalia diuerſa; duæ verò intuitiuę, quando ſunt de eodem obiecto in ſeipſo viſo, vti eſſent in Angelo cognitio intuitiua ſui ab eſſentia, & à propria ſpecie originata, habent idem obiectum materiale, & formale, ipſam ſcilicet eſſentiam Angeli, per ſeipſam viſam. Dixi, *Quando ſunt de eodem obiecto in ſeipſo viſo*. Nam quando ſunt de eodem obiecto in ſeipſo, & in alio viſo, non ſunt naturaliter ſuperfluæ, vti ſunt notitia creaturarum in verbo, & in proprio genere. Nam licet ambæ, vt ſuppono ex primo tomo, ſint intuitiuæ; Prior tamen eſt per medium formale increatum, per ipſam ſcilicet increatã eſſentiam, vt cauſam creaturarũ; Poſterior verò per mediũ formale creatũ, nempe per ipſam entitatẽ creatam. Proinde aliquid cognoſcitur per vnam, quod non cognoſcitur per aliam.

54. Pro complemento huius controuerſiæ, definienda ſupereſt illa quæſtio à nobis ſuppoſita, an Angelus ſeipſum cognoſcat ſpecie expreſſa *Qua*, an ſpecie expreſſa *in Qua*.

Angelus cognoſcit ſeipſum ſpecie expreſſa Qua.

Prior propoſitæ quæſtionis pars mihi probabilior videtur. Fundamentũ eſt: quia tunc neceſſaria eſt ſpecies expreſſa *in Qua*, quando vel obiectũ non eſt per ſeipſum aptum terminare potentiã cognoſcentis, vel eſt diſtans, aut ſaltẽ diſtare poteſt à potentia cognoſcentis. Nam finis ſpeciei in *Qua*, eſt ſupplere vicem obiecti,

Finis ſpeciei in Qua quis?

eiuſque loco ſubſtitui. Ob neutram autem rationem neceſſaria eſt ſpecies *in Qua* in Angelo reſpectu propriæ eſſentiæ: ergo ſufficit ſpecies expreſſa *Qua*: ac proinde non eſt admittenda ſpecies expreſſa *in Qua*, tanquam ſuperflua & non neceſſaria.

Corollariũ.

55. Hinc deducitur, Angelum reſpectu propriæ eſſentiæ non producere verbum: quia verbum ſubſtituitur loco obiecti, eſt enim id, in quo tanquam in imagine naturali cernitur obiectum intentionaliter expreſſum. Quod de Angelo dictum eſt, idem intelligito de anima ſeparata; niſi quod hæc præter cognitionem intuitiuam ſui, poteſt etiam habere cognitionem abſtractiuam per ſpeciem è phantaſmatibus abſtractam, hinc aſportatam.

Eodem modo diſcurrendũ de anima rationali ſeparata.

SECTIO IV.

Per quid intellectus Angelicus determinetur ad intelligenda obiecta extra ſe?

Prima ſententia docet determinari a propria eſſentia.

56. PRIMA ſententia affirmat, determinari à propria eſſentia. Docet autem hæc ſententia, eſſentiam Angeli in eſſe intelligibili & repræſentatiuo continere omnia obiecta, quæ poteſt Angelus ipſe naturaliter cognoſcere; atque adeo poſſe ab ea ſufficienter determinari ad quodcunque obiectum diſtinctè cognoſcendum. Hanc ſententiam vt poſſibilem defendit Bacho in 2. diſt.6.ar.2.& 4.& quolib.2.quæſt.7.ar.2.His argumentis.

Hanc vt poſſibilem defendit Bacho.

Probat primò.

57. Primò: quia ſi quid obſtaret, eſſet limitatio talis eſſentiæ, quæ cum ſit limitata ad certam ſpeciem entis, nequit omnia, quæ intellectus Angelicus cognoſcere poteſt, in eſſe intelligibili,& repræſentatiuo continere: ſed hæc ratio non obſtat in ipſa potentia intellectiua, quæ adhuc limitata ad certum genus potentiæ, potens eſt in infinita intelligibilia: cum non minus potentia, quam eſſentia continere debeat in eſſe intentionali obiecta, quæ poteſt naturaliter intelligere.

Probat ſecundò.

58. Secundò. Non obſtat hoc ſpeciebus ab eſſentia Angelica diſtinctis:ergo nec obſtabit eſſentiæ ipſi. Conſequentia conſtat, quia non minus ſpecies, quibus Angelus obiecta cognoſcit,ſunt limitatæ,quam eius eſſentia:ergo ſi poteſt per limitatas & finitas ſpecies omnia cognoſcere, eadem poterit per ſuam eſſentiam. Antecedens probatur: nam ſpecies, quibus Angelus obiecta à ſe diſtincta cognoſcit, ſunt finitæ tam quoad numerum, quam quoad intenſionem. Confirmatur: quia licet obiecta, quæ poteſt Angelus naturaliter cognoſcere, ſint infinita, quæ tamen actu eſt intellecturus,ſunt finita: igitur poterit ea per ſuam finitam eſſentiam cognoſcere.

Probat tertiò.

59. Tertiò. Continentia rei in eſſe intelligibili non arguit in continente realem perfectionem eiuſdem: ergo continentia infinitarum rerum in eſſe intelligibili non arguit in continente infinitam perfectionem realem earundem. Ergo poterunt infinitæ res ſecundum eſſe intelligibile contineri in eſſentia Angeli, abſque eo quod in ipſa contineantur infinitæ res ſecundum eſſe reale. Vtraque conſequentia conſtat. Antecedens probatur: quia res in eſſe intelligibili & repræſentatiuo habet tantum eſſe diminutum & intentionale:ſed ex eſſe diminuto & intentionali,quod res habet in continente,non arguitur eſſe reale eiuſdẽ: non enim ex eſſe diminuto & intẽtionali,quod habet homo in intellectu Angeli,arguitur eſſe reale eiuſdem hominis in eodẽ intellectu Angelico. Cõfirmatur. Si in Deo eſſet ſola continentia infinitarum rerum in eſſe intelligibili, abſque continentia earundem in eſſe cauſatiuo, non poſſet ex ea præciſè argui infinita perfectio in Deo; ergo neque ex continentia infinitarum rerum in eſſe intelligibili argui poteſt infinita perfectio in eſſentia Angelica.

Secunda ſententia dicet determinari ab habitu quodam ſcientiali Angelis congenito. Henricus.

60. Secunda ſententia aſſerit, determinari à quodam habitu ſcientiali Angelicæ naturæ congenito: in quo habitu virtute continentur omnia, quæ poteſt Angelus naturaliter cognoſcere: Eſt Henrici quodlib.5.q.14. Fundamentum eſt: quia intellectus Angelicus debet eſſe in actu primo conſtitutus ad intelligendum quodcunque obiectum: non poteſt autem conſtitui niſi per hunc habitum. Non enim conſtitui poteſt per propriã eſſentiam,vt infra probabitur; nec per obiecta ipſa immediatè;nam aut hæc non ſunt ſemper præſentia, aut non ſunt actu intelligibilia; nec per ſpecies eorum: quoniam ſi Angelus haberet ſpecies obiectorum, ſemper ea actu cognoſceret.

Tertia ſententia diſtinguens de notitia intuitiua,& abſtractiua. Ochamus. Gabriel. Durandus negat ſpecies diſtinctas ab obiectis.

61. Tertia ſententia affirmat. Intellectum Angelicum quoad notitiam intuitiuam immediatè determinari ab obiectis ipſis ſecundum ſe; quoad abſtractiuam verò determinari, vel ab ipſa notitia intuitiua, vel ab habitu à præcedente notitia abſtractiua relicto: Eſt Ochami in 2.q.17.& Gabrielis in 2.diſt.3.quæ.2.ar.2. Fundamentum horum authorum eſt; quia putant,non dari ſpecies ab obiectis diſtinctas, vt etiam putauit Durandus. Quo poſito.

Probant, Quoad notitiam intuitiuam intellectum Angelicum immediatè determinari ab obiectu ipſo.

62. Probant primum. Intellectus & obiectum ſunt ſufficiens cauſa intellectionis: ergo ad eam producendam nihil aliud requiritur. Nec refert, quod interdum obiectum ſit materiale: quia ſicut poteſt in oppoſita ſententia obiectum materiale immediatè concurrere ad productionem ſpeciei intelligibilis; ita poterit ad productionem intellectionis: cum non minus vna, quam alia ſit in eſſentia ſpiritualis.

Probant ſecundò quoad notitiã abſtractiuã intellectũ Angeli determinari à notitia ipſa intuitiua, vel ab huius habitu.

63. Probant ſecundum: quoniam ex notitia intuitiua rei exiſtentis formari poteſt à nobis alia notitia abſtractiua quidditatis rei, per intuitiuam notitiam repræſentatæ,& tunc notitia intuitiua immediatè mouebit ad notitiam abſtractiuam. Item, corrupta vtraque notitia intuitiua, & abſtractiua, recordamur obiecti prius cogniti: ſed ad hanc notitiam memoratiuam non mouet obiectum, vel eius intuitiua cognitio, quia poteſt vtrumque non exiſtere; ergo aliquid à priore notitia relictum; non ab

intuiti-

Digitized by Google

intuitiua; alioqui non poſſet monere, niſi ad aliam notitiam intuitiuam eiuſdem rationis; ergo ab abſtractiua. Hoc autem relictum, non eſt ſpecies, ſed habitus. Vnde inferunt à notitia intuitiua formari poſſe duas abſtractiuas eiuſdem obiecti, vnam immediatè elicitam ab ipſa notitia intuitiua, alterã mediante habitu à prima notitia abſtractiua relicto.

Eodem modo diſcurrunt de cognitione humana.

64. Eundem modum cognoſcendi conſtituunt in nobis. Nam primo ſenſus exterior immediatè cum obiecto producit ſenſationem: deinde ſenſatio ipſa ſimul cum ſenſu interiore elicit cognitionem abſtractiuam eiuſdem obiecti: Tandem eadem ſenſatio abſtractiua interior vna cum intellectu producit abſtractiuam intellectionem eiuſdem obiecti.

Quarta ſententia docens determinari quoad notitiam intuitiuam ab obiectis & in quoad abſtractiuã à ſpeciebus. Scotus. Baſſolus. Gregorius. Probatur.

65. Quarta ſententia docet, intellectum Angelicum quoad notitiam intuitiuam immediatè determinari ab ipſis obiectis extra ſe; quoad abſtractiuam vero à ſpeciebus: Eſt Scoti in 2. diſt. 3. quæſtione 8. §. *Ad quæſtionem*, & quæſtione 10. §. *Ad quæſtionem*, Baſſoli quæſtione 3. §. *Dico igitur*, Gregorij diſt. 7. quæſtione 5. ar. 1.

66. Fundamentum huius ſententiæ eſt: quia notitia intuitiua eſt rei exiſtentis vt exiſtentis: nequit autem eſſe notitia rei exiſtentis vt exiſtentis, niſi res ipſa ad notitiam immediatè concurrat. Maior conſtat ex diſcrimine inter notitiam intuitiuam & abſtractiuam. Minor probatur: quoniam niſi ad intuitiuam notitiam immediatè concurrat obiectum, poſſet ipſa intuitiua notitia naturaliter conſeruari corrupto obiecto, quia res in conſeruari non pendet, niſi à ſuis cauſis conſeruantibus. Vnde daretur cognitio intuitiua abſque obiecto exiſtente; quæ eſt aperta implicantia.

Quinta ſententia affirmans quoad notitiam ſui immediatè determinari à propria eſſentia, ad notitiam verò aliorum à ſpeciebus. S. Thomas. Thomiſtæ. Scholaſtici.

67. Quinta ſententia affirmat intellectum Angelicum ad notitiam ſui immediatè determinari à propria eſſentia, ad notitiam verò aliorum obiectorum extra ſe determinari à ſpeciebus ipſorum obiectorum. Eſt S. Thomæ 1. part. quæſtione 55. articulo 1. & 2. contra Gentes cap. 98. & communis Thomiſtarum 1. part. loco præcit. reliquorumque Scholaſticorum in 2. diſt. 3. Pro cuius Conttouerſiæ definitione.

Aſſertio 1. Nequit intellectus Angelicus determinari à propria eſſẽtia in ordine ad omnia quæ naturaliter intelligere poteſt. S. Thomas. Ferrarienſ. Caietanus. Fundamentum.

68. Dico primo, Implicat, intellectum Angelicum determinari à propria eſſentia in ordine ad omnia obiecta, quæ poteſt naturaliter intelligere: Eſt S. Thomæ 2. contra Gentes loco præcitato, Ferrarienſis ibidem §. *Tertio loco*, Caietani 1. p. quæſt. 55. ar. 3. §. *Ad hoc dicitur breuiter.*

69. Fundamentum eſt: quoniam obiecta, quæ poteſt Angelus naturaliter cognoſcere, ſunt infinita: non igitur poſſunt in eſſentia finita contineri. Antecedens conſtat: nam obiectum intellectus Angelici, vt patet ex ſupra diſputatis, eſt omne verum naturale: hoc autem eſt in infinitum multipicabile perfectius & perfectius; cum nullum dari poſſit ens, quo perfectius intra eiuſdem naturæ ordinem produci non poſſit. Conſequentiam probo: nam quanto creſcit repræſentabile in ſuo eſſe naturali, tanto creſcit repræſentatiuum in ſuo eſſe intentionali: ergo ſi repræſentabile in eſſe naturali creſcit in infinitum, etiam repræſentatiuum in eſſe intentionali creſcet in infinitum; non ſyncategorematicè, quia repręſentatiuum in ſuo eſſe intentionali eſt totum ſimul actu reſpectu omnium repræſentabilium; ergo categorematicè. Implicat autem repræſentatiuum creatum actu infinitum: ergo implicat eſſentia Angeli actu repræſentatiua omnium intelligibilium. Antecedens oſtendo, nam cætera patent; eſſe repræſentatiuum alicuius obiecti eſt aliqua perfectio: ergo eſſe repræſentatiuum infinitorum obiectorum perfectiorum, & perfectiorum erit infinita perfectio. Conſequentia conſtat per argumentum calculatoriũ. Antecedens probatur: nam eſſe repræſentatiuũ obiecti, ſupponit in repræſentante vim productiuam eiuſdem obiecti in eſſe intentionali: at hæc eſt perfectio in repræſentante, vt cõſtat in Deo, in quo maxima perfectio eſt, poſſe producere in eſſe intẽtionali infinita obiecta. Confirmatur, nam virtus productiua debet proportionaliter creſcere iuxta perfectionem producibilium: ergo ſi obiecta intentionaliter producibilia ſunt infinita, virtus productiua eorum erit etiam infinita.

Tacitæ aduerſariorum obiectioni obuiã itur.

70. Poſſent hoc argumentum aduerſarii eludere dicentes, poſſe hanc virtutem repræſentandi infinita in repræſentante ſaluari per rationem finitam altioris ordinis; quemadmodum ex infinitate intelligibilium obiectorum perfectiorum, & perfectiorum non neceſſariò calculatur vis intellectiua infinita, quæ poſſit in obiectum intelligibile infinitum, quia poteſt deueniri ad lumen intellectuale ordinis altioris finitum, quod poſſit in obiectum intelligibile infinitum. Verum hoc effugium in præſenti diſcurſu locum non habet: nam eſſentia Angeli eſt eiuſdem ordinis naturalis cum obiectis, quæ poteſt Angelus naturaliter cognoſcere. Neque poſſibilis eſt ſubſtantia creata ordinis ſupernaturalis, vt ex diſputatis tomo 1. diſput. 9. ſectione 6. ſuppono, quæ finita repræſentare poſſit obiecta infinita ordinis inferioris.

Satisfit argumentis pro prima ſententia allatis.

71. Vnde ad primum primæ ſententiæ, nego conſequentiam. Ratio diſcriminis, quoniam potentia intellectiua non debet continere totam perfectionem obiecti intelligibilis: ſufficit enim, vt illud contineat ſub ratione communi & generica entis, à qua ratione tantum ſpecificatur. Repræſentatiuum vero debet in ſuo eſſe intentionali neceſſario continere repreſentabile ſecundum totam & adæquatam perfectionem repræſentabilis: alioqui non poſſet illud adæquatè & ſecundum omnem perfectionem exprimere. Quod inde patet, quoniam intellectus eſſentialiter eſt ad omne intelligibile: vnde nequit dari intellectus, qui eſſentialiter non ſit ad omne intelligibile. Repreſentatiuum vero non neceſſario eſt ad omne repræſentabile, poteſt enim dari repræſentatiuum vnius, & non alterius intelligibilis. Hinc au-

Diſcrimen inter intellectiuum & repræſentatiuum.

Reſpondetur ad fundamentum tertiæ ſententiæ. Fundamentum quartæ ſententiæ ſoluitur.

79. Ex his patet ad fundamentum tertiæ, falſum quippe ſupponit, non dari ſpecies ab obiectis diſtinctas. Ad fundamentum quartæ ſententiæ dico, ad notitiam intuitiuam ſufficere, vt fiat per propriam ſpeciem obiecti.

SECTIO V.

An Angelus propria virtute ſpecies ſibi comparet ex rebus?

Prima ſententia affirmans. Alenſis. Scotus. Richardus. Baſſolus. Maior. Marſilius. Gregorius. Aureolus.

80. PRIMA ſententia affirmatiua eſt Alenſis 2. part. quæſt.23. memb.3. Ad argumenta & quæſt.24. memb.3. Scoti in 2. diſt. 3. quæſt. vlt. §. *Reſpondeo.* Richardi art.6. q.2. Baſſoli qu.4. Maioris quæſt.7. Marſilij qu.7. art. 1. concl. 9. Gregorij diſt.7. quæſt.5. ar.1. Aureoli diſt. 11. quæſt.3. art.1. & communis Scotiſtarum.

Fundamentum Alenſis & Gregorij.

81. Fundamentum Alenſis & Gregorij eſt: quia quod eſt perfectionis in nobis non eſt negandum Angelis: comparare autem ſibi propria virtute ſpecies è rebus eſt perfectio in nobis: non igitur neganda eſt Angelo. Vnde aliqui ex his authoribus cenſent, Angelos non modo ſibi acquirere ſpecies ſingulares, ſed etiam vniuerſales è rebus, quas abſtrahunt à ſingularibus, virtute intellectus agentis, quem in Angelis ponunt. Alii verò docent, ſolas ſpecies ſingulares propria vi Angelos à rebus abſtrahere, vniuerſales vero habuiſſe ab initio à Deo concreatas: non quod eas Angelus non poterit propria vi à rebus abſtrahere, ſed quia deducit, illum ab initio creari inſtructum ſpeciebus repræſentantibus omnes naturas ſpecificas de facto conditas, nec non indiuiduorum incorruptibilium.

Probat Scotus primò.

82. Probat verò Scotus primò. Hoc ſingulare, vt hoc ſingulare, cognoſcibile eſt ab Angelo: ſed hoc ſingulare, vt hoc ſingulare, non continetur in ſpecie repræſentante naturam vniuerſalem, nam hæc abſtrahit ab hoc, vel illo indiuiduo determinato: probabile autem non eſt concreatas eſſe Angelo ſpecies omnium ſingularium poſſibilium; quia cum hæc ſint infinita, ſequeretur, quemlibet Angelum habere ſpecies actu infinitas.

Probat ſecundò.

83. Secundo. Eſto Angelus habeat ſpecies ſingularium, vt ſingularium, à Deo creatas, adhuc oportet è rebus acquirere ſpecies actualis exiſtentiæ, & reliquorum accidentium quæ poſſunt rebus contingere: ſiquidem ex notitia neceſſariorum, cuiuſmodi ſunt quidditates vniuerſales, non habetur notitia contingentium, vt quod hic homo exiſtat, currat, vel ſedeat: horum enim ſpecies debet Angelus è rebus ipſis, quando exiſtunt, deſumere.

Probat tertiò.

84. Tertiò. Saltem notitiam intuitiuam rei ſingularis oportet, vt Angelus è rebus accipiat: quoniam ad notitiam intuitiuam debet neceſſario concurrere obiectum ipſum ſecundum ſe. Quod autem Angelus habere poſſit notitiam intuitiuam rei ſingularis, probatur: nam hanc notitiam habet potentia ſenſitiua imperfectior: ergo deneganda non eſt potentiæ intellectiuæ Angelicæ perfectiori.

Secunda ſententia diſtinguens. Bacho. Fundamentum.

85. Secunda ſententia docet, ſaltem ſpecies ſuperiorum obiectorum comparare ſibi Angelum propria virtute, reliqua verò inferiora obiecta cognoſcere in ſeipſo, vel in prima Intelligentia. Ita Bacho quodlib. 2. q. 7 art.2. Fundamentum ipſius eſt: quia accipiendo Angelus ſpecies ab obiectis ſuperioribus, non vileſcit, vileſceret autem, ſi eas acciperet ab obiectis inferioribus.

Tertia ſententia vniuerſaliter negans. S. Thomas. Ferrarienſ. Capreolus. Bonauent. Herueus. Ægidius. Argentinas. Bannez. Zumel. Suarez. Molina probabilem cenſet. Aſſertio pro tertia ſententia.

86. Tertia ſententia vniuerſaliter negat, vllas ſpecies ſibi Angelum è rebus comparare, ſed eas omnes habere, vel à natura ipſa congenitas, vel à Deo concreatas: Eſt S. Thomæ 1. parte quæſtione 55. artic. 2. & 2. contra Gentes cap. 96. Caietani, & Ferrarienſis prædictis locis, Capreoli in 2. diſt. 3. quæſt. 2. artic. 1. Bonauenturæ 2. parte diſtinctionis articulo 2. quæſtione. 1. Heruæi quæſtione 4. articulo 3. Ægidij parte 2. diſt. q. 2. Argentinæ quæſtione 2. articulo 4. Bannez 1. parte loco præcitato. Zumel quæſtione 2. concl. 2. & 3. Suarez libro 2. de Angelis capite 5. Molina verò vtramque ſententiam Scoti & S. Thomæ vt probabilem defendit 1. parte quæſtione. 55. art.2. diſp.2. *Sed probabilior eſt S. Thomæ ſententia, eaq; nobis ſequenda.*

Probatur concluſio primò. Ezech. 28. Auguſtinus. Hieronym.

87. Probatur autem primo ex iis, quæ ſacra ſcriptura tribuit Angelis: Nam Ezechielis 28. ſub figura Principis Tyri, vt docent Auguſtinus lib.11. de Geneſi ad literam capite 25. Hieronymus in hunc locum aliquanto poſt initium, & reliqui fere Patres, dicitur Lucifer *ſignaculum ſimilitudinis Dei, plenus ſapientia, & perfectus decore: perfectus in viis ſuis à die conditionis ſuæ*. Sed eadem ratio eſt de reliquis Angelis. Non igitur ſucceſſiuè & è rebus ipſis, ſed ſimul & ab initio creationis ſuæ Angeli fuerunt pleni ſapientia. Hoc enim importat *à die conditionis ſuæ*. Difficultas tamen eſt in aſſignanda efficaci aliqua ratione. Ego omiſſis aliorum, hac vna, quam mihi videor ex S. Thoma 1. part. quæſt. 55. art. 2, ad 2. & 2. contra Gentes cap. 96. & 98. colligere, ſententiam confirmo.

Ratione vna, ſed efficaci, deducta ex S. Thoma probatur eadem concluſio. Ipſa obiecta debent actiuè concurrere ad ſpecierum productionem. Alenſis.

88. Nequit intellectus Angelicus ſpecies intelligibiles à rebus abſtrahere, niſi rebus ipſis ad ſpecierum productionem actiuè concurrentibus. Nequeunt autem res ipſæ ad productionem ſpecierum Angelicarum actiuè concurrere: ergo Maior, excepto Alenſe, ab omnibus admittitur. Et ratio eſt: quoniam implicat, intellectum Angelicum ad hanc vel illam ſpeciem obiecti in ſe ipſo producendam determinari, niſi actiue concurrente hoc, vel illo obiecto: cum enim nequeat intellectus Angelicus ad productionem ſpeciei intelligibilis à re ipſa extra ſe determinari, vel per modum obiecti; ſiquidem illa non eſt obiectum intellectus agentis abſtrahentis ſpeciem, ſed poſſibilis elicientis intellectionē: vel per modū materiæ circa quam, cum ille non producat in re ipſa extra ſe, ſed in ſua ipſius ſubſtantia & intellectu: neq; per modum formæ intrinſecè infor-

informantis, & modificantis principium ipſum productiuum. Supereſt, vt determinetur ab illa effectiuè, cùm non ſuperſit alius modus determinandi intellectum Angelicum, ad ſpeciem intelligibilem rei extra ſe exiſtentis in ſeipſo producendam. Minor, in qua eſt controuerſia, probatur: nam vel iſtæ ſunt ſubſtantiæ ſpirituales: at hæ nequeunt extra ſe, niſi ſolum impulſum localem producere, vt ex diſp. 5. numero 50. conſtat. Vel ſunt res materiales; at res materialis, vt materialis, nequit naturaliter eſſe productiua rei ſpiritualis, neque vt cauſa partialis, neque vt cauſa ininſtrumentalis, nam vtraque debet eſſe in eodem ordine cum cauſa principali, in cuius virtute agit: ſed res materialis non eſt in eodem ordine cum intellectu Angelico. Maior quoad cauſam partialem patet. Quoad inſtrumentalem verò probatur; primo inductione, qua conſtat omne inſtrumentum naturale eſſe eiuſdem ordinis cum ſua cauſa principali. Tum à priori: quia inſtrumentum naturale eſt connaturalis potentia, & proprietas agentis principalis: connaturalis autem potentia, & proprietas, ſemper eſt eiuſdem ordinis cum eo, cuius eſt connaturalis potentia & proprietas. Minor probatur. Nam ſpirituale eſt in ſupremo ordine naturæ, materiale verò in infimo. Vnde ſunt primo diuerſa, ſolum conuenientia in generaliſſimo gradu ſubſtantiæ. Nequit igitur obiectum materiale coagere cum intellectu Angelico, vt inſtrumentum connaturale.

Oritur difficultas, quomodo phantaſma cum materiale ſit, poſſit eſſe naturale inſtrumentum intellectus agentis.

89. Hinc grauis emergit difficultas de phantaſmate, quod licet materiale ſit, naturale tamen inſtrumentum eſt intellectus agentis, ad producendam ſpeciem ſpiritualem in intellectu poſſibili hominis. Ad hanc autem difficultatem reſpondeo primò, negando cum multis, phantaſma actiuè concurrere ad productionem ſpeciei intelligibilis, ſed ſolum exemplariter, obiectiuè tantum oſtendendo phantaſma expreſſum, à quo obiectiuè determinatus animus, per intellectum agentem abſtrahit ſpeciem intelligibilem, repræſentatiuam quidditatis materialis.

Ad hanc difficultatē reſponſio prima negans. In opinione multorum phantaſma exemplariter ſolum concurrit cum intellectu agente.

90. Reſpondeo. Secundò negando, phantaſma vt materiale formaliter, eſſe naturale inſtrumentum intellectus agentis ad productionem ſpeciei intelligibilis; ſed vt eleuatum aliquo modo à ſua materialitate. A duplici namque materialitate eleuatur phantaſma expreſſum (nam hoc & non impreſſum eſt inſtrumentum intellectus agentis) à materialitate obiectiua, quia non repræſentat obiectum diuiſibiliter, ſed indiuiſibiliter; quælibet enim pars phantaſmatis repræſentat totum obiectum; & à materialitate ſubiectiua, quatenus phantaſma, eſt actus vitalis elicitus ab anima ſpirituali, vt à forma principali, ſimul cum phantaſia ipſa. Propter hanc igitur duplicem eleuationem à materialitate obiectiua, & ſubiectiua, phantaſma expreſſum fit aptum inſtrumentum intellectus agentis ad productionem ſpeciei intelligibilis. Qua duplici eleuatione, quia caret res materialis, non poteſt eſſe inſtrumentum connaturale intellectus agentis ad productionem ſpeciei intelligibilis.

Reſponſio 2. Phantaſma vt eleuatum ſolum producit cum intellectu agēte ſpeciem intelligibilē. A duplici materialitate eleuari poteſt phantaſma.

91. Confirmatur: nam ſupremum infimi habet immediatam affinitatem & connexionem cum infimo ſupremi, per modum proximæ diſpoſitionis cum forma, vt patet in corpore humano reſpectu animi rationalis: Ratione cuius affinitatis & connexionis apta ſunt ſeſe mutuo perficere, vnum per modum inſtrumenti & naturalis diſpoſitionis, alterum per modum formæ principalis. Sed obiectum materiale per actum phantaſiæ fit in ſupremo ordine ſenſibilium, quia phantaſia eſt ſuprema inter potentias materiales, ac proinde eius actus. Intellectus verò humanus eſt infimus in genere intellectiui. Igitur poterit phantaſma, tanquam ſupremum infimi, attingere ſpeciem intelligibilem intellectus humani, tanquam infimum ſupremi.

Connexio inter ſupremum infimi, & infimum ſupremi.

92. Ad fundamentum Alenſis & Gregorij, nego ſimpliciter, quidquid eſt perfectionis in nobis, ponendum eſſe in Angelis, niſi ſit eiuſmodi, vt proportionetur naturæ Angelicæ. Abſtrahere autem ſpecies è rebus ſenſibilibus, eſt quidem perfectio in nobis, ſed improportionata naturæ Angelicæ: poſtulat enim naturalem cooperationem rei ſenſibilis, quæ niſi eleuetur ad aliquod eſſe ſpirituale, non poterit naturaliter cooperari ad productionem rei ſpiritualis.

Ad fundamentum primæ ſententiæ. Non omne, quod perfectionis in nobis eſt, ponendum in Angelis.

93. Ad primum Scoti reſpondeo, vel ſingulare contineri in ſpecie naturæ vniuerſalis radicaliter, quæ formaliter completur per concurſum primæ cauſæ pro opportunitate rerum, & exigentia libertatis Angelicæ; vel in ſpecie ipſa rerum ſingularium. Neque hinc ſequitur, inditas eſſe Angelis ſpecies omnium ſingularium, ſed tantum exiſtentium, vt infra conſtabit. Eodem modo reſpondetur ad ſecundum. Ad tertium nego, ad notitiam intuitiuam debere neceſſariò concurrere obiectum ſecundùm ſe. Ad fundamentum Bachonis, patet ex dictis.

Ad rationes Scoti.

SECTIO VI.

An ſpecies intelligibiles habeat Angelus à natura ipſa congenitas, an à Deo immediatè infuſas?

94. PRIMA ſententia affirmat, eas habere Angelum à natura congenitas, tanquam paſſiones à propria eſſentia fluentes: Eſt Capreoli in 2. diſt. 3. quæſt. 2. art. 3. ad argumentum Aureoli contra 3. concluſionem, Caietani 1. p. q. 54. ar. 4. & q. 55. ar. 1. & q. 79. art. 2. § *Tertia ac Peripatetica*. & 1. 2. q. 50. art. 6. Bannez 1. p. q. 55. art. 2. § *Sed nihilominus*. Valentiæ ibidem puncto 2. Cabreræ 3. p. q. 9. ar. 3. in commentario articuli. Granadi tractatu 2. de Angelis diſp. 3.

Prima ſententia affirmans habere à natura congenitas. Capreolus. Aureolus. Caietanus. Bannez. Valentia. Cabrera. Granadus.

95. Probatur primò hæc ſententia ex S. Thoma 1. p. q. 54. art. 4. ad 1. vbi *In Angelo*, inquit, *non generatur ſcientia, ſed naturaliter adeſt.*

Probatur primò ex S. Thoma.

Secun-

Digitized by Google

Probatur ſecundò.

Secundò ſpecies intelligibiles ſunt connaturales Angelo : ergo ſunt propria accidentia ipſius. Proprium autem accidens eſt, quod à propria fluit eſſentia.

Probatur tertiò.

Tertiò ſequeretur, Angelum in pura natura conditum eſſe imperfectiorem homine ; nam in ea nullas habuiſſet ſpecies, neque è rebus comparatas, vt homo, neque à propria natura congenitas.

Secunda ſententia docēs eſſe à Deo immediatè concreatas. Ferrarienſ. Zumel. Molina. Suarez. Arrubal. Aſſertio pro ſecunda ſententia colligitur ex S. Thoma.

96. Secunda ſententia negat, Angelum habere ſpecies à propria natura congenitas, ſed à Deo immediatè concreatas : Eſt Ferrarienſis 2. contra Gentes. cap. 98. §. *Sed ad ſecundi dubij euidentiam*, Zumel 1. p. q. 55. ar. 2. q. 2. Molinæ diſp. 2. memb. 3. Suarez lib. 2. de Angelis c. 7. Arrubal diſp. 164. c. 2. *Quæ verior eſt & ſequenda :* eaque apertè colligitur ex S. Thoma 1. p. q. 55. art. 2. & vbicunque agit de ſpeciebus Angelicis, eas docet à Deo infundi, quod notauit citato loco Ferrarienſis.

Probatur primò.

97. Probatur autem hæc ſententia, primò: Nam vel eſſentia Angeli producit ſibi ſpecies omnium obiectorum, quæ poteſt naturaliter intelligere: at hoc excedit virtutem eſſentiæ finitæ; nequit enim eſſentia finita infinitas proprietates ſibi producere: Vel aliquas tātum ſibi ſpecies producit: at non eſt maior ratio, cur potius harum, quam aliarum rerum ſpecies ſibi producat; cùm non minus Angelus ſit intellectiuus horum, quam aliorum obiectorum. Confirmatur : nam proprietates naturales ſunt à natura determinatæ ; nec poſſunt ad libitum variari. Atqui alias ſpecies habuiſſent Angeli, ſi aliæ de facto res conditæ fuiſſent, quam de facto cōditæ ſunt: nam Angeli ſolum habent ſpecies rerū, quæ de facto cōditæ ſunt.

Reſponſio aduerſariorum.

98. Reſpondere poſſet aduerſarius, de facto Deum tales Angelorum naturas cōdidiſſe, quæ talium ſpecierum eſſent productiuæ, & non aliarum: quod ſi alias res creare ſtatuiſſet, alias Angelorum naturas condidiſſet.

Sed contra.

Sed contra: tum quia mirum eſt, ad productionem cuiuſcunque nouæ creaturæ neceſſario variari omnes Angelorum eſſentias. Tum quia non ſolum res naturales de facto conditæ, ſunt naturale obiectū intellectus Angelici, ſed quodcunque ens naturale creabile, quia ad quodcunque ens naturale creabile, comparatur intellectus Angelicus vt potentia ad proprium obiectū. Ergo ſi eſſentia Angeli eſt productiua ſpecierum, non magis erit productiua horum, quam aliorum obiectorū. Conſequentia conſtat, quoniam eſſentia eſt productiua paſſionis adæquantis totam exigentiam naturæ. Igitur ſi natura non magis eſt intellectiua vnius, quam alterius obiecti, non magis ipſa erit ſibi productiua vnius, quam alterius ſpeciei. Alioqui non eſſet ſibi ſufficienter conſtituta, cum non poſſet per naturalem proprietatem adæquare propriæ naturæ exigentiam.

Probatur ſecundò Concluſio.

99. Probatur ſecundò eadem ſententia. Nequit eſſentia Angeli producere ſpecies rerum niſi res ipſas eminenter contineat: implicat autem eſſentiam Angeli eminenter continere res omnes, quas poteſt naturaliter intelligere. Minor patet, quia continere eminenter res omnes arguit perfectionem infinitam, cùm res, quas poteſt Angelus naturaliter intelligere, ſint infinitæ. Maior probatur : quia non poteſt illas producere in eſſe intentionali, niſi aliquo modo eas contineat in eſſe reali : non poteſt autem eas continere formaliter, cum multæ earum ſint inter ſe oppoſitæ; nec tantum virtute & inſtrumentaliter, cum eas in eſſe intentionali principaliter producat; ergo eminenter. At hoc eſt proprium Dei : ergo.

Ad oppoſitæ ſententiæ argumenta reſpondetur. Explicatur S. Thomas.

100. Ad primum primæ ſententiæ ductum ab authoritate S. Thomæ, reſpondeo. Doctorem Sanctum eo loco ſolum negare in Angelo generari ſcientiam de nouo per ſpeciem ab extinſeco obiecto productam, ad quam producendam neceſſarius eſſet intellectus agens, quem intellectum contrarium argumentum contendebat ex ſententia Philoſophi admittendum eſſe in Angelo.

Species ſunt connaturales Angelo ſolū paſſiuè. Ferrarienſ.

101. Ad ſecundum concedo, ſpecies eſſe connaturales Angelo paſſiuè, *quo pacto*, inquit Ferrarienſis præcitato loco, *motus circularis eſt connaturalis cælo*; non autem actiuè. Sunt autem ſpecies connaturales Angelo paſſiuè, quia ſunt ab eius eſſentia exigitæ, eique commenſuratæ; non autem actiuè, quia nequeunt ab ipſo produci ob aſſignatas rationes. Poteſt autem aliquid eſſe connaturale alicui paſſiuè & non actiuè, vt conſtat de anima rationali, quæ eſt tantum connaturalis paſſiuè materiæ organizatæ, à qua paſſiuè exigitur ; non autem actiuè, quia nequit ab ea produci. Neque hinc ſequitur aliqua infinitas in ipſa eſſentia Angeli, quia non exigit ſpecies obiectorum, quæ poteſt naturaliter intelligere, omnes ſimul, ſed pro opportunitate rerum, quæ ſemper finitæ ſunt. Vnde diſtinguo primum conſequens : Sunt ſpecies propria accidentia Angeli ei paſſiuè proportionata, concedo: Sunt propriā accidentia illi actiuè proportionata, nego.

Proprium non id ſolum quod ab eſſentia propria fluit.

Vnde neganda eſt minor, nempe proprium accidens eſſe tantum illud , quod fluit à propria eſſentia ; nam poteſt etiam eſſe illud, quod paſſiuè tantum exigitur à ſubiecto.

102. Ad tertium, nego ſequelam: quia cum ſpecies ſint complementum debitum naturæ, etiam in pura natura illæ debitæ fuiſſent Angelo ; non minus quam in eadem pura natura debita fuiſſet productio animæ rationalis materiæ vltimo diſpoſitæ.

SECTIO VII.

Quo pacto ſpecies determinent intellectum Angelicum ad notitiam obiecti?

Prima ſententia affirmat determinare formaliter. Aureolus.

103. PRIMA ſententia affirmat, ſpecies determinare intellectū Angelicum formaliter, ita vt intellectio nihil aliud ſit, quam ipſa ſpeciei receptio in intellectu intelligentis : Eſt Aureoli in 2. diſt. 11. q. 3. ar. 1. Probat primò, quia repugnant in eodem reſpectu eiuſdē duę ſimilitudines realiter diſtinctæ. Sed tā ſpecies, quā intellectio eſt perfecta obiecti ſimilitudo: Igitur repugnat eas diſtingui. Ergo in-

tellectio eſt ipſa ſpeciei receptio. Maior conſtat: quia repugnant duo accidẽtia ſolo numero diuerſa in eodem ſubiecto. Minor probatur, quia tam ſpecies, quam intellectio eſt repræſentatiua obiecti. Confirmatur: nam ſpecies eſt ipſa obiecti repræſentatio; ergo poſita in intellectu ſtatim reddit illum actu intelligentem. Non igitur eſt alia entitas ad intelligendum neceſſaria.

Ariſtoteles.

104. Probat ſecundò. Nam, vt docet Ariſtoteles 3. de anima c. 4. *anima fit omnia intelligibilia* per intellectionem: ſicut *fit omnia ſenſibilia* per ſenſationem: fit autem anima omnia ſenſibilia per ſimilitudines ſenſatorum, quas ab obiectis recipit: ergo fit omnia intelligibilia per ſimilitudines intelligibilium.

Secunda ſententia docet determinare terminatiuè. Aureolus.

105. Secunda ſententia docet, intellectum Angelicum determinari à ſpeciebus ſolum terminatiuè. Fuit hæc ſententia apud antiquos celebris, teſte Aureolo loco præcitato. Fundamentum eſt: quia ſpecies ſubſtituitur loco obiecti; nam ponitur in abſentia ipſius: Sed obiecti munus eſt terminare actum intelligentis: ergo idẽ munus erit ſpeciei vicẽ obiecti gerẽtis.

Tertia ſententia docet determinare diſpoſitiuè.

106. Tertia ſententia aſſerit intellectum Angelicum determinari à ſpeciebus materialiter ſeu diſpoſitiuè, quia poſita ſpecie in intellectu, ſolus intellectus abſque vllo concurſu ſpeciei elicet ſibi notitiam obiecti. Fundamentum eſt; quia notitia quoad totum ſuum eſſe debet eſſe vitalis: non eſſet autem quoad totum ſuum eſſe vitalis, ſi non produceretur à ſolo intellectu. Minor patet, quia ſolus intellectus eſt principium vitale: actus autem eatenus eſt vitalis; quatenus procedit à principio vitali. Maior probatur: nam ex qua parte notitia non eſſet vitalis, non eſſet proportionata forma potentiæ vitali, quia hæc non eſt apta recipere effectum formalem intelligendi, niſi à forma vitali intellectiua. Confirmatur: nam de ratione principij cognoſcentis, eſt attingere obiectum per actiuam tendentiam ſui actus. ergo ſi non totus actus produceretur ab intellectu, non poſſet per illum intellectus adæquatè attingere obiectum: nam eatenus per illum obiectum attingit, quatenus illum producit: ergo ſi non totum actum producit, non totum obiectum attingit.

Quarta ſententia docet determinare effectiuè. S. Thomas. Scotus. Ægidius. Baſſolus. Gregorius. Gabriel. Rubio. Aſſertio pro quarta ſententia. Probatur primò.

107. Quarta ſententia affirmat, intellectum Angelicum determinari à ſpeciebus effectiuè: Eſt S. Thomæ 1. p. q. 55. ar. 1. Scoti in 2. diſt. 3. q. 8. §. *Ad quæſtionem*, & q. 10. *Ad argumenta principalia*, & diſp. 8. Ægidij in 2. diſt. 3. p. 2. q. 2. ar. 2. in reſolutione 2. dubij, Baſſoli, Gregorij, Gabrielis ſupra citatorum, Rubionis diſt. 4. q. 1. & communis Scholaſticorum, *quæ verior eſt & ſequenda*; eamque probo hoc fundamento. In eo debet intellectus Angelicus ad obiecta intelligenda à ſpeciebus determinari, in quo eſt incompletus: eſt autem incompletus in ratione effectiui: ergo in eo debet à ſpeciebus determinari. Maior conſtat, quia non egemus ab extrinſeco determinari in eo in quo ſumus ab intrinſeco completi; omnis quippe determinatio ſupponit aliquod incomplementum, quia ſupponit carentiam perfectionis, quam debet determinatio ipſa ſuperaddere ſubiecto determinabili.

Obiectio. Solutio.

108. Dices. Poteſt requiri determinatio non vt compleat incompletum, ſed vt completum ad plura, determinet ad vnum. Sed contra: nam tunc eſſet ſola determinatio quoad exercitium, non autem quoad ſpecificationem. Quod eſt contra Ariſtotelem, qui docet intellectum ſine ſpecie obiecti eſſe in potentia eſſentiali ad intelligendum: iuxta hanc autem reſponſionem, intellectus Angelicus eſſet tantum in potentia accidentali ad intelligendum.

Ariſtoteles.

109. Minor vero primi ſyllogiſmi probatur: quia ſi intellectus Angelicus eſſet completus in ratione effectiui ad quæcunque obiectã intelligibilia, eſſet infinitæ virtutis & perfectionis. Sequelã probo. Nam quanto virtus productiua ad plures, perfectioreſque effectus ſe extẽdit, tanto eſt perfectior: ergo virtus, quæ ſe extendit ad producendos effectus infinitos perfectiores & perfectiores in eſſe intelligibili, erit infinita. Implicat igitur, intellectum Angelicum eſſe completum principium effectiuum reſpectu omnium intelligibilium; atq; adeo ſpecies poſtulat, vt ab eis compleatur in ratione effectiui ad obiecta intelligenda.

Probatur Concluſio ſecunda.

110. Probatur ſecundò deſtruendo fundamentum aliarum opinionum. Nequit ſpecies vllo ex aſſignatis modis intellectum determinare. Non primo formaliter: quia ſi ſpecies determinaret intellectum formaliter per ſolam ſui receptionem, ſemper Angelus actu intelligeret omnia ea, quorum ſpecies haberet, nam ſpecies recepta in intellectu Angelico ſtatim redderet illum actu intelligentem.

Reſponſio nonnullorum apud Aureolum reiicitur.

111. Reſpondent aliqui apud Aureolum, quod ſtatim ceſſante intellectione, corrumperetur ſpecies in intellectu Angelico. Sed cõtra: nam poteſt Angelus aliquando habere notitiam memoratiuam ſuorum præteritorum actuum: hæc autem fieri nequit, niſi ex ſpeciebus præteritorum actuum, quæ in memoria relinquuntur: Igitur falſum eſt, ceſſante intellectione, corrumpi ſpeciem.

Reſponſio Aureoli. Sed non ſubſiſtit.

112. Reſpondet verò Aureolus, concedendo ſequelam in Angelo, & eam negando in homine: quoniam vt in homine ſpecies intelligibilis repræſentet intellectui obiectum, oportet vt ſimul phantaſma, ex qua illa eruta eſt, actu repræſentet phantaſiæ obiectu phantaſiabile: poteſt autem phantaſma actu non repræſentare obiectum phantaſiabile phantaſiæ: ergo & ſpecies intelligibilis actu non repræſentare obiectum intelligibile intellectui. Sed contra: tum quia abſurdum eſt Angelum actu intelligere omnia, quorum ſpecies habet: quia cum per totam æternitatem ſemper poſſit aliquid noui intelligere, ſi aduenięte noua notitia nunquam ceſſaret à priore, ſemper fieret actu intelligens plura, & plura in infinitũ, quod excedit naturalem vim intelligendi Angelorum. Tum quia eadem eſt ratio de homine reſpectu phantaſmatis, nam hoc etiam remanet in phantaſia, ſicut ſpecies in intellectu, vt conſtat

Digitized by Google

ſtat ex reminiſcentia obiecti, prius per imaginationem propoſiti.

113. Non determinat ſecundo terminatiuè: quia vt oſtenſum eſt, intellectus Angelicus eſt indeterminatus efficienter: ſed non poteſt ſpecies terminare intellectionem, niſi prius determinet intellectum efficienter: ergo non poteſt determinare intellectum terminatiuè, niſi prius determinet efficienter. Adde, quod non ſpecies impreſſa terminet intellectionem, ſed vel obiectum ipſum ſecundum ſe; vel vt in proprio verbo expreſſum.

114. Non determinat tertio materialiter aut diſpoſitiuè: quia intellectus non eſt tantum indeterminatus ad intelligendum quodcunque obiectum extra ſe ſubiectiuè, ſed etiam effectiuè. Dices, cognitio eſt perfectior ſpecie; ergo non poteſt eſſe effectus illius, cum nullus effectus excedere valeat perfectionem ſuæ cauſæ. Reſpondeo, concedo conſequentiam de effectu totali, nego de partiali: nam poteſt effectus excedere perfectionem ſuæ cauſæ partialis, non autem totalis. Eſt igitur cognitio adæquatus effectus intellectus & ſpeciei ſimul: Vnde quamuis excedat perfectionem ſpeciei, quia continet vitalitatem, quam non cōtinet ſpecies, non tamen excedit perfectionem totius principij totalis. Reſponſio eſt Scoti quæſt. 10. citata *Ad Argumenta principalia Ad ſecundum.*

Obiectio.

Solutio.

Effectus poteſt eſſe perfectior ſua cauſa partiali, non tamē totali.

Reſponſio data eſt Scoti.

Reſpondetur ad argumēta primæ ſententiæ.

115. Ad primum primæ ſententiæ concedo, vtramque eſſe ſimilitudinem obiecti, ſed diuerſæ rationis: nam ſpecies eſt ſimilitudo virtualis; quatenus cum intellectu potens eſt efficere ſimilitudinem formalem. Cognitio eſt ſimilitudo obiecti formalis, qua intellectus informatus percipit obiectum. Ad probationem verò dico, vtramque eſſe obiecti repræſentationem, diuerſo tamen modo ſpeciem virtualem, cognitionem verò virtualem. Ad Confirmationem concedo ſpeciem repræſentare obiectum, non formaliter ſed virtualiter: vt autem potentia cognoſcat obiectum non ſufficit repræſentatio virtualis, ſed requiritur formalis: quia in in formali, non in virtuali relucet vitaliter obiectum.

116. Ad ſecundum concedo, tam ſenſum fieri ſenſibilia in actu, quam intellectum intelligibilia in actu, iuxta Philoſophi doctrinam; non tamen per ſimilitudinem virtualem, ſed per ſimilitudinem formalem & expreſſam obiectorum; quæ haberi non poteſt, niſi per cognitionem à ſpecie impreſſa diſtinctam.

117. Ad fundamentum ſecundæ ſententiæ, diſtinguo maiorem: Species ſubſtituitur loco obiecti in ratione mouentis, concedo; in ratione terminantis, nego. Duplex enim eſt munus obiecti reſpectu intellectus, & mouere illum effectiuè ad cognitionem ſui, & terminare notitiam eiuſdē intellectus ad ſe: ſpecies autem impreſſa ſubſtituitur tantum loco primi, loco verò ſecundi ſubſtituitur ipſa ſpecies expreſſa, quæ eſt vitalis imago obiecti; atque adeo proportionata forma ad dandum ſuum effectum formalem potentię vitali per eam cognoſcenti.

Ad fundamentum ſecundæ ſententiæ reſpondetur.

Duplex munus obiecti reſpectu intellectus.

118. Ad fundamentum tertiæ ſententiæ concedo, nōtitiam debere eſſe totam vitalem, non autem totaliter: alioqui non poſſet ad illam Deus, vel habitus concurrere; cum nec Deus, nec habitus ſit vitale principium intellectus creati. Ad probationē verò nego, aliquam partem eſſe in cognitione, quæ vitalis non ſit: quamuis neceſſe non ſit, vt tota cognitio producatur à principio vitali. Eſt igitur tota cognitio vitalis, quia nulla pars ipſius eſt, quę vitalis non ſit; non eſt tamen totaliter vitalis, quia nō tota producitur à principio vitali. Ad confirmationem nego, non totum actum produci à cognoſcente: nam quamuis non à ſolo cognoſcente, totus tamen actus à cognoſcente producitur. Atque hoc ſat eſt, vt per illum intellectus actiuè tendat in obiectum.

Ad fundamentū tertiæ ſententiæ reſpondetur.

SECTIO VIII.

An ſpecies poſſit eſſe plurium rerum diſtinctè repræſentatiua?

119. QVÆSTIO tantum eſt de ſpeciebus à Deo infuſis, non autem ab obiectis productis: quoniam hæ nequeunt produci, niſi vt commenſuratæ ſingulis obiectis, à quibus producuntur.

120. Prima ſententia negatiua eſt Scoti in 2. diſt. 3. q. 10. § *Iſta opinio.* Baſſoli q. 3. § *Dico igitur,* Aureoli diſt. 11. q. 3. ar. 2. Maioris diſt. 3. quæſtione 6.

Prima ſententia negans.

Scotus.

Baſſolus.

Aureolus.

Maior.

Probant primò.

121. Probāt primo. Quidquid eſt ratio diſtinctè cognoſcendi plura, habere debet obiectū, in quo iſta plura perfectè contineantur: implicat autem ratio creata, in qua diſtinctè ſecundum intelligibilitatem contineantur quidditates aliorum obiectorū: ergo implicat ſpecies creata, quæ diſtinctè repræſentet plura. Minor probatur: quia nulla entitas creata poteſt perfectè continere quidditates aliorum obiectorum; nam aliqua perfectio neceſſario eſt in vna, quę non eſt in alia: alioqui vna non diſtingueretur ab alia. Igitur neque illas continere poterit ſecundum perfectam intelligibilitatem, cum intelligibilitas fundetur in ipſa continentia entitatis. Maior probatur, quoniam omnis ratio cognoſcendi creata menſuratur à ſuo cognoſcibili, tanquam poſterius à ſuo priori: ergo vnitas ipſius pendet ab vnitate obiecti menſurantis. Ergo oportet, vt ſit aliquod obiectum vnum menſurans illam: Sed obiectum menſurans illam, eſt ei adæquatum; ergo non poteſt eſſe ratio cognoſcendi alia, niſi quatenus virtualiter continet illa, tanquam in obiecto primo menſurante.

122. Confirmatur: Tum quia ideo eſſentia diuina eſt ratio perfectè cognoſcendi omnia, quia eſt ratio repræſentatiua obiecti, in quo perfectè continentur omnia in quantum intelligibilia. Tum quia nihil poteſt eſſe ratio perfectè cognoſcendi aliud, niſi aut ſit propria ratio eius, aut virtualiter contineat propriam rationem cognoſcendi ipſius. Non poteſt autem eſſe ratio cognoſcendi aliud, vt propria ratio eius, quia nihil diſtinctum ab

alio,

Digitized by Google

alio, poteſt eſſe propria ratio cognoſcendi aliud: ergo quatenus virtualiter continet rationes cognoſcendi aliorum.

Probatur ſecundò.

123. Secundò. Omnis ratio vna cognoſcendi poteſt habere actum ſibi adæquatum: ſed ſpecies repræſentatiua plurium quidditatũ non poteſt habere actum adæquatum in Angelo: ergo. Maior conſtat, quia omnis memoria perfecta poteſt habere intelligentiam ſibi adæquatam. Nam ex Auguſtino 10 de Trinit. c. 11. memoria & intelligentia ſibi adæquantur, vt quantum illa continet in actu primo per ſpeciem impreſſam, tantum hæc continere valeat in actu ſecundo per ſpeciem expreſſam. Minor verò probatur: quia non poteſt habere actum adæquatum intenſiuè; alioqui talis actus virtualiter contineret actu intelligendi omnium aliarum quidditatum: Neque extenſiue, quia tunc poſſet ſimul diſtinctè intelligere omnes quidditates.

Auguſtinus.

Probatur tertiò.

124. Tertiò. Quotieſcunque intellectus poteſt habitualiter cognoſcere vnum, non cognito alio, non cognoſcit ambo per eandem rationem. Atqui poteſt Angelus habitualiter cognoſcere vnum, non cognito alio, cum nulla ſit ex parte intellectus, vel obiectorum neceſſitas; ergo.

Probatur quartò.

125. Quartò Impoſſibile eſt, vt ſpecies continentis alia in potentia, & confusè, ſit ratio cognoſcendi illa actu & diſtinctè. Sed ſpecies naturæ genericæ, vel ſpecificæ eſt huiuſmodi, quia per ſe primo repræſentat genus, vel ſpeciem, quæ poteſtate tantum continet inferiora, & indiuidua: ergo. Hæc ferè Scotus.

Probatur quintò.

126. Quintò. Arguit Aureolus. Quæcunque ſunt vni & eidem perfectè ſimilia, ſunt ſimilia & inter ſe. Ergo quæ inter ſe ſunt diſſimilia, non poſſunt habere vnam perfectam & adæquatam ſimilitudinem. Sed duæ ſpecies quoad propria ipſarum ſunt diſſimiles inter ſe: ergo non poſſunt habere vnam ſimilitudinem quæ vtramque naturam ſpecificam diſtinctè, & perfectè repræſentet.

Probatur ſextò.

127. Sextò. Implicat quidditas creata, quæ in eſſe naturali ſit plures quidditates, vel formaliter, vel eminenter: ergo implicat quidditas creata, quæ in eſſe intelligibili ſit plures quidditates aut formaliter, aut eminenter. Antecedens conſtat. Conſequentia verò probatur, nam intelligibilitas fundatur in entitate.

Hanc ſententiam ex parte ſequitur Arrubal.

128. Eandem ſententiam ex parte ſequitur Arrubal diſp. 165. c. 2. quatenus negat, poſſe plura obiecta eſſentia diuerſa per eandem ſpeciem repræſentari, niſi vel vt contenta in aliquo obiecto primario, vel in aliqua ratione ſuperiori, ſub qua multiplicari non poſſint infinitæ naturæ, vt eſt ratio animalis aut viuentis corporei. Secus quando ratio illa ſuperior eſt talis, ſub qua poſſint infinitæ naturæ multiplicari, vt eſt ratio ſubſtantiæ ſpiritualis, vel præſcindentis à corpore & ſpiritu. Fundamentum ipſius eſt: quia quando ratio ſuperior eſt talis ſub qua multiplicari poſſunt infinitæ naturæ, non poteſt de ſe ſpecificare ſpeciem finitam, quia cum ipſa ſit infinita poteſtatiuè, & contineat ſub ſe infinitas naturas, non poterit ſpecificare ſpeciem finitam.

Secunda ſententia affirmans. S. Thomas. Hernæus. Capreolus. Ægidius. Argentinas. Bacho. Caietanus. Ferrarienſ. Vaſquez. Suarez. Molina vtramque probabilem iudicat.

129. Secunda ſententia affirmatiua eſt S. Thomæ 1. parte quæſtione 55. ar. 3. Hernæi in 2. diſt. 3. q. 4. a. 4. Capreoli q. 2. ar. 1. concl. 7. & 8. Ægidij in 2. diſt. 3. 2. p. diſt. q. 2. dubio 3. & 4. q. 2. ar. 4. Bachonis diſt. 8. q. vnica. §. Tertio & quarto, Caietani 1. p. loco præcitato §. *Notandum eſt ſecundo.* Ferrarienſis 2. contra gentes c. 98. concl. 3. & §. *Ad euidentiam eorum quæ contra tertiam concluſionem.* Vaſquez 1. p. diſp. 202. c. 2. Suarez lib. 2. de Angelis c. 14. Molinæ verò citato loco primæ partis vtramque ſententiam Scoti & S. Thomæ probabiliter defenſat. *Communior tamen atque probabilior eſt nobiſque ſequenda* S. Thomæ *ſententia.*

Aſſertio pro ſecunda ſententia. Probatur primò.

130. Quam probo primo à ſimili. Datur de facto ſpecies expreſſa actu repræſentans diſtinctè plura; ergo dabilis eſt ſpecies impreſſa virtualiter repræſentatiua diſtinctè plurium. Conſequentia patet, nam maius eſt actu, quam virtute exprimere diſtinctè plura. Antecedens conſtat in viſione corporea, quæ diſtinctè exprimit lucem & colorem, nec non plures colores diuerſos ſimul. Ergo à fortiori id non repugnabit intellectui potentiæ nobiliori.

Probatur ſecundò Concluſio à priori.

131. Secundo à priori. Nam eſſe repræſentatiuum in ſpecie impreſſa, non eſt aliud, quam poſſe ſimul cum potentia actiuè concurrere ad formalem repræſentationem obiecti. Sed non repugnat, ſpeciem poſſe actiuè concurrere ad formalem repræſentationem plurium obiectorum: Igitur dabilis eſt ſpecies impreſſa diſtinctè repræſentatiua plurium. Maior admittitur ab aduerſariis, nobiſcum ſentientibus, ſpecies actiuè concurrere ad notitiam obiecti. Minorẽ probo: nam ad hoc ſufficit virtus finita intentionaliter productiua obiectorum in eſſe intelligibili. Confirmatur: nam quotieſcunque poſſibilis eſt actus ſecundus, poſſibilis eſt actus primus illi proportionatus. Sed poſſibilis eſt ſpecies expreſſa, quæ eſt actus ſecundus diſtinctè repræſentans plura. Ergo poſſibilis eſt ſpecies impreſſa, quæ eſt actus primus diſtinctè repræſentatiua plurium.

Ad argumentum primæ ſententiæ reſpondetur.

132. Ad primum argumentum primæ ſententiæ, nego maiorem. Ad cuius probationem, conceſſo antecedente & primâ conſequentiâ, diſtinguo ſecundum conſequens: Oportet, vt obiectum menſurans ſit vnum vnitate numerica, nego; vnitate formali qualis intercedit inter plura conuenientia ſub aliqua ratione vniuoca, aut analoga, concedo. Vnde negatur vltima conſequentia, nam ſupponit obiectum menſurans ſpeciem intelligibilem eſſe vnum vnitate numerica, quæ nequit eſſe ratio cognoſcendi alia, niſi illa virtualiter contineat; cum tamen ſufficiat, vt ſit vnum vnitate formali per conuenientiam vniuocam, vel analogam.

133. Ad priorem confirmationem, nego cauſalem adæquatè, quaſi non ſit alius modus cognoſcendi multo, niſi vt contenta virtualiter in vno aliquo obiecto primario. Ad poſteriorem verò conceſſa maiore, diſtinguenda eſt

minor:

minor: nihil poteſt eſſe ratio perfectè cognoſcendi aliud, niſi ſit propria ratio eius tantum, nego; niſi ſit propria ratio eius, & aliorum ſimul, concedo: poteſt autem vnum & idem eſſe perfecta ratio cognoſcendi multa, ſi ea multa in ſe conuenientiam habeant.

134. Ad ſecundum, nego minorem. Ad cuius probationem concedo, Angelum habere poſſe actum adæquatum ſuæ ſpeciei, tam intenſiuè, quam extenſiuè: cum tales ſpecies ſint adæquata & proportionata principia actuum, quos poteſt Angelus erga obiecta creata naturaliter elicere. Vnde concedo, quod tunc eo actu Angelus cognoſceret omnes quidditates per talem ſpeciem repræſentatas.

135. Ad tertium, neganda eſt minor: & neceſſitas aſſignatur ex parte ſpeciei, in ordine ad quam plura obiecta habent colligantiam. Radix autem huius neceſſitatis eſt perfectio intellectus Angelici, qui ſpecies exigit in repræſentando vniuerſales, quamuis oppoſitum de potentia abſoluta non implicet.

136. Ad quartum, nego minorem: non enim ſpecies dicitur vniuerſalis, quia repræſentat ſolum gradum genericum, vel ſpecificum naturæ; ſed quia extenditur ad plures naturas indiuiduas repræſentandas. Nego igitur, ſpecies Angelorum repræſentare ſolos gradus genericos, vel ſpecificos, ſed etiam indiuiduales, ſaltem quoad obiecta incorruptibilia: quia repræſentant naturas quoad vltimum gradum indiuiduationis.

137. Ad quintum, diſtinguo conſequens: non poſſunt duæ naturæ diſſimiles ſpecificè habere vnam ſimilitudinem cuilibet naturæ adæquatam, concedo: poſſunt tamen habere vnam ſimilitudinem cuilibet naturæ propriam, licet non cuilibet naturæ adæquatam, ſed excedentem ſingulas: ſicut ſpecies increata eſt cuilibet naturæ propria, nulli tamen adæquata, ſed ſingulas ſuperexcedens: quia poteſt ratio ſuperior repræſentare inferiores ſecundum proprias rationes vnitius.

138. Ad ſextum, primo nego antecedens. Nam virtus ſolis eminenter continet virtutes cauſarum inferiorum. Secundò nego conſequentiam. Ratio diſcriminis eſt, quia plus eſt aliquid contineri ſecundum eſſe naturale, quam ſecundum eſſe intentionale: quia contineri ſecundum eſſe naturale, eſt contineri ſecundum eſſe ſimpliciter: contineri verò ſecundum eſſe intentionale, eſt contineri diminutè & ſecundum quid: quia eſt contineri ſecundum eſſe repræſentatiuum & accidentale: at verò contineri ſecundum eſſe naturale, eſt contineri ſecundum eſſe ſubiectiuum, & proprium rei, vel ſubſtantiale, ſi ſit ſubſtantia; vel accidentale, ſi ſit accidens.

Ad fundamentum Arrubalis.

139. Ad fundamentum Arrubalis. Tunc ipſius diſcurſus conuinceret, quando ratio ſuperior concurreret ad ſpecificandam ſpeciem completè ſecundum omnes naturas ſub ſe contentas; non autem ſi ſolum concurreret incompletè, ſecundum aliquas duntaxat naturas ſub ſe contentas. Tunc autem ſpecificat completè ſecundum omnes naturas ſub ſe contentas, quando tribuit ſpeciei completam vim repræſentandi cum ipſa ratione ſuperiore omnes naturas inferiores. Incompletè verò, quando ſolum tribuit ſpeciei vim repræſentandi cum ratione ſuperiore aliquas duntaxat naturas inferiores.

Obiectio.

140. Dices. Ratio ſuperior eſt ratio formalis ſpecificans ipſam ſpeciem: ſed vbicunque eſt ratio formalis, extendi poteſt ſpecies, vel habitus ab ea ſpecificatus. Atqui ratio ſuperior reperitur in qualibet natura inferiore contenta ſub ipſa: ergo ſpecies ſpecificata à ratione ſuperiore extendi poteſt ad omnē naturam contentam ſub illa.

Solutio.

Reſpondeo negando rationem ſuperiorē eſſe rationem formalem ſpecificatiuam reſpectu ſpeciei, eſto ſit reſpectu potentiæ. Ratio diſcriminis eſt: quoniam potentia adæquatè ſpecificatur à ratione generica & vniuerſali entis: ſpecies verò præſertim intuitiua à tali ratione particulari entis: debet enim complere potentiam in ordine ad vltimas rationes ſpecificas, atq; indiuiduales obiecti. Vnde non ſolum debet cotinere rationes ſuperiores, ſed etiam inferiores, quia ſpecificatiuum eſt proxima ratio, quam reſpicit ſpecificatum.

SECTIO IX.

An ſit producibilis ſpecies repræſentatiua infinitorum obiectorum?

141. DVPLEX poteſt eſſe infinitas, altera naturarum eſſentia diuerſarum, altera indiuiduorum numero tantum diſtinctorum. De vtraque infinitate eſt præſens controuerſia. An dari poſſit ſpecies repræſentatiua infinitorum.

Prima ſententia affirmans de infinitate omnium poſſibilium.

Henricus.

Bacho.

Suarez.

142. Prima ſententia affirmat de infinitate omnium poſſibilium, tam eſſentia, quam numero diuerſorum intra ordinem naturæ contentorum: Eſt Henrici quodlib. 5. quæſt. 14. Bachonis in 2. diſt. 6. ar. 4. §. ſecundo, Suarez lib. 2. de Angelis c. 13. num. 12. & 3. p. tomo 1. diſp. 27. Sectione 4. Fundamentum, quia nulla apparet repugnantia.

Secunda ſententia affirmans de infinitate ſub aliquo certo genere.

Caietanus.

Bannez.

Zumel.

Vaſquez.

Fundamentū Caietani.

Ratio Vaſquez.

143. Secunda ſententia affirmat de infinitate tantum naturarum ſub aliquo certo genere contentarum: Eſt Caietani p. part. quæſt. 57. ar. 2. §. *Ad primam vero rationem*, & 3. p. q. 10. ar. 3. §. *Sed ex hac litera*, Bannez p. p. quæſt. 55. ar. 3. §. De his opinionibus, Zumel ibidem q. 1. Ad ſecundum in fine. Vaſquez diſput. 202. cap. 2. Fundamentum Caietani eſt: Quoniam ſpecies altioris ordinis finita excedit perfectionem infinitarum ſpecierum inferioris ordinis. Ratio Vaſquez: Quia ſicut per ſpeciem creatam repræſentatur Deus obiectum infinitum: ita per ſpeciem finitam repræſentari poteſt multitudo infinita indiuiduorum, vel ſpecierum.

Tertia ſententia affirmans de infinitate tantum indiuiduorum ſub eadē natura ſpecifica.

Capreolus.

Molina.

Arrubal.

144. Tertia ſententia affirmat de infinitate tantum indiuiduorum ſub eadem natura ſpecifica contentorum: Eſt Capreol. in 2. diſt. 3. quæſtion. 2. artic. 3. Ad argumenta Scoti contra

octauam

Digitized by Google

octauam concluſionem, Ad ſecundum, & ad decimum Aureoli contra eandem concluſionem, Molinæ p.p. quæſt. 55. art. 3. ad tertium. Arrubal. ibidem. Granadi tractatu 3. diſp. 5. & aliorum. Fundamentum eſt: nam de facto quilibet Angelus habet ſpeciem à Deo infuſam repræſentantem omnia indiuidua externarum operationum, nec non internarum cognitionum, quas Angeli in tota æternita ſunt ſibi mutuo manifeſturi. At hæc ſunt infinita, cùm careant termino: ergo.

Fundamentum.

145. Probatur ſecundò. Nam ſi qua eſſet repugnantia, eſſet infinitas perfectionis, quæ ex infinitate obiectorum ſequeretur in ſpecie ipſa: at hæc non ſequitur. Nam ſpecies non creſcit Arithmeticè & quantitatiuè, ſed ſolùm Geometricè & eſſentialiter. Vnde tantum ſequitur, quod ſpecies repræſentans infinita indiuidua, ſit altioris ordinis & naturæ, vt ſuprà docuit Caietanus, quam ſit quæuis ſpecies repræſentans finita intra eandem ſpeciem: Sicut lumen gloriæ tendens ad obiectum infinitum, non eſt infinitum, ſed altioris tantum ordinis & naturæ quolibet alio lumine; & ſolum dicitur infinitum, quia æquiualet lumini naturali infinito. Ita ſpecies hæc ſolum diceretur infinita, quia æquiualeret infinitis aliis ſpeciebus inferioris naturæ, ſingulis repræſentantibus ſingula indiuidua.

Probat ſecundò.

146. Tertiò. Quælibet potentia creata habet virtutem producendi infinitos effectus indiuiduales, & tamen ipſa infinita non eſt: ergo etiam ſpecies habere poterit virtutem repræſentandi infinita indiuidua contenta ſub aliqua natura, abſque eo quod ipſa infinita ſit.

Probat tertiò.

147. Quartò. Species repræſentatiua infinitarum partium continui, non eſt infinita: ergo nec ſpecies repræſentatiua infinitorum indiuiduorum. Confirmatur: ideò ſpecies repræſentatiua infinitarum partium continui non eſt infinita, quia huiuſmodi partes infinitæ repræſentantur vt contentæ in continuo finito: ſed etiam indiuidua infinita repræſentari poſſunt vt contenta in vna natura finita: ergò.

Probatur quartò.

148. Quarta ſententia negat, dari poſſe ſpeciem repræſentatiuam infinitorum obiectorum, ſiue ſpecie, ſiue numero diſtinctorum: Eſt Scoti in ſecundo diſt. 3. quæſt. 10. §. *Iſta opinio.* & quæſt. 11. §. *Reſpondeo*, Lycheti ibidem, & in p. diſt. 2. quæſt. 1. §. *Reſpondeo pariformiter ad dicta.* Balloli in 2. diſt. 3. q. 3. §: *Ad hoc eſt authoritas.* Richardi in 3. diſt. 14. artic. 2. quæſt. 3. Adami apud Caietanum in 3. part. quæſt. 10. art. 3. §. *In hac reſponſione*, & aliorum tum veterum, tum recentiorum. *Quæ ſententia probabilior eſt, & ſequenda.*

Quarta ſententia negans. Scotus. Lychetus. Baſſolus. Richardus. Adamus apud Caietanum. Aſſertio pro quarta ſententia.

149. Fundamentum. Nequit ſpecies repræſentare infinita, quin ipſa infinita ſit; implicat ſpecies infinita; implicat. Ergo ſpecies repræſentatiua infinitorum. Minor mihi certa eſt ex Philoſophia, ex qua ſuppono omne infinitum creatum implicare. Maiorem probo: nam ſpecies debet vt cauſa principalis continere totum obiectum naturale in eſſe intentionali: ergo ſi obiectum in eſſe naturali eſt infinitum, etiam ſpecies in eſſe intentionali erit infinita. Antecedens conſtat: quia ſpecies ſubſtituitur loco obiecti, vnde debet illud continere quoad totum eſſe naturale; alioqui in eo, in quo illud non contineret, non poſſet illud intentionaliter repræſentare potentiæ cognoſcenti: cùm non poſſit ſpecies obiectum potentiæ repræſentare, niſi illud in ſe contineat. Conſequentia verò probatur: quia totum eſſe naturale obiecti ſupponitur adæquatè contineri in ipſo eſſe intentionali ſpeciei, tanquam in propria & naturali imagine: ergo ſi in ſuo eſſe naturali eſt infinitum, etiam in eſſe intentionali ſpeciei erit infinitum; & hoc ideò, quia ſpecies debet producere obiectum ſecundum eſſe intentionale intra ipſam potentiam cognoſcitiuam: quia debet potentia cognoſcitiua in ipſo eſſe intentionali, intra ſe producto, cognoſcere obiectum quoad eſſe naturale, tanquam in propria imagine expreſſum & dearticulatum.

Fundamentum.

150. Explico. Dupliciter exiſtit obiectum quoad eſſe intentionale in potentia cognoſcitiua; vno modo formaliter in ſpecie expreſſa actu exprimente obiectum ſecundum eſſe naturale: alio modo virtualiter in ſpecie impreſſa virtute tantum repræſentante obiectum ſecundum eſſe naturale: vtroque modo debet obiectum adæquatè contineri in potentia ſecundum eſſe intentionale, vt ab ea perfectè cognoſci poſſit. Duplex quippe munus exercet obiectum erga potentiam cognoſcitiuam, & mouentis, quatenus illam effectiuè mouet ad cognitionem ſui; & terminantis, quatenus ſeipſo formaliter terminat cognitionem potentiæ. Quoad primum munus ſuccedit ſpecies impreſſa, quæ tantum effectiuè mouet potentiam ad actum cognitionis. Quoad ſecundum ſuccedit ſpecies expreſſa, quæ ſeipſa formaliter terminat potentiam. Ad vtrumque autem requiritur eſſe intentionale adæquatè, reſpondens eſſe naturali obiecti ſecundùm ſe, in ſpecie quidem expreſſa, tanquam in termino, & imagine potentiam formaliter terminante; in ſpecie verò impreſſa, tanquam in cauſa effectiua principaliter continente ipſum eſſe formale ſpeciei expreſſæ, ad quam tanquam ad proprium effectū ſpecies ipſa impreſſa ordinatur.

Explicatur fundamentum concluſionis.

151. Confirmatur primò. Si obiecta in infinitum repræſentabilia, acta exiſterent omnia, ſecundùm eſſe naturale, eſſent actu infinita ſecundùm eſſe naturale: ergo ſi actu exiſterent omnia ſecundùm eſſe intentionale, eſſent actu infinita ſecundùm eſſe intentionale. Atqui actu exiſterent omnia ſecundùm eſſe intentionale in ſpecie repræſentante omnia. Conſequentia patet, quia eſſe intentionale adæquatè reſpondet eſſe naturali obiecti. Minor probatur, nam ſpecies eſt ipſum eſſe intentionale obiecti, ſecundùm proprias notas ipſius.

Confirmatur ratio concluſionis.

152. Confirmatur ſecundò: nam talis ſpecies eſſet proxima cauſa infinitarum cognitionum,

Confirmatur ſecundò.

tionum, quarum quælibet determinatam requireret perfectionem: ergo eſſet infinita in ſe; cùm non poſſet eſſe proxima cauſa infinitarum cognitionum, niſi eſſet infinita in ſe. Aſſumptum probatur: nam ex eo, quòd talis ſpecies contineret infinita obiecta intentionaliter, concurrere poſſet ad diſtinctas cognitiones infinitorum obiectorum; quia æquiualeret infinitis ſpeciebus infinitorum obiectorum. Sed ſi eſſent infinitæ ſpecies, cauſare poſſent infinitas cognitiones: ergo etiam ſi ſit vna diſtinctè continens infinita obiecta; quia hoc non tollit, quò minùs omnia illa infinita obiecta verè contineat; atque adeò quò minùs ad diſtinctas notitias eorum concurrere poſſit.

Confirmatur tertiò ex Scoto.

153. Confirmatur tertiò. Quoniam, vt rectè arguit Scotus in 2. diſtinct. 9. quæſt. 2. §. *Contra iſta*. vbi pluralitas numeralis concludit maiorem perfectionem, infinitas numeralis concludit infinitam perfectionem. Sed poſſe repræſentare plura numero, concludit maiorem perfectionem, quia concludit vnam ſpeciem continentem perfectionem plurium ſpecierum diſtinctè repræſentatiuarum plurium indiuiduorum. Ergo poſſe repræſentare infinita numero diſtinctè, concludit ſpeciem repræſentantem infinitè perfectam.

Obiectio.

154. Obiicies. Potentia ſuſtentatiua infinitorum accidentium non eſt infinita: ergo nec ſpecies repræſentatiua infinitorum obiectorum erit infinita. Conſequentia probatur, quia non minùs arguitur infinita virtus ſuſtentatiua ſubiecti ex ſuſtentatione infinitorum accidentium, quàm infinita virtus repræſentatiua ſpeciei ex repræſentatione infinitorum obiectorum: cùm vtraque ſit cauſa, illa materialis accidentium ſuſtentabilium; hæc formalis obiectorum repræſentabilium. Antecedens oſtendo. Nam ſubſtantia Angelica, & anima rationalis eſt capax infinitarum ſpecierum, quæ per totam æternitatem producentur ab infinitis actibus, quos vtraque ſubſtantia in tota æternitate eliciturа eſt. Etenim cùm ſinguli actus à natura intellectuali eliciti, ſingulas relinquant ſpecies ſui in intellectu eliciente, infiniti per totam æternitatem eliciendi, infinitas relinquent ſpecies ſui in intellectu Angelico, & humano.

155. Confirmatur. Ideò ſpecies repræſentatiua infinitorum obiectorum eſſet infinita, quia æquiualeret infinitis ſpeciebus repræſentantibus infinita obiecta ſeorſim. Sed etiam virtus ſuſtentatiua infinitorum accidentium æquiualet infinitis virtutibus ſuſtentatiuis ſuſtentantibus infinita accidentia ſeorſim. Nam quod facerent infinitæ virtutes ſuſtentatiuæ, ſingulæ ſuſtentantes ſingula accidentia infinita, facit vna virtus ſuſtentans, ſeu potens ſuſtentare infinita accidentia ſimul. Ergo vel vtraque eſt infinita, vel neutra.

Solutio.

156. Reſpondeo negando conſequentiam, eiuſque probationem. Non enim ex pluribus accidentibus ſuſtentabilibus per ſe arguitur maior virtus ſuſtentatiua ſubiecti, atque adeò ex infinitis infinita. At ex pluribus obiectis expreſſibilibus per ſe arguitur maior virtus expreſſiua ſpeciei, atque adeò ex infinitis infinita vis expreſſiua. Ratio autem eſt: quoniam vel ſpecies repræſentans eſt impreſſa; & illa debet effectiuè continere obiecta ipſa expreſſibilia: vel eſt expreſſa; & illa debet formaliter continere eadem obiecta expreſſibilia. Vtraque autem continentia infinitorum obiectorum in eſſe intentionali neceſſariò poſtulat infinitatem in eſſe intentionali. Nam cauſa effectiua debet dare eſſe effectui: formalis verò debet effectum in ſeipſa formaliter continere. Implicat autem, cauſam finitam dare eſſe infinitum ſiue efficienter, ſiue formaliter ſuo effectui. Virtus verò ſuſtentatiua, quæ tantùm per receptionem ſuſtentat, non debet dare eſſe formæ ſuſtentabili, neque illam in ſe formaliter continere quoad proprium eſſe ipſius formæ. Quare ſufficit virtus finita ad ſuſtentanda accidentia infinita. Hoc autem ſic probo:

Virtutem finitam ſufficere ad ſuſtentanda accidentia infinita. Probatur.

157. Primò. Nam quælibet ſubſtantia creata per potentiam obedientialem potens eſt ſuſtentare accidentia in infinitum. Sed potentia obedientialis ſuſtentatiua accidentium in infinitum eſt finita. Ergo ad ſuſtentanda accidentia finita in infinitum non requiritur virtus ſuſtentatiua infinita, ſed ſufficit finita. Maior eſt certa: nam poteſt Deus augere gratiam, vel gloriam in quolibet beato in infinitum: nec non infundere ſpecies intelligibiles rerum poſſibilium in quolibet intellectu creato abſque termino. Minor, in qua eſt difficultas, probatur. Nam potentia obedientialis ſuſtentatiua, non eſt in ſuſtentando, vt ſuppono ex materia de potentia obedientiali in ſeptimo tomo diſputanda, inſtrumentum, ſed cauſa in ſuo genere principalis: quia in ſuſtentando non requirit peculiarem influxum ipſam complentem in virtute ſuſtentandi, quia non ſuſtentat, niſi per ſuam propriam entitatem. Et licet, vt actu ſuſtentet accidens ſupernaturale, egeat vnione ſuſtentatiua ſupernaturali; hæc tamen non cauſatur à ſubiecto ipſo ſuſtentante, ſed à cauſa efficiente ſupernaturali: à ſubiecto autem ſolùm cauſari dicitur, quatenus in illo recipitur.

Confirmatur reſponſio data.

158. Confirmatur: nam hoc intereſt inter potentiam obedientialem ſuſtentatiuam, & actiuam; quòd actiua agit vt inſtrumentum coniunctum cum ipſa virtute infinita Dei, ſupplente ſemper maiorem & maiorem vim in ordine ad producendos perfectiores, & perfectiores effectus in infinitum. At verò potentia ſuſtentatiua non ſuſtentat vt inſtrumentum coniunctum cum virtute ſuſtentatiua Dei, ſup-

Digitized by Google

plente maiorem & maiorem vim in ſuſtentandis pluribus & pluribus accidentibus in infinitum. Ratio eſt, quia Deus non concurrit cum ſubiecto, ſuſtentando ipſum accidens ſupernaturale; ſicut concurrit cum virtute obedientiali actiua, comproducendo ipſum effectum ſupernaturalem.

Inſtabis.

159. Dices. Licet Deus non concurrat cum potentia obedientiali ſuſtentatiua in genere cauſæ ſuſtentantis, concurrit tamen in alio genere illam complendo, in ordine ad plures & plures effectus ſupernaturales ſuſtentandos. Sed contrà: quia non apparet, in quo alio genere cum illa concurrat, ſupplendo defectum virtutis ſuſtentatiuæ. Non in genere cauſæ formalis: quia non minùs certum eſt, Deum formaliter, quàm materialiter non concurrere cum ſubiecto ſuſtentante ipſum accidens ſupernaturale. Nec in genere cauſæ efficientis, producendo nimirum in ſubiecto modum perfectiorem, & perfectiorem, quò ſubiectum ſemper fiat magis, ac magis potens ad plura & plura accidentia ſuſtentanda. Quia cùm iſte modus egeat ſuſtentari, non minùs quàm ipſum accidens, de ipſo redibit difficultas, quo pacto perfectior, & perfectior modus ab eodem ſubiecto ſuſtentetur, An per alium diſtinctum modum, & ſic in infinitum; An immediatè per ſeipſum; & ſic tandem conceditur, poſſe ſubiectum virtute ſuſtentatiua finita ſuſtentare perfectiorem, & perfectiorem modum in infinitum. Idem ergo, & maiori cum probabilitate dicendum erit de accidentibus. Nec in genere cauſæ purè effectiuæ, roborando ſemper concurſum effectiuum in ordine ad plura, & plura accidentia à ſubiecto ſuſtentanda. Nam vel iſte concurſus eſſet creatiuus, vel eductiuus. Si creatiuus; ergo non eſſet connaturalis accidenti, ſuapte natura poſtulanti concurſum à ſubiecto dependentem. Si eductiuus; ergo eſſentialiter requirit concurſum ſubiecti. Ergo quò magis augetur, eò maiorem requirit vim ſuſtentatiuam ſubiecti: & quidem à fortiori, quàm requirat accidens ipſum; cùm ſit ipſa eſſentialis dependentia à ſubiecto, à qua non minùs implicat abſolui, quàm à propria eſſentia. Cùm igitur ipſe nequeat per alium concurſum ſuppleri, ne in infinitum procedatur; ſi verum eſt, quò magis augetur accidens in ſubiecto, eò magis debere augeri vim ſuſtentatiuam ſubiecti: à fortiori verum erit, quò magis augebitur iſte concurſus eductiuus, eò magis auctum iri vim ſuſtentatiuam ſubiecti. Igitur in nullo genere cauſæ concurrit Deus cum ſubiecto ſuſtentante, ſupplendo defectum virtutis ſuſtentatiuæ reſpectu accidentis perfectioris, & perfectioris in infinitum: ſed ſola virtus ſuſtentatiua obedientialis finita eſt potens ſuſtentare accidentia finita in infinitum. Ergo idem poterit potentia ſuſtentatiua naturalis; cùm hæc ab illa non differat, niſi quòd hæc habeat naturalem inclinationem ad accidentia naturalia; illa verò obedientialem ad ſupernaturalia.

Inſtantia ſoluitur.

160. Confirmatur: quia non minùs accidentia ſupernaturalia, quàm naturalia connaturaliter poſtulant virtutem ſuſtentatiuam, in qua recipiantur: cùm non minùs accidens ſupernaturale, quàm naturale ſit accidens eſſentialiter ordinatum ad inhærendum. Ergo ſi poſſunt accidentia ſupernaturalia in ſubiecto in infinitum augeri, non aucta virtute ſuſtentatiua ſubiecti: poterunt etiam accidentia naturalia in eodem ſubiecto in infinitum augeri, non aucta virtute ſuſtentatiua eiuſdem.

Probatur à priori ſufficere virtutē finitam ad ſuſtentanda accidentia infinita.

161. Secundò probatur à priori hoc pacto. Subiectum concurrit ad ſuſtentandum accidens, recipiendo tantùm illud, eique ſe ſubſternendo per modum receptaculi, ſine quo non poſſet accidens naturaliter exiſtere. Sed eadem virtus receptiua ſubiecti, quæ ſufficit ad recipiendum vnum accidens, ſufficit ad recipienda plura & plura, vel idem perfectius & perfectius: ergo ad recipienda infinita, vel vnum infinitè perfectum, non requiritur virtus receptiua infinita. Maior conſtat ex propria cauſalitate ſubiecti, cuius eſt cauſare tantùm recipiendo, ſubſternendoque ſe formæ receptibili per modum communis receptaculi. Minor probatur, quia cùm non debeat ſubiectum alio modo cauſare accidens, quàm illud in ſeipſo recipiendo, eique ſe ſubſternendo, vt naturaliter exiſtere poſſit, non maior virtus receptiua requiretur ad vnum, quàm ad plura, & conſequenter ad infinita.

Vlterius probatur ratio noſtra à priori aſſignata.

162. Quod vlteriùs ſic oſtendo. Nam vel iſta virtus requireretur maior extenſiuè: & non; quia poſſunt plura accidentia recipi in eodem ſubiecto indiuiſibili. Vel maior intenſiuè: & neque hoc dici poteſt; quia virtus receptiua non cauſat formam, quam recipit, quoad intrinſecum eſſe ipſius, ad quod tantùm requireretur maior iſta virtus intenſiua ſubiecti: ſed illud ſupponitur cauſatum à virtute actiua agentis, educentis talem formam ex potentia receptiua ſubiecti. Neque hæc intenſior vis ſuſtentatiua ſubiecti requiritur ex eo, quòd accidentia quaſi grauitent in ſubiecto: & conſequenter quò plura in eo recipienda ſunt, eò fortior debeat eſſe vis ſuſtentatiua ad ea ſuſtinenda. Nam accidentia recipiuntur in ſubiecto, tamquam in proprio centro & receptaculo. Vnde ſicut elementa in proprio loco non grauitant: ita nec accidentia in proprio ſubiecto ponderant. Vndè ſicut eadem virtus centri ſufficit ad recipiendum quodcumque corpus elementare: ita eadem virtus receptiua ſubiecti ſufficit ad recipienda quæcumque accidentia. Cuius ratio eſt: quia ſicut elementa non poſtulant centrum, vt ab eo accipiant eſſe, ſed vt in eo tantùm connaturaliter conſiſtant; ita accidentia non poſtulant ſubiectum, vt ab eo recipiant eſſe, ſed vt in eo tantùm connaturaliter

exiſtant.

exiſtant, ſine quo non deberetur illis ab agente eſſe.

Calculatorium argumentum in hoc puncto non concluditur.

163. Vnde non valet hîc argumentum calculatorium: Ad ſuſtentandum aliquod accidens requiritur aliqua virtus: ad ſuſtentanda plura, requiritur maior: ergo ad ſuſtentanda infinita, requiritur virtus infinita. Sicut nec talis calculatio valet de centro receptante maius & maius elementum: nec de potentia obedientiali ſuſtentante plura & plura, ſiue perfectiora & perfectiora accidentia: nam eadem, quæ ſufficit ad vnum, ſufficit ad omnia. Hanc doctrinam tradit Scotus in 3. diſtinct. 14. quæſtione 2. §. *Tertio modo*, vbi docet potentiam etiamſi reciperet infinitas viſiones in ſe, non fore infinitam pluſquam modò eſt. Eamdem doctrinam confirmat & explicat Lychetus in 2. diſt. 3. quæſtione 10. §. *Reſpondeo*: & Vaſquez 1. 2. diſp. 81. num. 14.

Vrgebis contrà primò.

164. Verùm contra hanc doctrinam vrgent hæc argumenta. Primum: Ex eo quòd perſona increata Verbi ſuſtentare poteſt infinitas naturas creatas, rectè ſequitur, illam habere virtutem ſuſtentandi infinitam. Ergo ex eo quòd ſubiectum ſuſtentare poteſt infinita accidentia, rectè ſequetur, illud habere vim ſuſtentatiuam infinitam.

Vrgebis contrà ſecundò.

165. Secundum. Quò plura accidentia Deus extra ſubiectum conſeruaret, eò maiore deberet concurſu cum illis influere. Ergo quò plura accidentia ſubiectum ſuſtentat, eò maiorem vim in ſe habere debebit. Antecedens conſtat: nam pluribus concurſibus concurreret Deus cum viginti, quàm cum decem, & pluribus cum centum, quàm cum viginti accidentibus. Conſequentia probatur: nam in tali caſu Deus suppleret concurſus, quos in iiſdem accidentibus cauſaſſet ſubiectum: ergo ſi ſubiectum quò plura recepiſſet accidentia, eò plures cauſaſſet concurſus, quò plura ſuſtentaſſet accidentia, eò maiorem vim ſuſtentatiuam habere debuiſſet: cùm maior concurſus maiorem ſupponat virtutem concurrendi. Confirmatur à contrario. Etenim ſi non maiorem concurſum ſuſtentatiuum præberet ſubiectum erga plura, quàm erga pauciora accidentia; nec Deus illa extra ſubiectum conſeruando maiore deberet vti concurſu erga plura, quàm erga pauciora.

Vrgebis contrà tertiò.

166. Tertium. Rectè ex quantitate cauſalitatis arguitur quantitas & perfectio virtutis cauſatiuæ. Sed quò plura accidentia recipiuntur in ſubiecto, eò magis augetur quantitas & perfectio cauſalitatis eductiuæ: ergo eò maior arguitur virtus ſuſtentatiua ſubiecti. Minor cum conſequentia patet. Maior probatur: nam cauſalitas eſt exercitium virtutis cauſatiuæ, & actus ſecundus ipſius: ſed exercitium, & actus ſecundus ſupponit actum primum ſibi proportionatum: ergo.

Ad primum respondetur.

167. Reſpondeo ad primum, negando conſequentiam. Ratio diſcriminis eſt: quoniam perſona increata, non ex eo præcisè, quòd per potentiam hypoſtaticam ſuſtentare poteſt infinitas naturas, arguitur ipſius infinitas; ſed ex eo, quòd in ſingulis naturis infinitis aſſumptibilibus ſupplere poſſit ſingulas perfectiones hypoſtaticas, quas ſingulæ hypoſtaſes creatæ ſingulis ſuis propriis naturis conferrent. Subiectum verò per potentiam ſuſtentatiuam non debet ſupplere in ſingulis accidentibus, quæ ſuſtentat, ſingulas rationes eorum, ſed vnam reſpectu omnium. Cuius ratio eſt, quia cùm hypoſtaſis creata ſit proprium complementum naturæ, illi ſoli, & non alteri addictum, vnaquæque requirit proprium ſupplementum. Et licet perſona diuina per eamdem ſuam increatam hypoſtaſim ſuppleret has diuerſas hypoſtaſes creatas, eas tamen ſuppleret, quatenus in ſua increata hypoſtaſi eminenter contineret perfectiones omnium creatarum hypoſtaſeon. At verò plura accidentia per ſe non requirunt diuerſa ſubiecta, ſed poſſunt æquè connaturaliter eſſe in vno, atque in multis. Nec vnum ſubiectum ſuſtentando plura accidentia ſupplet peculiares perfectiones eorum; ſicut perſona increata ſuppoſitando plures naturas creatas: ſed vnam communem rationem ſuſtentabilitatis, in qua omnia accidentia conueniunt.

Ad ſecundum reſpondetur.

168. Ad ſecundum. Nonnulli negant, requiri maiorem concurſum effectiuum ad conſeruandum accidens extra, atque in ſubiecto. Alij verò affirmant requiri, & quidem probabiliùs. Iuxta quam ſententiam, negandum eſt antecedens per ſe. Nam licet ad conſeruandum accidens extra ſubiectum maior concurſus effectiuus requiratur, quàm erat is, quo idem accidens in ſubiecto conſeruabatur, cùm debeat ſuppleri concurſus ipſius ſubiecti: negandum tamen eſt, quò plura accidentia extra ſubiectum conſeruantur, eò maiorem concurſum effectiuum per ſe eſſe neceſſarium, ſed per ſe tantùm ſufficere vnum determinatum pro omnibus, ſupplentem, quod ſubiectum ipſum per ſe præſtitiſſet.

169. Dixi, *per ſe*: nam per accidens, quò plura accidentia extra ſubiectum conſeruantur, eò maior concurſus effectiuus, ſuppletiuus ſubiecti requiritur. Nam extra ſubiectum debent roborari ſinguli concurſus effectiui, quibus ſingula accidentia, vel ſingulæ partes graduales eiuſdem accidentis conſeruantur. Hoc autem non eſt per ſe, cùm non ſit propter exigentiam ipſorum accidentium, quæ poſſent vno concurſu ſupplente concurſum ſubiecti conſeruari; ſed per accidens, ratione multiplicati concurſus in diſtinctis accidentibus: velut ſi eadem accidentia, quæ ſunt in eodem ſubiecto, ponerentur in diuerſis, multiplicaretur concurſus ſubiectiuus per accidens, ratione multiplicationis ſubiectorum.

Obiectio.

170. Dices. Etiam accidentia, quæ ſunt in eodem ſubiecto, ſunt diſtincta inter ſe, requiruntque diſtinctos concurſus ſuſtentatiuos. Confirmatur, nam alio con-

curſu ſuſtentatur albedo, alio dulcedo ab eodem ſubiecto: ergo quò plura accidentia ſunt in eodem ſubiecto, eò maior, multiplexque ad ea ſuſtentanda requiritur concurſus.

Solutio.

Reſpondeo. Concedo, plura accidentia in eodem ſubiecto manere diſtincta inter ſe: nego tamen requirere plures concurſus ſuſtentatiuos, vt *Quod*, ſed ad omnia ſufficere vnum concurſum ſuſtentatiuum vt *Quod*, quia vnum ſufficit ſubiectum cum eadem potentia ſuſtentatiua reſpectu omnium. Ad confirmationem concedo, alio concurſu ſuſtentatiuo vt *Quo* ſuſtentari albedinem, alio dulcedinem; non tamen alio, & alio vt *Quod*: nam id, quod ſuſtentat omnia, & ſingula accidentia vt *Quod*, eſt ipſum ſubiectum per ſuam entitatem immediatè.

Diſcrimen inter concurſum ſubiectiuum & effectiuum.

171. Hoc autem prouenit ex diſcrimine inter concurſum ſubiectiuum, & effectiuum. Nam effectiuus eſt tantùm vt *Quo*, & ab ipſa virtute efficiente diſtinctus; ac proinde neceſſariò debet multiplicari ad multiplicationem effectuum. Subiectiuus verò completè ſumptus, non eſt à ſubiecto ipſo diſtinctus, ſed eſſentialiter illud includens. Quippe ſubiectum non ſolùm eſt cauſa in actu primo reſpectu accidentis, ſed includitur in ſua ipſius cauſalitate actuali, quatenus actu debet ſeipſum præbere vt ſubiectum receptiuum accidenti. Sicut & ipſa cauſa formalis actu includitur in ſua ipſius cauſalitate formali, quatenus actu ſeipſam exhibet ſubiecto. Hic enim cauſandi modus per immediatam exhibitionem ſui communis eſt omnibus cauſis intrinſecis. Secus eſt de cauſa efficiente, quæ, cùm ſit extrinſeca, non ingreditur actu ſuam cauſalitatem. Cùm igitur ſubiectum ſit idem reſpectu omnium accidentium, eſto multiplicentur accidentia, eorumque concurſus vt *Quo*, non multiplicantur tamen concurſus vt *Quod*, quia hic ſemper eſt vnus & idem, nempe ipſum ſubiectum actu ſuſtentans omnia accidentia. Ad confirmationem patet ex dictis. Nam Deus non per ſe, propter exigentiam accidentium, ſed per accidens, propter multiplicationem concurſuum efficientium, qui neceſſariò multiplicantur ad multiplicationem effectuum, deberet concurſus ſuppletiuos ſubiecti multiplicare.

Ad tertium reſpondetur.

172. Ad tertium, concedenda eſt maior reſpectu cauſæ efficientis, à qua cauſalitas recipit ſuum intrinſecum eſſe; neganda de cauſa ſubiectiua, à qua cauſalitas eductiua non accipit ſuum intrinſecum eſſe, niſi quatenus in illa recipitur. Ad probationem autem maioris, eodem modo diſtinguenda eſt minor: quæ vera tantùm eſt reſpectu actus primi, à quo cauſalitas recipit ſuum intrinſecum eſſe per productionem; non autem reſpectu actus primi, à quo non recipit eſſe, niſi tantùm per receptionem in illo. Confirmatur: nam hoc argumentum non concludit in cauſa finali: poteſt namque augeri cauſalitas efficientis, quę eſt eadem realiter cum cauſalitate finis, non aucta virtute cauſæ finalis: cùm poſſit eadem cauſa finalis per eamdem bonitatem mouere agens ad producendos plures, perfectioreſque effectus. Igitur nec concludet in cauſa materiali. Quamquam de cauſa materiali alia dari poteſt reſponſio: quòd ex maiore cauſalitate completa vt *Quod* arguatur maior ſeu multiplex perfectio cauſæ materialis; non autem ex maiore cauſalitate incompleta vt *Quo*.

Reſponſio ad obiectionem principalem patet ex dictis.

173. Ex dictis patet ad obiectionem principalem. Ad confirmationem verò dico, ſpeciem repræſentantem infinita obiecta, ideò eſſe infinitam, quia per ſe & formaliter æquiualet infinitis ſpeciebus repræſentantibus ſeorſim infinita obiecta: non enim infinita obiecta ſeorſim tantùm per diſtinctas ſpecies expreſſa, requirunt virtutē expreſſiuā infinitam, ſed etiam ab vna tantùm ſpecie expreſſa; cùm obiectum ſecundùm eſſe intentionale debeat effectiuè procedere à ſpecie impreſſa: ac proinde nequeunt infinita obiectā ſecundùm eſſe intentionale effectiuè procedere à ſpecie finita. Subiectum autem ſolùm per accidens, & materialiter æquiualet infinitis virtutibus ſuſtentatiuis, quia quod facerent infinitæ virtutes ſuſtentatiuæ, recipiendo infinita accidentia ſeorſim, facere poteſt vna; non propter infinitam vim ſuſtentatiuam, quæ ad infinita accidentia ſuſtentanda requiratur, ſed propter vnitatem ſubiecti ſufficientis ad plura accidentia ſuſtentanda.

Ad argumenta pro oppoſitis ſententiis allata reſpondetur. Caietanus. Ad rationē Vaſquez.

174. Ad fundamentum primæ ſententiæ, patet ex dictis. Ad fundamentum ſecundæ ex Caietano patebit infrà. Ad rationem Vaſquez, nego conſequentiam: nam Deus per cognitionem beatam non exprimitur, quia non cognoſcitur in ea, tamquam in ſua imagine, ſed in ſeipſo. Vnde ſolùm eſt infinita terminatiuè & extrinſecè. Obiecta verò infinita creata neceſſariò exprimenda eſſent per cognitionem intrinſecè infinitam, quia talis cognitio ſuccederet loco infinitorum obiectorum non exiſtentium: cùm enim illa non exiſterent in ſe, deberent exiſtere in ſua imagine, vt ab intellectu videri poſſent. Ergo cognitio, vel ſpecies repræſentans illa, neceſſariò eſſet infinita, quia deberet in eſſe intentionali adæquare totum eſſe naturale infinitorum obiectorum: alioqui non poſſent omnia obiecta in illa diſtinctè videri.

Ad fundamentum tertiæ ſententiæ.

175. Ad fundamentum tertiæ ſententiæ, diſtinguenda eſt maior. Quilibet Angelus habet ſpeciem repræſentantem infinita indiuidua accidentium inchoatè & remotè, concedo; completè & proximè, nego. Explico.

Species dupliciter poteſt repræſentare infinita indiuidua.

Dupliciter poteſt ſpecies repræſentare infinita indiuidua, vno modo proximè & completè, continendo formaliter infinitas indiuiduationes obiectorum: alio modo remotè & inchoatè, continendo radicem tantùm infinitarum indiuiduationum: ſicut intellectus remotè & inchoatè, non proximè & completè continet infinita obiecta: quia continet illa radicaliter, quatenus poteſt per ſpecies eorum compleri ad ſingula obiecta intelligenda. Ita ſpecies Angelica continet infinita accidentia operationum radica-

dicaliter, quatenus poteſt per concurſum Dei compleri ad ſingula accidentia diſtincta numero repræſentanda. Eſt igitur in tali ſpecie remota tantum ratio infinitorum accidentium repræſentabilium, non autem completa & proxima, qualis ab aduerſariis ponitur ſpecies diſtinctè repræſentatiua infinitorum.

176. Ad ſecundum, neganda eſt minor. Ad cuius probationem dico, ſi per creſcere quantitatiuè & Arithmeticè, ſignificet creſcere in eodem genere perfectionis cum obiecto repræſentato, concedo ſpeciem non creſcere quantitatiuè & Arithmeticè ex multitudine obiectorum, ſed potius Geometricè & proportionaliter. Si verò per creſcere quantitatiuè & Arithmeticè, ſignificet, ſpeciem tantum creſcere in ſuo ordine intentionali, quantum obiectum in ſuo ordine naturali, concedo, ſpeciem quantitatiuè & Arithmeticè creſcere ex multitudine obiectorum: quia tantum creſcit virtus repræſentatiua ſpeciei in eſſe intentionali; quantum creſcit obiectum in eſſe naturali: quoniam cum tota perfectio obiecti dearticulanda ſit virtute ſpeciei, quidquid accreſcit obiecto in eſſe naturali, accreſcere debet ſpeciei in eſſe intentionali. Vnde videmus, obiecta materialia producere ſpecies ſenſibiles ſecundùm omnem modum in ipſis exiſtentem. Ergo à fortiori ſpecies intelligibiles infuſæ à Deo ad repræſentanda intuitiuè obiecta, debent continere illa ſecundùm omnes perfectiones in illis exiſtentes; alioqui non eſſent adæquatè expreſſiuæ omnium, quæ ſunt in obiecto.

Dupliciter poteſt aliquid ordinis ſuperioris continere aliquid ordinis inferioris.

177. Ad illud verò quod dicitur, poſſe ſpeciem finitam altioris ordinis repræſentare infinita ordinis inferioris. Reſpondeo, dupliciter poſſe aliquid ſuperioris ordinis continere aliquid ordinis inferioris, vno modo virtute; quoniam vi ſua poteſt attingere inferius: alio modo ordine tantum & ſuperioritate, quia nimirum vnum eſt ſuperius, aliud inferius; quod quantumcumque creſcat infinite, nunquam attinget, quod attingit finitum ſuperius. Quando ſuperius continet inferius primo modo, rectè ſequitur ex infinitate effectuum, vel obiectorum inferioris ordinis infinitas aliqua ordinis ſuperioris, non autem quando ſuperius continet inferius ſecundo modo. Ratio diſcriminis eſt: quia quando ſuperius virtute continet inferius, infinitatur virtus ſuperioris ex infinitate inferioris ob virtualem continentiam illius. At quando ſuperius non continet virtute, ſed tantum ordine inferius, virtus ſuperioris non infinitatur ex infinitate inferioris, cùm non debeat illud in ſua virtute continere. Infinitatur autem virtus ſuperioris ex infinitate inferioris, non quoad intenſionem, ſed quoad entitatem & perfectionem hoc pacto. Ad repræſentanda duo obiecta requiritur virtus finita talis ordinis; ad repræſentanda plura, virtus finita altioris ordinis: ergo ad repræſentanda infinita, virtus ſupremi ordinis. Repugnat autem in quauis ſerie, in qua ſunt infinita producibilia, produci ſupremum talis ſeriei: ergo cùm intra ordinem naturæ ſint infinitæ ſeries ordinum rerum, implicat, vt in qualibet producatur ſupremum talis ſeriei. Ergo implicat, vt in ſerie ſpecierum repræſentantium plura, & plura obiecta ſpecie, vel numero diſtincta, producatur ſuprema ſpecies talis ſeriei.

Repugnat produci poſſe ſupremum in illa ſerie, in qua ſunt infinita producibilia.

Probo minorem, ex qua cætera pendent, primo inductione. Implicat ſuprema creatura in tota ſerie creaturarum poſſibilium. Implicat ſupremum indiuiduum in qualibet ſerie indiuiduorum perfectiorum, & perfectiorum: Implicat ſuprema virtus in in ſerie virtutum maiorum & maiorum: Ergo pariter implicat ſuprema ſpecies in ſerie ſpecierum perfectiorum, & perfectiorum. Secundò, quia ſupremum cuiuſcunque infinitæ ſeriei eſſet infinitum: nam ex calculatione infinitorum, ſupra quæ euehitur ſupremũ talis ſeriei; neceſſario reſultat in ipſo extremo calculato aliqua infinitas entitatiua & perfectionalis. Si enim ad repræſentanda duo obiecta requiritur ſpecies talis perfectionis & entitatis; ad repreſentanda verò plura requiritur ſpecies perfectioris entitatis: ergo ad repræſentanda infinita requiretur ſpecies ſupremæ perfectionis & entitatis: Igitur talis ſpecies erit infinita in perfectione & entitate, cum perfectior in tota ſerie infinitarum ſpecierum produci nequeat.

Obiectio.

178. Dices. Datur lumen gloriæ intra ſeriem luminum intellectualium ſupremum; & tamen illud infinitum non eſt: ergo non implicat dari ſupremũ ſeriei.

Solutio.

Reſpondeo negando, lumen gloriæ eſſe ſupremum in ſuo ordine: cum ſemper dari poſſit perfectius, & perfectius lumen, ſaltem indiuidualiter intra eundem ordinem. Dicitur autem ſupremum reſpectu reliquorum luminum naturalium, ad quæ non comparatur vt ſupremum eiuſdem ordinis, ſed diuerſi: quemadmodum homo dicitur ſuprema creatura reſpectu reliquarum corporalium. Id autem quod implicat, eſt, vt detur ſupremum in quolibet ordine & ſerie infinita.

179. Ad tertium dico, quamlibet potentiam creatam continere infinitos effectus indiuiduales ſolum remotè & inchoatè quatenus compleri poteſt per actualem concurſum primæ cauſæ; non autem proximè & completè, quo pacto per aduerſarios ſpecies repræſentatiua infinitorum obiectorum contineret obiecta infinita.

180. Ad quartum, nego conſequentiam: quia in continuo non dantur in mea ſententia partes actu diſtinctæ, ſed vna ſimplex entitas finita diuiſibilis in partes non tot, quin plures. Tum quia partes infinitæ in continuo nõ ſunt omnes determinatæ extenſionis, alioqui conficerent infinitam extenſionem: infinita verò indiuidua ſingula & omnia ſunt determinatæ perfectionis.

181. Ad confirmationem, neganda eſt maior, nempe ideo ſpeciem repræſentantem infinitas partes continui, non eſſe infinitam,

quia illas repræſentat vt contentas in continuo finito; ſed quia in ſe tales partes finitæ ſunt. Species autem repræſentatiua infinitorum indiuiduorum, etſi omnia illa repræſentaret vt contenta in aliqua natura finita, quia tamen indiuidua ipſa repræſentata eſſent infinita, etiam ſpecies complete & diſtinctè illa repræſentans foret infinita. Ratio eſt, quia ſpecies ſuam perfectionem non ſolum deſumit ex natura, ſub qua indiuidua repræſentata continentur, ſed ex ipſis indiuiduis repræſentatis; quia non ſolum repræſentat diſtinctè naturam, ſed diſtinctè omnia & ſingula infinita indiuidua. Vnde talis ſpecies æquiualeret infinitis ſpeciebus repræſentantibus ſingulis ſingula indiuidua diſtinctè & dearticulatè.

SECTIO X.

An quò ſuperior eſt Angelus, eò per vniuerſaliores ſpecies intelligat?

Prima ſententia negans. Scotus. Lychetus. Baſſolus. Bacho. Aureolus. Probant primò. Probant ſecundò. Probant tertiò.

182. PRIMA ſententia negatiua eſt Scoti in 2.diſt.3.quæſt. .10. §. *Iſta opinio* & ad vltima argumenta Lycheti ibidem Baſſoli ſupra citati, Bachonis diſt.8. §.4.& 5. Aureoli diſt.11. q.2.ar.2. Primum fundamentum eſt: quia repugnat ſpecies repræſentatiua plurium diſtinctè. Ergo repugnat ſpecies, quæ ſit vniuerſalior alia in repræſentando. Secundum eſt: nam hæc vniuerſalitas ſpecierum tantum ponitur ad ſaluandam ſuperioritatem Angeli intelligentis: ſed hæc ſaluari poteſt per intelligere perfectius, citius, & lumpidius, cum iiſdem ſpeciebus. Tertium eſt: quia ex oppoſita ſententia ſequeretur, creari poſſe Angelum, qui omnia intelligeret per ſuam eſſentiam. Nam ponatur ſupremus Angelus intelligere omnia per decem ſpecies creari poſſet alius ſuperior, & ſuperior, qui intelligere per ſpecies pauciores, & pauciores: ex quo tandem deueniretur ad aliquem, qui omnia intelligeret per vnam ſpeciem. Quo dato creari poſſet ſuperior, qui omnia intelligeret per ſuam eſſentiam: cum ſupra modum intelligendi omnia per vnicam ſpeciem, non detur alius modus intelligendi eadem omnia vniuerſalior, quam per propriam eſſentiam. Igitur daretur Angelus, qui omnia intelligeret per ſuam eſſentiam.

Secunda ſententia docet neutrū poſſe probabili ratione affirmari. Vaſquez. Molina.

183. Secunda ſententia docet, neutrum poſſe probabili ratione, aut coniectura affirmari: eſt Vaſquez 1. parte diſp.203. capite 4. inclinat Molina 1.parte quæſtione 55. artic.3. Ratio eſt, quia tota res hæc eſt à noſtro ſenſu & humana Philoſophia remota, nullaque nobis certa ſuppetit ratio alterutrius partis aſſerendæ.

Tertia ſententia affirmans S.Thomas. Thomiſtæ omnes. Aſſertio pro tertia ſententia. Areopagita.

184. Tertia ſententia affirmatiua eſt S.Thomæ 1.parte quæſtione 55. artic.3. & Thomiſtarum omnium tam veterum quam recentiorum. *Quæ probabilior eſt:* eamque docuit Dionyſius Areopagita lib.de cæleſti hierarchia cap.12. vbi ait, Angelos inferiores participare ſcientiam Angeli ſuperioris, modo tamen inferiori, & minus vniuerſali. Nec loqui poteſt de ſcientia ſupernaturali, quâ inferiores illuminantur à ſuperioribus: nam ibidem ſubdit, eaſdem proprietates, quas habent ſuperiores, habere inferiores, licet modo diſſimili & inferiori: cum tamen non eandem ſcientiam ſupernaturalem habeant ſuperiores, & inferiores: multa enim per reuelationes cognoſcunt ſuperiores, quæ ignorant inferiores. Eadem ſententia ex preſsè habetur in libro de cauſis prop.10.& in Proculo apud S.Thomam lect.10. in citato libro de cauſis.

Proculus apud ſanct. Thomam. Probatur Concluſio primò.

185. Prima ratio huius ſententiæ ſit. Species infunduntur Angelis, vt adæquata principia actuum: ſed quò Angelus eſt ſuperior natura, eo vnico actu plura intelligit: ergo quo eſt ſuperior naturâ, eo per vniuerſaliores ſpecies intelligit. Maior conſtat, nam ſpecies eſſentialiter ordinantur ad actus, tanquã principia productiua eorum: ergo ſingulę debent ſingulis actibus adæquari, vt quantũ ſe extendunt actus formaliter exprimendo, tantum ſe extendant ſpecies virtualiter repræſentando. Species namque expreſſa adæquari debet impreſſæ, cum hæc ad illam tanquam cauſa ad effectũ proximè ordinetur. Minor probatur: nam quo Angelus eſt ſuperior naturâ, eo perfectiorem habet intellectum: perfectior autem intellectus non ſolum poſtulat clarius, ſed etiam plura actu ſimul intelligere: Quod conſtat tum inductione: nam quo perfectior eſt ſenſus, eo plura ſimul actu cognoſcit: quóve altior eſt virtus, eo ad plures effectus producendos ſe extendit. Tum à priori: quia quo perfectior eſt virtus, eo eſt in ſeipſa vnitior & ſimplicior, vt patet in Deo, in quo virtus eſt vnitiſſima & ſimpliciſſima, per vnicum medium tendens ad omnia intelligibilia.

186. Confirmatur: nam quo virtus eſt ſimplicior, eo minorem poſtulat compoſitionem: ergo pauciora requirit componentia. ergo quo intellectus Angelicus eſt perfectior & ſimplicior, eo pauciores poſtulat ſpecies intelligibiles, cum quibus componat vnum proximum principium intellectiuum; atque adeo vniuerſaliores in repræſentando poſtulat ſpecies: quippe qui per pauciores ſpecies debet poſſe eadem obiecta intelligere, quæ per plures intelligere poteſt intellectus imperfectior.

Probatur Concluſio ſecundò.

187. Secunda ratio ſit. Intellectus Angeli ſuperioris eſt ſpecie diuerſus ab intellectu Angeli inferioris: ergo & propria operatio vnius erit diuerſa à propria operatione alterius: ergo & ſpecies adæquata vnius à ſpecie adæquata alterius. Non poſſet autem ſpecies adæquata vnius ſpecificè differre à ſpecie adæquata alterius per maiorem duntaxat claritatem. Antecedens conſtat, nam intellectus Angelicus eſt adæquata proprietas naturæ Angelicæ: ergo ſi natura vnius ſpecie differt à natura alterius, etiam vis intellectiua vnius ſpecie differet à vi intellectiua alterius. Prior conſequentia patet: nam quæuis potẽtia per ſe primò ſpecificatur à proprio actu: ergo diuerſa ſpecie potentia ad diuerſam ordinatur ſpe-

cie

cie operationem. Poſterior conſequentia conſtat ex dictis: nam ſpecies per ſe primo ordinatur ad actum, tanquam proximũ principium illius: ergo ſi actus vnius potentiæ differt ab actu alterius, etiam ſpecies vnius differet à ſpecie alterius. Minor probatur: nam ſola maior claritas non inuehit ſpecificam differentiam, vt per ſe clarет; nam ſolum intendit ſpeciem intra eundem gradum ſpecificæ perfectionis.

Obiectio prima.

188. Obiicies primò. Leo eſſentialiter differt ab equo; & tamen viſus vnius non differt à viſu alterius: ergo etiam ſi vnus Angelus eſſentialiter differat ab alio, non propterea intellectus vnius differet ab intellectu alterius.

Obiectio ſecunda.

Secundò: quia poſſet actus vnius differre ab actu alterius penes propriam cuiuſque eſſentiam, eſto non differat penes alia obiecta extrinſeca & ſecundaria.

Reſpondetur ad primam.

189. Reſpondeo ad primum, negando conſequentiam. Nam viſus fluit à gradu generico animalis, in quo leo conuenit cum equo. Vis autem intellectiua Angelica fluit tam à gradu generico, quàm ſpecifico Angeli. Eſt enim hæc adæquata proprietas naturæ Angelicæ, quæ tota intellectualis eſt, ſicut tota immaterialis eſt, Viſus autem non eſt adæquata proprietas leonis, aut equi.

Ad ſecundã reſpondetur.

Ad ſecundum, nego antecedens. Nam propria operatio Angeli differre debet penes quodcunque obiectum adæquatum operationis Angelicæ.

Satisfit primæ ſententiæ argumentis.

190. Ad primum primæ ſententiæ, nego antecedens, & conſtat ex diſputatis ſect. 8. Ad ſecundum, nego minorem. Nam omnes Angeli intelligunt æquè cito, quia omnes intelligunt per ſpecies proprias, & abſque vllo impedimento. Nec ſola maior limpiditas ſeu claritas intelligendi ſufficit ad diſtinguendam ſpecificè operationem vnius Angeli ab operatione alterius.

191. Ad tertium, nego ſequelam: Ad ſummum enim deueniretur ad Angelum, qui omnia inferiora intelligeret per vnicam ſpeciem, & ſeipſum per propriam eſſentiam. Quod ſi creetur alius Angelus ſuperior, intelliget eadem per ſpeciem vniuerſaliorem: ſiquidem per talem ſpeciem intelligeret omnia, quæ intelligit proximè inferior, & præterea ipſummet Angelum inferiorem: Nam hic per ſuam ſpeciem intelligit tantum inferiora, non autem ſeipſum, quia ſeipſum intelligit immediatè per propriam eſſentiam. Vnde ſemper vniuerſalior foret ſpecies Angeli ſuperioris, quam ſpecies Angeli proximè inferioris, quia ſpecies Angeli ſuperioris præter obiecta, repræſentata à ſpecie Angeli inferioris, repræſentaret ipſummet Angelum inferiorem, qui non eſſet repræſentatus à ſpecie ipſius Angeli inferioris, quoniam ille ſeipſum immediatè intelligeret per propriam eſſentiam.

Ad fundamentum ſecundæ ſententiæ patet ex dictis.

Ad fundamentum ſecundæ ſententiæ, patet ex dictis.

SECTIO XI.

Quo pacto Angeli ſuperiores intelligant per ſpecies vniuerſaliores?

192. RATIO dubitandi eſt: quia ſi quo Angelus eſt natura ſuperior, eo debet per vniuerſaliores ſpecies intelligere, cũ multo plures ſint Angelorũ naturę, quam rerum materialium eſſentiæ, quę poſſint per intelligibiles ſpecies repræſentari, multo citius, quam deueniatur ad ſupremũ Angelum, aſſignandus erit aliquis, qui omnes res materiales intelligat per vnicam ſpeciem, atq; adeò per vnicum actum, quia ſpecies correſpondet actui. Quin etiam vlterius ſequeretur, dari Angelum, qui omnes res materiales & immateriales intelligeret per vnicam ſpeciem. Nam qui per vnicam ſpeciem intelligeret res omnes materiales, per aliam ſpeciem intelligeret omnes Angelos inferiores ſe: eo quod multo plures eſſent res materiales quoad ſpecies, & indiuidua, quam Angeli inferiores ſe.

193. Confirmatur: quia ſaltem in Angelis, quos Deus condere poſſet inferiores infimo, hæc regula locum non haberet. Nam ponamus infimum Angelum de facto ſingulas naturas intelligere per ſingulas ſpecies: ſi crearetur inferior infimo, non poſſet per ſpecies minus vniuerſales intelligere; quia non poſſet habere ſpecies minus vniuerſales, quam habeat anima ipſa ſeparata: ſed hæc ad minimum habet ſpecies repræſentantes ſingulas naturas ſpecificas. Ergo tam infimus, quam inferior infimo intelligeret per ſpecies ęque vniuerſales. Propter has difficultates eſt.

Prima ſententia affirmat Angelos ordinis ſuperioris intelligere per ſpecies vniuerſaliores. Heruæus. Ægidius. Ferrarienſ.

194. Prima ſententia Herũæi in 2. diſt. 3. q. 4. ar. 4. Ægidij 2. p. diſt. q. 2. a. 2. in reſolut. 4. dub. Ferrarienſis 2. contra Gentes c. 98. §. *Circa conclusionem*, negantium, quamcumq; ſuperioritatem ſufficere, vt vnus Angelus intelligat per ſpecies vniuerſaliores, quam alius; ſed requiri ſuperioritatem ordinis: reliquos verò eiuſdem ordinis Angelos intelligere per ſpecies æque vniuerſales, ſed vnum clarius & limpidius alio, ſecundum quod vnus excedit alium in ſpecifica perfectione intra eundem ordinem hierarchicum.

Angeli eiuſdem ordinis intelligunt per ſpecies aquè vniuerſales.

In hãc inclinat Bannez: Probabilem cenſet Zumel.

Ad quam ſententiam ex parte inclinat Bannez 1. parte quæſtione 55. artic. 3. §. *Nobis vero*. Eamque probabilem cenſet Zumel ibidem quæſt. 2. concl. 1.

Fundamentum.

Fundamentum eſt: nam ſicut plura animalia diſtinguuntur ſpecie non per plures, aut pauciores vires ſenſitiuas, ſed per eaſdem perfectiores: ita & Angeli diſtingui poſſunt ſpecie, non per plures, aut pauciores ſpecies intelligibiles, ſed per eaſdẽ perfectiores.

Secunda ſententia affirmat etiam eiuſdẽ ordinis perfectiores, tamen ſpeciei Angelos intelligere per ſpecies vniuerſaliores.

195. Secunda ſententia affirmat, quamlibet ſuperioritatem, etiam ſpecificam intra eundem ordinem hierachicum ſufficere, vt per vniuerſaliores ſpecies intelligat. Hæc ſententia procul dubio eſt S. Thomæ 1. p. quæſtione 55 ar. 3. & quæſt. vnica diſputata de anima art. 7. ad 5. Quibus in locis abſolutè docet, quo Angelus

S. Thomas.

Capreoli. Caietanus. In hunc magis inclinat Bannez. Eādem abſolutè ſequitur Zumel. Valentia. Suarez.

eſt ſuperior naturâ, eo per vniuerſaliores ſpecies intelligere. Eſt etiam Capreoli in 2. diſt. 3. q. 2. ar. 1. concl. 7. & ar. 3. Caietani 1. p. q. 55. ar. 3. Ad quam magis inclinat Bannez: eamque abſolutè ſequitur Zumel q. 2. prop. 3. Valentia puncto 3. Suarez lib. 2. de Angelis c. 16. *Et aperte colligitur ex noſtris principiis:* quia non ſolum Angelus ordine, ſed etiam ſpecie ſuperior perfectiorem habet intellectum; atque adeo operationem; & conſequenter ſpeciem vniuerſaliorem: cum ad operationem ſpecie diuerſam ſola ſpecies intenſiuè perfectior non ſufficiat.

Difficultas in aſſignādā huiuſmodi vniuerſalitatis in ſpeciebus Angelicis. Duplex vniuerſalitas ab Auctore aſſignatur. Vna in ordine ad plures quidditates exiſtentes. Altera in ordine ad plura indiuidua.

196. Implicatior controuerſia eſt in aſſignanda huiuſmodi vniuerſalitate in ſpeciebus Angelicis. Circa quam controuerſiam varij varia docent. Ego relictis aliorum opinionibus, & explicandi modis, duplicem aſſigno vniuerſalitatem, vnam in ordine ad plures, & plures quidditates exiſtentes; alteram in ordine ad plura, & plura indiuidua, tam exiſtentia, quam futura, non autem poſſibilia. (Suppono autem ex communi ſententia Doctorum, Angelum non habere ſpecies rerum poſſibilium) cum hoc tamen diſcrimine, quod indiuiduorum exiſtentium incorruptibilium Angelus habeat ſpecies completas; corruptibilium verò incompletas, complendas virtute primæ cauſæ, ad exigentiam ipſorum indiuiduorum, quando actu exiſtunt, vt infra probabitur. Primam vniuerſalitatem habent ſpecies Angelorum diuerſi ordinis: ſecundam habent ſpecies Angelorum diuerſæ tantum naturæ ſpecificæ.

Primam vniuerſalitatem in ordine ſcilicet ad plures quidditates habent Angeli ordinis diuerſi. Alteram habent Angeli ſpecie ſolum diuerſi. Aſſignata vniuerſalitas duplex multa ſaluet: primò.

197. Per hanc duplicem vniuerſalitatem ſaluo primò, quod nunquam de facto deueniri poſſit ad Angelum, qui res omnes materiales intelligat vnica ſpecie, cum multo plures ſint ſpecies rerum materialium, quàm Angeli ordine diuerſi. Quare ſi Angeli infimi ordinis intelligunt per ſpecies repræſentantes, exempli cauſa, duas, aut tres quidditates, Angeli ſuperioris ordinis intelligent per ſpecies repræſentantes quatuor, aut ſex quidditates. Sic autem gradatim aſcendendo, cum nouem tantum ſint Angelorum ordines; nunquam deuenietur ad aliquem, qui cunctas quidditates materiales, aut immateriales intelligat per vnicam ſpeciem.

Saluat. ſecundò.

198. Secundò ſaluo, quod etiam Angelus ſpecie perfectior vniuerſaliores habeat ſpecies: nam eadem ſpecies repræſentans duas, aut tres quidditates, repræſentare poteſt illas in ordine ad plura, & plura indiuidua. Quoniam, vt ex dictis ſect. 9. conſtat, non hoc ipſo, quod ſpecies repræſentat aliquam naturam, repræſentat diſtinctè & dearticulatè omnia indiuidua illius naturæ.

Saluat. tertiò.

199. Tertiò ſaluo, quo pacto Deus creando Angelos inferiores & inferiores infimo, ſaluetur vniuerſalitas ſpecierum; tam in Angelis creabilibus ſuperioribus, quam in quolibet creabili inferiori reſpectu animæ rationalis. Nam in quolibet Angelo inferiore infimo, cohæreretur ſpecies repræſentans eandem quidditatem, repræſentatam à ſpecie infimi Angeli, cum paucioribus quidem indiuiduis reſpectu Angeli ſuperioris, cum pluribus tamen reſpectu animæ rationalis.

Saluat. quartò.

200. Quartò ſaluo, quo pacto ſupremus Angelus eiuſdem ordinis cognoſcat infimum eiuſdem ordinis per ſpeciem vniuerſaliorem, quam cognoſcat alius Angelus inferior ſupremo eiuſdem ordinis. Quia licet tam ſupremus quam inferior ſupremo comprehendat infimum eiuſdem ordinis, tamen ſupremus cognoſcit illum in ordine ad plura indiuidua Angelica, quam cognoſcat inferior: nam in noſtra ſententia quælibet ſpecies Angelica habet plura indiuidua ſub ſe.

Obijcitur primò.

201 Obijcies primò, omnia indiuidua virtute continentur in natura ſpecifica: ergo eadem ſpecies repræſentans naturam ſpecificam repræſentabit omnia indiuidua ſub illa contenta. Confirmatur: nam ſpecies Angelica eſt ſpecies comprehenſiua naturæ inferioris: ergo repræſentat omnia indiuidua illius: nam ſpecies comprehenſiua non ſolum tendit ad cauſam, ſed ad omnes effectus poſſibiles contentos in cauſa.

Reſpondetur.

202. Reſpondeo negando conſequentiam: quoniam indiuidua non continentur actu & formaliter, ſed poteſtate tantum in natura ſpecifica, eo modo quo differentiæ continentur in genere. Quare ex intuitiua cognitione vnius non ſequitur intuitiua, ſed ad ſummum abſtractiua cognitio alterius. Ad confirmationem, nego pariter conſequentiam. Nam de ratione comprehenſionis non eſt, niſi intrinſeca & ſubſtantialia rei comprehenſæ exprimere: indiuidua autem non ſunt intrinſeca & ſubſtantialia naturæ, ſed ſolum extrinſeca & accidentalia naturæ: alioqui nullus Angelus ſuperior comprehendere poſſet inferiorem, quia nullus ſuperior naturaliter cognoſcere poteſt ſecreta cordis inferioris, aut omnes actus, quos idem Angelus inferior vel in ſe ipſo, vel in alieno ſubiecto, vti ſunt motus locales, producere poteſt.

Obijcitur ſecundò.

203. Obijcies ſecundò. Plures ſunt Angeli creabiles inferiores infimo, quam indiuidua, in ordine ad quæ per vnam ſpeciem Angelus infimus repræſentat naturam inferiorem. Ergo nam poteſt in ſingulis Angelis creabilibus, inferioribus infimo, aſſignari ſpecies quodad vniuerſalitatem diuerſa. Antecedens probatur; quia Angeli creabiles inferiores infimo ſunt infiniti, indiuidua verò, in ordine ad quæ ſpecies Angeli infimi repræſentat naturam aliquam inferiorem, ſunt finita.

Reſpondetur.

204. Reſpondeo negando antecedens, eiuſque probationem. Ratio autem eſt, quia perfectionalis, ſiue entitatiua diſtantia, quæ eſt inter animam rationalem, & infimum Angelum, eſt finita; cum ſit inter terminos finitos: implicat autem inter terminos entitate & perfectione finitos intercedere diſtantiam extitatiuè infinitam.

Inſtabis.

205. Dices. Poſſunt intra latitudinem extenſionis finitæ dari partes infinitæ, minores & minores ſecundum extenſionem: ergo

poſſunt intra diſtantiam perfectionis finitæ, creari Angelorum eſſentiæ infinitæ, inferiores, & inferiores ſecundùm perfectionem. Reſpondeo negando conſequentiam. Ratio diſcriminis eſt: quoniam in quantitate non datur terminus determinatus quoad minoritatem: ſicut in Angelis datur terminus quoad inferioritatem determinatus, qui eſt ipſe animus rationalis, qui in genere ſubſtantiæ intellectualis eſt determinatæ perfectionis. Vnde retorqueo argumentum, hoc pacto. Implicat intra latitudinem extenſionis finitæ, dari partes quantitatis infinitas maiores vna certa & determinatà: ergo implicat intra diſtantiam eſſentialis perfectionis finitę, dari eſſentias infinitas, ſuperiores vna certa & determinata: nam quilibet Angelus inferior infimo debet eſſe ſuperior animo rationali, ſecundùm determinatam perfectionem ſpecificam.

Inſtantia ſoluitur.

206. Ex dictis patet ad fundamentum primæ ſententiæ. Nam diſpar eſt ratio de numero potentiarum, & de vniuerſalitate ſpecierum; quoniam numerus potentiarum ſequi poteſt ad quemcumque gradum ſuperiorem: idem enim potentiarum numerus eſt in ſupremo, atque in infimo Angelo. Vniuerſalitas verò ſpecierum, cùm per ſe primò ordinetur ad proprium modum operandi vniuſcuiuſq; naturæ cognoſcentis, conſequi non poteſt ad quemcumque gradum genericum, ſed ad proprium & differentialem naturæ.

Ad fundamentum primæ ſententiæ patet.

DISPVTATIO DECIMA.

De cognitione Angelorum reſpectu rerum immaterialium.

Triplex obiectum immateriale reſpectu Angeli.

1. TRIPLEX eſt obiectum immateriale reſpectu Angeli cognoſcentis; propria ſubſtantia, reliquæ intelligentiæ creatæ, cum intelligentiis includendo etiam animas ſeparatas, & Deus, vt eſt naturale obiectum intellectus creati. De cognitione propriæ ſubſtantiæ diſputatũ eſt diſp. præcedente ſect. 1. 2. & 3. De reliquis intelligentiis conſtat ex ſect. 4. & 5. in quibus probatum eſt, ſingulis Angelis infuſas eſſe à Deo ſpecies omnium rerum naturalium exiſtentium, inter quas ſunt intelligentiæ creatæ. Supereſt diſputandum de Deo. Et ſanè certum eſt, notitiâ abſtractiuâ per effectus, Deum à quouis Angelo cognoſci, & quidem perfectiori nobilioriq́ue modo, quàm cognoſcatur ab homine. Sola ſupereſt ſcholaſtica concertatio, an ille ab Angelo naturaliter cognoſcatur diſtinctè & quidditatiuè; non quidem in ſeipſo atque in propria eſſentia; eſt enim hæc cognitio indebita naturæ, ſolis beatis communicanda beneficio luminis gloriæ; quidquid Bacho in 2. diſt. 4. ar. 3. §. quarto & quintò in oppoſitum dicat, aſſerens potuiſſe de poſſibili, tamen viſionem intuitiuam Dei eſſe connaturalem creaturæ; contra quam nos fusè 1. tomo diſp. 9. ſect. 6. ſed in ſua ſpecie, atque in proprio repræſentatiuo, diſtinctè tamẽ & quidditatiuè.

Bachonis opinio improbatur.

An Angelus naturaliter cognoſcere poſſit Deum quidditatiuè per propriam ſpeciem diſtinctè eius eſſentiam repræſentantem?

Prima ſententia affirmans. Scotus. Lychetus. Mayronus.

2. PRIMA ſententia affirmatiua eſt Scoti in 2. diſt. 3. q. 9. & quodlib. 7. § *Secunda concluſio*, & quolib. 14. Lycheti ibidem. Mayroni quodlib. 4. § *Circa ſecundum* Aureoli in prologo q. 2 ar. 3. & 4. Ochami q. 1 ar 5. & *ad* 9. *dubium*. Rubionis q. 1. Maioris in 2. diſt. 3. q. 5. Marſilij q. 7. ar. 1. p. 2. concl. 8. Inclinant Gabriel in 2. diſt. 3. q. 2. ar. 2. concl. 3. & Bacho loco præcitato §. 2. & 3. Scotum ſequuntur quoad poſſibilitatem tantùm, non autem quoad connaturalitatem talis ſpeciei, Baſſolus in 2. diſt. 3. q. 3. § *Contra ipſam*, & in prologo q. 1 ar. 1. ad 8. Molina 1. p. q. 1. a. 2. diſp. 4. & q. 56. ar. 3. & alij.

Aureolus. Ochamus. Rubio. Maior. Marſilius. Inclinant Gabriel, Bacho. Poſſibilem cenſent Baſſolus, Molina.

3. Docet igitur Scotus, poſſibilem eſſe ſpeciem diuinæ eſſentiæ, quæ ipſam diſtinctè & quidditatiuè repræſentet, eamq́; naturalem eſſe Angelo, quia complet principium eius intellectiuum in ordine ad actum, & obiectum naturaliter ab Angelo cognoſcibile. Tametſi eadẽ ſpecies vocari poſſit ſupernaturalis ex parte efficientis, quatenus non poteſt Angelus propriis viribus illam acquirere: nequit enim Angelus propriis viribus acquirere, niſi quæ in aliqua re creata continentur: ſpecies autẽ diuinæ eſſentiæ in nulla re creata continetur, quia nulla res creata continet propriam intelligibilitatẽ diuinæ eſſentiæ. Neque talis ſpecies à Deo neceſſariò, ſed liberè tantùm producitur. Ceterùm vt probet Scotus ſuam ſentẽtiam, diſtinguit notitiam intuitiuam ab abſtractiua in eo, quòd intuitiua immediatè cauſatur ab obiecto, & ad illud immediatè terminatur in ſeipſo exiſtens, & præſens præſentia reali: propter quod dicitur cognitio rei exiſtẽtis, vt exiſtentis formaliter. Abſtractiua verò, nec cauſatur ab obiecto immediatè, ſed ab eius ſpecie impreſſa: nec immediatè terminatur ad rem, vt in ſeipſa exiſtentem, & præſentem præſentia reali, ſed tantùm intentionali. Vnde dicitur abſtrahere ab exiſtentia, non quòd illam non

Explicat Scotus ſententiam ſuã.

Quid notitia intuitiua apud Scotum.

expri-

Digitized by Google

exprimat obiectiuè & intentionaliter, nam quidquid cõtinet obiectum ipſum in eſſe naturali, exprimere poteſt propria eius ſpecies in eſſe intentionali, ſed abſtrahit tantùm ab exiſtentia reali obiecti in ſeipſo exiſtentis; quia non fertur ad obiectum, vt in ſeipſo realiter exiſtens, ſed vt exiſtens intentionaliter in ſuo repræſentatiuo. Atque hoc diſcrimen conſtat nobis à poſteriori: quoniam ſi intuitiua cognitio non haberet obiectum in ſeipſo exiſtens ſecundùm eſſe naturale, non poſſet vi talis cognitionis potentia cognoſcere obiectum, quia ex vi talis cognitionis non poteſt cognoſcere, niſi quod in ſeipſo exiſtit. Confirmatur: nam alioqui conſeruari poſſet intuitiua cognitio, abſente obiecto. & tunc aut videretur obiectum vt præſens; aut non videretur vt præſens: vtrumque pugnat cum natura cognitionis intuitiuæ, quæ nec terminari poteſt ad obiectum, niſi vt præſens, nec ad illud terminari poteſt vt præſens, ſi re ipſa ſit abſens aut corruptum. Contrà verò cognitio abſtractiua, etiam ſi non habeat obiectum in ſeipſo exiſtens ac præſens, adhuc vi talis cognitionis potentia cognoſcit obiectum: nam ſiue illud in ſeipſo exiſtat, ſiue non exiſtat, ſemper vi talis cognitionis potẽtia eodẽ modo illud cognoſcit. Cuius ratio à priori eſt: quia id quod immediatè terminat cognitionẽ abſtractiuam, nõ eſt obiectum ipſum in propria natura exiſtens, ſed in ſuo repræſentatiuo expreſſum. Vnde per accidens eſt ad terminandam cognitionem, quòd in ſeipſo exiſtat.

Duplex cognitio abſtractiua apud eumdem Scotum.

Rurſus ſubdiſtinguit cognitionẽ abſtractiuam, in diſtinctam, & confuſam. Confuſa eſt, quæ ad obiectum tendit, vel per alienam ſpeciem, vel ſub ratione aliqua communi & generica. Diſtincta eſt, quæ ad obiectum tendit per ſpeciem propriam, & ſub ratione ſpecifica, & quidditatiua rei. Hac diſtinctione poſita,

Probat Scotus primò ſententiam poſitam.

4. Probat Scotus, Angelum naturaliter cognoſcere Deum cognitione diſtincta & quidditatiua per propriam ſpeciem ipſius. Primò, quia naturalis beatitudo Angeli excedit naturalem beatitudinem hominis, etiam exiſtentis in ſtatu innocentiæ: ſed homo in ſtatu innocentiæ habere potuiſſet diſtinctam notitiam de Deo; alioqui non potuiſſet habere perfectam volitionem vltimi finis, nam hæc ſupponit illam: ergo à fortiori Angelus, cui perfectior beatitudo naturalis debetur, eamdem diſtinctam cognitionem de Deo vltimo fine in pura natura habuiſſet.

Probat ſecundò.

5. Secundò. Talis ſpecies non implicat: igitur concedenda eſt Angelo. Conſequentia conſtat, nam perfectior cognitio de Deo concedenda eſt Angelo, quàm homini: ſed homini conceditur cognitio Dei confuſa per effectus: ergo Angelo concedenda eſt cognitio diſtincta per propriam ſpeciem. Antecedens probo: non repugnat ſimilitudo expreſſa diſtinctè repræſentans Deum, vt conſtat de viſione beata; ergo nec impreſſa, virtualiter repræſentans eumdem, cùm maior ſit ſimilitudo formalis, quàm virtualis.

Probat tertiò.

6. Tertiò. Intuitiua viſio Dei tranſiens relinquit diſtinctam memoriam ſui obiecti, vt conſtat de Paulo, qui tranſeunte actu viſionis Dei, quem in raptu vidit, recordabatur arcana Dei, quæ per illam viderat. Ergo poſſibilis eſt ſpecies, quæ diſtinctè & abſtractiuè Deum repræſentet. Conſequẽtia probatur: quia memoria, quam tranſeunte actu beatifico Paulus habebat de Deo, non erat de obiecto realiter præſente, & exiſtente in ſe, ſed in ſua ſpecie ab actu viſionis relicta. Nam ſi per impoſſibile tunc Deus non extitiſſet in ſe, adhuc Paulus vi talis ſpeciei ab actu præteritæ viſionis relictæ, diſtinctè recordatus fuiſſet obiecti anteà viſi. Confirmatur, quia potuiſſet Deus eamdem ſpeciem abſtractiuam Deitatis, quæ relicta eſt in Paulo ex actu viſionis, infundere eidem Paulo ante actum viſionis: ergo tunc diſtinctè cognouiſſet Deum abſtractiuè, abſque præuia cognitione intuitiua Deitatis.

Probat quartò auctoritate S. Auguſtini.

7. Quartò probat auctoritate Auguſtini 4. de Gen. ad litteram. c. 24. docentis, in Angelis fuiſſe cognitionem matutinam creaturarum in Verbo ante veſpertinam earumdem in proprio genere. Nequit autem cognitio matutina creaturarum in Verbo intelligi pro cognitione beatifica ſupernaturali, quoniam hæc in Angelis non præceſſit cognitionem veſpertinam in proprio genere, ſed ſubſecuta eſt: quoniã priùs Angelus fuit viator, quàm beatus, & in via cognouit creaturas in proprio genere. Igitur ſi cognitio matutina creaturarum in Verbo præceſſit veſpertinam in proprio genere, non potuit præcedere, niſi in Deo naturaliter cognito cognitione abſtractiua & quidditatiua.

Secunda ſententia negãs. Alenſis. Henricus. S. Thomas. Bonauent. Capreolus. Ægidius. Durandus. Ferrarienſ. Caietanus. Bannez. Zumel. Valentia. Arrubal. Suarez.

8. Secunda ſententia negat, poſſibilem eſſe huiuſmodi ſpeciem diſtinctè & quidditatiuè repræſentantem diuinam eſſentiam. Eſt Alenſis 2. p. q. 24. memb. 1. Henrici quodlib. 4. q. 9. S. Tomæ 1. p. q. 56. ar. 3. & q. 18. de veritate ar. 1. Bonauenturæ in 2. diſt. 3. p. 2. ar. 2. q. 2. Capreoli q. 2. ar. 1. concl. 6. & ar. 3. ad argumenta cõtra ſextam concluſionem. Ægidij diſt. 3. p. 2. q. 2. ar. 1. in reſolutione ſecundi dubij, §. *Redeamus*. Durandi in prologo q. 3. Ferrarienſis 2. contra Gent. c. 98. §. *Sed tunc occurrit auuium*. Caietani 1. p. q. 56. ar. 3. Bannez ibidem concl. 1. dub. 1. Zumel q. 1. Valentiæ punct. 3. Arrubal diſp. 166. c. 2. Suarez lib. 2. de Angelis c. 17. *Quæ verior eſt & ſequenda*. Difficultas eſt in aſſignanda efficaci ratione.

Aſſertio pro ſecunda ſententia. Difficultas in aſſignanda implicantia. Ratio Durandi.

9. Ratio Durandi eſt. Nequit cognitio abſtractiua cuiuſcumq; rei eſſe prima, ſed neceſſariò ſequitur ad aliam priorem. Sed in puro viatore nequit præcedere aliqua cognitio, ex qua abſtractiua notitia de Deo deducatur: ergo nequit in puro viatore eſſe cognitio abſtractiua Dei. Maiorem probat primò inductione: nam cognitio abſtractiua, quã habet Deus de creaturis poſſibilibus; & abſtractiua, quam habet Angelus de aliis rebus, ſequitur ad intuitiuam cognitionẽ propriæ eſſentiæ: & ante vllam notitiam abſtractiuam intellectualem hominis ſemper præcedit intuitiua cognitio ſenſus. Secundò ratione: quoniam prima cog-

nitio

nitio neceſſariò eſt entis in actu, quia non ens cognoſci non poteſt, niſi per ens: neque ens in potentia, niſi per ens in actu, 9. Metaph. Sed cognitio entis in actu neceſſariò eſt intuitiua, quia fertur in rem, vt præſentem ſecundùm actualem exiſtentiam ipſius, nulla alia cognitione, aut cognito mediante; cùm ipſa ſit prima cognitio, primumque cognitum. Minor primi ſyllogiſmi probatur: quoniam vel talis cognitio eſſet cognitio Dei; & non: quia aut illa eſſet abſtractiua, & adhuc illam alia cognitio præcederet; de qua iterum quæreretur, & ſic in infinitū. Aut intuitiua: & hæc cùm ſit beatifica, nequit eſſe in viatore, cùm deſtruat ſtatum viæ. Vel talis cognitio eſſet obiecti creati: & non; quia ex nullo præcognito creato deduci poteſt quidditatiua cognitio Dei.

9. Metaph.

Ratio Durandi diſplicet.

10. Sed contrà: nam tunc tantùm vera eſt maior, quando abſtractiua cognitio originatur ex intuitiua eiuſdem obiecti. atque hoc tantùm probat inductio. Secus quando aliunde infunditur: poteſt autem Deus infundere intellectui humano abſtractiuam cognitionem rei, cuius nulla præceſſit intuitiua ſenſus. Ad probationem, nego maiórem: quia poteſt Deus infundere intellectui Angelico primam cognitionem alicuius entis poſſibilis: & tunc prima cognitio, quam haberet Angelus de tali obiecto, non eſſet entis in actu, prout in actu; quia non tenderet ad illud vt præſens ſecundùm actualem exiſtentiam ipſius. Ratio verò eſt, quia licet, quando abſtractiua, & intuitiua naturali modo originantur ab obiecto, vna præcedat aliam; quando tamen infunditur à Deo, poteſt abſtractiua præcedere intuitiuam, quia talis ordo non eſt eſſentialis: de facto enim infunditur cognitio abſtractiua fidei ante intuitiuam eiuſdem obiecti. Vnde ad illud, Non ens non poteſt cognoſci, niſi per ens actu, nec ens in potentia, niſi per ens actu; diſtinguo de ente in actu, vel in ratione cognoſcendi, & concedo; quia, niſi præhabeatur ſpecies entis in potentia, non poterit diſtinctè cognoſci; vel in ratione obiecti cogniti, & nego; quia non eſt neceſſe ad cognoſcendum ens in potentia, vt priùs cognoſcatur ens in actu. ſed poteſt immediatè cognoſci ipſum ens in potentia per propriam ſpeciem ipſius, à qua tantùm pendet diſtincta cognitio cuiuſcumque entis, quam ſpeciem poteſt Deus infundere ante realem productionem obiecti.

Poſſibilis eſt prima cognitio rei abſtractiua.

Secunda ratio aliorum.

11. Secunda ratio aliorum eſt. Quidditatiua cognitio rei fertur ad omne id, quod conſtituit eſſentialiter obiectum, actualis exiſtentia & præſentia conſtituunt eſſentialiter Deum, vt Scotus ipſe concedit in 1. diſ. 1. q. 2. ar. 2. ad. 2. & ratio ipſa demonſtrat, quoniam de eſſentia Dei eſt eſſe ens neceſſarium, & à ſe, atque adeò actu exiſtere; implicat igitur notitia quidditatiua, & non intuitiua Dei: ſiquidem implicat notitia quidditatiua, quæ non fertur ad quidditatē ipſam rei. Sed hic diſcurſus procedit ex mala intelligentia, quid in ſententia Scoti ſit cognitionē intuitiuam ferri ad rem exiſtentem, vt exiſtentē, abſtractiuam verò abſtrahere ab exiſtentia. Etenim nō negat Scotus, cognitionē abſtractiuam ferri in exiſtentiam rei, obiectiuè tantùm expreſſam, non in ſeipſa præſentem. Duplex enim eſt exiſtētia in doctrina Scoti, obiectiua ſeu in eſſe cognito, & ſubiectiua ſeu in eſſe reali. Quādo igitur docet Scotus, cognitionem intuitiuam ferri in rem exiſtentem, vt exiſtentem, ly vt exiſtentem reduplicat exiſtentiam rei in ſe ipſa, atque in ſuo eſſe reali, per quod diſcriminatur ab abſtractiua, quæ non fertur ad exiſtentiam rei in ſe ipſa. atque in ſuo eſſe reali, ſed obiectiuè & in eſſe intentionali, vt conſtat ex quodlib. 13. §. *Circa ſecundum, ad ſecundum*. vbi docet, per cognitionem abſtractiuā cognoſci poſſe exiſtentiam obiecti, non minùs quàm eſſentiam eiuſdem: licet differat ab intuitiua, quia hæc fertur ad rem in ſe ipſa exiſtentem extra intellectum; illa verò ad rem exiſtentem in ſuo repræſentatiuo. Ad argumentum igitur in forma, diſtinguo maiorem. Cognitio quidditatiua fertur ad omne id, quod conſtituit eſſentialiter obiectum in ſeipſo, & in eſſe reali, & nego; vt expreſſum in ſuo repræſentatiuo, & in eſſe intentionali, & concedo. Sed actualis exiſtentia, & præſentia in ſeipſa, & ſecundùm eſſe reale, conſtituit Deum in ſe ipſo, concedo: conſtituit Deum vt expreſſum in ſuo repræſentatiuo, & in eſſe intentionali, nego. Igitur implicat cognitio quidditatiua, & non intuitiua rei, nego conſequentiam: quia vt cognitio ſit intuitiua, non eſt neceſſe vt feratur ad exiſtentiam rei ſecundùm ſe, ſed ſufficit vt feratur ad exiſtentam rei vt intentionaliter expreſſam in ſpecie.

Hæc ratio nec ſubſiſtit, nec eſt ad Scoti mentē.

Ad argumētum in ſecūda ratione adductum reſpondetur.

Tertia ratio aliorum.

12. Tertia ratio aliorum. Cognitio quidditatiua diſtinctè fertur ad eſſentiam Dei: eſſentia Dei includit Trinitatem perſonarum, aut ſaltem communicabilitatem ad tria ſuppoſita: ergo Angelus per huiuſmodi ſpeciem naturaliter cognoſceret myſterium Trinitatis. Sed neque hæc ratio concludit contra Scotum: tum quia ipſe concedit, poſſe intuitiuè cognoſci eſſentiam, non cognitis perſonis. Tum quia, eſto non poſſet intuitiuè cognoſci, ſicut fortaſſe in opinione Scoti non poſſet cognoſci eſſentia ſine communicabilitate, cognoſci tamen poſſet abſtractiuè; quia cùm abſtractiua non feratur in rem in ſeipſa exiſtentem, ſed in ſuo repræſentatiuo relucentem, poſſet eius repræſentatiuum limitari ad repræſentandam rem ſecundùm vnam perfectionem, & non ſecundùm alias, quas res ipſa includit in eſſe reali.

Sed neq; hæc ratio concludit contra Scotum.

Ratio efficax implicantiæ aſſignatur.

13. Efficax igitur huius implicantiæ ratio deſumenda eſt ex noſtris principiis de ſpecie impreſſa & expreſſa iactis in 1. tom. diſp. 9. ſect. 3. & 4. quæ talis eſt, Omnis ſpecis ſiue impreſſa, ſiue expreſſa, quæ non eſt tantùm pura tendentia ad obiectum in ſeipſo exiſtens, ſed virtualis, aut formalis expreſſio rei in eſſe intelligibili & obiectiuo, continere debet in eſſe intentionali, quidquid obiectum ipſum, vt repræſentabile per talem ſpeciem continet in eſſe naturali: implicat autē ſpecies impreſſa, vel expreſſa, quæ in eſſe intentionali contineat, quidquid Deus vt quidditatiuè repræ-

ſenta-

Digitized by Google

ſentabilis continet in eſſe naturali. Ergo implicat ſpecies impreſſa, vel expreſſa, quæ Deum intentionaliter, & abſtractiuè repræſentet ſecundùm quidditatem, quam Deus ipſe continet in ſuo eſſe naturali. Maiorem probo: nam ſpecies, quæ non eſt tantùm pura tendentia ad obiectum in ſe ipſo exiſtens, ſubſtituitur loco obiecti, exprimendo illud potentiæ cognoſcenti obiectiuè, & intentionaliter, ſupplens per huiuſmodi eſſe intentionale, quod obiectum ipſum faceret per ſuum eſſe naturale, ſi eſſet præſens cognoſcenti. Eſt enim ſpecies, teſte Scoto in 2. diſt. 3. q. præcitata, & quodlib. 14. §. *Ad iſta, quoddam imitatiuum obiecti.* Minorem oſtendo: nam talis ſpecies neceſſariò eſſet infinita ſecundùm eſſe intentionale. Implicat autem ſpecies infinita ſecundùm eſſe intentionale: ergo. Maior probatur, quia deberet in eſſe intentionali exprimere quidditatem infinitam Dei. Nam eſto non neceſſariò deberet exprimere omnes perfectiones, quas Deus continet naturaliter, eas tamen, quas quidditatiuè repræſentaret, deberet repræſentare & exprimere vt infinitas: quia deberet repræſentare illas vt diuinas, atque adeò vt illimitatas in eo genere, in quo illas repræſentaret. Vt ſi repræſentaret quidditatiuè ſubſtantiam diuinam, deberet repræſentare illam, vt infinitam & illimitatam in ratione ſubſtantiæ. Eodem modo ſi repræſentaret quidditatiuè ſapientiam diuinam, deberet repræſentare illam, vt infinitam & illimitatam in ratione ſapientiæ: alioqui non repræſentaret illam quidditatiuè & diſtinctè vt diuinam; quia vt diuina eſſentialiter reduplicat infinitatem. Minor conſtat: quoniam eſſe intentionale eſt reale, & intrinſecum ſpeciei: eſt enim in ſpecie impreſſa ipſum eſſe ſpeciei, vt productiuum formalis expreſſionis obiecti, cuius eſt ſpecies. In ſpecie verò expreſſa eſt ipſamet formalis expreſſio & imago obiecti, quæ eſt actualis productio ipſius obiecti in eſſe intelligibili: & ſolùm dicitur intentionale, ad differentiam eſſe naturalis obiecti. Vnde licet tale eſſe ſit obiectiuum reſpectu potentiæ cognoſcentis, cui obiicitur, tamquam proprium idolum, in quo cernitur obiectum ipſum, cuius loco ſubſtituitur; eſt tamen reale & ſubiectiuum reſpectu ſpeciei, quæ per ſeipſam formaliter ſupplet hoc munus.

Species iuxta Scotum, eſt quoddam imitatiuum obiecti.

14. Confirmatur: nam ipſum eſſe obiectiuum & intelligibile obiecti, non eſt aliud quàm ipſum eſſe ſubiectiuum & reale ſpeciei: cùm non aliud eſſe reale, & conſtitutiuum ſui habeat ſpecies, quàm ipſum eſſe obiectiuum, & intelligibile obiecti, quod Aureolus appellat *eſſe apparens rei*, quæ cognoſcitur; quia apparet & obiicitur cognoſcenti loco rei, quæ per tale eſſe apparens & obiectiuum cognoſcitur. Ergo quanto creſcit res in eſſe obiectiuo & intelligibili, tanto creſcit ſpecies ipſa in ſuo eſſe reali & ſubiectiuo. Sed quidditas Dei infinitè creſcit in eſſe obiectiuo & intelligibili, quia repræſentari debet vt infinita, & abſque termino in ratione quidditatis: ergo etiam eſſe reale & ſubiectiuum ſpeciei debet infinitè creſcere, abſque termino. Neque hîc valet diſtinctio illa, quòd poteſt intellectus cognoſcere Deum infinitum, abſque eo quòd illum cognoſcat infinitè: nam in hac ſententia idem eſt cognoſcere obiectum infinitum; & illud cognoſcere infinitè; quia in hac ſententia obiectum non eſt extrinſecum cognitioni, ſed intrinſecum, eſt enim ipſa cognitio ſeipſa formaliter exprimens obiectum ſecundùm eſſe naturale ipſius, ponens illud intelligibiliter, & in eſſe obiectiuo præſens cognoſcenti.

Confirmatur aſſignata ratio.

Aureolo ſpecies eſt eſſe apparens rei.

Infinitum cognoſcere in ſpecie, idē eſt ac cognoſcere infinitè.

15. Obiicies primò. Cognitio beata finita repræſentat Deum infinitum: ergo dabilis eſt ſpecies finita repræſentans Deum infinitum. Conſequentia probatur, quia ſpecies eſt principiũ cognitionis; ergo ſi non implicat cognitio finita, repræſentans obiectum infinitũ, nec implicabit ſpecies finita, talis cognitionis productiua. Reſpondeo. Diſtinguo antecedens, cognitio beata repræſentat Deum infinitum, vt pura tendentia, concedo; vt ratio, in ſeipſa exprimens infinitatem Dei, nego: ergo dabilis eſt ſpecies finita, repræſentans Deum infinitum, vt principium puræ tendentiæ, concedo; vt principium expreſſionis infinitatis Dei, nego. Et ratio diſcriminis eſt, quia, quando cognitio eſt pura tendentia ad obiectum, in ſeipſo exiſtens, non debet in ſe ipſa intrinſecè, & ſubiectiuè continere infinitatem obiecti, ſed ſolùm extrinſecè, & terminatiuè, quatenus ducit potentiam ad obiectum ipſum extrinſecum infinitum in ſe: at quando non eſt pura tendentia, debet ipſa in ſe ipſa intrinſecè continere infinitatem obiecti, quia tunc ipſa cognitio per ſuum eſſe intentionale, dearticulando obiectum quoad omnes proprietates, & characteriſticas notas, quas continet in eſſe naturali, ſupplet naturalem infinitatem obiecti, præſtando per ſuum eſſe intentionale, quod præſtaret obiectum ipſum per ſuum eſſe naturale, immediatè terminando notitiam cognoſcentis. Quod inde patet, quia non exiſtente obiecto ſecundùm ſuum eſſe naturale, cognitio ipſa vt ſubſtituta loco talis obiecti, ſuppleret munus illius, obiiciendo illud potentiæ, ac ſi eſſet præſens ſecundùm proprium eſſe naturale. Quod fieri non poteſt, niſi cognitio ipſa contineat in eſſe intentionali & repræſentatiuo, quidquid obiectum ipſum contineret in eſſe naturali: ac proinde ſi obiectum ſecundùm eſſe naturale eſſet infinitum, etiam cognitio ſubſtituta loco illius deberet eſſe infinita.

Obiectio prima.

Solutio.

Diſcrimen inter cognitionem, quæ eſt pura tendentia ad obiectum, & quæ in ſe illud exprimit.

16. Obiicies ſecundò. Eſſe intentionale eſt eſſe imperfectum & diminutum: ergo non implicat, vt ſit infinitum. Reſpondeo negando conſequentiam. Quia licet comparatum ad obiectum ſecundùm eſſe naturale ipſius, ſit imperfectius, conſideratum tamen in genere entis intentionalis & repræſentatiui, eſt ens reale in ſuo genere perfectum. Neque ego contendo, ſpeciem repræſentatiuam obiecti infiniti, debere eſſe infinitam in eodem genere perfectionis, in quo eſt obiectum, ſed in genere tantùm perfectionis intentionalis.

Obiectio ſecunda.

Solutio.

17. Ob-

Obiectio 3. 17. Obiicies tertiò. Non eſt neceſſe, vt ſpecies ſit ſubſtantia, ad hoc vt repræſentet ſubſtantiam: ergo neque vt ſit infinita, vt repræſentet infinitum. Solutio. Reſpondeo negando conſequentiam. Ratio diſcriminis eſt, quia ſpecies repræſentat vt imago obiectiua. Imago autem non oportet, vt ſit eiuſdem perfectionis entitatiuæ cum imaginato; quia imago eſſentialiter eſt alterius expreſſiua: vt patet de ſpecie Angelica repræſentante lapidem. Requiritur autem, vt in ſuo ordine ſit tantæ perfectionis, quantæ perfectionis eſt obiectum in eſſe repræſentato: quia cùm eſſe repræſentatum obiecti formaliter habeatur per ipſum eſſe repræſentatiuum ſpeciei, non poterit infinitum eſſe repræſentatum obiecti haberi per finitum eſſe repræſentatiuum ſpeciei. Vnde licet eſſe repræſentatiuum ſpeciei non debeat creſcere in eodem genere, in quo eſt obiectum, debet tamen in ſuo genere intentionali creſcere tantum, quantum eſt obiectum in ſuo genere naturali. Quare ſicut vt ſpecies repræſentet ſubſtantiam, non debet eſſe ſubſtantia, debet tamen eſſe ens: ita vt eadem repræſentet ſubſtantiam infinitam, non debet eſſe ſubſtantia infinita, debet tamen eſſe ens infinitum: quia non eſt neceſſe, vt creſcat intra genus ſubſtantiæ, eſt tamen neceſſe vt creſcat intra genus entis, vt repræſentet ſubſtantiam infinitam, quia debet creſcere intra illud genus, in quo eſt repræſentatiua ſubſtantia.

Obiectio 4. 18. Obiicies quartò. Ex hac noſtra ſententia ſequeretur, ſpeciem ſiue impreſſam, ſiue expreſſam non eſſe puram rationem cognoſcendi, ſed potiùs rationem, in qua cognoſcitur obiectum, contra omnes Doctores aſſerentes, ſpeciem eſſe medium incognitum, & puram rationem cognoſcendi. Solutio. Reſpondeo: concedo ſequelam quoad ſpeciem expreſſam; nego verò quoad impreſſam. Nam licet vtraque ſit intelligibilis ſimilitudo obiecti, ſola tamen expreſſa eſt vitalis: ſpecies autem non repræſentat cognoſcenti obiectum, niſi vt vitalis; quia non repræſentat illud, niſi quatenus recipitur in potentia vt formalis imago obiecti: ſola autem ſpecies expreſſa recipitur in potentia vt formalis imago obiecti. Impreſſa verò non recipitur, niſi tantùm vt virtualis & effectiua imago obiecti; quod non ſufficit ad repræſentandum obiectum potentiæ per modum vitalis imaginis. Nego autem, hoc eſſe contra omnes Doctores: quin potiùs omnes antiquiores Scholaſtici, aut hoc expreſsè dicunt, aut certè ſupponunt; S.Thomas. præcipuè S.Thomas 1. p. quæſt. 12. art. 2. & opuſculo 13. & 14. & alibi, & cum eo ferè Thomiſtæ omnes: Thomiſtæ. qui propterea communiter docent, in quauis intellectione creata, excepta beatifica, produci verbum, vt in eo immediatè cernatur obiectum. Aureolus. Scotus. Et Aureolus cum Scoto duplicem diſtinguit notitiam; alteram, quâ immediatè obiectum apparet cognoſcenti, ſecundùm eſſe naturale, & in ſeipſo exiſtens: alteram, quâ tantùm apparet in ſuo repræſentatiuo. Quoad modum verò loquendi, dicendum eſt, ideò Doctores quamlibet ſpeciem vocare medium incognitum, vel quia conſiderât ſpeciem expreſſam, non vt eſt ratio exprimens obiectum, illudque vitaliter obiiciens potentiæ, ſed vt eſt ratio cognoſcendi obiectum. Ratio cur Doctores quamlibet ſpeciem vocent medium incognitum. Eadem quippe ſpecies expreſſa & eſt ratio cognoſcendi obiectum, & obiectum ipſum intra potentiam intelligibiliter expreſſum, vt expreſsè docet S.Thomas q. 4. de veritate artic. 2. & 3. S. Thomas. his verbis: *Ideo conceptio intellectus non ſolum eſt id quod intellectum eſt, ſed etiam id, quo res intelligitur, vt ſic id quod intelligitur poſſit dici & res ipſa, & conceptio intellectus: & ſimiliter id quod dicitur, poteſt dici & res quæ dicitur per verbum, & verbum ipſum.* Vel quia ſpecies expreſſa non eſt ratio, per quam potentia ducitur ad aliud obiectum diſtinctum cognoſcendum, ſicut creatura eſt ratio, qua cognita intellectus ducitur ad cognoſcendum Deum; ſed ſiſtit in ipſo obiecto intentionaliter expreſſo: cùm ipſum obiectum in ſpecie intentionaliter expreſſum ſufficienter repræſentet rem, cuius eſt expreſſio. Vel demum quia ſpecies expreſſa non eſt ratio cognita, vt res quædam eſt, ſed vt imago formaliter & obiectiua apparenda rei.

Ad ſententiam Scoti ſuprà reſpondetur primò. 19. Ad ſententiam Scoti reſpondeo primò; Non bene ipſum diſtinguere notitiam intuitiuam ab abſtractiua in eo, quòd intuitiua feratur ad rem in ſeipſa exiſtentem, abſtractiua verò in rem in ſuo repræſentatiuo expreſſam; alioqui Deus non haberet cognitionem intuitiuam de creaturis poſſibilibus; quod ego falſum putò, vt probaui tom. 1. diſp. 12. ſect. 2. Eſt igitur intuitiua cognitio omnis ea, quæ vel ad obiectum fertur in ſeipſo exiſtens ſecundùm eſſe naturale, vel vt expreſſum per propriam ſpeciem in proprio verbo & imagine naturali. Capreolus. Lege Capreolum in 2. diſt. 11. q. 1. ar. 3. *ad 5. Scoti.* Ex his patet ad confirmationem: nam vt cognitio ſit intuitiua, non eſt neceſſe, vt feratur in obiectum actu præſens ſecundùm eſſe naturale, ſed ſufficit, vt feratur in obiectum actu præſens ſecundùm eſſe intentionale in propria ſpecie expreſſum. Sicut corrupto viſibili conſeruari poſſet eadem numero viſio: in quo caſu, talis viſio non poſſet tendere ad obiectum in ſeipſo exiſtens, cùm iam actu non exiſteret, ſed ad obiectum in ſuo proprio repræſentatiuo expreſſum, vt fuſè probo tom. 1. diſp. 9. ſect. 3.

Satisfit reliquis argumentis oppoſitæ ſententiæ. 20. Ad primum argumentum, conceſſa maiore, diſtinguenda eſt minor. Potuiſſet homo in ſtatu innocentiæ habere diſtinctam notitiam de Deo naturaliter, nego; ſupernaturaliter, concedo: quoniam naturaliter non potuiſſet homo habere aliam notitiam, quàm quæ ex effectibus creatis haberi poteſt. Supernaturaliter autem probabile eſt, præter notitiam obſcuram fidei, habiturum tunc fuiſſe euidentem cognitionem abſtractiuam ex aliquo effectu ſupernaturali, euidenter arguente Trinitatem perſonarum in vnitate eſſentiæ: qualem notitiam, præter intuitiuam per viſionem beatificam, concedunt communiter Theologi per ſcientiam in-

fuſam animæ Chriſti: de qua nos, Deo dante, tom.6. diſp. 20. Ceterùm hæc perfectior notitia naturalis de Deo in Angelo, conſiſtit in eo, quòd Angelus perſpicacius, euidentiuſque ex effectibus creatis, & præcipuè ex propria eſſentia intuitiuè cognita, abſtractiuè cognoſcat exiſtentiam Dei, quàm homo.

21. Ad ſecundum, nego antecedens. Ad cuius probationem diſtinguo, de ſimilitudine expreſſa *Qua*, & concedo; de ſimilitudine expreſſa, *in Qua*, & nego. Similiter de ſpecie impreſſa, quæ ſit principium ſimilitudinis expreſſæ *Qua*, concedo; quæ ſit principium ſimilitudinis expreſſæ *in Qua*, nego. Species autem, quæ à Scoto naturaliter Angelo conceditur, neceſſariò eſt principium ſimilitudinis expreſſæ *in Qua*: nam quæ eſt principium ſimilitudinis expreſſæ *Qua*, non eſt debita viatori, quia hæc fertur in Deum in ſeipſo exiſtentem, vt Scotus ipſe fatetur.

Scotus.

22. Ad tertium, nego antecedens: intuitiua enim viſio Dei ſolùm relinquere poteſt in memoria diſtinctam ſpeciem ſui, non autem ſui obiecti, niſi tantùm confuſam. Nequit enim actus producere niſi ſpeciem ſui, & hanc tantùm habebat Paulus ex præterita viſione beata: quam ſpeciem illi Deus ante actum ipſum viſionis infundere potuiſſet. Lege S.Thomam 1.p.q.12.ar.9. ad 2.

S.Thomas.

23. Ad quartum. Auguſtinum explicat ſanctus Doctor 1.p.q.62.ar.1.ad 3. de cognitione Verbi, non qua illud cognoſcit, vel in ſeipſo, vel in propria ſpecie, ſed in ſua creata eſſentia relucens. Duplicem enim diſtinguit ibi S.Thomas Verbi cognitionem in Angelo, alteram naturalem; beatificam & ſupernaturalem alteram. Primam habuit Angelus de Verbo per cognitionem propriæ eſſentiæ; nam cognoſcens propriam eſſentiam, cognouit Verbum, quo eſſentia ipſa facta eſt: quia cognoſcens intuitiuè ſuam eſſentiam, cognouit tranſcendentalem relationem ad Deum, à quo facta eſt. Atque hæc cognitio Verbi in Angelo præceſſit cognitionem creaturarum in proprio genere, quia priùs cognouit ſeipſum, & in ſeipſo Verbum, quàm reliquas creaturas.

Auguſtinus ſuprà pro oppoſita ſententia allegatus quomodo explicandus iuxta S.Doctorem.

Cognitio Verbi in Angelo duplex iuxta S. Thomam.

DISPVTATIO VNDECIMA.

De cognitione Angelorum reſpectu rerum materialium.

SECTIO PRIMA.

An Angeli cognoſcant futura contingentia ex cauſis naturalibus?

1. SVPPONO primò ex communiori Scholaſticorum ſententia contra Aureolum in 2.diſt.11.q.4. art.2. & 3. Angelos cognoſcere poſſe quodcumque ſingulare ordinis naturalis, dum exiſtit, tam ſpirituale, quàm materiale, non tantùm abſtractè & ſecundùm ſe, quod non negat Aureolus, ſed etiam in ordine ad omnes circumſtantias indiuiduales loci, & temporis, in quibus exiſtit, quod negat Aureolus. Nam poteſt Angelus materialia immateriali cognitione quoad omnes materiales indiuidualeſque conditiones exprimere; vt patet in Deo, cui, & ſi conſequenter eamdem ſingularium notitiam quoad indiuiduales conditiones loci & temporis neget Aureolus, Catholica tamen fides nobis eam negare vetat.

Angelus cognoſcit quodlibet ſingulare ordinis naturalis dum exiſtit, contra Aureolum.
Aureolus.

2. Suppono ſecundò contra Scotum in 2. diſt.3.q.vlt. §.*Reſpondeo ergo.* Angelum cognoſcere hæc ſingularia, dum exiſtunt, intuitiuè, etiamſi ad eorum cognitionem non concurrat obiectum ſecundùm ſe, ſed loco ipſius ſpecies à Deo infuſa: quoniam ad notitiam intuitiuam non eſt neceſſarius immediatus influxus obiecti, ſed ſufficit ſpecies, obiecti vicem gerens.

Angelus huiuſmodi obiecta dum exiſtunt, cognoſcit intuitiuè contra Scotum.

3. Suppono tertiò, duplex eſſe futurum contingens; alterum pendens à libero arbitrio, illud immediatè cauſante, vel applicante; alterum pendens à cauſa naturali, impedibili tamen per occurſum aliarum cauſarum naturalium. De priore infrà: de poſteriore nunc. Quod dupliciter poteſt ab Angelo cognoſci, vno modo abſtractiuè, & in cauſis; alio modo intuitiuè, & in ſe. Controuerſia non eſt de cognitione intuitiua & in ſe, ſed de abſtractiua & in cauſa, quæ tamen certa ſit & infallibilis. De qua

Duplex futurum contingens, vnd liberum, naturale alterum.
Quæſtio eſt de futuro contingente naturali.

4. Prima ſententia docet, Angelos certò cognoſcere res futuras ex cauſa naturali non impedibili, non autem certò cognoſcere res futuras ex cauſa naturali impedibili. Eſt Bonauenturæ in 2.diſt.7.p.2.ar.1.q.3. Ægidij q.2. art.1. Heruæi q.2, art.2. Valentiæ 1.p.q.57. q.ſua 8. pun.3. Zumel ibidem art.3. quæſt.1. poſt 4. concl. §. *Ex his omnibus.* Eamdem ſententiam vt probabilem defendit Richardus in 2. diſt. 7. art.3. q.2. Prior pars huius ſententiæ conſtat. Poſterior verò probatur. Primò Sapientiæ 8. vbi *ſcire monſtra, & euentus temporum antequam fiant*, tribuitur ſoli Deo. Secundò; quoniam, vt Richardus refert,

Prima ſententia [illegible] Angelos futura ſolà cognoſcere, quæ ſunt ex cauſa naturali non impedibili.
Bonauent.
Ægidius.
Heruæus.
Valentia.
Zumel.
Vt probabilem defendit Richardus.
Probatur.
Sapient.8.

refert, oppoſita ſententia damnata fuit à Schola Pariſienſi. Tertiò; quia licet cauſa naturalis ſit ex ſe ad vnum determinata, poteſt tamen ab aliis cauſis impediri: ergo nequit in ea certò & infallibiliter cognoſci effectus futurus. Quartò; huiuſmodi effectus ſunt ex ſe contingentes, cùm poſſint eſſe & non eſſe: nequeunt igitur, antequam ſint, ab Angelo certò cognoſci.

Secunda ſententia affirmat, eos ſaltem effectus Angelū non cognoſcere antequam exiſtant, qui pendent ex appetitu & apprehenſione animalium.

5. Secunda ſententia affirmat, ſaltem eos effectus, qui pendent ex appetitu & apprehenſione animaliū, non poſſe, antequam exiſtant, ab Angelo certò cognoſci, vt, exempli cauſa, quòd tali die, vel hora tales aues ſint per talem locum tranſituræ. Eſt Bannez 1. p. q. 57. ar. 3. §. *Nobis tamen*. Molinæ ibid. concl. 2. Fundamentum eſt, quia cùm in brutis ſit aliquod veſtigium libertatis, quemadmodum & in pueris & amentibus, non poſſunt effectus, qui ex eorum appetitu pendent, certò & infallibiliter cognoſci, antequam ſint.

Bannez & Molina probant.

Tertia ſententia affirmat de omnibus omnino effectibus dependentibus à quacumque cauſa naturali.

6. Tertia ſententia affirmat, omnes effectus dependentes à quacumque cauſa naturali, etiam impedibili, nec non dependentes ab appetitu brutorū, poſſe ab Angelo, antequam ſint, in eorum cauſis infallibiliter præcognoſci. Eſt Alenſis 2. p. q. 26. mēb. 4. Durandi in 2. diſt. 3. q. 7. & diſt. 7. q. 3. Argentinæ diſt. 7. q. vnica, ar. 3. qui quamuis concluſione 2. neget, ea certò ſciri ab Angelo, intelligit tamen, vt ipſemet ſe declarat, de omnimoda certitudine, quia ſaltem illa impediri poſſunt à Deo, cuius voluntas ignota eſt Angelo. Eamdem probabilem putat Richardus loco præcitato: eamque ſequuntur Vaſquez 1. p. diſp. 207. c. 2. Suarez lib. 2. de Angelis c. 9. Arrubal 1. part. diſp. 168. Nec ab ea diſcordat S. Thomas, vt conſtat ex q. 8. de veritate art. 12. vbi docet, Angelos cognitione naturali non ſolùm cognoſcere futura, quæ in vna tantùm cauſa, ſed etiam quæ in collectione plurium ſunt determinata: quia, inquit, *Angeli omnes cauſas naturales cognoſcunt*. Vnde quæ reſpectu alicuius cauſæ videntur contingentia, reſpectu totius collectionis cauſarum ſunt neceſſaria, atque adeò certò ab Angelis cognoſcuntur, qui totam collectionem cauſarum naturalium cognoſcunt.

Alenſis, Durandus, Argentina. Probabilem putat Richardus, Vaſquez, Suarez, Arrubal. Nec diſcordat S. Thomas.

Aſſertio pro tertia ſententia. Fundamentum.

7. *Quæ ſententia probabilior eſt & ſequenda*. Fundamentum eſt; quia non minùs eſt determinatè & neceſſariò futurus effectus ex concurſu, occurſuque plurium cauſarum naturalium ſimul, quàm ex qualibet per ſe ſumpta. Sed Angelus virtute naturali non ſolùm comprehendit vim ſingularum cauſarum; ſed omnium ſimul: ergo non ſolùm certò cognoſcit effectus futuros ex ſingulis cauſis naturalibus, ſi permittantur agere iuxta proprias naturas, ſed ex pluribus cauſis ſimul; atque adeò etiam futuros ex cauſa impedibili: nam hæc dicitur talis per reſpectum ad alias cauſas naturales, quæ per occurſum, concurſumque illam impedire, aut retardare poſſunt, vel certè alterare in ordine ad proprium effectum producendum. Maior conſtat: nam non minùs tota complexio cauſarum naturalium eſt ad vnum determinata, quàm quæuis per ſe ſumpta. Vnde reſpectu totius complexionis cauſarum non dicitur effectus contingens, ſed neceſſarius: dicitur autem contingens ſolùm reſpectu cauſæ proximæ, quatenus impediri, retardarive poteſt ex vario occurſu, concurſuque aliarum cauſarum, non autem reſpectu totius complexionis cauſarum occurrentium, atque concurrentium. Minor elucet: nam quilibet Angelus perfectè comprehendit vniuerſam naturam corpoream, totamque vim cauſarum naturalium. Conſequentia verò probatur; nam comprehenſa naturali virtute ſingularum cauſarum, poteſt Angelus euidenter cognoſcere, quæ cauſæ, & quando ſint ad eumdem effectum ſimul concurſuræ, vel impeditur æ; quia poteſt naturaliter cognoſcere quantum incrementum, aut decrementum virtutis actiuæ, vel motiuæ factura ſit vnaquæque cauſa naturalis vſque ad talem diem; atque adeò in tali die præcognoſcere poterit futurum concurſum, vel occurſum talium cauſarum ad talem effectum cauſandum, vel impediendū.

Idem dicendum de effectibus amētium & puerorum, niſi interueniat cauſa libera aut dirigens, aut applicans.

8. Eadem ratio militat de effectibus pendentibus ex apprehenſione, & appetitu brutorum, & amentium, atque puerorum, ſi permittantur operari ex ſola facultate propria, nullo interuentu cauſæ liberæ dirigentis, atque applicantis: cùm non minùs animantia ſint determinata ad ſuas vitales, quàm inanima ad ſuas naturales operationes. Dupliciter autem inanima determinantur ad operandum: primò ex influxu cauſarum ſuperiorum, à quibus mouentur; ſecundò ex approximatione materiæ, in quam agunt. Dupliciter etiam determinantur animantia: primò ex influxu cauſarum ſuperiorum, à quibus ipſa quoque pendent; ſecundò ex debita applicatione obiectorum, à quibus neceſſariò trahuntur. Poteſt igitur Angelus, cognita natura bruti, eiuſque naturali inſtinctu ex cæleſti influxu cauſato, cognoſcere quò verſus ſit progreſſurū, quæve obiecta illi occurſura, ad ipſius appetitum mouendum apta; ac proinde quas tandem operationes ſit eliciturum; atque adeò quò verſus, quantaque cum velocitate progreſſurum: ac demum certò præcognoſcere, qua die, vel hora ſit ad talem locum peruenturum, in quo loco ſit rupe, vel ſaxo opprimendum. Idem iudicium eſto de homine, ſublata aut impedita eius libertate: cum hoc ſolo diſcrimine, quòd nequit Angelus ne præſentes quidem cognitionis, aut volitionis actus, quantumuis neceſſarios pueri, vel amentis intuitiuè cognoſcere, ſicut intuitiuè cognoſcit præſentes actus apprehenſionis, & appetitionis brutorum; ſed ſolùm abſtractiuè, euidenter tamen ex occurſu, & motione externorum obiectorum, quæ mouendo ſenſum, & phantaſiam, quæ efficaciora ſunt, & appetitui conuenientiora, appetitum ipſum neceſſariò determinant: ex cuius determinatione neceſſariò mouetur voluntas ad idem obiectum appetendum, & conſequenter intellectus ad idem apprehendendum. Et ratio diſcriminis de brutis, & pueris, atque amentibus eſt; quia licet in his nulla ſit actu-

Effectus amentis & pueri Angelus nequit intuitiuè cognoſcere.

Digitized by Google

actualis libertas, quia tamen eſſe poteſt, occultæ ſunt naturaliter Angelo omnes internæ operationes, quæ vel vſum libertatis proximè originare, vel ab illo pendere poſſunt.

Corollaria. Dæmones poſſunt naturaliter peſtē aliaq; huiuſmodi prædicere.

9. Ex dictis deducitur primò, poſſe dæmones naturaliter prædicere futuram peſtem, hominumque ægritudines: quia hæc pendent ex cauſis naturalibus: licet nequeant abſolutè, & abſq; aliqua formidine ea prædicere, cùm ſæpè eorum cauſæ excitentur, aut naturaliter excitatæ impediantur à ſanctis Angelis, ita diſponente Deo, vel ad vindictam malorum, vel ad præmium, & preces iuſtorum.

10. Deducitur ſecundò, poſſe dæmones certò cognoſcere cuiuſcumque bruti vitæ periodum, ſi permittatur viuere iuxta naturæ inclinationem, nullo interuentu liberi arbitrij, illi pabulum applicantis; non autem hominis. Ratio diſcriminis eſt: quia vita animantis pendet ex quantitate, & qualitate alimenti: brutum autem, ſi naturaliter viuere permittatur, ſuapte natura fertur ad determinatum pabulum. Quo fit, vt eius naturali virtute cognita, certò cognoſcatur, quamdiu tandem ſit eius vita duratura. Homo verò, quia alimentum liberè ſumit, nec ſemper ducitur exigentia naturæ, ſed propria voluntate, nec fertur ad vnum determinatum cibum, non poteſt ab Angelo certò cognoſci, quamdiu eius vita, quæ à certa quantitate, & qualitate alimenti pendet, duratura ſit.

Ad argumēta ſententiæ primæ reſpondetur.

11. Ad primum argumentum primæ ſententiæ, reſpondeo eo loco ſermonem tantùm eſſe de ſapientia creata; vt patet ex textu: *Si multitudinem*, inquit, *ſcientiæ deſiderat quis ſcit præterita, & de futuris æſtimat ſigna, & monſtra ſcit, antequam fiant*, &c. de qua ſapientia præcedente capite dixerat, quòd eadem ſapientia ſcit *cogitationes hominum, & quæcumq; ſunt abſconſa, & improuiſa*; humano ſcilicet modo, & probabili coniectura, quo hæc ab homine ſapiente ſciri poſſunt.

12. Ad ſecundum dico, à Schola Pariſienſi tantùm damnari futura, quæ à libero arbitrio pendent, neceſſariò euenire, vt patet apud Magiſtrum Sententiarum, inter *errores de Neceſſitate euentus rerum*.

13. Ad tertium nego conſequentiam. Quia, licet vna cauſa naturalis poſſit ex occurſu, vel concurſu alterius impediri, tamen hoc ipſum impedimentum, cùm ſit effectus cauſæ naturalis, certò ſciri poteſt ab Angelo perfectiſſimè perpendente, atque comprehendente vim cuiuſque cauſæ, nec non complexionem omnium ad eumdem effectum naturaliter concurrentium.

14. Ad quartum diſtinguo antecedens. Huiuſmodi effectus ſunt contingentes reſpectu vnius cauſæ, concedo: ſunt contingentes reſpectu omnium, quæ ex naturali diſpoſitione vniuerſi ad eumdem effectum naturaliter concurrunt, nego. Angelus autem huiuſmodi effectus certò cognoſcit, non vt comparantur ad vnam tantùm cauſam, ſed ad omnes ſimul, reſpectu quarum non poſſunt eſſe & non eſſe, ſed neceſſariò ſunt. Hanc reſponſionem lege apud S. Thomam q. 8. de veritate ar. 12. in fine corporis. Ad fundamentum ſecundæ, negandum eſt aſſumptum, nempe in pueris & amentibus eſſe aliquod veſtigium libertatis.

S. Thomas. Ad ſecundā ſententiam reſpondetur.

SECTIO II.

An & cur futura libera naturaliter ignorentur ab Angelo?

15. Certvm fidei dogma eſt, futura quæ pendent ex libero arbitrio, non poſſe ab Angelo natiua virtute certò cognoſci. Conueniunt Patres & Scholaſtici omnes. Quæ veritas apertè colligitur ex Iſaiæ 41. qui verum Deum à falſis diſcernit ex eo, quòd verus Deus futura prædicere poteſt, quæ nō poſſunt dij falſi. *Annuntiate*, inquit, *quæ ventura ſunt in futurum*, (alloquitur Propheta idola) *& ſciemus, quia dij eſtis vos*. In hac veritate, maxima ex parte nititur Chriſtiana fides: nam ex iis, quæ ſicut prædicta ſunt, euenēre, euidenter colligimus, ea non potuiſſe, niſi à Deo reuelari: atque adeò vera eſſe. Contrà verò ſignum falſitatis eſſe, ſi prædicta non euenerint, vt teſtatur Deus Deuteron. 18. *Et ſit enim*, teſte Origene lib. 6. contra Celſum, prædictio futurorum *diuini ſermonis character*. Hoc tamquam certo poſito, præſentis quæſtionis cardo eò vertitur, vt aliqua huius veritatis ratio à priori aſſignetur.

Iſaias 41.

Deuter. 18. Origenes.

Difficultas huius quæſtionis conſiſtit in aſſignanda ratione à priori.

16. Vaſquez diſp. 208. c. 2. negat, poſſe à priori hanc veritatē probari, ſed tantùm Scripturæ & Patrum teſtimonio, & ratione à poſteriori. Quia ſi poſſent virtute naturali hæc futura ab Angelis cognoſci, Deus non denegaret illis hanc ſcientiam, nec eos perpetuò impediret ab operatione illis naturaliter debita. Atqui ex hiſtoriis conſtat oracula dæmonum plena eſſe mendaciis. Signum igitur eſt, ea à dæmonibus certò cognoſci nō poſſe, quia ſi poſſent, ea ſemper prædixiſsēt, cùm hoc ipſi ad æmulandam diuinitatem maximè affectent. Reliqui verò Scholaſtici huius veritatis rationem aliquam afferre conantur. Quæ omnes ſingillatim examinandæ ſunt, vt vniuſcuiuſque probabilitas magis appareat.

Vaſquez negat poſſe à priori hanc veritatem probari.

Scholaſticorum rationes variæ.

17. Prima igitur ratio ſit Baſſoli in 2. diſt. 3. q. 3. § *Dico igitur*. & q. 4. § *Contra iſtam opinionem*. & colligitur ex Scoto ibid. q. vlt. Nequit Angelus ſine ſpecie obiectū cognoſcere: ſed Angelus non habet ſpecies concreatas rerū ſingularium, cùm eas deſumat è rebus. Nequeunt autem res ſui ſpeciem emittere, antequam exiſtant. Ergo nequit Angelus futura, quæ non exiſtunt, certò cognoſcere. Verùm huius diſcurſus falſa eſt minor aſſumpta, vt conſtat ex diſp. 9. ſect. 5.

Prima ratio Baſſoli. Colligitur ex Scoto.

Sed hæc ratio errat in ſuo diſcurſu.

18. Secunda ratio eſt Bannez 1. p. q. 57. ar. 2. dub. 3. Zumel ar. 3. q. 1. Molinæ ar. 3. & aliorum. Ideò non poſſe Angelum futura libera certò cognoſcere, quia implicat ſpecies creata determinatè repræſentatiua illorum: nequit autem Angelus certò cognoſcere obiectum ſine ſpecie determinatè repræſenta-

Secunda ratio Bannez, Zumel, Molinæ.

tiua

tiua ipſius: ergo. Minor conſtat: nam Angelus determinatur ad obiectum cognoſcendum per ſpeciem ipſius obiecti; vt ergo certò cognoſcat obiectum, eget ſpecie determinatè repræſentatiua obiecti; quia non poteſt certò cognoſcere hoc obiectum, niſi per ſpeciem determinatè repræſentatiuam huius obiecti. Nam qualis eſt ſpecies repræſentans obiectum, talis eſt determinatio intellectus ad cognoſcendum obiectum, quia tota determinatio cognoſcendi obiectum quoad ſpecificationem pendet à ſpecie. Maior probatur: nam implicat, ſpeciem creatam determinatè repræſentare id, quod ex ſe eſſentialiter eſt indeterminatum: ſed futurum contingens ex ſe eſt eſſentialiter indeterminatum: quia neque eſt determinatum in ſe, cùm poſſit eſſe & non eſſe; neque in cauſa, quia cauſa ſemper eſt indifferens vſque ad inſtans intrinſecum ſuæ determinationis. Nec refert, quòd Deus illa certò cognoſcat: quia vel ea cognoſcit ex altitudine & eminentia ſui luminis increati, quo poteſt certò cognoſcere, quod ex ſe certò cognoſcibile non eſt, vt theologatur Molina: vel ex eorum coexiſtentia in æternitate, vel in ſua ipſius æterna prædefinitione, vt Bannez & Zumel autumant. Sed hæc ratio ſupponit, futurum contingens nullam habere obiectiuam veritatem, antequam exiſtat; quod falſum eſt. Nam ex ſuppoſitione, quòd illud extiturum eſt in aliqua differentia temporis, aliquam habet determinationem, ratione cuius poteſt de præſenti intellectum determinare ad illud certò cognoſcendum: atque adeò dabilis eſt ſpecies creata, quæ futurum contingens determinatè repræſentet. Ad probationem autem maioris, diſtinguenda eſt minor. Futurum contingens eſt ex ſe indeterminatum antecedenter, & in cauſa, & concedo; quo pacto nequit per ſpeciem certò repræſentari: eſt indeterminatum conſequenter, & ex ſuppoſitione ſuæ futuritionis, qua poſita non minùs futurum eſt neceſſariò futurum, quàm præſens ſit neceſſariò præſens, & nego. Vnde falſum eſt, futura contingentia à Deo cognoſci, vel ex ſola altitudine, & eminentia ſui increati luminis, nullâ ſuppoſitâ cognoſcibilitate in obiecto; cùm nulla potentia faciat, ſed ſupponat ſuum obiectum. Cuius ratio eſt, quia obiectum debet præintelligi ad potentiam, tamquam id, ad quod debet potentia ipſa terminari; præſertim quando potentia eſt purè contemplatiua ſui obiecti, qualis eſt potentia purè cognoſcitiua. Vel ex eorum coexiſtentia in æternitate; cùm omnis coexiſtentia in aliena menſura ſupponat exiſtentiam in propria menſura, quia non per aliam durationem res coexiſtit alienæ menſuræ, quàm per propriam. Implicat igitur futura coexiſtere æternitati Dei, antequam exiſtant in propria ipſorum duratione. Neque ex eo quòd æternitas Dei ambiat omne tempus, continet res temporales pro qualibet differentia temporis, ſed pro ea dumtaxat, pro qua illæ exiſtunt in propria menſura: quia res non exiſtunt æternitati adæquatè, ſed inadæquatè.

Molina.

Bannez.

Zumel.

Sed hæc ratio falſum ſupponit.

Qua ratione futurum contingens ſit ex ſe determinatũ.

Demum falſum eſt, Deum cognoſcere omnia futura in ſua æterna præfinitione. Nam licet in ea cognoſcat, quæ pendent ex mera ſua voluntate, non tamen quæ pendent ex voluntate etiam creata: eò quòd æterna Dei præfinitio non eſt adæquata cauſa talium futurorum: effectus autem nequit certò cognoſci, niſi cognitis cauſis omnibus, ex quibus pendet. Vt igitur certò cognoſcatur effectus pendens à libera voluntate creata, cognoſci debet libera determinatio ipſius voluntatis creatæ.

19. Tertia ratio eſt Caietani 1.p.q.57.ar.2. Ferrarienſis 2. contra Gentes c.96. §. *Ad euidentiam eorum.* Arrubal diſp.167.c.1.& videtur S.Thomæ 1.p.q.citata ar.3.ad 3.& q.8. de veritate, ar.9.ad 3. Ideò non poſſe Angelos futura libera naturaliter certò præcognoſcere, quia nequeunt futura naturaliter cognoſcere, niſi per ſpecies, per quas ea ipſa cognoſcunt vt actu præſentia: ſed per huiuſmodi ſpecies nequeunt Angeli certò cognoſcere futura, antequam exiſtant: ergo. Maior conſtat: quia non per aliam ſpeciem debet Angelus naturaliter futurum præcognoſcere, quàm futurum ipſum imprimeret Angelo, ſi eſſet præſens: quia Deus non alias ſpecies infundit Angelis, quàm quas res ipſæ ex ſe imprimerent. Minor probatur: quia huiuſmodi ſpecies ſunt intuitiuæ ſimilitudines rerum, quoad omnes indiuiduales cirumſtantias ſingularitatis, & actualis exiſtentiæ: igitur nequeunt repræſentare obiecta, niſi actu exiſtant; quia nequeunt repræſentare, niſi ad quod exprimendum ſunt eſſentialiter ordinatæ.

Tertia ratio Caietani. Ferrarienſ. Arrubal. Videtur S. Thomæ.

20. Confirmatur. Si ſpecies viſiua diuinitus conſeruaretur in oculo in abſentia obiecti viſibilis, non poſſet illud repræſentare ex eo formaliter, quia vt ſpecies intuitiua eſſentialiter determinatur ad repræſentandum obiectum ſecundùm omnes circumſtantias actualis exiſtentiæ atque præſentiæ. Ergo ex eo, quòd ſpecies Angelicæ ſunt intuitiuæ ſimilitudines rerum, ſunt eſſentialiter determinatæ ad repræſentandum obiectum ſecundùm omnes cricumſtantias actualis exiſtentiæ. Vnde etiamſi repræſentent illud quoad quidditatem, antequam exiſtat; non tamen repræſentant illud quoad habitudinem ad actualem exiſtentiam futuram:. atque adeò nequit Angelus ex eo certò ſcire, an talis quidditas ſit aliquando in ſeipſa extitura.

21. Sed contrà: nam falſum eſt, non poſſe ſpeciem intuitiuam repræſentare obiectum ſecundùm omnes conditiones indiuiduales, niſi actu exiſtat: quia ſpecies intuitiua ad repræſentandum non pendet ab obiecto in eſſe naturali, ſed ſolùm in eſſe intentionali. Vnde etiam ſi obiectum non exiſtat realiter in ſe, ſpecies intuitiua repræſentat illud ſecundùm eaſdem circumſtantias in eſſe intentionali, ac repræſentaret, ſi obiectum in ſeipſo realiter exiſteret. Cuius ratio à priori eſt, quia ſpecies non fertur immediatè in obiectum, vt exiſtens in ſuo eſſe naturali, ſed vt exiſtens in eſſe intelligibili & intẽtionali, in quo exprimi-

Sed nec tertia ratio quidquam probat.

Digitized by Google

tur ſecundùm eaſdem proprietates & characteriſticas notas, quas continet obiectum ipſum in eſſe naturali. Et hoc ideò, quia potentia cognoſcitiua, cùm ſit immanenter operatiua, exigit obiectum intra ſe, non ſolùm ſub ratione mouentis, ſed etiam ſub ratione terminantis. Quare neganda eſt maior. Et ad confirmationem, negatur ſequela. Nam etiam amoto viſibili, ſpecies viſiua repræſentaret illud, ſi diuinitus conſeruaretur in oculo: vt conſtat de ſpeciebus miraculoſis, quæ interdum ſub accidentibus Euchariſticis repræſentant carnem, & ſanguinem vt realiter præſentem, qui realiter præſens non eſt circumſcriptiuè, vt S. Thomas teſtatur 3.p.q.76.ar.8. Vbi docet, interdum formari à Deo ſpeciem in oculo, quæ repræſentat puerum, nulla facta mutatione in re ipſa, ſed tantùm in oculo per ſpeciem repræſentatiuam pueri.

S. Thomas.

22. Quarta ratio eſt Suarez lib. 2. de Angelis c. 10. Ideò non poſſe effectum futurum, antequam in ſeipſo exiſtat, naturaliter ab Angelo cognoſci, quia talis modus requirit virtutem cognoſcendi infinitam. Aſſumptum probat; quoniam attingere res futuras, vt exiſtentes pro ſua differentia temporis, antequam in ſeipſis actu exiſtant, arguit immutabilitatem, æternitatemque cognitionis, ratione cuius omnia, & ſemper ſunt illi præſentia, non per realem & æternam coexiſtentiam rerum cognitarum, ſed per obiectiuam intuitus æterni. Sed neque hæc ratio conuincit: nam licet futura cognoſcere actu, ſemper, & inuariabiliter ex parte cognoſcentis arguat infinitatem immutabilitatemque cognitionis; habitu tamen & variabiliter ea cognoſcere, talem perfectionem non arguit.

Quarta ratio Suarez.

Sed neq; ratio Suarez conuincit.

23. Quinta ratio eſt Albertini corol. 12. ex principio primo philoſophico num. 13. Si dari poſſet ſpecies naturaliter repræſentatiua futuri, dari poſſet ſpecies nobilior ſuo obiecto: conſequens eſt abſurdum. Nam obiectum eſt exemplar ſpeciei; eſt enim ſemen, inſtrumentum, & participatio obiecti, illudque repræſentat, tamquam exemplatum ſuum exemplar. Nec refert, quòd non producatur immediatè ab obiecto, ſed à Deo; quoniam à Deo producitur ad inſtar obiecti. Abſurdum autem eſt, exemplatum eſſe nobilius ſuo exemplari. Sequelam verò probat: quoniam talis ſpecies exiſteret ſecundùm ſuum eſſe repræſentatiuum actuale, antequam exiſteret ſuum obiectum. Nam actu repræſentaret futurum pro præſenti tempore A, vt exiſtens pro futuro tempore B.

Quinta ratio Albertini.

24. Sed contrà: tum quia, vt ipſemet fatetur, hic exceſſus penes exiſtentiam, & non exiſtentiam in ſpecie, eſt tantùm materialis, non formalis penes nobiliorem modum repræſentandi. Quia licet repræſentaret obiectũ, antequam exiſteret, non tamen repræſentaret illud nobiliori modo, quàm obiectum ipſum exigeret. Tum quia, vt ego exiſtimo, nullũ eſt abſurdum, dari ſpeciem perfectiorem ſuo obiecto, in modo repræſentandi illud, cuiuſmodi ſunt ſpecies infuſæ, quas de rebus naturalibus habet anima Chriſti, & beati omnes, illas altiori modo repræſentando, iuxta connaturalem exigentiam luminis ſupernaturalis: & ſpecies naturales, quas habent Angeli de rebus materialibus, illas abſtractiori modo repræſentando, iuxta exigentiam luminis Angelici. Et ratio eſt, quia ſpecies non ſolùm reſpicit obiectum, vt terminum repræſentabilem ſed etiam lumen intellectuale, vt expreſſiuum intellectionis: ergo non ſolùm poteſt exemplari ab obiecto in ratione termini repræſentabilis, ſed etiam à lumine intellectuali in modo exprimendi intellectionem.

Quinta ratio reiicitur.

Dari poteſt ſpecies perfectior ſuo obiecto.

25. Confirmatur: nam eadem obiecta creata perfectiori modo repræſentantur ab Ideis diuinis: ergo etiam perfectiori modo repræſentari poſſunt à ſpeciebus Angelicis, quæ teſte S. Thoma 1.p.q.57. art.2. ſunt quædam participationes earum. Cùm igitur ſpecies Angelicæ non producantur ab obiectis, ſed à Deo, poſſunt produci non ſolùm exemplatæ ab obiecto in ratione termini repræſentabilis, ſed etiam à lumine, cui accommodantur in ratione expreſſiui. Vnde tandem ipſe auctor ab hac ratione, tamquam inſufficienti, & minùs probabili diſcedit; aſſignatque aliam num. 14. quæ apud ipſum eſt ordine octaua.

S. Thomas.

26. Sexta igitur ratio eiuſdem auctoris eſt. Modus cognoſcendi futurum excedit modum eſſendi ſubſtantiæ Angelicæ: nequit igitur eſſe illi connaturalis. Conſequentia patet: quoniã modus cognoſcendi adæquatur modo eſſendi ipſius cognoſcentis, tamquam paſſio propriæ naturæ. Antecedens probatur: nam ad hoc, vt Angelus naturaliter cognoſcat futurum, debet illud eminenter continere: ſed non continet illud eminenter, vt clarè: ergo. Maior probatur: quia continentia eminentialis perfectiori modo continet obiectum, quàm continentia formalis: ergo poteſt illud diſtinctè repræſentare abſque alio concurſu obiecti. Conſequentia conſtat: quia ſpecies, quæ eſt ſufficiens repræſentare cauſam, vt obiectum primarium, eſt etiam ſufficiens ob ſui perfectionem repræſentare effectu vt obiectum ſecundarium.

Sexta ratio etiam Albertini.

27. Confirmat duplici exemplo, tum eſſentiæ diuinæ, tum naturæ Angelicę. Quarum illa, quia eminenter continet creaturas, poteſt eas, vt obiecta ſecundaria in ſeipſa repræſentare: hæc, quia eminenter continet ſuas proprietates, poteſt illas, vt obiecta ſecundaria in ſe ipſa exprimere, abſque proprio concurſu ſuarum paſſionum. Cùm igitur Angelus non contineat in ſe ipſo eminenter futurum, eget proprio concurſu ipſius, vt illud repræſentare poſſit. Atqui futurum nequit concurrere ad productionem ſpeciei, cùm nequeat effectiuè concurrere, quod nondum exiſtit. Ergo nequit ab Angelo naturaliter cognoſci. Nec refert, quòd Deus ab initio concrearit ſpecies futurorum in intellectu Angelico. Nam illas concreauit iuxta exigentiam obiectorum, tamquam auctor naturæ, ſupplens concurſum obiecti. Et quia obiectum, dum eſt futurum, nequit concurrere ad productionem ſuæ ſpeciei,

ciei, ſed ſolùm dum eſt præſens; ideò ſpecies Angelis concreatæ ſolùm repræſentant futurum abſtractiuè, præſens verò intuitiuè abſque vlla intrinſeca mutatione ſpeciei, mutato tantùm obiecto de futuro in præſens. Probat autem hoc ſuprà *corol.* 8. *num.* 17. quia poteſt eadem ſpecies inuariata nunc repræſentare rem præſentem, quam anteà non repræſentabat, ſolùm quia illi deerat aſſimilatio cum obiecto. Conſiſtit autem hæc aſſimilatio ſpeciei cum obiecto, non in aliqua relatione prædicamentali ſpeciei ad obiectum, ſed in hoc, quòd obiectum repræſentetur ſicuti eſt: nequit igitur repræſentari obiectum vt præſens, antequam ſit præſens; alioqui non repræſentaretur obiectum ſicuti eſt.

In ſexta ratione duo diſplicent.

28. In hac ratione duo mihi diſplicent. Primum, quòd continentia eminentialis per ſe ſufficiat ad repræſentandum diſtinctè obiectum: alioqui poſſet Angelus per quamlibet ſpeciem, eminentialis cauſæ comprehenſiuam, intuitiuè cognoſcere omnes effectus ab ea producibiles; atque adeò per talem ſpeciem intuitiuè cognoſcere omnes effectus futuros cauſæ æquiuocæ; & conſequenter etiam naturaliter cognoſcere multa futura libera. Antecedens conſtat: nam ſi quælibet continentia eminentialis per ſe ſufficit ad repræſentandam cauſam, & effectus contentos in cauſa, omnis ſpecies cauſæ eminentialis ſufficiet ad repræſentandam cauſam, & effectus in ea contentos: quia ſpecies comprehenſiua cauſæ præſtat, quod præſtaret cauſa ipſa: igitur ſi cauſa eminentialis repræſentando ſeipſam, repræſentat effectus in ſeipſa contentos, etiam ſpecies comprehenſiua talis cauſæ, repræſentando cauſam, repræſentabit effectus in tali cauſa contentos. Prior conſequentia patet: nam continentia eminentialis, atque adeò eius comprehenſiua ſpecies, eâdem claritate repræſentaret ſe, & effectus in ſeipſa contentos. ſed ſeipſam, quando exiſtit, repræſentat intuitiuè; ergo & omnes effectus in ſe ipſa contentos; atque adeò ſuos effectus futuros. Maior probatur: nam per aduerſarios, Deus intuitiuè cognoſcendo ſe, intuitiuè cognoſcit omnes creaturas in ſe eminenter contentas; & Angelus cognoſcendo naturã humanam per ſpeciem comprehenſiuam ipſius, cognoſcit omnia indiuidua in ea eminenter contenta. Ergo eâdem claritate continentia eminentialis, eiuſque comprehenſiua ſpecies repræſentabit ſe, & ſuos effectus. Poſterior verò conſequentia probatur: quoniam Angelus non ſolùm habet ſpecies cauſarum naturalium, ſed etiam liberarum inferiorum ſe: comprehendit enim Angelus ſuperior ſuas, aliorumque inferiorum Angelorum atque hominum liberas potentias & naturas: ergo per ſpecies comprehenſiuas earum, intuitiuè cognoſcendo liberas potentias & naturas, intuitiuè etiam cognoſcet liberos effectus in illis contentos.

Reſponſio Albertini.

29. Reſpondet Albertinus, non poſſe Angelum intuitiuè cognoſcere ſuas, aliorumque liberas operationes: quoniam vel hæ ſunt cognitio & volitio, vel aliqua externa operatio. Priores duæ non continentur eminenter in ſuis potentiis, cùm ad eas ſit neceſſarius concurſus extrinſeci obiecti. Nequit autem eminenter contineri in alio tamquam in cauſa, niſi in eo totaliter contineatur. Poſterior verò operatio & ſi eminenter contineatur in potentia, quia tamẽ in exercitio ipſo pendet ab actibus internis cognitionis & volitionis, nequit antequam exiſtat, intuitiuè cognoſci.

Refellitur.

30. Sed contrà: tum quia etiam indiuidua humana futura pendent à libera applicatione cauſarum gignentium, & tamen ea per ipſum cognoſcuntur in ipſa natura humana comprehenſa. Tum quia actus internus ſolùm ad externum requiritur vt conditio applicans cauſam ad operandum: tota autem perfectio actus externi eminenter continetur in potentia: ergo ſi eminentialis continentia cauſæ ſufficit ad repræſentandum diſtinctè ſuum effectum, potentia operatiua externa perfectè comprehenſa diſtinctè repræſentabit ſuos effectus futuros. Conſequentia conſtat: nam ex eo quòd actus internus ſit conditio applicans potentiam externam ad operandum, non tollit, quin operatio externa eminenter contineatur in potentia: ergo nec tollet, quin eadem potentia ſit Angelo ſpecies repræſentatiua ſui ipſius: ergo nec etiam tollet, quin ſimul repræſentet ſuos effectus: cùm per aduerſarios per repræſentationem cauſæ habeatur ipſa formalis repræſentatio effectus. Ratio verò à priori, cur eminentialis continentia vt ſic non ſufficiat ad repræſentandum effectum, ſed neceſſariò requiratur aut formalis continentia, aut intentionalis per ſpeciem formaliter repræſentatiuam talis effectus, eſt, quia non poteſt obiectum terminare cognitionem, niſi ſecundùm eam rationem, ſecundùm quam mouet potentiam, vt fusè diſputatum eſt tomo primo noſtri curſus Theologici diſp. 9. ſect. 21.

Ratio cur eminentialis continentia non ſufficiat ad repræſentandum effectum.

Idem cum Albertino docent Suarez & Arrubal.

31. Secundum quod in hac ratione diſplicet, eſt, quòd eadem ſpecies inuariata in ſe repræſentet futurum abſtractiuè, & præſens intuitiuè, ſola facta variatione in obiecto de non exiſtente in exiſtens. Quod etiam docent Suarez lib. præcitato c. 11. Arrubal diſp. 167. c. 2. & alij. Ratio verò eſt, quia eſſe repræſentatiuum eſt prædicatum abſolutum, & intrinſecum in ſpecie, & præſupponitur vt cauſa ad extrinſecam terminationem obiecti. Prius enim eſt, ſpeciem actiuè mouere potentiam ad cognitionis actum, quàm cognitionem terminari ad obiectum, ſeu quàm obiectum extrinſecè terminare cognitionem: ergo nequit variari ex ſola extrinſeca variatione obiecti, cùm nullum prius variari poſſit ex variatione ſui poſterioris. Confirmatur hoc ipſum exemplo ſpeciei viſiuæ, quæ conſeruata in oculo eodem modo repræſentaret obiectum præſens, atque obiectum diſtans. Neque ex variatione obiecti de abſente in præſens variaretur ſpecies ipſa viſiua in ratione formali repræſentandi, repræſentando nimirum intuitiuè obiectum præſens, quod abſtractiuè repræſentabat abſens: cùm nequeat vi-

Digitized by Google

ſio corporea ferri in obiectum, niſi per modum præſentis, atque adeò intuitiuè.

Obiectio.

32. Dices. Ideò poteſt ſpecies viſiua repræſentare obiectum per modum præſentis & intuitiuè, etiam quando eſt abſens; quia non repræſentat illud cum certo iudicio, quòd ſit præſens, ſicut repræſentat obiectum vt præſens & intuitiuè ſpecies Angelica. Sed contrà:

Solutio.

nam hoc ipſum reputamus abſurdum, eamdem ſpeciem Angelicam abſque intrinſeca variatione ſui, per ſolam extrinſecam variationem obiecti, de nouo repræſentare obiectum cum certo iudicio de illius exiſtentia, cùm quo anteà non repræſentabat. Nam quæro, vnde habet, vt eadem ſpecies, præſente obiecto, intellectum determinet ad cognoſcendum obiectum cum certo iudicio de præſentia illius? Dices, habere ex præſentia ipſa obiecti, tamquam ex conditione ſine qua non. Sed contrà:

Inſtantia noua ſoluitur.

nam ſpecies eſt cauſa neceſſaria, & in determinanda potentia non pendet ab obiecto ipſo exiſtente vel præſente; vt conſtat de ſpecie viſiua, quæ eodem modo determinat oculum ad videndum obiectum, ſiue ſit præſens, ſiue abſens. Cuius ratio eſt, quia obiectum eſt tantùm extrinſecus terminus cognitionis, quæ ſupponit intrinſecam determinationem potentiæ per ſpeciem, tamquam per cauſam antecedentem.

Obiicit Arrubal.

33. At obiicit Arrubal. Quemadmodum poſita tantùm reuelatione, incipit res reuelata contineri intra obiectum fidei infuſæ, quæ anteà non continebatur: Ita poſita tantùm exiſtentia rei, res de nouo incipit contineri intra obiectum ſcientiæ Angelicæ, quæ anteà non continebatur. Confirmatur: nam ex eo quòd mutetur repræſentatio in actu ſecundo, non neceſſariò mutari debet principium repræſentatiuum in actu primo. Sed ſpecies eſt principium in actu primo repræſentatiuum reſpectu actualis repræſentationis: ergo ex eo quòd hæc mutetur in actu ſecundo, non neceſſariò mutari debet illa in actu primo.

Soluitur.

34. Reſpondeo negando paritatem. Quoniam fides infuſa pendet à reuelatione, tamquam à ratione formali ſub qua: vnde implicat, illam ferri in obiectum, niſi vt reuelatum: alioqui ferri poſſet extra ſuam rationem formalem. Species verò in repræſentando obiecto non pendet ab ipſius exiſtentia; nam ſiue exiſtat, ſiue non exiſtat, repræſentat illud iuxta modum repræſentabilitatis, quo illud continet in eſſe intentionali: vt patet de ſpecie viſiua, quæ ſemper obiectum viſibile repræſentat iuxta modum, quo illud continet in eſſe intentionali repræſentatiuo, ſiue exiſtat in ſeipſo, ſiue non. Cuius ratio eſt: quoniam cùm ſpecies ſit loco obiecti, ſubſtituitur enim loco ipſius, non requirit in eo repræſentando eius exiſtentiam: alioqui non ſubſtitueretur loco obiecti. Eſt enim ſpecies virtualis imago obiecti: imago autem ſemper ſuum imaginatum repræſentat iuxta modum, quo illud continet in ſuo eſſe repræſentatiuo, ſiue imaginatum exiſtat in ſuo eſſe naturali, ſiue non.

35. Ad confirmationem diſtinguendum eſt duplex principium, alterum habens ſe per modum potentiæ ad plura ordinatum ſub vna ratione formali; qualis eſt habitus fidei infuſę, qui ſub vna ratione formali atteſtationis diuinæ inclinat ad omnia reuelabilia. Et hoc principium non oportet vt mutetur, mutato obiecto materiali de non atteſtato in atteſtatum: quia tale principium non ſpecificatur ab obiecto materiali, quod tantùm mutatur, ſed à formali, quod ſemper eſt idem. Nam ſiue reuelatio diuina cadat in hoc, ſiue in illud obiectum, ſemper eſt eadem: atque adeò ſemper manet idem formale ſpecificatiuum habitus fidei; & conſequenter idem habitus, qui tantùm à formali ſpecificatiuo pendet.

Duplex principium aſſignatur. Vnu habens ſe per modū potentiæ ad plura ſub vna ratione formali.

Alterum principium eſt, quod ordinatur ad vnum tantùm actum adæquatum potentiæ. Tales ſunt ſpecies, quæ quia ſunt proxima principia actuum, ſingulæ ordinantur ad ſingulos actus adæquatos potentiæ. Et hoc principium neceſſe eſt variari, variato actu quoad actualem repræſentationem. Ratio eſt: quia tale principium non ſpecificatur ab vna ratione formali, quæ ſit eadem in omnibus actibus, ſed à ſingulis actibus adæquatis potentiæ: & conſequenter variato actu adæquato potentiæ de abſtractiuo in intuitiuum, variari oportet ſpeciem ad talem actum ordinatam. Cuius ratio eſt: quoniam adæquatum ſpecificatiuum ſpecierum eſt modus ipſe repræſentandi obiectum: ſiquidem tota ratio expreſſionis obiecti in actu cognitionis habetur ex ſpecie, tamquam ex cauſa adæquata.

Alterum principium ordinatum ad vnū tantùm actum adæquatum potentiæ. Poſterius principium neceſſariò variatur, variato actu.

36. Ex dictis patet ad fundamentum Albertini. Nam vt ſpecies Angelica repræſentet futurum, antequam exiſtat, neceſſe non eſt, vt illud priùs fiat præſens per actualem productionem cauſæ; ſed ſufficit, vt ſit propria ſpecies talis obiecti: nam hoc ipſo ſupplet munus obiecti: vt probatum eſt de ſpecie viſiua, quæ vt actu repræſentet obiectum viſibile, neceſſe non eſt, vt illud actu exiſtat, ſed ſufficit, vt ſit propria ſpecies illius, ab ipſo, vel à Deo producta. Igitur ſi Angelus habet completas ſpecies futurorum ab initio concreatas, poterit per tales ſpecies illa certò cognoſcere, antequam actu exiſtant.

Ad fundamentum Albertini patet.

37. In hac grauiſſima difficultate, quæ omnium Scholaſticorum ingenia torquet, hæc mihi occurrit ratio, cur nequeat Angelo connaturalis eſſe ſpecies repræſentatiua futurorum contingentium. Quoniam ea ſpecies de rebus futuris connaturalis eſt Angelo, quæ naturali virtute erui poteſt è rebus præſentibus: atqui è rebus præſentibus nequit naturali virtute erui ſpecies determinatè repræſentatiua futuri contingentis: ergo nequit talis ſpecies eſſe connaturalis Angelo. Nequit ergo Angelus naturali virtute futura prę cognoſcere. Maior probatur: nam ea ſpecies de rebus connaturalis eſt Angelo, quam res ipſæ naturaliter producere poſſunt: ſunt enim ſpecies naturales proprietates rerum, earumque inſtrumenta, atque intelligibiles participationes, à natura ordinatæ ad res ipſas exprimendas, at-

Ratio igitur vera ab Auctore aſſignatur.

Ea ſpecies connaturalis eſt Angelo, quæ erui poteſt è rebus præſentibus virtute naturali.

que

que delineandas in potentia cognoſcentis. Vnde naturaliter requirunt exiſtentias rerum, vt ab illis produci poſſint. Minorem oſtendo: nam futurum contingens nullum habet de præſenti determinatum eſſe exiſtens, neque in ſeipſo, cùm nondum exiſtat; neque in cauſis, cùm illæ ſint eſſentialiter indifferentes. Nequit igitur è rebus præſentibus erui ſpecies determinatè repræſentatiua futuri contingentis. Nec refert, quòd ex ſuppoſitione quòd res ſit futura, de præſenti habeat aliquam determinationem, ratione cuius poſſit eſſe determinatum obiectum ſcientiæ diuinæ. Nam hæc determinatio non ſufficit ad producendam de præſenti realem ſpeciem ſui, quæ neceſſaria eſt, vt de præſenti cognoſcatur ab intellectu creato, tametſi ea ſufficiat, vt de præſenti, & ab æterno cognoſcatur ab intellectu increato. Ratio diſcriminis eſt, quia intellectus increatus omnem rationem cognoſcendi habet à ſe; ex parte verò obiecti ſolùm requirit determinationem vt puram conditionem. Intellectus verò creatus non omnem rationem cognoſcendi habet à ſe, ſed vel illam accipit ab obiecto, vel à Deo, vt auctore naturæ, ſupplente vicem obiecti. Cùm igitur Deus Angelicas ſpecies infundat iuxta naturalem exigentiam obiectorum, quia producit illas vt auctor naturæ, ipſius defectum ſupplens; tales ſpecies de rebus futuris infundit Angelis, quales producerentur à rebus ipſis præſentibus, ſi res ipſæ præſentes eas producere poſſent. Nequeunt autem res præſentes alias ſpecies de futuris producere, quàm abſtractiuas & indeterminatas: quia cùm cauſæ præſentes non contineant ſuos effectus futuros, niſi indeterminatè, nequeunt niſi indeterminatas ſpecies de futuris effectibus producere.

38. Ceterùm vt hæc ratio intentum efficaciter probet, ſupponat oportet, ſpecies rerum non poſſe connaturaliter cõpetere Angelo independenter à rebus, quarũ ſunt ſpecies. Hoc autẽ ſic probo. Nam ſpecies, cùm ſint quædã dearticulatæ participationes, atque characteriſticæ notæ rerum, naturaliter poſtulant produci à rebus ipſis, ſecundùm proprium & characteriſticum eſſe earum, quarum ſunt propriæ & adæquatæ participationes. Cùm igitur Angelus non contineat ſuos effectus futuros quoad proprium & determinatum eſſe ipſorum, non poterit de illis connaturales ſpecies habere: nam de reliquis effectibus, cùm nullo modo illos contineat Angelus, nulli dubium eſſe poterit. Quare licet Angelus eminenter & virtute contineat ſuos effectus futuros, quoad eſſe ſpecificum, non tamen illos continet quoad eſſe particulare & indiuiduale ipſorum, quod neceſſarium eſt ad certam & intuitiuam notitiam rei. Nulla enim cauſa creata ſuos effectus continet quoad eſſe indiuiduale: cùm hoc ſit proprium cauſæ primæ, per ſuum actualem concurſum indiuiduare omnes effectus cauſæ ſecundæ. Nequeunt igitur ſpecies intuitiuæ futurorum eſſe connaturales Angelo, ne eorum quidem, quorum ipſe eſt virtualis & eminentialis cauſa.

39. Hanc rationem colligo ex Heruæo in 2. diſt.7.quæſt.2. *§.Quantum ad primum ergo.* vbi, *Non obſtante*, inquit, *quod Angeli non mouentur ad intelligendum à rebus, ſed à ſolis ſpeciebus concreatis, nihilominus non poſſunt per illas intelligere futura, niſi prout relucent in ſuis cauſis.* Hoc eſt, vt ego interpretor, pro vt illa cognoſci poſſunt virtute cauſarum, ex quibus eruuntur ſpecies ad ea abſtractiuè, & indeterminatè repræſentanda. Tales quippe ſpecies rerum futurarum Deus infundit Angelis, quales, vt dictum eſt, producerentur à rebus ipſis præſentibus.

Aſſignata ratio colligitur ex Heruæo.

40. Ex his infero, non modò Angelo non eſſe connaturales ſpecies intuitiuas futurorum contingentium, ſed neque futurorum naturalium: quia neque futuri effectus naturales continentur quoad eſſe indiuiduale proprium in cauſis, ſed ſolùm quoad eſſe ſpecificum; hoc tamen diſcrimine, quòd effectus futuri naturales poſſunt determinatè cognoſci in cauſis præſentibus, ſaltem quoad eſſe indiuiduale vagum futurum: contingentes verò ſolùm quoad eſſe indiuiduale vagum poſſibile. Cuius diſcriminis ratio eſt: quoniam effectus naturales continentur determinatè quoad futuritionem in cauſis præſentibus, non autem contingentes: cùm eorum cauſæ ſint indeterminatæ & indifferentes vſque ad intrinſecum inſtans actualis productionis effectus.

Angelus neque futurorum naturalium ſpecies habet intuitiuas.

SECTIO III.

Cur Angelus futura contingentia, quorum ſpecies habet, certò præcognoſcere non poſſit?

41. ACRIOR inter Scholaſticos concertatio ſupereſt, cur Angelus, ſi ſpecies futurorum habet, ea certò & determinatè non cognoſcat, cùm ad ea cognoſcenda ſufficiant ipſorum ſpecies. Quæ controuerſia præcipuam difficultatem habet in eorum ſententia, qui completas ſpecies futurorum contingentium ab initio concreatas concedunt Angelis. In qua varij ſunt philoſophandi modi.

Controuerſia præſens præcipuam difficultatẽ habet apud eos qui Angelis completas ſpecies futurorum contingentiũ concedunt.

42. Primus eſt Argentinæ in 2.diſt.7.quæſt. vnica ar.3. Ferrarienſis 2.contra Gentes c.96. *§.Ad euidentiam eorum.* Caietani 1.p.q.57. ar.2. *§.Quoad ſecundum.* Bannez ibid. dub.2. concl.2. Ideò Angelum non cognoſcere futura contingentia, etiam ſi eorum completas ſpecies habeat, quia ſpecies Angelicæ ſunt ad inſtar ſpecierum viſibilium, quæ non repræſentant obiectum, niſi actu exiſtat. Et hoc ideò, quia inter repræſentans, & repræſentatum requiritur ſimilitudo. Cùm igitur hæ ſpecies repræſentent res vt exiſtentes, non poterunt res aſſimilari ſpeciebus, niſi ſint actu exiſtentes. Sed contra: nam tota ratio terminatiua obiecti pendet à ratione motiua eiuſdem: ergo ſi in ſpeciebus Angelicis ſupponitur tota ratio motiua futurorũ, in iiſdem etiam erit tota ratio termi-

Varij Auctorum modi aſſignantur. Primus modus Argentinæ, Ferrarienſ. Caietani, Bannez.

Primus modus diſplicet.

terminatiua eorumdem. Conſequentia conſtat: quia ratio terminatiua pendet à ratione motiua, quæ adæquatè ſupponitur in ſpeciebus Angelicis. Falſum autē eſt, ſpeciem viſiuam non eodem modo repræſentare obiectum abſens, ac repræsētat præſens, ſi diuinitus in oculo conſeruetur, vt ex dictis cōſtat, & ex S. Thoma 3. p. q. 76. ar. 8. colligitur. Nec alia requiritur ſimilitudo inter repræſentans, & repræſentatum, quàm quæ ſatis eſt inter productiuum, & producibile in eſſe intentionali: quæ ſimilitudo tota habetur in ſpecie independenter ab obiecto exiſtente in eſſe naturali, à quo ſpecies Angelica non completur in ſua ratione motiua.

S. Thomas.

Secundus modus Vaſquez. Arrubalis.

43. Secundus modus eſt Vaſquez diſp. 208. c. 4. & Arrubalis diſp. 167. c. 2. Ideò non poſſe Angelum futura certò cognoſcere, etiam ſi eorum ſpecies completas habeat: quia illæ non ſunt principia eliciendi cognitionē rei futuræ vt futuræ, ſed tantùm præſentis aut præteritæ; eò quòd futurum vt futurum, non eſt obiectum naturale ſpeciei Angelicæ: nam ſicut illud non eſt obiectum naturale intellectus Angelici, ita nec eſſe poteſt obiectum naturale ſpeciei eiuſdem. Sed contrà: tum quia, vt probatum eſt, ſpecies in ſua repræſentatione non pendet ab obiecto actu exiſtente, quia cùm ſit ſubſtituta & vicaria obiecti, non pendet ab illo actu exiſtente, alioqui non eſſet ſubſtituta, & vicaria illius, ſi adhuc egeret illius pręſentia, & exiſtentia. Tum quia, ſi futurum non eſt obiectum naturale ſpeciei Angelicæ, neque erit præteritum; nam ideò futurum non eſt obiectum naturale ſpeciei Angelicæ, quia non exiſtit, ſed neque pręteritum exiſtit. Nec refert quòd extiterit: nam eodem modo ſe habet ad præſentem exiſtentiam, quod præteriit, quàm quod futurum eſt. tum quia ſi futurum, vt futurum, non eſt obiectum naturale ſpeciei Angelicæ, non poterit talis ſpecies eſſe connaturalis Angelo, quia nullum principium eſt connaturale ſubiecto, cui non eſt connaturalis actus.

Sed nec ſecundus modus probatur.

Tertius modus Suarez.

44. Tertius eſt Suarez lib. 2. de Angelis c. 11. Ideò non poſſe Angelum futura certò præноſcere, eſto eorum ſpecies completas habeat; quia tales ſpecies non repræſentant res futuras per modum futuri cum certo iudicio, quòd res ſint aliquando extituræ; ſed per modum poſſibilis, ſimpliciter illas repræſentando ſecundùm ſignatam exiſtentiam earū, & reliquas circumſtantias loci, & temporis, in quibus exiſtere poſſent, abſtrahendo à iudicio, quòd illæ ſint aliquando extituræ, vel non extituræ. Cuius ratio eſt, quia ſpecies non repræſentat rem complexè cum certo iudicio, quòd ſit, vel non ſit futura; ſed incomplexè ſecundùm ea, quæ illi poſſunt abſolutè conuenire. Sed ex vi talis repræſentationis non poteſt certò cognoſci, quòd res ſit aliquando futura, vel non futura. Minor conſtat: quia res vt ſic repræſentata, eſt indifferens ad eſſe, vel non eſſe futurum. Maior probatur: quia tale iudicium nequit haberi formaliter ex vi repræſentationis ſpeciei, cuius non eſt iudicare, ſed tantùm repræſentare & exprimere obiectum; ſed ex vi luminis intellectualis: implicat autem, vt lumen intellectuale creatum certum iudicium ferat de re, quæ nec in ſe, nec in cauſa habet determinatum eſſe, cùm hoc ſit proprium luminis increati.

Tertius modus reiicitur.

45. Sed contrà: nam ex hoc ſequeretur primò, quòd ex vi repræſentationis ſpeciei numquam poſſet Angelus eſſe certus de exiſtentia, vel non exiſtentia rei repræſentatæ. Nam ex vi repræſentationis ſpeciei non minùs res, dum non exiſtit, repræſentatur ſecundùm omnia, quæ illi conueniunt, quàm dum exiſtit: ergo ex vi repræſentationis ſpeciei numquam poſſet Angelus eſſe certus, quòd res repræſentata exiſteret, vel non exiſteret. Conſequentia patet; quoniam euidentia iudicij pendet ex euidentia repræſentationis: ergo ſi repræſentatio ſpeciei æqualiter ſe habet ad rem exiſtentem, & non exiſtentem, non poterit ex vi repræſentationis Angelus eſſe certus de exiſtentia, vel non exiſtentia rei repræſentatæ. Antecedens probatur; quia repræſentatio ſpeciei adæquatè ſequitur motionem eiuſdem, cùm ſit adæquatus effectus ipſius. Ergo ſi in ſpecie eſt adæquata motio, ex vi eiuſdem erit etiam adæquata terminatio: ſiue igitur res exiſtat, ſiue non exiſtat, eodem modo repræſentabitur per ſpeciem adæquatam ipſius.

Confirmatur argumento ad hominem contra Suarez.

46. Confirmo hunc diſcurſum exemplo ſpeciei viſiuæ à Suarez admiſſo. Nam hæc eodem modo repræſentaret obiectum viſibile non exiſtens, atque repræſentat obiectum exiſtens ac præſens, ſi in ipſius abſentia conſeruaretur. Neque ex vi repræſentationis, ſeu obiectiuæ terminationis poſſet oculus eſſe certus de exiſtentia, vel non exiſtentia obiecti: nam exiſtentia obiecti in ſe ipſo non variaret obiectiuam terminationem viſionis; quoniam hæc adæquatè tantùm pendet à motione ſpeciei impreſſæ, quæ eadem eſſet in abſentia, atque eſt in præſentia obiecti. Atqui eodem modo ſpecies Angelica repræſentat obiectum exiſtens, ac non exiſtens: ergo. Minor probatur: nam ideò ſpecies viſiua eodem modo repręſentaret obiectum abſens & non exiſtens, atque repręſentat pręſens & exiſtens; quia eadem eſt ſpecies rei pręſentis & exiſtentis, atque abſentis & non exiſtentis. Neque dicas, ſpeciem Angelicam repręſentare ſuum obiectum cum certo iudicio, quòd illud exiſtat, vel non exiſtat; cum quo iudicio ſuum obiectum non repręſentat ſpecies viſiua. Nam iudicium, vt ipſemet Suarez fatetur, non habetur formaliter ex vi repręſentationis ſpeciei, ſed ex vi luminis intellectualis, quod ſupponit obiectiuam repræſentationem. Non poteſt autem iudicium eſſe diuerſum, vbi obiectiua repręſentatio eſt eadem.

Vrgetur contra Suarez argumentum.

47. Secundò ex hoc modo ſequeretur, poſſe Angelum futura contingentia certò pręd icere. Nam longo experimento didiciſſet, non alias ſpecies naturales ſe à Deo infuſas habere, quàm rerum futurarum. Ex eo enim, quòd omnes hactenus ſpecies, quæ Angelo repræſentabant res, antequam exiſterent, non fuere,

niſi

Digitized by Google

niſi rerum futurarum, certò conijcere poſſet, quòd etiam reliquæ ſpecies eiuſdem ordinis naturalis, quæ eidem Angelo repræſentant res nondum exiſtentes, ſint etiam rerum futurarum: atque adeò talia futura certò prædicere poſſet.

Quartus modus Heruæi, Theophili Raynaudi, Danielis Malonij apud Suarez.

48. Quartus modus eſt Heruæi in 2. diſt. 7. quæſt. 2. §. *Quantum ad primum ergo*, in fine. Theophili Raynaudi *Societatis* IESV de naturali Theologia diſp. 4. quæſt. 1. num. 111. & 115. & Danielis Malonij apud Suarez. Ideò Angelum non cognoſcere futura, quia & ſi eorum ſpecies habeat, non tamen eas habet completè repræſentatiuas quoad omnes indiuiduales conditiones, ſed incompletas, complendas pro opportunitate rerum, quæ ſucceſſiuè exiſtunt, vel ab ipſis rebus, vt putat Heruæus; vel à Deo vt auctore naturæ per generalem concurſum priùs natura & cauſalitate influentem, & complentem cauſam, eiuſque principium, tum in effectum ipſum, vt cenſet Malonius; vel per modum intrinſecum modificantem, & complentem ſpeciem in ordine ad omnes conditiones indiuiduales obiecti, vt docet Theophilus.

Sed neque hic modus omnimodè ſatisfacit.

49. Sed contra primum modum eſt: quia repugnat, obiectum materiale eſſe connaturale inſtrumentum ad productionem accidentis ſpiritualis, niſi ſit aliquo modo eleuatum à materia, qualis non eſt res materialis ſecundùm proprium eſſe naturale, vt conſtat ex diſputatis ſuprà diſp. 9. ſect. 5.

50. Contra ſecundum modum eſt: quia falſum eſt, generalem concurſum Dei requiri ad complendam cauſam ſecundam in actu primo: ſiquidem illa ex ſe ſupponitur in ſuo genere completa ante concurſum, quem ſolùm requirit in ordine ad effectum, vt ex alibi diſputandis ſuppono.

51. Contra tertium modum eſt: quia vel iſte modus perſeuerat idem ſemper cum ſpecie, cui additur; vel iterum mutatur, mutato obiecto de præſente in præteritum. Si primum; ſequitur, per illum ſemper rem repræſentari vt præſentem, & numquam vt præteritam: quia non poteſt repræſentari vt præterita, niſi per diſtinctum modum. Nam modus, qui repræſentat rem vt præſentem, non poteſt repræſentare rem vt præteritam; ſicut nec eamdem repræſentare poterit vt futuram: omnis quippe mutatio, quæ fit in obiecto in ratione obiecti, ſupponi debet in ſpecie; quia omnis mutatio terminatiua obiecti adæquatè cauſatur ex ratione motiua ſpeciei. Ac proinde nequit obiectum repræſentari ſecundùm differentias præſentis, præteriti, & futuri, niſi ſpecies ipſa ſupponatur huiuſmodi differentiis modificata. Sicut nequit ſpecies viſiua repræſentare obiectum viſibile, ſecundùm differentias loci, niſi ſpecies ipſa viſiua ſupponatur talibus differentiis modificata. Non enim poteſt ſpecies viſiua repræſentare viſibile cum diſtantia, vel propinquitate ad aliud viſibile, niſi ſpecies ipſa viſiua huiuſmodi diſtantia, aut propinquitate loci modificetur.

52. Si dicatur ſecundum, iam toties debebit iſte modus mutari, quoties obiectum ipſum tranſit de futuro in præſens, & de præſenti in præteritum. Præterea, vel iſte modus ſtatim producitur, ac res ipſa tranſit de futuro in præſens. Et contrà eſt: quia tunc poſſet Angelus naturaliter cognoſcere præterita, quæ numquam cognouit vt præſentia. Quæ cognitio non minus eſt indebita Angelo, quàm ipſa cognitio futurorum. Vel ſolùm iſte modus producitur, quando Angelus vult cognoſcere rem præſentem. Et contrà eſt: quia tunc iterum debet talis modus corrumpi, & alius diuerſus produci, quando eadem res, cognita vt præſens, tranſit in præteritum: cùm idem modus, qui repræſentat rem vt præſentem, non ſufficiat repræſentare rem vt præteritam. Ad huiuſmodi igitur inutiles productiones, & corruptiones vitandas;

Vera ratio ab Auctore aſſignatur.

53. Dicendum eſt cum præcedente ſententia, non habere Angelum ſpecies futurorum completè repræſentatiuas ab initio infuſas, ideoque non poſſe illa certò præcognoſcere, ſed eas pro opportunitate rerum exiſtentium compleri, non quidem per modum intrinſecum, vti præcedens opinio affirmabat, ſed per extrinſecum tantùm concurſum Dei, quoties voluerit Angelus hoc, aut illud obiectum præſens, vel præteritum, intra ſphæram ipſius exiſtens cognoſcere.

Exponitur ratio Auctoris.

54. Dico igitur, Deum ab initio concreaſſe Angelis ſpecies completas omnium ſpecierum de facto conditarum, nec non ſingularium incorruptibilium, tam materialium, vt corporum cæleſtium & elementorum, quàm ſpiritualium, vt Angelorum: reliquorum verò ſingularium corruptibilium, ſiue exiſtentium, ſiue futurorum, ſiue contingentia ſint, ſiue naturalia, ſpecies indidiſſe ab initio incompletas, complendas pro opportunitate rerum exiſtentium, aut præteritarum, per extrinſecum dumtaxat concurſum in ordine ad cognitionem eorumdem obiectorum, quoties voluerit Angelus pro ſua libertate hoc, aut illud obiectum præſens, præteritúmve cognoſcere.

Probantur ſingula.

55. Probo ſingula. Deus eas, ac tales ſpecies ab initio Angelis indidit, quas, ac quales res ipſæ naturaliter producerent, ſi poſſent. Cùm enim Angeli non habeant completum principium intelligendi res per ſe ipſos, egent rerum ſpeciebus, vt eas intelligant: quia verò res nequeunt ſui ſpecies in Angelis producere, Deus vt auctor naturæ earum vices ſupplet. Igitur eas tantùm, ac tales ſpecies Deus Angelis indidit, quas ac quales res ipſæ producerent. Sed res ſingulares incorruptibiles exiſtentes producerent ſpecies ſui inuariabiles, corruptibiles verò variabiles. Cùm enim ſpecies in fieri, & conſeruari naturaliter pendeat ab obiecto, quale erit obiectum, talis erit ipſius ſpecies: ergo ſpecies incorruptibilium erunt inuariabiles, corruptibilium verò variabiles: tales igitur Deus indidit Angelis ſpecies. Rurſus, quia res exiſtentes, ſi poſſent, non ſolùm producerent intuitiuas ſpecies ſui, ſed ex iis intellectus Angelicus, ſi poſſet, varias eliceret ſpecies abſtractiuas earum: quóve perfectior eſſet

Digitized by Google

intellectus, eò perfectiores vniuerſalioreſque ex talibus ſpeciebus intuitiuis formaret ſpecies abſtractiuas. Porrò Deus eas, ac tales ſpecies indidit Angelis, quæ ſunt repræſentatiuæ poſſibilium, ſeu futurorum abſtractiuè tantùm, & incompletè, quales intellectus ipſe Angelicus è rebus ipſis exiſtentibus ſibi produceret, ſi poſſet. Cùm enim nulla res exiſtens cōtineat ſuos effectus futuros determinatè quoad indiuiduationem, ſed ſolùm indeterminatè, & radicaliter, ſpecies, quas de futuris rebus Deus Angelis infudit, non ſunt completè repræſentatiuæ futurorum, ſed ſolùm incompletè & radicaliter. Quia verò intuitiua cognitio poſtulat completam ſpeciem obiecti, quando huiuſmodi res exiſtunt, & ab Angelis cognoſcuntur, complentur earum ſpecies per actualem concurſum in ordine ad cognitionem intuitiuam earum: atque hoc modo ſaluatur, quo pactò ſpecies futurorum fuerint ab initio Angelis concreatæ, & nihilominus per illas non potuerint Angeli futura præcognoſcere. Quia cùm tales ſpecies non repræſentent res futuras intuitiuè, & completè, ſed ſolùm abſtractiuè & incompletè, non poſſunt per eas futura certò cognoſci.

Corollaria ex dictis. 56. Ex dictis colligo primò, non deberi Angelo, habenti ſpeciem incompletam futuri contingentis, concurſum illam complentem in ordine ad perfectam & intuitiuam cognitionē illius, deberi tamen quamprimùm exiſtit, quia ille concurſus ſpeciei in ordine ad notitiam obiecti debitus eſt Angelo, qui naturaliter eſſe poſſet ab obiecto, vel à ſpecie vnà cum intellectu Angelico producta ab obiecto ipſo: ſed talis concurſus non poteſt naturaliter eſſe ab obiecto futuro; neque à cauſa præſente, quia cauſa præſens non continet completè effectum futurum, quia non continet illum quoad vltimam rationem indiuiduationis; neque à ſpecie producta à cauſa, & intellectu Angelico, quia hæc, cùm non producatur ab obiecto proprio, ſed ab alieno, non poſſet eſſe completa, & intuitiua, quia non produceretur ſecundùm vltimam ſuam rationem indiuidualem.

57. Colligo ſecundò, quemlibet Angelum habere ſpecies incompletas omnium præteritorum, quæ ſunt intra ſphæram obiecti naturalis; non poſſe tamen ex iis certò cognoſcere, niſi aut quæ ipſe intuitiuè cognouit, dum exiſterent, aut quæ ab aliis Angelis intuitiuè cognita manifeſtari poſſunt, aut quæ poſt ſe certum relinquunt veſtigium. Primum patet, nam præterita ſunt eadem, quæ fuêre futura: ſed quiuis Angelus habet ſpecies incompletas omnium futurorum, quæ ſunt intra ſphæram obiecti naturalis; ergo & omnium præteritorum. Conſequentia conſtat; nam ſpecies Angelo ſemel infuſæ numquam corrumpuntur, quia nullum habent contrarium. Secundum colligitur ex Iſaiæ 41. vbi tam futurorum, *Iſaiæ 41.* quàm præteritorum prædictio, aſſignatur tamquam Dei propria. Et deducitur ex noſtro principio: nam eæ, ac tales ſpecies debentur Angelo, quas, ac quales, res ipſæ producerent: ſed res præteritæ vt præteritæ nequeunt producere determinatam ſpeciem ſui, niſi ſupponantur aliquo modo præſentes, vel in ſpeciebus relictis in intellectu ipſius Angeli cognoſcentis, vel in aliorum manifeſtantium, vel in aliquo effectu, aut extrinſeco veſtigio. Minor probatur, quia res præterita, vt præterita, neque exiſtit in ſe, cùm non ſit; neque determinatè in ſua cauſa, in qua tantùm exiſtit virtus, quæ produxit, non autem effectus, qui productus eſt: ſicut quia futura non continentur determinatè in cauſa, non poſſunt certò ab Angelis cognoſci. Sunt autem res præteritæ determinatè præſentes, non in earum ſpeciebus, quæ in actu primo eodem modo remanent incompletæ, ſicut anteà, cùm ſpecies futurorum in mea ſententia non compleantur per modum intrinſecum, qui remaneat cum ſpecie, ſed per concurſum extrinſecum, qui ſimul fluit cum actu; ſed ſunt præſentes in ſpeciebus relictis ab actibus intuitiuis, quibus illæ, dum erant præſentes, fuerunt cognitæ; vel ab ipſo Angelo cognoſcente; vel ab aliis manifeſtantibus. Atq; hoc eſt diſcrimen inter præteritum & futurum; quòd futurum, cùm numquam fuerit ſecundùm ſuum particulare & dearticulatum eſſe, non poteſt naturaliter cognoſci: præteritum verò, quia aliquando extitit, poteſt naturaliter cognoſci, vel per ſpeciem ſuæ cognitionis, vel per aliquod veſtigium, quod determinatè ducat in cognitionem ipſius.

58. Dices. Ideò Deus indidit Angelo incompletas ſpecies omnium futurorum, non quia ſi res ipſæ exiſtentes poſſent, actu illas producerent; ſed ſolùm quia poſſent illas producere. Ergo tenetur Deus vt auctor naturæ offerre completum concurſum ad cognitionem omnium præteritorum: quia & ſi dum illa exiſterent, non omnia completas ſpecies ſui actu produxiſſent, poterant tamen omnia completas ſui ſpecies producere. *Obiectio.*

59. Reſpondeo negando conſequentiam. Ratio diſcriminis eſt, quoniam ſpecies futurorum dantur in ordine ad præſentia: omnia autem præſentia ſunt intra ſphæram naturalem Angeli. Vt igitur Angeli ſint inſtructi in ordine ad omnia obiecta intra ſuam ſphæram exiſtentia, debentur illis ſpecies omnium futurorum: alioqui cùm omnia futura ſint aliquando præſentia, non eſſent Angeli ſufficienter inſtructi in ordine ad omnia obiecta intra ſuam ſphæram exiſtentia. Præterita verò nullo pacto ſunt intra naturalem ſphæram obiecti Angelici: nam neque ſunt vt præterita, cùm eadem ratio ſit præteritorum, ac futurorum: neque vt aliquando præſentia, cùm præterita numquam futura ſint præſentia. Ergo ſi aliunde nequeunt illa ex aliquo effectu naturaliter cognoſci, non debetur illis concurſus ad ea determinatè cognoſcenda. Vnde ſi Deus nunc crearet Angelum, nullæ ei deberentur ſpecies præteritorum, niſi quorum poſſent ab aliis Angelis manifeſtari, vel ex aliquo veſtigio colligi: deberentur tamen illi ſpecies in- *Soluitur.*

com-

completæ omnium futurorum, complendæ per extrinſecum concurſum Dei auctoris naturæ, quando erunt præſentia.

In Angelis datur memoria rerũ præteritarũ à ſpeciebus actuum præteritorum. Est contra Vaſquez & Arrubal.

60. Colligo tertiò, in Angelo eſſe memoriam rerum præteritarum, atque adeò ſcientiam experimentalem, quæ gignitur ex ſpeciebus à præteritis actibus relictis, quæ vim habent determinandi intellectum Angelicum ad actualem recordationem eorum, quæ aliquando cognouit. Eſt contra Vaſquez diſput. 208. c. 4. & Arrubal. diſp. 267. c. 3. negantes in intellectu Angeli relinqui ſpecies præteritorum actuum, ſed recordationem fieri per ſpeciem quamdam ab initio infuſam, repræſentatiuam omnium præteritarum cognitionum. Sed contrà eſt, quia actus Angelici, tamquam cauſæ naturales neceſſariò producunt in intellectu Angeli ſpecies ſui.

Obiectio 1.

61. Obiicies primò. Tales ſpecies incompletæ futurorum eſſent omnino ſuperfluæ in Angelis, cùm non poſſint illis vti: ergo fruſtrà ponuntur. *Soluitur.* Reſpondeo negando antecedens: nam poſſunt illis vti ad cognoſcendas quidditates futurorum.

Obiectio 2.

62. Obiicies ſecundò. Si Angelus non haberet completas ſpecies indiuiduorum corruptibilium exiſtentium, non poſſet ſe excitare ad cognoſcenda accidentia huius, vel illius indiuidui: nam hoc ſupponit diſtinctam notitiam indiuiduorum. *Soluitur.* Reſpondeo negando ſequelam: nam per ſpeciem quidditatis poterit Angelus ſeipſum excitare ad diſtinctam notitiam accidentium. Nam ſtatim atque Angelus, cognita quidditate, deſiderat cognoſcere indiuidua exiſtentia talis quidditatis, Deus vt auctor naturæ excitat illum ad notitiam indiuiduorum, & accidentium indiuidua concomitantium.

Obiectio 3.

63. Obiicies tertiò. Etiam in noſtra ſententia poſſet Angelus longo experimento futura prædicere. *Soluitur.* Reſpondeo. Nego antecedens: quia cùm ſpecies futurorum in noſtra ſententia non repræſentent futura, niſi indeterminatè, ſub ratione tantùm indiuidui poſſibilis, abſtrahendo ab omnibus circumſtantiis, & proprietatibus indiuidualibus, non poteſt Angelus ea certò cognoſcere vt futura: quia licet habeat ſpeciem repræſentantem motum localem, exempli cauſa, non tamen habet ſpeciem repræſentantem motum localem huius, vel illius indiuidui.

Obiectio 4.

64. Obiicies quartò. Operationes Angelorum, in tota æternitate futuræ, ſunt infinitæ: ſed quiuis Angelus habet ſpecies repræſentantes omnes operationes futuras Angelorum: ergo quiuis Angelus habet ſpecies infinitas. *Soluitur.* Reſpondeo. Diſtinguo minorem. Quiuis Angelus habet ſpecies repræſentantes omnes futuras operationes quoad indiuidualem perfectionem, nego; quoad ſpecificam, concedo. Et quia operationes futuræ Angelorum, quoad ſpecificam perfectionem, ſunt finitæ, etiam ſpecies earum repræſentatiuæ erunt finitæ.

Triplex ſpecierũ genus in Angelis diſtinguitur.

Triplex enim ſpecierum genus diſtinguendum eſt in Angelis. Primum ſubſtantiarum & accidentium incorruptibilium; ſecundum ſubſtantiarum corruptibilium; tertium accidentium corruptibilium. Priores ſunt completæ, & magis, aut minùs vniuerſales quoad quidditates, vel indiuidua iuxta exigentiam ſubiecti. Poſteriores ſunt incompletæ, & magis, aut minùs vniuerſales, non directè per ordinem ad plura indiuidua repræſentata, ſed per ordinem ad plures concurſus exigitos in ordine ad plura indiuidua actu exprimenda. Et quia indiuidua ſubſtantiarum corruptibilium exiſtentium ſunt finita, tales ſpecies erunt finitæ, & heterogeneè diſtinctæ inter ſe. Poſtremæ ſunt tantùm repræſentatiuæ quidditatum; & quia quidditates accidentium corruptibilium conditorum finitæ ſunt, etiamſi eorum indiuidua ſint infinita, ſpecies earum repræſentatiuæ erunt finitæ.

Obiectio 5.

65. Obiicies quintò. Hic modus non ſaluat, quo pacto Angelus ſit certus, quòd id, quod actu cognoſcit, ſit præſens, præteritum, aut futurum: cùm per nos Angelus non cognoſcat obiectum immediatè in ſeipſo, ſed in ſua ſpecie expreſſa, quæ eodem modo repræſentat obiectum exiſtens, ac non exiſtens. *Solutio.* Reſpondeo. Nego antecedens: nam hoc optimè ſaluatur ex eo, quòd Deus vt auctor naturæ immediatè ſupplet concurſum vniuſcuiuſque obiecti, ſecundùm omnes circumſtantias, & diſpoſitiones, in quibus obiectum ipſum reperitur, quando intelligendum eſt ab Angelo. Et quia hoc naturaliter notum eſt Angelo, eidem etiam naturaliter notum erit, non poſſe circa ſuum obiectum falli, ſed tantùm falli poſſe circa obiecta non ſua, cuiuſmodi ſunt futura, vel præterita, quæ numquam vt præſentia nouit: aut qualia ſunt obiecta, quæ ſibi ab aliis manifeſtantur; quia poſſunt ſibi ab aliis manifeſtari aliter ac ſunt: in quo caſu Deus ſupplet vicem Angeli manifeſtantis, concurrendo ad obiectum modo, quo illud intendit Angelus ipſe manifeſtare.

Digitized by Google

DISPVTATIO DVODECIMA.

De cognitione ſecretorum cordium.

SECTIO PRIMA.

An Angelus propria virtute certò & intuitiuè cognoſcat noſtra, aut alterius Angeli libera cordis ſecreta?

1. DIXI, *certò & intuitiuè*; nam coniecturaliter ex aliquo effectu, aut per externum ſignum, etiam homo abſtractiuè cognoſcit libera ſecreta cordis alterius hominis. Ex eo enim quòd Petrus currit, certò cognoſcimus, Petrum habere voluntatem currendi. Controuerſia igitur eſt, an Angelus libera ſecreta alterius Angeli, vel hominis, antequam foràs prodeant per aliquem effectum, intuitiuè in ſeipſis certò cognoſcat. Loquimur autem de ſecretis cordium, quæ Angelus, vel homo propria virtute in ſeipſo producit, quales ſunt cogitationes, & affectiones circa res naturales; non autem quæ elicit viribus gratiæ, vt ſunt illuſtrationes, & affectiones circa res diuinas & ſupernaturales; nam ſicut hæ ſunt ſupra naturam creaturæ elicientis, ita & ſupra naturam creaturæ intelligentis.

Partis affirmantis rationes.

2. Pro parte affirmante ſunt hæ rationes. Prima: quia huiuſmodi ſecreta cordis ſunt entia naturalia; ſunt enim effectus potentiæ naturalis, ipſius ſcilicet intellectus, aut voluntatis Angeli intelligentis, aut volentis: ergo ſunt naturaliter intelligibilia. Conſequentia probatur, nam intelligibilitas conſequitur ad entitatem: ergo qualis eſt entitas, talis erit intelligibilitas: & conſequenter ſi entitas erit naturalis, etiam intelligibilitas erit naturalis.

3. Secunda. Hæc ſecreta ſunt naturaliter intelligibilia ab ipſo Angelo eliciente; ergo à quouis alio: omnis quippe intellectus Angelicus intra ſuam ſphæram naturalem claudit omne intelligibile naturale: ergo quidquid eſt naturaliter intelligibile ab vno, erit naturaliter intelligibile à quouis alio: ſicut quidquid eſt naturaliter viſibile ab vno oculo, eſt naturaliter viſibile à quocumque alio oculo.

4. Tertia ratio ſit. Quilibet Angelus naturaliter intuetur ſubſtantiam, proprietateſque naturales alterius: ergo etiam cogitationes, volitioneſque eiuſdem. Conſequentia probatur, quia ſi poteſt naturaliter intueri principium, à fortiori poterit etiam intueri effectus in tali principio contentos.

5. Quarta. Poteſt vnus Angelus, altero manifeſtante, naturaliter cognoſcere ſecreta cordis alterius Angeli; igitur talia ſecreta ſunt naturaliter cognoſcibilia. Antecedens patet. Quoniam manifeſtante vno Angelo ſua ſecreta, alter ſine viribus ſuperadditis, per ſolas vires naturæ, intelligere poteſt ſecreta manifeſtantis. Conſequentia verò probatur: quia manifeſtatio, cùm ſit extrinſeca obiecto manifeſtato, non ponit illud intra ſphæram naturalem intelligentis, ſi illud ex ſe non ſit intra talem ſphæram: ſicut manifeſtatio, qua nobis Deus aliquid reuelat, non ponit illud intra ſphæram obiecti naturalis, ſi illud ex ſe intra talem ſphæram non ſit.

Partis negantis motiua.

6. Pro parte verò negante eſt auctoritas ſacræ Scripturæ, & ſanctorum Patrum expreſsè teſtantium, cognitionem ſecretorum cordium eſſe proprium Dei. 3. Regum 8. & 2. Paralip. 6. *Tu ſolus noſti corda filiorum hominum.* Ieremiæ 17. *Prauum*, ſiuè vt LXX. vertunt, *profundum eſt cor omnium, & inſcrutabile: quis cognoſcet illud? Ego Dominus ſcrutans cor & probans renes.* In quem locum Hieronymus: *Nullus cogitationum ſecreta cognoſcit, niſi ſolus Deus.* Idem teſtantur Chryſoſtomus hom. 23. in Ioannem: *Humanorum*, inquit, *cordium cognitio ſolius Dei eſt, qui ea formauit.* Cyrillus lib. 2. in Ioan. c. 19. *Nouerat*, inquit, *probe Nathanaël, ſoli Deo corda hominum patere.* Et lib. 3. c. 3. circa initium: *Nullus enim*, inquit, *præter Deum cordium occulta ſcrutatur.* Ambroſius in 2. c. 1. ad Corinth. in illa verba, *Nobis autem reuelauit Deus*, ita ſcribit: *Profunda autem ideo ait, quia omnem virtutem & præſcientiam eius nouit; quod omnino creaturæ impoſſibile eſt.* Auctor de Eccleſiaſticis dogmatibus c. 81. *Internas*, inquit, *cogitationes diabolum non videre, certi ſumus; ſed motibus eas corporis ab illo, & affectionum indiciis colligi, experimento didicimus. Secreta autem cordis ſolus ille nouit, ad quem dicitur, Tu ſolus noſti corda filiorum hominum.* Ex quo iidem Patres colligunt, certum ſignum, quo ſuam Chriſtus diuinitatem probabat, fuiſſe notitiam, quâ internas hominũ cogitationes cognoſcebat. Sic enim Hieronymus ex illo Lucæ 11. *Vt vidit* IESVS *cogitationes eorum*, ratiocinatur: *Nullus poteſt videre cogitationes eorũ, niſi ſolus Deus: ergo Chriſtus Deus eſt.*

3. Reg. 8. 2. Paral. 6. Ierem. 17. Hieronymus. Chryſoſt. Cyrillus. Ambroſius. Auctor de Eccleſiaſticis dogmatibus. Chriſtus internas cogitationes hominum cognoſcendo, ſuam Diuinitatem probabat. Hieronym.

Sententia docens hæc ſecreta ab Angelis cognoſci naturaliter. Durandus, Heruæus.

7. Ad hanc controuerſiam componendam, variæ ſunt Theologorum ſententiæ, quarum duæ ſunt extremæ. Altera Durandi in 2. diſt. 3. quæſt. 7. num. 18. & diſt. 8. quæſt. 5. Heruæi quæſt. 3. & tractatu de Verbo q. 1. art. 4. affirmantium, non ſolum Deum, ſed etiam Angelos, ſecreta cordium cognoſcere: hoc tamen diſcri-

diſcrimine, quòd, vt Durandus putat, Deus non tantùm præſentia, ſed etiam futura; Angelus verò ſolùm præſentia cognoſcit. Vel, vt Heruæus autumat, ſolus Deus cognoſcit illa ſecundùm omnem claritatem, quâ cognoſcibilia ſunt: Angelus verò, etiamſi eadem cognoſcat, non tamen ſecundùm omnem claritatem. Contra quos auctores pugnant citata oracula Scripturæ, ac Patrum teſtimonia: eoque magis reprehendendus eſt Heruæus, quò id abſolutè docet: nam Durandus non niſi ſub dubio id affirmat.

Sententia negans huiuſmodi ſecreta ab Angelo cognoſci naturaliter. Caietanus, Ferrarienſ. Albertinus. Fundamentum, quia nequeunt huiuſmodi ſecreta per ſpecies naturales repræſentari.

8. Altera ſententia eſt Caietani 1. part. quæſt. 57. art. 4. §. *Ad euidentiam difficultatis huius*, Ferrarienſis 3. contra Gentes c. 154. §. *Circa id*. Albertini corol. 10. Theologico ex principio primo philoſophico num. 10. ex oppoſito aſſerentium, ideò non poſſe ſecreta cordium ab Angelo naturaliter cognoſci, quia nequeunt illa per ſpecies naturales repræſentari: quod autem nequit per ſpeciem naturalem repræſentari, non eſt naturaliter intelligibile. Minor conſtat: nam quidquid cognoſcitur, per ſpeciem cognoſcitur; ergo quod non eſt per ſpeciem naturaliter repræſentabile, non eſt naturaliter cognoſcibile. Maior probatur: nam entia libera, quatenus libera, ſunt altioris ordinis, quàm entia naturalia. Conſilia autem cordium ſunt entia libera: ergo ſunt altioris ordinis, quàm entia naturalia. Angelo autem non debentur niſi ſpecies rerum naturalium: ergo.

Confirmat Albertinus.

9. Confirmat Albertinus. Quotieſcumque modus eſſendi obiecti excedit in altiori ordine modum eſſendi principij formalis, ſeu effectiui, non poteſt tale obiectum intuitiuè attingi à tali principio, quia modus cognoſcendi adæquatè ſequitur modum eſſendi principij formalis. Sed in ordine intelligibilium ſpecies eſt forma eſſentialis reſpectu intellectus: ergo non poteſt per ſpeciem inferioris ordinis repræſentari res altioris ordinis: atqui ſpecies eſt in ordine naturali, quia repræſentat vt cauſa naturalis determinata ad vnum; ſecreta autem cordium ſunt entia libera, quia ſunt à cauſa indeterminata, habente dominium ſupra ſeipſam; ergo ſunt in diuerſo ordine: atque adeò nequit vnum per aliud naturaliter repræſentari. Quòd ſi ab eo quæras, quo pacto Angelus ipſe cognoſcat ſua ſecreta. Reſpondet vel immediatè per ſeipſum, vel per ſuam propriam ſubſtantiam; quæ quia radix eſt liberi, & naturalis ſimul, poteſt vt ſpecies vtrumque repræſentare.

Quomodo ſecundùm allegatos Doctores Angeli ſua ipſe ſecreta cognoſcant. Sed contra hos auctores militant omnes rationes initio allatæ, maximè ſecunda, quæ vrgetur.

10. Contra hos auctores militant rationes omnes initio allatæ, & præcipuè ſecunda, quam ſic vrgeo. Aut tale ſecretum eſt naturaliter intelligibile ab habente ipſum, aut non. Non ſecundum; cùm nihil ſit magis naturaliter intelligibile, quàm ſua propria operatio: ergo primum: ergo idem erit naturaliter intelligibile ab alio; cùm non poſſit idem comparari vt naturaliter intelligibile ab vno, & non ab alio: idem quippe eſt naturale obiectum omnium. Poterit igitur naturali ſpecie repræſentari; ſiquidem naturale repræſentabile ordinem dicit ad naturale repræſentatiuum. Confirmo id ipſum. Intellectus Angelicus eſt naturaliter perceptiuus talis obiecti: ergo exigit naturale complementum ad illud percipiendum. Alioqui reſpectu eiuſdem obiecti darentur duo principia proxima, quorũ vnum reſpiceret illud vt obiectum naturale, alterum vt obiectum non naturale: atque adeò idem reſpectu eiuſdem principij totalis compararetur vt obiectum naturale, & non naturale; naturale reſpectu intellectus, non naturale reſpectu ſpeciei.

Oppugnatur ſecundò prædicta ſententia.

11. Secundò ſic arguo contra prædictam ſententiam. Cognoſcit Angelus ſuam liberam volitionem præteritam; ergo per aliquam ſpeciem, quam illa reliquit in ipſius memoria. Poſſunt igitur cordium ſecreta repræſentari per proprias ſpecies naturales; atque adeò per eas naturaliter ab aliis Angelis cognoſci.

Reſponſio Albertini.

12. Reſpondet Albertinus, liberam volitionem præteritam repræſentari per propriam ſubſtantiam, per quam repræſentantur omnia accidentia, tam libera, quàm neceſſaria. Sed

Refutatur.

contrà: tum quia nequit intelligi, quo pacto ſubſtantia ipſa Angeli inuariata, modò repræſentet volitionem vt præſentem, modò vt præteritam. Tum quia, ſi poteſt ſubſtantia ipſa ad inſtar ſpeciei naturalis libera ſecreta cordis repræſentare, poterit & ſpecies: cùm non minùs illa naturaliter repræſententur à ſpecie, quàm à ſubſtantia. Nec refert, quòd ſubſtantia ſit radix actus liberi; quia non repræſentat illum, vt radix eſt libertatis, ſed vt ſpecies per modum cauſæ ad vnum determinatæ: ſiquidem vt ſpecies non poteſt ſuos actus non repræſentare; poteſt tamen vt cauſa libera ſuos actus non producere. Tum quia quiuis Angelus habet ſpeciem intuitiuam ſubſtantiæ alterius Angeli: ergo per talem ſpeciem nõ ſolùm poterit cognoſcere ſubſtantiam, ſed etiam ſecreta cordis alterius Angeli. Nam ſpecies intuitiua ſubſtantiæ, reſpondet in eſſe repræſentatiuo, ſubſtantiæ: ſicut quælibet ſpecies intuitiua obiecti, æquiualet in eſſe repræſentatiuo, obiecto, quia ſubſtituitur loco illius. Tum quia de facto datur ſpecies expreſſa naturaliter repræſentans liberam volitionem Angeli: ergo dabilis eſt impreſſa naturaliter repræſentatiua eiuſdem. Antecedens conſtat de cognitione, quâ Angelus cognoſcit ſuam liberam volitionem. Conſequentia patet, quia non minùs expreſſa, quàm impreſſa obiectum repræſentat. Tum demum, quia non implicat ſpecies impreſſa intuitiua ſecretorum cordium: ſed talis ſpecies non eſſet ſupernaturalis, cùm eſſet de obiecto naturaliter cognoſcibili: ergo

Tertiò argumentor contra eamdem ſententiam, vbi ſoluitur fundamentum aduerſariorum.

13. Tertiò argumentor, & eſt ſolutio à priori fundamenti aduerſariorum. Nam dupliciter actus liber conſiderari poteſt; vno modo in ſe, alio in cauſa. Licet igitur ille non valeat per ſpeciem intuitiuam repræſentari, vt eſt in cauſa, quia in illa non habet eſſe determinatum, ſed contingens; poteſt tamen repræſentari, vt eſt in ſe, quia in ſe habet deter-

Actus liber dupliciter cõſideratur.

Digitized by Google

minatum eſſe. Ex ſuppoſitione enim quod eſt, neceſſariò eſt: alioqui nulla res naturalis poſſet per intuitiuam ſpeciem repræſentari, quia quælibet res naturalis potuit à Deo non produci. Non minùs enim ſubſtantia Angeli pendet à libera voluntate Dei producentis, quàm actus à libera voluntate Angeli elicientis.

Secreta cordium non ſunt altioris ordinis.

14. Quare negandum eſt, ſecreta cordium eſſe altioris ordinis, alioqui non eſſent intra naturalem ſphæram intelligibilitatis ipſius Angeli, cuius ſunt ſecreta. Ad probationem verò nego, ſecreta cordis eſſe libera intrinſecè, ſed tantùm extrinſecè; quo pacto omnia entia creata ſunt libera extrinſecè ab extrinſeca voluntate Dei. Nego etiam, modum eſſendi ſecretorum cordium excedere modum eſſendi ſpeciei, ea repræſentantis: nam tam ſpecies eſt extrinſecè libera, & intrinſecè neceſſaria ad vnum determinata effectiuè, quàm ſecreta cordium ſunt extrinſecè libera, & intrinſecè neceſſaria ad vnum determinata formaliter.

Vera ſententia; negans ſcilicet, non tamen ob phyſicum exceſſum, aut ordinem altiorem. Ratio Vaſquez.

15. His igitur extremis ſententiis reiectis, *communis Theologorum ſententia eſt, ſecreta cordium non poſſe ab Angelo cognoſci, non propter phyſicum aliquem exceſſum, aut altiorem ordinem obiecti ſupra potentiam cognoſcentis, ſed aliunde*. Vnde autem hæc ratio ſit deſumenda, hoc opus, hic labor. Vaſquez 1. p. diſp. 209. capite vltimo, non aliunde deſumi poſſe putat, quàm ex teſtimonio & auctoritate ſacræ Scripturæ, ac ſanctorum Patrum, id vnanimi conſenſu negantium.

Ratio Scoti, Mayroni, Baſſoli, Ochami, Maioris & Gabrielis.

16. Scotus in 2. diſt. 9. quæſt. 2. §. *Ad argumenta ſecunda quæſtionis*. & in reportatis quæſt. 2. & in 4. diſt. 10. quæſt. 8. *Ad argumenta* primo loco poſita ad tertium, & diſt. 45. quæſtione vltima, *Ad argumenta*. Mayronus in 2. diſt. 9. quæſt. 1. §. *Sed hic*, difficultate 2. Baſſolus quæſt. 2. §. *Sed contra iſtum modum*. & in fine. Ochamus quæſt. 20. littera L. Gabriel quæſt. 2. art. 2. Maior q. 3. & alij rationem aſſignant ex ſola voluntate Dei, volentis cum intellectu Angeli concurrere ad notitiam ſecretorum alterius Angeli. Sed contrà: tum quia negare ſemper toti naturæ Angelicæ concurſum debitum, eſſet perpetuam violentiam illi inferre, quam Deus non ſolet, qui res ſinit agere iuxta ſuos motus. Tum quia Scripturæ & Patres aliquid amplius indicant, cùm dicunt, hoc eſſe proprium Dei. Nam proprium eſt, quod ita conuenit vni, vt alteri conuenire non poſſit: alioqui non tam eſſet proprium vnius, quàm commune multorum. Vnde non ſolùm importat negationem actus, ſed etiam aptitudinis; imò hanc importat eſſentialiter, illam tantùm accidentaliter: quia poteſt, quod eſt proprium vnius, actu ineſſe alteri, non autem aptitudine.

Hæc ratio non placet.

Ratio Henrici, Ægidij, Argentinæ, & Rubionis.

17. Henricus quodlib. 3. q. 13. Ægidius in 2. diſt. 7. quæſt. 2. ar. 2. Argentinas art. 2. Rubio diſt. 9. q. 4. concl. 2. hanc aſſignant rationem: quia licet Angelus cognoſcat internos actus alterius Angeli, vel hominis, quantum ad eſſe abſolutum, quod habent in ſe; non tamen cognoſcunt quantum ad eſſe reſpectiuum: quia vel non cognoſcit obiectum ipſum cogitatum, aut volitum, vt Rubio cenſet: quia cùm obiectum ſit extrinſecum actui, non neceſſariò cognoſcitur cognito actu: vel quia non cognoſcit actus ipſos quoad aſſenſum, vel diſſenſum, proſecutionem, vel fugam, vt Ægidius putat: cùm per eamdem cognitionem, aut volitionem inuariatam poſſimus oppoſita cogitare & velle. Vel quia non cognoſcit finem, ad quem Angelus ſuos actus dirigit, vt Henricus exiſtimat. Quam directionem voluntatis ipſe intentionem appellat, & ſecretum cordis ſoli Deo, & habenti ipſum notum.

Sed neq; hæc ratio aliquid probat.

18. Sed contra primum modum: quia licet obiectum ſit extrinſecum actui, ordo tamen ad obiectum eſt intrinſecus actui. Cognito autem ordine ad obiectum, neceſſariò cognoſcitur abſtractiuè obiectum. Maior conſtat, quoniam actus ſpecificatur ab obiecto: ergo talis actus à tali obiecto. Ergo ſi cognoſcitur actus vt talis, ſicut neceſſariò cognoſci debet, ſi intuitiuè cognoſcitur, non poteſt non abſtractiuè cognoſci obiectum ipſum, cuius eſt actus.

19. Contra ſecundum modum eſt: quoniam aſſenſus & diſſenſus, proſecutio & fuga, ſunt intrinſecæ perfectiones ac differentiæ actus, determinantes illum ad certam ſpeciem & eſſentiam: igitur ſi cognoſcitur eſſentia ipſa actus, neceſſariò cognoſcitur, an ille ſit aſſenſus vel diſſenſus, proſecutio an fuga. Falſum autem eſt, per eumdem actum inuariatum nos oppoſita cogitare, aut velle.

20. Contra tertium modum eſt: quia Scripturæ & Patres vniuerſaliter negant, quemcumque actum internum ab alio, quàm à Deo cognoſci poſſe. Vel igitur iſta intentio eſt actus diſtinctus à ceteris; & de illo militat eadem ratio: vel eſt reſpectus voluntatis, ſola ratione ab illa diſtinctus, vt cenſet Henricus; & falſum ſupponit, quia implicat voluntatem creatam de nouo intendere, quod anteà non intendebat, nulla reali mutatione facta in ipſa.

Ratio Bonauenturæ, Richardi, Gregorij, & Aureoli.

21. Bonauentura in 2. diſt. 8. part. 2. art. 1. quæſt. 6. Richardus diſt. 8. art. 2. quæſt. 4. Aureolus diſt. 9. art. 1. Gregorius quæſt. 1. huius rei hanc reddunt rationem: quia implicat cognoſcere obiectum abſque ſpecie, vel concurſu ipſius: ſed ſecreta cordis vnius Angeli non emittunt ſpeciem ſui ad alterum Angelum, neque obiectiuè concurrunt cum intellectu alterius, abſque proprio imperio voluntatis habentis illa. Maior conſtat. Minorem probat Aureolus primò. Quia non maius dominium habet voluntas ſupra potentiam motiuam, quàm ſupra cogitatiuam; cùm hæc ſit intimior naturæ intellectuali, quàm illa: ſed illa non prodit in actum, niſi ex imperio voluntatis: ergo neque hæc. Secundò. Non plus ſubeſt voluntati ſpecies ipſa intelligibilis in memoria exiſtens, quàm cogitatio & volitio: ſed illa non mouet potentiam ad intelligendũ, niſi ex imperio

voluntatis: ergo nec iſtæ mouebunt ad ſpecies ſui producendas, niſi ex imperio eiuſdem voluntatis.

22. Tertiò. Si repugnaret actui interno ſubeſſe imperio voluntatis ad mouendum intellectum per ſpeciem, aut concurſum obiectiuum ſui, vel repugnaret illi, quà obiectum eſt vt ſic: & hoc dici non poteſt: nam eſſentia diuina in ratione obiecti non neceſſariò, ſed liberè mouet intellectum ad viſionem ſui. Vel repugnaret illi, quà creatum obiectum eſt: & neque hoc probabiliter aſſeri poteſt: quia creatum addit ſolam limitationem, quæ non tollitur, ex eo quòd ſubeſt voluntatis imperio.

Gregorius.

23. Quartò probat Gregorius hoc pacto. Non minùs cogitatio & affectio ſubeſt imperio voluntatis ad mouendum intellectum alterius, quàm proprium; cùm non minùs ſit cognoſcibilis ab alieno, quàm à proprio: ſed proprium intellectum non mouet, niſi ex imperio voluntatis; ergo nec alienum. Minorem probat: quia ſi proprium intellectum moueret naturaliter, neceſſariò cauſaret reflexam intellectionem ſui; & illa aliam, & ſic in infinitum. Vnde actu exiſterent infinitæ intellectiones reflexæ in quolibet intellectu Angelico.

Ratio prædictorum Auctorum refellitur.

24. Sed contrà, quia cùm experientia conſtet, omne obiectum creatum naturaliter producere ſpeciem ſui, nondum ab his auctoribus efficaciter probatum eſt, ſola ſecreta cordis ſui ſpeciem liberè producere. Secundò inſtatur: tum quia illa neceſſariò, non liberè ſpeciem ſui relinquunt in intellectu proprio; ergo etiam in intellectu alterius. Tum quia intelligibilitas conſequitur ad entitatem vt ſic: ſed ex ſuppoſitione, quòd actus liber eſt productus, neceſſariò eſt: ergo neceſſariò eſt intelligibilis, atque adeò neceſſariò motiuus ad cognitionem ſui; nam ad talem motionem non eget libero concurſu voluntatis, quia non mouet, vt liber, ſed vt ens eſt formaliter. Nec eſt eadem ratio de potentia motiua, aut quauis alia virtute liberè operatiua: quia vt hæc operetur, eget concurſu ſubſtantiæ, vt cauſæ principalis; quem concurſum poteſt ſubſtantia non præbere.

Ad primum Aureoli.

25. Ex quo patet ad primum, & ſecundum Aureoli: nam neque potentia motiua, neque ſpecies intelligibilis poteſt ſuum effectum producere ſine actuali influxu ſubſtantiæ: actus autem liberi, poſtquam producti ſunt, abſque concurſu alterius poſſunt ſpeciē ſui producere, vt patet de iiſdem actibus ſui ſpeciem producentibus in intellectu proprio: non enim vt ſui ſpeciem relinquant, indigent concurſu alterius cauſæ. At verò, vt potentia motiua producat ſuum actum, requirit concurſum ſubſtantiæ viuentis. Conſimiliter, vt ſpecies intelligibilis moueat intellectum ad intellectionem, requirit actiuum concurſum, tum intellectus, tum ipſius ſubſtantiæ intelligentis.

26. Ad tertium reſpondeo, id repugnare obiecto vt ſic, per comparationē tamen ad ſuum intellectiuum proportionatum. Eſſentia autem diuina non eſt intelligibile proportionatum, niſi à proprio intellectu, & ideò ſolùm illum mouet naturaliter: quiuis verò actus internus creaturæ eſt proportionatum intelligibile reſpectu cuiuſcumque intellectus: igitur reſpectu cuiuſcumque intellectus debet eſſe naturale motiuum.

Ad argumētū Gregorij.

27. Ad quartum Gregorij reſpondeo; Aliud eſſe, cognitionem mouere ad ſpeciem ſui in intellectu imprimendam, aliud ad ſui reflexam intellectionem eliciendam. Ad primum mouet naturaliter, quia mouet per ſeipſam, vt ens eſt, ſine libero concurſu ſubſtantiæ: ad ſecundum verò liberè, quia mouet dependenter à libertate ſubſtantiæ, in cuius poteſtate eſt, vti & non vti concurſu ſpeciei, vel obiecti. Neganda eſt igitur minor de productione ſpeciei; concedenda verò de productione intellectionis. Et ad probationem, neganda eſt ſequela, quoniam intellectio non cauſatur ex productione ſpeciei, ſed ex libero vſu ipſius ſpeciei cum potentia. Et quia producta ſpecie actus in intellectu, poteſt intellectus ea non vti ad reflexam cognitionem actus eliciendam; non ſequitur, ſi actus neceſſariò imprimit ſpeciem ſui, intellectum neceſſariò elicere reflexam cognitionem talis actus: quia ad primum ſufficit actus: ad ſecundum verò requiritur liber conſenſus potentiæ.

Ratio Bannez, Zumel, Molinæ, Valentiæ, Arrubalis, Suarez, & recentiorum.

28. Bannez 1. p. q. 57. art. 4. Zumel ibidem quæſt. 2. Molina, Valentia puncto 4. Arrubal diſp. 169. Suarez lib. 2. de Angelis c. 23. & 24. & alij recentiores hanc aſſignant rationem, cur nequeant Angeli naturaliter cognoſcere aliorum ſecreta: vel quia de facto nullas habent ſpecies de illis ab initio infuſas, vt cenſent Molina, & Suarez: vel ſi habent, ea non repræſentant, niſi poſito conſenſu Angeli volentis ſe manifeſtare: ita exigente natura intellectuali libera propter dominium, quod ſupra ſuos actus habet. Pro cuius controuerſiæ explicatione,

Aſſertio prima proximā rationem indicans, cur Angeli ſecreta aliorū naturaliter non cognoſcant.

29. Dico primò. Proxima ratio, ob quam nequit Angelus aliorum ſecreta naturaliter cognoſcere, non eſt, quia eorum ſpecies ſimpliciter non habet, vel quia talibus ſpeciebus denegatur concurſus, donec alter velit ſe manifeſtare; ſed quia licet eorum ſpecies ab initio acceperit, eas tamen completas non accepit, ſed tantùm incompletas, complendas immediatè à Deo, non per modum intrinſecum, ſed per concurſum extrinſecum ad exigentiam Angeli, liberè ſe manifeſtare volentis, vt explicatum eſt diſp. præcedente à num. 54. & deinceps.

Quia ſcilicet Angeli ſecretorum huiuſmodi ab initio cōpletas ſpecies non acceperunt.

Probatur aſſertio quoad priorem partē ex S. Thoma.

30. Priorem partem huius aſſertionis docet S. Thomas q. 9. de veritate art. 1. ad 10. & a. 4. ad 11. & probatur: quia connaturalius eſt Angelo, ab initio accepiſſe omnes ſpecies, quas ſibi ipſe cum obiectis produxiſſet, ſi producere eas ſibi potuiſſet: ſed tales ſpecies ſibi ab initio cum obiectis produxiſſet, ſi eas ſibi producere potuiſſet. Maior conſtat, quoniam Deus in producendis ſpeciebus Ange-

Digitized by Google

licis ſupplet defectum naturæ. Minor probatur, nam quiuis Angelus ſtatim habuit ab initio ſuæ creationis ſpecies intuitiuas aliorum Angelorum, quoad ipſorum ſubſtantias, & potentias: ſed quiuis Angelus ex intuitiua cognitione potentiarum aliorum Angelorum ſibi produxiſſet ſpecies abſtractiuas intellectionum, & volitionum, quas vnuſquiſque producere poſſet: igitur eaſdem ſpecies habuit à Deo auctore naturæ ab initio concreatas.

Poſterior pars aſſertionis probatur.

31. Poſterior verò aſſertionis pars probatur: tum quia non aliæ ſpecies fuerunt ab initio debitæ Angelo, quàm quas ipſemet ſibi è rebus eruiſſet, ſi potuiſſet. Tum quia omnino otioſæ illæ fuiſſent, ſi nullo modo iis Angelus vti potuiſſet, donec manifeſtantis conſenſus acceſſiſſet. Reliqua verò patent ex dictis diſputatione præcedente.

Aſſertio ſecunda remotam & radicalem rationem continens, cur nequeat Angelus ſecreta aliorum naturaliter cognoſcere. Eſt autẽ perfectũ dominium, quod ſupra ſuos actus liberos habet natura intellectualis.

32. Dico ſecundò. Remota & radicalis ratio, cur nequeant Angeli aliorum ſecreta naturaliter cognoſcere, eſt perfectũ dominium, quod ſupra ſuos actus liberos creatura intellectualis habet. Fundamentum eſt: quia creatura intellectualis non ſolùm habet phyſicum, ſed etiam morale dominium ſupra ſuos actus: ergo non ſolùm debet excludere phyſicum, ſed etiam morale impedimentum: non excluderet autem morale impedimentum, ſi ſtatim atque illos eliceret, manifeſti fierent aliis. Maior conſtat ex perfecta ratione dominij creaturæ intellectualis. Minor probatur: nam ſæpè creatura retardaretur à ſuis actibus eliciendis, ſi ſciret, ſtatim eos fore ab aliis cognoſcendos, vt contingit in nobis quoad actus externos, quos ſæpè elicere omittimus, ne manifeſtentur aliis. Ergo non ſolùm debet perfectum dominium creaturæ eſſe liberum à coactione phyſica, ne phyſicè, ſed etiam à morali, ne moraliter, propter aliorum ſcientiam retardari poſſit.

Dominium phyſicum, & morale quid?

Idem docet S. Thomas.

33. Huc tendit ratio S. Thomæ, qua probat, ideò non poſſe ſecreta cordis vnius, ab alio cognoſci; quia voluntas creata ſoli Deo ſubiecta eſt: non eſſet autem ſoli Deo ſubiecta, ſi eius libera conſilia poſſent ab alio cognoſci. Nam genus quoddam ſubiectionis eſt, non poſſe ſuos actus elicere, niſi aliis manifeſtentur. Habet igitur rationalis creatura ius quoddam naturale ſecreti circa ſuos actus, ne, ipſa inuita, ab aliis cognoſcantur. Et hoc ideò, quia ſupra illos plenum habet dominium. Ex quo tamquam ex radice naſcitur, vt nulli puræ creaturæ naturaliter debeantur completæ ſpecies ſecretorum cordis alterius, abſque ipſius conſenſu.

Duplex ratio cur in noſtra ſententia Angelus ſpecies completas ſecretorũ huiuſmodi non habeat.

Quare duplici ratione in noſtra ſententia non ſunt naturaliter debitæ Angelis completæ ſpecies ſecretorum cordium aliorum. Prima eſt, quia eæ, ac tales ſpecies debitæ ſunt Angelis, quas ipſi ſibi è rebus naturalibus produxiſſent: tales autem ſunt ſpecies incompletæ, vt probatum eſt. Secunda eſt, ne impediatur perfectum dominium, quod vnaquæque creatura rationalis habet in ſua ſecreta.

34. Ex his patet ad rationes dubitandi, quæ ſolùm probant, ſecreta cordis vnius non eſſe ſupra naturalem vim intelligendi alterius: non tamen probant, aliunde non poſſe eorum ſpecies completas eſſe indebitas Angelo, videlicet ex perfecto dominio, quod ſupra ſuos actus liberos habet creatura intellectualis.

35. Dices. Tales ſpecies ſunt naturales; ergo exigitæ ab Angelo. Reſpondeo diſtinguendo conſequens: ſunt exigitæ, poſito conſenſu alterius, concedo: ſunt exigitæ, independenter à conſenſu alterius, nego. Non enim quidquid eſt naturale, ſtatim exigitur ab Angelo, niſi poſita aliqua conditione, vt conſtat de effectu futuro, cuius completa ſpecies non debetur Angelo, niſi poſita exiſtentia rei futuræ. *Obiectio. Solutio.*

SECTIO II.

Quænam ſint ſecreta cordis, quæ Angelus naturaliter cognoſcere non poteſt?

36. OMNES conueniunt, Angelum naturaliter cognoſcere actus neceſſarios alterius Angeli, quibus ſeipſum neceſſariò cognoſcit & diligit; nec non omnes ſenſationes tam externas, quàm internas hominis, quoad phyſicam entitatem, non quoad moralitatem, quæ à libera voluntate hominis pendent. Cognoſcit autem illas non tantùm in cauſa, ſed etiam in ſeipſis, cùm ſint actus phyſicè naturales. Certum etiam eſt, Angelum non cognoſcere liberas affectiones alterius: nam ſaltem hæ veniunt nomine ſecretorum, quæ ſoli Deo, & habenti ipſa, nota ſunt, vt ex dictis præcedente ſectione conſtat. Sola igitur concertatio eſt de actibus intellectus, & motibus indeliberatis voluntatis, an illi naturaliter cognoſcantur ab Angelo, & quidem quoad actus intellectus.

Controuerſia ſolùm eſt de actibus intellectus, & motibus indeliberatis voluntatis.

Prima ſententia affirmans nonnullorum apud Durandum. Eam ſequitur Hurtadus. Et probabilem defendit Vaſquez, ſecutus Alphonſum Dezam.

37. Prima ſententia affirmat. Fuit quorumdam auctorum apud Durandum in 2. diſt. 8. q. 5. num. 8. quam ſequitur Hurtadus in Metaphyſica diſp. 12. §. 30. Eamque vt probabilem defendit Vaſquez 1. p. diſp. 210. c. 2. quam docet fuiſſe Alphonſi Dezæ ſui Magiſtri. Fũdamentum eſt, quoniam actus intellectus non ſunt liberi per ſe, ſed per accidens ratione voluntatis, à qua imperantur: hoc autem non impedit, quò minùs poſſint naturaliter cognoſci, vt conſtat de actibus imperatis potentiæ motiuæ, & ſenſitiuæ in homine. Maior probatur, quia intellectus non eſt potentia libera, ſed neceſſaria, non ſecus ac ipſa potentia motiua, quæ, poſito imperio voluntatis, naturaliter operatur. Ergo eodem modo ſe habet actus intellectus, ac motus localis; vterque enim eſt elicitus à potentia neceſſaria, & imperatus à libera: ergo ſi hic naturaliter cognoſci poteſt, etiam ille poterit naturaliter cognoſci. Nec obſtat, quòd ſacra Scriptura abſolutè neget, cogitationes cordis poſſe ab alio, quàm à Deo

cogno-

Digitized by Google

cognoſci : nam cordis cogitatio, ſecundùm vſitatam phraſim Scripturæ, non ſignificat ſolùm actum intellectus, ſed ſimul affectum voluntatis, ex qua illa proficiſcitur, vel cuius eſt proxima cauſa.

Secunda ſententia negans, & probabilior. Expreſsè hāc docent Bannez, Zumel, Molina, Valentia, Arrubal, & Suarez. Apertè eamdem tradit S. Thomas.

38. Secunda ſententia negat, *Quæ probabilior eſt, & communis Theologorum*, qui nobiſcum ſentiunt, ſecreta cordis non poſſe ab Angelo in ſe ipſis naturaliter cognoſci. Expreſsè illam docent Bannez 1. part. quæſt. 57. artic 4. *§. Sed dicet aliquis*. & ſequentibus. Zumel ibidem quæſt. 1. in ſolutione ſecundi, & tertij argumenti. Molina, Valentia, Arrubal diſp. 170. Suarez lib. 2. de Angelis c. 25. eamque apertè tradit S. Thomas 1. p. q. 57. ar. 4. Vbi ait, tam *cogitationes prout ſunt in intellectu, quàm affectiones prout ſunt in voluntate*, à ſolo Deo cognoſci. Nec explicari poteſt de cogitationibus, prout dependent à voluntate : tum quia expreſsè diſtinguit cogitationes, prout ſunt in intellectu : tum quia eo modo negat, actus intellectus, quo affirmat, actus appetitus ſenſitiui, eſſe cognoſcibiles ab Angelo ; cùm illos ſimpliciter neget, hos ſimpliciter affirmet : atqui hos affirmat eſſe cognoſcibiles ſecundùm ſubſtantiam ; igitur illos negat eſſe cognoſcibiles ſecundùm ſubſtantiam, & non tantùm ſecundùm moralitatem.

Probatur ſententia.

39. Probatur hæc ſententia primò ex Scriptura & Patribus, qui eodem modo loquuntur de cogitationibus, ac de affectionibus. Nec licet verba Scripturæ reſtringere tantùm ad actus voluntatis, cùm propoſitiones ſint negatiuæ & vniuerſales : alioqui non eodem modo Chriſtus ſuam diuinitatem oſtendiſſet, cognoſcendo intellectus cogitationes, quàm cordis affectiones, contra Hieronymum ſuprà citatum.

Hieronymus.

40. Secundò. Si poſſet Angelus cognoſcere cogitationes, poſſet & affectiones. Sequelam probo : quoniam, vt ſuprà probatum eſt, qui intuitiuè cognoſcit actum, abſtractiuè ſaltem cognoſcit obiectum, circa quod talis actus verſatur. Ergo intuendo Angelus notitiam, qua alter Angelus vel propriam, vel alterius Angeli affectionem ſibi reuelatam cognoſcit, ſimul abſtractiuè cognoſceret affectionem alterius Angeli. Ex quo vlteriùs ſequeretur, non poſſe Angelum ſuum ſecretum manifeſtare vni, quin manifeſtaret omnibus ; cùm omnes poſſint notitiam, qua ſuum ſecretum manifeſtat, naturaliter cognoſcere.

41. Tertiò. Multa ſunt peccata, quæ conſummantur in intellectu, vt blaſphemia, obduratio, hæreſis, & cætera infidelitatis crimina: ergo hæc ſaltem naturaliter cognoſcerentur ab Angelo. Nec refert, quòd vt hæc ſint peccata, coniunctum habere debeant affectum, quem Angelus ignorat ; nam ſufficit ille idem affectus, qui requiritur ad hæc erronea iudicia formanda ; cùm teneamur illa non formare. Ergo hoc ipſo ; quòd Angelus videret hominem huiuſmodi iudicia intra ſe formantem, cognoſceret illa vt peccata formaliter.

42. Quartò probatur à priori. Quidquid per ſe proximè requiritur ad actum liberum exercendum, latere debet Angelum : actus autem intellectus per ſe proximè requiritur ad actum liberum exercendum: ergo. Maior probatur, nam perfectum dominium creaturæ ſupra ſuos actus liberos exigit, vt non modò illi ſint occulti quoad ſubſtantiam, ſed etiam quoad circumſtantias, & proxima principia, ex quorum notitia facilè deueniri poſſet in notitiam ipſius actus liberi. Et ſanè hoc dominium ſupra ſuos actus vnuſquiſque habere vellet : quod, cùm ſit rationabile, & exigitum à natura perfectè libera, eo fraudari non debet. Minorem oſtendo : nam vel huiuſmodi actus ſunt practici, vel ſpeculatiui: practici ſunt proxima principia actuum liberorum, nam ex illis immediatè mouetur voluntas ad electionem faciendam. Vnde qui cognoſceret illos, facilè cognoſceret ipſam electionem, cùm ſemper ſoleat voluntas in electione facienda ſequi iudicium efficacius proponens. Speculatiui, & ſi non ſint proxima principia, ex quibus immediatè mouetur voluntas; quia tamen illi ordinari poſſunt ad practica iudicia, tamquam actus præuij integrantes eamdem ſeriem actuum liberorum, etiam iſti ſpectant ad perfectum dominium creaturæ.

43. Confirmatur : nam ſicut libertas in actu primo eſſentialiter integratur ex intellectu radicaliter, & ex voluntate formaliter : ita liberum in actu ſecundo componitur ex actu intellectus inchoatiuè & radicaliter, & ex actu voluntatis completiuè & formaliter. Nec eſt eadem ratio de actibus potentiæ ſenſitiuæ, quia hi non ſunt in eodem ordine & ſerie, nec per ſe requiſiti, ſed ſolùm ratione ſtatus ad actus formaliter liberos.

Albertinus docet actus indeliberatos voluntatis ab Angelo cognoſci naturaliter.

44. Quoad actus verò indeliberatos, affirmat Albertinus corol. 10. Theologico, & ex principio primo philoſophico num. 20. eos naturaliter cognoſci ab Angelo, quia tales actus fiunt à voluntate determinata ad vnum, atque adeò vt tales continentur intra ordinem actuum naturalium, repræſentabilium per ſpecies naturales. *Negant vero alij, & probabilius*. Nam idem actus inuariatus quoad intrinſeca, accedente rationis aduertentia, fit formaliter liber, atque adeò ignotus Angelo. Repugnat autem, vt idem actus inuariatus quoad entitatem, modò ſit repræſentabilis per ſpeciem naturalem, modò non.

Negant alij, & probabilius.

Reſponſio Albertini.

45. Reſpondet Albertinus, accedente rationis aduertentia, talem actum variari quoad extrinſecam terminationem : nam priùs producebatur à voluntate, vt determinata ad vnum; poſteà conſeruatur ab eadem, vt libera ad vtrumlibet. Sed contrà : nam totum hoc, extrinſecum eſt actui, nam libera illa conſeruatio, quæ intelligitur aduenire actui poſt rationis aduertentiam, non eſt noua actio, intrinſecè modificans actum, ſed eadem antiqua, connotata tantùm cauſa, liberè potente illum ſuſpendere, quæ anteà, defectu perfectæ aduertentiæ, non poterat. Hoc autem non mutat intrinſecè actum, ſed tantùm extrinſecè: ſpecies autem per ſe repræſentat intrinſecam entitatē actus: ergo ſi hæc non muta-

Sed reijcitur.

tur,

tur, nec ſpecies talis actus repræſentatiua mutabitur: atque adeò, ſi anteà repræſentabat illum naturaliter, etiam poſteà, accedente extrinſeca aduertentia rationis, repræſentabit naturaliter. Velut ſi oculus repræſentaret viſibile, quod neceſſariò conſeruaretur à ſuis cauſis; ſi idem poſteà viſibile liberè conſeruaretur ab iiſdem cauſis, non variaretur aut viſio, aut ſpecies illud repræſentans, quia hæc ſolùm exprimit entitatem obiecti viſibilis, quæ per variationem cauſæ neceſſariæ in liberam, non variaretur in ſe.

Corollarium ex doctrina data.

46. Ex dictis deducitur, non modò latere Angelum liberas cogitationes, & volitiones, ſed etiam ſpecies, & habitus ab illis productos in potentia cogitantis & volentis: alioqui poſſet per huiuſmodi ſpecies, vel habitus Angelus deuenire in notitiam præteritarum cogitationum, & volitionum liberarum alterius Angeli, cuius eſſent tales habitus & ſpecies. Secus verò eſt de potentiis, & ſpeciebus obiectorum naturalium, quæ quia naturales ſunt, poſſunt ab omnibus naturaliter cognoſci.

Reſp. ad fundamentum primæ ſententiæ.

47. Ad fundamentum primæ ſententiæ reſpondeo, non ideò cognitionem internam eſſe occultam, quia eſt imperata à potentia libera; ſed quia eſt principium proximè inchoans actum liberum, cuiuſmodi non ſunt actus externi imperati, qui tantùm ſunt effectus libertatis. Vnde ad probationem maioris concedo, intellectum eſſe cauſam neceſſariam, ſed proximè completiuam libertatis, cuiuſmodi non ſunt reliquæ potentiæ naturales.

Obiectio.

48. Dices. Ergo ſaltem cognitio, vt conſequens imperium voluntatis, non eſt occulta; quia vt ſic non eſt principium, ſed effectus libertatis.

Solutio.

Reſpondeo negando conſequentiam: nam eadem, quę eſt imperata, poteſt eſſe principium alterius actus liberi: velut conſilium, quod eſt inquiſitio mediorum cum certo iudicio ad finem conſequendum, imperatur ab intentione, & eſt principium proximè inchoans electionē. Nec poteſt idemmet actus cognoſci vt effectus, & ignorari vt cauſa: quia vt effectus nō diſtinguitur à ſeipſo vt cauſa: cognitio autē Angelica fertur ad rem prout eſt in ſe: ergo.

DISPVTATIO DECIMATERTIA.

An Angeli propria virtute cognoſcere valeant obiecta ſupernaturalia?

Duplex obiectum ſupernaturale.

1. DVPLEX eſt obiectum ſupernaturale, alterum quoad modum, vt mortui reſurrectio, oculi reſtitutio, & cetera entia, quæ ſimpliciter fieri poſſunt à cauſis naturalibus, licet non cum talibus circumſtantiis; alterum quoad eſſentiam, quod nullo modo fieri poteſt à cauſis naturalibus, ſed à ſolo Deo agente ſupernaturali, vt vnio hypoſtatica, gratia, gloria, ceterique habitus, & actus infuſi. Primum, extra omnium controuerſiam, naturaliter cognoſcibile eſt ab Angelo, cùm ſit in entitate naturale: Angelus autem naturaliter cognoſcit quidquid eſt in ſua entitate naturale. De ſecundo eſt tantùm controuerſia, an ſit ab Angelo naturaliter cognoſcibile.

Prima ſententia affirmans Scoti & Scotiſtarum.

2. Prima ſententia affirmat. Eſt Scoti in 4. diſt. 10. q. 8. §. *Reſpondeo & ad argumenta.* & Scotiſtarum. Fundamentum Scoti eſt: quoniam omne ens creatum eſt proportionatum obiectum intellectui Angelico; & hoc ideò, quia naturale, & ſupernaturale non diſtinguunt intrinſecè ens, ſed ſolùm in ordine ad agens. Dicitur enim naturale, quod à naturali; ſupernaturale verò, quod à ſupernaturali agēte fit: habitudo autem ad aliud & aliud agens non neceſſariò concludit aliud & aliud ens in ſe: ergo nec aliud, & aliud intelligibile. Confirmat, quia perfectior eſt ſubſtantia naturalis, quàm quodlibet accidens ſupernaturale: ſed illa eſt naturaliter cognoſcibilis; ergo & hoc.

Secunda ſententia negans S. Thomæ & Thomiſtarum. Quæ vera eſt. Ratio noua ab Auctore aſſignatur.

3. Secunda ſententia negat. Eſt S. Thomæ 1. p. quæſt. 57. ar. 5. & Thomiſtarum; *quæ vera eſt, & ſequenda.* difficilis tamen eſt probatu. Relictis autem aliorum probationibus, ego ſic illam probo. Ens quoad eſſentiam ſupernaturale cognoſci debet lumine ſupernaturali; lumen autem ſupernaturale eſt proprium Dei: igitur nequit ens quod ad eſſentiam ſupernaturale à creatura naturaliter cognoſci. Conſequentia elucet: quia quod eſt proprium vnius, nequit fieri proprium alterius. Nam proprium eſt, quod à propria fluit eſſentia: vt autem poſſet creatura ens ſupernaturale naturaliter cognoſcere, deberet lumen ſupernaturale eſſe illi proprium. Minor claret: quia lumen ſupernaturale tendit ad obiectum cum omnimoda certitudine & infallibilitate, vt conſtat de lumine fidei, & ſcientiæ ſupernaturalis infuſæ: tendere autem ad obiectum cum omnimoda certitudine & infallibilitate, eſt proprium luminis increati. Maior, in qua eſt difficultas, probatur: quoniam nullum obiectum poteſt naturaliter cognoſci, niſi lumine ſpecificato ab ipſomet obiecto cognoſcibili; nam vt obiectum naturaliter à potentia cognoſci poſſit, contineri debet intra naturale ſpecificatiuum ipſius potentiæ; nequit autem obiectum ſupernaturale eſſe naturale ſpecificatiuum luminis naturalis: quoniam ſpecificans ponit ſpecificatum intra eumdem ordinem, in quo eſt ipſum ſpecificans. Vnde implicantia

eſt

Digitized by Google

eſt in terminis, dicere, quòd obiectum ſit quoad entitatem ſupernaturale, & quòd poſſit naturali lumine cognoſci. Nam hoc ipſo, quòd obiectum eſt ſupernaturale, non poteſt eſſe ſpecificatiuum luminis naturalis, quia ſpecificatiuum euehit ſpecificatum ad ordinē ipſius ſpecificantis: ſed hoc ipſo, quòd obiectum non eſt ſpecificatiuum luminis, non poteſt ab illo naturaliter cognoſci; quia non poteſt naturaliter cognoſci, niſi quod continetur intra ſphæram luminis cognoſcentis: non continetur autem intra ſphæram luminis cognoſcentis, niſi quod eſt ipſius ſpecificatiuum; vt quia ſonus non eſt ſpecificatiuus viſus, non continetur intra ſphæram potentiæ videntis, ſed audientis, cuius eſt ſpecificatiuus; & ſic de ceteris obiectis.

Confirmatur primò Concluſio. 4. Confirmatur primò. Intelligibilitas fundatur in entitate: ergo qualis erit entitas, talis erit eius intelligibilitas: ſed entitas quoad ſubſtantiam ſupernaturalis, eſt diuerſi ordinis à potentia intellectiua naturali, quæ eſt quoad ſubſtantiam naturalis: ergo etiam intelligibilitas illius erit diuerſi ordinis ab intellectiuitate huius. non igitur poterit eſſe commenſuratum obiectum illius; cùm nequeant diuerſa ordine eſſe ſibi inuicem commenſurata.

Confirmatur ſecundò. 5. Confirmatur ſecundò. Ens ſupernaturale poſtulat cognoſci per ſpecies ſupernaturales; ergo per lumen eiuſdem ordinis: nam ſpecies, lumen, & obiectum, ſibi mutuò correſpondent. Hæc eadem ratio probat, nullam condi poſſe creaturam, cui connaturale ſit huiuſmodi entia ſupernaturalia cognoſcere: quia nulli creaturæ connaturale eſſe poteſt lumen, quod ad obiectum tendat cum ea certitudine & infallibilitate, qua tendit Deus ipſe. Qua de cauſa condi nequit creatura, cui connaturalis ſit habitus fidei infuſæ, quæ ad obiectum tendit ea certitudine, qua tendit Deus ipſe. Vide quæ docuimus tom. 1. diſput. 9. ſect. 6.

Obiectio 1. 6. Obiicies primò. Deus vt actus purus ſpecificat viſionem beatam, & lumen gloriæ, & tamen non ponit illa in eodem ordine actus puri, in quo eſt obiectum ſpecificans.
Solutio. Reſpondeo, Deum vt actum purum ſpecificare viſionē beatam, tamquam rationem *Qua*, non tamquam rationem *Quæ*: ratio enim *Qua*, quoniam ſpecificatur tantùm vt via & pura tendentia, non ſumit eumdem ordinem à termino. Reſpectu verò luminis gloriæ, Deus vt actus purus non comparatur ad illud vt obiectum vitaliter perceptibile; atque adeò illud vt ſic non ſpecificat. Specificatur autem lumen gloriæ à viſione beata, vt eſt quidam effectus ſupernaturalis à ſubiecto dependens.

Obiectio 2. 7. Obiicies ſecundò. Angelus naturali virtute cognoſcit habitus, & actus ſupernaturales in ſe ipſo exiſtentes: ergo obiectum ſupernaturale naturali virtute eſt ab Angelo cognoſcibile.
Solutio. Reſpondeo negando antecedens: nam etiam habitus, & actus ſupernaturales in ſe ipſo exiſtentes cognoſcit Angelus lumine ſupernaturali.

Obiectio 3. 8. Obiicies tertiò. Dæmones naturali virtute cognoſcunt characterem ſupernaturalem hominis Chriſtiani, & Sacerdotis damnati. Ergo aliquod obiectum ſupernaturale naturali virtute cognoſci poteſt ab Angelo. Reſpondeo. Nego, dæmones naturaliter cognoſcere characterem ſupernaturalem cognitione propria & in ſe, ſed tantùm abſtractiua fidei humanæ ex teſtimonio aliorum: quo pacto cognoſcunt reliqua myſteria ſupernaturalia fidei diuinæ, iuxta illud Iacobi 2. *Dæmones credunt, & contremiſcunt.* *Solutio.* *Iacobi 2.*

Obiectio 4. 9. Obiicies quartò. Angelus naturaliter cognoſcit potentiam obedientialem creaturæ: ſed hæc eſt ſupernaturalis, quia dicit ordinem ad effectus ſupernaturales, ad quos eſt eleuabilis.
Solutio. Reſpondeo. Cognoſcit naturaliter Angelus potentiam obedientialem creaturæ ſubiectiuè, & quoad propriam entitatem, concedo; terminatiuè, & quoad effectus diſtinctè cognitos, nego. Ceterùm potentia obedientialis ſubiectiuè, & quoad propriam entitatem, eſt naturalis: eſt enim ipſa entitas creaturæ. Eſt autem ſupernaturalis terminatiuè, quatenus connotat effectus ſupernaturales, ad quos diuinitus eleuari poteſt. Quos effectus ſupernaturales nequit Angelus ex vi cognitionis potentiæ obedientialis ſubiectuè cognitæ cognoſcere, quia tales effectus ſupernaturales non continentur in entitate potentiæ obedientialis, tamquam termini ipſam ſpecificantes, vti continentur effectus naturales in potentia naturali; ſed ſolùm continentur vt termini extrinſecè tantùm connotati. Dixi, *diſtinctè cognitos*: nam confuſè & in communi cognoſcit naturaliter Angelus, poſſe Deum multa opera ſupra naturam per creaturam operari: ignorat tamen diſtinctè hoc, vel illud opus ſupernaturale; cùm ad hoc cognoſcendum neceſſarium ſit lumen, & ſpecies ſupernaturalis.

Corollaria aliquot. 10. Ex dictis deducitur primò, Angelum naturaliter cognoſcere abſentiam ſubſiſtentiæ creatæ in humanitate Chriſti, non autem modum, quo illa in Verbo ſubſiſtit. Primum probatur, quoniam negatio cognoſcitur eodem lumine, quo cognoſcitur oppoſita affirmatio: ſed ſubſiſtentia creata humanitatis Chriſti naturali lumine cognoſcitur ab Angelo; ergo & eius abſentia. Secundum verò patet: quia modus iſte eſt quoad eſſentiam ſupernaturalis: eſt enim vnio ipſa, qua humana Chriſti natura hypoſtaticè vnitur Verbo increato, à quo accipit ſuam ſpecificationem.

11. Deducitur ſecundò, Angelum naturali virtute cognoſcere vnionem, qua ſanctiſſima anima Chriſti in reſurrectione fuit reunita proprio corpori. Ratio, quoniam illa vnio fuit tantùm ſupernaturalis quoad modum: eâdem namque virtute cognoſcit Angelus vnionem miraculosè productam inter animam & corpus cuiuſcumque defuncti ad vitam diuinitus excitati. Eâdem etiam naturali virtute cognouit vnionem miraculosè productam inter animam & corpus naturæ humanæ Chriſti in prima eius conceptione. Ratio, quia illa vnio inter animam & corpus, fuit tantùm ſupernaturalis quoad modum.

Digitized by Google

12. Deducitur tertiò, Angelum naturaliter cognoſcere deſitionem panis & vini in Auguſtiſſimo Euchariſtiæ Sacramento; atque adeò accidentia panis & vini exiſtere abſque proprio ſubiecto. Patet ex ratione in 1. corol. allata, quia negatio cognoſcitur eodem lumine, quo oppoſita affirmatio. An autem naturaliter cognoſcat Angelus poſitiuum modum, quo talia accidentia extra proprium ſubiectum exiſtunt, pendet ex eo, an talis modus ſit quoad ſubſtantiã ſupernaturalis, de quo in ſeptimo tomo diſputandum erit. Ex eadem etiã quæſtione pendet, an naturali virtute cognoſcat Angelus tranſubſtantiationem panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti. Nam ſi actio, qua Chriſti corpus & ſanguis fit præſens in hoc Sacramento, eſt naturalis quoad ſubſtantiam, poterit naturaliter ab Angelo cognoſci: ſicut naturaliter ab eodem cognoſcebatur actio, qua conuerſa fuit aqua in vinum à Chriſto Domino in Cana Galilææ, Ioannis 2. Secus, ſi actio, qua Chriſti corpus & ſanguis fit in hoc Sacramento præſens, eſt quoad ſubſtantiam ſupernaturalis. De modo tamen, quo Chriſti corpus & ſanguis eſt in hoc Sacramento ad inſtar ſpiritus totus in toto, & totus in qualibet parte, communiter conueniunt Theologi, non poſſe naturaliter ab Angelo cognoſci, cùm ſit in ſubſtantia ſupernaturalis, & indebitus cuicumque corpori, vt ſuo loco probabimus.

Ioan. 2.

Obiectio.

13. Dices. Angelus naturali virtute cognoſcit corpus & ſanguinem Chriſti in hoc Sacramento exiſtentem: ergo etiam naturali virtute cognoſcere poterit modum, quo in illo exiſtit. Reſpondeo negando conſequentiam: quia cùm modus diſtinguatur à ſubiecto, poterit cognoſci ſubiectum, non cognito ipſius modo, ſicut ſuprà diximus, Angelum naturaliter cognoſcere humanitatem Chriſti, non cognita ipſius cum Verbo hypoſtatica vnione.

Solutio.

Satisfit oppoſitæ ſententiæ fundamento.

14. Ex his patet ad fundamentum Scoti. Falſum quippe eſt, naturale, & ſupernaturale deſumi tantùm penes extrinſecum ordinem ad agens, ſed penes intrinſecum eſſe ipſius effectus, qui nulli ſubiecto creato connaturalis eſſe poteſt: & hoc ideò à priori, quia ens ſupernaturale quoad eſſentiam participat proprium modum operandi Dei. Ad confirmationem concedo, ſubſtantiam naturalem eſſe perfectiorem accidente ſupernaturali quoad rationem entis, & modi exiſtendi; non autem quoad rationem ordinis, & modi operandi, penes quæ commenſuranda ſunt obiectum & lumen.

DISPVTATIO DECIMAQVARTA.

De modo & proprietatibus cognitionis Angelicæ.

SECTIO PRIMA.

Qualis ſit cognitio Angelica?

Concluſio 1. Cognitio Angelica reſpectu ſubſtantiæ propriæ ſemper eſt actualis. S. Thomas, Ferrarienſ. Caietanus. Et communis inter Theologos contra Arrubal. & Stephanum de Bubalis. Fundamentum.

1. DICO primò. Cognitio Angelica ſemper eſt actualis reſpectu propriæ eſſentiæ, à qua naturaliter ceſſare non poteſt. Eſt S. Tomæ quæſt. 8. de veritate ar. 6. ad 7. & ar. 14. ad 6. Caietani 1. p. q. 58. art. 2. *§. Circa vltimam concluſionem.* & Ferrarienſis 2. contra Gentes c. 97. in fine. & communior inter Theologos, contra Arrubal. 1. p. in q. 58. & Stephanum de Bubalis in q. 54. art. 1. difficul. 1. §. 4. Fundamentum noſtræ aſſertionis eſt, quia debet Angelus habere aliquam cognitionem, quæ ſit illi radix & fundamentum cæterarum: hæc autem alia eſſe non poteſt, quàm actualis cognitio ſui: ergo. Maior probatur, quoniam debet Angelus poſſe ſe ipſum excitare ad notitiam huius, vel illius obiecti; cùm hoc ſit proprium viuentis, poſſe à ſe ipſo moueri ad perfectionem ſibi debitam. Minorem oſtendo: nam cognitio ſui eſt prima, & ab omni alia cognitione ſuppoſita, cùm ſit intimior, & obiecti primarij, ad inſtar cuius cetera ab Angelo intelliguntur. Hæc ratio colligitur ex S. Thoma 2. contra Gentes cap. 97.

Hæc ratio colligitur ex S. Thoma.

Confirmatur.

2. Confirmatur: quia nulla eſt ratio, ob quam debeat Angelus ab ea ceſſare; cùm non modò illa non impediat cognitionem reliquorum obiectorum, verùm etiam ad ea cognoſcenda ſit neceſſaria. Nam ex ea excitatur Angelus ad cognoſcendas ſuas proprietates, inter quas ſunt ſpecies rerum naturalium, quibus cognitis, abſtractiuè & in confuſo cognoſcuntur earum obiecta, ad quorum ſingulorum notitias intuitiuas & perfectas, poterit ſe ipſum excitare. Vnde videmus, in quolibet viuente dari aliquam operationem actualem vitæ inuariabilem, ex qua tamquam ex radice ceteræ operationes vitales eiuſdem viuentis originentur: igitur ſimilis dari debet in Angelo: hæc autem alia connaturaliter eſſe nequit, quàm cognitio ſui. Ex eadem ratione ſequitur, Angelum numquam ceſſare à naturali

Angelus nunquam ceſſat à naturali cognitione abſtractiua Dei.

Digitized by Google

turali cognitione abſtractiua Dei; nam eadem cognitio intuitiua ſui, eſt abſtractiua cognitio Dei; cùm ſeipſum cognoſcat vt effectum & creaturam Dei. Præterea in cognitione intuitiua ſui,& abſtractiua Dei,partialiter ſaltem conſiſtit naturalis beatitudo Angelicæ naturæ: ergo non eſt, cur ab ea ceſſare debeat; cùm omnis intellectualis natura naturali pondere feratur in beatitudinem, qualem iuxta ſuum ſtatum habere poteſt.

Concluſio 2. Cognitio Angelica nō eſt diſcurſiua circa ea quæ naturaliter cognoſcit, benè tamē circa reliqua. Prior pars eſt S.Thom. Caietani, Thomiſtarum contra Scotum. Fundamentum.

3. Dico ſecundò. Cognitio Angelica non eſt diſcurſiua circa ea, quæ naturaliter cognoſcit; eſt autem diſcurſiua circa ea, quæ naturaliter non cognoſcit, qualia ſunt obiecta ſupernaturalia, ſecreta cordium, & futura libera. Prior pars eſt S.Thomæ 1.p.q.58.ar.3. Caietani,& reliquorum Thomiſtarum, contra Scotum in prologo q.3. laterali, cuius titulus eſt, *Iuxta hoc quæro vtrum Theologia in ſe ſit ſcientia.* & in 2. diſt.1. q.vlt. §. *Contra anima non diſcurrit.* & diſt.7. q.vnica. §. *Contra concluſionem.* verſu, *Quod etiam negatur.* & contra alios. Fundamentum aſſertionis eſt: quoniam diſcurrere, eſt ex notis ad ignota diſtinctis actibus procedere: ſed Angelus in rebus naturalibus nō procedit ex notis ad ignota diſtinctis actibus: ergo in rebus naturalibus non diſcurrit. Maior conſtat: quoniam diſcurrere,eſt ex vno notiori ad aliud ignotius cognoſcendum tranſire: ergo neceſſariò includit duos actus, quorum vnus ſit cauſa alterius: actus enim obiecti notioris eſt cauſa actus obiecti ignotioris, quatenus obiectum notius eſt ratio formalis aſſentiendi obiecto ignoto. Neque enim poteſt vnus & idem actus eſſe cauſa ſui ipſius. Minor probatur, quoniam de rebus naturalibus Angelus habet euidentiam, vel intuitiuam per proprias ſpecies,vel abſtractiuam per ſpeciem cauſæ, aut effectus: cognoſcit enim res cunctas naturales, aut euidenter in ſeipſis, aut abſtractiuè in ſuis cauſis, vel effectibus. Non igitur poteſt circa res naturales Angelus diſcurrere. Conſequentiam probo: quoniam diſcurrere, eſt, ex vno noto aſſentiri alteri ignoto: ſed æquè nota ſunt Angelo omnia naturalia,vel per ſeipſa, vel per ſuas cauſas & effectus. Confirmatur: nam ideò diſcurrit homo,adeoq; ex vno magis noto intellectualiter infert aliud minùs notum, quia non ſunt ei æquè nota omnia. Hoc autem prouenit tum ex imperfectione ſpecierum, tum ex imperfectiore lumine, qui defectus circa naturalia in Angelis non ſunt.

Poſterior pars aſſertionis conſtat ex oppoſito fundamento.

4. Poſterior pars aſſertionis conſtat ex oppoſito fundamento: nam obiecta ſupernaturalia, ſecreta cordium, & futura libera, non ſunt Angelo euidenter nota: ergo poteſt ad ea probabiliter cognoſcenda ex notioribus diſcurrere. Poteſt enim Angelus ex præſentibus circumſtantiis euidenter notis futura coniectare; ex operationibus externis interna diuinare. Conſequentia conſtat, quia vel ſaltem naturaliter non poteſt vno eodemque actu ſimul ferri ad vnum euidenter notum, & ad alterum probabiliter coniectatū; vel eſto poſſit, adhuc non neceſſariò eodem actu ſimul fertur ad vtrumque, quia ad vnum fertur neceſſariò, ad aliud verò liberè. Ergo ſaltem poſſet, ſi vellet, circa ea diſcurrere prius tempore, vel natura, cognoſcendo ſigna ſibi euidenter nota, tum ex iis diſtincto actu inferre ſignificata probabiliter tantùm coniectata.

Notandum.

5. Notanda autem eſt differentia inter bonos, & malos Angelos; quòd boni numquam iudicium ferunt de rebus dubiis, alioqui poſſet in eis eſſe error, qui ſtatui beatitudinis repugnat; ſed ſolùm de probabilitate ipſa: ſecus mali, qui plerumq; ex certis iudicium præcipitant de dubiis,in quibus ſæpè decipiuntur.

Obiectio.

6. Obiicies. Omnis cauſa eſt prior ſuo effectu; ergo notior illo; ergo eſt ratio cognoſcendi illum. Nec refert,quòd Angelus in eodem inſtanti cognoſcat cauſam & effectum, quoniā ad diſcurſum ſufficit prioritas naturæ.

Solutio.

Reſpondeo, conceſſo antecedente de prioritate eſſendi, nego primam conſequentiam; quia poteſt cauſa eſſe æquè nota, atque eius effectus. Neganda eſt etiam ſecunda; quoniam ad diſcurſum requiritur, vt vnus actus ſit cauſa alterius; alioqui etiam Deus diſcurreret ex cognitione propriæ eſſentiæ ad cognitionem creaturarum. Quando autem vno actu cognoſcitur cauſa, & effectus ſimul, non poteſt actus vnius,eſſe cauſa alterius; quia vbi non eſt diſtinctio actuum, non eſt cauſalis tranſitus ex vno actu in alium, quem eſſentialiter importat diſcurſus. Dixi, *cauſalis*; nam ſolus ſucceſſiuus tranſitus ex vno actu in alium non facit diſcurſum, vt cùm quis cognito equo, cognoſcit leonem.

Cauſalis tranſitus & ſucceſſiuus quid?

Concluſio 3. Angelus ſine compoſitione vel diuiſione ea intelligere poteſt, quæ per vnam ſpeciem intelligit. Vaſquez contra Thomiſtas.

7. Dico tertiò. Angelus intelligere poteſt ſine compoſitione, & diuiſione, ea quæ per vnicam ſpeciem intelligit, non autem quæ per plures. Eſt Vaſquez diſp.223. contra Thomiſtas aſſerentes, Angelum omnia intelligere ſine vlla compoſitione, ac diuiſione. Explico. Intelligere mentaliter componendo, & diuidendo,non eſt tantùm intelligere plura obiecta conuenientia, vel diſconuenientia; ſicut diſcurrere, non eſt tantùm intelligere plura vt connexa; alioqui etiam Deus intelligeret componendo,diuidendo, & diſcurrendo; quia etiam Deus intelligit plura, vt conuenientia, diſconuenientia, & inuicem connexa: ſed eſt intelligere plura per plures actus, & conceptus formales, affirmando, vel negando prædicatum de ſubiecto per diſtinctos actus.

Probatur Concluſio.

8. Aſſertio ſic explicata probatur: nam ratio, cur intellectus noſter in affirmando, aut negando egeat compoſitione plurium conceptuum formalium,eſt, quia non vna ſpecie,atque adeò vno actu ſimul concipit ſubiectum, & ea, quæ ſubiecto conueniunt, aut diſconueniunt, & ideò vno conceptu concipit ſubiectum, alio verò prædicatum affirmandum, vel negandum de ſubiecto; ſicque tandem vnum de alio affirmat, vel negat. Ergo quæ Angelus vna ſpecie,atque adeò vno actu ſimul concipit,non intelligit componendo,aut diuidendo,ſed ſimplici conceptu intelligendo ſubiectum,& ea quæ ſubiecto conueniunt, aut diſconueniunt. Ex eadem ratione conſtat,ea, quæ diuer-

Digitized by Google

diuerſis ſpeciebus concipit, intelligere componendo,& diuidendo. Nam ea,quæ diuerſis ſpeciebus concipit, diuerſis etiam actibus apprehendit,atque adeò ea mentaliter componit, & diuidit per plures conceptus formales apprehenſa.

Concluſio 4. In intellectu Angelico nequit eſſe falſitas circa naturalia. S. Thomæ & communis Scholaſticorum. Ratio.

9. Dico quartò. In intellectu Angelico non poteſt eſſe falſitas circa res naturales. Eſt S. Thomæ 1.p.qu.58.ar.5.& communis inter Scholaſticos. Fundamentum: quoniam eas euidenter cognoſcit Angelus per ſpecies proprias: ergo in iis iudicandis decipi non poteſt, nam omnis deceptio ſupponit ignorantiam.

Concluſio 5. Circa ea tamē quæ probabiliter ſolùm Angelus cognoſcit, poteſt eſſe falſitas. S. Thomæ & communis. Fundamentum.

10. Dico quintò. In intellectu Angelico poteſt eſſe falſitas circa ea, quæ probabiliter tantùm cognoſcit. Eſt eiuſdem S.Thomæ loco præcitato, & communis inter Doctores. Huiuſmodi autem ſunt futura libera, ſecreta cordium, & obiecta ſupernaturalia, quæ Angelus non niſi probabiliter cognoſcit. Fundamentum aſſertionis eſt:quia quæ Angelus non euidenter, ſed probabiliter tantùm cognoſcit, poteſt de iis abſolutum iudicium ferre, quod rebus à parte rei exiſtentibus non conformetur. Atqui falſitas nil aliud eſt, quàm difformitas cognitionis cum re in ſeipſa exiſtente. Igitur poteſt in Angelo circa ea, quæ euidenter non cognoſcit,eſſe falſitas.

Obiectio 1. Philoſophus.

11. Obiicies primò. Nequit,niſi in compoſitione,& diuiſione,teſte Philoſoph.3.de anima c.6.& 1. de interpretatione c 1. eſſe veritas & falſitas. Sed Angeli intelligunt ſine compoſitione, & diuiſione, ſimplici dumtaxat operatione: ergo in Angelis non eſt veritas & falſitas.

Solutio.

Reſpondeo primò, negando minorem: nam in iis,quæ Angeli per proprias ſpecies non intelligunt, poſſunt componere & diuidere. Secundò nego, veritatem & falſitatem reperiri tantùm in compoſitione & diuiſione formali, ſed poſſe etiam reperiri in compoſitione & diuiſione virtuali, qualis eſt ſimplex cognitio iudicatiua obiecti: alioqui in Deo, in quo non eſt niſi ſimpliciſſima cognitio omnium,non eſſet propria veritas.

Duplex cōpoſitio teſte Caietano.

Duplex namque ex Caietano 1.p. 58.ar.5.§ *Ad hanc dubitationem*. diſtinguenda eſt compoſitio: altera ſubiectiua conceptuum, cùm vnum de altero per diſtinctos conceptus formales affirmamus,aut negamus. Altera obiectiua rerum, vt cùm ſimplici notitia iudicantur aliqua connexa,aut inconnexa inter ſe. Prior compoſitio ad veritatem & falſitatem neceſſaria non eſt: eſt autem neceſſaria poſterior, quæ in Angelis eſſe poteſt. Nam iudicat Angelus per ſimplicem notitiam, in homine eſſe intellectum, in Angelo non eſſe albedinem: ac proinde ſimplici notitia affirmat, quæ inter ſe connexa ſunt; aut negat, quæ inter ſe connexa non ſunt. Quo fit, vt ſi contingat, Angelum affirmare vt connexa, quæ inter ſe connexa non ſunt; aut negare,vt inconnexa,quæ inconnexa non ſunt, vt contingere poteſt in iis, quæ euidentèr nōn cognoſcit, tunc in intellectu Angelico futura ſit falſitas.

Obiectio 2.

12. Obiicies ſecundò. Numquam Angelus in iis,quæ probabiliter tantùm nouit, fert abſolutum iudicium de rebus ipſis,ſed ſolùm de probabilitate ipſa: quod iudicium ſemper eſt verum, etiamſi res ipſæ aliter ſint in ſe.

Solutio.

Reſpondeo negando maiorem ſimpliciter. Nam licet hoc ſeruent Angeli beati, qui ſemper cautè & prudenter procedunt in ferendo iudicio de iis, quæ probabiliter tantùm cognoſcunt: hoc tamen non neceſſariò ſeruant dæmones, qui ſæpè propter paſſionem præcipitant iudicium de rebus ipſis, quas tantùm coniecturaliter norunt.

Granadus, Zumel.

13. An autem Angelus in pura natura conſtitutus falli potuiſſet in iis,quæ euidenter non cognouiſſet, ferendo iudicium non de probabilitate, aut credibilitate rerum, ſed de rebus ipſis; negat Granadus tract.7.de Angelis diſp.5.Affirmat verò Zumel 1. p. quæſt. 58. ar.1.quæſt.1. concl. 5. *Quod probabilius eſt:* cùm nullum ſit ſufficiens fundamentum aſſerendi, non poſſe Angelum in pura natura conſtitutum abſolutum iudicium ferre de rebus ipſis probabiliter cognitis. Cùm tale iudicium nec repugnet naturæ ipſorum, vt conſtat in dæmonibus, in quibus Granadus ipſe admittit falſitatem; nec ſtatui puræ naturæ: nam ſicut in hoc ſtatu Angeli non fuiſſent confirmati in bono,ita nec in vero.

SECTIO II.

An ex frequentatis actibus naturalibus intellectus & voluntatis gignantur in Angelis habitus acquiſiti?

Prima ſententia abſolutè negans de habitibus intellectualibus. Scotus, Durandus, Mayronus, Caietanus, Valentia, Vaſquez. Fundamentū Vaſquez.

14. PRIMA ſententia abſolutè negat de habitibus intellectualibus. Eſt Scoti in 2.diſt.3.q.11. § *Contra iſtam viam*. Durandi in 3.diſt.23.qu.1. ad primum. Mayroni in 3. diſt.33.q.1.art. 5.Caietani 1. 2.q.50. artic.6. & qu. 63. art. 1. Valentiæ 1. 2. qu.50. art.6. Vaſquez 1.p.diſp.219. c.2.& 1.2.diſp.78.c.4. Fundamentum Vaſquez. Quoniam vel iſti habitus ſunt neceſſarij in Angelis ad ſimpliciter operandum circa obiecta naturalia; vel tantùm ad facilè operandum: neutro modo ſunt neceſſarij: ergo. Non primò: nam ante vllum habitum acquiſitum ſupponitur in Angelis integrum principium operandi circa res naturales. Aſſumptum patet: quoniam habitus acquiſiti generantur ex actibus: ſed actus ſupponunt integrum principium,à quo eliciantur: ergo & habitus ex actibus geniti. Non ſecundo: nam Angeli ſunt ita perſpicaces, & ab omni impedimento liberi, vt ſumma facilitate ferantur in id,quod eſt credibile, atque opinabile. Ergo circa nulla obiecta indigent habitu acquiſito, ipſorum intellectum facilitante ad huiuſmodi obiecta promptiùs, faciliuſque cognoſcenda.

Fundamentum aliorū.

15. Fundamentum aliorum eſt: quoniam intellectus Angelicus eſt perfectè inſtructus lumine naturali, & ſpeciebus intelligibilibus ad quæcumque obiecta naturalia perfectiſſimè

mè intelligenda: ergo non indiget ſuperaddito habitu acquiſito ad eà perfectè prompteque cognoſcenda. Conſequentia probatur: nam ideò nos indigemus habitibus acquiſitis ad res naturales promptè perfecteque cognoſcendas, quia ad eas non ſumus perfectè inſtructi.

Secunda ſententia vniuerſaliter affirmans de omnibus habitibus. Molina, Victoria, Sotus. Problematicè eam defendunt Medina & Ferrarienſ. Fundamentum.

16. Secunda ſententia vniuerſaliter affirmat de omnibus habitibus acquiſitis, tam intellectualibus, quàm moralibus. Eſt Molinæ 1. p. quæſt. 58. art. 1. pro qua etiam citantur Victoria, & Sotus, à Medina 1. 2. q. 50. art. 6. Quam problematicè defendunt Medina ipſe, & Ferrarienſis 1. contra Gentes cap. 56. §. *Similiter poſſumus*. Fundamentum eſt: quoniam Angeli ſunt capaces habitus, vt conſtat de infuſis: ergo non eſt, cur illis non concedantur etiam acquiſiti. Nec obſtat, quòd Angeli habeant euidentem notitiam rerum naturalium, quò minùs etiàm circa illas acquirant habitus: nam etiam homines habent euidentem notitiam primorum principiorum, circa quæ tamen acquirunt peculiarem habitum, qui dicitur intellectus.

Tertia ſententia concedens de habitibus opinionis & fidei naturalis circa obiecta probabilia, non autem circa res alias.

17. Tertia ſententia docet, Angelos acquirere habitus opinionis, & fidei naturalis circa obiecta probabili coniectura, aut teſtimonio humano, vel Angelico credibilia; non autem circa res naturales ab Angelo euidenter cognoſcibiles: circa quas ſufficiunt, aut ſolæ ſpecies intelligibiles ab initio infuſæ cum naturali lumine proprij intellectus, aut diſtinctus habitus à natura congenitus, qui Angeli intellectum inclinet ad iudicandum de omnibus obiectis naturalibus. In priori parte ſententiæ conueniunt Zumel 1. p. q. 58. art. 1. q. 1. concl. 5. Bannez ibidem dub. 1. concl. vltima, & Suarez lib. 2. de Angelis c. 38. In poſteriori verò diſcrepant. Nam Pater Suarez putat, ad ea promptè & facilè iudicanda nullum neceſſarium eſſe habitum, neque acquiſitum, neque congenitum. Zumel verò & Bannez cenſent, talem habitum à natura congenitum neceſſarium eſſe in Angelis; quod priùs docuit Henricus quodlib. 5. quæſt. 14. Fundamentum huius poſterioris partis eſt: quia ſolus intellectus Angelicus cum ſpeciebus intelligibilibus, non eſt ſufficienter inſtructus ad facilè & promptè iudicandum de obiectis euidenter cognitis. Nam licet intellectus Angelicus ſummam habeat facilitatem & promptitudinem ad huiuſmodi obiecta apprehendenda, ob perfectam luminis intellectualis, & intelligibilium ſpecierum claritatem; non tamen ſummam habet facilitatem & promptitudinem ad ea iudicanda. Nam etſi ſpecies intelligibiles Angelicæ hæc obiecta perfectiſſimè repræſentent, non tamen per ſe ad iudicandum de connexione ipſa obiectorum inclinant; cùm ſpecierum ſit tantùm repræſentare obiecta, non autem de eorum connexione iudicare. Igitur ad facilè prompteque iudicandum opus eſt habitu à ſpeciebus diſtincto, qui vel ab ipſis ſpeciebus, vel certè à natura generetur.

In priori ſententia parte conueniunt. Zumel, Bannez, Suarez. In poſteriori diſcrepant.

Henricus.

Duplex habitus acquiſitus.

18. Pro explicatione huius controuerſiæ, diſtinguendus eſt duplex habitus acquiſitus, intellectualis, & moralis: ille inclinat ad actus intellectuales, hic ad morales virtutum, aut vitiorum. Rurſus intellectualis ſubdiuiditur in ſpeculatiuum, & practicum: ille gignitur ex actibus merè ſpeculatiuis; hic ex practicis actibus intellectus. De his omnibus dicendum, an ſint in Angelis.

Intellectualis habitus etiam duplex.

Aſſertio 1. In Angelis nullus datur habitus intellectiuus circa obiecta naturalia euidenter nota. Fundamentum.

19. Dico primò. In Angelis nullus eſt habitus intellectualis ſpeculatiuus neque acquiſitus, neque congenitus circa obiecta naturalia euidenter nota. Fundamentum eſt: quoniam ad huiuſmodi obiecta tam apprehendenda, quàm iudicanda ſufficiunt ſpecies intelligibiles cum ſolo naturali lumine intellectus. Nec refert, quòd ſpecies per ſe non inclinent ad iudicandum: nam poſita clarâ & euidenti repræſentatione obiectorum, & connexione inter ea, intellectus Angelicus ſumma facilitate & promptitudine de iis iudicare poterit: cùm à nullo impedimento retardetur, neque extrinſeco ex parte obiecti; cùm connexio, de qua ferendum eſt iudicium, euidenter proponatur per ſpecies proprias: neque intrinſeco ex parte ſubiecti; cùm Angelus ſit immunis à potentiis ſenſitiuis cognoſcentibus, quæ poſſent intellectum Angelicum à iudicio circa proprium obiectum euidenter propoſitum retardare.

20. Atque hæc aſſertio vera eſt, ſiue ſupponamus, habitum acquiſitum conſiſtere in qualitate à ſpeciebus diſtincta, ſiue in ſpeciebus, per actus circa idem obiectum frequentatos auctis atque perfectis. Nam ſecundùm priorem opinionem dicendum eſt; actus claros & euidentes circa obiecta euidenter cognita nullam producere in intellectu facilitatem, qua ad conſimiles actus intellectus magis facilitetur, cùm ex ſe ſupponatur ſummè facilitatus. Iuxta poſteriorem verò dicendum erit, ſpecies huiuſmodi obiecta euidenter repræſentantes non poſſe vlteriùs per ſpecies actuum circa idem obiectum frequentatorum perfici: quia cùm illæ ſupponantur ſummè in ſuo genere perfectæ, non erunt capaces vlterioris perfectionis intra ſuum genus, clariùs euidentiuſque repræſentandi obiecta.

21. Fateor iuxta priorem ſententiam, non tam facilè rationem reddi poſſe, cur iidem actus cum eadem euidentia & claritate eliciti ab intellectu habente intrinſecum impedimentum ex parte ſubiecti, talem facilitatem, qua huiuſmodi impedimentum ſuperari poſſit, producant: eliciti verò ab intellectu tale impedimentum non habente, huiuſmodi facilitatem non producant: vt ſi eliciantur ab anima ſeparata, in qua nullum eſt impedimentum, talem facilitatem non producunt, producunt autem, ſi eliciantur ab anima coniuncta corpori. Cùm tamen actus ſemper ſint iidem, & per modum naturalis agentis ſemper neceſſariò agant. Iuxta poſteriorem verò ſententiam ratio facilè reddi poteſt; nam ſemper quidem actus circa idem obiectum frequentati producunt ſpecies ſui; non ſemper

tamen huiuſmodi ſpecies actuum perficiunt ſpecies obiectorum. Nam quando ſpecies obiectorum ſunt euidentes & intuitiuæ, non ſunt capaces ampliùs perfici in ſuo genere, cùm in ſuo genere ſummam habeant perfectionem in repræſentando, quam habere poſſunt. Contrà verò, quando ſpecies non repræſentant euidenter & intuitiuè obiectum, ſemper poſſunt intra ſuum genus magis perfici: quia ſemper poteſt idem obiectum cum maiori claritate per nouum medium, aut circumſtantiam repræſentari. Quare ſpecies relictæ ab actibus euidentibus Angelicis repræſentabunt quidem actus, à quibus producuntur, non tamen perficient ſpecies ipſas obiectorum, à quorum actibus illæ producuntur: quia ſicut omnes actus, qui eliciuntur circa talia obiecta, ſunt eiuſdem claritatis & euidentiæ, nec per vnum clariùs repræſentatur obiectum, quàm per alium; ita ſpecies ab iiſdem actibus relictæ non valebunt obiectorum ſpecies perficere.

Doctrina tradita conformis S. Doct.

22. Atque hæc doctrina conformior eſt Angelico Doctori, qui 1.2. quæſt.50. art.6. nullum circa res naturales, interprete Caietano, in Angelis agnoſcit habitum à ſpeciebus infuſis condiſtinctum. Cùm enim tales ſpecies ſint in ſuo genere perfectiſſimæ, non ſolùm habent munus repræſentandi obiectum, ſed etiam facilitandi potentiam ad obiectum ipſum repræſentatum iudicandum. Vnde ipſas ſpecies intelligibiles appellat citato loco ſanctus Doctor *habitus Angelicos*, quia nimirum exercent vtrumque munus, & repræſentandi ex parte obiecti, & facilitandi ex parte potentiæ.

Aſſertio 2. Dantur in intellectu Angelico habitus acquiſiti opinionis & fidei naturalis. Fundamentum.

23. Dico ſecundò. Ponendi ſunt in Angelis habitus intellectuales acquiſiti opinionis, & fidei naturalis. Fundamentum eſt: quia circa huiuſmodi obiecta non habent Angeli perfectas ſpecies: ergo poſſunt illæ per ſpecies actuum frequentatorum perfici, atque adeò ſortiri rationem habitus facilitantis intellectum Angelicum ad iudicium, aſſenſúmve præbendum. Confirmatur: nam intellectus Angelicus eſt ad huiuſmodi actus opinionis, & fidei obiectiuè indeterminatus; cùm nulla ex parte obiecti eluceat euidentia, quæ intellectum cogat ad aſſenſum præbendum: ergo indiget aliquo determinante atque impellente ad eos facilè promptéque eliciendos. Iuxta hanc concluſionem intelligitur locus ille Iacobi ſecundo, *Dæmones credunt, & contremiſcunt:* quia nimirum conuicti ſignis & teſtimoniis extrinſecis, acquiſita fide credunt reuelata myſteria Chriſtianæ religionis.

Iacobi 2.

Aſſertio 3. Dantur item in intellectu Angelico habitus practici acquiſiti circa agibilia naturalia. Fundamentum.

24. Dico tertiò. Concedendi ſunt in Angelis habitus intellectuales practici acquiſiti circa res naturales agibiles. Fundamentum eſt: quia cùm res naturales agibiles pendeant ex variis circumſtantiis, quarum multæ pendent à libera voluntate alterius, multæ ab euentu rerum futurarum, non poſſunt quoad omnes circumſtantias ſumma cum claritate & euidentia intellectui Angelico repræſentari: ac proinde poterunt earum ſpecies per frequentatos actus practicos ſemper magis ac magis perfici; & conſequenter ſortiri rationem habitus practici determinantis intellectum Angelicum ad facilè promptéque de huiuſmodi rebus practicè iudicandum. [illegible] his ortum habet tum naturalis prudentia in Angelis bonis, tum aſtutia & calliditas in malis, quam ex diuturno vſu, & practico experimento tot annorum ſibi compararunt. Etenim ex memoria præteritorum facilè poſſunt de præſentibus iudicare.

Aſſertio 4. Dantur etiam in voluntate Angeli boni habitus virtutum acquiſitarum, ſicut & in malis Angelis habitus vitiorum. Scotus, Mayronus. Fundamentum.

25. Dico quartò. Sunt in Angelis bonis habitus acquiſitarum virtutum, quemadmodum & in malis acquiſitorum vitiorum, ex frequentatis actibus comparati. Eſt Scoti in 3.diſt.33. quæſt.vnica, §. *Ad primum*. Mayroni quæſt. 2. art.7. qui licet negent in Angelis habitus intellectuales, concedunt tamen morales in voluntate: eò quòd potentia intellectiua Angelica ad actus intellectuales eſt per ſe ab intrinſeco determinata; appetitiua verò indeterminata, atque adeò determinabilis per diſtinctum habitum acquiſitum circa virtutes morales. Fundamentum igitur noſtræ aſſertionis eſt; quia nec voluntas bonorum Angelorum circa actus bonos liberos eſt per ſe ab intrinſeco determinata, cùm poſſit illos elicere, & non elicere: vel elicere hos, aut illos. Nec voluntas malorum circa actus malos liberos eſt etiam ab intrinſeco determinata, alioqui non eſſet circa illos libera: ergo tam illa circa actus bonos, quàm iſta circa actus malos liberos, poterit determinari ab habitu acquiſito. Eamdem ſententiam ſequuntur Suarez lib.3. de Angelis c.vltimo, aliíque recentiores.

Idem docet Suarez aliique recentiores.

Satisfit fundamento oppoſitæ ſententiæ Vaſquez.

26. Ad fundamentum Vaſquez pro prima ſententia adductum, reſpondeo, habitus acquiſitos in Angelis non eſſe ad operandum ſimpliciter, ſed tantùm ad facilè promptéque operandum circa obiecta ſolùm opinabilia, & credibilia teſtimonio humano, vel Angelico. Ad probationem autem, eſto Angelus ſumma facilitate & promptitudine iudicet de probabilitate & credibilitate ipſa obiecti opinabilis, atque credibilis; negandum tamen eſt, eadem facilitate, & promptitudine eos iudicare de rebus ipſis opinabilibus, atque credibilibus, in ordine ad quas potiſſimum ponuntur habitus acquiſiti in Angelis. Ratio eſt, quia primum eſt euidens Angelo, ſecundum verò obſcurum: vt conſtat de fide diuina, in qua ſæpè habemus euidentiam de credibilitate obiecti, & obſcuritatem de obiecto ipſo credibili. Quare licet Angelus nullam habeat difficultatem ferendi iudicium de probabilitate, aut credibilitate obiecti, quia hoc ipſum poteſt eſſe euidens Angelo, habet tamen difficultatem ferendi abſolutum iudicium de rebus ipſis probabilibus, & credibilibus, quòd ita illæ ſint in ſe, ſicuti apprehenduntur.

27. Ad

27. Ad fundamentum verò aliorum, negandum eſt antecedens. Non enim Angelus eſt perfectè inſtructus in ordine ad futura libera, & ſecretas cordium cogitationes atque affectiones; cùm in ordine ad eas non habeat completas ſpecies. Atque in his eadem eſt ratio de Angelis & hominibus: niſi quòd Angeli, propter perfectius lumen, & perſpicacius ingenium, & faciliùs iudicant, & frequentiùs ex ſignis atque indiciis veritatem collimant.

Reſpondetur ad fundamentum ſecundæ ſententiæ.

28. Ad fundamentum ſecundæ ſententiæ, concedo, Angelos eſſe capaces habitus vt ſic; nego autem, eſſe capaces habitus in ordine ad ea, in ordine ad quæ habent perfectas ſpecies. Etenim cùm habitus acquiſiti proprium ſit, facilitare potentiam in ordine ad ſuos actus, ſupponit potentiam ex ſe non eſſe ſummè facilitatam in ordine ad tales actus, in ordine ad quos per habitum acquiſitum facilitari debet. Cùm igitur intellectus Angelicus in ordine ad ea, quorum habet perfectas ſpecies, ſit ſummè facilitatus, non eget in ordine ad ea aliquo habitu acquiſito à ſpeciebus condiſtincto. Nec eſt eadem ratio de habitu primorum principiorum in homine: quia licet intellectus humanus nullam habeat difficultatem circa prima principia ex parte obiecti, habet tamen difficultatem ex parte ſubiecti, propter potentias ſenſitiuas, quæ illum ab aſſenſu retardant: ad quam difficultatem ſuperandam eget habitu acquiſito, qui non ſolùm requiritur ad ſuperandam difficultatem ex parte obiecti, ſed etiam ex parte ſubiecti.

Fundamentum tertiæ ſententiæ euertitur.

29. Ad fundamentum tertiæ ſententiæ, quatenus probat, præter ſpecies infuſas, dandum eſſe in Angelis habitum naturaliter congenitum, à ſpeciebus, vel à natura productum, qui intellectum Angelicum facilitet ad iudicandum de connexione obiectorum; negandum eſt antecedens. Ad cuius probationem, eſto ſpecies per ſe non inclinent ad iudicandum, cùm earum munus ſit tantùm repræſentare; poſita tamen clara & euidenti repræſentatione obiectorum, eorumque connexione inter ſe, ſumma poterit facilitate & promptitudine Angelus cum ſolo lumine intellectus naturalis de eorum connexione iudicare.

DISPVTATIO DECIMAQVINTA.

De locutione Angelorum.

1. HACTENVS diſputatum eſt de modo cognoſcendi Angelorum; ſupereſt diſputandum de modo, quo inter ſe mutuò alloquantur. Eſt enim locutio propriæ cognitionis manifeſtatio, atque adeò ſupponit proprium modum, quo Angeli naturaliter cognoſcant.

An & qua ratione Angeli ſe inuicem alloquantur?

Ex Scriptura & Patribus conſtat Angelos ſe mutuò alloqui. Ratio.

2. CERTVM eſt ex ſacra Scriptura, & Patribus, Angelos mutuò ſeipſos alloqui. Cuius ratio eſt, quia non minùs proprium naturæ intellectualis eſt, poſſe, cùm voluerit, ſua ſecreta alteri manifeſtare, quàm cùm non libuerit, eadem intra ſe occultare; cùm non minùs vnum, quàm aliud poſtulet ordo perfectæ ſocietatis. Cùm igitur, vt ex diſputatis conſtat, ſecreta cordis vnius Angeli ſuapte natura occulta ſint aliis, diſputandum ſupereſt, qua ratione eadem fieri poſſint per locutionem manifeſta aliis. In qua mirum quantum Doctores & veteres & recentiores diſcrepent, quorum ſingulæ ſententiæ examinandæ ſunt, vt quid veri, aut falſi vnaquæque habeat, oſtendatur: & nobis quid tandem probabilius videatur, explicetur.

Primus modus Angelorum locutionem explicans. Ægidius, Argentinas, Molina.

3. Primus igitur modus Angelorum locutionem explicat per ſigna ſenſibilia ad placitum, vel per modum ſcripturæ virtute Angeli loquentis in Empyreo impreſſa, vel per modum vocis in aëre formata. Eſt Ægidij in 2. diſt. 10. quæſt. 3. in reſolutione articuli, Argentinæ ibidem art. 2. Molinæ quæſt. 106. art. 1. concl. 2. quamuis non negent hi auctores, locutionem Angelorum fieri etiam poſſe aliò modo interno & ſpirituali: licet Durandus diſt. 11. quæſt. 2. num. 12. anceps ſit, an Angeli præter modum loquendi per efformationem vocis, habeant alium modum loquendi ſpiritualem. Fundamentum huius opinionis eſt: quoniam Angeli perfectè callent hominum linguas, virtutemque habent eas exprimendi, vel per modum ſcripturæ in cælo, vel per modũ vocis in aëre, vt patet cùm homines alloquuntur: ergo poſſunt hoc modo ſua ſecreta mutuò ſibi manifeſtare.

Durandus. Fundamentum.

Hic modus nõn eſt neceſſarius, & quia multas inuoluit imperfectiones, non admittendus.

Sed eſto hic modus ſit poſſibilis, non eſt tamen neceſſarius, cùm poſſint etiam in vacuo Angeli ſeſe mutuò alloqui. Nec eſt probabile ob imperfectiones, quas includit, illum ab Angelis exerceri, niſi ſolùm quando cum hominibus loquuntur.

Secundus modus locutionem Angelorum explicans.

4. Secundus modus locutionem Angelorum explicat per ſigna intellectualia, quæ nec ſunt actus vitales Angelorum, nec ſpecies eorum, ſed qualitates ſpirituales ſigni-

ficatiuæ rerum, de quibus loquuntur, quibus tamquam vocibus & nutibus ſui cordis conſilia ſibi mutuò pandunt. Eſt Ægidij, & Argentinæ ſuprà citatorum, nec non Rubionis in 2.diſt.9. q.2. art.2. in 2. parte ar. concl. 3. Ariminenſis q.2. Marſilij q.7.ar.2.notando 6. Molinæ ſuprà citati, Albertini corol. 11. ex principio primo philoſophico, ad quem inclinat Vaſquez diſp. 211. c.10. Fundamentum eſt: quia ſicut humana locutio fit per expreſſionem ſigni ſenſibilis repræſentatiui conceptus mentalis; ita locutio Angelica fit per expreſſionem ſigni intelligibilis, repræſentatiui interioris ſecreti.

Ægidius, Argentinas, Rubio, Ariminenſis, Marſilius, Molina, Albertinus. Inclinat Vaſquez. Fundamentum.

Modus ſecundus reiicitur.

5. Sed contrà; nam vel hæc ſigna ſunt naturalia, vel ad placitum. Si ad placitum, aut ſunt inſtituta ab Angelis, aut infuſa à Deo, vt fuit lingua infuſa protoparentibus. Non primum: quia vt potuiſſent Angeli talia ſigna inſtituere, debuiſſet in eis præcedere naturalis locutio, qua inter eos conueniſſet ad huiuſmodi ſigna inſtituenda: vt conſtat in hominibus, qui antequam voces rebus imponant, debet in eis præcedere aliqua naturalis locutio per nutus & ſigna naturalia, qua inter eos conueniat ad hæc ſigna inſtituenda. Quæ naturalis locutio, quia in Angelis eſſet perfecta, vtpote quæ fieret per manifeſtationem internorum conceptuum, non indigeret aliis ſignis ad placitum, quibus ob ſui imperfectionem indiget naturalis hominum locutio. Non ſecundum: tum quia vel hæc ſigna eſſent eadem in omnibus Angelis: & tunc, quia vnuſquiſque haberet ſpeciem repræſentantem ſigna aliorum (non enim hæc eſſent entia libera, ſed neceſſaria) vnuſquiſque cognoſceret, quid alter loqueretur; atque adeò non poſſet inter eos eſſe ſecreta locutio. Vel ſinguli Angeli haberent diuerſa ſigna, tamquam propria idiomata, quibus inuicem loquerentur, vt cenſet Albertinus: & tunc idem ſequeretur, quia deberent ſinguli habere omnia ſigna aliorum, vt vnuſquiſque & loqui & audiri poſſet ab omnibus: proinde nullus poſſet ad alterum ſecretè loqui, quin ab altero audiri poſſet. Nec eſt par ratio de lingua infuſa protoparentibus: nam ex illa huiuſmodi abſurdum non ſequitur; cùm poſſit homo homini ſecretè loqui, non autem Angelus Angelo, quia Angeli in audiendo non pendent à locorum propinquitate, vt homines.

Albertinus.

6. Si verò hæc ſigna ſunt naturalia, vt plerique ſupponunt; tunc à fortiori ſequitur idem abſurdum, non poſſe videlicet Angelum loqui vni, quin ab omnibus audiatur: cùm vnuſquiſque ſpeciem habeat aliorum repræſentatiuam. Quod tamen abſurdum deglutiunt Gregorius & Rubio q.2. §. *Sed ſic.* Secundò ſequitur hæc ſigna fore ſuperflua, cùm omnia ſaluari poſſint per actus vitales, & ſpecies eorum repræſentatiuas. Tertiò, non poteſt explicari, quo pacto hæc ſigna, res, quas repræſentant, naturaliter ſignificent, cùm omnis naturalis ſignificatio, aut fundetur in ratione naturalis imaginis cum imaginato, qualis eſt inter ſpeciem impreſſam expreſſámve, & ſuum obiectum; aut in connexione cauſæ cum effectu, vel effectus cum cauſa: ſed hæc ſigna nec ſunt ſpecies impreſſæ, nec expreſſæ rerum, quas ſignificant, neque earum cauſæ, vt patet. Nec demum earum effectus, quaſi ipſi actus intellectus & voluntatis, quos principaliter repræſentant, producerent illa; cùm actus intellectus & voluntatis non habeant vim producendi, niſi ſui ſpecies, vel habitus.

Gregorius, Rubio.

Nec ſatisfacit Rubio.

7. Quartò addit Rubio, hæc ſigna eſſe fluentia, non autem permanentia. Hoc autem eſt contra eorum naturam, quæ cùm contrarium non habeant, non eſt à quo corrumpantur. Nec eſt eadem ratio de voce ſenſibili: quoniam hæc pendet à reuerberatione aëris, quæ eſſentialiter eſt ſucceſſiua; fit enim per motum localem.

8. Quintò, vel hæc ſigna producit loquens in ſeipſo, vel in audiente. Si in ſeipſo, ſaluari non poteſt, quo pacto audiens ad ea percipienda excitetur, cùm nequeat excitatio intelligi ſine aliqua efficientia. Si in audiente, neceſſariò illa produceret in diſtans, cùm medium, vtpote corporeum, aut vacuum, non ſit naturaliter capax accidentis ſpiritualis.

Ad fundamentum modi ſecundi reſpondetur.

9. Ad fundamentum verò in oppoſitum adductum, neganda eſt paritas: homo namque non habet modum manifeſtandi immediatè alteri homini ſuos conceptus internos, niſi medio aliquo ſigno ſenſibili, vel naturali, vel ad placitum. Angelus autem, cùm ſit perfectè intellectualis, habere debet modum immediatè manifeſtandi ſuos conceptus.

Tertius modus locutionem Angelicam explicans.

10. Tertius modus docet, locutionem Angelorum fieri per immediatam productionem conceptus loquentis in audiente. Dum enim vnus Angelus loqui deſiderat alteri, imprimit illi immediatè notitiam rei, de qua loquitur: quæ notitia vt actiuè procedit à loquente, locutio; vt paſſiuè recipitur in audiente, auditio dicitur. Eſt Scoti in 2.diſt.9. quæſt.2. §. *Ad quæſtionem.* & in reportatis quæſt. 2. §. *Dico igitur.* Mayroni quæſtione 1. §. *Sed hic ſciendum.* Fundamentum Scoti eſt; quia omne loquens intellectuale, ſi poſſet, immediatè cauſaret in audiente conceptum rei, de qua loquitur: atqui Angelus hoc poteſt: ergo. Maior patet, nam omne agens ſtatim, ſi poſſet, imprimeret formam, quam principaliter intendit: omne autem loquens principaliter intendit exprimere in audiente conceptum rei, de qua loquitur. Minor primi ſyllogiſmi probatur. Quod eſt ſufficienter in actu primo reſpectu alicuius effectus, illud cauſare poterit in quocumque receptiuo proportionato: ſed Angelus per memoriam fœcundam obiecti, eſt ſufficienter in actu primo conſtitutus ad cauſandam actualem intellectionem illius in quocumque receptiuo proportionato. Atqui intellectus Angeli audientis eſt proportionatum receptiuum intelle-

Scotus. Mayronus. Fundamentum.

tellectionis talis obiecti : igitur poterit illi ab alio imprimi. Maior patet. Minor aſſumpta conſtat; nam memoria fœcunda includit principium intellectiuum, & ſpeciem obiecti, quæ ſunt adæquatum principium intellectionis. Subſumptum verò probat : quoniam intellectus audientis, eſt paſſiuum eiuſdem rationis cum intellectu loquentis : ſed poteſt loquens per memoriam fœcundam producere in proprio intellectu actualem notitiam obiecti : ergo eamdem producere poterit in intellectu audientis.

Quartus modus eiuſdem Scoti, Aureoli, Mayroni, Baſſoli, Zumel, Suarez.

11. Quartus modus eſt eiuſdem Scoti loco præcitato, §. *Ad vlteriorem.* Aureoli in 2. diſt. 9. quæſt. 1. artic. 4. Mayroni loco ſuprà citato, §. *Sed hic.* Baſſoli quæſt. 2. Zumel 1. p. quæſt. 107. q. 1. Suarez lib. 2. de Angelis c. 27. affirmantium, vnum Angelum loqui alteri, imprimendo illi ſpeciem repræſentatiuam proprij conceptus. Quæ ſpeciei impreſſio, vt eſt à loquente, dicitur locutio; vt eſt in audiente, nuncupatur auditio. Docet igitur citato loco Scotus, interdum Angelum loquentem imprimere ſolum actum in audiente, vt cùm audiens habet ſpeciem obiecti, actu tamen de illo non cogitat; interdum ſolam ſpeciem, vt ſi ſuperior Angelus actu cogitet de vno obiecto, & inferior velit ei loqui de alio obiecto, cuius ſuperior ſpeciem non habet, tunc Angelus inferior non cauſabit in ſuperiore intellectionem obiecti, de quo loquitur : quia nec duæ intellectiones poſſunt naturaliter ineſſe eidem, nec virtus minor poteſt impedire maiorem à ſua actione : ergo ſolùm cauſabit ſpeciem talis obiecti, ſi ſuperior ea careat : interdum verò actum, & ſpeciem ſimul; vt cùm Angelus loquitur Angelo carenti actu, & ſpecie obiecti, de quo loquitur.

Probatur his modus.

Probatur autem hic modus : nam ſecreta cordis Angeli loquentis ſuapte natura ſunt occulta audienti : vt igitur poſſint ab eo audiri & cognoſci, debent illi fieri manifeſta per ſolam ſpeciem ea repræſentantem : ſed hæc ſpecies nequit ab alio, quàm ab ipſo loquente produci in audiente : ergo. Antecedens cum conſequentia conſtat ex dictis. Minor aſſumpta patet, quoniam defectu ſolius ſpeciei erant anteà illi occulta, nam cetera omnia ad cognoſcendum requiſita erant in Angelo audiente. Minor ſubſumpta probatur : quia talis ſpecies non poteſt produci à ſolo Deo, alioqui non loqueretur Angelus, ſed Deus ad petitionem Angeli.

Quintus modus Ochami, Gabrielis.

12. Quintus modus eſt Ochami quodlib. 1. quæſt. 7. & in 2. quæſt. 20. Gabrielis diſt. 9. quæſt. 2. art. 4. aientium, locutionem Angelorum fieri per obiectiuum concurſum conceptus Angeli loquentis cum intellectu audientis, ad eumdem conceptum loquentis intra audientem exprimendum. Docent igitur hi auctores, Angelum loquentem priùs intra ſe formare verbum; tum per ipſum verbum intra ſe formatum, per modum obiecti immediatè concurrere cum intellectu audientis ad intellectionem talis verbi. Quæ intellectio vt producta per modum obiecti ab ipſo verbo Angeli loquentis, dicitur locutio; vt vitaliter elicita ab intellectu audientis, dicitur auditio.

Fundamentum.

Fundamentum huius opinionis eſt : quia nequit ſaluari excitatio, quam includit locutio, ſine aliqua efficientia loquentis in ipſo audiente : ſed hæc non poteſt eſſe productio ſpeciei : tum quia hæc per hos auctores non datur : tum quia eſto detur, ſufficit ipſum verbum per modum obiecti immediatè concurrentis cum intellectu audientis ad intuitiuam notitiam ipſius; cùm ſit perfectè ſpirituale, atque adeò per ſeipſum intelligibile.

Tres modi præcedentes partim conueniunt, partim diſcrepant.

13. Omnes tres præcedentes modi in eo conueniunt, vt ad locutionem requirant realem aliquam efficientiam loquentis in audiente : diſcrepant tamen in eo, quòd primus illam ponat in totali productione intellectionis Angeli audientis; ſecundus in productione ſolius ſpeciei repræſentatiuæ conceptus Angeli loquentis; tertius in ſola partiali productione obiectiua notitiæ Angeli audientis.

Ad horum modorum aliquem reuocatur modus Heruæi.

Ad vnum ex his reducitur modus Heruæi in 2. diſt. 11. quæſt. 1. docentis, vnum Angelum loqui alteri per expreſſionem conceptus expliciti manifeſtantis implicitum, qui conceptus natus eſt mouere audientem ad attendendum & intelligendum, nulla requiſita propinquitate locali, ſed ſolo ordine principij actiui & paſſiui.

Sed contrà hos omnes modos primò eſt.

14. Sed primò contra omnes iſtos modos eſt : quia ſequeretur, Angelum vel non poſſe loqui ad alterum, niſi cum illo penetratum & indiſtantem, quod eſſet maxima imperfectio in Angelis; vel certè loqui poſſe ad Angelum diſtantem.

Suarez.

Hoc ſecundum eligunt aduerſarij, quamuis primum improbabile non putet Suarez cap. 28. At hoc falſum eſt : ergo. Sequela conſtat : quia cùm medium non ſit capax locutionis ſpiritualis, vel quia eſt corporeum, vel quia poteſt eſſe vacuum, non poſſet vnus Angelus loqui ad alterum, niſi aut loco diſtantem, aut cum illo penetratum. Minor probatur, nam hoc repugnat agenti corporeo; ergo etiam ſpirituali. Nam ratio, cur hoc repugnet agenti corporeo, eſt, quia repugnat limitato modo applicandi ſuam virtutem ad agendum; ex hoc enim ſequeretur, poſſe agens ſuam virtutem actiuam applicare ad quamcumque diſtantiam : nam ex quo illam per medium non conſumit, poſſet in quamcumque diſtantiam applicare, quæ ratio militat etiam in agente ſpirituali. Lege quæ diximus diſp. 5. de loco Angelorum ſect. 4. & diſp. 6. de motu Angelorum ſect. 4.

Secundò eſt contra ſingulos ſingillatim. Et primò contra primum.

15. Secundò ſpecialiter contra ſingulos modos, & primò contra primum. Nam repugnat intellectionem, quæ eſt actus vitalis, totaliter produci à principio extrinſeco, paſſiuè tantùm concurrente intellectu Angeli audientis : alioqui poſſet etiam in eo produci volitio obiecti, ipſo Angelo repugnante : atque

Digitized by Google

adeò poſſet vna creatura aliam cogere in actibus intrinſecè liberis: quod implicat, vt ſequenti tomo oſtendemus.

Secundò contra ſecundū & tertium modum eſt.

16. Secundò contra ſecundum & tertium modum ſequeretur, vnum Angelum non poſſe alteri mentiri: hoc autem eſt contra Scripturam, quæ diabolum appellat *patrem mendacij*. Sequela probatur: quoniam mentiri, eſt manifeſtare ſuum conceptum aliter, quàm mentiens de re ipſa format: ſed ſi Angelus audiens per intuitiuam notitiam, propriámve ſpeciem videret eumdem conceptum, quem Angelus loquens de re format, non poſſet loquēs audienti mentiri: quia nec loquens formare poteſt alium aſſenſum de re, quàm res ipſa cognita poſtulat; nec audiens per intuitiam notitiam, propriámve ſpeciem non intueri aſſenſum, quem Angelus loquens de re format, vel audienti immediatè manifeſtat. Nec poſſet loquens alium conceptum loco eius, quem ipſe formauit, audienti oſtendere: quia non poſſet talem conceptum alteri oſtendere, niſi illum in ſeipſo priùs formauerit; repugnat autem, Angelum in ſeipſo formare aſſenſum falſum de re cognita vt vera, aut contrà. Maior probatur: nam Angelus loquens in hoc ſecundo & tertio modo producit intellectionem, vel ſpeciem in audiente per ſuummet conceptum, tamquam per cauſam immediatè productiuam: cauſa autem nequit producere, niſi realiter exiſtat.

Tertiò contra prædictos tres modos eſt, quia locutio Angeli non foret libera.

17. Tertiò contra omnes prædictos tres modos ſequeretur, locutionem Angelicam non eſſe liberam, ſed neceſſariam. Sequela probatur: quoniam ſi Angelus loquens producit intellectionem per ſpeciem ſui in intellectu audientis, illam non liberè, ſed neceſſariò producit. Hoc autem probatur primò inductione: nam omnes actus tam ſenſitiui, quàm intellectiui neceſſariò relinquunt ſpeciem ſui in memoria. Neque dicas, eam tantùm neceſſariò producere in proprio, non autem in alieno ſubiecto: quia ſi ſemel ponantur eam neceſſariò producere, in quocumque ſubiecto capaci eam neceſſariò producent; cùm non ſit maior ratio de vno, quàm de alio.

Quod probatur primò.

Probatur ſecundò à priori.

18. Secundò probatur à priori: nam actus producit ſpeciem ſui, vt cauſa totalis independenter à concurſu ſubiecti: ergo in productione ſpeciei non ſubordinatur libertati agentis. Antecedens admittunt aduerſarij. Et patet, quia vnumquodque per id formaliter eſt intelligibile, per quod eſt ens, quia intelligibilitas conſequitur immediatè ad rationem entis. Conſequentia verò probatur: quoniam ſubordinari libertati agentis, eſt dependere à libero influxu ipſius: cùm enim libertas formaliter conſiſtat in poſſe agere, & non agere, eatenus aliquid in agendo ſubordinatur libertati alterius, quatenus pendet à libero influxu ipſius, quem poſſet præbere, & non præbere. Igitur ſi actus in producenda ſpecie non pendet à libero influxu ſubſtantiæ Angelicæ, ſed ipſe ſolus eſt adæquata cauſa illius, non poterit illi in ea producenda formaliter ſubordinari; atque adeò non poterit eam liberè producere: quia cùm ipſe non ſit in agendo liber, ſi neque erit liber per dependentiam à libero influxu ſubſtantiæ liberæ, non poterit liberè agere: quia voluntas non poteſt reddere aliquid in agendo formaliter liberum per ſolam extrinſecam aſſiſtentiam, vel denominationem, ſed per intrinſecum influxum, vel ſuſpenſionem actus.

19. Dices. Potentiæ externæ hominis ſubordinantur libertati hominis, cùm non operentur niſi ad imperium hominis: & tamen huiuſmodi potentiæ non pendent à libero influxu hominis: ergo poteſt aliquid ſubordinari alteri, abſque eo, quòd pendeat à libero influxu illius. Minor probatur: quia ſola potentia externa eſt totalis cauſa ſuæ operationis: ergo non pendet in proprio effectu producendo à libero influxu animæ. Reſpondeo, negando minorem: falſum quippe eſt, potentias externas in operando non pendere ab actuli influxu animæ: tum quia multæ operantur vt potentiæ vitales, de quarum ratione eſt, vt cum illis concurrat principium ipſum ſubſtantiale viuentis. Tum quia producunt vt cauſæ inſtrumentales, eſſentialiter ſubordinatæ cauſæ principali: ergo non producunt niſi vt motæ & applicatæ à cauſa principali libera, quæ eſt anima, vt ſequenti tomo diſp. 5. ſect. vltima. Actus verò vitales nec ſui ſpeciem producunt vitaliter, ad quod neceſſarius ſit concurſus animæ; nec vt inſtrumenta ſubordinata cauſæ principali: ſed producunt vt cauſæ principales in eo genere nulli cauſæ ſecundæ ſubordinatę; quia producunt vt entia intelligibilia, quo pacto nulli ſubordinantur; quia ens vt ens, ex ſe independēter à quocumque alio habet, vt ſit intelligibile, hoc eſt motiuum potentiæ intellectricis ad ſui notitiam.

Obiicies.

Reſponde.

Vlteriùs contra prædictos modos vrgetur quartò.

20. Ex his vlteriùs contra prædictos modos infertur quartò, non poſſe vnum Angelum alteri ſecretè loqui, quin loquatur omnibus: quia ſi actus loquentis neceſſariò producit ſpeciem, vel intellectionem ſui in intellectu audientis, non erit maior ratio, cur illam producat in vno, & non in omnibus, cùm omnes ſint locutionis capaces.

Satisfit fundamentis horum modorum.

21. Ad fundamentum primi modi, negandum eſt, poſſe Angelum loquentem producere in intellectu audientis intellectionem obiecti, de quo loquitur propter rationem aſſignatam. Nec eſt par ratio de intellectu proprio: quia cùm intellectio ſit actio immanens, eſſentialiter poſtulat eſſe in eodem principio, à quo proficiſcitur. Ad fundamentum verò ſecundi, & tertij modi, patebit ex infrà dicendis.

Sextus modus locutionum Angelorum explicans. Bonauent. Richardi.

22. Sextus modus explicandi locutionem Angelorum eſt Bonauenturæ in 2. diſt. 10. artic. 3. quæſt. 1. in fine corporis, & ad quintum. & Richardi diſt. 9. art. 2. quæſt. 1. affirmantium, locutionem fieri per liberam protenſionem ſpeciei Angeli loquentis ad intellectum audientis, medio quodam radio ſpirituali, qui ſubiectiuè exiſtens in Angelo loquente protenditur vſque ad intellectum Angeli audientis, eique repræſentat ſimilitudinem conceptus

Angeli

Angeli loquentis, ex quo inſtrumentaliter concurrente, Angelus audiens per ſuam virtutem actiuam, tamquàm per cauſam principalem educit ſpeciem intelligibilem ſimilem ſpeciei Angeli loquentis. Sed hæc aut metaphorica ſunt, atque adeò inepta ad rei veritatem explicandam; aut falſa. Falſum quippe eſt, poſſe lumen, ſeu radium accidentalem exiſtentē in vno tantùm Angelo protendi ad alium loco diſtantem: tum quia nequit accidens migrare de ſubiecto in ſubiectum: tum quia, vbicumque exiſtit, debet inhæſiuè exiſtere: nequit igitur radius accidentalis inhærere vni, & protendi ad alium Angelum, in quo exiſtat, nullo ſubiecto ſuſtentante, aut deferente, vt ipſemet Richardus docet.

Hic modus omnino imaginarius eſt.

Richardus.

Septimus modus S. Thomæ, Capreoli, Caietani, Valentiæ.

23. Septimus modus eſt S. Thomæ 1. part. quæſt. 107. art. 1. & q. 9. de veritate art. 5. Capreoli in 2. q. 1. Caietani 1. p. loco præcitato. Valentiæ ibidem puncto 2. aſſerentium, locutionem Angelorum fieri per ordinationem conceptus vnius Angeli ad alium, abſque noua productione ſpeciei in intellectu audientis. Docent igitur, cùm vnus Angelus loquitur alteri, primùm formare in ſeipſo conceptum, deinde ordinare illum alteri manifeſtandum; qua ordinatione poſita, ſtatim Angelus, cui talis conceptus manifeſtandus ordinatur, percipit illum abſque noua productione ſpeciei per ſpeciem, quam ab initio infuſam accepit ſub ea conditione, vt non poſſet ea vti, niſi poſita libera ordinatione alterius. Fundamentum eſt: quia per hunc modum ſaluantur omnia, quæ ad locutionem ſpectant. Primò, natura ipſa locutionis, quæ eſt formalis ordinatio conceptus interioris ad alium directa. Secundò, cur vni potiùs, quàm alteri directa ſit, quia cùm fiat à libera voluntate loquentis, poteſt ad vnum potiùs, quàm ad alium dirigi. Tertiò auditio, quæ formaliter conſiſtit in ipſa conceptus directi perceptione. Quartò excitatio, quam includit locutio: nam loquens debet locutione ſua poſſe audientem excitare, vt attendat ad id, quod loquens illi proponit. Poſita autem libera ordinatione loquentis, ſtatim ſpecies repræſentatiua conceptus loquẽtis exiſtens in audiente, excitat naturaliter illum ad attendendum, ſi velit; nam ſub ea conditione ſpeciem ab initio accepit, vt accedente libera ordinatione loquentis, ſtatim audiens per eam excitetur ad attendendum. Confirmat Caietanus, quoniam per liberam ordinationem, ſecretum loquentis fit de numero pertinentium ad audientem, atque adeò ſtatim acquirit vim excitatiuam mentis audientis.

Fundamentum huius modi.

Confirmat Caietanus.

24. In hoc diſcurſu tria mihi ſunt difficilia, & quartum improbabile. Improbabile namque eſt, quòd locutio formaliter conſiſtat in illa ordinatione conceptus loquentis ad audientem, quæ actus eſt voluntatis, vt S. Thomas & Caietanus docent; cùm potiùs locutio actus ſit intellectus. Loqui enim formaliter, eſt exprimere ſuum conceptum alteri, quod proprium eſt intellectus. Vnde æternus Pater loqui dicitur expreſſione Verbi, qui eſt actus intellectus; non ſpiratione Spiritus ſancti, qui eſt actus voluntatis. Confirmatur. Locutio Angelica reſpondet humanæ: ſed humana non in actu voluntatis ordinantis verbum ſenſibile ad audientem, ſed in ipſa expreſſione verbi Vocalis, mentale repræſentantis, formaliter conſiſtit.

Sed neque hic modus difficultate caret.

S. Thomas & Caietan. Locutio actus eſt intellectus non voluntatis.

25. Primum verò difficile eſt, quo pacto, poſita tantùm ordinatione in vno, ſtatim ponatur excitatio in altero; cùm nequeat aliquis excitari, niſi per realem motionem. Eſt enim excitatio mentalis, vitalis motus intellectus, aut voluntatis: non poteſt autẽ vnus intrinſecè moueri per extrinſecam dumtaxat ordinationẽ alterius. Neque dicas, ea conditione audientem accepiſſe ab initio ſpeciem conceptus loquentis, vt ſtatim, poſita illius ordinatione, audiens à tali ſpecie neceſſariò excitaretur: nam hoc ipſum difficile eſt captu; ſiquidem ſpeciebus vtimur, cùm volumus, vt S. Thomas docet 1. p. quæſt. 107. artic. 1. Si igitur ſpecies intelligibilis non mouet intellectum ad actualem cognitionem obiecti, niſi ex imperio voluntatis, quo pacto poterit ſpecies conceptus loquentis exiſtens in audiente, excitare audientem ipſum ex ſolo imperio extrinſeco loquentis, cùm voluntas non habeat vim mouendi, niſi potentias proprij ſuppoſiti? Nec fingi poteſt ſpecies talis naturæ, quæ poſita extrinſeca ordinatione loquentis, ſtatim excitet intellectum audientis: nam hoc gratis dicitur, & nondum eſt ab aduerſariis probatum.

S. Thomas.

26. Dices. Poteſt hoc habere ſpecies ex maiore intenſione & efficacitate ſupra ceteras ſpecies intelligibiles. Species enim quò eſt intenſior, eo mouet efficaciùs: ergo dabilis eſt ſpecies tantæ intenſionis & efficacitatis, quæ ſine imperio voluntatis ſeipſa intellectum moueat & excitet ad intelligendum. Confirmatur, nam dari debet aliqua ſpecies in Angelis, quæ ante vllum imperium voluntatis moueat ipſorum intellectum ad intelligendum, quia dari debet aliqua cognitio naturalis, præueniens omne imperium voluntatis. Hæc autem alia eſſe non poteſt, quàm quæ in intenſione & efficacitate ceteras ſpecies ſuperat. Ergo tales eſſe poſſunt ſpecies repræſentatiuæ Angelicarum locutionum, quæ ob ſui perfectionem & efficacitatem, ſupra reliquas vim habeant, poſita ordinatione loquentis, excitandi intellectum audientis, abſque imperio ipſius.

Obiectio.

27. Sed contrà: tum quia hanc vim excitandi non habent ſpecies intelligibiles humanæ: non enim ſemper excitamur à ſpecie intelligibili intenſiori. Tum quia, ſi ideò talis ſpecies neceſſariò excitaret intellectum audientis, quia excedit reliquas in intenſione & efficacitate, poſita ſemel ordinatione loquentis, ſemper ac neceſſariò illum excitaret, quia ſemper in intenſione & efficacitate excederet reliquas ſpecies: alioqui aſſignanda erit peculiaris ratio, cur neceſſariò excitet ſolùm, quando loquens primò ſuum conceptum ordinat, reliquo verò tempore ex imperio tan-

Solutio.

Digitized by Google

tùm voluntatis illam habentis; cùm ſemper ſpecies ſit eadem, nec mutetur ex eo, quòd ſemel audientem excitauit; imò ex eo euadit ad excitandum fortior. Quare ad rationem concedo, quò ſpecies eſt intenſior, eò efficaciùs mouet, poſito tamen imperio voluntatis.

28. Ad confirmationem, nego maiorem. Ad cuius probationem dico, ſufficere cognitionem, quam quilibet Angelus de propria eſſentia ſemper habet, ex qua cognitione excitari poteſt ad reliqua obiecta cognoſcenda. Homo verò vel incipit excitari à ſpecie ſenſibili, quæ neceſſariò determinat ſenſum ad ſui notitiam: ex qua notitia deinde eruitur ſpecies intelligibilis, quæ intellectum determinat ad eiuſdem ſenſibilis quidditatem intelligendam; vel à Deo auctore naturæ, vt in operibus naturalibus; vel ab eodem auctore gratiæ, vt in negotio ſalutis, cuius ſemper prima cogitatio excitatur à Deo.

29. Secundum difficile eſt, quo pacto Angelus per ſpecies locutionis excitatus, ſciat, ſe potiùs excitari ab Angelo A, quàm ab Angelo B, poſito quòd multi ſimul illum alloquantur. Et ratio difficultatis eſt, quoniam in hac ſententia Angelus audiens per eamdem ſpeciem cognoſcit cogitationes omnium Angelorum, quæ conueniunt in eadem natura ſpecifica: alioqui in quolibet Angelo eſſent infinitæ ſpecies infinitarum cogitationum, quas ſinguli Angeli ſunt ſibi in tota æternitate manifeſtaturi. Vnde igitur fit certus Angelus, quòd eius excitatio potiùs fiat ab Angelo A, quàm ab Angelo B, cùm ſpecies à qua excitatur, locutionem vtriuſque æqualiter repræſentet? Verùm ad hoc reſponderi poſſet, ſpecies ipſas locutionum ſimul cum locutionibus exprimere peculiares habitudines ad Angelos ipſos, quorum ſunt locutiones: ſicut ſpecies locutionis humanæ, quæ ſimul exprimunt vocem, & peculiarem habitudinem ad loquentem, ex qua euidenter cognoſcitur perſona ipſa, quæ loquitur, etiamſi non videatur. Illud tamen remanet difficile, cur potiùs audiens excitetur ad locutionem Angeli A, nunc primò ſuum conceptum dirigentis, quàm ad locutionem Angeli B, qui iam pridem ſuum conceptum ad eumdem Angelum audientem direxerat.

30. Tertium non ſaluat, quo pacto poſſit vnus Angelus alteri mentiri. Nam ſpecies in hac ſententia excitat audientem ad videndum conceptum loquentis intuitiuè: ſed Angelus loquens nequit in ſeipſo formare aſſenſum falſum de obiecto vero, cognito vt vero; nec aſſenſum verum de obiecto falſo, cognito vt falſo, qualem deberet Angelus mentiens audienti oſtendere.

31. Luſtratis omnibus modis, aperiendus eſt noſter, qui in duobus conſiſtit. Primò in quo locutio; ſecundò in quo auditio Angelica formaliter ſita ſit, quam vt explicem,

Aſſertio 1. Explicatur verus modus locutionis Angelicæ.

32. Dico primò. Locutio Angelica formaliter conſiſtit in expreſſione conceptus reflexi formaliter ordinati ad directum, alteri manifeſtandum. Declaratur primò hic modus exemplo locutionis humanæ; quæ formaliter conſiſtit in expreſſione verbi vocalis, quod eſt quaſi verbum reflexum, quo loquens ſenſibiliter manifeſtat alteri ſuum conceptũ internum directum. Secundò ex proportione locutionis abſolutæ, qua intellectus loquitur & dicit ſibi ipſi rem conceptam. Nam ſicut hæc formaliter conſiſtit in expreſſione verbi, quo intellectus ſibi ipſe manifeſtat rem conceptam, quam in habitu tantùm habebat: ita locutio reſpectiua conſiſtit in expreſſione verbi, quo ſuum conceptum occultum alteri manifeſtat.

Probatur concluſio ratione à priori.

33. Ratio verò à priori eſt, quia hic modus ſaluat omnia, quæ ſunt de ratione locutionis mentalis. Primò, quòd ſit actus intellectus, non quo formaliter obiectum cognoſcit, ſed quo obiectum dicit. Duplicem enim reſpectũ habet cognitio, alterum ad obiectum, & dicitur *notitia*; alterum ad intellectum, cui res cognita manifeſtatur, & dicitur *dictio*. Eſt igitur locutio actus intellectus, vt *dictio* eſt formaliter. Cuius ratio eſt, quia locutio eſt perfectio reſpectiua eſſentialiter ordinata ad alterum, cui manifeſtanda eſt res ipſa dicenda.

34. Secundò ſaluat, quòd locutio ſit libera, non quidem elicitiuè, cùm non ſit actus elicitus à potentia libera, ſed imperatiuè, quia imperatur à voluntate, quæ eſt primum mouens ad ſecreta loquentis alteri manifeſtanda. Tertiò, quòd potiùs fiat vni, quàm alteri: nam hoc habet ex imperio voluntatis ad vnum potiùs, quàm ad alterum ſecretum dirigentis.

Qualiter Angeli ſibi mutuò mentiri poſſint.

35. Quartò ſaluat fidem Angelicam: quoniam audiens non fertur intuitiuè & immediatè ad conceptum ipſum directum Angeli loquentis, qui eſt terminus manifeſtatus, ſed ad reflexum, qui eſt ratio manifeſtandi, & ſignum naturaliter ſignificatiuum ipſius conceptus directi, qui tantùm abſtractiuè & remotè cognoſcitur, tamquam obiectum actus reflexi, in quo ſolùm intentionaliter continetur actus directus; proinde nequit eſſe ratio illum intuitiuè cognoſcendi, niſi proprio intellectui, cui comparatur vt vitalis imago immediatè informans; non autem alieno, cui ſolùm comparatur vt ratio purè obiectiua.

36. Quintò ſaluat, quo modo in Angelis poſſit eſſe mendacium. Nam ex quo audiens non intuetur immediatè conceptum directum Angeli loquentis, non poteſt ex vi intuitionis ſolius actus reflexi euidenter cognoſcere, an directus per reflexum manifeſtatus, exiſtat in loquente per modum actus, an per modum obiecti: quia cùm illum non videat in ſe ipſo, ſed in reflexo, in quo eodem modo cognoſcitur directus, ſiue in loquente ipſo exiſtat per modum actus, ſiue per modum obiecti, non poteſt ex vi intuitionis ſolius actus reflexi euidenter cognoſcere, an directus ſit in loquente per modum actus, an per modum obiecti. Refert autem, vt directus ab audiente cognoſcatur per modum actus, an per modum obiecti ipſius loquentis: quia cùm non poſſit Angelus habere aſſenſum falſum de re cognita vt vera, poſſit autem cognoſcere aſſenſum falſum, ſibique obiectiuè repræſentare, poterit loquens

obiectiuè ſibi repræſentare iudicium falſum de re à ſe cognita vt vera, illudq́ue ordinare per actum reflexum manifeſtandum alteri, qui cognoſcendo actum reflexum repræſentantem aſſenſum falſum, neſcit, an talis aſſenſus ſibi manifeſtatus ſit in Angelo loquente per modum actualis iudicij, an per modum obiecti; atque adeò neſcit, an per talem actum Angelus loquens ſibi mentiatur.

Aſſertio 2. Ad locutionem Angelicam non eſt neceſſaria excitatio phyſica. S. Thomas, Capreolus, Caietanus.

37. Dico ſecundò. De ratione locutionis Angelicæ non eſt, vt ipſa phyſicè excitet, aut ſaltem excitatiua ſit, ſed tantummodò connotatiua excitationis alterius. Eſt S. Thomæ quæſt. 9. de veritate artic. 5. ad. 2. & artic. 6. ad 4. Capreoli in 2. diſt. 11. quæſt. 1. artic. 1. concl. 3. Caietani 1. part. quæſt. 107. artic. 1. *in reſp. ad* 3. qui docent, Angelum loquentem nihil locutione ſua cauſare in audiente, ſed audientem per ſpeciem, quam habet à principio infuſam, cognoſcere & Angelum loquentem, & ipſius locutionem. Fundamentum eſt: quoniam Angelus non ſolùm loquitur alteri Angelo, ſed etiam Deo, vt teſtatur Gregorius lib. 2. moral. c. 5. & 7. ſed locutio directa in Deum, non eſt excitatiua, ſed tantùm connotatiua attentionis Dei: ergo de ratione locutionis Angelicæ non eſt, vt ſit phyſicè excitatiua attentionis alterius.

S. Gregorius.

38. Quòd autem debeat ſaltem eſſe connotatiua excitationis alterius, patet: quoniam locutio eſt medium eſſentialiter ordinatum ad manifeſtanda ſecreta cordis ipſius loquentis: at fruſtrà eſſet hoc medium, ſi ex ſe non eſſet excitatiuum, aut ſaltem eſſentialiter connotatiuum excitationis alterius: nam fruſtrà vnus manifeſtaret ſuum ſecretum alteri; ſi alter aliquo modo ad attendendum non excitaretur.

Aſſertio 3. In quo formaliter conſiſtat auditio Angelica. Duplex actus à loquente in audientem dirigitur.

39. Dico tertiò. Auditio Angelica formaliter conſiſtit in actu intellectionis, quo Angelus percipit conceptum ſibi à loquente directum. Pro cuius explicatione, diſtinguendus eſt duplex actus à loquente ad audientem directus, alter vt *Quo*, & ſignum tantùm alterius actus manifeſtatiuum, diciturq́; nutus, ſeu vox Angelica; alter vt *Quod*, & eſt res ipſa manifeſtabilis, qui eſt obiectum & terminus prioris; eſtq́ue conceptus ipſe directus, quem primariò loquens intendit manifeſtare. Auditio non ſolùm eſt actus perceptiuus ſigni, ſed etiam ſignati, eiuſq́ue conceptus directi per reflexum manifeſtati. Fundamentum eſt, quoniam auditio Angelica eſt perfectior humana: ſed ad perfectam auditionem humanam plures actus requiruntur, & ſenſitiuus, quo percipitur vox ſenſibilis; & intellectiuus, quo percipitur vocis ſignificatum: ergo in Angelo ſufficiet vnus, quo & ſignum, & ſignificatũ locutionis percipiatur. Dixi, *à loquente directum:* quoniã auditio correlatiua eſt locutioni: ſed locutio formaliter importat directionẽ actus loquentis ad audientem: ergo auditio formaliter importabit perceptionem actus loquentis ad ſeipſum directi. Defectu talis directionis non dicitur auditio, ſed viſio, actus quo vnus Angelus intuetur naturales proprietates alterius; & actus, quo Deus cognoſcit noſtra ſecreta, antequam illa dirigamus ad ipſum. Lege Bachonem lib. 2. quodlib. q. 12. ar. 2.

Bacho.

Aſſertio 4. Ad auditionem Angelicam ſufficit inchoatio moralis à loquente.

40. Dico quartò. De ratione auditionis Angelicæ non eſt, vt phyſicè, ſed tantùm moraliter inchoetur à loquente: inchoatur autẽ phyſicè à Deo vt auctore naturæ. Primum conſtat: nam ſi de ratione locutionis non eſt, vt ipſa phyſicè, ſed tantùm moraliter inchoet auditionem audientis; nec de ratione auditionis erit, vt phyſicè, ſed tantùm moraliter inchoetur à loquente.

41. Secundum probatur: quoniam, refutatis ceteris modis, alius probabilior non ſupereſt. Tum quia Deus audit creaturas ad ſe loquentes, cuius tamen auditio phyſicè non excitatur à creatura, ſed tantùm moraliter. Tum quia hic modus ſaluat, quo pacto per locutionem vnius neceſſariò excitetur alter. Nam ſtatim Deus ad locutionem Angeli loquentis, vt auctor naturæ excitat attentionem in eo, ad quem locutio dirigitur. Excitat autem illam, actu concurrendo cum audiente ad notitiam conceptus loquentis per concurſum ſupplentem defectum ſpeciei, quam audiens habet de tali conceptu incompletam. Saluat etiam libertatem in audiente ad proſequendam inchoatam attentionem: nam licet ad eam, poſita locutione alterius, neceſſariò excitetur, excitatus tamen liberè eam proſequitur: ſicut omnis prima cogitatio neceſſariò excitatur in nobis, excitatam tamen liberè eam proſequimur.

Obiectio 1.

42. Obiicies. Sequeretur primò, non Angelum, ſed Deum loqui ad petitionem Angeli. *Secunda.* Sequeretur ſecundò, Angelos ex ſe impotentes eſſe ad loquendum, & imperfectiores hominibus, qui non ſolùm poſſunt ſuam locutionem exprimere, ſed etiam alios excitare ad attendendum. *Tertia.* Sequeretur tertiò, non ſaluari modum, quo vnus Angelus alio fortiùs clamet ad alterum. *Quarta.* Quartò. Si Deus ad voluntatem hominis produceret verbum vocale, non ipſe homo, ſed Deus diceretur loqui: ergo ſi ad voluntatem Angeli produceret auditionem in alio Angelo, non Angelus, ſed Deus diceretur loqui.

Reſponſio ad primam.

43. Reſpondeo ad primum, negando ſequelam: nam locutio Angelica completè ſaluatur in expreſſione actus reflexi ad alterum directi, cum ſola excitatione morali: quæ expreſſio conceptus cum morali excitatione eſt ab ipſo Angelo loquente.

Ad ſecundã.

44. Ad ſecundum, nego pariter ſequelam: quoniam, cùm locutio completè ſaluetur in expreſſione actus reflexi ordinantis directum ad alterum, & Angeli ex ſe ſint potentes ad talem actum formandum, erunt etiam potentes ex ſe ad loquendum. Nec obſtat, quòd excitatio audientis ſit complementum locutionis: quia non eſt complementum intrinſecum, ſed extrinſecum, & ſolùm connotatum. Quòd autem homo poſſit alium hominem non ſolùm moraliter, ſed etiam phyſicè excitare, hoc prouenit ex nobiliori modo, quo Angelus loquitur Angelo

Ad tertiam. 45. Ad tertium, reſpondeo id maximè in noſtra ſententia ſaluari: nam quò loquens intenſiorem dirigit locutionem ad alterum, eò Deus vt auctor naturæ fortiùs mouet intellectum audientis ad attendendum id, quod loquens proponit. Nam cum ea intenſione Deus mouet intellectum audientis, cum qua moueret eumdem intellectum actus ipſe loquentis, ſi poſſet.

Ad quartã obiectionem reſponſio. 46. Ad quartum, nego conſequentiam. Ratio diſcriminis eſt, quoniam locutio humana formaliter conſiſtit in ipſa productione verbi vocalis: locutio autem Angelica non conſiſtit formaliter in phyſica excitatione attentionis Angeli audientis, vt ſuprà dictum eſt.

Inſtantia. 47. Dices. Saltem producendo Deus attentionem in audiente, non audiens, ſed Deus ipſe diceretur audire. *Soluitur.* Reſpondeo negando ſequelam: quemadmodum nec Deus diceretur audire, ſi cùm aure ipſa produceret auditionem verbi vocalis: tum quia non ſolùm Deus producit auditionem, ſed ſimul etiam potentia ipſa auditiua: Deus enim non ſupplet concurſum potentiæ vitalis, ſed ſolius ſpeciei, quæ vitalis non eſt. Tum quia audire eſt proprius actus eius, qui per auditionem percipit audibile: hic autem non eſſet Deus, etiamſi ſolus Deus produceret auditionem, ſed is, qui auditionem recipit.

Corollaria quatuor. S. Gregorius. 48. Ex dictis deducitur primò, tam creaturam loqui ad Deum, quàm Deum ad creaturam, vt teſtatur S. Gregorius lib. 2. moral. c. 5. & 7. Et quidem creatura loquitur Deo per ordinationem ſui conceptus ad Deum, connotando cognitionem Dei, audientis conceptum creaturæ ad ipſum ordinatum. Loquitur autem Deus ad creaturam, vel per externam reuelationem, vel per internam illuſtrationem obiecti à ſe cogniti.

49. Deducitur ſecundò, tam Angelum ſuperiorem loqui ad inferiorem, quàm inferiorem ad ſuperiorem in quacumque diſtantia. Primum conſtat, nam tam ſuperior poteſt ſuum conceptum manifeſtare inferiori, quàm inferior ſuperiori. Secundum probatur, quia cùm non debeat loquens phyſicè agere in audientem, poterit illi in quacumque diſtantia loqui.

50. Deducitur tertiò, animas ſeparatas non modò loqui poſſe inter ſe; ſed etiam cum Angelis; ſecus corpori coniunctas. Fundamentum, quia ſicut animæ ſeparatæ per ſtatum ſeparationis participant eumdum modum eſſendi, & intelligendi Angelorum: ita participare debent eumdem modum conuerſandi cum illis. Contrà verò, ſicut corporibus coniunctæ habent diuerſum modum eſſendi, & intelligendi ab Angelis; ita & diuerſum modum conuerſandi. Quare ſicut certum eſt, Angelos naturaliter non loqui ad animas coniunctas: ita nec probabile eſt, animas coniunctas naturaliter loqui ad Angelos.

51. Deducitur quartò, locutionẽ Angelicam primariò eſſe de conceptibus, ſecundariò verò de rebus tam notis, quàm ignotis audienti, vt patet de locutione humana, quæ eſſe poteſt de rebus etiam audienti notis. Præterea eſſe poteſt tam de rebus præſentibus, quàm præteritis, ac futuris; ſiue certò, ſiue coniecturaliter notis; quin etiam de rebus creditis teſtimonio alterius.

DISPVTATIO DECIMA SEXTA.

De illuminatione Angelorum.

1. LICET illuminatio per ſe ſpectet ad ea, quæ ſunt propria Angelorum in ſtatu gratiæ; cùm illuminatio, vt ex dicendis conſtabit, propriè ſit de rebus ſupernaturalibus, ſaltem quoad modum; quia tamen eſt quædam locutionis ſpecies, comparatur enim ad locutionem, tamquam ſpecies ad genus, poſt locutionem diſputandum nobis erit de illuminatione Angelorum. De qua quatuor potiſſimum examinanda ſunt. Primum, An Angeli inferiores illuminentur à ſuperioribus. Secundum, quo pacto illuminatio differat à locutione. Tertium, de quibus rebus illuminatio fiat. Quartum demum, quo pacto fiat illuminatio in Angelis.

SECTIO PRIMA.

An Angeli inferiores illuminentur à ſuperioribus?

2. PRIMA ſententia negat, Angelos inferiores illuminari à ſuperioribus; ſed omnes immediatè à Deo; quamuis priùs illuminentur ſuperiores, quàm inferiores, non quidem ordine durationis, ſed naturæ & dignitatis. *Prima ſententia negãs huiuſmodi illuminationem.* Ita Durandus in 2. diſt. 11. quæſt. 3. *Ita Durandus probat.* Cuius fundamentum eſt, quia illuminatio eſt de iis, quæ ſaltem accidentaliter ſpectant ad cognitionem glorioſam: illuminare autem de iis, quæ accidentaliter ſaltem ſpectant ad cognitionem glorioſam, eſt ſolius Dei: ergo illuminato fit à ſolo Deo. Maiorem ſupponit. Minorem probat: quia non decet, beatitudi-

nem

Digitized by Google

nem eſſentialem, vel accidentalem vnius pendere ab alio, quàm à Deo, tamquam à conferente naturam, & proponente obiectum. Confirmat, quia non apparet modus, quo poſſit vnus Angelus alium illuminare: quia cùm illuminans confortare debeat intellectum illuminandi, vt propoſitam veritatem percipiat; cumque confortare non poſſit, niſi vel lumen ſupernaturale in illo producendo, quod eſt proprium Dei; vel illius intellectum intendendo, quod repugnat; cùm nequeat intellectus, tamquam proprietas naturæ, ſuſcipere magis & minus, repugnat vnum Angelum illuminari ab alio.

Affirmatiua ſententia communis tum Scholaſticorum, tum ſanctorũ Patrum. Dionyſius Areopag. 3. *Oppoſita tamen ſententia, nempe Angelos inferiores illuminari à ſuperioribus, eſt communis* inter *Scholaſticos* in 2. diſt. 9. & 11. & Thomiſtas cum Angelico 1. p. quæſt. 107. & 109. Fundamentum habet hæc communis ſententia in Patribus & Scripturis. Dionyſius Areopagita, qui c. 6. de cæleſti hierarchia doctrinam de Angelis ſe accepiſſe teſtatur à ſummo Theologo ac beatiſſimo præceptore ſuo Paulo, ita de hac Angelorum illuminatione ſcribit 7. cap. eiuſdem libri: *Hoc enim Theologi planè tradunt, inferiores cæleſtium naturarum ordines à ſuperioribus ritè diuina opera explicantes ſcientias diſcere: ſummos autem à Deo ipſo pro ſuo captu edoceri myſteria.* Et c. 9. *Cum his autem,* inquit, *quod eſt etiam ordinis, qui ab alio accepta alijs euuntiat, dum & diuinas illuſtrationes hierarchiæ more & inſtituto primorum operâ recipit, & eas Angelis benignè nuntiat, & per Angelos nobis enuntiat.* Idem repetit c. 15. Et lib. de Eccleſiaſtica hierarchia c. 5. *Illuſtratores,* ait, *& ſacræ huius perfectionis duces ac Principes in ſubiectos ſacros ordines benignè, atq; pro captu cuiuſq; data ſibi à perfecta, ſapientiaq; effectrice diuinitate, diuinarum rerum ſcientiam, cognitionemve diffundunt.* Vnde ibidem Angelos appellat, *Pontifices: Quia coniunctam,* inquit, *cum illuminandi vi, mundandi etiam expiandiq; ſcientiam habent.* Et ſæpè alibi docet, Angelos ſuperiores exercere in inferiores actus hierarchicos, qui ſunt *illuminare, purgare, perficere.* Illuminant autem docendo; purgant ignorantiam tollendo; perficiunt veritatem manifeſtando.

Gregor. Nazianzen. 4. Gregorius Nazianzenus orat. 40. in S. Baptiſma aliquanto poſt initium, Angelum appellat *ſecundum lumen, & riuulum primi luminis, atque participationem quamdam per propenſionem ad illud, ac miniſterium illuminationum habentem.* In quem locum eius interpres *Nicæta.* Nicæta; *Quoniam autem,* inquit, *in cæleſtibus hierarchiis illuminationum diuerſitates exiſtunt, non ex propoſito & voluntate, ſed ex natura, atque alij diuinam lucem magis amplecti ac retinere poſſunt, alij minùs, adeo vt illi immediatè, quoad eius fieri poteſt, cum eo conſenſentur, hi autem primorum operâ colluſtrentur. Ita nimirum ab alijs ad alios tranſmiſſa ac traiecta illuminatione à primis vſque ad extremos.* Hæc Nicæta.

Athanaſius. 5. Athanaſius de communi eſſentia Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, ſub titulo *de Angelis,* ita ſcribit. *Quemadmodũ diſcrimen ordinis in ſupernis poteſtatibus cognouimus, ita quoque ſtationis & ſcientiæ diſcrimina ſunt. Throni ſcilicet, Cherubin, & Seraphin, qui continuò, & ſine vllo mediatore, aut interprete à Deo condiſcunt, vtpote ceteris ſublimiores; & Deo propinquiores: & ab iis erudiuntur inferiores ordines, atque ita deinceps ceteri pro ſuo gradu. Poſtremi autem omnium ſunt Angeli, qui & hominum pædagogi ſunt cenſendi.* Hæc Athanaſius. Et qu. 31. ad Antiochum Principem: *Throni namque, Cherubin, & Seraphin,* inquit, *immediatè à Deo diſcunt, ſãquam omnibus ſuperiores, & Deo proximi. Hi verò docent ordines inferiores, & ita deinceps ſemper ſuperiora docent inferiora, infimi autem omnium ordinum ſunt Angeli, qui hominum ſunt Doctores.*

6. Cyrillus Alexandrinus lib. 1. in Ioannem c. 9. explicans illud, *Quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: Sic igitur etiam lucem,* inquit, *eſſe Sanctos fatemur, & illud addimus, quod rationalis quidem creatura omnis illuminata illuminat, traditioneq; à mente ſua in mentem alterius doctrinam transfundit. Quam quidem illuminationem diſcendi vim potius, quam reuelationem nominamus. Dei autem Verbum omnem hominem venientem in hunc mundum non docendo, vt homines, aut forſan Angeli* (ponit *Forſan* non dubitandi, ſed modeſtiæ cauſa) *ſed potiùs creando, vt Deus vnicuique ſemen ſapientiæ, id eſt, pietatis, atque intelligendi radices inſerit.* *Cyrillus Alexand.*

7. Damaſcenus lib. 2. fidei c. 3. *Secundaria,* inquit, *ſpiritualia lumina ſunt Angeli, ex primario illo ac ſempiterno lumine ſplendorem haurientes, nec lingua, atque auribus opus habentes, citra ſermonis adminiculum cogitationes ſuas atque conſilia inter ſe communicantes.* Et quia hoc teſtimonium intelligi poſſet de manifeſtatione ſecretorum cordis tantùm, quæ ad illuminationem propriè dictam non ſufficit, vt infrà conſtabit, ſubdit infrà in eodem capite: *Alij alios ob ordinis vel naturæ præſtantiam illuſtrant. Illud quidem perſpicuum eſt, eos, qui præſtantiores ſublimioreſque ſunt, ſplendorem, & cognitionem inferioribus impertiri.* *Damaſcen.*

8 Gregorius Magnus lib. 28. moral. cap. 6. explicans locum illum Zachariæ 2. *Et alius Angelus egrediebatur in occurſum eius,* &c. *Non eſt,* inquit, *Deus Angelus, qui mittitur, cui verba ab Angelo quæ dicere debeat, inbentur, ſed quia in conſpectu conditoris Angelica miniſteria ordinata graduum poſitione diſtincta ſunt, vt & pro communi felicitate beatitudinis opificem ſuum ſimul videntes gaudeant, & tamen pro diſpoſitione dignitatis alijs alij ſubminiſtrant, ad Prophetam Angelus Angelum mittit, & quem ſecum de Deo gaudere communiter conſpicit, & docet, & dirigit, quia eum & per ſuperiorem ſcientiam virtute cognitionis, & per præſtantiorem gratiam culmine poteſtatis excedit.* Ecce quomodo in ſen- *S. Gregorius. Zachar. 2.*

tentia

tentia Beati Gregorij Angeli ſuperiores inferiores mittunt, docent, ac dirigunt.

1. Corint. 13.

9. Horum Patrum auctoritatibus accedit auctoritas Gloſſæ in illa verba 1. Cor. 13. *Si linguis hominum loquar & Angelorum: Linguæ*, inquit, *Angelorum ſunt, quibus præpoſiti minoribus, quod de Dei voluntate primi ſentiunt, ſignificant.*

Eadem veritas ex Scriptura colligitur. Zachariæ 2.

10. Secundò eadem ſententia non obſcurè colligitur ex Scriptura. Duo ſunt ad eam probandam efficacia teſtimonia. Primum eſt Zachariæ 2. *Et ecce*, inquit Propheta, *Angelus, qui loquebatur in me, egrediebatur, & Angelus alius egrediebatur in occurſū eius; & dixit ad eum: Curre, loquere ad puerum iſtum dicens: Abſque muro habitabitur Ieruſalem, præ multitudine hominum & iumentorum in medio eius. Et ego ero ei, ait Dominus, murus ignis in circuitu, & in gloria ero in medio eius.* En quo pacto vnus Angelus reuelet alteri diuina conſilia, futuramque lætitiam Ieruſalem, iubeatque vt ea Prophetæ manifeſtet. Vnde ex hoc loco Areopagita lib. de cæleſti hierarchia c. 8. apertè colligit, illuminationem Angeli inferioris à ſuperiori. Et Lyranus in hunc locum: *Egrediebatur ad habendam*, inquit, *reuelationem nouam de futuris ab Angelo ſuperiori: quia ſecundùm ordinem hierarchicum ſuperiores Angeli illuminant medios, & medij inferiores.* Idem ſentit in eumdem locum noſter Ribera. Et colligitur ex Hieronymo in hunc locum, qui ex ſententia Hebræorum docet, Angelum, qui egrediebatur, fuiſſe Gabrielem, Angelum verò, cui loquebatur, fuiſſe Michaëlem. Ex eodem teſtimonio elicit B. Gregorius ſuprà citatus, vnum Angelum non ſolùm doceri & inſtrui, ſed etiam mitti ab alio Angelo ſuperiori.

Areopagita. Lyranus. Ribera, Hieronym. B. Gregor.

Apocalypſ. 7.

11. Secundum teſtimonium eſt Apocalypſeos 7. vbi Angelus aſcendens *ab ortu ſolis voce magna* clamat *quatuor Angelis, quibus datum erat nocere terræ & mari, dicens: Nolite nocere terræ & mari, neque arboribus, quoad vſque ſignemus ſeruos Dei noſtri in frontibus eorum.* Clamare autem in Angelis, idem eſt ac loqui, iuxta illud Iſaiæ 6. *& clamabant alter ad alterū, & dicebant: Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus exercituum.* Quæ locutio ſi ſit de rebus à Deo reuelatis, vti erat hæc, (erat enim de voluntate Dei, ne nocerent terræ & mari quoad vſque compleretur numerus electorum) eſt illuminatio propriè dicta. Quòd autem hi quatuor Angeli non fuerint mali, ſed boni à Deo miſſi ad homines puniendos, docet Cornelius à Lapide in hunc locum, & alij multi apud ipſum.

Iſaiæ 6. Cornelius à Lapide.

Sententia Durandi temeraria. Zumel.

12. Propter hæc teſtimonia, & alia, quæ pro hac ſententia afferri poſſent, oppoſita opinio Durandi negantis inter Angelos veram propriamque illuminationem reperiri, aliqua *temeritate* non caret: quod etiam notauit Zumel 1. p. quæſt. 106. artic. 1. quæſt. 2. corol. 2. cùm non modò repugnet communi ſententiæ Scholaſticorum, ſed etiam auctoritati ſanctorum Patrum, qui ex diuinis oraculis illam probare nituntur. Ad Scripturæ & Patrum auctoritatem accedit ratio, quæ eamdem ſententiam confirmat.

Idem probatur rationibus, & quidem primò.

13. Prima ratio ducitur ex conſueto modo operandi diuinæ ſapientiæ. Quæ quantum fieri poteſt, omnia operatur mediis cauſis ſecundis, ſubordinando infima mediis, & media ſupremis, vt ſic magis eluceat ipſius bonitas, quæ non ſolùm iuxta præſcriptum ſui beneplaciti communicat ſe creaturis, ſed etiam plenam potentiam iis impartit, vt perfectiones à primo fonte hauſtas, aliis communicare poſſint. Vt non immeritò à Nazianzeno Angeli dicti ſint *riuuli primi luminis*: quia ſicut riuulus aquam à prima ſcaturigine accipiens in alia ſubiecta loca deriuat: ita ſupremæ intelligentiæ ſupernaturales influxus à primo fonte accipientes, in alias inferiores intelligentias corriuant. Confirmatur, nam hoc operandi modo vtitur Deus in hierarchia Eccleſiaſtica, vt infimi per medios, & medij per ſupremum ſacerdotem & vicarium Chriſti de myſteriis fidei, & veritatibus reuelatis inſtruantur.

A Nazianzeno Angeli dicuntur riuuli.

Secunda ratio.

14. Secunda ratio ducitur ex naturali ſubordinatione creaturæ inferioris ad ſuperiorem, & prælatione ſuperioris ad inferiorem. Naturale quippe eſt, inferiorem ſubdi ſuperiori, & ſuperiorem præeſſe inferiori. Vnde in quauis Republica benè inſtituta ſemper infimi ſubduntur mediis, & medij ſupremis. At hæc ſubordinatio perfectiùs ſeruatur, ſi infimi à mediis, & medij à ſupremis inſtruantur, vt per ſe patet: ergo. Confirmatur, nam finis huius ſubordinationis & prælationis eſt, exercere varias virtutes obedientiæ, & humilitatis inferiorum erga ſuperiores; charitatis & liberalitatis ſuperiorum erga inferiores. Atqui hunc finem Deus maximè intendit, cùm ſit potiſſimus: igitur.

Tertia ratio

Cyrillus, Athanaſius, Auguſtinus, Gregorius Magnus.

15. Tertia ratio ſumitur à paritate. Nam certum eſt, ſæpè Deum illuminare homines per Angelos, vt teſtantur Cyrillus & Athanaſius locis præcitatis, Auguſtinus in Pſal. 118. conc. 18. Magnus Gregorius lib. 28. moral. c. 6. & reliqui ferè Patres. Cuius rei multa ſunt exēpla in ſacris litteris, vt de Angelo Danielem inſtruente de rebus futuris: *Veni*, inquit Angelus, *vt docerem te, quæ ventura ſunt populo tuo in nouiſſimis diebus*; Dan. 10. De Angelo loquente cum Zacharia; Zachariæ 1. & 2. De Angelo annuntiante paſtoribus Saluatorem mundi; Lucæ 2. De Angelo monente Ioſephum in ſomnis, vt futuram Herodis perſecutionem per fugam in Ægyptum declinaret; Matthæi 2. De Angelo docente Cornelium de rebus ad ſalutem pertinentibus; Actorum 10. Et alia permulta ſunt. Ergo etiam Deus per ſuperiores Angelos illuminat & inſtruit inferiores. Conſequentia probatur: nam nō obſtante quòd poſſit Deus per ſeipſum illuminare homines, vtitur tamen miniſterio Angelorū ad meliùs ſeruandam tum debitam ſubordinationem hominum erga Angelos, tum prælationē Angelorum erga homines: ergo non obſtante, quòd poſſit Deus per ſeipsū omnes Angelos illuminare, ad meliùs tamen ſeruandam

Daniel 10. Zachar. 1. & 2. Lucæ 2. Matth. 2. Actor. 10.

tam

Digitized by Google

tam ſubordinationem Angelorum inferiorum erga ſuperiores, quàm prælationem ſuperiorum erga inferiores, vtitur miniſterio ſuperiorum ad illuminandos inferiores.

Satisfit argumento à Durando propoſito.

16. Ad fundamentum Durandi, negandum eſt, illuminationem Angelorum fieri de iis, quæ ab vnoquoque beato virtute propriorum meritorum videntur in Verbo: nam illa vnuſquiſque accipit vi propriæ viſionis beatificæ immediatè à Deo: ſed de iis tantùm quæ à beatis videntur extra Verbum, nec ſunt iure naturæ debita omnibus, vti ſunt quædam nouæ veritates, quas Deus ſucceſſu temporis extra Verbum manifeſtat Beatis. Et licet poſſit Angelus ſuperior manifeſtare inferiori aliqua, quæ ipſe nouit in Verbo, quæ tamen non nouit alter; ea tamen non manifeſtantur inferiori in Verbo, ſed extra Verbum: quia poteſt vnus beatus quæ videt in Verbo, manifeſtare alteri extra Verbum: ſicut poteſt quæ nouit Propheta euidenter in atteſtãte, manifeſtare aliis, obſcura tantùm fide credenda; & Doctor quæ ſcientificè & per cauſas ipſe cognouit, manifeſtare diſcipulo per effectus & ſimilitudines. An autem de facto beati quæ vident in Verbo, manifeſtent aliis extra Verbum cognoſcenda, & quo pacto, dicemus infrà. Ad confirmationem patebit ex ſect. 4.

SECTIO II.

Quid ſit illuminatio, & quo pacto à locutione diſcriminetur?

17. CVM illuminatio contineatur ſub locutione, tamquam ſpecies ſub genere, aſſignanda eſt propria differentia, quæ illam à locutione diſcriminet. In qua aſſignanda variant Scholaſtici, quorum ſingulæ ſententiæ afferendæ & examinandæ ſunt, vt quid vnaquæque veritatis habeat, appareat.

Argentinas, Mayronus. Quid circa diſcrimen inter locutionem & illuminationem ſentiant. Non placet.

18. Argentinas in 2. diſt. 9. quæſt. 1. ar. 4. & Mayronus quæſt. 2. hoc aſſignant inter locutionem & illuminationem diſcrimen: quòd illuminatio ſemper eſt de veris & ignotis illuminato; locutio autem eſſe poteſt etiam de falſis, & notis audienti. Sed contrà, nam vt communis fert opinio, numquam Angelus inferior illuminat ſuperiorem, cùm tamen inferior interdum loquatur ſuperiori de rebus illi ignotis, velut de ſecretis ſui cordis, aut de rebus præteritis, quarum ſpecies habet Angelus inferior, quas tamen non habet ſuperior, eò quòd earum obiecta, dum erant præſentia, actu non cognouit. Ergo illuminatio plus dicit, quàm manifeſtationem ignotæ veritatis, licet illam eſſentialiter ſupponat.

Diſcrimen Scoti, Lycheti, Capreoli, Gabrielis, Marſilij, Palatij,

19. Scotus in 2. diſt. 9. quæſt. 2. §. *Ad aliam quæſtionem*. Lychetus ibidem, Capreolus in 2. diſt. 11. quæſt. 2. art. 1. in fine. Gabriel diſt. 9. quæſt. 2. art. 4. concl. 4. Marſilius quæſt. 7. art. 4. Maior quæſt. 2. Palatius diſp. 2. §. *Iam vero*. Zumel 1. p. q. 106. a. 1. q. 1. hanc inter locutionem & illuminationem aſſignant differentiam, quòd illuminatio ſit tantùm de veritatibus particularibus à Deo reuelatis. Fundamentum Scoti eſt, quoniam illuminatio eſt quædam locutio de vero, perfectiua in eſſe ſecundo. Sed ſola viſio veri reuelati, non autem cognitio ſingularis in proprio genere, perficit in eſſe ſecundo intellectum Angelicum: ergo ſola manifeſtatio veritatis reuelatæ eſt illuminatio. Sed contrà: nam Angelus ſuperior illuminare poteſt inferiorem de rebus naturalibus illi ignotis: ſicut de iiſdem rebus poteſt homo illuminare hominem: aut certè aſſignanda eſt ratio, cur illuminatio vt ſic, eſſe nequeat, niſi tantùm de rebus à Deo reuelatis, quam citati auctores non aſſignant.

Zumel.

Fundamentum Scoti.

Sed nec hoc arridet.

Diſcrimen ab Ægidio poſitum.

20. Ægidius in 2. diſt. 9. quæſt. 1. in reſolutione art. 5. docet, illuminationem eſſe manifeſtationem nouæ veritatis in Verbo cognoſcendæ: quatenus nimirum Angelus ſuperior manifeſtando aliquam veritatem, quam ipſe in Verbo cognoſcit, inducit Angelum inferiorem ad eamdem in Verbo cognoſcendam, in quo anteà non cognoſcebat. Sicut Magiſter videns aliquem effectum in cauſa, quem non videt diſcipulus, proponendo illum diſcipulo, inducit diſcipulum ad eumdem effectum in cauſa videndum, quem anteà non videbat. Vnde per hunc auctorem Angelus ſuperior non poteſt inferiorem illuminare de veritatibus extra Verbum cognoſcendis. Fundamentum eius eſt, quia alioqui Angelus inferior non videret, ſed tantùm crederet, quæ ſibi à ſuperiore proponerentur: quia cùm non poſſit ſuperior inferiorem illuminare productione luminis, aut ſpeciei, qua nouam veritatem ſibi à ſuperiore manifeſtatam intelligeret, niſi illam intelligeret in Deo, quem omnes intuentur, non poſſet illam videre, ſed tantùm credere ex puro teſtimonio proponentis: hoc autem repugnat ſtatui beatifico.

Fundamentum Ægidij.

Ægidij diſcrimen improbatur.

21. Sed contrà, nam falſum eſt illuminationem fieri de veritatibus ab illuminando in Deo tantùm cognoſcendis: tum quia Angeli inferiores illuminari etiam poſſunt de veritatibus extra Deum cognoſcendis, vt infrà conſtabit. Tum quia vel Angelus inferior cognoſcit veritatem ſibi à ſuperiore manifeſtatam in Deo intuitiuè, vel abſtractiuè. Non intuitiuè, alioqui variaretur viſio ipſa beata, quoties de noua veritate Angelus illuminaretur: quia non poteſt nouus effectus in Deo videri, niſi Deo ipſo clariùs viſo: quia nequit variari viſio circa obiectum ſecundarium, quin varietur circa primarium; cùm ſecundarium non videatur, niſi vt connexum cum primario; & conſequenter dum videtur nouus effectus in Deo, videri debet cum noua connexione, vel cum omnipotenta Dei, ſi ſit effectus poſſibilis, vel cum voluntate eiuſdem, ſi ſit futurus. Falſum autem eſt, viſionem beatam variari circa obiectum primarium, vt probatum eſt tom. 1. diſp. 9. ſect. 24. Nec abſtractiuè: quia cùm per cognitionem abſtractiuam non

Digitized by Google

non videatur Deus in ſeipſo, non poterit talis effectus in Deo videri. Vnde ad fundamentum Ægidij, neganda eſt ſequela. Ratio negationis conſtabit infrà.

S.Thomas & Caietanus aliud diſcrimen aſſignant.

22. S. Thomas 1. part. quæſt.107. artic.2. & Caietanus ibidem, in eo locutionem ab illuminatione diſtinguunt, quòd locutio ſit manifeſtatio veritatis vt dependentis à voluntate loquentis; illuminatio verò ſit manifeſtatio veritatis vt dependentis à voluntate Dei. Fundamentum S.Thomæ eſt, quia tunc propriè illuminatur intellectus, quando cognoſcit aliquam veritatem per ordinem ad primam regulam veritatis: prima autem regula veritatis non eſt voluntas creata, ſed increata: ergo intellectus Angeli inferioris non illuminatur per cognitionem veritatis dependentis à voluntate Angeli ſuperioris, ſed per cognitionem veritatis dependentis à voluntate Dei.

Fundamentum S.Tho.

Duplex dari poteſt illuminatio.

23. Pro præſentis controuerſiæ vniuerſali definitione, diſtinguenda eſt duplex illuminatio, altera naturalis, ſupernaturalis altera. Præterea alia diſputatio eſt de illuminatione vt ſic, vt condiſtincta à locutione vt ſic, alia de illuminatione, prout de illa Patres, & Scripturæ loquuntur. Vt autem præſens controuerſia vniuerſaliter definiatur, non ſolùm videndum eſt quid illuminatio ſupernaturalis, & prout de illa Patres & Scripturæ loquuntur; ſed quid illuminatio vt ſic, in ſuo conceptu eſſentialiter importet.

Aſſertio 1. Illuminatio vt ſic quid ſit?

24. Dico primò. Illuminatio vniuerſaliter ſumpta, vt condiſtincta à locutione, vniuerſaliter accepta, eſt de qualibet veritate ignota illuminato, propoſita per modum explicatæ propoſitionis accommodata capacitati intellectus illuminandi. Fundamentum eſt; quoniam illuminatio vniuerſaliter ſumpta duo eſſentialiter importat, vt docet S.Thomas 1. p. quæſt. 106. artic. 1. & manifeſtationem agnitæ veritatis, & lumen aliquod confortatiuum; nam per hæc duo ſufficienter diſcriminatur à locutione, quæ vel eſſe poteſt de rebus falſis, vel de veris per ſimplicem dumtaxat obiecti propoſitionem. Illuminatio verò ſemper eſt de veris: quia cùm illuminatio ſit actus perfectiuus intellectus, intellectus autem non perficiatur, niſi notitia veri, non poterit eſſe niſi de veris. Rurſus illuminans adiuuat illuminandum ad propoſitam veritatem meliùs percipiendam: ſicut lumen materiale adiuuat oculum ad propoſitum obiectum viſibile meliùs videndum. Adiuuat autem illuminans intellectum illuminandum, non lumen aliquod in eo producendo, ſed veritatem ipſam explicatè, iuxta ipſius captum proponendo. Non enim lumen tantùm ſubiectiuum intellectum illuminat, ſed etiam obiectiuum commenſuratum intellectui intelligentis. Atque hæc eſt propria & adæquata differentia illuminationis à ſimplici locutione; quæ licet eſſe poſſit de rebus veris, numquam tamen eſt confortatiua intellectus audientis, iuuando illum per illuſtriorem propoſitæ veritatis oſtenſionem, iuxta ipſius captum. Confirmatur, nam in Eccleſiaſtica hierarchia, non ſolùm vnus homo illuminat alium de rebus ſupernaturalibus ad ſalutem ſpectantibus, ſed etiam de naturalibus. Ergo etiam in cæleſti hierarchia poterit vnus Angelus alium illuminare de rebus tantùm naturalibus, quarum completas ſpecies non habet illuminandus, cuiuſmodi ſunt res præteritæ, quas quia cognouit vnus, dum erant præſentes, de illis acquiſiuit completas ſpecies, quas non acquiſiuit alius, qui eas, dum erant præſentes, non cognouit.

Fundamentum.

S.Thomas.

Lumen non ſolùm ſubiectiuum, ſed etiam obiectiuum intellectum illuminat.

Obiicies 1.

25. Obiicies primò. Illuminatio non eſt niſi de veritatibus ignotis illuminato: ſed quilibet Angelus euidenter cognoſcit omnes veritates naturales: ergo nequit de iis inter Angelos eſſe illuminatio. Reſpondeo, minorem eſſe veram de veritatibus neceſſariis, non autem de contingentibus. Nam poteſt aliquas veritates contingentes naturales cognoſcere vnus, quas non cognoſcit alius: ſi nimirum vnus aduertit ad actionem naturalem contingentem, quando fiebat, ad quam non aduertit alius: & conſequenter qui aduertit acquiſiuit ſpeciem completam illius actionis, quam cognoſcere poterit, etiam dum præterit; quam ſpeciem, quia non acquiſiuit, qui ad talem actionem præſentem non aduertit, non poterit illam iam præteritam cognoſcere. Atque adeò de talibus actionibus fieri poſſet illuminatio.

Reſpondeo.

Obiicies 2.

26. Obiicies ſecundò. Hoc modo etiam Angeli inferiores illuminarent ſuperiores: nam interdum inferiores acquirunt ſpecies completas rerum contingentium, quas non acquirunt ſuperiores: atqui illuminatio non eſt, niſi ſuperioris ad inferiorem: ergo. Reſpondeo negando ſequelam; nam licet inferiores manifeſtare valeant aliquas veritates contingentes ſuperioribus, quarum ipſi ſpecies completas non habent, non tamen valent illas manifeſtare per modum explicatæ propoſitionis, obiectiuè confortando & illuminando intellectum Angeli ſuperioris, ſicut poteſt facere Angelus ſuperior reſpectu inferioris. Et quia hoc eſſentialiter requiritur ad actum illuminatiuum, ideò nequit inferior ſuperiorem illuminare, eſto poſſit illi nouam veritatem manifeſtare, eique loqui.

Reſpondeo.

Obiicies 3.

27. Obiicies tertiò. Ex hac noſtra aſſertione ſequeretur, etiam inter dæmones eſſe illuminationem; quod tamen negat S. Doctor 1.p.q.109.ar.3. Sequela probatur: nam etiam inter dæmones, ſuperiores illuminare valent inferiores de rebus præteritis, quarum completas ſpecies non acquiſiuerunt inferiores, dum illæ præſentes fuerunt. Reſpondeo negando ſequelã. Etenim de eſſentia illuminationis eſt, vt intellectum illuminati certum reddat de manifeſtata veritate: alioqui ſi de illa dubitare poſſet, eius intellectus non perficeretur, quia

S.Thomas.

Reſpondeo. Inter dæmones non datur illuminatio.

intelle-

Digitized by Google

intellectus non perficitur cognitione, cui poteſt ſubeſſe falſum. Vnde Ariſtoteles 6. Eth. cap. 3. fidem humanam, & opinionem à virtutibus intellectualibus excluſit, eò quòd illis falſum ſubeſſe poſſit. Cùm igitur actus illuminatiuus, auctore Dionyſio 8. cap. de cæleſti hierarchia, ſit purgatiuus, & perfectiuus, quia purgat ab ignorantia, & perficit manifeſtatione veritatis, illa tantùm manifeſtatio nouæ cognitionis erit illuminatio, quæ intellectum illuminati certum reddit de veritate rei cognitæ. Hæc autem certitudo in dæmonibus eſſe non poteſt, quia ſemper dubitare poſſunt, an qui rem ſibi ignotam manifeſtauit, verum dixerit. Cùm enim vnus dæmon alteri mentiri poſſit, numquam audiens certus eſſe poterit de veritate ſibi manifeſtata. Contrà verò, quia in Angelis ſanctis mendacium eſſe non poteſt, ſemper qui nouam notitiam ab alio accipit, eſt certus de veritate rei manifeſtatæ. Vnde in dæmonibus locutio eſſe poteſt, quæ etiam eſt de rebus falſis; illuminatio autem eſſe non poteſt, vt citato loco docet ſanctus Thomas, quia hæc ſemper eſt de rebus veris.

Ariſtoteles. *Dionyſius.* *S.Thomas.*

28. Obiicies quartò. Intellectus non illuminatur veritate credita, ſed agnita: ergo nequit Angelus illuminari manifeſtatione veritatis tantùm creditæ ex teſtimonio dicentis. Reſpondeo, negando antecedens: nam quando teſtimonium dicentis eſt infallibile, idque vt tale notum eſt audienti, cuiuſmodi eſt teſtimonium Angeli beati, certum reddit intellectum audientis de veritate manifeſtata, ac proinde illuminat illum in ordine ad nouam veritatem infallibili certitudine cognitam; vt patet de fide diuina, quæ intellectum creatum perfectiùs illuminat quacumque notitia euidenti naturali.

Obiicies quartò. *Reſpondeo.*

29. Obiicies quintò. Repugnat ſtatui beatifico notitia obſcura fidei, etiam ob infallibile teſtimonium dicentis certa: ergo repugnat talis illuminatio in Angelis beatis. Antecedens patet: nam propterea in beatis ceſſat fides diuina: ergo à fortiori ceſſare etiam debet fides Angelica. Reſpondeo, negando antecedens. Nec eſt eadem ratio de fide viatoris, quæ non ſolùm eſt obſcura reſpectu rei reuelatæ, ſed etiam reſpectu reuelationis. Reuelatio autem, quæ fit ab Angelis beatis, etſi ſit obſcura credenti reſpectu rei reuelatæ, eſt tamen euidens reſpectu reuelationis. Nam euidens eſt Angelo credenti, reuelationem fieri ab Angelo, qui ratione beatitudinis nec ipſe falli, nec alios fallere poteſt. Vnde probabile eſt, multas reuelationes hoc modo fieri à Deo Angelis beatis.

Obiicies quintò. *Reſpondeo.*

30. Obiicies ſextò. Si ſola veritatis naturalis manifeſtatio ad illuminationem ſufficeret, Angelus manifeſtans ſua ſecreta cordis alteri, illuminaret illum: conſequens expreſsè negat S. Thomas 1. p. quæſt. 107. art. 2. Reſpondeo negando ſequelam: cuius rationem aſſignat ibidem S. Doctor: quoniam non pertinet ad perfectionem intellectus vnius, quid alter velit, aut cogitet facere, quod eſt interna ſecreta alterius ſcire; ſed quid veritas ipſa rei in ſe habeat.

Obiicies ſextò. *S.Thomas.* *Reſpondeo.*

31. Dico ſecundò. Illuminatio, quæ inter Angelos beatos plerumque fit, & de qua tantùm loquuntur Patres, eſt ſupernaturalis ſaltem quoad modum. Probatur, nam huius tantùm illuminationis mentionem faciunt Dionyſius, & reliqui citati Patres. Et colligitur ex ſacra Scriptura. Nam omnis illuminatio per Angelos facta hominibus, priùs facta eſt per Angelos ſuperiores ad inferiores; ſed omnis illuminatio per Angelos facta hominibus, eſt de rebus ſupernaturalibus, ſaltem quoad modum: ergo illuminatio, quæ inter Angelos beatos plerumque fit, eſt de rebus ſupernaturalibus, ſaltem quoad modum. Maior conſtat ex præcedente ſectione. Minor probatur: nam omnes illuminationes per Angelos factæ hominibus, vel ſunt de myſteriis fidei, vel de rebus ad ſalutem conducentibus: ergo omnes ſupernaturales ſunt, ſaltem quoad modum.

Aſſertio 2. Illuminatio Angelica ſupernaturalis eſt ſaltem quoad modū, de qua Patres *Dionyſius.*

32. Probatur aſſertio ratione. Nam licet aliqua illuminatio de rebus purè naturalibus inter Angelos beatos eſſe poſſit, ea tamen comparata cum ſcientia, & ſtatu beatifico Angelorum, non meretur nomen illuminationis. Quoniam illuminatio, cùm ſit perfectio reſpectiua, conſiderari debet comparatiuè ad intellectum, qui illuminatur: vnde quæ reſpectu intellectus rudioris eſſet illuminatio, reſpectu intellectus ſapientiſſimi ac doctiſſimi illuminatio dici non poſſet, etiam ſi eſſet de re illi antea ignota. Cùm igitur Angeli beati omnes ſint ſapientiſſimi, nec non beatâ, infuſâ, ac naturali ſcientiâ pleniſſimi, non poterit reſpectu eorum nomen propriæ illuminationis mereri, niſi quæ de rebus ſupernaturalibus à Deo reuelatis fit. Nam quæcumque alia naturalis veritas, quam poſſet vnus Angelus alteri communicare, comparata cum tot, ac tam exquiſitis ſcientiis, quibus vniuſcuiuſque Angeli intellectus eſt ornatus, vix meretur nomen ſcientiæ. Vnde meritò S. Thomas docet, ſolam illam veritatis manifeſtationem eſſe illuminationem, quæ ducit in Deum, tamquam in primam veritatem. Quod probat ex Dionyſio 15. cap. de cæleſti hierarchia.

Probatur concluſio ratione. *S.Thomas.* *Dionyſius.*

SECTIO III.

An illuminatio Angelorum fiat de omnibus rebus ſupernaturalibus?

33. QVATVOR ſunt genera ſupernaturalium obiectorum, quæ Angeli beati cognoſcunt. Diuina eſſentia; creaturæ in ea viſæ; quidditates omnium accidentium ſupernaturalium, quæ de facto à Deo producta ſunt; res contingentes peculiari reuelatione à Deo

Quatuor genera ſupernaturalium obiectorum.

Deo manifeſtatæ. Certum eſt primò, illuminationes inter Angelos beatos non fieri de quidditatibus eorum accidentium ſupernaturalium, quæ de facto à Deo producta ſunt: nam probabile eſt, omnes eorum quidditates cognoſci à ſingulis Angelis beatis per ſcientiam infuſam: hæc enim ſcientia ad completum ſtatum beatificum ſpectat, cùm ſit quædam naturalis proprietas ſcientiæ beatæ, vt patet in anima Chriſti, in qua præter ſcientiam beatam, quâ videntur res in Verbo, eſt etiam infuſa, quâ eædem res viſæ in Verbo videntur in proprio genere. Illuminationes autem non fiunt, niſi de rebus ignotis illuminato.

34. Certum eſt ſecundò, illuminationes inter Angelos beatos fieri de rebus contingentibus, peculiari reuelatione à Deo manifeſtatis, ſiue illæ ſint naturales quoad eſſentiam, ſiue ſupernaturales. Ratio verò eſt, quoniam hæ habent omnia requiſita ad veram & propriam illuminationem, quæ eſt de veritatibus purgantibus, & perficientibus intellectum illuminati in ordine ad Deum, tamquam ad primam veritatis regulam.

Controuerſia huius quæſtionis quæ?

35. Controuerſia ſola ſupereſt de primo & ſecundo ſupernaturalium obiectorum genere. Pro quo notandum, dupliciter poſſe Angelum ſuperiorem illuminare inferiorē de iis, quæ ſuperior ipſe videt viſione beata. Vno modo, vt illuminatus nouam veritatem ſibi à ſuperiore manifeſtatam videre incipiat in Verbo, in quo anteà non videbat. Alio modo, vt illam incipiat illuminatus cognoſcere extra Verbum, vel abſtractiuè in ipſo verbo creato Angeli manifeſtantis, vel intuitiuè in proprio genere per propriam ſpeciem illius repræſentatiuam.

Prima ſententia.

36. Prima ſententia affirmat, Angelos ſuperiores illuminare inferiores de his, quæ ipſi vident in Verbo, efficiendo vt etiam ipſi manifeſtatas veritates videant in Verbo. Eſt Scoti in 2. diſt. 9. quæſt. 2. *§. Ad aliam quæſtionem.* Lycheti ibidem, Fauentini diſp. 39. cap. 2. Ægidij quæſt. 1. in reſolutione 5. ar. Argentinæ art. 3. Marſilij quæſt. 7. art. 4. concl. 2. Fundamentum eſt: quoniam vt Scotus & Ægidius ratiocinantur, licet Angelus ſuperior non illuminet inferiorem de his, quæ ipſe videt in Verbo, effectiuè cauſando in illo viſionem ipſam obiecti in Verbo, cùm hæc cauſetur à Deo; tamen illuminat illum diſpoſitiuè, quatenus oſtendendo illi rem à ſe in Deo viſam in ſuo conceptu, tamquam in ſigno & verbo mentali, excitat illum, vt eamdem rem perfectiùs videat in Verbo increato, tamquam in perfectiori ſpeculo, in quo anteà non videbat. Sic autem diſpoſitiuè tantùm Angelus inferior illuminatur à ſuperiore; effectiuè verò, vel potiùs obiectiuè à ſolo Deo. Putat enim Scotus, poſſe beatum in eodem Verbo increato ſucceſſiuè videre noua obiecta creata, quæ anteà non videbat, per nouam tantùm aduertentiam, nulla facta variatione in ipſa viſione beata, vt conſtat in tertio diſt. 14. quæſt. 2. *§. Sed ſi ipſa vis.* vbi docet, Animam Chriſti per viſionem beatam habitualiter, & in actu primo videre omnia poſſibilia, in actu verò ſecundo videre tantùm ea, ad quæ anima ipſa ſe conuerterit. Et licet hoc tantùm concedat animæ Chriſti, non autem aliis beatis, quibus Verbum eſt ſpeculum repræſentans determinata, vltra quæ non poteſt ordinatè alia videre; hoc tamen in eius ſententia intelligitur, quando nulla fit beato noua obiecti manifeſtatio in Verbo, vti fit quando Angelus ſuperior illuminat inferiorem de his, quæ ſuperior ipſe videt in Verbo.

Scotus, Lychetus, Fauentinus, Ægidius, Argentinas, Marſilius. Fundamentum. Scotus.

Secunda ſententia.

37. Secunda ſententia docet, Angelos ſuperiores illuminare inferiores de his, quæ ipſi vident in Verbo, cognoſcentibus ea tantùm inferioribus extra Verbum. Eſt Rubionis in 2. diſt. 9. quæſt. 2. *§. Quantum ad ſecundum.* in fine. Heruæi q. 1. *§. Quantum ad ſecundum.* Videtur etiam Capreoli in 2. diſt. 11. q. 2. ar. 3. in fine. Suarez lib. 6. de Angelis, c. 14. à num. 13. Eaque colligitur ex S. Thoma 1. part. quæſt. 106. art. 1. ad 1. vbi docet, Angelum ſuperiorem illuminare inferiorem de his, quæ ipſe videt in Deo, non tamen de Deo ipſo, quoniam Deum omnes vident. Cùm autem in ſententia S. Thomæ, vt conſtat ex 1. p. quæſt. 12. ar. 8. quò plures effectus in Deo videntur, eò perfectiùs Deus ipſe videatur, non poſſet inferior Angelus nouum effectum ſibi à ſuperiore manifeſtatum in Deo videre, niſi perfectiùs Deum ipſum videndo, ac proinde per huiuſmodi illuminationem variaretur viſio ipſa Dei, contra eumdem S. Doctorem docentem, inferiorem ſolùm illuminari à ſuperiore de his, quæ videntur in Deo, non autem de Deo ipſo. Vnde non poteſt S. Thomas intelligi, quòd inferiores illuminentur à ſuperioribus de his, quæ ſuperiores vident in Verbo, per notitiā in Verbo, ſed extra Verbū. Eodē modo loquitur Maior in 2. diſt. 9. q. 2. & Alenſis 2. p. q. 38. memb. 2. Neq, huic ſententiæ contrarius eſt Vaſquez diſp. 217. c. 2. vbi docet, illuminationem non poſſe verſari circa ea, quæ Angeli dicuntur in Verbo videre: nam vt ex eius ratione conſtat, loquitur non tantùm de illuminatione actiua eorum obiectorum, quæ ab illuminante videntur in Verbo, ſed etiam de paſſiua, quâ illuminati eadem obiecta ſibi à ſuperiore manifeſtata viderent in Verbo.

Rubio, Heruæus, Capreolus, Suarez. Colligitur ex S. Thoma. Idem docent Maior, Alenſis: Nec Vaſquez eſt contrarius.

Duplex cognitio in Angelo illuminato.

38. Pro maiore tamen explicatione huius ſententiæ, duplex cognitio diſtinguenda eſt in Angelo illuminato reſpectu eorum, quæ accipit ab illuminante; altera fidei, certa tamen & euidens in atteſtante; altera ſcientiæ, & euidens reſpectu rei atteſtatæ. Etenim dupliciter poteſt Angelus illuminatus certus eſſe de veritate ſibi manifeſtata: vno modo abſtractiuè tantùm illam cognoſcendo in verbo ipſo creato Angeli illuminantis, tamquam in ſigno & voce mentali. Alio modo non ſolùm abſtractiuè in verbo mentali Angeli illuminantis, ſed etiam intuitiuè in ſeipſa, per propriam ſpeciem ipſius. His præmiſſis,

39. Dico

Aſſertio 1.

39. Dico primò, Improbabile omnino eſt, Angelum inferiorem illuminari à ſuperiore paſſiua illuminatione rerum in Verbo. Fundamentum eſt: quoniam repugnat videre nouos effectus in Verbo, tamquam effectus cum cauſa connexos, non viſo perfectiùs Verbo: abſurdum autem eſt, viſionem Verbi in beatis ſucceſſiuè variari: igitur repugnat, Angelum illuminari de his, quæ videntur in Verbo per nouam notitiam rerum in Verbo. Minor eſt communis Scholaſticorum: quapropter appellant illam participatam æternitatem, quia ſemper manet in eodem eſſe inuariata. Maior probatur, quia quæ vi viſionis Dei videntur in Verbo, videntur ex vi penetrationis omnipotentiæ Dei: atque adeò quò plures in eo videntur effectus, eò magis penetratur omnipotentia Dei; ac proinde perfectiùs videtur Deus ipſe. Hoc argumentum non vrget eos, qui putant, poſſe viſionem Dei variari circa obiectum ſecundarium, non variata circa primarium, contra quos diſputatum eſt in primo noſtro tomo diſp. 9. ſect. 24.

Viſio Verbi in beatis ſucceſſiuè non variatur.

Scotus & Ægidius reiiciuntur.

40. Nec ſatisfaciunt Scotus & Ægidius: tum quia contra Scotum repugnat, viſionem beatificam eſſe in ſubiecto apto, & actu illi non conferre totum ſuum effectũ formalem, qui eſt actu repræſentare omnia, quorum eſt actualis ſpecies expreſſa. Confirmatur, nam quiuis intellectus beatus informatus viſione beata, neceſſariò, & ſecundùm vltimum poſſe fertur in omnia obiecta, ad quæ viſio ipſa ſe extendit. Repugnat igitur, eſſe aliquod obiectum ab ipſa viſione glorioſa repræſentatum, & ad illud intellectum beati actu non ferri. Tum quia eodem modo contra Ægidium repugnat, nouum obiectum videri in Deo, non perfectiùs viſo Deo; cùm nec tale obiectum videri poſſit in Deo, niſi viſo Deo; nec nouum obiectum videri in Deo, non altiùs penetrata omnipotentia Dei. Confirmatur: nam lumen gloriæ non liberè & dependenter à voluntate beati, ſed neceſſariò, & antecedenter ad omnem actum ipſius, atque adeò ſecundùm totum ſuum poſſe ducit intellectum beati ad Deum, & ad omnia viſibilia in Deo. Vnde non poſſet nouum obiectum in eo videri, niſi vel lumen ipſum, vel ſaltem viſio augeretur: cùm nec lumen, nec viſio relinquat aliquod obiectum in Deo videndum, quod à beato actu non videatur.

Aſſertio 2. *Angeli non illuminantur de his quæ vident in Verbo.*

41. Dico ſecundò. Probabile eſt, Angelos inferiores non illuminari à ſuperioribus de his, quæ videntur in Verbo, etiamſi quæ manifeſtantur à ſuperioribus, cognoſcantur ab inferioribus extra Verbum, per proprias & intuitiuas ſpecies eorum: tametſi probabile ſit, de iiſdem illuminari per notitiam abſtractiuam, euidentem ſolùm in atteſtante, obſcuram verò reſpectu rei atteſtatæ. Fundamentum prioris aſſertionis eſt: nam duo genera obiectorum ſecundariorum vident beati in Verbo; alterum eorum, quæ habitu fidei in via crediderunt; alterum eorum, quæ vident ex vi penetrationis diuinæ omnipotentiæ, vt ſunt res poſſibiles, quarum eò plures, paucioreſve quis videt in Verbo, quò plus minúſve penetrat diuinam omnipotentiam. Priora obiecta omnes beati æqualiter vident, quia omnes eumdem habitum fidei habuerunt in via. Vnde ad quæcumque myſteria reuelata ſe extendit eorum habitus fidei in via, ſe extendit eorum lumen gloriæ in patria; eò quòd lumini fidei ſuccedit lumen gloriæ: & conſequenter non poterunt de his inferiores à ſuperioribus illuminari: cùm ſemper illuminatio fieri debeat de rebus illuminando ignotis.

42. Poſteriorum verò obiectorum propria ac diſtincta notitia, cùm ſit de rebus tantùm poſſibilibus, nulli extra Verbum debetur: quia extra Verbum nulli debetur propria ac diſtincta notitia, niſi vel eorum, quæ exiſtunt, vel quæ aliquando extitura ſunt, vel ad ſummum eorum poſſibilium, quæ vnuſquiſque propria viſione beata nouit in Verbo. Igitur nequeunt de his inferiores illuminari à ſuperioribus, per notitiam propriam extra Verbum. Conſequentia patet, nam propria notitia requirit propriam obiecti ſpeciem: cùm igitur nulli Angelo inferiori debeantur propriæ ſpecies rerum poſſibilium, niſi ad ſummum quarum ipſemet intuitiuam notitiam habet in Verbo, non poterunt Angeli inferiores de illis rebus poſſibilibus, quas ſuperiores intuentur in Verbo, propria notitia illuminari extra Verbum; quia non poſſunt de illis propria notitia extra Verbum illuminari, niſi earum propriæ ſpecies eis infundantur.

43. Poſterioris verò aſſertionis fundamentum eſt, quia quilibet Angelus facultatem habet, ſuum conceptum alteri communicandi, cùm hoc ſpectet ad perfectionem cuiuſcumque naturæ intellectualis. Igitur poterit Angelus ſuperior inferiorem illuminare de his, quæ ipſe videt in Verbo, illuminatione certa, & euidenti tantùm in atteſtante, non autem rei atteſtatæ. Conſequentia probatur, quia poteſt ſuperior formare conceptum de re poſſibili diſtinctum à conceptu, quo eamdem rem videt in Verbo, & illum oſtendere inferiori. Igitur poterit inferior cognoſcendo in tali conceptu Angeli ſuperioris, tamquam in voce & ſigno mentali rem poſſibilem, habere certam, & euidentem notitiam in atteſtante. Conſequentia elucet, nam euidens eſt Angelo illuminato, non poſſe Angelum illuminantem in iis, quæ in Verbo cognoſcit, falli, nec alios mentiendo fallere: igitur ex tali manifeſtatione habet euidentem notitiam in atteſtante, quòd res ipſa manifeſtata ſit, ſicut ab atteſtante dicitur. Quia verò propriam illius ſpeciem non habet, non poterit de illa proprium & intuitiuum conceptum formare: igitur cum euidentia in atteſtante habebit obſcuram notitiam rei atteſtatæ. Nec talis notitia obſcura rei atteſtatæ, & euidens in atteſtante repugnat ſtatui beatifico. Nam ex vna parte talis notitia facit ad perfectam communicationem ſecretorum, qualis inter cæleſtes ſpiritus eſſe decet: ex alia verò

parte occurritur difficultati, quòd Angelis non ſint aliæ propriæ rerum ſpecies debitæ, quàm vel earum, quæ exiſtunt, aut extituræ aliquando ſunt, vel ad ſummum earum, quas ipſimet in Verbo cognoſcunt.

Etiam Deus in illuminationis obiectum cadere poteſt.

44. Ex his deducitur, non modò Angelum ſuperiorem illuminare inferiorem de his, quæ videt in Verbo, ſed de Deo ipſo, manifeſtando illi, ſe perfectiori modo videre Deum, eumque intueri vt cauſam tot, aut tot poſſibilium. Nam quemadmodum ſibi mutuò communicant ſingulares affectus, quos de ſuprema illa Maieſtate formant, vt conſtat ex illo Iſaiæ 6. *Et clamabant alter ad alterum, Sanctus, Sanctus, Sanctus,* &c. ita & ſingulares conceptus, quos de Deo, vt à ſe viſo formare poſſunt, ſibi communicare poterunt, per euidentem notitiam in atteſtante.

Iſaia 6.

45. Ex dictis patet ad fundamentum primæ ſententiæ. Auctoritas verò S. Doctoris, & reliquorum auctorum pro ſecunda ſententia adducta, intelligenda eſt iuxta poſteriorem aſſertionem noſtri ſecundi dicti.

SECTIO IV.

Quo pacto fiant huiuſmodi illuminationes in Angelis?

Prima ſententia. Scotus.

46. Prima ſententia docet, fieri per realem productionem ab Angelo illuminante in illuminato. Eſt Scoti in 2. diſt. 9. q. 2. §. *Ad aliam quæſtionem*. & eorum, qui docent, locutionem Angelorum fieri per realem productionem ab Angelo loquente in audiente: nam eſt eadem ratio de illuminatione & locutione, niſi quòd locutio fiat de rebus naturalibus, illuminatio verò de ſupernaturalibus. Vtraque tamen in modo manifeſtandi alteri obiectum conuenit. In hac tamen productione non omnes concordant. Nam alij dicunt eſſe productionem conceptus ipſius rei manifeſtatæ. Alij productionem ſpeciei, vt ſentire videtur Alenſis 2. p. quæ. 38. memb. 3. & apertè docet Suarez lib. 6. de Angelis c. 13. & 14. Alij verò productionem luminis, intellectum illuminandi ad veritatem reuelatam meliùs intelligendam confortantis. Huius poſtremæ ſententiæ videtur eſſe S. Thomas 1. p. quæſt. 106. ar. 1. vbi docet, Angelum ſuperiorem illuminare inferiorem, & ex parte virtutis intellectiuæ illum confortando, & ex parte ſimilitudinis rei intellectæ, proponendo illi veritatem iuxta ipſius captum. Fundamentum eſt, quia cùm illuminatio fiat de veritatibus ignotis illuminando, debet illuminandus per illuminationem accipere modum cognoſcendi veritatem ſibi ab Angelo ſuperiore manifeſtatam: hic autem alius eſſe non poteſt, quàm vel conceptus rei manifeſtatæ, vel propria ſpecies illius, vel lumen aliquod ſimul potentiam confortans, & manifeſtatæ veritatis obiectum repræſentans.

Alenſis, Suarez.

S. Thomas.

Secunda ſententia.

47. Secunda ſententia affirmat, fieri per obiectiuam dumtaxat propoſitionem rei manifeſtandæ, iuxta capacitatem Angeli illuminandi, ad eum modum, quo Magiſter dicitur illuminare diſcipulum, per ſolam obiecti explicati propoſitionem, iuxta diſcipuli audientis capacitatem. Eſt Bonauenturæ in 2. diſt. 10. art. 2. quæſt. 2. licet ibi tantùm loquatur de Angelo illuminante hominem. Eſt etiam Ægidij in 2. diſt. 9. quæſt. 1. in reſolut. art. 5. Argentinæ art. 3. Bachonis quodlib. 2. quæſt. 12. art. 1. §. ſecundo. Capreoli in 2. diſt. 11. quæſt. 2. art. 1. concl. 2. & art. 3. ad 1. Durandi contra primam partem ſecundæ concluſionis in 2. modo aſſignato, nam in primo modo ibidem aſſignato ſentit cum prima ſententia. Marſilij in 2. qu. 7. art. 4. concl. 2. Palatij in 2. diſt. 9. diſp. 1. Caietani 1. p. q. 106. ar. 1. Zumel ibidem q. 2. Vaſquez 1. p. diſp. 216. c. 5. Granadi tract. 5. diſp. 3. ſect. 3. *Quæ ſententia probabilior eſt, ſequiturq́ ex noſtris principijs* ſuprà iactis de locutione Angelorum. Quoniam verò illuminatio non ſolùm fit ab Angelo ſuperiore illuminante inferiorem, ſed etiam à Deo immediatè illuminante Angelos ſuperiores, vtraque illuminatio, & quæ fit à Deo, & quæ fit ab Angelis, explicanda eſt.

Bonauent.

Ægidius. Argentinas. Bacho, Capreolus, Durandus.

Marſilius, Palatius, Caietanus, Zumel, Vaſquez. Granados.

Aſſertio pro ſecunda ſententia.

Quomodo Deus illuminet Angelum.

Concluſio 1 Deus illuminat Angelum producendo in illo conceptum veritatis vt à ſe teſtatæ.

48. Dico primò. Deus illuminat Angelum, producendo in illo conceptum veritatis vt à ſe atteſtatæ. Qui conceptus poteſt eſſe vnus & idem, quo Angelus intuitiuè cognoſcat rem reuelatam per propriam ſpeciem, quam ſupponitur habere, licet incompletam; completur autem per extrinſecum concurſum Dei, & ſimul atteſtationem ipſam, quæ eſt ipſa Angelici conceptus infuſio, quatenus euidenter oſtendit actiuam reuelationem Dei, qua rem ita reuelat Angelo, ſicut ipſe cognoſcit in ſe. Quæ euidentia actiuæ reuelationis non eſt in Angelo intuitiua, ſed abſtractiua, quia ex vi paſſiuæ illuminationis non cognoſcit Angelus à Deo illuminatus intuitiuè liberam actionem Dei, qua rem vt à ſe cognitam atteſtatur. Conſimili modo vtitur Deus cum Prophetis, producendo in illis conceptum rei reuelatæ, & ſimul euidentiam reuelationis, quòd illa ſit à Deo. *Propheta ergo Dei*, inquit Gregorius 28. moral. c. 2. *quia eius verba vident*, (ſunt autem verba Dei ipſimet conceptus, quos Deus Prophetis infundit) *potius in corde, quam audiunt, quaſi legentes loquuntur*. Verùm hoc eſt inter Prophetas & Angelos diſcrimen, quòd in Prophetis non ſemper conceptus rei reuelatæ eſt intuitiuus & proprius ipſius rei reuelatæ, ſed abſtractiuus & per ſpeciem alienam. In Angelis verò beatis ſemper eſt intuitiuus & proprius. Cuius diſcriminis duplex eſt ratio. Prima, quia ſæpè Prophetis reuelantur myſteria de Deo, vt quòd ſit trinus & vnus; quòd ſit miſericors, benignus, omnipotens, incarnatus, vel incarnandus, quæ ſine viſione beata, quam Deus viatoribus non facilè communicat, intuitiuè cognoſci non poſſunt. Angelis autem beatis huiuſmodi reuelationes de Deo non fiunt, cùm illum omnes intuitiuè videant, ſed de aliis rebus à Deo diſtinctis. Secunda ratio eſt:

S. Gregorius Verba Dei quæ ſ

quo-

quoniam Deus illuminando creaturas, quoad fieri poteſt, accommodat ſe naturæ & ſtatui earum: & quia natura, & ſtatus viatorum eſt, vt abſtractiuè cognoſcant res ſupernaturales; contrà verò beatorum proprium eſt, vt eas intuitiuè cognoſcant; ideò Deus illuminat Prophetas per abſtractiuos conceptus rerum reuelatarum; Angelos verò per intuitiuos conceptus earumdem. Hæc ſententia non alio modo probatur, quàm quòd optimè ſaluat naturam illuminationis diuinæ.

Concluſio 2. Quomodo Angelus ſuperior illuminet inferiorem. Colligitur ex S.Thom.

49. Dico ſecundò. Angelus ſuperior illuminat inferiorem per ſolam explicationem obiecti, accommodatam capacitati Angeli inferioris. Aſſertio hæc apertè colligitur ex S. Thoma quæſt.9. de veritate artic.1. vbi docet, *nihil aliud eſſe, Angelum ab Angelo illuminari, quam intellectum Angeli inferioris confortari per aliquid inſpectum in ſuperiori ad alia cognoſcenda.* Ergo non per luminis receptionem, ſed per medij inſpectionem ſeu oſtenſionem Angelus inferior illuminatur à ſuperiore. Quod contingit, quando Angelus inferior inſpicit in conceptu ſuperioris, tamquam in verbo & ſigno mentali, proponente & explicante veritatem manifeſtatam. Idipſum confirmat in Reſp. ad 2. *Vnde per hoc*, inquit, *quod ſuperior Angelus ſuum cognitum alteri Angelo demonſtrat, eius intellectus confortatur ad alia cognoſcenda, quæ prius non cognoſcebat. Et ſic non fit in Angelo illuminato nouum lumen naturæ, vel gratiæ, ſed lumen, quod prius inerat, confortatur per lumen contentum in cognito percepto à ſuperiori Angelo.* Hæc S. Thomas, qui lumen appellat non aliquid à ſuperiore Angelo in inferiore productum, ſed medium ipſum ab Angelo ſuperiore oſtenſum inferiori, ducens illum in cognitionem nouæ veritatis. Etenim in doctrina S.Thomæ, vt conſtat ex 1.p.q.106.ar.1. omnis veritatis manifeſtatio dicitur lumen, iuxta illud ad Epheſios 5. *Omne quod manifeſtatur, lumen eſt.* Et in Reſp. ad 10. negat Angelo illuminato infundi nouas ſpecies, ſed per eaſdem, quas priùs habebat, effici plurium cognoſcitiuum.

S. Thomas.

Lumen internū iuxta S.Thomam quid? Epheſ.5.

Probatur ſententia noſtra primò ex S. Dionyſio.

50. Probatur primò hæc ſententia ex Dionyſio de cæleſti hierarchia cap.15. ante medium, vbi modum, quo Angelus ſuperior illuminat inferiorem, ait eſſe per diuiſionem, partitionemque intelligentiæ, quam ipſe vniformem ab auguſtiore ſubſtantia accipit, in varios conceptus, in quos prouida virtute diuidit, proponitque inferiori, iuxta capacitatem ipſius.

Secundò ex Cyrillo.

51. Secundò ex Cyrillo lib.1. in Ioannem cap.9. colum.1. vbi aſſignans diſcrimen, quo creatura creaturam, & quo Deus creaturam illuminat: *Sequitur*, inquit, *etiam lucem eſſe Sanctos fatemur. Et illud addimus, quod rationalis quidem creatura omnis illuminata illuminat, traditioneq; à mente ſua in mentem alterius doctrinam transfundit. Quam quidem illuminationem diſcendi vim potius, quam reuelationem nominamus: Dei autem Verbum omnem hominem venientem in hūc mundum, non docendo vt homines, aut forſan Angeli* (modeſtiæ cauſa adiicit Forſan) *ſed potius creando vt Deus vnicuique ſemen ſapientiæ, id eſt pietatis, atq; intelligendi radices inſerit.* Non igitur ſapientiſſimus hic Pater illuminationem creaturæ in productione alicuius luminis, ſicut illuminationem Dei, collocat, ſed in ſola doctrinæ communicatione per propriam mentis atque intelligentiæ explicationem alteri factam, conſtituit.

Tertiò probatur ratione.

52. Tertiò probatur ratione. Talis modus illuminandi concedendus eſt Angelis, qui ſine rerum multiplicatione ſaluet naturam perfectæ illuminationis: talis eſt hic, à nobis aſſignatus: ergo. Maior conſtat, quia non ſunt multiplicanda entia abſque neceſſitate. Minorem oſtendo. Nam idem modus perfectè ſaluat illuminationem hominis docentis: Doctor enim illuminat diſcipulum, per ſolam obiecti propoſitionem, iuxta ipſius diſcipuli captum factam: ergo per eamdem obiecti propoſitionem, iuxta captum Angeli illuminandi Angelus ſuperior illuminabit inferiorem. Pro cuius intelligentia,

Recolenda doctrina ſuperius tradita diſp.11. à num.54. & deinceps.

53. Supponendum eſt, in quolibet Angelo beato eſſe ſpecies incompletas, non modò ſecretorum cordis ſupernaturalium aliorum Angelorum, ſed etiam ipſarum veritatum ſupernaturalium, de quibus Angeli illuminantur. Quando igitur vnus Angelus illuminat alium, proponit illi ſuum conceptum ſupernaturalem, quem de veritate ſupernaturali manifeſtanda format. Et tunc Deus vt auctor ſupernaturalis ſtatim excitat Angelum illuminandum, vt percipiat conceptum Angeli illuminantis: in quo conceptu Angelus inferior tantùm abſtractiuè, & ſolùm euidenter in atteſtante, cognoſcit veritatem reuelatam. Vnde Deus non ſolùm tunc per extrinſecum concurſum complet in Angelo audiente ſpeciem incompletam de conceptu ſupernaturali Angeli illuminantis, ſed etiam ſpeciem ſupernaturalem ipſius veritatis, per conceptum manifeſtatæ. Ac proinde, non ſolùm Angelus inferior intuitiuè cognoſcit conceptum Angeli ſuperioris manifeſtatiuum veritatis reuelatæ, ſed veritatem ipſam, proprio atque intuitiuo conceptu: quamuis hoc ad illuminationem non ſit per ſe neceſſarium, vt conſtat ex præcedente ſectione; in qua docuimus, poſſe Angelum inferiorem illuminari à ſuperiore de iis, quæ ſuperior videt in Verbo per cognitionem euidentem tantùm in atteſtante, non autem rei atteſtatæ.

Obiectio 1.

54. Obiicies primò. In hac ſententia non ſaluatur, quòd Angelus ſuperior effectiuè illuminet inferiorem: cùm in hac ſententia illuminans nihil efficiat in illuminato. Reſpondeo cum Caietano, illuminantem effectiuè concurrere cum illuminato ad ipſius illuminationem, non per modum naturæ, ſed artis iuuantis naturam: eo modo, quo medicus dicitur effectiuè concurrere cum infirmo ad ipſius ſanitatem cauſandam, non per modum naturæ, ſed per modum artis iuuantis naturam. Illuminans enim adiuuat illuminatum, proponendo illi

Solutio ex Caietano.

Digitized by Google

obiectum illuſtratum per medium, & conceptum commenſuratum illuminando. Illuminandus verò illuminatur, applicando intellectum ad formandum conceptum correſpondentem conceptui ſibi à ſuperiore oſtenſo.

Obiectio 2.

55. Obiicies ſecundò. Omnibus ſpeciebus Angelicis de rebus contingentibus debitus eſt concurſus, ſaltem quando illæ actu exiſtunt: ergo ſi Angeli beati habent ſpecies rerum contingentium ſupernaturalium, debitus eſt illis concurſus, quando actu exiſtunt. Ergo non eſt opus reuelatione, vt illas cognoſcant, ſaltem quando actu exiſtunt.

Solutio.

Reſpondeo, negando antecedens vniuerſaliter: nam licet illud ſit verum de actionibus contingentibus externis, non eſt tamen verum de actionibus contingentibus internis, cuiuſmodi ſunt operationes ſupernaturales, quas Deus operatur in bonum electorum: omnes autem illuminationes Angelorum fiunt, vel de effectibus futuris contingentibus, vel de operationibus præſentibus internis, in bonum prædeſtinatorum ordinatis.

SECTIO V.

Nonnulla dubia circa illuminationes Angelorum.

56. PRIMVM dubium: An illuminationes Angelorum ſint duraturæ per totam æternitatem? Reſpondeo negatiuè, ſed duraturas tantùm vſque in diem Iudicij, poſt quem ceſſabunt omnes prælationes tam hominum, quàm Angelorum, quantum ad officia illuminandi, præſidendi, gubernandi, promouendi, & auxiliandi; non autem quantum ad diſtinctionem gradus & perfectionis hierarchicæ. Indicant Theodoretus, Anſelmus, Lyranus, & alij Patres in illum locum 1. ad Corint. 15. *Cum euacuauerit omnem Principatum, & Poteſtatem, & Virtutem.* Ratio verò eſt, quia omnes iſtæ illuminationes ſunt de rebus ſpectantibus ad Eccleſiaſticam hierarchiam, præſertim de modo illam iuuandi ad ſuum finem conſequendum: quæ ratio ceſſabit poſt diem Iudicij.

Illuminationes Angelorum ad diē ſolùm iudicij durabunt.

Ita ſentiunt Theodoretus, Anſelmus, Lyranus, & alij Patres in illū locū 1. Cor. 15.

57. Secundum dubium: An cùm Angelis fit reuelatio, fiat omnibus? Reſpondeo negatiuè. Quod de myſterio incarnationis, tamquam certum ſupponit Bernardus, illud tantùm reuelatum fuiſſe Gabrieli, homilia ſuper Miſſus eſt, his verbis: *Ideò dictum* à Deo, inquit, *ne cui vel beatorum ſpirituum ſuum Deus antequam Virgini reuelaſſe putetur conſilium, excepto Archangelo Gabriele.* Et apertè conſtat ex Danielis 10. vbi Angelus Perſarum ignorare videbatur, quæ de liberatione populi Iſraëlitici Angelus Danielis nuntiauit Prophetæ. Idem colligitur ex Apocalypſis 7. vbi dicitur vnus Angelus clamaſſe quatuor tantùm Angelis, quibus datum erat nocere terræ & mari.

Illuminatio non eo ipſo quòd fiat vni, fit omnibus Angelis.
Bernardus.

Danielis 10.

Apocalypſ. 7.

58. Tertium dubium: An nunc illuminatio fiat immediatè à Deo, an à Chriſto Domino? Reſpondeo. Probabile eſſe immediate fieri à Chriſto: quippe cui *data eſt omnis poteſtas in cælo, & in terra,* Matthæi vltimo. Confirmatur, nam Chriſtus non ſolùm eſt caput hominum, verùm etiam Angelorum, ad Coloſſenſes 2. ſpectat autem ad dignitatem capitis, immediatè in membra influere.

Illuminatio nunc fit immediatè à Chriſto.

Matth. vlt.

Ad Coloſſ. 2.

59. Quartum dubium: An vnus tantùm, vel plures Angeli immediatè illuminentur à Chriſto? Reſpondeo. De hoc nihil certi: nam ex Dionyſio tantùm habemus, quòd infimæ hierarchiæ Angeli illuminentur ab Angelis mediæ; mediæ verò ab Angelis ſupremæ hierarchiæ. Probabile autem eſt, plerumque omnes primi ordinis ſupremæ hierarchiæ immediatè illuminari à Chriſto, cùm omnes iſti immediatè aſſiſtant Deo. Dixi, *plerumque:* quia neceſſe non eſt, vt ſemper illuminatio fiat ad omnes.

An vnus Angelus tantùm, vel plures illuminentur immediatè à Chriſto, dubium eſt. Dionyſius. Probabile tamen eſt plerumque omnes primi ordinis ſupremæ hierarchiæ immediatè illuminari.

60. Quintum dubium: An interdum ſuperiores illuminentur ab inferioribus? *Negant communiter Scholaſtici* in 2. diſt. 9. & 11. & Thomiſtæ cum Angelico in 1. p. q. 106. ar. 3. Ratio eſt duplex. Prima, quia licet Angelus inferior manifeſtare poſſit ſuperiori aliquam veritatem, quam ſuperior ignorat, haud tamen illum illuminare propriè poteſt: quoniam ad propriam illuminationem non ſat eſt nouæ veritatis manifeſtatio, ſed neceſſaria etiam eſt inſtructio per modum Magiſtralis doctrinæ, quæ conſiſtit in propoſitione obiecti illuſtrati per explicationem docentis ad captum addiſcentis. Quod inferior nequit naturaliter præſtare ſuperiori, quia ſemper Angelus inferior recipit diuinos influxus accõmodatos propriæ capacitati. Nec eſt eadem ratio de hominibus, in quibus poteſt interdum inferior doctrina illuminare ſuperiorem: quia inter homines non ſemper, qui ſunt dignitate & doctrina ſuperiores, ſunt magis de rebus ſupernaturalibus à Deo illuminati: ac proinde ſæpè poſſunt doctrina & dignitate ſuperiores illuminari ab inferioribus, quibus ob vitæ ſanctitatem Deus magis ſe communicat. Inter Angelos verò ſemper illuſtrior illuminatio cõiuncta eſt cum maiore dignitate, quia inter Angelos, qui ſunt in donis naturalibus præſtantiores, ſunt etiam in ſupernaturalibus ſublimiores. Secunda ratio eſt S. Thomæ, vt ſeruetur naturalis ordo, qui in qualibet benè conſtituta Republica, qualis eſt cæleſtis, eſſe debet. Naturalis autem ordo poſcit, vt ſemper inferiores doceantur & inſtruãtur à ſuperioribus: ergo hoc maximè ſeruatur in illa Republica, vbi ſummus eſt ordo.

Angelos ſuperiores illuminari ab inferioribus negant communiter Scholaſtici & Thomiſtæ. Ratio huius prima.

Ratio ſecunda S. Thom.

DISPV-

DISPVTATIO DECIMASEPTIMA.

De voluntate Angelorum.

SECTIO PRIMA.

An & qualis voluntas ſit in Angelis?

In Angelis voluntatem eſſe eamq; liberam fide diuina certum eſt. Imò hoc ipſum naturæ lumine notum eſt. Probatur euidenter.

1. ESSE in Angelis voluntatem, eamque liberam, non modò eſt de fide, qua certò conſtat, & bonos gloriam, & malos pœnam promeruiſſe, cùm nequeat eſſe meritum, niſi à principio libero; verùm etiam naturæ lumine notum. Eſt enim naturæ lumine notum, ad ſubſtantiam intellectualem vt ſic conſequi potentiam volitiuam. Quod ſic oſtendo. Ad omnem naturam neceſſariò conſequitur aliquis appetitus; cùm omnis natura inclinet ad propriam perfectionem: igitur ad naturam intellectualem conſequi debet appetitus intellectualis; hic alius eſſe non poteſt, quàm voluntas. Igitur ad ſubſtantiam intellectualem vt ſic neceſſariò conſequitur potentia volitiua. Minor tantùm probanda eſt. Etenim omnis appetitus proportionari debet naturæ, ad quam conſequitur. Natura autem intellectualis non tantùm eſt ſuum eſſe, ſed etiam alia, quæ intelligendo fieri poteſt, iuxta illud Philoſophi, *Anima intelligendo ſit omnia*. Ergo appetitus conſequens naturam intellectricem non ſolùm inclinat ad proprium eſſe, ſed ad omnia illa, quæ natura ipſa intellectrix intelligendo fieri poteſt. Nam appetitus inclinare debet ad omnem perfectionem, quam ipſius natura, ad quam conſequitur, apta eſt habere; alioqui non eſſet illi adæquatè commenſuratus. Appetitus autem inclinans ad eſſe intellectione apprehenſum, eſt ipſiſſima voluntas, quæ eſſentialiter eſt appetitus inclinans ad bonum intellectione apprehenſum. Ergo ad naturam intellectualem vt ſic neceſſariò conſequitur voluntas.

Philoſophus.

Hunc autem appetitum liberũ quandoque eſſe probatur euidenter.

2. Quòd autem huiuſmodi appetitus, ſaltem in aliquibus actibus, ſit liber, euidenter probatur: nam ſæpè inter bona apprehenſa vnum non præponderat alteri, ſed vtrumque repræſentatur æquè bonum voluntati: ergo ſaltem tunc liberum erit voluntati, alterutrum ſequi: quæ dicitur libertas quoad ſpecificationem, ſeu contrarietatis. Rurſus plerumque non apparet maior ratio boni in productione, quàm in ceſſatione proprij actus: ergo etiam tunc liberum erit voluntati elicere, vel non elicere, aut etiam ſuſpendere proprium actum: quæ eſt libertas quoad exercitium, ſeu contradictionis. Atque hæc certa ſunt inter Scholaſticos; illa in litem reuocantur, An Angelus ſeipſum, & Deum neceſſariò diligat, non ſolùm quoad ſpecificationem, ſed etiam quoad exercitium: & An Deum viribus proprijs diligere poſſit, vt auctorem naturæ perfectè amore amicitiæ naturalis.

SECTIO II.

An Angelus neceſſariò ſeipſum diligat quoad exercitium?

3. DIXI, *quoad exercitium:* nam quoad ſpecificationẽ, nulli dubium eſt: cùm nemo ſeipſum odio habere poſſit ex diſplicentia proprij eſſe: adeò vt ipſum odium vitæ, quo ſæpè homines ſibi mortem inferunt, non oriatur ex diſplicentia proprij eſſe, ſed ex complacentia & amore, quo ſeipſos per mortem à præſenti malo liberari cupiunt. Igitur ſola controuerſia eſt de neceſſaria dilectione ſui quoad exercitium, quæ neceſſitas includit neceſſitatem quoad ſpecificationem, quia omnis neceſſitas actus includit neceſſariam propenſionem ad obiectum: non autem contrà; cùm poſſit voluntas neceſſitari quoad ſpecificationem obiecti, non autem quoad exercitium actus.

Prima ſententia negans. Ferrarienſ.

4. Prima ſententia negat, Angelum neceſſariò ſeipſum diligere quoad exercitium. Eſt Ferrarienſis 3. contra Gentes c. 109. § *Ad euidentiam*, & § *Sed circa hanc reſponſionem*. Fundamentum eſt: quoniam nullum obiectum Angelus neceſſariò diligit quoad exercitium, niſi in quo apparet ſumma ratio boni: atqui in nullo obiecto, præter quàm in Deo clarè viſo, apparet ſumma ratio boni: ergo nullum obiectum, præter Deum clarè viſum, Angelus neceſſariò diligit quoad exercitium. Minor cum conſequentia conſtat. Maior probatur: nam tunc Angelus obiectum neceſſariò diligit quoad exercitium, quando in ſuſpenſione actus circa tale obiectum nulla apparere poteſt ratio boni: ſed in illius tantùm actus ſuſpenſione nulla apparere poteſt ratio boni, in cuius oppoſiti actus exercitio elucet vniuerſa ratio boni: ſed talis eſt tantùm actus circa Deum clarè viſum: ergo. Maior probatur: nam repugnat, voluntatem operari abſque proprio motiuo: ſed motiuum fugæ, ſeu ceſſationis ab actu, eſt aliqua ratio mali, ſeu impedimentum maioris boni, quod in ipſo exercitio actus apparet. Sicut motiuum proſecutionis, ſeu permanentiæ in actu, eſt aliqua ratio boni, quæ in ipſa proſecutione ſeu per-

Fundamentum.

Digitized by Google

manentia actus elucet. Minor aſſumpta patet: nam in illius tantum actus ſuſpenſione nulla apparere poteſt ratio boni, cuius oppoſiti actus exercitium continet vniuerſam rationem boni.

Secunda ſententia affirmans actu ſemper Angelum ſe amare, non tamen certo, ſed vago. Suarez, Vaſquez, Philippus Gamachaus. Fundamentum.

5. Secunda ſententia affirmat; Angelum ſemper eſſe in aliquo actu, non quidem determinato, ſed vago, quo ſeipſum neceſſariò diligit quoad exercitium. Eſt Suarez lib. 3. de Angelis c. 4. Vaſquez 1. p. quæſt. 60. in commentario ar. 3. in fine. Philippi Gamachaei ibidem. Fundamentum eſt, quoniam ex vna parte nulla apparere poteſt ratio boni in ceſſatione ab omni actu dilectionis ſui; ex alia parte nullum actum ſingularem & indiuiduum dilectionis erga ſe ita exercet Angelus, vt ab illo liberè ceſſare non poſſit; ergo nullum actum determinatæ dilectionis exercet Angelus circa ſeipſum neceſſariò quoad exercitium. Antecedens quoad priorem partem probatur, quia nullus actus dilectionis erga ſeipſum, eſt Angelo impedimentum circa alios actus, quos erga alia obiecta exercere poteſt. Quoad poſteriorem verò partem oſtendo: tum quia quiuis actus particularis eſt de obiecto finito: ergo quiuis actus particularis liberè ab Angelo exercetur. Tum quia amor, quo dæmones ante peccatū ſe naturaliter diligebāt, eſt diuerſus ab eo, quo poſt peccatum naturaliter ſe diligunt; nam quo ante peccatum ſe diligebant, erat naturaliter rectus & ordinatus; quo poſt peccatum ſe diligunt, eſt obliquus & inordinatus: nequit igitur eſſe vnus & idem numero actus; cum nequeat vnus & idem numero actus eſſe rectus & obliquus ſimul.

Tertia ſententia affirmat Angelum ſeipſum ſe amare actu & quidem certo & determinato. Capreolus.

6. Tertia ſententia docet, Angelum ſemper ac neceſſariò quoad exercitium ſeipſum diligere actu ſingulari & determinato. Eſt Capreoli in 2. diſt. 4. q. 1. ar. 3. ad argumenta contra 4. concluſionem, vbi diſtinguit duplicem dilectionem in Angelo, vnam naturalem ex ſola inclinatione naturæ, alteram ſupernaturalem ex auxilio gratiæ. Primam docet eſſe neceſſariam, ab eaque ſemel elicita Angelum auerti non poſſe: ſecundam verò liberam, ab eaque, dum Angelus eſt in via, ceſſare poſſe.

Bannez, Zumel, Ferrar.

Eſt etiam Bannez 1. p. quæſt. 60. ar. 5. concl. 1. Zumel ar. 3. dub. vnico: vbi etſi opinionem Ferrarienſis exiſtimet probabilem, quam ſuprà ar. 1. propoſitione 1. abſolutè approbauerat, hanc tamen putat probabiliorem & communiorem.

Valentia, Nazarius, Adamus Tannerus, Becanus, Granadus.

Eſt Valentiæ. tom. 1. quæſt. 9. punct. 1. & quæſt. 11. puncto 2. Nazarij 1. p. quæſt. 60. ar. 3. controuerſia vnica, dicto vltimò, Adami Tanneri quæſt. ſua 4. dub. 1. aſſertione 8. Becani de Angelis quæſt. 13. inclinat Granadus tract. 8. in fine.

Colligitur ex S. Thom.

Et colligitur ex S. Thoma 1. p. quæſt. 60. ar. 4. ad 3. vbi docet, dilectionem naturalem, quam ar. 1. omnibus Angelis conceſſerat, non poſſe ab Angelo remoueri. Nec rectè explicatur de dilectione naturali quoad ſpecificationem: nam quæſt. 16. de malo ar. 2. ad 6. docet, operationem voluntatis proportionari operationi intellectus. Sed operatio intellectus, qua Angelus ſeipſum cognoſcit, ex eodem S. Thoma, eſt neceſſaria quoad exercitium; ergo etiam operatio voluntatis, qua ſeipſum diligit.

Aſſertio pro tertia ſententia.

Hæc ſententia probabilior eſt & ſequenda.

Duplex amor in Angelo.

7. Antequam autem eam probem, diſtinguendus eſt in Angelo duplex amor, alter amicitiæ per modum ſimplicis complacentiæ, quo ſibi complacet in eſſe accepto: alter concupiſcentiæ, quo ſibi amat alia bona à ſe diſtincta. Hic poſterior amor circa alia bona particularia creata, eſt liber; cùm nullum bonum particulare creatum neceſſitet voluntatē Angeli ad illud ſibi amandum; cùm à nullo bono creato eſſe Angeli eſſentialiter pendeat: Angelus autem ſolùm illud bonum neceſſariò amat amore concupiſcentiæ, à quo ſuum eſſe eſſentialiter pendet. Priorem tantùm dilectionem aſſerimus, eſſe neceſſariam; quæ ſimul eſt dilectio Dei vt principij conſeruantis eſſe.

Probatur Concluſio.

8. Sententiam hanc ſic explicatam probo hoc diſcurſu. Angelus appetitu naturali neceſſariò inclinat ad proprium eſſe, vti res cunctæ; implicat namque dari ens, quod ad proprium eſſe naturaliter non inclinet: cùm omne ens immediatè ſit propter propriam perfectionem. Sed Angelus actu elicito continuò cognoſcit ſuum eſſe, ſuamque perfectionem: ergo actu elicito continuò diligit ſuum eſſe, ſuamque perfectionem. Minor conſtat ex diſp. 14. ſect. 1. Conſequentia verò probatur: nam omnis appetitus neceſſariò inclinat ad proprium bonū actu, dum præſens eſt, modò talis inclinatio non impediat maius bonum ſuppoſiti: ſed per cognitionem propriæ eſſentiæ eſt appetitui Angelico præſens proprium bonum: neque actualis inclinatio ad illud impedit maius bonum ſuppoſiti. Ergo actu neceſſariò inclinat ad illud. Maior probatur: nam actualis inclinatio ad proprium bonū, eſt vltimum complementum perfectionis, ad quam eſſentialiter ordinatur omnis naturalis appetitus. Ergo niſi talis inclinatio ſit impeditiua maioris boni, neceſſariò elicietur ab appetitu, qui ſemper ac neceſſariò inclinat ad maius ſuum bonum & perfectionem. Minor quoad priorem partem patet: quia cùm appetitus Angelicus ſit intellectualis, fit ei proprium bonum præſens media cognitione intellectiua. Quoad poſteriorem verò probatur: quia cùm amor ſui ſit naturalis, ex mera inclinatione naturæ proficiſcens, non impediet quemcumque alium actum electiuum circa alia obiecta.

S. Thomas.

Confirmatur, quia vt docet S. Thomas 1. p. q. 60. ar. 2. dilectio naturalis eſt principium dilectionis electiuæ. Igitur tantum abeſt, vt impediat quemcumque alium actum electiuum; vt ad omnem electiuum neceſſariò prærequiratur. Antecedens probatur: nam amor electiuus eſt amor mediorum: omnis autem amor mediorum ſupponit amorem finis. Igitur omnis amor electiuus ſupponit naturalem.

Obiicies 1.

9. Obiicies primò. Nullum bonum creatum & finitum neceſſitat voluntatem ad dilectionem ſui: ſed natura Angelica eſt bonum creatum & finitum; ergo non neceſſitat voluntatem Angeli ad ſui dilectionem.

Reſpondet.

Reſpondeo cum diſtin-

Digitized by Google

ſtinctione maioris: nullum bonum creatum & finitum impeditiuum maioris boni neceſſitat voluntatem ad dilectionem ſui, concedo: nullum bonum creatum & finitum, non impeditiuum maioris boni, qualis eſt naturalis dilectio ſui, nego.

Bonum creatum non impeditiuum maioris boni neceſſitat ad dilectionem ſui.

Obiicies 2. *Reſpondeo.*

10. Obiicies ſecundò. Homo non eſt in continuo actu dilectionis ſui: ergo nec Angelus. Reſpondeo negando conſequentiam. Ratio diſcriminis eſt duplex: prima, quia homo non habet cognitionem intuitiuam ſui, ſed abſtractiuam tantùm. Bonum autem abſtractiuè tantùm cognitum non ita mouet appetitum ad amorem ſui, ſicut bonum intuitiuè apprehenſum. Angelus autem ſemper habet intuitiuam cognitionem ſui. Secunda ratio eſt: quoniam homo in hac vita nullam poteſt habere naturalem cognitionem ſui, niſi dependentem à phantaſmatibus: omnis autem cognitio à phantaſmatibus dependens defatigat hominem per ſpirituum conſumptionem. Vnde omnis cognitio, quam poteſt homo in hac vita naturaliter habere, apprehendi poteſt ſub ratione aliqua mali ardui ac difficilis; ac proinde naturaliter ab ea ceſſare poteſt. Angelus autem nullam in cognoſcendo ſeipſum difficultatem experitur, ſed magnam potiùs delectationem & iucunditatem. Ex his patet, eumdem actum naturalis dilectionis ſui eſſe in anima ſeparata, quæ ſine vlla defatigatione ſeipſam intuitiuè neceſſariò cognoſcit; atque adeò ſeipſam neceſſariò diligit.

Cur homo in hac vita non ſit in continuo actu amoris erga ſe.

Obiicies 3.

11. Obiicies tertiò. Dilectio proprij eſſe impedit Angelum, quò minùs ſummo conatu poſſit Deum diligere: ergo liberè poteſt ab illa ceſſare. Conſequentia patet: nam eatenus non poſſet liberè ab illa ceſſare, quatenus exercitium illius non impediret Angelum à maiori bono: ſed dilectio Dei ſummo conatu elicita eſt maius bonum Angeli: ergo ſi hanc impedit, liberè poterit Angelus ab illa ceſſare. Antecedens probatur: nam maiori conatu fertur Angelus in Deum, ſi illum tantùm diligeret, quàm ſi ſimul cum illo ſeipſum etiam amaret. Quia amando ſimul cum Deo ſeipſum, non totum conatum impendit in dilectionem Dei.

Reſpondeo.

12. Reſpondeo. In primis hoc idem argumentum ſoluendum eſt ab auctoribus ſecundæ ſententiæ. Nam etiam dilectio ſui vagè ſumpta impedit Angelum, quò minùs poſſit toto conatu ferri in dilectionem Dei: ergo poſſet Angelus liberè ceſſare ab omni dilectione ſui, vt toto conatu tenderet in Deum. Nec ſatiſfacit Suarez dicens, non poſſe Angelum diligere Deum, aut quemcumque alium, quin eo ipſo actu diligat ſeipſum ſuamque propriam perfectionem; eò quòd non poteſt diligere alium, quin diligat ſuammet dilectionem, tamquam propriam perfectionem: atque adeò in omni actu dilectionis Angelus diligit exercitè ſeipſum ſuamq; propriam perfectionem. Non inquam ſatiſfacit: nam quæſtio inter auctores non eſt de dilectione exercita, qua Angelus diligit ſe diligere, dum alium à ſe diligit; ſed de dilectione, qua ſeipſum diligit vt obiectum diligibile. à qua dilectione, dum ipſe concedit poſſe Angelum liberè ceſſare, vt Deum feruentiùs diligat, conſequenter conuenit cum auctoribus primæ ſententiæ, poſſe ſcilicet Angelum ab omni actu dilectionis ſui ceſſare. Nam auctores primæ ſententiæ non negant, quandò Angelus diligit alium à ſe, exercitè etiam ſuam dilectionem diligere. Quin huiuſmodi dilectionem habet Angelus in quolibet actu ſuæ voluntatis: nam quilibet actus ſuæ voluntatis eſt ſua propria perfectio, quam dum liberè exercet, neceſſariò amat ac diligit. Hoc autem pacto explicata ſententia non differt à prima, quæ etiam admittit, ſemper Angelum eſſe in aliquo actu voluntatis vagè, vt expreſſè docet citato loco *§. Sed circa hanc reſponſionem* Ferrarienſis.

Suarez reiicitur.

Ferrarienſis.

13. Ad argumentum igitur, negandum eſt antecedens, eiuſque probatio. Etenim duplicem dilectionem habere poteſt Angelus de Deo, vnam ſupernaturalem, naturalem alteram: neutram autem impedit naturalis dilectio ſui. Non impedit primam: quoniam dilectio ſupernaturalis non elicitur magis, aut minùs intenſa ex maiori, aut minori conatu potentiæ, ſed ex intenſiori, aut minùs intenſo habitu, vel auxilio ſupernaturali: vt conſtat de viſione glorioſa, cuius maior, aut minor intenſio non oritur ex maiori, aut minori conatu perfectionéve intellectus, ſed ex maiori, aut minori intenſione luminis gloriæ, vt oſtendimus in primo noſtro tomo diſp. 9. ſect. 16. Vnde cum eodem lumine gloriæ æquè intenſam viſionem produceret intellectus naturaliter perfectus vt quatuor, atq; intellectus naturaliter perfectus vt octo. Eodem modo dicendum eſt de reliquis actibus ſupernaturalibus ſiue intellectus, ſiue voluntatis. Ex his conſtat, naturalem dilectionem ſui non impedire Angelum in ordine ad intenſiorem dilectionem ſupernaturalem Dei; cùm intenſior dilectio ſupernaturalis Dei non pendeat ex maiori conatu potentiæ, ſed ex intenſiori habitu, vel auxilio ſupernaturali.

Duplicem dilectionem habet Angelus de Deo. *Hanc duplicem dilectionem in Angelo non impedit dilectio ſui.*

14. Non impedit ſecundam: vel quia dilectio Dei, qua diligitur diſtincto actu à dilectione naturali, qua ſimul cum propria eſſentia diligitur Deus vt principium propriæ eſſentiæ, eſt diuerſæ rationis à dilectione naturali. Nam dilectio Dei, qua diſtincto actu diligitur, eſt libera & electiua; dilectio autem propriæ eſſentiæ, eſt naturalis & neceſſaria: ergo vna non impedit aliam; quia poteſt voluntas, quà voluntas ſummo conatu ferri in Deum, & ſimul eadem, vt natura, ſummo conatu diligere ſeipſam; cùm ſint inclinationes diuerſæ rationis. Vel quia non poteſt Angelus viribus propriis efficaci voluntate velle alio modo diligere Deum, quàm quo natura ipſa propendet. Natura autem ex ſe tantùm propendet ad diligendum Deum ſummè tantùm *appretiatiuè*, non autem *intenſiuè*.

Quomodo in Angelo ſtare poſſit amor naturalis liber erga Deum, cum amore continuo neceſſario ſui.

Obiicies 4.

15. Obiicies quartò. Si Angelus ſemper ſeipſum naturaliter diligeret, ſemper etiam cum ſeipſo naturaliter diligeret Deum, quia non poteſt diligere proprium eſſe, quin ſimul diligat

gat

gat principium conſeruatiuum ſui eſſe. Falſum autem eſt, Angelũ ſemper diligere Deum, vt conſtat de dæmonibus, qui ſemper odio habent Deum: ergo.

Reſpondeo.

Reſpondeo, diſtinguendo duplicem amorem erga Deum, alterum concupiſcentiæ, quo diligitur Deus vt principium conſeruatiuum proprij eſſe; alterum amicitiæ, quo diligitur Deus propter ſeipſum ſuaſque perfectiones. Rurſus duplex poteſt eſſe odium contra Deum; alterum, quo odio habeatur vt principium proprij eſſe; alterum, quo odio habeatur propter ſeipſum propriaſque perfectiones, quatenus apprehenditur vt contrarius propriæ voluntati.

Quali amore & odio dæmones in Deum ferantur.

Dæmones amant Deum amore concupiſcentiæ, vt principium proprij eſſe; & ſimul odio habent odio inimicitiæ, quo nollent illum eſſe omnipotentem, iuſtum, & vindicem proprij ſceleris. Vnde remanet in eis dilectio naturalis erga Deum, quę ex ſe mala non eſt, non tamen bona moraliter, cùm non ſit libera; ſine libertate autem nullus actus poteſt eſſe moraliter bonus; ſed eſt tantùm bona & recta naturaliter: vnde non repugnat cum odio electiuo contra Deum, tamquam contra iudicem & vindicem ſui.

Obiicies 5.

16. Obiicies quintò. Dæmones amant non eſſe, vt à tot pœnis liberentur; ergo non poſſunt ſeipſos, & Deum vt principium ſui eſſe diligere.

Reſpondeo.

Reſpondeo negando conſequentiã: non enim ſunt incompoſſibiles dilectio naturalis ſui, & deſiderium non eſſendi ad pœnas euitandas.

Dæmones ex amore ſui deſiderant non eſſe, ſub conditione tamen ad vitandas pœnas.

Tum quia prior eſt actus abſolutus, poſterior verò conditionatus, quo vellent non eſſe, non ſimpliciter, ſed vt pœnas vitarent: tum quia poſterior actus radicatur in priori, atque adeò illum ſupponit; nam ideò vellent ſub tormentis non eſſe, quia amant ſeipſos: ex amore enim ſui vellent non eſſe, vt à pœnis, quas patiuntur, liberarentur. Sicut, cùm aliquis ſibi mortem infert, vt à pœnis, quas patitur, liberetur, ſeipſum tunc maximè diligit: nam propter amorem, quem erga ſeipſum habet, applicat ſibi mortem, tamquam medium præſentium pœnarum ereptiuum.

Obiicies 6.

17. Obiicies ſextò. Ex noſtra ſententia ſequitur, dæmones eſſe naturaliter beatos: conſequens eſt falſum: quoniam naturalis beatitudo pugnat cum ſumma miſeria, in qua dæmones, amiſſo Deo, perpetuò verſantur. Sequela probatur: nam beatitudo naturalis conſiſtit in cognitione & dilectione inamiſſibili Dei; nam hoc eſt ſummum bonum naturale creaturæ rationalis: ergo ſi dæmones cognoſcunt & diligũt Deum neceſſariò quoad exercitium, ſunt naturaliter beati; cùm habeant omnia ad naturalem beatitudinem requiſita.

Reſponſio nonnullorũ.

Reſpondẽt aliqui concedẽdo ſequelam, quoad poſitiuam perfectionem naturalis beatitudinis.

Sed non placet.

Beatitudo naturalis eatenus ſita eſt in cognitione & dilectione Dei, quatenus omne malum circa Deum excludit.

Sed neganda eſt ſimpliciter ſequela: tum quia ad naturalem beatitudinem non ſolùm requiritur cognitio, & dilectio naturalis Dei, ſed etiam excluſio omnis mali circa Deum. Dæmones autem licet habeant naturalem cognitionem, & dilectionem Dei, non tamen habent excluſionem omnis mali circa Deum: nam cum naturali amore concupiſcentię ergaDeũ, habent odium inimicitiæ contra eumdẽ, quod eſt maximum malum.

Poteſt ſtare beatitudo cum aliquo malo, non tamen circa Deum verſante. Patet in Chriſto.

Notanter dixi, *circa Deum*: quia poſſet quiſpiam de beatitudine naturali philoſophari, ſicut de ſupernaturali, quæ quoad eſſentiam ſtare poteſt cum quouis malo, præter quàm cum malo circa obiectum ipſum beatitudinis: vt patet in anima beata Chriſti, in qua cum ſummis cruciatibus manebat ſupernaturalis beatitudo, quoad totam ſuam eſſentiam. Eodem modo poſſet naturalis beatitudo cum ſummis cruciatibus manere quoad eſſentiam in dæmonibus: implicat tamen manere cum ſummo malo circa idem obiectum beatitudinis, quod eſt ipſum odium inimicitiæ, quo dęmones Deum proſequuntur. Tum maximè quoniam naturalis beatitudo nõ conſiſtit in cognitione, & amore dumtaxat concupiſcentiæ, quo Deus diligitur vt principium proprij eſſe, ſed præcipuè in cognitione, & amore amicitiæ, quo Deus diligitur propter ſe. Nam, ſi theologari licet ex analogia beatitudinis ſupernaturalis, illa non in amore concupiſcentiæ, ſed amicitiæ erga Deum eſſentialiter cõpletur.

Angelus amorẽ amicitiæ erga Deum liberè, concupiſcentiæ verò exercet neceſſariò.

Porrò amorem amicitiæ erga Deum Angelus non neceſſariò, vti amorem concupiſcentiæ, ſed liberè tantùm exercet.

Satisfit fundamento primæ ſententiæ. Quæ obiecta neceſſariò quoad exercitium diligantur.

18. Ad fundamentum primæ ſententiæ, neganda eſt maior. Non enim illud tantùm obiectum diligitur neceſſariò quoad exercitium, in quo ſumma apparet ratio boni, ſed etiam in cuius dilectionis exercitio nulla apparet ratio mali, aut impedimentum maioris boni: nec in eius ceſſatione elucet aliqua ratio boni. Cũ enim nullum obiectum voluntas refutare valeat, niſi ſub aliqua ratione mali, aut impedimenti maioris boni; neque vllum amplecti, niſi ſub aliqua ratione boni: non poterit voluntas ab illa dilectione ceſſare, in cuius exercitio nulla apparet ratio mali, aut impedimenti maioris boni; neque in eius ceſſatione aliqua elucet ratio boni. Ex his patet ad probationẽ maioris: falſum quippe eſt, in illius tantùm actus ſuſpenſione nullam apparere rationem boni, in cuius exercitio continetur vniuerſa ratio boni.

Ad fundamentum ſecundæ ſententiæ reſpõdetur.

19. Ad fundamentum ſecundæ ſententiæ, nego antecedens quoad ſecundam partem, nempe poſſe Angelum à quolibet actu in indiuiduo liberè ceſſare. Ad cuius priorem probationem, neganda eſt conſequentia: quoniam, vt probatum eſt, non tantùm obiectum infinitum clarè viſum neceſſitat voluntatem, ſed etiam, in cuius dilectionis exercitio nulla apparet ratio mali, vel impedimenti maioris boni; aut in cuius ceſſatione nulla elucet ratio boni. Ad poſteriorem verò probationem, negadum eſt, amorem, quo dęmones ante & poſt peccatum ſeipſos naturaliter diligunt, eſſe diuerſum, ſed perſeuerare eumdem, qui ab initio fuit: qui ex ſe nullam habet bonitatem, aut malitiam moralem; ſicut nec amor, quo eodem actu dæmones diligunt Deum, vt principium ſui eſſe; quia cùm ſit purè naturalis, nullam habet honeſtatem moralem, ſed ſolam rectitudinem naturalem. Legatur S.Thomas 1.p.q. 60. art. 5. ad 5.

S.Thomas.

SE-

SECTIO III.

An Angelus naturaliter diligat Deum dilectione neceſſaria quoad exercitium?

20. DVPLEX dilectio naturalis erga Deum diſtinguenda eſt in Angelo, altera concupiſcentiæ, qua illum diligit vt principium ſui eſſe; altera naturalis amicitiæ, qua illum diligit propter ſe, ſuaſque perfectiones. De vtraque dilectione controuerſia eſt, an Angelus naturaliter ac neceſſariò diligat Deum quoad exercitium.

Prima ſententia negans tam de dilectione amicitiæ, quàm concupiſcentiæ. Granadus.

21. Prima ſententia negat de vtraque dilectione. Eſt eorum, qui negant, Angelum aliquo actu determinato diligere ſeipſum. Eſt etiam Granadi, qui quamuis concedat Angelo aliquem amorem neceſſarium erga ſeipſum, negat tamen omnem amorem naturalem neceſſarium erga Deum. Etenim totum fundamentum, cur Angelus neceſſariò quoad exercitium naturaliter diligat Deum amore concupiſcentiæ, eſt, quia neceſſariò diligit ſeipſum determinato actu beneuolentiæ quoad exercitium: igitur ſublato hoc fundamento, auſertur & illud, quod inde ſequitur. Antecedens patet: nam amor concupiſcentiæ fundatur in amore beneuolentiæ, ſicut amor mediorum in amore finis: ergo ſublata neceſſitate amoris beneuolentiæ erga ſe, auſertur neceſſitas amoris concupiſcentiæ erga Deum, quo diligitur vt principium proprij eſſe. Confirmatur, nam dæmones amant non eſſe, vt è tot tormentis liberentur: ergo non poſſunt diligere neceſſariò ſeipſos, ac proinde nec Deum vt principium ſui eſſe. Conſequentia probatur, quia velle eſſe, & velle non eſſe, ſunt actus contradictorij.

Secunda ſententia affirmans de vtraque dilectione. Capreolus, Bannez, Zumel, Nazarius.

Probabilem cenſet Valentia.

Fauet S. Tho.

22. Secunda ſententia affirmat de vtraque dilectione. Eſt Capreoli præcedente ſect. citati, Bannez 1. part. quæſt. 60. artic. 5. concl. 2. Zumel ibidem quæſt. vnica, §. *Sed reſtat.* qui quamuis de amore amicitiæ expreſſè non loquantur, manifeſtè tamen ex eorum diſcurſu colligitur. Apertè eam ſequitur Nazarius 1. part. quæſt. 60. artic. 5. controuerſia vnica, eamque probabilem cenſet Valentia quæſt. 11. punct. 2. aſſer. 3. cuique multùm fauet Angelicus Doctor in 2. diſt. 3. quæſt. 3. artic. vnico, & 1. part. quæſt. 60. artic. 5. vbi docet, Angelum naturaliter diligere Deum tamquam finem, plus quàm ſeipſum. Neque explicari poteſt de dilectione neceſſaria ſolùm quoad ſpecificationem: tum quia reſpondendo ad argumentum, quod ſibi vltimo loco obiecerat, nempe quòd hic amor ſi eſſet neceſſarius, maneret in Angelis malis; reſpondet manere, eumque non repugnare cum odio, quod iidem habent contra Deum: quia poſſunt odio habere Deum ſecundùm aliquos effectus particulares, qui eorum voluntati contrariantur, & ſimul diligere illum, in quantum eſt bonum commune omnium, plus quàm ſeipſos. Tum quia articulo 4. ad 3. docet, Angelum malum non poſſe ceſſare ab amore, quo diligit Angelos bonos, in quantum cum eis in eadem natura communicat.

Fundamentum ſecundæ ſententiæ colligitur ex S. Thoma.

23. Fundamentum huius ſententiæ colligitur ex eodem S. Thoma loco præcitato: nam Angelus diligit ſeipſum amore amicitiæ neceſſariò quoad exercitium; ergo etiam Deum. Antecedens conſtat ex præcedente ſectione. Conſequentia verò probatur: nam Angelus diligit Deum plus quàm ſeipſum: ergo ſi ſeipſum diligit neceſſariò amore amicitiæ, à fortiori etiam Deum diliget eodem neceſſario amore amicitiæ. Conſequentia patet: alioqui ſi ſeipſum diligeret amore amicitiæ, Deum verò amore tantùm concupiſcentiæ, magis diligeret ſeipſum, quàm Deum; quia ſeipſum diligeret vt finem, Deum verò vt medium: plus autem diligitur finis, quàm medium; quia finis diligitur propter ſe, medium autem propter finem. Antecedens verò probatur: nam amor naturalis procedit ex inclinatione naturæ: natura autem magis inclinat ad amorem totius, quàm ad amorem partis: vt patet tum de manu exponente ſe ictui ad ſeruandum caput, à quo bonum totius ſuppoſiti pendet: tum de ciue exponente ſe morti ad ſeruandum bonum totius ciuitatis. Sed Deus eſt bonum vniuerſale omnium: Angelus verò eſt bonum particulare: ergo magis inclinat ad diligendum Deum, quàm ſeipſum.

24. Confirmatur primò: quia cùm inclinatio naturæ ſit à Deo, non poteſt eſſe peruerſa: eſſet autem peruerſa, ſi magis inclinaret ad ſeipſam, quàm ad Deum; quia magis ac perfectiùs inclinaret ad bonum partis, quàm ad bonum totius.

25. Confirmatur ſecundò. Si Angelus dilectione naturali non plus diligeret Deum, quàm ſeipſum, ſequeretur, naturam per charitatem non perfici, ſed deſtrui. Sequela probatur, nam charitas plus diligit Deum, quàm ſubiectum, in quo eſt. Igitur ſi natura dilectione naturali plus diligeret ſeipſam, quàm Deum, per charitatem non perficeretur, ſed deſtrueretur: quia charitas inclinaret naturam ad oppoſitum, ad quod ipſa inclinat.

Tertia ſententia affirmans de dilectione concupiſcentiæ, negans de dilectione amicitiæ. Tannerus.

26. Tertia ſententia affirmat de dilectione concupiſcentiæ, negat verò de dilectione amicitiæ. Eſt Adami Tanneri præcedente ſect. citati aſſert. 9. *Quæ ſententia eſt ceteris probabilior, & iuxta noſtra præiacta principia.* Pro cuius exacta explicatione,

Concluſio 1. Angelus Deũ amat amore concupiſcẽtiæ neceſſariò tũ quoad ſpecificationẽ, tum quoad exercitium. Fundametũ.

27. Dico primò. Angelus amore concupiſcentiæ neceſſariò diligit Deum, non ſolùm quoad ſpecificationem, ſed etiam quoad exercitium. Fundamentum eſt; quoniam eadem neceſſitate diligitur finis, & id, ſine quo finis

nis conſeruari non poteſt. Sed Angelus, vt ex præcedente ſectione conſtat, ſeipſum diligit neceſſariò quoad exercitium, tamquam finem ſub fine: ergo eadem neceſſitate diligit Deum vt principium ſui eſſe. Maior conſtat: nam in ipſo amore finis eſſentialiter includitur amor eorum, quæ ad finem conſeruandum ſunt neceſſaria. Conſequentia verò probatur: nam eſſe Angeli magis intimè & eſſentialiter pendet à Deo, quàm à quocumque principio proprio & intrinſeco ipſius Angeli. Igitur ſi Angelus neceſſariò quoad exercitium diligit ſe, eadem neceſſitate diliget Deum vt principium conſeruatiuum ſui eſſe.

Concluſio 2. Angelus amore amicitiæ liberè ſolùm amat Deum vtraque libertate.

28. Dico ſecundò. Angelus amore amicitiæ liberè diligit Deum, tam libertate ſpecificationis, quàm libertate exercitij. Aſſertio hæc conſtat primò à poſteriori: nam dæmones de facto proſequuntur Deum odio inimicitiæ: ergo nequeunt illum neceſſariò diligere, neque quoad exercitium, neque quoad ſpecificationem dilectione amicitiæ. Antecedens admittunt omnes. Conſequentia verò probatur: quia repugnat, eamdem perſonam ſimul diligi dilectione amicitiæ, & odio haberi actu inimicitiæ. Ergo ſi dæmones proſequuntur Deum odio inimicitiæ, non poſſunt eumdem ſimul diligere dilectione amicitiæ. Antecedens oſtendo: nam dilectio amicitiæ fertur in ipſam perſonam dilectam propter ſe, volendo & deſiderando illi bonum. Contrà verò odium inimicitiæ auertitur à perſona, nolendo illi bonum, ſed potiùs malum: igitur nequit eadem perſona ſimul diligi amore amicitiæ, & odio haberi actu inimicitiæ.

Patet Concluſio à poſteriori.

Obiectio.

29. Dices. Poteſt Deus à dæmone diligi ſecundùm aliquas perfectiones, & odio haberi ſecundùm alias, quæ ipſius voluntati contrariantur: poteſt enim diligi vt principium bonorum, & ſimul odio haberi vt vindex & vltor proprij ſceleris. Sed contrà, quoniam, vt dictum eſt, amor amicitiæ fertur in ipſam perſonam dilectam; ergo non poteſt illi velle malum: ſed velle Deum non eſſe vindicem & vltorem proprij ſceleris, eſt velle Deum non eſſe iuſtum. Velle autem Deum non eſſe iuſtum, eſt nolle illi perfectionem iuſtitiæ: quod eſt velle illi malum. Nec dici poteſt, dæmonem non abſolutè velle Deum non eſſe vindicem ſui, quatenus ſcilicet hoc eſt malum Dei, ſed ſolùm reſpectiuè, quatenus hoc redundat in malum proprium. Nam plus de facto indicat odium, quo dæmones Deum proſequuntur, dum illi debitum cultum & honorem non modò negant ipſi, verùm etiam omnibus viis procurant, vt idem cultus & honor negetur ab hominibus. Nec ſolùm ipſi variis modis continuò Deum offendunt, ſed etiam ſummo conatu procurant, vt offendatur ab aliis. Quod non facerent, ſi Deum diligerent amore amicitiæ propter ſe, quatenus cauſa eſt bonorum omnium, ſolumque illum odio haberent, vt vltorem vindicemque ſui. Nec eſt eadem ratio de amore concupiſcentiæ, qui quoniam non fertur vltimatè in bonum Dei, ſed in bonum proprium, ſtare poteſt cum odio inimicitiæ erga Deum. Nam poteſt quis eamdem rem amare vt bonam, & vtilem ſibi, & ſimul illam odio habere propter ſe.

Solutio.

Nolle Deo aliquã perfectionem eſt velle Deo malum.

Probatur ſecundò aſſertio ex abſurdis oppoſitæ ſententiæ.

30. Secundò probatur aſſertio ex abſurdis. Nam ex oppoſita ſententia ſequeretur primò, non poſſe Angelum in pura natura conditum, imò in ſtatu ipſo damnationis conſtitutum Deum grauiter offendere. Quia non poteſt quis grauiter offendere perſonam, quam neceſſariò diligit perfecto amore amicitiæ: quia cùm perfectus amor amicitiæ tendat in bonum perſonæ ex complacentia ipſius, non poteſt cohærere cum graui offenſa eiuſdem, nam hæc includit diſplicentiam perſonæ, quæ opponitur complacentiæ eiuſdem perſonæ.

Inſtantia Thomiſtarum.

31. At diſtinguerent Thomiſtæ de offenſa contra Deum, vel vt finem naturalem; quo pacto negarent, poſſe Deum ab Angelo offendi, quia putant Angelum non poſſe contra legem naturalem delinquere, ac proinde nec Deum vt auctorem naturæ offendere. Vel de offenſa contra Deum vt finem ſupernaturalem, & ſic concederent, Deum ab Angelis malis grauiter offendi, imò de facto continuò ab illis offendi. Sed contrà: Tum quia falſum eſt, vt infrà oſtendam, non poſſe Angelum contra legem naturalem, atque adeò contra Deum auctorem naturæ delinquere. Tum quia, cùm amor amicitiæ, vt probatum eſt, tendat in bonum perſonæ ex complacentia ipſius perſonæ, repugnat admittere quamcumque grauem offenſam, & odium contra eamdem perſonam: quia ſemper offenſa & odium cadit in eamdem perſonam, quæ ſupponitur diligi perfecta dilectione amicitiæ.

Soluitur.

32. Sequeretur ſecundò, Angelum in pura natura conſtitutum, imò in ſtatu ipſo damnationis, fore beatum perfectiſſima beatitudine naturali, ſaltem quoad poſitiuam & completam eſſentiam naturalis beatitudinis: quod improbabiliſſimum eſt. Sequela probatur, nam perfectiſſima beatitudo naturalis, ſaltem quoad poſitiuam eſſentiam, conſiſtit in naturali cognitione Dei, & perfectiſſimo amore eiuſdem, cum inamiſſibilitate vtriuſque: ſed Angelus in pura natura conſtitutus, imò in ſtatu ipſo damnationis neceſſariò cognoſcit, & diligit Deum vt auctorem naturæ perfectiſſimo amore amicitiæ; nec poteſt à tali cognitione & amore vmquam ceſſare: ergo in ſtatu puræ naturæ, & damnationis erit perfectè beatus quoad poſitiuam & completam eſſentiam naturalis beatitudinis.

Probatur tertiò aſſertio à priori.

33. Tertiò probatur aſſertio à priori. Illud tantùm obiectum neceſſariò diligitur quoad ſpecificationem, quod ſub nulla ratione apprehendi poteſt vt malum: illudque obiectum neceſſariò diligitur quoad exercitium, in cuius dilectionis ceſſatione nulla apparere poteſt ratio boni. Atqui poteſt Angelus extra claram viſionem Dei

con-

conſtitutus apprehendere Deum ſub aliqua ratione mali, vti de facto illum apprehendunt dæmones ſub ratione vindicis atque vltoris, ac proinde vt ſibi malum & contrarium: ergo poſſunt illum odio habere, tamquam contrarium ſibi. Eadem ratione poteſt dæmon apprehendere ceſſationem amoris amicitiæ erga Deum vt bonam, quia poteſt apprehendere illam, vt contrariam voluntati diuinæ, atque adeò vt medium aliquo modo ſe vindicandi de iuſtitia diuina.

Obiectio. 34. Dices. Eodem modo apprehendit dæmon proprium eſſe vt malum ſibi, quia apprehendit illud tamquam fundamentum omnium pœnarum, quas patitur: ergo ſimiliter poterit illud odio habere, ab eiuſque amore ceſſare. *Solutio.* Reſpondeo negando antecedens. Nam proprium eſſe non poteſt apprehendere vt ſibi malum; quia malum pœnæ, quod de facto patitur, non cauſatur à proprio eſſe, ſed à Deo vlciſcente: atque adeò non proprium eſſe, ſed Deum apprehendit vt ſibi malum & contrarium. Licet apprehendat proprium eſſe vt occaſionem talis mali, quia ſi illud non haberet, pœnas, quas patitur, non ſentiret. Hoc autem non ſufficit, vt illud ſimpliciter & abſolutè odio habeat, ſed tantùm conditionatè, nolendo illud, ſub talibus pœnis. Vnde non repugnant hi duo affectus, velle aliquid abſolutè, & nolle idem conditionatè.

Prima ſententia argumenta ex dictis ſoluta manent. 35. Ex dictis patet ad primam ſententiam. Etenim cùm illa, quantum ad amorem concupiſcentiæ nitatur illo fundamento, nempe Angelū ſeipſum non neceſſariò diligere quoad exercitium, eo refutato, refutata quoque manet ſententia in eo nixa. Ad confirmationem verò, diſtinguo antecedens: amant dæmones non eſſe abſolutè, nego; conditionatè, concedo. Ergo non poſſunt ſeipſos neceſſariò diligere quoad exercitium, negatur conſequentia: quia velle abſolutum, vt dictum eſt, non pugnat cum nolle conditionato reſpectu eiuſdem rei.

Satisfit argumentis pro ſecunda ſententia allatis. 36. Secunda ſententia, quatenus concedit in Angelis actum dilectionis naturalis amicitiæ erga Deum neceſſarium quoad exercitium, neganda eſt. Et quod attinet ad auctoritatem S. Doctoris, multi illum interpretantur de neceſſitate quoad ſpecificationem. *Malè à nonnullis S. Thomas explicatur.* Sed contrà, nam neque hoc eſt verum, cùm dæmones de facto Deum odio habeant actu inimicitiæ: nec videtur S. Doctor tantùm locutus de amore quoad ſpecificationem, vt ex citatis locis conſtat, in quibus ſemper agit de dilectione actuali, docetque illam manere in Angelis malis ſimul cum odio contra Deū. Quare ingenuè fateor, Doctorem ſanctum *Verior explicatio de ſenſu S. Thomæ in materia præſenti.* in eam inclinaſſe ſententiam, vt Angelus non modò amore concupiſcentiæ, ſed etiam naturalis amicitiæ diligat Deum neceſſariò quoad exercitium. In quo ſenſu illum ſequuntur plerique Thomiſtæ.

37. Ad fundamentum verò ipſius, neganda eſt conſequentia. Ad cuius probationem, concedendum eſt, Angelum extra viſionem beatificam conſtitutum magis neceſſariò diligere ſeipſum dilectione amicitiæ, quàm Deum: quia ſeipſum non poteſt apprehendere vt ſibi malum & contrarium, vti apprehendere poteſt Deum. Inde tamen non ſequitur, naturam Angelicam ſimpliciter inclinare ad perfectiùs diligendum ſeipſum, quàm Deum: quia licet ad diligendum ſeipſum inclinet neceſſariò, ad diligendum verò Deum liberè, ad Deum tamen diligendum inclinat perfectiùs, quia iuxta naturæ propenſionem ad Deum diligendum inclinat perfectiùs *appretiatiuè*, quamuis liberè. Hoc enim prouenit ex diuerſa applicatione obiecti: quia vnum applicatur abſque vlla indifferentia ad oppoſitum; alterum verò cum indifferentia ad oppoſitum, tam quoad ſpecificationem, quàm quoad exercitium.

38. Exempla autem de manu naturaliter ſe exponente ictui capitis ad ſaluandum bonum totius ſuppoſiti, & de ciue ſubeunte mortem ad tuendum bonum Reipublicæ, ſolùm probant de inclinatione naturæ in actu primo, quæ ſi naturaliter poneretur in actu ſecundo, procul dubio poneretur cum prælatione boni increati ſupra quodcumque bonum creatum: quia tamen liberè ponitur, non ſemper ponitur cum tali prælatione boni increati ſupra quodcumque bonum creatum; cùm ex libertate voluntatis poni poſſit oppoſitum, vt de facto ponitur ab Angelis malis. Quod idipſum confirmat exemplum de ciue; qui quoniam liberè exponit ſe morti propter bonum Reipublicæ, poteſt ſimpliciter vi propriæ libertatis ſe morti non exponere, ſed proprium bonum priuatum præferre communi bono ciuium.

39. Prior verò confirmatio ſolùm probat de inclinatione naturæ in actu primo, quæ ſola pendet à Deo; non autem de actuali inclinatione, quæ pendet à voluntate creaturæ, quæ vi propriæ libertatis inclinare poteſt ad oppoſitum, ad quod in actu primo inclinat natura ipſa. Idem probat poſterior confirmatio. Nam charitas infuſa perficit naturam, quia eſt conformis naturali inclinationi ipſius, iuxta quam ſi vellet voluntas creatà operari, deberet Deum ſuper omnia diligere: quia tamen ratione ſuæ libertatis non ſemper operatur iuxta naturalem inclinationem, quam in actu primo habet, non ſemper Deum actu elicito ſuper omnia diligit.

40. Notandum tamen eſt diſcrimen inter habitum charitatis, & voluntatem propriam. *Diſcrimen inter habitū charitatis, & voluntatem propriā.* Nam ex habitu charitatis non poteſt Angelus Deum non diligere ſuper omnia, ſaltem quoad ſpecificationem; poteſt tamen ex propria voluntate Deum non diligere ſuper omnia, etiam quoad ſpecificationem: quia poteſt propria voluntate illum odio habere: nequit autem habitu charitatis Deum odio habere. Cuius diſcriminis ratio eſt, quia habitus charitatis eſt determinatus tantùm ad diligendum Deum: vnde ſi An-

gelus Deum non diligit, ſed odio habet, non poteſt talem actum ex habitu charitatis elicere. Voluntas autem vi propriæ libertatis non eſt determinata ad diligendum tantùm Deum; cùm vi propriæ libertatis ſit indifferens ad vtrumlibet: vnde vtrumque actum, tam amoris, quàm odij elicit voluntas virtute propria; licet actum amoris eliciat iuxta inclinationem naturæ, actum verò odij ex ſola peruerſitate voluntatis.

Obiectio.

41. Dices. Saltem amor, quo Angelus Deum naturaliter ac neceſſariò diligit, non debet eſſe contra inclinationem propriæ naturæ. Sed amor, quo per nos Angelus naturaliter, ac neceſſariò Deum diligit, eſt contra inclinationem propriæ naturæ: nam eo actu Angelus plus diligit bonum proprium creatum, quàm bonum increatum; quia illud diligit vt finem, hoc vt medium finis conſeruatiuum.

Solutio.

Reſpondeo negando minorem. Ad cuius probationem, dicendum eſt, Angelum amore amicitiæ non plus diligere ſeipſum, quàm Deum ſignatè & poſitiuè; cùm hanc comparationem per talem amorem non faciat; ſed tantùm negatiuè, non diligendo eo actu Deum ſupra ſeipſum, licet eodem actu illum diligat ſupra quodcumque aliud bonum creatum; quia illum diligit vt principium ſui eſſe. Neque Angelus amore beneuolentiæ diligit ſeipſum tamquam finem vltimum, ſed ſolùm tamquam finem proximum, & tamquam finem ſub fine. Vnde non propriè eo actu diligit Deum vt medium, ſed vt principium ſui eſſe: atque adeò implicitè & exercitè plus appretiatiuè diligit Deum, quàm ſeipſum; quia Deum diligit vt principium, ſeipſum verò vt effectum. Quòd autem talis amor concupiſcentiæ erga Deum, non ſit peruerſus & inordinatus, ſed rectus & ordinatus, euidenter oſtendit habitus ſpei Theologicæ, qui per ſe inclinat ad amandum Deum amore concupiſcentiæ: quem actum de facto exercent omnes beati in patria.

SECTIO IV.

An Angelus ſaltem viribus propriis liberè diligere poſſit Deum dilectione perfectæ amicitiæ?

42. HACTENVS oſtendimus, Angelum in puris naturalibus conſtitutum, non diligere Deum neceſſariò dilectione naturalis amicitiæ. Supereſt diſputandum, an ſaltem poſſit illum viribus propriis liberè diligere dilectione perfectæ amicitiæ, abſque alio ſuperaddito dono naturæ gratis conceſſo. Dixi, *dilectione perfectæ amicitiæ*, vt excluderem dilectionem imperfectam, & inefficacem, qualis concedi ſolet homini lapſo, ſine ſpeciali auxilio gratiæ, cum ſolo concurſu generali Dei.

Prima ſententia negans.

43. Prima ſententia negat. Eſt Gregorij Ariminenſis in 2. diſt. 29. art. 1. concl. 2. vbi negat, potuiſſe primum hominem in ſtatu naturæ integræ propriis viribus cum ſolo generali concurſu Dei aliquod opus moraliter bonum efficere: eſt autem eadem ratio de Angelo in pura natura condito. Nam Angelus in pura natura conditus quoad naturales vires æquiualet homini in ſtatu naturæ integræ. Eamdem ſententiam docent Bellarminus lib. 6. de gratia & libero arbitrio cap. 7. vbi vniuerſaliter negat, poſſe dilectionem Dei, etiam vt auctoris naturæ, abſque ſpeciali auxilio Dei, ſolius naturæ viribus elici. & Vaſquez 1. part. quæſt. 60. in comment. art. 5. & diſp. 226. cap. 2. ſed fuſiùs 1. 2. diſp. 194. cap. 4. vbi nullum agnoſcit diſcrimen inter dilectionem amicitiæ Dei naturalem, & ſupernaturalem; ſed omnem dilectionem amicitiæ Dei, ait eſſe ſupernaturalem quoad ſubſtantiam: contrà verò omnem amorem concupiſcentiæ circa Deum, etiam vt finem ſupernaturalem, eſſe naturalem quoad ſubſtantiam, ſupernaturalem tantùm quoad modum, quia ad illum eliciendum indigemus peculiari auxilio ordinis naturalis, ſicut ad omnem actum moraliter tantùm bonum.

Greg. Arim. *Idem docet Bellarmin.* *Vaſquez.*

44. Probatur hæc ſententia primò ex ſacris litteris, quæ dum de dilectione Dei loquuntur, nulla diſtinctione ac reſtrictione facta, dilectionem Dei abſolutè referunt in peculiare donum Dei, nobis per Spiritum ſanctum collatum ad Romanos 5. ad Galatas 5. ad Epheſios 6. primæ Ioannis 4. & alibi.

Ad Rom. 5. Galat. 5. Epheſ. 6. 1. Ioan. 4.

45. Secundò ex Conciliis & Patribus, qui eodem modo de dilectione Dei loquentes, nulla facta vel diſtinctione, vel reſtrictione, abſolutè pronuntiant, illam eſſe ſpeciale donum Dei. Arauſicanum 2. can. 25. *Prorſus donum Dei eſt*, inquit, *diligere Deum*. Addendo, *Prorſus*, omnem omnino dilectionem Dei includit. Auguſtinus omnem dilectionem Dei, ſiue vt finis naturalis, ſiue vt finis ſupernaturalis, agnoſcit vt ſpeciale donum Dei: vt habet lib. de gratia & libero arbitrio cap. 17. & lib. 2. contra duas epiſtolas Pelagianorum cap. 9. & lib. 4. contra Iulianum cap. 3. in fine: vbi, *Amor*, inquit, *Dei, quo peruenitur ad Deum, non eſt niſi à Deo Patre per Ieſum Chriſtum cum Spiritu ſancto*. Loquitur autem ibi de amore Dei vt Creatoris, atque adeò vt auctoris naturæ.

Conc. Arauſic. II. *Auguſtinus.*

46. Tertiò probatur ratione. Prima ſit. Dilectio Dei, etiam vt auctoris naturæ, eſt principium ſeruandi totam legem naturalem. Nequit autem Angelus viribus propriis, abſque ſpeciali auxilio Dei, totam legem naturalem ſeruare: ergo nequit Angelus viribus propriis, abſque ſpeciali auxilio gratiæ diligere Deum vt auctorem naturæ perfecto amore amicitiæ. Maior probatur: nam legis adimpletio in ſacris litteris tribuitur dilectioni Dei. Ioannis 14. *Qui diligit me, ſermonem meum ſeruabit*. Romanorum 13. *Qui diligit proximum, legem impleuit*. Et ibidem: *Plenitudo legis eſt dilectio*. Minor probatur: quia ſi poſſet Angelus viribus propriis, abſque ſpe-

Ioan. 14. Ad Rom. 13.

ſpeciali auxilio Dei totam legem naturalem adimplere, viribus propriis poſſet ſupernaturalem beatitudinem promereri, quæ legem ſeruantibus promittitur.

47. Secunda ratio. Nullum opus pietatis & religionis fieri poteſt abſque ſpeciali auxilio Dei: ſed actus dilectionis erga Deum, etiam vt naturæ auctorem, eſt opus pietatis & religionis: ergo nequit ab Angelo fieri abſque ſpeciali auxilio Dei. Maior eſt Augu-
Auguſtinus. ſtini libro de prædeſtinatione Sanctorum cap. 2. *Quod ergo,* inquit, *pertinet ad pietatem atque religionem, non ſumus idonei cogitare aliquid quaſi ex nobiſmet ipſis.* Minor probatur, nam pietas dicitur quicumque actus elicitus erga Deum, potiſſimùm autem actus
Auguſtinus. dilectionis, vt idem Auguſtinus epiſt. 29. teſtatur his verbis: *Pietas eſt cultus Dei, qui præcipuè diligendo exhibetur.*

48. Tertia ratio. Si poſſet Angelus viribus propriis perfecto amore amicitiæ ſuper omnia diligere Deum, potuiſſet viribus propriis abſque gratia de commiſſo peccato perfectè pœnitere: conſequens eſt falſum: ergo. Sequela probatur, nam qui poteſt diligere Deum perfecto amore amicitiæ ſuper omnia, poteſt peccatum deteſtari propter Deum ſummè dilectum. Quia qui poteſt Deum perfecto amore amicitiæ ſuper omnia diligere, poteſt quodcumque malum Deo contrarium deteſtari. Nam ex eadem complacentia perſonæ dilectæ, & amamus illi bonum, & contrarium malum illi deteſtamur. Minor probatur: quia ſi poſſet Angelus viribus propriis commiſſum peccatum propter Deum ſuper omnia dilectum deteſtari; poſſet viribus propriis de commiſſo peccato veniam à Deo obtinere, eique condignè ſatiſfacere: nam perfecta contritio delet perfectè peccatum, vel tamquam forma incompoſſibilis cum peccato, vel vt diſpoſitio, cui ex promiſſione diuina infallibiliter debeatur remiſſio peccati.

49. Quarta ratio. Maioris efficaciæ & meriti apud Deum eſt dilectio ipſius, etiam vt finis naturalis, quàm timor ex pœnis, aut peccati turpitudine conceptus: ſed timor ex peccati turpitudine, aut pœnarum metu
Conc. Trid. conceptus, teſte Tridentino ſeſſione 14. cap. 4. eſt *donum Dei, & Spiritus ſancti impulſus:* ergo multò magis erit donum Dei, & Spiritus ſancti impulſus dilectio Dei, etiam vt auctoris naturæ. Maior probatur, nam quò magis obſequium fit intuitu eius, cui exhibetur, eò eſt maioris efficaciæ & meriti apud illum, cui exhibetur. Dilectio Dei, etiam vt auctoris naturæ eſt talis: ergo.

Vaſquez. 50. Quinta ratio eſt, qua probat Vaſquez, non poſſe erga Deum diſtingui duplicem amorem amicitiæ, vnum naturalem, vt auctoris naturæ, alterum ſupernaturalem, vt auctoris gratiæ & beatitudinis ſupernaturalis, hoc pacto. Nequit diſtingui duplex affectus ſpecie diuerſus reſpectu obiecti, in quo non eſt aſſignabilis duplex ratio formalis, in quam affectus ipſe tendat. Sed in Deo ſummè diligibili amore amicitiæ, non eſt aſſignabilis duplex ratio, ſub qua à nobis diligatur: igitur nequit erga Deum diſtingui duplex amor amicitiæ. Maior patet, nam affectus diſtinguuntur penes diuerſa motiua. Minor probatur, quoniam amore amicitiæ non diligitur Deus vt bonus nobis, ſed vt bonus ſibi: Deus autem eodem modo eſt bonus ſibi vnico attributo bonitatis, ſiue conſideretur vt auctor naturæ, ſiue vt largitor gratiæ & gloriæ. Hæc ratio deſumpta eſt ex Scoto *Scotus.* in 3. diſt. 27. §. *Contra primam viam.* Quam ibidem ſic confirmat. Ratio auctoris naturæ, & ratio auctoris gratiæ in Deo ſunt reſpectus rationis. Nullus autem reſpectus rationis poteſt ſpecificare actum realem: ergo.

51. Secunda ſententia affirmat, poſſe Angelum viribus propriis cum ſolo generali concurſu Dei, ſibi naturaliter debito, perfecto amore amicitiæ naturalis diligere Deum ſuper omnia. *Secunda ſententia affirmans.* Eſt Alenſis 2. p. quæſt. 31. memb. 3. Altiſiodorenſis lib. 2. ſummæ tract. 1. c. 4. *Alenſis, Altiſiodor.* Bonauenturæ in 2. diſt. 3. p. 2. artic. 3. quæſt. 1. *Bonauent.* S. Thomæ 1. part. quæſt. 60. artic. 5. & alibi. *S. Thomas,* Scoti in 3. diſt. 27. quæſt. vnica. §. *Iſtis igitur rationibus.* *Scotus,* Ægidij in 2. diſt. 3. part. 2. *Ægidius,* quæſt. 3. artic. 1. in reſolutione ſecundi dubij. Durandi in 1. diſt. 17. quæſt. 2. ad argu- *Durandus,* menta, & in 2. diſt. 4. quæſt. 1. Richardi in 2. *Richardus,* diſt. 3. artic. 7. quæſt. 1. Rubionis diſt. 4. quæſt. *Rubio,* 3. & in 3. diſt. 27. quæſt. 1. artic 1. Ochami *Ochamus,* in 3. quæſt. 8. art. 1. concl. 3. Capreoli in 2. *Capreolus,* diſt. 4. quæſt. 1. artic. 3. ad argumenta contra 4. concl. & in 3. diſt. 27. quæſt. vnica artic. 1. in probatione 3. concl. & artic. 3. ad argumenta contra 3. concl. Marſilij in 2. quæſt. 4. artic. 1. & quæſt. 18. artic. 2. in probatione *Marſilius,* 2. concl. & in 3. quæſt. 15. artic. 2. initio Notandi 2. Gabrielis in 3. diſt. 27. quæſt. vnica *Gabriel,* artic. 3. dub. 2. prop. 1. Maioris quæſt. 1. *Maior,* Almaini tract. 2. moral. cap. 9. & in 3. diſt. *Almainus,* 27. quæſt. 1. dub. 2. prop. 1. Caietani 1. part. *Caietanus,* quæſt. 60. artic. 5. Soti lib. 1. de natura & gra- *Sotus,* tia cap. 22. §. *Igitur ad propoſitum.* Medinæ *Medina,* 1. 2. quæſt. 109. art. 3. §. *Sed & alia dogmata,* & §. *Sed ex dictis emergit.* Bannez, & Zumel *Bannez, Zumel,* 1. part. loco ſuprà citato, Molinæ in concor- *Molina,* dia diſp. 14. memb. 3. Suarez lib. 3. de Ange- *Suarez,* lis cap. 5. Valentiæ tom. 1. quæſt. 11. punct. *Valentia.* 3. & omnium Thomiſtarum. *Quæ ſententia non ſolùm probabilior eſt auctoritate tot grauiſſimorum Doctorum, ſed etiam ratione.* *Aſſertio pro ſecunda ſententia.*

52. Ratio igitur huius ſententiæ à priori deſumitur ex S. Thoma loco præcitato. In *Probatur, præter auctoritatem, ratione à priori deſumpta ex S. Thoma.* quauis natura creata eſt naturalis propenſio ad diligendum plus bonum totius, quàm bonum partis. Sed Deus eſt bonum vniuerſale omnium, Angelus eſt bonum particulare: ergo naturale eſt Angelo, diligere Deum plus quàm ſeipſum. Ergo ſi ſeipſum naturaliter diligit perfecto amore amicitiæ, à fortiori poterit viribus propriis eodem perfecto amore amicitiæ diligere Deum. Minor patet: nam à Deo pendent omnia, & quidem magis intimè & eſſentialiter,

Digitized by Google

quàm quælibet natura creata pendeat à ſuis propriis principiis intrinſecis. Maior conſtat inductione: nam & aqua ad bonum Vniuerſi conſeruandum; quod per vacuum deſtrueretur, contra propriam grauitatem adſcendit ſurſum ad vacuum impediendum: & manus ad ſeruandum caput, à quo bonum totius ſuppoſiti pendet, exponit ſe ictui: & ciuis pro publico bono ciuitatis exponit ſe voluntariè morti. Secundo à priori. Nam propenſio naturæ eſt proprietas naturaliter conſequens naturam: proprietas autem conſequens naturaliter naturam, eſt ab eodem auctore, à quo eſt ipſa natura: eiuſdem namque eſt conferre formam, & naturaliter conſequentia formam. Abſurdum autem eſt dicere, Deum inſtituiſſe naturam cum naturali propenſione ad diligendum plus bonum partis, quàm bonum totius; cùm hoc ſit contra rectum ordinem, quem natura benè inſtituta poſtulat. Igitur abſurdum eſt dicere, aliquam naturam creatam ex ſe plus naturaliter inclinare ad diligendum ſeipſam, quàm Deum amore amicitiæ. Tertiò hanc ipſam naturæ propenſionem indicat recta ratio, quæ vnicuique naturaliter dictat, plus diligendum eſſe Deum, quàm vllum bonum creatum. Cùm nequeat recta ratio naturaliter dictare oppoſitum eius, ad quod natura ipſa inclinat: quia cùm ſit regula data naturæ intellectuali ad ſuas operationes rectè peragendas, non poteſt, ſi rectè dictat, naturaliter dictare contrarium eius, ad quod natura ipſa inclinat: alioqui non eſſet recta regula ipſius: nam recta regula eſt, quæ conformatur propriæ inclinationi naturæ. Cùm igitur in Angelica natura ſit talis inclinatio, poterit Angelus, ſi extrinſecum aliquod impedimentum non obſtabit; viribus ſolius naturæ, abſque ſpeciali auxilio Dei, illam executioni mandare. Atqui in Angelo in pura natura condito nullum eſt extrinſecum impedimentum, quò minùs ille poſſit talem inclinationem executioni mandare. Maior patet, quia nulla eſt potentia à natura data, quæ ſi nullum obſtet impedimentum, viribus propriis non poſſit in ſuum actum exire; cùm omnis potentia detur in ordine ad ſuum actum exercendum. Minor probatur: nam ſi quod eſſet impedimentum, vel eſſet peccatum virtualiter ſaltem auertens à Deo, vel ipſum formale odium Dei, vel aliqua propenſio naturæ ad aliquod bonum creatum contrarium Deo: nullum autem impedimentum ex his foret in Angelo in pura natura condito. De prioribus duobus patet. De tertio etiam conſtat. Nam in Angelo nulla eſt inclinatio ad bonum ſenſibile, cùm non componatur ex corpore, ſed tantùm ad bonum ſpirituale antecellendi alios. Qui affectus non ita abripit voluntatem Angeli, vt illam reddat moraliter impotentem ad actum dilectionis Dei. Nam & ex plena conſideratione, quam de rebus habet, & ex perfecta libertate, & dominio ſupra ſuos actus, facilè poterit talem affectum moderari. Non enim Angelus eſt ſicut homo, qui ſæpè per cognitionem vnius obiecti fit moraliter impotens ad bonum exercendum, niſi ſpeciali auxilio gratiæ iuuetur. Cùm igitur in Angelo ſit naturalis inclinatio ad diligendum Deum plus quàm ſeipſum perfecto amore amicitiæ, & nullum in contrarium ſit impedimentum, ad quod ſuperandum opus ſit ſpeciali auxilio Dei; poterit viribus propriis, cum ſolo generali concurſu Dei talem actum elicere.

In Angelo nulla eſt inclinatio in bonum ſenſibile.

Obiicies 1.

53. Obiicies primò. Hoc ipſo quòd Angelus non neceſſariò, ſed liberè talem actum elicit, eget congrua cogitatione ad illum eliciendum: ſed omnis congrua cogitatio ad bonum eſt ſpeciale beneficium Dei à beneficio creationis diſtinctum; cùm beneficium creationis æquè ſaluari poſſit cum congrua, & non congrua cogitatione ad bonum. Reſpondeo, conceſſa maiore, neganda eſt minor: tum quia neque in homine, vt in ſequenti tomo de neceſſitate gratiæ oſtendemus, omnis congrua cogitatio ad actum moraliter bonum, ad quem natura de ſe inclinat, eſt peculiare beneficium à creatione diſtinctum. Cuius ratio eſt, quia ſæpè talis cogitatio apta eſt excitari ex cauſis naturalibus: ergo ſaltem tunc non eſt opus ad eam excitandam peculiari beneficio à creatione diſtincto. Nec rectè dici poteſt, eam ipſam naturalium cauſarum diſpoſitionem fuiſſe à Deo ordinatam, vt peculiare beneficium à creatione diſtinctũ: quia cùm creatura intellectualis ex dono ipſo creationis ſit libera, atque adeò naturaliter indifferens tam ad bonum, quàm ad malũ, vi eiuſdẽ creationis eſt illi naturaliter debita aliqua cogitatio congrua ad bonum. Tum quia eſto in homine talis cogitationis excitatio ſit peculiare beneficium à creatione diſtinctum, certè in Angelo eſſe non poteſt: qui quoniam continuam habet cognitionem ſui, & Dei, ex ea poterit ſine nouo beneficio à creatione diſtincto ſeipſum excitare ad congruam cogitationem diligendi Deum, vt auctorem naturæ. Nam neque continua cognitio ſui, & Dei, eſt in Angelo diſtinctum beneficium à creatione, cùm ſit cognitio neceſſaria, neceſſariò conſequens naturam. Nec congrua cogitatio diligendi Deum, vt auctorem naturæ, poteſt eſſe beneficium à creatione condiſtinctum. Nam vel ad diligendum Deum vt auctorem naturæ, non eſt opus diſtincta cognitione ab ipſa cognitione neceſſaria, qua Angelus naturaliter ſeipſum vt effectum, & Deum vt cauſam cognoſcit. Vel ſi eſt neceſſaria diſtincta cognitio, qua Angelus diſtinctiùs, perfectiuſque cognoſcat Deum vt auctorem naturæ, eam facilè ſibi poterit ex notitia neceſſaria excitare.

Reſpondeo.

Obiicies 2.

54. Obiicies ſecundò. Hinc ſequeretur, Angelum non liberè, ſed neceſſariò debere Deum diligere perfecto amore amicitiæ. Sequela probatur, nam plus ac perfectiùs diligitur Deus, ſi neceſſariò, quàm ſi liberè diligatur: ergo ſi Angelus naturaliter inclinat ad diligendum plus perfectiusq; Deum, quàm ſeipſum, ſi ſeipſum neceſſariò diligit amore amicitiæ, etiam Deum eodem amore amicitiæ

Digitized by Google

neceſſariò diliget; alioqui ex propenſione naturæ plus ac perfectiùs inclinaret ad diligendum ſeipſum, quàm Deum. *Reſpondeo.* Reſpondeo negando ſequelam. Ad cuius probationem diſtinguo antecedens. Plus, ac perfectiùs diligitur quod neceſſariò, quàm quod liberè diligitur, hoc eſt ex maiori propenſione naturæ, concedo; perfectiori amore, qui non in maiori propenſione naturæ, aut intenſiore actu, ſed in maiori appretiatione & æſtimatione obiecti amati conſiſtit, nego. Nam Angelus etſi ſeipſum neceſſariò, Deum verò liberè diligat: adhuc perfectiùs ſecundùm appretiationem diligit Deum, quàm ſeipſum: quia Deum diligit vt principium & vniuerſale bonum omnium, ſeipſum verò vt effectum, & bonum particulare. Diligit autem ſeipſum Angelus amore amicitiæ neceſſariò, Deum verò liberè; quia Deum apprehendere poteſt ſub aliqua ratione mali, non autem ſeipſum.

Ad rationes ſententiæ oppoſitæ reſpondetur.

55. Ad primum & ſecundum argumentum oppoſitæ ſententiæ, ductum ex Scriptura, Conciliis & Patribus, Reſpondeo. Eſto Eccleſiaſti Scriptores nullam expreſſam mentionem fecerint de duplici amore naturali & ſupernaturali Dei; nego tamen eos implicitam ſaltem mentionem non feciſſe. Primò dum de eo amore loquuntur, qui ex fide procedit, *ſine qua*, iudice Paulo ad Hebræos 11. *Ad Heb. 11.* *impoſſibile eſt placere Deo*; quæque ad Galatas 5. *Galat. 5.* *per charitatem operatur*. Amor autem, qui ex fide procedit, ſupernaturalis ſit oportet, cùm procedat ex obiecto ſupernaturali, quale eſt obiectum fide diuina cognitum. Secundò, dum diſtinguunt duplicem dilectionem Dei, alteram *vt oportet ad ſalutem* conſequendam, alteram non *vt oportet ad ſalutem* conſequendam. Hanc diſtinctionem indicant Concilia, Arauſicanum 2. can. 9. & 25. & Tridentinum ſeſſ. 6. can. 3. *Concil. Arauſic. II. Conc. Trid.* Addendo enim, *vt oportet*, apertè ſignificant, eſſe aliquam dilectionem, quæ non eſt, *vt oportet ad ſalutem* conſequendam: hæc autem eſt dilectio Dei finis naturalis. Tertiò hanc eamdem diſtinctionem amoris Dei naturalis, & ſupernaturalis approbant contra Baium Pius V. & Gregorius XIII. *Pius V. Greg. XIII.* dum reprobant 34. propoſitionem ipſius, quæ erat: *Diſtinctio illa duplicis amoris, naturalis videlicet, quo Deus amatur vt auctor naturæ, & gratuiti, quo Deus amatur, vt beatificator eſt, vana eſt & commentitia, & ad illudendum ſacris litteris, & plurimis veterum teſtimoniis excogitata.* Hanc ipſam duplicis diuini amoris partitionem apertè tradit S. Doctor 1. p. q. 60. *S. Doctor.* artic. 5. ad 4. & cum eo reliqui ferè ſuprà citati Scholaſtici. Quòd ſi interdum ab Eccleſiaſticis Scriptoribus afferuntur naturalia motiua ad hunc amorem excitandum, cuiuſmodi ſunt dona & beneficia naturalia, non tam ab ipſis afferuntur, vt motiua, quibus innitamur, quàm vt præuiæ diſpoſitiones, quibus diſponamur ad ſupernaturalem amorem formandum.

56. Ad primam verò rationem, neganda eſt minor: quin multi cenſent, Angelum non poſſe contra legem naturalem delinquere. Quod licet ſit falſum, vt infrà oſtendam, illud tamen verum erit, poſſe Angelum viribus propriis non modò potentia phyſica, ſed etiam morali legem naturalem ad longum tempus ſeruare, non tamen ad totam æternitatem, pro qua neceſſaria fuiſſent ſpecialia auxilia infra ordinem naturæ; cùm moraliter ſit impoſſibile, Angelum in pura natura conſtitutum, nullam vnquam in tota æternitate legem naturalem tranſgreſſurum. Ad probationem autem minoris, negatur ſequela. Etenim obſeruantia legis, cui ſupernaturalis beatitudo promittitur, neque eſt obſeruantia ſolius legis naturalis, ſed etiam ſupernaturalis: nec eſt obſeruantia legis naturalis reſpectu cuiuſcumque creaturæ rationalis in quolibet ſtatu conſtitutæ, ſed tantùm reſpectu hominis in ſtatu naturæ lapſæ, qui cùm ad ſeruandam legem naturalem egeat ſpeciali auxilio per Chriſtum, mereri poteſt per talem obſeruantiam beatitudinem ſupernaturalem. Secus eſſet de Angelo in pura natura condito: qui quoniam actibus merè naturalibus totam poſſet legem naturalem ſeruare, nullum præmium ſupernaturale per talem obſeruantiam promereretur. Nam ad præmium ſupernaturale promerendum requiritur meritum, ſaltem quoad modum ſupernaturale.

57. Ad ſecundam rationem, maior tantùm eſt vera de opere pietatis & religionis ad ſalutem conducente, qualis non eſſet dilectio Dei vt auctoris naturæ in Angelo in pura natura condito. Eſto hic idem actus nequeat ab homine lapſo exerceri abſq; ſpeciali auxilio Dei, ob debilitatem ſauciatæ naturæ, & rebellionem partis inferioris contra ſuperiorem. Vnde ferè omnes Conciliorum & Patrum auctoritates intelliguntur de homine in hoc ſtatu naturæ lapſæ, in quo non ſolùm ad legem ſupernaturalem, ſed etiam ad naturalem pro quocumque tempore ſeruandam, eget peculiari auxilio Dei, ob naturæ imbecillitatem; non autem de creatura rationali in quouis ſtatu poſita.

58. Ad tertiam rationem. Thomiſtæ negarent ſequelam, eò quòd putent, Angelum non poſſe retractare actum, quem ex plena deliberatione circa obiectum naturale ſemel elegit. Quia quod ex plena deliberatione in materia naturali Angelus eligit, immobiliter eligit; cùm nulla ei poſſit noua ratio ad talem electionem retractandam occurrere. Sed falſum eſt eorum fundamentum, vt infrà oſtendam.

59. Reſpondent alij, concedendo ſequelam, probationemque minoris. Quæ reſponſio colligitur ex Scoto *Reſponſio quorumdã. Scotus.* in 4. diſt. 14. quæſt. 2. §. *De ſecundo principali.* verſu, *Ad huius intellectum.* & diſt. 15. q. 1. §. *De ſecundo.* & §. *Quantum ad iſtum.* Nam in primo loco diſt. 15. docet, poſſe hominē ex naturalibus cum communi influentia conſiderare peccatum commiſſum, vt offenſiuum Dei, auerſiuum à Deo, impeditiuum præmij, & inductiuum ſupplicij, atque vt ſic illud deteſtari. In ſecundo verò

 loco

loco p... §. definiens ſatisfactionem, eſſe *redditionem æquivalentis pro æquivalente*, docet, per conuerſionem ad Deum, hominem reddere æquiualens Deo: quia quantum illi abſtulit per peccatum, tantumdem illi reſtituit per contritionis actum. Atque adeò poſſet in ſententia Scoti Angelus in pura natura conditus per actum contritionis pro commiſſo peccato Deo ſatisfacere. Et licet citato loco Scotus loquatur de conuerſione per actum charitatis: eadem tamen eſt proportio charitatis ad peccatum, à natura ad gratiam eleuata commiſſum, atque dilectionis naturalis ad peccatum, à natura in puris naturalibus patratum.

Scotus.

Reiicitur.

Sed contrà: nam, vt ſuppono ex alibi diſputandis, peccatum mortale, quatenus eſt contra Deum, etiam finem naturalem, eſt in altiori ordine malitiæ, quàm ſit quæcumque puræ creaturæ ſatisfactio: cùm peccatum in ratione offenſæ grauitatem ſumat ex perſona offenſa: ſatisfactio verò valorem accipiat ex perſona ſatisfaciente: quæ cùm infinitè diſtet à Deo, nequit pro commiſſo peccato illi condignè ſatisfacere.

Reſponſio nonnullorum Thomiſtarū.

60. Reſpondent aliqui Thomiſtæ, non poſſe peccatum ab Angelo in pura natura commiſſum, remitti niſi per gratiam. Eò quòd peccatum in quouis ſtatu commiſſum reddit ſubiectum indignum gratia; ac proinde vt in eo ſtatu commiſſum remittatur, indiget gratia.

Sed diſplicet.

Sed contrà; nam in eo ſtatu Angelus nullum habuiſſet debitum habendi, vel conſeruandi gratiam: ergo non potuiſſet in eo ſtatu gratia eſſe neceſſaria ad delendum peccatum: cùm nulla forma ſit per ſe neceſſaria ad delendum peccatum, niſi quæ fuit aliquo modo debita ante peccatum, & deperdita eſt propter peccatum. Alioqui etiam ad delendum peccatum neceſſaria eſſet vnio hypoſtatica: quia peccatum reddit ſubiectum indignum vnione hypoſtatica.

Alia reſponſio.

61. Reſpondere poſſent alij, peccatum in eo ſtatu commiſſum non potuiſſe deleri, cùm ſolę vires naturales non ſint ſufficientes ad peccatum contra Deum commiſſum delendum; cùm igitur in eo ſtatu non fuiſſent in Angelo niſi ſolæ vires naturales, non potuiſſet peccatum ab ipſo in eo ſtatu commiſſum deleri.

Sed nec iſta arridet.

Sed contrà: nam in quouis ſtatu viæ debet eſſe aliquod remedium proportionatum ad peccatum contra Deum commiſſum delendum: alioqui non poſſet creatura rationalis conſequi ſuum finem, qui eſt vel beatitudo naturalis in ſtatu puræ naturæ, vel beatitudo ſupernaturalis in ſtatu gratiæ.

Reſponſio vera. Angelus in pura natura non potuiſſet pro peccato condignè ſatiſfacere. Sublatum tamen peccatum illud fuiſſet per formam ali-

62. Reſpondeo igitur iuxta mea principia ſequenti tomo tradenda, peccatum ab Angelo in pura natura commiſſum, delendum fore non per condignam ſatisfactionem; vti nec de facto deletur in homine per gratiam, ob rationem ſuprà aſſignatam; ſed, per formæ incompoſſibilitatem. Forma autem incompoſſibilis cum peccato Angeli in eo ſtatu commiſſo fuiſſet perfecta contritio propter Deum finem naturalem ſuper omnia dilectum. Nam ea poſita non potuiſſet Deus non amare amore naturalis amicitiæ Angelum de commiſſo peccato propter Deum ſummè dilectum, contritum: repugnat autem, Deum amare Angelum amore naturalis amicitiæ, & in Angelo manere peccatum, quod ex diametro opponitur naturali amicitiæ Dei.

quam incompoſſibilē cum peccato. Hæc forma fuiſſet perfecta contritio, intra naturæ tamen limites.

Cur contritio de facto non ſufficiat vt forma incompoſſibilis cum peccato.

Cur autem nunc ſola contritio non ſufficiat ad delendum per modum formæ incompoſſibilis peccatum mortale in hoc ſtatu commiſſum, ſed prætereà requiratur infuſio gratiæ, ea eſt; quia nunc peccatum eſſentialiter includit priuationem gratiæ, quæ niſi reſtituatur, ſemper manet ſub ratione maculæ per ordinem ad principium moraliter cauſatiuum, quod eſt voluntas ipſa peccatoris. Neque amor, quo Deus de facto nunc diligit peccatorem contritum, eſt ſufficiens ad illud delendum. Tum quia talis amor in hoc ſtatu non eſt perfectè conuerſiuus Dei ad peccatorem, quia per illum non tantum Deus ſe conuertit ad creaturam, quantum ab ea ſe auerterat per peccatum: nam per peccatum ſe auerterat per priuationem gratiæ, quæ in hoc ſtatu eſt terminus ſupernaturalis amicitiæ diuinæ. At verò amor, quo Deus in pura natura ſe conuerteret ad Angelum peccatorem contritum, eſſet perfectè conuerſiuus ipſius ad creaturam: quia tantum per illum ſe conuerteret ad Angelum, quantum ab eodem ſe per peccatum auerterat. Tum quia talis amor Dei nunc non eſt perfectę amicitiæ ſupernaturalis: nam hæc quemadmodum pro obiecto habet gratiam, quatenus eſt ſingularis participatio naturæ diuinæ: ita eamdem habet pro termino. Amor verò, quo Deus in pura natura dilexiſſet Angelum peccatorem contritum, fuiſſet perfectæ amicitiæ naturalis, quia in genere amicitiæ naturalis non eſt aſſignabilis perfectior. Vnde nunc contritio ſupernaturalis eſt tantùm diſpoſitio, cui ex diuina ordinatione adiuncta eſt promiſſio gratiæ, & peccati remiſſio: in ſtatu verò puræ naturæ contritio naturalis fuiſſet ex parte peccatoris forma formaliter delens peccatum; quia in eo ſtatu naturalis contritio eſſentialiter poſtulaſſet dilectionem naturalis amicitiæ Dei erga creaturam, quæ cum peccato in pura natura commiſſo ſtare non poſſet. Nunc autem ne ſupernaturalis quidem contritio eſſentialiter poſtulat amorem ſupernaturalis amicitiæ Dei erga creaturam: nam hic conſiſtit in conuerſione Dei ad creaturam per gratiam habitualem, vt fuſiùs ſequenti tomo.

63. Ad quartam rationem, ſi maior intelligatur de dilectione, & timore eiuſdem ordinis, nempe naturalis, vel ſupernaturalis, concedenda eſt: nam ſemper dilectio Dei, ceteris paribus, eſt perfectior timore. Neganda autem eſt, ſi intelligatur, vti intelligi debet vt intentum concludat, de dilectione naturali, & timore ſupernaturali, de quo timore loquitur Tridentinum, cùm docet, illum eſſe *donum Dei, & Spiritus ſancti impulſum*. Ratio verò eſt, quia licet amor Dei finis naturalis ſit in ſuo genere perfectiſſimus, quia in genere actuum naturalium moralium non datur perfectior;

Tridentinũ.

fectior;

fectior; quia tamen non attingit ordinem ſupernaturalem, non eſt tanti valoris & meriti apud Deum, quanti eſt actus imperfectior ordinis ſupernaturalis. Quemadmodum licet intra ordinem naturæ ſubſtantia ſpiritualis Angelica ſit intra omnia entia creata naturalia perfectiſſima, adhuc tamen plus amatur à Deo gratia, quæ eſt accidens, quàm natura ipſa ſubſtantialis Angelica. Ratio autem eſt, quia quæ ſunt ordinis ſupernaturalis, ſunt quædam ſingulares & auguſtæ participationes naturæ diuinæ, ſecundùm proprium modum eſſendi, & operandi ipſius: ac proinde illa magis diligit, tamquam proprietates ſuæ naturæ, quàm quæcumque alia ordinis naturalis. Inſtabis. Deus diligit gratiam in ordine ad perſonam, cui illam confert: ergo magis diligit perſonam, quàm gratiam. Confirmatur; quia gratiã diligit amore concupiſcentiæ, perſonam verò amore amicitiæ. Reſpondeo. Diſtinguo antecedens: diligit gratiam vltimatè in ordine ad perſonam, cui illam confert, nego; in ordine ad ſe, cuius eſt ſingularis & auguſta participatio, concedo. Ergo plus diligit perſonam, quàm gratiam, nego conſequentiam: nàm vtrumque vltimatè diligit in ordine ad ſeipſum, gratiam vt peculiarem participationem propriæ naturæ, perſonam verò vt participationem communem. Ad confirmationem, diſtinguo pariter antecedens: diligit Deus amore ſupernaturalis amicitiæ perſonam, vt condiſtinctam à gratia, nego; vt informatam gratia, concedo. Eadem quippe gratia ſimul eſt obiectũ amoris concupiſcentiæ, & amicitiæ Dei: eſt obiectum amoris concupiſcentiæ vt forma condiſtincta à perſona; amicitiæ verò vt forma informans & conſtituens vnum cum ipſa perſona, cui confertur.

64. Ad quintam, neganda eſt minor. Etenim licet vna eademque ſit bonitas, qua Deus eſt ſibiipſi bonus, eſt tamen reſpectu noſtri diuerſa, qua vt auctor eſt naturæ, & qua largitor eſt gratiæ: & quia bonitas diuina non ſpecificat affectũ noſtrum, prout eſt in ſe, ſed prout cognoſcitur à nobis, cùm obiectum voluntatis ſit bonum vt cognitum; ideò Deus ſpecificat diuerſos actus dilectionis vt finis naturalis, & vt finis ſupernaturalis. Sicut vna eſt ſanctitas & excellentia, qua Deus eſt ſanctus & excellens in ſe: hæc tamen cognita diſcurſu naturali, per effectus naturales, fundat virtutem religionis moralis: cognita verò notitia fidei ſupernaturalis, fundat virtutem religionis ſupernaturalis. Quod idem neceſſariò fatendum erit de reliquis virtutibus infuſis correſpondentibus virtutibus moralibus acquiſitis.

65. Ceterùm hanc naturalitatem, vel ſupernaturalitatem actuum aliqui deſumunt ex ſolo principio influente, vt ille actus ſit naturalis, qui ex principio naturali; ille verò ſupernaturalis, qui proficiſcitur ex principio ſupernaturali; non autem ex motiuo. Putant enim circa idem motiuum formale fidei, aut ſpei exempli cauſa, verſari poſſe vtrumque actum tam naturalem, quàm ſupernaturalem, eóſque tantùm differre penes principium naturale, & ſupernaturale influens. Ita Molina in concordia diſp.14. memb.1. & diſp.32. quem ſequitur Coninck de actibus ſupernaturalibus, diſp. 5. dub. 3. Quæ opinio mihi non probatur: tum quia tollit nobis viam dignoſcendi actus ſupernaturales ex motiuo ſupernaturali. Tum quia hoc ipſo, quòd actus ex nobiliori lumine, & influxu tendit in obiectum, tendit ſub diuerſa ratione formali ſub qua.

Molina,
Coninck.

66. Ad confirmationem verò Scoti reſpondeo. Eſto reſpectus Dei vt auctoris naturæ, & gratiæ, vt ſic formaliter ſumpti, ſint reſpectus rationis; negandum tamen eſt, eos vt ſic eſſe formalia motiua actuum, ſed fundamentaliter tantùm acceptos: quo pacto in Deo ipſo habent rationes virtualiter diuerſas per aptitudinem ad diuerſos terminos, in ordine ad quos concipi poſſunt.

Ad confirmationem Scoti.

67. Ex his patet, non rectè Vaſquez, omnem amorem amicitiæ, quo Deum diligimus propter ſe, eſſe quoad ſubſtantiam ſupernaturalem; omnẽ verò amorem concupiſcentiæ, quo Deum vt bonum noſtrũ nobis amamus, eſſe quoad ſubſtantiam naturalem. Nam & amor amicitiæ, quo Deum diligimus vt finem naturalem, eſt quoad ſubſtantiam naturalis: & amor concupiſcentiæ, quo Deum vt bonum noſtrum ſupernaturale nobis amamus, eſt quoad ſubſtantiam ſupernaturalis, cùm ſit actus ſpei ſupernaturalis infuſæ. Sed de his fuſiùs in ſequenti tomo.

Contra Vaſquez.

DISPV-

DISPVTATIO DECIMAOCTAVA.

De perfectione Angelorum quoad eſſe ſupernaturale.

1. HACTENVS diſputatum eſt de Angelis ſecundùm eſſe naturale; diſputandum ſupereſt de iiſdem ſecundùm eſſe ſupernaturale. Quod duplex eſt; alterum quod habuerunt in via, alterum quod poſſident in termino. Et quia non omnes eumdem terminum adepti ſunt, ſed aliqui per actus bonos conſecuti ſunt gloriam, aliqui per actus malos addicti ſunt æternis pœnis; non ſolùm diſputandum nobis erit de via & termino bonorum, ſed etiam de via & termino malorum. Ceterùm hæc tractatio breuior erit, eò quòd multa continet communia cum hominibus, de quibus partim diſputatum eſt in primo noſtro tomo, partim in aliis ſequentibus diſputandum erit; attingentes tantùm hîc quæ propria ſunt Angelorum.

SECTIO PRIMA.

An Angeli creati fuerint in beatitudine naturali?

Duplex beatitudo.

2. DVPLEX eſt beatitudo, altera naturalis, quæ in contemplatione & dilectione Dei vt finis naturalis; altera ſupernaturalis, quæ in viſione intuitiua & amore beatifico Dei vt finis ſupernaturalis conſiſtit. In hac ſectione de priori, in ſequenti verò de poſteriori beatitudine diſputandum erit.

Prima ſententia affirmans. S. Thomas, Scotus, Durandus, Palatius, Bannez, Molina, Suarez. Fundamentum.

3. Prima ſententia affirmat, omnes Angelos in primo inſtanti ſuæ creationis conditos fuiſſe beatos beatitudine naturali. Eſt S. Thomæ 1. p. quæſt. 62. ar. 1. & 2. diſt. 4. quæſt. 1. ar. 1. Scoti in 2. diſt. 3. quæſt. 9. § *Ad quæſtionem.* & diſt. 4. Durandi in 2. diſt. 4. quæſt. 1. Palatij diſp. 1. concl. 4. Bannez 1. p. quæſt. 62. artic. 1. dub. 1. Molinæ ibidem. Suarez lib. 3. de Angelis cap. 11. Fundamentum eſt, quoniam Angeli ſtatim in principio ſuæ creationis habuerunt quidquid ad completam ipſorum naturalem perfectionem ſpectat: ergo ſtatim in principio ſuæ creationis fuerunt beati beatitudine naturali. Conſequentia conſtat: quoniam naturalis beatitudo creaturæ rationalis completur naturali cognitione & dilectione Dei finis naturalis: atqui hæc ipſa cognitio & dilectio Dei finis naturalis pertinet ad completam perfectionem naturalem Angelorum: ergo illam ſtatim habuerunt in principio ſuæ creationis. Antecedens verò probatur: nam Angelus ad naturales ſuas perfectiones acquirendas non eget diſcurſu, & ſucceſſu temporis, vt homo, ſed ſtatim, & in inſtanti acquirit illas: non igitur indiguit tempore ad eas ſibi comparandas, ſed ſtatim in primo inſtanti ſuæ creationis illas acquiſiuit: cùm nullum fuerit in eo inſtanti impedimentum, & alioqui Angelus natura ſua ſit propenſus ad ſuas naturales perfectiones completè comparandas. Confirmatur: nam ſi qua ratio obſtitiſſet, quò minùs Angeli in principio ſuæ creationis fuerint naturaliter beati, fuiſſet, quia de ratione beatitudinis eſt inamiſſibilitas: atqui hæc non eſt de ratione cuiuſcumque beatitudinis, ſed tantùm finalis, & termini vltimi, non autem viæ, & inchoatæ, qualis fuiſſet beatitudo naturalis Angelorum in principio ſuæ creationis.

Secunda ſententia negans. Vaſquez. Fundamentum.

4. Secunda ſententia negat, Angelos creatos fuiſſe cum naturali beatitudine. Eſt Gabrielis Vaſquez 1. part. diſp. 226. cap. 2. Fundamentum eſt: quoniam de eſſentia beatitudinis cuiuſcumque eſt, vt ſit perpetua: ſed Angeli in ea perfectione naturalis cognitionis & dilectionis Dei finis naturalis, in qua primò conditi ſunt, non omnes perſtiterunt: ergo non potuit ea cognitio & naturalis dilectio, quam de Deo, vt fine naturali à principio omnes adepti ſunt, habere veram rationem beatitudinis naturalis. Conſequentia conſtat. Minor patet de Angelis malis. Maior eſt expreſſa ſententia Auguſtini lib. 11. de ciuitate cap. 11. & lib. de correptione & gratia cap. 10. vbi ad beatitudinem requirit ſecuritatem eam numquam amittendi.

Auguſtinus.

Tertia ſententia etiam negans, ſed ſolùm de beatitudine perfecta. Albertus, Bonauent. Ægidius, Richardus, Argentinas. Fundamentum.

5. Tertia ſententia negat Angelis in principio ſuæ creationis beatitudinem naturalem perfectam, ob rationem proximè aſſignatam; concedit tamen imperfectam, qualis eſſe poteſt in natura intellectuali creata, viribus eiuſdem naturæ comparata. Eſt Alberti in 2. diſt. 4. ar. 2. Bonauenturæ artic. 1. quæſt. 1. Ægidij q. 1. art. 1. Richardi artic. 2. quæſt. 1. Argentinæ q. vnica ar. 1. & aliorum. Fundamentum eſt: quoniam omnes Angeli in principio ſuæ creationis perfectè cognouerunt & dilexerunt Deum finem naturalem, fueruntque liberi ab omni miſeria culpæ & pœnæ: ergo fuerunt naturaliter beati, beatitudine ſaltem imperfecta & ſecundùm quid.

6. Pro explicatione huius controuerſiæ notandum eſt, pleroſque ex citatis auctoribus conuenire, Angelos ſtatim in primo inſtanti ſuæ creationis Deum perfectè cognouiſſe cognitione naturali, eumque dilexiſſe dilectione amicitiæ naturalis, exceptis iis, qui negant Angelis viribus propriis dilectionem amicitiæ Dei finis naturalis. Ceterùm duplex inter eos verſatur concertatio. Altera eſt, an in eadem cognitione, & dilectione naturali ſamicitiæ,

citiæ, quam ſemel Angeli erga Deum elicuerunt, perſiſtant immobiliter. Altera eſt, an etiam ſi à dilectione naturalis amicitiæ erga Deum deſtiterint, dicendi nihilominus ſint, fuiſſe in principio ſuæ creationis naturaliter beati.

Aſſertio 1. Non omnes Angeli conſtantes perſtiterunt in dilectione naturalis amicitiæ erga Deum.

7. Dico primò. Non omnes Angeli in ea dilectione naturalis amicitiæ, quam à principio erga Deum finem naturalem elicuerunt, conſtanter perſtiterunt, ſed liberè ab illa ceſſarunt. Conſtat in dæmonibus, qui dilectionem naturalis amicitiæ erga Deum verterunt in odium. Eſt contra Thomiſtas docentes, Angelos numquam ab ea cognitione, & dilectione naturalis amicitiæ erga Deum deſtitiſſe: ſiue quia tales actus Angeli neceſſariò eliciunt; ſiue quia quod illi ſemel in materia naturali deliberatè eligunt, immobiliter retinent. Sed primum eorum fundamentum impugnatum eſt diſputatione præcedente ſect. 3. Secundum verò impugnabitur infrà.

8. Ceterùm non audent prædicti Thomiſtæ abſolutè naturalem beatitudinem dæmonibus concedere: eò quòd naturalis beatitudo non tantùm importat cognitionem & dilectionem Dei finis naturalis, ſed etiam rectitudinem voluntatis, & fruitionem eiuſdem, vt ſummi boni naturaliter cogniti. Qua voluntatis rectitudine & fruitione Dei, vt ſummi boni naturaliter cogniti, quia carent dæmones, non poſſunt dici abſolutè naturaliter beati, ſed potiùs miſeri. Sed contrà: nam ſaltem negare non poſſunt, manere in dæmonibus totam eſſentiam naturalis beatitatis, quæ tantùm conſiſtit in cognitione & dilectione naturalis amicitiæ Dei finis naturalis cum inamiſſibilitate eiuſdem. Cetera enim non tam integrant, quàm ſequuntur eſſentiam vt proprietates illius, vti ipſimet fatentur. Etenim ſicut in beatitudine ſupernaturali rectitudo voluntatis & fruitio non integrant, ſed conſequuntur beatitatis eſſentiam; ita nec rectitudo voluntatis & fruitio integrant, ſed tantùm conſequuntur beatitudinis naturalis eſſentiam.

Aſſertio 2. Angeli creati ſunt naturaliter beati, imperfectè tamen.

9. Dico ſecundò. Abſolutè & ſimpliciter dici non poteſt, Angelos creatos fuiſſe naturaliter beatos, ſed cum addito diminuente, imperfectè, & ſecundùm quid. Eſt auctorum tertiæ ſententiæ. Nec aliud intendunt auctores ſecundæ, & multi etiam primæ ſententiæ. Fundamentum eſt: quoniam, vt ex Auguſtino conſtat, & nos ſequenti tomo oſtendemus, de eſſentia perfectæ beatitudinis, eſt inamiſſibilitas: ſed in primo inſtanti nullus Angelus adeptus eſt naturalem cognitionem, & dilectionem Dei finis naturalis inamiſſibiliter: ergo nullus Angelus in primo inſtanti ſuæ creationis dici potuit abſolutè & ſimpliciter naturaliter beatus. Minor probatur: quia nullus Angelus in principio ſuæ creationis fuit in bono confirmatus, ſed omnes tamquam puri viatores poterant ab amore Dei, tam naturali, quàm ſupernaturali vi propriæ libertatis deſiſtere, ſicut de facto deſtiterunt mali.

Auguſtinus.

Corollaria ex dictis.

10. Ex dictis deducitur primò, nullam creaturam intellectualem viribus propriis, abſque ſpeciali auxilio Dei, aſſequi poſſe perfectam felicitatem naturalem. Fundamentum eſt, quia cùm omnis creatura intellectualis vi propriæ libertatis ſit vertibilis de bono in malum, nulla viribus propriis, abſque ſpeciali auxilio Dei, confirmantis voluntatem creatam in bonum, naturalem felicitatem, quæ huiuſmodi confirmationem in bonum importat, aſſequi poterit.

11. Deducitur ſecundò, neque primum hominem in ſtatu innocentiæ fuiſſe perfectè beatum, beatitudine naturali; ob eamdem rationem, quoniam illum ſtatum naturalium, ac ſupernaturalium bonorum non accepit primus homo cum perpetua perſeuerantia & inamiſſibilitate, quæ ad perfectam beatitatem etiam naturalem neceſſaria eſt: ſed ſolùm fuiſſe beatum ſecundùm quid & imperfectè: & quidem imperfectiùs, quàm Angelum. Nam Angelus & perfectiùs Deum cognoſcebat diligebatque, & non interruptè, vt homo, ſed eodem actu continuato illum cœpit diligere dilectione amicitiæ naturalis vſque ad actum peccati.

12. Deducitur tertiò, nullam beatitudinem viæ habere veram rationem beatitudinis, niſi fuerit ſpeciali dono gratiæ, voluntatem in bono confirmantis, ſtabilita: vti fuit ſupernaturalis beatitudo viæ Deiparæ, & Apoſtolorum: qui ita fuerunt in gratia reliquiſque donis ſupernaturalibus acceptis à Deo confirmati, vt ab illis non potuerint poteſtate conſequente, etſi potuerint poteſtate antecedente, quæ ſecuritatem beatitudinis viæ ſimpliciter non tollit, excidere.

Ad oppoſitã ſententiam reſpondetur.

13. Ad fundamentum primæ ſententiæ, neganda eſt conſequentia, ſi intelligatur de beatitudine naturali ſimpliciter: nam hæc non ſolùm includit naturalem cognitionem, dilectionemque Dei ſummi boni naturalis, ſed etiam inamiſſibilitatem, quam quia non habuerunt Angeli in principio ſuæ creationis, non potuerunt in eo eſſe naturaliter beati. Concedenda verò eſt, ſi intelligatur de beatitudine naturali imperfecta & ſecundùm quid.

14. Ad confirmationem, neganda eſt minor: nam etiam beatitudo viæ debet ſtabilire mentem in ſummo bono, cognitione & dilectione poſſeſſo; ab eaque anxietatem de poſſeſſa beatitudine amittenda tollere. Nam hoc ipſo, quòd creatura rationalis eſt dubia de poſſeſſa felicitate amittenda, non poteſt eſſe beata, quia beatitudo, qualiſcumque ſit, tollit anxietatem de ea amittenda. Quòd ſi prima ſententia per beatitudinem viæ idem intelligat, quod beatitudinem imperfectam, non niſi nomine à noſtra ſententia diſcrepat. Fundamentum verò ſecundæ & tertiæ confirmat noſtram ſententiam.

SE-

Digitized by Google

SECTIO II.

An Angeli fuerint creati in beatitudine ſupernaturali?

Auguſtinus dubitandi dedit occaſionem.

15. RATIO dubitandi eſt auctoritas Auguſtini lib. 4. de Geneſi ad litteram à c. 24. & deinceps, vbi concedit Angelis duplicem notitiam rerum, alteram matutinam in Verbo; alteram veſpertinam in proprio genere: docetque cap. 32. Angelos priùs cognouiſſe creaturas vt faciendas in Verbo, quàm viderint factas in propriis naturis: *Mẽs,* inquit, *Angelica pura charitate inhærens Verbo Dei, poſteaquam illo ordine creata eſt, vt præcederet cetera; priùs ea vidit in Verbo Dei facienda, quàm facta ſunt: ac ſic prius in eius fiebant cognitione, cùm Deus dicebat, vt fierent, quàm in ſua propria natura: quæ itidem facta in eis ipſis etiam cognouit, minore vtique notitia, quæ veſpera dicta eſt.* Hæc Auguſtinus. Atqui cognitio rerum in Verbo ſupponit intuitiuam viſionem Dei, in qua ſupernaturalis beatitudo conſiſtit. Igitur prius Angeli fuerunt beati beatitudine ſupernaturali, quàm ſeipſos, reliquaſque creaturas propria nouerint notitia.

16. Præterea ibidem docet, ſtatim ac creati ſunt Angeli, adhæſiſſe creatori ſuo per claram eius viſionem: *Sed continuò,* inquit, *poſt verbum Dei facta eſt lux* (intelligit autem pro luce Angelos, qui ſub nomine lucis dicuntur creati) *adhæſitq; creanti luci lux creata, videns illam, & ſe in illa.* Et lib. 11. de Ciuitate c. 9. docet, Angelos bonos numquam fuiſſe à Deo peregrinatos. Nam peregrinari à Deo idem eſt, ac per fidem ambulare, iuxta illud 2. ad Corinth. 5. *Dum ſumus in corpore peregrinamur à Domino, per fidem enim ambulamus, & non per ſpeciem.* Et ſæpè alibi docet, Angelos creatos fuiſſe beatos.

2. Corinth. 5.

17. Confirmatur, nam clara viſio Dei initio creationis omnibus Angelis communicata in primis commendat liberalitatem Dei erga Angelos malos, qui quoniam numquam erant ipſum per totam æternitatem viſuri, ſaltem illum ad breue aliquod tempus viderent. Secundò commendat inſignem diuinæ charitatis erga Angelos malos oſtenſionem, vt per hanc ſui claram viſionem euidenter illis oſtenderet, ad quàm ſublimem gloriam, felicemque ſtatum eos creauerat. Tertiò demum facit ad aliquod leuamen malorum Angelorum, vt ex tali ſpecie diuinæ viſionis in eorum mentibus relicta, aliquam capere poſſent, ſi vellent, de Deo delectationem, eſſetque illis talis ſpecies aliquis ad Deum non offendendum ſtimulus.

Negans ſententia cõmunior eſt.

18. *Conſtans tamen & communis Scholaſticorum ſententia eſt, nullum Angelum initio ſuæ creationis fuiſſe patria beatitate donatum.* Equidem de malis res eſt certior, quàm probatione indigeat. Nam viſio clara Dei reddit videntem intrinſecè impeccabilem: atqui de fide eſt, Angelos malos peccaſſe: ergo non potuerunt creari beati beatitate patriæ, quæ in clara Dei viſione conſiſtit. Nam dum hæc perſeuerat in intellectu creato, non ſinit videntem in peccatum labi.

De Angelis malis res eſt omnino certa.

Inſtantia.

Nec dici poteſt, eos tantùm in tranſitu Deum vidiſſe: ceterùm Deum non offendiſſe, dum ipſum videbant, ſed poſtquam ſubtracta ab eis fuit viſio. Sed contrà; nam hoc priuilegium videndi Deum in tranſitu nulli hactenus mortali præſcito conceſſum eſt, imò nec prædeſtinatis viatoribus, niſi pauciſſimis, iiſque ſanctiſſimis. Multò igitur improbabilius eſt, illud conceſſum fuiſſe Angelis mox Deo rebellaturis.

Soluitur.

De bonis Angelis gratia probatur.

19. De bonis etiam probatur; tum quia æqua fuit ab initio omnium Angelorum conditio: nam omnes fuerunt viatores, propriis actibus ex diuina gratia proficiſcentibus, tamquam condignis meritis ad propoſitum brauium tendentibus. Nam eadem lex, quæ decreta eſt hominibus de conſequenda ſalute per condigna opera, decreta eſt etiam Angelis, vt communis Scholaſticorum, ac Patrum ſententia docet, & apertè teſtatur Gelaſius Papa in diſp. contra Pelagium. Tum quia aut Angeli ſancti fuerunt ſtatim patria beatitate donati permanenter, aut tranſeunter. Primum repugnat cum ipſorum merito, quo ſibi gloriam meruerunt, vt infrà oſtendam. Secundum abſque fundamento aſſeritur.

Gelaſius Papa.

20. Ad auctoritatem Auguſtini, reſpondet primò Scotus in 2. diſt. 3. q. 9. §. *Ad quæſtionem.* verſu, *Tertiò perſuadetur.* cognitionem matutinam creaturarum in Verbo præcedentem veſpertinam earumdem in proprio genere, fuiſſe illam cognitionem naturalem, quam Angeli ſtatim de Deo habuerunt per propriam ſpeciem, diſtinctè & quidditatiuè diuinam eſſentiam repræſentantem, non quidem intuitiuè & in ſe, ſed abſtractiuè & in ſuo proprio repræſentatiuo. In ea quippe ſpecie diſtinctè & quidditatiuè cognouerunt Angeli eſſentiam Dei, & in ea creaturas producendas, tamquam effectus in cauſa, & ideata in ſua idea. Veſpertinam verò fuiſſe cognitionem earumdem creaturarum in propriis naturis exiſtentium.

Ad auctoritatem Auguſtini reſponſiones variæ.

Reſponſio 1. Scoti.

Sed contrà: nam, vt ex decima diſp. conſtat, falſum eſt hoc Scoti fundamentum, dari videlicet in Angelis ſpeciem naturalem, diuinam eſſentiam diſtinctè & quidditatiuè repræſentantem.

Reiicitur.

21. Reſpondet ſecundò S. Thomas, 1. p. q. 62. art. 1. ad 3. diſtinguendo duplicem cognitionem matutinam in Angelis, vnam naturalem, aliam glorioſam: naturalem, qua cognoſcunt Deum, per eius ſimilitudinem in ſeipſis relucentem: glorioſam, qua cognoſcunt eumdem Deum per propriam eſſentiam. Vtraque notitia cognoſcit Angelus res in Verbo; ſed naturali, abſtractiuè & imperfectè; glorioſa verò, intuitiuè & perfectè. Pri-

Reſponſio 2. S. Thom.

De Angelis

mam cognitionem matutinam rerum in Verbo habuerunt Angeli in principio ſuæ creationis: & de hac intelligendus eſt citato loco Auguſtinus. Secundam verò non habuerunt niſi ſoli Angeli boni poſt abſolutam viam in ingreſſu ſupernaturalis beatitatis. Hæc doctrina vera quidem eſt, eaque ſuprà citata diſp. 10. vſi ſumus ad ſoluendum argumentum Scoti, quo probare nitebatur, dari huiuſmodi ſpeciem naturalem in Angelis, diſtinctè & quidditatiuè diuinam eſſentiam repræſentantem: difficilè tamen auctoritati Auguſtini applicari poteſt, qui expreſsè loquitur de cognitione rerum in Verbo clarè viſo, vt ipſe etiam Scotus citato loco fatetur. Et manifeſtè colligitur ex verbis Auguſtini initio cap. 24. *Quapropter*, inquit, *cum ſancti Angeli, quibus poſt reſurrectionem coæquabimur, ſi viam, quæ nobis Chriſtus factus eſt, vſque in finem tenuerimus, ſemper videant faciem Dei, Verboq; eius vnigenito Filio, ſicut Patri æqualis eſt, perfruamur, in quibus prima omnium creata eſt ſapientia: proculdubio vniuerſam creaturam, in qua ipſi ſunt principaliter conditi, in ipſo Verbo Dei prius nouerunt, in quo ſunt omnium, etiam quæ temporaliter facta ſunt, æterna rationes, tamquam in eo, per quod facta ſunt omnia: ac deinde in ipſa creatura, quam ſic nouerunt, tamquam infra deſpicientes, eamq; referentes ad illius laudem, in cuius incommutabili veritate rationes, ſecundùm quas facta eſt, principaliter vident.* Hæc Auguſtinus: qui paulò pòſt hanc ipſam ſcientiam rerum in Verbo, appellat *matutinam*. Non igitur Auguſtinus loquitur de cognitione rerum in Verbo abſtractiuè ac naturaliter tantùm cognito: alioqui nullum eſſet diſcrimen inter cognitionem matutinam, & veſpertinam, vt per ſe patet.

Reſponſio S. Thomæ difficulter ſaluat auctoritatem S. Auguſtini.

Auguſtinus.

Reſponſio vera.

22. Quare dicendum eſt, Auguſtinum loqui de notitia rerum in Verbo clarè viſo, eamque tantùm appellare *matutinam*, comparatione ſcientiæ earumdem rerum extra Verbum, quam ibidem vocat veſpertinam. Ceterùm cùm docet, cognitionem matutinam in Angelis præceſſiſſe veſpertinam, non loquitur de Angelis viatoribus, ſed comprehenſoribus, in quibus notitia rerum in Verbo præcedit notitiam earumdem in proprio genere: quia in ingreſſu beatitudinis priùs intuiti ſunt Deum, in eoque ſeipſos, & reliquas creaturas producendas, quàm res ipſas in propriis naturis exiſtentes.

Noua difficultati occurritur.

23. Illud tamen huic reſponſioni obſtare videtur, quòd ibi Auguſtinus loquatur de creatione, non autem de beatificatione Angelorum: docet enim eos creatos fuiſſe ſub nomine lucis, quæ ſtatim creata adhæſit creanti luci, videns illam, & ſe in illa. Verùm huic difficultati occurrendum eſt, quòd propter breuiſſimam moram, quæ inter creationem & beatificationem Angelorum interceſſit, pro eodem accipit eo loco beatificationem & creationem ſanctorum Angelorum: idque vt accommodare poſſet Angelicæ cognitioni ſex illos dies, quibus dicitur ab initio conditus mundus. Cùm enim ipſe putet, vt vidimus diſp. 2. ſect. 15. mundum conditum fuiſſe in inſtanti, ſex illos dies, quibus Scriptura narrat mundum conditum fuiſſe, applicat cognitioni Angelorum, reſpectu aliorum, & aliorum obiectorum, quæ ab ipſis cognita fuere. Pro *manè* verò & *veſpere*, quibus ſex illi dies conſtare dicuntur, ſignificari docet duplicem cognitionem Angelorum, alteram rerum in Verbo, quæ ob ſui claritatem *matutina* dicitur; alteram veſpertinam earumdem rerum in proprio genere: quæ quia non ita clara eſt, *veſpertina ac decoloratior* nuncupatur. An autem hæc Auguſtini ſententia congruat cum Scripturæ hiſtorica narratione, & reliquis ſanctorum Patrum teſtimoniis, aliis iudicandum relinquo. Interim legatur Molina tractatu de opere ſex dierum diſp. 1. & Suarez ibidem libro 1. cap. 11.

Vide Molinã & Suarez.

24. Iuxta ea quæ dicta ſunt, intelligendus eſt locus ille, vbi Auguſtinus docet, lucem Angelicam ſtatim à Deo formatam adhæſiſſe creanti luci per illius viſionem. Nam propter breuem moram inter creationem & beatificationem, illa duo in prædicto loco non diſtinguit. Facilior eſt alter locus lib. 11. de ciuitate cap. 9. vbi Angeli boni numquam dicuntur fuiſſe à Deo peregrinati. Nam *peregrinari à Deo* non accipit ibi Auguſtinus in eo ſenſu, in quo accipit Paulus pro ambulare in fide, ſed pro ſeparari ſeu apoſtatare à Deo per peccatum, iuxta illud Lucæ 15. quod de filio prodigo dicitur: *Et peregrè profectus eſt in regionem longinquam*. Quod de peregrinatione & elongatione per peccatum intelligunt Patres.

Lucæ 15.

25. Ceterùm ad explicanda plurima Auguſtini loca, in quibus docere videtur, Angelos creatos fuiſſe beatos, diſtinguenda eſt in doctrina Auguſtini duplex beatitudo, altera viæ ſemiplena & imperfecta; altera patriæ plena & perfecta. Quam doctrinam tradit de correptione & gratia capite 10. his verbis: *Diabolus vero & angeli eius, etſi beati erant antequam caderent, & ſe in miſeriam caſuros eſſe neſciebant, erat tamen adhuc quod eorum adderetur beatitudini, ſi per liberum arbitrium in veritate ſtetiſſent, donec iſtam ſummæ beatitudinis plenitudinem tamquam præmium ipſius permanſionis acciperent, id eſt, vt magna per Spiritum ſanctum data abundantia charitatis Dei, cadere vlteriùs omnino non poſſent, & hoc de ſe certiſſimè noſſent. Hanc plenitudinem beatitudinis non habebant, ſed quia neſciebant ſuam futuram miſeriam, minore quidem, ſed tamen beatitudine ſine vllo vitio fruebantur. Nam ſi ſuum caſum futurum noſſent, æternumq; ſupplicium, beati vtique eſſe*

Auguſtinus de corrept. & gratia.

non poſſint, quos huius tanti mali metus iam tunc miſeros eſſe compelleret. Eodem modo loquitur ibidem, & lib. 11. de ciuitate cap. 12. de primo homine, quem pariter docet fuiſſe ad initio beatum, quia ſine vllo vitio, & abſque ſui futuri caſus præſcientia creatus eſt. Ex quibus verbis duplex in ſententia Auguſtini diſtinguitur beatitudo, altera cum certa ſcientia futuræ perennitatis; altera abſque ſcientia futuræ miſeriæ. Prior dicitur plena & perfecta, quam ſoli beati poſſident: poſterior ſemiplena & imperfecta, quam omnes Angeli, & primi homines initio ſuæ creationis habuerunt: & quam etiam citato lib. 11. de ciuitate cap. 12. habere docet homines, qui *iuſtè & piè cum ſpe tantùm futuræ immortalitatis hanc vitam ducunt ſine crimine vaſtante conſcientiam.* Dixi, beatitudinem, quæ non habet certam ſcientiam futuræ perennitatis, in ſententia Auguſtini eſſe tantùm ſemiplenam & imperfectam beatitudinem. Nam qui non habet certam ſcientiam futuræ perennitatis, hoc ipſo dubius eſt de ſua felicitate: quia cùm hæc pendeat tum à diuina, tum à propria voluntate, quæ mutabilis eſt, niſi habeat certam ſcientiam de perpetuitate ſuæ beatitudinis, manebit de ſua futura felicitate dubius, ac proinde non poterit cum tali dubio eſſe plenè & perfectè beatus. Quæ doctrina conformis eſt noſtris principiis, præcedente ſectione iactis.

Duplex beatitudo in ſententia Auguſtini.

26. Ad confirmationem, negandum eſt, vllam rationem ex aſſignatis ſufficientem eſſe, vt dicamus, Angelos malos Deum aliquando vidiſſe: non primam, nam liberalitas Dei ſat erga rebelles Angelos ſe oſtendit, in eorum naturis exornandis tot tantiſque naturæ ac gratiæ donis, quibus illi malè vſi ſunt. Non ſecundam; nam hunc inſignem charitatis affectum ſufficientiſſimè Deus illis declarauit, dum tot tantaque dona ſupra eorum merita impertiuit. Ceterùm ad oſtendendum illis, ad quam ſublimem gloriam, felicemque ſtatum eos erat euecturus, non opus erat clara ſui viſione, ſed ſat fuit infallibilis fidei reuelatio, proprio ſuo teſtimonio, tamquam proprio ſigillo obſignata, quam omnibus Angelis ab initio fecit. Quemadmodum eadem infallibilis reuelatio de futura gloria conferenda, ſufficit hominibus. Non demum ſufficit tertia ratio: tum quia memoria præteritæ viſionis potiùs fuiſſet dæmonibus materia acerbioris pœnæ ac triſtitiæ, dum recordarentur à quàm ſublimi gloria ſe fuiſſe deiectos: tum quia etiamſi talis memoria fuiſſet eis cauſa alicuius ſolaminis, eo tamen digni non eſſent, qui tanta pertinacia auſi ſunt contra Deum rebellare.

Reſpondetur ad fundamenta oppoſitæ ſententiæ.

SECTIO III.

An Angeli creati ſint in gratia & iuſtitia habituali?

27. DVPLEX eſt gratia, habitualis vna, quæ & ſanctificans dicitur, quæque neceſſaria eſt ad opera æternæ vitæ condignè meritoria; actualis altera, quæ & auxiliatrix nuncupatur; & conſiſtit in ſupernaturali cogitatione intellectus, & pia affectione voluntatis, quas, teſte Auguſtino, Deus infundit creaturæ, abſque libera cooperatione ipſius; & in ſupernaturali influxu Dei ad actus aliquo modo ſupernaturales. Potiſſima autem difficultas eſt de gratia habituali, an cum ea, vel ſine ea, atque adeò in pura natura creati ſint Angeli.

Auguſtinus.

28. Prima ſententia negat, Angelos creatos fuiſſe in gratia habituali, ſed in pura tantùm natura. Eſt Hugonis Victorini in ſumma tract. 2. c. 2. & lib. 1. de Sacramentis p. 5. c. 19. Alenſis 2. p. q. 19. memb. 2. Henrici quodlib. 8. quæſt. 10. *§. Ad dubitandum.* Magiſtri in 2. diſt. 3. c. 6. & diſt. 5. c. 2. 4. & 6. Bonauenturæ in 2. diſt. 4. art. 1. q. 2. Richardi art. 2. quæſt. 2. Ægidij q. 1. art. 4. Argentinæ art. 2. Rubionis q. 3. Mayroni q. 1. Marſilij q. 4. art. 1. concl. 1. vtramque verò ſententiam vt probabilem defendunt Scotus in 2. diſt. 5. q. 1. *§. Ad inquirendum.* Gabriel diſt. 4. q. vnica ar. 2. concl. vnica. Palatius diſp. 2. Ceterùm omnes huius ſententiæ auctores conueniunt, Angelos malos numquam habuiſſe gratiam habitualem, vno excepto Scoto, qui in vtraque ſententia docet, omnes Angelos tam bonos, quàm malos habuiſſe gratiam habitualem, vel in ipſa creatione iuxta aliam ſententiam, vel paulò pòſt iuxta hanc ſententiam: quam gratiam mali per peccatum amiſerunt, & boni per actus meritorios conſeruarunt & auxerunt.

Prima ſententia negat.

Hugo Victorinus, Alenſis, Henricus, Bonauentura, Richardus, Ægidius, Argentinas, Rubio, Mayronius, Marſilius.

Hanc & oppoſitam ſententiam vt probabilem defendit Scotus, Gabriel, Palatius.

Omnes hi Auctores, vno excepto Scoto, negant vnquam Angelos malos gratiam habitualem habuiſſe.

29. Fundamentum verò eorum, qui dicunt, malos Angelos numquam gratiam habitualem habuiſſe, illud eſt; quoniam ſi ſemel Angeli habitualem iuſtitiam accepiſſent, numquam ab ea receſſiſſent: tum quia quod ſemel Angelus deliberatè eligit, numquam deſerit: ſi autem Angeli gratiam habitualem accepiſſent, procul dubio illam per aliquod meritum ſaltem de congruo accepiſſent: ergo deliberatè illam ſibi elegiſſent: igitur ſemel electam numquam per peccatum deſeruiſſent. Tum quia ſi Angeli mali habuiſſent gratiam habitualem, illam perfectè cognouiſſent: ergo ab ea recedere non potuiſſent. Antecedens patet, nam Angelo debita eſt comprehenſiua notitia omnium, quæ habet in ſe. Conſequentia verò probatur: nam comprehendendo Angelus naturam gratiæ habitualis, comprehendiſſet illam vt ſingularem & auguſtam participationem naturæ diuinæ; & conſequenter cognouiſſet illam vt principium exigitiuum viſionis & amoris beatifici, reliquarumque operationum propriarum Dei: ergo non potuiſſet illam ſibi non amare; conſequen-

Fundamentum.

ter non potuiſſet ab ea per peccatum recedere. Confirmatur, nam plus perfectiuſque Angelus ſibi diligit eſſe ſupernaturale, quàm eſſe naturale: ſed eſſe naturale neceſſariò ſibi diligit; ergo etiam eſſe ſupernaturale, quod mediante gratia diuina participat; ergo non potuiſſet ab ea per peccatum recedere; quia non poſſumus ab illa perfectione voluntariè recedere, quam neceſſariò amamus.

30. Probant ſecundò. Nam primus homo non fuit in gratia conditus: ergo nec Angelus. Conſequentia patet, nam magis neceſſaria fuit gratia homini, propter maiorem naturæ imbecillitatem, & ſenſibilium obiectorum incitamenta: ergo ſi non fuit illi ſtatim ab initio creationis collata gratia; à fortiori nec illa fuit ſtatim ab initio creationis collata Angelo. Antecedens colligitur ex Auguſtino lib.11. de ciuit. cap.12. vbi docet, quantum ad ſpem futuræ vitæ, beatiores eſſe homines in natura lapſa, quàm fuerit primus homo in paradiſo: hoc autem verum eſſe non poteſt, niſi ratione gratiæ, quam habet homo in natura lapſa, & non habuit in natura integra. Eamdem doctrinam confirmat lib. de correptione & gratia cap.10. his verbis: *Saluberrimè confitemur, Deum Dominumq; rerum omnium, ſic ordinaſſe Angelorum & hominum vitam, vt in ea priùs oſtenderet, quid poſſet eorum liberum arbitrium, deinde quid poſſet ſuæ gratiæ beneficium.* Ergo non priùs data eſt eis gratia, quàm operata fuerit natura per liberum arbitrium.

Auguſtinus.

31. Tertiò colligunt hanc ſententiam ex variis Patrum teſtimoniis. Primò ex Auguſtino, qui lib.1. de Geneſi ad litteram cap.3. & 17. & lib.2.c.8.& lib.4. c.21. & 22. & ſæpè alibi, nomine cælorum intelligit Angelos, qui priùs quàm formarentur luce gratiæ, creati ſunt informes, vti cæli. Ita enim ſcribit citato lib.4. cap.22. *Si lux iſta, quæ primitus creata eſt, non corporalis, ſed ſpiritualis eſt, ſicut poſt tenebras facta eſt, vbi intelligitur à ſua quadam informitate ad Creatorem conuerſa, atque formata,* &c. Secundò idem Auguſtinus lib.11. de Geneſi ad litteram c.19. in fine docet, Angelos malos ab ipſo ſuæ conditionis exordio cecidiſſe, nec aliquando in veritate ſtetiſſe. Vnde idipſum explicans c.23. *Quod ergo,* inquit, *putatur numquam diabolus in veritate ſtetiſſe, numquam cum Angelis beatam duxiſſe vitam, ſed ab ipſo ſuæ conditionis initio cecidiſſe, non ſic accipiendum eſt, vt non propria voluntate deprauatus, ſed malus à bono Deo creatus putetur.* Et paulò pòſt ita ſubdit: *Vnde beata, atque Angelica vita dulcedinem non guſtauit, quam non vtique acceptam faſtidiuit, ſed nolendo accipere deſeruit & amiſit.* Quod magis explicans: *Ille,* inquit, *continuò impius, conſequenter & mente cæcus, non ex eo quod acceperat, cecidit, ſed ex eo quod acciperet, ſi ſubdi voluiſſet Deo. Quod profectò quia noluit, & ab eo, quod accepturus erat, cecidit.* Vbi diaboli caſum non explicat per amiſſionem boni, quod acceperat, ſed quod accepturus erat, ſi rectè operatus fuiſſet.

S. Gregorius. Ezech. 28.

32. Tertiò ex Gregorio 32. moral. c.25. vbi explicans locum illum Ezechielis 28. *Et foramina tua in die qua conditus es, præparata ſunt,* ita ſcribit: *Foramina idcirco in lapidibus ſiunt, vt vinculati auro in ornamenti compoſitione iungantur, & nequaquam à ſe diſſideant, quos interfuſum aurum repletis foraminibus ligat. Huius ergo lapidis in die conditionis ſuæ foramina præparata ſunt, quia videlicet capax charitatis eſt conditus, qua ſi repleri voluiſſet, ſtantibus Angelis, tamquam poſitis in regis ornamento lapidibus potuiſſet inhærere. Si enim charitatis auro ſeſe penetrabilem præbuiſſet, ſanctis Angelis ſociatus, in ornamento, vt diximus, regio lapis fixus maneret. Habuit ergo lapis iſte foramina, ſed per ſuperbiæ vitium charitatis auro non ſunt repleta. Nam quia idcirco ligantur auro, ne cadant, idcirco iſte cecidit, quia etiam perforatus manu artificis, amoris vinculis ligari contempſit.* Ergo in ſententia Gregorij Angeli mali ſolùm creati ſunt capaces ad charitatem habendam, quam quia ſuperbiæ vitio contempſerunt, à Deo non acceperunt.

Secunda ſententia affirmans. S. Thomas, Albertus, Durandus, Ariminenſis, Capreolus, Maior, Caietanus, Sotus, Bannez, Zumel, Molina, Vaſquez, Valentia, Suarez.

33. Secunda ſententia affirmat, omnes Angelos tam bonos, quàm malos creatos fuiſſe in gratia & iuſtitia habituali. Eſt S.Thomæ 1.p.q.62.art.3. & 4. & in 2.diſt.4.q.1.art.3. & quodlib.9.q.4.art.3. Alberti in 2.diſt.3.art.12. Durandi diſt.4.q.2. Ariminenſis q. vnica art.3. concl.1. Capreoli q.1.art. 3.ad 1. Gregorij contra 5.concl. Maioris quæſt.1. Caietani 1.p.q.62.art.3. & 4. Soti lib.1. de natura & gratia cap.5. poſt medium. Bannez 1.p.q.62. ar.3.concl.2. Zumel ibid.q.1. concl.4. Molinæ, Vaſquez diſp. 227. c.2. Valentiæ ibidem q. ſua 13. puncto 1. Suarez lib.5. de Angelis c.4.& aliorum.

Aſſertio pro ſententia affirmante Angelos omnes in gratia habituali creatos. Probatur primò ex Ezech.28. Auguſtinus.

34. *Quæ ſententia probabilior eſt, & Scripturis ac Patrum teſtimoniis magis conſona, atque adeo ſequenda.* Eaque non obſcurè colligitur ex illo loco Ezechielis 28. *Tu ſignaculum ſimilitudinis, plenus ſapientia & perfectus decore: omnis lapis pretioſus operimentum tuum. Tu Cherub perfectus in viis tuis à die conditionis tuæ, donec inuenta eſt iniquitas in te.* Quem locum etſi non omnes Patres intelligunt de Lucifero, inter quos eſt Auguſtinus lib.11. de Geneſi ad litteram c.25. qui illum intelligit de membris diaboli, qui ſunt homines mali; communiter tamen illum interpretantur de Lucifero ſub perſona Principis Tyriorum, vt Tertullianus lib.2. contra Marcionem, Hieronymus in hunc locum, Ambroſius libro de paradiſo c.2. Auguſtinus ipſe 11. de Ciuit. c.15. Gregor. Magnus lib.32. Moral. c.24. & 25. Theodoretus relatus à Gloſſa in hunc locum Ezechielis, Beda lib. quæſtionum q.9. Iſidorus de ſummo bono c.12. & alij. Ex quo loco ſic argumentor. Lucifer fuit perfectus à die conditionis ſuæ, donec inuenta eſt iniquitas in eo: igitur aliquid per peccatum amiſit, quod à die conditionis ſuæ acceperat, alio-

De Angelis intelligunt Tertullian. Hieronym. Ambroſius, Auguſtinus, Gregorius, Theodoret. Beda, Iſidorus.

Digitized by Google

alioqui non fuiſſet à die conditionis ſuæ perfectus, donec inuenta eſſet iniquitas in eo. Hoc autem non potuit eſſe perfectio aliqua naturalis, quia nullam perfectionem naturalem amiſit per peccatum; nam vt eſt commune Patrum, & Theologorum axioma, omnia naturalia poſt peccatum manſerunt integra in Angelis. Ergo fuit aliqua perfectio ſupernaturalis. Hæc autem fuit gratia habitualis ſub nomine ſignaculi ſimilitudinis Dei expreſſa. Rectè enim, cùm ſit ſingularis participatio, & quaſi character naturæ diuinæ, ſignaculum ſimilitudinis Dei nuncupatur. Vnde *Similitudinem Dei* illam appellat Bernardus ſerm. 5. & 86. in cantica. *Copiam diuinæ eſſentiæ* Nyſſenus ſuper cantica hom. 4. *Picturam Dei* Ambroſius lib. 6. Hexaemeron c. 8. *Ipſam naturam diuinam participatam* S. Thomas 1. 2. q. 110. ar. 3.

Bernardo Gratia eſt Dei ſimilitudo. Nyſſenus eam appellat copiam diuinæ eſſentiæ. Ambroſius picturam Dei. S. Thomas naturam diuinam participatam. Probatur ſecundo ex Patribus. Baſilius.

35. Eamdem ſententiam docent Patres. Primò Baſilius in Pſal. 32. *Angelos namque initio, vt eſſent, Verbum opifex omnium condidit: ſanctificationem vero ſimul impendit ipſis Spiritus ſanctus. Non enim in infantili ſtatura ſunt creati, deinde paulatim exercitati atque perfecti, ſic Spiritus ſusceptione digni ſunt habiti, ſed in prima conſtitutione, & quaſi quadam conſperſione ſuæ ſubſtantiæ ſimul infuſam habuerunt ſanctitatem.* Hæc Baſilius: quo quid pro hac ſententia clarius?

Cyrillus Alexand.

36. Secundò Cyrillus Alexandrinus lib. 6. in Ioannem cap. 6. vbi loquens de diabolo: *In veritate,* inquit, *non ſtetit, quia prolapſus eſt à veritate, nec voluit manere in ſua originis ſanctitate. Factus enim fuerat ad imaginem & ſimilitudinem Dei: ſed ſuperbiendo retinuit quidem imaginem, quia non perdidit naturam immortalitatis; amiſit tamen veritatem ſimilitudinis.* Per veritatem autem ſimilitudinis intelligit gratiam habitualem, quam, vt ſuprà oſtenſum eſt, nomine ſimilitudinis Dei intelligunt Patres.

Damaſcen.

37. Tertiò Damaſcenus lib. 2. de fide orthodoxa c. 3. *Per Verbum Dei,* inquit, *creati ſunt Angeli, & per ſanctificationem Spiritus ſancti perfecti, proq; ſuæ dignitatis, & ordinis ratione illuminationem, & gratiam participantes.* Hæc Damaſcenus, qui Angelos pro ſuæ dignitatis ordine in ipſa creatione diuinæ gratiæ participes agnoſcit.

Hieronymus.

38. Quartò Hieronymus in 3. cap. Oſeæ circa initium: *Priſtinam,* inquit *gratiam perdiderunt, ſicut dæmones, qui lapſi de propria dignitate, & nihil antiquæ gratiæ poſſidentes, aridi ſunt, & veteri ſiccitate marceſcentes.* Igitur in ſententia Hieronymi dæmones aliquando fuerunt in gratia. Quòd autem in ſententia eiuſdem illam habuerint ab initio creationis, colligitur ex eodem in præcitatum locum Ezechielis 28.

Ambroſius.

39. Quintò Ambroſius in Pſal. 118. ſerm. 7. in illis verbis, *Superbi inique agebant,* docet diabolum per peccatum amiſiſſe gratiam his verbis: *Ipſe diabolus per ſuperbiam naturæ ſuæ amiſit gratiam.* Vbi notandum ly, *naturæ ſuæ,* non coniungi cum *gratia,* quaſi amiſerit gratiam ſuæ naturæ, ſed cum *ſuperbia,* vt ſenſus ſit, per ſuperbiam excellentiæ propriæ naturæ, amiſit gratiam.

Auguſtinus.

40. Sextò Auguſtinus lib. 11. de Ciuit. c. 9. docet, Angelos ſtatim creatos participes fuiſſe lucis æternæ. Nec intelligi poteſt de Angelis tantùm bonis: nam cap. 13. *Æquales,* inquit, *felicitatis omnes ab initio creati ſunt.* Nec etiam intelligi poteſt de participatione ſapientiæ & luminis naturalis: nam ſtatim ſubiungit: *Et ita fuerunt, donec iſti, qui nunc mali ſunt, ab illo bonitatis lumine ſua voluntate ceciddiſſent.* Non ceciderunt autem à ſapientia & lumine naturali, quæ poſt peccatum manſerunt integra, ſed à iuſtitia & lumine ſupernaturali. Et lib. 12. cap. 9. docet, numquam bonos Angelos abſque bona fuiſſe voluntate, in qua & mali creati ſunt.

S. Gregorius.

41. Septimò Gregorius lib. 32. moralium cap. 24. ſic de Lucifero ſcribit: *Quid namque boni non habuit, ſi ſignaculum Dei ſimilitudinis fuit? De ſigillo quippe annuli talis ſimilitudo imaginaliter exprimitur, qualis in ſigillo eodem eſſentialiter habetur. Et licet homo ad ſimilitudinem Dei creatus ſit, Angelo tamen quaſi maius aliquid tribuens, non eum ad ſimilitudinem Dei conditum, ſed ipſum ſignaculum Dei ſimilitudinis dicit, vt quo ſubtilior eſt in natura, eò in illo ſimilitudo Dei plenius credatur expreſſa.* Et cap. 25. explicare pergens Luciferi perfectiones, quas à Deo acceperat: *Qui in medio,* inquit, *ignitorum lapidum perfectus ambulauit: quia inter Angelorum corda charitatis igne ſuccenſa, clarus gloria conditoris exitit. Quem bene extentum, ac protegentem dicit: omne enim, quod extenti protegimus, obumbramus. Et quia comparatione claritatis ſuæ cæterorum claritatem obumbraſſe creditur, ipſe extentus & protegens fuiſſe perhibetur. Reliquos enim quaſi obumbrando operuit, qui eorum magnitudinem excellentia maiore tranſcendit.* Quòd autem loquatur de excellentia ſupernaturali, orta à gratia, & virtutibus ſupernaturalibus, conſtat ex iis, quæ cap. 26. ſubiungit: *De quo idcirco tam mira, in quibus fuit, & quæ amiſit, inſinuat.* Non amiſit autem Lucifer excellentiam ſuæ naturæ, quæ integra manet, ſed excellentiam gratiæ, & donorum ſupernaturalium.

Anſelmus.

42. Octauò Anſelmus de caſu diaboli c. 6. ſic de Angelis malis ratiocinatur: *Illi vero Angeli, qui maluerunt illud plus, quod nondum Deus illis dare volebat, quàm ſtare in iuſtitia, in qua facti erant: eadem iuſtitia iudicante, & illud, propter quod illam contempſerunt, nequaquam obtinuerunt; & quod tenebant bonum, amiſerunt.* Amiſerunt autem non bonum naturale, vt ſuprà probatum eſt, ſed bonum ſupernaturale, in quo creati fuerant.

Eadem ſententia ratione probatur.

43. Tandem probatur hæc ſententia ratione. Prima ſit. Angeli creati ſunt à Deo, vt per condigna merita ſupernaturalem beatitatem conſequerentur: ad hoc autem

neceſ-

neceſſaria erat gratia habitualis ſanctificans: ergo illam habuerunt à principio creationis. Conſequentia patet: nam à principio creationis Angeli erant capaces ſupernaturalem beatitudinem condignis actibus ſibi promerendi. Maior conſtat à paritate hominum, à qua lege non fuerunt exempti Angeli, vt ex Patribus conſtat. Et confirmatur, quia hic modus conſequendi beatitudinem per condigna merita altior eſt, & conformior tum diuinæ prouidentiæ, quæ quoad fieri poteſt res ad ſuos fines perducit mediante cooperatione earum: tum dignitati naturæ intellectricis. Nobilior quippe modus eſt vt pura creatura beatitudinem conſequatur tamquam præmium per opera condignè meritoria, quàm vt purum donum & gratis. Dixi, *pura creatura*, vt exciperem Chriſtum Dominum, qui beatitudinem ſuæ animæ non accepit vt præmium ſuorum operum: tum quia illam accepit altiori titulo naturalis filiationis Dei. Tum quia ſi illam accepiſſet per propria merita, primus actus meritorius in Chriſto debuiſſet præcedere ipſam viſionem beatam Dei; cùm non potuiſſet per actum viſionis, viſionem ipſam ſibi promereri. Quo fit, vt primus actus animæ Chriſti erga Deum non fuiſſet intuitiuus Dei, ſed abſtractiuus. Non decuit autem, vt primus actus animæ Chriſti erga Deum fuerit abſtractiuus, & non intuitiuus Dei. Minor verò primi ſyllogiſmi probatur: tum quia ad condignum meritum requiritur perſona poſitiuè digna & amica præmianti. Fit autem perſona creata viatrix poſitiuè digna & amica Dei per ſolam gratiam habitualem, vt ex diſputandis ſequenti tomo ſuppono. Tum quia ad condignum meritum requiritur æqualitas operis ad præmium, vt ex materia de merito conſtabit. Atqui nullum opus puræ creaturæ viatricis poteſt eſſe æqualis valoris cum beatitudine ſupernaturali, niſi ſit dignificatum à gratia habituali. Minor probatur, quia nullum opus perſonæ creatæ viatricis, etiam ex auxilio ſupernaturali elicitum, eſt tantæ perfectionis & dignitatis, quantæ eſt viſio ipſa Dei, in qua principaliter ſupernaturalis beatitudo conſiſtit, niſi ſit à gratia habituali dignificatum. Hæc enim, cùm ſit perfecta participatio naturæ diuinæ, & principium exigitiuum omnium diuinarum operationum creaturæ communicabilium, eſt forma perfectior ſaltem quoad entitatem viſione beatifica, quippe quæ exigit illam ſicut principium exigit ſuam propriam operationem: ac proinde opus condignificatum ab ipſa erit condignum meritum viſionis beatæ.

Deſcriptio gratiæ habitualis.

44. Secunda ratio ſit. Primus homo creatus eſt in gratia: ergo & Angelus. Conſequentia patet: nam ideò creatus eſt homo in gratia, vt per illam conſequeretur ſupernaturalem beatitudinem: at etiam Angelus conſequi debebat ſupernaturalem beatitudinem: ergo eadem eſt ratio de Angelo ac de homine. Antecedens colligitur ex Anacleto ep. 1. & apertè docet Tridentinum ſeſſ. 5. in decreto de peccato originali, vbi definit, Adam per peccatum *ſtatim ſanctitatem & iuſtitiam, in qua conſtitutus fuerat, amiſiſſe.* Et quidem quoad infuſionem gratiæ ſimpliciter, ſententia hæc eſt adeò certa de Angelis, vt oppoſitam Valentia loco præcitato appellet *temerariam.* Quoad infuſionem verò in eodem inſtanti creationis, res eſt *longe probabilior*: tum à paritate primi parentis, qui, vt deducitur ex Concilio Arauſicano 2. can. 19. gratiam accepit in ipſo inſtanti creationis. *Natura*, inquit, *humana etiamſi in illa integritate, in qua eſt condita, permaneret*, &c. Vbi notanda ſunt verba, *In qua eſt condita*, quod idem ſonat, atque in qua eſt creata. Quòd autem loquatur de integritate gratiæ, conſtat ex verbis, quæ ſubdit: *Vnde*, inquit, *cùm ſine gratia Dei ſalutem non poſſet cuſtodire, quam accepit.* Tum quia *Dei perfecta ſunt opera*, & ex alia parte Angeli ab ipſo exordio creationis erant capaces meriti de condigno reſpectu beatitudinis ſupernaturalis: ergo dicendum eſt, ſtatim illis gratiam habitualem fuiſſe collatam; cùm nullum fuerit ex parte Angelorum in exordio creationis obſtaculum.

Secunda ratio.

Anacletus, Tridentinũ.

Valentiæ cenſura.

Conc. Arauſicanum.

45. Ex dictis deducitur primò, omnes Angelos initio creationis ſimul cum iuſtitia habituali accepiſſe omnes virtutes ſupernaturales, tres Theologales, fidem, ſpem, charitatem, & reliquas infuſas morales Angelicæ naturæ proportionatas. Indicat Auguſtinus 12. de ciuit. cap. 9. vbi non minùs de Angelis, quàm de hominibus intelligit locum illum ad Rom. 5. *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum.* Ex quo loco colligunt Theologi hanc infuſionem virtutum ſupernaturalium in homine. Et ratio id etiam demonſtrat: quia non minùs Angeli, quàm homines indiguerunt ſupernaturalibus habitibus ad connaturaliter eliciendos actus æternæ vitæ condignè meritorios. Atqui hæc eſt potiſſima ratio, cur huiuſmodi habitus ſupernaturales infundantur hominibus. Confirmatur, quia cùm Angeli fuerint aliquando viatores, debuerunt in via eſſe perfectè inſtructi in ordine ad eos actus ſupernaturales, quos vt propriæ naturæ conſentaneos poterant in via exercere: atqui poterant in via exercere omnes actus virtutum Theologalium, & infuſarum moralium Angelicæ naturæ proportionatarum: igitur omnes illas debuerunt in via habere tam boni, qui propriis meritis eas ſibi auxerunt, quàm mali, qui ſtatim poſt peccatum eas amiſerunt.

Corollaria.

Auguſtinus.

Ad Rom. 5.

46. Dixi, *naturæ Angelicæ proportionatas.* Nam multæ ſunt virtutes infuſæ morales, quæ non ſunt Angelicæ naturæ proportionatæ, quales ſunt quæ ad appetitum ſenſitiuum moderandum ordinantur: quem appetitum quoniam non habent Angeli, non indigent virtutibus illum moderantibus. His tamen non obſtantibus non deſunt, qui has etiam virtutes appetitus ſenſitiui moderatrices collocent in Angelis, his rationibus. Primò, quia licet illæ non ſint

Non omnes virtutes morales infuſæ ſunt Angelis proportionatæ.

ad operandum neceſſariæ, poſſunt tamen eis eſſe ad ornamentum. Confirmatur, nam character in homine non eſt ad operandum, ſed ſolùm ad ornamentum. Secundò. Poſſunt Angeli ex affectu & motiuo talium virtutum eas hominibus deſiderare & procurare: ergo ſaltem ad hunc finem concedendæ ſunt in Angelis. Tertiò. Multi in Chriſto & B. Virgine ponunt habitum pœnitentiæ ſupernaturalis; cuius tamen potiſſimus actus, qui eſt proprij peccati deteſtatio, in Chriſto, & B. Virgine eſſe non potuit. Ergo eſto in Angelis nequeat eſſe potiſſimus actus harum virtutum, haud tamen erunt illis denegandæ, vel ad ornamentum propriæ naturæ, vel certè ad actus ſecundarios, ad quos tantùm ponitur virtus ſupernaturalis pœnitentiæ in Chriſto, eiusque beatiſſima Matre, vt octauo tomo oſtendemus.

47. Verùm oppoſita ſententia eſt longè probabilior, non eſſe huiuſmodi virtutes, appetitus ſenſitiui moderatrices, Angelis infuſas. Fundamentum eſt, quia vbi non poteſt habere locum primarius effectus & finis virtutis, non eſt virtus ponenda: atque in Angelis locum habere non poteſt primarius effectus & finis harum virtutum: igitur in eis ponendæ non ſunt. Minor cum conſequentia conſtat: nam primarius effectus finisque harum virtutum, eſt moderatio appetitus ſenſitiui, qui in Angelis non eſt. Maior, in qua tantùm eſt difficultas, probatur: quoniam vbi ceſſat primarius effectus & finis virtutis, ceſſat primarium motiuum Dei illam producendi. Nam principale motiuum Dei virtutem producendi, eſt ipſemet principalis finis virtutis. Cùm enim Deus res producat, illas ad ſuos fines, per intrinſecam inclinationem & propenſionem dirigendo; hoc ipſo, quòd res aliqua proficiſcitur ex libera voluntate Dei cum intrinſeca propenſione ad aliquem finem, talis finis eſt motiuum Dei producentis atque ordinantis rem ad talem finem: cùm non poſſit Deus non intendere id, quod liberè producit. Et quamuis poſſit huiuſmodi virtutes Angelis infundere propter alios fines ſecundarios; probabile tamen non eſt, primario fine ceſſante, eas à Deo infundi. Conſtat primò in habitu ſupernaturali fidei, qui quoniam eius primarius finis ceſſat in beatis, non fuit beatiſſimæ Animæ Chriſti infuſus. Conſtat ſecundò: nam alioqui multos habitus beatorum proprios, ob huiuſmodi ſecundarios fines, infunderet Deus viatoribus.

Obiectio. 48. Dices. Manent iſtæ virtutes appetitum moderantes in hominibus beatis, in quibus tamen non exercent ſuum primarium effectum, cùm in patria ceſſet omnis neceſſitas appetitum moderandi. Ergo poſſunt illæ infundi Angelis, eſto in eis primarium effectum exercere non valeant. *Solutio.* Reſpondeo negando conſequentiam: nam plus requiritur ad rem primò producendam, quàm ad eam ſemel productam conſeruandam. Quoniam quando res primò producitur, nullum habet ius ad eſſe, quod primò accipit: poſtquam verò producta eſt, acquirit naturale ius ad proprium eſſe, quo non priuatur, niſi ſit prorſus inutile, & nullius effectus capax. Quia igitur virtutes infuſæ, appetitus ſenſitiui moderatrices, poſſunt in beatis habere aliquem effectum, ſaltem ſecundarium complacentiæ de actibus præteritis ex proprio motiuo earum, non corrumpuntur, ſed perſeuerant in beatis.

Ad oppoſitæ ſententiæ argumenta reſpondetur. 49. Ad primum oppoſitæ ſententiæ, patet ex dictis: nam ornatus non eſt primarius finis virtutis. Ad confirmationem, nego characterem eſſe tantùm ad ornatum animæ, ſed primariò ad habilitandam animam, vel ad Sacramenta ſuſcipienda, vt Baptiſmatis; vel ad Chriſti militiam profitendam, vt Chriſmatis; vel ad ſacras functiones validè peragendas, vt character Ordinis. Qui omnes manent in Patria ad ornatum, & diſtinctionem obſignatorum à non obſignatis. Ad ſecundum patet etiam ex dictis: nam & ille finis ſecundarius eſt, qui de potentia ordinata ſufficiens non eſt ad virtutem primò producendam; & poteſt ex nobiliori & connaturaliori motiuo exerceri, videlicet ex motiuo charitatis, ex cuius motiuo & nobiliùs, & connaturaliùs omnia bona proximo diligimus & procuramus. Ad tertium neganda eſt minor, eiusque probatio. Etenim primarius effectus pœnitentiæ ſupernaturalis non eſt, proprium peccatum deteſtari, ſed ſupremo iuri, quod Deus habet in actiones morales creaturæ, ſe conformare, & contrarium tali iuri ſiue proprium, ſiue alienum deteſtari. Quos actus, cùm imperfectionem non inuoluant, exercere poteſt virtus pœnitentiæ ſupernaturalis in anima Chriſti, eiusque ſanctiſſimæ Matris, vt citato tomo probabo.

Virtutes infuſæ Angelis eiuſdem rationis ſpecificæ ſunt cũ infuſis hominibus. 50. Deducitur ſecundò, omnes virtutes Angelis infuſas, eſſe eiuſdem rationis ſpecificæ cum virtutibus infuſis hominibus. Conſtat primò à paritate gratiæ habitualis, luminis gloriæ & charitatis beatificæ, quæ ex communi Scholaſticorum ſententia, ſunt eiuſdem rationis in vtriſque. Secundò: quia tam hominum, quàm Angelorum ſupernaturales virtutes tendunt ad idem obiectum formale; ſuntque connaturales proprietates eiuſdem gratiæ habitualis, à qua exigitiuè & moraliter dimanant. Tertiò, à priori: quoniam virtutes ſupernaturales non ſpecificantur à proprio modo operandi creaturæ, cui infunduntur, ſed à proprio modo operandi Dei, cuius ſunt naturales quaſi proprietates. Sed hic modus proprius operandi Dei eſt idem, ſiue participetur ab Angelo, ſiue ab homine. Maior probatur, quia virtutes ſupernaturales non ſunt proprietates naturæ creatæ, cui infunduntur, ſed increatæ, ad quam dicunt peculiarem ordinem.

Obiectio. 51. Dices. Fides non fuit eiuſdem rationis in Angelis viatoribus, atque in hominibus: ergo

Digitized by Google

ergo non omnes virtutes infuſæ ſunt eiuſdē rationis in Angelis & hominibus. Antecedens probatur: quoniam in Angelis fides ſupernaturalis fuit cum euidentia in atteſtante, in nobis autem eſt cum obſcuritate diuinæ atteſtationis. Sed fides euidens in atteſtante ſpecie differt à fide obſcura in atteſtante: quia vna tendit ad obiectum materiale per euidentiam obiecti formalis; altera tendit ad obiectum materiale per obſcuritatem obiecti formalis.

Solutio 1.

Reſpondeo primò, negando antecedens vniuerſaliter de omnibus Angelis: nam, vt ex diſputandis conſtabit, non omnes, ſed vnus tantùm Angelus habuit euidentiam myſteriorum reuelatorum in atteſtante in via, reliqui verò habuerunt actum obſcurum fidei, quo eadem myſteria reuelata crediderunt ex teſtimonio Dei obſcurè ſibi applicato ab vno Angelo, qui in illa cæleſti Angelorum republica ex ordinatione Dei conſtitutus erat caput, & Director omnium in rebus ad vitam æternam pertinentibus.

Solutio 2.

Reſpondeo ſecundò, negando conſequentiam: nam etiam in pluribus hominibus viatoribus communicatum eſt lumen propheticum, quod ad myſteria reuelata tendit per aſſenſum euidentem in atteſtante. Ergo licet habitus ſupernaturalis fidei infuſus Angelis non fuerit eiuſdem rationis cum omni habitu fidei infuſo hominibus, fuit tamen eiuſdem rationis cum lumine infuſo Prophetis.

Ad fundamenta pro 1. ſententia initio adducta reſpondetur.

52. Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ, nego ſequelam. Et ad primam probationem, nego maiorem, de qua infrà: qua tamen conceſſa, non neceſſariò concedenda eſt minor: ſiquidem potuerunt Angeli gratiam habitualem non ex meritis habere, atque adeò illam non per propriam electionem, ſed per meram Dei infuſionem accipere: de qua re mox. Ad ſecundam verò, neganda eſt conſequentia: nam eſtò Angelus viator naturam gratiæ habitualis perfectè comprehendat: ea tamen comprehenſa, adhuc nō videt intuitiuè Deum, vt obiectum viſionis, & amoris beatifici, quod ſolum poſſet Angeli voluntatem confirmare in accepta gratia conſeruanda; ſed tantùm abſtractiuè: quod non ſufficit ad neceſſitandam voluntatem Angeli in accepto bono perſiſtendo.

53. Ad confirmationem, neganda eſt ſimpliciter maior in ſenſu ab aduerſario intento, nempe magis neceſſariò Angelum diligere ſibi eſſe ſupernaturale gratiæ, quàm eſſe naturale propriæ naturæ. Tum quia eſſe ſupernaturale gratiæ diligit amore concupiſcentiæ, quia diligit illam propter proprium eſſe naturæ: eſſe verò naturale propriæ naturæ diligit amore amicitiæ ſeu beneuolentiæ: quia ſeipſum diligit vt finem cui. Tum quia ſine eſſe ſupernaturali gratiæ poteſt Angelus ſimpliciter eſſe, non poteſt autem ſimpliciter eſſe ſine proprio eſſe naturali propriæ ſubſtantiæ. Tum demum quia eſſe ſupernaturale gratiæ Angelus apprehendere poteſt ſub aliqua ratione mali, ſaltem ardui ac difficilis, cùm ad illam ſeruandam, vel conſequendam neceſſaria ſit præceptorum obſeruantia. Contrà verò, eſſe naturale propriæ ſubſtantiæ ſub nulla ratione mali, nec ardui quidem ac difficilis apprehendi poteſt: cùm eſſe naturale propriæ ſubſtantiæ non ſit amiſſibile, vel acquiſibile, ac proinde ad illud conſeruandum, vel acquirendum non eſt opus Angelo præceptorum obſeruantia. Atque ex his conſtat, poſſe Angelum recedere à conſeruatione eſſe ſupernaturalis gratiæ, non autem à conſeruatione eſſe naturalis proprij ſuppoſiti.

Explicatur Auguſtinus.

54. Ad ſecundum, negatur antecedens, vt conſtat ex dictis. Ad cuius probationem, reſpondeo Auguſtinum eo loco non comparare iuſtum in natura lapſa cum primo homine in paradiſo conſtituto, quantum ad ſpem futuræ vitæ ſimpliciter; ſed comparare iuſtum in natura lapſa habentem certam reuelationem de futura vita cum primo homine in paradiſo conſtituto abſque huiuſmodi certitudine. Sic enim ſcribit: *Quantum itaque pertinet ad delectationem præſentis boni, beatior erat primus homo in paradiſo, quàm quilibet iuſtus in hac infirmitate mortali. Quantum autem ad ſpem futuri boni, beatior quilibet in quibuslibet cruciatibus corporis, cui non opinione, ſed certa veritate manifeſtum eſt, ſine fine ſe habiturum omni moleſtia carentem ſocietatem Angelorum in participatione ſummi Dei, quàm erat ille homo ſui caſus incertus in magna illa felicitate paradiſi.*

Explicatur aliud Auguſtini teſtimonium.

55. Ad aliud Auguſtini teſtimonium, dicendum eſt, ibi Auguſtinum non loqui de libero arbitrio in puris naturalibus conſtituto; nam infrà ſubiungit, *Denique Angeli quidem per liberum arbitrium à Domino Deo refugæ facti ſunt: refugientes tamen eius bonitatem, qua beati fuerunt, non potuerunt eius effugere iudicium.* ſupponit ergo per peccatum eos amiſiſſe bonitatem, videlicet ſibi inhærentem, qua beati facti fuerant: ſed loqui de libero arbitrio tam hominum, quàm Angelorum in ordine ad perſeuerantiam, vel non perſeuerantiam in bono accepto per beneficium gratiæ congruæ, vel non congruæ. Nam de hac perſeuerantia, vel non perſeuerantia in bono accepto quæſtionem initio propoſuerat. *Sed illud*, inquit, *magis quærendum, operoſiuſq; tractandum eſt, quomodo reſpondeamus eis, qui dicunt: Si in illa rectitudine, in qua ſine vitio factus, eſt, habuit perſeuerantiam, procul dubio perſeuerauit in ea. Et ſi perſeuerauit, vtique non peccauit, nec illam ſuam rectitudinem, Deumq; deſeruit. Eum autem peccaſſe, & deſertorem boni fuiſſe, veritas clamat. Non ergo habuit in illo bono perſeuerantiam, & ſi non habuit, non vtique accepit.* Ad hanc igitur quæſtionem ſoluendam affert ſanctiſſimus Pater illa verba, nempe vt poſt collatam vtrique tam homini, quàm Angelo gratiam habitualem, nondum tamen ea beneficio gratiæ actualis congruæ confirmata, oſtenderet Deus, quid eorum poſſet liberum arbitrium

cum gratia dumtaxat habituali, & actuali tantùm ſufficienti; deinde quid beneficii in ipſius gratiæ congruæ poſſet in ordine ad perſeuerandum in bono accepto. Lege S. Thomam 1.p.q.5.ar.1. ad 3. Ex quo noſtra hæc reſponſio eruitur.

S. Thomas.

Exponuntur alia Auguſtini teſtimonia.

56. Ad tertium reſpondeo, primum Auguſtini teſtimonium intelligendum eſſe, vel de informitate ſubſtantiæ Angelorum, natura tantùm præcedente formitatem gratiæ: ſicut & in eiuſdem Patris ſententia, informitas cælorum, quibus Angelos comparat, natura tantùm præceſſit formitatem ſplendoremque lucis: ſiquidem in eius ſententia omnia fuerunt in eodem inſtanti ſimul condita. Vel certè intelligitur de informitate in ordine ad vltimum complementum gloriæ per beatificam conuerſionem ad Deum. Legatur ſanctus Thomas 1.part. quæſt. 62. artic. 3. ad primum.

S. Thomas.

57. Secundum verò teſtimonium intelligendum eſt iuxta ea, quæ ſenior conſcripſit in libro de correptione & gratia, vt nimirum diabolus non à principio ſuæ creationis, ſed à principio temporis, quod inter ipſius creationem & peccatum interceſſit, ceciderit. Nam quod ſub dubio priori loco dixerat, *Ab ipſo*, inquit, *vel temporis, vel ſuæ conditionis initio*; in poſteriori loco cap. 10. abſolutè definit, Angelos malos, antequam caderent, fuiſſe beatos. *Diabolus*, inquit, *& Angeli eius etſi beati erant, antequam caderent, & ſe in miſeriam caſuros eſſe neſciebant, erat tamen adhuc quod eorum adderetur beatitudini, ſi per liberum arbitrium in veritate ſtetiſſent, donec iſtam ſummæ beatitudinis plenitudinem, tamquam præmium ipſius permanſionis acciperent.* Quare cùm in priori loco docet, Angelos malos numquam in veritate ſtetiſſe, neque ex eo bono cecidiſſe, quod acceperant, ſed quod accepturi erant, explicandus erit de pleno & conſummato bono beatitudinis, quod accepturi fuiſſent in termino viæ, ſi per liberum arbitrium cum oblata gratia perſeueraſſent. Eodem modo intelligendum eſt teſtimonium Gregorij, nempe de charitate perfecta & conſummata patriæ. Alioqui, vt ſuprà oſtendimus, apertè ipſe docet, Luciferum, antequam caderet, fuiſſe plenum omnibus bonis, quæ poſteà per peccatum amiſit.

Exponitur S. Gregorius.

SECTIO IV.

An Angeli gratiam iuſtificantem acceperint ex proprijs meritis, an omnino gratis?

58. Svppono nullum actum, ſolius naturæ viribus cum ſolo generali concurſu Dei elicitum, eſſe alicuius doni ſupernaturalis meritorium apud Deum: proinde cùm de merito Angelorum reſpectu gratiæ iuſtificantis quæſtionem inſtituimus, non intelligimus de merito ſolius naturæ, ſed ſimul etiam gratiæ viribus elicito. Quod duplex eſt, alterum congruum, ex auxilio tantùm actualis gratiæ elicitum; alterum condignum, ex habituali gratia profectum. De vtroque merito tam congruo, quàm condigno procedit controuerſia.

59. Prima ſententia affirmat, omnes Angelos in primo inſtanti ſuæ creationis meruiſſe ſibi gratiam iuſtificantem de condigno. Hanc ſententiam admittere tenentur omnes ij, qui docent, Angelos in primo inſtanti creationis promeruiſſe gratiam iuſtificantem per actum dilectionis Dei, effectiuè procedentis ab habitu gratiæ, ſiue charitatis, vt expreſsè docet Bannez 1. part. quæſt. 62. art. 3. dub. 2. Nam in hac ſententia actus charitatis procedens ab habitu gratiæ vel charitatis, eſt ſimul effectus gratiæ, & diſpoſitio ad eamdem: & vt effectus, eſt poſterior gratia; vt diſpoſitio verò, eſt prior gratia. Poterit igitur idem actus in eodem inſtanti durationis, vt procedens ab habitu gratiæ accipere condignitatem meriti ab illa, & ſimul eam de condigno mereri: cùm in hac ſententia non repugnet, vt idem actus ſit effectus & diſpoſitio ad gratiam, & vt diſpoſitio ſupponatur condignificatus à gratia per phyſicum influxum, mediante habitu charitatis. Fundamentum huius ſententiæ vnicum eſt, quia talis modus promerendi iuſtitiam non repugnat: & ex alia parte nobilior eſt, & dignus naturæ Angelicæ, quæ ſicut perfectiſſimis actibus conſequitur ſuum finem naturalem: ita debuit conſimillimis actibus conſequi finem ſupernaturalem.

Prima ſententia aſſerens de merito condigno.

Hanc expreſsè docet Bannez.

Fundamentum.

60. Secunda ſententia affirmat, omnes Angelos in primo inſtanti ſuæ creationis promeruiſſe ſibi gratiam ſanctificantem merito tantùm de congruo, elicito ex auxilio gratiæ actualis, naturâ præcedentis infuſionem gratiæ habitualis. Huius ſententiæ auctores citari poſſunt omnes ij, qui abſolutè docent, Angelos in primo inſtanti meruiſſe ſibi gratiam ſanctificantem. Vt ſunt Caietanus 2.2.quæſt. 24.art.3. in reſponſione ad 3. Ferrarienſis 3. contra Gentes c.110. §. *Circa prædicta*. & ſequenti, licet iſte auctor expreſsè tantùm loquatur de actu meritorio beatitudinis, ſed in hoc caſu eadem eſt ratio reſpectu gratiæ ſanctificantis. Expreſsè hanc ſententiam docent Zumel 1.p.quæſt.62.ar.2.q.vnica.concl.4.& art.3.q.3.concl.2. Vaſquez diſp.228. c.1. Valentia ibidem puncto 1. aſſertione 3. Arrubal diſp.175. Suarez lib.5. de Angelis c.8. Granadus tract.11.diſp.4.

Secunda ſententia aſſerens de merito ſolùm congruo.

Caietanus, Ferrarienſ.

Expreſsè hanc docent Zumel, Vaſquez, Valentia, Arrubal, Suarez, Granadus.

61. Probatur primò auctoritate S. Thomæ 1.p.q.62.art.2. vbi ita ſibi obiicit in 3. argumento: *Conuerti ad Deum, eſt ſe ad gratiam præparare: ſed nos non indigemus gratia ad hoc, quod nos ad gratiam præparemus, quia ſic eſſet abire in infinitum. Ergo non indiguit gratia Angelus ad hoc, quod conuerteretur ad Deum.* Ad quod reſpondet, diſtinguendo triplicem conuerſionem in Deum, vnam per dilectionem perfectam, *quæ eſt creaturæ Deo fruentis; & ad hanc requiritur*, inquit, *gratia*

Probatur primò ex S. Thom.

con-

conſummata: aliam, *quæ eſt meritum beatitudinis, & ad hanc requiritur gratia habitualis, quæ eſt merendi principium:* tertiam, *per quam aliquis præparat ſe ad gratiam habendam; & ad hanc non exigitur gratia habitualis, ſed operatio Dei ad ſe animam conuertentis:* quam ſupponit habuiſſe Angelum, vt ad gratiam habitualem ſe præpararet. Secundò eadem quæſtione ar. 6. docet, quò Angeli perfectiores fuerunt in naturalibus, eò intenſiorem gratiam, gloriamque fuiſſe conſecutos: quia quò perfectiores fuerunt in naturalibus, eò efficaciùs ſeſe in Deum conuerterunt. Sed per efficaciorem conuerſionem perfectiores in natura intenſiorem conſecuti ſunt gloriam meritoriè: ergo per eamdem conuerſionem meritoriè conſecuti ſunt & gratiam. Tertiò q. 63. ar. 5. ad 4. ait omnes Angelos, etiã malos in primo inſtanti meruiſſe. Ergo cùm talis actus non ſolùm potuerit eſſe meritorius gloriæ, ſed etiam gratiæ, ita de facto dicendum eſt. Quartò docet ſecunda ſecundæ q. 24. art. 3. ad 3. Angelos gratiam accepiſſe iuxta eorum diſpoſitionem & conatum. Quintò 1. p. q. 95. ar. 1. expreſsè fatetur, primum hominem conditum fuiſſe in gratia, ad eamque ſe præparaſſe per proprium conſenſum, vt habet in ſolutione ad 5. ergo idem à fortiori docere debuit de Angelo, cùm potior ratio ſit de Angelo, vtpote perfectioris digniorisq; naturæ, quàm de homine.

Probatur 2. ratione.

62. Secundò probatur eadem ſententia ratione. Prima ſit. Perfectior modus eſt habere gratiam per propriam diſpoſitionem, quàm ſine illa: ergo ita de facto dicendum. Conſequentia conſtat: nam vbi contrarium non obſtat, ſemper præſumendum eſt, perfectiori modo à Deo creaturas ad ſuos deſtinatos fines conſequendos promoueri. Antecedens eſt S. Thomæ 3. p. q. 19. ar. 3. & probatur, nam perfectius eſt tum ex parte recipientis, gratiam obtinere per modum præmij ſaltem de congruo, quàm omnino gratis: nam perfectius eſt, ad aliquam perfectionem acquirendam proprio actu cooperari, eamque ſibi quodammodo debitam facere, quàm omnino paſſiuè ſe ad illam habere. Tum ex parte gratiæ, quæ cùm ſit ſuprema forma inter omnes ſupernaturales accidentales, connaturaliter requirit aliquam præuiam diſpoſitionem eiuſdem ordinis in ſubiecto, in quo recipienda eſt. Confirmatur, nam reliquæ omnes vltimæ formæ, tam naturales, quàm ſupernaturales hanc præuiam diſpoſitionem in ſubiecto exigunt, vt inductione conſtat.

S. Thomas.

63. Secunda ratio. Nulli homini adulto confertur gratia habitualis, neque in, neque extra Sacramenta, abſque propria diſpoſitione: ergo neque Angelo collata eſt gratia in exordio ſuæ creationis abſque propria diſpoſitione ipſius. Antecedens eſt certum. Conſequentia probatur. Nam Angelus in primo inſtanti ſuæ creationis comparatur homini adultæ ætatis,

64. Tertia ratio. Per gratiam habitualem creatura perfectam contrahit amicitiam cum Deo, nec non ſpirituale matrimonium, quo ſpeciali vinculo ſponſatur Deo: ſed tam ad contrahendam perfectam amicitiam, quàm ſpirituale matrimonium requiritur conſenſus vtriuſque contrahentis, & Dei ad creaturam, & creaturæ ad Deum: ergo præter infuſionem gratiæ habitualis, per quam conuerſus eſt Deus ad Angelos, neceſſaria fuit aliqua libera diſpoſitio, per quam Angeli conuertentur ad Deum.

65. Quarta ratio. Sicut in naturalibus ex imperfectioribus gradatim peruenitur ad perfectiora; ita in ſupernaturalibus, quæ dantur ad perficienda naturalia, debet idem modus operandi ſeruari, vt ex imperfectioribus perueniatur ad perfectiora. Tandem ſicut collata eſt Angelis gloria per merita: ita decuit, eiſdem conferri gratiam per propriam diſpoſitionem.

Tertia ſententia opinans meruiſſe quidem de congruo, non tamen malos.

66. Tertia ſententia opinatur, omnibus Angelis poſt inſtans creationis parata fuiſſe auxilia gratiæ, vt ſe de congruo ad iuſtitiam præpararent: ad quam ſoli Angeli boni, qui tantùm habitualem iuſtitiam acceperunt, ſe præpararunt; non autem mali, qui defectu diſpoſitionis numquam habitualem iuſtitiam acceperunt. Eſt Henrici quodlib. 8. q. 10. §. *Ad dubitandum.* Et videtur etiam Magiſtri in 2. diſt. 5. Fundamentum Henrici eſt, quoniam ex vna parte congruentius eſt, gratiam habere ex meritis, quàm ſine meritis: ex alia verò nulla creatura intellectualis in eodem inſtanti, quo producitur, deliberatè, & ex electione, vt ad actum meritorium requiritur, operari poteſt.

Henricus. Videtur Magiſtri. Fundamentum.

Quarta ſententia abſolutè negans. Capreolus. Sotus. Molina. Inclinat Scotus.

67. Quarta ſententia docet, gratiam iuſtificantem collatam fuiſſe Angelis, abſque eorum propria diſpoſitione, & merito. Eſt Capreoli in 2. diſt. 4. q. 1. ar. 3. ad argumenta contra 5. concl. Soti lib. 1. de natura & gratia c. 5. verſus finem, Molinæ 1. p. q. 62. ar. 3. circa ſolutionem primi argumenti. Inclinat Scotus in 2. diſt. 5. q. 1. §. *Ad inquirendum,* in fine; vbi ſecundùm vnam viam, quam probabilem putat, ponit meritum Angelorum poſt gratiam: & licet loquatur de merito beatitudinis, idem tamen colligitur de merito ad gratiam: nam idem, quod fuiſſet meritum ad beatitudinem, fuiſſet etiam meritum ad gratiam: ac proinde meritum beatitudinis non fuiſſet tantùm poſt gratiam, ſed etiam ante gratiam. Eamdem probabilem putat Rubio in 2. diſt. 5. q. 2. in fine. Pro eadem ſententia citantur Victoria, & Arboreus lib. 1. ſuæ Theoſophiæ c. 1.

Probabilem putat Rubio. Pro hac citatur Victoria & Arboreus.

Capreolus eamdem ex S. Tho. colligit.

68. Eamdem ſententiam colligit Capreolus ex variis locis S. Thomæ. Primò, ex quæſt. 16. de malo ar. 4. ad 14. vbi docet, Angelum in primo inſtanti ſuæ creationis motum fuiſſe in ſeipſum, & in Deum vt auctorem naturæ, non autem vt auctorem gratiæ, quod ad meritum coram Deo neceſſariò requiritur. Secundò in eadem quæſt. ad 15. diſtinguens duplicem amorem erga Deum, alterum in quantum eſt obiectum ſupernaturalis beatitudinis, & auctor gratiæ: alterum

in quantum eſt naturale bonum omnis creaturæ: primum, qui tantùm eſt meritorius, negat Angelis in primo inſtanti ſuæ creationis, conceſſo tantùm ſecundo, qui meritorius non eſt. Tertio, eamdem ſententiam deducit ex illo principio, quod S. Thomas tradit 1.p.q.64. artic. 2. & alibi, voluntatem Angeli immobiliter adhærere, cuicumque ſemel deliberatè adhæret. Ergo non potuerunt omnes Angeli in exordio ſuæ creationis per actum meritorium ſeſe ad gratiam diſponere: alioqui numquam dæmones ab illo actu receſſiſſent, Deoque vt auctori gratiæ ſemper immobiliter adhæſiſſent. Ceterùm falsò aliqui hoc principium in ſententia S. Thomæ intelligendum putant in ordine ad actus & obiecta naturalia, non autem in ordine ad actus & obiecta ſupernaturalia. Nam, vt legenti patet, ipſemet Doctor ſanctus citato loco hoc principium expreſſè intelligit de actibus, & obiectis non tantùm naturalibus, ſed etiam ſupernaturalibus. Nam dum inquirit cauſam, cur Angeli ſancti fuerint in bono, cui liberè adhæſerunt, confirmati; dæmones verò contrà in malo, cui liberè etiam adhæſerunt, obſtinati; vtriuſque tam confirmationis in bonum, quàm obſtinationis in malum, cauſam aſſignat inflexibilitatem Angelici arbitrij: quod ſicut ante electionem eſt ad vtramque partem liberum; ita poſt electionem non eſt amplius ad oppoſitam partem eius, quam elegit, indifferens. Confirmatur, nam in ordine ad omnes actus & obiecta, tam naturalia, quàm ſupernaturalia, hoc principium in ſententia S. Thomæ intelligit Caietanus præcitato loco §. *Ad dubium.* rationemque aſſignat, quoniam *Vnumquodque*, inquit, *recipitur per modum recipientis, & gratia perficit naturam modo conformi naturæ*. Pro explicatione præſentis controuerſiæ,

S. Thomas inflexibilitatem in Angelis ponit etiam in ordine ad actus & obiecta ſupernaturalia.

Caietanus.

Aſſertio 1. Angeli non meruerunt ſibi de condigno primã gratiam. Colligitur ex S. Thoma.

69. Dico primò. Angeli non potuerunt ſibi de condigno promereri gratiam iuſtificantem, quoad primam eius infuſionem. Hanc aſſertionem colligo ex S. Thoma 3.p.q.19.artic.3. vbi ideò negat, animam Chriſti habuiſſe charitatem, reliquaſque virtutes infuſas proprio merito; quia alioqui, *oporteret*, inquit, *quod Chriſtus aliquando iſtis caruiſſet*. Si autem putaſſet eumdem actum, qui ad habitum diſponit, ab eodem habitu produci poſſe, non negaſſet, animam Chriſti has virtutes propriis meritis obtinuiſſe; cùm hic modus, vt ibidem docet, ſit perfectior, ac nobilior. Nam iuxta eam ſententiam, in nullo priori neque temporis, neque naturæ anima Chriſti carere debuiſſet charitate reliquiſque virtutibus infuſis, vt ad illas propriis actibus ſe præpararet.

Fundamentum vnicum & à priori. Principium meriti non cadit ſub meritum.

70. Fundamentum huius ſententiæ vnicum & à priori eſt, quoniam principium meriti condigni eſt ipſa gratia. Implicat autem, principium meriti cadere ſub meritum: ergo implicat, Angelos gratiam iuſtificantem, quoad primam eius infuſionem de condigno ſibi promeruiſſe. Maior certa eſt, & conſtat ex ſectione præcedente. Minor eſt commune Theologorum axioma. Cuius ratio eſt, quoniam implicat, vt cauſa quoad primam ſui productionem pendeat à proprio effectu. Penderet autem gratia, quoad primam ſui productionem, à proprio effectu, ſi quoad primam ſui infuſionem caderet ſub meritum de condigno. Maior eſt euidens vel ipſo naturæ lumine; alioqui poſſet idem, mediatè ſaltem & virtualiter, ſeipſum producere. Nam producendo gratia actum meritorium, à quo rurſus ipſa quoad primam ſui productionem ſeu infuſionem eſſet producenda mediatè & virtualiter ſeipſam produceret. Minor verò probatur, nam meritum condignum eſt cauſa moralis impetratoria, qua Deus ad actualem exiſtentiam illius mouetur ad producendam primò gratiam: ſed meritum, quatenus condignum, eſt effectus ipſius gratiæ, à qua tamquam à principio moraliter effectiuo, ſiue vt alij volunt, formali, condignificatur. Igitur gratia habitualis quoad primã ſui productionem infuſionémve penderet à ſuo proprio effectu, ſi quoad primam ſui productionem infuſionémve caderet ſub meritum de condigno. Dixi, *quoad primam ſui productionem*; nam quoad conſeruationem nulla eſt repugnantia: quoniam vt ſic meritum condignificatum à gratia, non eſſet cauſa gratiæ ſecundùm id formaliter, quod præſupponit, & à quo in ratione condigni cauſatur à gratia, nam hoc eſt ſolùm primum eſſe gratiæ, cuius meritum non eſſet cauſa, ſed tantùm conſeruationis, quæ conſequitur ad primum eſſe gratiæ.

Obiectio.

71. Dices. Non implicat, plures cauſas eſſe ſibi inuicem cauſas in diuerſo genere cauſæ: ergo nec implicabit, meritum condignum & gratiam eſſe ſibi inuicem cauſas in diuerſo genere, vnam in genere cauſæ impetratoriæ, alteram in genere cauſæ formalis, tribuentis formalem condignitatem merito. Confirmatur, nam diſpoſitio naturalis eſt cauſa formæ ſubſtantialis: & rurſus forma ſubſtantialis eſt cauſa diſpoſitionis.

Solutio. Quo pacto plures cauſæ poſſunt eſſe ſibi inuicem cauſæ in diuerſo genere cauſæ.

Reſpondeo citatum principium intelligendum eſſe de cauſis, quæ ſeſe mutuò ſupponunt quoad primum eſſe, excepta cauſa finali: quæ quia cauſat ſecundum eſſe intentionale, mouendo intentionaliter agens ad ſui exiſtentiam, non neceſſariò, vt cauſet, ſupponitur eſſe. Reliquæ verò cauſæ, quoniam vt cauſent, ſupponuntur eſſe, non poſſunt ſeſe mutuò cauſare quoad primum eſſe ſimpliciter: quia cùm hoc ſit ſimpliciter ad cauſandum neceſſarium, debet ad cauſandum præſupponi; non poſſet autem ad cauſandum præſupponi, ſi hoc ipſum deberet à ſuo effectu cauſari. Quare forma cauſat materiam, & rurſus materia cauſat formam, non quoad primum eſſe ſimpliciter, quod vnaquæque in altera ſupponit efficienter cauſatum ab agente, ſed quoad informationem, & ſuſtentationem, quæ tantùm ſunt quædam eſſendi modificationes. Vnde ſi forma ita deberet cauſare materiam, vt ſua cauſalitate formali deberet mouere agens ad producendam primò materiam, non poſſet iterùm materia cauſare formam quoad primum ejus eſſe: quia tunc idem

vir-

Digitized by Google

virtualiter cauſaret ſeipſum. Quia igitur meritum condignum ita eſt cauſa gratiæ habitualis, vt ſua actuali exiſtentia mouere debeat Deum ad producendam primò gratiam, à qua rurſus ipſum meritum accipit formalem condignitatem ad gratiam ipſam promerendam, nequit meritum de condigno habitualem gratiam, quoad primam ſui productionem infuſionémve mereri. Ad confirmationem nego, diſpoſitionem naturalem cauſari à forma ſubſtantiali ſecundùm primum eſſe ſimpliciter, ſed ſolùm quoad conſeruationem.

Aſſertio 2. Primus actus Angelorũ non fuit moralis diſpoſitio ad gratiam recipiendam.

72. Dico ſecundò. Omninò improbabile eſt, primum actum Angelorum fuiſſe moralem diſpoſitionem ad iuſtitiam habitualem recipiendam. Hanc aſſertionem ſupponit S. Thomas, dum docet, primum actum Angelorum fuiſſe naturalem conuerſionem in ſeipſos, & in Deum vt auctorem naturæ: eamque à nemine negari puto. Nam primò illa apertè ſequitur ex ſententia eorum, qui docent, Angelos habere actum beneuolentiæ neceſſarium erga ſeipſos, & Deum vt principium ſui. Hic enim actus cùm ſit naturalis & neceſſarius, naturâ ſaltem præcedit omnem actum ſupernaturalem & liberum. Secundò, neque illam negare poſſunt, qui nullum actum neceſſarium determinatum concedunt Angelis erga ſeipſos: quia licet nullum actum determinatum neceſſarium habeat Angelus erga ſeipſum, vel Deum; negari tamen non poteſt, quin priùs Angelus operatus ſit aliquem actum liberum naturalem, quàm ſupernaturalem. Quia ſicut gratia ſupponit naturam: ita operatio gratiæ ſupponit de lege ordinaria operationem naturæ. Confirmatur, nam ſicut cognitio naturalis in Angelis præceſſit ſaltem natura cognitionem ſupernaturalem gratiæ; priùs enim natura Angeli cognouerunt ſeipſos, & Deum vt auctorem naturæ, quàm eumdem vt auctorem gratiæ: ita volitio naturalis in Angelis præceſſit volitionem ſupernaturalem.

Hanc ſupponit S. Thom.

Fundamentum aſſertionis 2.

73. Fundamentum aſſertionis eſt, quoniam præciſo modo extraordinario, quo potuiſſet Deus naturam Angelicam ſupernaturali operatione præuenire, ſpectato ſolo naturali modo operandi creaturæ intellectualis, priùs illa operatur naturaliter, quàm ſupernaturaliter. Cùm igitur nobis non conſtet, Angelos in exordio ſuæ creationis extraordinario modo ac lege fuiſſe à Deo ad operandum ſupernaturaliter præuentos, non debemus temerè, relicto modo naturali, hunc modum extraordinarium illis concedere. Conſequentia patet, nam Deus ſemper quoad fieri poteſt relinquit cauſis ſecundis ſuum connaturalem modum operandi: ergo niſi auctoritate, vel efficaci aliqua ratione conuicti, non debemus talem ordinem operandi rebus naturaliter præſcriptum inuertere. Antecedens verò probatur, nam priùs natura operatur circa id, ad quod eſt ab intrinſeco determinata, quàm circa id, ad quod determinari debet ab extrinſeco. Sed voluntas Angelica ad naturalem dilectionem ſui, & Dei auctoris naturæ eſt ab intrinſeco determinata; ad ſupernaturalem verò dilectionem Dei, vt auctoris gratiæ, determinari debet ab extrinſeco auxilio gratiæ: quippe cùm ad illam completas habeat vires, propenſionemque innatam; ad hanc autem minimè, ſed debet ab extrinſeco auxilio Dei compleri. Confirmatur, nam voluntas eſt ſimul natura & voluntas: ſed vt natura priùs operatur, quàm vt voluntas: quia vt natura operatur vt determinata ad vnum, vt voluntas autem operatur vt indifferens ad vtrumlibet. Sed voluntas Angeli amore naturali fertur in ſeipſam vt natura; amore verò ſupernaturali fertur in Deum vt voluntas, quia ad Deum fertur ex electione, & per indifferentiam ad vtrumlibet; ad ſeipſum verò abſque electione & indifferentia: ergo priùs ſaltem natura Angelus amore naturali fertur in ſeipſum, quàm amore ſupernaturali in Deum.

Voluntas ſimul eſt natura & voluntas.

Occurritur obiectioni.

74. Neque dicas, poſſe Angelum eodem actu diligere ſe amore naturali, & Deum amore ſupernaturali: quoniam repugnat, eumdem actum ſimul eſſe naturalem, & ſupernaturalem. Nam quatenus idem actus eliceretur ex propenſione naturæ, eſſet naturalis; quatenus produceretur ex auxilio gratiæ, eſſet ſupernaturalis. Repugnat autem eumdem actum ſimul eſſe naturalem, & ſupernaturalem. Nam vt naturalis excludit ſupernaturalitatem; vt ſupernaturalis verò excludit naturalitatem.

Aſſertio 3. Probabile eſt omnes Angelos ipſo inſtãti creationis per actũ dilectionis Dei finis ſupernaturalis de congruo ſibi meruiſſe gratiam ſanctificantem.

Probabilius tamé eſt, Angelis gratiã habitualem abſque omni eorum diſpoſitione collatam.

Prior pars eſt contra Henricum.

75. Dico tertiò. Probabile eſt, omnes Angelos in eodem inſtanti creationis ſimul cum dilectione naturali ſui, & Dei auctoris naturæ, ex ſpeciali auxilio gratiæ eliciuiſſe actum dilectionis Dei, vt auctoris ſupernaturalis beatitudinis; eoque actu de congruo ſe ad iuſtitiam habitualem in eodem inſtanti recipiendam præparaſſe. Probabilius tamen eſt, iuſtitiam habitualem habuiſſe Angelos in principio ſuæ creationis omnino gratis, & abſque vlla diſpoſitione, aut merito etiam de congruo. Prior pars aſſertionis eſt contra Henricum, & omnes, qui putant, non potuiſſe Angelos in primo inſtanti ſuæ creationis deliberatè operari. Fundamentum verò eſt, quoniam ad deliberatè operandum non eget Angelus ſucceſſu temporis: & ex alia parte in primo inſtanti ſuæ creationis habere poteſt omnia ad liberè deliberatéque agendum requiſita. Nam hæc ſunt libera poteſtas, cum notitia perfectè indifferente ad vtrumlibet: neque actus naturalis repugnat ſimul eſſe cum libero & ſupernaturali; cùm de facto Angelus amorem naturalem ſui retineat cum quolibet actu libero ſupernaturali. Igitur potuit in primo inſtanti ſuæ creationis ex auxilio gratiæ præuenientis & cooperantis liberè ſe præparare ad iuſtitiam habitualem pro eodem inſtanti recipiendam. Et hactenus, quòd hoc eſſe potuerit: quòd autem etiam probabile ſit, id de facto ita fuiſſe, ſufficienter probant rationes ſecundæ ſententiæ.

76. Poſte-

Poſterior pars aſſertionis conformior eſt S. Thomæ, teſte Capreolo.

76. Poſterior aſſertionis pars eſt conformior, iudice Capreolo, Thomiſtarum facilè principe, doctrinæ S. Thomæ fundatæ in illo principio de inflexibilitate Angelici arbitrij, quæ doctrina in oppoſita ſententia ſaluari nequit. Probatur autem hæc ſententia primò ex modo loquẽdi Patrum & Conciliorũ: qui dum docent, Angelos primoſque parentes fuiſſe in gratia creatos, vtuntur nominibus *creationis, conſtitutionis, infuſionis, conſperſionis, largitionis, participationis,* quæ potiùs puram gratiæ productionem, liberalemque donationem, quàm meritum præparationémve vllam important. *Simul in eis,* inquit Auguſtinus 12. de Ciuit. c. 9. *& condens naturam, & largiens gratiam.* Sed omnium clariſſimè Baſilius in Pſal. 32. præcedente ſectione citatus hanc ſententiam indicat. Dum enim de Angelorum iuſtificatione eo loco diſputat: *Non,* inquit, *in infantili ſtatura ſunt creati, deinde paulatim excitati atque perfecti, ſic Spiritus ſuſceptione digni ſunt habiti; ſed prima conſtitutione & quaſi quadam conſperſione ſua ſubſtantia ſimul infuſam habuerunt ſanctitatem.* Quid enim ſignificat, Angeli *non paulatim excitati Spiritus ſuſceptione digni ſunt habiti, ſed ipſa prima conſtitutione conſperſionéque ſubſtantia ſimul infuſam ſanctitatem habuerunt,* quàm eos non propriis actibus ſeu meritis, quibus excitati paulatim ad gratiæ habitualis perfectionem peruenerint, ſed mera infuſione atque donatione cum ipſa prima naturæ conſtitutione accepiſſe? Non enim hæc verba tantùm excludunt ſucceſſionem perfectionis Angelorum, ſed quamcumque diſpoſitionem ſeu præparationem ad illam, vt verba illa indicant, *Paulatim excitati Spiritus ſuſceptione digni ſunt habiti.* Verè enim dici poſſet, per excitationem Spiritus ſuſceptione Angelos fuiſſe dignos habitos, ſi per propriam diſpoſitionem ad illam ſe præparaſſent. Idipſum confirmat lib. de Spiritu ſancto c. 16. his verbis: *Ad eum quidem modum in creando adeſt Spiritus ſanctus iis,* nempe Angelis, *qua non proficiendo perueniunt ad perfectionem, ſed ab ipſa protinus creatione perfecta ſunt, in hoc vt perficiatur conſummeturque illorum ſubſtantia, ſimul conferens ſuam gratiam.*

Auguſtinus.

Baſilius.

Probatur poſterior pars aſſertionis ratione triplici.

77. Probatur ſecundò hæc triplici ratione. Prima ſit: ille modus operandi in ordine ad actus ſupernaturales ponendus eſt in Angelis, qui connaturalior eſt: connaturalior autem modus operandi actus ſupernaturales eſt per principium intrinſecum, quàm per extrinſecum. Si autem Angeli ad gratiam iuſtificantem, eiuſque habitus propria operatione ſe diſpoſuiſſent, talis operatio non fuiſſet à principio intrinſeco, quia non fuiſſet ab habitu intrinſecè inhærente; cùm repugnet, vt aſſertione prima probatũ eſt, diſpoſitionem effectiuè produci à forma, ad quam diſponit; ſed à virtute Dei extrinſecè ſupplente vim habitus. Minor aſſumpta patet. Maior probatur, tum quia vnica ratio, cur de facto huiuſmodi habitus ſupernaturales concedantur, eſt propter connaturaliorem modum operandi; alioqui omnes actus, quos elicimus per habitus infuſos, elicere poſſemus per virtutem Dei extrinſecè ſupplentem vim habitus. Tum quia ille modus operandi eſt connaturalior, qui proficiſcitur ab ipſa virtute operantis, ſupponitque perfectum ſtatum ipſius.

Perfectius eſſe operari per intrinſecam virtutem, quàm proprio merito illam comparare, probatur.

78. Quoniam verò aduerſarij non negant, connaturaliorem modum eſſe operari per habitum inhærentem, quàm per virtutem extrinſecè aſſiſtentem: negant tamen ex his duobus modis, perfectiorem eſſe operari per virtutem inhærentem, quàm propriis meritis eam ſibi comparare. Vnde facta comparatione, perfectior modus eſt, habere gratiam habituſque infuſos propriis meritis, quàm operari ex principio intrinſeco; ideò probandum erit, inter hos duos modos, perfectiorem eſſe operari per intrinſecam virtutem, quàm proprio merito illam comparare. Hoc autem probatur inde, nam propterea anima Chriſti, vt eſt communis Theologorum ſententia, quam expreſſè docet S. Thomas 3. p. q. 19. artic. 3. non habuit gratiam habitualem, eiuſque virtutes infuſas propter propria merita, quia alioqui debuiſſet habere aliquem actum, nempe illum, qui fuiſſet talium virtutum meritorius, præternaturali modo elicitum. Igitur inter hos duos modos perfectior eſt, operari ab intrinſeco habitu, quàm actu præternaturali eumdem habitum ſibi promereri. Nec dici poteſt, ideò animam Chriſti non habuiſſe has virtutes propriis meritis, quia illas habuit altiori titulo vnionis hypoſtaticæ. Nam hoc non impedit, quò minùs eaſdem virtutes habere potuerit propriis meritis: quemadmodum, vt docet ibidem S. Thomas, gloriam corporis, eaq; omnia, quæ pertinent ad extrinſecã eius excellentiam, non ſolùm habuit titulo vnionis hypoſtaticæ, ſed etiam proprij meriti; eò quòd ad illa promerenda non oportuit in Chriſto præcedere actum præternaturalem, elicitum à principio tantùm extrinſeco. Secundò hoc ipſum probatur à priori. Etenim habere ſanctitatem propriis meritis, eſt in illam propriis actibus tendere; operari autem per intrinſecum principium, ſupponit perfectum ſtatum operantis, nam ſupponit illum quoad intrinſecas potentias virtuteſque operandi completum. Perfectius autem eſt, eſſe in perfecto ſtatu operandi, quàm in illum propriis actibus tendere, cùm prior ſit finis poſterioris.

S. Thomas.

Idem probatur à priori.

79. Confirmatur, nam hunc modum ſeruat Deus in naturalibus, vt priùs quàm agentia naturalia ad operandum promoueat, intrinſecis perficit atque inſtruit potentiis & inſtrumentis. Eũdem ſeruat quoad fieri poteſt in ordine ad actus ſupernaturales, vt priùs naturam inſtruat virtutibus infuſis, quàm ad operandum promoueat: vt conſtat in paruulis, qui priùs per baptiſmum perficiuntur potentiis infuſis; cùm tamen potuiſſet Deus, ſi comparare ſibi virtutes propriis meritis eſſet perfectius, quàm operari in ſtatu perfecto, ſolam gratiam habitualem per baptiſmum infundere paruulis, eoſque deinde in adulta ætate promouere, vt propriis actibus ſibi reliquas infuſas virtutes

com-

compararent. Eumdem modum putandum eſt Deum ſeruaſſe cum primis parentibus. Multò igitur probabilius eſt, eumdem modum à Deo ſeruatum eſſe cum Angelis, vt antequam in aliquam ſupernaturalem operationem erumperent, intrinſecis inſtruerentur potentiis atque virtutibus.

Secunda ratio & quidē efficax poſterioris partis concluſionis tertia.

80. Secunda ratio ſit: quoniam in iis, quæ à libera poteſtate creaturæ pendent, vt magis libertas operandi creaturæ eluceat, numquam ſolet idem effectus in omnibus contingere. Si autem omnes Angeli liberis actibus ſeſe ad Sanctitatem diſpoſuiſſent, idem prorſus effectus contigiſſet in omnibus: omnes namque liberè gratiam conſecuti fuiſſent, nullusque prorſus in tanta Angelorum multitudine fuiſſet, qui in oblatam ſibi gratiam non conſenſiſſet. Quod ſpectato ordinario modo operandi liberæ creaturæ, quem Deus de facto cum illa ſeruat, moraliter reputatur impoſſibile: vt inductione conſtat, tum in hominibus, qui in adulta ætate iuſtificantur: tum in Angelis ipſis in ordine ad gloriam conſequendam, quam non omnes liberis actibus conſecuti ſunt.

S. Thomas.

81. Confirmatur, nam iuxta probabiliorem ſententiam, quam cum S. Thoma ſequenti ſectione docebimus, Angeli quò ſuperiores fuerunt naturâ, eò perfectiorem gratiam, virtuteſque acceperunt. Vnde iuxta oppoſitam ſententiam debuiſſent omnes Angeli, non ſolùm liberè in oblatam ſibi gratiam cenſentire, ſed etiam ſuperiores naturâ perfectiùs efficaciuſque, inferiores verò remiſſiùs inefficaciuſque in gratiam conſentire. Quod licet reſpectu abſolutæ potentiæ Dei nullam inuoluat difficultatem, moraliter tamen, & ſpectata ordinaria lege & modo, quo Deus vtitur cum liberis creaturis, videtur improbabile.

Obiectio.

Dices. Eadem ratio probat, quòd neque Angeli naturâ ſuperiores perfectiorem gloriam propriis meritis ſibi compararunt, cuius tamen oppoſitum cum eodem S. Thoma infrà docebimus.

Solutio.

Reſpondeo negando maiorem: & ratio diſcriminis eſt: quoniam in ordine ad gloriam promerendam Angeli ſupponebantur inſtructi intrinſecis potentiis & virtutibus ſupernaturalibus, quæ datæ fuerunt illis iuxta proportionem donorum naturalium. Et quia connaturale eſt Angelis, vtpote qui nullum habent impedimentum, operari ſecundùm totum pondus potentiæ & principij ſiue naturalis, ſiue ſupernaturalis; conſequens fuit, vt ſuperiores in natura per perfectiora principia ſupernaturalia perfectiores elicuerint actus ſupernaturales gloriæ meritorios. Contrà verò, ante infuſionem habituum ſupernaturalium, Angeli nullis ſupponebantur inſtructi principiis & potentiis intrinſecis, ideò ante infuſionem habituum ſupernaturalium, non poterant perfectiores in natura ab intrinſeco aliquo principio ad perfectiores actus ſupernaturales connaturaliter ſe determinare; cùm non ipſa natura perfectior, ſed habitus ſupernaturalis perfectior ſit principium perfectioris intenſioriſque actus ſupernaturalis. Vnde maior illa intenſio actus ſupernaturalis in Angelo ſuperiore ante infuſionem gratiæ habitualis fuiſſet à principio extrinſeco.

Tertia ratio poſterioris partis aſſertionis tertiæ.

82. Tertia ratio ſit. Angeli apud Deum meruerunt per actus fidei, ſpei, & charitatis: ſed ad hos actus eliciendos opus fuit aliqua mora: ergo non potuerunt, moraliter loquendo, in primo inſtanti meritoriè ſe ad iuſtitiam habitualem præparare. Maior eſt certa, nam idem promerendi modus apud Deum præfixus eſt hominibus, à quo non ſunt eximendi Angeli, cùm is ſit maximè proportionatus & conſentaneus viatori ad ſupernaturalem beatitudinem tendenti. Minor probatur, nam vt infrà de peccato Angelorum oſtendam, non omnes Angeli habuerunt fidem euidentem in atteſtante, præter vnum, qui ordinatione diuina conſtitutus caput omnium, myſteria ſibi à Deo euidenter reuelata, propoſuit reliquis ex eadem auctoritate diuina, obſcurè tantùm illis applicata, fide credenda: ſed antequam illa fide diuina, tamquam à Deo atteſtata crederent, debuerunt examinare rationes & motiua de eorum credibilitate, vt prudenter conſtanterque ea poſſent, tamquam à Deo atteſtata credere. Cùm enim non conſtaret euidenter Angelis, quòd illa eſſent à Deo atteſtata; nec certi forent de veracitate Angeli proponentis, qui nondum per ſtatum beatificum in bono confirmatus, alios fallere poterat, neceſſarium fuit aliquod præuium examen, quo Angeli credituri certiores fierent, quòd talia obiecta, quæ eis credenda ex teſtimonio diuino proponebantur, eſſent à Deo reuelata. Ad hoc autem neceſſaria fuit aliqua mora. Nam primò debuerunt apprehendere obiectum reuelatum cum motiuis credibilitatis, cum quibus illud vt à Deo atteſtatum, proponebatur: deinde examinare rationes & motiua ad practicum iudicium de credibilitate obiecti prudenter ferendum: tum velle credere; & ex eadem voluntate imperare intellectui ad ſpeculatiuum aſſenſum fidei ſupernaturalis eliciendum: tum demum actu aſſentire aſſenſu ſupernaturali obiecto ipſi reuelato ex ſolo teſtimonio diuino; & ſimul cum aſſenſu fidei alios etiam actus ſpei, & charitatis exercere. Quæ omnia, moraliter loquendo, non potuerunt in eodem inſtanti indiuiſibili durationis ab Angelis peragi.

83. Vnde iuxta hanc ſententiam, nimirum quòd Angeli non habuerint fidem euidentem in atteſtante, ſed obſcuram in ſignis & motiuis credibilitatis, ab vno Angelo, vt capite omnium conſtitut[illegible] propoſitis, nullo modo videtur prior pars tertiæ noſtræ aſſertionis probabilis; ſed tantùm cenſetur pro-

Digitized by Google

babilis iuxta aliam ſententiam, quæ ponit in omnibus Angelis fidem euidentem in atteſtante. Nam iuxta illam non fuit opus mora ad examinandas rationes & motiua credibilitatis obiecti reuelati, cùm omnes euidenter nouerint, illud fuiſſe à Deo atteſtatum per modum internum, quo euidenter certiores reddebantur de ipſa reuelatione diuina, quòd eſſet à Deo.

Ad fundamentũ primæ ſententiæ patet.

84. Ad fundamentum primæ ſententiæ, patet ex prima noſtra aſſertione, in qua aſſignata eſt implicantia, cur non potuerint Angeli habitualem iuſtitiam quoad primam eius infuſionem de condigno mereri.

Ad fundamentum ſecundæ ſententiæ reſpondetur. Explicatur S.Thomas.

85. Ad primum verò ſecundæ ſententiæ dictum ab auctoritate S. Thomæ, reſpondeo S.Thomam potiùs inclinare in noſtram ſententiam, vt ex dictis patet. Vnde nego, in primo loco illum definire Angelos in primo inſtanti ſuæ creationis per actum conuerſionis in Deum ex ſpeciali auxilio elicitum ſe ad gratiam præparaſſe: ſed tantùm docere, potuiſſe Angelos ſe ad gratiam præparare, abſque eo quòd ſequeretur abſurdum; quod argumentum inferebat, nempe abitum iri in infinitum, ſi ad præparationem ad gratiam requireretur gratia. Etenim finis illius articuli non erat, an Angeli in primo inſtanti ſuæ creationis determinatè ſe ad iuſtitiam habitualem diſpoſuerint, ſed vniuerſaliter, an ad conuerſionem in Deum indiguerint gratia, vt ex titulo articuli conſtat.

86. In ſecundo loco ſolùm definit, Angelos gratiam & gloriam accepiſſe iuxta quantitatem ac proportionem ſuorum naturalium: an autem vtramque ex meritis acceperint, expreſsè non docet: quin potiùs in reſponſione ad ſecundum indicat, eis gratiam collatam fuiſſe abſque meritis. Siquidem docet, congruentius fuiſſe, vt daretur Angelis gratia ſecundùm gradum naturæ, quæ eſt immediatè à Deo, quàm ex operibus, quæ procedunt ab ipſa creatura. Vel certè hic locus explicari poteſt, vt illum explicat noſter Molina, quoad augmentum gratiæ, quod Angeli poſt primam gratiam gratis acceptam propriis meritis ſibi compararunt, non autem quoad primam infuſionem gratiæ, quam omnino gratis habuerunt.

Molina.

Capreolus.

87. Tertium locum explicat citato loco Capreolus de merito in actu primo ſeu potentiali, & interpretatiuo, ratione gratiæ habitualis, quam omnes in primo inſtanti ſuæ creationis acceperunt; ratione cuius fuerunt omnes digni vita æterna, ſicut paruuli recèns baptizati; non autem de merito actuali & elicito.

88. In quarto loco ſolùm docet, Angelos ſuperiores in natura, ex eo quòd maior fuerit in perſeuerantibus conatus ad bonum, ſicut in cadentibus ad malum, factos eſſe, qui perſeuerauerunt, meliores, ſicut, qui ceciderunt, peiores. Hoc autem ſolùm intelligitur de gloria, quæ Angelis ſuperioribus perſeuerantibus correſpondit maior, propter maiorem conatum in bonum: ſicut maior pœna, propter maiorem conatum in malum, correſpondit Angelis malis natura ſuperioribus.

89. In quinto loco non affirmat abſolutè, primum hominem iuſtitiam habitualem in primo inſtanti ſuæ creationis habuiſſe ex meritis, ſed ſolùm docet, id non repugnare: *Cùm motus*, inquit, *voluntatis non ſit continuus, nihil prohibet etiam in primo inſtanti ſuæ creationis, primum hominem gratia conſenſiſſe*.

90. Ad primam rationem, concedendum eſt antecedens, vbi cetera ſunt paria: ceterùm negandum eſt, in propoſito eſſe omnia paria: nam modus habendi gratiam habitualem ex propriis meritis præiudicat perfectioni maiori, quæ eſt operari modo connaturaliori ex intrinſecis principiis, ſupponentibus perfectum ſtatum operantis. Ex his patet ad priorem probationem antecedentis. Ad poſteriorem verò negandum eſt, gratiam habitualem per ſe requirere diſpoſitionem in ſubiecto, vt patet in paruulis, in quibus recipitur abſque vlla præuia diſpoſitione. Ratio verò eſt, quia in ordine ſupernaturali gratia habitualis eſt prima forma, in qua tamquam à prima radice & natura in ordine ſupernaturali pendent ceteræ formæ ſupernaturales accidentales. Nam ipſa eſt, quæ primò conſtituit ſubiectum in eſſe ſupernaturali accidentali, actus verò ſupernaturalis non tam eſt diſpoſitio gratiæ, cùm non maneat permanenter cum gratia, quod eſt proprium diſpoſitionis, quàm operatio & effectus gratiæ. Vnde ad confirmationem nego, gratiam habitualem eſſe vltimam formam, ſed potiùs primam in ordine ſupernaturali.

91. Ad ſecundam, negatur conſequentia. Ratio diſcriminis: quoniam omnis homo adultus, præter primum parentem, ſupponitur antequam recipiat gratiam habitualem, in ſtatu peccati, ad cuius deletionem de lege ſaltem ordinaria requiritur propria peccatoris retractatio. Vnde Angelus conſideratus in primo inſtanti ſuæ creationis comparatur homini adulto, ſolùm quoad expeditum vſum rationis, non autem quoad ſtatum peccati, à quo Angelus in primo inſtanti ſuæ creationis fuit immunis.

92. Ad tertiam, conceſſa maiore, diſtinguenda eſt minor. Ad contrahendam amicitiam & ſpirituale matrimonium cum Deo, requiritur conſenſus ex parte creaturæ præcedens conſenſum Dei, nego; requiritur conſenſus creaturæ ſubſequens conſenſum Dei, concedo. Collata igitur gratia in primo inſtanti creationis omnibus Angelis, aliqui paulò pòſt conſenſum præbuerunt, conuertendo ſe in Deum per actus fidei, ſpei, & charitatis: aliqui verò non conſenſerunt, auertendo ſe per peccatum à Deo. Vnde boni ſupernaturalem amicitiam, & ſpirituale matrimonium à Deo inchoatum per liberum conſenſum conſummarunt: mali autem per liberum diſſenſum reſpuerunt.

93. Confirmatur, quia cùm hoc ſpirituale matrimonium, & amicitia principaliter pen-

deat

deat à Deo, vt à primo auctore, ab ipſo potiùs inchoari debuit per infuſionem ſuæ gratiæ, quàm à creatura per liberum conſenſum ipſius. Præterea, cùm ad præbendum huiuſmodi conſenſum requiratur aliqua gratia ex parte creaturæ, vt ille perfectiùs connaturaliusque præberetur à creatura, præcedere debuit infuſio gratiæ habitualis ex parte Dei. Huic tamen reponſioni obſtat illud Zachariæ 1. *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos.* Quibus verbis innuit Dominus, conſenſum Dei debere ſuccedere conſenſui creaturæ. Reſpondendum tamen eſt, conſenſum Dei debere tantùm ſuccedere conſenſui hominis ob peccatum, quod homo debet propria voluntate retractare, antequam Deus per infuſionem ſuæ gratiæ ad hominem conuertatur; non autem ſuccedere debere conſenſui Angeli, qui nullum ante habitualis gratiæ infuſionem habebat peccatum, quod propria voluntate retractare deberet.

Occurritur obiectioni. Zachar. 1.

94. Ad quartam, neganda eſt paritas. Ratio diſcriminis eſt, quia naturalia producuntur ab agente naturali, quod ad producendum ſuum effectum principalem eget diſpoſitione ſubiecti, quæ præcedere debet productionem ipſam effectus principalis. At ſupernaturalia immediatè producuntur à Deo, qui in producendo à nulla pendet diſpoſitione ſubiecti. Vnde retorqueo argumentum: nam ſicut naturalia, quæ tantùm pendent à Deo, cuiuſmodi ſunt quæ creatione producuntur, non procedunt ex imperfectioribus ad perfectiora, ſed ſtatim in prima ſui productione habent quidquid ad ſui perfectam conſtitutionem requiritur: ita ſupernaturalia, quia immediatè pendent à Deo, in prima ſui productione habent quidquid ad ipſorum perfectam conſtitutionem requiritur, vbi ſubiecti incapacitas non obſtat.

95. Ad vltimum, neganda eſt etiam paritas: tum quia gloria eſt vltimus terminus in ordine ſupernaturali, quem connaturaliter præcedere debet forma tum productiua, tum diſpoſitiua illius. Gratia autem habitualis eſt primum principium & forma primò conſtituens ſubiectum in eſſe ſupernaturali. Tum maximè, quia gloriam præcedunt habitus ſupernaturales infuſi, quorum connaturalibus actibus poteſt creatura intellectualis gloriam ſibi condignè mereri: gratiam autem non præcedunt habitus ſupernaturales infuſi, quorum connaturalibus actibus poſſit intellectualis creatura illam condignè ſibi mereri: nam ad connaturaliter, & condignè promerendum prærequiritur ipſa gratia habitualis, tamquam principium connaturalitatis & condignitatis actuum meritoriorum: hæc autem repugnat, vt ſimul ſit principium & terminus eiuſdem actus meritorij.

SECTIO V.

An Angeli ſupernaturalia dona acceperint iuxta quantitatem perfectionum naturalium?

96. SENSVS eſt, an Angeli quò ſuperiores fuerunt in perfectionibus naturalibus, eò excellentiora dona gratiæ virtutumque ſupernaturalium ac beatitudinis à Deo acceperint. Non quidem in eo ſenſu, vt maior perfectio naturalis vnius fuerit aliquo modo Deo cauſa motiua ad maiora illi dona ſupernaturalia conferenda. Nam ſicut nullum donū merè naturale eſt Deo motiuum ad ſuam gratiam creaturæ conferendam, alioqui gratia non eſſet gratia, ſed merces & retributio; ita nec perfectius donum naturale eſt Deo motiuum ad maiorem gratiam eidem naturæ conferendā: ſed in hoc alio ſenſu, vt Deus ex mera ſua liberalitate & ſapientia voluerit maioribus gratiæ donis ornare, quos perfectioribus talentis naturæ condiderat: ita vt perfectior ſuperioris Angeli natura fuerit tantùm Deo occaſio, non cauſa vlla maiorem gratiam illi conferendi.

97. Prima ratio dubitandi pro hac quæſtione in hoc ſenſu explicata, eſt auctoritas Auguſtini 11. de ciuit. c. 13. vbi docet, omnes Angelos æqualis felicitatis ab initio creatos eſſe. Secunda ratio, quoniam hanc proportionem ſupernaturalium donorum cum naturalibus non ſeruat Deus cum hominibus: ergo nec ſeruauit cum Angelis: cùm eumdem modum ſanctificandi, quem Deus ſeruat in hominibus, concedere debeamus & Angelis. Tertiò: ex hac ſententia ſequeretur iuxta ſententiam eorum, qui docent, de facto omnes Angelos eſſe diuerſæ ſpeciei, nō dari duos homines æqualis gloriæ: conſequens conſtat eſſe falſum in paruulis, qui ex hac vita decedunt cum ſola gratia baptiſmali, quam Deus mediante Baptiſmo æqualiter infundit omnibus, cùm nulla ex parte ſuſcipientium ſit diuerſitatis ratio. Sequela verò probatur: nam iuxta communem Patrum ſententiam, quæ fundatur in Paulo ad Epheſios 1. homines aſſumuntur ad beatitudinem ad reſtaurandas ruinas malorum Angelorum, iuxta illud Pſal. 9. *Implebit ruinas.* Sed illi omnes fuiſſent in gloria inæquales; ergo & homines, qui in eorum locum ſuccedunt.

Prima ratio dubitandi Auguſtini auctoritas. Secūda ratio dubitandi.

Ad Epheſ.

Pſalm. 9.

98. His tamen non obſtantibus, *communis ſententia Scholaſticorum, nullo, quem hactenus legerim, diſcrepāte, eſt, quo Angeli excellentiorus fuerunt natura, eo præſtantiora accepiſſe dona gratiæ & gloriæ.* Hanc docent Magiſter in 2. diſt. 3. c. 2. S. Thomas 1. p. q. 62. ar. 6. Caietan. ibid. Bonauent. in 2. diſt. 9. ar. vn. q. 3. Albertus diſt. 3. ar. 10. Duran. diſt. 9. q. 2. n. 6. Ægid. q. 2. ar. 1. in reſolut. tertij dubij. Richardus diſt. 5. ar. 2. q. 3. Argent. q. vnica ar. 1. in fine. Gabriel q. 1. ar. 2. concl. 3. Molina, Bannez, Zumel 1. p. loco præcitato, Valentia ibid. pun. 3. Vaſquez diſp. 228. c. 2. Suarez lib. 5. de Angelis c. 10. & alij, qui vel illā ſupponunt, vel expreſsè docent.

Sentētia affirmans & communior verior eſt. Eam docent Magiſter, S. Thom. Caietan. Bonauent. Albert. Durand. Ægid. Richard. Argent. Gabriel. Molina, Bannez, Zumel, Valēt. Vaſquez, Suarez.

Digitized by Google

Potiſſimum huius ſententiæ fundamentum ſunt Patres. Dionyſ.

99. Potiſſimum fundamentum habet in Patribus, præſertim in Dionyſio, qui libro de cæleſti hierarchia à cap. 6. ſingulas hierarchias, ordineſq; Angelorum diſcriminat non modò per dona naturalia, verùm etiam per gratuita. Vnde cap. 10. docet, Deum intimiùs perfectiuſque ſe communicare ſupremis ſpiritibus, eò quòd illi ſint *diuini fulgoris capaciores*. Baſilius lib. de Spiritu ſancto c. 16. *Neque enim*, inquit, *calorum virtutes ſuapte natura ſancta ſunt: nam ſi id eſſet, nulla re differrent à Spiritu ſancto: ſed iuxta portionem, qua ſe inuicem ſuperant, a Spiritu habent ſanctificationis menſuram.* Damaſcenus lib. 2. de fide orthodoxa cap. 3. *Per Verbum*, inquit, *Dei creati ſunt Angeli, & per ſanctificationem Spiritus ſancti perfecti; proq; ſuæ dignitatis & ordinis ratione illuminationem, & gratiam participantes, circumſcripti ſunt.*

Baſilius.

Damaſcen.

Solida tamē ratio afferri non poteſt.

100. Ceterùm ſolida pro hac ſententia nulla ratio aſſignari poteſt, præter diuinam voluntatem, cui placuit hunc modum cum Angelis ſeruare, quem non ſeruauit cum hominibus. Congruentia verò aliqua dari poteſt. Et quidem quoad beatitudinem facilior eſt: quoniam beatitudo datur iuxta quantitatem meritorum; & quia quò Angeli erant natura ſuperiores, eò intenſiorem gratiam virtuteſque infuſas acceperunt; & cùm naturale ſit Angelis operari ſecundùm totum poſſe ſuæ potentiæ, ſiue naturalis, ſiue ſupernaturalis, cùm nullum habeant impedimentū; ſequitur, vt ſuperiores in natura, intenſiores habentes habitus ſupernaturales, intenſiores elicuerint actus meritorios; inferiores verò, minùs intenſos habentes habitus, remiſſiores elicuerint actus beatitudinis meritorios: proinde ſinguli beatitudinem conſecuti ſunt, proximè quidem iuxta proportionem principiorum ſupernaturalium, remotè verò iuxta proportionem donorum naturalium. Eadem ratio probat etiam de pœna aſſignata malis. Nam ſicut ſe habent Angeli boni ad bonum; ita mali ad malum: & ſicut illi tota virtute ſupernaturali conuerſi ſunt in bonum; ita iſti tota potentia & conatu naturæ conuerſi ſunt in malum.

Congruentia eſſe poteſt.

101. Quoad ipſam verò primam gratiæ, virtutumque ſupernaturalium diſtributionem, quam Deus gratis fecit in Angelis initio ipſorum creationis, congruentia eſſe poteſt. Quoniam vbi nullum ex parte ſubiecti obſtat impedimentum, aut incapacitas, ordo ſapientiſſimæ diſtributionis videtur poſcere, vt maiora dona ſuperioribus, minora verò conferantur inferioribus. Idque ex eo, quòd ſuperiores apti ſunt perfectiores operationes elicere: & quia gratia perficit naturam, ideò præſtantiora dona ſupernaturalia data ſunt Angelis ſuperioribus, vt iuxta ſuam naturam perfectiores operationes ſupernaturales cum illis elicerent. Idipſum confirmat ratio S. Thomæ. Nam cùm Deus Angelos finaliter creauerit in ordine ad ſupernaturalem beatitudinem, hoc ipſo, quòd alios aliis perfectiores condidit in natura, ad altiorem videtur beatitudinis gradum ordinaſſe. *Vt ſi ædificator*, inquit ibidem S. Doctor, *lapides polit ad conſtruendam domum; ex hoc ipſo, quod aliquos pulchrius & decentius aptat, videtur eos ad honoratiorem partem domus ordinare.* Præſertim cùm in Angelis nullum ſit impedimentum, quod illos poſſit retardare, præter intrinſecam libertatem: cùm tamen in homine, præter propriam libertatem, ſit etiam intrinſecum impedimentum ſentientis appetitus à bono retardantis.

S. Thomas.

102. Hinc probabiliter deduco, animam Christi intra ſuam ſpeciem fuiſſe, quoad dona naturalia, omnium animarum rationalium conditam perfectiſſimam, vtpote ad ſupremam Capitis ac redemptoris dignitatem eleuatam: cui proximè ſucceſſit anima ſanctiſſimæ eius Genitricis. Nam licet de facto Deus talem modum non ſeruet cum omnibus hominibus; vt quò ad ſuperiorem dignitatem ſpiritualem euecti ſunt, eò non modò ſupernaturalibus, verùm etiam naturalibus exornentur donis, quippe qui *Infirma mundi eligit, vt confundat fortia*; probabile tamen eſt, id ſeruatum eſſe in beatiſſima anima Christi: cui ſicut ratione vnionis hypoſtaticæ collata ſunt maiora dona ſupernaturalia, quàm collata ſint ſingulis, atque omnibus Angelis ſimul; ita ratione eiuſdem debita illi erant omnia dona & perfectiones naturales, quæ poſſunt cuicumq; puro homini communicari. Ceterùm dona ſupernaturalia in Christo non modò æquauerunt, ſed longo interuallo ſuperauerunt dona naturalia eiuſdem; cùm longè excellentiora fuerint dona ſupernaturalia, quibus euectus eſt ſupra omnes Angelos, quàm dona naturalia, quibus licet ſuperet quemcumque purum hominem, inferior tamen eſt quocumque Angelo.

Corollari.

1. Cor. 1.

103. Ad primam rationem dubitandi ductam ab auctoritate Auguſtini; Reſpondeo Auguſtinum intelligendum eſſe de æqualitate felicitatis ſecundùm proportionē geometricam, non arithmeticam: quo pacto Scotus in 2. diſt. 5. q. 1. §. *Ad inquirendum*, ait, Angelos creatos eſſe vniformes, hoc eſt, vt ex ipſomet colligitur, creati ſunt ab initio vel omnes in gratia, vel omnes in puris naturalibus, non excluſa ab eis propria diuerſitate tam in naturalibus, quàm in ſupernaturalibus.

Ad rationes dubitandi reſpondetur. Explicatur Auguſt. Scotus.

104. Ad ſecundam, negatur conſequentia. Cuius diſcriminis potiſſima ratio fuit voluntas diuina, cui non placuit eumdem modum ſeruare cum hominibus, quem ſeruauit cum Angelis. Congruentia autem deſumitur ex diuerſo modo operandi hominum, & Angelorum. Nam cùm homini, ob intrinſecum impedimentum ſentientis appetitus à bono retardantis, connaturale non ſit operari ſecundùm totum poſſe principij operatiui; ſit autem connaturale Angelo, nullum habenti intrinſecum impedimentum à bono retardatiuum, potior ratio fuit, vt Deus accommodando ſe modo operandi Angelico, eò maiora dona ſupernaturalia contulerit Angelis, quò ſuperiores erant in natura.

105. Pro-

Digitized by Google

Reiicitur Paludanus exiſtimans omnes homines futuros inæquales in beatitudine.

105. Propter tertiam rationem Paludanus in 4. diſt. 4. q. 1. putat, omnes homines futuros eſſe inæquales in beatitudine, vt poſſint æquari Angelis malis, in quorum ſedes ſuccedunt: ab hac tamen lege excipit Chriſtum, eiuſque beatiſſimam Matrem, qui cùm ſint ſupra omnes Angelos, in nullius ſedem ſucceſſerunt. Vnde cohærenter hic auctor docet, paruulos, qui ante rationis vſum moriuntur, inæqualem gratiam per Baptiſmum accipere, vt valeant Angelis, qui futuri fuiſſent inæquales in gloria, ſuccedere. Sed eſto homines Angelis in gloria ſuccedant, vt interdum Patres indicant; nego tamen ad hoc neceſſarium eſſe, vt illis ſuccedant quoad eumdem omnino gradum gloriæ, cum quo illi futuri fuiſſent; ſed ſat eſt, ſi illis ſuccedant quoad gloriam ſimpliciter. Vnde omnino improbabile eſt, & temerè dictum, paruulos ante vſum rationis cum Baptiſmo morientes, inæqualem gratiam accipere, vt valeant Angelis in gloria inæqualibus ſuccedere.

SECTIO VI.

An & quo pacto Angeli ſupernaturalem beatitudinem ſibi promeruerint?

Certum eſt Angelos bonos meruiſſe gloriam. Magiſter.

Ita Auguſtinus.

106. Certum eſt contra aliquos, quos tacito nomine citat Magiſter in 2. diſt. 5. c. vlt. Angelos, qui in accepta iuſtitia & ſanctitate ſteterunt, ſupernaturalem beatitudinem condignis meritis ſibi promeruiſſe: quod apertè docuit Auguſtinus lib. de correptione & gratia c. 10. vbi in hoc pares facit Angelos hominibus. *Diabolus*, inquit, *& angeli eius, etſi beati erant antequam caderent, & ſe in miſeriam caſuros eſſe neſciebant, erat tamen adhuc, quod eorum adderetur beatitudini, ſi per liberum arbitrium in veritate ſtetiſſent, donec iſtam ſummæ beatitudinis plenitudinē, tamquam præmium ipſius permanſionis acciperent.* non igitur gratis, ſed tamquam præmiū ſuæ perſeuerantiæ beatitudinem acceperunt.

Fundamentum eſt.

Fundamentū verò eſt: quoniam ſi viſio intuitiua Dei, eiuſque beatificus amor, in quibus intellectualis creaturæ beatificum præmium cōſiſtit, propter merita conferuntur hominibus; eadem à fortiori non niſi propter merita conferuntur & Angelis: qui ad tale præmium merendum & maiora habuerunt auxilia, & pauciora, aut nulla impedimēta, & breuiorem certaminis viam, & naturam ad bonum propenſiorem atque promptiorem. Nec defuit illis principium condignè merendi ſupernaturalem beatitudinem, quæ eſt gratia habitualis, quam omnes ab initio ſuæ creationis ad hunc finem à Deo acceperūt.

De modo ſolùm controuerſia eſt.

Quare ſola nobis cum Scholaſticis controuerſia ſupereſt de modo, quo illi ſupernaturalem beatitudinem ſint promeriti.

Primus modus aſſerentium gloriam ſibi promeruiſſe per opera eam ſubſequentia.

107. Prima ſententia affirmat, eos ſupernaturalem beatitudinē ſibi promeruiſſe per opera beatitudinem ſubſequentia. Fuerunt autem hæc, obſequia futura præuiſa in hominum miniſterium ex obedientia Dei ab Angelis exhibenda. Nam licet ſoli Angeli vltimi ordinis tertiæ hierarchiæ in hominum cuſtodiam & miniſterium deſtinentur, omnes tamen, etiam ſupremæ hierarchiæ ſpiritus, hominum ſaluti cooperantur, inſtruendo & illuminando inferiores de rebus ad hominum ſalutem ſpectantibus, iuxta illud Heb. 1. *Omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus, in miniſterium miſſi propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis.*

Hebr. 1.

Ita docet Magiſter Altiſiodo. Præpoſiti citatus à Argentin. Probabile cenſent Albertus, Bonauentur. Rubio. Maior.

Hanc ſententiam docent Magiſter loco paulò antè citato, Altiſiodorenſis lib. 3. tract. 1. c. 7. Pro qua etiam citatur ab Argentina, & aliis Præpoſitiuus: eamque *probabilem* cenſent Albertus in 3. diſt. 18. art. 4. Bonauentura in 2. diſt. 5. art. 3. q. 2. Maior q. 1. Rubio q. 2. & in 3. d. 18. q. 1. art. 2.

Probatur primò.

108. Probatur autem hæc ſententia primò. Magnum præmium, qualis eſt gloria Angelorum, magna requirit merita: ſed non potuerunt Angeli in tam breui ſpatio vix tam magna habere merita tanto præmio commenſurata: dicendum igitur eſt, illa habere per opera beatitudinem ſubſequentia, quæ nobis ex obedientia Dei continuò præſtant.

Probatur ſecundò.

Secundò. Non repugnat, vt opera ſubſequentia gratiam, condignè mereantur ipſam gratiam: ergo nec opera ſubſequentia beatitudinem, ipſam beatitudinem.

Probatur tertiò.

Tertiò poteſt præmium duratione præcedere meritum; ergo potuit beatitudo duratione præcedere ipſum meritum Angelorum. Antecedens probatur, tum quia gratia collata antiquis Patribus fuit præmium meritorum Chriſti, quæ tamen multo tempore antè præceſſit in Patribus. Tum quia poteſt dari militi equus in præmium ipſius futuræ dexteritatis: igitur poterit dari Angelis beatitudo in præmium ipſorum obſequiorum futurorum.

Probatur quartò.

Quartò: de facto Angelorum obſequia, in hominum miniſterium impenſa, ſunt condignè meritoria alicuius præmij apud Deum; non alterius, quàm ſupernaturalis beatitudinis: ergo potuit illis beatitudo conferri propter talia obſequia futura præuiſa. Maior probatur, nam hæc liberè exhibentur ab Angelis; proceduntque à perſona Deo maximè grata propter gratiam conſummatam. Ergo nihil illis deeſt ad meritum de condigno.

Probatur quintò auctoritate Auguſt.

Quintò probatur auctoritate Auguſtini, lib. 4. de Geneſi ad litteram c. 24. docentis, Angelos priùs habuiſſe cognitionem matutinam in Verbo, quàm veſpertinam creaturarum in proprio genere. Sed cognitio matutina creaturarum in Verbo in doctrina Auguſtini eſt ipſa viſio Dei, in qua ſuprema creaturæ intellectualis felicitas conſiſtit. Ergo priùs Angeli habuerunt viſionem Dei, quàm illam promeruerint. Conſequentia patet: nam ſi primus actus, quem ſtatim Angeli ſancti habuerunt, fuit viſio matutina in Verbo, nullum ante illam habuerunt actum, quo eamdem ſibi viſionem promererentur. Ex alia verò parte in ſententia Auguſtini ſuprà citati Angeli acce-

perunt beatitudinem ex meritis. Ergo in ipſius ſententia dicendum eſt, Angelos beatitudinem ſibi promeruiſſe ex operibus prævijs beatitudinem ſubſequentibus.

Secundus modus docet Angelos promeruiſſe per actus naturâ tantũ præcedentes gloriam.

S. Thom. Bonauent, Ægidius, Richardus, Mayronus, Rubio, Marſilius. Argentina probabilem putat.

Fundamentum.

109. Secunda ſententia docet, Angelos beatitudinem ſibi promeruiſſe per actus naturâ tantùm præcedentes ipſam beatitudinem. Eſt S. Thomæ quodlib. 9. q. 4. ar. 3. & in 2. diſt. 5. q. 2. ar. 2. Bonauenturæ ar. 3. q. 2. vbi docet, hanc fuiſſe ſuo tempore *communem*. Ægidij q. 2. ar. 2. Richardi ar. 2. q. 1. Franciſci Mayroni in 3. diſt. 17. q. 1. concl. 3. Rubionis in 2. diſt. 5. q. 2. vbi ſub diſiunctione docet, meritum tempore, vel natura præceſſiſſe præmium. Marſilij in 2. quæſt. 4. art. 2. corol. 2. eamque *probabilem* putat Argentina ibidem art. 4. Fundamentum huius ſententiæ eſt, quoniam non repugnat, meritum natura tantùm & cauſalitate præcedere præmium; ergo ita de facto dicendum eſt in Angelis. Conſequentia probatur, quoniam Angeli non egent tempore, aut pluralitate actuum ad ſuam naturalem perfectionem conſequendam, ſed vnico actu & in inſtanti totam ſuam naturalem perfectionem aſſequi poſſunt: ſed gratia perficit naturam iuxta conditionem ipſius naturæ. Antecedens oſtendo. Tum quia Chriſtus in primo inſtanti ſuæ conceptionis habuit beatitudinem, eamque ſibi vel promeruit, vel certè promereri potuit: cùm non ſit maior ratio, cur in eo inſtanti pro alijs promereri potuerit, & non pro ſe. Tum quia in nobis ſimul eſt contritio vt diſpoſitio ad gratiam, & gratia vt præmium contritionis, ſimul eſt actus meritorius augmenti gratiæ, & ipſum augmentum gratiæ. Confirmatur, nam contritio in eodem inſtanti, quo informatur gratia, de condigno meretur gloriam. Quid igitur repugnat, vt in eodem inſtanti ſimul conferatur gloria? & tunc eſſet meritum & præmium ſimul. Probatur ſecundò à paritate demeriti. Nam ſicut demeritum malorum Angelorùm fuit ſimul duratione cum pœna ipſa priuationis gloriæ: ita meritum bonorum fuit ſimul cum præmio beatitudinis.

Tertius modus aſſerens meritum in fieri præceſſe gloriæ, in facto eſſe ſimul fuiſſe.

Caietanus.

110. Tertia ſententia opinatur, meritum inchoatum & in fieri duratione præceſſiſſe beatitudinis præmium in Angelis: meritum verò conſummatum & in facto eſſe ſimul duratione fuiſſe cum beatitudinis præmio. Eſt Caietani 1. p. q. 63. ar. 6. §. *Ad primum*. vbi duplex diſtinguit meritum in Angelis, alterum inchoatum, ſeu viæ, quod Angeli inceperunt in ipſo primo inſtanti creationis: alterum conſummatum, ſeu in termino, quod iidem Angeli in ſecundo inſtanti conſummarunt. Primũ docet, duratione præceſſiſſe præmium; ſecundum verò ſimul duratione fuiſſe cum ipſo præmio, natura tantùm illud antecedens.

Quartus modus & cõmunis docens meritũ etiam duratione præceſſiſſe gloriam.

S. Thomas, Scotus, Durandus, Herueus, Capreolus, Maior, Gabriel, Ferrarienſis, Bannez, Zumel, Molina, Vaſquez, Arrubal. Granadus, Suarez.

111. Quarta ſententia *hoc tempore in ſcholis ferè communis aſſerit, Angelos beatitudinem meruiſſe actibus non tantùm natura, verùm etiam duratione beatitudinem præcedentibus*. Hanc expreſsè docent S. Thomas 1. p. q. 62. ar. 4. Scotus in 2. diſt. 5. q. 1. §. *Ideo tenetur*. Et §. *Ad inquirendum*. verſu *Secunda propoſitio*. Durandus in 2. diſt. 5. q. 3. Heruæus q. 2. ar. 2. Capreolus q. vnica ar. 1. in fine 2. concl. Maior q. 2. Gabriel q. vnica ar. 2. Ferrarienſis 3. contra Gentes c. 110. §. *Hæc dicta ſint*. Bannez, Zumel, Molina in citatum locum primæ partis. Vaſquez diſp. 229. c. 10. Arrubal diſp. 176. Granadus tract. 12. diſp. 3. Suarez lib. 6. de Angelis c. 1. & alij. Pro cuius controuerſiæ declaratione,

Aſſertio 1. Probabile nõ eſt Angelos ſupernaturale beatitudinẽ à principio habuiſſe ob merita futura in ſtatu gloriæ, quamuis nõ ſit impoſſibile.

112 Dico primò. Etſi impoſſibile non ſit, improbabile tamen eſt, Angelos ſupernaturalem beatitudinem à principio habuiſſe propter ipſorum futura opera in ſtatu beatitudinis exercenda. Prior aſſertionis pars probatur: nam vel impoſſibilitas eſſet ex eo, quia beatitudo eſſet principium merendi reſpectu operum in ſtatu beatitudinis exhibendorum: ac proinde eadem beatitudo eſſet ſimul principium meriti, & effectus eiuſdem: quod implicat. Vel ex eo, quia omnia opera in ſtatu beatitudinis facta, eſſent neceſſaria, vtpote ab amore beatifico neceſſariò imperata. Vel demum quia ad actum meritorium requiritur fides, quæ cum viſione beatifica pugnat. Nullum autem ex his ſequitur. Non primum: quoniam principium merendi in tali ſtatu non neceſſariò foret beatitudo, quæ in viſione Dei & amore beatifico conſiſtit, ſed gratia habitualis, à qua opera, in eo ſtatu facta, condignum apud Deum valorem ſortirentur. Sicut opera à Chriſto exhibita non accipiebant condignitatem valoris ab ipſius beatifica viſione & amore, ſed à perſona ipſa operante. Ratio verò eſt, quia non minùs gratia habitualis in ſtatu ipſo beatitudinis, quàm in ſtatu viæ eſt perfectiſſima forma ſupernaturalis conſtituens ſubiectum amicum, & filium adoptiuum Dei; atque adeò principium ſufficienter dignificatiuum omnium ſupernaturalium operationum.

113. Non ſecundum: tum quia alioqui nulla opera Chriſti Domini fuiſſent meritoria, cùm omnia opera Chriſti Domini facta ſint in ſtatu beatitudinis. Tum quia, vt opera ſint meritoria, ſatis eſt, vt ſint libera tantùm quoad circumſtantias, eſto ſint neceſſaria quoad ſubſtantiam. Ceterùm obſequia Angelorum ex obedientia Dei in hominum ſalutem & vtilitatem in ſtatu beatitudinis exhibita, poſſunt eſſe libera quoad aliquam circumſtantiam finis, aut motiui à Deo non præceptam: ſicut potuerunt opera Chriſti præcepta, eſſe pro nobis meritoria apud Patrem. Vnde licet hæc obſequia Angelorum quoad ſubſtantiam neceſſariò imperentur ab amore beatifico, quoad aliquas tamen circumſtantias & motiua non præcepta, de facto liberè exhibentur ab Angelis. Neque ad meritum neceſſaria eſt libertas peccandi, vt patet in Chriſto. Nec demum ſequitur tertium: quoniam ad actum meritorium non neceſſariò requiritur fides, vt etiam patet in Chriſto.

114. Improbabilitas verò poſterioris partis noſtræ aſſertionis hoc vnico fundamento demonſtratur: quoniam temerè contra communem Patrum auctoritatem inducitur nouus modus merendi gloriam in Angelis diuerſus ab eo, quem Deus ſeruat cum hominibus, qui eſt per actus fidei, ſpei, & charitatis, duratione præcedentes præmium ipſum beatitudinis. Qui modus maximè fundatur in natura ipſa meriti & præmij: nam de ratione merentis eſt, eſſe in via ad præmium, ad quod propriis actibus tendat. De ratione verò præmij eſt, eſſe vltimum terminum & fructum præcedentium laborum. Confirmatur primò, quoniam meritum connaturaliter poſtulat exerceri à perſona iuxta conditionem ipſius perſonæ: ſed perſona Angelica eſt ſuapte natura peccabilis: ergo connaturaliter poſtulat ab ea exerceri cum libertate ad peccandum, qua libertate caret Angelus in ſtatu beatitudinis. Confirmatur ſecundò; ita ſe habuerunt Angeli ad merendum ſibi, ſicut ſe habuit Chriſtus ad merendum aliis: ſed Chriſtus in ſtatu immortalitatis & gloriæ corporis, qui reſpondet ſtatui gloriæ Angelorum, non amplius meruit aliis: ergo nec Angeli in ſtatu gloriæ meruerunt ſibi.

115. Nonnulli prædictæ ſententiæ improbabilitatem arguunt ex eo, quòd ſequeretur, Deum non æquam legem ſeruaſſe cum bonis, atque cum malis Angelis in gloriæ diſtributione: ſiquidem non minùs eam meruiſſent mali per bona opera ſubſequentia, ſi ipſis ante merita collata fuiſſet, quàm boni. Sed contrà: nam ideò in ſententia Magiſtri, vt ex citata diſtinctione cõſtat, non eſt ante merita collata gloria malis, quia mali appoſuerunt peccatum; quod ſi non appoſuiſſent, non minùs quàm boni gloriam ante merita accepiſſent.

Malè aliqui pro noſtra aſſertione argumentantur.
Magiſter.

Aſſertio 2. Non implicat ſimpliciter Angelos promeruiſſe ſupernaturalem beatitudinem priùs natura ſolũ, implicat tamen connaturaliter.

116. Dico ſecundò. Non implicat ſimpliciter, Angelos condignis meritis, natura tantùm præcedentibus, ſupernaturalem beatitudinem ſibi promeruiſſe; implicat tamen iuxta legem à Deo ſtatutam. Poſterioris aſſertionis fundamentum eſt: quoniam iuxta legem de facto à Deo ſtatutam ad condignè ſupernaturalem beatitudinem promerendam, neceſſarius eſt actus fidei infuſæ, quo cognoſcatur Deus vt auctor ſupernaturalium bonorum, iuxta illud Hebræorum 11. *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo. Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia eſt & inquirentibus ſe remunerator ſit.* Implicat autem cum viſione intuitiua Dei ſimul in eodem inſtanti durationis ſtare poſſe actum fidei de eodem Deo, vt in 4. tomo cum S.Thoma 2.2.quæſt.1.artic. 4. & 5. docebimus. Igitur implicat iuxta legem de facto à Deo conditam potuiſſe Angelos condignis meritis, natura tantùm præcedentibus, ſupernaturalem beatitudinem promereri. Conſequentia conſtat: nam ſi debuit in eodem inſtanti durationis ſimul eſſe meritum & præmium ſupernaturalis beatitudinis, debuerunt in eodem inſtanti ſimul eſſe actus fidei Dei auctoris ſupernaturalis, tamquam initium meriti, & viſio intuitiua eiuſdem.

Ad Heb. 11.
S.Thomas.

Obiectio.

117. Dices. Potuiſſet actus fidei in inſtanti viſionis Dei in Angelo ceſſare, & tantùm perſeuerare actus ſpei, & dilectionis Dei ex notitia fidei originatus. Sed contrà: nam implicat, actum voluntatis perſeuerare, non perſeuerante notitia, à qua talis actus originatur: cùm non minùs in conſeruari, quàm in fieri, actus voluntatis pendeat ab actu intellectus, à quo originatur: cùm nequeat actus voluntatis conſeruari, niſi præſente obiecto, cuius eſt actualis volitio, aut nolitio. Nequit autem obiectum conſeruari actu præſens voluntati, niſi per actum intellectus, cuius tantùm eſt obiectum voluntati præſentare.

Solutio.

118. Prioris verò aſſertionis fundamentum eſt: quoniam potuerunt Angeli habituali iuſtitia iam ſanctificati, per actum dilectionis Dei auctoris ſupernaturalis, originatum ex aliqua ſupernaturali notitia Dei, non quidem obſcura fidei, ſed euidenti abſtractiua, priùs natura elicitum, condignè mereri ſupernaturalem beatitudinem in eodem inſtanti durationis ſibi conferendam. Vel certè potuerunt per actum fidei alicuius obiecti ſupernaturalis, cuius intuitiuam notitiam in Verbo non accepiſſent cum ipſa viſione Dei. Nam tunc non ſequeretur, ſimul fore actum fidei & viſionis in Verbo de eodem obiecto.

Obiectio.

119. Dices. Viſio intuitiua Dei, & amor beatificus in eodem inſtanti durationis exiſtens, neceſſariò impelleret voluntatem ad actum meritorium: ergo, non eſſet talis actus liber, & conſequenter meritorius. Reſpondeo negando antecedens: nam vt viſio & amor beatificus impellant voluntatem ad actum meritorium, debent vt cauſa natura præcedere actum ipſum meritorium. Cùm igitur illi non præcederent per modum cauſæ actum meritorium, ſed potiùs vt effectus ſubſequerentur poſteriùs natura actum meritorium, non poſſent ad illum voluntatem impellere.

Solutio.

120. Ex dictis manifeſtè apparet improbabilitas ſecundæ ſententiæ: quæ meritum Angelorum reſpectu ſupernaturalis beatitudinis, non explicat iuxta legem de promerenda gloria creaturæ rationali latam, per actus à ſupernaturali fide originatos: ſiquidem cum talibus actibus implicat viſio beata, in qua ſupernaturalis beatitudo principaliter conſiſtit. Hoc argumentum maximè vrget Thomiſtas, qui cum S. Thoma 2.2.quæſt.1. artic. 4. & 5. vniuerſaliter docent, nullum actum fidei ſtare poſſe cum actu ſcientiæ de eodem obiecto. Vnde meritò S. Doctor hanc ſententiam, quam in 2. ſententiarum docuerat, retractat in ſumma: cùm nequeat hæc ſententia cum ipſius citata doctrina cohærere.

S.Thomas & Thomiſt.

Aſſertio 3. Implicat meritũ conſummatum Angelorum natura tantùm præceſſiſſe gloriã. Caietanus.

121. Dico tertiò. Implicat, meritum conſummatum Angelorum natura tantùm præceſſiſſe ſupernaturalis beatitudinis præmium, contra tertiam ſententiam Caietani. Fundamentum eſt idem ac ſecundæ partis præceden-

den-

dentis aſſertionis. Nam ſi meritum in primo inſtanti inchoatum conſummari debet, in 2. neceſſariò debet in eo perſeuerare, vt ipſa libera perſeuerantia conſummetur. Igitur ſi in eo inſtanti ſimul infundatur viſio beatifica, ſimul erunt actus fidei diuinæ, à quo pendet Angelorum meritum, & viſio intuitiua eiuſdem Dei contra ipſum Caietanum, qui 2.2. locis præcitatis, & 1.2. quæſt. 67. artic. 5. negat, fidem ſtare poſſe cum quacumque ſcientia.

Aſſertio 4. Angeli duratione priùs ſupernaturalem beatitudinē ſibi promeruerunt.

122. Dico quartò. Angeli condignis actibus non cauſalitate tantùm, ſed duratione etiam præcedentibus, ſupernaturalem beatitudinem ſibi promeruerunt. Hæc ſententia vt omnium probabiliſſima ſequitur ex refutatione reliquarum. Cuius vnicum fundamentum eſt, quoniam hic modus eſt omnium connaturaliſſimus, vt non tantùm natura, & cauſalitate, ſed etiam duratione meritum præcedat vltimum præmium, qualis eſt ſupernaturalis beatitudo. Nam vltimum præmium eſt quies; & terminus, in quo ſiſtit operatio merentis, & in quo fruitur præcedentium laborum fructu. Vnde hoc modo, vt omnium connaturaliſſimo vtitur Deus cum hominibus. Confirmatur, nam de ratione merentis vt ſic, eſt vt ſit in via & actuali tendentia ad præmium: ergo non debet præpoſterè illud ante, vel cum ipſo merito accipere.

Ad primæ ſententiæ argumenta reſpondetur.

123. Ad primum primæ ſententiæ, negatur minor: nam quod homo aſſequitur multitudine actuum, Angelus conſequitur intenſione actus. Potuit igitur Angelus vnico actu intenſiſſimo plus gloriæ promereri, quàm multis remiſſis poſſit homo. Præſertim cùm probabile ſit, maiorem gratiam habitualem, & conſequenter actualem habituali proportionatam, accepiſſe Angelos in principio ſuæ creationis, quàm non modò accipiunt paruuli in baptiſmo, ſed quàm multi ſancti viri poſt diuturna merita ſibi compararunt. Et quia Angeli operantur ſecundùm totum poſſe gratiæ, potuit vnus actus Angeli plus gratiæ, & gloriæ mereri, quàm multi hominis actus.

124. Ad ſecundum, primò nego antecedens: etenim cùm gratia ſit principium meriti, repugnat ſimul eſſe effectum eiuſdem. Secundò, negatur conſequentia. Ratio diſcriminis eſt, quia gratia non eſt vltimum præmium. Solùm autem de ratione vltimi præmij eſt, non poſſe eſſe ſimul duratione cum merito. Nam de ratione vltimi præmij eſt, extrahere merentem à ſtatu viæ, quæ de lege ordinata ad merendum requiritur.

125. Ad tertium. Diſtinguo antecedens de præmio vltimo, & nego; de non vltimo, & concedo. Vnde negatur conſequentia: nam beatitudo eſt vltimum præmium intellectualis creaturæ. Ad primam autem probationem antecedentis reſpondeo multiplicem eſſe diſparitatem. Prima eſt, quia meritum eſt in vno, nempe in Chriſto; præmium verò in alio, nempe in antiquis Patribus. At controuerſia eſt de vno eodemque ſuppoſito, in quo præmium duratione præcedat meritum: nam præcipua difficultas eſt, quòd priùs quis præmium accipiat, quàm meritum exhibeat. Secunda eſt, quoniam præmium, quod duratione anteceſſit in Patribus, non fuit vltimum gloriæ, quod dilatum fuit vſque ad meritum Chriſti, actu exhibitum, propriaque morte conſummatum, ſed inchoatum gratiæ. quamuis etiam vltimum præmium gloriæ antecedere potuerit merita Chriſti, vt de præmio Angelorum ſuo loco docebimus. Tertia, quoniam meritum Chriſti, vtpote infiniti valoris, ſuapte natura dignum fuit, vt acceptaretur pro omnibus hominibus quouis tempore, & loco exiſtentibus. Ad ſecundam verò, negatur conſequentia: nam equus datus militi in præmium futuræ dexteritatis, non eſt vltimum, qualis eſt beatitudo.

126. Ad quartum, diſtinguenda eſt minor de præmio eſſentiali, vel accidentali: concedenda eſt de accidentali; neganda verò de eſſentiali. Ad probationem autem maioris, quatenus probat, huiuſmodi obſequia Angelorum ex obedientia, & charitate nobis præſtita habere omnes conditiones ad præmium eſſentiale beatitudinis promerendum, negatur conſequentia: nam deeſt illis ſtatus viæ, quæ eſt conditio ex voluntate præmiantis ad merendum neceſſariò requiſita. Confirmatur primò, nam alioqui Angeli per huiuſmodi obſequia, tot annis hominibus impenſa, ingentem gloriæ cumulum ſibi comparaſſent, quem vix beatiſſima Virgo ſuis meritis ſuperaſſet. Nam de reliquis hominibus nulla foret dubitatio, quin omnes eſſent inferiores Angelis: cùm tamen ex multorum Patrum ſententia, multi homines excedant multos Angelos in gloriæ magnitudine. Confirmatur ſecundò, nam dæmones operibus malis continuò patratis non augent ſibi pœnam eſſentialem, ſed tantùm accidentalem: ergo nec Angeli operibus bonis augent ſibi præmium eſſentiale. Ratio vtriuſque eſt, quia deeſt conditio viæ ad merendum, & demerendum præmium, vel pœnam eſſentialem requiſita.

127. Ad quintum argumentum ab auctoritate Auguſtini ductum, reſponſum eſt ſuprà, vbi dictum eſt, cùm Auguſtinus docet, Angelos priùs vidiſſe res in Verbo, quàm in proprio genere, ly *Priùs*, non eſſe intelligendum de prioritate ſimpliciter; alioqui omnes tam boni, quàm mali creati fuiſſent cum viſione beata creaturarum in Verbo; nam, vt ex eodem conſtat, in principio omnes Angeli creati ſunt æqualis felicitatis: ſed intelligendum eſſe de prioritate in ipſo ingreſſu beatitudinis. *Explicatur Auguſtinus.*

128. Ad fundamentum ſecundæ ſententiæ, negatur conſequentia: nam licet non repugnet ſimpliciter, meritum & præmium beatitudinis eſſe ſimul; repugnat tamen iuxta legem de facto à Deo ſancitã de beatitudine promerenda per actus à fide originatos. Nec eſt par ratio de perfectione naturali, & ſupernaturali. Diſparitas autem eſt duplex. Prima, quoniam perfectio naturalis, cùm ſit à determinato principio, eſt finita & determinata, quam poteſt *Ad fundamentum ſecundæ ſententiæ reſpondetur.*

Ange-

Angelus determinato actu in inſtanti conſequi; quia poteſt determinato actu in inſtanti operari ſecundùm totum poſſe ſuæ potentiæ naturalis, atque adeò eo actu attingere vltimam perfectionem ſuæ naturæ proportionatam. At perfectio & beatitudo ſupernaturalis, cùm ſit à principio illimitato & infinito, non habet certum limitem, ſed ſemper poteſt perfectior & perfectior à creatura mereri, iuxta maiorem, & maiorem diſpoſitionem ad illam: quæ diſpoſitio ſemper poteſt eſſe perfectior, & perfectior ex perfectioribus, & perfectioribus principiis ſupernaturalibus, à quibus illa principaliter producitur. Secunda diſparitas eſt, quia poteſt actio, & tendentia principij naturalis ad propriam perfectionem naturalem eſſe ſimul cum termino vltimo ſuæ perfectionis: non poteſt autem actio & tendentia principij ſupernaturalis ad perfectionem ſupernaturalem eſſe ſimul cum vltimo termino perfectionis ſupernaturalis. Nam tendentia ad perfectionem ſupernaturalem ſunt actus virtutum dependentes à fide ſupernaturali, quæ nequit eſſe cum vltimo termino perfectionis ſupernaturalis, quæ eſt viſio, & amor beatificus.

129. Ad primam probationem antecedentis, nego de facto Chriſtum eſſentialem beatitudinem animæ ſibi promeruiſſe, vt expreſsè teſtatur S. Thomas 3. part. quæſt. 19. artic. 3. Nec eſt eadem ratio de aliis: nam ex eo quòd Chriſtus in primo inſtanti ſuæ conceptionis meruerit aliis gloriam, non ſequitur, quòd in eodem ſuppoſito ſit gloria & meritum ſimul, quæ eſt potiſſima ratio, cur Angeli non meruerint ſibi gloriam per actus, natura tantùm & cauſalitate præcedentes: ſed tantùm ſequitur, quòd in vno ſit gloria, in alio verò meritum.

S. Thomas.

130. Ad ſecundam verò probationem eiuſdem antecedentis, patet diſparitas ex dictis: quia non cum quolibet præmio pugnat meritum, ſed cum præmio dumtaxat vltimæ beatitudinis, quæ extrahit creaturam à ſtatu viæ ad merendum requiſitæ; nec non pugnat cum merito fidei infuſæ. Eodem modo patet etiam ad confirmationem: nam actus fidei, quem requirit contritio, non pugnat cum merito & iure ad gloriam, pugnat autem cum poſſeſſione ipſa gloriæ.

131. Ad ſecundum argumentum, negatur conſequentia. Ratio diſcriminis eſt, quoniam nihil habet demeritum, quod natura ſua pugnet cum pœna. Eſt enim demeritum peccatum, quod non ſolùm non pugnat cum pœna priuationis gloriæ, ſed nequit ſtare cum ipſo iure, nedum cum poſſeſſione ipſa gloriæ. Contrà verò meritum gloriæ ſuapte natura pugnat cum ipſa gloria; quia meritum includit notitiam obſcuram fidei Dei auctoris ſupernaturalis, gloria verò intuitiuam viſionem eiuſdem: qui duo actus ſimul pugnant.

SECTIO VII.

De numero & ſerie inſtantium Angelicorum, aliiſque difficultatibus ex iis emergentibus.

132. Ex dictis præcedente ſectione colligitur, totum negotium bonorum Angelorum tribus fuiſſe inſtantibus peractum. Primo creationis naturæ, & gratiæ: Secundo meriti: Tertio glorificationis. Primum fuit formaliter & virtualiter indiuiſibile, in quo Angeli nihil meruerunt, ſed tantùm acceperunt merendi principia, quæ fuerunt habitualis iuſtitia, & reliqui ſupernaturales habitus infuſi, quibus conſtituti ſunt apti ad merendũ: ſolumque elicuerunt naturalem dilectionem ſui, & Dei auctoris naturæ, quam tam boni, quàm mali ſemper retinuerunt; cùm ſit actus neceſſarius, & rectus rectitudine tantùm naturali. Atque hoc inſtans dici poteſt inſtans perfectæ conſtitutionis naturæ Angelicæ: nam in hoc fuerunt omnes perfectè conſtituti ad operandum, tam naturaliter per principia debita naturæ, quàm ſupernaturaliter per dona indebita naturæ. Quod inſtans cum Scoto in 2. diſt. 5. quæſt. 1. §. *Ad inquirendum.* dici etiam poteſt *inſtans vniformitatis:* quia in hoc omnes creati ſunt geometricè vniformes, tam quoad dona naturalia, quàm quoad gratuita & ſupernaturalia.

Totum negotium bonorum Angelorũ tribus inſtantibus peractum. Primum inſtans, ſcilicet naturæ & gratiæ, fuit indiuiſibile etiam virtualiter.

Hoc inſtans à Scoto dicitur vniformitatis.

133. Secundum inſtans fuit meriti. Quod rurſus in duo diuiditur inſtantia, alterum inceptionis, alterum conſummationis meriti. Et quidem prius inſtans inchoationis meriti, ſi ſumatur ſecundùm omnes conditiones, quas ad meritum requiſitas includebat, fuit virtualiter diuiſibile. Nam hoc inſtans continebat myſteria fidei, propoſita ab vno Angelo ſupra omnes diuina ordinatione conſtituto, reliquis omnibus ex Dei auctoritate credenda: item examen rationum & motiuorum, cum quibus illa proponebantur, vt à Deo atteſtata: demum productionem multorum actuum ſupernaturalium fidei, ſpei, charitatis, reliquarumque virtutum, quos, fidei myſteriis acceptatis, Angeli elicuerunt. Quæ omnia moraliter non potuerunt vnico inſtanti formaliter, & virtualiter indiuiſibili perfici. Ad minimum enim in vno debuerunt rationes & motiua credibilitatis examinare, ad hoc vt prudenter conſtanterque illa crederent, tamquam à Deo reuelata: in alio verò elicere actum imperij volendi credere aſſenſum ipſum credendi, reliquoſque actus ſupernaturalum virtutum. Qui omnes actus licet potuerint in eodem inſtanti durationis ab Angelo elici, diuerſa tamen poſtulabant inſtantia naturæ, prout vnus cauſalitate præſupponebatur ad alium. In-

Secundum inſtans, ſcilicet meriti, diuiditur in duo alia inſtantia inceptionis & conſummationis meriti. Et hoc inſtans fuit diuiſibile virtualiter.

ſtans verò continuationis, ſeu conſummationis meriti, fuit virtualiter diuiſibile, quia durauit toto tempore viæ, quam probabile eſt duraſſe per aliquam determinatam moram diuiſibilem: vt ex prælio, quod inter bonos & malos interceſſit, colligitur; nec non ex ipſo merito Angelorum, quod vt tanto præmio correſponderet, debuit continuatione alicuius diuiſibilis, & determinatæ moræ augeri. Quanta autem fuerit hæc mora, ſciri non poteſt. Certum eſt, illam tempore primi parentis in terreſtri paradiſo exiſtentis fuiſſe completam, vt conſtat ex tentatione malorum Angelorum. Ceterùm nonnulli putant, hanc moram viæ Angelorum fuiſſe vnius diei artificialis: quod indicat Hugo de S. Victore lib. 1. Sacramentorum p. 1. c. 10. & colligitur ex Auguſtino lib. 11. de Ciuit. c. 9. vbi non ſolùm docet, prima die creatam eſſe lucem, nomine cuius intelligit Angelos, ſed etiam eadem die lucem diuiſam eſſe à tenebris, hoc eſt Angelos bonos, per lucem ſignificatos, à malis, qui nomine tenebrarum exprimuntur.

Quamdiu durauerit alterum inſtans Angelicum non ſcitur.

Aliqui dicũt vnius diei artificialis fuiſſe. Ita Hugo Victorinus. Colligitur ex Auguſtino.

134. Tertium fuit inſtans glorificationis, in quo Angeli ſancti ſuam beatitudinem inchoarunt per viſionem Dei, & amorem beatificum eiuſdem. Hoc autem non tam eſt inſtans, quàm quædam participata æternitas, qua ſupernaturalis beatitudo menſuratur; eadem quippe indiuiſibili menſura, qua cœpit, duratura eſt per totam æternitatem. Et quia duratio proportionatur eſſe; ſicut eſſe ſupernaturalis beatitudinis eſt quædam participatio beatitudinis diuinæ, ita & eius duratio eſt quædam participatio æternitatis diuinæ, qua ipſius increata beatitudo durat.

Tertium inſtans fuit glorificationis.

135. Hic numerus & ſeries Angelicorum inſtantium non alio modo probatur, quàm ex dictis præcedente ſectione: in qua probatum eſt, Angelos iuxta ſtatutam legem, moraliter non potuiſſe in primo inſtanti creationis naturæ & gratiæ, per actus fidei, ſpei, & charitatis meritum beatitudinis inchoare. Nam hoc poſito, neceſſariò aſſignandum eſt ſecundum inſtans meriti, quod neceſſariò diuidendum eſt in inſtans inchoationis, & continuationis, ſeu conſummationis. Vnde eumdem numerum & ſeriem inſtantium nobiſcum admittere tenentur, quotquot negant, Angelos in primo inſtanti meruiſſe. Contrà verò, qui docent, Angelos in primo inſtanti meritum inchoaſſe, vel non addunt, niſi ſecundum inſtans conſummationis meriti & glorificationis ſimul, vt Caietanus; vel glorificationis tantùm, vt Ferrarienſis, qui docet, omnes Angelos in primo inſtanti meruiſſe, & potuiſſe non mereri, non poſitiuè apponendo peccatum, ſed negatiuè non ponendo meritum: in ſecundo verò bonos fuiſſe glorificatos, malos verò damnatos. In quo inſtanti omnes demereri, & peccare poterant: *Quia non repugnat*, inquit, *quod Angelus in termino viæ per peccatum gratia priuetur, & ſimul in malo confirmetur. Non autem poterant mereri, quia repugnat, meritum & præmium in eodem inſtanti ſimul.* Vel ſi addunt ſecundum inſtans meriti condiſtinctum ab inſtanti glorificationis, vt reliqui, illud non eſt duplex, inceptionis videlicet, & continuationis, ſeu conſummationis; ſed vnicum tantùm continuationis. Ceterùm hæc Ferrarienſis ſententia, refutata eſt ex dictis: eò quòd pura creatura debet in eadem duratione, in qua meretur, poſſe peccare, non quidem in ſenſu compoſito; ſed diuiſo. In ſententia autem Ferrarienſis in eo inſtanti, in quo Angelus potuit mereri, non potuit ne quidem in ſenſu diuiſo peccare: & è contrà, in quo potuit peccare, non potuit mereri. Tandem qui affirmant, Angelos beatitudinem habuiſſe vel ante merita, vel cum ipſis meritis, duo tantùm aſſignant inſtantia, vnum creationis, alterum glorificationis. Legatur Scotus in ſecundo diſt. 5. quæſt. 1. §. *Ad inquirendum.*

Caietanus, Ferrarienſis,

Scotus.

136. Paulò aliter nobis theologandum eſt de inſtantibus, in quibus completa eſt via malorum Angelorum. Nam ſecundum inſtans demeriti malorum, non diuiditur in duo inſtantia inceptionis, & continuationis demeriti, ſed eſt vnum & idem, in quo & Angelus peccauit, & ſimul in peccato obfirmatus eſt. Ratio autem, cur hoc inſtans in Angelis malis non ſit duplex, eſt, quia in hoc inſtanti poſtquam Angelus peccauit, non habuit ampliùs poteſtatem reſurgendi: & conſequenter non poteſt illud diuidi in duo, in vnum, in quo incepit demeritum, & aliud, in quo liberè illud continuauit, cum poteſtate non continuandi, & reſurgendi ab illo: vti diſtinguimus in Angelis bonis inſtans, in quo incepit meritum, & in quo illud continuarunt, cum libera poteſtate non continuandi. Boni enim poſt inceptum meritum, habuerunt libertatem illud non continuandi, vſque ad inſtans glorificationis excluſiuè. Mali verò poſt inceptum demeritum, non habuerunt ampliùs liberam poteſtatem ab illo reſurgendi. Ratio verò eſt, quoniam poteſtas à peccato reſurgendi in ſtatu naturæ ad gloriam eleuatæ pendet ab auxilio diuinæ gratiæ, quod ſtatim fuit illis poſt peccatum denegatum. Poteſtas autem non continuandi meritum in bonis, pendebat à ſolo libero arbitrio: ſicut & poteſtas illud continuandi ab auxilio gratiæ: neutrum autem fuit à ſanctis Angelis poſt inceptum meritum ſublatum, ſed potiùs confirmatum. Prætereà ſecundum inſtans peccati malorum fuit ſimul cum inſtanti pœnæ priuationis gloriæ, licet non fuerit cum inſtanti pœnæ ignis, & localis detruſionis ad inferos, quam pœnam pati cœperunt poſt cõſummatam viam. Contrà verò inſtans conſummationis meriti in bonis non fuit ſimul cum inſtanti præmij, quia repugnat meritum cum vltimo præmio ſimul: non repugnat autem demeritum cum pœna etiam vltima.

De inſtantibus malorũ Angelorum aliter diſcurrendum eſt.

Secundum inſtans non diuiditur in alia duo inſtantia.

137 Dices. Hoc modo non aſſignatur æqualis via bonis, atque malis: quia boni poſt inceptum meritum adhuc poterant demereri

Obiectio.

vſque

vſque ad inſtans glorificationis: mali autem poſt inceptum demeritum non ampliùs poterant mereri. Nõ inficior eamdem viam diuerſo modo fuiſſe pręſcriptam bonis in ordine ad meritum,& malis in ordine ad demeritũ. Nam in ordine ad meritum, durauit vſque ad beatificationem: in ordine verò ad demeritum, ſtatim fuit abſoluta. Cuius diſcriminis multiplex aſſignari poteſt ratio. Prima, quia meritum non potuit ſimul eſſe cum præmio: debuit igitur duratione aliqua illud præcedere: demeritum autem eſſe potuit cum pœna. Secunda ratio eſt, vt boni occaſionem haberent augendi meritum, gloriamq́ue maiorem ſibi comparandi. Propter quam cauſam mali ſimul manſerunt cum bonis vſque ad terminum viæ ad exercitium virtutis. Tertia, quia hic modus eſt conformis naturæ Angelicæ, quæ quia quod ſemel eligit, non facilè dimittit, debuit poſt ſemel commiſſum peccatum, non ampliùs habere poteſtatem ab illo reſurgendi.

Solutio.

In angelis malis ſtatus viæ ſtatim fuit conſummatus poſt peccatum.

Dices.

138. Atqui eadem, inquies, eſt ratio de bonis: ergo etiam boni ſtatim poſt meritum, debuerunt non habere poteſtatem ampliùs demerendi: nam etiam boni non facilè dimittunt, quod deliberatè eligunt. Verùm concedo in hoc eſſe eamdem rationem: nego tamen eſſe eamdem rationem, quoad auferendam poteſtatem demerendi à bonis poſt inchoatum meritum, & quoad auferendam poteſtatem merendi à malis poſt inceptum peccatum. Nam poteſtas peccandi ſimpliciter non aufertur, niſi vel per beatitudinem ipſam, vel per ſubtractionem concurſus ad malum. Prima non potuit ſtatim ſimul eſſe cum merito. Secundum eſt contra libertatem debitam creaturæ. Poteſtas verò merendi ſtatim poſt inchoatum peccatum auferri potuit per ſubtractionem auxilij ſupernaturalis indebiti.

Reſpondetur.

Sicut angeli mali beatitudinẽ numquã meruerunt, ita neque boni ſibi demeruerũt.

139. Ex his deducitur, Angelos malos numquam beatitudinem meruiſſe, vti nec bonos demeruiſſe: quoniam nec mali facilè à malo, quod deliberatè ſemel eligunt, ſe auertunt: nec boni facilè bonum, in quod liberè ſe conuertunt, dimittunt. Atque hinc magis apparet probabilitas opinionis, quam ſuprà ſect.4. ſecuti ſumus, Angelos non accepiſſe ab initio ſuæ creationis gratiam habitualem per propriam conuerſionem in Deum, tamquam per proprium meritum dę congruo: alioquin difficilè ab ea ſe auertiſſent, cùm tamen omnes angeli mali per aduerſarios ab ea ſe auerterunt. Confirmatur, nam per eoſdem aduerſarios, ideò Angeli, qui poſt primum inſtans vel ſuum meritum confirmarunt, vel demeritum primò inceperunt, numquam ab illo ceſſarunt, quia difficilè dimittunt, quod ſemel deliberatè eligunt. Atqui non minùs deliberatè omnes per aduerſarios in primo inſtanti elegerunt conuerſionem in Deum, quàm in ſecundo vel confirmationem eiuſdem, vel primam productionem peccati. Ergo ſi ab his ideò numquam ceſſarunt, quia difficilè dimittunt, quod ſemel deliberatè eligunt, ob eamdem rationem nec debuiſſent à merito ſemel incepto deſiſtere. Ex dictis variæ emergunt difficultates, quæ breuiter explicandæ ſunt.

Prima Difficultas:

Quot actibus & boni præmium, & mali pœnam meruerint?

140. Thomiſtæ cum ſuo Præceptore prima parte quæſt. 62. art.5. affirmant vnico actu & bonos præmium, & malos pœnam ſibi meruiſſe. Quorum fundamentum eſt, quoniam gratia accommodatur naturæ: ſed Angelus per vnicum actum acquirit ſuam perfectionem naturalem, quia acquirit illam ſine diſcurſu; ergo etiam ſupernaturalem. Eadem ratio proportionaliter probat de Angelis malis, quòd debuerint vno actu conſequi pœnam.

Thomiſtæ affirmant vno actu.

141. Scotiſtæ verò cum Scoto in 2. diſt.5. quæſt.2.art.3.docent, multis actibus tam bonos præmium, quàm malos pœnam meruiſſe. *Quæ ſententia probabilior eſt, & nobis ſequenda.* Fundamentum eſt, quoniam & boni occaſione malorum Angelorum, ad inobedientiam & ſeparationem capitis incitantium, multos exercuerunt actus bonos: & mali exſtimulati à ſociis, ad rebellionem prouocantibus, multos elicuerunt actus malos,

Scotiſtæ aſſerunt pluribus.

Aſſertio pro ſecunda ſententia.

142. Ad fundamentum S. Thomæ, neganda eſt conſequenta: nam finis ſupernaturalis non tantùm acquiritur obſeruantia legis naturalis, ſed etiam ſupernaturalis, cum plena & perfecta victoria omnium tentationum, quæ contra vtramque legem occurrere poſſunt. Ad quam perfectam obſeruantiam vtriuſque legis non ſufficit vnus tantùm actus.

Ad fundamentum S. Thomæ.

Secunda Difficultas.

Quales fuerint actus, quibus boni præmium meruerunt?

143. Reſpondeo fuiſſe primò actus fidei, quibus crediderunt in Deum vnum in eſſentia, & Trinum in perſonis; nec non vt Auctorem, largitoremq́ue omnium bonorum tam naturalium, quàm ſupernaturalium; Remuneratorem quoque ſupernaturalis beatitudinis. Nam præceptum illud Apoſtoli Hebræorum 11. *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo.* &, *Credere oportet accedentem ad Deum, quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit*; comprehendit etiam Angelos, cùm fundetur in ipſo iure naturali, quo vnuſquiſque ſuum Auctorem benefactoremq́ue cognoſcere debet, vt ei & gratias pro acceptis beneficiis agere, & debita obſequia pro viribus præſtare valeat. Item in Chriſtum futurum tamquam hominum & Angelorum caput, dependenter à quo omnia bona ſuper-

Primò fuit actus fidei.

Hebr.11.

natu-

ſtans verò continuationis, ſeu conſummationis meriti, fuit virtualiter diuiſibile, quia durauit toto tempore viæ, quam probabile eſt duraſſe per aliquam determinatam moram diuiſibilem: vt ex prælio, quod inter bonos & malos interceſſit, colligitur; nec non ex ipſo merito Angelorum, quod vt tanto præmio correſponderet, debuit continuatione alicuius diuiſibilis, & determinatæ moræ augeri. Quanta autem fuerit hæc mora, ſciri non poteſt. Certum eſt, illam tempore primi parentis in terreſtri paradiſo exiſtentis fuiſſe completam, vt conſtat ex tentatione malorum Angelorum. Ceterùm nonnulli putant, hanc moram viæ Angelorum fuiſſe vnius diei artificialis: quod indicat Hugo de S. Victore lib. 1. Sacramentorum p. 1. c. 10. & colligitur ex Auguſtino lib. 11. de Ciuit. c. 9. vbi non ſolùm docet, prima die creatam eſſe lucem, nomine cuius intelligit Angelos, ſed etiam eadem die lucem diuiſam eſſe à tenebris, hoc eſt Angelos bonos, per lucem ſignificatos, à malis, qui nomine tenebrarum exprimuntur.

Quamdiu durauerit alterum inſtans Angelicum non ſcitur.

Aliqui dicūt vnius diei artificialis fuiſſe. Ita Hugo Victorinus. Colligitur ex Auguſtino.

134. Tertium fuit inſtans glorificationis, in quo Angeli ſancti ſuam beatitudinem inchoarunt per viſionem Dei, & amorem beatificum eiuſdem. Hoc autem non tam eſt inſtans, quàm quædam participata æternitas, qua ſupernaturalis beatitudo menſuratur; eadem quippe indiuiſibili menſura, qua cœpit, duratura eſt per totam æternitatem. Et quia duratio proportionatur eſſe; ſicut eſſe ſupernaturalis beatitudinis eſt quædam participatio beatitudinis diuinæ, ita & eius duratio eſt quædam participatio æternitatis diuinæ, qua ipſius increata beatitudo durat.

Tertium inſtans fuit glorificationis.

135. Hic numerus & ſeries Angelicorum inſtantium non alio modo probatur, quàm ex dictis præcedente ſectione: in qua probatum eſt, Angelos iuxta ſtatutam legem, moraliter non potuiſſe in primo inſtanti creationis naturæ & gratiæ, per actus fidei, ſpei, & charitatis meritum beatitudinis inchoare. Nam hoc poſito, neceſſariò aſſignandum eſt ſecundum inſtans meriti, quod neceſſariò diuidendum eſt in inſtans inchoationis, & continuationis, ſeu conſummationis. Vnde eumdem numerum & ſeriem inſtantium nobiſcum admittere tenentur, quotquot negant, Angelos in primo inſtanti meruiſſe. Contrà verò, qui docent, Angelos in primo inſtanti meritum inchoaſſe, vel non addunt, niſi ſecundum inſtans conſummationis meriti & glorificationis ſimul, vt Caietanus; vel glorificationis tantùm, vt Ferrarienſis, qui docet, omnes Angelos in primo inſtanti meruiſſe, & potuiſſe non mereri, non poſitiuè apponendo peccatum, ſed negatiuè non ponendo meritum: in ſecundo verò bonos fuiſſe glorificatos, malos verò damnatos. In quo inſtanti omnes demereri, & peccare poterant: *Quia non repugnat,* inquit, *quòd Angelus in termino viæ per peccatum gratia priuetur, & ſimul in malo confirmetur. Non autem poterant mereri, quia repugnat, meritum & præmium in eodem inſtanti ſimul.* Vel ſi addunt ſecundum inſtans meriti condiſtinctum ab inſtanti glorificationis, vt reliqui, illud non eſt duplex, inceptionis videlicet, & continuationis, ſeu conſummationis; ſed vnicum tantùm continuationis. Ceterùm hæc Ferrarienſis ſententia, refutata eſt ex dictis: eò quòd pura creatura debet in eadem duratione, in qua meretur, poſſe peccare, non quidem in ſenſu compoſito; ſed diuiſo. In ſententia autem Ferrarienſis in eo inſtanti, in quo Angelus potuit mereri, non potuit ne quidem in ſenſu diuiſo peccare: & è contrà, in quo potuit peccare, non potuit mereri. Tandem qui affirmant, Angelos beatitudinem habuiſſe vel ante merita, vel cùm ipſis meritis, duo tantùm aſſignant inſtantia, vnum creationis, alterum glorificationis. Legatur Scotus in ſecundo diſt. 5. quæſt. 1. §. *Ad inquirendum.*

Caietanus, Ferrarienſis,

Scotus.

136. Paulò aliter nobis theologandum eſt de inſtantibus, in quibus completa eſt via malorum Angelorum. Nam ſecundum inſtans demeriti malorum, non diuiditur in duo inſtantia inceptionis, & continuationis demeriti, ſed eſt vnum & idem, in quo & Angelus peccauit, & ſimul in peccato obfirmatus eſt. Ratio autem, cur hoc inſtans in Angelis malis non ſit duplex, eſt, quia in hoc inſtanti poſtquam Angelus peccauit, non habuit ampliùs poteſtatem reſurgendi: & conſequenter non poteſt illud diuidi in duo, in vnum, in quo incepit demeritum, & aliud, in quo liberè illud continuauit, cum poteſtate non continuandi, & reſurgendi ab illo: vti diſtinguimus in Angelis bonis inſtans, in quo incepit meritum, & in quo illud continuarunt, cum libera poteſtate non continuandi. Boni enim poſt inceptum meritum, habuerunt libertatem illud non continuandi, vſque ad inſtans glorificationis excluſiuè. Mali verò poſt inceptum demeritum, non habuerunt ampliùs liberam poteſtatem ab illo reſurgendi. Ratio verò eſt, quoniam poteſtas à peccato reſurgendi in ſtatu naturæ ad gloriam eleuatæ pendet ab auxilio diuinæ gratiæ, quod ſtatim fuit illis poſt peccatum denegatum. Poteſtas autem non continuandi meritum in bonis, pendebat à ſolo libero arbitrio: ſicut & poteſtas illud continuandi ab auxilio gratiæ: neutrum autem fuit à ſanctis Angelis poſt inceptum meritum ſublatum, ſed potiùs confirmatum. Præterea ſecundum inſtans peccati malorum fuit ſimul cum inſtanti pœnæ priuationis gloriæ, licet non fuerit cum inſtanti pœnæ ignis, & localis detruſionis ad inferos, quam pœnam pati cœperunt poſt cōſummatam viam. Contrà verò inſtans conſummationis meriti in bonis non fuit ſimul cum inſtanti præmij, quia repugnat meritum cum vltimo præmio ſimul: non repugnat autem demeritum cum pœna etiam vltima.

De inſt[...] bus ma[...] Angelor[...] aliter c[...] currend[...] eſt.

Secundu[...] inſtans [...] diuiditu[...] alia duo [...] ſtantia.

137 Dices. Hoc modo non aſſignatur æqualis via bonis, atque malis: quia boni poſt inceptum meritum adhuc poterant demereri

Obiect.

vſque

vſque ad inſtans glorificationis: mali autem poſt inceptum demeritum non ampliùs poterant mereri. Nō inficior eamdem viam diuerſo modo fuiſſe pręſcriptam bonis in ordine ad meritum, & malis in ordine ad demeritū. Nam in ordine ad meritum, durauit vſque ad beatificationem: in ordine verò ad demeritum, ſtatim fuit abſoluta. Cuius diſcriminis multiplex aſſignari poteſt ratio. Prima, quia meritum non potuit ſimul eſſe cum præmio: debuit igitur duratione aliqua illud præcedere: demeritum autem eſſe potuit cum pœna. Secunda ratio eſt, vt boni occaſionem haberent augendi meritum, gloriamque maiorem ſibi comparandi. Propter quam cauſam mali ſimul manſerunt cum bonis vſque ad terminum viæ ad exercitium virtutis. Tertia, quia hic modus eſt conformis naturæ Angelicæ, quæ quia quod ſemel eligit, non facilè dimittit, debuit poſt ſemel commiſſum peccatum, non ampliùs habere poteſtatem ab illo reſurgendi.

Solutio.

In angelis malis ſtatus via ſtatim fuit conſummatus poſt peccatum.

138. Atqui eadem, inquies, eſt ratio de bonis: ergo etiam boni ſtatim poſt meritum, debuerunt non habere poteſtatem ampliùs demerendi: nam etiam boni non facilè dimittunt, quod deliberatè eligunt. Verùm concedo in hoc eſſe eamdem rationem: nego tamen eſſe eamdem rationem, quoad auferendam poteſtatem demerendi à bonis poſt inchoatum meritum, & quoad auferendam poteſtatem merendi à malis poſt inceptum peccatum. Nam poteſtas peccandi ſimpliciter non auferttur, niſi vel per beatitudinem ipſam, vel per ſubtractionem concurſus ad malum. Prima non potuit ſtatim ſimul eſſe cum merito. Secundum eſt contra libertatem debitam creaturæ. Poteſtas verò merendi ſtatim poſt inchoatum peccatum auferri potuit per ſubtractionem auxilij ſupernaturalis indebiti.

Dices.

Reſpondetur.

139. Ex his deducitur, Angelos malos numquam beatitudinem meruiſſe, vti nec bonos demeruiſſe: quoniam nec mali facilè à malo, quod deliberatè ſemel eligunt, ſe auertunt: nec boni facilè bonum, in quod liberè ſe conuerterunt, dimittunt. Atque hinc magis apparet probabilitas opinionis, quam ſuprà ſect. 4. ſecuti ſumus, Angelos non accepiſſe ab initio ſuæ creationis gratiam habitualem per propriam conuerſionem in Deum, tamquam per proprium meritum de congruo: alioquin difficilè ab ea ſe auertiſſent, cùm tamen omnes angeli mali per aduerſarios ab ea ſe auerterunt. Confirmatur, nam per eoſdem aduerſarios, ideò Angeli, qui poſt primum inſtans vel ſuum meritum confirmarunt, vel demeritum primò inceperunt, numquam ab illo ceſſarunt, quia difficilè dimittunt, quod ſemel deliberatè eligunt. Atqui non minùs deliberatè omnes per aduerſarios in primo inſtanti elegerunt conuerſionem in Deum, quàm in ſecundo vel confirmationem eiuſdem, vel primam productionem peccati. Ergo ſi ab his ideò numquam ceſſarunt, quia difficilè dimittunt, quod ſemel deliberatè eligunt, ob eamdem rationem nec debuiſſent à merito ſemel incepto deſiſtere. Ex dictis variæ emergunt difficultates, quæ breuiter explicandæ ſunt.

Sicut angeli mali beatitudinē numquā meruerunt, ita neque boni ſibi demeruerūt.

Prima Difficvltas.

Quot actibus & boni præmium, & mali pœnam meruerint?

140. Thomiſtæ cum ſuo Præceptore prima parte quæſt. 62. art. 5. affirmant vnico actu & bonos præmium, & malos pœnam ſibi meruiſſe. Quorum fundamentum eſt, quoniam gratia accommodatur naturæ: ſed Angelus per vnicum actum acquirit ſuam perfectionem naturalem, quia acquirit illam ſine diſcurſu; ergo etiam ſupernaturalem. Eadem ratio proportionaliter probat de Angelis malis, quòd debuerint vno actu conſequi pœnam.

Thomiſtæ affirmant vno actu.

141. Scotiſtæ verò cum Scoto in 2. diſt. 5. quæſt. 2. art. 3. docent, multis actibus tam bonos præmium, quàm malos pœnam meruiſſe. *Quæ ſententia probabilior eſt, & nobis ſequenda.* Fundamentum eſt, quoniam & boni occaſione malorum Angelorum, ad inobedientiam & ſeparationem capitis incitantium, multos exercuerunt actus bonos: & mali exſtimulati à ſociis, ad rebellionem prouocantibus, multos elicuerunt actus malos.

Scotiſtæ aſſerunt pluribus.

Aſſertio pro ſecunda ſententia.

142. Ad fundamentum S. Thomæ, neganda eſt conſequenta: nam finis ſupernaturalis non tantùm acquiritur obſeruantia legis naturalis, ſed etiam ſupernaturalis, cum plena & perfecta victoria omnium tentationum, quæ contra vtramque legem occurrere poſſunt. Ad quam perfectam obſeruantiam vtriuſque legis non ſufficit vnus tantùm actus.

Ad fundamentum S. Thomæ.

Secvnda Difficvltas.

Quales fuerint actus, quibus boni præmium meruerunt?

143. Reſpondeo fuiſſe primò actus fidei, quibus crediderunt in Deum vnum in eſſentia, & Trinum in perſonis; nec non vt Auctorem, largitoremque omnium bonorum tam naturalium, quàm ſupernaturalium; Remuneratorem quoque ſupernaturalis beatitudinis. Nam præceptum illud Apoſtoli Hebræorum 11. *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo.* &, *Credere oportet accedentem ad Deum, quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit*; comprehendit etiam Angelos, cùm fundetur in ipſo iure naturali, quo vnuſquiſque ſuum Auctorem benefactoremque cognoſcere debet, vt ei & gratias pro acceptis beneficiis agere, & debita obſequia pro viribus præſtare valeat. Item in Chriſtum futurum tamquam hominum & Angelorum caput, dependenter à quo omnia bona ſuper-

Primò fuit actus fidei.

Hebr. 11.

natu-

Secundò fuit actus ſpei. Tertiò fuit charitatis, aliarumq; virtutum moralium erga Deum. Quartò fuit charitatis, miſericordiæ & obedientiæ erga alios Angelos.

naturalia Angeli acceperunt. Secundò ſpei, ſupernaturalem beatitudinem cum auxilio ipſius Dei exſpectantes. Tertiò charitatis, religionis, & obedientiæ erga Deum, illum diligendo vt finem vltimum; adorando vt principium primum omnium naturalium, ſupernaturaliumque bonorum; eique obediendo vt ſupremo legiſlatori. Quartò demum charitatis, miſericordiæ, & obedientiæ erga alios Angelos, illos à rebellibus tutando, ab imminenti periculo liberando, ſupremo Angelo obediendo, malis compatiendo: nec non actus temperantiæ erga ſeipſos eliciendo, temperando naturalem appetitum propriæ excellentiæ.

Obiectio.

144. Dices. Si Angeli in exordio ſuæ creationis de Verbo incarnando fidem acceperunt, numquam dæmones de Verbo incarnato dubitaſſent, quia retinuiſſent ſpecies de propoſiti myſterij manifeſtatione ipſis ab initio promulgatas. Reſpondeo negando ſequelam: etenim licet Angeli initio ſuæ creationis de Verbo incarnando fidem acceperint, eam tamen non acceperunt cum omnibus circumſtantiis, cùm quibus executioni mandata eſt. Vnde non ſolùm Angeli mali, ſed etiam boni multas circumſtantias poſt executionem de Incarnatione didicerunt, quas anteà ignorabant, vt ex illo Epheſ.3. *Vt innoteſcat Principatibus & Poteſtatibus in cæleſtibus per Eccleſiam, multiformis ſapientia Dei, ſecundùm præfinitionem ſæculorum, quam fecit in Chriſto Ieſu Domino noſtro*; colligunt Hieronymus, Anſelmus, & alij Patres. *Et ſecundùm hoc*, inquit Anſelmus, *in cognitione huius ſapientiæ etiam Angeli ſpiritus per Eccleſiam profecerunt, quia dum eam Chriſtus vel per ſe, vel per Apoſtolos inſtrueret, plurima ſecreta didicerunt Angeli, quæ ignorabant.* Hæc Anſelmus, qui ſuprà docuerat, hanc ipſam incarnatam ſapientiam, quoad ſubſtantiam, notam fuiſſe Angelis ab initio creationis.

Solutio. Ad Epheſ.3. Hieronym. Anſelmus.

Tertia Difficultas.

An aliquod maius donum gratiæ habuerint Angeli boni in via, quod non habuerunt mali?

Reſpondetur affirmatiuè.

145. Reſpondeo affirmatiuè: nam boni habuerunt donum gratiæ efficacis, quod non habuerunt mali. Quod donum etſi phyſicè non differat ab auxilio gratiæ ſufficientis, vt ſuppono ex materia de auxiliis; moraliter tamen & in ratione doni multùm differt; cùm vnum habeat infallibiliter effectum, quem non habet aliud. Præterea Angeli boni habuerunt auxilia ſupernaturalia per modum actualis concurſus in actus, quoad ſubſtantiam ſupernaturales: quæ auxilia actualis concurſus, defectu propriæ diſpoſitionis, atque cooperationis non habuerunt mali. Quarta difficultas de Angelis bonis fieri poſſet, quænam in ingreſſu beatitudinis nouerint in Verbo, & num in ea cognitione profecerint. Sed hæc communis eſt omnibus beatis, de qua diſputatum eſt à nobis tomo 1. diſp.9.ſect.23. Atque hæc de Angelis bonis. Expediendæ ſunt nonnullæ difficultates circa Angelos malos.

Qvarta Difficvltas.

An omnes Angeli mali ſtatim poſt primum inſtans ſimul peccarint?

146. Reſpondeo negatiuè: nam cùm multi ex ipſis peccarint ab aliis perſuaſi & ſeducti, non potuerunt omnes ſimul peccare; ſed qui aliorum ſuaſu peccarunt, ſupponebant ſuadentes priùs peccaſſe. Eadem ratio probat, non omnes ſtatim poſt primum inſtans peccaſſe: nam qui ab aliis ſtimulati peccarunt, non potuerunt ſtatim poſt inſtans peccare, ſed aliqua debuit intercedere mora, in qua aliqui priùs peccarent, quàm alios ad peccandum incitarent. In qua mora, qui ab aliis perſuaſi deliquerunt, fuerunt in quodam interſtitio deliberationis inter bonum & malum, donec omnibus perpenſis deliberata voluntate ad malum ſe conuerterunt. In qua mora alij diutiùs, alij breuiùs fuerunt, iuxta quod magis, aut minùs ſtimulati fuerunt.

Reſponſio negatiua. Angeli non omnes ſimul peccarunt.

Qvinta Difficvltas.

An Angeli mali poſt commiſſum peccatum habuerint paratum auxilium pœnitendi?

Affirmant Scotus, Gabriel, Mayronus, Suarez, Salmeron.

147. Affirmant Scotus in 2. diſt. 6. q. 2. §. *Ad argumenta. ad* 4. Gabriel quæſt. vnica art. 2. con.1. Mayronus diſt. 4. quæſt.1. Suarez lib.8. de Angelis cap. 1. & Salmeron apud ipſum. Quorum fundamentum eſt: nam quamdiu Angelus, vel homo eſt in via, habere debet poteſtatem perueniendi ad terminum beatitudinis: ſed Angelus malus toto illo tempore, quod inter inchoatum peccatum, & detruſionem ad inferos interceſſit, fuit in via; igitur habere debuit poteſtatem perueniendi ad terminum beatitudinis; quam poteſtatem habere non potuiſſet, niſi paratum ſibi ad pœnitendum auxilium habuiſſet. Maior. probatur, alioquin toto illo intermedio tempore Angeli mali fuiſſent extra viam. Confirmatur id ipſum auctoritate Cyrilli Hieroſolymitani Catecheſi 2. vbi docet, multa fuiſſe Angelis à Deo condonata atque indulta.

Cyril. Hieroſol.

148. Negant verò Bonauentura in 2. d.11. art.1.quæſt.2.ad 2. Ægidius in 2. diſt.4. qu.1. art.1.ad 2. Molina 1.p.quæſt.63.art.6. Zumel ibidem quæſt.2.prop.1. in fine. *Quæ ſententia probabilior eſt*, eamque apertè docent Damaſcenus lib.2. fidei c.4. *Quod*, inquit, *homi-*

Negant alij & veriùs. Bonauent. Ægidius, Molina, Zumel, Damaſcen.

nibus

nibus mors eſt, Angelis lapſus exiſtit: poſt lapſum præcluſa iam eſt illis omnis reſipiſcendi facultas: de quibus præcedente capite dixerat, eos non eſſe *pœnitentiæ capaces.* Idem affirmant Nyſſenus lib. 1. philoſophiæ cap. 3. & Fulgentius de fide ad Petrum cap. 3. ante medium: cuius verba ſunt hæc: *Et de Angelis quidem hoc diſpoſuit & impleuit,* nempe Deus, *vt ſi quis eorum bonitatem voluntatis perderet, numquam eam diuino munere recuperaret.* Et ne videatur ſanctiſſimus hic Pater ſolùm negare factum, non autem potentiam pœnitendi, ſic infrà ſcribit: *Neque diabolus, nec aliquis Angelorum eius bonam potuit, aut poterit reſumere voluntatem.* Idem paſſim docent reliqui Patres, qui peccatum Angelorum appellant, lapſum irremediabilem. Bernar. in cant. ſerm. 22.

Nyſſenus. Fulgentius.

Fundamentum.

Fundamentum eſt: quoniam ſi Angeli rebelles habuiſſent auxilium ad reſurgendum paratum, fuiſſet Chriſtus verus eorum Redemptor: atqui non fuit Chriſtus Angelorum Redemptor, ſed tantùm glorificator, vt communis Patrum & Scholaſticorum ſententia docet; non igitur habuerunt auxilium ad reſurgendum partum. Sequela probatur: nam tale auxilium fuiſſet illis paratum ex meritis Chriſti futuris in pretium redemptionis ipſorum à captiuitate peccati. Eſt enim pretium redemptionis, quidquid offertur ad liberandum aliquem à captiuitate. Ad hoc autem, vt quis ſit verus Redemptor alicuius, non eſt neceſſariũ, vt captiuus actu vtatur pretio redemptionis ſibi oblato, ſed ſufficit, ſi tantùm ei offeratur, & per Redemptorem non ſtet, quò minùs eo ad ſeipſum redimendum captiuus vti poſſit; alioquin non poſſet Chriſtus dici Redemptor hominum damnatorum, qui pretio redemptionis, Chriſti meritis ſibi oblato, vti noluerunt. Ceterùm ſupponit hæc ratio, Chriſtum meruiſſe Angelis omnia dona ſupernaturalia, gratiæ & gloriæ, quod in ſexto tomo De Verbi Incarnatione probandum erit. Secundò probatur, nam poſita natura Angelorum, quæ difficilè dimittit quod ſemel deliberatè elegit, hic modus conformior fuit ipſorum naturæ: at Deus quoad fieri poteſt rerum naturis ſe accommodat: ergo.

Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ reſpondetur.

149. Vnde ad fundamentũ oppoſitæ ſententiæ, diſtinguenda eſt duplex via in Angelis malis, vna termini vltimati, altera non vltimati. Prima via eſt ad poſitiuã & vltimatã pœnam ignis, & detruſionis ad inferos: & in hac via fuerunt omnes Angeli rebelles vſque ad conſummatum terminum omnibus præfixum. Secunda eſt ad pœnam priuationis gratiæ, & gloriæ, ceterorumque donorum ſupernaturalium: & in hac via non fuerunt ampliùs poſt commiſſum peccatum.

Obiectio.

150. Dices Cur non eodem modo Angeli boni ſtatim poſt meritum fuerunt extra viam termini non vltimati?

Solutio.

Reſpondeo, quoniam boni non poterant fieri extra viam termini non vltimati, niſi ſublata illis libertate, vel per viſionẽ beatificam, vel per ſubtractionẽ concurſus ad malum. Prima non ſolùm extrahit creaturam à via ad terminũ non vltimatum, ſed etiam ad terminum vltimatum, cùm ſit ipſe terminus vltimus beatitudinis. Secundũ verò eſt contra naturalem exigẽtiam creaturæ, quæ naturaliter poſtulat concurſũ primæ cauſæ ad omnes ſuos actus naturales. Angeli verò mali potuerunt extrahi à via ad terminum non vltimatum priuationis gratiæ & gloriæ, abſque eo, quòd extraherentur à via ad terminum vltimatum pœnæ ignis & deiectionis è cælo, per ſubtractionẽ dumtaxat auxilij ſupernaturalis indebiti. Vnde poſt commiſſũ peccatum non potuerunt ampliùs Angeli peccatores amiſſum Regnum recuperare; poterant tamen minorem pœnam ignis, & cruciatus mereri, ſi pauciora intra illum terminum viæ peccata commiſiſſent.

Ad auctoritatẽ Cyrill.

151. Auctoritas autem Cyrilli plus probat, quàm intendit: probat enim non ſolùm Angelos malos à peccato reſurgere, & pœnitere potuiſſe, ſed etiam de facto multis peccantibus condonatum, & indultum fuiſſe: quod omnes tam Patres, quàm Scholaſtici conſtanter negant. Explicandus igitur eſt de condonatione & indulgentia à peccato, non iam actu commiſſo, ſed committendo, niſi peculiari auxilio gratiæ à Deo præuenti, & præſeruati fuiſſent.

Sexta Difficultas.

An continuatio primi peccati, aliáque poſt primum commiſſa vſque ad detruſionem ad inferos, fuerint in Angelis malis meritoria eſſentialis pœnæ poſitiuæ ignis & cruciatus?

Ratiò dubitandi eſt.

152. Ratio dubitandi eſt, quoniam negato omni auxilio etiam ſufficienti gratiæ, non ampliùs erat in libera poteſtate Angeli, à peccato ceſſare: alioquin potuiſſent Angeli peccatores abſque ſpeciali auxilio gratiæ, viribus ſolius naturæ à commiſſo peccato ceſſare, & alia denuo non committere. His tamen non obſtantibus ad propoſitã difficultatẽ

Reſponſio affirmatiua tamen eſt verior.

153. Reſpondeo affirmatiuè. Primò, quia licet defectu ſpecialis auxilij non potuerint à peccato ceſſare per poſitiuum actũ condignę pœnitentiæ, & abſterſionẽ maculæ ex commiſſo peccato contractæ, poterant tamen abſque ſpeciali auxilio gratiæ ceſſare à peccato negatiuè, per puram ſuſpenſionem actus, vel per conuerſionem ad obiectum diſparatum. Vnde ſicut actualis illa continuatio peccati fuit libera, quia poterant per conuerſionem ad aliud obiectum illam impedire: ita fuit illis demeritoria acerbioris pœnæ ignis & tormentorum. Secundò, quia poterant abſque ſpeciali auxilio gratiæ quædam peccata non committere, quæ de facto commiſerunt; iiſque maiorem ſibi pœnam ignis auxerunt.

Obiicies.

154. Dices. Nulla creatura abſque ſpeciali auxilio Dei aliquam victoriam de grauibus tentationibus reportare valet, vt ex materia de neceſſitate gratiæ ſequenti tomo tractanda ſuppono: ergo Angeli mali,

Digitized by Google

peculiari auxilio Dei deſtituti, non poterant de vrgentibus tentationibus, quibus à Lucifero & aliis incitabantur, victoriam reportare; & conſequenter nec peccata, graues tentationes ſuperando, vitare. Reſpondeo. Concedo, nullam creaturam abſque ſpeciali auxilio Dei ſuperare poſſe vllam grauem tentationem pro toto aliquo tempore collectiuè, quo illa mentē pulſat: nego tamen, non poſſe pro ſingulis momentis diſtributiuè ſumptis: in quibus pauciſſimæ tentationes cenſentur graues, & ſupra vires naturales creaturæ. Vnde ſi quas tales tentationes habuerunt Angeli rebelles poſt peccatū, eas non ſuperando, non peccarunt tunc, quando viribus gratiæ deſtituti ſuccubuerunt, ſed anteà, quando præuidentes, ſe propria culpa in talem ſtatum redigendos, nihilominus peccando ſtatum illum virtualiter elegerunt. Adde, quòd tentatio, quæ reſpectu hominis, propter naturæ imbecillitatem, eſt grauis, non eſt grauis Angelo.

Reſpondeo.

155. Ex his conſtat ad rationem dubitandi. Etenim licet Angeli peccatores abſque ſpeciali auxilio gratiæ non potuerint ab incepto peccato poſitiuè ceſſare, per actum condignæ pœnitentiæ, vel alterius ſupernaturalis virtutis; poterant tamen ab illo ceſſare, vel per ſuſpenſionem actus peccaminoſi, vel per conuerſionem ad obiectum diſparatum. Eodem modo vitare poterant multa peccata, quorum vitatio non excedebat naturales vires potentiæ Angelicæ.

Ad rationē dubitandi reſpondetur.

Septima Difficvltas.

An Angeli mali quò excellentioris fuerunt naturæ, eò maiorem ſibi pœnam meruerint?

156. Respondeo affirmatiuè. Et quidem de pœna priuatiua bonorum ſupernaturalium, poſito quòd omnes Angeli ab initio acceperunt dona ſupernaturalia iuxta proportionem donorum naturalium, res eſt manifeſta. Nam tanta eſt pœna priuatiua, quanta eſt perfectio ipſa & bonum, quo priuat: cùm igitur dona ſupernaturalia collata fuerint Angelis iuxta proportionem donorum naturalium, etiam eorum priuatio, quæ conſecuta eſt ipſorum peccatum, fuit iuxta proportionem naturalium perfectionum. De pœna verò poſitiua tormentorum probatur, nam hæc ſequitur quantitatem culpæ. Vnde quò grauior eſt culpa, eò maior illi pœna debetur. Sed quò nobiliores fuerunt Angeli in natura, eò grauiùs peccarunt. Nam cùm Angelus toto conatu feratur in obiectum, in quod ſe conuertit, quò Angeli præſtantioris fuerunt naturæ, eò maiori conatu ſeſe in malum conuerterunt, atque adeò grauiùs peccarunt.

Reſpondeo affirmatiuè.

Octava Difficvltas.

An tantumdem pœnæ promeriti ſint mali, quantum præmij boni?

157. Pro affirmante parte prima ratio eſt: quoniam omnes Angeli gratiam acceperunt iuxta quantitatem ſuorum naturalium: ergo tantam pœnam damni, quæ in priuatione gratiæ & gloriæ conſiſtit, conſecuti ſunt mali, quantum præmium gloriæ adepti ſunt boni eiuſdem ſpeciei & naturæ cum malis. Secunda ratio eſt. Connaturale eſt Angelo in obiectum ferri ſecundùm totum poſſe ſuæ virtutis: ergo eodem conatu & intenſione operati ſunt mali malum, ac boni bonum. Ergo tantam pœnam poſitiuam tormentorum demeriti ſunt mali, quantum præmium gloriæ promeriti ſunt boni eiuſdem ſpeciei & naturæ cum malis.

Pro affirmante parte ratio.

158. Pro parte verò negante ratio prima eſt; quoniam pœna damni malorum, non ſolùm fuit priuatio gratiæ & gloriæ, quam in primo inſtanti creationis acceperunt; ſed etiam quam propriis meritis adepti fuiſſent. Præmium verò bonorum fuit ſolùm augmentū gratiæ & gloriæ, quod propriis meritis poſt primā gratiam & gloriam gratis acceptam, ſibi compararunt. Secunda ratio eſt; quia conatus demeriti malorum Angelorum fuit iuxta quātitatem virtutis naturalis, à qua tantùm proficiſcebatur: conatus verò meriti bonorum fuit iuxta quantitatem virtutis ſupernaturalis, à qua eliciebatur. Sed maior fuit virtus ſupernaturalis in Angelis bonis, quàm virtus naturalis in malis; quia virtus ſupernaturalis conſtat ex virtute naturali, & ſupernaturali ſimul. Ergo maior conatus meritorius fuit in bonis, quàm demeritorius in malis: ergo maius quoque præmium, maiorem conſequens conatum meritorium, eſt in bonis, quàm pœna conſequens minorem conatum demeritorium in malis. Pro declaratione huius difficultatis,

Pro parte negāte ratio.

159. Dico primò. Non eſt certum, num tanta fuerit pœna actualis damni malorum Angelorum, quantum fuerit præmium bonorum. Fundamentum eſt, quia non conſtat, an augmentum gratiæ & gloriæ, quod condignis ſuis meritis adepti ſunt boni, fuerit tantæ perfectionis, quantæ fuit ipſa prima gratia & gloria, quam per peccatum amiſerunt mali. Sed præmium bonorum conſiſtit in ſolo augmento gratiæ & gloriæ, quod propriis meritis acquiſiuerunt. Pœna verò actualis damni malorum conſiſtit in priuatione gratiæ & gloriæ, quam ab initio ſuæ creationis acceperunt. Dixi, *damni actualis:* nam ſi in pœnam malorum computetur etiam priuatio illius augmenti gratiæ & gloriæ, quod propriis actibus, cum parato ſibi auxilio promeriti fuiſſent, maior eſt pœna malorum, quàm præmium bonorum: quia pœna malorum, non ſolùm includit priuationem gratiæ & gloriæ à principio gratis acceptæ, ſed etiam augmenti gratiæ & gloriæ, quod ex condignis meri-

Aſſertio 1. Non eſſe omnino certum.

Digitized by Google

meritis accepturi fuiſſent: præmium verò bonorum includit ſolum augmentum gratiæ & gloriæ, quod propriis actibus meritoriis conſecuti ſunt. Dixi, *præmium bonorum conſiſtit in ſolo augmento gratiæ & gloriæ, quod propriis meritis acquiſiuerunt:* nam licet etiam primæ gratię gratis acceptæ ſua correſpondeat gloria, non tamen illa correſpondet per modum præmij, ſed per modum hereditatis, & doni, vti reſpondet in paruulis baptizatis.

Obiectio. 160. Dices. Si omnes Angeli ab initio gratiam acceperunt iuxta quantitatem ſuarum perfectionum naturalium, & deinde omnes boni operati ſunt ſecundùm totũ poſſe gratiæ: igitur tantum fuit augmentũ gratiæ & gloriæ, proprio merito acquiſitũ in bonis, quanta fuit gratia & gloria gratis à principio ſingulis collata. Igitur certum eſt, præmium bonorũ fuiſſe æquale pœnæ actualis damni malorũ. *Solutio.* Reſpondeo, negando vtramque conſequentiam: non enim eſt certum, augmentum gratiæ & gloriæ condignis operibus bonorum Angelorum comparatum, æqualis fuiſſe perfectionis & intenſionis cum prima gratia & gloria gratis accepta, etiamſi Angeli boni operati ſint ſecundùm totum poſſe gratiæ acceptæ: nam actus boni iuſtorum non ſolùm merentur augmentum gratiæ & gloriæ in prima ſui productione, ſed etiam in tota continuatione: & quia continuatio actus boni poteſt eſſe longior aut breuior, ipſum quoque augmentum gratię maius, aut minus eſſe poteſt. Cùm igitur ignoremus, quamdiu durauerit continuatio actus boni in Angelis ſanctis, ignoramus etiam, an huiuſmodi augmentum, actus continuatione acquiſitũ, fuerit æquale quoad intenſionem primæ gratiæ & gloriæ gratis acceptæ.

Aſſertio 2. 161. Dico ſecundò. Neque eſt certum, poſitiuam pœnam ignis, & cruciatus malorum Angelorum fuiſſe eiuſdem quantitatis ſeu intenſionis cum prœmio bonorum, eſto, tam mali ſummo conatu virtutis naturalis, quàm boni ſummo conatu virtutis ſupernaturalis operati ſint. Fundamentum eſt, quoniam cùm dicuntur Angeli accepiſſe gratiam iuxta quantitatem ſuorum naturalium, ſenſus non eſt, accepiſſe illam arithmeticè cõmenſuratam propriæ virtuti naturali, ſed ſolùm geometricè, vt quò Angeli erant ſuperiores in natura, eò maiorem gratiam acceperint, etiamſi quantitas gratiæ fuerit maior quantitate virtutis naturalis, aut contrà: ſed conatus bonorũ Angelorum commenſuratur virtuti ſupernaturali, conatus verò malorum virtuti naturali: ergo non eſt certum, an conatus malorũ fuerit eiuſdem intenſionis cum conatu bonorum. Conſequentia probatur, nam conatus malorum pendet à quantitate virtutis naturalis; conatus verò bonorum à quantitate virtutis ſupernaturalis: ergo ſi non eſt certum, an eiuſdem quantitatis & intenſionis fuerit virtus naturalis malorum, & virtus ſupernaturalis bonorum, neque erit certum, an conatus malorum in malum fuerit eiuſdem intenſionis, atque conatus bonorum in bonum.

162. Ad primam rationem pro parte affirmante allatam, conſtat ex dictis. Nam ſi pœna damni malorum Angelorum ſumatur pro ſola priuatione gratiæ & gloriæ gratis acceptæ, non poteſt ſciri, an illa ſit maior, vel minor, quàm ſit præmium bonorum, quod in ſolo augmento gratiæ & gloriæ propriis meritis comparato, conſiſtit. Si verò pœna damni malorum ſumatur non ſolùm pro priuatione gratiæ & gloriæ gratis collatæ, ſed etiam pro priuatione gratiæ & gloriæ propriis meritis cum parato auxilio acquirendæ, maior fuit pœna damni malorum, quàm præmium bonorum. *Ad rationes pro parte affirmante allatas reſpondetur.*

163. Ex dictis patet etiam, ad ſecundam rationem. Nam licet vtrique tam boni, quàm mali conati ſint ſecundùm totum poſſe ſuæ virtutis; quia tamẽ conatus actus meritorij deſumitur ex intenſione virtutis ſupernaturalis, conatus verò actus demeritorij ex intenſione virtutis naturalis, certumq́; non ſit, an eiuſdem intenſionis fuerit virtus ſupernaturalis in Angelis bonis, ac virtus naturalis in malis; certum quoque non erit, an eiuſdem quantitatis & intenſionis fuerit pœna malorum, atque præmium bonorum.

164. Nec magis negantem partem certò probant poſteriores rationes. Nõ prima, quia licet pœna malorum fuerit priuatio gratiæ & gloriæ gratis acceptæ, præmium verò bonorum ſolum augmentum gratiæ & gloriæ condignis actibus comparatum; adhuc tamen ignoratur, an prima gratia & gloria gratis collata fuerit maior, vel minor augmento gratiæ & gloriæ propriis operibus à bonis cõparato. Non ſecunda, cùm non ſit certum, vtrùm virtus naturalis, à qua intendebatur demeritum malorum, an potiùs virtus ſupernaturalis, à qua intendebatur meritum bonorum, fuerit maior. Ad probationem autem minoris, concedo virtutem ſupernaturalem merendi componi ex virtute naturali, & ſupernaturali, quia vt ſit idonea ad merendum, debet eſſe libera; libertas autem in virtute naturali conſiſtit; nego tamen, meritum quoad condignitatem conatus pendere à virtute naturali, quam ſolùm requirit vt conditionem; ſed tantùm pendere à virtute ſupernaturali, quam requirit vt formam adæquatè tribuentem condignitatem operibus ad præmium beatificum promerendum. *Nec partem negantem omnino probant poſteriores rationes.*

165. Ex dictis ſequitur, poſitis his duobus principiis, nempe *quod Angeli nobilioris naturæ præſtantiora dona gratiæ acceperint;* & *quod omnibus naturale ſit, operari ſecundùm totum poſſe ſuæ virtutis*, certum eſſe, quòd Angeli mali ſuperiores in natura excedant inferiores quoad vtramque pœnam, tam priuatiuam gratiæ & gloriæ, quàm poſitiuam ignis & cruciatus: non autem eſſe certum, quòd Angeli mali ſuperiores in natura habeant pœnam priuatiuam gratiæ & gloriæ, aut poſitiuam ignis & cruciatus, vel æqualem cum præmio bonorum eiuſdem ſpeciei & naturæ, vel maiorem cum præmio bonorum inferioris naturæ.

DISPVTATIO DECIMANONA.

De cuſtodia & tutela Angelorum.

De fide certum eſt homines ab Angelis cuſtodiri. *Geneſ. 19.*

1. CERTA fide conſtat, homines à ſanctis Angelis in hac vita cuſtodiri ac defendi. Quod expreſsè teſtatur ſacra Scriptura Geneſ. 19. *Cogebant eum*, nempe Loth, *Angeli dicentes: Surge, tolle vxorem tuam, & duas filias, quas habes, ne & tu pariter pereas in ſcelere ciuitatis. Eduxeruntq́ eum, & poſuerunt extra ciuitatem.* Et cap. 48. *Angelus*, inquit Iacob, *qui eruit me de cunctis malis*. Iudith 13. *Cuſtodiuit me Angelus eius & hinc euntem, & ibi commorantem, & inde huc reuertentem.* Pſalmo 13. *Immittet Angelus Domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos.* Et Pſalm. 90. *Angelis ſuis mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus viis tuis.* Actorum 12. *Nunc ſcio verè,* ait Petrus, *quia miſit Dominus Angelum ſuum, & eripuit me de manu Herodis.* Hebræorum 1. *Nonne omnes ſunt adminiſtratorij Spiritus, in miniſterium miſſi propter eos, qui hereditatem capiunt ſalutis.* Quam veritatem ratione confirmat S. Thomas 1. part. quæſt. 113. artic. 1. ducta ex diuina prouidentia, quæ ſolet inferiora per ſuperiora gubernare: vt patet in corporibus ſublunaribus corruptibilibus, quæ reguntur & gubernantur per corpora cæleſtia ſuperiora & incorruptibilia. Cùm igitur homines ſint inferiores Angelis, & in multis à bono defectibiles, debuerunt Angelorum cuſtodiæ ac tutelæ tradi, vt ad bonum promoueri, ac ſtabiliri poſſent. Hoc igitur principio de fide poſito, controuertitur primò: & ſit

Geneſ. 48. *Iudith 13.* *Pſal. 13.* *Pſal. 90.* *Act. 12.* *Ad Heb. 1.* *Ratione confirmat S. Thomas.*

SECTIO PRIMA.

An ſinguli homines ſingulos habeant Angelos ad ſuam tutelam deſtinatos?

Negat Caluinus.

2. CALVINVS lib. 1. inſtitut. cap. 14. num. 7. putat, hanc eſſe *vulgi opinionem*, vnicuique homini ſuum eſſe deſtinatum Angelum, *ſed omnes vno conſenſu* inquit *vigilare pro ſalute noſtra.* Probat primò, quoniam Lucæ 15. de omnibus Angelis dicitur, quòd plus gaudeant *ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, quam ſuper nonaginta nouem iuſtis.* Secundò, quoniam de pluribus Angelis narratur Lucæ 16. quòd Lazari animam in ſinum Abrahæ detulerint. Concludit igitur eo loco Caluinus, magnam ſibi & omnibus Eccleſiæ membris iniuriam facere, qui curam, quam Deus de vnoquoque noſtrûm habet, ad vnum reſtringunt Angelum.

Probat ex Luca 15. *Item ex Luc. 16.*

Hugo Victor & Magiſter affirmant vnum Angelum pluribus aſſignatum hominibus.

3. Hugo de S. Victore in ſumma tract. 2. cap. vltimo, & Magiſter ſententiarum in 2. diſt. 11. cap. 3. in oppoſitam inclinant ſententiam, nempe vnum Angelum pluribus deſtinatum eſſe hominibus. Fundamentum eſt duplex. Primum, quia ſicut vni homini aſſignatur cura multorum, vt vni Regi cura totius regni: ita vni Angelo cura multorum hominum. Secundum eſt, quoniam multò plures ſunt homines, quam Angeli boni: nequeunt igitur ſingulis hominibus ſinguli aſſignari Angeli in tutelam. Quoniam verò hoc argumentum ad ſummum probat de omnibus hominibus, qui ab exordio mundi fuerunt, eruntque vſque in diem iudicij, nam hi tantùm ſuperant Angelos bonos infimi ordinis, non autem omnes homines, qui in quauis ætate & tempore ſimul exiſtunt; ideò ibidem docent, non ſingulis ſaltem hominibus, qui ab initio mundi vſque in diem iudicij futuri ſunt, aſſignatos eſſe ſingulos tutelares Angelos; ſed qui fuit tutelaris vnius, eo defuncto, fieri tutelarem alterius.

Sententia communis Scholaſticorũ ſingulos homines ſingulos habere cuſtodes Angelos. *S. Thomas.*

4. *Conſtans tamen omnium Scholaſticorum ſententia* in 2. diſt. 11. & S. Thomæ 1. p. qu. 113. art. 2. *eſt, ſingulos homines ſuum habere Angelum, propria cuſtodia ac tutela deputatum.* An autem idem, qui fuit cuſtos vnius, eo defuncto, fiat cuſtos alterius, incertum eſt. Nam ſi Angeli infimæ claſſis vltimæ hierarchiæ, ex qua communiter ad hominum cuſtodiam deſtinantur, vt infrà oſtendam, ſuperantur ab omnibus hominibus, qui à principio mundi vſque in diem iudicij futuri ſunt; neceſſariò dicendum erit, cuſtodes præcedentium ſucceſſiuè fieri cuſtodes ſubſequentium hominum. Si verò non ſuperantur, probabilius eſt, ſingulos homines ſingulos habere Angelos propriæ cuſtodiæ deputatos, nec cuſtodes præcedentium fieri cuſtodes ſubſequentium: hoc enim diuinam munificentiam magis commendat. Ex quo à fortiori conſtat, eumdem Angelum non eſſe pluribus hominibus ſimul exiſtentibus deputatum. Hoc enim improbabile eſt: tum quia non eſt conforme diuinæ munificentiæ. Tum maximè, quoniam ſæpè non poſſet vnus & idem Angelus gerens curam duorum, vtrique ſimul in periculo verſanti occurrere. Nam ponamus, vnum exiſtere

in

Digitized by Google

in extrema parte Europæ, alterum in extrema parte Aſiæ, & vtrumque ſimul in eodem puncto temporis in aliquo verſari periculo, non poſſet idem Angelus, vtriuſque curam gerens, vtrique ſimul occurrere: cùm nec vtrumque intra ſuam contineat ſphæram, nec in locum diſtantem operari valeat, vt ex ſuprà diſputatis de loco Angelorum diſp. 5. num. 88. conſtat. Longè ergo probabilius eſt, vnicuique ſuum deputatum eſſe Angelum, qui illum in quauis occaſione expeditè ab omnibus inſidiis defendere, tutarique valeat.

5. Atque hæc ſolùm vt probabiliora aſſerimus; illud verò certum ſit oportet, à quo ſine *temeritatis nota*, in qua cenſura ferè omnes recentiores Theologi conueniunt, recedere non licet, nempe ſingulos homines aliquem in ſuam cuſtodiam deputatum habere Angelum, ſiue is deputatus ſit etiam alteri, ſiue non. *Probatur ſententia primò traditione.* Quæ veritas probatur primò. Nam hæc cenſetur antiquiſſima traditio ab initio mundi, ad hæc vſque tempora conſtanter perſeuerans. Vnde illam *occultam traditionem* appellat Nyſſenus in lib. de vita Moyſis: *Nyſſenus, Maldonat.* & noſter Maldonatus in 18. cap. Matthæi docet, hanc non modò eſſe Chriſtianorum, ſed etiam Hebræorum *traditionem*: quod probat ex Rabbi Moyſe hoc ipſum affirmante. *R. Moyſes.*

6. *Probatur ſecundò ex S. Scriptura. Geneſ. 48.* Secundò probatur ex ſacris Litteris. Primò ex Geneſeos 48. *Angelus*, inquit Iacob, *qui eruit me de cunctis malis.* Vbi planè Patriarcha loqui videtur de certo Angelo propriæ cuſtodiæ deputato. Secundò idem probat præcitatum teſtimonium Iudith, vbi mentio fit de Angelo, qui Iuditham euntem, commorantem, & redeuntem ex inſigni illa victoria Holofernis cuſtodiuit. *Iudith 13.* Tertiò probatur ex illo Eccleſiaſtes 5. *Eccleſiaſt. 5.* *Neque dicas coram Angelo: Non eſt prouidentia.* vbi Gloſſa, *qui aſtat*, inquit, *vnicuique, & omnia Deo nuntiat.* Quartò idem oſtendit locus ille Matthæi 18. *Matth. 18.* vbi Chriſtus ex eo probat, non eſſe paruulos contemnendos, *Quia Angeli eorum ſemper vident faciem Patris.* Quo planè ſignificat, eſſe determinatos aliquos Angelos, qui eorum curam gerant. Ex quo loco ferè omnes Patres deducunt, vnicuique ſuum delegatum eſſe Angelum. Cui tamen loco contradicit Caluinus. Quintò omnium clariſſimè, Caluino ipſo non abnuente, hæc veritas colligitur ex illo loco Actorum 12. *Actor. 12.* vbi cùm Petrus è carcere ab Angelo liberatus diuertiſſet in domum Mariæ matris Ioannis, non credebant ipſum eſſe qui oſtium pulſaret, quippe quem ſciebant eſſe in carcere; ſed dicebant, Angelum eius eſſe. Adeò hæc veritas de Angelo vnicuique viatori delegato, erat in omnium fidelium animis inſita. Sextò eadem veritas non obſcurè colligitur ex Danielis 10. *Daniel. 10.* vbi, accedente Patrum interpretatione, mentio fit de Angelo, qui præſidebat Perſarum regno. Ex quo ſic argumentor. Non minorem curam Deus habet de ſingulis hominibus, quàm de regnis, & communitatibus: ergo ſi propter curam, quam de ſingulis regnis, prouinciis & communitatibus Deus habet, ſingulis ſingulos delegat Angelos; propter eamdem curam, quam de ſingulis hominibus habet, ſingulis etiam ſingulos deſtinat tutelares Angelos.

7. *Probatur tertiò ex SS. Patribus.* Tertiò. Eamdem veritatem vnanimi conſenſu docent Patres, tam Græci, quàm Latini. Origenes tractatu 5. in Matthæum *Origenes.* circa finem, & lib. 3. Periarchon. cap. 2. Athanaſius de communi eſſentia Patris, Filij, & Spiritus ſancti circa finem: *Athanaſius.* *Poſtremi omnium*, inquit, *ſunt Angeli, qui & hominum pædagogi cenſendi ſunt.* Clemens Alexandrinus lib. 6. Stromatum non multò ante finem: *Clem. Alexandrini.* *Per gentes*, inquit, *& ciuitates ſunt diſtributa Angelorum præfectura: fortaſſe autem etiam ex iis ſunt deputati ſingulis.* vbi nota dubitandi non cadit ſupra verba ſubſequentia, *ſunt deputati ſingulis*, ſed ſupra præcedentia, *ex iis*, vt ſenſus ſit, fortaſſe eiuſdem ordinis Angeli præficiuntur gentibus & ciuitatibus, atque ſingularibus hominibus. Baſilius in Pſalm. 33. & 48. & lib. 3. contra Eunomium in principio, *Baſilius.* Nyſſenus in libro de vita Moyſis, Nazianzenus oratione habita coram centum & quinquaginta Epiſcopis in fine. *Nyſſenus, Nazianz.* Chryſoſtomus homilia 6. in Matthæum, *Chryſoſt.* vbi ex illis verbis, *Angeli eorum ſemper vident faciem Patris: Hic manifeſtum*, inquit, *eſt, quia omnes ſancti Angelos habeant.* Iuſtinus libro quæſt. & reſponſ. ad Orthodoxos quæſt. 30. *Iuſtinus,* Theodoretus citatus à Gloſſa in 10. cap. Danielis. *Theodoret.* *Ex his*, inquit, *& multis huiuſcemodi aliis docemur, ſingulis Angelis vniuſcuiuſque noſtrûm creditam eſſe curam, vt cuſtodiant, tueantur, & à praui dæmonis nos liberent inſidiis; Archangelis vero illud munus impoſitum, vt gentium ſint Præfecti.*

8. Inter Latinos verò Patres ſunt Clemens Romanus libro 7. conſtitutionum cap. 39 *Clem. Rom.* vbi Deo gratias agit de Angelis nobis in cuſtodiam datis. Hilarius in Pſalm. 134. *Hilarius.* in illa verba, *Qui producit ventos de theſauris ſuis: Hi igitur*, inquit, *ſpiritus ad ſalutem humani generis emiſſi ſunt; Neque infirmitas noſtra, niſi datis ad cuſtodiam Angelis, tot tantisq; ſpiritualium cæleſtium nequitiis obſiſteret.* Et paulò pòſt: *Hos igitur de theſauris ſuis ventos producit, tribuens in his auxilium humanæ infirmitati: vt hac nos diuina præſidia aduerſus mundi potentes harum tenebrarum in hereditanda nobis ſalute tueantur.* Hieronymus in 18. cap. Matthæi: *Hieronym.* *Magna dignitas animarum, vt vnaquæque habeat ab ortu natiuitatis in cuſtodiam ſui Angelum delegatum.* Ambroſius in Pſalm. 38. Auguſtinus ſerm. 3. de tempore, *Ambroſius, Auguſtinus.* & ſerm. 63. ad Fratres in Eremo, & ſerm. 3. de Natali Domini circa medium: & lib. Soliloquiorum c. 27. vbi etiam varios recenſet effectus, & beneficia, quæ circa nos continuò tutelares Angeli exercent, de quibus diſputandum erit infrà. Gregorius lib. 4. *Gregorius.*

Caſſianus, Beda.

moral.cap.27.aliàs 31.Caſſianus collatione 8. cap. 17.Beda in Acta Apoſtolorum cap.12. *Quod*, inquit, *vnuſquiſque noſtrûm habeat Angelum, & in lib. Paſtoris, & in multis S.Scripturæ locis inuenitur*. Iſidorus lib.1.de ſummo bono cap.10. *Omnes*, inquit, *homines Angelos habere probantur, loquente Domino in Euangelio: Amen dico vobis, quia Angeli eorum ſemper vident faciem Patris mei*. Anſelmus in 18.Matthæi,& in c.11.1.ad Corinth. & in Elucidario poſt medium: vbi, *Vnaquæque*, inquit, *anima, dum in corpus mittitur, Angelo committitur, qui eam ſemper ad bonum incitet, & omnia opera eius Deo, & Angelis in cælo referat*. Bernardus in Pſal. *Qui habitat*. ſerm. 12. vbi multa de Angelorum cuſtodia: quos & *Pædagogos*, & *tutores*, & *baiulos*, & *actores*, *ductoresq́;* noſtros appellat, nobiſque ſemper adeſſe *vt protegant, vt proſint, vt defendant*. Beatus Laurentius Iuſtinianus lib de caſto connubio Verbi & animæ cap.8.verſus finem: *Ad humana*, inquit, *cuſtodiam naturæ miniſteria inſtituit Angelorum. Singulis hominibus proprium deputauit Angelum: quatenus ipſorum adiutorio valeant præſentis vitæ tranſire diſcrimina*. Lyranus in 18. Matth.& omnes recentiores expoſitores in eumdem locum eamdem ſententiam, tamquam in Scriptura contentam vnanimi conſenſu docent. Vt vel hinc magis appareat Caluini impudentia, qui ſolus auſus eſt tot tantiſque Eccleſiæ Doctoribus contraire.

Iſidorus. Anſelmus. Bernardus. Laurentius Iuſtinianus. Lyranus.

Probatur eadem ſententia auctoritate antiquorum Philoſophorum. Plato.

9. Eamdem veritatem cognouerunt antiqui Philoſophi. Plato in Apologia pro Socrate ad Athenienſes ante medium, & in Phædone ante finem ſic ſcribit: *Ita autem circumfertur, vnumquemque mortuorum ab eo dæmone, qui viuentem ſortitus fuerat, in quemdam locum de induſtria duci, vbi oporteat omnes Manes congregatos ex rati conſtitutiq; iudicij formula ad inferos proficiſci cum duce illo, cui mandatum eſt, eos qui ad illa loca ſunt, traducere*. Exiſtimabat autem Plato, huiuſmodi cuſtodes deputatos eſſe hominibus, non vt eorum tantùm curam in vita haberent, ſed vt teſtes etiam ipſorum operum, & cogitationum omnium poſt mortem apud deos eſſe poſſent, vt teſtatur Apuleius in libro, quem inſcripſit *de Deo Socratis*. Idem Plato in Theage in perſona Socratis ſic loquitur: *Eſt quoddam, quod me diuino Numine ab ineuntis etiam ætatis primordio comitatur. Illud autem vox quædam eſt, quæ cùm exiſtit, mihi ſemper ſignificat eius rei, quam ſim facturus, dehortationem. Non verò ad quidquam ſuſcipiendum me impellit. Quòd ſi quis amicorum mihi aliquid communicat, & illa vox extiterit, illud idem ne fiat, dehortatur; nec id vt ſuſcipiam, permittit*. Plutarchus integrum librum habet de Genio Socratis tom.2. Item in lib.de Iſide, & Oſiride, vbi cùm bonorum, & malorũ Geniorum mentionem feciſſet, de bonis ſic loquitur: *Heſiodus bonos & commodos Genios vocat*

Caſtos, cuſtodes hominum, rerumq́; datores
Lautarum, quòd ſint Regalis honoris adepti.

Et Plato hoc genus inter homines ad deos interpretum, adminiſtratorúmque fungi muneribus ait, quia ab hominibus vota preceſq; ad deos perferant. Hæc Plutarchus. De Socrate narrat citato libro Apuleius, quod etiam confirmat Tertullianus lib.de anima c. 1. quòd ille in ſui cuſtodiam à pueritia habuerit dæmonem. Quem bonum Angelum interpretantur Ægidius in 2.diſt.11.q.1.ar.2.Argentina ar.3.ad 1. & alij iuxta modum loquendi Platonis, cuius doctrina imbutus erat Apuleius: Plato enim Angelos bonos *dæmones* appellat, malos verò *cacodæmones*. Et conſtat ex iis, quæ tali Socratis cuſtodi tribuit citato loco Apuleius: vocat enim illum *cuſtodem ſingularem præfectum domeſticum, ſpeculatorem proprium, curatorem intimum, cognitorem aſſiduum, obſeruatorem indiuiduum, arbitrum atque teſtem inſeparabilem, malorũ improbatorem, bonorum approbatorem:* quæ omnia, præſertim vltima, non poſſunt, niſi bono Angelo conuenire.

Apuleius. Plutarchus. Apuleius. Tertullianus. Ægidius, Argentina.

Probatur demum ex decreto Pauli V.

10. Demum huic veritati maximum auctoritatis robur addidit decretum Pauli V. Summi Pontificis, quo propriam Miſſam, propriumque officium de Angelo Cuſtode vnicuique noſtrûm delegato, inſtituit: illudque prima die non impedita poſt feſtum S. Michaëlis 29. Septembris omnibus celebrandum propoſuit. Poſt quod decretum *plus quàm temeraria* cenſenda eſt oppoſita ſententia, ſi modò ſententia dicenda eſt illa, quæ tantæ auctoritati opponitur. Nam licet Pontifex in hoc ſuo decreto veritatem hanc expreſsè non definiat, ita tamen illam approbat atq; confirmat, vt nullum ampliùs relinquat nobis dubitandi locum. Quin ante hoc Pontificis decretum veritatem iſtam tamquam *de fide certam* exiſtimauit Palatius in 2. diſt.11. diſp. 1. oppoſitamque ſententiam *hæreſim* appellauit.

Palatius oppoſitam ſententiam hæreſim appellat.

Vltimò probatur ratione.

11. Vltimò probatur hæc veritas ratione: nam omnes homines ex peculiari prouidentia Dei ordinati ſunt ad conſequendam vitam æternam: à qua conſequenda cùm multa poſſint hominem vel impedire, vel retardare, quæ plerumque nequeunt ab ipſo homine præuideri, nedum præcaueri; rationabile fuit, vt ſinguli homines aliquem ad ſui cuſtodiam haberent Angelum, qui quaſi ſapiens ac fidus pædagogus eos ab inſidiis & periculis liberaret ac protegeret; nec non ad bonum inſtrueret atque excitaret. Conſequentia probatur: nam licet hæc omnia poſſit Deus immediatè per ſeipſum præſtare; ad ſuauem tamen eius prouidentiam ſpectat, vt quod commodè per cauſas ſecundas fieri poteſt, id per ſeipſum immediatè non exequatur: vt conſtat in ceteris operibus tam naturalibus, quàm ſupernaturalibus. Nam & corpora ſublunaria immediatè regit per cæleſtia, & cælos per intellectrices ſubſtantias; & homines ipſos per alios homines ad æternam ſalutem dirigit ac promouet: cur non etiam per Angelos? qui ſunt omnium aptiſſimi tum ad occultas dæmonum inſidias arcendas; tum ad humana pericula & impedimenta remouenda; tum ad homines ipſos in bonum ſalutis per ſalutaria conſilia, & inter-

Digitized by Google

internas inſpirationes promouendos. Confirmatur, nam hoc pacto meliùs ſaluatur perfectionalis ordo Vniuerſi, qui in eo conſiſtit, vt pars inferior ſubordinetur ſuperiori per connexionem & dependentiam ab illa. Cùm igitur Angeli ſint ſuprema pars huius Vniuerſi, congruum eſt vt homo, qui eſt pars inferior, ſubordinetur Angelo per dependentiam ab illo, tamquam à ſuprema parte totius Vniuerſi.

Ad Caluinum reſpondetur.

12. Vnde ad rationem Caluini reſpondeo, ex eo quòd Catholici Doctores vnicuique homini ſuum aſſignant Angelum tutelarem, non propterea negant, reliquos Angelos noſtræ ſaluti aduigilare; nobiſque, commoda oblata occaſione, prodeſſe: ſiquidem *omnes ſunt adminiſtratorij Spiritus, miſſi propter eos qui hereditatem capiunt ſalutis.* Sed ſolùm docent, peculiarem curam ſingulorum hominum demandatam eſſe ſingulis Angelis. Velut cùm ſinguli pædagogi deputantur ſingulis filiis vnius domini; ſinguli quidem ſpecialem curam habent de ſingulis pueris, ſibi peculiariter deputatis, omnes tamen de omnibus vniuerſalem curam & protectionem gerunt. Atqui hoc tantùm probant auctoritates à Caluino adductæ.

Ad Hugonē & Magiſtrū reſpondet S. Thomas.

13. Ad fundamentum Hugonis & Magiſtri reſpondet S. Thomas 1. part. quæſt. 113. artic. 2. ad 1. dupliciter vnum hominem deputari in cuſtodiam aliorum: vno modo ad promouenda propria bona perſonalia hominis: quo pacto ſingulis hominibus ſinguli deputantur homines. Alio modo ad promouendum publicum atque commune bonum totius cōmunitatis: quo pacto vnus homo præficitur multis. Et quia Angeli non ſolùm deputantur ad commune & publicum bonum communitatum, ſed etiam ad proprium & intrinſecum ſingulorum hominum, ideò ſinguli Angeli ſingulis deputantur hominibus. Reſpondeo ſecundò, ideò tantùm vnum hominem præfici pluribus, vt ſeruetur ordo politici regiminis, qui eſt per ſubordinationem multorum ad vnum. Quæ ratio non militat in Angelis reſpectu hominum: quia homines non reguntur ab Angelis in forma politici, ſed ſpiritualis & interni regiminis, per conſilia & inſpirationes, genio & naturæ vniuſcuiuſque accommodatas.

Quæritur an perſonæ publicæ duos habeant Angelos. Affirmat Toſtatus.

14. Ceterùm vlteriùs quæri poteſt primò, an perſonæ publicæ duos habeant Angelos ſibi deputatos, alterum quà priuata, alterum quà publica perſona eſt. Affirmat Toſtatus in cap. 18. Matth. quæ. 57. & quidem Angelum delegatum perſonę, quà publica eſt, ait eſſe ex ordine Archangelorum. Vnde præter Angelum, quem ſanctiſſima Domina vt priuata perſona ab ortu ſuæ Natiuitatis habuit, alium illi ibidem quæ. 60. aſſignat, quem vt publica perſona, à qua bonum noſtræ redemptionis pendebat, habere cœpit initio conceptionis Chriſti, cùm noſtræ cœpit redemptioni cooperari, vſque ad mortem eiuſdem Chriſti, in qua conſummata fuit humani generis redemptio.

Hæc ſententia probabilis eſt, quam docet S. Thomas.

15. *Quæ ſententia probabilis eſt, nobiſq; ſequenda*, eamque expreſsè docuit S. Thomas in 2. diſt. 11. part. 1. q. 1. art. 2. ad 4. eſtque valdè conſentanea diuinæ prouidentiæ, quæ res per idoneas cauſas & media ad diſtinctos fines perducit. Cùm igitur alios conſiliarios in ordine ad publicum bonum poſtulet perſona, alios in ordine ad priuatum; alios Deus aſſignat Angelos perſonis publicis, alios priuatis. Sicut alios conſiliarios habet Princeps in ordine ad publicum, alios in ordine ad domeſticum bonum gubernandum, promouendúmve. Nec dici poteſt, ſuperfluum eſſe Angelum aſſignatum homini, vt priuata perſona eſt; eò quòd qui poteſt hominem in ordine ad commune, poterit etiam in ordine ad priuatum bonum dirigere. Nam Angelus, qui aſſignatur perſonæ vt priuata eſt, addictus eſt perſonæ, cui aſſignatur: Angelus verò, qui aſſignatur perſonæ vt publica eſt, non eſt addictus perſonæ, quam dirigit, ſed regno, vel communitati, cui præeſt. Idem quippe Angelus, vt infrà docebimus, qui præeſt regno, vel communitati, dirigit Regem, vel ſuperiorem communitatis ad regni, communitatiſve bonum promouendum. Quo fit, vt variato Rege, aut ſuperiore communitatis, non varietur Angelus curam Regni, communitatiſque gerens: ſed idem Angelus, qui dirigebat exempli cauſa Imperatorem Matthiam ad bonum totius Imperij, eo defuncto dirigit Ferdinandum Secundum ad idem totius Imperij bonum promouendum. Hinc apertè deducitur; Angelum aſſignatum Imperatori vt priuatæ perſonæ, non eſſe ſuperfluum, eſto vt Imperator habeat alium Angelum ſuperiorem, qui illum dirigit in ordine ad commune bonum Romani Imperij. Quoniam, cùm ſuperior iſte Angelus addictus ſit bono communi Imperij, & non perſonæ, quæ ad Imperij bonum promouendum eligitur, non ſuſcipit curam Imperatoris, niſi ab eo tempore, quo eligitur Imperator & imperare incipit; cùm tamen idem ab ortu ſuæ Natiuitatis habere debeat proprium Angelum, qui illum in ordine ad proprium, priuatumque bonum dirigat. Pari modo theologandum eſt de aliis regni, communitatiſque ſuperioribus, vt non ab ortu ſuæ Natiuitatis, ſed à tempore, quo regnare atque gubernare incipiunt, ab Angelo regni, communitatiſque præſide in ordine ad bonum publicum regni, communitatiſque dirigi incipiant. Eadem ratio eſt de perſona, quæ functo publico officio, dirigi debet vt priuata tantùm perſona eſt.

Non ſolùm Pontifices, Epiſcopi, & Prælati Eccleſiæ, ſed etiam Fundatores Religionū duos Angelos habent, quorum alter Archangelus. S. Ignatius Loyola Archangelum tutelarem habuiſſe legitur.

16. Ex his infero, non ſolùm Pontifices, Epiſcopos, & Prælatos Eccleſiæ, qui publicum bonum animarum procurant, ſed etiam Religionum Fundatores, præter Angelum propriæ tutelę deputatū, habere Archangelum, qui illos inſtruat in ordine ad cōmune bonum totius Religionis: quē habuiſſe legitur S. Noſter Patriarcha Ignatius, vt in compendio eius vitæ, quod *Gloria S. Ignatij inſcribitur* 15. cap. refertur. Confirmatur: quoniam, vt docent Dionyſius de cæleſti hierarchia cap. 9. Baſilius contra Eunomium circa initium, & reliqui Patres,

Dionyſius, Baſilius.

S. Thomas.

Patres, quos ſequitur S. Thomas 1. part. quæſt. 113. artic. 3. & colligitur ex Danielis 10. & nos infrà docebimus, ciuitatibus & Regnis Deus præfecit Archangelos: ergo eoſdem delegauit & publicis perſonis, vt eas ad publicum bonum promouendum dirigerent.

17. Quæri poteſt ſecundò, an Sacerdos peculiarem habeat Angelum, qui ei celebranti aſſiſtat, vt illum in tanto myſterio peragendo iuuet ac dirigat, eiusque preces & hoſtias omnipotenti Deo offerat. Affirmant aliqui, quod cum S. Thoma 3. part. quæſt. 83. artic. 4. ad 9. deducunt ex illis verbis Canonis Miſſæ: *Supplices te rogamus omnipotens Deus, iube hæc perferri per manus S. Angeli tui in ſublime altare tuum*, &c. Ex quibus verbis colligunt, Sacerdoti rem diuinam facienti ſemper peculiarem Angelum ex diuina prouidentia aſſiſtere: quem aliqui putant eſſe altaris cuſtodem; cenſent enim vnicuique altari ſuum præeſſe Angelum, qui illius peculiarem curam gerat. Colligunt autem hoc, tum ex 13. c. Iudicum, vbi Manue ſacrificante: *Cùm aſcenderet*, inquit ſacra Scriptura, *flamma altaris in cælum, Angelus Domini pariter in flamma aſcendit*: tum ex Lucæ 1. vbi Zachariæ incenſum adolenti *apparuit Angelus Domini ſtans à dextris altaris*: tum exemplo, quod in Prato ſpirituali narratur de quodam Angelo, qui apparens Leontino Abbati quadam Dominica die, dum iret ad templum ad diuina myſteria peragenda, dixit illi hæc verba: *Ex quo ſanctificatum eſt altare hoc, ego iugiter illi adſtare iuſſus ſum.* Alij verò exiſtimant, hunc Angelum qui ſacrificanti aſſiſtit, eſſe templi cuſtodem.

S. Thomas. *Iudic. 13.* *Lucæ 1.*

18. Hæc ſententia in eo quòd aſſerit, cuilibet Sacerdoti rem diuinam facienti, ſemper aliquem aſſiſtere Angelum, qui illum iuuet & dirigat ad tantum myſterium ritè peragendum, mihi *non modo eſt probabilis, ſed omnino vera.* Nam ſi, naſcente Chriſto in ſtabulo, *ſubito facta eſt cum Angelo multitudo militiæ cæleſtis laudantium Deum*, Lucæ 2. cur non etiam naſcente Chriſto quotidie ſacramentaliter in altari? quod etiam docuit Chryſoſtomus orat. de non contemnenda Eccleſia Dei, & alij Patres. Ex quo à fortiori ſequitur, aliquem Angelum tanto myſterio peculiariter aſſiſtere, vt Sacerdotem iuuet ad illud attentè peragendum. In eo verò quòd negat, hunc eſſe proprium Angelum tutelarem Sacerdotis, mihi non probatur: tum quia nulla eſt ratio id negandi; cùm enim Angelus vnicuique mortali detur, vt illum inſtruat & dirigat in iis, quæ ad Deum conducunt, ipſius cura erit, Sacerdotem ſuæ tutelæ commiſſum dirigere ad Miſſæ ſacrificium ritè & attentè peragendum. Tum quia ſi quis alius Angelus eſſet, qui Sacerdoti celebranti aſſiſteret, vel eſſet ipſe cuſtos altaris, vel templi. Non ipſe cuſtos altaris, quoniam improbabile eſt, vnicuique altari ſuum præeſſe Angelum, ſed ſufficere vnum, qui curam habet totius templi. Non ipſe templi cuſtos: cùm ſæpè idem Angelus aſſiſtere non poſſet pluribus Sacerdotibus ſimul in eodem templo ſacrificantibus. Ad illas autem auctoritates, quæ probare videntur ſingulis altaribus ſuum deputatum eſſe Angelum; Reſpondeo vel illas explicandas eſſe de cuſtode totius templi, qui ſimul curam habet omnium altarium eiuſdem templi: vel de altari ſeparato à templo, qualia erant altaria veteris Teſtamenti ante ædificationem templi.

Lucæ 2. *Chryſoſt.*

SECTIO II.

A quo tempore, & quouſque tutelares Angeli noſtri curam gerant?

19. QVOAD primum dubium: Prima ſententia affirmat, Angelos noſtri curam ſuſcipere ab inſtanti conceptionis, quando anima infunditur corpori. Hanc docent Alenſ. 2. part. quæſt. 41. in 4. ar. 3. S. Thomas in 2. diſt. 11. part. 1. quæſt. 1. artic. 3. ad 3. Albert. artic. 3. Bonauentura in expoſitione textus. Richardus in eadē expoſitione textus in fine totius diſt. 11. Ægidius quæſt. 1. artic. 2. in fine. Gabriel art. 2. corol. 1. Maior quæſt. 2. Suarez lib. 6. de Angelis c. 18. num. 18. quam ſententiam docuit etiam Anſelmus in Elucidario ſupracitato illis verbis: *Vnaquæque anima dum in corpus mittitur, Angelo committitur.* Fundamentum huius ſententiæ eſt, quia tunc homo incipit eſſe viator, originalis peccati particeps, & ſaltem per gratiam etiam meriti capax, vt conſtat de ſanctificatis in vtero matris. Confirmatur, nam in ipſo vtero matris expoſiti ſunt variis dæmonum inſidiis, qui multis modis illis nocere poſſunt: ergo etiam in vtero exiſtentes habere debent cuſtodem, qui illos à dæmonum inſidiis defendat.

Prima ſententia aſſerit ab inſtāti conceptionis quando anima infunditur corpori. Alenſis, S. Thomas, Albertus, Richardus, Ægidius, Gabriel, Maior, Suarez, Anſelmus.

20. Secunda ſententia affirmat, Angelum noſtri tutelam ſuſcipere à tempore Baptiſmi. Hanc ſententiam vt probabilem refert Origenes in præcitatum locū Matthæi tract. 5. Fundamentum; quoniam indignum eſt, Deum peculiarem curam eorum habere, qui originali peccato infecti, ſunt extra Eccleſiam. Secunda ratio eſſe poteſt: quoniam per peccatum originale non ſolùm amiſimus gratiam intrinſecè iuſtificantem, ſed extrinſecè protegentem, & ad bonum promouentem: ſed prima ianua recuperandi omnes gratias, & beneficia originali peccato amiſſa, eſt Baptiſmus: cùm ergo Angelorum tutela pertineat ad gratiam extrinſecè protegentem, & ad bonum ſalutis promouentem, ante Baptiſmum illa nobis non reſtituitur.

Secunda ſententia affirmat, ab accepto Baptiſmo. Ita Origenes.

21. Tertia ſententia docet, Angelum noſtri curam ſuſcipere ab ortu natiuitatis, & non ante. Eſt Magiſtri in 2. diſt. 11. cap. 1. S. Thomæ 1. part. quæſt. 113. artic. 5. vbi priorem ſententiam, quam iunior docuit, retractauit. Durandi in 2. diſt. 11. quæſt. 1. Molinæ 1. p. quæſt. 113. Zumel ibidem ar. 5. dub. vnico, Vaſquez diſp. vltima cap. 1. Valentiæ 1. p. diſp. 8. quæſt. 6 puncto 3. Nobis *probabilior videtur hac ter-*

Tertia ſententia docet ab ortu natiuitatis. Magiſter, S. Thom. Durand. Molina, Zumel, Vaſq. Valent. Aſſertio pro 3. ſententia.

tia

Hieronymus. *Gabriel.*

tia ſententia, quam expreſsè docuit Hieronymus in 18. Matthæi ſuprà citatus. *Magna*, inquit, *dignitas animarum, vt vnaquaque habeat ab ortu natiuitatis in cuſtodiam ſui Angelum delegatum.* Nec rectè Gabriel hanc auctoritatem explicat, vel de *natiuitate in vtero*, vel *de natiuitate ex vtero*: quia homo non dicitur propriè naſci, quando ei anima infunditur, ſed quando ab vtero matris ſecernitur. Vnde aliud feſtum celebrat Eccleſia de *Conceptione*, aliud de *Natiuitate* Sanctiſſimæ Virginis.

Fundamentū aſſertionis noſtra.

22. Fundamentum huius ſententiæ eſt: nam quamdiu fœtus non eſt à matre ſeparatus, per quamdam colligantiam, eſt pars matris; & vt S. Thomas præcitato loco ad 3. docet, eſt quaſi fructus nondum ab arbore ſeparatus, qui cenſetur eſſe aliquid arboris, eiuſque cura & dominiū pertinere ad eumdem, ad quem pertinet cura & dominium ipſius arboris. Quare idem Angelus, qui curam habet matris, curam etiam habebit pueri, nondum à matre ſeparati.

Ad Anſelmi auctoritatē reſpondetur.

23. Ad auctoritatem autem Anſelmi pro prima ſententia adductam, fateor Anſelmum in eam inclinaſſe ſententiam: in re tamen dubia, & vtrimque probabili, ſufficit nobis auctoritas Hieronymi, quem Anſelmo opponimus. Ad rationem verò reſpondeo, ad ea omnia ſufficere eumdem Angelum, qui curam habet matris. Nam quamdiu fœtus non eſt à matre ſeparatus, commodè poteſt idem Angelus vtriuſque curam gerere: cùm nullus dari poſſit caſus, in quo non valeat idem Angelus vtrique periclitanti ſimul adeſſe. Contrà verò poſtquam ſeparatus eſt à matre, eget peculiari Angelo, vt ſibi periclitanti poſſit ſemper adeſſe.

Obiectio.

24. Dices. Ergo vnus erit Angelus cuſtos duorum, qui ita ex vtero matris naſcuntur, vt ambo inſeparabiliter colligati maneant, vt ſunt quædam monſtra humana.

Solutio.

Reſpondeo negando conſequentiam: tum quia illud eſt per accidens: tum quia cùm vterque adoleſcit, vterque ſuo peculiari indiget directore, vt illos per internas inſpirationes dirigat in ordine ad ſalutem. Quæ ratio non militat in puero exiſtente in vtero matris, qui per ſe citra miraculum numquā eget interno directore, cùm numquam citra miraculum in vtero exiſtens ſit internæ directionis capax.

Ad fundamentum 2. ſententia reſpondetur.

25. Ad fundamentum ſecundæ ſententiæ, negandum eſt aſſumptum. Etenim ſi Deo indignum non eſt, curam habere peccatoris, perſonali peccato infecti: multò minùs Deo indignum erit, curam habere pueri, originali tantùm peccato maculati. Ad ſecundam verò rationem, concedo nos in primo parente amiſiſſe omnem gratiam, tam internæ inſpirationis, quàm externæ protectionis, atque adeò gratiam ipſam Angelicæ cuſtodiæ, quæ ad externam protectionem ſpectat: Illa tamen nobis reſtituta eſt per ſecundum parentem. Vnde ad minorem, nego baptiſmum eſſe ianuam ad omnem gratiam, ſed ad eam dumtaxat, quæ per Sacramenta nobis confertur, cuius nos capaces reddit character baptiſmalis. Alioqui nullum auxilium gratiæ Deus de facto concederet homini ante baptiſmum. Quod eſt contra fidem: tum quia omnes homines, etiam gentiles, habent parata auxilia, ad ſalutem neceſſaria, quibus vti poſſunt, ſi volunt, etiam ante baptiſmum. Tum quia adulti ante baptiſmum, teſte Tridentino ſeſſ. 6. c. 5. & 6. præueniri debent ſpeciali motione & auxilio per Chriſtum, vt dignè valeant baptiſmum ſuſcipere: ergo etiam ante baptiſmum habent auxilia gratiæ. Confirmatur, nam multi cum Lyrano putant, Angelum illum, qui Actorum 10. Cornelium inſtruxit & direxit in ordine ad baptiſmum, fuiſſe ipſius cuſtodem.

Tridentinum Conc. *Lyranus. Act. 10.*

Quoad alteram quæſtionis partem, prima ſentētia affirmat Angelū cuſtodem commiſsā ſibi hominis tutelā nec in futura vita dimittere.

26. Quoad ſecundum verò dubium. Prima ſententia affirmat, numquam Angelum hominis, ſibi ſemel commiſſi tutelam relinquere, ſed ſemper illius curam habere non ſolùm in hac, ſed etiam in futura vita. Hanc ſententiam docuit Iuſtinus Martyr q. 30. ad Orthodoxos, vbi de Angelis tutelaribus loquens: *Aut enim*, inquit, *vtrumque ſimul, animam inquam & corpus; aut animam poſt diuortium eius à corpore, ſequuntur vſque ad reſtituendi, ſiue renouandi mundi tempus.* Nulla autem ab eo aſſignatur ratio; nec aſſignari poteſt: cùm nulla ſit opus Angelica cuſtodia in futura vita. Nam vel homo beatur; & ratione beatitudinis ſtatim confirmatur in bono: vel damnatur, & perpetuò obſtinatur in malo. Vbi autem nullum eſt vel periculum à bono deficiendi, vel ſpes ad bonum redeundi, Angelorum cuſtodia neceſſaria non eſt, quæ nos vel à malo auocet, vel ad bonum prouocet.

Ita Iuſtinus Martyr.

Animæ purgantes aliquo modo indigēt Angelorum cuſtodia.

27. Aliqua difficultas eſſe poſſet de animabus in Purgatorio exiſtentibus, an earum curam & tutelam habeant ipſarum Angeli cuſtodes. Sed neque illæ indigent propriè Angelorum cuſtodia; cùm nec ampliùs poſſint vel in bono proficere, vel à bono deficere: ſed ſolùm ad ſui conſolationem, egere Angelorum præſentia: tum vt ab illis confortentur ad cruciatus doloreſque pro commiſſis peccatis patienter tolerandos: tum, ſi verum eſt, animas ibi detentas frequenti dæmonum aſpectu terreri, ad eos fugandos arcendoſque. Atque hoc modo aliquem erga illas cuſtodiæ effectum exercere, concedendum eſt: quemadmodum & illas poſt exitum è corpore in Purgatorium comitari. Nam longè probabilius eſt, animas à corpore exeuntes à bonis, quàm à malis ſpiritibus in Purgatorium duci; cùm illæ ſint extra poteſtatem dæmonum.

Obiicies.

28. Dices. Angelus malus non ſolùm hominem tentat & vexat in hac vita, ſed etiam in alia, ſi damnetur: ergo Angelus bonus non ſolùm hominem ſibi commiſſum cuſtodit in hac vita, ſed etiam in alia.

Reſpondet.

Reſpondeo negando conſequentiam. Ratio diſcriminis, quoniam homo damnatus punitur in alia vita à dæmone, tamquam ab inſtrumento diuinæ iuſtitiæ: congruum autem eſt, vt ab eo peculia-

Digitized by Google

culiariter puniatur, qui fuit eius ſcelerum teſtis: homo autem non beatur mediante Angelo, ſed immediatè à Deo, per viſionem beatificam: proinde non indiget Angelo beatificante, ſicut damnatus diabolo puniente.

Secunda ſententia docet Angelũ tamdiu cuſtodis ſubire officiũ, quamdiu in malo non obſtinatur. Probatur ex Iſaia 5. Gloſſa. Ierem. 51. Gloſſa ordinaria.

29. Secunda ſententia docet, Angelum ſui clientis curam gerere, quamdiu in malo non obſtinatur, obſtinatum verò ſtatim relinquere. Hæc ſententia apparens fundamentum habet in ſacris litteris, Iſaiæ 5. vbi Deus comminatur, ſe ablaturum ſepem à vinea ſua, eò quòd cùm expectaret, vt faceret vuas, fecit labruſcas. Vbi Gloſſa interlinealis, *ſepem* interpretatur auxilium Angelorum, quod aufert Deus ab homine propter ipſius peccata. & Ieremiæ 51. vbi, interprete Gloſſa ordinaria, in perſona Angelorum proferuntur illa verba: *Curauimus Babylonem, & non eſt ſanata: derelinquamus eam. Sunt,* inquit Gloſſa, *medici ſub magno medico Angeli Dei, volentes animas noſtras à vitiis curare: quos ipſi repellimus, dum conſiliis eorum non acquieſcimus: qui videntes ſe perdere operam, ad inuicem dicunt, relinquamus eam. Tradita eſt nobis medicina a Deo, vt animam curemus humanam: adiutoria & medicamenta adhibuimus, contumax eſt, non vult obſeruare quod dicimus; ſtudium noſtrum non ſequitur effectus: abeamus vnuſquiſque in terram ſuam.* Hæc Gloſſa. Et infrà hoc ipſum confirmat exemplo medici, qui dum videt infirmum ſalute deſperatum, relinquit illum. Ita Angelus cuſtos & medicus ſpiritualis animæ, dum eam videt morbi magnitudine, & propriæ voluntatis obſtinatione deſperatam, relinquit illam.

Idem docet Baſilius Pſal. 33.

Idem docet Baſilius in Pſal. 33. in illa verba, *Immittet Angelus Domini in circuitu timentium eum,* &c. *Omni namque,* inquit, *in Chriſtum credenti Angelus aſſiſtit, niſi illum a nobis per improbas actiones profligauerimus.* Confirmatur ratione: nam ſi Deus aufert Angelos cuſtodes à ciuitatibus propter ciuium ſcelera; à fortiori etiam aufert cuſtodes à ſingulis hominibus propter ipſorũ peccata. Antecedens patet ex præcitatis locis Iſaiæ & Ieremiæ, nec non ex hiſtoria Eccleſiaſtica, in qua legitur ante deſtructionem Vrbis Hieroſolymitanæ auditas fuiſſe has voces Angelorum in templo clamantium: *Relinquamus has ſedes.*

Hæc ſentẽtia probabilis non eſt.

30. Sed neque hæc ſententia probabilis eſt. Etenim ſicut Deus numquam hominem in hac vita deſtituit auxilio ad ſalutem neceſſario: ita nec Angeli, diuinæ prouidentiæ executores, alumnos ſuos ob quæcumque peccata relinquunt, ſed eorum curam fideliter exercent vſque ad vltimum terminum vitæ.

Reiicitur aliorum opinandi modus.

Ceterùm nonnulli docent, etſi numquam Angeli alumnos ſuæ tutelæ commiſſos, penitus relinquant, actu tamen eos non protegere & iuuare, ſed potentia tantùm & habitu, quatenus nimirum prompti ſunt eos iuuare, ſi illos viderint ad bonam frugem redire. Sed etiam hic modus improbabilis eſt: nam hoc eſſet, eos ſimpliciter deſerere. Nam tunc Angelus cenſetur ſuum alumnum deſerere, quando eum iuuare poteſt, & non iuuat: ſed quantumcumque illum in malo obſtinatum, ſemper poteſt Angelus in ordine ad aliquem effectum iuuare; vel occaſiones peccatorum remouendo, vel à cacodæmonis inſidiis defendendo, vel à quocumque malo liberando. Lege Bonauent. in 2. diſt. 11. ar. 2. q. 1.

Bonauent.

Ad auctoritates citatas reſpondet S. Thomas.

31. Ad auctoritates autem citatas reſpondet S. Thomas 1. part. quæſt. 113. artic. 6. eas intelligendas eſſe non de derelictione totali, & ceſſatione ab omni effectu cuſtodiæ, ſed de ſola permiſſione, quatenus Angeli Babylonis cuſtodes permiſerunt, illam in tribulationem atque in peccatum labi. Quo pacto dicitur Deus homines obcæcare & indurare, eoſque in reprobum ſenſum tradere, nimirum permiſſiuè; interim ſufficiens auxilium gratiæ ab eis non auferendo. Eodem modo Angeli cuſtodes dicuntur ſuos alumnos deſerere, permittendo, vt in peccatum labantur; interim ab eis ſuam cuſtodiam non auferendo. Eodem modo explicatur Gloſſa. Auctoritas autem citatæ hiſtoriæ Eccleſiaſticæ intelligenda eſt de Angelis Hieroſolymitani templi tutelaribus, qui templo deſtructo inde abiere.

Tertia & vera ſententia Angelos curam hominum gerere quamdiu viatores ſunt.

32. *Tertia igitur & vera ſententia eſt, Angelos hominum curam exercere toto tempore, quo viatores ſunt vſque ad vltimum terminum vitæ.* Hæc eſt communis Scholaſticorum; & conſentanea diuinæ prouidentiæ, quam Deus habet de hominibus. Sunt quippe Angeli inſtrumenta Dei in ſalute hominum procuranda: ſed Deus toto tempore, quo ſumus viatores, peculiarem curam noſtri gerit: ergo eamdem curam gerunt Angeli de hominibus ſuæ tutelæ commiſſis. Maior conſtat ex illis verbis Hebræorum 1. *Nonne omnes ſunt adminiſtratorij Spiritus, in miniſterium miſſi propter eos qui hereditatem capiunt ſalutis?*

Ad Heb. 1.

Minor eſt certa, nam quamdiu homo eſt viator, habere debet omnia præſidia, quæ ad ſalutem conſequendam neceſſaria ſunt, alioqui non tam eſſet viator, quàm in termino conſtitutus: ac proinde Deus peculiarem curam illius habet, prouidendo ei de omnibus præſidiis ad ſalutem neceſſariis, de qua veritate fuſiùs tomo 8. Conſequentia verò probatur, nam inſtrumentum conformatur cauſæ principali: ergo ſi Deus principalis cauſa noſtræ ſalutis numquam hominem viatorem deſerit, licet ſæpè permittat, illum in peccatum labi, obdurari, & obſtinari: ita nec Angelus alumnum ſuæ curæ commiſſum, quamdiu eſt in hac vita, deſerit; licet iuxta beneplacitum diuinæ voluntatis permittat, illum ſæpè in peccatum labi, & in malo obſtinari. Confirmatur: nam de facto Angelorum cuſtodia numeratur inter ordinaria auxilia gratiæ; nam, vt infrà oſtendam, illa conceditur omnibus viatoribus: ſed Deus numquam aufert à viatoribus ordinaria auxilia gratiæ, vt ex materia de gratia ſuppono, & citato tomo oſtendam: ergo neque ab illis aufert ordinariam Angelorum cuſtodiam.

SE-

Digitized by Google

SECTIO III.

An Angeli in cuſtodiam hominum deputati, ſint ex infimo ordine vltimæ hierarchiæ?

Tobiæ 4. Lucæ 2. Lucæ 22. Durandus. Scotus. Magiſter.

33. Dixi, *in cuſtodiam hominum deputati:* vt excluderem tum eos, qui propter aliquod extraordinarium negotium mittuntur, vt Raphaël ad Tobiam, Tobiæ 4. Gabriel ad B. Virginem, Lucæ 2. Angelus ad confortandum Chriſtum in agonia paſſionis, Lucæ 22. quorum poſtremos duos de ſupremis Angelis fuiſſe, probabile cenſet Durandus in 2. diſt. 10. q. 1. Scotus autem ibidem, ſaltem Gabrielem ad Virginem miſſum, putat fuiſſe ex primis. Magiſter verò in eadem diſt. 10. c. 2. vniuerſaliter docet, non videri indignum, interdum aliquem de ſupremis Angelis ad nos mitti: ſicut non fuit indignum, ad nos mitti Vnigenitum Patris: contra aliquos ab ipſomet ibidem c. 1. relatos, qui volebant, numquam aliquem de ſupremis Angelis ad nos mitti; eò quòd illorum officium tantùm ſit, diuinæ maieſtati continuò aſſiſtere. Tum etiam, vt excluderem eos, qui Regnis, Prouinciis, Vrbibuſque præficiuntur, de quibus infrà. Sola ergo propoſita controuerſia reſtringitur ad eos Angelos, qui in cuſtodiam ſingulorum hominum delegantur. Qui adhuc conſiderari poſſunt dupliciter: vel vt curam gerunt priuatorum hominum, vel vt in publico officio conſtitutorum. Hoc ſecundo modo probabile duximus cum S. Thoma & aliis, eos eſſe ex ordine Archangelorum, qui eſt medius vltimæ hierarchiæ. Ergo tantùm ſupereſt diſputare de Angelis, vt cuſtodes ſunt priuatorum hominum, in ordine ad proprium bonum.

S. Thomas.

Prima ſententia docet nonnumquàm Angelos ex ſuprema hierarchia hominibus cuſtodes deſignari. Hanc refert Vaſquez. Eam docere videtur Maldonatus. Matth. 18. Hebr. 1 Deducitur ex Chryſoſt.

34. Prima ſententia docet, quòd etſi ordinariè Angeli, in cuſtodiam priuatorum hominum deputati, ſint ex infima claſſe & ordine poſtremæ hierarchiæ; quibuſdam tamen viris in ſanctitate & gloria inſignibus deſtinari Angelos ex ſuprema hierarchia. Hanc vt ſententiam quorumdam recentiorum refert Vaſquez 1. p. diſp. vltima c. 1. in fine: quam docere videtur noſter Maldonatus in 18. Matthæi in illa verba: *Angeli eorum*, &c. Eaque deduci poteſt primò ex illo Hebræorum 1. *Omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus, miſſi propter eos, qui hereditatem capiunt ſalutis.* Secundò ex Chryſoſtomo hom. 60. in Matthæum, vbi dum verba illa Matthæi 18. *Angeli eorum ſemper vident faciem Patris*, interpretatur de Angelis, qui deſtinati erant in cuſtodiam illorum paruulorum, ſubdit, hoc non de quibuſcumque Angelis, ſed de excellentioribus & ſupremis eſſe intelligendum. Tertiò ex Gregorio homil. 34. in Euangelia: vbi ſingula Angelorum munia perſequens docet, Virtutum officium eſſe, ſigna & miracula operari; Poteſtatum verò, dæmones coërcere, ne hominibus noceant. At ſæpè debent Angeli in cuſtodiam hominum deputati alumnos ſuos, vel à dæmonum poteſtate tueri; vel ab aliquo imminente periculo per miraculoſas operationes liberare. Ergo non ſolùm Angeli infimi ordinis poſtremæ hierarchiæ, ſed etiam Virtutes, qui ſunt ſupremi ordinis eiuſdem hierarchiæ, nec non Poteſtates, qui ſunt vltimæ claſſis ſecundæ hierarchiæ, in hominum cuſtodiam deputantur. Quartò ex eodem Gregorio, quem ſequitur S. Thomas 1. p. q. 63. art. 9. ad 3. & quæſt. 108. art 8. & alibi, homines aſſumuntur ad reſtaurandas ſedes Angelorum, qui ceciderunt. ſed ex quolibet ordine & hierarchia aliqui ceciderunt: ergo ad quemlibet ordinem & hierarchiam aſſumendi ſunt homines. Atqui congruum eſt, vt ex illo ordine, & hierarchia eorum hominum cuſtodes deputentur, qui ad eorum ruinas reſtaurandas aſſumendi ſunt.

Gregorio. Gregorium ſequitur S. Thom.

Secunda ſententia affirmat hominũ priuatorum cuſtodes Angelos præfici ex infimo ordine poſtremæ hierarchiæ. Eſt cõmunis Scholaſticor. Indicat Scriptura Pſalm. 90. S. Gregorius.

35. Secunda verò ſententia affirmat, omnes Angelos, deputatos in cuſtodiam priuatorum hominum, eſſe ex infimo ordine poſtremæ hierarchiæ. *Hæc eſt communis Scholaſticorum* in 2. diſt. 10. & 11. *nec non omnium Thomiſtarum cum S. Doctore* 1. p. quæſt. 113. art. 3. *eaq; nobis ſequenda eſt.* Non obſcurè illam indicat Scriptura Pſal. 90. *Angelis ſuis mandauit, vt cuſtodiant te.* Porrò Angeli, vt citato loco docet Gregorius, ſunt qui minima nuntiant. Sed inter omnia officia, quæ cæleſtes illi Spiritus erga homines exercent, minimum eſt, curam gerere priuatarum perſonarum. Ratio verò eſt, quia cùm ad hoc officium exercendum ſufficiant Angeli, non debent ſuperiores deputari: præſertim cùm reliqui ſuperiores ſua habeant diſtincta munia. Confirmatur, quoniam, vt docet S. Thomas 1. p. q. 112. art. 2. numquam ordo naturalis prætermittitur, niſi vel propter fidei confirmationem, vel propter gratiæ manifeſtationem: ſed ordo naturalis poſcit, vt infima per media, & media per ſuprema gubernentur, & ad ſuos deſtinatos fines perducantur: cùm igitur homines inter creaturas intellectuales ſint infimi, Angeli verò medij inter homines, & ſuperiores Spiritus, naturalis ordo poſcit, vt homines per Angelos, & Angeli per ſuperiores Spiritus dirigantur, ſuoſque fines conſequantur.

S. Thomas.

Quæritur an electi præ reprobis, & an electi alij præ aliis electis Angelos habeant ex infimo ordine qui præſtantioris ſint natura. Affirmant S. Thom. Toſtatus. Chryſoſt.

36. Sed quæri poteſt primò, An ſaltem ex ipſis Angelis infimi ordinis poſtremæ hierarchiæ, qui nobiliori præſtant natura, deputentur electis: & inter ipſos electos, qui excellentiorem beatitudinis gradum ſunt adepturi, præſtantiorum Angelorum cuſtodiæ deputentur. Affirmant S. Thomas 1. p. quæſt. 113. art. 3. ad 1. Toſtatus in 18. Matthæi q. 57. & alij. Eamque ſine dubio docere voluit Chryſoſtomus ſuprà citatus: non enim intellexit de ſupremis primæ hierarchiæ, ſed iuxta hanc ſententiam de ſupremis & excellentioribus infimi ordinis tertiæ hierarchiæ. Ratio verò huius ſententiæ eſt: quoniam ſicut præſtantiora & excellentiora auxilia gratiæ Deus con-

Digitized by Google

confert electis: ita nobilioris naturæ Angelos eiſdem delegat, vt eos ad bonum ſalutis perfectiùs promouere valeant: nam Angelorum cuſtodia ſpectat ad ordinem auxiliorum gratiæ, quam Deus confert hominibus, vt valeant ſalutem conſequi. Igitur quibus præſtantiora confert auxilia gratiæ, præſtantiores etiam delegat Angelos æternæ prædeſtinationis executores.

Quæritur 2. an hoc officiū Angeli habeant ex ſola Dei ordinatione. Reſpondetur habere ex ſola Dei ordinatione.

37. Quæri poteſt ſecundò, An hoc officium homines cuſtodiendi habeant Angeli à natura, an à diuina ordinatione. Reſpondeo habere à diuina ordinatione: nam duplici ex cauſa illud habere poſſent à natura: vel quia ſuapte natura eſſent hominibus ſubiecti, ac proinde naturali quodam iure tenerentur illis famulari, ac tempore neceſſitatis protegere: quo pacto tenentur ſubditi ſeruire Regi, & milites belli tempore ſuos protegere Duces. Vel quia ab illis dependeremus in eſſe, ratione cuius dependentiæ, iure quodam connaturalitatis tenerentur nos in accepto eſſe conſeruare: quo cōnaturalitatis iure tenetur Deus ſuas creaturas in eſſe ſemel communicato conſeruare. Atqui neutram ob cauſam tenentur Angeli homines cuſtodire: igitur hoc officium homines cuſtodiendi, non competit illis à natura, ſed ex ordinatione Dei, licet remotum aliquod fundamentum habeant à natura, ratione ſuperioritatis, qua homines antecellunt.

Ad argumēta 1. ſententiæ reſpondetur.

38. Ad primum argumentum primæ ſententiæ, ductum ex auctoritate Apoſtoli, reſpōdeo; Omnes Angelos eſſe adminiſtratorios Spiritus, quia omnes etiam ſupremi mitti poſſunt, tamquam miniſtri Dei, etſi non omnes de facto mittantur. Quod ad propoſitum Pauli ſufficit, qui eo loco ſolùm probare contendit excellentiam Chriſti ſupra omnes Angelos, qui præ Chriſto omnes ſunt miniſtri: ſolus Chriſtus eſt æqualis Patri, & naturalis Filius, atque heres paternæ gloriæ.

39. Ad ſecundum Chryſoſtomi, conſtat ex dictis, illum comparationem non facere inter Angelos infimi ordinis & ſupremæ hierarchiæ, ſed ſolùm inter ipſos Angelos infimi ordinis poſtremæ hierarchiæ. Atque ita illum explicat S. Thomas 1. p. quæſt. 113. art. 3. ad 1. *S. Thomas.*

40. Ad tertium ex Gregorio, negatur conſequentia: nam licet recenſita munia de iure ordinario, & imperatiuè ſint commiſſa ſolis Virtutibus, & Poteſtatibus, ex delegatione tamen, & executiuè committuntur etiam Angelis, ad quos ſpectat exequi iuſſa Dei per ſuperiores Poteſtates & Virtutes ſibi intimata. Quæ reſponſio colligitur ex S. Thoma paulò antè citato ad 3. *Reſpōſio colligitur ex S. Thom.*

41. Ad quartum, neganda eſt minor ſubſumpta: nam aliunde naturaliter repugnat, ne ex quauis ſede & ordine ad priuatorū hominum cuſtodiam Angeli mittantur, ne videlicet prætermittatur naturalis ordo, qui in omni recta gubernatione ſeruandus eſt, vt ſemper infimi immediatè dirigantur per medios, & medij per ſupremos.

SECTIO IV.

An quilibet homo præter Angelum bonum, habeat etiam malum ſibi peculiariter deputatum?

42. NVLLI dubium eſt, omnes homines cuiuſcumque conditionis, ætatis, & ſexus, dum in hac vita degunt, variis artibus, & modis à dæmone impugnari: vt non immeritò dixerit Iob c. 5. *Militia eſt vita hominis ſuper terram.* Vnde ſapienter Apoſtolus ad Epheſ. vltimo, nos adhortatur, vt induamus armaturam Dei, vt poſſimus *ſtare aduerſus inſidias diaboli, aduerſus* quem *nobis eſt colluctatio.* Et Petrus in prima ſua Canonica c. vltimo, vt ſobrij & vigiles ſimus, *quoniam aduerſarius* noſter *diabolus tamquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret.* Etenim ſi primis noſtris parentibus, Deo chariſſimis, atque ſanctiſſimis, omnique genere virtutum præditis atque munitis diabolus non pepercit, quin de illis, tanta noſtra cum ruina triumphauit: quantò minùs parſurus erit nobis? & ſi in perſonam ſanctiſſimi Iob tam crudeliter inuectus eſt; quàm crudeliter putandum eſt inuehi contra nos? Eſt igitur fide certum, nos, quamdiu hanc mortalem vitam viuimus, continuò oppugnari à ſatana, eiuſque ſatellitibus. A qua oppugnatione ne ipſe quidem Chriſtus Angelorum Dominus immunis eſſe voluit. Hac igitur veritate poſita, controuerſia eſt, an vnuſquiſque mortalium ſuum habeat Angelum malum aſſiſtentem, ſicut habet Angelum bonum cuſtodientem. *Iob 5. Ad Epheſ. vltimo. 1. Petri vltimo.*

Prima ſentētia negat. Probari poteſt.

43. Prima ſententia negat, quam tamen expreſsè apud neminem hactenus legi. Probari tamen poſſet primò, quia non videtur aut diuinæ bonitati conſentaneum; aut humanæ imbecillitati conſultum. Non diuinæ bonitati conſentaneum: quia repugnat Dei bonitati, homini infirmo, & alioqui de ſe ad omne malū prono, peculiarem dæmonem deputare, qui illum aſſiduè ad malum incitet atque inſtiget. Non humanæ imbecillitati conſultum: cùm non ſit æqua certantium conditio: nam diabolus non ſolùm propter vires validiores, tot illuſtrium virorum triumphis auctas, atque decurſu tot ſæculorum confirmatas; verùm etiam propter oppugnandi modum occultum atque inſidioſum, longè ſuperior eſt homine. Secundò, quoniam ſi deberent dæmones hominibus deputari, næ illi eſſe deberent ex numero eorum, qui in hoc aëre vſque in diem Iudicij captiui detinentur: atqui hi non ſufficiunt, vt ſinguli ſingulis deputentur hominibus: cùm longè plures ſint homines, qui actu ſimul in toto orbe exiſtunt, quàm dæmones in hoc aëre detenti. Maior probatur, nam qui ad inferos detruſi ſunt, exeundi facultatem non habent.

Secūda ſententia affirmat.

44. Secunda verò ſententia affirmat, vnicui-

cuique mortalium, præter Angelum bonum, ab ortu ſuæ natiuitatis deputatum, habere etiam Angelum malum. Hanc expreſsè docent Hugo Victorinus in ſumma tract. 2. c. vltimo, Magiſter in 2. diſt. 11. c. 1. & cum eo Albertus ar. 2. ad penultimum, & ar. 3. Ægidius q. 2. ar. 5. in 3. dub. litterali. Richardus art. 1. quæſt 1. Rubio quæſt. 1. Maior quæſt. 2. Gabriel q. vnica art. 2. Palatius diſp. 1. Zumel 1. p. quæſt. 113. artic. 4. quæſt. 3. Vaſquez 1. p. diſp. vltima c. 2. Granadus tract. 16. diſp. 9. Suarez lib. vlt. de Angelis c. vlt. Reliqui autem vel illam ſupponunt, vel ei non contradicunt. *Quæ ſententia procul dubio probabilior eſt, & ſequenda.*

Hugo Victorinus, Magiſter, Albertus, Ægidius, Richardus, Rubio, Maior, Gabriel, Palatius, Zumel, Vaſquez, Granadus, Suarez. Aſſertio pro 1. ſententia.

Probatur 1. ex Patribus. Origenes.

45. Probatur primò auctoritate Patrum. Origenes lib. 3. Periarchon. c. 2. illam non modò docet, verùm etiam probat ex quodam antiquo libro dicto, *Paſtoris*, cuius verba ab ipſo citata ſunt hæc: *Bini Angeli ſingulos quoſque hominum comitantur, bonus videlicet & malus.* Eamdem confirmat ex quadam Epiſtola S. Barnabæ, quam olim inter Chriſtianos in magna fuiſſe auctoritate teſtatur Maldonatus in 18. Matthæi: in qua Epiſtola duæ, referente Origene, diſtinguebantur viæ, vna lucis, altera tenebrarum: quibus viis certi quique præſunt Angeli: viæ quidem lucis Angelus Dei, viæ tenebrarum Angelus ſatanæ. Chryſoſtomus homil. 3. ad Coloſſenſes paulò poſt medium: *Si ergo,* inquit, *habemus Angelos, modeſtè nos geramus, tamquam nobis adſint quidam pædagogi: nam adeſt etiam dæmon.* Auctor operis imperfecti in Matthæum homil 5. circa finem: *Duo,* ait, *ſunt Angeli permanentes cum hominibus, ſcilicet bonus, & malus: & quamdiu circa nos eſt Angelus bonus, numquam nos in tentationem poteſt impellere Angelus malus.* Hæc ille. Caſſianus quoque collat. 8. c. 17. idipſum confirmat, tum ex præcitato libro *Paſtoris*; tum exemplo dæmonis, qui inſidiatus eſt Iob, quem putat fuiſſe Angelum malum ipſius perſonæ deputatum. Hanc ſententiam Maldonatus præcitato loco deriuari cenſet ex antiquiſſima traditione non tantùm Chriſtianorum, ſed etiam Hebræorum, vti, ipſo referente, teſtatur Rabbi Moyſes.

S. Barnaba. Maldonatus. Origenes. Chryſoſtom. Auctor operis imperfecti in Matthæum. Caſſianus. Maldonatus ex traditione antiquiſſima hanc ſententiam veram eſſe probat, adducto teſtimonio R. Moyſis.

Probatur 2. ex Scriptura. Eccleſiaſ. 10.

46. Eadem ſententia fundamentum habet in ſacris oraculis. Eccleſiaſtes 10. *Si ſpiritus,* inquit, *poteſtatem habentis aſcenderit ſuper te, locum tuum ne dimiſeris.* Hunc ſpiritum Gloſſa interlinealis, & Lyranus in hunc locum interpretantur Angelum malum. Et Ioan. 13. *Et cœna facta, cùm diabolus iam miſiſſet in cor, vt traderet eum Iudas.* Quem locum Caſſianus interpretatur de Angelo malo, qui Iudæ aſſiſtebat. Et 2. ad Corinthios 12. *Datus eſt,* inquit, *mihi ſtimulus carnis meæ, Angelus ſatanæ, qui me colaphizet.* Qui locus inter alias expoſitiones, quas habet, vna eſt, vt intelligatur de Angelo malo deputato perſonæ Pauli ex imperio ſatanæ, qui propterea à Paulo *Angelus ſatanæ* dicitur. Lege Ambr. in Pſalm. 118. Sermone 3. Eadem ſententia colligitur ex illo loco Lucæ 4. vbi loquens Euangeliſta de diabolo, qui Chriſtum in deſerto tentauit: *Diabolus,* inquit, *receſſit ab illo vſque ad tempus.* Ergo etiam Chriſtus permiſit, vt haberet Angelum malum, qui illum tentaret, & tentatione conſummata, vt ait Euangeliſta, ad tempus recederet, iterum ad illum reuerſurus. Vnde præcitato loco Maior putat, hunc Angelum comitatum fuiſſe Chriſtum vſque ad mortem. Pro qua re citat Gloſſam Ioan. vltimo. Ergo ſi Chriſtus illum habuit, mirum non eſt, ſi reliqui etiam puri homines illum habeant ad exercitium virtutis.

Gloſſa. Lyranus. Ioan. 13. Caſſianus. 2. ad Corinth. 12. Ambroſius. Lucæ 4. Maior. Gloſſa.

Probatur 3. ratione.

47. Tertiò probatur hæc ſententia hac vnica ratione. Certum eſt, Luciferum omnibus artibus & modis homines ad ſuum imperium trahere: ſed inter alios, efficaciſſimus eſt, illos ad ſe trahere per deputatos Angelos, ac ſatellites ſibi ſubiectos: ergo ita de facto fieri, dicendum eſt. Maior & minor per ſe clarent. Conſequentia verò probatur: nam de facto Lucifer in omnibus rebus Deum æmulatur, ipſius diuinitatem omnibus artibus affectando: ergo etiam in hac re *diuinæ poteſtatis,* vt inquit S. Thomas 1. p. quæſt. 114. art. 1. *ſimilitudinem vſurpat, deputando ſibi miniſtros determinatos ad hominum impugnationem*; ſicut Deus deputat Angelos, vt ſuos miniſtros ad hominum ſalutem. Ex his deducitur, etiam noſtros primos parentes, præter Angelum bonum à Deo deputatum, habuiſſe malum à ſatana aſſignatum, quem probabile eſt, fuiſſe illummet, qui eos ſeduxit.

S. Thomas.

Diſcrimina inter bonum & malum Angelum.

48. Sunt autem notanda nonnulla diſcrimina inter Angelum bonum & malum. Primum diſcrimen eſt, quòd bonus deputetur à Deo; malus verò à Lucifero dæmonum Principe. Secundum eſt, quòd bonus deputetur à Deo, vt homines à malo remoueat, & ad bonum promoueat; malus contrà à principe tenebrarum, vt homines à bono auertat, & ad malum impellat. Tertium, quòd in deputatione malorum Angelorum Deus ſe habet tantùm permiſſiuè: deputationem verò bonorum Deus per ſe intendit, & ordinat ad ſalutem hominum. Quartum diſcrimen eſt, quòd Deus limitat dæmonis poteſtatem, ne tantum noceat, quantum poteſt, aut quantum vult; ſed quantum Deus ipſe permittit, ne homo tentetur ſupra id, quod poteſt. Quintum, quòd diuerſum finem habet Deus in deputatione Angeli mali, atque habet ipſe Angelus malus. Nam finis Dei eſt, vt homo tentatione dæmonis fit magis cautus, & virtute magis proficiat. Finis verò dæmonis eſt, vt homo tentatione victus ſuccumbat, & amicitiam Dei amittat. Sextum diſcrimen eſt, quòd cùm probabile ſit, infimi ordinis Angelos bonos non ſuperari ab hominibus ſimul in quauis duratione exiſtentibus; probabile

quoque erit, vnicuique ſuum ab aliis condiſtinctum delegari Angelum bonum. Contrà verò cùm longè probabile ſit, Angelos malos in hoc aëre detentos, ex quorum numero hominibus deſtinantur, pauciores eſſe hominibus quouis tempore ſimul exiſtentibus; longè quoque probabile erit, vnum Angelum malum pluribus ſimul deſtinari hominibus. Septimum demum diſcrimen eſt, quòd Angelus malus poſt diem iudicij peculiarem curam habebit puniendi in inferno eos, quos in vita tentandi officium à Principe tenebrarum ſuſcepit. Angelus verò bonus nullam peculiarem habebit curam beandi eos, quorum in vita tutelam exercuit; cùm omnes beati immediatè beentur à Deo. Hoc diſcrimen indicat S. Thomas 1. part. quæſt. 113. artic. 4. in corpore.

S. Thomas.

Satisfit rationibus primæ ſententiæ.

49. Atque ex his patet ad rationes primæ ſententiæ: nam nec eſt contra Dei bonitatem, imò eſt ſecundùm peculiarem ipſius prouidentiam, ad exercitium & profectum virtutis, huiuſmodi malorum Angelorum deputationem ad homines tentandos permittere. Nec eſt contra imbecillitatem humanæ infirmitatis, cui ad reſiſtendum datur gratia, iuxta illud 2. Corinth. 12. *Sufficit tibi gratia mea:* & aduerſarij poteſtas limitatur, ne tentare valeat ſupra id quod poſſumus. Tandem contra Angelum malum deputat nobis Deus bonum, qui contra malum nos defendat.

2. Cor. 12.

Quæritur an dæmon ab homine victus recedat. Reſpondet S. Thomas recedere ad tempus. Luc. 4. Matth. 12.

50. Quæri autem poteſt, an Angelus malus victus recedat ab homine. Reſpondet S. Thomas 1. part. quæſt. 114 artic. 5. recedere ad tempus, iuxta illud Lucæ 4. *Et conſummata omni tentatione, diabolus receſſit ab illo vſque ad tempus.* Poſt quod iterum reuertitur, iuxta illud Matthæi 12. *Reuertar in domum meam, vnde exiui.* Cuius rei duplicem aſſignat citato loco S. Thomas rationem: tum ex parte diuinæ clementiæ, vt ſuccurratur humanæ infirmitati: quoniam, vt docet Auctor operis imperfecti in Matthæum hom. 2. *Non tamdiu homines diabolus tentat, quamdiu vult, ſed quamdiu Deus permittit. Quia etſi permittat pauliſper tentare, tamen repellit propter infirmam naturam.* Tum ex aſtutia diaboli, ne frequentiores ex tentatione victorias homo reportet: nam, vt docet Ambroſius in 4. caput Lucæ in illa verba, *Et conſummata omni tentatione, &c. Etſi,* inquit, *inuidere non deſinat, tamen inſtare formidat, quia frequentius refugit triumphari.*

Auctor imperfecti.

Ambroſ. in Luc. 4.

SECTIO V.

An quilibet homo in quocumque ſtatu conſtitutus ſuum habeat peculiarem Angelum cuſtodem?

Angeli non habent alios Angelos tutelares.

51. DIXI, *quilibet homo,* vt excluderem Angelos: qui non modò nunc in termino exiſtentes, aut beatitudinis, vt boni; aut damnationis, vt mali; ſed nec dum fuerunt in via, Angelum tutelarem habuerunt. Fundamentum eſt, quoniam de facto hoc munus cuſtodiendi alios in ordine ad beatitudinem conſequendam, pertinet ad eos, qui beatitudinem ſunt conſecuti. At nullus Angelus in via beatitudinem conſecutus eſt: ergo nullus Angelus viator potuit hoc munus alios cuſtodiendi in ordine ad beatitudinem conſequendam exercere, prout de facto ex Dei ordinatione exercetur.

52. Probatur ſecundò, nam licet munus cuſtodiendi alios, abſolutè committi potuerit Angelis viatoribus, de facto tamen id factum fuiſſe, nullum ſuadet argumentum; quin oppoſitum multæ probabiles indicant coniecturæ. Prima breuitas viæ, in qua Angeli fuerunt. Secunda conditio Angelicæ naturæ, quæ cùm perfectiſſima ſit, ad ſui cuſtodiam & tutelam non eget alio, tamquam pædagogo: nam longè perfectior eſt quiuis Angelus quocumque ſapientiſſimo viro, cui tamen indignum eſſet, & præter ordinem naturalem, ab alio viro dirigi. Tertia eſt conditio cuſtodientis: nam qui alios cuſtodit, non debet ipſe cuſtodia egere: qui enim alios dirigit, non debet ipſe eadem directione egere; alioqui non poſſet eſſe recta regula alterius. At omnes Angeli viatores fuerunt in hac directione pares: nam omnes à ſupernaturali beatitudine, in ordine ad quam Angelorum cuſtodia dirigitur, cadere, vel ſtare poterant.

53. Ergo præſens controuerſia tantùm eſt de hominibus. De quibus certum eſt, exiſtentes in termino, Angelorum cuſtodia non egere; nam hæc primariò ordinatur ad beatitudinem conſequendam: ergo nec qui eam conſecuti ſunt, nec qui ab illa finaliter ceciderunt, egent Angelorum cuſtodia: cùm nec in illis ſit periculum illam amittendi; nec in his ſpes recuperandi.

Henoch & Elias adhuc ſub tutela Angelorum ſunt.

54. Nonnulla difficultas eſſe poſſet de Henoch & Elia, qui ſecundùm probabiliorem ſententiam, non ſunt ampliùs in via & ſtatu merendi. Verùm dicẽdum eſt, etiam eos adhuc eſſe ſub cura & tutela Angelorum. Nam licet illi non egeant Angelorum cuſtodia ad rectè operandum meritoriè, egent tamen Angelorum cuſtodia ad rectè operandum ſimpliciter: quoniam etſi illi operibus bonis, quæ exercent, non mereantur; adhuc tamen, vt ea opera exerceant, egent peculiari auxilio gratiæ,

quam

Digitized by Google

quam Deus executioni mandat miniſterio Angelorum. Prætereà indigent Angelorum cuſtodia in ordine ad alios effectus, præcipuè ad martyrium tempore Antichriſti pro fide ſubeundum. Probabile etiam eſt, Deum illos in tanto temporis ſpatio viſibili Angelorum præſentia interdum recreare.

Triplex ſtatus hominis viatoris.

55. Ceterùm, vt propoſita diſputatio de quolibet homine viatore vniuerſaliter diſcepterur, diſtinguendus eſt triplex ſtatus hominis viatoris, naturæ lapſæ, naturæ integræ, & purorum naturalium: & in vnoquoque inueſtigandum, an fuiſſent Angeli in hominum cuſtodiam deputati. Et primò diſputandum eſt de homine in ſtatu naturæ lapſæ. Porrò duplex genus hominum in hoc ſtatu diſtinguendum eſt, alterum eorùm, qui ob inſignem ſanctitatem non videntur Angelorum cuſtodia egere; alterum eorum, qui ob enormia peccata non videntur Angelorum tutela digni. Primùm diſputabimus de priori hominum claſſe: tum de poſteriori. Et licet Chriſtus Dominus ſit quoad hoc extra omnem hominum claſſem, cùm nec ſolus homo, nec purus ſit viator; propter aliquas tamen difficultates, ab illo libuit præſentem diſputationem inchoare.

An Chriſtus habuit Angelum cuſtodem?

Fuerunt qui dicerent Chriſtum cuſtodem Angelum habuiſſe. Maldonat. Ex parte conſentit Toſtatus. Sed hoc de Chriſto ſentire paradoxum eſſe, ait Maldonat.

56. Non defuerunt Theologi, quos ſuppreſſo nomine citat Maldonatus in 18. Matthæi in illa verba, *Angeli eorum*, &c. qui opinati ſunt, Chriſtum habuiſſe Angelum cuſtodem. A qua opinione, ſaltem quoad tempus pueritiæ, non videtur omnino alienus Toſtatus in prædictum caput Matthæi quæſt. 61. Sed hoc paradoxum eſt, vt citato loco ſapienter aduertit Maldonatus, & indignum Chriſto, cuius humanitas altiori cuſtodiæ Verbi diuini, cui hypoſtaticè vnita erat, omni tempore arctiori vinculo deputata fuit. Non enim decebat, Angelorum caput & Dominum regi & cuſtodiri ab Angelis, quin potiùs omnes ad nutum ſuæ voluntatis habuit tamquam famulos & miniſtros, vt colligitur ex Matthæi 4. *Et ecce Angeli acceſſerunt, & miniſtrabant ei.* Matthæi 26. *An putas, quia non poſſum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi modo plus quàm duodecim legiones Angelorum.* Hebræorum 1. *Et adorent eum omnes Angeli Dei.* Erant igitur Angeli adoratores, non cuſtodes Chriſti. Falſum quoque eſt, quod aliqui docent, vnum tantùm Angelum, vt peculiarem miniſtrum & famulum, fuiſſe Chriſto aſſignatum. Quoniam vt ex citatis oraculis conſtat, omnes erant ad Chriſti famulatum promptiſſimi. Ad quod exprimendum Scriptura, cùm de Angelis Chriſto famulantibus mentionem facit, ſemper vtitur numero multitudinis, vt in eius Natiuitate, Tentatione, Paſſione, Reſurrectione, Aſcenſione. Nam etſi Matthæi, & Marci vltimo, vnus dicitur in ſepulchro apparuiſſe Angelus; Lucæ tamen vltimo, & Ioannis penultimo, duo fuiſſe dicuntur. Solus Angelus, qui illum in agone confortauit, legitur fuiſſe vnicus. Quod non caret myſterio, ne ſcilicet interna videretur eguiſſe Angeli confortatione: cùm potiùs ex communi Doctorum ſententia ille tantùm miſſus fuerit ad externam dumtaxat obiecti propoſitionem. Sunt tamen contra hanc doctrinam nonnullæ difficultates ſoluendæ.

Matth. 4. & 26.

Ad Heb. 1.

Soluuntur difficultates nonnullæ.

Prima difficultas.

Quomodo intelligenda verba Pſ. 90. Angelis ſuis mandauit de te. &c. Reſpondetur.

57. Prima eſt, quoniam verba illa Pſal. 90. *Angelis ſuis mandauit de te, vt cuſtodiant te*, de perſona Chriſti explicant communiter Patres, & colligitur ex Matthæi 4. ergo etiam Chriſtus habuit Angelos in ſui cuſtodiam deputatos. Reſpondeo, illa verba verificari de perſona myſtica Chriſti, ratione membrorum, cum quibus eſt moraliter coniuncta; quo ſenſu verificantur & illa Pſal. 21. *Longe a ſalute mea verba delictorum meorum.* Lege Auguſtinum in Pſalm. 90. concione 2. in fine, vnde hæc reſponſio eruitur.

Pſal. 21.

Auguſtinus.

Secunda difficultas. Auctoritas Dionyſij, quæ pro oppoſito ſtare videtur. Reſpondetur cum Toſtato.

58. Secunda difficultas eſt auctoritas Dionyſij libro de cæleſti hierarchia c. 4. in fine, aſſerentis Chriſtum per Angelos paternis legibus fuiſſe ſubiectum. Reſpondeo cum Toſtato in 18. Matth. quæſt. 61. Chriſtum paternis legibus per Angelos fuiſſe ſubiectum indirectè tantùm, quatenus Angelorum miniſterio inſtruebantur Ioſeph & Maria de iis, quæ circa puerum Ieſum diuina ordinatione agenda erant, vt in Ægyptum fugere, inde in Iudæam reuerti, vt habetur Matth. 2. Quæ reſponſio colligitur ex ipſomet Dionyſio.

Matth. 2.

Tertia difficultas. Quia Chriſtus habuit malum Angelum; ergo & bonum. Reſpondetur.

59. Tertia difficultas, nam Chriſtus habuit Angelum malum, vt ex Tentatione in deſerto colligitur; ergo etiam bonum. Reſpondeo negando conſequentiam: nam bonus deputatur à Deo ad ſubueniendum infirmitati humanæ, ne homo in tentatione ſuccumbat; malus autem à dæmone ad hominis virtutem impugnandam. Vnde bonus ſupponit in homine defectum; malus contrà virtutem: atque adeò bonus derogat virtuti Chriſti, malus autem potiùs Chriſti virtutem commendat.

An Deipara habuerit Angelum in ſui cuſtodiam?

Negant aliqui quos refert Toſtatus.

60. Negant aliqui, quos tacito nomine refert Toſtatus in citatum caput 18. Matth. q. 60. Fundamentum eſſe poteſt, quoniam Deipara erat ſub ſingulari cuſtodia Dei: non ergo indigebat peculiari cuſtodia Angeli, qui illius curam haberet. Confirmatur, nam in ſanctiſſima Domina nulla fuit neceſſi-

Digitized by Google

ceſſitas Angelicæ cuſtodiæ: quia vel hæc eſt ad remouendum alumnum à malo, vel ad promouendum illum ad bonum: ſed Beatiſſima Virgo nec poterat in malum labi, cùm à principio fuerit in bono confirmata, vt ne venialiter quidem peccare poſſet; nec ad bonum ab Angelo promoueri; quippe quæ immediatè promouebatur à Spiritu ſancto, cuius interna directione regebatur.

Oppoſita ſententia verior

61. *Conſtans tamen, & vera omnium Scholaſticorum ſententia eſt, Sanctiſſimam Virginem ſuum habuiſſe Angelum cuſtodem.* Sententia hæc primò colligitur ex iis Scripturæ, & Patrum teſtimoniis, quæ vniuerſaliter docent, omnibus hominibus ſuum deputari Angelum: cùm nulla ſit neceſſitas, aut vrgens ratio ab hac communi lege excipere Beatam Virginem. Secundò deducitur ex iis particularibus oraculis, in quibus dicuntur Angeli monuiſſe Ioſephum & Mariam de iis, quæ circa puerum Ieſum agenda erant, Matthæi 2. Nam ſi in iis, quæ circa puerum Ieſum agenda erant, indiguit Beata Virgo Angelorum monitione ac tutela; à fortiori eadem tutela indiguit circa ea, quæ ad propriam perſonam attinebant. Tertiò. Maioris neceſſitatis eſt dependere à cuſtodia hominis, quàm Angeli: atqui Sanctiſſima Domina deputata eſt à Chriſto moriente in cuſtodiam Ioannis, Ioan. 19. ergo à fortiori deputata fuit in cuſtodiam Angeli, qui illam ab ortu natiuitatis ad mortem vſque cuſtodiret.

Colligitur ex Scriptura. *Probatur etiam aliunde.* *Matth. 2.* *Ioan. 19.*

62. Quartò. Non defuit in Sanctiſſima Virgine cauſa & neceſſitas Angelicæ cuſtodiæ: tum ad remouenda pericula & occaſiones peccandi: nam inter alia media, quibus decreuit Deus, ne vnquam Virgo peccaret; fuit cuſtodia ipſa Angelorum, omnes occaſiones peccandi ab ea remouentium. Tum ad remouenda pericula corporis, in quæ aſtutia & inuidia dæmonis incurrere poterat. Tum ad inſtruendam Virginem de rebus occultis; vti de facto in multis ab Angelis edocta fuit: vt de conceptione Ioannis Baptiſtæ, Lucæ 1. de intentione Herodis ad perdendum puerum, Matthæi 2. de morte eiuſdem, ibidem. Nam licet hæc omnia immediatè præſtare potuerit Deus, maluit tamen per Angelos, tamquam per immediatos miniſtros & executores ſuæ prouidentiæ ea executioni mandare, vt ex præcitatis oraculis colligitur. Ex dictis ſequitur, Beatam Virginem habuiſſe etiam Angelum malum à Lucifero deputatum.

Lucæ 1. *Matth. 2.*

Ad oppoſitæ ſententiæ fundamentum reſpondetur.

63. Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ, neganda eſt conſequentia: nam ſingularis cuſtodia Dei, ſub qua Sanctiſſima Domina erat, non tollebat ab ea Angelorum tutelam, per quos tamquam per immediatos miniſtros ſingularem illam cuſtodiam erga ſuam ſponſam exercebat Deus. Nec eſt eadem ratio de natura humana Chriſti, quæ quia erat ſub immediata cuſtodia Verbi ſibi perſonaliter vniti, non egebat extrinſeca cuſtodia Angelorum. Ad confirmationem, nego, in Virgine beatiſſima non fuiſſe neceſſitatem Angelicæ cuſtodiæ, vt conſtat ex dictis. Nam illam eamdem Virginis impeccabilitatem decreuerat Deus, non ſolùm per internas, & crebras mentis illuſtrationes, ſed etiam per externam Angelorum cuſtodiam, extrinſeca impedimenta remouentium executioni mandare.

64. Ex his à fortiori ſequitur, reliquos omnes Sanctos, etiam in vtero matris ſanctificatos, habuiſſe Angelorum cuſtodiam. Nam ſi eam habuit Mater Dei, quantò magis illam habere debuerunt reliqui omnes iuſti, quantumcumque ſanctitate excellentes, & in bono confirmati. Atque hæc quoad primum genus hominum, qui ob ſingularem ſanctitatem non videbantur Angelorum cuſtodia egere. Sequitur de ſecundo hominum genere, qui ob enormia peccata non videntur Angelorum cuſtodia digni.

Ex his patet etiã reliquos Sanctos omnes, licet in vtero matris ſanctificatos, cuſtodes Angelos habuiſſe.

An omnes homines, etiam infideles, præſciti, & peccatores, proprium habeant Angelum tutelarem?

65. NEGAT Origenes tract. 5. in Matthæum circa finem, tutelarem Angelum infidelibus: quod etiam indicat Baſilius in Pſal. 33. in illa verba: *Immittet Angelus in circuitu timentium eum*, vbi: *Omni* inquit, *in Chriſtum credenti Angelus aſſiſtit.* Negant alij tutelarem Angelum præſcitis, vt idem Origenes citatò loco: eamque docere videtur Hilarius in Canonem 18. Matth. ſuper illa verba, *Videte ne contemnatis vnum de puſillis iſtis: Saluandorum*, inquit, *per Chriſtum orationes Angeli quotidie Deo offerunt.* Fundamentum ſumitur ex illo Hebræorum 1. *Nonne omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus, in miniſterium miſſi propter eos, qui hereditatem capiunt ſalutis?* Ergo propter eos tantùm mittuntur, qui ſaluandi ſunt: alioqui fruſtraretur finis Angelicæ cuſtodiæ, & Deus ipſe, qui Angelos in cuſtodiam hominum deputat, vt eos ad ſalutem perducat.

Negat Origenes infidelibus. *Indicat Baſilius.* *Negant alij etiam præſcitis.* *Docere videtur Hilarius.* *Ad Heb. 1.*

66. Alij tandem negant, Angelos aſſiſtere peccatoribus, ſed tantùm iuſtis, vt Didymus, & Euagrius apud Damaſcenum lib. 1. parallelorum c. 7. quorum ille: *Probi ac ſancti viri*, inquit, *lucidos Angelos cuſtodes habent; mali autem tenebroſos.* Hic verò: *Impius*, ait, *ac flagitioſus etiam ab Angelo, qui ipſi à pueritia datus eſt, disiungitur.* Idipſum indicant Baſilius loco præcitato, Chryſoſtomus hom. 60 in Matth. & alij. Altiſiodorenſis verò apud Suarez lib. 6. de Angelis c. 17. Angelum tutelarem ſaltem negat Antichriſto, qui vt ſcribit Auguſtinus, ſiue quicumque ſit auctor illius tractatus de Antichriſto, qui inter opera Auguſtini tom. 9. circumfertur: *Totus poſſidebitur à diabolo; cuius poteſtatis plenitudo, & totius mali ingenij corporaliter habitabit in illo: in quo erunt*

Alij negant Angelos peccatoribus aſſiſtere. Ita Didymus & Euagrius apud Damaſcenum. *Indicãt Baſilius, Chryſoſtomus. Altiſiodorẽſis negat Angelum Antichriſto. Auguſtinus.*

omnes

Digitized by Google

omnes theſauri malitiæ & iniquitatis abſconditi. Ergo ſi Antichriſtus totus poſſidebitur à diabolo, nihil boni in illo operari poterit Angelus Dei: non igitur habebit in ſui cuſtodiam Angelum à Deo deputatum.

Verior tamē ſententia eſt omnes omnino homines ipſũ & Antichriſtum Angelum tutelarem habere.

67. *Vera tamen & communis Scholaſticorum ſententia eſt, non ſolùm fideles, prædeſtinatos, & iuſtos, ſed etiam infideles, præſcitos & peccatores omnes, ipſum etiam Antichriſtum, peculiarem Angelum diuina ordinatione, vel ab ipſo natiuitatis ortu in ſui cuſtodiam deputatum habere.* Quæ ſententia deducitur ex omnibus Scripturæ & Patrum teſtimoniis, quæ ſine vlla reſtrictione, vniuerſaliter docent, omnibus & ſingulis hominibus deputatos eſſe Angelos: & ſi qui ſunt, qui oppoſitum docere videantur, facilè explicari poſſunt, vt infrà videbimus.

Fundamentum huius ſententiæ efficaciſſimum.

68. Vnicum huius ſententiæ fundamentum, illudque, me iudice, efficaciſſimum, eſt, quoniam Angelorum cuſtodia de facto ſpectat ad ordinem gratiæ, quem Deus executioni mandare decreuit per Angelos, tamquam per immediatos ſuæ prouidentiæ executores. Sed Deus nullum infidelem, præſcitum, aut peccatorem, ne ipſum quidem Antichriſtum priuat gratia ad ſalutem neceſſaria; ergo nec Angelorum cuſtodia, per quos tamquam per immediatos miniſtros, gratiam ad ſalutem neceſſariam, executioni mandare decreuit. Confirmatur, nam reprobi non ſolùm cuſtodiuntur ab Angelis propter priuatum bonum ipſorum, ne ſaltem in maiora ruant peccata, atrocioremque ſibi pœnam demereantur, ſed etiam propter publicum bonum aliorum, præſertim electorum, ne inſtigatione cacodæmonis, à quo impelluntur, plus æquo ſæuiant in electos. Ergo ſaltem ad diabolicam poteſtatem coërcendam, ne plus iuſto Antichriſtus, eiuſque ſequaces in electos ſæuiant, deputari debuit tutelaris Angelus.

Ad oppoſitæ ſententiæ auctoritates reſpondetur.

69. Ad auctoritatem S. Baſilij, & Hilarij pro prima & ſecunda ſententia adductam, reſpondeo à neutro Doctore ab Angelorum cuſtodia expreſsè excludi ceteros homines, ſed ſolùm mentionem fieri de fidelibus & electis. Quod argumentum eſt ab auctoritate, vt aiunt, negatiua, quod nihil concludit. Quod verò attinet ad Origenem, fateor illum in vtraque ſententia dubium fuiſſe. Nam poſtquam multa pro vtraque parte argumenta problematicè attuliſſet, neutram partem definit, ſed definiendam relinquit iudicio lectoris.

Satisfit fundamento ſecundæ ſententiæ.

Finis principalis cuſtodiæ Angelorum eſt noſtra ſalus.

70. Ad fundamentum verò ſecundæ ſententiæ, ductum ex teſtimonio Apoſtoli, reſpondeo ex eo tantùm colligi, potiſſimum finem Dei deputandi Angelos in cuſtodiam noſtri, fuiſſe ſalutem animarum; & quidem principalem *propter eos, qui hereditatem capiunt ſalutis*; minùs verò principalem, ſufficientem tamen, fuiſſe etiam propter eos, qui defectu cooperationis propria fruſtrantur ſalute. Ceterùm non dicitur fruſtrari Deus in deputanda Angelica cuſtodia iis, qui propria cadunt ſalute: nam hanc ipſam Angelorum cuſtodiam deputat præſcitis Deus, dependenter ab ipſorum libera cooperatione, vt ſi ipſi velint Angelorum miniſterio ac tutelæ cooperari, poſſint eorum auxilio adiuti ſaluari.

Didymus à Damaſceno citatus explicatur.

71. Didymus autem à Damaſceno citatus, fortaſſe per *lucidos* & *tenebroſos Angelos* explicari poſſet effectiuè, nempe ratione effectuum, quos in bonis & malis hominibus, ratione diuerſarum diſpoſitionum ſubiecti, Angeli cuſtodes cauſare ſolent. Et quidem in bonis lucidos effectus cauſant, per ſe illos procurando & intendendo, tenebroſos autem ſolùm permiſſiuè, eos iuxta diuinæ voluntatis beneplacitum non impediendo, cùm poſſent. Euagrius verò & reliqui citati Patres explicantur de ſeparatione Angeli cuſtodis ab homine ad tempus, iuxta diſputata ſectione præcedente.

Euag. & reliqui Patres explicantur.

Vltimum tandem teſtimonium ſolùm probat, Antichriſtum futurum omnium mortalium peſſimum, & ex diametro oppoſitum Chriſto, vt nomen ipſum oſtendit; non autem quòd nullum ſit in ſui cuſtodiam Angelum habiturus, qui illum à multis retrahat malis, quæ ſaltem poſſet aliis inferre. Atque hæc de homine in hoc ſtatu naturæ lapſæ conſtituto: diſputandum eſt ſecundò de homine in ſtatu innocentiæ, ſeu integræ naturæ poſito.

An Adamus, & reliqui homines in ſtatu innocentiæ habuiſſent Angelum cuſtodem?

Ratio dubitandi.

72. Ratio dubitandi eſſe poteſt, quoniam Angelorum cuſtodia deputatur ad remouenda pericula tam animi, quàm corporis: ſed homo in ſtatu innocentiæ nullis fuiſſet periculis ſubiectus; non animi, quoniam dono originalis iuſtitiæ, quo erat homo in eo ſtatu præditus, tam pars inferior perfectiſſimè ſubiiciebatur ſuperiori, quàm pars ſuperior Deo; ita vt ne leuiſſimum quidem haberet in eo ſtatu ad peccandum ſtimulum. Non corporis, nam hoc, quamdiu in eo ſtatu manſiſſet, fuiſſet mortis, ceterorumque periculorum, ac moleſtiarum expers. Etenim, vt ſcribit Auguſtinus libro 21. ſententiarum ſent. 10. *Antequam peccaſſet Adam, anima erat rationalis, perfecta, & beata:* (intellige beatitudine ſupernaturali viæ per ſubiectionem ſenſus ad rationem, & rationis ad Deum) *corpus habens, non quale nunc habemus, fragile atque mortale, ſed quale congruebat tali animæ, quæ nondum in ſe Dei ſimilitudinem praua voluntate corruperat. Quale nos quoque poſt reſurrectionem habituri ſumus.* Non ergo homo in eo ſtatu Angelorum cuſtodia eguiſſet, qui illum à periculis animi vel corporis defenderet.

Auguſtinus.

Verior eſt ſententia affirmatiua. Alenſis. S. Thomas, Scholaſtici omnes.

73. *Vera tamen ſententia eſt*, quam docuit Alenſis 2.part.q.41.memb.4.art.1. S. Thomas 1.part.q.113.art.4.ad 2. & reliqui Scholaſtici in 2. diſt.11. *hominem in ſtatu innocentiæ indiguiſſe Angelorum cuſtodia.* Et quidem, ſuppoſito Angelorum caſu, res eſt certior: nam ſicut in eo ſtatu homo habuit Angelum malum, ſatanæ imperio deſignatum, qui illum ad malum inſtigaret, vt rei probauit euentus: ita habere debuit Angelum bonum à Deo deputatum, qui illum ab aſtutia & poteſtate dæmonis defenderet. Ceterùm non ſuppoſito Angelorum caſu, ſi nimirum omnes beatitudinem adepti fuiſſent, res non videtur ita certa: eò quòd non fuiſſet tunc Angelorum cuſtodia neceſſaria ad fugandos, coërcendoſque dæmones: & ex alia parte homo in eo ſtatu nullis fuiſſet animi, corporiſque periculis ſubiectus.

Homo in ſtatu innocentiæ eguiſſet Angelorû cuſtodia, etiam non ſuppoſito caſu aliorum Angelorum.

74. Nihilominus dicendum eſt, adhuc ea ſuppoſitione facta, hominem in eo ſtatu indiguiſſe Angeli cuſtodia: tum vt ab eo ad bonum frequentiùs excitaretur: nam etſi nullum habuiſſet in eo ſtatu ſtimulum ad malum, pro ſua tamen libertate potuiſſet vel à bono omnino deficere, vel non ita feruenter, ac frequenter ad bonum inclinare. Tum ad externas occaſiones & pericula peccandi remouenda; eò quòd homo non fuiſſet in eo ſtatu impeccabilis, ſed potuiſſet, etiam non ſuggerente diabolo, pro ſua tantùm innata libertate peccare. Nam ſicut tranſgreſſus eſt præceptum diuinum de non comedendo pomo, ſuggerente diabolo: ita illud tranſgredi poterat ex ſua tantùm libertate. Demum, vt ego arbitror, fuit in eo ſtatu Angelorum cuſtodia homini neceſſaria, ad conſeruandum illum in eodem ſtatu tranquillitatis & felicitatis animi & corporis, quo fruebatur. Nam probabile mihi eſt, illum eumdem tranquillitatis ſtatum à Deo immediatè conſeruandum, perpetuandumque fuiſſe miniſterio Angelorum, cùm non minùs tunc, quàm nunc, Angeli fuiſſent immediati miniſtri & executores diuinæ prouidentiæ, quam tunc Deus de hominibus habuiſſet. Atque ex his patet ad rationem dubitandi. Vltimò diſputandum ſupereſt de homine in pura natura conſtituto.

Ad rationē dubitandi patet.

An homo in pura natura conſtitutus habiturus fuiſſet Angelum cuſtodem?

75. Hanc controuerſiam apud neminem inſinuatam reperi: digna tamen eſt Theologica diſcuſſione, vt ex ea clarius nobis conſtet, quantum, & quàm neceſſaria ſit Angelorum cuſtodia ad hominum tutelam: & num in quouis ſtatu ea neceſſaria fuerit.

Prima ſententia negās.

76. Prima ſententia negans; eaque probari poteſt primò: quia de facto Angelorum cuſtodia eſt à Deo decreta vt medium ad ſupernaturalem beatitatem conſequendam: ergo, ceſſante in eo ſtatu hoc fine ſupernaturalis beatitatis, ceſſaſſet quoque hoc medium ad illam ordinatum. Antecedens conſtat ex Paulo ad Hebræos primo; *Nonne omnes miſſi ſunt propter eos, qui hereditatem capiunt ſalutis?* Secundò. Vel in hac hypotheſi ſupponimus, etiam Angelos fuiſſe conſtitutos in pura natura; vel euectos ad ſupernaturalem beatitudinem: in neutra autem hypotheſi Angeli fuiſſent hominum cuſtodes. Non in prima hypotheſi: tum quia in ea non minùs Angeli, quàm homines aliorum cuſtodia indiguiſſent; cùm vtrique fuiſſent peccabiles, multiſq; periculis tam internis, quàm externis ſubiecti. Tum quia, cùm in eo ſtatu non fuiſſent Angeli per ſupernaturalem beatitudinem cum Deo coniuncti, non potuiſſent hanc tutelam erga homines lubenter, ac fideliter exercere: quippe qui vel dedignati fuiſſent inferiori creaturæ ſe ſubiicere: vel ſæpè tædio affecti, propter inobedientiam ſuorum alumnorum, eorum curam & tutelam deſeruiſſent. Tum quia vel ea cuſtodia, quam Angelus in eo ſtatu de homine habuiſſet, fuiſſet perpetua, vel ad tempus. Si perpetua: maius fuiſſet onus, ac proinde difficiliùs Angelus in eo ſtatu illam ſuſtinuiſſet. Si ad tempus: contra eſt, quoniam in homine in pura natura conſtituto, eadem ſemper militaſſet neceſſitas extrinſecæ tutelæ Angelorum, ergo ſi illa pro toto tempore æternitatis negata fuiſſet homini, negari etiam debuiſſet pro quouis tempore determinato, cùm ſit eadem vtriuſque ratio. Non in ſecunda: nam cùm in ea nulla fuiſſet inter Angelos & homines affinitas, quia Angeli euecti fuiſſent ad ordinem ſupernaturalem, inter quem, & ordinem naturalem, in quo fuiſſent homines in pura natura conditi, nulla eſt affinitas; nulla in eo ſtatu futura fuiſſet Angelorum cuſtodia erga homines.

Ad Hebr. 1.

Secunda ſententia affirmans & probabilior.

77. Secunda ſententia eſt affirmans; *quæ mihi probabilior videtur:* ad eam tamen explicandam,

Aſſertio 1. Ex vi præſentis decreti non fuiſſet cuſtodia Angelorum in eo ſtatu.

78. Dico primò. Ex vi præſentis decreti diuini, non fuiſſet futura cuſtodia Angelorum erga homines in pura natura conditos, cum eo ordine & circumſtantiis, cum quibus nunc eſt decreta. Fundamentum eſt, quoniam ex vi præſentis decreti diuini Angelorum cuſtodia erga homines decreta eſt, vt medium ſpecialis prouidentiæ diuinæ in ordine ad ſupernaturalem beatitudinem conſequendam: ergo ceſſante hoc fine, ceſſaret hoc medium ſaltem cum iſto ordine ad ſupernaturalem beatitudinem. Confirmatur primò, nam de facto Angelorum cuſtodia decreta eſt hominibus dependenter à meritis Chriſti; cùm illa numeretur inter auxilia diuina ad hominum ſalutem conducentia: omne autem auxilium diuinum ad ſalutem conducens, eſt nobis præparatum per Chriſtum. Sed tunc talis cuſtodia non fuiſſet decreta per Chriſtum; quia vel tunc Chriſtus incarnatus non fuiſſet, vel ſi incarnatus fuiſſet, non meruiſſet homini in pura natura condito Angelorum cuſtodiam: quia tunc talis cuſtodia ſpectaſſet ad ordinem naturæ: Chriſtus autem

Digitized by Google

non meruit nobis, niſi quæ ſunt ordinis gratiæ, quæque nos ad vitam ducunt æternam; vt expreſsè docuit Auguſtinus Epiſtola 90. & 105. Confirmatur ſecundò, nam de facto Angelorum cuſtodia erga omnes eſt à Deo inſtituta, non ſolùm vt immediatum inſtrumentum executiuum prouidentiæ vniuerſalis, in ordine ad opera naturalia, ſed potiſſimùm vt immediatum inſtrumentum prouidentiæ ſpecialis in ordine ad opera ſupernaturalia. Ergo ex vi præſentis decreti non potuiſſet in pura natura Angelica cuſtodia erga homines eſſe cum iiſdem circumſtantiis, cum quibus de facto eſt.

Aſſertio 2. Probabile eſt ex vi alterius decreti futurã fuiſſe in ſtatu pura natura Angelorum cuſtodiam.

79. Dico ſecundò. Probabile eſt, ſaltem ex vi alterius decreti diuini, futuram fuiſſe Angelorũ cuſtodiam erga homines in pura natura conſtitutos, in ordine ad opera, & beatitudinem naturalem, ſiue Angeli euecti fuiſſent ad ſupernaturalem ordinem gratiæ & gloriæ, ſiue non. Hanc aſſertionem primò colligo ex iis auctoribus, qui docent, primos homines non ſtatim creatos fuiſſe in gratia, ſed in puris naturalibus, quos refert Suarez lib. 3. de opere ſex dierum cap. 17. cùm tamen hi non negent, eis ſtatim ab initio creationis deputatos fuiſſe Angelos cuſtodes; vnde etiamſi non fuiſſent accepturi gratiam, per eamque ad ſupernaturalem ordinem euecti, adhuc habituri fuiſſent in ſui cuſtodiam Angelos. Secundò, eamdem aſſertionem colligo ex iis auctoribus, qui affirmant, munus cuſtodiendi homines conuenire Angelis naturaliter: etenim cùm in pura natura conditi habuiſſent eamdem naturam, eamdem quoque homines cuſtodiendi naturalem habuiſſent exigentiam, & inclinationem.

Fundamentum huius ſententiæ vnicum eſt.

80. Vnicum fundamentum huius ſententiæ eſt: quoniam in quocumque ſtatu conditi fuiſſent homo & Angelus, conditi fuiſſent vt partes huius Vniuerſi. De ratione autem partium integrantium vnum compoſitum, ſiue phyſicum, ſiue morale aut politicum, eſt, vt pars inferior pendeat, & dirigatur à ſuperiore: cùm ergo Angelus in quocumque ſtatu conditus, ſit pars ſuperior reſpectu hominis, homo verò pars inferior reſpectu Angeli, in ordine ad hoc Vniuerſum conſtituendum, in quocumque ſtatu conditus homo, naturaliter poſtulaſſet dirigi ab Angelo. Maior conſtat, nam hoc pertinet ad naturalem perfectionem Vniuerſi, vt in quocumque ſtatu creetur, creetur cum perfecta colligatione ſuarum partium. Minor probatur; nam vt vna pars integret vnum cum alia, aliqua ratione debet cum ea copulari: copulatur autem vna pars Vniuerſi cum alia per aliquam dependentiam ab illa: nequit autem Angelus dependere ab homine, ſed potiùs homo ab Angelo: ergo vt homo integret vnum cum Angelo, ad hoc Vniuerſum perfectè conſtituendum, debet cum illo connecti per dependentiam alicuius directionis ab illo.

Explicatur ampliùs hoc fundamentũ.

81. Explicatur ampliùs hoc fundamentum. Nam ſi Deus condidiſſet hoc Vniuerſum cum ordine tantùm ad finem naturalem, ſine ordine ad altiorem finẽ ſupernaturalem, condidiſſet illud cum mutua colligatione partium: ergo cum dependentia inferiorum à ſuperioribus; & præſidentia ſuperiorum erga inferiora: & conſequenter cum paſſiua directione hominum ab Angelis. Antecedens probatur, nam hæc mutua partium colligatio conuenit Vniuerſo independenter ab ordine ad finem ſupernaturalem, cùm ſit naturalis perfectio illius, quæ ſupponitur ad ordinem ſupernaturalem. Ergo eſto non condidiſſet illud Deus cum ordine ad altiorem finem, adhuc non priuaſſet illud perfectione naturali ſibi debita. Confirmatur, nam etiam in pura natura corpora ſublunaria dependiſſent à cæleſtibus, & cæli ab Intelligentiis, & Angeli vniuerſalem præſidentiam habuiſſent ſupra totam naturam corpoream: ergo etiam homines dependiſſent ab Angelis, & Angeli præſediſſent hominibus, eos ad naturalem finem dirigendo.

82. An autem Angelorum cuſtodia in purà natura, non ſolùm futura fuiſſet ex vi alterius decreti, ſed etiam ex vi præſentis, pendet ex motiuo, quo motus eſt Deus ad hoc Vniuerſum producendum, quod nobis certò conſtare non poteſt. Etenim ſi vnicum & adæquatum motiuum Vniuerſum condendi, fuit ſolus ordo gratiæ & beatitudinis ſupernaturalis, nulla ex vi præſentis decreti futura fuiſſet Angelorum cuſtodia erga homines, in purà natura conditos: nam tunc ceſſaſſet omne motiuum condendi Vniuerſum. Sin autem adæquatum motiuum condendi Vniuerſum, non ſolùm fuit ordo gratiæ & beatitudinis ſupernaturalis, ſed ipſe etiam ordo naturæ & beatitudinis naturalis, ita vt hic etiam abſque illò mouiſſet Deum ad hoc Vniuerſum cum ſola perfectione naturali condendum; tunc adhuc ex vi præſentis decreti, non quidem adæquatè, ſed inadæquatè ſumpti, futura fuiſſet Angelorum cuſtodia erga homines, in pura natura conſtitutos, licet non cum eodem ordine & circumſtantiis, cum quibus eadem cuſtodia decreta nunc eſt.

83. Quòd autem futura fuiſſet Angelorũ cuſtodia erga homines in pura natura cõſtitutos, ſiue Angeli euecti fuiſſent ad ordinẽ ſupernaturalis beatitudinis, ſiue nõ, probatur: quia ſemper conditi fuiſſent vt partes politicæ huius Vniuerſi: ergo in quocumq; ſtatu conditi fuiſſent, ſemper conditi fuiſſent cum mutua colligatione partium huius Vniuerſi, ex qua Vniuerſi partium colligatione deduximus Angelorum cuſtodiam erga homines in pura natura conſtitutos. Confirmatur, nam ſiue Angeli eleuati fuiſſent ad ordinem ſupernaturalem, ſiue non, ſemper conditi fuiſſent cum Vniuerſali dominio & præſidentia ad totam naturam corpoream: ergo etiam cum præſidentia, & tutela erga homines.

84. Ceterùm executio huius cuſtodiæ erga homines in pura natura conſtitutos, faciliùs ſaluatur per Angelos ad ſupernaturalem beatitudinem euectos, quàm per Angelos in pura tantùm natura conditos, propter ſecundum

argumentum pro prima ſententia adductum. Adhuc tamen non defuiſſet modus talem cuſtodiam ſaluandi, etiam per Angelos in pura tantùm natura conditos. Nam in primis in ſententia eorum, qui docent, Angelos circa legem naturalem eſſe impeccabiles, facilè hæc cuſtodia erga homines ab Angelis in pura natura conſtitutis, ſaluata fuiſſet. Quia cùm hoc ſit iuxta legem naturalem, vt ſuperiores cuiuſcumque Vniuerſitatis curam gerant inferiorum eiuſdem Vniuerſitatis; hoc ipſo, quo illis hoc præceptum de ſuſcipienda tutela & cuſtodia hominum à Deo, naturali legiſlatore intimatum fuiſſet, non potuiſſent illud non acceptare, & exequi: alioqui operati fuiſſent contra legem naturalem: quod hæc ſententia non admittit. In ſententia verò aliorum, qui cenſent, Angelos etiam contra legem naturalem peccare poſſe, executio huius præcepti ſaluari potuiſſet in ſtatu puræ naturæ per impoſitionem alicuius præmij, aut pœnæ, Angelicæ naturæ in eo ſtatu proportionatæ.

85. Neque neceſſarium ſimpliciter eſt, ſed tantùm connaturalius, vt qui alium dirigit, ipſe directione non egeat. Quamquam in eo, in quo Angelus hominem dirigeret, ipſe directione non egeret, quia dirigeret illum in ordine ad ea, quæ ipſe certò cognoſceret. Neque hæc Angelorum cuſtodia fuiſſet in pura natura perpetua, ſed ad tempus. Probabile namque eſt, poſt aliquod tempus viæ, tam homines, quàm Angelos conſtitutos fuiſſe in naturali beatitudine illi ſtatui proportionata; in eaque per aliquod donum naturale, naturæ tamen indebitum, perpetuò confirmatos.

Hæc Angelorũ custodia non fuiſſet perpetua in pura natura.

Obiicies 1.

86. Obiicies primò. Ad hoc vt in pura natura homo politicè connecteretur cum Angelo, vt pars inferior cum ſuperiore, ſat foret, ſi cum illo connecteretur media gubernatione cauſarum ſuperiorum. Ex eo enim quòd homo dependeret à ſuperioribus cauſis aſtrorum, & hæc ab Angelo, homo mediatè penderet ab Angelo. Reſpondeo. Fateor hanc mediatam dependentiam per cauſas ſuperiores, ab Angelis immediatè directas in beneficium hominum, ſufficere ad aliquam Vniuerſi partium colligantiam, non tamen ad perfectam, qualem nunc à Deo intendi videmus. Temerè igitur hac maiore perfectione priuaremus Vniuerſum, quod non minùs in eo ſtatu, quàm in hoc, huiuſmodi perfectionem naturaliter exegiſſet.

Reſpondeo.

Obiicies 2.

87. Obiicies ſecundò. Ex dictis ſequeretur, Angelos non ex extrinſeca ordinatione Dei, ſed ex intrinſeca natura ordinari ad hominum cuſtodiam, quod ſuprà confutatum eſt. Sequela probatur; nam ex dictis Angelus ordinatur ad cuſtodiam hominum, vt eſt naturalis pars Vniuerſi: ſed eſſe naturalem partem Vniuerſi, naturaliter competit Angelo: ergo naturaliter competet eidem, ordinari ad hominum cuſtodiam. Reſpondeo negando ſequelam. Ad cuius probationem, diſtinguo maiorem. Ordinatur Angelus ad cuſtodiam hominum, vt pars phyſica Vniuerſi, nego; vt pars politica, concedo. Vnde ad minorem, nego eſſe partem politicam Vniuerſi, competere Angelo ex intrinſeca natura, ſed tantùm ex extrinſeca lege & ordinatione Dei, intendentis hoc Vniuerſum per modum vnius politici regni. Quamquam negari non poteſt, Angelos ex intrinſeca natura, non quidem completè & formaliter, ſed inchoatiuè & fundamentaliter, hanc politicam perfectionem poſtulare: eo modo quo homo poſtulat eſſe pars politica communitatis.

Reſpondeo.

Obiicies 3.

88. Obiicies tertiò. Ad perfectam compoſitionem, ſiue phyſicam, ſiue politicam requiritur, vt vtraque pars in ipſo compoſito aliqua ratione perficiatur: ſed Angeli, cùm ſint natura ſpirituales, independentes à tota natura corporea, non poſſunt perfici in hoc Vniuerſo: ergo nequeunt eſſe partes ipſius. Reſpondeo primò, ad perfectam compoſitionem ſimpliciter non requiri, vt vtrumque extremum perficiatur, vt conſtat de ineffabili compoſitione ex natura humana, & perſona increata Verbi, in qua vnum tantùm extremum, nempe natura humana perficitur. Reſpondeo ſecundò, negando minorem: nam etiam Angeli vt politicæ partes huius Vniuerſi aliqua ratione perficiuntur, quatenus præſunt, & dominantur toti naturæ corporeæ: quæ eſt maxima perfectio Angelorum, qui propter excellentiam naturæ, ad præſidendum & dominandum aliis maximè propendent: nam propter hunc naturalem excellentiæ appetitum Lucifer, eiuſque ſequaces Deo rebellarunt, vt infrà oſtendemus.

Reſpondeo 1. Ad compoſitionem non requiritur vt vtrumq; extremum perficiatur.

Reſpondeo 2.

89. Ex dictis deducitur, quid dicendum ſit de paruulis, qui abſque Baptiſmo cum ſolo originali ex hac vita decedunt: An vel eorum animæ nunc in limbo exiſtentes, vel poſt diem iudicij, aſſumptis corporibus, Angelorum tutelam ſint habituri. Etenim negatiua pars ſequitur ex dictis: nam cùm ſoli viatores egeant Angelorum cuſtodia, & neque eorum animæ nunc in limbo exiſtentes, neque ipſi, aſſumptis corporibus, poſt diem iudicij futuri ſint viatores, ſed in termino, ipſorum ſtatui proportionato, in neutro ſtatu Angelorum cuſtodia egebunt.

Infantes qui hinc ſine Baptiſmo deceſſerunt, nequaquam cuſtodes Angelos ſunt habituri.

90. Ex dictis patet ad rationes oppoſitæ ſententiæ. Nam ex primo tantùm ſequitur, in ſtatu puræ naturæ, haud futuram fuiſſe Angelorum cuſtodiam eo modo, & ordine, quo nunc eſt, ſed alio, nempe vt medium ad finem & beatitudinem tantùm naturalem. Atque hoc tantùm probat teſtimonium Pauli. Ad formam igitur argumenti, concedo conſequens de cuſtodia vt medio ad ſupernaturalem beatitudinem: nego verò de cuſtodia Angelorum ſimpliciter.

Ad rationes oppoſitæ ſententiæ patet.

91. Secunda verò ratio ſoluta manet ex dictis. Ad poſteriorem autem inſtantiam, reſpondeo ſufficere inter homines in pura natura conditos, & Angelos ad ſupernaturalem beatitudinem euectos, connexionem in ratione politicæ partis ad hoc Vniuerſum conſtituendum. Sed ex eo quòd Angeli euecti eſſent

Digitized by Google

ſent ad ſupernaturalem beatitatem, adhuc eſſent politicæ partes huius Vniuerſi, quia naturalia non tolluntur, ſed perficiuntur per ſupernaturalia.

SECTIO VI.

An ſingulis regnis & communitatibus ſint tutelares Angeli deputati, & ex quo ordine?

Ratio dubitandi.

92. RATIO dubitandi eſſe poteſt, quoniam ſufficiunt Angeli ſingulis hominibus deputati: non igitur neceſſarij ſunt alij, qui curam gerant communitatum. Antecedens probatur: nam in quauis communitate ſemper eſt aliquis homo, qui illius publicam curam gerit: cuilibet autem publicæ perſonæ, præter proprium Angelum, deputatur alius ex ordine Archangelorum, qui illum dirigat in ordine ad publicum bonum totius communitatis, vt ſuprà ſect. 1. probatum eſt: ergo non eſt neceſſarius alius Angelus, vel Archangelus, qui eiuſdem communitatis tutelam habeat: cùm ille ipſe, qui publicæ perſonæ in ordine ad publicum bonum aſſiſtit, eiuſdem communitatis curam tutelamque habere poſſit.

Sentẽtia affirmans cõmunior & verior eſt. Hanc de fide cenſet Palat. Eamdem docent Patres Dionyſius, Origenes, Baſilius, Nazianzen. Clem. Alex. Damaſcen. Theodoret. Procopius, Seuerus, Hilarius, Hieronym. Gregorius, Maldonat.

93. *Communis tamen & vera Scholaſticorum ſententia eſt, ſingulis regnis, & communitatibus ſuum deputatum eſſe Angelum*, qui peculiarem earum curam & tutelam habeat. Hanc de fide cenſet Palatius in 2. diſt. 11. diſp. 1. circa initium. Quam vnanimi conſenſu docent Patres. Dionyſius lib. de cæleſti hierarchia cap. 9. in fine. Origenes hom. 11. in lib. Num. Baſilius lib. 3. contra Eunomium. Nazianzen. orat. coram centum & 50. Epiſcopis. Clemens Alexandrinus lib. 6. Stromatum. Damaſcenus lib. 2. de fide orthodoxa c. 3. Theodoretus, Procopius, & Seuerus citati à Gloſſa in 10. cap. Danielis. Hilarius in Pſal 129. Hieronymus in citatum locum Danielis. Gregorius lib. 17. Moral. cap. 7. & reliqui ferè Patres ſuprà ſect. 1. citati. Porrò hanc veritatem Origenes, Hilarius, Maldonatus in 18. Matth. & alij colligunt ex cap. 1. 2. & 3. Apocalyp. vbi mentio fit de ſeptem Angelis, ſeptem Aſianis Eccleſiis præſidentibus. Sed ibi pro Angelis intelliguntur Epiſcopi, vt ex textu colligitur, & communiter recentiores interpretes adnotant.

Colligitur ex Deuter 32.

94. Probabiliùs hæc veritas colligitur primò ex illis verbis Deuteronomij 32. *Quando diuidebat Altiſſimus Gentes, quando ſeparabat filios Adam, conſtituit terminos populorum iuxta numerum filiorum Iſraël.* Legunt autem Septuaginta: *Conſtituit terminos Gentium iuxta numerum Angelorum. Quia*, vt inquit citatus Seuerus, *omnibus Gentibus diuiſis Angelos ſecundùm eumdem numerum præfecit, attribuens aliquem vnicuique ad cuſtodiam, menſura & numero. Non enim Gentium terminus eiuſdem numeri myriadum Angelorum, qui ſine numero ſunt, fuit, ſed terminus ſecundùm numerum præfectorum Angelorum diſtribuit.* Eamdem expoſitionem ſequuntur Dionyſius ſuprà citatus, Origenes, Athanaſius q. 6. ad Antiochum Principem, Hilarius, Hieronymus, Procopius, Theodoretus, & alij quàm plurimi.

Septuaginta.

Colligitur ſecundò ex illo Eccleſ. 17. Gloſſa ordinaria.

95. Secundò colligitur ex illo Eccleſiaſt. 17. *In vnamquamque gentem præpoſuit Rectorem.* Vbi Gloſſa ordinaria, *Rectorem*, intelligit Angelos, Vrbium cuſtodes: *Angelos*, inquit, *quibus commiſit Deus cuſtodiam ſingularum Gentium: vnde ſtatuit terminos Gentium iuxta numerum Angelorum.* Eodem modo hunc locum explicat Lyranus, *Rectorem, id eſt Angelum regentem, qui præeſt regnis, Gentibus, & Prouinciis.* nec non Dionyſius Carthuſianus, Hugo, Rabbanus, & Ianſenius apud Octauianum de Tufo in citatum locum Eccleſ.

Lyranus.

Dion. Carth. Hugo, Rabb. Ianſen. apud Octauianum de Tuſo.

Colligitur tertiò ex Iſaia 62. Hieronym.

96. Tertiò deducitur ex 62. cap. Iſaiæ, *Super muros tuos Ieruſalem*, inquit Deus, *conſtitui cuſtodes.* In quem locum Hieronymus: *Super muros tuos conſtitui cuſtodes, quos vel Angelos, vel Apoſtolos, & omnes Principes eius, atque Doctores accipere poſſumus. Qui cuſtodiunt muros Eccleſiæ, ne aduerſarius noſter diabolus, qui quaſi leo rugiens circuit, & quærit, quomodo poſſit intrare, occaſionem accipiat ad gregem Domini deuorandum.* Eamdem interpretationem ſequuntur Bernardus de Dedicatione Eccleſiæ, & Hugo apud Cornelium à Lapide, necnon Lyranus in hunc locum.

Bernard. Hugo. Lyranus.

Colligitur quartò & clariſſimè ex Dan. 10.

97. Quartò eadem ſententia clariſſimè colligitur ex Daniel. 10. vbi mentio fit de Principe Regni Perſarum, Græcorum, & Iudæorum. Porrò hos Principes, eſſe Angelos horum Regnorum Præſides, apertè colligitur ex textu: vbi primò dicitur Princeps Regni Perſarum reſtitiſſe Angelo, qui miſſus fuerat ad annuntianda futura Danieli: Angelis autem non homines, ſed Angeli reſiſtunt. Secundò, idem Angelus Danielis his Principibus Regni Perſarum & Græcorum opponit Michaëlem, quem idem Angelus ait eſſe Principem Iudæorum: *Nemo*, inquit Angelus Danieli, *eſt adiutor meus in omnibus his, niſi Michaël Princeps veſter.* Ergo conſimili modo intelligi debent reliqui duo Principes Regni Perſarum, & Græcorum. Confirmatur, nam omnes ferè Patres, & Catholici expoſitores hunc locum intelligunt de Angelis Regnorum præſidentibus: licet diſcrepent, an pro Principe Perſarum intelligendus ſit Angelus bonus, an malus. Rupertus lib. 9. de victoria verbi cap. 4. Caſſianus lib. 8. collat. cap. 13. & alij intelligunt de Angelo malo, qui cuilibet Regno à Lucifero præficitur. Hieronymus verò in hunc locum, Dionyſius, Gregorius ſuprà citati, Theodoretus, Seuerus, à Gloſſa citati; S. Thomas 1. part. quæſt. 113. artic. 8. Lyranus, Carthuſianus, & alij intelligunt de Angelo bono. Quæ expoſitio eſt conformior textui, vt rectè in hunc locum adnotat Cornelius à Lapide. Notandum autem eſt, Hieronymum pro oppoſita ſententia citari à ſancto Thoma; re tamen vera ipſe poſteriorem ſequitur ſenten-

Rupertus, Caſſianus.

Hieronym. Dionyſ. Gregor. Theodoret. Seuerus. S. Thomas, Lyranus, Carthuſian. Cornelius à Lapide.

tiam,

Digitized by Google

tiam, poſt quam priorem citat ex aliorum potiùs opinione. Ceterùm vtrouis modo hic locus intelligatur, ſiue de Angelo bono, ſiue de malo Perſarum præſide, ſemper verum erit, ex eo noſtram ſententiam manifeſtè colligi: tum quia ſemper Deus contra Angelum malum deputat bonum: ergo ſi Regno Perſarum & Græcorum deputatus eſt à Lucifero Angelus malus, deputatus eſt etiam à Deo Angelus bonus. Tum quia in eodem textu expreſſa mentio fit de Michaële, qui Princeps eſt & Præſes Iudæorum.

Quomodo vnus Angelus alteri reſiſtere dicatur.
Gregorius.

98. Ceterùm dicitur vnus Angelus alteri reſiſtere: non quòd inter eos vlla ſit voluntatum diſcordia: *quippe quorum omnium*, vt in præcitatum locum docet Gregorius, *vna victoria eſt ſui ſuper ſe opificis voluntas ſumma, quam dum ſemper aſpiciunt, quod obtinere non valent, numquam volunt: ſed quia*, vt idem Gregorius ibidem ait, *certa Angelorum miniſteria diſpenſandis ſingulis quibuſque Gentibus ſunt prælata, cùm ſubiectorum mores aduerſus ſe viciſſim præpoſitorum Spirituum opem merentur, ipſi qui præſunt Spiritus contra ſe venire referuntur. Propheta igitur preces Angelus exaudit, ſed Perſarum Princeps reſiſtit: quia & ſi iam vita iuſti deprecantis ereptionem populi exigit, eiuſdem tamen populi adhuc vita contradicit, vt quia necdum hi, qui in captiuitatem fuerant ducti, plenè purgati ſunt, iure eis adhuc Perſa dominentur.* Hæc Gregorius. Magis verò ſcholaſticè S.Thomas 1.p.quæſt. 113. artic. 8. Reſiſtere ſibi inuicem dicuntur Angeli, dum de diuerſis populorum meritis inter ſe pugnantibus diuinam conſulunt voluntatem, quæ ſibi non poteſt, niſi reuelatione innoteſcere. Dum igitur vnus Angelus ob preces Danielis à Deo petit liberationem populi Iſraëlitici à captiuitate Babylonica, alius contrà detentionem & moram eiuſdem apud Babylonem, ſibi inuicem quodammodo reſiſtere videntur.

S.Thomas.

Demum probatur ratione hæc ſententia.

99. Vltimò probatur hæc ſententia ratione: quoniam non minùs Deo curæ ſunt integra Regna, Prouinciæ, atque communitates, quàm ſinguli homines: ſed ſingulis hominibus ad eorum cuſtodiam ſingulos deputat Angelos: ergo eodẽ modo ſingulis Regnis, Prouinciis, atque communitatibus ſingulos deputat Archangelos. Confirmatur, nam aliam directionem, & cuſtodiam requirit bonum publicum, quàm priuatum: ergo alios Angelos requirunt Regna, Prouinciæ, atque communitates, quàm priuatæ perſonæ.

Angeli Regnorũ Præſides ex altiori ordine ſunt.
Ita Baſilius & reliqui Patres.
Colligitur ex cit. cap. 10. Danielis.
Theodoret. & S. Tho. docẽt

100. Quoad aliam verò partem controuerſiæ, ex quo nimirum ordine ſint Angeli Regnorum præſides; omnes conueniunt, eos eſſe ex altiori ordine, quàm ſint qui priuatis tantùm perſonis deputantur, vt docet Baſilius lib.3. contra Eunomium circa initium, & reliqui ferè Patres. quod apertè colligitur ex præcitato loco Danielis 10. vbi Princeps Iudæorum dicitur fuiſſe Michaël, quem Theodoretus in citatum locum, S.Thomas 1.part.quæſt. 113. artic.3. docent eſſe ex ordine Archangelorum. Diſcrepant tamen auctores, an ſint ex ſupremo, vel ex medio ordine vltimæ hierarchiæ. S.Thomas citato loco ſub dubio ait, eſſe ex ordine Principatuum, qui eſt ſupremus vltimæ hierarchiæ; vel fortè Archangelorum, qui eſt medius eiuſdem hierarchiæ. Theodoretus verò & alij abſolutè pronuntiant, eſſe Archangelos. *Vtraque ſententia probabilis eſt;* modò conſtet, non eſſe ex infimo ordine Angelorum: nam hi tantùm priuatis hominibus deputantur. Rationem verò aſſignat ibidem S. Thomas: quia quò agens eſt vniuerſalius, eò eſt ſuperioris virtutis: ſed qui curam habet totius Regni eſt vniuerſalius agens: ergo habere debet Angelum ſuperioris virtutis, qui illum in ordine ad vniuerſalius bonum dirigat.

Michaëlẽ ex ordine Archangelorum eſſe.

Nona difficultas. Num idem Regni & Regis, quem vt priuata perſona præter ordinarium Angelum habet, cuſtos ſit.

101. Ratio dubitandi initio allata occaſionem nobis præbet vlteriùs diſputandi, an Angelus Regno, aut communitati Præſes, ſit diſtinctus ab Angelo, qui deputatus eſt in cuſtodiam Regis, aut ſuperioris illius communitatis. Suprà enim ſect.1. docuimus, vnicuique ſuperiori, præter Angelum, quem habet vt priuata perſona, deputatum eſſe alium, vt publicæ perſonæ, ex ordine Archangelorum, qui illum dirigat in ordine ad publicum bonum. Ex quo difficultas emergit, an idem Archangelus, qui tutelam Regni & communitatis gerit, ſimul etiam tutelam Regis aut ſuperioris communitatis habeat. Negatiua pars probabilior videri cuipiam poſſet: eò quòd aliam directionem requirat communitas, aliam ſuperior ipſe communitatis: ergo alium diſtinctum Angelum. Antecedens probatur, nam ſuperior directionem requirit per modum imperantis, & legem ferentis; ſubditi verò communitatis per modum obedientis, & leges exequentis. *Verum oppoſitum probabilius eſt, nempe eumdem Archangelum, qui Regno vel communitati præeſt, ſufficere ad Regem ipſum, vel ſuperiorem communitatis dirigendum.* Fundamentum eſt, quoniam Angeli Regna & communitates non dirigunt per ſeipſos immediatè, ſed mediante Principe, aut ſuperiore, illum dirigendo in ordine ad bonum Regni, aut communitatis. Ergo idem Archangelus, qui curam gerit communitatis, ſimul etiam curam habebit ſuperioris communitatis.

Probabilitas partis negatiuæ eſſe poſſet.
Pars tamen affirmatiua probabilior.
Fundamentum.

Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ reſpondetur.

102. Ad fundamentum autẽ oppoſitæ ſententiæ, concedo aliam directionẽ requirere communitatem, aliam ſuperiorem ipſum communitatis: ceterùm ad hanc diuerſam directionem, præter Angelos infimi ordinis deputatos ſingulis hominibus communitatis, ſufficere Archangelum deputatum ſuperiori, vt curam gerenti totius communitatis. Nam ſufficienter dirigũtur ſubditi in ordine ad ſuperiorem per Angelos ſibi deputatos, quatenus priuatæ perſonæ ſunt: cùm ipſi communitatis curam gerere non debeant, ſed tantùm ſuperioris iuſſa exequi: ad hoc autem ſufficit directio, qua ab Angelis diriguntur vt priuatæ perſonæ.

Vltimò quæritur nũ & bruta & reliqua ſuum habeant Angelum?

103. Vltimò quæri poteſt, an etiam brutis, & reliquis rebus deputentur Angeli, qui earum curam

curam

Digitized by Google

Negat acriter Hieronymus.

curam gerant. Negat acriter Hieronymus in 1. cap. Habacuc in illa verba: *Mundi ſunt oculi tui,* in fine. *Ceterùm abſurdum eſt,* inquit, *ad hoc Dei deducere Maieſtatem, vt ſciat per momenta ſingula quot naſcantur culices, quótve moriantur; quæ cimicum ac pulicum, & muſcarum ſit in terra multitudo; quanti piſces in aqua natent, & qui de minoribus prædæ cedere debeant. Non ſimus tam fatui adulatores Dei, vt dum potentiam eius etiam ad ima detrahimus, in noſipſos iniurioſi ſimus, eamdem rationabilium, quam irrationabilium prouidentiam eſſe dicentes. Ex quo liber ille Apocryphus ſtultitiæ condemnandus eſt, in quo ſcriptum eſt, quemdam Angelum nomine Tyri præeſſe reptilibus: & in hanc ſimilitudinem piſcibus quoque & arboribus, & beſtiis vniuerſis proprios in cuſtodiam Angelos aſſignatos.*

Affirmant Origenes,

104. Affirmant verò Origenes hom. 23. in Ioſue, his verbis: *Ego quantum ad opinionem meam ſpectat, puto audacter dicendum, etiam de iis virtutibus, quæ mundi huius miniſteria ſuſceperunt, quod non fortuito vel caſu illa virtus terræ, vel arborũ germinationibus præſit, illa fontium ac fluminum ſufficiat, ac ſufficienter exhibeat; alia imbrium, alia ventorum, alia marinis, alia autem terreſtribus animalibus, vel ſingulis quibuſque e terra gignentibus præſit.* Et hom. 8. in Ieremiam: *Neq; enim,* inquit, *aliter poſſum lugentem terram exponere, ſeu lætantem, niſi vt intelligamus, omnibus rebus Angelos præſidere, tam terræ, & aquæ; quàm aeri, & igni; & hoc ordine peruenire ad omnia animalia, ad omne germen, ad ipſa quoq; aſtra cæleſtia.* Damaſcenus lib. 2. de fide orthodoxa cap. 4. Auguſtinus lib. 83. quæſtionum q. 79. *Vnaquæque,* inquit, *res viſibilis in hoc mundo habet poteſtatem Angelicam ſibi præpoſitam, ſicut aliquot locis diuina Scriptura teſtatur.* Eamdem vt Platonis ſententiam refert Apuleius in lib. de Deo Socratis ante medium. *Quam ſententiam vt probabilem* cenſet S. Thomas 1. p. quæſt. 110. art. 1. ad ſecundum & 3. & quæſt. 113. art. 2. vt nimirum ſingulis rerum ſpeciebus ſuus ſit Angelus deputatus; quem recentiores communiter ſequuntur, Molina 1. part. quæſt. 110. Zumel quæſt. 113. art. 2. Vaſquez diſp. vlt. cap. 1. Granadus tract. 16. diſp. 5. ſect. 5. Suarez lib. 6. de Angelis c. 17.

Damaſcen. Auguſtinus. Eamdem refert vt Platonis Apuleius. Probabilem cenſet S. Thom. Idem docent paſſim recentiores, Molina, Zumel, Vaſquez, Granadus. Suarez.

Aſſertio pro parte affirmante. Fundamentum. Auguſtinus. Apocal. 7. & 14.

105. *Quæ ſententia probabilior eſt, & ſequenda.* Fundamentum habet in ſacra Scriptura, quod ſapienter aduertit Auguſtinus. Etenim Apocalypſis 7. dicuntur Angeli ſtare ſuper quatuor angulos terræ, tenentes quatuor ventos terræ. Et cap. 14. dicitur Angelus habere poteſtatem ſupra ignem. Vnicum fundamentum eſt: quoniam tota natura corporea immediatè regitur & gubernatur ab Angelis, tamquam à miniſtris diuinæ prouidentiæ, propter eos, qui hereditatem capiunt ſalutis: igitur probabile eſt, diuerſis rerum ſpeciebus diuerſos deputatos eſſe Angelos ad rectam earum gubernationem, & conſeruationem. Antecedens conſtat: nam Angelica natura eſt ſuprema pars huius Vniuerſi: de ratione autem partis eſt, vt cum ceteris in toto connectatur: connectitur autem natura Angelica cum reliquis mundi partibus per præſidentiam & gubernationem earum. Conſequentia verò probatur; nam quemadmodum ſinguli cæli ſingulas habent intelligentias, à quibus in commune bonum hominum gubernantur: ita ſingulæ rerum ſpecies ſingulos habent Angelos, à quibus in communem vtilitatem hominum dirigantur & conſeruentur. Aliam rationem affert S. Thomas: quoniam prouidentia Dei principaliter eſt de iis, quæ ſunt perpetua: atqui ſingulæ rerum ſpecies ſunt perpetuæ, licet earum indiuidua ſint corruptibilia: ergo ſingulæ rerum ſpecies habere debent Angelum, qui earum curam habeat: ſicut quia ſinguli homines ſunt, quoad animam, incorruptibiles, ſinguli proprium habent Angelum, qui eos cuſtodiat. S. Hieronymus pro oppoſita ſententia adductus piè explicandus eſt, cùm ipſius citata auctoritas aliqua contineat, quæ diuinæ prouidentiæ repugnant. Atque ex his patet ad rationem dubitandi initio poſitam.

Rationem affert S. Thomas.

S. Hieronym. pro oppoſito adductus explicatur.

SECTIO VII.

Quæ officia præſtet tutelaris Angelus erga ſuum clientem?

106. MVLTA recenſentur officia nobis ab Angelo tutelari præſtita, non ſolùm ab Eccleſiaſticis, ſed etiam à prophanis Scriptoribus. Ex ſententia Platonis hæc recenſet Apuleius in lib. de Deo Socratis ante medium: *Per quos,* inquit, *deſideria noſtra & merita ad Deum commeant: inter mortales, cælicolasq; vectores, hinc precum, inde donorum: qui vltro citroq; portant, hinc petitiones, inde ſuppetias, ceu quidam vtrimque interpretes, & ſalutigeri.* Et poſt medium: *Nemini conſpicui, ſemper nobis adſunt, omnium non modo actorum teſtes, verùm etiam cogitatorum. Ac vbi vita edita remeandum eſt, ſuum alumnum ad iudicium ducunt, atque illic in cauſa dicenda aſſiſtunt: ſi qua commentiatur, redarguunt: ſi qua vera dicat, aſſeuerant. Illorum teſtimonio feritur ſententia. Omnia noſtra curioſè participant, omnia viſunt, omnia intelligunt, in noſtris penitiſſimis mentibus vice conſcientiæ diuerſantur. Eſt noſtri cuſtos, ſingularis præfectus, domeſticus ſpeculator, indiuiduus arbiter, inſeparabilis teſtis, malorum improbator, bonorum probator, ſi ritè animaduertatur, ſedulo cognoſcatur, religioſè colatur: in rebus incertis proſpectator, dubiis præmonitor, periculoſis tutator, egenis opitulator. Qui tibi queat tum ſomniis, tum ſignis, tum etiam fortaſſe coram, cùm vſus poſtulat, mala auerruncare, bona proſperare, humilia ſublimare, nutantia fulcire, obſcura clarare, ſidera aduerſa corrigere.* Hæc Apuleius ex ſententia Platonis.

Ex ſententia Platonis ab Apuleio Angelorũ tutelariũ officia recenſentur.

107. Quibus concordant quæ de Angelica

cuſto-

Digitized by Google

Platoni concordat Auguſtinus.

cuſtodia recenſet Auguſtinus lib. ſoliloquiorum cap. 17. *Adiuuant*, inquit, *laborantes, protegunt quieſcentes, hortantur pugnantes, coronant vincentes, congaudẽt gaudentibus, compatiuntur patientibus. Grandis eſt eis cura de nobis: magnus eſt affectus dilectionis eorum erga nos. Diligunt, quem tu dilegis, cuſtodiunt quos tu cuſtodis, deſerunt quos tu deſeris. Nec diligunt operantes iniquitatem.* Et ſermone 68. ad fratres in Eremo: *Omnia opera noſtra ſiue bona, ſiue mala in conſpectu Dei ab ipſis nuntiantur: hortantur nos conſilio, à dextris noſtris ſunt.* Et lib. meditationum cap. 3. *Angeli orationes & vota noſtra Deo offerunt, non quia Deum doceant, qui omnia, antequam ſint, ſicut & poſtquam facta ſunt, nouit, ſed quia eius voluntatem ſuper his conſulunt, & quod Deo iubente completum eſt, cognouerint, hoc nobis euidenter vel latenter reportant.*

Vberiùs hæc eadem proſequitur Laurent. Iuſtin.

108. Paulò vberiùs hæc eadem proſequitur B. Laurentius Iuſtinianus lib de caſto connubio Verbi & animæ cap. 8. *Ipſi etenim ſancti Angeli*, inquit, *aëreas coërcent poteſtates, ne ad libitum nos tentent, eorum detegunt fraudes, ipſorum argumentis obuiant. Si cadimus, nos erigunt; ſi ignoramus, inſtruunt; ſi frigeſcimus, accendunt. Vbique tamquam fidi comites nos tuentur dormientes, ſtantes, deambulantes, quieſcentes, operantes: illuminant quoque intellectum noſtrum excitando, diſponendo, & lumen in nos diuinum transformando. Purgant nos phantaſmata amouendo. Cùm eleëmoſynas damus, cum oramus, noſtras perferunt ad cælum orationes & oblationes, & Deo offerunt, nobiſq; deferunt gratiam ac ſpiritualia dona. Noſtris gratulantur profectibus, noſtris virtutibus delectantur. O quanto exultant tripudio, cùm aſpiciunt, crebris nos cælum pulſare gemitibus, & aſſiduis orationibus diuinum flagitare ſuffragium. O quàm ſuauiter lætantur, ſi viderint nos ſapienter pſallere, deuotè canere, legere frequenter, iugiter meditari, ſine intermiſſione orare, vigilias celebrare, diuinis intereſſe laudibus, diuina frequentare myſteria, lacrymas fundere, & ſedulum Deo exhibere obſequium. Maximum ſpei de ſalute noſtra capiunt ſolatium, ſi ſuper cordis noſtri non dormitemus cuſtodiam; ſi mentis diſperſionem aggregemus in vnum; ſi cogitationes ſubtiliter diſcernamus; ſi intentiones dirigamus; ſi priùs quàm proferantur verba, penſemus ſingula; ſi ſingulis in moribus, in omni opere matura circumſpectione viuamus. Nos diligunt, noſtrã zelant ſalutem, tamquam ciuium ſuorum, & æterni regni coheredum.* Hæc B. Laurentius.

Bernardus.

Similia habet Bernardus in Pſalm. *Qui habitat.* ſerm. 12.

Hæc omnia Angelorum officia ad 12. reducit Gabriel.

109. Hæc omnia Angelicæ cuſtodiæ beneficia ad duodecim ex communi Doctorum ſententia reducit Gabriel in 2. diſt. 11. quæſt. vnica artic. 2. quæ ex variis Scripturæ locis colliguntur.

Primum beneficium. Iudicum 2.

Primum, à peccatis nos increpat: Iudicum 2. *Aſcendit Angelus Domini de Galgalis ad locum flentium, & ait: Eduxi vos de Ægypto, &c. & noluiſtis audire vocem meam: cur hoc feciſtis?*

Secundum. Act. 12.

Secundum, diſponit nos ad abſolutionem à vinculis peccatorum: quod ſignificatum eſt in Angelo ſoluente Petrum à catenis, Act. 12. *Et ceciderunt catenæ de manibus eius.*

Tertium. Exod. 12.

Tertium, tollit occaſiones impedientes nos à bono: quod figuratum eſt Exodi 12. in Angelo, qui percuſſit primogenita Ægyptiorum.

Quartum. Tob. 12. Auctor operis imperfecti.

Quartum, arcet dæmones: Tobiæ 12. *Dæmonium ab vxore mea compeſcuit.* Arcet autem bonus Angelum malum ſola ſua præſentia, vt teſtatur Auctor operis imperfecti in Matth. hom. 5. Vnde docent aliqui, per ſolam inuocationem Angeli cuſtodis fugari dæmonem.

Quintum. Dan. 9.

Quintum, docet & illuminat: Danielis 9. *Nunc egreſſus ſum*, inquit Angelus Danieli, *vt docerem te, & intelligeres.*

Sextum. Geneſ. 18.

Sextum, ſecreta reuelat: Geneſeos 18. *Num celare potero Abraham, quæ geſturus ſum*, dixit ei Angelus.

Septimum. Tobiæ 5.

Septimum, afflictos ſolatur: Tobiæ 5. *Forti animo eſto, in proximo eſt, vt à Deo cureris*, dixit Angelus Tobiæ.

Octauum. 3. Reg. 19.

Octauum, in via Dei nos confortat: 3. Reg. 19. dixit Angelus ad Eliam: *Surge, comede; grandis tibi reſtat via.*

Nonum. Tobiæ 5.

Nonum, in via nos ducit, & conducit: Tobiæ 5. *Ego ducam, & reducam eum ad te.*

Decimum. Iſaiæ 37.

Decimum, hoſtes profligat: Iſaiæ 37. *Egreſſus eſt Angelus Domini, & percuſſit in caſtris Aſſyriorum centum quinquaginta millia.*

Vndecimum. Geneſ. 32.

Vndecimum, tentationes mitigat: quod figuratum eſt in Angelo, qui luctatus eſt cum Iacob, Geneſ. 32. cuius *femoris neruum tetigit, & emarcuit.*

Duodecimũ. Tobiæ 12.

Duodecimum, orationes noſtras & vota Deo offert: Tobiæ 12. *Quando orabas cum lacrymis, & ſepeliebas mortuos.*

Ad hæc duo alia beneficia addi poſſunt. Geneſ. 19.

110. Ad hæc addi poſſunt & alia duo Angelicæ cuſtodiæ beneficia; alterum, quo nos ab eminentibus periculis eripit: Geneſeos 19. *Cogebant Angeli* Loth *dicentes, Surge, tolle vxorem tuam, & duas filias, quas habes, ne & tu pariter pereas in ſcelere ciuitatis.*

Lucæ 16. Apuleius. Chryſoſt. Maldonat.

Alterum, quo animam è corpore exeuntem in purgatorium, vel in cælum conducit: Luc. 16. *Factum eſt autem vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in ſinum Abrahæ.* Quod eſt omnium beneficiorum completiuum: cuius meminit Apuleius ex ſententia Platonis: docuitque Chryſoſtomus tom. 2. in ſupradictum locum Lucæ 16. Maldonatus, & alij.

Difficultas eſt quomodo Angelus intellectum noſtrum illuminet. Ratio dubitandi.

111. Inter omnes autem numeratos effectus, quos Angelica cuſtodia nobis præſtat, ille quantò certior, tantò explicatu difficilior eſt, quo pacto Angelus intellectum noſtrum illuminet. Ratio dubitandi: quoniam vel nequit Angelus aliquid in intellectu alterius producere; vel ſi poteſt, ſaltem nequit in intellectu hominis pro hoc ſtatu exiſtentis: cùm non ſit homo in hoc ſtatu capax illuminari, niſi medio ſenſu & phantaſmate. In quare

Scoti opinio docentis Angelũ coagere cũ intellectu hominis.

112. Scotus in 2. diſtinct. 11. quæſt. vnica, §. *De ſecundo.* in fine, docet hominem illuminari ab Angelo, quatenus intellectus agens hominis efficienter iuuatur ab intellectu

agente

Digitized by Google

agente Angelico ad perfectiorem diſtinctioremque ſpeciem intelligibilem à phantaſmate eruendam, quæ perfectiùs, diſtinctiuſque rei quidditatem repræſentet. Sed contra: quoniam vt ex ſuprà diſputatis, diſput. 12. ſect. 1. & diſp. 15. conſtat, nihil poteſt intellectus Angelicus in intellectu alterius producere.

Sed diſplicet.

S. Thomas hanc illuminationẽ reuocat ad cõfortationem hominis intellectualis.

Fundamentum.

113. S. Thomas 1. part. quæſt. 111. art. 1. ait, hominem illuminari ab Angelo, per confortationem luminis intellectualis, & propoſitionem veritatis intelligibilis ſub velamine alicuius ſimilitudinis ſenſibilis. Fundamentum eius eſt: quia ſicut Angelus illuminatur ab Angelo per confortationem luminis intellectualis, & propoſitionem veritatis intelligibilis ad captum intelligentis, abſque velamine ſimilitudinis ſenſibilis: ita homo illuminatur ab Angelo per confortationem luminis intellectualis, & propoſitionem veritatis intelligibilis ſub velamine ſimilitudinis ſenſibilis, cùm in hoc ſtatu non ſit intellectus humanus capax veritatis intelligibilis, niſi ſub velamine alicuius ſimilitudinis ſenſibilis. Sed in hac ſententia adhuc reſtat explicandum, quo pacto valeat intellectus humanus ab Angelo confortari, cùm nihil in eo Angelus producere poſſit.

Sed non ſufficit; nam quæritur quænam hæc ſit confortatio.

Dupliciter hæc illuminatio ab Auctore explicatur.

Primò per remotionem impedimentorum.

Secundò per poſitiuam immutationem ſenſuũ.

114. Quare ex iactis principiis dupliciter ego hanc illuminationem explico. Primò, per remotionem impedimentorum, tam externorum obiectorum, quæ externos hominis ſenſus immutando, illum poſſunt à bono abducere, vel ad malum inducere; quàm internarum paſſionum affectu aliquo concitatarum, eas ſedando, & ad priſtinum ſtatum reducendo. Secundò, per poſitiuam immutationem ſenſuum tum externorum, eis conuenientia obiecta proponendo, quibus immutati immutent interiores ſenſus, atque hi phantaſmata, quæ vnà cum intellectu agente producant ſpeciem intelligibilem illius rei, quam Angelus intendit homini ſuadere, vel diſſuadere. Tum per immutationem, & diſpoſitionem ſenſuum internorum, mouendo, & diſponendo immediatè illos ſimul cum phantaſmatibus, quæ ſic diſpoſita moueant intellectum hominis ad eliciendam notitiam eius rei, quam Angelus vult illi ſuadere, aut diſſuadere. Explico hæc omnia exemplo. Intendit Angelus ſuadere homini confeſſionem ſuorum peccatorum: mouet illi phantaſma de peccatis, & pœnis promeritis: Phantaſma autem motum & excitatum ab Angelo, mouet intellectum agentem hominis ad producendam ſpeciem intelligibilem de eiſdem peccatis, & pœnis promeritis. Per quam ſpeciem intelligibilem intellectus poſſibilis elicit ſimplicem apprehenſionem eorumdem peccatorum ac pœnarum: qua ſimplici peccatorum ac pœnarum, tamquam præuia diſpoſitione poſita, Deus immediatè ſupernaturali notitia & affectu illuminat hominis intellectum, & inflammat voluntatem ad eadem peccata ex ſupernaturali aliquo motiuo deteſtanda.

Explicantur exemplo dicta.

115. Atque hic eſt ordinarius, & connaturalis modus, quo Angelus hominem illuminat. Etenim quòd Angelus illuminet hominem, apertè docet Dionyſius de cæleſti hierarchia cap. 4. quem ſequitur S. Thomas 1. part. quæſt. 111. art. 1. & reliqui Theologi. Quòd hic modus illuminandi ſit ordinarius, conſtat: nam licet poſſit Angelus in aſſumpto corpore, vel per externa ſigna hominem illuminare, vti interdum facit: hic tamen illuminandi modus non eſt ita frequens & ordinarius. Quòd ſit connaturalis tam ex parte Angeli, quàm ex parte hominis, probatur: nam & connaturalis modus intelligendi hominis in hac vita, eſt per ſenſibilia deuenire ad intelligibilia: & Angelus mediante motu locali poteſtatem habet in totam naturam corpoream; atque adeò in organa ipſa corporea hominis, ea per motum localem alterando, immutando, atque diſponendo: quæ immutata & alterata propter connexionem cum intellectu, immutabunt & alterabunt ipſum intellectum, eoque mediante voluntatem, ſalua ſemper eius libertate, & tantùm diſpoſitiuè. Vnde probabile cenſeo, quoties Deus hominem internè illuminat, id facere mediante Angelo cuſtode, diſponente ſuum alumnum per internos ſenſus, & phantaſmata ad intelligibiles veritates capiendas. Quod indicant Patres, dum fatentur, omnia recta conſilia, & cæleſtes inſpirationes, quas in nobis ſubinde ſentimus, referendas eſſe ad Angelos cuſtodes tamquam ad miniſtros Dei. Quæ de Angelo bono dicta ſunt in ordine ad illuminandum, eadem proportionaliter intelligenda ſunt de Angelo malo in ordine ad obtenebrandum intellectum humanum.

Dionyſius, S. Thomas.

Patres.

116. Quæritur primò, *An Angeli cuſtodes conſcij ſint eorum omnium, quæ ad ſuos clientes ſpectant?* Reſpondeo negatiuè: colligitur ex Danielis 10. vbi Angelus Regnĩ Perſarum non erat conſcius eorum, quæ ad Perſas ſpectabant, vtrùm nimirum apud eos ampliùs morari debuiſſent Iudæi, qui ibi captiui detinebantur. Alioqui ille non reſtitiſſet Angelo Danielis, qui ad preces Prophetæ, à Deo populi liberationem flagitabat.

Quæritur primò num Angeli cuſtodes ſint conſcij omniũ, quæ ad clientes ſuos ſpectant.

Reſpondetur negatiuè.

Colligitur ex Dan. 19.

117. Dices. Etiamſi hoc ignoraſſet Angelus Perſarum, non rectè tamen inde arguitur ignoraſſe ea, quæ ſpectabant ad Perſas ipſos, quorum curam gerebat. Nam ſcientia de liberatione Iudaici populi non pertinebat ad Angelum Regni Perſarum, ſed ad Angelum Iudæorum. Ceterùm non eſt neceſſarium, vt vnus Angelus ſciat ea, quæ ſpectant ad alumnum alterius Angeli, ſed ſolùm quæ ſpectant ad alumnum proprium. Potuit igitur Angelus Perſarum optimè ſcire omnia, quæ pertinebant ad Perſas, eſto neſciuerit num liberandus fuiſſet populus Iudaicus de ſeruitute Babylonica, nam hoc potiùs ſpectabat ad Angelum Iudæorum. Sed contrà, nam ſaltem hoc ſcire debuiſſet Angelus ipſe Iudæorum: qui ſi ſciuiſſet, procul dubio illud

Obiectio.

Solutio.

illud dixiſſet Angelo Perſarum, atque adeò hic non potuiſſet ampliùs reſiſtere Angelo Danielis, quippe cui nota fuiſſet voluntas Dei per Angelum Iudæorum.

Angelo non eſt nota alumni ſui prædeſtinatio, vel reprobatio.

118. Ex his colligo, non eſſe Angelo notam ſui alumni prædeſtinationem, vel reprobationem: tum quia ſi quæ minoris ſunt momenti, non omnia nota ſunt Angelo, quæ ad ſui alumni ſalutem pertinent, à fortiori nec nota erunt, quæ maioris ſunt momenti circa eiuſdem alumni ſalutem. Tum quia horum ſcientia nihil conducit ad cuſtodiam, quam Angelus erga ſuum alumnum exercet; & ex alia parte Deus hominum ſalutem per Angelos procurat modo connaturali: connaturalis autem modus eſt, vt neſciat Angelus ſui alumni prædeſtinationem, aut reprobationem: alioqui vel non ita afficeretur erga reprobum, vel non ita de prædeſtinati ſalute ſollicitus eſſet. Non inficior, aliquorum hominum vel prædeſtinationem, vel reprobationẽ certam eſſe propriis Angelis tutelaribus: vt de Virginis prædeſtinatione, & Antichriſti reprobatione certũ ſuppono.

Quæritur ſecundò, An omnia ſecreta cordis tutelari Angelo pateant. Reſpondetur negatiuè.

119. Quæritur ſecundò, *An omnia noſtri cordis ſecreta noſtro tutelari Angelo pateant?* Reſpondeo negatiuè, niſi nos ipſi velimus, vt omnia noſtri cordis ſecreta illi pateant. Primum conſtat, nam hoc poſtulat perfectum ius, quod omnis creatura intellectualis habet in ſua cordis ſecreta, vt nulli abſque proprio voluntatis nutu pateant. Secundum probatur, quia non minùs ad perfectum dominium ſpectat, poſſe noſtra ſecreta alteri manifeſtare, quando lubet, atque illa occultare, quando placet. Confirmatur, nam Angeli habent ſpecies omnium ſecretorum cordis, non modò Angelorum, verùm etiam hominum, cum ea conditione à Deo infuſas, vt accedente Angeli, vel hominis voluntate, ſtatim poſſint illa cognoſcere: alioqui non poſſent cum animabus ſeparatis mutuò loqui, nam mutuò loqui, eſt ſecreta cordis mutuò ſibi manifeſtare: quæ mutua ſecretorum cordis manifeſtatio ſupponit ſpecies infuſas eorumdem ſecretorum cordis in audiente, cùm non poſſit vel anima ſeparata in intellectum Angeli, vel Angelus in intellectum animæ ſpeciem ſui cordis ſecreti producere, vt conſtat ex diſp. 12. ſect. 1. & ex diſp. 15.

Quæritur tertiò, An Angeli vel triſtentur de malis, vel lætentur de bonis ſuorũ. Reſpondetur ad priorem partem negatiuè, ad poſteriorem affirmatiuè.

120. Quæritur tertiò, *An Angeli, vel triſtentur de malis, vel lætentur de bonis ſuorum alumnorum?* Reſpondeo negatiuè quoad priorem partem quæſiti: affirmatiuè verò quoad poſteriorem. Ratio vtriuſque eſt: quoniam ſicut merito beatitudinis, Angeli ſunt omnis doloris ac triſtitiæ incapaces; ita ratione charitatis, ſunt noui gaudij accidentalis de bono aliorum capaces: igitur ſicut nequeunt de aliorum malis triſtari, ita de bonis aliorum, ac præſertim ſuorum alumnorum lætantur. Vnde ſi quæ ſunt auctoritates, quæ probare videntur, Angelos de hominum malis triſtari, explicandæ ſunt metaphoricè, quo pacto explicantur auctoritates quæ Deo dolorem, aut pœnitentiam tribuunt.

Bernardus.

121. Atque hæc de Angelorum cuſtodia. Supereſt, vt tanto patrocinio, cui ſpeciali Creatoris prouidentia hominum genus commiſſum eſt, nos dignos reddamus, *Cautè*, vt Bernardus ſermone 12. in Pſal. *Qui habitat*, monet, *ambulantes; vt videlicet quibus*, inquit, *adſint Angeli, ſicut eis mandatum eſt, vt in omnibus viis noſtris cuſtodiant nos.* quorum præſentia reuerentiam, beneuolentia deuotionem, cuſtodia fiduciam nobis conferre debet: vbique illis grati animi penſum, repenſique amoris obſequium pro tanto beneficio exhibentes: & quod vidente homine non auderemus, præſente Angelo non audeamus: quippe quem etſi nequeant noſtra mala contriſtare, poſſunt tamen noſtra bona gaudio afficere.

DISPV-

DISPVTATIO VIGESIMA.

De peccato Angelorum.

SECTIO PRIMA.

An condi potuerit creatura ſuapte natura impeccabilis?

1. DIXI, *ſuapte natura:* nam per gratiam & donum naturæ ſuperadditum, nulli dubium eſt: de facto enim & beati, ratione viſionis glorioſæ; & natura humana Chriſti, ratione vnionis hypoſtaticæ, ſunt impeccabiles. Porrò tripliciter poteſt ſuppoſitum aliquod eſſe naturaliter impeccabile. Primò, quia ipſum eſt ſibi ipſi regula, nec aliam ſuperiorem regulam agnoſcit. Secundò, quia nec ipſum ſibi regula eſt, nec ſuperioris regulæ capax eſt. Tertiò, quoniam etſi ſibi regula non eſt, ſuperioris tamen regulæ capax eſt, ab ea tamen propter rectitudinem naturæ deflectere non poteſt. Primo modo impeccabilis eſt Deus, qui & ſibi ipſe regula eſt, nec aliam regulam ſuperiorem agnoſcit. Secundo modo impeccabilis eſt natura brutalis, quæ nec ipſa ſibi regula eſt, nec ſuperioris regulæ capax eſt. Tertio modo impeccabilis eſſet Angelus, aut quæuis alia intellectualis creatura, ſi condi poſſet cum naturali indefectibilitate à regula rationis: de qua tantùm impeccabilitate præſens controuerſia inſtituta eſt.

Tripliciter poteſt ſuppoſitũ aliquod eſſe naturaliter impeccabile.

2. Prima ſententia affirmat. Eſt Magiſtri in 1. diſt. 44. cap. 2. Ochami ibidem quæſtione vnica, Bachonis in 2. diſt. 38. art. 2. Maioris diſt. 23. quæſt. 2. Gabrielis quæſt. vnica artic. 2. concl. 2. Probat primò Magiſter ex Auguſtino lib. 11. de Geneſi ad litteram cap. 7. vbi, *Talem*, inquit, *potuit Deus hominem feciſſe, qui nec peccare poſſet, nec vellet:* igitur ex Auguſtino potuit Deus condere creaturam impeccabilem. Probat ſecundò Bacho. Quod Deus facere poteſt per formam ſuperadditam naturæ, facere poteſt per ipſam naturam. Atqui poteſt Deus creaturam impeccabilem efficere per viſionem beatam, naturæ ſuperadditam; ergo id efficere poterit per ipſam naturam.

Prima ſententia affirmat. Magiſter, Ochamus, Bacho, Maior, Gabriel. Probat primò Magiſter ex Auguſt.

Probat ſecũdò Bacho.

3. Probant tertiò alij, eſtque potiſſimum fundamentum huius ſententiæ. Poteſt Deus condere naturam intellectualem determinatam tantùm ad bonum honeſtum: ergo poteſt Deus condere creaturam ſuapte natura impeccabilem. Conſequentia patet; nam omne peccatum eſt aliqua deuiatio à bono honeſto: ergo ſi detur natura determinata tantùm ad bonum honeſtum, à quo deflectere non poſſit, talis natura erit ab intrinſeco impeccabilis. Antecedens probatur, quia ſicut potuit Deus producere appetitum ſenſitiuum determinatum tantùm ad bonum delectabile, naturæ ſenſitiuæ conſentaneum: ita producere poterit appetitum rationalem determinatum tantùm ad bonum honeſtum, naturæ rationali conſentaneum.

Probant tertiò alij idq; principaliter.

4. Secunda ſententia affirmat, fieri poſſe creaturam impeccabilem circa legem, aut finem naturalem, non autem circa legem aut finem ſupernaturalem. Eſt Durandi in 2. diſt. 23. quæſt. 1. Capreoli diſt. 22. quæſtione vnica art. 3. ad argumenta Durandi: Caietani 1. part. quæſt. 63. art. 1. §. *Circa conſequentiam*. Bannez ibidem concl. 2. & Zumel quæſt. 1. concl. 2. Addunt autem Bannez & Zumel, talem creaturam fore impeccabilem ſolùm circa legem naturaliter inditam, non autem circa legem poſitiuam de ſeruando aliquo præcepto circa virtutes morales, à quo talis creatura naturaliter deuiare poſſet. Fundamentum Durandi eſt, quoniam impoſſibile eſt, eſſe peccatum in voluntate, quin aliquis error, aut inconſiderantia præcedat in intellectu: at Deus facere poteſt creaturam, quæ ſine errore ſemper actu conſideret omnia ſpeculabilia, & agibilia naturalia, ſecundùm omnes circumſtantias; aut ſaltem, dum occurrit aliquid eligendum, actu, & ſine defectu conſideret omnes circumſtantias, ſecundùm quas, illud eſt eligibile, vel non eligibile. Quòd autem nequeat produci creatura impeccabilis circa legem ſupernaturalem, probat idem Durandus: quia circa illam præcedere poteſt defectus erroris, vel inconſiderantiæ in intellectu Angeli, aut cuiuſcumque alterius creaturæ; eò quòd hæc non conſiderat Angelus lumine proprio, & ex principiis naturæ, ſed lumine reuelato, & ex altioribus principiis fidei, circa quæ errare poteſt. Confirmatur; ita ſe habet Angelus ad concluſiones naturales, ſicut ſe habet homo ad prima principia naturalia: ſed homo non poteſt circa prima principia naturalia errare: ergo nec Angelus circa concluſiones naturales deficere,

Secunda ſententia affirmat, ſed ſolùm limitatè in ordine ad legem & finem naturalem. Eſt Durãdi, Capreoli, Caietani, Bannez, Zumel. Poſteriores duo adhuc magis limitant in ordine ad legem ſolùm inditam.

Digitized by Google

re, atque adeò peccare: cùm omne peccatum aliquem errorem in intellectu vt ſupponat, oporteat.

Diſcrimen inter auctores citatos.

5. Ceterùm diſcrepant citati Auctores: nam Durandus & Capreolus probabile putant, de facto Angelos peccare non poſſe contra legem naturalem: contrà verò ceteri ſolùm docent, Angelos creatos in puris naturalibus, ſine ordine ad finem ſupernaturalem, & abſque vlla lege poſitiua ſuperaddita, fuiſſe impeccabiles circa legem naturalem: de facto autem non ſolùm eos peccare poſſe contra legem ſupernaturalem, ſed etiam contra naturalem; licet contra illam per ſe & directè, contra hanc verò per accidens & indirectè: cùm impoſſibile ſit, deuiare à lege ſupernaturali, quin etiam deuies à lege naturali; nam hæc eſt diſpoſitio & medium per ſe requiſitum ad rectitudinem illius.

Tertia ſententia abſolutè negat. Eſt Alenſis, S. Thomæ, Bonauent. Scoti, Richardi, Ægidij, Rubionis, Aureoli, Argentinæ, Heruæi, Paludani, Vaſquez, Valentiæ, Suarez, Turriani, Arrubalis.

6. Tertia ſententia abſolutè negat, produci poſſe creaturam ſuapte natura impeccabilem. Eſt Alenſis 2. part. quæſt. 91. memb. 1. artic. 2. §. *Tertio*. S. Thomæ 1. part. quæſt. 63. art. 1. & quæſt. 24. de veritate art. 7. & in 2. diſt. 23. quæſt. 1. artic. 1. Bonauenturæ art. 1. quæſt. 1. Scoti quæſt. vnica. §. *Dico igitur*. Richardi artic. 1. quæſt. 1. Ægidij quæſt. 1. Rubionis quæſt. 1. art. 2. Aureoli, Argentinæ art. 4. Heruæi diſt. 5. quæſt. 1. artic. 1. & diſt. 7. quæſt. 1. Paludani in 4. diſt. 50. quæſt. vnica art. 2. in fine, Vaſquez 1. part. diſp. 231. cap. 2. Valentiæ q. ſua 14. puncto 1. Suarez lib. 7. de Angelis cap. 3. Turriani 2. 2. diſp. 67. dub. 2. Arrubalis 1. part. diſp. 177.

Cõcluſio pro 3. ſententia. Eam vnanimiter docent Patres. Hieronymus. Ambroſius.

7. *Quæ ſententia vera eſt*, eamque vnanimi conſenſu docent Patres. Hieronymus Epiſt. 146. ad Damaſum prope finem: *Solus Deus*, inquit, *eſt, in quem peccatum non cadit; cetera cùm ſint liberi arbitrij, iuxta quod & homo ad imaginem & ſimilitudinem Dei factus eſt, in vtramque partem poſſunt ſuam flectere voluntatem.* Ambroſius lib. 3. de fide ad Gratianum cap. 2. *Omnis*, inquit, *rationalis creatura accidentia recipit, & ſubiecta iudicio eſt. In accidentibus autem & pœna iudicij, & corruptela eſt, & profectus. Ergo corruptela, & mortis, etiam ſi non moriatur, aut peccet, capax tamen omnis eſt creatura. Nec ex immortali natura habet, ſed ex diſciplina vel gratia, ſi ſe in aliquibus ad vitia non mutat. Alia ergo immortalitas quæ donatur, alia quæ ſine capacitate mutabilitatis eſt ſemper.* Hæc Ambroſius, qui *mortalitatem* accipit pro peccato: nam per peccatum ſupernaturali vitæ morimur.

Auguſtinus.

Auguſtinus ad Maximinum c. 12. prope finem: *Et creaturarum*, inquit, *natura cæleſtium mori potuit, quia peccare potuit: nam & Angeli peccauerunt, & dæmones facti ſunt: & qui non peccauerunt, peccare potuerunt; & cuicumque creaturæ rationali præſtatur, vt peccare non poſſit, non eſt hoc naturæ propriæ, ſed Dei gratiæ.* Cuius rationem aſſignat 12. lib. de ciuitate cap. 1. & 6. Quia creatura non de Deo, ſed de nihilo facta eſt.

Gregorius.

Gregorius libro 5. moral. cap. 27. *Natura Angelica etſi contemplationi auctoris inhærendo in ſtatu ſuò immobiliter permanet, eo ipſo tamen, quo creatura eſt, in ſemetipſa viciſſitudinem mutabilitatis habet.*

Fulgentius, Damaſcen.

Idem docet Fulgentius de fide ad Petrum cap. 3. & 23. Damaſcenus lib. 2. de fide cap. 3. *Intellectualis*, inquit, *natura, vt rationalis, poteſtate libera eſt; vt creata vero, vertibilis poteſtatem habens manendi, & proficiendi in bono, & in deterius prolabendi.*

Anſelmus.

Demum Anſelmus libro cur Deus homo cap. 10. aſſignans rationem, cùr Angeli impeccabiles creati non ſint: *Quoniam*, inquit, *non potuit, nec debuit fieri, vt vnuſquiſque eorum eſſet idem ipſe qui Deus, ſicut de homine iſto,* nempe Chriſto, *dicimus*. Igitur ſola vnione hypoſtatica cum perſona diuina putat Anſelmus, Angelos impeccabiles fieri potuiſſe. Et quia perſonæ diuinæ non ſunt plures, quàm tres: ideò dixit non potuit vnuſquiſque eorum, &c. putans fortaſſe, non poſſe vnam perſonam diuinam plures aſſumere naturas creatas.

Difficultas in aſſignanda ratione ſolida. Scotus ac Valentia ſola Patrum auctoritate nituntur. Implicantia ex quadruplici capite orta ab Auctore aſſignatur. Primò. Secundò. Tertiò. Quartò.

8. Difficile tamen eſt, huius veritatis ſolidam aliquam aſſignare implicantiam. Quapropter Scotus, & Valentia, ſola auctoritate Patrum illam profitentur, confutatis omnibus rationibus, tamquam inualidis, quæ ad eam probandam aſſerri ſolent. Ego verò ex quadruplici capite huius rei implicantiam aſſignandam cenſeo. Primò, ex eo quòd implicat creatura intellectualis determinata tantùm ad bonum honeſtum, vt ſic. Secundò, ex eo quòd repugnat creatura intellectualis, quæ ſit ſibi ipſa in operando regula. Tertiò, quòd implicat, vt ſaltem natura ſua coniuncta ſit immutabiliter cum prima regula. Quartò, ex eo quòd nullum obiectum in materia virtutis, ſiue naturalis, ſiue ſupernaturalis, extra Deum clarè viſum, neceſſitare poſſit voluntatem Angeli. Omnis quippe impeccabilitas vno ex his quatuor capitibus proueniat oportet. Quod ſic oſtendo: nam omnis impeccabilitas fundatur in eo, quòd non poſſit voluntas operantis, niſi in bonum honeſtum ferri: hoc autem vno ex his quatuor capitibus contingere, neceſſe eſt. Etenim dupliciter poteſt voluntas ad bonum honeſtum determinari, vel ab intrinſeca natura, vel ab extrinſeco obiecto. Ab intrinſeca natura adhuc dupliciter, vel quia ipſa eſt ſibi regula, & finis vltimus in agendo: vel quia ab intrinſeco eſt determinata ad regulam honeſtatis ſequendam. Similiter ab extrinſeco obiecto dupliciter poteſt ad honeſtatis rectitudinem determinari: vel quia dari poteſt aliquod obiectum in materia virtutis, quod voluntatem creaturæ neceſſitet: vel quia ipſa creatura naturaliter petat coniungi cum Deo vltimo fine: ratione cuius coniunctionis neceſſitetur ad ſequendam in omni ſuo actu rectitudinem moralis honeſtatis. Quartum caput implicantiæ eſt contra ſecundam ſententiam; reliqua verò tria militant contra primam.

9. Pro-

Probatur quoad primum, quòd ſcilicet nulla creatura ſit determinata ad bonũ honeſtũ vt ſic. S. Thomas.

9 Probo igitur primum caput implicantiæ hoc pacto. Implicat natura intellectualis, cuius rationalis appetitus non inclinet ad omne bonum: ergo implicat creatura intellectualis determinata tantùm ad bonum honeſtum. Conſequentia liquet. Antecedens quod eſt S. Thomæ quæſt. 24. de veritate ar. 7. ſic oſtendo. Omnis potentia appetitiua adæquatè ſequitur apprehenſiuam ſibi proportionatam: atqui appetitus rationalis adæquatè ſequitur potentiam apprehenſiuam intellectualem: implicat autem potentia apprehenſiua intellectualis, quæ non feratur ad omne ens: igitur implicat appetitus rationalis, qui non feratur ad omne bonum. Conſequentia patet, quoniam ens & bonum conuertuntur. Maior conſtat, nam potentia appetitiua eſt vitalis inclinatio ad bonum apprehenſum, vt ſic: ergo tantum ſe extendit appetitus in appetendo, quantum potentia apprehenſiua in apprehendendo. Minor aſſumpta claret. Subſumpta verò probatur: tum quia potentia intellectiua eſt adæquata proprietas naturæ intellectricis: hæc autem non ſolùm reſpicit bonum honeſtum, ſed etiam delectabile; ab vtroque enim perficitur ſuppoſitum rationale: quidquid autem eſt ſuppoſiti perfectiuum, reſpici, atque appeti poteſt ab appetitu rationali, qui eſt vniuerſalis potentia reſpiciens omne bonum ſuppoſiti. Tum quia potentia intellectiua eſt eſſentialiter reflexiua; cognoſcit enim ſe cognoſcere, atque adeò ſupra ſeipſam, ſuumque intelligere reflectitur; quod facere non poſſet, niſi tenderet ad ens vt ens: alioqui limitaretur ad ſolam honeſtatem obiecti; nec poſſet delectabilitatem ſui actus percipere. Tum quia potentia intellectiua eſt regula omnium actionum naturæ intellectricis: ſed hæc non ſolùm eſt operatiua actionum honeſtarum, ſed etiam delectabilium. Porrò actiones regulari non poſſunt, niſi cognoſcantur: igitur potentia intellectiua non ſolùm eſt cognoſcitiua actionum honeſtarum, ſed etiam delectabilium. Tum demum, quia illa facultas, quæ potens eſt cognoſcere honeſtatem obiecti, potens etiam eſt cognoſcere delectabilitatem eiuſdem. Cognoſcit autem honeſtatem obiecti, cognoſcendo proportionem ipſius obiecti cum natura rationali vt ſic: atqui cognitio naturæ rationalis, vt rationalis, neceſſariò ſupponit cognitionem naturæ, vt naturæ. Igitur illa facultas, quæ potens eſt cognoſcere honeſtatem obiecti, potens etiam eſt cognoſcere delectabilitatem eiuſdem.

Probatur quoad ſecundũ, quòd ſcilicet implicet creatura quæ ſibi ipſi ſit regula in operando.

10. Secundum verò caput implicantiæ eſt adeò manifeſtum, vt probatione non egeat. Nam eſſe vltimum finem & primam regulam importat omnimodam independentiam in ipſa regulatione actionis. Omnis enim actio, vt recta ſit, regulanda eſt cum vltimo fine, ac prima regula: ſi autem creatura eſſet ſibi vltimus finis, ac prima regula, hoc ipſo quòd eius actio eſſet ſibi conformis, recta eſſet. Vnde ſequeretur, quòd poſſet eius actio eſſe difformis Deo vltimo fini, ac primæ regulæ, & tamen recta: quia poſſet talis actio eſſe conformis ipſi operanti, & non Deo. Confirmatur, nam perfectio vltimi finis trahit ſecum eſſentialiter perfectionem primi principij: ex eo enim quòd Deus tribuit eſſe omnibus, eſt exemplar, à quo regulanda, & finis, ad quem referenda ſunt omnia. Implicat autem, creaturam eſſe primum principium rerum, ergo & vltimum finem earumdem.

Probatur quoad tertiũ quòd ſcilicet implicet vt natura ſua immutabiliter coniuncta ſit cum prima regula.

11. Oſtendo nunc tertium caput implicantiæ, nempe non poſſe produci creaturam, quæ naturaliter petat coniungi cum vltimo fine immutabiliter. Etenim dupliciter poteſt creatura immutabiliter coniungi cum vltimo fine: primò vnione hypoſtatica cum aliqua perſona diuina: ſecundò viſione beatifica: neutro autem modo poteſt creatura naturaliter coniungi cum Deo vltimo fine: igitur implicat, creaturam naturaliter coniungi immutabiliter cum Deo vltimo fine. Minor patet: nàm implicat id, quod eſt proprium Dei fieri proprium creaturæ: nihil autem eſt magis proprium Dei, quàm ſua ipſius perſonalitas, & viſio ſuæ eſſentiæ per modum actus puri: igitur neutrum fieri poteſt proprium creaturæ.

Probatur quoad quartũ, quòd ſcilicet nullum obiectũ extra Deum clarè viſum voluntatẽ neceſſitare poſſit.

12. Vltimò probatur quartũ caput implicantiæ, nullum ſcilicet dari poſſe obiectum in materia virtutis, quod vel quoad exercitium, vel quoad ſpecificationem Angeli voluntatem, aut alterius cuiuſcumque creaturæ neceſſitet: quod directè eſt contra ſecundam ſententiam, quæ docet, etſi produci non poſſit creatura in quauis materia virtutis impeccabilis, produci tamen poſſe creaturam, quæ ſaltem in materia virtutis & honeſtatis naturalis peccare non poſſit. Probo autem hoc modo. Nullum eſt obiectum virtutis ſiue naturalis, ſiue ſupernaturalis, præter Deum clarè viſum, quod apprehendi non poſſit ſub aliqua ratione mali, ſaltem ardui ac difficilis, vel vt impeditiuum alicuius boni delectabilis: ergo nullum eſt obiectum virtutis ſiue naturalis, ſiue ſupernaturalis, quod voluntatem Angeli, aut alterius creaturæ neceſſitare poſſit, vel quoad exercitium, vel quoad ſpecificationem. Conſequentia elucet. Antecedens oſtendo: quoniam nullum eſt obiectum virtutis, præter Deum, quod contineat vniuerſam rationem boni: ergo nullum eſt obiectum virtutis, præter Deum, in quo apprehendi non poſſit aliqua ratio mali, vel impedimentum alicuius boni, quod in ipſo non continetur.

Obiicies.

13. Dices. Angelus neceſſitatur ad amorem ſui, & Dei, quatenus principium eſt ſui eſſe: ergo datur aliquod obiectum creatum, quod Angeli voluntatem ad ſui proſecutionem neceſſitet. Reſpondeo, diſtinguo conſequens: datur obiectum creatum Angeli voluntatem neceſſitans, in quo & ſumma ſit delectatio naturalis, & nulla ratio impeditiua alterius boni, concedo; in quo apprehendi poſſit aliqua ratio impeditiua alterius boni, nego. Cùm igitur in amore proprij eſſe, & Dei vt principij eiuſdem eſſe, ſumma ſit delectatio naturalis, & nulla ratio impeditiua alterius boni, nam cum eo ſtare poteſt quicumque actus electiuus alterius

Reſpondeo.

Digitized by Google

obiecti, poterit Angeli voluntas ab eo neceſſitari. Contrà verò cùm nullus ſit actus virtutis, in quo apprehendi non poſſit impedimentum alicuius boni delectabilis, nullus actus virtutis Angeli voluntatem neceſſitabit. Ratio igitur diſcriminis eſt: quoniam amor proprij eſſe, eſt indifferens, & ſtare poteſt cum quolibet alio actu tam bono, quàm malo: actus autem virtutis indifferens non eſt, nec ſtare poteſt cum quolibet actu, quia ſaltem ſtare non poteſt cum actu oppoſiti vitij.

Corollaria ex dictis.

14. Ex dictis infertur primò, nullam fieri poſſe creaturam ratione præditam, abſque libertate, ac proinde determinatam ad bonum dumtaxat honeſtum. Ratio, quia nulla poteſt produci virtus intellectiua, quæ ſuapte natura non tendat ad quodlibet ens.

15. Infertur ſecundò, non modò nullam de facto productam eſſe, ſed nec de poſſibili produci poſſe creaturam, quæ ſit impeccabilis, ſaltem circa legem & finem naturalem. Ratio, quia neque circa legem & finem naturalem limitari poteſt ad bonum tantùm honeſtū.

Obiicies.

16. Dices. Angelus neceſſariò diligit Deum vt finem naturalem: ergo circa finem naturalem non poteſt Angelus peccare. Conſequentia conſtat, quia peccatum pugnat cum dilectione Dei finis naturalis: ergo ſi non poteſt Deum non diligere vt finem naturalem, non poterit contra Deum finem naturalem peccare: quia non poteſt cum peccato conſeruare dilectionem Dei finis naturalis. Antecedens conſtat ex diſput. 17. ſect. 3. de naturali dilectione Angelorum. Reſpondeo primò, hoc eodem argumento probaretur, neque poſſe Angelum peccare contra Deum finem ſupernaturalem, quia etiam peccatum contra finem ſupernaturalem pugnat cum dilectione Dei finis naturalis.

Reſpondeo 1.

Reſpondeo 2.

17. Reſpondeo ſecundò, diſtinguendo antecedens: Angelus neceſſariò diligit Deum amore concupiſcentiæ, cum quo non pugnat peccatum, & concedo; amore amicitiæ, cum quo tantùm pugnat peccatum, & nego. Etenim Angelus neceſſariò diligit Deum ſolùm vt principium ſui eſſe, quod eſt diligere illum amore concupiſcentiæ, non autem amore amicitiæ. Vide quæ de dilectione naturali Angeli ſuprà dicta ſunt.

Aureolus.

18. Infertur tertiò, neque per gratiam fieri poſſe creaturam impeccabilem, niſi vel per viſionem beatam, vel per vnionem hypoſtaticam, contra Aureolum aſſerentem, fieri poſſe creaturam impeccabilem per habitum impoſſibilitantem voluntatem ad peccandum. Ratio verò eſt, quia hæ duæ tantùm formæ adimunt antecedentē potentiam ad peccandum: prima manifeſtando Deum in ſeipſo: ex cuius manifeſtatione ſequitur, vt voluntas creata eadem neceſſitate impellatur ad vitandum peccatum, qua impellitur ad conſeruandam viſionem Dei, & familiaritatem eiuſdem; cùm clara viſio Dei pugnet cum quolibet peccato: atqui voluntas creata neceſſitatur ad Dei viſionem, familiaritatemque cum eodem Deo conſeruandam; cùm in ea eluceat omnis ratio boni: ergo etiam neceſſitatur ad vitandum quodcumque peccatum. Secunda verò vniendo hypoſtaticè creaturam cum Deo: ex qua vnione ſequitur, vt perſona diuina aſſumens, eadem neceſſitate teneatur impedire peccatum in aſſumpta natura, qua tenetur ipſa non peccare; quia cùm ex natura aſſumpta, & perſona aſſumente fiat vnum per ſe, ſi peccare poſſet natura aſſumpta, peccare poſſet perſona ipſa aſſumens: eò quòd perſona aſſumens tenetur regere naturam aſſumptam arctiori vinculo, quàm teneatur appetitus ſuperior regere inferiorem. Reliqui verò habitus nec immutant immediatè voluntatem: nec ratione illorum debentur neceſſariò voluntati creatæ auxilia infallibilia ad operandum; cùm ſemper illa conferantur dependenter à libertate ſubiecti. Nec phyſica prædeterminatio ſufficit: quia cùm illa ſit tantùm actualis, quam in ſententia Thomiſt. Deus præbet ad ſingulos actus creaturæ, non poteſt reddere illam habitualiter & in actu primo impeccabilem. Nec videtur poſſibilis habitus, qui in puro viatore huiuſmodi phyſicam motionem exigat in ordine ad omnes actus honeſtos, & negationem concurſus ad omnes actus peccaminoſos.

Satisfit oppoſitum ſententium argumentis.

19. Ad rationem Magiſtri ductam ab auctoritate Auguſtini, nego eiuſmodi verba eo loco haberi; ſed tantùm hæc: *Concedant & ipſi* (loquitur contra hæreticos) *non eſſe malam naturam, quæ ſic facta eſt, vt poſſet non peccare, ſi vellet.* Poſſe autem non peccare, non dicit negationem potentiæ ad peccandum, ſed tantùm potentiam ad non peccandum, quæ ſimul ſtare poteſt cum potentia ad peccandum. Sicut quilibet iuſtus cum potentia ad non peccandum habet ſimul potentiam peccandi.

20. Ad ſecundum Bacchonis, neganda eſt maior: nam viſio Dei eſt forma altioris ordinis indebita naturæ, ac propria Dei: quæ autem ſunt propria Dei, nequeunt fieri propria & naturalia creaturæ: cùm nullum proprium vnius naturæ fieri valeat proprium alterius naturæ, niſi natura vnius transferatur in naturam alterius, quod implicat. Eſt enim proprium, quod ab intrinſecis naturæ principiis emanat. Non igitur quidquid poteſt Deus per formam ſupernaturalem ſuperadditam naturæ, præſtare poterit per ipſam naturam.

21. Ad tertium argumentum aliorum, nego antecedens: ad cuius probationem, nego paritatem, quoniam appetitus ſenſitiuus ſequitur ſenſum, qui limitatus eſt ad repræſentandum tantùm bonum delectabile, conueniens naturæ ſentienti: appetitus verò rationalis ſequitur intellectum, qui limitari non poteſt ad bonum tantùm honeſtum.

22. Ad confirmationem, neganda eſt vltima conſequentia: nam, vt ſequenti tomo, Deo fauente, oſtendam, ad peccatum non eſt neceſſarium, vt præcedat, vel aliquis error, vel inconſideratio de obiecto, vel de actu ipſo

eligen-

Digitized by Google

eligendo: cùm poſſit voluntas, etiam omnibus conſideratis, ex mera ſua libertate à bono deuiare: licet aliquis error imprudentiæ peccatum præcedere debeat. Qui error non conſiſtit in difformitate cognitionis cum obiecto, ſed cognitionis cum appetitu recto de non eligendo obiecto rationi diſſentaneo, qui error non repugnat Angelo, etiam circa legem naturalem.

23. Ad fundamentum ſecundæ ſententiæ, quidquid ſit de maiore, de qua ſuo loco, nego minorem. Nam hoc ipſo quòd cognitio accidentalis eſt creaturæ, & de obiecto creato à ſeipſa diſtincto, liberè poteſt ab ea ceſſare, & non conſiderare omnes circumſtantias, quæ in quouis eligibili conſiderari poſſunt. Et eſto illas neceſſariò conſideret, adhuc pro ſua libertate poterit ad alterutrum ſe determinare.

SECTIO II.

An Angelus peccare potuerit venialiter?

Prima ſententia negãs. Alenſis, S. Thomas, Caietanus, Conradus, Medina.

24. PRIMA ſententia negat. Eſt Alenſis 2. part. q. 98. memb. 4. artic. 3. S. Thomæ 1. 2. quæſt. 89. ar. 4. & quæſt. 7. de malo, ar. 9. Caietani, Conradi, & Medinæ in præcitatum locum 1. 2. Fundamentum S. Doctoris eſt. Nihil appetere poteſt Angelus, niſi in ordine ad vltimum finem debitum, vel indebitum: ergo nequit in Angelo eſſe peccatum veniale. Conſequentia patet, quia veniale eſt tantùm defectus circa media: ergo ſi nequit Angelus deficere à mediis, quin ſimul deficiat à fine, nequit in eo eſſe peccatum veniale. Conſequentia conſtat, nam quicumque defectus circa finem, eſt peccatum mortale. Primum antecedens probatur, quoniam Angelus omnia reſoluit vſque ad prima principia: prima autem principia in agibilibus eſt vltimus finis. Confirmat primò, nam de facto & Angeli boni omnia appetunt propter vltimum finem debitum, qui eſt Deus; & mali omnia operantur propter vltimum finem indebitum, qui eſt ſuperbia: propter quod omnia eorum peccata ſunt mortalia.

25. Confirmat ſecundò. Maior fuit perfectio Angeli in ſtatu viæ, quàm hominis in ſtatu innocentiæ: ſed homo in ſtatu innocentiæ non potuiſſet peccare venialiter, alioqui potuiſſet ille ſtatus admittere malum culpæ: quod eſt contra Auguſtinum lib. 14. de ciuitate, cap. 26. qui docet, in eo ſtatu ſummam fuiſſe & in carne ſanitatem, & in anima tranquillitatem. Nec eſt eadem ratio de peccato mortali, nam hoc non manet cum ſtatu innocentiæ, ſicut veniale, ſed ſtatim illum diſſoluit.

Auguſtinus.

26. Confirmat tertiò Medina. Nullus Angelus de facto peccauit venialiter: ergo ſignum eſt, eos eſſe venialiter impeccabiles. Antecedens admittunt omnes: alioqui debuiſſent de illo agere pœnitentiam, cùm tamen de nullo legitur, quòd pœnitentiam egerit. Conſequentia verò probatur, quoniam ſi potuiſſent peccare venialiter, in tanto numero aliquis de facto venialiter peccaſſet. Hoc enim argumento ſuprà vſi ſumus tum contra eos, qui docent Angelos liberè ſe ad gratiam habitualem recipiendam diſpoſuiſſe: tum contra illos, qui affirmant habuiſſe Angelos poſt commiſſum peccatum paratum auxilium ad reſurgendum.

Secunda ſententia affirmat. Valentia, Vaſquez, Granadus, Suarez. Sententia affirmans probabilior. Quadruplex ſtatus Angelorum. In primo, beatitudinis ſcilicet, venialiter peccare nõ poſſe certum eſt.

27. Secunda ſententia affirmat. Eſt Valentiæ tomo 2. diſp. 6. quæſt. 19. puncto 1. Vaſquez 1. 2. in quæſtionem 89. in commentario artic. 4. Granadi 1. part. tract. 13. diſp. 1. Suarez lib. 3. de Angelis cap. 8. *Quæ ſententia probabilior eſt, & ſequenda.* Pro cuius explicatione diſtinguendus eſt quadruplex ſtatus Angelorum: primus beatitudinis; ſecundus damnationis; tertius viæ; quartus puræ naturæ, in quo numquam fuerunt, potuerunt tamen eſſe.

28. De primo certum eſt, non poſſe Angelum venialiter peccare, ratione beatitudinis, quæ ita voluntatem Deum videntis confirmat in bonum, vt nullo pacto ſinat illam, ne venialiter quidem à ratione deflectere, alioqui poſſet cum ſumma felicitate, qualis eſt ſupernaturalis beatitudo, eſſe malum culpæ: nam ſi hoc nõ poterat eſſe in ſtatu innocentię; à fortiori eſſe non poterit in ſtatu beatitudinis.

In ſecundo, damnationis ſcilicet, numquam venialiter, ſed mortaliter ſemper peccare, valdè probabile eſt.

29. De ſecundo verò ſtatu, probabile eſt, poſſe quidem, de facto tamen numquam Angelum peccare venialiter, ſed ſemper mortaliter, ratione circumſtantiæ finis, in quem omnes ſuos actus refert, qui eſt inordinatus appetitus propriæ excellentiæ cum contemptu Dei, in quo ſemper manet obſtinatus. An autem poſſit dæmon ab hac circumſtantia finis abſtinere potentia phyſica, an morali, conſtabit infrà.

Controuerſia nunc eſt de ſtatu viæ & puræ naturæ. Pro qua duplex diſtinguitur Impotentia, vna antecedens, conſequens altera.

30. Sola igitur controuerſia ſupereſt de tertio, & quarto ſtatu. Pro quo duplex diſtinguenda eſt impotentia, altera antecedens, conſequens altera. Antecedens eſt, quæ tollit potentiam ſimpliciter, atque adeò libertatem ad peccandum. Conſequentia verò eſt, quæ potentiam non tollit, atque adeò neque libertatem ad peccandum, ſed illam potiùs ſupponit, & tantùm per illam dicitur voluntas impotens ex ſuppoſitione conſequente. His præiactis fundamentis,

Concluſio 1. Nullus Angelus de facto in via peccare potuit venialiter, ex ſola tamen ſpeciali prouidentia Dei, ſeu impotentia conſequente.

31. Dico primò. Nullus Angelus de facto in via conſtitutus peccare potuit venialiter, non quidem ex natura ſua, ſed ex ſpeciali prouidentia Dei, & impotentia tantùm morali conſequente. Quòd de facto nullus venialiter peccare potuerit, probat tertia confirmatio primæ ſententiæ. Nam quòd in tanta multitudine nullus de facto venialiter peccauerit, aliquam arguit in eis impotentiam. Quòd autem hæc impotentia non fuerit ex natura ipſa Angeli, probatur: nam, vt infrà oſtendam, Angelus ex natura ſua peccare poteſt venialiter: ſed hæc potentia non fuit Angelo viatori ſublata; cùm hæc non poſſit à creatura

tolli,

Digitized by Google

tolli, niſi aut clara viſione Dei, aut vnione hypoſtatica. Quòd illa fuerit ex ſpeciali prouidentia Dei, conſtat: quia nullum aliud eſt caput, ex quo illa ortum habere potuerit. Quòd tandem illa fuerit impotentia tantùm moralis & conſequens, non autem phyſica & antecedens, ſic oſtendo. Nam ſi fuiſſet phyſica & antecedens, non potuiſſet eſſe, niſi per aliquem habitum, aut formam, quæ phyſicè, & antecedenter prædeterminaſſet voluntatem Angeli ad non peccandum venialiter: atqui nullus poſſibilis eſt habitus, aut forma, quæ liberam voluntatem creaturæ prædeterminet ad non peccandum venialiter, & ſimul illam expeditam relinquat ad peccandum mortaliter: quia non poteſt habitus tollere potentiam ad peccandum venialiter, niſi tollendo libertatem ad peccandum ſimpliciter: nam circa eamdem materiam Angelus peccare poteſt venialiter & mortaliter.

Confirmatur concluſio exemplo primi hominis. Adam in ſtatu innocentiæ peccare non potuit venialiter. Auguſtinus.

32. Confirmatur aſſertio quoad omnes ſuas partes exemplo primi hominis, qui in ſtatu innocentiæ peccare non potuit venialiter, vt ex Auguſtino communiter docent Scholaſtici: idque non ex natura ſua, vt per ſe conſtat, ſed ex ſpeciali prouidentia Dei: non impotentia phyſica, & omnino antecedente, propter eamdem rationem; ſed morali & conſequente, quæ conſiſtebat tum in ſubordinatione appetitus ſenſitiui ad rationem per aliquod donum intrinſecum: tum in congrua proportione auxiliorum, & ſpeciali protectione Dei extrinſeca impedimenta, & occaſiones ad venialia incitantes, auferentis. Etenim ſi cum tanta perfectione condidit Deus hominem, vt antequam ipſe ſe à Deo per peccatum mortale auertiſſet, numquam permiſſus fuiſſet venialiter peccare: quantò maiori cum fundamento putandū eſt, cum eadē, aut certè maiori cum perfectione condidiſſe Angelū, vt quamdiu ipſe à Deo per peccatū mortale nō ſe auertiſſet, numquā permiſſus fuiſſet venialiter labi?

Concluſio 2. Angelus in pura natura conditus de facto etiam venialiter peccauiſſet.

33. Dico ſecundò. Angelus in pura natura conditus, non ſolùm potuiſſet, ſed etiam de facto interdum venialiter peccaſſet. Fundamentum eſt: quia quicumq; eſt capax peccati mortalis eſt etiam ſuapte natura capax peccati venialis. Nam eadem potentia, quæ potens eſt ad peccandum mortaliter in materia graui, potens eſt ad peccandum venialiter in materia leui. Ratio autem ſumitur ex modo operandi potentiæ liberæ, quæ radicalem libertatem habet ex cognitione obiectiuè indifferente. Cognitio autem non ſolùm poteſt eſſe obiectiuè indifferens circa malum notabiliter difforme, ſed etiam circa malum leuiter rationi difforme. Igitur quicumque liberè ferri poteſt in obiectum notabiliter difforme, ferri etiam poterit in obiectum leuiter rationi difforme. Poterit igitur Angelus in pura natura conſtitutus liberè ferri in obiectum leuiter difforme rationi; atque adeò venialiter peccare. Neque cogitur Angelus ſemper velle medium, cum ordine ad extrinſecum finem, rationi notabiliter difformem: poteſt enim velle mendacium, non ordinando illud ad vlteriorem finem malum, ſed ſolùm ad occultandum alteri ſuum conceptum, vel ad decipiendum illum in materia leui. In hoc enim nulla apparet repugnantia. Quòd autem non poſſit conſiderare media, niſi in ordine ad finem, non arguit, Angelum non poſſe peccare venialiter: quia non ſemper finis, propter quem mouetur Angelus ad peccandum, eſt notabiliter difformis rationi: cuiuſmodi eſſet in exemplo allato, mentiri vel ad occultandūm proprium conceptum alteri, vel ad decipiendum alium in materia leui.

34 Quòd autem in pura natura conſtitutus Angelus non ſolùm potuiſſet, ſed etiam de facto interdum venialiter peccaſſet, patet: nam in eo ſtatu non habuiſſet ea auxilia ſpecialis prouidentiæ diuinæ, quæ de facto habuit in ſtatu viæ ad ſupernaturalem felicitatem eleuatus: ex alia verò parte multæ in eo ſtatu occurriſſent occaſiones venialiter peccandi: ergo Angelus deſtitutus iis auxiliis, quibus de facto in ſtatu gratiæ munitus fuit, occurrente occaſione venialiter peccandi, actu interdum venialiter peccaſſet.

Quæritur an Angelus ſit capax venialis ex ſurreptione. Negant Vaſquez & Suarez. Probant.

35. Ceterùm controuerſia eſt inter eos, qui concedunt Angelum peccare poſſe venialiter, an ſit capax peccati venialis ex ſurreptione, ſeu ex indeliberatione actus. Negant Vaſquez, & Suarez ſuprà citati. Probant primò: quoniam omnis ſurreptio in nobis originem ducit à ſenſibus, qui media phantaſia intellectum mouent ad cogitandum aliquod obiectum, quod voluntatē alliciat, antequam ipſa valeat rationē applicare ad perfectè cogitandū de tali obiecto. At in Angelo nullus eſt ſenſus: ergo nullū peccatū ex ſurreptione. Secundò. Omnis ſurreptio in voluntate cauſatur ex aliqua indeliberata cognitione intellectus, liberum imperium voluntatis præueniente. At nulla eſt in Angelo cognitio indeliberata liberū ipſius imperium præueniens, præter cognitionem ſui, quæ non mouet, niſi ad naturalem dilectionem ſui, & Dei auctoris naturæ. Minor probatur, quoniam nulla cognitio, præter primam, excitatur in Angelo, niſi ex libero imperio ipſius: ergo nulla cognitio, præter primam eſt in Angelo indeliberata. Antecedens probatur, nam intellectus Angelicus non immutatur immediatè ab obiectis extrinſecis, ſed immediatè applicatur ad hoc, vel illud obiectum cogitandum à libero imperio voluntatis, media cognitione neceſſaria ſui, ex qua mouetur voluntas Angeli ad hoc, vel illud intellectui imperandum. Tertiò. Motus indeliberatus in nobis eſt, quando perfecta aduertentia non eſt in noſtra poteſtate: hæc autem impotentia non eſt in Angelo, qui ex perpetua, & neceſſaria cognitione ſui ſemper poteſt perfectam notitiam cuiuſcumque obiecti ſibi excitare.

Affirmant verò Granadus & alij, quorum ſententiæ ſubſcribo. Probatur.

36. Affirmant verò Granadus loco præcitato, & alij. Quorum *ſententia probabilior eſt, & amplectenda.* Quam ſic probo. Totum fundamentum contrariæ ſententiæ eſt, quia nulla poteſt eſſe in Angelo indeliberata cognitio, liberum ipſius imperium præueniens,

quæ

quæ ſurreptitios motus in eius voluntate cauſare poſſit: atqui dabilis eſt in Angelo indeliberata aliqua cognitio, liberum ipſius imperium præueniens: ergo dabilis eſt aliquis ſurreptitius motus ex tali cognitione cauſatus; atque adeò veniale peccatum ex ſurreptione & indiliberatione actus cauſabile. Minorem oſtendo: tum quia Angelus capax eſt extrinſecæ excitationis, vel per locutionem alterius Angeli, vel per illuminationem Dei: ſed tam locutio facta ab Angelo loquente, quàm illuminato facta à Deo illuminante, eſt cognitio indeliberata, præueniens liberum imperium Angeli audientis, & illuminati: ergo dabilis eſt in Angelo cognitio indeliberata liberum ipſius imperium præueniens. Tum quia poteſt intellectus Angelicus ante vllum imperium voluntatis excitari ab aliqua ſpecie ex iis, quas continet. Nam licet intellectus Angelicus non poſſit excitari ab obiectis extrinſecis, à quibus immediatè non immutatur, poterit tamen excitari à ſpeciebus, quæ non minùs, quàm obiecta ipſa, aptæ ſunt mouere intellectum ad notitiam ſui, ante vllum liberum imperium voluntatis: vt conſtat in homine, cuius non ſolùm intellectus, ſed etiam ſenſus interni ſæpè excitantur à ſpeciebus, quas continent ante vllum liberum imperium voluntatis, vt patet de nocturnis imaginationibus. Ergo etiam ab intrinſeco poteſt in Angelo excitari cognitio aliqua indeliberata, ante imperium ipſius voluntatis.

37. Quoniam verò non ſat eſt ad motus ſurreptitios & indeliberatos, vt cognitio, ex qua tales motus originantur, præueniat liberũ imperiũ voluntatis; ſed prætereà requiritur, vt talis cognitio nõ adferat plenam aduertentiam obiecti, & omnium circumſtantiarum eius; ideò conandum nobis eſt, hoc ipſum in Angelo oſtendere. Oſtendo autem ſic. Dupliciter poteſt cognitio non habere plenam aduertentiam obiecti, & omnium circumſtantiarum eius: vno modo ex natura ipſius cognitionis, quæ quia non repræſentat obiectum per propriam ſpeciem, & vt eſt in ſe, ſed abſtractiuè, & in ſola auctoritate dicentis, poteſt defectu alicuius circumſtantiæ in obiecto non repræſentatæ, à plena aduertentia deficere. Alio modo defectu attentionis, ad plenam aduertentiam requiſitæ: quod accidit quando Angelus ex vehementi occupatione ad aliud obiectum, nequit perfectè attendere ad nouum obiectum indeliberata cognitione excitatum. Ex vtroque capite poteſt in Angelo excitari cognitio abſque plena aduertentia obiecti, & omniũ circumſtantiarũ eius.

Dupliciter poteſt cognitio non habere plenam aduertentiã obiecti.

Ex vtroque capite poteſt in Angelo eſſe cognitio abſq; plena aduertentia. Probatur quoad prius.

38. Prioris generis eſt notitia fidei naturalis, quam vnus Angelus in pura natura conſtitutus excitare poſſet in alio. Nam cùm talis notitia non repræſentet obiectum in ſe, ſed in conceptu Angeli loquentis, qui non ex natura ſua, & ex intrinſeca connexione, ſed ex extrinſeco teſtimonio dicentis ducit intellectum audientis in obiecti veritatem, ex natura ſua non affert plenam aduertentiam, & claram repræſentationem obiecti, vt eſt in ſe. Vnde poterit talis notitia præueniens liberum imperium Angeli audientis, excitare in illo aliquem motum indeliberatum. Hoc autem ſic probo: nam antequam Angelus formet certum iudicium de veracitate loquentis, præcedit ſimplex apprehenſio obiecti credendi ex teſtimonio dicentis: ſed talis apprehenſio apta eſt cauſare aliquem motum indeliberatum in Angelo audiente: ergo ante liberum iudicium oriri poteſt aliquis motus indeliberatus in Angelo audiente. Conſequentia patet, nam ante liberum iudicium non præcedit in Angelo, niſi ſimplex apprehenſio obiecti credendi, neceſſariò excitata in intellectu audientis. Minorem ſuppono ex diſputandis in ſequenti tomo, vbi oſtendemus voluntatem non ſolùm moueri poſſe à notitia iudicatiua, ſed etiam à ſimplici apprehenſione obiecti, vt conuenientis, vel diſconuenientis proprio ſuppoſito. Maior probatur; nã Angelus loquens non excitat in audiẽte iudicium de ſua ipſius veracitate, ſed tantùm ſimplicem apprehenſionem obiecti credendi, & ad ſummum apprehẽſionem ſignorum, quibus obiectum ipſum propoſitum fiat audienti euidenter credibile. Igitur ante liberum iudicium de veracitate Angeli loquentis, præcedit in audiente ſimplex apprehenſio obiecti credendi; quæ cùm ſit indeliberata reſpectu audientis, & abſque plena aduertentia, & clara repræſentatione obiecti, apta erit excitare aliquem motum indeliberatum in Angelo audiente, antequam, anterioritate ſaltem naturæ, formetur liberum iudicium de veracitate loquentis. Confirmatur, nam poteſt eo tempore Angelus eſſe totus occupatus in conſideratione alterius obiecti. Ergo etiam ex hac parte minui poteſt attentio ad nouum obiectum propoſitum, nec non retardari liberum iudicium de veracitate loquentis: & interim excitari poterit aliquis indeliberatus motus in Angelo audiente.

39. Poſterioris generis notitia ſine plena aduertentia obiecti, eſt defectu attentionis ipſius Angeli audientis: quod accidit, quando in Angelo occupato in aliqua conſideratione rei grauis, excitatur noua aliqua notitia de obiecto malo, vehementer allectiuo voluntatis Angelicæ. Nam tunc ob nimiam occupationem in obiecto diſparato, non poterit ſufficienter attendere ad omnes circumſtantias obiecti recenter propoſiti, cùm non poſſit ob finitudinem virtutis perfectè attendere ad vtrumque obiectum ſimul. Ex alia verò parte noua cognitio excitata, ratione obiecti maximè conſentanei naturæ Angelicæ, poterit in eodem inſtanti, quo excitatur, voluntatem ad ſe allicere, atque adeò aliquem indeliberatum motũ in illa cauſare. Præſertim cùm, vt ſuprà dictum eſt, ad mouendam voluntatem ſimpliciter non ſit neceſſarium iudicium, ſed ſufficiat quæuis notitia obiecti apprehenſi, vt conuenientis, vel diſconuenientis proprio ſuppoſito. Ergo cùm in eo inſtanti, in quo talis cognitio excitatur, ſit indeliberata, & anteuertens liberũ imperium Angeli, & ex alia parte ſufficiẽs mouere voluntatem, actu poterit illam mouere.

Probatur quoad poſterius.

40. Con-

Confirmatur.

40. Confirmatur, nam motus naturalis præuenit liberum: ergo antequam noua cognitio excitata cauſet liberum motum in voluntate Angeli audientis, poterit cauſare in eodem motum naturalem ante liberum imperium eiuſdem Angeli audientis: vt accidit in nobis, etiam in obiectis ſupernaturalibus, quæ antequam ex libero imperio noſtræ voluntatis cauſent in nobis liberos motus, cauſant neceſſarios, qui dicuntur motus primo primi in genere gratiæ, & reducuntur ad gratiam præuenientem & excitantem. Ceterùm quo pacto motus ille indeliberatus voluntatis, originatus à cognitione anteuertente liberum imperium eiuſdem voluntatis, poſſit habere rationem peccati, cùm omne peccatum fundetur in ratione liberi, explicandum erit ſequenti tomo, cùm commune ſit cum peccato ex ſurreptione hominum.

Obiicies.

41. Dices, diſparem eſſe rationem de nobis, & Angelis: nam Angeli non egent tempore ad perfectũ iudicium formandum de quocumque obiecto propoſito, ſed ſtatim in eodẽ inſtanti, in quo illis excitatur cognitio, ſimul formant perfectum iudicium de re propoſita: nos autem, quia ad perfectum iudicium formandum vtimur diſcurſu, qui tempus requirit, non poſſumus in eodem inſtanti, in quo nobis infunditur ſupernaturalis cognitio, perfectum iudicium de re propoſita formare: ac proinde mirum non eſt, ſi in nobis, antequam excitentur motus liberi, excitantur motus naturales defectu perfecti iudicij, quod non accidit in Angelis. Sed contrà: tum quia eſto in eodem inſtanti ſimul Angelus formet iudicium de re propoſita, ob nimiam tamen & vehementem attentionem ad aliud obiectum diſparatum, ad quod neceſſariò Angelus in eodem inſtanti attendit; alioqui noua cognitio in eo excitata non inueniret illum erga aliud obiectum occupatum, non poterit tale iudicium eſſe perfectum. Tum quia priùs ſaltem natura, quàm formetur iudicium, præcedit ſimplex apprehenſio obiecti propoſiti de ſe apta mouere voluntatem.

Reſpondeo.

Ad argumenta oppoſitæ ſententiæ reſpondetur.

42. Vnde ad argumenta oppoſitæ ſententiæ, ad primum reſpondeo negando conſequentiam. Nam eſto in nobis omnis motus ſurreptitius originem ducat à ſenſibus, cùm non ſit alius modus connaturalis cognoſcendi homini in hac vita, quàm per ſenſus: adhuc tamen nego, hanc eſſe adæquatam cauſam, ſed tantùm ſufficientem. Adæquata namque cauſa eſt notitia abſque plena aduertentia rationis, liberum voluntatis imperium anteuertens, quæ, vt probatum eſt, in Angelo eſſe poteſt.

43. Ad ſecundum, negatur minor, vt patet ex dictis. Ad tertium, quidquid ſit de maiore, de qua in ſequenti tomo, diſtinguenda eſt minor: non eſt hæc impotentia in Angelo abſolutè, & pro ſemper, & concedo; non eſt pro aliquo ſaltem inſtanti, nempe quo noua cognitio in Angelo vehementer occũpato, & nego. Siquidem tunc nequit Angelus defectu virtutis cognoſcitiuæ perfectè ad vtrumque obiectum ſimul attendere.

Ad rationes primæ ſententiæ ſimpliciter negantis reſpondeo.

44. Ad rationes verò primæ ſententiæ ſimpliciter negantis, Angelum eſſe peccati venialis capacem, reſpondeo, quantum attinet ad auctoritatem S. Thomæ, non deſunt qui illum explicent de Angelo condito in ſtatu gratiæ, in quo neque iuxta noſtram ſententiam peccare poteſt venialiter. Hanc autem S. Doctoris mentem colligunt ex titulo ipſo articuli, qui eſt, *Vtrum Angelus bonus, vel malus peccare poſſit venialiter*, quo videtur præſentem controuerſiam limitare tantùm ad Angelos beatos, & damnatos, qui ratione beatitudinis, & damnationis non poſſunt venialiter peccare; ſed iſti ſemper mortaliter, illi nullo modo. Ad fundamentum autem ipſius reſpondent, illud afferri à S. Thoma, non tam ad probandum, hoc ſimpliciter & in quouis ſtatu implicare, quàm ad ſuadendum, hoc congruentiùs iuxta leges diuinæ prouidentiæ in hoc ſtatu gratiæ factum eſſe. Sed quidquid ſit de mente S. Doctoris, quæ multa egeret diſcuſſione; certè propoſita argumenta nullam concludunt implicantiam.

S. Thomæ mens ab aliquibus exponitur.

45. Vnde ad fundamentum ipſius reſpondeo primò negando antecedens: quia non cogitur Angelus omnia intendere propter vltimum finem ſiue debitum, ſiue indebitum; alioqui & omnes actus boni, quos Angelus in pura natura eliceret, eſſent charitatis naturalis; & omnes mali, ſuperbiæ. Secundò, eſto omnia Angelus operetur propter vltimum finem ſiue debitum, ſiue indebitum; adhuc nego omnia peccata, quæ Angelus in pura natura committeret, includere notabilem deformitatem erga vltimum finem, vt eſſet leue mendacium, quod Angelus committere poſſet propter inordinatum appetitum propriæ excellentiæ, qui eſt vltimus finis indebitus ipſius.

46. Ad primam confirmationem, primò negari poteſt antecedens: alioqui & omnes actus in Angelis beatis eſſent charitatis erga Deum vltimum finem debitum; & omnes actus in Angelis damnatis eſſent ſuperbiæ, qui eſt vltimus finis indebitus ipſorum: cùm tamen multò veroſimilius ſit, nec omnes actus bonos in beatis eſſe charitatis; nec omnes actus malos in damnatis eſſe ſuperbiæ. Secundò negatur conſequentia: etenim diuerſa eſt ratio Angelorum beatorum, & damnatorum, atque viatorum, vel in pura tantùm natura conditorum: nam & illi ratione beatitudinis, & iſti ratione damnationis moraliter determinantur ad ſic ſemper operandum. Quæ moralis determinatio non eſſet in Angelis viatoribus, neque in pura natura conditis. Secunda verò & tertia confirmatio ſolùm probant primam noſtram aſſertionem.

SE-

Digitized by Google

SECTIO III.

An Angelus peccare potuerit in primo inſtanti ſuæ creationis?

Prima ſententia affirmat de facto Angelos in primo creationis inſtãti peccaſſe. Ita Rubio.

Eandem docet Eugubin. Vt probabilẽ defendit Alenſis. Auguſtinus approbare videtur.

47. PRIMA ſententia affirmat, Angelum non modò potuiſſe,ſed de facto in primo inſtanti ſuæ creationis peccaſſe. Eſt Rubionis in 2. diſt. 5. q. 1. artic. 1. §. *Quintum & vltimum præmittendum eſt, quod ſicut*, inquit, *primus actus bonorum Angelorum fuit bonus & meritorius; ita & primus aliorum fuit malus & demeritorius*. Hæc Rubio. Eamdem ſententiam docet Eugubinus lib. 8. de perenni philoſophia c. 38. eamque vt *probabilem* defendit Alenſis 2. p. q. 98. memb. vltimo. Inter Patres eam approbare videtur Auguſtinus lib. 11. de Geneſi ad litteram cap. 23. vbi, *Quod ergo*, inquit, *putatur numquam diabolus in veritate ſtetiſſe, numquam cum Angelis beatam duxiſſe vitam, ſed ab ipſo ſuæ conditionis initio cecidiſſe, non ſic accipiendum eſt, vt non propria voluntate deprauatus, ſed malus à bono Deo creatus putetur*. Et paulò pòſt: *Ille*, inquit, *continuò impius, conſequenter & mente cæcus, non ex eo quod acceperat, cecidit; ſed ex eo quod acciperet, ſi ſubdi voluiſſet Deo*. Eamdem vt *probabilem* refert lib. 11. de ciuit. cap. 13.

Fundamentum Rubionis.

Fundamentum Rubionis eſt; quoniam ſi Angeli mali ante peccatum aliquem habuiſſent actum bonum, per illum & gratiam promeruiſſent, & à caſu præſeruati fuiſſent, ſicut & ceteri Angeli boni. Confirmatur, nam quod ſemel Angelus deliberatè eligit, numquam omittit; ergo ſi ſemel bonum actum habuiſſet, numquam illum omiſiſſet.

Apparenter ſolùm colligitur ex Ioan. 8. & 1. Ioan. 3.

Apparens aliquod fundamentum habet hæc ſententia in Scriptura Ioan. 8. *Ille*, inquit Chriſtus de diabolo, *homicida erat ab initio, & in veritate non ſtetit*. & 1. Ioan 3. *Ab initio diabolus peccat*.

Hæc ſententia ab omnibus Scholaſticis exploditur. Vt erroneam damnarunt Doctores Pariſienſes. Ita referũt S. Thomas, Bonauent. Argentina. Temerariam cenſent Suarez, & Vaſquez. Accedit auctoritas Concilij Bracarenſis 1. Potiſſimum argumentũ contra hanc ſententiam.

48. Sed hæc ſententia ab omnibus Scholaſticis cum Magiſtro in 2. diſt. 3. 4. & 5. tamquam Scripturis, & Patribus minùs conſona exploditur. Quin illam vt *erroneam*, & à Doctoribus Pariſienſibus damnatam referunt S. Thomas 1. part. quæſt. 63. artic. 5. Bonauentura in 2. diſt. 3. part. 2. artic. 1. quæſt. 2. Argentina diſt. 6. artic. 2. & alij. Ad minimum illam vt *temerariam*, & *nota aliqua dignam* cenſent Suarez lib. 7. de Angelis cap. 19. & Vaſquez 1. part. diſp 236. cap. 1. contra quam accedit auctoritas Concilij Bracarenſis primi ſub Ioanne III. Anno Domini 563. damnantis canone. 7. *qui dixerit, diabolum non fuiſſe priùs Angelum bonum à Deo factum*. Potiſſimum argumentum contra hanc ſententiam eſt; quoniam ſi Angelus ſtatim initio ſuæ creationis peccaſſet, non fuiſſet in gratia conditus: cùm nequeant de potentia ſaltem ordinata ſimul eſſe peccatum mortale & gratia: conſequens repugnat Scripturis, & Patribus, vt oſtendimus diſp. 18. ſect. 3.

Ad auctoritatẽ Auguſtini pro oppoſito citati reſpondetur.

49. Ad auctoritatem autem Auguſtini reſpondeo; Illum in priori loco non tam ſuam, quàm aliorum ſententiam explicaſſe: vt conſtat ex illis verbis, *Quod ergo putatur*. Vbi tantùm probare contendit, ex eo quòd Angelus fuerit ab initio malus, non Dei creatione, ſed propria voluntate fuiſſe malum. In ſecundo verò loco eo tantùm fine illam refert, vt oſtendat, non ſentire cum Manichæis, qui dicunt, Angelum ab initio peccaſſe.

Auguſtinus ſuam ſententiam declarat.

Ceterùm eodem lib. 11. de ciuitate cap. 15. ſuam ſententiam his verbis declarat: *Et illud*, inquit, *quod ab initio diabolus peccat, non ab initio, ex quo creatus eſt, peccare putandus eſt, ſed ab initio peccati, quod ab ipſius ſuperbia cœperit eſſe peccatum*. Vbi eamdem ſententiam confirmat ex illo Iſaiæ 14. *Quomodo cecidiſti Lucifer, qui manè oriebaris?* & ex illo Ezech. 28. *In delicijs Paradiſi Dei fuiſti, omni lapide pretioſo ornatus*. Vbi *intelligitur*, inquit, *fuiſſe aliquando ſine peccato: nam expreſſius et paulo poſt dicitur: Ambulaſti in diebus tuis ſine vitio*. Hæc ibi Auguſtinus. Vbi Scripturæ auctoritates in contrarium allatas explicat de initio peccati, non de initio creationis.

Iſaiæ 14.

Ezech. 28.

Ad fundamentum Rubionis.

50. Ad fundamentum Rubionis primò nego, ex eo quòd Angelus per actum bonum gratiam ſibi promeruiſſet, debuiſſe à peccato infallibiliter præſeruari: nam adhuc in gratia conſtitutus, in poteſtate ipſius erat, peccare, & non peccare; quippe gratia non auferebat illi peccandi poteſtatem. Quòd autem Angeli boni gratiam promerendo, à peccato præſeruati ſint, ſolùm probat, potuiſſe etiam malos per gratiam promeritam à peccato præſeruari, non autem infallibiliter. Secundò, eſto mali nullum elicuerint actum bonum, gratiæ aut gloriæ meritorium, quod probabile eſt, illudque docuit Palatius in 2. diſt. 5. diſp. 1. §. *At verò*. & nos ſuprà diſp. 18. ſect. vltima ſecuti ſumus: nego tamen inde ſequi, primum eorum actum fuiſſe peccatum: nam potuit in eis, & de facto iam præceſſit actus naturalis dilectionis ſui, & Dei auctoris naturæ, non tantùm naturâ, ſed etiam duratione: cùm repugnet, in eodem inſtanti indiuiſibili creationis fuiſſe gratiam & peccatum ſimul. Atque hanc poſteriorem reſponſionem probat confirmatio.

Secunda ſententia negat etiã de poteſtia abſoluta Hugo Victor Alenſis, Henricus, S. Thomas, Albert Bonauẽt. Richard. Ægid. Durãd. Argẽt. Capreol Ferrar. Caiet. Bannez Zumel, Nazar. Granados, Arrub. & reliqui Thomiſtæ.

51. Secunda ſententia negat, non ſolùm de potentia ordinata, ſed etiam de potentia abſoluta, potuiſſe Angelum in primo inſtanti ſuæ creationis peccare. Eſt Hugonis Victorini in ſumma tract. 2. cap. 2. Alenſis 2. part. quæſt. 29. memb. 1. artic. 7. Henrici quodlib. 8. quæſt. 10. §. *Ad dubitandum*. S. Thomæ 1. part. q. 63. artic. 5. & quæſt. 16. de malo artic. 4. Alberti in 2. diſt. 3. artic. 14. Bonauenturæ in 2. diſt. 3. part. 2. artic. 1. quæſt. 2. Richardi artic. 8. quæſt. 2. Ægidij diſt. 3. part. 1. quæſt. 1. artic. 2. Durandi diſt. 5. quæſt. 2. Argentinæ diſt. 6. quæſt. 1. artic. 2. Capreoli diſt. 4. quæſt. 1. artic. 1. concl. 4. & artic. 3. ad argumenta. Ferrarienſis 3. contra Gentes cap. 109. §. *Sed circa prædicta*. Caietani 1. part. quæſt. 63. ar. 5. Bannez, Zumel, Nazarij ibidem. Granadi tra. 13. diſp. 4. Arrubal diſp. 179. & reliquorum Thomiſtarum. Solus Heruæus in 2. diſt. 5.

Heruæus dubius eſt.

q.2.ar.2.inter Thomiſtas dubius eſt. Variæ huius ſententiæ adferuntur implicantiæ, quarum ſingulæ examinandæ ſunt.

Variæ adferuntur implicantiæ. Prima Alenſis. Sed diſplicet.

52. Prima Alenſis. Implicat, rem in inſtanti, quo producitur, operari: ergo & Angelum in primo inſtanti ſuæ creationis peccare. Sed contrà: nam res in inſtanti, quo producitur, habere poteſt omnia ad operandum requiſita, vt ſol ad illuminandum, ignis ad comburendum. Etenim vt cauſa operari poſſit, ſufficit, ſi tantùm natura præcedat ſuum effectum. Confirmatur: ſi hoc implicaret, implicaret etiam in diuinis productionibus. Vnde non poſſet diuinum Verbum in inſtanti æternitatis genitum, ſtatim vnà cum æterno Patre producere Spiritum ſanctum. Quòd ſi aduerſarius dicat, hoc tantùm implicare in rebus creatis, afferenda erit peculiaris ratio, quæ hactenus allata non eſt.

Secũda implicantia Henrici, Richardi, Capreoli, Caietani.

53. Secunda Henrici, Richardi, Capreoli, Caietani, & aliorum. Motus naturalis præcedit liberum: peccatum eſt motus liber: ergo ante illud præceſſit motus naturalis. Sed in motu naturali nulla eſt malitia: non igitur in primo inſtanti Angelus peccare potuit. Maior, in qua tantùm eſt difficultas, probatur: nam motus naturalis procedit à principio neceſſario & determinato ad vnum: liber verò à principio contingente & indifferente ad plura: ſed principium neceſſarium & determinatum ad vnum præcedit in operando principium contingens, & ad plura indifferens. Sed contrà: nam hoc ad ſummum probat, peccatum non potuiſſe eſſe priùs naturâ reſpectu operationis naturalis, non autem quòd non potuerit eſſe ſimul duratione, & in eodem inſtanti cum illa. Nec verum eſt, quod Richardus docet, peccatum non poſſe eſſe ſimul duratione cum operatione naturaliter tantùm recta: nam hæc de ſe indifferens eſt, & coniungi poteſt tam cum actu moraliter bono, quàm cum actu moraliter malo, vt de facto in Angelis beatis coniungitur cum actibus bonis, in damnatis verò cum actibus malis; nam etiam Angeli mali diligunt ſe dilectione naturali, quæ eſt naturaliter recta, vt ex ſuprà dictis diſp. 17. ſect. 2. & 3. conſtat. Prætereà hoc tantùm probat de potentia & lege ordinata, non autem de potentia abſoluta, ſecundùm quam potuit actus liber præcedere actum naturalem.

Sed reiicitur.

Richardus.

Huc reducitur ratio Ægidij.

54. Huc reducitur ratio Ægidij, qua inde probat, non potuiſſe Angelum in primo inſtanti ſuæ creationis peccare: quia ad primam intellectionem, & volitionem non potuit Angelus ſeipſum mouere. Ad rationem autem peccati requiritur, vt ad illud voluntas ſeipſam moueat, alioqui non foret liberum. Maior probatur, quia ad primam intellectionem non poteſt creatura ſeipſam mouere: ſed ad primam intellectionem, vtpote naturalem, & ſecundùm totum conatum naturæ productam, neceſſariò ſequitur complacentia. Ergo neque ad primam intellectionem, neque ad primam volitionem potuit Angelus in primo iſtanti ſeipſum mouere. Sed hæc refutatur eodem modo, ac præcedens ratio: cùm tantùm probet de primo actu, non de primo inſtanti; necnon de potentia ordinata, non de abſoluta.

Sed hæc eodem modo reiicitur.

Tertia ratio aliorum.

55. Tertia ratio eſt eorum, qui dicunt, ad liberã actionẽ requiri, vt voluntas tempore præcedat actum: vel quia ad deliberandum voluntas eget tempore: vel quia implicat, actum eſſe liberum in eodem inſtanti, quo producitur: nam tunc inuoluit neceſſitatem ſuppoſitionis, qua omne quod eſt, neceſſariò eſt. Sed contrà; nam vt actus ſit liber, ſufficit vt procedat à voluntate cum plena aduertentia rationis de obiecto indifferente ad vtrumlibet. At poteſt voluntas in inſtanti, quo producitur, habere plenam aduertentiam de obiectò indifferente ad vtrumlibet: ergo poteſt in inſtanti, quo producitur, liberè operari.

Sed refellitur.

56. Vnde ad primam probationem, nego ad deliberandum vt ſic requiri tempus, alioqui non potuiſſet Deus in inſtanti æternitatis ſeipſum determinare ad creandum mundum: ſed ad ſummum illud requiri reſpectu voluntatis operantis ex præuio diſcurſu: qualis non eſt voluntas Angelica, quæ ad operandũ non eget multiplici notitia obiecti, diſcurſu comparata, ſed vna indiuiſibili cognitione perfectiſſimè repræſentante obiectum ſecundùm omnes circumſtantias, in inſtanti producta per propriam obiecti ſpeciem. Confirmatur: ideò homo ad deliberandum eget tempore, quia debet diſcurſu ſibi comparare perfectam ac plenam notitiam obiecti, & circumſtantiarum eius: ſed Angelus vno indiuiſibili actu in momento producto, abſque diſcurſu, plenè ac perfectè cognoſcit obiectum, & omnes circumſtantias eius: non igitur ad deliberandum eget tempore. Falſa quoque eſt poſterior probatio, vt conſtat in actu libero Dei, qui in eodem inſtanti æternitatis, in quo terminabatur ad creaturas, liberè terminabatur; & in quolibet actu libero creaturæ, qui in eo inſtanti, in quo producitur, liberè producitur. Ratio verò eſt: quoniam exercitium libertatis, eſt dum actus ipſe liber producitur cum reſpectu ad potentiam, à qua potuit in eodem inſtanti in ſenſu diuiſo non produci. Sicut exercitium libertatis ex parte potentiæ, eſt in inſtanti dum potentia operatur, cum antecedenti poteſtate non operandi pro eodem inſtanti in ſenſu diuiſo. Eadem quippe potentia dicitur libera per ordinem ad idem inſtans temporis, quatenus in eo, omnibus antecedenter requiſitis inuariatis, exercere valet duo contradictoria, non quidem coniunctim & in ſenſu compoſito, ſed diſiunctim & in ſenſu diuiſo.

Quarta ratio Argentinæ.

57. Quarta ratio eſt Argentinæ, ideò non potuiſſe Angelum in primo inſtanti ſuæ creationis peccare, quia non potuit in eo inſtanti primum actum voluntatis à ſeipſo actiuè habere: vt autem liberè ſeipſum quis ad volendum moueat, debet priùs à ſeipſo habere actum, quo ſe ad volendum moueat. Minor eſt Anſelmi lib. de caſu diaboli c. 12. *Quidquid*, inquit, *ſe mouet ad volen-*

Anſelmus.

lendum, priùs ſe vult ita mouere. Quod ergo nihil vult, nullo modo poteſt ſe mouere ad volendum. Maiorem probat: tum quia ſicut primum motum non habet res genita à ſe, ſed à generante: ita primum motum non habet voluntas creata à ſe, ſed à creante. Implicat autem, vt actus, quo voluntas creata moueatur ad peccandum, ſit à Deo: alioqui Deus eſſet cauſa actus mali: tum quia ſi Angelus mouiſſet ſe ad primum actum voluntatis,ante primum actum fuiſſet in actu volendi, quia volendo mouiſſet ſe.

Sed & Argumentis in ſuo diſcurſu errat.

58. In hoc diſcurſu vtraque propoſitio maior, & minor eſt falſa. Eſt falſa minor: quoniam vt voluntas à ſeipſa actiuè velit, non eſt neceſſe, vt præcedat actus, quo velit ſe velle, ſed ſufficit, vt præcedat potentia cum ſufficiente notitia obiecti. Nam cùm voluntas ſit potentia eſſentialiter actiua, non requirit ad ſuum actum producendum, niſi ſufficientem propoſitionem obiecti: qua poſita voluntas eſt ſufficienter conſtituta in actu primo proximo ad volendum, ac proinde à ſeipſa velle poteſt; cùm à ſeipſa habeat natiuam vim volendi, poſita ſufficiente propoſitione obiecti.

59. Confirmatur: nam vel iſte actus prærequiritur ad volendum ſimpliciter, vel ad volendum liberè. Non ad volendum ſimpliciter: alioqui etiam ad primum actum prærequireretur alius actus, & ſic in infinitum; nam etiam primus actus eſt voluntarius voluntati. Non ad volendum liberè; nam ad hoc ſufficit, vt præcedat notitia obiecti indifferens ad vtrumlibet. Cuius ratio à priori eſt, quoniam ab eo tantùm pendet voluntas in liberè operando, à quo conſtituitur in actu primo proximo indifferenter operatiua: ſed voluntas conſtituitur in actu primo proximo indifferenter operatiua per ſolam notitiam obiecti indifferentem ad vtrumlibet. Nam à notitia habet indifferentiam obiectiuam, à ſeipſa verò indifferentiam actiuam; quæ duplex indifferentia requiritur,& ſufficit ad liberè operandum. A præuio autem actu voluntatis nullam habet voluntas indifferentiam; neque obiectiuam, cùm eius non ſit, ſed cognitionis, obiectum proponere: neque formalem actiuam; cùm totam actiuitatem habeat voluntas à ſeipſa.

60. Falſa eſt etiam maior: quoniam vt poſſit voluntas primum actum à ſeipſa non ſolùm actiuè, ſed etiam liberè habere, nil aliud requiritur, quàm vt ante illum præcedat indifferens notitia obiecti: hac enim poſita, poteſt voluntas ex natiua ſua libertate, non ſolùm actiuè, ſed etiam liberè ad vtramlibet obiecti partem ſe mouere. Nam ad liberè operandum ſufficit obiectiua indifferentia ex parte obiecti, & ſubiectiua ex parte potentiæ, quam voluntas habet ex ſe, quatenus libera potentia eſt.

Anſelmus omnino in hac opinione fuit.

61. Anſelmum fateor in ea fuiſſe ſententia. Quamuis aliqui illum explicent, vt ly, *priùs velit*; non deſignet actum, ſed potentiam: ac ſi dixiſſet, vt Angelus moueat ſe ad volendum,debet habere potentiam volendi. Eſt tamen extorta expoſitio, & textui minimè cohærens: ſermo enim ibi eſt,non de voluntate potentia, ſed de voluntate actu, vtrùm illa ſit neceſſaria ad volendum à ſe: vt patet ex verbis,quibus diſcurſum concludit: *Reſtat igitur,* inquit, *vt ille Angelus,qui iam aptus factus eſt ad habendam voluntatem, ſed tamen nihil vult, non poſſit habere primam voluntatem à ſe.* Probabiliùs explicari poſſet de primo actu voluntatis radicali, qui eſt prima notitia, à qua pendet actus ipſe formalis voluntatis.

Ad oppoſita argumenta reſpondeo.

62. Ad primam verò probationem maioris, nego primum actum voluntatis neceſſariò debere eſſe à Deo; vt ex infrà dicendis conſtabit. Ad poſteriorem verò, nego ſequelam: nam vt Angelus liberè moueat ſe ad volendum, non eſt neceſſe, vt per diſtinctum actum velit ſe mouere, ſed per eumdem, quo vult obiectum, ſimul mouet ſe ad volendum ſuum actum. Vnde concedo, quòd ad primum actum voluntas volendo ſe moueat; nego tamen ad illum ſe mouere per diſtinctum actum, ſed per eumdem, quo ſe mouet ad obiectum. Nam idem actus eſt formalis volitio obiecti,& virtualis volitio ſui.

Quinta ratio Durandi.

63. Quinta ratio Durandi. Ideò non potuit Angelus in primo inſtanti ſuæ creationis peccare, quia in eo inſtanti nullam potuit habere inconſiderationem: ſine aliqua autem inconſideratione implicat committi peccatum. Minorem ſupponit: quæ tamen probari poteſt; quia omnis defectus in voluntate ſupponere debet aliquem defectum in intellectu, à quo originetur. Maiorem probat: quoniam vel Angelus habuiſſet in primo inſtanti cognitionem naturalem: atqui hæc nullam poteſt in Angelo habere inconſiderantiam, qui intuendo naturas rerum, penetrat omnes circumſtantias cuiuſcumque agibilis, vel appetibilis. Vel ſupernaturalem: atqui impoſſibile eſt, vt in eo inſtanti, in quo Angelus accipit cognitionem ſupernaturalem, habeat defectum conſiderationis ſupernaturalis: alioqui in eodem inſtanti haberet conſiderantiam, & inconſiderantiam eiuſdem rei;cùm non poſſit accipere cognitionem præcepti ſupernaturalis, niſi per conſiderationem ipſius præcepti ſupernaturalis. Igitur implicat,vt in eodem inſtanti ſimul habeat inconſiderantiam eiuſdem. Eadem ratione probari poſſet, non potuiſſe Angelum peccare omiſſione actus præcepti:quia vel facta fuiſſet Angelo in primo inſtanti promulgatio præcepti; & ſic non potuiſſet circa talem promulgationem in eo inſtanti errare, vel aliquam inconſiderantiam habere. Vel promulgatio facta non fuiſſet in primo inſtanti; & ſic non potuiſſet in eo inſtanti ad præceptum ſeruandum obligari.

Durandi diſcurſus malo nititur fundamento, ideoq; non ſubſiſtit.

64. Sed totus hic Durandi diſcurſus fundatur in eo, quòd nequeat Angelus peccare, niſi aliqua præcedat in intellectu ipſius inconſiderantia: hoc autem falſum eſt, nam ad-

Digitized by Google

adhuc omnibus conſideratis, poteſt Angelus, & quæuis intellectualis creatura peccare, vel non peccare. Quia cùm neutra obiecti pars creatam voluntatem neceſſitet, adhuc vtraque obiecti parte attenta & conſiderata, poterit voluntas pro innata ſua libertate alterutram amplecti, vel non amplecti; atque adeò peccare, vel non peccare. Probatio autem minoris ſolùm probat defectum moralis imprudentiæ, qui ſemper voluntatis defectum præcedit, etiam ſi nullus ſit phyſicus error, vel inconſideratio intellectus.

Sexta ratio Arrubal.

65. Sexta ratio Arrubal. Nulla voluntas peccare poteſt, niſi ex efficaciori cogitatione boni apparentis, & minùs efficaci conſideratione boni veri & honeſti: ſed Angeli non potuerunt in primo inſtanti ſuæ creationis efficaciorem habere cogitationem boni apparentis inhoneſti, quàm veri & honeſti: igitur non potuerunt in eo inſtanti peccare. Maior eſt S. Thomæ 1. part. quæſt. 63. artic. 1. ad 4. & 1. 2. quæſt. 77. artic. 2. *S. Thomas.* Minor probatur: nam dupliciter poteſt huiuſmodi conſiderationis defectus circa bonum verum & honeſtum contingere: vno modo liberè ex libero imperio voluntatis, intellectum applicantis ad efficaciùs conſiderandum bonum apparens & inhoneſtum, quàm bonum verum & honeſtum. Secundo modo naturaliter, ex natura talis cognitionis, quæ naturaliter excitari poſtulet efficacior circa bonum apparens, quàm circa bonum verum. Neutro autem modo potuit talis cogitatio in primo inſtanti creationis in Angelo excitari. Non primo: quia non potuit prima cogitatio in Angelo eſſe libera ex libero imperio ipſius producta, vt per ſe patet. Neque ſecundo modo: nam cognitio, quæ naturaliter excitatur, efficacior excitari poſtulat circa ea, quorum efficaciores ſpecies exiſtunt in intellectu cognoſcentis. Hæc autem non potuerunt in Angelo eſſe bona apparentia, ſed vera & honeſta: fuerunt enim hæc propria ſubſtantia Angeli, obligatio ipſius erga Deum, ob intrinſecam ab illo dependentiam, & alia ad bonum honeſtum pertinentia, quæ plus congruebant naturæ Angelicæ, quàm alia bona apparentia. Igitur hæc bona debuerunt efficaciùs repræſentari intellectui Angelico in primo inſtanti ſuæ creationis, quàm quæcumque alia, ipſius naturæ minimè congruentia. Non igitur potuit in prima cogitatione Angeli eſſe defectus conſiderationis circa bonum verum & honeſtum, ſine quo nequit committi peccatum.

Ad hanc reducit rationē S. Thomæ.

66. Atque ad hanc rationem reducit rationem ſancti Thomæ, qua probat, ideò non potuiſſe Angelum in primo inſtanti ſuæ creationis peccare, quia alioqui tale peccatum tribueretur Deo; quia cùm nequeat abſque defectu conſiderationis circa bonum honeſtum committi peccatum; & nequeat in primo inſtanti creationis talis cogitatio excitari in Angelo, aut naturaliter, exigente natura ipſa Angeli; aut liberè, ex imperio ipſius Angeli, ſi illam habuiſſet ab exordio ſuæ creationis, non potuiſſet illam habere à ſeipſo, ſed à Deo vt à cauſa particulari: atque adeò Deus fuiſſet cauſa peccati, quod ad talem cogitationem ſecutum fuiſſet.

Sed contra hanc rationē obiectio 1.

67. Sed contra hanc rationem primò; quoniam ad peccandum ſimpliciter, non eſt talis inconſideratio veri atque honeſti boni neceſſaria. Ceterùm S. Thomas explicatur vel de inconſiderantia vt plurimum, vel certè de morali. *S. Tho. citatus explicatur.* *Obiectio 2.* Secundò, prædicta ratio ad ſummum probat, non potuiſſe in primo inſtanti naturæ excitari in Angelo efficaciorem cogitationem circa bonum apparens, non autem in ſecundo inſtanti naturæ, quod ſimul eſſe potuiſſet cum eodem inſtanti durationis. Nam in eodem inſtanti durationis potuiſſet Angelus liberè ſibi excitare efficaciorem aliquam cogitationem circa bonum apparens: atque adeò in eodem inſtanti durationis peccare. An autem poſſit prima cogitatio efficacior circa bonum apparens immitti à Deo, abſque eo quòd ſit auctor peccati, conſtabit ex infrà dicendis.

Septima ratio S. Thomæ.

68. Septima ratio eſt S. Thomæ loco præcitato de malo. Angelus priùs fertur in naturalia, quàm in ſupernaturalia, quia naturalia præſupponuntur ad ſupernaturalia: ſed circa naturalia non poteſt Angelus peccare: ergo non potuit in primo inſtanti ſuæ creationis peccare: nam primum inſtans creationis fuit inſtans operationis naturalis, ex quo tranſiit ad ſecundum inſtans operationis ſupernaturalis. *Verū huius diſcurſus claudicat minor.* Verùm huius diſcurſus falſa eſt minor, vt conſtat ex prima ſectione præſentis diſputationis: & maior etiam eſt falſa intellecta de prioritate durationis.

Octaua ratio eiuſdem S. Doctoris.

69. Octaua ratio eiuſdem prima parte quæſt. 63. artic. 5. Si poſſet Angelus in primo inſtanti ſuæ creationis peccare, talis actio peccaminoſa tribueretur Deo tamquam primo auctori: hoc autem implicat, cùm nequeat Deus eſſe auctor peccati. Sequelam probat, nam prima operatio rei productæ tribuitur producenti: vt ſi prima operatio animalis ſit clauda, talis claudicatio tribuitur generanti: ergo ſi prima operatio Angeli fuiſſet praua, talis prauitas tribueretur Deo creanti. Confirmatur, nam ideò Deo tribuitur actus bonus, quia eſt auctor primæ cogitationis, ex qua talis actus bonus ſequitur.

Sed diſplicet.

70. Sed contrà: nam ſi hæc ratio concluderet, concluderet de quacumque prima cogitatione, ex qua liberè ſequeretur peccatum. Nam aut omnis prima cogitatio, indifferens ad bonum & malum, quæ in quouis negotio humano, vel Angelico, præcedere debet intentionem finis, de facto ſemper producitur à Deo, vt multi Theologi opinantur; aut ſaltem abſque vllo abſurdo à Deo produci poſſet, & interdum de facto producitur: ſed prædicta ratio non concludit

de

Digitized by Google

de omni prima cogitatione, alioqui actio peccaminoſa ex ea ſecuta tribueretur Deo: quod nullus hactenus dixit, cùm multi tamen dixerint, omnem primam cogitationem, etiam ad bonum & malum indifferentem immitti à Deo. Quod ſi vis fiat in prima cogitatione ſimpliciter, non autem in prima in quouis negotio, afferenda erit diſparitas, quæ vix, me iudice, afferri poteſt.

71. Confirmatur primò: nam in ſententia Thomiſtarum, homo in primo inſtanti vſus rationis præcepto naturali tenetur, ſe in Deum vltimum finem conuertere. Hoc autem præceptum naturale intimatur nobis à Deo medio lumine & dictamine naturali, cuius ipſe eſt auctor, cùm tamen ipſe non ſit auctor omiſſionis peccaminoſæ, quæ ex huiuſmodi præcepti inſinuatione liberè ſequitur à voluntate humana. Ergo neque ex eo, quòd Deus eſſet auctor primæ cogitationis ad bonum & malum indifferentis, eſſet auctor peccati, quod ex ea liberè ſequeretur ex voluntate Angelica.

72. Confirmatur ſecundò. In doctrina eorumdem Thomiſtarum, ante actum peccati neceſſaria eſt phyſica prædeterminatio, quæ producitur à ſolo Deo. At magis infallibile eſt, ad phyſicam prædeterminationem ſequi actum peccati ex voluntate creata, quàm ad notitiam indifferentem ad bonum & malum: nam illa poſita, implicat non ſequi actum peccati in voluntate creata: cùm tamen hac poſita, poſſit non ſequi, & de facto interdum non ſequitur actio peccaminoſa in voluntate creata. Sed ex eo quòd Deus producat phyſicam prædeterminationem in voluntate creata, non dicitur per aduerſarios Deus auctor peccati, eò quòd illa poſita liberè ſequitur actus peccati: ergo ex eo quòd Deus producat primam cogitationem ad bonum & malum indifferentem, non dicetur auctor peccati, nam adhuc ea poſita liberè ſequitur peccatum. *Reſponſio Thomiſtarũ.* Reſponderi poſſet, phyſicam prædeterminationem exigi à creatura, quippe quæ ſine illa operari non poſſet: primam verò cogitationem ad bonum vel malum indifferentem non exigi à creatura, ſed potiùs cogitationem naturalem determinatam ad bonum. *Sed reiicitur.* Sed contrà: nam neque creatura ex ſe magis exigit phyſicè prædeterminari ad actum malum, quàm ad bonum, cùm antequam prædeterminetur ſit indifferens ad vtrumque; non minùs quàm eadem creatura, antequam præueniatur cogitatione indifferente ad bonum & malum, ex ſe eſt indifferens ad vtramque.

Ad rationẽ S.Thomæ reſpondetur.

73. Vnde ad rationem, neganda eſt ſequela; & ad probationem, eſto prima operatio naturalis rei productæ tribuatur primo producenti; attamen negandum eſt, eidem tribui primam operationem liberam. Ratio diſcriminis eſt, quoniam prima operatio naturalis neceſſariò fluit à re ipſa producta; quæ quia immediatè eſt à producente, etiam prima operatio naturalis ipſius cenſebitur eſſe ab eodem primo producente. Operatio verò libera, quia non neceſſariò fluit à re producta, ſed poteſt ex vi ipſius natiuæ libertatis non produci, non tribuitur primo producenti, ſed ipſi rei productæ: nam ei proximæ tribuitur actio, è cuius virtute illa immediatè producitur.

74. Ad confirmationem autem nego, ex eo præciſè Deo tribui actum bonum, quia eſt auctor primæ cogitationis, ex qua talis actus bonus ſequitur: ſed tum quia eo fine & intentione illam producit, vt ex ea bonus actus ſequatur: tum quia plerumque tales cogitationes ſunt indebitæ, & ſupra exigentiam naturæ, ſaltem quoad modum, quo illæ producuntur. At verò cogitatio ad bonum & malum indifferens, non eſt indebita, & ſupra exigentiam, ſed debita & connaturalis naturæ intellectuali, quatenus libera eſt, & indifferenter operatiua pro quolibet inſtanti durationis.

Tertia ſententia affirmat potuiſſe ſimpliciter Angelum in primo creationis ſuæ inſtanti peccare. Scotus, Gregorius, Mayronius, Maior, Aureolus, Rubio. Ochamus, Bacho, Marſilius, Gabriel, Palatius, Molina, Vaſquez, Suarez, Becanus. Hæc ſententia probabilior eſt.

75. Tertia igitur ſententia affirmat, potuiſſe ſimpliciter Angelum in primo inſtanti ſuæ creationis peccare. Eſt Scoti in 2. diſtin. 5. quæſt. 2. §. *Teneo igitur.* Gregorij quæſt. 1. artic. 2. Mayroni quæſt. 3. Maioris quæſt. 2. Aureoli diſt. 4. artic. 2. & 3. Rubionis diſtinct. 3. quæſtione vltima. & à fortiori ſequitur ex eo quod docet diſtin. 5. quæſt. 1. artic. 1. omnes Angelos malos de facto in primo inſtanti peccaſſe: quamquam hoc ipſum in hoc loco putat inceptum. Eamdem ſententiam ſequitur Ochamus quodlib. 2. quæſt. 6. Bacho in 2. diſtin. 23. art. 3. Marſilius quæſt. 3. artic. 2. concl. 1. & concluſione reſponſali, Gabriel diſt. 4. quæ. vnica, artic. 3. initio. Palatius diſt. 5. diſputat. 1. circa finem. §. *Quare ſit tertia ſententia.* Molina 1. part. quæſt. 63. art. 5. Valentia puncto 4. Vaſquez diſp. 236. c. 3. Suarez lib. 7. de Angelis c. 20. Becanus de Angelis c. 4. quæſt. 10. Quæ ſententia probabilior eſt. Pro cuius explicatione

Ad intelligendam controuerſiam præſentem, notandum.

76. Diſtinguenda eſt duplex controuerſia, altera abſoluta, nulla facta ſuppoſitione, altera hypothetica aliqua ſuppoſitione facta. Rurſus duplex diſtinguendus eſt ſenſus propoſitæ quæſtionis: vnus eſt de primo inſtanti durationis, in quo plura potuerunt eſſe inſtantia naturæ, ſiue Angelicæ operationes. Alter eſt de primo inſtanti naturæ ſiue Angelicæ operationis, an ſcilicet prima operatio Angelica potuerit eſſe peccaminoſa. His explicatis,

Aſſertio 1. Angelus potuit abſolutè etiam in primo naturæ inſtanti peccare. Hanc ſupponit Auguſt. Et probatur.

77. Dico primò. Abſolutè, nulla facta ſuppoſitione, potuit Angelus non ſolùm in primo inſtanti durationis, ſed etiam in primo inſtanti naturæ peccare. Hanc aſſertionem apertè ſupponit Auguſtinus ſuprà citatus. Cuius potiſſimum fundamentum eſt, quoniam potuit Angelus in primo inſtanti tam durationis, quàm naturæ, habere omnia ad peccandum requiſita: igitur potuit peccare. Conſequentia eſt euidens: nam omnis cauſa in quouis inſtanti operari poteſt, in quo habet omnia ad operandũ requiſita. Eſt enim aperta con-

Digitized by Google

contradictio, cauſam habere omnia ad operandum requiſita, & nihilominus operari non poſſe. Nam ſi operari non poteſt, non niſi defectu alicuius requiſiti operari non poteſt: igitur ſi ponitur cum omnibus ad operandum requiſitis, repugnat operari non poſſe. Antecedens, in quo tantùm eſt difficultas, probatur: quoniam ad peccandum nil aliud requiritur, quàm voluntas cum plena aduertentia vtriuſque partis obiecti propoſiti: ſed potuit Angelus in primo inſtanti ſuæ creationis habere notitiam cum plena aduertentia vtriuſque partis obiecti propoſiti, abſque eo quòd peccatum ex ea futurum tribueretur Deo: ergo potuit abſque vllo abſurdo in eo inſtanti peccare. Minor, quæ tantùm eſt controuerſa, probatur: nam potiſſima ratio, cur id negetur, eſt, quia inde ſequeretur, actionem prauam, quæ ex ea futura eſſet, tribui Deo: at hoc non ſequitur, nam illa non determinaret voluntatem Angeli ad vnum, ſed relinqueret eam perfectè liberam & indifferentem ad vtramque partem contradictionis. Actio autem non tribuitur, niſi principio, à quo liberè proficiſcitur, vt conſtat exemplis ſuprà adductis.

Confirmatur vlteriùs.

78. Et vlteriùs confirmatur: nam vel actio praua inde ſecuta tribueretur Deo, quia Deus eſſet auctor primæ cogitationis indifferentis ad bonum & malum. Et non: quoniam ſæpè Deus eſt auctor primæ cogitationis indifferentis ad bonum & malum, cui tamen non tribuitur actio praua inde ſecuta. Vel quia eſt auctor talis cogitationis in primo inſtāti creationis. Et neque hoc dici poteſt: nam etiam Deus eſt auctor primæ cogitationis hominis peruenientis ad vſum rationis, quæ cogitatio æquiualet primæ cogitationi Angelicæ productæ in primo inſtanti creationis: cùm tamen ſecundùm Thomiſtas omiſſio præcepti naturalis de diligendo Deo inde ſecuta, non tribuatur Deo, ſed homini. Vel quia talis cogitatio non eſt connaturalis Angelo in primo inſtanti creato, ſed potiùs illi connaturalis eſt cogitatio neceſſaria determinata ad vnum. Et conſequenter actio praua ſecuta ex tali cogitatione innaturali & contra exigentiam naturæ Angelicæ, tribuetur auctori illius. Et contra eſt: tum quia idem dici poſſet de homine ad primum rationis vſum perueniente. Tum quia falſum eſt antecedens: nam ſicut naturale eſt Angelo, habere in primo inſtanti ſuæ creationis potentiam perfectè liberam, non minùs quàm in quolibet inſtanti ſequenti; vt patet ex merito, quod Thomiſtæ ponunt in primo inſtanti, quod ſine perfecta libertate eſſe non poteſt: ita cōnaturale eſt illi quidquid ad hanc libertatem prærequiritur. Vel demum, quia Angelus priùs ſaltem natura poſtulat habere naturalem cognitionem, ex qua apta eſt ſequi naturalis dilectio ſui & Dei, quàm cognitionē ad bonum & malum indifferentem, ex qua nata eſt ſequi praua dilectio ſui & Dei. Sed contrà primò: nam ex hoc tantùm ſequitur, non potuiſſe Angelum peccare in primo inſtanti naturæ, quod menſurat primam operationem Angelicam; non autem in primo inſtanti durationis, in quo ſimul cum notitia naturali determinata ad vnum, coniungi potuit notitia indifferens ad vtrumlibet. Secundò, neque ſufficienter probat de primo inſtanti naturæ: nam eſto connaturalius ſit Angelo, priùs natura moueri ad naturalem dilectionem ſui & Dei ex neceſſaria cognitione propriæ ſubſtantiæ, nihilominus non eſt contra naturam ipſius, determinari in primo inſtanti naturæ cognitione radicaliter libera, & indifferente ad vtrùlibet: atque adeò non ſolùm in primo inſtanti durationis, ſed etiam naturæ potuiſſe peccare, abſque eo quòd peccatum tribueretur Deo. Antecedens conſtat: nam etiam in primo inſtanti naturæ Angelus habet potentiam perfectè liberam: ergo neq; in primo inſtanti naturæ cognitio radicaliter libera, & obiectiuè indifferens eſt contra Angeli naturā. Quòd autē connaturaliùs Angelus petat habere notitiam determinatam ad vnum, quàm indifferentem ad plura, non facit, vt hæc ſit contra ipſius naturam, ſed tantùm vt ſit minùs naturalis. Deus autem non tenetur operari iuxta maiorem connaturalitatem creaturæ, cùm poſſit vt ſupremus Dominus naturæ, ob aliquem honeſtum finem, talem ordinem inuertere.

79. Confirmatur: etenim non magis ex prima cogitatione indifferente ſequi poteſt peccatum in Angelo, quàm ex quauis alia occaſione, vel diſpoſitione; ſed potuit Deus conſtituere Angelum in primo inſtanti ſuæ creationis ſub aliqua diſpoſitione vel occaſione, ex qua præuiſum erat futurum peccatum, abſque eo quòd peccatum ex tali diſpoſitione futurum tribueretur Deo: ergo pariter potuit Deus creare Angelum cum tali cogitatione, ex qua præuiſum erat futurum peccatum, abſque eo quòd tale peccatum tribueretur Deo. Maior conſtat: nam ſi Angelus conditus non fuiſſet ſub tali circumſtantia temporis, loci, coniunctionis cum hoc vel illo Angelo, futurum fortaſſe fuiſſet, vt non peccaſſet. Minor probatur: nam probabile eſt, de facto multos præuiſos fuiſſe non peccaturos, ſi ſub aliis, vel aliis circumſtantiis conditi fuiſſent. Eadem doctrina applicari poteſt primis parentibus, qui ſi ſub aliis circumſtantiis conditi fuiſſent, non peccaſſent, cùm tamen illorum peccatum nullo pacto tribuatur Deo.

Reſponſio nonnullorū.

80. Reſponderi poſſet, peccatum ex tali, vel tali diſpoſitione ſecutum fuiſſe poſt, non in ipſo inſtanti creationis: ſolum autem peccatum in ipſo inſtanti creationis ſecutum tribui Deo: eò quòd ſola actio, quæ in inſtanti productionis ſequitur rem productam, tribuitur producenti; quia tunc tantùm res eſt quaſi in manu producentis, tamquam inſtrumentum in manu artificis, cuius defectus tribuitur artifici vt principali cauſæ. Sed contrà; nam ſiue peccatum ſequatur in inſtanti creationis, ſiue poſt, ſemper verum eſt, illud ſequi ex tali diſpoſitione, vel circumſtantia, ex qua Angelus occaſionem ſumpſit peccandi. Eadem ratione, ſiue Angelus ex cogitatione indifferente peccandi occaſionem ſumat in

Sed refellitur.

eodem

Digitized by Google

eodem inſtanti,ſiue poſt,ſemper verum foret, peccatum fuiſſe ex tali cogitatione ſecutum. Vnde ſi verum eſt, Deum non poſſe cum tali cogitatione Angelum condere,quia peccatum inde ſecutum tribueretur ipſi; neque cum ea cogitatione eum condere poſſet, etiam ſi peccatum non ſit in eodem inſtanti, ſed poſt ſecuturum. Nam ratio, cur Deo peccatum tribueretur in hac ſententia, eſt, quia Deus cum tali cogitatione,ex qua natum eſt ſequi peccatum, Angelum produceret. Siue igitur peccatum ſequeretur in eodem,ſiue in alio inſtanti, modò ex tali cogitatione ſequeretur, ſemper in hac ſententia diceretur Deus auctor illius. Sicut qui dat malum conſilium, ſemper erit auctor mali ſecuti, ſiue illud ſtatim ſequatur, ſiue poſt.

Probatur ſecundò eadem aſſertio.

S.Thomas.

81. Secundò probatur eadem aſſertio contra Thomiſtas. Angelus in primo inſtanti ſuæ creationis potuit mereri; ergo & peccare. Antecedens eſt S.Thomæ 1. p.q. 63. artic.5. ad 3. Conſequentia verò probatur, nam ad meritum, ad minimum requiritur libertas quoad exercitium, ſine qua repugnat eſſe meritum. Libertas autem quoad exercitium, eſt facultas eliciendi, vel non eliciendi actum in eodem inſtanti durationis diſiunctim, & in ſenſu diuiſo: quæ propterea libertas contradictionis dicitur, quia vim habet eliciendi duo contradictoria in eodem inſtanti,non coniunctim & in ſenſu compoſito, ſed diſiunctim & in ſenſu diuiſo. Ergo ſaltem habuit Angelus in primo inſtanti creationis potẽtiam eliciendi, vel non eliciendi actum bonum: ergo accedente aliquo præcepto de eliciendo actu bono,potuiſſet in primo inſtanti peccare: atqui potuit in primo inſtanti habere præceptum de actu bono eliciendo: ergo potuit in primo inſtanti peccare.

82. Minor tantùm probanda eſt,nam cetera clarent: hanc autem ſic probo. Primò,quoniam, vt fert communior Theologorum opinio,Chriſtus in primo inſtanti ſuæ conceptionis habuit à Patre præceptum de morte pro nobis ſubeunda: in cuius præcepti meritoria acceptatione nos omnes, teſte Paulo ad Hebræos 10. *ſanctificati ſumus:* ergo à fortiori ſimile præceptum habere potuit Angelus in primo inſtanti ſuæ creationis. Conſequentia patet,cùm nulla in hoc ſit repugnantia,alioqui nec Chriſtus illud habere potuiſſet. Secundò certum eſt,de facto Angelos,non minùs quàm homines, præceptum habuiſſe credendi myſteria fidei,nec nõ ſperandi,& diligendi Deũ, quibus actibus boni gloriam ſibi promeruerunt. Quæ igitur aſſignari poteſt repugnantia, cur hoc ipſum præceptum habere non potuerint in primo inſtanti ſuæ creationis? Quòd ſi in eo inſtanti præceptum habere potuerunt, procul dubio in eo peccare potuerunt. Nam Angeli in primo inſtanti erant puri viatores,in quo ſi præceptum habuiſſent, potuiſſent illud re ipſa non ſeruare, per libertatem ſaltem contradictionis non eliciendi actum præceptum in eo inſtanti, in quo debuiſſent.

Ad Heb. 10.

Probatur tertiò.

83. Tertiò in ſententia Thomiſtarum, homo ſub præcepto naturali tenetur in primo inſtanti vſus rationis ſeipſum, & ſua in Deum vltimum finem referre: ergo à fortiori ad id tenebatur Angelus in primo inſtanti ſuæ creationis. Conſequentia probatur, tum quia magis diſpoſitus erat Angelus ad talem actum in primo inſtanti creationis eliciendum, quàm homo in primo inſtanti vſus rationis, vt per ſe conſtat. Tum quia ad hoc præceptum tenetur homo propter beneficia à Deo accepta,& propter charitatem erga ſeipſum: atqui hæ rationes fortiùs militabant in Angelo in primo inſtanti ſuæ creationis. Dices, hoc præceptum fuiſſe ab Angelis in primo inſtanti ſuæ creationis ſeruatum, per dilectionem naturalem ſui, & Dei auctoris naturæ. Sed contrà: quia cùm ille actus non fuerit liber, ſed merè naturalis, elicitus à potentia determinata ad vnum, non potuit eſſe præcepti adimpletiuus, quia præceptum non adimpletur actu naturali, ſed libero, vt conſtat in nobis.

Dices.

Reſpondetur

Aſſertio 2. De facto ex ſuppoſitione accepta gratiæ gratis, implicat Angelos potuiſſe peccare in eodẽ inſtanti creationis. Prioris partis fundamentum.

84. Dico ſecundò;de facto ex ſuppoſitione, quòd Angeli conditi ſint in primo inſtanti creationis cum iuſtitia & ſanctitate habituali, implicat, eos in primo inſtanti creationis peccare potuiſſe, tam potentia phyſica peccato commiſſionis, quàm potentia morali, peccato omiſſionis. Quòd autem in eo inſtanti peccare nõ potuerint peccato commiſſionis potentia phyſica, probatur hoc pacto. Gratia ſanctificans pro eo inſtanti, pro quo informat ſubiectum, ſupponit in ſubiecto phyſicam impotentiam ad peccatum commiſſionis: ergo pro eo inſtanti, pro quo informat ſubiectum,non eſt ſubiectum phyſicè potens ad committendum peccatum commiſſionis. Conſequentia patet. Antecedens ſic oſtendo. Implicat, Deum habere poſitiuum decretum concurrendi cum voluntate Angeli ad peccatum commiſſionis, pro eo inſtanti, pro quo Angelus recipit gratiam ſanctificantem. Ergo pro eo inſtanti, pro quo Angelus recipit gratiam ſanctificantem, non poteſt habere phyſicam potentiam ad committendum peccatum commiſſionis. Conſequentia elucet: nam phyſica potentia eliciendi actum poſitiuum, non ſolùm conſtat ex intrinſeca facultate naturæ,ſed etiam ex extrinſeco concurſu Dei: ergo Angelus carens extrinſeco concurſu Dei ad committendum peccatum pro eo inſtanti, pro quo recipit gratiam ſanctificantem, non poteſt eſſe phyſicè potens ad peccandum peccato commiſſionis. Antecedens verò probatur. Implicat, Deum habere poſitiuum decretum concurrendi cum voluntate creata ad aliquod impoſſibile: impoſſibile autem eſt, Angelum committere peccatum in inſtanti, in quo recipit gratiam ſanctificantem: ergo impoſſibile eſt, pro eo inſtanti habere phyſicam potentiam ad peccandum peccato cõmiſſionis. Minorẽ ſuppono ex ſequenti tomo: cuius vnicum fundamentum eſt,quia cùm gratia ſanctificans ſit terminus amicitiæ diuinæ, eſſentialiter connotat ipſum actum amicitiæ diuinæ erga creaturam, cui gratia ſan-

ſanctificans infunditur: implicat autem, Deum ſimul amare creaturam amore amicitiæ, & eamdem odio habere odio inimicitiæ: quod neceſſariò contingeret, ſi poſſet ſimul cum gratia ſtare peccatum in eodem temporis inſtanti. Nam ratione gratiæ neceſſariò Deus amaret creaturā amore amicitiæ: ratione verò peccati eamdem creaturam odio haberet odio inimicitiæ: ergo ſimul amaret amore amicitiæ, & odio haberet odio inimicitiæ. Quæ implicantia fuſiùs explicabitur loco præcitato. Maior probatur, quoniam implicat, Deum habere poſitiuum decretum ad aliquod chimæricum & impoſſibile producendum, cùm tale decretum ſit eſſentialiter fruſtraneum, ac proinde Deo impoſſibile, cùm nequeat Deus habere decretum eſſentialiter fruſtraneum; cùm ſit contra rectum iudicium prudentiæ, tale decretum habere. Confirmatur: nam decretum de concurrendo cum voluntate creata ſupponit concurſum voluntatis poſſibilem: ergo ſi concurſus non eſt poſſibilis, nec erit poſſibile decretum de tali concurſu.

Poſterioris partis fundamentum.

85. Quòd autem pro eodem inſtanti Angelus habuerit tantùm moralem, non autem phyſicam impotentiam ad peccatum omiſſionis, ſic oſtendo. Ad peccatum omiſſionis non requiritur phyſicus concurſus Dei, ſed ſufficit pura ſuſpenſio actus debiti cum perfecta aduertentia rationis: ad quam puram ſuſpenſionem actus debiti ſufficit intrinſeca facultas voluntatis cum ſuis intrinſecis viribus, abſque extrinſeco concurſu Dei ſibi decreto ac præparato. Igitur cum gratia ſanctificante manere poteſt in eodem inſtanti integra potentia phyſica ad peccatum omiſſionis. Antecedens ſuppono ex ſequenti tomo, vbi oſtēdam, poſſe dari puram omiſſionem abſque vllo actu poſitiuo voluntatis. Conſequentia verò probatur: nam ad ſaluandam incompoſſibilitatem gratię ſanctificantis cum peccato omiſſionis, non tenetur Deus phyſicè prædeterminare voluntatem Angeli ad actum præceptum, ſed ſolùm conferre illi talia auxilia, cum quibus infallibiliter ſit actum præceptum ſeruaturus. Igitur cum gratia ſanctificante manere poteſt integra potentia phyſica ad omittendum actum præceptum, ac proinde ad peccandum peccato omiſſionis. Antecedens patet: quoniam ad ſaluandam incompoſſibilitatē gratię cum peccato omiſſionis, non eſt neceſſe, tollere ipſam phyſicā potentiā omittendi, nam cum tali potentia non pugnat gratia: ſed ſufficit, tollere ſolam actualem coniunctionē peccati omiſſionis cum gratia, nam cum hoc tantū pugnat gratia. Ad hanc autem coniunctionem peccati omiſſionis cum gratia tollendam, non eſt neceſſe, Deum phyſicè prædeterminare voluntatem ad actum præceptum, ſed ſufficit, talia auxilia illi conferre, cum quibus non ſit in eodem inſtanti actum præceptum omiſſura, ac proinde in eodem inſtanti coniunctura omiſſionem peccati cum gratia ſanctificante. Conſequentia verò probatur; nam phyſica potentia peccandi non tollitur, niſi vel per negationem phyſici concurſus ad actum peccati, vel per phyſicam prædeterminationem ad actum præceptum. Nam phyſica potentia proxima peccādi tollitur per ſublationem proximæ facultatis ad vtrumlibet: eſt enim phyſica potentia proxima peccandi, libera facultas proximè potens ad vtrumlibet. Ergo ſublata proxima facultate ad vtrumlibet, manente tantùm proxima potētia ad vnam duntaxat partē obiecti, tollitur proxima potentia phyſica peccandi. Tollitur autē proxima facultas libera ad vtrumlibet, vel per negationem phyſici concurſus ad actum peccaminoſum, per quam negationem concurſus voluntas amittit proximam libertatem ad peccandum, cùm nequeat abſq; phyſico concurſu poſitiuum actum peccati elicere: vel per phyſicam prædeterminationem ad actum præceptum: per quam phyſicam prædeterminationem amittit proximam facultatē liberè omittendi actum præceptum, ac proinde proximam facultatem peccandi peccato omiſſionis.

Obiectio 1.

86. Obiicies primò. Poteſt cum gratia ſanctificante ſtare integra potentia phyſica omittendi actum præceptum: ergo poterit cum eadem ſtare integra potentia phyſica committendi actum prohibitum: ergo non ſolùm Angelus habuit potentiam phyſicam ad peccandum per omiſſionem, ſed etiam per commiſſionem pro eo inſtanti, pro quo gratiam accepit. Reſpondeo negando conſequentiam.

Solutio.

Ratio diſcriminis: quoniam potentia phyſica omittendi actum præceptum completè conſiſtit in ſola facultate intrinſeca naturæ, abſque vllo extrinſeco concurſu Dei. Cùm enim culpabiliter omitti poſſit actus præcepti, abſque vllo actu phyſico voluntatis, per puram ſuſpenſionem actus præcepti cum debita aduertentia rationis ad puram omiſſionem, præter intrinſecam facultatem naturæ, nullus requiritur extrinſecus concurſus Dei, per negationem cuius voluntas reddi poſſit phyſicè impotens ad omittendum. Phyſica verò potentia committendi actum prohibitum, præter intrinſecam facultatem naturæ, eſſentialiter includit extrinſecum concurſum Dei, quem quia Deus neceſſariò negat voluntati creatæ pro eo inſtanti, pro quo illa recipit gratiam ſanctificantem, non poteſt cum gratia ſanctificante in eodem inſtanti ſimul manere phyſica potentia committendi actum prohibitum, poteſt autem ſimul manere phyſica potentia omittendi actū præceptum. Quo fit, vt ratio, propter quam nequeat ſimul cum gratia in eodem inſtanti manere phyſica potentia committendi actum prohibitum, non ſit, quia nequit cum gratia ſimul eſſe phyſica potentia peccandi, ſed quia nequit Deus pro eo inſtanti, pro quo gratia eſt in ſubiecto, habere decretum concurrendi cum eodem ſubiecto ad actum peccati. Quod decretum cùm non ſit neceſſarium ad peccatum omiſſionis, ſit autem neceſſarium ad peccatum commiſſionis, poteſt cum gratia ſimul eſſe phyſica potentia omittendi actum præceptum, non poteſt autem cum ea ſimul eſſe phyſica potentia committendi actum prohibitum.

Obiectio 2.

87. Obiicies ſecundò. Subſiſtentia increa-

Digitized by Google

ta vt exigens infallibilia auxilia ad actum præceptum, reddit humanitatem Chriſti phyſicè impotentem ad omiſſionem actus præcepti: ergo gratia habitualis vt exigens infallibilia auxilia ad eumdem actum præceptum pro inſtanti, pro quo eadem gratia infunditur, reddit Angelum phyſicè impotentem ad omittendum pro eodem inſtanti actũ præceptum. Reſpondeo. Nego ex eo formaliter, ſubſiſtentiam increatam denominare humanitatem Chriſti phyſicè impotentem ad peccatum omiſſionis, quia exigit infallibilia auxilia ad actum præceptum; quin potiùs ex hoc eſt tantùm moraliter impotens ad peccatum omiſſionis: ſed ex eo formaliter, quòd ſubſiſtentia increata complendo vnum principium ſubſtantiale in eſſendo cum humanitate Chriſti, denominat illam phyſicè impotentem ad omne peccatum, in ordine ad quod ipſamet eſt phyſicè impotens. Gratia verò habitualis, cùm non compleat vnum principium ſubſtantiale in eſſendo cum ſubiecto, in quo eſt, cùm ſit accidens ipſius, adeoque extra ſubſtantialem conſtitutionem eius, non poteſt illud denominare phyſicè impotẽs, niſi in ordine ad eos actus, quorum concurſus negationem exigit. Namſicut gratia ipſa non intrat vt ſubſtantiale complementum principium ipſum operatiuum, ita nec denominat illud phyſicè impotens, niſi in ordine ad eos actus, in ordine ad quos principium ipſum vt condiſtinctum à gratia, per negationem phyſici cõcurſus conſtituitur phyſicè impotens. At verò quia ſubſiſtentia increata intrat vt ſubſtantiale complementum principium ipſum operatiuum humanitatis Chriſti, denominat illud phyſicè impotens, etiam in ordine ad eos actus, ad quos per auxilia eſt tantùm moraliter impotens. Ratio eſt, quia tunc principium ſumitur vt includens ſubſiſtentiam, quia ſumitur vt phyſicè completum in ſuo eſſe ſubſtantiali, completur autem phyſicè in ſuo eſſe ſubſtantiali per ſubſiſtentiam. Igitur ſi ſubſiſtẽtia phyſicè eſt impeccabilis quocumq; peccato, etiam principium phyſicè cõpletum per talemſubſiſtẽtiam denominabitur phyſicè impeccabile quocũque peccato. Ex hac Aſſertione ſoluitur ratio eorũ, qui ex eo quòd nullus Angelus de facto in primo inſtanti peccauit, colligunt, eos peccare non potuiſſe. Nam ex eo quòd omnes creati ſunt in primo inſtanti cum iuſtitia habituali, nullus de facto in eo inſtanti peccare potuit.

Solutio.

Aſſertio 3.

88. Dico tertiò. Spectata intrinſeca natura Angeli, connaturalius eſt, illum non poſſe in primo inſtanti naturæ peccare. Fundamentum, quoniam intrinſeca natura Angeli connaturaliùs poſtulat, in primo inſtanti naturæ determinari à cognitione propriæ ſubſtantiæ: ſed ex ea cognitione non poteſt Angelus peccare: ergo ſpectata intrinſeca natura Angeli, connaturalius eſt, illum in primo inſtanti naturæ peccare non poſſe. Maior probatur, nam ea cognitione Angelus connaturaliùs poſtulat primò determinari, quæ radix eſt & origo ceterarum, & cuius obiectum eſt ipſius intellectui maximè proportionatum. Talis eſt cognitio propriæ ſubſtantiæ, vt per ſe patet. Minor primi ſyllogiſmi probatur, nam ad cognitionem propriæ ſubſtantiæ, neceſſariò ſequitur actus dilectionis ſui, & Dei vt auctoris naturæ: ergo nequit ex ea cognitione Angelus peccare. Antecedens conſtat ex diſputatis de voluntate Angelorum. Conſequentia verò probatur, nam iſta cognitio eſt per modum naturæ determinata ad vnum: ad peccandum autem neceſſaria eſt cognitio indifferens ad vtrumlibet.

Fundamentum.

89. Dixi, *in primo inſtanti naturæ*, non in primo inſtanti durationis: nam ſtante naturali cognitione propriæ ſubſtãtiæ, adhuc poſſet Angelus connaturaliter habere aliam cognitionem indifferentem ex qua poſſet in ſecundo inſtanti naturæ, in eodem inſtanti durationis peccare, niſi aliud obſtaret. Quòd poſſit cum cognitione propriæ ſubſtantiæ adhuc aliam indifferentem ad bonum & malum in eodem inſtanti durationis connaturaliter habere, conſtat: nam de facto cum cognitione propriæ ſubſtantiæ, à qua numquam Angelus ceſſat, ſemper habet alias obiectiuè indifferentes. Quòd verò ex tali cognitione ad bonum & malum indifferente, in eodem inſtanti durationis peccare potuerit, liquet: quoniam cum naturali dilectione ſui & Dei auctoris naturæ, non repugnat peccatum, vt patet in dæmone, qui cum peccato retinet naturalem dilectionem ſui, & Dei auctoris naturæ, vt probatum eſt prædicta diſputatione de voluntate Angelorum. Quòd tandem Angelus habens naturalem cognitionem ſui, & liberam alterius obiecti, nequeat in primo, ſed in ſecundo inſtanti naturæ peccare, probatur: nam quotieſcumque ſunt duo actus, naturalis, & liber in eodem inſtanti temporis eliciendi, ſemper naturalis natura præcedit liberum. Cuius ratio eſt, quia voluntas priùs operatur vt natura, quàm vt voluntas: quia vt natura operatur vt ab intrinſeco determinata ad vnum: vt voluntas autem operatur vt ab intrinſeco indeterminata & indifferẽs ad plura: priùs autem producitur quod procedit à principio determinato ad vnum, quàm quod procedit à principio indifferente ad plura; eò quòd pauciora requirantur ad productionem illius, quàm ad productionẽ huius.

90. Obiicies primò. Libertas eſſentialiter conſiſtit in poteſtate operandi, & non operandi: ſed Angelus eamdem poteſtatem habet in primo, atque in ſecundo inſtanti naturæ: ergo æquè connaturaliter peccare poteſt in primo, atque in ſecundo inſtanti naturæ. Reſpondeo. Concedo minorem de poteſtate remota, nego de proxima. Cùm enim proxima libertas conſiſtat tam in potẽtia operatiua voluntatis, quàm in iudicio indifferente intellectus; & in primo inſtanti naturæ nequeat eadem connaturalitate habere iudicium indifferens ex parte intellectus; conſequenter nequit eadẽ connaturalitate in eo inſtanti naturæ eſſe proxima libertas ad operandum, non defectu intrinſecæ virtutis in voluntate, quæ eſt eadem in primo, atque in ſe-

Obiicies 1.

Reſpondetur

Digitized by Google

cu ndo inſtanti naturæ; ſed defectu iudicij indifferent is, ad proximam libertatem eſſentialiter requiſiti.

Obiicies 2.

91. Obiicies ſecundò. Si non poteſt connaturaliùs Angelus per primum actum peccare; ergo nec de potentia abſo uta id poterit. Conſequentia probatur: nam eatenus de potentia abſoluta poſſet, quatenus Deus produceret in Angelo primam cogitationem indifferentem ad bonum & malum: ſed hæc eſt contra naturæ Angelicæ exigentiam, quæ primam cogitationem poſtulat determinatam tantùm ad bonum. Vnde Deus eſſet auctor talis peccati. Reſpondeo negando conſequentiam. Et ad probationem, nego minorem: nam licet voluntas Angelica non poſtulet primam cogitationem indifferentem ad bonum & malum, vt natura eſt; illam tamen poſtulat, vt libera eſt: atque adeò non eſſet ea cogitatio contra omnem exigentiam naturæ Angelicæ: nec Deus, vt ſuprà dictum eſt, tenetur operari iuxta omnem connaturalitatem & exigentiam naturæ.

Reſpondetur.

SECTIO IV.

Quódnam fuerit primum peccatum Angelorum?

Plura peccata Angelos in via commiſiſſe ferè certum.

92. DIXI, *primum*: nam alia etiam ſpecie peccata poſt primum in via commiſiſſe, ferè certum eſt ex Patribus: qui præter ſuperbiam, multa alia peccata illis tribuunt: vt inuidiam, Auguſtinus de natura & gratia c. 29. *Superbia*, inquit, *diabolum deiecit, & ſubſequente inuidentia hominem ſtantem, vnde ipſe cecidit, inde ſubuertit.* Quam idem Auguſtinus lib. 11. de Geneſi ad litteram cap. 14. definit, eſſe *odium felicitatis alienæ*; ſicut ſuperbiam *inordinatum amorem excellentiæ propriæ*. Item ambitionem, vanam gloriam, apoſtaſiam, impietatem, blaſphemiam, & alia. Sola igitur præſens controuerſia eſt de primo peccato, quod Angeli in via commiſerunt. De quo

Ex Auguſt.

Prima ſententia affirmat fuiſſe peccatum ſpiritualis luxuriæ. Scotus, Mayronus, Rubio, Gabriel, Fauentinus, Zumel. Fundamentum Scoti.

93. Prima ſententia affirmat, fuiſſe peccatum ſpiritualis luxuriæ. Eſt Scoti in 2. diſt. 6. quæſt. 2. §. *In iſta quæſtione.* Mayroni diſt. 5. quæſt. 4. Rubionis quæſt. 1. artic. 1. Gabrielis diſt. 6. quæſt. vnica artic. 2. concl. 4. Fauentini diſp. 33. in fine. Zumel 1. part. quæſt. 63. ar. 3. quæſt. 2. concl. 3. Fundamentum Scoti. Primum peccatum Angeli non potuit eſſe, niſi inordinatus amor amicitiæ erga ſeipſum: hic autem reducitur ad peccatum luxuriæ: ergo. Maior probatur. Primus actus deordinatus voluntatis Angelicæ non potuit eſſe nolitio, nam omnis nolitio ſupponit volitionem; ideò enim nolo obiectum diſconueniens, quia priùs volo conueniens, virtute cuius fugio diſconueniens: vnde ſi nolitio & fuga eſt mala, priùs mala eſt volitio & proſecutio. Rurſus volitio alia eſt amicitiæ, alia concupiſcentiæ: concupiſcentiæ verò ſupponit volitionem amicitiæ; nam ideò concupiſco mihi bonum, quia amo me: ergo primus actus deordinatus voluntatis Angelicæ nō potuit eſſe aliqua nolitio, aut amor concupiſcentiæ, ſed amicitiæ; non erga Deum, quia hic nequit eſſe inordinatus; neque contra proximum, nam primus amor eſt ad obiectum magis amabile: Angelus autem eſt ſibi magis amabilis, quàm quodlibet aliud diſtinctum à ſe: tum quia ad ſeipſum magis inclinat: tum quia ſeipſum meliùs cognoſcit. Primus igitur actus deordinatus in Angelo fuit amor amicitiæ erga ſeipſum, qui fuit radix contemptus Dei, iuxta illud Auguſtini 14. de ciuit. c. vltimo, *Amores duo fecerunt ſibi ciuitates duas, terrenam ſcilicet amor ſui vſque ad contemptum Dei; cæleſtem verò amor Dei vſque ad contemptum ſui.* Minorem primi ſyllogiſmi probat: quoniam amor, quo ſe primum Angelus immoderatè dilexit, non fuit inordinatus appetitus propriæ perfectionis, quatenus excellentis formaliter: tum quia prius eſt bonum ſui, vt abſolutè amabile, quàm vt reſpectiuè amabile in ordine ad alios: tum quia eiuſdem rationis eſt amor, quo ſe quiſque immoderatè amat, & quo inordinatè amat proximum: ſed amor, quo quis inordinatè amat proximum, pertinet ad luxuriam; ergo & amor, quo quis ſeipſum immoderatè diligit. Confirmatur, quoniam peccatum, quo quis inordinatè delectatur de ſpeculatione geometricæ concluſionis, reducitur ad luxuriam.

Auguſtinus.

Secunda ſententia affirmat fuiſſe ſuperbiam. S. Thomas & reliqui cū Magiſtro. Hæc ſententia ferè certa eſt auctoritate Scripturæ & Patrum. Eccli. 10. Auguſtinus.

94. Secunda ſententia affirmat, primum peccatum Angelorum fuiſſe ſuperbiam. Eſt reliquorum Theologorum partim cum S. Thoma 1. part. q. 63. artic. 2. partim cum Magiſtro in 2. diſt. 5. & 6. *Quæ ſententia ferè certa eſt auctoritate Scripturæ, & Patrum*, apud quos peccatum Angelorum ſemper appellatur ſuperbia. Eccleſiaſtici 10. *Initium omnis peccati ſuperbia.* Quod de peccato Angelorum intelligunt Auguſtinus lib. de natura & gratia cap. 29. *Sed ideo*, inquit, *veriſſimè dictum eſt, Initium omnis peccati ſuperbia: quoniam diabolum, à quo extitit origo peccati, ipſa deiecit.* Et lib. 11. de Geneſi ad litteram c. 15. Gregorius lib. 34. moral. c. 17. & alij. Cui concordat teſtimonium Tobiæ 4. *A ſuperbia initium ſumpſit omnis perditio.* & indicant verba ipſa Iſaiæ 14. litteraliter de Rege Babyloniæ, ſpiritualiter de Lucifero à Patribus intellecta. *In cælum conſcendam: ſupra aſtra Dei exaltabo ſolium meum: aſcendam ſuper altitudinem nubium, & ſimilis ero Altiſſimo.*

Gregorius. Tobiæ 4. Iſaiæ 14.

Athanaſius.

95. Eamdem veritatem docent Patres. Athanaſius quæſt. 10. ad Antiochum: *Conſtat*, inquit, *diabolum cecidiſſe propter ſuperbiam ſuam.* Baſilius in 16. cap. Iſaiæ in illa verba, *Audiuimus iniuriam*, ſiue vt alij legunt, *ſuperbiam Moab. Aduerſus Principem mundi huius*, inquit, *dicta ſunt hæc, qui primus apoſtaſiam deſignauit, molituſq; eſt, contumaciq; ſuperbia elatus ſuum contempſit Creatorem.* Auctor operis imperfecti in 6. cap. Matthæi homil. 18. *Sicut diabolus ſuperbiâ animi elatus, qui cùm eſſet miniſter Dei in cælo, quaſi Deus ſuper cælos extendere ſe vſurpauit contra Deum.* Hilarius

Baſilius. Auctor operis imperfecti. Hilarius.

Hieronymus. rius in Pſalmum 108. in illa verba, *Non calumnientur me ſuperbi.* Hieronymus in 18. cap. Iob. diabolum appellat *Patrem ſuperbiæ:* & in cap. 26. explicans illa verba, *Ecce Gigantes gemunt ſub aquis: Diabolus*, inquit, *& ſui per ſuperbiam tranſlato nomine Gigantes nuncupantur.* Ambroſius lib. 10. Epiſtolarum Epiſt. 84. ante medium: Ambroſius. *Hæc*, ait, *ſuperbia a diabolo ſumpſit exordium.* Et ſermone 3. in Pſalmum 118. interpretans illa verba, *Increpaſti ſuperbos: Quid vitij*, inquit, *habeat ſuperbia, hinc æſtimare poſſumus, cuius auctor diabolus eſt.* Et ſerm. 7. in illo verſu: *Superbi inique agebant: Ipſe*, ait, *diabolus per ſuperbiam naturæ ſuæ amiſit gratiam.* Auguſtinus lib. 11. de ciuitate cap. 15. Auguſtinus. *Ab ipſius*, inquit, *ſuperbia cœpit peccatum.* Idem docet lib. 14. cap. 11. & alibi. Gregorius ſuprà citatus: Gregorius. *Ipſe*, inquit, *Rex ſuper vniuerſos filios ſuperbiæ. Sola ſe ſuperbia perculit. Neque enim per tot illos vitiorum ramos areſceret, niſi per hanc prius in radice putruiſſet. Per hanc ipſe ſuccubuit, per hanc ſe ſequentem hominem ſtrauit. Eo etenim telo ſalutem noſtræ immortalitatis impetiit, quo vitam ſuæ beatitudinis extinxit.* Beda tomo 8. lib. quæſtionum quæſt. 9. Beda. *Mox*, ait, *vt factus eſt, in ſuperbiam erupit, & præcipitatus de cælo eſt: vno ſuperbiæ lapſu, dum Deo per tumorem ſe conferunt, & homo cecidit, & diabolus.* Eadem habet Iſidorus lib. 1. de ſummo bono cap. 10. Iſidorus, Anſelmus. Anſelmus in ea verba Matthæi 4. *Si cadens adoraueris me: Ecce*, inquit, *ſuperbia diaboli antiqua: ſicut enim in principio voluit ſe Deo ſimilem facere; ita nunc volebat diuinum cultum ſibi vſurpare.* Rupertus lib. 1. in Geneſim cap. 16. Rupertus. *Initium*, inquit, *peccati eius ſuperbia fuit, qua tumens magnus nimis viſus eſt.* Idem docent Bernardus ſermone de Aduentu, Bernardus. & ſermone 54. in Cant. & reliqui ferè Patres. Accedit Auctoritas Gelaſij primi Gelaſius I. in Epiſtola aduerſus Pelagianam Hæreſim, quæ habetur tomo 2. Conciliorum part. 1. pagina 492. in qua, columna 4. in fine, in ſuperbiam inuehens: *Hæc*, inquit, *eſt, quæ non tantùm animal rationale in terris poſitum conſtare non ſinit; ſed Angelicam quoque deiecit infeſta naturam.*

Fundamentum huius ſententiæ ex S. Thoma.

96. Fundamentum huius ſententiæ deducitur ex ſancto Thoma, quod in ſyllogiſticam formam redactum, hoc eſt. Primum peccatum Angelorum fuit peccatum commiſſionis, vt ex Scriptura, & Patribus ſemper de illo tamquàm de peccato commiſſionis loquentibus, conſtat. Primum autem peccatum commiſſionis non niſi ſuperbiæ in Angelis eſſe potuit: ergo. Minor probatur: non poteſt in Angelis eſſe peccatum formaliter, niſi per inordinatum affectum ad bona ſpiritualia: ſed primus affectus inordinatus, quẽ Angelus habet ad bona ſpiritualia, non poteſt eſſe niſi ſuperbia. Maior patet, quia nemo afficitur, niſi ad ea, quæ ſunt conuenientia propriæ naturæ: ſola autem bona ſpiritualia ſunt conuenientia naturæ Angelicæ. Notanter dixi, *formaliter*, nam materialiter & ſecundùm reatum; omnia peccata incurrunt dæmones: quia dum ad omnia peccata homines inducunt, omnium peccatorum reatum incurrunt, Auctore ſancto Thoma 1. part. quæſt. 63. art. 2. S. Thoma.

97. Minor verò, in qua eſt difficultas, probatur. Primus affectus inordinatus quem elicit Angelus erga ſpiritualia, non poteſt eſſe nolitionis, ſed volitionis, quia primus affectus eſt ad bonum ſub ratione boni; nam hoc eſt, quod primò voluntatem mouet: vnde non poteſt primus affectus eſſe odium, vel inuidia, quia hæc ſunt per modũ nolitionis, & ad obiectum tẽdunt ſub ratione mali; ac proinde ſupponũt, vt Auguſtinus docet lib 11. de Geneſi ad litteram c. 14. tamquam radicẽ appetitum propriæ Auguſtinus excellentiæ, ex quo mouetur ad odio habendum, & inuidendum bonum proximo, vt contrarium proprio. Atqui volitio boni ſpiritualis non poteſt eſſe inordinata & mala, niſi quatenus eſt contra menſuram regulæ ſuperioris: velle autem bonum contra menſuram regulæ ſuperioris, eſt vitium ſuperbiæ, teſte ſancto Thoma ſecunda ſecundæ quæſt. 162. art. 5 & S.Thomas 6. vbi formale motiuum ſuperbiæ aſſignat propriam excellentiam, vt contemptiuam diuinæ legis. Minorem aſſumptam probo: nam omnis volitio aut eſt mala ex obiecto, aut ex modo aliquo: nequit autem volitio boni ſpiritualis eſſe mala ex obiecto, cùm obiectum ex ſe malum non ſit: ergo ex aliquo modo: modus autẽ aut eſt ex parte actus, aut ex parte obiecti. Ex parte actus aſſignari non poteſt, niſi aut nimia intenſio, aut nimia celeritas actus: neuter autem modus reddit actum malum per ſe. Dixi, *per ſe*, nam per accidens, ratione mali adiuncti, quod in propoſito nullum aſſignatur, poteſt nimia intenſio actus, vel celeritas reddere actum malum. Ex parte verò obiecti adhuc poteſt eſſe duplex, aut per modum exceſſus, plus intendendo, quàm lex diuina præſcribit: aut per modum defectus, minùs operando, quàm eadem lex diuina præcipit. Prior modus conſtituit obiectum ſuperbiæ; poſterior verò puſillanimitatis, quæ opponitur magnanimitati: non potuerunt autem Angeli, moraliter loquendo, peccare ex affectu puſillanimitatis: tum quia nobiliſſimam naturam, qualis eſt Angelica, fortiùs mouet bonum excellens, quàm bonum deficiens: quia illud eſt magis proportionatum excellenti virtuti Angelicæ. Igitur primum peccatum Angelorum fuit ſuperbia.

98. Obiicies primò. Obiicies 1. Quodlibet peccatum eſt contra regulam diuinam: non igitur hoc eſt ſpeciale motiuum ſuperbiæ. Reſpondeo. Reſpondeo, tranſgreſſionem diuinæ legis dupliciter poſſe ad peccatum concurrere: vno modo concomitanter, & ratione alterius per ſe voliti: ſecundo formaliter, & per ſe primo, vt modum obiecti voliti. Primo modo eſt circumſtantia concomitans omne peccatum: qui enim fornicatur, per ſe tantùm intendit delectationem, quam comitatur tranſgreſſio legis diuinæ. Secundo modo integrat formale motiuũ ſuperbiæ, tamquam modus per ſe volitus cum ipſo obiecto primariè intento, quod eſt propria excellentia: ſuperbus namque per ſe & pri-

primariò intendit non ſubiici alteri, quod non intendunt reliqua peccata, niſi tantùm conſequenter & ſecundariò. Legatur Caietanus 2. 2.q.162.art.6.

Caietanus.

Obiectio 2.

99. Obiicies ſecundò. Superbus non ſolùm contemnit regulam diuinam, ſed etiã vult aliis præeſſe: ergo formale motiuum ſuperbiæ non eſt excellentia, vt contemptiua Dei, ſed etiam aliorum. Pro ſolutione huius argumenti, nota, ſuperbiam eſſe genus habens ſub ſe plures ſpecies, quas quatuor ex Gregorio numerat ſanctus Doctor 2. 2. quæſt. citata art. 4. Eſt igitur de ratione ſuperbiæ, vt eſt genus ad omnes ſpecies, contemptus diuinæ legis, tamquam modus obiecti: velle autem præeſſe aliis, differentia eſt ſolius quartæ ſpeciei, vt ibidem explicat S. Thomas.

Reſpondeo diſtinguendo ex S. Gregor. 4. ſpecies ſuperbiæ. S. Thomas.

Ad fundamentũ Scoti reſpondetur.

100. Ad fundamentum Scoti, primò nego maiorem: non enim poteſt præciſus amor amicitiæ erga ſeipſum eſſe malus; nam quando obiectum non eſt ex ſe malum, nequit præciſa complacentia illius eſſe mala, quantumcumque ſit intenſa, ſed ad ſummum poterit eſſe occaſio actus mali. Actus igitur, quo Angelus ſeipſum inordinatè dilexit, eatenus malus fuit, quatènus includebat modum indebitum ex parte obiecti, amando ſibi talem modum indebitum: à quo modo amor ille ſumebat malitiam formaliter. Quare negandum eſt, amorem illum fuiſſe tantùm amicitiæ, & non etiam concupiſcentiæ, quo ſibi indebitum modum amauit, ratione cuius amor ille fuit formaliter malus. Secundò, nego minorem, amorem ſcilicet, quo Angelus ſeipſum inordinatè dilexit, reduci ad peccatum luxuriæ: nam hoc non eſt quæuis inordinata delectatio, ſed ſolius tactus. Sicut inordinata delectatio cibi, dicitur gula; laudis, inanis gloria; propriæ verò excellentiæ, ſuperbia. Nec vllus ante Scotum peccatum luxuriæ aſſignauit in delectatione rei ſpiritualis.

Non omnis inordinata delectatio eſt luxuria.

101. Ad probationem, primò nego, appetitum Angeli fuiſſe ad proprium bonum ſecundùm ſe, non autem relatiuè ad alios; cùm ſecundùm ſe conſideratum non ſit obiectum malum. Secundò, eſto fuerit ad bonum ſecundùm ſe, adhuc nego, fuiſſe peccatum luxuriæ, quia peccatum luxuriæ, eſt inordinatus appetitus rei venereæ. Falſum etiam eſt, omnem amorem, quo inordinatè amamus proximum, pertinere ad luxuriam; ſed illum tantùm, quo proximum amamus in ordine ad venerem. Ad confirmationem, nego antecedens: etenim talis amor reducitur ad peccatum curioſitatis contra virtutem ſtudioſitatis, quæ modum præſcribit in ſtudendo.

SECTIO V.

An motiuum ſuperbiæ Angelorum fuerit æqualitas diuinæ naturæ?

102. EXPEDITA controuerſia de genere peccati, quo Angelus primò deliquit, alia implicatior enodanda eſt de motiuo, quo Angelus ſpecialiter motùs eſt ad ſuperbiendum. Quinque autem motiua ſolent in controuerſiam venire, æqualitas diuinæ naturæ, vnio hypoſtatica cum Deo, ſupernaturalis beatitudo, beatitudo naturalis appetibilis vt vltimus finis, prælatio ſupra alios. Singula ſunt examinanda: & primò de motiuo æqualitatis diuinæ naturæ. Cuius dubitandi ratio eſt, quoniam implicat, appetitum præſertim Angeli, qui res cognoſcit vti ſunt, ferri in rem impoſſibilem. Atqui impoſſibile eſt, & hoc probè norat Angelus, creaturam tranſmutari poſſe in Deum: implicat igitur, Angelum ſuperbo appetitu ferri in Deum, appetendo æqualitatem diuinæ naturæ: hoc enim pacto appeteret deſtructionem ſui, quę per ſe conſequitur ad eſſe Dei. In contrarium verò eſt ſacra Scriptura, Ezech. 28. *Eleuatum eſt cor tuum, quaſi cor Dei, dicens, Deus ego ſum.*

Quinque motiua circa hanc materiam in controuerſia veniunt.

Dubitandi ratio.

Ezech. 28.

103. Pro explicatione præſentis controuerſiæ, notandum, omnes Scholaſticos in duobus conuenire: primum, potuiſſe Angelum voluntate ſaltem inefficaci ſimplicis complacentiæ appetere eſſe Dei, vno excepto Caietano 1. part. quæſt. 63. artic. 3. qui nullum affectum concedit circa impoſſibile per ſe. Secundum eſt, non potuiſſe Angelum efficaci voluntate appetere eſſe Dei, vnum excipe Aureolum in 2. diſt. 6. ar. 2. qui affirmat, etiam voluntate efficaci potuiſſe Angelum hoc appetere. Vtramque veritatem docet Ariſtoteles 3. Ethicorum cap. 2. definiens electionem eſſe tantùm poſſibilium, voluntatem verò etiam impoſſibilium. Eſt autem voluntas, ſimplex complacentia de obiecto; electio verò, efficax voluntas electiua mediorum. Ratio verò eſt, quia vbi non eſt poſſibilitas obiecti cogniti, non poteſt eſſe voluntas efficax conſequendi illud: nam voluntas efficax tendit in obiectum, tamquam in bonum perfectiuum ſui: obiectum autem nequit appetentem perficere, niſi ei per exiſtentiam coniungi poſſit: ergo vbi non poteſt obiectum per exiſtentiam appetenti coniungi, nequit efficaci voluntate ab ipſo appeti.

Notandum Angelum potuiſſe voluntate ſimplici appetere æqualitatem diuinæ eſſentiæ. Quod negat Caietanus. Aureolus cõcedit etiam efficaciter Angelos eſſe Dei appetere potuiſſe. Ariſtoteles.

104. In tribus aliis ſupereſt inter Doctores concertatio. Primò, an poſſit Angelus ferri in impoſſibile, quatenus impoſſibile, & conſequenter in æqualitatem diuinæ naturæ: an ſolùm ferri poſſit in impoſſibile, apprehenſum vt poſſibile. Secundò, an ferri poſſit in æqualitatem diuinæ naturæ affectu ſufficiente ad meritum, & demeritum. Tertiò, an de facto Angelus peccauerit ex hoc motiuo. His præmiſſis,

105. Di-

Concluſio 1. Implicat Angelū affectu complacentiæ ferri in impoſſibile, ſub ratione impoſſibilis, ſed ſolùm ſub ratione poſſibili. Eſt contra Scotum, Rubionem & Vaſquez. Fundamentū horum.

105. Dico primò. Implicat, Angelum affectu complacentiæ ferri in impoſſibile, ſub ratione impoſſibilis, atque adeò in æqualitatem diuinæ naturæ, apprehenſam ſub ratione impoſſibilis; ſed ſolùm ſub aliqua ratione poſſibili. Eſt contra Scotum in 2. diſt. 6. q. 1. *§. ad argumenta*. Rubionē diſt. 5. q. 1. ar. 3. Vaſquez 1. p. diſp. 234. c. 2. & 1. 2. diſp. 42. c. 4. quorum fundamentum eſt, quoniam vt poſſit voluntas ſimplici affectu ferri in impoſſibile, ſufficit vt illud tantùm apprehendatur ſimplici notitia ad inſtar rei poſſibilis, eſto per aliam notitiam iudicatiuam idem affirmetur vt impoſſibile; quoniam iudicium de re impoſſibili non tollit ſimplicem affectum circa rem apprehenſam ad inſtar rei poſſibilis.

Probatur noſtra aſſertio.

106. Noſtra tamen aſſertio probatur oppoſito fundamento. Etenim vt poſſit voluntas, etiam ſimplici affectu appetere rem vt ſibi conuenientem, non ſufficit abſoluta apprehenſio bonitatis rei ſecundùm ſe, ſed requiritur comparatiua notitia de bonitate & conuenientia eiuſdem in ordine ad ipſum appetentem: implicat autem, vt Angelus comparatiua notitia apprehendat, fieri Deum per eſſentiam tamquam bonum & conueniens ſibi: ergo implicat, Angelum etiam ſimplici affectu appetere ſibi æqualitatem Dei per eſſentiam. Minor patet, quoniam talis notitia includit euidentiſſimum errorem contra prima principia, qui in intellectum Angelicum, qui res cognoſcit vti ſunt, cadere non poteſt: includit enim quòd eſſe Deum per eſſentiam, non deſtruat ipſum eſſe creaturæ, ſed cum illo ſtare poſſit, illudque perficere: quod contradictionem inuoluit. Nā hoc ipſo, quòd Angelus fieret Deus per eſſentiam, deſineret eſſe Angelus; ac proinde nequit hoc apprehendere vt bonum ſibi, atque adeò illud appetere, quia nequit appetere deſtructiuum ſui. Maior probatur, quia non poteſt voluntas appetere vt bonum ſibi, niſi priùs certa ſit de conuenientia rei in ordine ad proprium ſuppoſitum: cùm nec poſſit voluntas ferri in incertum, nec amare aliquid vt bonum ſibi, niſi præcognoſcat illud vt perfectiuum ſui: hoc autem haberi non poteſt per abſolutam dumtaxat notitiam rei, per quam licet apprehendatur res vt poſſibilis, & bona in ſe, nondum tamen cognoſcitur vt bona, & conueniens proprio ſuppoſito, niſi per notitiam comparatiuam, qua eadem res cognoſcitur vt conueniens, vel diſconueniens proprio ſuppoſito.

Angelus appetendo eſſe Dei, appeteret deſtructiuum ſui.

Conditio appoſita ſuſpēdit impoſſibilitatem terminorum.

107. Quod autem poſſit voluntas ferri in impoſſibile, apprehenſum ſub aliqua ratione, & hypotheſi poſſibile, eſt communis ſententia Doctorum: & probatur, nam conditio appoſita ſuſpendit impoſſibilitatem terminorum, & facit illos ſub tali hypotheſi ſubſiſtere: vt in hac hypotheſi, Si eſſe hominis manere poſſet cum eſſe Angeli, vellem eſſe Angelus: appoſita namque conditio *Si*, ſuſpendit impoſſibilitatem, quæ eſt inter eſſe Angeli, & eſſe hominis, & facit vtrumque ſub tali hypotheſi apprehenſum ſubſiſtere, atque adeò aptum ad terminandum ſimplicem affectum voluntatis. Atque hoc modo ſaluatur, quo pacto valeat Angelus ſimplici affectu appetere impoſſibile, nullo præcedente errore in ipſius intellectu; neque appetendo deſtructionem proprij eſſe: nam conditio appoſita ſuſpendit deſtructionem proprij eſſe; ac proinde ad illud non fertur ſub ratione deſtructiui ſui. Nec iudicium de tali conditione poteſt eſſe falſum, cùm nihil ponat in eſſe.

108. Obiicies primò. Si conditio nihil ponit in eſſe de præſenti: ergo nequit voluntas præſenti affectu ferri in obiectum, in quo nulla apparet præſens bonitas; cùm nullus actus præſens carere poſſit formali motiuo præſenti, à quo eſſentialiter pendet. Reſpondeo, diſtinguendo antecedens: nihil ponit in eſſe ſubiectiuè, & in re, concedo; obiectiuè & intentionaliter, nego. Hoc autem ſat eſt, vt voluntas ſimplici affectu de præſenti ferri poſſit in tale obiectum: quia non fertur in illud efficaciter & executiuè, ſed inefficaciter & per ſimplicem dumtaxat complacentiam bonitatis ſub tali hypotheſi apprehenſæ. *Obiicies 1.* *Reſpondeo.*

109. Obiicies ſecundò. De facto dæmones vellent Deum non eſſe, etiamſi ad non eſſe Dei per ſe ſequatur non eſſe ipſorum: ergo velle poſſunt æqualitatem Dei, etiamſi ad eſſe Dei per ſe ſequatur non eſſe ipſorum. Reſpondeo, negando conſequentiam: quoniam, vt acutè Sanctus Thomas quæſt. 16. de malo art. 3. ad 5. argumentum pro contraria ſententia adductum, aliter philoſophandum eſt de fuga mali, & de proſecutione boni. Etenim cùm quis vult remouere à ſe malum, habet ſeipſum vt terminum à quo; & quia terminus à quo non neceſſariò debet in motu remanere, ideò poteſt ſecundariò & per accidens appetere ſe nō eſſe: quia hoc ipſum appetit ſub ratione boni, nempe ſub ratione remotionis mali. Cùm verò quis appetit ſibi bonum, habet ſeipſum vt terminum ad quem; & quia terminus ad quem debet in motu ipſo remanere, non poteſt ſibi appetere bonum, quod cognoſcit vt deſtructiuum ſui. Ratio verò à priori eſt, quoniam cùm quis appetit ſibi diuinitatem, appetit illam amore concupiſcentiæ, qui eſſentialiter includit & bonum ipſum amatum, & ſubiectum, cui amatur: implicat autem, vt quis amore concupiſcentię appetat bonum deſtructiuum ſubiecti, cui tale bonum amatur: quia in tali appetitu non ſaluatur eſſentialis terminus amoris, qui eſt ſubiectum ipſum, cui bonum amatur. At verò odium, quo quis ſibi malum deteſtatur, non includit vt terminum eſſentialem, niſi malum, quod immediatè deteſtatur, non autem ſubiectum, cui malum ipſum deteſtatur, niſi indirectè, & ex conſequenti. Vnde poterit quis directè & per ſe deteſtari malum, indirectè verò & per accidens, ſiue ex conſequenti ſubiectum, non quidem ſub ratione mali, ſed ſub ratione remotionis mali. *Obiicies 2.* *Reſpondeo.* *S. Thom.* *Aliter de fuga mali, aliter de proſecutione boni philoſophandum.*

110. Obiicies tertiò. De facto peccator vellet non peccaſſe, eſto peccatum non fuiſſe, ſit impoſſibile: ergo potuit Angelus appetere eſſe Dei, eſto hoc ſit impoſſibile. Reſpondeo diſtinguendo antecedens: vellet peccator non pec- *Obiicies 3.* *Reſpondeo.*

Digitized by Google

peccaſſe antecedenter, & in ſenſu diuiſo, quod eſt velle, peccatum non fuiſſe, concedo: ſic enim eſt velle impoſſibile, non quà impoſſibile, ſed quà fuit poſſibile. vellet conſequenter, & in ſenſu compoſito, componendo cum peccato iam præterito, nego: nam hoc eſt velle impoſſibile, vt impoſſibile, quod implicat.

Obiicies 4. 111. Obiicies quartò. Poteſt intellectus præſcindere bonitatē, quæ eſt in æqualitate Dei, à malitia, quæ eſt in deſtructione proprij eſſe: ergo poteſt voluntas appetere æqualitatem Dei, non appetendo deſtructionem proprij eſſe. *Reſpondeo.* Reſpondeo, negando antecedens: quia ſicut non poteſt intellectus præſcindere à notitia æqualitatis Dei cum relatione ad propriū ſuppoſitum; ita præſcindere non poteſt à deſtructione proprij eſſe, quæ in ipſa prima terminorum comparatione includitur.

Obiicies 5. 112. Obiicies quintò. Si impoſſibile tantùm velle poſſumus ſub ratione poſſibilis, nō modò illud velle poſſumus ſimplici affectu, ſed etiā efficaci voluntate: quoniā ad impoſſibile, cognitum vt poſſibile, ferri poſſumus voluntate efficaci & electiua. *Reſpondeo.* Reſpondeo, negando ſequelam. Et ad probationem dico, id verum eſſe de poſſibili, cognito vt poſſibili abſolutè & ſecundùm ſe, non autem ex hypotheſi: quia per electionem non tendimus, niſi ad ea, quæ cognoſcimus poſſibilia ſecundùm ſe.

Concluſio 2. Poteſt Angelus ex ſuppoſitione quòd eſſet poſſibile eſſe Angeli manere cum eſſe Dei, id appetere affectu ſufficiēte ad peccatum. Scotus, Aureolus, Rubio, Vaſquez, Bacho, Gabriel, Molina, Suarez. Eſt contra Thomiſtas. Philoſophus.

113. Dico ſecundò. Poteſt Angelus, ex ſuppoſitione quòd eſſet poſſibile, quòd eſſe Angeli maneret cum eſſe Dei, id appetere affectu ſufficiente ad peccatum. Eſt Scoti, Aureoli, Rubionis, Vaſquez, ſuprà citatorum, Bachonis in 4. diſt. 1. quæſt. 5. art. 4. in fine, Gabrielis in 2. diſt. 6. quæſt. vnica art. 3. dubitatione 2. Molinæ 1. p. quæſt. 63. art. 3. diſp. vnica membro 3. Suarez lib. 7. de Angelis cap. 12. contra Thomiſtas fundatos in Auctoritate Sancti Thomæ quæſt. 16. de malo. Quorum fundamentum eſt, quia meritum, & demeritum requirunt voluntatem electiuam, nam hæc tantùm eſt voluntas deliberata, qualis ad peccatum requiritur: ſed circa impoſſibile non poteſt eſſe electio, ſed tantùm ſimplex complacentia, vt teſtatur Philoſophus 3. Ethicorum c. 2.

Probatur aſſertio. 114. Noſtra tamen aſſertio probatur, quoniam ad meritum, & demeritum ſufficit voluntas libera: ſed circa rem impoſſibilem poteſt eſſe voluntas libera. Maior conſtat. Minor probatur; nam etiam circa impoſſibile poteſt eſſe ſimplex affectus liber complacentiæ, aut diſplicentiæ: nam etiam circa impoſſibile poteſt eſſe affectus ex plena aduertentia rationis elicitus: ergo etiam circa impoſſibile poteſt eſſe meritum, ſi talis complacentia ſit de obiecto honeſto; vel demeritum, ſi ſit de obiecto turpi. in caſu autem noſtro potuit Angelus ex ſuperbo affectu reſiſtendi Deo, ſimplici complacentia appetere eſſe Dei: talis autem complacentia fuiſſet de obiecto malo, cum plena aduertentia rationis; atque adeò peccaminoſa & demeritoria.

Ad oppoſitū fundamentū Thomiſtarū reſpondetur. 115. Ad oppoſitum fundamentum Thomiſtarum, diſtinguenda eſt maior: nam aut voluntas electiua importat voluntatem liberam, & hæc ſaluari poteſt etiam in ſimplici affectu circa rem impoſſibilem; aut efficacem & conſecutiuam rei, & hæc ad meritum & demeritum neceſſaria non eſt. Iuxta hanc diſtinctionem interpretandus eſt Philoſophus.

116. Dico tertiò. De facto primum peccatum Angelorum non fuit ex motiuo æqualitatis diuinæ naturæ. Eſt communis contra Maiorem in 2. diſt. 6. quæſt. 1. concl. 2. Fundamentum potiſſimum eſt, quoniam vt ex Scriptura & Patribus colligitur peccatum Angelorum non fuit per ſimplicem affectum conditionatum, ſed per voluntatem efficacem & abſolutam, atque electiuam mediorum, vt conſtat ex illis verbis Iſaiæ 14. *In cælum conſcendam; ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meum.* Quæ verba non conditionatè, ſed abſolutè ſignificant id, quod Lucifer conſequi deſiderabat: at circa impoſſibile nequit eſſe voluntas efficax & electiua. Confirmatur: tum quia incredibile eſt, tantam Angelorum multitudinem tantam felicitatem in ęternum perdere voluiſſe, ob ſimplicem dumtaxat affectum rei, quam nec conſequi poterant, nec efficaciter velle. Tum quia hoc motiuum vt ſit malum, ſupponit vel odium in Deum, vel amorem inordinatum propriæ excellentiæ: ergo ſaltem non potuit eſſe primum peccatum Angelorum. *Concluſio 3. De facto primum peccatū Angelorū non fuit ex motiuo æqualitatis naturæ diuinæ. Eſt cōmunis contra Maiorem. Fundamentum. Iſaias 14.*

117. Ex dictis patet ad priorem rationem dubitandi. Ad poſteriorem verò dico, ea verba intelligenda eſſe de appetitu æqualitatis naturæ diuinæ, non per æquiparantiam cum illa, ſed per participationem alicuius perfectionis, quam poterat, non tamen debebat habere. *Ad rationem dubitandi patet.*

SECTIO VI.

An motiuum ſuperbiæ Angelorum fuerit vnio hypoſtatica cum perſona Verbi?

118. PRIMA ſententia affirmat. Eſt Alenſis 3. part. quæſt. 2. memb. vltimo, Viguerij de inſtitutionibus Theologicis c. 3. §. 2. ver. 15. Catharini opuſc. de gloria bonorum Angelorum, & lapſu malorum, Suarez lib. 7. de Angelis c. 13. Granadi tract. 13. diſp. 2. ſect. 4. Eamque *probabilem* cenſet Molina 1. part. quæſt. 63. art. 3. diſp. vnica, memb. 5. concl. 7. Zumel ibidem quæſt. 3. circa finem prop. 5. Becanus de peccato Angelorum quæſt. 6. Probatur primò: quia hoc indicant verba Ezechielis 28. *Deus*, inquit, *ego ſum: in cathedra Dei ſedi.* Etenim quemadmodum hæc verba cū omni veritate de ſeipſo à Chriſto dici poſſunt: ita de Lucifero, Chriſti diuinitatem affectante, aptiſſimè explicantur. *Prima ſententia affirmat. Alenſis, Viguerius, Catharinus, Suarez, Granadus. Probabilem cenſet Molina, Zumel, Becanus. Probatur ex Ezech. 28.*

119. Secundò eadem ſententia colligitur ex verbis Chriſti Ioan. 8. ad Iudæos dictis: *Probatur 2. ex Ioan. 8.*

Vos

Vos ex patre diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri vultis perficere: ille homicida erat ab initio. Fuit autem diabolus ab initio homicida, inuidendo Chriſto diuinitatem, eamque ſibi appetendo. Quod confirmant verba illa: *Et vos deſideria patris veſtri vultis perficere:* quid enim aliud, quàm Chriſti mortem Iudæi deſiderarunt perficere?

Probatur 3. ex cap. 1. ad Hebræos.

120. Tertiò confirmat locus ille Pauli ad Hebræos primo: *Et cùm iterùm intro lucit primogenitum in orbem terræ, dicit, Et adorent eum omnes Angeli eius.* Particula namque, *Iterùm*, ſupponit, alia vice Chriſtum fuiſſe ab Angelis adoratum: fuit autem ab Angelis Chriſtus adoratus, cùm initio creationis per fidem illis reuelatus fuit, vt caput hominum & Angelorum, repugnantibus malis.

Probatur 4. auctoritate S. Bernardi & Ruperti.

121. Quartò hoc ipſum innuunt Bernardus ſermone primo de Aduentu, & ſermone 17. in Cantica. Rupertus lib. 8. in Ioannem, aliique Patres affirmantes, Luciferum peccaſſe inuidia vnionis naturæ humanæ cum Verbo. Porrò inuidia vnionis naturæ humanæ cum Verbo ſupponit ſuperbiam: igitur ſi ex horum Patrum ſententia Lucifer peccauit inuidia vnionis naturæ humanæ cum Verbo, priùs peccauit ſuperbo appetitu erga eamdem vnionem, illam ſibi appetendo.

Probatur 5.

122. Quintò multi Patres docent, Luciferum peccaſſe inuidendo homini ſupernaturalem imaginem Dei, quam per gratiam, & beatitudinem à Deo acceperat: ergo à fortiori, peccauit inuidendo illi ſubſtantialem imaginem Dei, quam per vnionem hypoſtaticam cum Verbo diuino à Deo accepturus erat.

Secunda ſententia negat etiam de poſſibili. Probatur.

123. Secunda ſententia negat, etiam de poſſibili, potuiſſe Angelum peccare ſuperbo appetitu vnionis hypoſtaticæ. Primò, quia non poſſet Angelus appetere ſibi vnionem hypoſtaticam, niſi ſimul appeteret deſtructionem proprij ſuppoſiti: nequit autem Angelus appetere deſtructionem proprij ſuppoſiti: ergò nec vnionem cum aliena perſona. Maior probatur, quia implicat ſuppoſitum proprium cum aliena perſona, vt ſuppono ex 6. tomo. Secundò, quoniam de facto myſterium incarnationis, ex probabiliori ſententia S. Thomæ, prædeſtinatum eſt dependenter à peccato Adami, atque adeò ordine cauſalitatis poſterius, quàm præuiſum fuerit peccatum Angelorũ, quod occaſio fuit ipſius peccati Adami.

S. Thomas.

Tertia ſententia docet, potuiſſe quidem de facto tamen nequaquam. Aſſertio pro 3. ſententia. Prior pars probatur.

124. Tertia ſententia docet, potuiſſe quidem de facto Angelum ſuperbo appetitu vnionis hypoſtaticæ cum perſona Verbi peccare, de facto tamen tali appetitu non peccaſſe. *Quæ ſententia communior eſt inter Doctores, & nobis ſequenda.* Cuius prior pars probatur: nam potuit Lucifer ex motiuo propriæ excellentiæ, vt eſſet caput omnium creaturarum, ſuperbo faſtu vnionem hypoſtaticam cum perſona Verbi ſibi appetere.

Soluitur prima ratio in oppoſitum adducta.

125. Nec obſtat prima ratio in oppoſitum adducta: nam quæuis creatura intellectualis lubenter commutaret proprium ſuppoſitum cum diuino, in quo felicius & perfectius ſubſiſteret, quàm in proprio. Sicut quæuis creatura intellectualis lubenter commutaret proprium intellectum naturalem cum ſupernaturali, ſi poſſibilis eſſet. Nam quidquid habet creatura per proprium ſuppoſitum, haberet & perfectiùs per diuinum.

Soluitur 2. ratio.

126. Nec obſtat ſecunda ratio: nam eſto de facto incarnatio Verbi prædeſtinata ſit dependenter à peccato Adami in genere cauſæ occaſionalis, ſeu materialis, & peccatum Adami de facto occaſionatum ſit ex peccato Angelorum; adhuc tamen potuit peccatum Angelorum occaſionari ex myſterio incarnationis, Angelis propoſito diuina fide credendo, & adorando in principio creationis. Ratio verò eſt: quoniam in mea ſententia, vt fusè probo tomo 6. diſp. 7. ſect. 2. incarnatio non fuit prædeſtinata dependenter à peccato Adami præuiſo ſcientia viſionis, ſed conditionata. Potuit igitur Deus priùs ratione per ſcientiam conditionatam præuidere peccatum Adami occaſionatum ex peccato Angelorum, & hoc ex myſterio incarnationis ſub conditione Angelis propoſito vt credendo & adorando: tum per decretum abſolutum velle Chriſtum vt Redemptorem peccati, quem aliàs, peccato non præuiſo, noluiſſet. Hoc enim pacto ſaluatur & prioritas incarnationis reſpectu peccati præuiſi ſcientia conditionata; quia niſi illud præuiſum fuiſſet, nullo modo Chriſtus incarnatus fuiſſet; & ſimul prioritas eiuſdem incarnationis reſpectu peccati Angelorum, præuiſi ſcientia viſionis: quia niſi incarnatio fuiſſet Angelis propoſita vt adoranda, non fuiſſet peccatum Angelorum, & forſan nec peccatum Adami. Fuit igitur priùs præuiſum peccatum Angelorum & Adami ſub conditione futurum, quàm prædeſtinata Incarnatio; non quidem ſub conditione, ſed abſolutè futura: priùs tamen ſcientia viſionis præuiſa fuit Incarnatio, vt propoſita Angelis adoranda, quàm peccatum ipſum Angelorum, vt abſolutè futurum.

Poſterior ſententiæ pars probatur.

127. Poſterior ſententiæ pars probatur; nam motiuum, quo Angelus de facto peccauit, erat in poteſtate Angeli, vt conſtat ex verbis ipſius, *Conſcendam, Exaltabo, Sedebo*, &c. Hæc enim apertè ſignificant, motiuum ſuperbiæ Luciferi fuiſſe in poteſtate ipſius: vnio autem hypoſtatica cum perſona diuina non erat in poteſtate Angeli, ſed Dei: igitur motiuum, quo de facto motus eſt primò Angelus ad peccandum, non fuit vnio hypoſtatica.

Ad oppoſita ſententiæ argumenta reſpondetur.

128. Ad primum primæ ſententiæ, retorqueo argumentum: nam ſicut illa verba, *Deus ego ſum, In cathedra Dei ſedi*, ſunt abſolutè, non conditionatè dicta; ita ſignificant motiuum abſolutè poſitum, non ſub conditione ponendum: non igitur poſſunt de vnione hypoſtatica, tamquam de motiuo ſuperbiæ Luciferi de facto explicari.

Quomodo verba Ioannis 8. accipienda.

129. Ad ſecundum, verba illa citata Ioannis 8. intelligi communiter ſolent à Patribus & interpretibus de homicidio & morte, quæ per peccatum homines inuaſit, iuxta illud Ge-

Geneſ. 2. nel. 2. *In quocumque die comederis, morte morieris.*

Quomodo verbũ Iterũ, in adducto ad Hebr. capite capiendum.

130. Ad tertium, particulam *Iterum*, non ſe tenere ex parte rei citatæ, ſed ex parte auctoris citantis, vt idem ſit quod *Rurſus*, vt multi exponunt. Verùm eſto ſe teneat ex parte rei citatæ, ſignificando iteratam Chriſti introductionem per realem & executiuam Incarnationem in mundo; adhuc ex citato teſtimonio aliud non cogimur aſſerere, quàm quòd alia vice fuerit hoc myſterium per reuelationem in mentibus Angelorum introductum. An autem ipſi ex ſuperbo appetitu illius peccauerint, Scriptura non ſignificat.

131. Ad quartum & quintum reſpondeo, citatos Patres non loqui de primo peccato Angelorum, de quo nunc diſputamus: nam omnes conueniunt, vt ſuprà oſtendimus, illud fuiſſe peccatum ſuperbiæ, non inuidiæ. Quamuis citati Patres, præſertim Bernardus, non apertè loquantur. *Bernardus.* Ceterùm, cur illi ſuperbo appetitu vnionis hypoſtaticæ de facto non peccauerint, ſatis à nobis probatum eſt.

SECTIO VII.

An motiuum ſuperbiæ Angelorum fuerit inordinatus appetitus beatitudinis ſupernaturalis?

Prima ſententia affirmat. Altiſiodor. Alenſis Albert. S. Tho. Caietanus. Ferrarienſ. Scotus. Aureolus. Argentinas. Gabriel. Richard. Durand. Heruæus. Ægid. Mayron. Rubio. Capreol. Maior. Arrubal. Probatur 1. ex Anſelmo.

132. PRIMA ſententia affirmat. Eſt Altiſiodorenſis lib. 2. tract. 2. c. 2. Alenſis 2. part. quæſt. 98. memb. 3. Alberti in 2. diſt. 5. ar. 3. S. Thomæ 1. part. q. 63. art. 3. cum Caietano in fine articuli, & Ferrarienſi 3. contra Gentes cap. 109. §. *Circa id quod dicitur.* Eſt etiam Scoti in 2. diſt. 6. quæſt. 2. artic. 1. Aureoli artic. 2. Argentinæ artic. 1. Gabrielis artic. 2. concl. 2. Richardi diſt. 5. art. 1. quæſt. 2. Durandi quæſt. 1. Heruæi quæſt. 1. art. 3. Ægidij quæſt. 1. art. 2. Mayroni quæſt. 4. in fine. Rubionis q. 1. §. *Sed tunc eſt dubium.* Capreoli diſt. 4. art. 1. concl. 2. Maioris diſt. 6. quæſt. 2. circa initium. Arrubal 1. part. diſp. 178. cap. 3. Probatur primò hæc ſententia ex Anſelmo de caſu diaboli cap. 6. vbi docet, ideò peccaſſe diabolum, quia appetiit aliquid, ad quod perueniſſet, ſi ſteriſſet: hoc autem aliud eſſe non potuit, quàm ſupernaturalis beatitudo.

Probatur 2. ex Scoto. Secundò probatur ex Scoto. Primus affectus inordinatus Angeli non potuit eſſe, niſi circa ſummum concupiſcibile: hoc autem eſt ſupernaturalis beatitudo. Minor patet, quoniam beatitudo ſupernaturalis eſt ſummum perfectiuum naturæ intellectualis. Maior probatur, nam primus affectus naturæ eſt ad illud bonum, ad quod magis inclinat. Sed natura ex ſe maximè inclinat ad ſupernaturalem beatitudinem, tamquam ad ſummum ſui perfectiuum: ergo ad illam fuit primus Angelorum affectus, vel ordinatus, vt in bonis, vel inordinatus, vt in malis.

Quomodo in appetenda beatitudine Angeli peccarint variæ Auctorum citatorum opiniones.

133. Quoniam verò beatitudo per ſe mala non eſt, adhuc inter eos concertatio eſt, in quo tandem eſſe potuerit hæc affectus inordinatio. Scotus illam ponit in indebita intenſione actus, intenſiùs, quàm debebant, illam appetentes. Alij cum eodem Scoto in indebita circumſtantia temporis, citiùs, quàm debuerunt, illam concupiſcendo. Thomiſtæ in indebita circumſtantia modi, illam deſiderantes ſine meritis, ex gratia & auxilio diuino proficiſcentibus. Et hoc dupliciter, vel expreſsè illam appetendo, vt debitam propriæ naturæ; vel tantùm interpretatiuè, non conſiderando auxilium diuinum, virtute cuius illam ſperare debuerunt. Alij demum in exceſſu beatitudinis, ſingularem gradum illius ſupra ceteros affectando.

Secunda ſententia negat. Molina. Valentia. Suarez. Vaſquez.

134. Secunda ſententia negat, Angelos de facto peccaſſe inordinato appetitu ſupernaturalis beatitudinis. Eſt Molinæ 1. parte quæſt. 63. artic. 3. diſput. vnica, memb. 5. concl. 4. Valentiæ loco ſuprà citato, puncto 3. Inclinat Suarez lib. 7. de Angelis capite 11. qui quamuis hoc cum Vaſquez diſput. 235. cap. 3. defendat de poſſibili, de facto tamen putat, Angelos peccaſſe ſuperbo appetitu vnionis hypoſtaticæ cum perſona Verbi.

Concluſio pro 2. ſententia probatur 1.

135. *Hæc ſententia mihi probabilior eſt:* eamque colligo ex citatis verbis Iſaiæ, *Conſcendam, Exaltabo, Sedebo*, &c. quæ voluntatem efficacem & executiuam conſequendi id, quod inordinatè deſiderabat, important. Non potuit autem Angelus habere voluntatem efficacem & executiuam conſequendi ſupernaturalem beatitudinem propriis viribus, cùm hoc ſupponat euidentem errorem, poſſe ſcilicet naturam creatam propria virtute, abſque Dei adiutorio elicere viſionem Dei, in qua ſupernaturalis beatitudo creaturæ intellectualis conſiſtit: talis autem error in intellectum Angelicum cadere non potuit.

Probatur 2. reiiciendo omnes modos quibus id factum Auctores opinantur.

136. Præterea diſcurrendo per ſingulos modos; non potuit Angelus peccare primo modo, intenſiùs beatitudinem appetendo, quia intenſio non poteſt conferre primam ſpeciem malitiæ: vnde niſi aliunde actus ſupponatur malus, nequit fieri malus ex ſola intenſione, niſi ex præcepto prohibente certam intenſionem actus, quod in propoſito nullum fuit.

137. Secundo modo, etſi Angelus peccare potuerit, citiùs contra voluntatem Dei ſupernaturalem beatitudinem appetendo, veriſimile tamen non eſt, tantam Angelorum multitudinem à feliciſſimo illo ſtatu in æternum ſe præcipitare voluiſſe, ob ſimplicem dumtaxat affectum nolendi, iuxta diuinam voluntatem, expectare poſt breuiſſimam morulam tam ingens bonum ſupernaturalis beatitudinis.

138. Tertius modus euidentem ſupponit errorem in intellectu Angelico, eò quòd iudicaſſet ſupernaturalem beatitudinem aut debitam eſſe naturæ creatæ, aut propriis viribus illam conſequi poſſe. At inſtat Ægidius, quia potuit Angelus circa res ſupernaturales *Inſtantia Ægidij.*

errare,

Digitized by Google

errare, ſiquidem has non intelligit per proprias ſpecies. Sed contrà: quia licet Angelus non habuerit proprias ſpecies de beatitudine ſupernaturali, habebat tamen certam experientiam, ex qua euidenter deducebat, ſe non poſſe viribus naturæ eam conſequi: experiebatur enim, ſe nullo conatu naturæ poſſe intuitiuum Dei viſionem, atque amorem beatificum elicere.

Soluitur.

139. Quartus modus reducit tam impium ac nefandum Angelorum peccatum in ſolam incogitantiam, qua Angelus non cogitauit, cùm debuit, de conſequenda ſupernaturali beatitudine ex auxilio & gratia diuina. Quod non tam eſt peccatum commiſſionis, & ſuperbiæ, quale, vt ſuprà vidimus, à Patribus deſcribitur, quàm omiſſionis contra virtutem ſpei.

140. Quintus modus eſſet ceteris probabilior, niſi obſtarent citata verba Iſaiæ, quæ ſignificant id, quod Angelus affectauit, in ipſius fuiſſe poteſtate illud conſequendi: at ſingularem gradum ſupernaturalis beatitudinis conſequi, non erat in poteſtate Angeli: igitur non potuit primum illius peccatum in huiuſmodi inordinato affectu conſiſtere.

Ad fundamentũ Scoti.

141. Ad auctoritatem autem Anſelmi, patebit ex dicendis in noſtra ſententia. Ad fundamentum verò Scoti nego, primum affectum circa ſummum concupiſcibile debuiſſe in Angelo eſſe inordinatum, ob rationes à nobis aſſignatas.

SECTIO VIII.

An motiuum ſuperbiæ Angelorum fuerit inordinatum deſiderium beatitudinis naturalis, vel prælationis ſupra alios?

Prima ſententia docet fuiſſe inordinatũ appetitum beatitudinis naturalis. Palatius. In eam propendet S. Thomas, Caietanus, Ferrarienſ. Bannez, Zumel.

142. PRIMA ſententia docet, fuiſſe inordinatum deſiderium beatitudinis naturalis, in qua tamquam in vltimo fine quieſcens Angelus, ſupernaturalem beatitudinem indignabundus contempſit. Hanc docet Palatius in 2. diſt. 5. diſp. 1. poſt 6. concl. & in eam magis propendet S. Thomas 1. parte q. 63. ar. 3. & Thomiſtæ, præſertim Caietanus, Ferrarienſis, Bannez citata quæſtione, art. 3. dub. 3. concl. 5. Zumel qu. 2. concl. 6. & alij. Explicant autem hunc contemptum ſupernaturalis beatitudinis dupliciter: vno modo negatiuè, per ſolam incogitantiam, actu non referendo beatitudinẽ naturalem ad ſupernaturalem, eamque non ſperando, vt tenebatur. Secundò poſitiuè, illam poſitiuo actu contemnẽdo, vt conſequendam per humilem præceptorũ obſeruantiam, ac debita in Deum obſequia, ſua dumtaxat naturali beatitudine contentus.

Fundamentum.

Fundamentum eſt, quoniam ſuperbus ſua magis amat, quàm aliena: ergo efficacius motiuum ad eliciendum ſuperbum appetitum in Angelo fuit excellentia & beatitudo propræ naturæ, præ cuius inordinato amore cetera contempſit, quàm ſupernaturalis & aliena.

Sed hæc ſententia eodem quo ſuperior telo iugulatur.

143. Hæc autem ſententia non minùs quàm præcedens confutatur ex præcitatis verbis Iſaiæ, *Conſcendam, Exaltabo, Sedebo, Similis ero Altiſſimo*. Hæc namque, vt patet, appetitũ & deſiderium important rei nondum conſecutæ, ſed conſequendæ: atqui naturalem beatitudinem Angelus iam habebat, eamque perfectè poſſidebat: non igitur potuit peccare ex inordinato appetitu illius.

144. Secundò impugnatur quoad vtrumque modum, quo hæc ſententia contemptum ſupernaturalis beatitudinis explicat. Prior namque modus non conſtituit peccatum commiſſionis contra virtutem humilitatis, ſed omiſſionis contra virtutem ſpei, omittendo id, quod Angelus virtute ſpei ſeruare tenebatur. Poſterior verò eſt creditu difficilis, tantam Angelorum multitudinem in æternum periiſſe, ob ſolum affectum nolendi expectare poſt tam breuiſſimum tempus tam immenſum bonum, quo tantoperè propria natura, & beatitudo ipſa natiua perficiebatur, quod Angelus probe norat.

Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ reſpondetur.

145. Vnde ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ, negatur conſequentia: nam in facto contingenti, quod nobis ſola auctoritate conſtat, non tam videndum eſt, quid eſſe potuerit, attenta rerum natura, quàm quid de facto fuerit, attentis verbis reuelantis: ex verbis autem ſacræ Scripturæ reuelantis, hic modus peccandi in Angelis non colligitur, vt patet ex noſtra refutatione: ergo etiamſi id eſſe potuerit, de facto tamen aſſerendum non eſt.

Secunda ſententia docet fuiſſe inordinatũ appetitũ prælationis ſupra alios.

146. Secunda ſententia docet, fuiſſe inordinatum appetitum prælationis ſupra alios, & exemptionis ab imperio Dei in miniſteriis ſibi iniunctis, nolendo in his ſubeſſe Deo. Eſt Alenſis 2. part. quæſt. 109. memb. 3. Bonauenturæ in 2. diſt. 5. artic. 1. quæſt. 2. Lyrani in Iſaiam 14. & Valentiæ ſuprà citati.

Dupliciter hæc ſententia intelligi poteſt. 1. Appetens non ſubeſſe Deo immediatè, & aliis præeſſe. 2. Appetens non ſubeſſe Deo mediatè, & aliis præeſſe.

147. Hæc ſententia dupliciter intelligi poteſt: primò, quòd Angelus appetierit non ſubeſſe Deo immediatè, & aliis præeſſe quoad munus, quod per vires naturæ conſequi non poterat. Secundò, quòd ſolùm appetierit non ſubeſſe Deo mediatè, & aliis præeſſe quoad munus propriis viribus conſequibile.

Primo modo non videtur probabilis ſententia.

Primo modo ſententia hæc mihi probabilis non eſt: tum quia non adeò difficile erat Angelo, obedire Deo in miniſteriis, in quibus aliis Angelis non ſubdebatur, vt potiùs maluerit à tanta gloria cadere, quàm Deo immediatè obedire. Tum quia verba Iſaiæ oſtendunt, id quod Angelus inordinatè appetiit, fuiſſe in poteſtate ipſius id conſequi.

Pro explicatione ſecundi modi ſit Aſſertio 1. Primũ peccatũ Luciferi fuit ſuperbus appetitus imperandi ceteris fretus ſublimi natura primum Angelum.

Pro explicatione igitur ſecundi modi, qui inter ceteros mihi magis probatur,

148. Dico primò. Primum peccatum Luciferi fuit ſuperbus appetitus prærogatiuæ dominandi

nandi & imperandi ceteris, ſpreta humili ſubiectione ad primum Angelum, qui ex ordinatione diuina conſtitutus fuerat cum prærogatiua alios docendi & illuminandi de rebus ſupernaturalibus, quas ceteri tenebantur acceptare, vt ab ipſo, Dei nomine & auctoritate propoſitas. Concluſio vnum aſſerit, & aliud ſupponit. Aſſerit, primum peccatum Luciferi fuiſſe ſuperbum appetitum prærogatiuæ dominandi & imperandi ceteris, ſpreta humili ſubiectione, quam debebat ad primum Angelum: ſupponit autem, in Republica Angelorum fuiſſe vnum aliquem Angelum conſtitutum à Deo caput omnium, à quo ceteri eſſent de rebus ſupernaturalibus in ordine ad ſalutem inſtruendi atque illuminandi.

Concluſio hæc vnum aſſerit & aliud ſupponit.

149. Hoc autem ſuppoſitum, à quo magna ex parte veritas noſtræ aſſertionis pendet, probatur ex verbis Apocalypſis 12. vbi perſtringitur bellum ſpirituale, quod inter bonos & malos Angelos initio geſtum fuit: *Michael*, inquit, *& Angeli eius prœliabantur cum dracone: & draco pugnabat & Angeli eius.* Quibus verbis indicatur, in eo bello Michaël fuiſſe Dux & Princeps bonorum; contrà verò Lucifer dux & princeps malorum: hoc enim indicat ly, *Et Angeli eius*, vt ſapienter in hunc locum ſect. 18. adnotauit noſter Blaſius Viegas. Et colligitur ex Anſelmo: *Quia*, inquit, loquens de Michaële, *omnes ei ſubditi ſunt.* Ex quo loco colligunt Doctores, Michaëlem eſſe Principem omnium Angelorum, quod eruditè in hunc locum aduertit Cornelius à Lapide.

Suppoſitum aſſertionis probatur ex Apoc. 12.

Blaſius Viegas.

Anſelmus.

Corn. à Lapide.

150. Et confirmatur, nam ferè nullus eſt, qui dubitet, de facto Michaëlem eſſe Ducem & Principem totius cæleſtis exercitus: quod canit Eccleſia in eius hymno, *Sed præcipue primatem cæleſtis exercitus Michaëlem.* Et indicat Dionyſius lib. de diuinis nominibus cap. 2. p. 1. in fine, vbi loquens de Chriſti apparitione in carne: *Omni*, inquit, *ignota Intelligentiæ, ipſi quoque antiquiſſimorum Angelorum Primati non cognita.* Item Laurentius Iuſtinianus in feſto S. Michaëlis: *Omnes*, ait, *cæli milites maximo cum honore debemus excolere, præcipuè tamen glorioſiſſimum Michaëlem cæleſtis exercitus Primatem ac Ducem.* Et non obſcurè deducitur ex Danielis 12. vbi Michaël appellatur *Princeps magnus.* Si igitur de facto Michaël eſt Dux & Princeps omnium Angelorum; ergo etiam fuit Dux & Princeps ab initio ſuæ creationis. Conſequentiam probo: nam vel hanc prærogatiuam habet Michaël ex ſe, eò quòd ſit omnium Angelorum natura, & conſequenter gratia, nobiliſſimus: vel, vt ego magis puto, à Deo propter rectam ſubordinationem inferiorum Angelorum ad vnum ſupremum caput homogeneum & eiuſdem naturæ: vtrouis modo illam habeat, probabilius eſt, illam habuiſſe à principio. Et ſi quidem illam habet ex ſe, certum eſt, illam habuiſſe à principio; cùm à principio fuerit natura & gratia omnium nobiliſſimus. Si à Deo, cùm eadem & maior fuerit ratio à principio, quando non-dum Angeli erant in bono vel in malo confirmati, quàm ſit nunc, quando iam omnes Angeli ſancti ſunt in bono cōfirmati, maior quoque eſt ratio, vt hanc prærogatiuam alios dirigendi & illuminandi habuerit à principio.

Dionyſius.

Laur. Iuſtinian.

Dan. 12.

151. Confirmatur ampliùs, nam hoc modo gubernandi & regendi creaturas intellectuales, per vnum caput homogeneum, vtitur Deus in Eccleſia militante: ergo eodem regendi & gubernandi modo vtitur in Eccleſia triumphante: tum quia vna eſt Eccleſia ab vno eodemque ſupremo Monarcha Deo inſtituta: ac proinde multò veroſimilius eſt, iiſdem legibus atque inſtitutis, modoque regendi eſſe vtramque conditam: tum quia hic modus gubernandi eſt conformior diuinæ prouidentiæ, quæ ſemper inferiora regit & gubernat per ſuperiora. Hoc præiacto fundamento,

Confirmatur ampliùs.

152. Probatur principalis noſtra aſſertio primò, quia huic modo magis conſonant, quàm verba Iſaiæ: *Ad cælum*, hoc eſt ad faſtigium principatus, *conſcendam. Super aſtra Dei*, hoc eſt ſuper reliquos Angelos, qui nomine aſtrorum, teſte Hieronymo, ſignificantur, *exaltabo ſolium meum*, nempe potentiam & dominium. *Et ſimilis ero Altiſſimo*, ratione principatus ſupra ceteras creaturas.

Probatur principalis noſtra aſſertio.

Explicantur verba Iſaiæ. Per Aſtra Angelos intelligit Hieronymus.

153. Secundò, huic modo quadrant omnes auctoritates Patrum docentium, peccatum Luciferi fuiſſe, quia voluit aliis præeſſe, & nulli ſubeſſe. Auguſtinus 14. de ciuit. Dei cap. 11. *Poſteaquam*, inquit, *ſuperbus ille Angelus per eamdem ſuperbiam à Deo ad ſemetipſum conuerſus, & quodam quaſi tyrannico faſtu gaudere ſubditis, quàm eſſe ſubditus eligens, de ſpirituali paradiſo decidit.* Gregorius lib. 34. moral. c. 14. *Leuiathan iſte eius celſitudinis culmen aſpiciens, eius peruerſa libertatis appetiit, vt & præeſſet ceteris, & nulli ſubeſſet.* Laurentius Iuſtinianus loco ſuprà citato loquens de Lucifero, ita ſcribit: *Vniuerſorum Angelorum Primatum ſibi vendicare deſiderans maximam in cælis diuiſionem effecit.* S. Thomas 3. contra Gentes cap. 109. *Velle*, inquit, *alios regulare, & voluntatem ſuam à ſuperiore non regulari, eſt velle præeſſe, & quodammodo non ſubiici; quod eſt peccatum ſuperbiæ.* quo peccato ibidem docet, peccaſſe Luciferum. Huic etiam concordant reliqui Doctores, qui peccatum Luciferi explicant per *velle præeſſe*, & *nolle ſubeſſe.*

Probatur ex Patribus.

Auguſt.

Gregorius.

Laurent. Iuſtinian.

S. Thomas.

154. Tertiò hoc ipſum indicat ſuperbiæ motiuum, quo primos noſtros parentes tentando inuaſit; *Eritis*, inquit, *ſicut dij, ſcientes bonum & malum. Eo etenim telo*, inquit Gregorius citato libro moral. c. 17. *ſalutem noſtræ immortalitatis impetiit, quo vitam ſuæ beatitudinis extinxit.*

Probatur 3.

Geneſ. 3.

Gregorius.

155. Quartò id ipſum confirmat tyrannicum imperium, quod etiam nunc exercet in ſuos: quapropter *Princeps huius mundi* à Chriſto, *Princeps & rector tenebrarum harum* ab Apoſtolo nuncupatur. Declarat etiam id ipſum ſuperbus ille appetitus, quo ſemper affectauit & cōtinuò affectat hominibus dominari: euidens ſignum primæui illius deſiderij, quod ſemel in

Probatur 4.

Ioan. 12.

Ad Eph. 6.

para-

paradiſo conceptum, ob naturæ propriæ inflexibilitatem, & obſtinationem, numquam dimiſit.

Probatur quintò.

156. Quintò hæc ſententia ſaluat omnia, quæ non ita facilè ſaluantur in aliis ſententiis. Saluat primò, quo pacto primum peccatum Luciferi fuerit ſuperbia, non ſolùm ratione termini, ad quem conuerſus eſt, nempe prælationis ſupra ceteros, ſed etiam ratione termini, à quo auerſus eſt, nempe debitæ ſubiectionis à primo Angelo, eoque mediante à Deo; idque ſine vllo ſpeculatiuo errore ipſius Angeli ſuperbientis, quia non renuit immediatè ſubiici Deo, vel quoad eſſe, vel quoad regi, ſed alteri Angelo conſimili, qui ex diuino imperio conſtitutus erat ipſius, & aliorum caput.

157. Saluat ſecundò, qua ratione Lucifer facilè potuerit hoc peccatum committere, illudque aliis perſuadere: nam contra naturalem inclinationem eſt, ſubiici alteri perſonæ eiuſdem naturæ & perfectionis, qualis erat Michaël conſtitutus caput Luciferi, & aliorũ, qui, vt ego arbitror, & ex ſequenti ſect. conſtabit, ſolo numero diſcriminabatur à Michaële. Potuit etiam illud facilè perſuadere aliis, promittendo illis ſub ſuo imperio principatum in homines. Qua ſpe allecti facilè potuerunt multi, relicta humili ſubiectione ad Michaëlem, adhærere Lucifero.

Lucifer ſolo numero à Michaële differebat.

158. Saluat tertiò, quo pacto potuerit Lucifer ad hanc ſuam peruerſam voluntatem exequendam adhibere media efficacia: nam cùm hæc prælatio conſiſtat in dominio ſupra ceteros Angelos & homines, ſpreta ſubiectione ad primum, fuit in Lucifero talis prælationis ſufficiens fundamentum, quæ erat præſtantiſſima natura, & natiua perfectio ſupra ceteros in ipſo relucens; adeoque facilè poterat huiuſmodi prælationem apud alios inferiores Angelos conſequi, & de facto illam magna ex parte conſecutus eſt, nam per rebellionem à primo Angelo, factus eſt dux & caput malorum.

Concluſio 2. Primũ peccatum reliquorum Angelorum fuit rebellio à primo Angelo, & adhæſio ad Luciferum. Probatur.

159. Dico ſecundò. Primum peccatum reliquorum Angelorum fuit rebellio à primo Angelo, & adhæſio ad Luciferum, ex motiuo ſuperbiæ dominandi in homines. Colligitur ex præcitato loco Apocalypſis, vbi reliqui Angeli mali inducuntur tamquam aſſeclæ Luciferi, quem non ex diuina ordinatione, ſed ex propria voluntate ſibi elegerunt, ex motiuo dominandi in homines, ſub quo duce ſperarunt ſe id aſſequi poſſe. Confirmat hoc ipſum tentatio, qua ſtatim à regno excluſi protoparentes inuaſerunt, cum ſpe nimirum eos, eorumque poſteros ſibi ſubiiciendi. Indicat id ipſum ardens deſiderium, quod dæmones omnes oſtendunt, vt ab hominibus colantur & adorentur: quod eſt euidens ſignum primi illius appetitus, quo à primo Angelo rebellantes Lucifero adhæſerunt: quem adhuc nunc, & in æternum obſtinati retinebunt. Legatur Bernardus ſer. 17. in Cantica, vbi ſuperbum hunc Angelorum appetitum in homines dominandi non minùs eleganter, quàm copioſè deſcribit.

Legatur Bernardus.

SECTIO IX.

An Lucifer fuerit omnium Angelorum ſupremus?

160. Qvæstio non ſolùm intelligitur de eminentia ſupra ceteros quoad dona & perfectiones naturales, ſed etiam quoad dona & perfectiones ſupernaturales. Ratio eſt, quoniam, vt ex diſputatis conſtat, dona & perfectiones ſupernaturales collatæ ſunt Angelis iuxta quantitatem & proportionem donorum naturalium. Vnde quicumque alios excellebat in donis & perfectionibus naturalibus, eadem proportione excellebat in donis & perfectionibus ſupernaturalibus, quas Angeli gratis à Deo in via receperũt.

Diſp. 18. ſect. 5.

Prima ſententia affirmat. Albertus, Bonauent. S. Thomas,

161. Prima ſententia affirmat. Eſt Alberti in 2. diſt. 6. ar. 1. Bonauenturæ ar. 1. q. 1. præſertim ad vltimum, S. Thomæ 1. p. q. 63. ar. 7. 3. contra Gentes c. 109. & in 2. diſt. 6. q. 1. art. 1. vbique tamen ita huic opinioni adhæret, vt contrariã etiam probabilẽ cenſeat, quin quodlib. 5. art. 7. vtramque opinionem æquè probabilem tuetur. Eſt etiam Richardi in 2. diſt. 6. art. 1. q. 1. Ægidij q. 1. art. 1. Durandi q. 1. Mayroni q. 1. Heruæi q. vnica. Ferrarienſis 3. contra Gentes loco præcitato §. *Circa 2. concl.* Caietani 1. p. loco præcitato, Zumel, Bannez, Molinæ, Vaſquez ibidem, Valentiæ q. ſua 14. puncto 5.

Richardus, Ægidius, Durandus, Mayronius, Heruæus, Ferrarienſ. Caietanus, Zumel, Bannez, Molina, Vaſquez, Valentia.

162. Probatur hæc ſententia primò ex Iob 40. vbi Lucifer dicitur *Principium viarum Dei.* Eſt autẽ Lucifer principium viarũ, id eſt, creaturarum Dei, vt Gregor. & alij Patres interpretãtur, ratione dignitatis, & naturalis perfectionis, qua ceteras omnes creaturas antecellit. Secundò ex Ezech. 28. vbi appellatur *Signaculũ ſimilitudinis Dei.* Quem locum explicans Gregorius hom. 34. in Euang. *Non ad ſimilitudinem,* inquit, *Dei factus, ſed ſignaculum ſimilitudinis dicitur, vt quo in eo ſubtilior eſt natura, eò in illo imago Dei ſimilius inſinuetur expreſſa.* Quo in loco mox ſubditur (pergit idem Sanctus) *Omnis lapis pretioſus operimentum eius: nouem autem ibi Propheta lapides numerat: Quia nouem ſunt,* inquit, *ordines Angelorum. Quibus ordinibus ille primus Angelus ideò ornatus & opertus extitit, quia dum cunctis agminibus Angelorum prælatus eſt, ex eorum comparatione clarior fuit.* Hæc Gregorius.

Probatur 1. Iob 40. Ezech. 28. Gregorius.

163. Tertiò eadẽ ſententia probatur ex Patribus. Tertullianus lib. 2. aduerſus Marcionem ante medium, Luciferum appellat *omnium ſapientiſſimum.* Hieronymus in 40. c. Iob explicans præcitata verba, *Ipſe eſt principium viarum Dei. Hic inter ceteras,* inquit, *creaturas primus à Deo conditus eſt: & inde dictum eſt,* Ipſe principium eſt viarum Domini. *Nam in Ezechiele Propheta in capite lapidum ignitorum refertur, quod primus fuerit omnium Angelorum, & corona in manu Domini.* Auguſtinus, ſeu quis alius auctor ſit, primo libro de mirabilibus ſacræ Scripturæ c. 2. Luciferum appellat *primum creaturarum Dei Angelum,*

Probatur iii. ex Patribus. Tertullian. Hieronym. Auguſtinus.

Digitized by Google

Gregorius.

docetque illum in ſummo honoris ſui ordine conſtitutum, de ſublimiſſimo ordinis ſtatu proruiſſe. Gregorius lib.32. moral. c.24. vbi eadem verba Iob exponens: *Principium*, ait, *viarum Dei Behemoth dicitur: quia nimirum cùm cuncta creans ageret hunc primum condidit, quem reliquis Angelis eminentiorem fecit.* Et paulò pòſt: *Quid namque boni*, inquit, *non habuit, ſi ſignaculum Dei ſimilitudinis fuit? de ſigillo quippe annuli talis ſimilitudo imaginaliter exprimitur, qualis in ſigillo eadem eſſentialiter habetur*; & ceteras perfectiones Luciferi ibidem proſequitur.

164. Tertiò probatur ratione. Peccatum primi Angeli originem traxit ex inordinato appetitu propriæ excellentiæ, quo ſeipſum ceteris prætulit: ſed quò maior ac præſtantior fuit excellentia in primo Angelo, eò maior efficaciorque fuit occaſio ſeipſum ceteris præferendi: ergo probabile eſt, primum Angelum fuiſſe omnium ſupremum; ſic enim faciliùs ſaluatur, peccatum primi Angeli fuiſſe ſuperbum appetitum aliis dominandi, originatum ex propria excellentia naturæ ſupra ceteros.

Secunda ſententia docet Luciferum fuiſſe ſupremum tertiæ hierarchiæ. Ita Damaſcenus. Refert Auguſtinus. Probabilem cenſent S.Thomas, Durandus, Ferrarienſ. Palatius. Fundamentum.

165. Secunda ſententia docet, Luciferum fuiſſe ſupremum Angelum tertiæ hierarchiæ, cui commiſſa erat cura terreſtris ordinis. Hanc docet Damaſcenus lib.2. fidei cap.4. eamque refert Auguſtinus lib.3. de Geneſi ad litteram cap. 10. & lib.11.cap.17. 19. & 26. licet eam citato cap. 26. improbare videatur. *Probabilem* illam cenſent S.Thomas quodlib.5. citato, Durandus, & Ferrarienſis ſuprà citati, nec non Palatius in 2.diſt.6.diſp.vnica. Fundamentum eſt, quia ſicut Deus non permiſit, vt primus homo periret, ita nec vt primus Angelus peccaret: idem namque eſt in Angelo peccatum, atque mors æterna in homine.

Tertia ſententia affirmat fuiſſe omnium primum negatiuè.

166. Tertia ſententia affirmat, Luciferum fuiſſe omnium primum negatiuè, non poſitiuè. Primus negatiuè eſt, qui ſuperiorem ſe non habet, licet habeat æqualem. Primus poſitiuè eſt, qui nec ſuperiorem, nec æqualem habet. Fuit igitur Lucifer inter Angelos primus negatiuè, quia nullum habuit ſuperiorem ſe: non fuit autem primus poſitiuè, quia habuit æqualem & eiuſdem naturæ & perfectionis, qui creditur fuiſſe S.Michaël à Deo conſtitutus caput & Princeps totius cæleſtis militiæ. Hanc ſententiam docet Rubio in 2. diſt.6.q.2. in fine, & Suarez lib.7. de Angelis c.16. & ſequitur ex doctrina Scoti docentis, nullam ſpeciem Angelorum integram periiſſe.

Rubio, Suarez. Sequitur ex doctrina Scoti. Aſſertio pro tertia ſententia. Fundamentum.

167. *Hæc ſententia probabilior eſt, & nobis ſequenda.* Potiſſimum fundamentum eſt, quoniam ſi Lucifer fuiſſet omnium Angelorum primus poſitiuè, cum ipſo periiſſet integra ſpecies Angelica, quæ in vnico ipſius indiuiduo conſeruabatur. Hoc autem ſuprà diſp.3. ſect. 7. cum Scoto reputauimus abſurdum. Supponit autem hæc ſententia in qualibet ſpecie Angelica plura fuiſſe indiuidua eiuſdem naturæ, ne de quolibet ordine integra aliqua ſpecies perierit. Iuxta hanc ſententiam explicantur teſtimonia Scripturæ & Patrum; nec non ratio ipſa pro prima ſententia allata. Nam omnia illa rectè explicari poſſunt de primatu negatiuo, quatenus nullus Angelus naturæ dignitate, & gratiæ perfectione illum ſuperabat; non autem de primatu poſitiuo, vt nullum haberet quoad naturæ dignitatem, & gratiæ perfectionem æqualem.

Dices.

168. Dices. Ex hac ſententia ſequeretur, Michaëlem non fuiſſe ſuapte natura omnium Angelorum nobiliſſimum, atque adeò caput & Principem ceterorum, contra ea, quæ præcedente ſectione docuimus. Reſpondeo fuiſſe ſuapte natura omnium nobiliſſimum negatiuè, quatenus nullus naturæ nobilitate, aut gratiæ dignitate illum præcedebat. An autem ſuapte natura fuerit etiam caput & Princeps omnium, nobis oppoſitum tamquam probabilius citato loco viſum fuit, cùm hæc prærogatiua pendeat à Deo, licet ſoleat Deus aliquod fundamentum ſupponere: hoc autem in Michaële fuit præſtantiſſima ipſius natura, perfectiſſimâ gratiâ ornata; quæ licet ſpecie non diſcriminaretur à natura Luciferi, eadem gratiæ perfectione initio creationis decorata, potuit tamen vna potiùs, quàm alia à Deo cum hac prærogatiua alios illuminandi atque inſtruendi conſtitui. Quòd ſi mauis cum aliis defendere, hanc prærogatiuam habuiſſe Michaëlem ex ſe, dicito cum Suarez loco præcitato, aliquam perfectionem indiuidualiter diuerſam fuiſſe in Michaële, quæ non fuit in Lucifero, ratione cuius ille potiùs, quàm hic ſuapte natura habuerit primatum ſupra ceteros.

Reſpondetur.

Quomodo ſaluari poſſit Michaëlem etiam poſitiuè ſupremum Angelorum omnium fuiſſe. Suarez.

DISPV-

Digitized by Google

DISPVTATIO VIGESIMAPRIMA.

De pœna dæmonum.

SECTIO PRIMA.

Quas pœnas propter peccatum incurrerunt Angeli?

Duplex eſt pœna.

1. DVPLEX eſt pœna, altera ſenſus, damni altera: illa conſiſtit in poſitiuo cruciatu, hæc in priuatione perfectionis debitæ. Vtraque ex diuina lege mortali noxæ taxata eſt. Vtramque igitur mortaliter peccando contraxerunt Angeli; & quidem poſteriorem ſtatim, priorem verò poſt abſolutum terminum viæ. Difficultas eſt, quibus bonis fuerint Angeli ob pœnam damni priuati, de quibus in hac ſectione, infrà diſputaturi de pœna poſitiua ſenſus.

Difficultas hic eſt, quibus bonis priuati fuerint Angeli.

Aſſertio 1. Angeli nulla perfectione naturali per ſe ſpoliati ſunt. S. Thomas & reliqui Scholaſtici omnes. Dionyſius.

2. Dico primò. Per ſe nullâ fuerunt dæmones in pœnam damni naturali perfectione priuati. Eſt S. Thomæ 1. part. quæſt. 64. artic. 1. & omnium Scholaſticorum in 2. diſt. 7. ex Dionyſio de diuinis nominibus cap. 4. part. 4. paulò poſt medium, affirmante, in dæmonibus *omnia naturalia integra atque lucidiſſima manere*. Quare integræ in illis manſerunt vires naturales intellectiuæ, & appetitiuæ ad maiorem ipſorum cruciatum & pœnam acerbiorem, vt viuaciùs atrociuſque ſuam ipſorum ſentirent miſeriam & infelicitatem. Integræ etiam manſerunt omnes ſcientiæ naturales, & ſpecies ab initio ipſis infuſæ. Integræ in illis quoque perſeuerant naturales vires motrices, & dominium in totam naturam corpoream. Dixi, *per ſe*: nam per accidens, & conſequenter ex ſubtractione bonorum ſupernaturalium, ſunt etiam eorum naturales vires aliquo modo imminutæ, quatenus vires naturales ſupernaturalibus donis roboratæ perfectiùs operabantur.

Nonnihil tamen imminuta in eis ſunt vires naturales.

Aſſertio 2. Dæmones per peccatũ incurrerunt pœnam priuationis æterna viſionis beatifica, nec nõ gratia ſanctificantis, omniũq; donorum ſupernaturalium. Aſſertio quoad viſionem beatam & gratiã ſanctificantem eſt de fide. Conc. Trid.

3. Dico ſecundò. In pœnam peccati non modò priuati ſunt dæmones ſempiterna viſione Dei, quam, ſi perſeueraſſent, conſecuti fuiſſent, ſed etiam gratia ſanctificãte, & omni dono ſupernaturali, quod gratis acceperant. Aſſertio quoad viſionem beatam, & gratiam ſanctificantem, eſt de fide. De fide namque eſt, eos è cælo deiectos, & tamquam perpetuos hoſtes Dei æternis cruciatibus addictos fuiſſe: cum quo ſtatu pugnat viſio, & gratia Dei, quæ teſte Tridentino Seſſ. 6. cap. 7. ſubiectum ex iniuſto & inimico reddit iuſtum & amicum. Quoad reliquos verò habitus infuſos, & auxilia ſupernaturalia, res eſt certa auctoritate Patrum & Scholaſticorum. Cuius fundamentum eſt, quoniam hæc omnia per ſe ordinantur ad actus ſupernaturales: nullum autem actum ſupernaturalem dæmones elicere valent: ergo nullus in eis remanſit habitus infuſus, vel auxilium ſupernaturale. Maior conſtat, tam de habitibus infuſis, qui ſunt quaſi potentiæ actuũ ſupernaturalium; quàm de auxiliis ſupernaturalibus, quæ aut ſunt complementa habituum, aut concurſus ipſi actuum ſupernaturalium. Minor probatur, nam omnis actus ſupernaturalis elicitus à ſubiecto carente viſione beata, per ſe ordinatur ad conſecutionem talis viſionis, vel tamquam meritum, vel tamquam diſpoſitio ad illam. Dæmones autem ex certa lege Dei ſunt extra viam & ſtatum conſequendi beatitudinem ſupernaturalem: igitur. Confirmatur, nam habitus infuſi corrumpuntur per oppoſitos actus: nullus autem eſt habitus infuſus, cuius oppoſitum actum dæmones non exerceant, vt contra charitatem odium, contra ſpem deſperationem, contra obedientiam inobedientiam, & ſic de ceteris.

Difficultas eſt de fide, an in dæmonibus manſerit. Affirmant Magiſter, Alenſis, Durandus, Catharinus, Salmeron. Fauet S. Thomas. Probatur Iacobi 2. Auguſt.

4. Nonnulla difficultas eſt de habitu, & actu fidei infuſæ, an remaneant in dæmonibus. Affirmant Magiſter in 3. diſt. 23. c. 4. Alenſis 3. part. q. 64. memb. 7. Durandus in 3. diſt. 23. q. 9. n. 10. & ad argumenta. Catharinus & Salmeron in 2. cap. Iacobi. Fauet S. Thomas 2. 2. quæſt. 18. artic. 3. ad 2. Probatur primò ex illo Iacobi 2. *Dæmones credunt & contremiſcunt*. Secundò ex Auguſtino tract. 6. in Ioannem circa finem, & in Enchiridio cap. 8. vbi docet, dæmones habere fidem informem, qualem habent peccatores viatores. Tertiò probat Durandus hac ratione. Non potuit fides à principio Angelis infuſa per peccatum amitti, niſi aut ratione ſtatus, aut ratione actus. Non potuit amitti ratione ſtatus, quia ſolus ille ſtatus tollit fidem, qui ponit viſionem: hic autem eſt ſolus ſtatus beatitudinis. Nec ratione actus, quia peccatum dæmonum non fuit contra fidem. Confirmatur. Manet in animabus damnatis character, quæ eſt qualitas infuſa & in eſſentia ſupernaturalis: item ſupernaturales ſpecies relictæ ab actibus ſupernaturalibus, quos illæ in via elicuerunt: ergo & habitus fidei.

Negant reliqui Scholaſtici. Cenſura oppoſita ſententia. Bannez. Turrianus. Suarez.

5. Negant verò reliqui Scholaſtici in 3. diſt. 23. & Thomiſtæ cum S. Thoma 2. 2. q. 5. art. 2. Cuius oppoſitã ſententiam Bannez citato loco dub. 1. appellat *periculoſam, & errori proximã*; Turrianus ibidem dubit. 3. *improbabilem*, & *contra communem Scholaſticorum ſenſum*; Suarez lib. 8. de Angelis cap. 6. num. 6. in fine,

Digitized by Google

valde temerariam. Ego verò à cenſura abſtinendum puto, cùm nulla ſit Eccleſiaſtica auctoritas, cui prædicta ſententia opponatur: & alioqui multi graues auctores abſque vlla temeritatis nota illam defendunt. Quare ſolùm cenſeo, poſteriorem hanc negatiuam *ſententiam veriorem, ac probabiliorem* eſſe. Cuius fundamentum eſt, quoniam fides eſt habitus per ſe ordinatus ad diſponendum viatorem ad conſequendam beatitudinem per actus meritorios: vnde Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 8. fidem appellat *ſalutis initium, fundamentum, & radicem omnis iuſtificationis.* Cùm igitur dæmones, & reliqui damnati ſint ſalutis, & iuſtificationis incapaces, erunt etiam fidei incapaces.

Auctor indicat poſteriorem ſententiam probabiliorē ſolùm eſſe ſine cenſura oppoſita. Fundamentum. Tridentinū.

6. Nec cogunt citata verba Iacobi, quæ explicari poſſunt de fide naturali coacta, vel per euidentiam ſignorum, qualia fuerunt miracula, quibus Chriſtus teſtabatur ſe eſſe filium Dei, vt illa explicat S. Thomas 2. 2. quæſt. 5. artic. 2. ad 1. vel per reuelationem bonorum Angelorum. Neque Auguſtinus aliam fidem agnoſcit in dæmonibus, quàm naturalem *per temporalia diuina virtutis effecta, & occultiſſima ſigna præſentia, quæ Angelicis ſenſibus etiam malignorum ſpirituum, potius quàm infirmitati hominum poſſent eſſe conſpicua,* vt ipſemet ratiocinatur lib. 9. de ciuit. cap. 21.

Verba S. Iacobi explicantur. S. Thomas. Ad Auguſtinum reſpondetur.

7. Ad auctoritatem autem S. Thomæ, reſpondet citato loco Caietanus, eo loco Doctorem ſanctum non aſſerere abſolutè, fidem eſſe in dæmonibus, cùm oppoſitum ſuprà quæſt. 5. artic. 2. docuiſſet, ſed reſpectiuè ad habitum ſpei. Nam comparando fidem cum ſpe, ait minùs repugnare in dæmonibus fidem, quàm ſpem, eò quòd *ſpes,* inquit, *non eſt niſi rerum bonarum futurarum ad ſe pertinentium: fides autem eſt & malarum rerum & bonarum, & præteritarum & præſentium & futurarum, & ſuarum & alienarum: & quia dona diuina non ſunt eis futura poſſibilia; ideo magis poteſt eſſe in damnatis fides informis, quàm ſpes.*

Similiter ad S. Thomam.

8. Ad rationem Durandi reſpondeo, repugnare fidem infuſam in damnatis ratione ſtatus, qui ſicut incapax eſt actualis tendentiæ ad beatitudinem, ita & habitualis ad illam inclinantis ac diſponentis. Ad confirmationem verò, negatur conſequentia. Ratio diſcriminis, quoniam character non eſt habitus per ſe ordinatus ad operandum, vel diſponendum ſubiectum ad beatitudinem conſequendam, ſed ad conſignandam perſonam. Vnde manere poteſt in damnato in pœnam & ignominiam, ſicut in beato in præmium & honorem. Item manent ſpecies actuum ſupernaturalium in animabus damnatis, quoniam non ſunt ſupernaturales infuſæ, ſed acquiſitæ, qualis eſt habitus Theologicus iuxta probabiliorem ſententiam: quidquid autem eſt phyſicè acquiſitum per proprios actus, manet in damnatis, à quibus eos tantùm habitus ſupernaturales Deus ſubtrahit, qui immediatè pendent ab ipſo, vt à cauſa particulari: ſpecies verò actuum ſupernaturalium non producuntur immediatè à Deo, ſed ab actibus ipſis, vt à cauſa particulari; à Deo autem ſolùm pendent vt à cauſa vniuerſali. Quamquam ad nullum actum ſupernaturalem huiuſmodi ſpecies ſupernaturales concurrere poſſunt: cùm nequeant ſpecies ad actum concurrere, cuius potentiam in ſubiecto non ſupponunt: atqui potentia actuum ſupernaturalium ſunt habitus ipſi infuſi, qui in dæmonibus non ſunt. Dixi, *quidquid eſt phyſicè acquiſitum,* vt excluderem habitus ſupernaturales, moraliter comparatos per actus ſupernaturales meritorios: nam hi phyſicè pendent à Deo, vt à cauſa particulari.

Ad rationē Durandi reſpondeo.

Cur manere poſſit character in damnatis, non verò habitus infuſus.

9. Dico tertiò. Dæmones propter peccatum contraxerunt pœnam perpetuæ obſtinationis. Duplex autem eſt obſtinatio, altera in malum commiſſum, altera in committendum. Prior obſtinatio eſt perpetua impœnitentia peccati commiſſi; poſterior eſt continua voluntas idem vel noua peccata committendi. Aſſertio quoad priorem obſtinationem, eſt de fide, qua conſtat, dæmones eſſe in perpetuum damnatos: durante autem damnatione, durat cauſa ipſius damnationis, quæ eſt peccatum commiſſum, & numquam retractatum. Hanc veritatem expreſſit Fulgentius de fide ad Petrum cap. 3. *Omnes,* inquit, *illi prævaricatores Angeli nec mala poſſunt vmquam voluntate carere, nec pœna, ſed permanente in eis iniuſtæ auerſionis malo, permanet etiam iuſtæ retributionis æterna damnatio.*

Aſſertio 3. Dæmones in pœnam peccati contraxerunt pœnā perpetuæ obſtinationis. Duplex obſtinatio.

Ita docet Fulgentius.

10. Ceterùm *probabile eſt,* primum peccatum non tantùm habitu, ſed etiam actu continuò perſeuerare in dæmonibus: quod docuerunt S. Thomas 1. p. q. 64. art. 2. ad 3. Richardus in 2. diſt. 7. art. 2. q. 2. & alij. Et colligi poteſt ex Pſalmo 73. *Superbia eorum, qui te oderunt, aſcendit ſemper.* Et ratio huius eſt, quoniam primum peccatum Angelorum fuit inordinatus appetitus propriæ excellentię: probabile autem eſt, ex hoc motiuo omnia dæmones operari: tum quia hoc ſemper & neceſſariò ab Angelo cognoſcitur, quippe quod includitur in ipſa cognitione propriæ naturæ, à qua Angelus numquam ceſſat; eſtque per ſe aptiſſimum ad mouendam voluntatem Angeli. Tum propter obſtinationem, & natiuam propriæ voluntatis inflexibilitatem, quæ ob naturæ præſtantiam, & plenam cognitionem, ex qua operatur, difficilè dimittit, quod ſemel deliberatè elegit.

Probabile eſt primum peccatum non ſolùm habitu, ſed etiam actu cotinuò perſeuerare in dæmonibus. Quod docet S. Thomas, Richardus Pſal. 73. Ratio huius.

11. Maior difficultas eſt de poſteriore obſtinatione, an ita ſint dæmones in malum obſtinati, vt nullum actum, moraliter bonum elicere valeant. Dixi, *moraliter bonum:* nam ſupernaturalem nullum poſſunt elicere, defectu principij ſupernaturalis, quo carent omnes dæmones. Negant Scotus in 2. diſt. 7. §. *Quantum ergo.* Durandus quæſt. 2. num. 12. & alij. Vnde Scotus in Reportatis in 2. diſt. 7. q. 3. §. *Ad aliud dico.* docet, poſſe dæmonem elicere attritionem informem de peccato commiſſo, qualē eliciunt viatores peccatores. Fundamen-

Quæritur ſecundò vtrū dæmones non poſſint actū moraliter bonum elicere ex obſtinatione. Negant Scotus, Durandus, & alij.

damen-

Digitized by Google

Fundamentum.

damentum eſt, quia per obſtinationem non eſt ab eis ſublatum liberum arbitrium: ergo poſſunt aliquem actum moraliter bonum, ad quem non requiritur gratia, elicere.

Affirmant S. Thomas, Bonauent. Richardus, Gabriel, & reliqui.

12. Affirmant verò S. Thomas 1. part. q. 64. artic. 2. Bonauentura in 2. diſt. 7. part. 1. artic. 1. quæſt. 2. Richardus artic. 2. quæſt. 2. Gabriel quæſt. vnica in 2. part. 1. artic. concl. 1. & reliqui ferè Scholaſtici in 2. diſt. 7. & recentiores Thomiſtæ cum S. Thoma loco præcitato. Potiſſimum fundamentum eſt auctoritas Patrum. Auguſtinus lib. 14. de ciu. Dei cap. 27. *Ita*, inquit, *damnato, atque obdurato Angelo malo; vt iam bonam voluntatem vlterius non haberet.* Fulgentius de fide ad Petrum citato cap. 3. *Præuaricantes*, inquit, *Angeli nec mala poſſunt vmquam voluntate carere.* Gregorius lib. 18. moral. cap. 1. in fine: *Omnis*, inquit, *voluntas diaboli iniuſta eſt.* Bernardus lib. 5. de conſideratione multò poſt medium: *Quid tam damnatum*, ait, *quam voluntas addicta huic neceſſitati volendi nolendiq́, vt ad vtrumlibet iam ſicut non niſi peruerſe, ita non niſi miſere moueatur.* Confirmatur, quia ſicut non poſſunt beati peruersè agere, ita nec damnati rectè operari. Pro quorum auctorum ac ſententiarum concordia,

Fundamentum huius potiſſimum auctoritas Patrum. Auguſt. Fulgent. Gregor. Bernard.

Aſſertio 4. Licet dæmones poſſint potentia phyſica & antecedenti moraliter bonũ operari, nequeunt tamen potentia morali.

13. Dico quartò. Dæmones potentia phyſica & antecedente poſſunt actum aliquem moraliter bonum operari, potentia verò morali, quæ aliquando reducenda ſit in actum, non poſſunt. Fundamentum prioris aſſertionis eſt, quoniam peccatum non abſtulit à dæmonibus liberum arbitrium; ergo nec phyſicam & antecedentem potentiam operandi actus moraliter bonos. Conſequentia probatur, nam ad tales actus phyſicè producendos non requiritur auxilium gratiæ, ſed ſufficiunt vires naturales, quæ per peccatum non ſunt à dæmonibus ſublatæ.

Fundamentum prioris partis.

Fundamentum poſterioris aſſertionis.

14. Fundamentum poſterioris aſſertionis eſt prauum motiuum propriæ excellentiæ, quod dæmonum mentes continuò pulſat. Cùm enim hoc motiuum propriæ excellentiæ continuò obuerſetur intellectui dæmonis, ſitque per ſe ad eius voluntatem permouendam efficaciſſimum; & ex alia parte voluntas dæmonis ſit omni auxilio gratiæ deſtituta; moraliter determinat illam ad ſemper ex tali motiuo operandum: vnde etiam actus ex proprio obiecto boni redduntur ex circumſtantia talis finis mali. Confirmatur. Homo in graui tentatione conſtitutus, ſi ſpeciali auxilio Dei deſtituatur, eſt moraliter impotens ad eam ſuperandam: ergo etiam dæmon in tali circumſtantia conſtitutus, cum motiuo propriæ excellentiæ, continuò eius mentem pulſante, & cum priuatione omnis ſpecialis auxilij, eſt moraliter impotens ad honeſtè rectèque operandum. Cùm enim hæc impotentia non conſiſtat in priuatione phyſicæ facultatis, ſed in ſola difficultate moraliter determinante voluntatem ad vnum, optimè reperiri poteſt in dæmonibus cum phyſica potentia ad vtrumlibet. Nam ex vi huius antecedentis difficultatis numquam voluntas rectè operabitur, etiamſi phyſicè poſſit: vt patet de homine in graui tentatione conſtituto, cuius voluntas ſpeciali auxilio deſtituta numquam tentationem ſuperabit, etiamſi phyſicè poſſit. Sed de hac difficultate iterùm infrà redibit ſermo.

De hac impotentia morali intelliguntur Patres.

15. De hac impotentia morali intelliguntur Patres, quando abſolutè affirmant, non poſſe dæmones honeſtè operari. Nam quod propter aliquam antecedentem difficultatem numquam fit, etiamſi abſolutè fieri poſſit, apud Patres, imò & Ariſtotelẽ, vt ſequenti tomo oſtendemus, dicitur ſimpliciter *impoſſibile*. *Cum tentationibus conſentimus*, inquit Anſelmus de libero arbitrio cap. 6. *non eſt ex impoſſibilitate, ſed ex difficultate. Frequenti namque vſu diſcimus, nos non poſſe aliquid, non quia nobis eſt impoſſibile, ſed quia ſine difficultate non poſſumus.* Iuxta hanc noſtram aſſertionem conciliantur vtriuſq; ſententiæ auctores. Nam primi loquuntur de potentia phyſica, vt apertè conſtat ex verbis Scoti in fine prioris paragraphi citati: *Mirum enim videtur*, inquit, *negare potentiam naturalem in natura illa excellenti, vbi non apparet aliquid, propter quod ſit neganda. Probabile eſt tamen, quod ſecundum hanc potentiam non exeant in actum propter vehementem malitiam, ſecundùm quam magis probabile eſt quod agat, quam ſecundum poteſtatem naturalem, ſecundùm quam poſſent in actus aliquo modo oppoſitos.* Hæc Scotus, qui manifeſtè loquitur de potentia phyſica, nõ autem de morali reducenda in actum, cùm docet, dæmones honeſtè operari poſſe. Nec eſt eadem ratio de beatis non potentibus operari malum, & de damnatis non valentibus operari bonum. Nam beati ratione viſionis beatificæ ſunt impotentes phyſicè ad malum, non per ſublationem phyſicæ facultatis, ſed per viſionem beatam phyſicè prædeterminantem voluntatem ad bonum obiectiuè. Damnati autem non phyſicè, ſed moraliter tantùm ſunt ad malum determinati.

Anſelmus.

Scotus idem nobiſcum ſentit.

Noua difficultas num dæmones peccare videantur.

16. Sed hinc oritur difficultas, quia non videntur peccare dæmones, cùm malè operantur, quoniam ad peccandum non ſufficit phyſica, ſed requiritur etiam moralis potentia: non enim peccaret homo graui tentationi ſuccumbens, ſi ſpeciali auxilio deſtitueretur. Contrà verò omnes Patres & Scholaſtici affirmant, peccare dæmones, cùm malè operantur: quin addit citato loco Richardus, ſemper illis nouam accreſcere pœnam, ob noua peccata quæ committunt vſque ad diem iudicij, poſt quem ait, ipſe actus malus erit diabolo & culpa & punitio.

Patres & Scholaſtici affirmant. Richardus.

Reſpondeo Angelos duplici ex capite dici peccare, quando malè operantur.

17. Ad quam difficultatem reſpondeo negando ſequelam. Etenim duplici ex capite dicuntur dæmones peccare, quando malè operantur, eſto non habeant moralem potentiam ad ea peccata vitanda. Primò in cauſa: nam hoc ipſo, quòd præuiderunt, per primum peccatum in huiuſmodi impotentiam ſe redigendos, omnia ſubſequentia peccata fue-

runt

runt illis voluntaria in cauſa. Quemadmodum omnia peccata in ebrietate facta imputantur ebrio, vt in cauſa præuiſa & volita. Secundò probabile eſt, peccare dæmones per actum reflexũ perfectè liberum, quo eadem peccata, quæ moraliter determinati committunt, adhuc vellent committere, etiamſi ad ea non eſſent moraliter determinati, ſed perfectè liberi. Ceterùm, an peccata, quæ actu committunt, imputentur illis ad nouam pœnam, & an moralis impotentia ad bonum tollat libertatem ſufficientem ad peccandum, dicemus infrà.

SECTIO II.

Quænam ſit cauſa huius obſtinationis in dæmonibus?

18. SICVT duplex eſt obſtinatio dæmonum, altera reſpectu peccati commiſſi, altera reſpectu committendi: ita duplex hîc quæritur cauſa obſtinationis, altera reſpectu mali commiſſi, altera reſpectu committendi. De qua licet aliquid præcedente ſectione ſit tactum, hîc tamen fuſiùs diſputabitur.

Prima ſententia ait eſſe odium Dei productum & conſeruatum a ſolo Deo in volun:ate dæmonis. Ita Ochamus & Gabriel. Fundamentum.

19. Prima ſententia cauſam vtriuſque obſtinationis aſſignat odium Dei, productum & conſeruatum à ſolo Deo in voluntate dæmonis: quo ſtante nullus actus moraliter bonus à dæmone elici poteſt, omnis quippe elicitur vitiatus ex mala circumſtantia finis vltimi; quem odit. Eſt Ochami in 2. quæſt. 19. quem ſequitur Gabriel diſt. 7. quæſt. vnica. artic. 1. Fundamentum, quia huiuſmodi odium in dæmone eſt neceſſarium: nam in eo principaliter conſiſtit eius pœna, à qua non poteſt ſe liberare: non eſſet autem neceſſarium, ſi ab ipſo actiuè penderet; nam quidquid ab ipſo actiuè pendet, liberè pendet. Dicendum igitur eſt, illud pendere à ſolo Deo, totaliter producente & conſeruante. Nec repugnat, illud à Deo produci, quia non producitur vt culpa, ſed vt pœna; quia illud non eſt liberum ipſi voluntati dæmonis: ſine libertate autem culpa eſſe non poteſt. Nec refert, quòd ſit liberum Deo, quia Deus non tenetur illud non producere. Confirmatur: non minùs concurrit Deus ad odium ſui vt cauſa partialis, quando illud liberè producitur à creatura, quàm vt cauſa totalis: ſed non repugnat, vt ad illud concurrat vt cauſa partialis: ergo nec vt cauſa totalis.

Secunda ſententia docet eſſe habitum à ſolo Deo productum. Aureolus. Fundamentum.

20. Secunda ſententia vtriuſque obſtinationis cauſam docet, eſſe habitum à ſolo Deo productum, immobilitantem voluntatem Angeli circa odium Dei. Eſt Aureoli in 2. diſt. 7. ar. 5. Fundamentum, quia ſicut beati immobilitantur per habitum confirmantem voluntatem ipſorum in amore Dei, à quo ceſſare non poſſunt: ita damnati immobilitantur per habitum obfirmantem voluntatem ipſorum in odio Dei, à quo proſilire nequeunt.

Vtraque ſententia falſa eſt.

21. Sed vtraque ſententia falſa eſt, & improbabilis: etenim repugnat, Deum eſſe particularem cauſam odij ſui, vel habitus inclinantis ad odium ſui: quia licet talis actus, vel habitus non eſſet liber creaturæ, eſſet tamen liber Deo: vnde licet ille non eſſet peccaminoſus creaturæ, eſſet tamen peccaminoſus Deo, cui ex innata lege repugnat quidquid eſt intrinſecè malum, vel ad malum intrinſecè inclinans, quale eſt odium Dei: propter hoc enim repugnat Deo mendacium. Confirmatur, quia licet non peccet inſanus blaſphemando, peccat tamen ſanus inſanum ad blaſphemiam incitando. Huius ratio eſt, quia quando actus (eademq; ratio eſt de habitu) intrinſecè ordinatur ad malum, nõ poteſt ab intellectuali agente produci ſine tali ordine: quia cùm hic ordo ſit eſſentialis, non poteſt ab actu ſeparari: vnde non poteſt Deus velle odium ſui abſque ordine, quem odium ipſum eſſentialiter dicit ad obiectum rationi diſſonum. Quo fit, vt nullo bono fine poſſit talis actus honeſtari, quia ad quemcumque finem ordinetur, ſemper retinet eſſentialem deformitatem, quam habet ad ſuum obiectum. Nec eſt eadem ratio, quando Deus concurrit ad odium creaturæ vt cauſa vniuerſalis: quia ad illud concurrit vt determinatus à creatura; non vt determinans ipſe creaturam: nam ideò concurrit, quia determinatur à creatura; non contrà. Tenetur etiam Deus illud vitare, non ex lege aliqua extrinſeca; ſed ex intrinſeco dictamine proprij intellectus; à quo omnis natura intellectualis, etiam increata regulatur. Demum contra naturam actus vitalis eſt, totaliter produci à principio extrinſeco, vt ſequenti tomo oſtendam.

Tertia ſententia cauſam vtriuſque obſtinationis refert negationi omnis congruæ cogitationis ad bonum.

22. Tertia ſententia cauſam vtriuſque obſtinationis ait eſſe, quia Deus iuſto ſuo iudicio negat illis omnem congruam cogitationem ad bonum, ſine qua impoſſibile eſt, impoſſibilitate conſequente bonum aliquod operari: quia ſicut cogitatio eſt ſimpliciter neceſſaria, vt voluntas operari valeat, ita congrua neceſſaria eſt, vt de facto operetur. Eſt autem congrua cogitatio, quæ de facto habitura eſt effectum. Ceterùm negat illis Deus congruam, non autem ſufficientem cogitationem: alioqui non eſſent dæmones liberi ad malum perpetrandum: quia ſine ſufficienti cogitatione oppoſiti boni nemo poteſt liberè malum operari, quoniam libertas voluntatis radicatur in ipſa indifferentia iudicij. Eſt Vaſquez 1. part. diſp. 241. cap. 4.

Ita Vaſquez.

Sed nec tertia ſententia placet.

23. Sed contrà: tum quia hæc ſententia ſupponit, omnem congruam cogitationem ad bonum, etiam morale, eſſe ſpeciale donum Dei diſtinctum à beneficio creationis, quod Deus denegat dæmonibus, illæſo in eis ſeruato beneficio creationis: quod falſum eſt, vt ſequenti tomo probabo. Tum quia vt cogitatio circa bonum morale ſit congrua, vel non congrua, pendet à conſenſu ipſo libero voluntatis creatæ: nam illa dicitur congrua, cum qua liberè voluntas creata conſentit; illa verò non congrua, cum qua voluntas creata non conſentit.

tit. Igitur prius eſt, voluntatem liberè conſentire, aut non conſentire, quàm cogitationem ipſam eſſe congruam, aut non congruam: ergo antecedenter ad hanc aſſignanda eſt cauſa obſtinationis in dæmonibus: nam ideò in ipſis nulla cogitatio eſt congrua, quia cum nulla conſentire volunt. Ergo prius eſt, dæmonem nolle rectè operari, quàm ipſius cogitationem non eſſe congruam: quia licet cogitatio præcedat volitionem, aut nolitionem, vt tamen congrua, vel non congrua, non præcedit, ſed ſubſequitur volitionem, aut nolitionem: nam congrua, aut non congrua dicitur relatè ad conſenſum datum, vel negatum. Nec refert, quòd eadem cognitio, vt præuiſa à Deo per ſcientiam conditionatam, præcedat abſolutum conſenſum voluntatis creatæ: nam licet præcedat conſenſum abſolutum, ſubſequitur tamen conditionatum, in ordine ad quem dicitur congrua, vel non congrua ſaltem inchoatiuè & fundamentaliter.

Quarta ſententia refert ad negationem concurſus generalis.

24. Quarta ſententia vtriuſque obſtinationis cauſam in dæmonibus refert ad negationem concurſus generalis, quem Deus in pœnam primi peccati negat illis ad omnem actum bonum: ſine quo concurſu ſunt phyſicè & antecedenter impotentes ad bonum, & ſolùm potentes, & obdurati ad malum. Eſt Paludani in 4. diſt. 50. quæſt. vnica. Mayroni quæſt. 2. Molinæ 1. p. q. 64. ar. 2. diſp. 2. eamque *probabilem* cenſet Suarez lib. 8. de Angelis cap. 9.

Paludanus, Mayronus, Molina. Probabilem cenſet Suarez. Sed nec hæc arridet.

25. Sed contrà, quoniam, vt ſectione præcedente cum communi conſenſu Theologorum ex Dionyſio probauimus, omnes vires naturales integræ manſerunt in dæmonibus: ſed concurſus generalis primæ cauſæ integrat vires naturales, ſine quo illæ non ſunt phyſicè completæ: ergo.

Quinta ſententia totam cauſam obſtinationis refert in intrinſecam naturã Angelorum. S. Thomas. Thomiſtæ omnes. Alenſis. Probatur auctoritate Patrum. Fulgentij, Anſelmi, Laur. Iuſtinian.

26. Quinta ſententia totam cauſam obſtinationis in Angelis refert in intrinſecam naturam ipſorum, quæ immobiliter adhæret, cuicumque adhæret. Eſt S. Thomæ 1. part. q. 64. artic. 2. de malo quæſt. 16. artic. 5. de veritate quæſt. 24. artic. 10. 4. contra Gentes c. 95. Eamdem ſententiam docent omnes Thomiſtæ tam veteres, quàm recentiores: quam priùs docuerat Alenſis 3. part. quæſt. 1. memb. 2. & alibi. Quæ ſententia probari poteſt primò auctoritate Patrum. Fulgentius lib. de fide ad Petrum Diaconum cap. 3. docet, Angelos numquam bonam voluntatem ſemel amiſſam recuperare poſſe. Eodem modo loquitur Anſelmus de libero arbitrio, & caſu diaboli. Sed omnium clariſſimè hanc ſententiam expreſſit B. Laurentius Iuſtinianus in feſto S. Michaëlis his verbis: *Poſt electionem* (loquitur de natura Angelica) *ſiue in bono, ſiue in malo, immutabilem habet firmitatem: ad quod enim ſe vertit, inflexibilis eſt.*

Probatur ratione à S. Thoma.

27. Secundò probat S. Thomas ratione. Vis appetitiua proportionatur apprehenſiuæ, ſicut mobile motori: ſed vis apprehenſiua Angeli apprehendit ſuum obiectum immobiliter: ergo etiam vis appetitiua eiuſdẽ obiectũ appetit immobiliter. Maior patet; quia ſicut in nobis appetitus ſenſitiuus ſequitur apprehenſionem ſingularem ſenſus; rationalis verò apprehenſionem vniuerſalem intellectus: ita in Angelis appetitus ſequitur apprehenſionem immobilem eiuſdem. Minor probatur, quoniam intellectus Angelicus apprehendit obiectum ſine diſcurſu; ſicut humanus prima principia. Ex quo infert, liberum arbitrium Angelicum ante electionem eſſe flexibile, & ad vtrumque indifferens, non autem poſt; humanum verò & ante & poſt electionem.

28. Confirmatur primò. Voluntas Angelica proximè accedit ad diuinam: ſed diuina, ob ſuam perfectionem, eſt immutabilis circa obiectum, quod ſemel elegit: ergo etiam voluntas Angelica. Confirmatur ſecundò, quoniam hæc fuit vnica cauſa, cur Angeli peccantes non habuerunt locum pœnitentiæ; habuerunt autem primi noſtri parentes: quoniam illi ſunt natura inflexibiles, vt nequeant ab eo, quod ſemel elegerunt, auerti; iſti verò flexibiles: cùm tamen vtrique peccauerint ex malitia, & non ex ignorantia, vel ex paſſione.

Sententia Thomiſtarum à reliquis Scholaſticis communiter reiicitur.

29. *Verùm hæc ſententia à reliquis Scholaſticis* in 2. diſt. 7. *communiter reiicitur*; *& merito*. Nam vel illa intelligitur de inflexibilitate phyſica, vel morali: non de phyſica; nam poſt electionem nihil acquirit, vel amittit Angelus, quo fiat phyſicè inflexibilis in oppoſitam partem: nam ſolùm acquirit practicum iudicium, quo iudicat obiectum eſſe eligendum, & actum ipſum liberæ electionis: neutrum autem vel tollit à potentia aliquid, defectu cuius fiat phyſicè impotens ad oppoſitam partem; vel ponit aliquid, quod phyſicè determinet illam ad ſolum obiectum iam electũ. Maior conſtat. Minor de actu ipſo liberæ electionis probatur: nam nullus actus poteſt phyſicè mutare potentiam, à qua proficiſcitur, in ordine ad alios actus, quorum potentia eſt productiua: quia nullus actus minuit, vel auget, aut vllo modo intrinſecè immutat vim ipſam productiuam potentiæ, à qua proficiſcitur. Probatur de iudicio practico: nam hoc non eſt diuerſum poſt, & ante liberam electionem, vt per ſe patet: ſed ante liberam electionem non mutat phyſicè Angeli voluntatem, eam ad vnum determinando: alioqui electio tale iudicium ſequens non eſſet libera formaliter: nam electio eſt libera formaliter ex eo, quòd procedit à voluntate indifferente ad vtrumlibet. Eſt enim libertas in actu, denominatio à potentia producente cum indifferentia ad vtrumlibet.

30. Vel intelligitur de morali inflexibilitate: quæ duplex eſt, vna tollit libertatem, altera tantùm difficultat voluntatem ad oppoſitum actum. De ſecunda Thomiſtæ intelligi non poſſunt, dum abſolutè negant, Angelum poſt electionem eſſe liberũ ad oppoſitum actum: ergo neceſſariò intelligi debent de prima. Et contrà eſt, nam vel hæc moralis inflexibilitas eſt ab ipſa electione liberæ voluntatis, vel à practico iudicio, vel à virtute conſtantiæ, cuius defectus repugnat perfectioni Angelicæ. Non

ab ipſa libera electione voluntatis: quoniam hæc; vt probatum eſt, cùm ſit effectus voluntatis, vti nequit phyſicè, ita neque moraliter immutare illam in ordine ad oppoſitum actum: nam hæc relinquit potentiam, vti illam à principio inuenit. Non enim determinat illam effectiuè, cùm nullus actus voluntatis concurrat cum eadem voluntate ad alium actum comproducendum. Nec formaliter ſubiectiuè: nam ſicut actus liberè producitur à voluntate, ita liberè conſeruatur ab eadem. Non demùm formaliter obiectiuè: quoniam obiectum electionis eſt idem poſt, quod erat ante: ergo ſi ante non determinabat moraliter voluntatem, nec determinabit poſt. Non à practico iudicio, propter eamdem rationem: nam ſicut illud non determinabat moraliter voluntatem ante electionem, alioqui electio non fuiſſet libera; ita nec poſt. Non demum ratione moralis conſtantiæ: ſiquidem Angelus non eſt tantæ perfectionis, cui repugnet vitium inconſtantiæ: nam, vt infrà videbimus, interdum Angelus mutauit electionem ſemel factam. Confirmatur, nam ex eo quòd Angelus determinat ſe ad aliquid, ad quod poterat ſe antecedenter non determinare, non aufert ſibi intrinſecam atque innatam libertatem ad oppoſitum, ad quod anteà poterat ſe liberè determinare: & ex alia parte non repugnat Angelo inconſtantiæ vitium; ſicut nec defectus ſcientiæ, vel conſiderationis.

Probatur 2. contra Thomiſtas.

31. Probatur ſecundò: nam de facto omnes Angeli, iuxta Thomiſtarum ſententiam, in primo inſtanti creationis adhæſerunt Deo, per liberam conuerſionem ad illum, à quo tamen poſteà auerſi ſunt: non igitur immobiliter adhærent, cuicumque ſemel adhærent. Reſpondent Thomiſtæ, primum actum non fuiſſe ex plena libertate: Angelus autem immobiliter adhæret, cuicumque adhæret, quando ex plena libertate adhæret. Sed contrà: quia talis actus ex ſententia S. Thomæ fuit meritorius, ergo ex plena libertate, quæ ad meritum neceſſaria eſt.

Reſponſio Thomiſtarũ exploditur.

32. Præterea dæmones, antequam certò cognoſcerent, Chriſtum eſſe Deum, deliberatè procurarunt ipſius mortem, Ioan. 13. à qua tamẽ voluntate poſteà, Chriſti diuinitate cognita ex miraculis in atteſtationem illius patratis, deſtiterunt, vt colligitur ex Matthæi 27. non igitur Angelus immobiliter adhæret, cuicumque deliberatè adhæret. Reſpondet Caietanus 1. part. quæſt. 64. artic. 2. §. *Ad dubium contra Antecedens*, verſ. *Ad vltimam autem obiectionem.* dæmones non ex pleno & perfecto iudicio, ſed ex quadam dubia ſuſpicione Chriſti mortem intendiſſe: vnde mirum non eſt, ſi poſteà, adueniente perfectiore notitia ſententiam mutarunt. Sed contrà, quia ſicut potuerunt dæmones, ex defectu perfectæ conſiderationis, Chriſti mortem appetere, nec non ab eadem poſteà deſiſtere, pleniore notitia adueniente: ita potuerunt ab initio, ex defectu perfectæ conſiderationis vltimi finis, peccare; nec non ab eodem peccato, adueniente pleniore notitia eiuſdem vltimi finis, ceſſare.

Ioan. 13.

Matth. 27.

Reſponſio Caietani.

Reiicitur.

Probatur 3. contra eoſdẽ.

33. Tertiò probatur. Quoniam non ſolùm dæmones, ſed etiam homines damnati obſtinati ſunt in malo: ſed homines non ſunt obſtinati in malo propter voluntatis inflexibilitatem: ergo adæquata cauſa obſtinationis non eſt voluntatis inflexibilitas. Reſpondet S. Thomas 4. contra Gentes cap. 95. etiam homines eſſe inflexibilis naturæ, non ante, ſed poſt mortem, poſt quam immobiliter adhærent, cuicumque adhærent. Sed contrà, nam ideò Angeli in ſententia Thomiſtarum ſunt inflexibiles, quia intelligunt in inſtanti ſine diſcurſu: ſed homines damnati in aſſumptis corporibus intelligunt cum tempore & diſcurſu: igitur non poſſunt ex hoc capite eſſe in malo obſtinati.

Reſponſio S. Thomæ.

Sed diſplicet.

34. Confirmatur: nam ſtatim anima peccatrix à corpore ſeparata obſtinatur in malo, non ex vi alicuius actus immobiliter eliciti, ſed ex vi præteriti peccati mobiliter commiſſi, & non retractati. Igitur adæquata cauſa obſtinationis in damnatis, non eſt immobilis electio obiecti mali. Negat Caietanus antecedens loco ſuprà citato §. *Ad obiectionem autem contra conſequentiam.* vbi docet, animam in malo obſtinari per primum actum, quem elicit in inſtanti ſeparationis, per quem actum demeretur, non vt in via, ſed vt in termino. Sed contra hanc reſponſionem primò, quia cùm inſtans ſeparationis animæ à corpore ſit extrinſecum homini, eſt enim primum non eſſe hominis, non poteſt in eo anima demereri, alioqui poſſet etiam in eo promereri: ac proinde poſſet in inſtanti ſeparationis per actum contritionis ſuorum peccatorum veniam conſequi, contra Apoſtolum 2. ad Corinth. 5. vbi docet, vnumquemque iudicandum eſſe ſecundùm ea quæ geſſit in corpore. Sequela verò probatur; quia non eſt maior ratio cur poſſit in eo inſtanti anima demereri, & nõ etiam mereri. Contrà ſecundò, nam etiamſi nullum actum eliceret anima à corpore ſeparata, adhuc ex vi præcedentis actus peccaminoſi maneret in perpetuum in malo obſtinata. Aſſumptum probatur, nam poſſet illum actum à corpore ſeparata non elicere, cùm illum liberè eliciat: & tamen, eo non elicito, adhùc maneret anima in æternum obſtinata: ergo obſtinatio animæ non pendet ab huiuſmodi actu in inſtanti ſeparationis elicito.

Reſponſio Caietani.

Sed refellitur.

2. ad Cor. 5.

35. Quartò, quoniam vt rectè arguit Durandus in ſecundo diſt. 7. quæ. 2. num. 11. ſequeretur, quòd etiam Angeli beati eſſent in bono confirmati, propter inflexibilem ipſorum in bonum electionem. Conſequens eſt falſum, nam Angeli beati ſunt in bono confirmati per viſionem beatificam. Per id enim ſunt in bono confirmati, per quod facti ſunt impeccabiles: facti ſunt autem impeccabiles, non per liberam eorum electionem, nam adhuc in via exiſtentes cum tali electione peccare poterant, vti de facto peccarunt mali poſt liberam electionem in bonum; ſed per intuitiuam viſio-

Probatur 4. contra Thomiſt. ex Durando.

nem

nem Dei. Confirmatur, nam alioqui confirmatio in bonum reduceretur in conditionem naturæ, non in gratiam Dei, contra Damaſcenum 2. fidei, c. 3. vbi loquens de Angelis beatis: *Nunc autem*, inquit, *immobiles ſunt non natura, ſed gratia.*

Damaſcen.

Probatur 3. à priori.

36. Quintò argumentor à priori. Nullum obiectum, in quo non apparet omnis ratio boni, poteſt immobilitare voluntatem creatam erga illud: nullum autem obiectum creatum eſt huiuſmodi: igitur nulli obiecto creato poteſt Angelica voluntas immobiliter adhærere. Minor cum conſequentia patet. Maior probatur, nam illud tantùm obiectum immobilitat voluntatem ad bonum, quod totaliter explet capacitatem ipſius: nam quamdiu ipſius capacitas expleta non eſt, ſemper manet potentia & appetitus ad vlterius, maiuſque bonum. Vnde quamdiu non poſſidet obiectum, in quo apparet vniuerſa ratio boni, ſemper poteſt, eo relicto, ad aliud tendere. Cùm igitur nullum obiectum creatum poſſit totaliter explere capacitatem Angelicæ voluntatis, nullum poterit ipſam immobilitare, cùm immobilitatio ſupponat voluntatis capacitatem circa bonum expletam. Excipio ab hac ratione propriam ipſius Angeli naturam, in quam etiam ſi finita ſit Angeli voluntas, neceſſariò fertur ob peculiarem rationem ſuprà aſſignatam.

Ad argumenta oppoſitæ ſententiæ reſpondetur.

37. Vnde ad argumenta oppoſitæ ſententiæ: ad auctoritatem Patrum reſpondeo, Fulgentium, & Anſelmum apertè loqui de impotentia, orta ex defectu auxilij diuini: quo iuſtè negato, dæmones fiunt impotentes ad priſtinam voluntatem recuperandam. Sic enim ibidem ratiocinatur Fulgentius: *Si quis ſponte eam*, nempe bonam voluntatem, *perderet, ſuo eam deinceps arbitrio reſumere non valeret: vt illius eſſet ſancta cogitationis initia gratuita dono bonitatis denuo reuocandis, quibus vellet infundere, cuius fuit in ipſo creationis exordio, nullis præcedentibus meritis, ſpiritus, & corpora, locis atque affectionibus, prout ipſe ſapiens voluit, congruè & mirabiliter ordinare.* Et paulò pòſt: *Et de Angelis*, inquit, *hoc diſpoſuit, & impleuit, vt ſi quis eorum bonitatem voluntatis perderet, numquam eam diuino munere repararet.* Vbi impoſſibilitatem reparandi bonam voluntatem ſemel emiſſam in Angelis, non refert ad ipſorum naturam, ſed ad diuinam diſpoſitionem. Quin ſpectata Angeli natura, docet, faciliùs potuiſſe Angelum quàm hominem priſtinam voluntatem reſumere, his verbis: *Quod ſi poſſibile eſſet, vt humana natura, poſtquam a Deo auerſa, bonitatem perdidit voluntatis, ex ſeipſa rurſus eam habere potuiſſet, multo poſſibiliùs hoc natura haberet Angelica, quæ quantò minùs grauatur terreni corporis pondere, tantò magis hac eſſet prædita facultate.* Eodem modo loquitur Anſelmus.

Fulgentius citatus pro oppoſito ſta.

Laurent. Iuſtinian. explicatur.

38. Beatus verò Laurentius Iuſtinianus explicatur de inflexibilitate non phyſica, aut morali impoſſibilitante, ſed de morali difficultante tantùm potentiam ad oppoſitum actum. De qua etiam intelligendus eſt S. Thomas. Fundatur autem hæc moralis inflexibilitas, Angeli voluntatem ad oppoſitum actum difficultans in eo, quòd intellectus Angelicus de obiecto, quod eligit, omnia à principio perfectè cognoſcit ſine diſcurſu. Quò fit, vt non poſſit poſteà per nouam aliquam rationem, quam à principio non præuiderit, facilè ſententiam mutare. Quod non accidit homini, qui non omnia de obiecto, quod eligit, perfectè cognoſcit à principio. Vnde aliqua ratio occurrit poſteà, quæ non occurrerat à principio, propter quam eligit mutare ſententiam. Atque ex hoc diſcrimine rectè probat S. Thomas, cur potior ratio fuerit, vt Angelus, & non homo ſtatim poſt peccatum poſitus ſit in termino.

S. Thomas

Reſpondetur ad rationem

39. Ad rationem verò à S. Thoma allatam, nego appetitum debere quoad omnia proportionari intellectui: alioqui cùm intellectus ſit potentia neceſſaria, etiam appetitus deberet eſſe potentia neceſſaria. Cùm igitur immobilitas iudicij immediatè ſequatur ad intellectum, vt potentia neceſſaria eſt, non poteſt in hoc, in quo ab illo diſcriminatur, ei proportionari.

Damaſcen

40. Ad priorem confirmationem, negatur conſequentia: nam hoc eſt proprium diuinæ voluntatis, in quam ſicut nulla cadit mutabilitas, ita nullum inconſtantiæ vitium. Quod expreſsè docuit Damaſcenus lib. 2. fidei cap. 3. his verbis: *Eſt natura Angeli rationalis & intellectualis, & libera, poteſtate arbitrioq; fulta, vertibilis ſecundùm propoſitum. Nam omne creatum, vertibile: ſolum autem increatum, inuertibile.*

Cur Angeli pœnitentiam non egerint

41. Ad poſteriorem verò confirmationem, negandum eſt antecedens: non enim adæquata cauſa, cur Angeli peccatores pœnitentiam non egerunt, egerunt autem homines, fuit, quia illi ſunt inflexibilis naturæ, hi verò non: ſed quia illis ſtatim peccantibus negatum fuit auxilium ad pœnitendum, quod negatum non fuit primis hominibus. Cuius diſcriminis congruentia fuit, quia Angelus, antequam peccet, omnia præuidet, aut certè præuidere poteſt, non autem homo, qui in tempore, & per diſcurſum cognoſcit.

Obſtinatio quid ſit?

Duplex immobilitas

42. Pro explicatione huius difficillimæ controuerſiæ, notandum eſt, obſtinationem per ſe formaliter importare firmam atque immobilem adhæſionem voluntatis ad malum: & quod ex hac immobili adhæſione ſequitur, impotentiam ad bonum. Bonum autem duplex cùm ſit, morale, & ſupernaturale: duplex quoque erit voluntatis immobilitas ad malum, & impotentia ad bonum. Voluntas autem dupliciter fieri poteſt immobilis à malo, & impotens ad bonum; phyſicè, & moraliter. Et moraliter adhuc dupliciter; vel per ſublationem alicuius conditionis, defectu cuius voluntas nequit ſimpliciter operari; vel per conditionem difficultantem tantùm voluntatem ad bonum. His præiactis,

Digitized by Google

Aſſertio 1. Voluntas dæmonum eſt phyſicè impotens ad omne bonũ ſupernaturale, idq́; ex negatione ſupernaturaliũ auxiliorum. Fundamentum.

43. Dico primò. Voluntas dæmonum, reliquorumq́ue damnatorum eſt phyſicè impotens ad omne bonum ſupernaturale, atque adeò phyſicè obſtinata in malo contradictoriè illi oppoſito: idq́ue ex negatione ſupernaturalium auxiliorum. Fundamentum, quoniam hæc auxilia ſunt per ſe phyſicè requiſita ad bonum ſupernaturale: ſed hæc omnia iuſtè ſunt in pœnam peccati negata dæmonibus: igitur hæc negatio auxiliorum eſt adæquata cauſa eorum impotentiæ ad bonum, & obſtinationis in malo contradictoriè illi oppoſito. Maior probatur, nam hæc auxilia ſunt ſimpliciter neceſſaria ad operationes ſupernaturales, vt Concilia & Patres contra Pelagium definiunt. Et ratio etiam demonſtrat; quoniam natura de ſe eſt phyſicè impotens, & improportionata ad actiones ſupernaturales: ergo ſine illis voluntas dæmonum eſt phyſicè & antecedenter impotens ad bonum ſupernaturale, atque adeò phyſicè obſtinata in malo illi contradictoriè oppoſito. Dixi, *contradictoriè:* nam ex negatione auxiliorum ſupernaturalium neceſſariò tantùm ſequitur negatio omnis actus ſupernaturalis, non autem poſitio alicuius actus contrariè illi oppoſiti. Etenim negato auxilio ſupernaturali ad actum dilectionis ſupernaturalis, non neceſſariò ſequitur odium contrariè oppoſitum actui dilectionis ſupernaturalis, ſed tantùm negatio actus dilectionis ſupernaturalis. Vnde hæc non tam dicenda eſt poſitiua, quàm negatiua obſtinatio in malo, cùm non conſiſtat in actu poſitiuè contrario, ſed tantùm contradictoriè oppoſito actui ſupernaturali.

Concilia & Patres contra Pelagiũ.

Notandum ex negatione auxiliorum tantùm ſequi negationem omnis actus ſupernaturalis, non autem poſitionem alicuius actus peccaminoſi.

Aſſertio 2. Voluntas dæmonum eſt ſolùm ſecundùm quid impotens ad operandum opus moraliter bonum. Cauſa huius impotentiæ.

44. Dico ſecundò. Voluntas dæmonum non eſt phyſicè, aut moraliter impotens, impotentia morali ſimpliciter, ſed ſecundùm quid, difficultante tantùm illam ad operandum quodcumque opus moraliter bonum; ratione cuius de facto illa numquam eſt bonum aliquod operatura: cuius impotentiæ cauſa eſt vehemens, & continua apprehenſio omnium pœnarum, quas dæmones in vindictam peccati iuſtè patiuntur, præſertim amiſſionis ſempiternæ felicitatis, cùm nulla ſpe eam ampliùs recuperandi. Quòd voluntas dæmonum non ſit phyſicè impotens ad bonum aliquod morale, patet: quoniam, vt probatum eſt, nihil per peccatum aut ſubtractum, aut ſuperadditum illi eſt, ratione cuius reddita ſit phyſicè impotens ad id, quod anteà propriis viribus poterat. Quòd verò nec ſit moraliter impotens, impotentia operandi ſimpliciter, probatur: nam impotentia moralis operandi ſimpliciter tollit proximam libertatem ad operandum: dæmones autem non carent proxima libertate ſimpliciter ad non operandum malum, quod de facto operantur. Aſſumptum probatur, nam moralis impotentia operandi ſimpliciter eſt, quando voluntas nec habet, nec in ipſius poteſtate eſt, habere ſufficientem aduertentiam oppoſitæ partis obiecti, ad quod fertur: cùm enim libertas voluntatis radicaliter pendeat ab indifferentia iudicij proponentis obiectum ſecundùm vtramque partem, non poterit illa voluntas eſſe proximè ad operandum libera, quæ vel non habet tale iudicium obiectiuè indifferens, vel in ipſius ſaltem poteſtate non eſt, illud habere. Atqui dæmonis voluntas non caret huiuſmodi iudicio, cùm malè operatur: ergo non caret proxima libertate operandi oppoſitum actum, aut ſaltem ſuſpendendi actum ipſum malum ſimpliciter. Minor oſtenditur: nam dæmon optimè cognoſcit, id quod operatur eſſe malum, oppoſitum verò bonum: igitur non caret iudicio indifferente ad vtrumlibet. Confirmatur, quia cùm hoc iudicium ſit naturale, non eſt denegandum dæmoni, in quo omnia naturalia manent integra.

Obiectio.

45. Dices. Proxima libertas non ſolùm tollitur defectu cognitionis indifferẽtis ad vtrumque, ſed etiam ex quacumque antecedente difficultate, naturales vires arbitrij ſuperante. Vt patet in homine, cuius proxima libertas in operando, non ſolùm impeditur ex defectu cognitionis obiectiuè indifferentis, ſed etiam ex quacumque graui tentatione naturales vires humanæ voluntatis ſuperante. Ergo proxima libertas rectè operandi dæmonis, non ſolùm impediri poterit defectu cognitionis indifferentis ad vtrumlibet; ſed etiam ex vehementi & continua apprehenſione omnium pœnarum, & odio perpetuo contra Deum. Confirmatur primò, nam libertas voluntatis creatæ non ſolùm conſiſtit, vt habeat obiectum ſufficienter ſibi applicatum, ſecundùm vtramque partem contrarietatis, vel contradictionis, ſed etiam vt valeat illi quoad vtramque partem obiecti propoſitam reſiſtere: ſed quando vna pars obiecti propoſiti excedit naturales vires voluntatis creatæ, non valet illi voluntas quoad vtramque partem obiecti propoſitam reſiſtere: ergo non liberè tunc circa tale obiectum operatur, cùm operetur determinata ad vnum, nempe ad id, cuius vis obiectiua excedit vires reſiſtiuas voluntatis creatæ. Confirmatur ſecundò. Ideò voluntas beati non eſt libera in ſuſpendendo actu amoris erga Deum, quia non valet viribus propriis reſiſtere bonitati increatæ, illam ad ſui amorem allicienti. Confirmatur tertiò, nam poſita quacumque cognitione indifferente ex parte obiecti, adhuc Deus ſua virtute neceſſitare poteſt voluntatem creatam ad vnam tantùm partem obiecti propoſiti: ergo moralis impotentia operandi ſimpliciter non oritur ex ſolo defectu cognitionis indifferentis.

Solutio. Quæ antecedenter impediant proximam libertatem operantis.

46. Reſpondeo. Nego vllam difficultatem antecedentem totaliter ac ſimpliciter impedire proximam libertatem operantis, niſi vel obruat iudicium rationis, vel proponat obiectum ſub omni ratione boni, aut ſub omni ratione mali, vel phyſicè præueniat voluntatem in operando. Primo modo tollit in homine proximam libertatem vehemens tentatio inopinata, rationem præueniens, eamq́; impotentem

red-

reddens, vt nequeat pro eo inſtanti ſufficienter ad malum aduertere. Secundo modo libertatem tollit clara viſio Dei, obiectum proponens ſub omni ratione boni; nec non amiſſio eiuſdem, quam nequit beatus liberè velle. Tertiò virtus diuina phyſicè præueniens voluntatem creatam in operando. Nullo autem ex his modis tollitur proxima libertas in dæmonibus, quò minùs liberè peccent, dum malè operantur.

47. Non primo modo: nam ſi quid poſſet dæmonis intellectum impedire, quò minùs ſufficienter poſſet ad malum, quod operatur, aduertere, eſſet vehemens apprehenſio pœnarum, & amiſſionis felicitatis æternæ, cum nulla ſpe ampliùs illam recuperandi; à qua apprehenſione dæmon ceſſare non poteſt. At hæc non impedit, quò minùs ſufficienter valeat ad malum, quod operatur, aduertere. Minor probatur, nam hæc apprehenſio non occupat totam vim intellectricem dæmonis: quod patet à fortiori de viſione beata, quæ fortiùs efficaciuſque mouet intellectum beati ad attentionem obiecti beatifici, quàm moueat apprehenſio ipſa pœnarum intellectum dæmonis ad conſiderationem obiecti doloriferi: & tamen, ea non obſtante, poteſt intellectus beati ad alia obiecta creata extra Verbum liberè attendere.

48. Non ſecundo modo: etenim ex apprehenſione amiſſionis felicitatis æternæ ſolùm ſequitur, voluntatẽ dæmonis neceſſitari ad non diligendam, ſed potiùs odio habendam hanc æternę felicitatis priuationem, tamquam ſummum malum creaturæ rationalis, quod per ſe malum non eſt; non autem ad odio habendum Deum, talis pœnæ inflictorem, quod tantùm per ſe malum eſt, vt per ſe patet.

49. Nec demum tertio modo: nam Deus non præuenit, ſed ſolùm comitatur vt cauſa vniuerſalis prima voluntatem dæmonis ad phyſicam entitatem peccati producendam. Nec aliquid in voluntate ipſa dæmonis antecedenter producit, ex quo neceſſariò ſequatur vel odium ſui, vel quodcumque aliud peccatum. Atque ex his patet ad ſecundam & tertiam confirmationem.

50. Ad primam verò, negandum eſt, vllum obiectum creatum, pręter Deum clarè viſum, ſuperare phyſicas vires reſiſtitiuas voluntatis creatæ. Cuius ratio eſt, quoniã obiectum mouet voluntatem, vel alliciendo per ſuam bonitatem, vel auertendo per ſuam malitiam: nullum autem obiectum poteſt neceſſitare voluntatem, vel ad proſecutionem ſui per amorem, vel ad auerſionem per odium, niſi vel in quo nulla ratio mali, vel in quo nulla poſſit ratio boni ſaltem apparentis apprehendi. Nullum autem eſt obiectum, præter Deum clarè viſum, eiuſque priuationem, in quo non poſſit vel aliqua ratio mali, vel aliqua ratio boni non apprehendi. Igitur nullum eſt obiectum, præter Deum clarè viſum, eiuſque priuationem, quod poſſit ad ſui amorem, vel odium creatam voluntatem neceſſitare. Semper excipio naturalem amorem ſui, ortum ex intuitiua cognitione ſui ipſius; qui licet non ſit erga obiectum infinitè bonum, eſt tamen circa obiectum maximè proportionatum naturæ intellectuali, & nullius alterius boni impeditiuum, vt conſtat ex diſput. 17. ſect. 2. de voluntate Angelorum. At quodcumque aliud obiectum, præter Deum clarè viſum, poteſt eſſe alterius boni ſaltem apparentis impeditiuum. Poterit igitur volũtas creata cuicumque obiecto creato, vel per apparentem bonitatem allicienti, vel per apparentem malitiam auertenti reſiſtere: quia cùm ipſa ſit capax maioris & maioris boni, quocumque apparente bono propoſito, ſemper poterit illud reſpuere, eique reſiſtere appetitu & deſiderio maioris boni.

51. Ceterùm etſi nec phyſicè, nec moraliter voluntas dæmonis ad ſemper malè operandum neceſſitetur, poſita tamen vehementiſſima apprehenſione pœnarum, ac naturali modo operandi ipſius, numquam de facto illa benè, ſed ſemper malè operatura eſt. Nam & continua apprehenſio pœnarum, quas actu patitur, facit, vt numquam Deum conſideret vt benefactorem, ſed vt vindicem & vltorem ſuorum peccatorum; atque adeò vt numquam illum conſideret tamquam obiectum diligibile, ſed tamquam obiectum odij. Quò fit, vt continuò in odium ipſius, eiuſque creaturarum, vt effectus ſunt Dei, prorumpat. Ex quo odio ceteræ ipſius actiones regulantur. Nec imbecillitas ipſa naturæ, omni auxilio indebito deſtitutæ, aut connaturalis modus operandi eiuſdem, quæ ſemper ad operandum mouetur propter aliquod emolumentum vel vtilitatis, aut delectationis, vel euitationis alicuius pœnæ, aut conſecutionis alicuius præmij vel honoris, quem ex tali operatione conſequi ſperat, permittit vt aliquando operatura ſit oppoſitum bonum: ſiquidem nullum emolumentum poteſt ex eo bono opere dæmon ſperare, cùm iam ſit in termino, in quo nec bona opera ad præmium, nec mala ad nouam pœnam eſſentialem imputantur. Ex alia verò parte continuò extimulatur ex acri apprehenſione atrociſſimorum tormentorum, & Dei perpetui vltoris atque vindicis ſuorum malorum.

52. Atque hæc tantùm impotentia ad bonum, & obſtinatio in malo ſufficit in dæmonibus. Nam ea tantùm impotentia ad bonum, & obſtinatio in malo ſufficit in dæmonibus, quæ ex Scriptura & Patribus colligitur: ſed nec maior impotentia ad bonum, nec maior obſtinatio in malo, quàm quæ ſuprà explicata eſt, ex Scriptura & Patribus colligitur. Nam ex Scriptura & Patribus ea tantùm impotentia ad bonum, & obſtinatio in malo colligitur, quæ ſimul ſtat cum dæmonis libertate ad peccandum. Ceterùm licet vtcumque dæmonis libertas ad peccandum ſaluari poſſit in cauſa, & in actibus reflexis, vt ſectione præcedente declarauimus; negari tamen non poteſt, quin & meliùs, & magis ad mentẽ Patrum ſaluetur per

per liberam poteſtatem operandi malum non ſolùm in cauſa, ſed etiam in effectu ipſo; nec ſolùm per actus reflexos, ſed etiam per directos.

53. Ex dictis ſequitur, poſſe interdum dæmones, reliquoſque damnatos aliquos actus ex genere tantùm bonos, vitiatos tamen ex aliqua circumſtantia mala, elicere, vt colligitur ex Sapientiæ 5. vbi inducuntur damnati de præteritis peccatis pœnitentiam agentes: & Lucæ 16. vbi diues ille epulo ex affectu compaſſionis & miſericordiæ videbatur ſuorum fratrum ſalutem procurare.

Sap. 5.

Luce 16.

SECTIO III.

De nonnullis difficultatibus circa dæmonum obſtinationem & triſtitiam.

Prima difficultas, Ad quam ſcilicet pœnam hæc dæmonũ triſtitia reuocari poſſit. Hæc pœna à S. Thoma Reniſus voluntatis appellatur. Durandus, Rubio, Sotus, Molina, Vaſquez, affirmant hanc dæmonum triſtitiam ad pœnam ſenſus pertinere. Fundamentum.

54. PRIMA difficultas, *An triſtitia, quæ de amiſſa beatitudine cruciat dæmones, ſpectet ad pœnam ſenſus, an ad pœnam damni.* Sumitur hîc pœna ſenſus, non quæ tantùm ſenſum corporeum lædit, ſed quæ cuicumque appetitui, etiam intellectuali, contrariatur, & à S. Thoma 1. part. quæſt. 64. art. 3. in corpore dicitur *Reniſus voluntatis ad id, quod eſt, vel non eſt.* Durandus in 4. diſt. 22. quæſt. 1. numer. 8. Rubio in 4. diſt. 50. q. 2. Sotus diſt. 16. qu. 1. artic. 1. §. *Sed rog.* & diſt. 50. artic. 4. concl. 1. Molina 1. part. q. 64. art. 3. Vaſquez ibidem diſp. 242. cap. 2. affirmant, pertinere ad pœnam ſenſus. Fundamentum eorum eſt, quoniam pœna damni ſufficienter & adæquatè diſcriminatur à pœna ſenſus, per ſolam priuationem boni debiti, in pœnam peccati inflictam: patet in paruulis decedentibus cum ſolo peccato originali, in quibus eſt integra & tota pœna damni, quæ conſiſtit in priuatione beatitudinis debitæ ſine vlla triſtitia de beatitudine amiſſa: ſi autem dolor de beatitudine amiſſa pertineret ad pœnam damni, non eſſet in illis integra pœna damni: ſiquidem illos non cruciat dolor de amiſſa beatitudine.

Scotus, Bannez, Suarez, affirmant hunc dolorẽ ad pœnam damni reuocari.

55. Contrà verò Scotus in 4. diſt. 50. q. 6. §. *Ad primam quæſtionem.* Bannez 1. p. loco præcitato, dub. 1. Suarez lib. 8. de Angelis, cap. 5. & alij affirmant, dolorem conſequentem damnum amiſſæ beatitudinis pertinere ad pœnam damni. Pro cuius difficultatis explicatione,

Aſſertio 1. Integra pœna damni eſſentialiter ſaluatur in ſola priuatione beatitudinis amiſſæ. Scotus.

56. Dico primò. Integra pœna damni eſſentialiter ſaluatur in ſola priuatione beatitudinis amiſſæ. Hoc probat fundamentum prioris ſententiæ, & exemplum de paruulis, in quibus eſt integra pœna damni eſſentialiter: neque enim ad eſſentiam talis pœnæ neceſſarium eſt, vt illa ſit poſitiuè nolita, ſeu inuoluntaria, vt Scotus contendit; ſed ſat eſt, vt reipſa inferat damnum ob culpam commiſſam, etiamſi tale damnum à reo ignoretur: vt patet in paruulis, in quibus etiamſi ipſi ignorent, verè tamen & propriè priuatio ſupernaturalis beatitudinis habet rationem pœnæ damni. Sicut igitur de eſſentia pœnæ, vel præmij non eſt, vt cognoſcatur, ita nec vt de ea quis doleat, aut lætetur. Cuius ratio eſt, quia per ſolam priuationem beatitudinis debitæ ſufficienter diſtinguitur ab oppoſito præmio eſſentiali beatitudinis.

Aſſertio 2. Dolor conſequens apprehenſionem amiſſæ beatitudinis pertinet ad pœnã damni, tamquàm proprietas.

57. Dico ſecundò. Dolor, qui ex apprehenſione amiſſæ beatitudinis conſequitur, pertinet ad eamdem pœnam damni, tamquam proprietas ad illam conſequens. Fundamentum: quoniam talis dolor eſt conſequens, & acceſſorius ad pœnam principalem, quæ eſt priuatio beatitudinis debitæ; nec à puniente primariò intenditur: ergo non poteſt per ſe pertinere ad pœnam ſenſus, nam hæc primariò intenditur ab affligente: nec ſequitur vt quid acceſſorium ad aliam pœnam. Confirmatur. Ita ſe habet triſtitia in pœna, ſicut gaudium in præmio: ſed gaudium per ſe conſequens præmium beatitudinis pertinet ad beatitudinem, tamquam ipſius proprietas: ergo etiam triſtitia per ſe conſequens pœnam damni, pertinebit ad pœnam damni, tamquam ipſius proprietas.

Secunda difficultas, An pœna damni ſit inæqualis in dæmonibus. Negat Rubio.

58. Secunda difficultas, *An pœna damni ſit inæqualis in dæmonibus.* Negat Rubio in 4. diſt. 50. q. 2. art. 2. concl. 2. Fundamentum ipſius eſt: quia non poteſt hæc pœna eſſe in damnatis inæqualis, niſi ipſi fuerint ad inæquales gradus beatitudinis ordinati: atqui Angeli mali ad nullum beatitudinis gradum, ſed potiùs ad pœnam fuerunt ab æterno à Deo ordinati. Confirmat, nam vel controuerſia eſt de beatitudine conferenda, vel tantùm de beatitudine poſſibili. Si de conferenda; hæc neque æqualis eſt, neque inæqualis; quia nulla beatitudo conferenda erat Angelis malis. Si de beatitudine poſſibili; omnium damnatorum beatitudines poſſibiles ſunt æquales; quia omnes creaturæ intellectuales ſunt æqualiter beatificabiles.

Affirmant Scotus & Gabriel.

59. Affirmant verò Scotus in 4. diſt. 50. quæſt. 6. §. *Ad primam quæſtionem.* Supplementum Gabrielis in 4. diſt. 44. quæſt. 3. artic. 1. notabili 2. corol. 2. Fundamentum eſt oppoſitum precedentis ſententiæ: nam omnes Angeli ſiue boni, ſiue mali; ad inęquales beatitudinis gradus fuerunt à Deo ordinati: ergo ſicut qui ſteterunt inæquales conſecuti ſunt beatitudinis gradus; ita qui ceciderunt inæquales damni pœnas contraxerunt: nam priuati ſunt iis glorię gradibus, quos accepiſſent, ſi ſtetiſſent: atqui illi inæquales fuiſſent in omnibus: ergo & eorum priuatio, in qua damni pœna formaliter conſiſtit, inęqualis eſt in omnibus. Pro huius difficultatis explicatione,

Aſſertio. Pœna damni inæqualis eſt in dæmonibus ſpecie differẽtibus, æqualis verò in dæmonibus numero tantùm diſcretis.

60. Dicendum eſt, pœnam damni eſſe inęqualem in dęmonibus ſpecie differentibus; æqualem verò in dęmonibus numero tantùm diſcretis. Fundamentum noſtræ aſſertionis eſt: quoniam, vt ex diſput. 18. ſect. 5. conſtat, omnes

An-

Digitized by Google

Angeli acceperunt dona gratuita iuxta quantitatem & proportionem donorum naturalium: ergo qui ſpecie differunt, inæqualia; qui tantùm numero, æqualia dona gratuita acceperunt: ac proinde illi ad inæquales, hi ad æquales beatitudinis gradus ordinati fuerunt. Igitur in dæmonibus ſpecie diſtinctis pœna damni eſt inæqualis; cùm ſit priuatio inæqualium beatitudinis graduum, quos per inæqualia merita ab inæquali gratia & auxilio profecta accepiſſent, ſi ſtetiſſent. Contrà verò in dæmonibus ſolo numero diſcretis pœna damni eſt æqualis; cùm ſit priuatio æqualium gloriæ graduum, quos per æqualia merita ab æquali gratia & auxilio profecta accepiſſent, ſi ſtetiſſent. Ex hac æquali vel inæquali pœna damni, ſequitur æqualis vel inæqualis triſtitia in ſingulis de bono amiſſo. Vnde probabile eſt, ad acerbiorem damnatorum pœnam, vnumquemque damnatum neceſſariò apprehendere amiſſam beatitudinem ſecundùm illum intenſionis gradum, ſecundùm quem illi contigiſſet, ſi diuinæ gratiæ cooperatus fuiſſet.

Ad fundamentum Rubionis.

61. Ad fundamentum Rubionis, diſtinguenda eſt minor: non fuerunt Angeli mali ad beatitudinem ordinati, abſolutè, concedo; ſub conditione, nego. Etenim hoc ipſo, quòd acceperunt gratiam, per eam fuerunt ad gloriam ordinati, non quidem abſolutè, ſed ſub conditione, ſi cum accepta gratia cooperati fuiſſent. Et quia inæquales in natura cum inæquali gratia, per inæqualia merita ad inæquales beatitudinis gradus; in natura verò æquales cum æquali gratia, per æqualia merita ad æquales beatitudinis gradus ex diuina ordinatione perueniſſent: ideò damnati inæqualis naturæ, inæquále beatitudinis damnum; æqualis verò naturæ, æquale ſunt damnum conſecuti. Ad confirmationem reſpondeo, controuerſiam eſſe de beatitudine conferenda, non abſolutè, ſed ſub conditione, ſi cooperati fuiſſent cum ea gratia, quam acceperunt.

Tertia difficultas, An dæmones aliquam interdum admittant delectationem.
Affirmant S. Thomas, Alenſis, Gregorius, Suarez.
Probatur ex Auguſtino.

62. Tertia difficultas, *An cum ſumma triſtitia, quam dæmones patiuntur, aliquam delectationem interdum admittant.* Affirmant S. Thomas 1. parte quæſt. 64. artic. 3. ad primum, & in 4. diſt. 45. quæſt. 2. artic. 2. quæſtiuncula 1. ad 4. Alenſis 2. part. quæſt. 100. memb. 4. artic. 1. & 2. Gregorius in 1. diſt. 1. quæſt. 2. artic. 2. ad 5. contra ſecundam concluſionem, Suarez lib. 8. de Angelis cap. 15. Probatur primò ex Auguſtino tom. 1. lib. 2. de Geneſi contra Manichæos cap. 17. vbi loquens de poteſtate, quam in ſui pœnam dæmon habet ſupra eos, qui diuina præcepta contemnunt, addit hæc verba: *Et inde maior pœna eſt, quia de hac tam infelici poteſtate lætatur.* Secundò probatur ratione: quoniam delectatio per ſe conſequitur ad rei optatæ conſecutionem: ſed dæmones vehementer optant, homines iuſtos tentatione vincere: ergo de conſecuta victoria delectantur, iuxta illud: *Qui tribulant me, exultabunt, ſi motus fuero.*

Probatur ratione.
Pſal. 12.

Negant, & probabilius,
Gabriel, Bannez, Molina, Vaſquez.
Fundamentum.

63. Negant verò, & *probabilius*, Gabriel in 2. diſt. 7. quæſtione vnica artic 3. ad 1. Bannez 1. part. loco citato, dub. 2. Molina ibidem diſp. 3. Vaſquez diſp. 242. cap. 3. Fundamentum, quia ſummus dolor, quem de amiſſa beatitudine, & igne, eos perpetuò cruciante, patiuntur, non permittit eos, veram delectationem de re vlla capere: nam ſicut beati nullam poſſunt cum beatitudine triſtitiam; ita damnati nullam cum miſeria voluptatem admittere: cùm non minùs ſummus dolor veram lætitiam, quàm ſumma voluptas verum dolorem à ſubiecto naturaliter repellat: vnde miraculum fuit in Chriſto Domino, quòd cum ſumma fruitione diuinæ eſſentiæ verum admiſerit dolorem. Maior igitur oppoſiti fundamenti propoſitio intelligenda eſt, quando ſubiectum eſt capax delectationis, cuiuſmodi non eſt appetitus dæmonis, propter ſummum dolorem & triſtitiam, qua perpetuò cruciatur. Ceterùm S. Thomas & Auguſtinus explicandi ſunt cauſaliter, non formaliter: quia nimirum dæmones iuſtos vincendo conſequuntur id, quod illis aptum foret delectationem parere, ſi aliunde capaces eſſent. Sicut idem Doctor ſanctus docet, Angelos beatos compati noſtris malis, non formaliter, cùm non ſint compaſſionis capaces, ſed cauſaliter.

S. Thomas & Auguſtinus explicantur.

Quarta difficultas, An dæmones ceſſare poſſint à pœnis, quas patiuntur.
Affirmare videtur Scotus.
Negatiua ſententia verior & communior.
Matthæi 25. Marci 9. Iſaiæ 66.

64. Quarta difficultas, *An dæmones ceſſare poſſint à pœnis, quas patiuntur.* Affirmare videtur Scotus in 2. diſt. 7. quæſt. vnica, §. *Reſtat nunc.* & in reportatis q. 3. oppoſitum tamen apertè docet in 4. diſt. 44. q. 2. §. *De ſecundo ad 2. Quæ ſententia procul dubio vera eſt, & communis Scholaſticorum,* eaq; apertè colligitur ex iis Scripturæ oraculis, quæ teſtantur, pœnam damnatorum eſſe perpetuam, & numquam extinguendam, Matthæi 25. Marci 9. Iſaiæ 66. *Vermis eorum non morietur, & ignis non extinguetur.* Fundamentum eſt, nam alioqui poſſent damnati contra diuinum decretum ab omni pœna afflictiua ſe liberare. Cuius ratio eſt, quoniam apprehenſio, & triſtitia de beatitudine amiſſa, in quibus eorum pœna principaliter conſiſtit, non pendet à libera voluntate ipſorum, ſed à Deo, medio igne tartareo, quo tamquam inſtrumento obedientiali Deus phyſicè præuenit eorum intellectus & voluntates ad huiuſmodi pœnarum apprehenſionem, & triſtitiam efficiendam.

Quinta difficultas, An peccata in ſtatu damnationis commiſſa imputentur ad pœnam.
Affirmat Richardus.

65. Quinta difficultas, *An peccata, quæ in ſtatu damnationis dæmones committunt, imputentur illis ad pœnam.* Affirmat Richardus in 2. diſt. 7. artic. 2. quæſt. 2. vbi docet, omnia peccata, quæ dæmones committunt vſque ad diem iudicij imputari illis ad pœnam, ſecus poſt diem iudicij, poſt quem nullus actus malus à dæmone commiſſus punietur noua pœna, ſed ipſe actus erit dæmoni pœna.

Oppoſita ſententia communior.
Fundamentum.

66. *Verùm contraria ſententia eſt communis in Schola Theologorum.* Fundamentum eſt, quia ſunt in termino, in quo ex diuina lege nulla debetur illis noua pœna eſſentialis, ſicut nec beatis nouum præmium eſſentiale, ſed tantùm pœna, aut præmium accidentale.

Eſt autem hæc pœna accidentalis, ipſamet triſtitia, quam ſecum adfert peccatum, quatenus ſuapte natura eſt diſſonum naturæ rationali. Sicut præmium accidentale, quod ex liberis actibus honeſtis percipiunt beati, eſt ipſa delectatio & iucunditas, quam ſecum adfert actio ipſa ſtudioſa, quatenus naturæ rationali conſona eſt.

Sexta difficultas, An dæmones ſint certi de æternitate ſuæ damnationis. Reſpondetur affirmatiuè.

67. Sexta difficultas, *An dæmones ſint certi de æternitate ſuæ damnationis?* Reſpondeo affirmatiuè: tum quia dæmones & reliqui damnati certi ſunt, ſe eſſe omni auxilio ſupernaturali priuatos, ſine quo certò ſciunt, ſe veram pœnitentiam agere non poſſe. Sine vera autem pœnitentia peccatum remitti non poteſt: perſeuerante autem peccato perſeuerat cum ipſo pœnæ reatus: ergo à primo ad vltimum certi ſunt damnati de æternitate ſuæ damnationis: tum quia hæc pœnarum æternitas fuit Angelis malis intimata cum ipſa damnationis ſententia, quando fuerunt è cælo expulſi, vt colligitur ex illis verbis Matthæi 25. *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & Angelis eius.* iiſdem quippe verbis & intimatur ſententia æternæ damnationis hominibus, & inſinuatur æterna pœna dæmonum, cùm eodem tartareo igni vtrique declarentur æternùm cruciandi. Quam damnationis æternitatem probabile eſt, dæmones reliquoſque damnatos actu ſemper ac neceſſariò conſiderare, cùm talis conſideratio pendeat ab igne tartareo, vt inſtrumento Dei cum ipſorum intellectu actiuè concurrente.

Septima difficultas, An dæmones ſint capaces præcepti de non malè operando. Reſpondetur affirmatiuè. Obiicies.

68. Septima difficultas, *An dæmones ſint capaces præcepti de non malè operando.* Reſpondeo affirmatiuè: ratio, quoniam præceptum dari poteſt de actibus liberis: cùm autem probatum ſit, dæmones liberè ſuos actus malos operari, poſſunt habere præceptum, ne malè operentur. Dices. Non eſt homo capax præcepti de vitandis omnibus venialibus: ergo nec dæmon de vitandis omnibus mortalibus. Conſequentia probatur; nam maiorem difficultatem habet dæmon ad vitanda omnia mortalia, quàm homo viator cum ordinario auxilio gratiæ ad vitanda omnia venialia: ſed propter maximam difficultatem, quam habet homo ad vitanda omnia venialia, non eſt capax præcepti: ergo nec dæmon ad vitanda omnia mortalia.

Reſpondeo.

69. Reſpondeo diſtinguendo antecedens: non eſt homo capax præcepti vitandi omnia venialia ex genere, nego; non eſt capax præcepti vitandi omnia venialia ex ſurreptione, concedo. Quare negatur conſequentia: nam peccata mortalia dæmonis comparantur peccatis venialibus, quæ ab homine committuntur ex genere, non ex ſurreptione. Etenim dæmon ſemper habet, vel ſaltem habere poteſt perfectam aduertentiam ad malum, quod operatur; quam aduertentiam non ſemper habet, vel habere poteſt homo, cuius iudicium, ad perfectam libertatem requiſitum, ſæpè obruitur à ſenſu rationem præueniente. Quòd ſi aliqua peccata ex ſurreptione committit dæmon, de illis vitandis non poſſet habere præceptum. Vnde ad probationem conſequentiæ, nego, hominem eſſe incapacem præcepti vitandi venialia propter difficultatem, ſed propter imperfectionem aduertentiæ, quæ non ſemper eſt in ipſius libera poteſtate. At dæmon eſto magnam habeat difficultatem vitandi peccata, ſemper tamen habet, vel habere poteſt perfectam aduertentiam de illorum malitia.

Octaua difficultas, An in dæmones cadat obliuio. Affirmant Bonauent. Richardus, de obliuione actuali, negant de habituali. Fundamentum.

70. Octaua difficultas, *An in dæmones cadat obliuio.* Affirmant Bonauentura in 2. diſt. 7. part. 2. artic. 1. quæſt. 2. Richardus artic. 3. quæſt. 1. de obliuione actuali, negant de habituali. Fundamentum eorum eſt: quoniam obliuio habitualis conſiſtit in corruptione ſpeciei actus præteriti; actualis verò in inconſideratione obiecti debiti: ſed dæmones nullas ſpecies, quas ſemel habuerunt, amittunt; cùm tamen ſæpè ceſſent conſiderare, quæ deberent, cuiuſmodi ſunt beneficia à Deo accepta: ergo non habent obliuionem habitualem, habent tamen actualem.

Verius eſt nullam omnino Angelos habere obliuionem.

71. Dicendum nihilominus eſt, nullam obliuionem, neque habitualem, neque actualem propriè dictam cadere in dæmones. Fundamentum eſt, quoniam obliuio non eſt voluntaria, ſed inuoluntaria obiecti incogitantia. Non enim obliuiſci dicimur, cùm voluntariè nolumus, quæ tamen poſſemus, aut etiam deberemus, cogitare: ſed cùm volumus, & defectu memoriæ non valemus cogitare. Dæmones autem etſi multa voluntariè non conſiderant, quæ poſſent & deberent, numquam tamen defectu memoriæ ſemel habitæ impediuntur à conſideratione rei, quam ipſi nolunt conſiderare. Ratio eſt, quia cùm ipſi ſint in continua conſideratione propriæ naturæ, in qua conſeruantur omnes ſpecies actuum præteritorum, ſine vlla difficultate poſſent, ſi vellent, intellectum applicare ad quamcumque ſpeciem præteriti actus cogitandam, eaque mediante ad actum vel obiectum, aliàs cogitatum, recogitandum.

Digitized by Google

SECTIO IV.

Quo pacto dæmones torqueantur ab igne corporeo?

Angelos malos torqueri ab igne corporeo, probatur ex Matth. 25. Luca 16. Mayronus putat eſſe de fide. Hæc opinio communis eſt inter Patres & Scholaſticos. Origenes,

72. CERTVM eſt, dæmones torqueri ab igne corporeo. Colligitur ex ſacra Scriptura Matthæi 25. *Diſcedite à me maledicti in ignẽ æternum, paratum diabolo, & Angelis eius*; nempe ad cruciandum, iuxta illud Lucæ 16. *Crucior in hac flamma.* Quam veritatem Mayronus in 4. diſt. 49. quæſt. 2. putat eſſe *de fide.* Accedit ad Scripturæ oracula communis auctoritas Patrum, & Scholaſticorum, id de vero igne interpretantium. Origenes hom. 9. in Diuerſos in fine: *Gehenna ignis cùm ſit*, inquit, *corporeus, & in ſe miſſos reprobos corporaliter exurit. Nec ſtudio humano ſuccenditur, nec lignis nutritur; ſed creatus ſemel durat inextinguibilis; & ſuccenſione non indiget, & ardore non caret.* Baſilius orat. 23. de futuro iudicio, initio: *Mente agita ignem illum, qui in tenebris non lucet: vrendi quidem facultate præditus eſt, at luce caret.* Idem docet Auguſtinus lib. 21. de ciuit. cap. 10. quem infrà citabimus. Gregorius lib. 4. dialogorum cap. 29. *Teneri*, ait, *ſpiritum per ignem dicimus, vt in tormento ignis videndo, atque ſentiendo puniatur. Ignem namque eo ipſo patitur, quod videt: & quia cremari ſe aſpicit, crematur. Sicq; fit vt res corporea incorpoream exurat, dum ex igne viſibili ardor ac dolor inuiſibilis trahitur: vt per ignem corporeum mens incorporea, etiam incorporea flamma crucietur.* Et ne Sanctiſſimus hic Pater docere videretur, ſola apprehenſione ignem infernalem rebelles ſpiritus cruciare, addit: *Quamuis colligere ex dictis Euangelicis poſſumus, quia incendium anima non ſolum videndo, ſed etiam experiendo patiatur.* Confirmatque exemplo illius epulonis, qui in inferno exiſtens fatebatur, ſe infernali flamma cruciari. B. Laurentius Iuſtinianus de caſto connubio Verbi & animæ cap. 16. aliquanto poſt initium: *Ignis*, inquit, *eſt ibi corporeus, inextinguibilis, carens neceſſitate fomenti materialis, diuina tamen virtute corpora concremans, ſpiritus autem non calefaciens, ſed crucians. Lucet quidem ad pœnam, minimè tamen ad conſolationem.*

Baſilius, Auguſtinus, Gregorius, Laurentius Iuſtinian.

Aliqui ex Patribus ignem inferni metaphoricè explicant. Ambroſius, Hieron. Inclinat Damaſcen. Vt probabilem refert Auguſt. Inter Scholaſticos à Durando ſolùm admittitur.

73. Non deſunt tamen Patres, qui ignem inferni metaphoricè interpretantur pro dolore & triſtitia ſpirituali, qua dæmones anguntur ex amiſſione æternæ felicitatis. Ita Ambroſius in 14. cap. Lucæ in fine. Hieronymus in 65. cap. Iſaiæ in illis verbis: *Iſti fumus erunt*, &c. In eamdem inclinat Damaſcenus lib. 4. fidei cap. vltimo, dum negat, ignem inferni eſſe materialem. Eamdem ſententiam vt probabilem refert Auguſtinus lib. 21. de ciuit. cap. 9. Verùm hæc ſententia à Scholaſticis & reliquis Patribus non admititur, niſi à Durando in 4. diſt. 44. quæſt. 11. num. 9. qui ſolùm per quamdam ſimilitudinem, & adaptationem docet, ſpiritus torqueri ab igne, quatenus eorum triſtitia, quam ex amiſſione beatitudinis concipiunt, explicatur per ignem, qui eſt omnium elementorum maximè actiuus, ac ſenſus afflictiuus.

Ignis gehennæ eiuſdem ſpeciei ac naturæ eſt cum noſtrate.

74. Ceterùm diſputatur à Patribus & Scholaſticis, an ignis gehennalis ſit eiuſdem ſpeciei & naturæ cum noſtrate. Cuius affirmatiua pars communiter docetur. Ratio verò eſt, quoniam verba Scripturæ ſunt propriè explicanda, vbi nullum ſequitur abſurdum: atqui nullum ſequitur abſurdum, ſi dicamus ignem inferni eſſe corporeum, & eiuſdem naturæ cum noſtro. Vnde ſi interdum Patres id videntur negare, aut dubitare, vt citatus Damaſcenus & alij, explicandi ſunt, aut de effectu, quem ignis ille cauſat in ſubſtantias ſpirituales, aut vocant illum immaterialem, ex eo quòd duraturus ſit æterno tempore, abſque pabulo, ad inſtar rei ſpiritualis. Ratio autem, cur Deus voluerit ignem potiùs, quàm quodlibet aliud elemẽtum ad torquendos ſpiritus aſſumere, ea eſt; quia poſito quòd Deus aſſumere voluerit ignem, vt magis aptum inſtrumentum ad concremanda corpora hominum damnatorum, eodem etiam decreuit cruciari ſpiritus.

Explicantur Patres.

Cur ignis præ reliquis elementis ad torquendos ſpiritus aſſumptus.

Difficultas eſt, quomodo ignis corporeus ſpiritus torquere poſſit. Ratio dubitandi.

75. Quare ſola Scholaſtica concertatio ſupereſt de modo, quo poſſit ignis corporeus ſpiritus torquere. Et ratio dubitandi eſt, quoniam ignis torquet ſenſum, media qualitate dolorifera corrumpente proprium temperamentum ſenſus, cuius capax non eſt ſpiritus: cùm nec capax ſit qualitatis corporeæ, qualem immittere poteſt ignis; nec per eam priuari poſſit aliqua qualitate perfectiua proprij eſſe. Propter hanc difficultatem multi cenſent, nullam huius rei reddi poſſe rationem, nuda auctoritate Auguſtini contenti 21. de ciuit. cap. 10. vbi docet, *Miris, veris tamen modis poſſe incorporeos ſpiritus pœna corporalis ignis affligi, accipientes ex ignibus pœnam, non dantes ignibus vitam.* Ceteri verò in varias abiêre ſententias.

Aliqui pro ratione huius ſolam auctoritatẽ Auguſtini adducunt.

Prima ſententia Henrici fingentis quamdam qualitatem in Angelis, qua capaces fiant ardoris ignei. Sed diſplicet.

76. Prima ſit Henrici quodlib. 8. quæſt. 34. in fine, affirmantis, Deum imprimere ſpiritui qualitatem, qua capax fiat ignei ardoris formaliter cruciantis. Sed contrà: tum quia vel hæc qualitas eſt corporea, vel incorporea. Si incorporea, adhuc, ea poſita, manet ſpiritus incapax alterationis corporeæ ab igne prouenientis. Si corporea, eadem ratio eſt de ipſa, ac de qualitate ab igne cauſanda. Tum quia eſto per qualitatem ſuperadditam fieret ſpiritus capax calefactionis corporeæ, non tamen propter hoc capax fieret doloris & ſenſationis corporeæ: nam hæc eſſentialiter ſupponunt temperamentum corporeum, cuius deſtructiua eſt qualitas dolorifera, ab obiecto nociuo immiſſa. Eſto igitur in dæmone reciperetur calefactio, quia tamen illa nulli temperamento, aut qualitati conſeruatiuæ propriæ ſubſtantiæ dæmonis aduerſaretur, non poſſet eſſe doloris obiectum, quia hoc eſt qualitas dolorifera ſenſu percepta.

Digitized by Google

Secunda ſententia Bachonis docētis ignem inferni torquere ſpiritus per calorem ſpiritualem.

77. Secunda Bachonis in 4. diſ. 46. art. 2. docentis, ignem inferni realiter torquere ſpiritus per calorem ſpiritualem in ipſo exiſtentem; nam ſicut anima rationalis integratur ex gradu ſpirituali & corporeo; ita forma accidentalis caloris ex virtute materiali, & ſpirituali; aut certè poteſt Deus imprimere igni huiuſmodi potentiam ſpiritualem, quæ ſpiritualiter agat in ſpiritum. Sed contrà: tum quia falſum eſt, calorem conſtare ex gradu materiali & ſpirituali: ſicut nec anima rationalis, quæ virtualiter tantùm, non formaliter continet gradum corporeum. Tum quia, eſto Deus imprimat igni vim actiuam ſpiritualem; adhuc non apparet, quo pacto poſſit ignis per huiuſmodi virtutem ſpiritum torquere; cùm per illam non poſſit, niſi qualitatem aliquam ſpiritualem in ſpiritu cauſare, quæ vt poſſit illi eſſe triſtitiæ obiectum, deberet eſſe corruptiua alicuius qualitatis perfectiuæ, quod hactenus ab ipſo probatum non eſt.

Sed reiicitur.

Tertia ſententia aſſerit dæmones torqueri ab igne, quatenus illum apprehendūt vt ſibi nociuum. Tribuitur Auicennæ. Probatur ex S. Gregorio.

78. Tertia ſententia aſſerit, dæmones torqueri ab igne, quatenus illum apprehendunt vt ſibi nociuum. Tribuitur Auicennæ 9. Met. cap. vltimo. Et probari poteſt primò ex Gregorio ſuprà citato, qui docet, ſpiritum torqueri ab igne videndo tantùm & aſpiciendo. Secundò. Poteſt dæmon ſimplici complacentia gaudere de re impoſſibili, apprehenſa vt poſſibili: ergo ſimplici diſplicentia triſtari poterit de re impoſſibili, apprehenſa vt poſſibili: ergo poterit triſtari de igne, apprehenſo vt nociuo, etiamſi reipſa ſibi nociuus non ſit. Sed contrà: quia dæmon non poſſet triſtari de igne vt ſibi noxio, niſi apprehenderet illum vt diſconuenientem propriæ naturæ. Vel igitur triſtaretur dæmon de igne apprehēſo, vt diſconueniente propriæ naturæ abſolutè, vel ex hypotheſi. Non primo modo, quia talis error nequit cadere in intellectum Angelicum, qui per peccatum non amiſit naturalem ſcientiam de rebus naturalibus. Secundus modus non eſt ſatis ad explicandam acerbiſſimam pœnam ignis, quæ vt à ſacra Scriptura & Patribus deſcribitur, plus aliquid ſignificat, quàm ſimplicem dumtaxat diſplicentiam de igne ipſo apprehenſo vt nociuo tantùm ex hypotheſi. Confirmatur, quoniam vt rectè ex Auguſtino arguit Mayronus in 4. diſt. 49. quæſt. 2. non poteſt aliquis eſſe fictè ac falsò miſer, ſicut nec fictè ac falsò beatus: eſſet autem dæmon fictè ac falsò miſer, ſi tantùm falſa apprehenſione torqueretur.

Sed refellitur.

Mayronus ex Auguſtino eamdem refellit.

79. Ad auctoritatem B. Gregorij reſpondeo, eum ſe ſatis explicuiſſe, dum ibidem ſubdidit, *Incendium anima non ſolùm videndo, ſed etiam experiendo patitur.* Ad ſecundum, patet ex dictis.

Explicatur S. Gregor.

Quarta ratio Soti, Valentiæ, Albertini docentiū ignem torquere ſpiritus cauſando triſtitiam.

80. Quarta ratio ſit Soti in 4. diſt. 50. quæſt. vnica. artic. 2. quam ſequitur Valentia 1. part. quæſt. ſua 15. puncto 3. & Albertinus corol. 4. ex principio 2. philoſophico, opinantis, ignem torquere ſpiritus, quia efficit in illis triſtitiam, quam effecturus eſt in animabus corporibus coniunctis. Quod non aliunde probat, niſi quia hoc habet ignis ille tartareus tamquam inſtrumentum Dei, vt talem poſſit triſtitiam efficere tam in dæmones, quàm in animas, qualem effecturus eſt in animas corporibus coniunctas. Sed contrà: tum quia implicat, eamdē triſtitiam ignem cauſare in anima ſeparata, quam cauſat in coniuncta, medio dolore ſenſibili. Nam triſtitia, quæ eſt in anima coniuncta, habet pro obiecto nociuum præſens, ſenſatione perceptum: triſtitia verò, quæ eſt in anima ſeparata, habet pro obiecto nociuum abſens, futura ſenſatione percipiendum. Quare differt ſicut dolor, qui verſatur circa malum præſens, & timor, qui verſatur circa malum abſens. Tum quia, eſto poſſit anima ſeparata elicere actum triſtitiæ de combuſtione futura, quem elicitura eſt de combuſtione præſenti; adhuc nequit eum elicere dæmon, quia nequit dæmon apprehendere combuſtionem ignis vt ſibi nociuam, cùm non ſit combuſtionis capax. Dæmon autem nequit triſtari, niſi de obiecto apprehenſo vt ſibi nociuo: nequit autem apprehendere obiectum vt ſibi nociuum, quod reipſa nociuum non eſt, cùm nequeat in rebus naturalibus euidenter errare. Dicere autem, quòd talem apprehenſionem imprimat Deus, repugnat ſummæ eius veracitati.

Sed refutatur.

Quinta ratio docet ignē torquere ſpiritus obedientialiter, producendo in illis qualitatem ſpiritualem illorum ſubſtantiā fœdantem. Ita Suarez. Probabilem putat Zumel. Refert & impugnat Durandus & Bannez.

81. Quinta ratio docet, ignem torquere ſpiritus obedientialiter, producendo in illis qualitatem ſpiritualem, fœdantem deturpantemque eorum ſubſtantias: ex qua fœdatione ac deturpatione dæmones maximam concipiunt triſtitiam, apprehendentes illam vt diſconuenientem propriæ naturæ. Hanc ſequitur Suarez lib. 8. de Angelis cap. 14. eamque probabilem putat Zumel 1. part. quæſt. 64. ar. 4. qu. 3. concl. 1. quam etiam refert & impugnat Durandus in 4. diſt. 44. quæſt. 11. & Bannez 1. part. loco præcitato dub. 3. Fundamentum eſt, quoniam hæc optimè explicat, quo pacto ſpiritus verè & realiter, & non tantùm fictè & per apprehenſionem torqueantur ab igne corporeo. Nam quemadmodum anima coniuncta corpori patitur ab igne, quatenus ignis vrendo corpus cauſat qualitatē doloriferam in ſenſu, proprij temperamenti corruptiuam, quæ ſenſatione percepta eſt obiectum doloris exiſtentis in appetitu ſenſitiuo: ita ignis tartareus, vt inſtrumentum Dei torquet dæmones, cauſando in illis qualitatem ſpiritualem, eorum naturæ diſconuenientem, quæ vt impreſſa propriæ ſubſtantiæ, eſt obiectum triſtitiæ, & doloris ſpiritualis exiſtentis in appetitu intellectuali ipſorum: dicique poteſt qualitas dolorifera, quia eſt obiectum doloris ſpiritualis non minùs, quàm qualitas ipſa corporea recepta in organo tactus, eſt obiectum doloris ſenſitiui exiſtentis in appetitu animalis.

Sed nec hæc arridet. Optimè à Durando reiicitur.

82. Sed contrà; quoniam, vt optimè citato loco Durandus, vt qualitas aliqua ſit afflictiua, debet eſſe abiectiua ſeu deſtructiua formæ conuenientis ſubiecto: at non apparet,

quam

quam formam conuenientem ſubſtantiæ Angelicæ deſtruat hæc qualitas. Minor conſtat: nam hæc per aduerſarios immediatè recipitur in ſubſtantia ipſa Angelica: hæc autem non poteſt minui in ſe, cùm ſit indiuiſibilis; nec ratione alicuius habitus, vel actus; nam hi immediatè recipiuntur in potentiis. Maior probatur, quoniam nulla qualitas eſt formaliter diſconueniens ratione receptionis præcisè, ſed ratione expulſionis ſeu deſtructionis formæ ſubiecto conuenientis: ſiquidem nulla qualitas diſconuenit naturæ, niſi quæ illam à proprio & connaturali ſtatu ac diſpoſitione deturbat.

Reſponſio Suarez.

83. Reſpondet Suarez primò negando minorem: etenim poſſet dici, quòd hæc qualitas opponatur gratiæ, ſaltem moraliter, & ſecundum congruentem rerum ordinem. Secundò negando maiorem: nam licet in alteratione materiali qualitas dolorifera non fiat ſine abiectione ſeu expulſione qualitatis oppoſitæ, tamen dolor non ſolùm eſt de priuatione formæ conuenientis ſubiecto, ſed etiam de qualitate ipſa dolorifera poſitiuè inhærente, & præternaturaliter afficiente corpus: ergo etiamſi in alteratione ſpirituali nulla abiiciatur forma conueniens ſubiecto, adhuc ipſa poſitiua qualitas præternaturaliter inhærens, & afficiens ſubſtantiam, poteſt eſſe ſufficiens obiectum triſtitiæ.

Sed refellitur.

84. Sed contra primum, quia nihil opponi poteſt gratiæ, niſi quod opponitur amicitiæ Dei: nulla autem qualitas à Deo producta opponi poteſt amicitiæ erga ipſum. Maior probatur, nam gratia ex Tridentino ſeſſ. 6. cap. 7. eſt amicitia creaturæ erga Deum: ergo nihil poteſt illi formaliter opponi, niſi quod diſponit ad inimicitiam cum Deo. Confirmatur, quoniam gratia eſt quædam participatio diuinæ naturæ: ergo qualitas, quæ opponitur gratiæ, aliquo modo opponitur naturæ diuinæ: repugnat autem, Deum producere qualitatem ſuæ naturæ oppoſitam. Minor probatur, quia ſolum peccatum opponitur naturæ diuinæ, eiuſque amicitiæ, cùm omne aliud ens ſit aliqua participatio naturæ diuinæ: implicat autem, Deum producere peccatum: ergo.

Quid ſit gratia ex Tridentino?

85. Contra ſecundum eſt: nam, in ſententia Suarez, quamdiu qualitas non apprehenditur vt priuatiua propriæ diſpoſitionis, non apprehenditur vt diſconueniens propriæ naturæ: nam quamdiu non apprehenditur vt priuatiua propriæ diſpoſitionis, non apprehenditur vt deiectiua naturæ à ſuo connaturali ſtatu; non enim natura à ſuo connaturali ſtatu diiicitur per formæ receptionem, ſed per priuationem propriæ perfectionis. Confirmatur. Repugnat, dari qualitatem naturalem, quæ non ſit alicui ſubiecto connaturalis. Atqui non poteſt hæc qualitas alteri ſubiecto, quàm ſpirituali eſſe connaturalis; cùm nequeat accidens ſpirituale eſſe connaturale ſubiecto corporeo. Ergo falſum eſt, huiuſmodi qualitatem eſſe præternaturalem ſubſtantię Angelicę. Maiorem docet Suarez 1. 2. de malitia peccati diſp. 7. ſect. 3. num. 9. & in metaphyſica diſp. 11. ſect. 1. num. 11. & 12. vbi ait, non poſſe dari qualitatem, quę alicui ſubiecto connaturalis non ſit; nec aliquam formam, quę ſolùm ratione ſuę entitatis poſitiuę ſit mala alteri: ſed in tantum docet, eſſe malam alteri, in quantum priuat illud aliqua bonitate, aut perfectione debita.

Nulla datur qualitas naturalis, quæ non ſit alicui ſubiecto connaturalis.

Hoc ipſum docet Suarez.

Sexta ratio docet ignem torquere ſpiritus, vel per modū carceris, vel per modum obiecti.

86. Sexta ratio docet, ignem corporeum torquere ſpiritus, vel per modum carceris detinentis illos in certo loco, ne pro ipſorum libito vbique vagari poſſint; vel per modum obiecti determinantis illos ad continuam conſiderationem ſui, ne expeditè valeant ad alia obiecta cogitanda conuerti. Eſt S. Thomę 1. part. quęſt. 64. artic. 4. precipuè in argumento *Sed contra*, & lib. 3. & 4. contra Gentes c. 90. Scoti in 4. diſt. 44. quęſt. 2. §. *De ſecundo*: & communis Scholaſticorum in 4. diſt. 44. *Hæc ratio eſt vera, ſed inſufficiens*: & propterea addendum cenſeo, ignem inferni torquere ſpiritus, iugiter concurrendo vt inſtrumentum diuinę iuſtitię ad actum triſtitiæ, quam dæmones conceperunt de amiſſa beatitudine, illum intendendo vltra gradum, quem ipſi naturaliter intenderent.

S. Thomas.

Scotus.

Communis Scholaſticorum.

Hæc ratio eſt vera, ſed inſufficiens. Addendum quid?

Probatur 1. pars.

87. Prima pars probatur: quoniam ignis apprehenſus vt carcer in pœnam patrati criminis à ſupremo iudice conſtitutus, non poteſt non vehementer cruciare dæmones, qui ob nimiam excellentiam naturę, & innatum libertatis amorem, maximè triſtantur, quòd in pœnam ſuorum delictorum, tum vilem in locum, atque abiectum elementum, velut in carcerem perpetuò detrudantur, vt non eâ, quâ poſſent, valeant libertate frui. Indicat hoc deſiderium petitio illa, qua Lucæ 8. dæmones Chriſtum *rogabant, ne illis imperaret, vt in abyſſum irent*, ne videlicet ibi carceris pœna punirentur, vt multi ſancti Patres colligunt ex illis verbis Matthęi 8. *Quid nobis, & tibi*, IESV *fili Dei: veniſti huc ante tempus torquere nos?* hoc eſt ante vltimi Iudicij diem, in quo omnes dæmones, qui nunc permittuntur ad exercitium electorum in hoc aëre vagari, in infernum detrudentur, tamquam in perpetuum carcerem, iuxta illud Apoſtoli Iudę: *Angelos, qui non ſeruauerunt ſuum principatum, in iudicium magni diei vinculis æternis ſub caligine reſeruauit*. Magna item pœna eſt, non poſſe dęmones, propter neceſſariam apprehenſionē ignis diuinę iuſtitię vindicis, ad alia obiecta expeditè conuerti. Dixi, *expeditè*: nam ſimpliciter poſſunt ad alia obiecta conuerti, non tamen cum ea intenſione, qua poſſent, ſi à neceſſaria apprehenſione ignis non detinerentur, à qua apprehenſione nequeunt ſe dæmones liberare, cùm neceſſariò adſtringantur ab igne, effectiuè concurrente ad neceſſariam apprehenſionem ipſorum. *Quæ pœna tanto*, inquit Scotus, *eſt moleſtior priore, quanto eſt potentia nobilioris, qualis eſt intellectus, retardatiua*.

Lucæ 8.

Matth. 8.

Iudas Apoſtolus.

Scotus.

88. Di-

Obiicies. 88. Dices. Hoc genus pœnæ non ſaluat primò, cur potiùs igne, quàm alio elemento vtatur Deus in vindictam Angelicæ ſuperbiæ. Secundò non ſaluat inæqualitatem pœnæ pro vniuſcuiuſque delicti grauitate, nam eadem pœna carceris puniuntur omnes. *Reſpondeo.* Reſpondeo. Saluatur primum: quoniam, poſito quòd ignis ſit futurum inſtrumentum ad cremanda corpora hominum damnatorum, congruentius fuit, vt ad hoc etiam munus aſſumeretur: ſaluatur ſecundum, quoniam, adhuc poſita eadem materiali pœna carceris, poteſt pœna eſſe inæqualis per reſpectum ad nobiliores, vel ignobiliores perſonas, quæ patiuntur. Probabile namque eſt, vt quò Angeli fuerunt natura præſtantiores, eò grauiùs peccauerint: tum quia peccauerunt ex maiore notitia obiecti; tum quia intenſiùs peccarunt: ſed quò perſonæ ſunt digniores, eò magis ſentiunt eamdem pœnam carceris, vt patet in hominibus.

Secũda pars probatur. 89. Secunda pars, nempe quòd hæc ratio ſit inſufficiens, probatur; nam plus aliquid indicant Scripturæ & Patres, quàm ſolam localem, aut intentionalem detentionem in igne infernali, cuiuſmodi ſunt verba illa epulonis, Lucæ 16. *Crucior in hac flamma*: non enim dixit, *Detineor*, ſed *crucior in hac flamma*, quod procul dubio plus aliquid innuit, quàm ſolam detentionem. Prætereà Patres pœnas ignis purgatorij præferunt quibuſcumque pœnis huius vitæ: ſi autem tantùm conſiſterent in locali, vel intentionali detentione animarum, non excederent dolorem, quem Martyres ex incendio ignis in hac vita perpeſſi ſunt; cùm longè maior ſit dolor, quem ex combuſtione corporis anima patitur, quàm ex alligatione ignis localiter detinentis. Vnde vlteriùs ſequeretur, acriùs torquendas eſſe animas poſt diem iudicij, quàm dæmones ipſos: nam animæ non ſolùm cruciabuntur igne, localiter atque intentionaliter detinente, ſed etiam realiter corpora damnatorum hominum comburente.

Lucæ 16.

Tertia pars probatur. 90. Tertia pars probatur: nam poſito quòd ignis acriùs debeat, quàm per modum carceris, ſpiritus torquere, non apparet alius veroſimilior modus, quàm obedientialiter concurrendo ad eorum triſtitiam, qua de amiſſa beatitudine perpetuò cruciantur. Nã hæc eſt maxima pœna, quã damnati patiuntur, præ cuius acerbitate, vel ipſam gehennam nihil eſſe ducit Chryſoſtomus hom. 13. ad Philippenſes. Etenim quantò bonum, quo hæc pœna damnatum priuat, eſt maius, tantò acerbior eſt triſtitia, quæ ex ea priuatione hauritur. Ergo ignis augendo hanc pœnam, vt vindex eſt diuinæ offenſæ, mirum in modum rebelles ſpiritus cruciabit. Cruciat autem illos intendendo atque augendo apprehenſionem ac triſtitiam felicitatis amiſſæ, vltra gradum, quem vnuſquiſque naturaliter eliceret: atque hoc iuxta delicti grauitatem, quod vnuſquiſque commiſit. Quò fit vt eadem triſtitia, quatenus connaturaliter ſequitur ad bonum amiſſum, ſpectat ad pœnam damni; quatenus verò eadem obedientialiter intenditur ab igne tartareo, ſpectet ad pœnam ſenſus, ad quam per ſe, & ex primaria intentione diuina talis triſtitiæ augmentum ordinatur. Atque hoc eſt quod Magnus Gregorius ſuprà citatus dixit: *Res corporea incorpoream exurit, dum ex igne viſibili ardor ac dolor inuiſibilis trahitur: vt per ignem corporeum mens incorporea etiam incorporea flamma crucietur.*

Chryſoſtom.

Triſtitia in dæmonibus ſpectat partim ad pœnam damni, partim ad pœnam ſenſus.

Gregorius.

91. Confirmatur: nam hic modus ſaluat neceſſitatem, qua damnati coguntur de amiſſa felicitate ſemper cogitare; nec non proportionem ſeruat cum præmio ipſo ſupernaturalis beatitudinis. Saluat primum; quoniam non eſt in poteſtate damnati impedire actionem ignis obedientialiter concurrentis ad apprehenſionem, triſtitiámve de amiſſa felicitate æterna. Seruat ſecundum: quoniam quemadmodum Deus ad præmiandos beatos vtitur lumine gloriæ vt inſtrumẽto connaturali, & intellectu ac voluntate eorumdem, vt inſtrumento obedientiali ad ipſorum præmium æternandum; ita è conuerſo, ad puniendos damnatos vtitur igne tartareo vt inſtrumento obedientiali, & intellectu ac voluntate eorumdem vt inſtrumento connaturali ad eorum miſeriam perpetuandam. Et ſicut non eſt in poteſtate beati, ab actu beatifico ceſſare: ita nec eſt in poteſtate damnati, vel ad punctum temporis ab actu pœnali ſe liberare.

Obiicies 1. 92. Obiicies primò. Apprehenſio & triſtitia ſunt actus vitales: actus autem vitales nequeunt ab extrinſeco principio fieri: igitur nequeunt apprehenſio & triſtitia in damnatis ab extrinſeco igne tartareo produci. Reſpondeo diſtinguendo minorem: nequeunt actus vitales fieri ab extrinſeco principio totaliter, concedo; partialiter, nego: conſtat in actibus vitalibus intellectus & voluntatis, ad quos præter principia ipſa vitalia intellectus & voluntatis, effectiuè ad eorum actus concurrunt ſpecies & habitus. Non enim contra rationem actus vitalis eſt, vt ad illum effectiuè concurrat principium extrinſecum, ſed vt ad illum non concurrat principium intrinſecum vitæ: cùm enim de ratione actus vitalis cognoſcitiui atque appetitiui ſit, vt per eum principium ipſum vitæ actiuè tendat in ſuum obiectum, repugnat, illum totaliter produci à principio extrinſeco.

Reſpondetur.

Obiicies 2. 93. Obiicies ſecundò. Repugnat, Deum vt cauſam particularem producere id, ex quo infallibiliter ſequitur odium ſui: ſed ex apprehenſione pœnarum inferni, earumque triſtitia infallibiliter ſequitur in damnatis odium Dei: igitur repugnat, Deum vt cauſam particularem ad eos actiuè concurrere. Reſpondeo diſtinguendo maiorem: repugnat, Deum vt cauſam particularem producere id, ex quo infallibiliter infallibilitate antecedente, & ex natura ſua ſequitur odium Dei, concedo; ex quo infallibiliter infallibilitate tantùm conſequenti, & ex libera determinatione voluntatis creatæ, nego: ex apprehenſione autem & triſtitia pœnarum infernalium non ſequitur odium Dei infallibiliter infallibilitate antecedente; nam, adhuc ea poſita, poſſet vi libertatis

Reſpondetur.

crea-

creatæ non ſequi odium Dei, ſed tantùm infallibilitate conſequenti ex libera determinatione voluntatis creatæ.

Prima difficultas, In quo eſſentialiter cõſiſtat omniũ damnatorum infelicitas. Thomiſtæ aſſerunt in apprehenſione pœnarũ. Scotiſtæ verò in nolitione pœnarum. Reſpondendũ in vtraque eſſentialiter conſiſtere. Ratio.

94. Superſunt aliquæ difficultates. Prima, *In quo eſſentialiter conſiſtat dæmonum, reliquorumq; damnatorum infelicitas.* Reſponderent Thomiſtæ in apprehenſione pœnarum: contrà verò Scotiſtæ, in triſtitia, ſeu nolitione pœnarum, qui eſt actus voluntatis. Fundamentum vtriuſque ſententiæ eſt, quoniam contrariorum eadem eſt ratio. Atqui in ſententia Thomiſtarum, beatitudo conſiſtit in apprehenſione obiecti beatifici; in ſententia verò Scotiſtarum, in actu voluntatis: ergo eadem erit ratio de oppoſita infelicitate. In ſententia verò mea, ſicut beatitudo eſſentialiter conſiſtit in vtroque actu viſionis & amoris Dei, vt ſequenti tomo oſtendam; ita & oppoſita infelicitas in vtroque actu apprehenſionis & triſtitiæ de obiecto beatifico amiſſo.

Secunda difficultas, An infelicitas diuinitus eſſe queat cum viſione & amore Dei. Affirmat Mayronius. Oppoſitum tamen verius eſt. Fundamentum.

95. Secunda difficultas, *An infelicitas diuinitus eſſe queat cum viſione & amore beatifico.* Affirmat Mayronus in 4. diſt. 49. quæſt. 2. in fine. *Verùm oppoſita ſententia verior eſt.* Fundamentum, quoniam infelicitas damnatorum eſſentialiter includit apprehenſionem amiſſionis felicitatis æternæ: repugnat igitur, vt quis actu fruatur Deo, & ſimul apprehenſionem habeat amiſſionis felicitatis æternæ. Niſi quis dicat, poſſe quempiam frui Deo ad tempus, & ſimul habere apprehenſionẽ futuræ amiſſionis felicitatis æternæ. Tunc enim iſte ſimpliciter eſſet infelix ex apprehenſione futuræ amiſſionis felicitatis æternæ, & ſimul actu frueretur Deo, vi præſentis viſionis & amoris beatifici. Quo pacto nõ inficior, ita duo diuinitus ſimul cohærere poſſe. Ceterùm an hic dicendus eſſet infelix, non arbitror: nam ſuprema infelicitas, qualis eſt damnatorum, excludit actualem poſſeſſionem ſummi boni: nec tamen dicendus foret beatus, quoniam beatitudo requirit æternitatem eiuſdem beatitudinis, vt ſequenti tomo probabo.

Apoſtrophe ad Angelos beatos.

96. Hæc habui, ô Beatiſſimi Spiritus, quæ de vobis, veſtriſque tam natiuis, quàm infuſis donis, dotibuſque, diuturna lucubratione præmeditata, aſſidua Patrum, & Scholaſticorum lectionẽ obſeruata, publicis priuatiſq; doctiſſimorum virorum diſputationibus diſcuſſa, ederem. Vos, ſi quid verè recteque dictum in iis agnoſcitis, Deo, & vobis, quorum Patrocinio hic labor à me ſuſceptus eſt, adſcribite. Si quid verò falſum, ſi quid minùs cautè recteque prolatum eſt, meæ ignorantiæ atque imbecillitati imputatote. Vnum à vobis pro hoc qualicumque in vos impenſo labore efflagito, veſtrum apud Cęleſte Numen patrocinium.

FINIS.

IN-

INDEX
LOCVPLETISSIMVS
OMNIVM, QVÆ IN HOC SECVNDO
TOMO CONTINENTVR.

Prior numerus Diſputationem; poſterior verò eiuſdem Diſputationis numeros, in quos vnaquæque Diſputatio à principio ad finem vſque partitur, deſignat.

A.

Actio, Actus, Actiuitas, &c. Agens.

Actus liber dupliciter conſideratur; in ſe, & in cauſa, diſp. 12. num. 13

Actus liber vt in cauſa non poteſt per ſpeciem intuitiuam repræſentari, poteſt tamen vt in ſe. ibidem.

Ordo actus ad obiectum eſt intrinſecus actui, obiectum verò extrinſecum. diſp. 12. n. 18

Aſſenſus, diſſenſus, proſecutio, fuga, ſunt intrinſeca perfectiones actus. diſp. 12. numer. 19

Actus liber productus, non quà talis, ſed vt ens mouet neceſſario ad cognitionem ſui. d. 12. num. 24

Actus liberi producti, abſque concurſu alterius poſſunt ſui ſpeciem producere, non item potentia motiua & ſpecies intelligibilis ſine actuali concurſu ſubſtantiæ. d. 12. n. 25

Actus intellectus naturaliter non cognoſcuntur ab Angelo. d. 12. n. 38

Idem actus inuariatus quoad intrinſeca accedente rationis aduertentia ſit formaliter liber. d. 12. n. 44

Non poteſt idem actus cognoſci vt effectus, & ignorari vt cauſa. d. 12. n. 48

Actus quomodo ſpeciem ſui producat. d. 15. n. 18. 19

Ad actum moraliter bonum ſufficiunt vires naturales. d. 21. n. 13

Actus ex proprio obiecto bòni, redduntur mali ex mala circumſtantia finis. d. 21. n. 14

Actus intrinſecè ordinatus ad malum, non poteſt ſine tali ordine produci. d. 21. n. 21

Nullus actus minuit vel auget, aut vllo modo intrinſecè immutat vim ipſam productiuam potentiæ, à qua proficiſcitur. d. 21. n. 29

Qua ratione actus vitalis fieri poſſit à principio extrinſeco. d. 21. n. 92

Angelus non poteſt in aſſumpto corpore opera vitæ exercere. diſp. 4. num. 56.
Vide Aſſumptio corporum.

Actus intellectus & voluntatis prærequiritur in artifice vt formale principium dirigendi & applicandi potentiam executiuam ad hoc vel illud opus exercendum. d. 2. n. 17

Nullum agens intellectuale operatur immanenter per ſubſtantiam à ſe diſtinctam. d. 2. n. 43

Agens increatum operatur per ſuammet ſubſtantiam, creatum vero per qualitatem. ibidem.

Agens habens actionem immanentem identificatam cum propria ſubſtantia, eſt actus purus. ibid.

Nulla actio tranſiens poteſt eſſe quoad independentiam à ſubiecto perfectior actione immanente eiuſdem agentis. ibid.

Agens per actionem immanentem perficit ſeipſum, per tranſeuntem vero aliud à ſe. d. 2. n. 44

Agens non poteſt perficere aliud à ſe perfectius, quàm ſeipſum. ibid.

Nullum agens niſi actus purus poteſt producere extra ſe actionem tranſeuntem independentem à ſubiecto. ibid.

Agens creatum non poteſt habere aliam actionem tranſeuntem ſubſtantialem, quàm productionem formæ materialis. d. 2. n. 47

Non repugnat agens creatum habere actionem tranſeuntem perfectiorem immanente quoad entitatem, benè tamen quoad independentiam à ſubiecto. ibid.

Vnde dicatur actio immanens, vel tranſiens. d. 2. n. 76

Actio eſt actus potentiæ actiuæ, vt actiuæ. ibid.

Formaliter importat egreſſum à potentia. ibid.

Quidquid Ariſtoteles docet de actione tranſeunte in communi, verificandum eſt de qualibet in particulari. d. 2. n. 75

Non omnis actio ſubiectiuè eſt in agente. d. 2. n. 81. & 82

Sola immanens eſt in agente. ibid.

Actio actiua non eſt in Deo ſubiectiue. ibid.
Contra rationem actus vitalis eſt totaliter produci à principio extrinſeco. d.21.n.21
Actus non poteſt ſimul eſſe naturalis & ſupernaturalis. d.18.n.74
Actus naturalis non repugnat ſimul eſſe cum libero. d.18.n.75
Actus naturalis non repugnat ſimul eſſe cum ſupernaturali. ibid.
Actus per ſe primò ex modo tendendi diuerſi, nequeunt ſubordinari eidē potentiæ. d.7.n.19
Agens corporeum poteſt agere in ſpiritum indirectè. d.6.n.42
Actus perfectè reflexus immediatè originatur à directo. d.9.n.35
Actio tranſmutat formaliter, potentia verò effectiuè. ibid.n.89
Quomodo diſtinguatur actio à termino producto. d.2.n.106
Actio qua Deus ſimul cum cauſa producit effectum, eſt eſſentialis dependentia à Deo & à cauſa ſecunda. d.2.n.109
Deus non poteſt producere actus vitales ſine eſſentiali reſpectu ad cauſam ſecundam, d.2.n.120
Duplex actio diſtinguitur in anima rationali, altera qua producitur in ſe, altera qua vnitur materiæ organizatæ. d.2.n.163
Diſtinctio inter actionem conſeruatiuam & productiuam. d.2.n.164
Inuariata actione qua res primò producitur, res producta ſufficienter conſeruatur in ſuo eſſe per illam. d.2.n.219
Actio dupliciter diſtinguitur à conſeruatione. d.2.n.222
Idem formaliter reſpectu eiuſdem non poteſt eſſe agens & patiens. d.3.n.42
Vide Eductio, Creatio, Operatio.

Accidens.

Quomodo accidentia exiſtant. d.3.n.80
Accidentia recipiuntur in ſubiecto tamquam in proprio centro & receptaculo. d.9.n.162
Accidentia non poſtulant ſubiectum vt ab eo recipiant eſſe ſimpliciter. ibid.
Poſſunt accidentia in eodem ſubiecto in infinitum augeri, non aucta virtute ſuſtentatiua eiuſdem. d.9.n.160
Plura accidentia in eodem ſubiecto non requirunt plures concurſus ſuſtentatiuos. d.9.n.170.
Non repugnat vt accidens ſubſtantiæ ſpiritualis ſit formaliter diuiſibile. d.5.n.78
Repugnat naturaliter accidens extenſum ſubiectari in ſubiecto inextenſo. d.5.n.127. & d.6.n.86
Qualis inhærentia ſit de eſſentia accidentis habentis abſolutam entitatem. d.2.n.166
Accidens vbicumque exiſtit debet inhæſiuè exiſtere. d.15.n.22
Repugnat accidens eſſe connaturale ac principale principium creandi. d.2.n.45
Duplex perfectio in accidente diſtinguitur. d.2.n.47
Accidens ſupernaturale non poteſt eſſe connaturale ſubiecto corporeo. d.21.n.85
Accidentia materialia quam cauſalitatem exerceant in materia creata, atque in forma educta. d.2.n.159
Quæ accidentia creari poſſint. d.2.n.166

Adamus.

Adamus habuit Angelum cuſtodem. d.19.n.73
In ſtatu innocentiæ peccare non potuit venialiter. d.20.n.32
Non fuit perfectè beatus beatitudine naturali in ſtatu innocentiæ. d.18.n.11

Æternitas, Æuum.

Dæmones ſunt certi de æternitate ſuæ damnationis. d.21.n.67
Probabile eſt dæmones actu ſemper & neceſſariò conſiderare damnationis ſuæ æternitatem. ibid.
Æuum Angeli non diſtinguitur ab ipſa ſubſtantia Angeli, niſi penes extrinſecum connotatum temporis. d.5.n.78

Amor, Amicitia.

Amicitia ſupereminentiæ quænam? d.3.n.165
Amor præciſus amicitiæ erga ſe non poteſt eſſe malus. d.20.n.100
Ad contrahendum ſpirituale matrimonium & amicitiam cum Deo non neceſſariò requiritur conſenſus creaturæ antecedens ſed ſubſequens. d.18.n.92.& 93
Ad contrahendam tamen hanc amicitiam in peccatore neceſſarius eſt conſenſus antecedens. ibid.
Viſio & amor beatificus non impelleret neceſſariò voluntatem ad meritū naturâ præcedens beatitudinem. d.18.n.119. *Vide* Dilectio.

Angelus, Angelorum creatio, nomen, natura, exiſtentia.

Fide certum eſt dari Angelos natura intellectuales & hominibus ſuperiores. d.1.n.1
Non poteſt naturaliter demonſtrari dari has ſubſtantias. d.1.n.3
Nec ex motu cælorum. ibid.
Nec ex perfectione Vniuerſi. n.6
Nec ex arreptitiis & magicis incantationibus. n.7
Nec ex velociſſima tranſlatione corporum per aërem ad malum finem facta. n.9
Angelus numquam ceſſat à cognitione propriæ naturæ. d.21.n.10
Quare Angelus difficilè dimittat quod ſemel deliberatè elegit. ibid.
Implicat eſſentia Angeli actu repræſentatiua omnium intelligibilium. d.9.n.69
Eſſentia Angeli eſt eiuſdem ordinis naturalis cum obiectis quæ poteſt Angelus naturaliter cognoſcere. d.9.n.70
Fide certum eſt Angelos non fuiſſe ab æterno creatos. d.2.n.270
In triplici tempore potuerunt Angeli creari. d.2.n.271

Angeli fuerunt conditi in ipſo mundi exordio cum reliquis creaturis corporeis. diſp.2. n.275

Ratio Caſſiani de productione Angelorum ante creationem mundi impugnatur. d.2. d.280

Quare Moyſes Angelorum mentionem non fecerit. ibid.

Sententia negans creationem Angelorum ante reliquas creaturas probabilior fuit ac communior inter Patres Concilij Lateranenſis. d.2.n.283

Angeli conditi fuere eo durationis puncto, quo cælum & terra. d.2.n.293. & 294

Qua ratione Angelus dicitur principium operum Dei. d.2.n.297

Angeli creati ſunt in empyreo. diſp.2. n.304

Angeli non peccaturi deputati fuere ad orbes vertendos. d.2.n.305

Omnes Angeli natura incorporei & immortales ſunt. d.3.n.4. & ſeqq.

Angeli à Nazianzeno dicuntur riuuli primi luminis. d.16.n.4

Angelus non omnem perfectionem hominis habet in ſe, niſi quæ proportionatur naturæ Angelicæ. d.9.n.92

Quo Angelus eſt ſuperior natura eò perfectiorem habet intellectum. d.9.n.185

Angelus mouendo corpus cur non fatigetur. d.4.n.52

Nulla datur in Angelo potentia niſi volitiua, intellectiua, & loco-motiua. diſp.5. n.50

Maior perfectio Angeli arguitur ex hoc quod poſſit pro libitu præſentiam in ordine ad locum variare. d.5.n.105

Angelus eſt limitatæ perfectionis, perfectioris tamen naturæ, quàm cetera viuentia. d.6. n.4

Angeli non egent motu locali ad perfectionem ſibi comparandam. ibid.

Angeli nequeunt operari naturaliter niſi ſint præſentes. ibid.

Angelus mouetur à ſeipſo. d.6.n.5

Angelus natura ſua incorruptibilis. d.3. n.102

Angelus eſt ab intrinſeco inannihilabilis; annihilabilis vero ab extrinſeco. diſp.3. n.106

Qualiter Angeli propiùs accedant ad diuinam actualitatem. d.3.n.157

Angeli nihil in ſe materiale admittunt. d.3. n.158

Angeli boni Platoni dicuntur dæmones, mali verò cacodæmones. d.19.n.9

Diſcrimina inter bonum & malum Angelum. d.19.n.48

Quomodo vnus Angelus alteri reſiſtere dicatur. d.19.n.98

Quadruplex Angelorum ſtatus diſtinguitur. d.20.n.27

Angelus non cogitur omnia intendere propter vltimum finem. d.20.n.45

Non omne naturale ſtatim exigitur ab Angelo. d.12.n.35

Differentia inter bonos & malos Angelos circa coniecturas. d.14.n.5

Angelus in ſententia S. Thomæ & Caietani eſt inflexibilis. d.18.n.68

Angelus in primo inſtanti creationis ſe ad gratiam iuſtificantem præparaſſe probabile eſt, probabilius tamen oppoſitum. d.18.n.75

Angelus ad operandum non eget ſucceſſu temporis. ibid.

Angelus in primo inſtanti creationis gratis accepit gratiam habitualem. d.18. n.76

Angeli meruerunt ſibi gloriam per actus fidei, ſpei, & charitatis. d.18.n.82

Angeli ad merendum gloriam eguerunt mora temporis. ibid.

Angeli non omnes habuerunt fidem euidentem in atteſtante. ibid. & n.83

Angelorum caput ſolùm habuit fidem euidentem in atteſtante. ibid.

Angeli antequam fidei myſteria acceptarent, debuerunt rationes credibilitatis examinare. ibid.

Angeli viatores non ſtatim poterant eſſe certi de [illegible]tate Angeli proponentis. ibid.

Angelus in primo inſtanti ſuæ creationis comparatur homini adulto quoad expeditum vſum rationis. d.18.n.91

Angeli dona ſupernaturalia acceperunt iuxta quantitatem naturalium nullo diſcrepante. d.18.n.98. & d.20.n.160

Angeli in ſententia Auguſtini creati ſunt æqualis felicitatis geometricè, non arithmeticè. d.18.n.103

Angeli ſupernaturalem beatitudinem condignis meritis ſibi meruerunt. diſp.18. n.106

Auguſtinus Angelos æquiparat hominibus in gloria promerenda. ibid.

Meritum Angelorum ex Caietano duplex; inchoatum ſeu via, conſummatum ſeu in termino. d.18.n.110

Angeli potuerunt ſibi beatitudinem promereri per opera beatitudinem ſubſequentia, de facto tamen id accidiſſe negandum. d.18. n.112

Meritum Angelorum iuxta legem ſtatutam non potuit naturâ præcedere beatitudinis præmium, potuit tamen abſolutè. d.18. n.116. & 118

Potuit Angelus vno actu plus mereri, quàm multis homo. d.18.n.123

Maiorem gratiam habuerunt Angeli initio creationis, quàm multi viri ſancti poſt diuturna merita. ibid.

Angeli per obſequia hominibus in beatitudine præſtita merentur ſibi gloriam accidentalem, non autem eſſentialem. d.18. n.126

Auguſtinus quomodo intelligendus, cùm dixit Angelos prius vidiſſe in Verbo, quàm in proprio genere. d.18.n.127

Angeli ex Auguſtino omnes initio creati ſunt æqualis felicitatis. ibid.

Digitized by Google

Perfectio naturalis Angelorum eſt certo termino limitata, non autem ſupernaturalis. d.18. n.128

Perfectionem naturalem poteſt Angelus in inſtanti acquirere, non autem perfectionem ſupernaturalem. ibid.

Angeli boni aliquod maius donum habuerunt, quod non habuerunt mali. diſp.18. n.145

Angeli boni non ſtatim poſt meritum fuerunt extra viam termini non vltimati. d. 18. n.150

Quod in hominibus eſt mors, in Angelis eſt peccatum. d.18.n.148

Plures Angeli ſimul ingrediuntur corpus energumeni. d.3.n.7

Angelos eſſe incorporeos non eſt de fide, oppoſitum tamen dicere temerarium eſt. d.3. n.10. & ſeqq.

Patres aſſerentes Angelos corporeos eſſe explicantur. d.3.n.13

Quare Concilium Angelos depingendos affirmarit. d.3.n.14

Qua ratione affirmari poſſit Angelos eſſe corporeos. ibid.

In Angelo non requiritur materia ſpiritualis vt receptaculum ſpecierum intelligibilium. d.3.n.38

Qua ratione omnes concedant Angelos eſſe natura ſua incorruptibiles. d.3.n.102

Sententia affirmans Angelos eſſe ab intrinſeco inannihilabiles eſt communis apud Patres. d.3.n.117

Angeli mali.

Angeli mali numquam beatitudinem meruerunt, ſicut nec boni demeruerunt. d.18.n.139

Angeli mali non omnes ſimul peccarunt. d.18. n.146

Angeli mali non omnes ſtatim poſt inſtans creationis peccarunt. ibid.

Angeli mali poſt peccatum non habuerunt paratum auxilium pœnitendi. d.18.n.148

Angeli mali poſt commiſſum peccatum non poterant amiſſum regnum recuperare, poterant tamen minorem pœnam ſenſus mereri. d.18. n.150

Poterant Angeli mali à peccato ceſſare, vel per ſuſpenſionem actus, aut per conuerſionem ad obiectum diſparatum, non autem per condignam pœnitentiam. d.18.n.155

Angeli mali quo excellentioris fuerunt naturæ, eo maiorem pœnam ſibi promeruerunt. d.18. n.156

Angelus malus omnis generis homines impugnat. d.19.n.42

Singuli homines præter Angelum bonum etiam malum habent deputatum. d.19.n.44

Tantum tentant, quantum Deus permittit. d.19.n.48

Mali Angeli deputantur à Lucifero, vt homines ad malum impellant. d.19.n.48

Mali Angeli permittuntur à Deo in finem bonum. ibid.

Vnus malus Angelus pluribus ſimul deſtinatur hominibus. ibid.

Angelus malus peculiarem curam habebit poſt diem iudicij eos puniendi, quos in vita tentauit. ibid.

Angelus malus victus recedit ab homine ad tempus tantum. d.19.n.50

Angelus malus quomodo obtenebret intellectum humanum. d.19.n.115

Angelorum multitudo.

Angelos multiplicari poſſe ſolo numero. d.3. n.130. & 133

Angelos de facto ſpecie tantùm differre nonnulli cenſent. d.3.n.162

Angelos de facto ſpecie differre, & quamuis ſpeciem numero multiplicatam eſſe veriſimilius eſt. d.3.n.164

Quid obſtet quo minùs Angeli ſola ſpecie differant. d.3.n.167

Angelorum multitudo in tres diuiditur hierarchias. ibid.

Hierarchia in tres choros. ibid.

Munia Angelorum diuerſa. ibid.

Munia diuerſa Angelorum, arguunt diuerſas Angelorum naturas. ibid.

Angelos excedere cœlorum numerum in ſententia Ariſtotelis, probabilius. d.3.n.169

Angeli an hominibus numero pauciores, an æquales; an omnes materiales ſubſtantias excedant, coniectura potiùs quàm probabili ratione aſſequi valemus. d.3.n.173

Angelorum tamen maximam eſſe multitudinem fides docet. ibid.

Anima.

Etiam anima ſeparata intelligit ſeipſam abſque obiectiuo concurſu ipſiuſmet ſubſtantiæ, non tamen coniuncta corpori. d.9.n.14

Animæ notitia per propriam eſſentiam & per diſtinctam ſpeciem eſt naturaliter debita. d.9.n.52. & 53

Anima rationalis virtualiter tantùm continet gradum corporeum. d.21.n.77

Anima rationalis naturaliter & propriè creatur. d.2.n.161

Qua ratione anima rationalis pendeat à materia. ibid.

Quomodo anima rationalis poſſit ſine materia naturaliter exiſtere? ibid.

Animæ ſeparatæ an aſſumant corpora. Vide Aſſumptio corporum.

Anima cur nequeat aridum membrum mouere. d.4.n.45

Anima nullum niſi humanum corpus organicè mouere poteſt, idq; media informatione. d.4. n.46

Anima ſeparata quomodo corpora moueat. d.4. n.52

Anima quo pacto in corpore glorioſo dotem agilitatis exerceat. ibid.

Anima rationalis præter vnionem informatiuam habet virtualem extenſionem ad corpus. d.5.n.46

Anima ad variationem ſpatij non variat ſuam localem extenſionem. d.5.n.45
Anima rationalis licet ſit indiuiſibilis, diuiſibilem tamen habet præſentiam ad corpus. d.5.n.73
Anima non deſinit informare totum corpus quoties informat nouam partem materiæ vel amittit antiquam. ibid.
Cur animæ materiales maiorem habent ſphæram locabilitatis quàm ſpirituales. diſp.5. n.97
Anima rationalis non eſt præſens corpori mediatè per ſuam ſubſtantiam. d.5.n.104

Annihilatio.

Angelus an ſit annihilabilis. Vide Angelus.
Annihilabilitas duplex. d.3.n.114
Res non poteſt annihilari eo, quo producitur inſtanti. d.2.n.42
Angelus poteſt & annihilari, & creari in tempore. d.2.n.200
Res creata in tempore, à Deo annihilari non poteſt niſi per determinatum tempus. d.2. n.203
Ad annihilationem quid requiratur. diſp.2. n.239.& ſeqq.
Ad veram annihilationem requiritur deſtructio termini creati. d.2.n.246
Deſtructio accidentis quando annihilatio. d.2. n.249
Poteſtas annihilandi ſupponit liberam potentiam ceſſandi à conſeruatione creatiua. d.2.n.264

Antichriſtus.

Antichriſtus habebit Angelum cuſtodem. d.19.n.67

Apparitio.

In omnibus apparitionibus diuinis Angelus in perſona Dei, perſonam aſſumebat. d.4.n.27
Apparere & aſſumere quomodo diſtinguantur. d.4.n.28. Vide Aſſumptio corporum.

Aſſenſus.

Non poteſt Angelus in ſeipſo formare aſſenſum falſum de re cognita vt vera. d.15.n.16

Aſſimilatio.

Aſſimilatio obiecti aliunde prouenire nequit, quàm ab obiecto, vel ab aliquo gerente vicem obiecti. d.9.n.6

Aſſumptio corporum.

Angelos corpora aſſumpſiſſe certum eſt. diſp.4. num.2
Corpora hæc ſibi efformant ex aëre condenſato. d.4.n.4
Angelis virtus innata ſufficit ad aſſumenda corpora. d.4.n.6
Angeli efficiunt corpora per virtutem motricem. ibid.
Angelos aſſumpto corpori vniri hypoſtaticè, erroneum eſt. d.4.n.8
Angelos corporibus aſſumptis non vniri probabilius eſt. d.4.n.9
Aſſumptio corporum ſaluatur per præſentiam localem. ibid.
Ad aſſumptionem propriam non neceſſarium vt corpus formetur ab aſſumente. d.4.n.12
Quidnam ſit corpus aſſumere? d.4.n.13.& 27
Num Angelus poſſit formare corpora animantium tam perfectorum quàm imperfectorum. d.4.n.17
Angelum imperfecti animantis corpus poſſe producere indubitatum eſt. d.4.n.14
Quo pacto id efficiat. ibid.
Immediata productio corporis perfecti animantis Angelo non competit. d.4.n.17
Poteſt tamen id efficere per applicationem propriarum cauſarum. d.4.n.18
In corpore humano necdum animato nequit Angelus pro libitu apparere. d.4.n.20
Non implicat Deum corpus aſſumere. d.4. n.25
De facto tamen numquam Deus aſſumpſit corpora localiter. d.4.n.27
Quomodo ad aſſumptionem formaliter requiratur ſuiipſius repræſentatio. d.4.n.29
Cur Deus non aſſumat corpora, quæ mouet? d.4.n.31
Anima ſeparata num queat aſſumere corpora. d.4.n.34.& 41
Corpus quomodo collocari poſſit in ſpatio indiuiſibiliter. d.5.n.20
Angelus non poteſt opera vitæ exercere in aſſumpto corpore. d.4.n.56
Quo pacto audiat, videat, loquatur, &c. ibidem.
Angelus an generare poſſit. Vide Dæmon.
Cur Angelus in aſſumpto corpore non baptizet valide. d.4.n.62
Angelus in aſſumpto corpore nequit operari opera ſupra naturam. d.4.n.65
Corpora ab Angelis aſſumpta cur gladio ſcindi nequeant. d.4.n.4
Corpora aſſumpta à veris internoſcuntur. d.4. n.5. Vide Operatio.

Auditio Angelorum.

Angelus audiens non fertur immediatè ad conceptum ipſum directum Angeli loquentis. d.15.n.35
Actus directus loquentis Angeli quomodo cognoſcatur? ibid.
Auditio Angelica in quo conſiſtat. diſp.15. n.39
Auditio eſt actus perceptiuus ſigni & ſignati. ibid.
Auditio Angelica eſt perfectior humana. ibid.
Auditio & viſio Angeli quo pacto diſtinguantur. ibid.

Digitized by Google

Auditio Angelica phyſicè à Deo, moraliter à loquente inchoatur. d.15.n.40
Auditio Dei non excitatur phyſicè à creatura. d.15.n.41
Quomodo ad auditionem Angeli Deus phyſicè excitet. ibid.
Audire eſt proprius actus eius qui per auditionem percipit audibile. d.15.n.47
Vide Locutio Angelorum.

Auxilium.

Auxilia infallibilia ad operandum nulli habitui debentur. d.20.n.18
Ex negatione auxiliorum ſupernaturalium neceſſariò tantùm ſequitur negatio omnis actus ſupernaturalis, non autem poſitio alicuius actus peccaminoſi. d.21.n.14

B.

Baptiſmus.

Baptiſmus non eſt ianua ad omnem gratiam, ſed ſacramentalem dumtaxat. d.19.n.25
Baptiſmus ab Angelo in corpore aſſumpto collatus validus non eſt contra Scotum. d.4.n.62

Beatitudo naturalis Angelorum.

Beatitudo naturalis eatenus ſita eſt in cognitione & dilectione Dei, quatenus omne malum circa Deum excludit. d.17.n.17
Beatitudo ſtare poteſt cum aliquo malo non tamen circa Deum verſante. ibid.
Angeli creati ſunt naturaliter beati, imperfectè tamen. d.18.n.9
Creatura intellectualis ſine ſpeciali auxilio Dei non poteſt aſſequi perfectam felicitatem naturalem. d.18.n.10
Beatitudo nulla via habet veram rationem beatitudinis abſque ſpeciali dono gratiæ. d.18.n.12
In cognitione intuitiua ſui & abſtractiua Dei partialiter conſiſtit naturalis beatitudo Angeli. d.14.n.2

Beati, Beatitudo ſupernaturalis. *Vide* Meritum, & Viſio Dei.

Angelos malos ſine ſupernaturali beatitudine creatos fuiſſe, eſt omnino certum. Idem etiam de bonis ſentiendum. d.18.n.28
Beatitudo non in ſola potentia immediatè, ſed etiam in ſubſtantia Angeli & animæ recipitur. d.7.n.40
Quomodo beati cognoſcant Deum per modum actus puri. d.8.n.73.& 74

C.

Cælum.

Cur non dicatur aſſumptum ab Angelo. d.4.n.12

Calor.

Calor non conſtat ex gradu materiali & ſpirituali, quo dæmones vruntur. d.21.n.77

Cauſa.

Modus operandi diuina ſapientia eſt mediis cauſis ſecundis. d.16.n.13
Nulla cauſa creata continet ſuos effectus quoad eſſe indiuiduale. d.11.n.38
Cauſa animata, & cauſa inanimata dupliciter ad agendum determinari poteſt. diſp.11.num.8
Cauſa non continet effectum in eſſe intentionali. d.9.n.45
Cauſa quoad primam ſui productionem nequit pendere à ſuo effectu. d.18.n.70
Cauſæ non poſſunt eſſe ſibi inuicem cauſæ quoad primum ſui eſſe. d.18.n.71
Cauſa quoad ſui conſeruationem poteſt à ſuo effectu pendere. d.18.n.70
Cauſa ſecunda attingunt ens vt ens per ſe ſecundo. d.2.n.32
Cauſa materialis & formalis non poſſunt ſeipſis nullo intercedente medio diſtincto cauſare ſuum effectum. d.2.n.114
Cauſalitas formæ reſpectu materiæ, diſtinguitur à cauſalitate creationis eiuſdem materiæ. d.2.n.152
Eadem actione qua primò cauſa producit effectum, poteſt eundem conſeruare. diſp.2.n.228

Character.

Vtrùm character abſque vlla præuia diſpoſitione ſit inſtrumentum ad Chriſti corpus conficiendum. d.2.n.53

Charitas.

Habitus charitatis eſt inſtrumentum connaturale ad amorem beatificum. d.2.n.53
Habitus charitatis nullam habet præuiam actionem diſtinctam ab ea, qua cum voluntate ad productionem illius concurrit. ibid.

Chriſtus Dominus.

Chriſtus non habuit charitatem reliquaſq; virtutes infuſas proprio merito. d.18.n.69
Chriſti animæ quoad dona naturalia fuit omnium perfectiſſima. d.18.n.102
Chriſti anima ratione vnionis hypoſtaticæ collata ſunt maiora dona ſupernaturalia,

quàm omnibus Angelis ſimul. ibidem.
Dona ſupernaturalia animæ Chriſti longo interuallo ſuperarunt dona naturalia eiuſdem. ibid.
Chriſti animus quoad dona naturalia ſuperior eſt quolibet homine, inferior tamen eſt quocumque Angelo. ibid.
Meritum Chriſti dignum fuit, vt acceptaretur pro omnibus hominibus, quouis loco & tempore exiſtentibus. d.18.n.125
Chriſtus non meruit ſibi eſſentialem beatitudinem animæ. d.18.n.129
Chriſtus non fuit Angelorum redemptor, ſed glorificator. d.18.n.148
Notitia internarum cogitationũ hominis Chriſtus ſuam diuinitatem probabat. d.12.n.6
Chriſtus in primo inſtanti conceptionis habuit præceptum à Patre de morte ſubeunda. d.20.n.82
Chriſtus potuit gloriam animæ habere titulo meriti, & vnionis hypoſtaticæ. d.18.n.78
Chriſtus non habuit Angelum cuſtodem. d.19. n.56
Chriſto omnes Angeli fuerunt peculiares miniſtri. ibid.
Chriſtus habuit malum Angelum aſſiſtentem. d.19.n.59
Quomodo verum ſit Chriſtum per Angelos paternis legibus fuiſſe ſubiectum. d.19.n.58
Humanitas Chriſti exiſtit exiſtentia creata. d.3.n.79

Cogitatio.

Cogitatio ad bonum & malum indifferens eſt debita & connaturalis naturæ intellectuali. d.20.74
Qua ratione cogitatio circa bonum morale fiat congrua, vel non congrua. d.21.n.23
Cogitatio præcedit volitionem, aut nolitionem. ibid.

Cognitio.

Obiecta quæ poteſt Angelus cognoſcere naturaliter ſunt infinita. d.9.n.69
Cognitio Angelica eſt perfectior cognitione hominis. d.9.n.78
Cognitio Angelica eſt adæquatus effectus intellectus & ſpeciei ſimul. d.9.n.114
Cognitio eſt ſimilitudo formalis obiecti. d.9. n.115
Cognitio Angelica eſt tota vitalis, ſed non totaliter. d.9.n.118
Vt cognitio ſit vitalis non eſt neceſſe vt tota producatur à principio vitali. ibid.
Cognitio intuitiua non neceſſario præcedere debet cognitionem abſtractiuam. d.10. n.10
Cognitio beata repræſentat Deum infinitum vt pura tendentia. d.10.n.15
Quid ſit cognitio intuitiua, quid abſtractiua. d.10.n.19
Duplicem cognitionem habent Angeli in Verbo. d.10.n.23
Angelus cognoſcit quodcumque ſingulare ordinis naturalis dum exiſtit. d.11.n.7
Dupliciter poſſunt futura contingentia ab Angelo cognoſci. d.11.n.3
Poſſunt omnes effectus à quacumque cauſa naturali dependentes antequam ſint in eorum cauſis præcognoſci. d.11.n.6.& 7
Poſſunt Angeli naturaliter peſtem & hominum ægritudines præcognoſcere. d.11. num.9
Poſſunt Angeli naturaliter cuiuſcumque bruti vitæ periodum præcognoſcere, non autem hominis. d.11.n.10
Dupliciter poteſt cognitio non habere plenam aduertentiam obiecti. d.20.n.37
Quomodo Angelus reddatur certus, id quod actu cognoſcit, eſſe præſens, præteritum, vel futurum. d.11.n.65
Aliud eſt cognitionem mouere ad ſpeciem ſui in intellectu imprimendam, aliud ad ſui reflexam intellectionem eliciendam. d.12.n.27
Angelus cognoſcit actus neceſſarios alterius Angeli, quibus ſe cognoſcit & diligit. d.12. n.36
Angelus cognoſcit ſenſationes tam externas, quam internas hominis quoad phyſicam entitatem, non tantùm in cauſa, ſed etiam in ſe ipſis. d.12.n.36
Quomodo Angelus cognoſcat abſtractiuè affectiones alterius Angeli. d.12.n.40
Si Angelus cognoſceret actus intellectus alterius Angeli, cognoſceret peccata illa vt peccata formaliter, quæ conſummantur in intellectu. d.12.n.41
Qui cognoſcit actus practicos intellectus alterius, facilè cognoſcet electionem. d.12.n.42
Non poteſt idem actus cognoſci vt effectus, & ignorari vt cauſa. d.12.n.48
Cognitio imperata poteſt eſſe principium alterius actus liberi. ibid.
Angelus naturaliter cognoſcit quidquid in ſua entitate eſt naturale. d.13.n.1
Angelus naturaliter cognoſcit abſentiam ſubſiſtentiæ creatæ in humanitate Chriſti, non autem modum quo humanitas ſubſiſtit. d.13.n.10
Angelus naturaliter cognoſcit vnionem, qua anima Chriſti in reſurrectione fuit reunita corpori. d.13.n.11
Angelus naturaliter cognoſcit deſitionem panis & vini in Euchariſtia. d.13.n.12
Angelus non cognoſcit modum exiſtendi corporis & ſanguinis Chriſti in Euchariſtia. d.13.n.12
Angelus non poteſt naturaliter ceſſare à cognitione propria eſſentiæ. d.14.n.1
Cognitio propriæ eſſentiæ eſt Angelo fundamentum ceterarum. ibid.
Angeli cognitio propriæ eſſentiæ iuuat non impedit cognitionem reliquorum obiectorum. d.14.n.2
Angelus numquam ceſſat à naturali cognitione abſtractiua Dei. ibid.
Cognitio Angelica circa quæ ſit diſcurſiua. d.14.n.3

Angelus cognitione propriæ eſſentiæ ſufficienter excitatur ad reliqua obiecta cognoſcenda. d.15.n.28
Cognitio duplicem habet reſpectum. diſp.15.n.33
Cognitio ſub quo reſpectu ſit locutio. ibid.
Poteſt aliquas veritates naturales cognoſcere Angelus vnus, quas non cognoſcit alius. d.16.n.25
Cognitio naturalis in Angelo præceſſit cognitionem ſupernaturalem. d.18.n.92
De fide eſt cognitionem beatam Angeli diſtingui ab eius ſubſtantia. d.8.n.5
Obiectum quod poteſt Angelus cognoſcere eſt omne intelligibile. d.8.n.6
Cognitio obiecti infiniti, quæ ſe habet vt ratio in Qua, neceſſario eſt infinita. ibidem.
Angelus ſeipſum cognoſcit ſpecie expreſſa Qua. d.9.n.54
Quando requiritur ſpecies expreſſa in Qua. ibid.
Angelus & anima ſeparata reſpectu propriæ eſſentiæ non producit Verbum. diſp.9.n.55
Cum cognitione propriæ ſubſtantiæ poteſt eſſe in Angelo cognitio indifferens in eodem inſtanti durationis. d.20.n.89
Angelus habens naturalem cognitionem ſui, & liberam alterius obiecti, non poteſt in primo, ſed ſecundo inſtanti naturæ peccare. d.20.n.89
Non omnis congrua cognitio ad bonum etiam morale eſt ſpeciale donum Dei diſtinctum à beneficio creationis. d.21.n.23
Cognitio intellectus indirecta reſpectu ſui eſt ſolùm abſtractiua. d.9.n.42
Vide Intellectio.

Color.

Colores corporum aſſumptorum non ſunt neceſſario veri. d.4.n.4
Cur plures colores non poſſunt eſſe ſimul in eadem ſuperficie. d.5.n.151

Compoſitio, Compoſitum.

Duplex compoſitio ex Caietano ſubiectiua conceptuum, obiectiua rerum, quid vtraque. d.14.n.11
Ad perfectam compoſitionem non requiritur vt extremum vtrumque perficiatur. d.19.n.88
Compoſita poſt primam rerum productionem generantur. d.2.n.165
Compoſitio ex humanitate, & Verbo increato non eſt naturalis. d.3.n.9
Habet vnum tantùm extremum perfectibile. ibid.
Non eſt poſſibilis natura intellectualis eſſentialiter ordinata ad componendum vnum cum corpore ſub ratione motoris & mobilis. d.3.n.16.& 17
Quare anima rationalis aut alia forma eſſentialiter ordinetur ad componendum vnum cum materia. d.3.n.19
In Angelo non eſt poſſibilis compoſitio pure ſpiritualis ex materia ſpirituali. d.3.n.30.& 31
Quò tendat compoſitio ex materia & forma. d.3.n.31

Conatus.

Conatus malorum Angelorum pendet à quantitate virtutis naturalis. d.18.n.161.& 163
Conatus bonorum Angelorum pendet à quantitate virtutis ſupernaturalis. ibid.

Concurſus.

Generalis concurſus Dei non requiritur ad complendam cauſam ſecundam in actu primo. d.11.n.50
Diſcrimen inter concurſum ſubiectiuum, & effectiuum. d.9.n.121
Quomodo cauſa naturalis poſſit concurrere ad creationem? d.2.n.159
Concurſus creatiuus eſſentialiter eſt independens à ſubiecto. d.2.n.190
Quando Deus concurſum vnius generis poſſit ſupplere per concurſum alterius. d.2.n.191
Deus efficienter concurrit cum qualibet cauſa. d.2.n.154

Conditio.

Conditio nihil ponit in eſſe ſubiectiuè; bene tamen obiectiuè. d.20.n.108

Connaturale.

Connaturalior modus operandi ponendus eſt in Angelis. d.18.n.77
Connaturalior modus operandi, eſt per principium intrinſecum. ibid.
Connaturale eſt Angelo operari ſecundùm totum poſſe principij operatiui. d.18.n.81.100.& 104

Conſeruatio.

Libera conſeruatio actus indeliberati poſt aduertentiam rationis eſt extrinſecâ actui. d.12.n.45
Conſeruatio ſupponit eſſe præexiſtens. d.2.n.205
Res per conſeruationem non continuò accipit primum eſſe cum nouitate eſſendi, bene tamen accipit continuo primum eſſe. d.2.n.225

Conſilium.

Qui dat conſilium malum eſt auctor mali ſecuti. d.20.n.80

Contingens.

In facto contingenti videndum eſt non quid potuerit eſſe, ſed quid fuerit. d.20.n.145

Digitized by Google

Continuum.

In continuo non dantur partes actu diſtincta. diſp.9.n.180.

Conuerſio.

Diſcrimen inter conuerſionem & creationem. d.2.n.157

Corpus.

Cur plura corpora non poſſint eſſe in eodem loco ſimul. d.5.n.151

Corpus non poteſt perfici ab Angelo. d.3.n.22. & 23

Corpus quà corpus eſt, eſſentialiter petit eſſe quantum. d.3.n.7

Corruptibile.

Corruptibile ſimpliciter & propriè non dicitur per ſolam non repugnantiam. diſp.3. n.107.& ſeqq.

Creatio.

Creatio vt ſic, eſt tantùm productio rei ex nihilo. d.2.n.156.& ſeqq.

Creatio duplex eſt, naturalis vna, altera ſupernaturalis. d.2.n.160

Quod eſt naturaliter creabile, non eſt diuinitus generabile. d.2.n.184. & cur? ibid.

Falſum eſt ſolam ſubſtantiam ſpiritualem eſſe naturaliter creabilem. d.2.n.180

Quidquid eſt naturaliter creabile, eſt ens per ſe exiſtens. d.2.n.185

Poteſt res diuiſibilis creari ſucceſſiuè in tempore non per inſtantia interpolata. d.2. n.195

Creatio rei indiuiſibilis poteſt fieri in tempore. d.2.n.199

In creatione æterna potuit ſaluari aliqua diſtinctio inter creationem & conſeruationem. d.2.n.207

Creatio non diſtinguitur re ipſa à conſeruatione. d.2.n.216.& ſeqq.

Quomodo creatio ſit ac dicatur productio totius eſſe rei. d.2.n.253

Angeli omnes initio temporis ex nihilo à Deo conditi ſunt cum reliquis mundi partibus, d.2.n.3.& 4

Non ſolùm prima intelligentia, ſed reliquæ omnes ſunt immediatè productæ à Deo. d.2.n.5

Potentia creandi communicari non poteſt creaturæ. d.2.n.5

Creatio eſt actio tranſiens propria Dei, quæ creaturæ communicabilis non eſt. d.2.n.15

Creatio ex modo tendendi independenter a ſubiecto eſt omnium perfectiſſima. ibid.

Creatio eſt potentialis conſtans ex eſſentia & exiſtentia, & componitur cum termino tamquam cum immediato ſubiecto. diſp.2. num.18

Creare ſolius cauſæ primæ eſt, quæ ſola per ſe primo in omni effectu attingit ens vt ens. d.2.n.32

Quod creatio ſit ex nihilo, tantùm probat virtutem creatiuam non poſſe limitari ex parte ſubiecti, non autem ex parte termini producib,lis. d.2.n.33

Formalis terminus creationis eſt ens vt ens. d.2.n.31

Poteſt dari virtus creatiua altioris ordinis finita excedens quamlibet virtutem eductiuam etiam infinitam ordinis inferioris. d.2. n.28

Ex eo quod creatio ſit ex nihilo ſubiecti habet pro termino à quo non ens ſimpliciter, & pro termino ad quem ens ſimpliciter. d.2. n.37

Creatio Angeli an differat à creatione materiæ. d.2.n.38

Creatio eſt actio tranſiens independens à ſubiecto inhæſionis. d.2.n.43

Creatio neceſſario ſupponit in creante perfectionem actus puri. ibid.

Creatio neceſſario ſupponit in agente, à quo dimanat, actionem immanentem independenter à ſubiecto inhæſionis. ibid.

Creatio non eſt accidentalis actio immanens. ibid.

Ad inſtrumentum creandi non requiritur virtus infinita. d.2.n.51

Vna eademq; indiuiſibilis actio ſpecificat virtutem inſtrumentalem & principalem in creatione. d.2.n.57

Creatio eſt actio ſimpliciſſima & indiuiſibilis. d.2.n.59

Creatio duplex eſt, actiua vna, paſſiua altera. d.2,n.20

Creatio quà paſſio non eſt in Deo. ibid.

Creatio actiua eſt in termino creato, non vero in Deo. d.2.n.74

Creatio habet ſuum terminum extra creantem. d.2.n.76

Qua ratione creatio ſit immediata actio intellectus, & voluntatis diuinæ. d.2.n.78

Creatio non conſiſtit in volitione & imperio diuino. ibid.

Si creatio actiua eſſet diuinum velle, ab æterno Deus dictus fuiſſet Creator. d.2.n.83

Creatio actiua qua ratione diſtinguatur à paſſiua. d.2.n.84

Creatio actiua dicit tranſcendentalem reſpectum ad principium creans. ibid.

Creatio actiua ſimul cum termino emanat à principio creante. ibid.

Creatio paſſiua dicit tranſubſtantialem reſpectum ad terminum creatum. ibid.

Creatio paſſiua eſt formalis & immediata communicatio termini creati. ibid.

Ratio creatiua ſolam non repugnantiam ad exiſtendum ſupponit. d.2.n.34

Creatio eſt extrinſecum complementum virtutis creatiuæ. d.2.n.85

Creatio ex natura rei diſtinguitur à re

crea-

creatæ. d.2.n.99.& ſeqq.
Creatio non ſit per aliam creationem. d.2. n.108
Creatio quomodo ſe ad terminum habeat. d.2. n.111. & ſeqq.
Creatio ſubiectatur in termino, & qua ratione id fiat. d.2.n.115
Creatio non eſt aggregatum ex Deo & creatura. d.2.n.117
Creatio non eſt relatio prædicamentalis. d.2. n.124
Creatio qua ratione dicatur motio cum eâq; conueniat. d.2.n.125
Creatio eſt reſpectus tranſcendentalis, nec poteſt fundare relationem prædicamentalem. d.2.n.129.& 130
Repugnat creationi quæcumque dependentia à ſubiecto inhæſionis. d.2.n.140
Dependentia à cauſa formali intrinſeca non repugnat creationi. d.2.n.143
Quare dicantur creari virtutes ſupernaturales. d.2.n.142

Creatura.

Creatura dupliciter conſiderari poteſt. d.3. n.117
Creaturarum tres ordines in hoc Vniuerſo d.3.n.162
Creatura naturaliter exigens præſentiam maiorem & maiorem in infinitum, implicat. d.5.n.23
Creatura ſuapte natura impeccabilis condi non poteſt. d.20.n.7
Implicat creatura intellectualis, cuius appetitus rationalis non inclinet ad omne bonum. d.20.n.9
Implicat creatura quæ ſibi ipſi ſit finis vltimus, & prima regula in operando. d.20.n.10
Implicat creatura naturaliter petens coniungi cum vltimo fine immutabiliter. diſp.20. n.11
Dupliciter poteſt creatura coniungi cum vltimo fine immutabiliter. ibid.
Implicat creaturam ab obiecto extra Deum neceſſitari vel quoad exercitium, vel quoad ſpecificationem. d.20.n.12
Implicat creatura rationalis abſque libertate. d.20.n.14
Implicat creatura impeccabilis circa legem, & finem naturalem. d.20.n.15
Creatura eo inſtanti quo producitur operari poteſt. d.20.n.52
Diſtantia inter Deum & creaturam deſumitur penes exceſſum perfectionis quo Deus excedit creaturam. d.2.n.21
Quodlibet ens creatum finitè diſtat à non ente. ibid.
Non minùs implicat communicari creaturæ virtutem infinitam, quàm ſupremum ordinem virtutis iuxta gradum totius entis creati. d.2.n.36
Creatura non requirit virtutem infinitam, vt per potentiam obedientialem attingat effectum creationis. d.2.n.63
Qua ratione creatura per virtutem obedientialem attingere debeat effectum creationis. ibid.
Ex eo quod creatura per potentiam obedientialem attingat creationem ſecundùm eamdem indiuiſibilem rationem, ſecundùm quam illam attingit cauſa principalis, ſolum ſequitur creaturam dici poſſe ad illam concurrere vt cauſa obedientialis principalis. d.2.n.68
Poteſt creatura grauem tentationem ſine gratia ſuperare in ſingulis inſtantibus diſtributiue, non autem in omnibus collectiue. d.18. n.174
Creatura vt creatura dicit perfectam ſubiectionem ad Deum Creatorem. d.2.n.204
Creatura quæ non poteſt annihilari in aliquo tempore, neque in ipſa æternitate poterit. ibid.
Creatura per conſeruationem eſt in continuo fieri. d.2.n.227
Creatura non poteſt obedientialiter immediatè eleuari ad annihilandum. d.2.n.261
Poteſt Deus immediatè vti creatura ad annihilandum abſq; eo quod vtatur illa ad creandum. d.2.n.269

Cuſtodia, Cuſtodes Angeli.

Angeli cuſtodes ſunt hominum. d.19.n.1
Singuli homines ſingulos habent Angelos cuſtodes. d.19.n.4
An cuſtodes præcedentium fiant cuſtodes ſequentium. d.19.n.4
Singuli homines aliquem habent certum cuſtodem. d.19.n.5.& ſeqq.
Ab Angelis cuſtodiri homines aſſerunt antiqui Philoſophi. d.19.n.9
Angeli cuſtodis deſcriptio ex Apuleio. ibidem.
Miſſam & officium de Angelo cuſtode inſtituit Paulus V. d.19.n.20
Perſonæ publicæ duos habent Angelos ſibi deputatos. d.19.n.14.& 15
Religionum fundatores duos habent Angelos. d.19.n.16
Sacerdoti rem diuinam facienti aſſiſtit Angelus, non tamen alius à proprio tutelari. d.19.n.18
Quomodo ſingulis altaribus ſuus deputatus ſit Angelus. d.19.n.18
Angeli tutelares ab ortu natiuitatis, non ante, hominum curam ſuſcipiunt. diſp.19. n.21
Duo monſtroſè inſeparabiliter colligati diſtinctos habent cuſtodes. d.19.n.24
Non habent curam hominum in altera vita. d.19.n.26
Erga exiſtentes in purgatorio aliquem cuſtodiæ effectum exercent. d.19.n.27
Exercent hominum curam vſque ad terminum vitæ. d.19.n.30.& 32
Dicuntur ſuos alumnos deſerere permittendo peccata, non auferendo cuſtodiam. d.19. n.31

Digitized by Google

Angeli deputati in cuſtodiam priuatorum hominum ſunt ex infimo ordine poſtremæ hierarchiæ. d.19.n.35
Electi præſtantiores habent eiuſdem ordinis tutelares, & inter electos ij, qui excellentiores in gloria futuri ſunt. d.19.n.36
Angeli officium homines cuſtodiendi non à natura, ſed diuina ordinatione habent. d.19. n.37
Omnes Angeli mitti poſſent in cuſtodiam hominum, licet non omnes de facto mittantur. d.19. n.38
Angeli non habent alios Angelos tutelares. d.19. n.51. & 52
Henoch & Elias adhuc ſub tutela Angelorum ſunt. d.19.n.54.
Sancti viatores habent Angelos cuſtodes. d.19 n.64
Omnes homines habent Angelum cuſtodem etiam infideles, præſciti, peccatores, imo & Antichriſtus. d.19.n.67
Angelorum cuſtodia in pura natura non fuiſſet perpetua. d.19.n.85
Angelus ordinatur ad cuſtodiam hominum vt pars eſt politica non phyſica Vniuerſi. d.19. num.87
Singula Regna & communitates ſuum habent Angelum. d.19.n.93
Angeli Regnorum præſides ex altiori ſunt ordine. d.19.n.100
Idem Archangelus præeſt Regno aut communitati qui Regi aut Superiori vt publica eſt perſona. d.19.n.101
Singulis rerum ſpeciebus ſuus eſt Angelus deputatus. d.19.n.105
Quæ officia tutelaris præſtet erga ſuum clientem. d.19.n.106. & ſeqq.
Quomodo Angelus intellectum noſtrum illuminet dupliciter explicatur. d.19.n.114
Angeli cuſtodes non ſunt conſcij omnium, quæ ad clientes ſuos ſpectant. d.19.n.116
Angelo cuſtodi non eſt nota alumni ſui prædeſtinatio vel reprobatio. d.19.n.118
Aliquorum tamen hominum prædeſtinatio aut reprobatio nota eſt Angelo cuſtodi. ibid.
Secreta cordis noſtri non patent tutelari, niſi noſipſi velimus. d.19.n.119
Angeli cuſtodes lætantur de bonis ſuorum alumnorum, nequaquam tamen triſtantur de eorumdem malis. d.19.n.120
Qui alios cuſtodit, non debet ipſe cuſtodia egere. d.19.n.52
Cuſtodia quam de hominibus habent Angeli ad beatitudinem ordinatur. d.19.n.53
Angeli omnes noſtræ ſaluti aduigilant. d.19. n.12

D.

Dæmones.

DÆmon omnis generis homines impugnat. d.19. n.42
Poſſunt dæmones peſtem & hominum ægritudines prædicere. d.11.n.9
Poſſunt dæmones cuiuſcumque bruti vitæ periodum præcognoſcere, non autem hominis. d.11. n.10
Dæmones incubi, & ſuccubi per ſe nec generare, nec prolem in ſeipſis poſſunt concipere. d.4. n.57
Poteſt tamen illorum opera fieri generatio tranſportato aliunde ſemine. d.4.n.59
Dæmones ſuperiores non poſſunt illuminare inferiores. d.16.n.27
Dæmones habent ardens deſiderium in homines dominandi. d.20.n.159
Dæmones conſecuti ſunt pœnam iuxta proportionem donorum naturalium. d.18.n.100
Dæmones operibus malis non augent ſibi pœnam eſſentialem, ſed tantum accidentalem. d.18. n.126
Quali amore dæmones in Deum ferantur. d.17. n.15
Dæmones ex amore ſui deſiderant non eſſe, ſub conditione tamen ad vitandas pœnas. d.17. n.16
Dæmones per ſe non ſunt priuati vlla naturali perfectione in pœnam damni. diſp.21. num.2
Imminutæ ſunt vires naturales in dæmonibus aliquo modo. ibid.
Dæmones in pœnam peccati priuati ſunt ſempiterna viſione Dei & omnibus donis ſupernaturalibus. d.21.n.3
Dæmones non poſſunt elicere vllum actum ſupernaturalem. ibid.
Dæmones ex certa lege Dei ſunt extra viam & ſtatum conſequendi beatitudinem ſupernaturalem. ibid.
Probabilius eſt habitum ſine actum fidei infuſæ non remanere in dæmonibus. d.21.n.5
Dæmones credunt & contremiſcunt, quomodo intelligendum. d.21.n.6
Quamnam fidem Auguſtinus agnoſcat in dæmonibus. ibid.
Qua ratione S.Thomas fidem velit in dæmonibus. d.21.n.7
Dæmones propter peccata contraxerunt pœnam perpetuæ obſtinationis. d.21.n.9
Dæmones potentia phyſica & antecedente poſſunt actum aliquem moraliter bonum operari, nequeant tamen potentia morali. d.21. n.13
Voluntas dæmonis eſt omni auxilio gratiæ deſtituta. d.21.n.14
Dæmon qua ratione ſit moraliter impotens ad honeſte recteq; operandum. ibid.
Qua ratione Patres abſolutè affirment non poſſe dæmones honeſte operari. d.21.n.15
Quomodo Scotus velit dæmones honeſte operari poſſe. ibid.
Dæmones duplici ex capite dicuntur peccare. d.21.n.17
Dæmones potuerunt ab initio ex defectu perfectæ conſiderationis vltimi finis peccare. d.21. n.32
Potuerunt ab eodem peccato adueniente pleniore notitia vltimi finis ceſſare. ibid.
Dæmones ac reliqui damnati poſſunt interdum actus ex genere tantum bonos, vitiatos tamen

Digitized by Google

ex aliqua circumſtantia mala elicere. d.21. n.53
Dæmones ſunt capaces præcepti de non male operando. d.21.n.68
Dæmon poteſt ſemper habere perfectam aduertentiam ad malum quod operatur. d.21. n.69
Dæmones torquentur ab igne corporeo, d.21. n.72
Qua ratione poſſit triſtari dæmon. d.21. num.80
Dæmon non eſt combuſtionis capax. ibid.
Dæmones propter neceſſariam apprehenſionem ignis diuinæ iuſtitiæ vindicis ad talia obiecta expeditè conuerti non poſſunt. d.21.n.86. & 87
Plura vide in verb. Pœna, Damnati, Ignis infernalis.
Dæmones quomodo cognoſcant ſupernaturalia. d.13.n.8
Dæmon habet naturalem dilectionem ſui & Dei auctoris naturæ. d.20.n.89
Dæmones cognita Chriſti Natiuitate deſtiterunt à voluntate, qua ipſius mortem anteà determinatè procurabant. n.21.n.32

Damnati.

Quare fides infuſa repugnet in damnatis. d.21. n.8
Cur manere poſſit character in damnatis, non vero habitus infuſus fidei. ibid.
Quidquid eſt naturaliter acquiſitum per proprios actus manet in damnatis. ibid.
Manent ſpecies actuum ſupernaturalium in animabus damnatis. ibid.
In damnatis non manent habitus ſupernaturales moraliter comparati per actus ſupernaturales. ibid.
Homines damnati obſtinati ſunt in malo. d.21. n.33
Per quid ſaluetur neceſſitas qua damnati coguntur de amiſſa felicitate ſemper cogitare. d.21.n.91
Damnatus non poteſt vel ad punctum temporis ab actu pœnali ſe liberare. ibid.
Vide plura verb. Pœna, Ignis infernalis.
Damnati moraliter tantum ſunt ad malum determinati. d.21.n.15
Homines damnati in aſſumptis corporibus non intelligunt in inſtanti nec ſine diſcurſu. d.21. n.33

Delectatio.

Qua ratione delectatio per ſe conſequatur ad rei optatæ conſecutionem. d.21.n.63
Dæmones cauſaliter tantum admittere poſſunt interdum aliquam delectationem. ibid.
Vide plura verbo Gaudium & Beatitudo.

Deliberatio.

Ad deliberandum vt ſic, non requiritur tempus. d.20.n.56

Demeritum.

Anima non poteſt demereri in inſtanti ſeparationis eiuſdem à corpore. d.21.n.34
Demeritum poteſt ſimul eſſe cum pœna vltima, non autem meritum cum præmio vltimo. d.18.n.131
Inſtans demeriti malorum Angelorum non eſt duplex, inceptionis & continuationis, ſed vnum & idem. d.18.n.136
Demeriti continuatio in Angelis malis fuit demeritoria pœnæ eſſentialis vſque ad terminum viæ. d.18.n.153

Dependentia.

Sola dependentia à ſubiecto tollit rationem creationis. d.2.n.147
Ex dependentia creationis à cauſa formali intrinſeca non ſequitur actionem creatiuam materiæ toties variari, quoties variatur forma ſubſtantialis materiæ. d.2.n.152
Subiectiua dependentia formæ materialis à materia tollit creationem. d.2.n.252
Independentia à ſubiecto immediatè fundatur in entitate rei. d.3.n.35
Dependentia à cauſa efficiente eſt media actione qua eſſentialiter terminatur ad rem exiſtentem vt exiſtentem. d.3.n.63

Deus, Diuina eſſentia, Deus Creator.

Non poteſt Deus diſtinctè & quidditatiuè repræſentari per ſpeciem. d.10.n.8
Scotus docet poſſibilem eſſe ſpeciem diuinæ eſſentiæ quæ ipſam diſtinctè repræſentet. d.10.n.3. & ſeqq.
Deus dicitur eſſe in loco dupliciter. diſp.5. n.60.
Deus eſt in loco per ſuam eſſentiam. diſp.5. n.108
Deus connaturalitatis iure tenetur ſuas creaturas in eſſe ſemel communicato conſeruare. d.19. n.37
Quæ ſunt Dei propria nequeunt fieri propria & naturalia creaturæ. d.20.n.20
Eſſentia diuina non eſt intelligibile proportionatum niſi à proprio intellectu. d.12.n.26
Deus vt actus purus ſpecificat viſionem beatam vt rationem Qua. d.13.n.6
Cur Deo tribuatur actus bonus. d.20.n.74
Deus non eſt auctor peccati etiamſi primam cogitationem ad bonum & malum indifferentem immiſerit. d.20.n.71
Deus eſt auctor primæ cogitationis hominis peruenientis ad vſum rationis. d.20.n.78

Digitized by Google

Deus non tenetur operari iuxta connaturalitatem maiorem creaturæ. d.20.n.78
Deus intelligit ſeipſum ſpecie expreſſa Qua, & in Qua. d.9.n.51
Deus omnis paſſionis expers eſt. d.2.n.70
Deus immediate per ſuum velle & imperium producit res ad extra. d.2.n.78
Deus creat immediatè per ſuum velle & intelligere practicum. d.2.n.79
Deus ſe ſolo non conſeruat effectum quem ſimul cum cauſa ſecunda produxit. ibid.
Ad hoc vt actus diuinus dicatur ſe aliter habere debet terminus ipſe mutari. d.2.n.80
Deus ſecundùm Patres ex tempore dicitur Creator. d.2.n.83
Per diuinum velle cum reſpectu ad creaturam in tempore producendam dicitur Deus ab æterno voluiſſe creaturas. ibid.
Quando Deus ſe ſolo conſeruat effectum quem ſimul cum cauſa ſecunda produxit, conſeruat illum diſtincta actione à priori, qua illum ſimul cum cauſa ſecunda produxerat. diſp. 2. n.109
Imperfectionem creaturæ Deus ſuperare poteſt virtute ſua per aliquid illi ſupernaturaliter additum. d.2.n.189
Qua ratione Deus dicatur die ſeptimo ab opere quieuiſſe. d.2.n.223

Differentia.

Omnis differentia debet proportionari generi. d.2.n.172
Differentia non deſumitur ex forma. diſp.3. n.43

Dilectio Angeli.

Angelus ſemper & neceſſario ſeipſum diligit actu ſingulari & determinato. d.17.n.6.& 8
Duplex amor in Angelo. d.17.n.7
Bonum creatum non impeditiuum maioris boni neceſſitat ad dilectionem ſui. d.17.n.9
Cur homo in hac vita non ſit in continuo actu dilectionis erga ſe, bene tamen in altera. d.17.n.10
In Angelo dilectio ſui naturalis, nec naturalem, nec ſupernaturalem dilectionem Dei impedit. d.17.n.13
Quæ obiecta neceſſario quoad exercitium diligantur. d.17.n.18
Angelus Deum amat amore concupiſcentiæ neceſſario tum quoad ſpecificationem, tum quoad exercitium: amore vero amicitiæ liberè ſecundùm vtramque rationem. d.17.n.27. & ſeqq.
Angelus amore amicitiæ non diligit plus ſeipſum, quàm Deum ſignatè & poſitiue, bene tamen negatiuè. d.17.n.41
Angelus poteſt viribus propriis cum ſolo generali concurſu Dei ſibi naturaliter debito perfecto amore amicitiæ naturalis diligere Deum ſuper omnia. d.17.n.51.& 52
Cogitatio congrua diligendi Deum vt auctorem naturæ in Angelo non eſt beneficium à creatione diſtinctum. d.17.n.53
Licet Angelus ſeipſum neceſſario diligat, Deum vero liberè, adhuc tamen amor erga Deum eſt perfectior appretiatiue amore ſuipſius. d.17.n.54
Amorem Dei naturalem & ſupernaturalem dari variè probatur. d.17.n.55
Cur amor naturalis non ſit tanti valoris quanti eſt timor ſupernaturalis. d.17.n.63
Deus vt finis naturalis, & vt ſupernaturalis diuerſos actus dilectionis ſpecificat. d.17. n.64.& ſeqq.
Angeli non omnes conſtantes perſtiterunt in dilectione naturalis amicitiæ erga Deum. d.18. num.7
Angelus magis neceſſario ſibi diligit eſſe naturale propria natura, quam eſſe ſupernaturale gratia. d.18.n.53
Ad cognitionem propriæ ſubſtantiæ neceſſario ſequitur actus dilectionis ſui, & Dei auctoris naturæ. d.20.n.88
Actus Angeli quo ſe dilexit quatenus malus fuerit. d.20.n.100
Amor Angeli ſeipſum diligentis non reducitur ad peccatum luxuriæ. ibid.
Connaturalius eſt Angelo prius natura moueri ad naturalem dilectionem ſui & Dei. d.20. n.78. *Vide* Amor.

Diſcurſus.

Diſcurrere neceſſario includit duos actus. d.14. num.3
Neceſſitas diſcurſus vnde oriatur. ibid.
Cauſalis tranſitus & ſucceſſiuus quid? d.14. num.6
Diſcurrere non eſt tantum intelligere plura vt connexa. d.14.n.7

Diſtantia.

In quacumque diſtantia Angeli tam ſuperiores quàm inferiores inter ſe loquuntur. d.15. n.49
Ens tantum diſtat à non ente quanta eſt ipſa perfectio entis. d.2.n.21
Diſtantia inter ens & non ens deſumi debet ex formali exceſſu perfectionis, quo vnum extremum excedit alterum. ibid.
Diſtantia inter Deum & creaturam deſumitur penes exceſſum perfectionis, quo Deus excedit creaturam. ibid.
Contradictoria non ſunt omnia æquè diſtantia. d.2.n.24
Magis diſtant Deus & Angelus, quam Angelus & non Angelus. ibid.
Angelus & Deus per infinitum, Angelus vero & non Angelus per finitum exceſſum diſtant. ibid.
Maior eſt diſtantia inter Deum & non Deum, quam inter Angelum & non Angelum. d.2. n.23
Inter vim creatiuam & eductiuam arguitur infinita diſtantia. d.2.n.25.& 27

De-

Digitized by Google

Deſitio.

Non poteſt res deſinere in inſtanti, in quo eſt. d.2.n.201

Dionyſius Areopagita.

Doctrinam de Angelis atque de Deo accepit ab Apoſtolis. d.3.n.6

Diſpoſitio.

Diſpoſitio naturalis non exiſtitur à forma ſubſtantiali quoad primam ſui productionem, ſed quoad conſeruationem. d.18.n.71
Nulla materialis diſpoſitio produci poteſt à phantaſmate in intellectu agente. d.2.n.43

Diſtinctio.

Angeli quomodo diſtinguantur. Vide Angelorum multitudo.
Diſtinctionis numericæ ratio an ſit neceſſario materia. d.3.n.139
Diſtinctionis numericæ modus triplex aſſignatur. d.3.n.141.& ſeqq.
Euidens ſignum diſtinctionis inter duo ex natura rei. d.2.n.99.& ſeqq.
Omnis diſtinctio ex natura rei eſt realis. d.4.n.107
Euidenter colligitur creationem modaliter diſtingui à termino. ibid.
Quæ diſtinguantur realiter. d.2.n.226
Ad diſtinctionem realem quid requiratur neceſſario. d.3.n.74
Vnde oriatur diſtinctio rationis, eſſentia ab exiſtentia in creatura. d.3.n.76

Dolor.

Dolor verſatur circa malum præſens. d.21.n.80
Dolor conſequens apprehenſionem amiſſæ beatitudinis pertinet ad pœnam damni tamquam proprietas. d.21.n.57
Chriſtus Dominus miraculosè verum admiſit dolorem. d.21.n.63

Donum.

Dona naturalia non ſunt Deo motiuum ad conferenda dona ſupernaturalia. d.18.n.96
Angeli dona ſupernaturalia acceperunt iuxta quantitatem naturalium. d.18.n.98. & d.21.n.60
Chriſti animæ ratione vnionis hypoſtaticæ collata ſunt maiora dona ſupernaturalia quam omnibus Angelis ſimul. d.18.n.102
Angeli boni aliquod maius donum habuerunt quam mali. d.18.n.145

Duratio.

Eo modo quo res durare poteſt per vnum punctum temporis, poteſt per totum tempus durare. d.2.n.218
Duratio ſola connotatione temporis diſtinguitur à re durante. d.2.n.224

E.

Ebrietas.

Omnia peccata in ebrietate facta imputantur ebrio, vt in cauſa præuiſa & volita. d.21.n.17

Eccleſia.

Auctoritas Eccleſiæ iudicat de vero ſenſu Scripturæ. d.2.n.285
Quale fundamentum Eccleſia habuerit definiendi productionem Angelorum cum reliquis creaturis. d.2.n.288

Eductio.

Ad educendum effectum infinitum requiritur vis eductiua in ſuo ordine infinita. d.2.n.30
Non omnis potentia eductiua ex modo tendendi de neceſſitate eſt ad omne educibile. d.2.n.39
Vide Actio, Operatio.

Effectus.

Illud per ſe primò fit quod per ſe ad actionem non præſupponitur. d.2.n.31
Potiſſima ratio in effectu educibili non eſt dependentia à ſubiecto. d.2.n.58
Potiſſima ratio in effectu educibili eſt entitas actus educibilis. ibid.
Effectus futuri naturales & contingentes quomodo poſſint cognoſci in cauſis præſentibus. d.11.n.40
Effectus non eſt purus actus, ſed immerſus potentialitati. d.2.n.18
Effectus numquam ſolet contingere idem in multis cauſis liberè agentibus. d.18.n.100
Effectus per eamdem productionem poteſt accipere primum eſſe, & in eodem conſeruari. d.2.n.217

Eleuatio.

Duplex eſt eleuatio, altera in actu ſecundo, altera in actu primo. d.2.n.268

Elias.

Elias adhuc ſub tutela Angeli eſt. diſp. 19. n.54

Eſſe, Eſſentia, Exiſtentia, Ens, non ens.

Inter ens & non ens nulla eſt proportio. d.2. n. 22
In ratione non entis ſimpliciter, ita eſt non ens non homo, quàm non Angelus. diſp.2. n.34
Ens quoad eſſentiam ſupernaturale, cognoſci debet lumine ſupernaturali. d.13.n.3
Ens vt ens independenter à quocumque habet vt ſit intelligibile. d.15.n.19
Qua ratione res per ſe exiſtat? d.2.n.185
Qua ratione implicet rem per ſe exiſtentem naturaliter fieri exiſtentem in alio obedientialiter. d.2.n.186
Qua ratione exiſtentia creata ex natura rei diſtinguatur ab eſſentia in ſententia Scoti. d.3.n.59
Qua ratione eſſentia poſſibilis re ipſa non diſtinguatur ab eſſentia actuali. d.3.n.61.& ſeqq.
Quodcumque eſſe, debet habere primam originem à Deo. ibid.
Exiſtentia hominis non minùs quàm eius eſſentia poſſibilis fuit ab æterno. d.3.n.67
Eſſentiæ rerum ante exiſtentiam nullo modo multiplicantur. d.3.n.68.& 69
Quare dicantur eſſentiæ rerum obiectiuè & potentia Logica realiter eſſe. d.3.n.73
Qua ratione exiſtentia creata diſtinguatur ab actuali eſſentia. d.3.n.74
Verbum, Eſt; *quomodo ſupponat pro actuali exiſtere.* d.3.n.87
Exiſtentia non eſt de conceptu quidditatiuo eſſentiæ creatæ. d.3.d.91
Exiſtentia quid ſit. d.3.n.97
Eſſentiæ creatæ ab æterno non habuerunt reale eſſe eſſentiæ. d.3.n.62.& ſeqq.

Euchariſtia.

In Euchariſtia non manet ſola grauitas & leuitas accidentium. d.8.n.25
Cur Chriſti corpus in Euchariſtia vniatur accidentibus. d.4.n.11
Corpus Chriſti in Euchariſtia non eſt definitiuè. d.5.n.23
Corpus Chriſti cur poſſit eſſe ſub ſpeciebus maioribus & maioribus in infinitum. ibid.
Angelus naturaliter cognoſcit deſitionem panis & vini in Euchariſtia. d.13.n.12
Angelus non cognoſcit modum exiſtendi Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia. ibid.
Qua ratione panis & vinum concurrant ad productionem Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia. d.2.n.65
Panis & vinum reſpectu productionis Chriſti ſunt termini à quo poſitiuè connotati. ibid.
Qua ratione verba ſacramentalia attingant ipſam ſubſtantiam Corporis & Sanguinis Domini. d.2.n.64
Productio nouæ ſubſtantiæ ſub ſpeciebus Euchariſticis deſinente ſub illis Corpore Chriſti eſt vera creatio. d.2.n.147
Qua ratione ſaluetur naturalis incorruptibilitas quantitatis Euchariſticæ deficiente Corpore Chriſti cùm illa. d.2.n.183
Quare ſubſtantia panis & vini non annihiletur in Sacramento. d.2.n.251

Exceſſus.

Exceſſus formalis vnius extremi ſupra aliud vnde deſumatur. d.2.n.24.
Plura vide in verbo Diſtantia.

Excitatio.

Excitatio mentalis eſt vitalis motus intellectus aut voluntatis. d.15.n.25
Excitatio audientis eſt complementum locutionis extrinſecum. d.15.n.44

Extremum.

Extremum non poteſt ad aliud ordinari, niſi perficiatur in ſe. d.3.n.17

F.

Falſitas.

Falſitas eſt difformitas cognitionis cum re in ſeipſa exiſtente. d.14.n.10
In intellectu Angelico non poteſt eſſe falſitas circa res naturales. d.14.n.9
Poteſt tamen eſſe falſitas circa ea quæ probabiliter tantum cognoſcit. d.14.n.10
Falſitas & veritas reperitur etiam in compoſitione & diuiſione virtuali. d.14.n.11

Fides.

Angeli non omnes habuerunt fidem euidentem in atteſtante. d.18.n.82.& 83
Angelorum caput habuit ſolum fidem euidentem in atteſtante. ibid.
Angeli antequam fidei myſteria acceptarent, debuerunt rationes credibilitatis examinare. ibid.
Fides implicat etiam cum viſione intuitiua Dei de eodem obiecto. d.18.n.116
Actus fidei non pugnat cum merito & iure ad gloriam, pugnat autem cum poſſeſſione ad gloriam. d.18.n.130
Vide plura verb. Virtutes infuſæ, & Habitus.
Fides viatoris & Angeli inferioris credenti ſuperiori quomodo differant. d.16.n.29
Obiecta credita habitu fidei in via omnes beati æqualiter vident. d.16.n.41
Habitus fidei per ſe eſt ordinatus ad diſponendum viatorem ad conſequendam beatitudinem per actus meritorios. d.21.n.5
An in dæmonibus ſit fides infuſa. Vide verbo Dæmones.

Digitized by Google

Filij.

Filij Dei qui dicantur in Scriptura. diſp. 3. num. 15.

Finis.

Finis vltimi perfectio eſſentialiter importat perfectionem primi principij. d. 20. n. 10.
Vide plura verbo Voluntas.

Forma.

Cur plures formæ non poſſunt eſſe in eadem materia. d. 5. n. 151
Forma diſtinguitur ab vnione, qua materia vnitur, item à generatione qua producitur. d. 2. n. 173

Futura contingentia.

Species repræſentatiua futurorum contingentium nequit eſſe connaturalis Angelo. d. 11. n. 37
Species futurorum connaturalium non ſunt connaturales Angelo. d. 11. n. 40
Cur Angelus futura contingentia quorum habet ſpecies, certo præcognoſcere non poſſit. d. 11. n. 42. & ſeqq.
Species futurorum contingentium in Angelo complentur per extrinſecum concurſum Dei. d. 11. n. 53
Cur futurum ſecundùm ſuum dearticulatum eſſe, non autem præteritum naturaliter poſſit cognoſci. d. 11. n. 57. & 59
Cur Angelus etiam longo experimento nequeat futura prædicere. d. 11. n. 63
Quomodo poſſit Angelus futura & interna conſectare. d. 14. n. 4
Duplex futurum contingens. d. 11. n. 3
Futurum contingens dupliciter ab Angelo cognoſci poteſt. ibid.
Poteſt Angelus omnes effectus à quacumque cauſa naturali dependentes antequam ſint in eorum cauſis præcognoſcere. d. 11. n. 6. & 7.
Futurum contingens habet obiectiuam veritatem antequam exiſtat. d. 11. n. 18
Futura cognoſcere habitu, & variabiliter non arguit infinitatem & immutabilitatem cognitionis. d. 11. n. 22
Futura contingentia non cognoſcuntur à Deo ex ſola altitudine & eminentia ſui increati luminis. d. 11. n. 18
Futura quæ pendent ex libero arbitrio non poſſunt ab Angelo natiua virtute certo cognoſci. d. 11. n. 15
Non poteſt res futura fieri præterita, quæ numquam fuit præſens. d. 6. n. 56
Poteſt autem res præterita iterùm fieri futura, priuſquam fiat præſens. ibid.

G.

Gaudium.

Gaudium per ſe conſequens præmium beatitudinis pertinet ad ipſam beatitudinem vt proprietas. d. 21. n. 57

Generatio.

Angelus in aſſumpto corpore per ſe generare nequit. d. 4. n. 65
Poteſt tamen effectum generationis cauſare aſportato aliunde ſemine. d. 4. n. 59
In quo ſenſu Ariſtoteles docuerit quod genitum eſt, non eſſe æternum. d. 2. n. 10
Qua ratione in ſententia Ariſtotelis ponantur generationes ab æterno. ibid.
Vt aliquid generetur ſeu educatur de potentia materiæ debet poſſe dependere à materia. d. 2. n. 184. *Vide plura verbo* Dæmones.

Genus.

Genus non deſumitur ex materia. d. 3. n. 43

Gloria.

Gloriam cur poſſumus condignè mereri, non autem gratiam. d. 18. n. 95. *Vide plura verbo* Beatitudo, Viſio beatifica.

Gratia.

Gratiam cur condignè mereri non poſſimus. d. 18. n. 95
Gratia habitualis non minùs beatum quàm creaturam conſtituit amicum, & filium adoptiuum Dei. d. 18. n. 112
Gratia habitualis quid ſit. d. 18. n. 43
Gratia habitualis perfectior eſt entitatiuè viſione beatifica. ibid.
Gratia habitualis eſt obiectum amoris concupiſcentiæ & amicitiæ Dei erga nos. d. 17. n. 63
Nihil opponitur gratiæ niſi quod opponitur amicitiæ Dei. d. 21. n. 84
Gratia eſt amicitia creaturæ erga Deum. ibid.
Implicat gratia habitualis, & peccatum mortale in eodem inſtanti ſimul. d. 20. n. 84
Gratia habitualis non tollit à voluntate creata antecedentem poteſtatem peccandi. d. 20. n. 85
Quomodo gratia intrinſece inhæreat ſubiecto. d. 20. n. 85
Gratia eſt forma phyſicè incompoſſibilis cum peccato non in operando ſed eſſendo. d. 20. n. 86
Angeli omnes in gratia habituali creati fuere. d. 18. n. 34. & ſeqq.
Gratia habitualis per ſe non requirit diſpoſitionem in ſubiecto, & cur. d. 18. n. 90
Maiorem gratiam habuerunt Angeli initio creationis quam multi ſancti Viri poſt diuturna merita. d. 18. n. 123

H.

Habitus.

Implicat habitus naturalis virtute continens omnia obiecta quæ Angelus poteſt naturaliter cognoſcere. d.9.n.74
Duplex eſt habitus acquiſitus, intellectualis & moralis. d.14.n.18
Intellectualis habitus etiam duplex, ſpeculatiuus & practicus. ibid.
Angeli circa quæ habeant habitum intellectualem ſpeculatiuum. d.14.n.19
Dantur in Angelis habitus intellectuales acquiſiti opinionis & fidei naturalis. diſp.14.n.23
Dantur in Angelis habitus intellectuales practici acquiſiti circa res naturales agibiles. d.14.n.24
Dantur in Angelis bonis habitus virtutum acquiſitarum, ſicut & in malis vitiorum ex frequentatis actibus geniti. d.14.n.25
Habitus acquiſiti in Angelis non ſunt ad operandum ſimpliciter, ſed facilè. d.14.n.26
Angeli non ſunt capaces habitus in ordine ad quæ habent perfectas ſpecies. d.14.n.28
Habitus infuſi quid ſint, & quomodo corrumpantur. d.21.n.3
Poteſt habitus ſupernaturalis mouere potentiam ad actum directum & reflexum. d.9.n.36
Nullus habitus immutat immediatè voluntatem, nec vllus exigit auxilia infallibilia ad operandum. d.20.n.18
Nullus habitus poſſibilis eſt qui liberam voluntatem creaturæ prædeterminet ad non peccandum venialiter, & ſimul poſſit peccare mortaliter. d.20.n.31

Henoch.

Henoch adhuc ſub tutela Angeli eſt. d.19.n.54

Hierarchia.

Hierarchia Angelorum. Vide Angelorum multitudo.

Homo.

Homines ſuccedunt Angelis malis quoad gloriam, non eſt tamen neceſſarium, vt illis etiam ſuccedant quoad eumdem gloriæ gradum. d.18.n.105
Homines in ſententia Paludani ſuccedunt Angelis malis quoad eoſdem gloriæ gradus. ibid.
Multi homines excedunt multos Angelos in gloria magnitudine. d.18.n.126
Homines nulla ratione ſunt inflexibilis naturæ. d.21.n.33
Omnes homines in ſtatu naturæ lapſæ Angelum habent cuſtodem. d.19.n.67
Homo in ſtatu innocentiæ eguiſſet Angelorum cuſtodia, etiam non ſuppoſito caſu aliorum Angelorum. d.19.n.73.& 74
Homo in ſtatu puræ naturæ ex vi præſentis decreti non habuiſſet Angelum cuſtodem. d.19.n.78
Ex vi alterius decreti fuiſſet in ſtatu puræ naturæ Angelorum cuſtodia in ordine ad opera, & beatitudinem naturalem. d.19.n.79
Hæc tamen Angelorum cuſtodia erga homines in pura natura non fuiſſet perpetua. d.19.n.85
Dupliciter vnus homo deputatur in cuſtodiam aliorum Angelorum. d.19.n.13.
Vide plura verbo Cuſtodia Angelorum.
Homo ex perfectiore modo cognoſcendi arguitur perfectior bruto. d.2.n.47
Quare homo fuit creatus poſt omnes ſubſtantias corporeas. d.2.n.296

I.

Ignis infernalis.

Ignis infernalis non ſola apprehenſione ſpiritus rebelles cruciat. d.21.n.72
Explicatio metaphorica de igne inferni non admittitur a Scholaſticis. d.21.n.73
Ignis gehennalis eſt eiuſdem ſpeciei ac naturæ cum noſtrate. d.21.n.74
Quare Patres aliquando ignem gehennalem vocent immaterialem. ibid.
Cur ignis præ ceteris elementis ad torquendos ſpiritus ſit aſſumptus à Deo. ibid.
Deus non imprimit ſpiritui qualitatem qua capax fiat ignei ardoris formaliter cruciantis. d.21.n.76
Ignis inferni non torquet realiter ſpiritus per calorem ſpiritualem in ipſo exiſtentem. d.21.n.77
Qua ratione ſpiritus torqueri dicantur ab igne videndo tantum & aſpiciendo. diſp.21.n.79
Ignis non torquet ſpiritus cauſando in illis triſtitiam. d.21.n.80
Ignis non torquet ſpiritus obedientialiter producendo in illis qualitatem ſpiritualem illorum ſubſtantiam fœdantem. d.21.n.82
Ignis torquet ſpiritus per modum carceris vel per modum obiecti. d.21.n.86.& 87
Ignis inferni torquet ſpiritus concurrendo vt inſtrumentum diuinæ iuſtitiæ ad actum triſtitiæ quam aliàs haberent. ibid.
Qua ratione ſaluetur cur potiùs igne Deus, quàm alio elemento vtatur in vindictam Angelicæ ſuperbiæ. d.21.n.88
Qua ratione eadem pœnâ carceris ſaluetur inæqualitas pœnæ pro vniuſcuiuſque delicti grauitate. ibid.
Ignis acriùs debet quàm per modum carceris ſpiritus torquere, & id quomodo contingat. diſp.21.num.90
Vide plura in verb. Pœna, Damnati.

Illu-

Illuminatio.

Illuminatio eſt quædam ſpecies locutionis. d.16.n.1

Angeli inferiores illuminantur à ſuperioribus. d.16.n.3

Deus ſæpè illuminat homines per Angelos. d.16.n.15

Quomodo Angelus intellectum noſtrum illuminet dupliciter explicatur. d.19.n.114

Illuminatio de quibus eſſe poſſit. d.16.n.16

Poteſt Angelus ſuperior aliqua à ſe viſa in Verbo manifeſtare inferiori, ſed extra Verbum. ibid.

Illuminatio plus dicit quam manifeſtationem ignotæ veritatis. d.16.n.18

Angelus ſuperior illuminare poteſt inferiorem de rebus naturalibus illi ignotis. diſp.16.n.19

Duplex illuminatio, naturalis & ſupernaturalis. d.16.n.23

Illuminatio vniuerſaliter ſumpta quid? d.16.n.24

Illuminatio importat manifeſtationem veritatis & lumen confortatiuum. ibid.

Illuminatio & locutio quomodo differant. ibid.

Quo pacto Angeli inferiores manifeſtent aliqua ſuperioribus ſine illuminatione. d.16.n.26

Ad actum illuminatiuum neceſſario requiritur confortatio intellectus. ibid.

Dæmones ſuperiores non poſſunt illuminare inferiores. d.16.n.27

Illuminatio quæ fit inter Angelos beatos, eſt ſupernaturalis quoad modum. d.16.n.31

Illuminatio de rebus purè naturalibus non eſt propriè illuminatio. d.16.n.32

Illuminatio reſpectu intellectus rudioris, non poteſt dici illuminatio reſpectu intellectus ſapientiſſimi. ibid.

Illuminationes de quibus rebus fiant. d.16.n.33

Quæ requirantur ad veram & propriam illuminationem. d.16.n.34

Dupliciter Angelus ſuperior de iis quæ videt viſione beata illuminat inferiorem. d.16.n.35

Angelus illuminatus dupliciter poteſt eſſe certus de veritate ſibi manifeſtata. d.16.n.38

Deus illuminat Angelum producendo in illo conceptum veritatis, vt à ſe teſtata. d.16.n.84

Superior Angelus illuminans concurrit effectiuè cum inferiore ad illuminationem eius per modum actus iuuantis naturam. d.16.n.54

Illuminationes Angelorum ad diem ſolum iudicij durabunt. d.16.n.56

Illuminatio non eo ipſo quod fiat vni, fit omnibus Angelis. d.16.n.57

Illuminatio probabilius nunc fit à Chriſto immediatè. d.16.n.58

Probabile eſt plerumque omnes Angelos primi ordinis ſupremæ hierarchiæ immediatè illuminari. d.16.n.59. *Vide plura verbo* Locutio.

Imago.

Imago non eſt eiuſdem perfectionis entitatiuè cum imaginato. d.10.n.17

Duplex eſſe diſtinguitur in omni imagine ſiue naturali ſiue artificiali. diſp. 9. numer.44.

Immobilitas.

Voluntas diuina eſt immobilis circa obiectum quod ſemel eligit. d.21.n.28

Quale obiectum poſſit immobilitare voluntatem creatam erga ſeipſum. d.21.n.36

Voluntas Angelica non poteſt immobiliter adhærere vlli obiecto creato. ibid.

Quomodo immobilitas appetitus non debet proportionari intellectui. d.21.n.39

Duplex eſt voluntatis immobilitas ad malum & impotentia ad bonum. d.21.n.42

Voluntas dupliciter poteſt fieri moraliter immobilis à malo. ibid.

Angeli ex Damaſceno immobiles ſunt non natura, ſed gratia. d.21.n.35

Impeccabilitas.

Angeli boni facti ſunt impeccabiles per intuitiuam viſionem Dei. d.21.n.35

Confirmatio in bono reducitur in gratiam Dei. ibid.

Impeccabilitas ex quadruplici capite oriri poteſt. d.20.n.8

Impeccabilitas per gratiam fieri non poteſt niſi vel per vnionem hypoſtaticam, vel per viſionem beatam. d.20.n.18

Impetus.

Poteſt impetus localis communicari ſubiecto abſque ſucceſſiua connotatione ſpatij. d.6.n.44

Impotentia.

Impotentia ad peccandum duplex. d.20.n.30

Moralis impotentia ad agendum quid? d.21.n.44

Voluntas dæmonum eſt ſolum ſecundum quid impotens ad operandum opus moraliter bonum. d.21.n.44

Vnde huiuſmodi impotentia oriatur. ibid.

Quæ impotentia ad bonum & obſtinatio in malo ſufficiat in dæmonibus. d.21.n.52

Subiectum quomodo dicatur phyſicè impotens ad actum. d.20.n.85

Impoſſibile.

Angelus non poteſt affectu complacentiæ ferri in impoſſibile ſub ratione impoſſibilis. d.20.n.105

Voluntas poteſt ferri in impoſſibile apprehenſum ſub hypotheſi poſſibile. d.20.n.107

Poteſt Angelus ex ſuppoſitione quod ſit poſſibile eſſe Angeli manere cum eſſe Dei, id appetere affectu ad peccatum ſufficiente. d.20. n.113
Etiam circa impoſſibile poteſt eſſe meritum vel demeritum. d.20.n.114
Quid apud PP. & Ariſtotelem dicatur ſimpliciter impoſſibile. d.20.n.15

Incarnatio.

Potuit peccatum Angelorum occaſionari ex myſterio Incarnationis. d.20.num.126. de facto tamen id nequaquam accidit. ibid. n.127
Incarnatio fuit prædeſtinata dependenter à peccato Adami præuiſo ſcientia conditionata. d.20.n.126
Vide plura in verbo Vnio hypoſtatica.
Angelis non fuit à principio reuelatum myſterium Incarnationis cum omnibus circumſtantiis, quibus fuit peracta, quas primum poſt eius exſecutionem cognouerunt. d.18. n.144

Incompoſſibilitas.

Incompoſſibilitas ſumitur penes mutuam excluſionem formalem vnius ab alio. d.2.n.24
Incompoſſibilitas indiuiſibilis eſt. ibid.

Inconſtantia.

Nullum inconſtantiæ vitium cadit in diuinam voluntatem. d.21.n.40
Omne creatum vertibile & inconſtans eſt. ibid.

Incorruptibile.

Incorruptibilitas duplex. d.3.n.101
Incorruptibilitas Angelorum. Vide Angelus.
Incorruptibile dupliciter accipitur. d.3.n.101

Indiuiduum.

Indiuiduatio vnde deſumatur in Angelis. d.3 n.158
Indiuidualis gradus quomodo ſit proprietas gradus ſpecifici. d.3.n.160

Indiuiſibile.

Poteſt indiuiſibile commenſurari diuiſibili per exterminationem, non autem per intrinſecam ſubiectionem. d.6.n.91
Poteſt indiuiſibile dum eſt in motu partim eſſe in termino à quo, partim in termino ad quem. d.6.n.83.& 93
Qua ratione res indiuiſibilis fiat diuiſibilis. d.2. n.199

Infantes.

Infantes qui ſine Baptiſmo decedunt non ſunt habituri poſt diem Iudicij Angelos cuſtodes. d.19.n.89

Infelicitas.

Infelicitas damnatorum conſiſtit in vtroq; actu apprehenſionis & triſtitia de obiecto beatifico amiſſo. d.21.n.94
Infelicitas diuinitus non poteſt eſſe cum viſione & amore beatifico. d.21.n.95.
Vide plura verbo Damnati.

Inflexibilitas.

Moralis inflexibilitas duplex eſt: vna tollit libertatem, altera tantum difficultat voluntatem ad oppoſitum actum. d.21.n.30
Moralis inflexibilitas vnde ſit. ibid.n.43. & ſeqq.
Qua ratione Laurentius Iuſtinianus doceat Angelum eſſe inflexibilem. d.21.n.38

Inſtans.

Tribus inſtantibus abſoluitur totum negotium bonorum Angelorum. d.18.n.132
Primum inſtans in Angelis fuit formaliter & virtualiter indiuiſibile. ibid.
In primo inſtanti Angeli nihil meruerunt, ſed tantum acceperunt merendi principia. ibid.
Secundum inſtans bonorum Angelorum diuiditur in duo inſtantia inceptionis & conſummationis meriti. d.18.n.133
Inſtans inchoationis meriti in Angelis fuit virtualiter diuiſibile. ibid.
Idem dicendum de inſtanti conſummationis meriti. ibid.
Tertium inſtans glorificationis menſuratur æternitate participata. d.18.n.134
In eo inſtanti in quo pura creatura meretur, debet poſſe peccare non in ſenſu compoſito, ſed diuiſo. d.18.n.135
Inſtantia malorum Angelorum aliter aſſignanda ſunt. d.18.n.136
In inſtanti meriti, boni habuerunt potentiam meritum non continuandi, mali autem non habuerunt potentiam à demerito reſurgendi. ibid.
Duplicia inſtantia durationis & naturæ. d.20. n.76
Potuit Angelus in vtroque primo inſtanti peccare nulla facta ſuppoſitione. d.20.n.77
Naturale eſt Angelo habere in primo inſtanti creationis potentiam perfecte liberam. d.20.n.78
Angelus connaturalius petit habere in primo inſtanti notitiam determinatam ad vnum. ibid.n.88
Angelus in primo inſtanti creationis potuit mereri. d.20.n.81.& ſeqq.
Angelus potuit in primo inſtanti habere præceptum de actu bono eliciendo. ibid.
Angeli in primo inſtanti erant pari viatores. d.20.n.82

An-

Angeli de facto in primo inſtanti creationis non potuerunt peccare. d.20.n.84
Cur de facto peccare non potuerint in primo inſtanti. ibid.
Inſtantaneus motus. Vide Motus.

Inſtrumentum tum naturale, tum obedientiale.

Inſtrumentum non debet in virtute propria continere effectum. d.2.n.51
Ad inſtrumentum creandi non requiritur virtus infinita. ibid.
Actio inſtrumenti obedientialis eadem eſt cum agente principali, ſicut & alterius cuiuſque inſtrumenti. ibid.
Vtrùm maior virtus inſtrumentalis requiratur ad producendos plures effectus quam pauciores. ibid.
Inſtrumentum requirit proportionem cum principali agente. ibid.
Inſtrumentum requirit proportionem cum effectu producendo. ibid.
Inſtrumentum connaturaliter non requirit præuiam actionem condiſtinctam ab actione agentis principalis. d.2.n.53
Lumen gloriæ eſt connaturale inſtrumentum ad producendam viſionem glorioſam. ibidem.
Habitus charitatis eſt inſtrumentum connaturale ad amorem beatificum. ibid.
Vtrùm character abſque vlla præuia diſpoſitione ſit inſtrumentum ad Chriſti corpus conficiendum. ibid.
Primarius inſtrumenti finis qualis. ibid.
Eſſentialis ratio inſtrumenti conſiſtit in fine primario. ibid.
Finis primarius inſtrumenti ceſſare non debet ex ceſſatione finis ſecundarij. ibid.
Virtutem inſtrumentalem connaturalem creandi communicari non poſſe creaturæ dupliciter probatur. d.2.n.54
Inſtrumentum principale debet eſſe in eadem ordine cum ſua cauſa principali. ibid.
Virtus inſtrumentalis eductiua diſtinguitur à principali per minorem tantum proportionem cum entitate effectus educibilis. d.2.n.58
Inſtrumentum naturale in operando non excedit ſeipſum in eſſendo quoad independentiam à ſubiecto. d.2.n.60
Inſtrumentum obedientiale eſt voluntaria potentia agentis intellectualis. d.2.n.67
Quid ſit inſtrumentum obedientiale in ſententia S. Thomæ. d.2.n.69

Intellectus, Intellectio, Intellectualis, Intelligentia.

Intellectus increatus omnem rationem cognoſcendi habet à ſe. d.11.n.37
Quomodo Angelus reddatur certus, id, quod actu cognoſcit eſſe præſens, præteritum, vel futurum. d.11.n.65
Eſſentia diuina non eſt intelligibile proportionatum niſi à proprio intellectu. diſp.12.n.26
Intellectio non cauſatur ex productione ſpeciei, ſed ex libero vſu ſpeciei cum potentia. d.12.n.27
Creatura intellectualis habet phyſicum & morale dominium ſupra ſuos actus. diſp.12.n.32
Intelligibilitas fundatur in entitate. d.13.n.4
Intelligere componendo vel diuidendo, quid? d.14.n.7
Ratio cur intellectus noſter in affirmando aut negando egeat compoſitione plurium conceptuum formalium. d.14.n.8
In intellectu Angelico non poteſt eſſe falſitas circa res naturales. d.14.n.9
In intellectu Angelico poteſt eſſe falſitas circa ea quæ probabiliter tantum cognoſcit. d.14.n.10
Angelos eſſe intellectuales probatur. diſp.8.n.1.2.3
Angelus intelligit ſe, & alia à ſe intellectione diſtincta. d.8.n.6.7.8.9.10.11
Obiectum quod poteſt Angelus cognoſcere eſt omne intelligibile. d.8.n.6
Intellectus diſtinguitur realiter à ſubſtantia Angeli, ſicut & omnes potentiæ rationales à natura intellectuali creata. d.8.n.23.31.32.41
Intellectus agens, & poſſibilis quid ſit. d.8.n.43.53.54.55
Intellectus agentis munia. d.8.n.43
Intellectus poſſibilis officia. diſp.8. numer.43
Neceſſitas ponendi intellectum agentem in anima rationali. d.8.n.44.58
Intellectus agens & poſſibilis non diſtinguuntur. ibid.
In Angelis intellectus agens & poſſibilis non datur. d.8.n.52.53.54.57
Intellectus agens illuminat intellectum poſſibilem. d.8.n.55
Intellectus agens ex Ariſtotele Lux eſt. d.8.n.56
Etſi Deus infudiſſet animæ ſpecies rerum adhuc in ea eſſet intellectus agens, non ſic in Angelo. d.8.n.58
Intellectus & voluntas vnius Angeli ſpecie differt ab intellectu & voluntate alterius Angeli ſpecie diuerſi. d.8.n.89
Intellectus & voluntas Angeli & animi rationalis habent idem obiectum genericum non ſpecificum. d.8.n.90
Nequit nudus intellectus Angeli abſque intrinſeca determinatione ex parte obiecti vllam eiuſdem à ſe diſtincti notitiam ſibi parere. d.9.n.5.6.8.26
Intellectus eſt indifferens ad hoc vel illud obiectum percipiendum. d.9.n.6.7
Angelus non eget obiectiuo concurſu ſubſtantiæ ad intelligendam propriam ſubſtantiam. d.9.n.8.& ſeqq.

Digitized by Google

Intellectus Angeli à propria ſubſtantia habet vltimam rationem ſpecificam & indiuidualem. ibid.
Intellectiuum & intelligibile poſſunt coaleſcere in vnam, continentem perfectionem vtriuſque. d.9.n.19.21
Intellectus naturalis non ſolum eſt incompletus ſecundum rationem ſpecificam & proximam, ſed etiam genericam & remotam reſpectu obiecti ſupernaturalis. d.9.n.20
Intellectus Angeli eſt virtualis ſpecies ſuæ propria ſubſtantia. d.9.n.23
Intellectus Angelicus ad cognoſcendas intuitiuè naturales proprietates ſuæ naturæ eget obiectiuo concurſu earum. d.9.n.31.32
Intellectus Angelicus ad ſe implicitè & indirectè cognoſcendum non eget obiectiuo concurſu ſui, eget autem ad ſeipſum explicitè & directè cognoſcendum. d.9.nu.33. & ſeqq.
Intellectio Angeli eſt virtualiter reflexiua ſui. d.9.n.34
Intellectus Angelicus non poteſt propriam eſſentiam naturaliter per ſpeciem diſtinctam intelligere. diſp.9.numer.47.& 48
Deus intelligit ſeipſum ſpecie expreſſa Qua & in Qua. d.9.n.51
Angelus non omnia intelligit actu quorum ſpecies habet. d.9.n.112
Intellectus Angelicus non poteſt determinari à propria eſſentia ad omnia obiecta intelligenda. d.9.n.68
Intellectus Angelici obiectum eſt omne verum naturale. d.9.n.69
Intellectus Angelicus non debet continere totam perfectionem obiecti intelligibilis. d.9.n.71
Quo perfectior eſt intellectus eo per vniuerſaliores ſpecies intelligit, eo etiam clarius & plura actu ſimul intelligit. d.9.n.184.185.186
Intellectus Angeli ſuperioris ſpecie differt ab intellectu Angeli inferioris. diſp.9.numer.187
Nullus eſt Angelus qui res omnes materiales intelligat vnica ſpecie. diſp.9.numer.197
Intellectualitas & ſupremus gradus entis. d.1.num.4
Intellectualitas non reperitur in homine in gradu perfecto & conſummato. ibid.
Nequit intellectio totaliter produci à principio extrinſeco. d.15.n.15
In quo ſenſu Ariſtoteles conceſſerit Intelligentias cælorum motrices æternas & immobiles. d.2.n.9
Intellectiones ſunt organicæ in homine, & independentes à materia ſubiectiuè. d.2.n.161
Pendent à ſpeciebus intelligibilibus. ibid.
Intellectualitas ad ſolum immaterialitatem conſequitur. d.3.n.8
Vide plura verb. Actio, Operatio, Cognitio.

Intentio, Intentionaliter.

Intentionaliter continere aliquid, eſt eminenter continere. d.9.n.72
Eſſe intentionale adæquatè continere debet totum eſſe naturale obiecti. d.9.n.149
Quantum creſcit obiectum in eſſe reali, tantum creſcit virtus repræſentatiua in eſſe intentionali. d.9.n.176
Intentio non confert primam ſpeciem malitiæ. d.20.n.136
Eſſe intentionale proprium ſpeciei eſt diuerſum ab eſſe intentionali obiecti. diſp.9.num.40

Iudicium.

Iudicium non habetur formaliter ex vi repræſentationis ſpeciei. d.11.n.46
Angelus habet difficultatem ferendi iudicium de rebus probabilibus, non de probabilitate. d.14.n.26
Iudicium practicum non eſt diuerſum poſt & ante liberam electionem. d.21.n.29

L.

Lex.

Angelus poterat ſine ſpeciali auxilio non modo potentia phyſica, ſed etiam morali, legem naturalem ſeruare ad longum tempus, non tamen in æternum. d.17.n.56
Angelus per obſeruantiam legis naturalis non meretur præmium ſupernaturale. ibid.

Libertas.

Quidquid per ſe proximè requiritur ad actum liberum latere debet Angelum. diſp.12.n.42
Liberum in actu ſecundo componitur ex actu intellectus radicaliter, formaliter verò ex actu voluntatis. d.12.n.43
Naturale eſt Angelo habere in primo inſtanti creationis potentiam perfectè liberam. d.20.n.78
Quare prima operatio naturalis rei productæ tribuatur producenti, non libera. d.20.n.73
Libertas quoad exercitium quid? diſp.20.num.81
Præceptum non impletur actu naturali ſed libero. d.20.n.83
Libertas radicalis eſt ex cognitione indifferente. d.20.n.33. & d.21.n.44
Quid antecedenter impediat aut tollat libertatem operantis. diſp.21.n.46
Qua ratione vehemens tentatio inopinata tollat in homine præſentem libertatem. ibidem.
Qua ratione clara viſio Dei tollat libertatem, item virtus diuina. ibid.

Lo-

Digitized by Google

Locabilitas.

Diſcrimen inter vbi & locabilitatem. d.5. n.44
Præſentia localis ſuperaddit locabilitati puram connotationem corporis indiſtantis. d.5. n.66
Locabilitas Angeli formaliter eſt diuiſibilis. d.5.n.73.& ſeqq.
Effectus primarius formalis locabilitatis Angelicæ non eſt ſubiectum extendere, ſed locare. ibid.n.77
Qualibet pars locabilitatis Angelicæ locat totum Angelum in ſpatio. d.5.n.79
Vbi eſt vna pars locabilitatis non ſunt aliæ in ordine ad ſpatium, ſecus in ordine ad ſubiectum. ibid.
Singuli Angeli certam habent locabilitatis ſphæram. d.5.n.95
Angelus quò perfectior, eò requirit maiorem ſphæram locabilitatis. ibid.
Nullus Angelus eſt qui de facto totum vniuerſum pro naturali ſua locabilitatis ſphæra ſibi vendicet. d.5.n.96
Nullum eſt abſurdum, de facto dari aliquem Angelum, cuius ſphæra locabilitatis ſit ſemidiameter totus concaui lunæ. d.5.n.99
Duplex locabilitas Angeli aſſignatur. n.5. n.107
Locabilitas Angelica non eſt determinata extenſionis. d.5.n.115
Vide plura verbo Præſentia.

Locus.

Locus alius actualis realis, alius imaginarius. d.5.n.28
Quid requiratur vt aliquis dicatur eſſe in loco. d.5.n.27.& 12
Eſſe in loco ſumi poteſt dupliciter. d.5.n.9
Angelus neceſſario eſt in aliquo loco determinato ſecundùm propriam ſubſtantiam. d.5. n.10
Angelus non eſt realiter præſens vbicumque poteſt operari, & cur. d.5.n.13.& ſeqq.
Angelus non eſt in loco circumſcriptiuè, ſed tantùm definitiuè. d.5.n.18
Quid ſit eſſe definitiuè in loco. d.5.n.21
Cur corpus poſſit correſpondere loco modo indiuiſibili, Angelus vero nequeat eſſe præſens modo diuiſibili. d.5.n.20
Ad formalem rationem loci duo requiruntur. d.5.n.41
Angeli non ſunt in loco per nudam ſubſtantiam aut vbi, ſed per locabilitatem. d.5. n.42
Angelus liberè variare poteſt locum. ibid.
Angeli dici poſſunt eſſe in loco per ſolam operationem tranſeuntem in locum. d.5.n.49
Angelus incompletè eſt in loco per præſentiam, completè per operationem tranſeuntem. d.5. n.53
Vt Angelus ſit in loco per contactum phyſicum, requiritur aliquid proportionale tactui corporis ad locum. d.5.n.57
Deus dicitur eſſe in loco dupliciter. d.5.n.60
Non poteſt Angelus naturaliter eſſe in pluribus locis inadæquatis & inter ſe diſtantibus. d.5. n.82. & 87
Cur Angelus non poſſit eſſe in extremis niſi ſimul ſit in medio, cum tamen operari poſſit in extremis & non in medio. d.5.n.93
Poteſt Angelus propria voluntate eſſe in loco minore maximo. d.5.n.103. & ſeqq.
Sphæra Angeli non eſt determinata quoad minimum locum diuiſibilem. d.5. n.12. & ſeqq.
Non repugnat Angelum eſſe in puncto. d.5. n.113
Eadem virtus quæ in Angelo ſufficit ad locandum ſe in ſpatio adæquato ſufficit ad locandum ſe in ſpatio minore & minore in infinitum. d.5.n.117
Angelus naturaliter poteſt eſſe in loco punctuali quoad ſolam eſſentiam intrinſecam & incompletè, non autem quoad rationem extrinſecam & completè. d.5.n.124
Quid ſit locus adæquatus intenſiuè. diſp.5. n.131
Poſſunt plures Angeli etiam potentia naturali eſſe ſimul in eodem loco. diſp.3.n.142. & ſeqq.
Angelus non pendet à conditionibus loci circumſcribentis, ſed definientis. d.6.n.67
Locus & tempus non concurrunt ad intrinſecam indiuiduationem actionis, & cur? d.2. n.229

Locutio.

Quo pacto Angelus in aſſumpto corpore loquatur. d.4.n.9.& 56
Locutio aſinæ Baal qualis. d.4.n.63
Locutio eſt propriæ cognitionis manifeſtatio. d.15.n.1
Angelos ſe mutuò alloqui certum eſt ex Scriptura & Patribus. d.15.n.2
Modus locutionis Angelicæ per ſigna ſenſibilia ad placitum, vel per modum ſcripturæ virtute loquentis Angeli in Empyreo impreſſa, vel per modum vocis formatæ in aëre exploditur. d.15.n.3
Modus locutionis Angelicæ per ſigna intellectualia reiicitur. d.15.n.4.& 5.
Modus locutionis Angelicæ per immediatam productionem conceptus loquentis in audiente refellitur. d.15.n.10
Similiter reiicitur modus locutionis Angelicæ per impreſſionem ſpeciei repræſentatiuæ proprij conceptus. d.15.n.11
Nec placet modus locutionis Angelicæ per obiectiuum concurſum conceptus loquentis cum intellectu audientis ad eumdem conceptum intra audientem exprimendum. d.15.n.12
Modus locutionis Angelicæ per liberam protenſionem ſpeciei loquentis ad intellectum audientis medio radio ſpirituali, imaginarius eſt. d.15.n.22
Modus locutionis Angelicæ per ordinationem

conceptus vnius ad alium abſque productione ſpeciei in audiente non ſufficit. diſp.15. n.22
Locutio Angelica in quo tandem conſiſtat. d.15.n.32
Si Angeli loquerentur per ſigna intellectualia naturalia, nullus loqui poſſet quin ab omnibus audiretur. d.15.n.6
Medium non eſt capax locutionis ſpiritualis. d.15.n.14
Loqui quid? d.15.n.24
Loqui proprium eſt intellectus. ibid.
Locutio abſoluta intellectus in quo conſiſtat. d.15.n.32
Locutio eſt perfectio reſpectiua. d.15.n.33
Locutio quomodo ſit libera. d.15.n.34
Dupliciter eſt actus directus in loquente. d.15. n.36
Locutio Angelica non eſt excitatiua phyſicè, ſed connotatiua excitationis alterius. d.15. n.37
Angelus loquitur etiam Deo. ibid.
Locutio Angeli in quo completè ſaluetur. d.15.n.43
Quomodo creatura Deo, & Deus loquatur creaturæ. d.15.n.48
In quacumque diſtantia Angeli tam ſuperiores quàm inferiores inter ſe loquuntur. d.15. n.49
Animæ ſeparatæ loquuntur inter ſe & cum Angelis, ſecus corpori coniunctæ. d.15.n.50
Angeli naturaliter non loquuntur ad animas corpori coniunctas. ibid.
Locutio Angelica primario eſt de conceptibus, ſecundario de rebus. d.15.n.51
Locutio Angelica de quibus eſſe poſſit. ibid.
Vide Illuminatio.

Lucifer.

Lucifer Deum æmulatur in deputando ſibi miniſtros ad impugnationem hominum. d.19. n.47
Primum peccatum Luciferi cuius rei fuerit appetitus. d.20.n.148.152.& 153
Lucifer ſolo numero differebat à Michaële. d.20.n.157
Lucifer fuit primus inter Angelos negatiuè ſolum. d.20.n.166.& 167

Lumen gloriæ.

Lumen gloriæ neceſſario ducit intellectum beati ad Deum & ad omnia viſibilia in Deo. d.16.n.40
Beati virtute finita luminis gloriæ attingunt Deum actum purum. d.2.n.28
Quodcumque lumen naturale inferioris eſt ordinis comparatum cum ſupernaturali. d.2. n.30
Lumen gloriæ eſt connaturale inſtrumentum ad producendam viſionem glorioſam. d.2. n.53
Lumen gloriæ nullam præuiam actionem diſtinctam habet ab actione qua cum intellectu beati viſionem Dei producit. ibid.
Lumen gloriæ proprie non attingit Deum obiectiue. d.2.n.55
Lumen gloriæ efficit tantum non percipit. ibid.
Lumen gloriæ ac viſio beata inhæſiuè pendent à ſubiecto. d.2.n.60
Vide Viſio beata.

Luxuria.

Angeli nec peccarunt nec peccare potuerunt peccato luxuriæ contra Scotum. d.20. n.100
Peccatum luxuriæ quid? d.20.n.101

M.

Manifeſtatio.

Homo quomodo alteri manifeſtet conceptus internos. Vide Locutio.

Maria Virgo Deipara.

Deipara ſuum habuit Angelum cuſtodem. d.19.n.61
Mariæ anima fuit omnium poſt animam Chriſti quoad dona naturalia perfectiſſima. d.18.n.102

Materia, Materiale.

Materia duplex. d.3. n.154
An Angeli ex ea compoſiti. d.3.n.158
Materiale non poteſt eſſe naturaliter productiuum rei ſpiritualis. d.9.n.88
Naturaliter creatur materia prima. d.2. n.164
Materia prima habet propriam exiſtentiam, & quare? d.3.n.78

Medium.

Angelo & corporibus Beatorum nullum medium potiſſimum reſiſtit, reſiſtit tamen medium negatiuum. d.6.n.64

Memoria.

Datur in Angelis memoria rerum præteritarum à ſpeciebus actuum præteritorum. d.11. n.60

Mendacium.

Mentiri quid? d.15.n.16
Quomodo in Angelis ſint mendacia. d.15. n.36

Meritum.

Meritum quoad dignitatem conatus à ſupernaturali non à naturali virtute pendet. d.18.n.164

Digitized by Google

Angeli non potuerunt de condigno primam gratiam iuſtificantem quoad primam eius infuſionem mereri. d.18.n.69

Meriti principium non cadit ſub meritum. d.18.n.70

Meritum condignum eſt cauſa moralis impetratoria. ibid.

Primus actus Angelorum non fuit meritorius gratiæ iuſtificantis. d.18.n.72

Angelus in primo inſtanti creationis potuit mereri. d.20.n.81

Repugnat meritum ſine libertate quoad exercitium. ibid.

Angeli meruerunt ſibi gloriam per actus Fidei, Spei, & Charitatis. d.18.n.82

Angeli ad merendam gloriam eguerunt mora temporis. ibid.

Mereri gratiam habitualem præiudicat perfectioni maiori. d.18.n.90

Gloriam cur poſſimus condignè mereri non autem gratiam. d.18.n.95

Angeli ſupernaturalem beatitudinem condignis meritis ſibi promeruerunt. d.18.n.106

Principium merendi in operibus beatitudinem ſubſequentibus non foret ipſa beatitudo; ſed gratia habitualis. d.18.n.112

Angeli potuerunt ſibi beatitudinem promereri per opera beatitudinem ſubſequentia, de facto tamen id non accidit. ibid.

Meritum Angelorum ex Caietano duplex; inchoatum ſeu via, conſummatum ſeu termini. d.18.n.110

Meritum Chriſti non accipiebat condignitatem valoris à viſione beata, ſed à perſona Verbi. d.18.n.112

Opera meritoria ſufficit vt ſint libera quoad circumſtantias. d.18.n.113

Ad meritum neceſſaria non eſt libertas peccandi. ibid.

Ad meritum non neceſſario requiritur fides. ibid.

De ratione merentis eſt eſſe in via ad præmium. d.18.n.114

Meritum Angelorum fuit eiuſdem rationis cum merito hominis. ibid.

Meritum connaturaliter poſtulat exerceri iuxta conditionem perſonæ merentis. ibidem.

Meritum Angelorum ita ſe habuit ad mercedem ſibi ſicut meritum Chriſti ad mercedem aliis. ibid.

Meritum Angelorum iuxta legem ſtatutam non potuit natura præcedere beatitudinis præmium, potuit tamen abſolutè. d.18.n.116

Ad meritum Angelorum neceſſarius fuit actus fidei infuſæ. ibid.

Implicat meritum conſummatum Angelorum natura tantum præceſſiſſe beatitudinis præmium. d.18.n.121

Meritum Angelorum non ſolùm cauſalitate, ſed etiam duratione præceſſit beatitudinis præmium. d.18.n.122

De ratione merentis vt ſic eſt vt ſit in actuali tendentia ad præmium. ibid.

Meritum Angelorum intenſiuè æquiualet, aut etiam ſuperat, quamuis meritum hominum multitudine actuum maius ſit. d.18.n.123

Meritum Chriſti dignum fuit vt acceptaretur pro omnibus hominibus quouis loco & tempore exiſtentibus. d.18.n.125

Angeli per obſequia hominibus in beatitudine præſtita merentur ſibi gloriam ſolùm accidentalem. d.18.n.126

Meritum & præmium non repugnant ſimul. d.18.n.128

Angeli mali numquam beatitudinem meruerunt, ſicut nec boni demeruerunt. diſp. 18. n.139

Angeli boni pluribus actibus gloriam ſibi meruerunt. d.18.n.141

Angeli meruerunt ſibi gloriam per obſeruantiam tam legis naturalis quàm ſupernaturalis. d.18.n.142

Quibus actibus in vniuerſum Angeli ſibi beatitudinem meruerint. d.18.n.143

Michaël.

Michaël eſt dux & Princeps cæleſtis exercitus. d.20.n.150

Et is quidem fuit ab initio ſuæ creationis. ibid.

Michaël ſuapte natura omnium Angelorum nobiliſſimus fuit negatiuè. d.20.n.168

Imo etiam poſitiuè nobiliſſimum fuiſſe defendi poteſt per perfectionem indiuidualiter diuerſam illi collatam, quæ non fuerit in Lucifero. ibid.

Modus.

Modus eſt imperfectiſſimum omnium entium. d.5.n.126

Modus non poteſt habere vim ſuſtentandi formam entitatinam. ibid.

Modus ex ſe nullam habet realitatem. d.2. n.115

Qui modi creari non poſſint. d.2.n.167. & ſeqq.

Qua ratione modus actu ſubiectiuè pendet à materia. d.2.n.173

Modi habent propriam exiſtentiam. d.3. n.81

Motus.

Terminus intrinſecus motus eſt impetus impreſſus, quæ eſt qualitas actu mouens. d.5. n.64.& 65

In motu ſemper ſubiectum occupat maius ſpatium ſe. ibid.

Motus Angelorum habet partes extenſiuas in ordine ad ſpatium. d.5.n.75

Effectus formalis primarius motus localis eſt transferre mobile de vno loco ad alium. d.5. n.77

Motus localis non eſt pura actio. d.5.n.126

Motus localis eſt forma ſuapte natura diuiſibilis ſecundùm omnem dimenſionem. d.5, n.129

Digitized by Google

Motus localis non poteſt naturaliter recipi in ſubiecto in quo non poſſit ſecundùm omnes ſuas partes ſubiectari. ibid.

Motus localis non poteſt recipi in linea & ſuperficie. d.5.n.128.& 129

Angeli verè mouentur localiter. d.6.n.3. & ſeqq.

Angeli non egent motu locali ad perfectionem ſibi comparandam. d.6.n.4

Angelus mouetur à ſeipſo. d.6.d.5

Motus localis eſt perfectio connaturalis Angelo. ibid.

Quomodo idem poſſit eſſe motum & mouens ſimul. d.6.n.6

Qualem motum S. Auguſtinus & S. Thomas Angelis negent. d.6.n.7

Definitio motus quomodo intelligenda. d.6. n.8

Dupliciter poteſt Angelus per locum moueri. d.6.n.15

Nequit Angelus localiter moueri abſque intrinſeca mutatione ipſius. d.6.n.16

Motus localis non eſt nuda ſubſtantia Angeli. ibid.

Nequit mobile fieri præſens loco per ſolam operationem receptam in loco. ibid.

Quid ſit ſubiectum localiter moueri. ibidem.

Moto corpore non neceſſariò mouetur Angelus cum illo. d.6.n.17

Vt Angelus moueatur per ſucceſſiuum contactum locorum præter motum intrinſecum, neceſſariò eſt operatio extrinſeca in locis ipſis ſucceſſiuè producta. d.6.n.18

Poteſt Angelus moueri motu intrinſeco abſque vlla operatione extrinſeca. diſp.6. n.19

Non poteſt autem ſucceſſiuè operari in diuerſis locis extra ſphæram ſine motu intrinſeco. ibid.

Contactus locorum eſt ſolum complementum motus localis Angelici. d.6.n.20.

Per motum localem nihil intrinſecum reale accreſcit mobili quod poſt motum maneat. d.6.n.21

Etiamſi Angelus eſſet phyſicè vnitus corpori, non poſſet tamen moueri motu corporis abſque motu ſibi intrinſecè inhærente. d.6. n.33

Sicut repugnat aliquid per præſentiam alterius locari in ſpatio permanenter, ita repugnat per præſentiam extrinſecam ſucceſſiuam alterius locari in ſpatio ſucceſſiuè. d.6. n.35

Diſcrimen inter denominationem motus, & alias denominationes. d.6.n.30

Quomodo intelligendus Ariſtoteles dum ait, ſcientiam, albedinem non moueri per ſe. d.6. n.37

Quid ſit moueri per ſe, & moueri per accidens. d.6.n.38

Punctum non poteſt moueri localiter. d.6. n.26

Motus localis nequit fieri præſens præſentia ſacramentali in ordine ad ſpecies Euchariſticas. d.6.n.40

Motus localis in corpore Chriſti ſacramentaliter exiſtente producitur ab agente naturali principaliter. d.6.n.41

Duo effectus formales in motu nequeunt ſeparari à motu locali. d.6.n.30.& 43

Poteſt impetus localis communicari ſubiecto, abſque ſucceſſiua connotatione ſpatij. d.6. n.44

Non poteſt naturaliter Angelus quouis modo ſe mouere de extremo ad extremum ſine medio, poteſt tamen motu diſcreto & inſtantaneo. d.6.n.55.& 61

Tranſire de extremo ad extremum ſine medio eſt contra limitatum modum operandi ſubſtantiæ finitæ. d.6.n.58

Propter eamdem rationem nec Angelus taliter moueri poteſt. d.6.n.59.& 72

Varia motus Angelici differentia. d.6.n.63. 73.75.& 76

Motus inſtantaneus non poteſt locare mobile ſub maiori ſpatio, quam mobile ipſum naturaliter occupare poſſit in quiete. d.6. n.64

In motu inſtantaneo Angelus ſimul occupat ſpatium à quo mouetur & ſpatium ad quod mouetur, illud extrinſecè hoc intrinſecè. d.6.n.64

Niſi Angelus ſit ſubſtantialiter præſens in tota ſphæra non poteſt naturaliter agere in extremis non agendo in medio. d.6. n.65

Poteſt autem præſens in tota ſphæra agere in extremis non agendo in medio. ibid.

Ad continuitatem motus ſufficit continuitas ſpatij. d.6.n.74

Motus continuus Angelicus conſtat ex partibus diuiſibilibus, diſcretus ex mutationibus indiuiſibilibus. diſp.6.num.75. & 76

Ad motum diſcretum duæ ſaltem mutationes neceſſariæ ſunt. ibid.

Ante motum ſucceſſiuum Angelus neceſſariò quieſcere debet. d.6.n.77

Dupliciter poteſt incipere mutatio inſtantanea Angeli poſt quietem intrinſecè & extrinſecè. d.6.n.78

Poteſt Angelus in tempore breuiori & breuiori in infinitum per plures mutationes inſtantaneas moueri de cælo ad terram. ibid.

Omnes mutationes Angelicæ reſpondent tempori maiori & maiori vltra inſtans quietis in quo extrinſecè incipiunt, & ſimul breuiori & breuiori citra aliud inſtans in quo omnes Angeli mutationes abſoluuntur. ibid.

Motus diſcretus vnius Angeli differt à motu diſcreto alterius in velocitate. d.6. n.79

Non poteſt Angelus in puncto conſtitutus localiter moueri motu inſtantaneo. d.6.n.80

Motus localis eſſentialiter requirit diſtantiam inter terminum à quo & ad quem. ibid. & n.82

Inter ſphæram palmarem præcedentem, & aliam immediatè ſubſequentem datur diſtantia requiſita ad motum. d.6.n.12

Digitized by Google

Motus localis eſſentialiter dicit deſitionem terminia Quo. d.6.n.83
Cur mutatio qua Chriſti corpus ſit præſens in Euchariſtia, non ſit motus localis. ibidem.
Nequit motus localis in puncto receptus eſſe indiuiſibilis ſubiectiuè, diuiſibilis terminatiuè. d.6.n.87
Non poſſet punctum etiam in continuo moueri ſine per indiuiſibile motus ſibi inhærens, ſiue per colligantiam cum partibus continui. d.6.n.91
Probabilius eſt Angelum conſtitutum in puncto moueri poſſe motu ſucceſſiuo. d.6. num.93
Mobile dum mouetur ſemper eſt in ſpatio maiore ſe. d.6.n.94
Quantitas potentiæ motricis deſumitur ex obiecto ad quod ſe extendit, & ex velocitate qua mouet. d.7.n.1
Omne corpus ſubditur potentiæ motiuæ Angelorum naturaliter. d.7.n.2
Poteſt vnus Angelus ab alio fortiori moueri. d.7.n.7.& 8
Motus localis eſt ſolùm imperatiuè liber. ibidem.
Motus ſucceſſiuus Angeli habet terminum velocitatis, non ſic motus eiuſdem diſcretus. d.7.n.10
Mutatio inſtantanea perfectionem deſumit ex ſpatio quod traiicit. d.7.n.12
Tarditas in motu non ſemper oritur ex reſiſtentia. d.7.n.13
Potentia motiua diſtinguitur tam à ſubſtantia, quàm ab intellectu & voluntate Angeli. d.7. n.18
Motus naturalis præuenit liberum. d.20. n.40
Motus ſurreptitius ducit in nobis originem à ſenſibus. d.20.n.42
Motus ſurreptitij cauſa adæquata eſt notitia abſque plena aduertentia rationis. ibidem.
Totus motus per Ariſtotelem conficit vnam æternam durationem ſucceſſiuam temporis, nullæ tamen determinatæ partes motus ſunt æternæ. d.2.n.10
Motus ne in vacuo quidem poteſt eſſe infinitè velox. d.2.n.29
Implicat motus in inſtanti. ibid.
Ex infinita velocitate motus non arguitur virtus infinita in mouente. d.2.n.29
Poteſt dari virtus motiua altioris ordinis finita, quæ excedat in infinitum quamcumque vim motiuam ordinis inferioris. d.2. n.29
Non eſt poſſibilis natura intellectualis eſſentialiter ordinata ad componendum vnum cum corpore ſub ratione motoris & mobilis. d.3.n.16.& ſeqq.

Mundus.

Tempus quo mundus durabit eſt finitum. d.2. n.298

N.

Natura, Naturale.

NAtura priùs operatur circa id ad quod eſt ab intrinſeco determinata, quàm circa id ad quod eſt ab extrinſeco determinata. d.18.n.73
Naturalia quæ pendent à cauſis creatis, procedunt ex imperfectioribus ad perfectiora, non autem ſupernaturalia vel naturalia, quæ immediatè pendent à Deo. d.18. numer.94.
Nequit natura ſupplere indiuidualem perfectionem ſuarum proprietatum. d.9.n.31
Res naturales prius complentur intrinſecè, quàm operentur extrinſece. d.18.n.79

Negatio.

Ratio cur intellectus noſter in affirmando aut negando egeat compoſitione plurium conceptuum formalium. d.14.n.8
Non plus negat negatio, quam affirmet affirmatio. d.2.n.21
Qua ratione negationes cum ſuis terminis negatis præſupponantur ad exiſtentiam Dei. d.3.n.92

Notitia.

Notitia quæ ſolum tendit ad obiectum in propria natura exiſtens. d.8.n.6
Angelus reſpectu ſui ſemper eſt in actuali notitia. d.8.n.11
Quid ſit notitia intuitiua. d.9.n.50
Quæ intuitiuæ notitiæ de obiecto in ſeipſo viſo ſunt ſuperfluæ. d.9.n.53
Vide verb. Cognitio, Intellectio.

O.

Obiectum.

DVplex obiectum potentiæ adæquatum, aliud intenſiuè & naturaliter, aliud extenſiuè & ſupernaturaliter. d.8.n.64
Obiectum adæquatum intenſiuè & naturaliter, ſpecificatiuum intellectus Angelici eſt omne ens intra ordinem naturæ contentum. d.8. n.65.& ſeqq.
Etiam Deus vt auctor naturæ eſt obiectum naturale intellectus Angelici. d.8.n.67
Obiecta intellectus Angelici infinita, non ſpecificant infinitè. d.8.n.69
Naturale obiectum intellectus Angelici & cuiuſcumque alterius naturæ creabilis eſt ens intelligibile per modum potentialis. d.8.n.71. & ſeqq.
Duplex obiectum in quauis notitia. d.8. n.73
Obiectum extenſiuum intellectus Angelici, eſt quodcumque obiectum etiam ordinis ſuper-

Digitized by Google

naturalis & actus puri, d.8.n.75.& 76
Nequit nudus intellectus Angeli abſque intrinſeca determinatione ex parte obiecti, vllam obiecti à ſe diſtincti notitiam ſibi parere. d.9.n.5.6.8.& 26
Obiectum debet cognoſci lumine ſpecificante ab ipſomet obiecto cognoſcibili, d.13.n.3
Duplex munus obiecti reſpectu intellectus. d.9.n.117.150
Obiectum dupliciter exiſtit in potentia cognoſcitiua quoad eſſe intentionale, d.9.n.150
Quantum creſcit obiectum in eſſe reali, tantum creſcit virtus ſpeciei repræſentatiua in eſſe intentionali. d.9.n.176
Implicat obiectum extra Deum neceſſitans voluntatem creaturæ. d.20.n.12

Obliuio.

Nulla obliuio cadit in dæmones, d.21.n.71
Obliuio quid ſit. ibid.

Obſtinatio.

Duplex obſtinatio in dæmonibus; altera in malum commiſſum, altera in committendum: & quæ cauſa vtriuſq; d.21.n.9.& 21.& ſeqq.
Statim ac anima peccatrix à corpore ſeparatur, obſtinatur in malo, & id qua ratione contingat. d.21.n.34
Adæquata cauſa obſtinationis in damnatis non eſt immobilis intellectio obiecti mali. ibid.
Animæ obſtinatio non pendet ab actu eiuſdem in inſtanti ſeparationis elicito. ibid.
Adæquata cauſa obſtinationis non eſt voluntatis inflexibilitas. d.21.n.33
Cauſa obſtinationis non debet conferri in intrinſecam naturam Angelorum. d.21.n.24
Cauſa obſtinationis in dæmonibus non eſt negatio concurſus generalis. d.21.n.25
Obſtinatio quid ſit? d.21.n.42
Negatiua in malo obſtinatio quid? d.21.n.14
Voluntas damnatorum ac dæmonum eſt phyſicè obſtinata in malo contradictoriè oppoſito omni bono ſupernaturali. d.21.n.43
Vide Pœna, Damnati.

Odium.

Deus non poteſt eſſe cauſa particularis odij ſui, vel habitus inclinantis ad odium ſui, d.21.n.21.& 93

Officium.

Officia Angeli cuſtodis erga clientem. d.19.n.106.& ſeqq.

Operatio.

Operatio gratiæ de lege ordinaria ſupponit operationem naturæ. d.18.n.72
Operatio naturalis de lege ordinaria præcedit operationem ſupernaturalem. d.18.n.73
Operari ab intrinſeco principio ſupponit perfectum ſtatum in operante. d.18.n.78
Opera Angelorum in beatitudine facta non habent omnes conditiones ad meritum requiſitas. d.18.n.126
Quare prima operatio naturalis rei productæ tribuatur producenti non libera. d.20.n.73
Nullam operationem poteſt Angelus in corpora exercere niſi localem. d.5.n.50
Operatio tranſiens non eſt Angelo ratio tangendi locum niſi vt includens ſubſtantialem præſentiam ipſius. d.5.n.55
Cur Angelus operari poſſit in extremis, & non in medio, nec tamen eſſe poſſit in extremis niſi ſimul ſit in medio. d.5.n.93
Vide verb. Motus, Locus.
Operatio rei alicuius eo inſtanti eſſe poteſt, quo res producitur. d.20.n.52
Operatio naturaliter recta poteſt eſſe ſimul cum actu moraliter bono vel malo. d.17.n.15
Duplex eſt operatio Angeli, intellectiua vna, altera motu localis. d.3.n.36

Ordo, Ordinabilitas.

Dupliciter poteſt aliquis ordinis ſuperioris continere aliquid ordinis inferioris. d.9.n.177
Triplex ordo vniuerſi aſſignatur. d.5.n.148
Ordinabilitas intrinſeca eſt propter aliquam indigentiam. d.3.n.20

P.

Paruuli.

Paruuli æqualem gratiam accipiunt in Baptiſmo, & contrarium temerè dicitur. d.18.n.105

Peccatum.

Peccatum locum non inficit. d.2.n.303
Peccatum Angeli in pura natura potuit auferri per formam incompoſſibilem, nempe contritionem perfectam naturalem. d.17.n.62
Angeli mali non omnes ſimul peccarunt. d.18.n.146
Angeli mali non omnes ſtatim poſt inſtans creationis peccarunt. ibid.
Angeli mali poſt peccatum non habuerunt paratum auxilium pœnitendi. d.18.n.148
Quod in hominibus eſt mors in Angelis eſt peccatum. ibid.
Angeli mali poſt commiſſum peccatum non poterant amiſſum regnum recuperare, poterant tamen minorem pœnam ſenſus mereri. d.18.n.150
Poterant Angeli mali à peccato ceſſare vel per ſuſpenſionem actus, aut per conuerſionem ad obiectum diſparatum, non autem per condignam pœnitentiam. d.18.n.155
Peccatum pugnat cum amore amicitiæ non concupiſcentiæ. d.20.n.17
Error non neceſſariò præcedit peccatum præter errorem imprudentiæ. d.20.n.22
Qui mortaliter peccare poteſt, poteſt etiam venialiter. d.20.n.33

Po-

Poſita cogitatione indifferente adhuc liberè ſequitur peccatum. d.20.n.72

Potuit Angelus in primo inſtanti peccare nulla facta ſuppoſitione. d.20.n.77

Quid requiratur ad peccandum. ibid.

Non magis ex prima cogitatione indifferente ſequi poteſt peccatum in Angelo quam ex quauis alia occaſione. d.20.n.79

Angeli de facto in primo inſtanti creationis non potuerunt peccare impotentia conſequente. d.20.n.84

Et hoc quidem connaturaliùs. ibid.n.86

Ex cognitione propria ſubſtantia non poteſt Angelus peccare. d.20.n.88

Plura peccata commiſiſſe Angelos in via ferè certum eſt ex Patribus. d.20.n.92

Primum peccatum Angelorum fuit ſuperbia. d.20.n.94

Non potuit peccare Angelus niſi per inordinatum affectum ad bona ſpiritualia. d.20.n.96

Angeli moraliter loquendo non potuerunt peccare ex affectu puſillanimitatis. d.20.n.97

Tranſgreſſio diuinæ legis dupliciter poteſt ad peccatum concurrere. d.20.n.98

Quinque motiua circa peccatum primum Angelorum. d.20.n.102

Quomodo peccator vellet non peccaſſe. d.20.n.119

Primum peccatum Angelorum non fuit ex motiuo æqualitatis diuinæ naturæ. d.20.n.116

Potuit peccatum Angelorum occaſionari ex myſterio Incarnationis. d.20.n.126

De facto tamen id non accidit. d.20.n.124

Motiuum quo de facto Angelus peccauit, erat in poteſtate Angeli. d.20.n.127

Angeli non peccarunt inordinato appetitu ſupernaturalis beatitudinis. d.20.n.134.& 135

Primum peccatum Luciferi cuius rei fuerit appetitus. d.20.n.148.& ſeqq.

Peccatum reliquorum Angelorum quale fuerit. d.20.n.159

Probabile eſt primum peccatum non tantùm habitu, ſed etiam actu continuo perſeueraret in dæmonibus. d.21.n.10

Peccata quæ in ſtatu damnationis committunt dæmones non imputantur illis ad pœnam. d.21.n.66

Primum peccatum Angelorum fuit inordinatus appetitus propriæ excellentiæ. d.21.n.10

Peccatum non abſtulit à dæmonibus liberum arbitrium. d.21.n.11

Angelus potuit peccare venialiter. d.20.n.27

In ſtatu tamen beatitudinis venialiter non poteſt. d.20.n.28

Sicut vice verſa dæmon numquam peccat venialiter, ſed ſemper mortaliter. d.20.n.29

Nullus Angelus in via de facto peccare potuit venialiter, & vnde id factum? d.20.n.31

In ſtatu puræ naturæ de facto venialiter peccaſſent. d.20.n.33

Perfectio, Perfectiuitas.

Perfectio ſpeciei alia formalis, alia materialis. d.3.n.155

Cum qua perfectione res qualibet produci poſtulet? d.3.n.160

Perfectio vniuerſi cur numericam multiplicationem requirat. d.3.n.164

Perfectio vniuerſi alia phyſica alia politica. d.3.n.166

Maior perfectio eſt operari ab intrinſeco principio, quàm idem principium præternaturaliactum mereri. d.18.n.78.& 79

Perfectiuitas non poteſt eſſe perfecta ratio intrinſecè ordinabilitatis vnius rei ad aliam. d.3.n.20

Perfectio vnde deſumatur. d.3.n.32

Phantaſma.

Phantaſma non actiuè ſed exemplariter concurrit ad productionem ſpeciei intelligibilis. d.9.n.89

Phantaſma vt eleuatum ſolum producit cum intellectu agente ſpeciem intelligibilem. d.9.n.90

Phantaſma à duplici materialitate eleuari poteſt. ibid.

Phantaſma expreſſum eſt connaturale inſtrumentum intellectus agentis ad ſpeciem intelligibilem producendam. d.2.n.53

Phantaſma expreſſum nullam præuiam actionem habet in intellectu agente. ibid.

Phantaſma expreſſum non habilitat intellectum ad ſpeciem intelligibilem recipiendam. ibid.

Pœna.

Pœna Angeli mali eò fuit maior, quò excellentioris fuit naturæ. d.18.n.156

An pœna actualis Angelorum malorum æqualis fuerit præmio bonorum non eſt certum. d.18.n.159

Pœna tam actualis quàm potentialis malorum Angelorum eſt maior præmio bonorum Angelorum. d.18.n.162

An pœna poſitiua ignis & cruciatus malorum Angelorum fuerit æqualis præmio bonorum Angelorum incertum eſt. d.18.n.161

Pœna tam priuatiua quàm poſitiua maior eſt Angelorum ſuperiorum quam inferiorum. d.18.n.165

Dæmones in pœnam peccati pœnam tum ſenſus tum damni incurrerunt. d.21.n.1.& ſeqq.

Integra pœna damni eſſentialiter ſaluatur in ſola priuatione beatitudinis amiſſæ. d.21.n.56

Priuatio ſupernaturalis beatitudinis habet veram & propriam rationem pœnæ damni in paruulis. ibid.

Pœna damni eſt inæqualis in dæmonibus ſpecie differentibus, æqualis verò in dæmonibus numero tantum diſcretis. d.21.n.60

Dæmones ceſſare non poſſunt à pœnis quas patiuntur. d.21.n.64

In quo principaliter pœna dæmonum conſiſtat. ibid.

Quàmnam pœnam ob peccata in ſtatu damnationis commiſſa dæmones contrahant. d.21.n.66

Pœnæ purgatorij non conſiſtunt ſolum in locali vel intentionali detentione animarum. d.21.n.89

Digitized by Google

Praferuntur pœnis quibuſcumque pœnis huius vita. ibid.
Quanam ſit maxima pœna quam damnati patiuntur. d.21.n.90

Pœnitentia.

Sine pœnitentia peccatum remitti non poteſt. d.21.n.67
Adaquata cauſa cur Angeli peccatores pœnitentiam non egerunt, homines autem egerunt. d.21.n.41

Potentia tum naturalis tum obedientialis.

Potentia obedientialis eſt vera & realis cauſa ſubiectiua accidentium ſupernaturalium. d.2.n.141
Qua ratione implicet rem per ſe exiſtentem naturaliter, fieri exiſtentem in alio ſupernaturaliter, & obedientialiter. d.2.n. 186
Elenatio obedientialis non mutat intrinſecam rei entitatem. ibid.
In nulla re creata eſt poſitiua potentia ad ſui non eſſe. d.3.n.106
Tantum ſe extendit potentia, quantum ſe extendit eius formale obiectum. d.2.n.31.& 35
Potentia intellectiua continet obiecta intelligibilia ſolum intentionaliter, & ſecundùm rationem genericam. d.2.n.36
De ratione potentia actiua vt ſic non eſt tranſmutare ſeipſam. d.2.n.82
Sed tranſmutare aliud à ſe. ibid.
Omnes potentia rationales à natura intellectuali creata diſtinguuntur. d.8.n.23.31.32.& 41
Similiter potentia ſubſtantiarum materialium. d.8.n.25.31.32
Diſtinguuntur item realiter potentia ſenſitiua ab anima. d.8.n.28.& ſeqq.
Potentia producuntur ab ipſa ſubſtantia. d.8. n.35.& ſeqq.
Inter Angelum & animam non eſt diſparitas quoad potentiarum diſtinctionem. d.8.n.42
Cuilibet potentia paſſiua naturali reſpondet in rerum natura potentia actiua naturalis. d.8. n.59
Omnis potentia natura intellectualis creabilis eſſentialiter eſt immenſa potentialitati. d.8. n.71
Vna potentia non poteſt elenari ad percipiendum obiectum alterius potentia. d.8.n.76
Potentia intellectrices Angeli differunt ſpecie à potentiis intellectricibus hominis. d.8.n.85. & ſeqq.
Potentia intellectrices ſunt adaquata proprietates natura intellectualis. d.8.n.86.& 87
Etiam potentia motiua Angeli differt ſpecie, à potentia motiua anima rationalis. d.8.n.94
Potentia ſenſitiua nō ſunt proprietates adaquata natura, ſicut potentia intellectrices. d.8.n.91
Potentia ſuſtentatiua infinitorum accidentium non neceſſariò eſt infinita. d.9.n.156.& ſeqq.
Diſcrimen inter potentiam obedientialem ſuſtentatiuam & actiuam. d.9.n.158
Potentia motiua Angeli diſtinguitur à ſubſtantia & reliquis potentiis eiuſdem Angeli. d.7. n.17.& ſeqq.
In quo differat potentia ſuſtentatiua naturalis à potentia ſuſtentatiua obedientiali. d.4.n.159
Qualibet potentia creata continet infinitos effectus reales remotè & inchoatè. d.9.n.179
Potentia formalis & actus virtualis, & è contra non implicant. d.6.n.6
Potentia motrix deſeruit Angelis ad aſſumenda corpora. d.4.n.6
Potentia motiua non mouet formaliter, ſed efficienter, & cur? d.4.n.42
Potentia in Angelo qua? d.5.n.50
Potentia obedientialis ſubiectiuè naturalis eſt, ſupernaturalis terminatiuè. d.13.n.9
Potentiam obedientialem quomodo cognoſcat Angelus. ibid.
Potentia externa in operando pendent ab actuali influxu anima. d.15.n.19
Proxima operandi potentia in quo conſiſtat? d.20.n.90
Potentia appetitiua quid? d.20.n.9
Potentia intellectiua non tantum bonum honeſtum, ſed etiam delectabile reſpicit. ibid.
Eadem tendit ad ens vt ens. ibid.
Vide verbo Inſtrumentum.

Præceptum.

Damones non ſunt capaces pracepti de non male operando. d.21.n.68
Qua ratione homo ſit capax pracepti vitandi omnia venialia. d.21.n.69
Angeli non minùs quàm homines praceptum habuerunt credendi myſteria fidei. d.20.n.82

Prædeterminatio.

Magis infallibile eſt ſequi peccatum ad phyſicam pradeterminationem, quam ad notitiam indifferentem. d.20.n.72
Creatum ex ſe non magis exigit pradeterminari phyſicè ad bonum, quàm ad malum. d.20. n. 72

Prædicatio.

De duobus qua ſunt idem realiter qua ratione oppoſitum vnius non poſſit de altero pradicari. d.3.n.90
Qua ratione poſſit pradicari negatio ſingularitatis de natura humana Petri. ibid.

Præmium.

De ratione pramij eſt eſſe vltimum terminum & fructum laborum. d.18.n.114
Solum vltimum pramium non poteſt eſſe ſimul duratione cum merito. d.18.n.124.& 130
Aliquod pramium vltimum gloria anteceſſit merita Chriſti, vt fuit pramium Angelorum. d.18.n.125
Pramium bonorum Angelorum conſiſtit in augmento gratia & gloria propriis meritis acquiſito. d.18.n.162
De ratione pramij aut damni non eſt de ea cogitare, vel dolere aut latari. d.21.n.56
Quale pramium accidentale percipiant beati ex liberis actibus honeſtis. d.21.n.66

Præ-

Præſentia.

Quomodo Angeli ſint præſentes loco. Vide Locus.
Præſentia localis ſuperaddit locabilitati puram connotationem corporis indiſtantis. d.5.n.66
Præſentia localis non eſt negatio. ibid.
Maior perfectio Angeli arguitur vt pro libito poſſit modo maiorem, modo minorem præſentiam intra ſuā ſphæram producere. d.5.n.105
Præſentia ſacramentalis in ordine ad ſpecies Euchariſticas eſt permanens. d.6.n.40
Niſi Angelus ſit ſubſtantialiter præſens in tota ſphæra, non poteſt naturaliter agere in extremis non agendo in medio. d.6.n.65
Poteſt autem præſens in tota ſphæra agere in extremis non agendo in medio. ibid.

Præterita.

Quæ præterita Angelus cognoſcat? d.11.n.57
Res præterita quomodo ſint determinatè præſentes? ibid.
Quorum præteritorum ſpecies debeantur Angelo quem nunc Deus crearet? d.11.n.59
Non poteſt res futura fieri præterita, quæ numquam fuit præſens. d.6.n.56
Poteſt autem res præterita iterùm fieri futura, priuſquam fiat præſens. ibid.

Principium.

Principia ſemper exiſtentium quæ dicantur in ſententia Ariſtotelis? d.2.n.1
In quolibet genere vnum ſemper aſſignandum principium, quod ſit cauſa ceterorum ſub eo genere contentorum. d.2.n.8
Ab vno principio poſſunt plura immediatè cauſari, quando eſt eminenter, plura, vti eſt Deus. d.2.n.12
Antequam quidquam faceret à principio: quid ibi nomine principij intelligatur? d.2.n.278
In principio Deus creauit cælum & terram; vbi principium triplicē habet ſenſum. d.2.n.277

Productio, Productiuum.

Productio quæ eſt ex nihilo reducitur ad genus creationis. d.2.n.144. & n.145
Productio noua ſubſtantiæ ſub ſpeciebus Euchariſticis deſinente ſub illis Corpore Chriſti eſt vera creatio. d.2.n.147
Productio ſubſtantiæ non præcedit productionem accidentium. d.2.n.241
Implicat productiuum vt quod pendere à producto. d.2.n.116

Proprium.

Proprium eſt quod ita conuenit vni, vt non conueniat alteri. d.12.n.16
Proprium importat negationem non tantùm actus ſed etiam aptitudinis. ibid.
Naturalis proprietas ac potentia eſt eiuſdem ordinis cum ſua cauſa principali. d.2.n.54

Prouidentia.

Diuina prouidentia neminem ante peccatum patratum ad pœnam deſtinat. d.2.n.301

Prudentia.

Vnde proueniat naturalis prudentia in bonis & calliditas in malis Angelis. d.14.n.24

Punctum.

Punctum non eſt capax motus localis. d.5.n.126. & d.6.n.26
Punctum non poteſt ſubiectare in ſe motum localem. ibid.
Non poſſet punctum etiam in continuo moueri ſiue per indiuiſibile motus inhærens, ſiue per colligantiā cum partibus continui. d.6.n.90
Non dantur puncta in continuo. ibid.
Probabilius eſt Angelum conſtitutum in puncto moueri poſſe motu ſucceſſiuo. d.6.n.93
Angelus in pūcto eſt virtualiter diuiſibilis. ibid.
Vide verbo Motus.

Puſillanimitas.

Angeli moraliter loquendo non potuerint peccare ex affectu puſillanimitatis. d.20.n.97

Q.

Qualitas.

QVa *ratione Angelus in corpore aſſumpto diuerſas qualitates exprimat.* d.4.n.4. & 5
Per quid aliqua qualitas conſtituatur aſſlictiua. d.21.n.82
Quæ qualitas ſit diſconueniens naturæ. ibid.
Qualitas à Deo producta non poteſt opponi amicitiæ erga ipſum. ibid. n.84
Qualitas quando apprehendatur vt diſconueniens naturæ. d.21.n.85
Nulla eſt qualitas naturalis quæ non ſit alicui ſubiecto connaturalis. ibid.

Quantitas.

Eadem quantitas inuariata quoad intrinſecam entitatem poteſt eſſe in minori & minori ſpatio per condenſationem. d.5.n.108
Immediatum ſubiectum omnium accidentium eſt quantitas. d.2.n.61
Quantitas non eſt immediatum ſubiectum ſuiipſius. ibid. Vide plura verb. Corpus & Continuum.
Quæ ratione ſaluetur naturalis incorruptibilitas quantitatis Euchariſtiæ deficiente Corpore Chriſti ſub illa. d.2.n.183

Quies.

Ante motum ſucceſſiuum Angelus neceſſario quieſcere debet. d.6.n.77

Digitized by Google

S. Thomas ſentit de ratione quietis eſſe, vt terminetur intrinſecè vltimo inſtanti terminatiuo temporis præcedentis. ibid.

R.

Regnum.

Singula Regna ſuum habent Angelum tutelarem. d.19.n.93

Relatio, Reſpectus.

Nouus reſpectus non poteſt conſurgere vbi nulla ſupponitur mutatio. d.2.n.80
Relatio filiationis ad Patrem gignentem fundatur in vnione. d.2.n.221

Repræſentatio, Repræſentatiuum.

Modus repræſentans rem vt præſentem diſtinctus eſt à modo repræſentandi rem vt præteritam. d.11.n.51.& 52
Implicat repræſentatiuum actu infinitum. d.9.n.69
Quanto creſcit repræſentabile in ſuo eſſe naturali, tanto creſcit repræſentatiuum in ſuo eſſe intentionali. ibid.
Diſcrimen inter repræſentatiuum, & intellectiuum. d.9.n.71
Continentia eminentialis per ſe non ſufficit ad repræſentandum diſtincte obiectum. d.11.n.28.& 30

Reuerberatio.

Reuerberatio aëris eſſentialiter eſt ſucceſſiua. d.15.n.7

S.

Sadducæi.

Angelos & ſpiritus negabant. d.1.n.1

Satisfactio.

Angelus in pura natura non potuiſſet pro peccato condignè ſatisfacere. d.17.n.62

Scientia.

Scientia infuſa eſt naturalis proprietas ſcientiæ beatæ. d.16.n.33

Scriptura.

Poteſt vnus & idem Scripturæ locus plures ſenſus habere omnes à Spiritu ſancto intentos. d.2.n.285

Secreta cordis.

Homo poteſt cognoſcere abſtractiuè libera cordis ſecreta alterius hominis. d.12.n.1
Cognitio ſecretorum cordium eſt propria Dei. d.12.n.6
Notitia ſecretorum cogitationum hominis Chriſtus diuinitatem ſuam probabat. ibid.
Poſſunt cordium ſecreta repræſentari per proprias ſpecies naturales. d.12.n.10.& 11
Secreta cordis non ſunt altioris ordinis. d.12.n.14
Secreta cordis non ſunt libera intrinſecè, ſed extrinſecè. ibid.
Modus eſſendi ipſorum non excedit modum eſſendi ſpeciei ea repræſentantis. ibid.
Cur ſecreta cordium non poſſint ab Angelo cognoſci varia variorum rationes. d.12.n.16.& ſeqq.
Ratio proxima vera ob quam nequeat Angelus aliorum ſecreta naturaliter cognoſcere. d.12.n.29.& 31
Ratio remota & radicalis. d.12.n.32
Dupliciter ſunt indebitæ Angelis completæ ſpecies ſecretorum cordium. d.12.n.33
Cognitio interna cur occulta. d.12.n.47
Secreta cordis noſtri non patent tutelari, niſi noſipſi velimus. d.19.n.119
Circa ſecreta cordium eadem eſt ratio in Angelis quæ in hominibus. d.14.n.27

Significatio.

Naturalis ſignificatio fundatur in ratione naturalis imaginis cum imaginato, vel in connexione cauſæ cum effectu. d.15.n.6

Sol.

Sol virtute finita ſuperat improportionem quæ eſt inter tenebras & lumen. d.2.n.22

Species.

Species repræſentatiua futurorum contingentium nequit eſſe connaturalis Angelo. d.11.n.37
Species Angelis infundit Deus iuxta naturalem exigentiam obiectorum. d.11.n.37
Res præſentes non poſſunt alias ſpecies de futuris producere quam abſtractiuas & indeterminatas. ibid.
Species rerum non poſſunt connaturaliter competere Angelo à ſe independenter à rebus quarum ſunt ſpecies. d.11.n.38
Species futurorum naturalium non ſunt connaturales Angelo. d.11.n.40
Species non pendet ab obiecto actu exiſtente. d.11.n.43
Iudicium non habetur formaliter ex vi repræſentationis ſpeciei. d.11.n.46
Species futurorum contingentium in Angelo complentur per extrinſecum concurſum Dei. d.11.n.53

Digitized by Google

Quorum obiectorum ſpecies completas & incompletas concreauerit Deus Angelis ab initio? d.11.n.54
Eas ſpecies Deus indidit Angelis quales res ipſæ producerent ſi poſſent. d.11.n.55
Cur Angelo habenti ſpeciem incompletam futuri contingentis, cum primum extiterit debeatur concurſus ad intuitiuam cognitionem illius. d.11.n.56
Angelus habet ſpecies incompletas omnium præteritorum quæ ſunt intra ſphæram naturalis obiecti. d.11.n.57
Species ſemel infuſa Angelo numquam corrumpitur. ibid.
Triplex genus ſpecierum in Angelis. d.11.n.64
Hæ omnes ſpecies ſunt finitæ. ibid.
Datur ſpecies expreſſa de facto naturaliter repræſentans voluntatem liberam Angeli. d.12.n.12
Species per ſe repræſentant intrinſecam entitatem actus. d.12.n.45
Species & habitus ab illis producti in potentia cogitantis & volentis latent Angelum. d.12. n.46
Angelus intelligit ſine compoſitione & diuiſione ea quæ per vnam ſpeciem intelligit. d.14.n.7
Species intelligibiles in Angelis quid faciant? d.14.n.22
Species per ſe non inclinant ad iudicandum. d.14.n.29
Angeli non abſtrahunt ſpecies à rebus, ſed eas accipiunt concreatas. d.8.n.53
Quæ ſpecies debeantur Angelo naturaliter. d.8. n.69.70
Species impreſſa eſt virtualis imago ſui Qua & indirecta, non autem Qua & directa. d.9. n.43.44
Quo ſuperior eſt Angelus eo per vniuerſaliores ſpecies intelligit. d.9.n.184. & ſeqq.
Nullus eſt Angelus qui res omnes materiales intelligat vnica ſpecie. d.9.n.197
Angelus non habet ſpecies de omnibus obiectis quæ poteſt naturaliter intelligere. d.9.n.72
Species concurrit ad intellectionem effectiue non formaliter. d.9.n.75
Species non ſibi è rebus comparant Angeli. d.9. n.86
Non poſſunt ſpecies à rebus abſtrahi niſi rebus ipſis ad productionem earum actiue concurrentibus. d.9.n.88
Species in Angelis ſunt immediatè à Deo concreatæ. d.9.n.96
Species ſunt connaturales Angelo paſſiue non autem actiuè. d.9.n.101
Species eſt ſimilitudo virtualis obiecti. d.9. n.115
Poteſt vna ſpecies eſſe repræſentatiua plurium rerum. d.9.n.129.130
Species repræſentatiua infinitorum obiectorum implicat. d.9.n.148. & 149
Nequit ſpecies repræſentare infinita quin ipſa infinita ſit. d.9.n.149.173
Species continere debet totum obiectum naturale in eſſe intentionali. d.9.n.149. d.10.n.13
Quilibet Angelus habet ſpeciem repræſentantem infinita indiuidua accidentium inchoate & remote. d.9.n.175
Non poteſt ſpecies altioris ordinis repræſentare infinita ordinis inferioris. d.9.n.177
Nullus eſt Angelus qui de facto res omnes materiales intelligat vnica ſpecie. d.9.n.197
Duplex vniuerſalitas ſpecierum in Angelis. d.9. n.196
Angeli non habent ſpecies rerum poſſibilium. ibid.
Angelus habet ſpecies completas indiuiduorum exiſtentium incorruptibilium, corruptibilium vero incompletas. ibid.
Impoſſibilis eſt ſpecies diſtinctè & quidditatiuè repræſentans diuinam eſſentiam, contra Scotum. d.10.n.8. & 13
Dabilis eſt ſpecies finita repræſentans Deum infinitum vt principium puræ tendentiæ. d.10.n.15
Diſcrimen inter ſpeciem, quæ eſt pura tendentia ad obiectum, & quæ in ſe illud exprimit. ibid.
Species expreſſa eſt ratio in qua cognoſcitur obiectum, impreſſa vero eſt pura ratio cognoſcendi. d.10.n.18
Sola ſpecies expreſſa eſt vitalis ſimilitudo intelligibilis obiecti. ibid.
Species quæ eſt principium ſimilitudinis expreſſæ Qua Dei, non eſt debita viatori. d.10. n.21
Species intentionales ordinantur ad perficiendam rem cuius ſunt ſpecies. d.5.n.51
Species intuitiua poteſt repræſentare obiectum ſecundum omnes conditiones indiuiduales, etiamſi obiectum actu non exiſtat. d.11.n.21
Species poteſt eſſe perfectior ſuo obiecto in modo illud repræſentandi. d.11.n.24
Species eadem inuariata in ſe nequit repræſentare futurum abſtractiuè, & præſens intuitiuè. d.11.n.31
Species eſt cauſa neceſſaria & in determinanda potentia independens ab obiecto exiſtente vel non exiſtente. d.11.n.32.34
Specierum ſpecificatiuum adæquatum eſt modus ipſe repræſentandi obiectum. d.11.n.35
A quo producantur immediatè ſpecies præteritorum actuum ſupernaturalium. d.21.n.8
Species non poſſunt concurrere ad actum, cuius potentiam in ſubiecto non ſupponunt. ibid.

Specificatio.

Duplex eſt ſpecificatio; formalis altera & intrinſeca; altera connotatiua tantum. d.2. n.258

Spiritus.

Spiritus quomodo ſint in loco. Vide Locus.
Non repugnat cum ſpiritualitate aliqua diuiſibilitas. d.5.n.75

Subiectum, Subiectio.

Potentia ſubiectiua infinitorum accidentium non neceſſario eſt infinita. d.9.n.156. & ſeqq.
Subiici alteri eiuſdem naturæ & perfectionis eſt

Digitized by Google

contra naturalem inclinationem. d.20. n.157

Subordinatio.

Subordinari libertati agentis quid? d.15.n.18
Finis ſubordinationis quis? d.16.n.14

Subſtantia.

Subſtantia ſpiritualis componitur ex actu & potentia. d.2.n.18
Omnes ſubſtantiæ ſimplices completæ tam ſpirituales quam materiales naturaliter creantur. d.2.n.160
Eadem ſubſtantia reſpectu diuerſorum agentium poteſt eſſe corruptibilis, & incorruptibilis. d.2.n.182
Quęuis ſubſtantia ſpiritualis eſt de facto immortalis, & incorruptibilis. ibid.
Subſtantia ſpiritualis habet ex ſe maiorem habilitatem ad motum ſine copore. d.3.n.18
Subſtantia corporea deſeruit animæ intellectuali vt receptaculum ſpecierum ſenſibilium. d.3.n.41
Subſtantia eſt indifferens ad hanc vel illam operationem. d.8.n.32.& 41
Subſtantia Angeli per ſpeciem determinatur ad operandum obiectiuè non ſubiectiuè. d.8.n.32
Nequit ſubſtantia Angeli ab intellectu & voluntate ſeparata intelligere & velle. d.8.n.38
Angelus non eget obiectiuo concurſu ſubſtantiæ ad intelligendam propriam ſubſtantiam. d.9.n.8.& ſeqq.
Intellectus Angeli à propria ſubſtantia habet vltimam rationem ſpecificam & indiuidualem. ibid.
Subſtantia naturalis perfectior eſt accidente ſupernaturali in ratione entis non ordinis. d.3.n.33

Subſiſtentia, Suppoſitum.

Vt res dicatur ſubſiſtere ſufficit illam non pendere ab alio vt ſubiecto. d.2.n.158
Subſiſtentia concurrit ad creationem propria natura in genere cauſæ formalis intrinſecæ. d.2.n.159
Illa ſunt maximè per ſe ſubſiſtentia quorum proprium eſt creari. d.2.n.160
Qua ratione ſubſiſtentia non poſſit vlteriori termino terminari. d.3.n.47
Tripliciter poteſt ſuppoſitum aliquod eſſe naturaliter impeccabile. d.20.n.1
Perfectius ſubſiſtit creatura in ſuppoſito diuino quam proprio. d.20.n.125

Superbia.

Primum peccatum Angelorum fuit ſuperbia. d.20.n.94
Superbia eſt genus habens ſub ſe plures ſpecies. d.20.n.99

Supernaturale.

Duplex obiectum ſupernaturale. d.13.n.1
Ens quoad eſſentiam ſupernaturale cognoſci debet lumine ſupernaturali. d.13.n.3
Lumen ſupernaturale eſt proprium Dei. ibid.
Ens ſupernaturale petit cognoſci per ſpecies ſupernaturales. d.13.n.5
Nequit condi creatura, cui connaturale ſit cognoſcere ſupernaturalia. ibid.
Naturale & ſupernaturale deſumuntur penes intrinſecum eſſe effectus. d.13.n.14

T.

Tempus.

NOn implicat in tempore diſcreto inſtans ſequi ad inſtans, ſed in tempore continuo. d.6.n.78
Locus & tempus non concurrunt ad intrinſecam indiuiduationem actionis & cur? d.2.n.225

Tentatio.

Homo in graui tentatione conſtitutus, ſi ſpeciali auxilio Dei deſtituatur, eſt moraliter impotens ad eam ſuperandam. d.21.n.14
Qua ratione vehemens tentatio inopinata tollat in homine præſentem libertatem. d.21.n.46
Cur tentationibus conſentimus. d.21.n.15

Terminus.

In termino nullum opus ad præmium aut pœnam eſſentialem imputatur. d.21.n.51
Aliter perſona quæpiam in remotione mali, aliter in appetitione boni eſt terminus. d.20.n.109
Terminus ad quem debet in motu remanere. ibid.
Terminus eſt ratio ſpecificans potentiam. d.2.n.31
Terminus exiſtens variè accipitur. d.3.n.88
Poteſt idem numero terminus diuerſis numero actionibus creatiuis à Deo conſeruari. d.2.n.101
Qua ratione verum ſit terminum ad quem annihilationis & terminum à quo creationis eodem modo ſe habere. d.2.n.255
Duplex eſt terminus per ſe mutationis, alter intrinſecus & formalis, alter cauſalis. d.2.n.257

S.Thomas.

S.Thomas inclinat quod Angeli gratiam habitualem gratis acceperint. d.18.n.85
Quo pacto in multis locis ſit interpretandus. ibid. & ſeqq.
S. Thomas retractauit ſententiam in ſumma, quam alibi docuit, Angelos meruiſſe beatitudinem per opera naturæ tantùm præcedentia beatitudinem. d.18.n.120

Digitized by Google

Timor.

Timor eſt circa malum abſens. d.21.n.80

Totum.

An dicendum totum compoſitum in prima rerum productione creatum fuiſſe, an verò genitum. d.2.n.165

Traditio.

Traditio eſt veritas à Deo immediatè reuelata. d.3.n.11

Tranſitus.

Non poteſt fieri tranſitus de contradictorio in contradictorium ſine vlla mutatione extremorum. d.2.n.102

Ad hunc tranſitum non ſufficit lapſus temporis. d.2.n.103

Tranſmutatio, Tranſubſtantiatio.

Tranſubſtantiatio quid in ſententia Thomiſtarum. d.2.n.64

Triſtitia.

Beati nullam poſſunt in beatitudine triſtitiam admittere. d.21.n.63

Quale ſit obiectum triſtitiæ, quæ eſt in anima coniuncta. d.21.n.80

Quale, quæ eſt in anima ſeparata. ibid.

Triſtitia in dæmonibus ſpectat partim ad pœnam damni, partim ad pœnam ſenſus. d.21.n.90

V.

Vacuum.

Motus ne in vacuo quidem poteſt eſſe infinitè velox. d.2.n.29

Vacuum non poteſt naturaliter ab Angelo induci. d.7.n.4

Vbi.

Diſcrimen inter vbi & locabilitatem. d.5.n.44

Velocitas.

Maior velocitas arguit maiorem virtutem motricem. d.7.n.10

Veritas.

Veritas & falſitas reperitur etiam in compoſitione & diuiſione virtuali. d.14.n.11

Via, Viator.

Angeli in primo inſtanti erant puri viatores. d.20.n.82

Moram viæ Angelorum vnius diei artificialis fuiſſe, adſtruit Hugo ex Auguſtino. d.18.n.133

Status viæ ſtatim fuit per peccatum conſummatus in Angelis malis. d.18.n.137

Via bonorum & malorum Angelorum non fuit quoad omnia eadem. ibid.

Duplex via in Angelis malis, altera termini vltimati, altera non vltimati. d.18.n.149

Angeli boni non ſtatim poſt meritum fuerunt extra viam termini vltimati. d.18.n.150

Virtus naturalis, & infuſa.

Virtus ſupernaturalis merendi componitur ex virtute naturali tamquam ex conditione ſine qua non, ex virtute ſupernaturali tamquam ex forma præbente condignitatẽ. d.18.n.164

Angeli initio ſuæ creationis acceperunt virtutes Theologales & omnes morales Angelicæ naturæ proportionatas. d.18.n.45.& ſeqq.

Virtutes infuſæ Angelis eiuſdem rationis ſpecificæ ſunt cum infuſis hominũ. d.18.n.50.& 51

Virtutes diuerſi ordinis non ſunt inuicem comparabiles. d.2.n.30

Viſio.

Deus vt actus purus ſpecificat viſionem beatam vt rationem Quæ. d.13.n.6

Non poteſt nouus effectus in Deo videri niſi Deo ipſo clariùs viſo. d.16.n.21

Viſio beata non variatur circa obiectum primarium. ibid.

Viſio Verbi in beatis non variatur ſucceſſiuè. d.16.n.39

Quæ vi viſionis Dei videntur in Verbo, ex vi penetrationis omnipotentiæ Dei videntur. ibid.

Duplex genus obiectorum ſecundariorum, quæ vident Beati in Verbo. d.16.n.41

Qua ratione clara viſio Dei tollat libertatem. d.21.n.46

Viſio vt ſpecies expreſſa eſt, attingit Deum actum purum. d.2.n.55

Viſio vt effectus eſt, non attingit Deum actum purum. ibid.

Viſio vt ſpecies expreſſa eſt, reſpondet intellectui. ibid.

Viſio eſt actio potentiæ viſiuæ connaturalis inſtrumenti hominis. d.2.n.60

Viſio ac ipſa potentia viſiua pendet ab organo. ibid.

Viſio beatifica ratione obiectiuæ expreſſionis reſpondet tantùm intellectui obedientialiter. ibid.n.61

Viſio & amor beatificus non impelleret neceſſariò voluntatem ad meritum naturâ tantùm præcedens beatitudinem. d.18.n.119

Digitized by Google

Vita, Vitalis, Viuens.

In quolibet viuente datur aliqua operatio actualis vita inuariabilis. d.14.n.2
Concurſus vitalis debet immediatè à ſuo principio vitali procedere. d.9.n.15
Viuens producit viuens ex viuente potentia exiſtente, ſicut animal ex animali potentia exiſtente. d.2.n.41
Explicantur verba illa, Qui viuit in æternum creauit omnia ſimul. d.2.n.294
Verba illa Pauli, Deus vitam æternam promiſit ante tempora ſæcularia, *explicantur cum Auguſtino.* d.2.n.281

Vnio, Vnio hypoſtatica, Vnitum.

Quomodo Angelus vniatur corporibus aſſumptis. Vide Aſſumptio corporum.
Non omnes partes vnionis animæ rationalis correſpondent in ordine ad eamdem partem materiæ, omnes tamen correſpondent in ordine ad animam. d.5.n.79
Potuit Angelus ſuperbo appetitu vnionis hypoſtaticæ cum perſona Verbi peccare, tali tamen appetitu non peccauit. d.20.n.124
Vnio hypoſtatica fuit producta ex potentia obedientiali humanitatis. d.3.n.70
Vnio quæ in primo inſtanti producitur à Deo & à cauſa ſecunda ſimul immediatè poſt conſeruatur à ſolo Deo. d.2.n.152

Vnitas.

Quomodo vnitas ſit paſſio adæquata entis. d.8. n.92

Vniuerſum.

Neceſſe eſt ponere hoc vniuerſum quoad omnes gradus entis perfectum. d.1.n.4
Perfectio vniuerſi conſiſtit in aſſimilatione ad ſuum principium. ibid.
Durandus negat vniuerſum eſſe quoad omnes gradus entis poſſibilis conditum. d.2.n.16
Qua ratione vniuerſi partes fuerunt à Deo productæ. d.2.n.276

Voluntas, & eius actus.

Velle & imperium diuinum eſt principium creandi. d.2.n.78
Velle & imperium quo artifex creatus vult, & imperat opus artificiatum, quid? ibid.
Volitio & imperium diuinum ſunt immediatè actiones intellectus & voluntatis, quæ intellectus & voluntatis ſunt formaliter. ibid.
Cur voluntas ſoli Deo ſubiecta ſit. d.12.n.33
Voluntas bonorum Angelorum circa actus bonos liberos non eſt ab intrinſeco determinata. d.14.n.25
Voluntas non mouet niſi potentias proprij ſuppoſiti. d.15.n.25
Diſcrimen inter habitum charitatis & proprium voluntatem in Angelo. d.17.n.40
In Angelis eſſe voluntatem eamq; liberam eſt fide diuina certum, & lumine naturæ notum. d.17.n.1
Volitio naturalis in Angelis præceſſit volitionem ſupernaturalem. d.18.n.72
Voluntas Angeli eſt ad dilectionem ſui determinata ab intrinſeco, ad dilectionem autem ſupernaturalem Dei ab extrinſeco. d.18.n.73
Voluntas prius operatur vt natura, quàm vt voluntas. ibid. & d.20.n.89
Volitio boni ſpiritualis non ex obiecto, ſed ex modo poteſt eſſe mala. d.20.n.97
Primus affectus inordinatus in Angelo ad bona ſpiritualia non poteſt eſſe nolitionis, ſed volitionis. ibid.
Vt voluntas feratur in aliquid ſibi conueniens requirit notitiam comparatiuam. d.20.n.106
Voluntas æqualitatis Dei includit errorem contra prima principia. ibid.
Angelus appetendo eſſe Dei appeteret deſtructiuum ſui. ibid.
Voluntas poteſt ferri in impoſſibile apprehenſum ſub hypotheſi poſſibile. d.20.n.107
Per electionem ad ea tendimus quæ cognoſcimus poſſibilia ſecundùm ſe. d.20.n.112
Voluntas dupliciter poteſt ad bonum honeſtum determinari, ab intrinſeco & ab extrinſeco. d.20.n.8
Voluntas ab intrinſeca natura dupliciter poteſt ad bonum determinari. ibid.
Similiter poteſt dupliciter etiam ab extrinſeco obiecto. ibid.
Vt voluntas operetur non eſt neceſſe vt præcedat actus quo velit ſe velle. d.20.n.58
Vt voluntas libere operetur ſufficit ſi præcedat notitia indifferens obiecti. d.20.n.59.& 60
Intellectus & voluntas vnius Angeli ſpecie differt ab intellectu & voluntate alterius Angeli ſpecie diuerſi. d.8.n.89
Intellectus & voluntas Angeli habent idem obiectum genericum non ſpecificum cum animo rationali. d.8.n.90.& 92
Qua ratione obiectum moueat voluntatem. d.21.n.50
Voluntas dæmonis numquam de facto benè, ſed ſemper male operatura eſt. d.21.n.51
Electio per quid fiat formaliter libera; quid item ſit. d.21.n.29
Nullus actus voluntatis concurrit cum eadem voluntate ad alium actum comproducendum. d.21.n.30
Actus libere productus à voluntate libera ab eadem conſeruatur. ibid.
Voluntas creata de nouo non intendit quod antea non intendebat ſine reali mutatione facta in ipſa. d.12.n.20
Actum voluntatis implicat perſeuerare, non perſeuerante notitia à qua originatur. d.18.n.117

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google